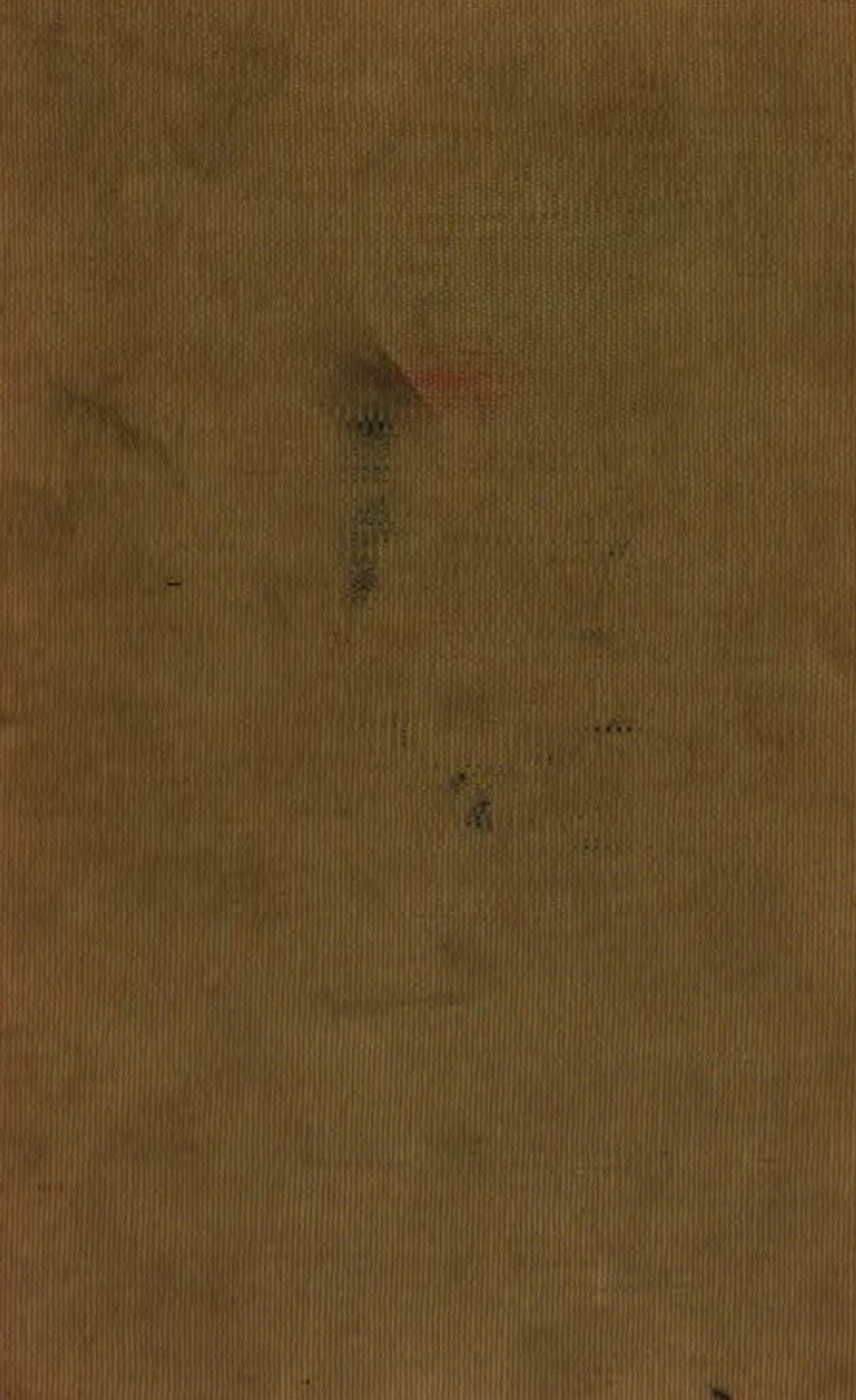

SAMLAREN

TIDSKRIFT

UTGIFVEN

AF

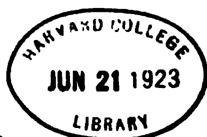
SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPETS ARBETSUTSKOTT

23:e ÅRGÅNGEN

1902

UPPSALA 1902—03
AKADEMISKA BOKTRYCKERIET
EDV. BERLING.

HARVARD COLLEGE
JUN 21 1923
LIBRARY

Innehåll.

Härjämte medfölja såsom Bihang för 1902:
Svenskt anonym- och pseudonym-lexikon af LEONARD BYGDÉN. H. 6.
Thomas Thorilds bref, utg. af LAURITZ WEIBULL. H. 3.

SKRIFTER UTGIFNA AF SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPET. 1: 23.

SAMLAREN

TIDSKRIFT

UTGIFVEN AF SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPETS ARBETSUTSKOTT

23:e ÅRGÅNGEN

1902

Innehåll:

UPPSALA 1902—03
AKADEMISKA BOKTRYCKERIET
EDV. BERLING.

Af Svenska Litteratursällskapet utgifna Skrifter.

1880/81.

1: 1: 1. Samlaren. 1: 1. Pris i bokh. 3 kr.
1: 1: 2. » 1: 2. » » » 2 »
2: 1. Dagboks-anteckningar af J. G. Oxenstjerna. 1. Pris i bokh. 2 kr.
3: 1. Ur en Antecknares samlingar. Sidd. 1—64.

1881/82.

1: 2: 1. Samlaren. 2: 1. Pris i bokh. 2 kr.
1: 2: 2. » 2: 2. » » » 1 kr. 50 öre
2: 2. Dagboks-anteckningar af J. G. Oxenstjerna. 2. Pris i bokh. 3 kr.
4. En Svensk Ordeskötsel af Samuel Columbus. » » » 2 »
3: 2. Ur en Antecknares samlingar. Sidd. 66—192.

1882/83.

1: 3. Samlaren. 3. Pris i bokh. 2 kr.
3: 3. Ur en Antecknares samlingar (slutet). Pris i bokh. 6 kr.
5. Skrifter af C. G. Tessin. 1—2. Pris i bokh. 2 kr. 50 öre.

1883/84.

1: 4: 1. Samlaren. 4: 1. Pris i bokh. 2 kr.
1: 4: 2. » 4: 2. » » » 2 kr. 50 öre.
6: 1. G. Benzelstjernas Censorsjournal. 1. Pris i bokh. 2 kr.
7: 1: 1. 1500- och 1600-talens Visböcker. I. Harald Oluffsons Visbok. H. 1. Pris i bokh. 1 kr. 25 öre.

1884/85.

1: 5. Samlaren. 5. Pris i bokh. 3 kr.
6: 2. G. Benzelstjernas Censorsjournal. 2. Pris i bokh. 2 kr
6: 3. » » » 3. » » » 1 »
1500- och 1600-talens Visböcker.
7: 1: 2. I. Harald Oluffsons Visbok. H. 2. Pris i bokh. 1 kr. 25 öre.
7: 2: 1. II. Bröms Gyllenmärs Visbok. H. 1. » » » 2 »

1885/86.

1: 6: 1. Samlaren. 6: 1. Pris i bokh. 2 kr.
1: 6: 2. » 6: 2. » » » 2 »
7: 2: 2. 1500- och 1600-talens Visböcker. II. Bröms Gyllenmärs Visbok. H. 2. Pris i bokh. 1 kr. 75 öre.
8: 1. Samlade Dramer af J. Messenius. H. 1.
9: 1. Bref rörande Nya Skolans historia. H. 1.

1886.

1: 7. Samlaren. 7. Pris i bokh. 3 kr. 25 öre.
8: 2. Samlade Dramer af J. Messenius. H. 2.
9: 2. Bref rörande Nya Skolans historia. H. 2.

1887.

1: 8. Samlaren. 8. Pris i bokh. 4 kr.
8: 3. Samlade Dramer af J. Messenius. H. 3.
7: 2: 3. 1500- och 1600-talens Visböcker. II. Bröms Gyllenmärs Visbok. H. 3 (slut-häfte). Pris i bokh. 2 kr.

1888.

1: 9. Samlaren. 9. Pris i bokh. 4 kr.
8: 4. Samlade Dramer af J. Messenius. H. 4.
9: 3. Bref rörande Nya Skolans historia. H. 3.

Svenska Litteratursällskapets årsmöte

hölls den 26 maj 1902, därvid följande ärenden förekommo:

1. Årsberättelse för år 1901.

Sällskapet har under året utgifvit 22:a årgången af *Samlaren* med bidrag af herrar K. H. KARLSSON, A. ÅKERBLOM, E. WRANGEL, N. BECKMAN, EDV. BECKMAN, Å. PALM, H. HERNLUND och E. H. LIND samt fröken HILMA BORELIUS; — *Svenskt anonym- och pseudonym-lexikon* af L. BYGDÉN, H. 4—5; — *1500- och 1600-talens visböcker*, utg. af AD. NOREEN och J. A. LUNDELL, 5 = *Kongl. Bibliotekets visbok i 16:o.*

För *Samlarens* 23:e årgång äro bidrag lämnade eller utlofvade af herrar O. v. FRIESEN, E. INGERS, J. MORTENSEN, O. SYLWAN, V. SÖDERBERG och K. WARBURG. — Såsom bilagor äro ämnade att utgifvas L. BYGDÉNS *Sv. anonym- och pseudonym-lexikon*, H. 6, och *Th. Thorilds bref*, utg. af L. WEIBULL, H. 3.

Uppsala den 25 maj 1902.

AKSEL ANDERSSON.

2. Revisionsberättelse för år 1901.

Inkomster:

Behållning från föregående år	kr.	7,518: 41
Influtna årsafgifter	»	2,162: 75
Af Svenska Akademien för 20 ex.	»	100: —
Lagerförsäljning	»	105: 06
Debiterade porton	»	80: 23
Räntevinst	»	315: 39
Summa	kr.	10,281: 84

Utgifter:

Författarehonorar		kr.	641: 50
Boktryckare		»	1,650: —
Bokbindare		»	88: —
Distribution, frakter och diverse		»	178: 71
Behållning:			
I Uppsala sparbank	7,286: 70		
I Mälareprov:s ensk. bank	400: —		
Kontant	36: 93		7,723: 63
		Summa kr.	10,281: 84

Som räkenskaperna voro förda med omsorg och noggrannhet, få revisorerna härmed föreslå, att sällskapet tacksamt beviljar skattmästaren bibliotekarien L. Bygdén full ansvarsfrihet för hans förvaltning under den tid, revisionen omfattar.

Uppsala den 10 maj 1902.

K. Reinh. Geijer. Rolf Arpi.

3. Beviljades skattmästaren full och tacksam ansvarsfrihet för hans förvaltning.

4. Företogs den i stadgarna föreskrifna utlottningen af en af arbetsutskottets medlemmar, hvarvid vicebibliotekarien L. Bygdén utlottades.

5. Till medlem af arbetsutskottet återvaldes vicebibliotekarien Bygdén, och till suppleant återvaldes docenten J. Mortensen. — Utskottets öfriga medlemmar äro vicebibliotekarien A. Andersson, bibliotekarien C. Annerstedt, professor P. A. Geijer, docenten E. Meyer och professor Ad. Noreen.

6. Valdes till revisorer för 1902 professorerna K. R. Geijer och Herm. Lundström samt till dessas suppleanter e. o. biblioteksamanuensen N. Sjöberg och amanuensen R. Almqvist.

7. Höll professor H. Schück ett föredrag om *Nordiska bildristningar.*

8. Meddelade professor K. J. Warburg en skrifvelse från Dalin till Ulrika Eleonora om *Argus* upphörande, hvilken skulle införas i *Samlarens* 23:e årgång.

Vid Arbetsutskottets samma dag hållna sammanträde omvaldes till ordförande prof. A. NOREEN, till sekreterare undertecknad och till skattmästare vicebibliotekarien L. BYGDÉN.

Beslöts att författarehonoraret för uppsats i *Samlaren* skulle höjas till 48 kronor för tryckark.

Uppsala som ofvan.

AKSEL ANDERSSON.

Bidrag till kännedomen om Kellgrens studier.

AF

VERNER SÖDERBERG.

Om JOHAN HENRIK KELLGRENS egentliga studieår i Skara och Åbo flyta källorna synnerligen sparsamt, och de direkta upplysningar, han själf i sina bref sedan meddelar om sina lifvet igenom fortsatta studier, äro ej heller särdeles många eller värdefulla. Den i bouppteckningen förekommande listan på hans efterlämnade böcker lämnar emellertid därutöfver en viss ledning vid bedömandet af Kellgrens läsning och det förberedande arbete, som låg bakom hans produktion som kritiker och vitterlekare.

Mera gifvande men också mödosammare än att insamla dessa direkta upplysningar är att ur hans skrifter, i dem uttalade åsikter och deras förhållande till in- och utländska förebilder draga mer eller mindre säkra slutsatser om gången af de studier, hvarom dessa skrifter bära vittne. Två omständigheter försvåra ytterligare detta arbetssätt: den ofta anmärkta osäkerheten i fråga om hvad Kellgren verkligen själf författat eller förmedlat af Stockholms-Postens innehåll samt våra biblioteks ringa tillgång på de antologier och vittra eller halfvittra periodiska skrifter, ur hvilka Kellgren synes hafva hämtat en god del af sin kunskap om utlandets dåtida lyrik och tillfällighetspoesi[1].

Om Kellgrens allra tidigaste studier äga vi några korta men synnerligen värdefulla meddelanden i den *Nota,* skaldens broder, kyrkoherden JONAS KELLGREN, på anmodan lämnade dennes förste

[1] Denna uppsats har framgått ur Litteraturhistoriska Seminariets i Uppsala arbeten.

biograf, ROSENSTEIN[1]. Det är dessa torftiga meddelanden, som sedermera, något utbroderade i tidens stil, upprepats i Rosensteins företal och därefter hos skaldens senare biografer (STENHAMMAR, WIESELGREN, BÖTTIGER, LJUNGGREN), ända tills LAGUS forskningar och SCHÜCKS upplaga af brefven till Clewberg lämnade ett mera rikhaltigt biografiskt material. I denna »Nota» får man upplysning om, att Kellgren intill sitt elfte år ingen annan lärare hade än fadern, »en i sin tid grundlärd man med godt genie, genomträngande omdöme och stadig och ferme caractère» samt äfven road af »de vackra konsterna», främst musik, men äfven ritning, bildhuggeri och målning. Den unge Johan Henrik, som redan före 5 års ålder »efter egen åstundan» fått börja »de Grammaticaliske studierna», intogs redan 1762, vid ännu ej fyllda 11 års ålder, i Skara Trivialskolas högsta eller rektorsklass, kvarstannade där — ej af behof, men på den om hans hälsa omtänksamme faderns önskan — två år och öfvergick 1764 till gymnasiet. Redan efter tre års därvaro gaf han sin fader tillkänna, »att Gymnastiske föreläsningarne ej voro tillräcklige för hans fattande genie». Emellertid ansåg fadern honom ännu för ung för universitetsstudier och hyste nog äfven berättigade farhågor, att den vetgirige gossen genom för starkt pådrifna studier alldeles skulle förstöra sin redan bräckliga hälsa. Året därpå, 1768, fick han emellertid åtfölja brodern Jonas till Åbo universitet, dit fadern på grund af äldre finska förbindelser beslutit förlägga sina båda söners akademiska utbildning. Bröderna Kellgren inskrefvos 15/10 1768 i den Sveogothiska nationen.

De korta notiser Jonas Kellgren lämnar om broderns skoltid skulle kunna fullständigas genom en skildring af lärare, läroämnen o. s. v., men då det västgötska lärosätet ej synes hafva väsentligen skilt sig från öfriga dåtida svenska skolor, torde det vara tillräckligt att hänvisa till HERNLUNDS och LEVERTINS minutiöst noggranna skildringar af elementarundervisningen i Sverge under 1700talet[2]. Skolans förnämsta läroämnen voro klassiska språk, teologi och logik; till välbehöflig omväxling med sina torra lexor i dessa ämnen läste Kell-

---

[1] Bland Rosensteins papper har denna Nota kommit till Uppsala Universitets Bibliotek (Handskr. X 241 d). Först uppmärksammad af LEWENHAUPT, finnes den tryckt af M. G. SCHYBERGSON, *Johan Henrik Kellgrens minne i Finland* (i Finsk tidskrift, 1895).

[2] H. HERNLUND, *Bidrag till den svenska skollagstiftningens historia under partitidehvarfvet, 1718–1809.* 1. 1882—92. — O. LEVERTIN, *Johan Wellander.* 1896(—1898).

gren enligt broderns uppgift ofta hela nätterna »de Poëmer och Witterhets stycken, han kunde öfverkomma», såsom »Hollbergs Comedier, von Dalins Argus med flere dylika piecer». Detta stämmer rätt väl med det skämtsamma lynne och den fallenhet för satiriska och stickande infall, som Jonas Kellgren nämner såsom karaktärsdrag hos honom redan under skoltiden.

Kellgrens båda första studentår i Åbo tyckas hafva upptagits af forcerade studier, och han torde hela denna tid utan afbrott hafva vistats vid akademien. Brodern anser, att hans hälsa just dessa år fick den svåraste stöten, »emedan man sällan och ofta intet par gångor på hela månaden fick honom från Boken och kammaren». År 1770 börja emellertid hans konditioner. På hösten detta år finna vi honom såsom sedan någon tid välbeställd informator hos häradshöfding J. J. Sacklén på Loppis i Pemar socken. De disciplar han där torde hafva undervisat, Ulrik och Gustaf Fredrik Sacklén, inskrefvos 9/12 1771 som studenter vid Åbo akademi, dit Kellgren förmodligen då följde dem[1]. Några dagar senare, 11/12, disputerade han pro exercitio (såsom respondens för P. 6 af Bilmarks *Historia Regiæ Academiæ Aboënsis*). Höstterminen 1771 och vårterminen 1772 anmälde han sig till föreläsningar och kollegier; fram på våren 1772 tog han sin kandidatexamen, disputerade 4/7 pro gradu såsom respondens för en annan af Bilmark författad afhandling, *Historia magnorum ducum Finlandiæ*, och promoverades 22/7 s. å. till filosofie magister[2].

Ett svårt hinder för Kellgrens fortsatta universitetsstudier blef faderns död, som enligt broderns uppgift vållade, att »hans penningetillgångar stadnade». Det var väl penningbristen som nödgade Kellgren att ännu en gång lämna Åbo och antaga en kondition på landet. Det blef den plats brodern Jonas vid sin återresa till Sverge 1771 lämnat ledig hos lagman Ulrik Wallenstierna på Perno. När denna kondition begynte, är ej rätt klart; Cygnæus tyckes antaga, att det skett omedelbart efter brodern Jonas återresa till Sverge, men höstterminen 1772 har Kellgren anmält sig ämna åhöra professorerna Hassels och Bilmarks kollegier, och det första från Perno daterade brefvet till Clewberg är från februari 1773[3]. På Perno

[1] Om denna kondition upplyser G. Cygnæus, *Från Johan Henrik Kellgrens ungdomsår* (i Finsk tidskrift, 1895).

[2] Lagus, *Skalden Johan Henrik Kellgrens finska lefnadsminnen* (1884), s. 30.

[3] Lagus, a. a., s. 23. — Schück, *Johan Henrik Kellgrens bref till Abraham Niclas Clewberg* (1894), s. 9. (Skrifter utg. af Sv. Litteratursällskapet i Finland, 27.)

tyckes Kellgren ha stannat hela året 1773, och han utbytte på nyåret 1774 genom professor Gadds förmedling denna kondition mot en annan, nämligen hos friherre HERMAN FLEMING på Lemsjöholm (sedan på Willnäs). I mars 1774 torde han hafva fått inresa till Åbo för att förbereda sin disputation för docentur, hvilken med önskadt resultat försiggick 30/4 s. å. Hans lärareverksamhet vid universitetet blef emellertid aldrig annat än nominell, och den Flemingska konditionen höll honom t. o. m. långa månader igenom aflägsnad från Åbo, tills konditionen i oktober 1775 blef akademisk. Sedan synes Kellgren intill sin afresa till Sverge på nyåret 1777 mestadels hafva vistats i universitetsstaden[1].

Om det studielif, som inrymmes inom ramen af dessa data, äro vi tämligen klent underrättade. Arten och omfånget af Kellgrens rent vetenskapliga studier framträda tydligast vid en granskning af hans docentafhandling; hans Aurora-poem och framför allt brefven till Clewberg ge några antydningar om hans allmänna beläsenhet och vittra intressen.

Docentafhandlingen bar titeln *De poësi, philosophiæ ubivis gentium prævia*, P. 1, och var enligt PORTHANS till Rosenstein lämnade uppgift af Kellgren själf författad[2]. Endast LAGUS har (s. 92—94) egnat den något referat eller granskning. Afhandlingens utgångspunkt utgöres af några citat från »celeberrimus Dominus DE VOLTAIRE», främst detta: »Les vers furent toujours les premiers enfants du génie et les premiers maîtres de l'éloquence». Därpå belyses oemotsägligheten af denna sats genom exempel, hemtade från alla möjliga länders litteratur, från den kinesiska längst bort i öster till den indianska Cherokesstammens i den fjärran västern — allt på 26 kvartsidor. Afhandlingens particula posterior, hvari orsaken till detta poesiens företräde i afseende på tiden skulle diskuteras, utkom aldrig.

De flesta exemplen äro hemtade ur Åbobibliotekets rika förråd af äldre lärdomshistorier. Citat förekomma sålunda bl. a. från JA-

---

[1] Brefven till Clewberg lämna många upplysningar om hans vistelseort och sysselsättning m. m. I ett bref af 4/6 1776 säger han sig hafva »alt sedan Octob. månad varit en sjuklig stadsbo».

[2] PORTHAN yttrar: »Hans gradualdisput. är wäl mäst Präsidis arbete. Men hans Docent-Disp. (hvartil jag föreslog honom ämnet) är både hans arbete, och vitnar om ett godt hufvud, genom läsning riktadt». Äfven Porthans meddelande finnes på Upsala Univ. Bibl., Handskr. X 241 d, och är tryckt af SCHYBERGSON i Finsk tidskrift, 1895: 1: 253.

cob Brucker (*Institutiones historiæ philosophiæ*, 1747), Isac Vossius (*De poëmatum cantu*, 1673), Jean Leclerc (i *Bibliothèque universelle et historique* 1688), den italienske humanisten Lillius Gregorius Gyraldus (*Historia poëtarum tam Græcorum quam Latinorum*, 1545), 1600-talslärde sådana som den af Voltaire lofordade fransmannen Louis Moreri (*Dictionnaire historique et critique*), tysken Daniel Georg Morhofius (*Polyhistor*), den tyske orientalisten Job Ludolphus (hvars *Historia Æthiopica* citeras efter en öfversättning i sammandrag på franska), vidare de engelske lärde Thomas Stanley (*Historia philosophiæ*) och biskop Robert Lowth (hvars *De sacra poësi Hebræorum* citeras efter en 1770 utkommen, af Michaëlis med noter försedd ny upplaga) samt slutligen en holländsk 1500-talslärd vid namn Jacob Middendorpius (*Academiæ celebres universi terrarum orbis*, 1602) och den tyske professorn i politik och moral Gottlieb Stollius (*Introductio in historiam literariam*, 1728)[1]. De klassiska citat som förekomma — från Curtius, Plinius, Plautus, Dionysos från Halikarnassos, Ammianus Marcellinus, Jordanes, Tacitus, Strabo m. fl. — har Kellgren nog i allmänhet hämtat från sina ofvan angifna lärda hjälpkällor.

Utom dessa befinnes han emellertid äfven hafva anlitat åtskilliga mera moderna författare, hvilkas namn bättre än de officiellt akademiska lärdomshistorierna torde angifva riktningen af den blifvande docentens studier. Främst märkes då Voltaire, hvars uttalande om poesiens förstfödslorätt han ju gjort till sin afhandlings utgångspunkt, och på hvars *Essai sur l'histoire générale et sur les moeurs* (1756) han flerestädes stödjer sig; vidare Fontenelle (*Oeuvres*) och Malebranche (*De la recherche de la vérité*)[2]. Anmärkningsvärdt är äfven hans omdöme om Ossian: »Leguntur haecce maxima cum voluptate poëmata nec ulla nisi sola brevitatis ratione Homericis scriptis inferiora, si quid in me est judicii, censenda sunt». Han nämner själf, att hans kännedom om dessa »ersiska sånger» förmedlats genom de franska öfversättningar, som förekomma i Arnaud-Suards tidskrift *Variétés littéraires* (Paris 1768—69), och han har tydligen äfven studerat den där intagna uppsatsen 'Réflexions sur les poésies Erses' med dess referat af Edinburgprofessorn Hugh Blairs jämförelse mellan Ossian och Homeros. Kellgren an-

[1] Så godt som alla dessa arbeten omnämnas i Porthans *Historia Bibliothecæ Regiæ Academiæ Aboënsis* såsom tillhörande Åbobiblioteket.

[2] Malebranche har han äfven vid äldre år hållit i ära och t. o. m. varit betänkt på att öfversätta, åtminstone att döma af det första prisämne i prosan han lät sällskapet Pro sensu communi uppställa.

sluter sig lifligt till den i samma uppsats uttalade tanken, att poesiens ursprung bör sökas hos relativt okultiverade och vilda folk, samt uppehåller sig därvid rätt mycket vid den af PORTHAN undersökta finska folkpoesien, vid ett *Ode Lapponica*, som i öfversättning meddelats af *The Spectator* (Vol. 6), några i *Variétés littéraires* efter GARCILASSO DE LA VEGA öfversatta peruanska sånger samt den engelske resanden TIMBERLAKES på 1760-talet insamlade och i en annan fransk tidskrift refererade upplysningar om den indianska Cherokesstammens poesi — allt emellertid endast med hänsyn till afhandlingens tes om poesiens tidsprioritet framför filosofien.

Självständiga omdömen äro i den Kellgrenska afhandlingen skäligen tunnsådda. Utom det af LAGUS (s. 94) meddelade stilprofvet om skaldernas betryckta ställning förtjäna äfven påpekas ett par uttalanden, som röja den svurne Voltairéanens fasta öfvertygelse om upplysningsfilosofiens oändliga företräde framför den gamla bibliska världsåskådningen. Det heter på ett ställe om hebreerna, att de aldrig torde hafva egnat sig åt den sanna och äkta filosofien, och strax förut utbrister författaren: »Equidem maxime dubito, cui nunc temporis Christiana Biblia tantum novisse contingeret, a multis nomine salutatum fore Philosophi». I Bibeln funnes väl poesi, men alls ingen verklig filosofi, och därföre lämnade äfven den ett bevis för afhandlingens grundpåstående.

Äfven ett annat akademiskt lärdomsprof har tillskrifvits Kellgren, nämligen den afhandling hans unge elev CLAES FLEMING 4/5 1776 under Bilmarks presidium pro gradu försvarade[1]. Den bär titeln *Strödda anmärkningar uti philosophien* och innehåller 50 stycken numrerade maximer i tämligen skilda ämnen. De ledande tankar man där kan spåra gå ut på att framhålla det oemotsägliga i, »att de gamle ej öfverträffat de nyare i snille», vidare att fredliga yrken och framför allt vetenskapen böra ha företräde framför krigisk ära, att naturvetenskapen har större värde än den gamla metafysiken o. s. v. Montaigne och Batteux, Rousseau och Locke citeras. På följande satiriska sätt omtalar Kellgren disputationen i ett bref till Clewberg (17/5 1776):

»Min Frihaltare har nu ändteligen med en behagelig tystnad försvaradt sitt lärda värk, som innehöll Förströdda tankar och högvälborne anmärkningar i Philosophien; hvem som är rätta Fadern

---

[1] Se SCHÜCK, *Från Johan Henrik Kellgrens ungdomsår* (i Nord. tidskrift, 1891).

för dem är ett stort problème; där man ej sett någon Fleming, lärer man taga Respondenten därföre; där man ej väl känner Bilmark, torde han få samma beskyllning; i Åbo falla de flästa misstankar på mig ovärdigan, och jag ler däråt med den rätta. Den som gjort intet, har fått 50 plåtar, den som gjort något 15, och den, som gjort det mästa, intet runstycke.»

Schück anför en del af detta uttalande såsom stöd för sin gissning på Kellgren som författaren, men orden »med den rätta» visa tydligt ifrån honom och hän på en annan. Hvem denne andre var, omtalade Kellgren rent ut i ett senare bref till Clewberg (14/6 1776): »Det var Tidgren, som var far för det baronliga fostret». Denne Kellgrens vän och landsman hade tydligtvis »gjort det mästa», Kellgren själf förmodligen »något», och professor Bilmark för sin medverkan som præses belönats med de 50 plåtarne.

Några af sentenserna i afhandlingen påminna onekligen till tankegång och uttryckssätt om Kellgrens stil, så t. ex. de kvicka satserna: »våra Scholor och Academier äro gamla byggningar af Gothisk Architecture; man lappar dem och de borde byggas om», eller »von Linné har skaffat gräs och maskar samma anseende, som fordom tillkom menniskorna». Somliga af sentenserna förefalla skäligen banala; om en och annan stannar man rent af i tvifvelsmål, huruvida den ditsatts på allvar eller skämt[1]. Den lilla afhandlingen har intet annat värde än att vara exponent på tonen i Kellgrens närmaste umgängeskrets. Såsom sådan är den emellertid ganska betecknande, bl. a. genom sin karakteristik af poesien som »öm, ostyrig och tokrolig» i motsats mot filosofien, som är »stadig, sträng och trumpen», samt genom reflektioner sådana som denna: »att fordra dygden af en ung man och förneka honom alla nöjen är som att begära Frugt af ett träd, sedan man bortskakat dess blomster».

Man vet, att Kellgren särskildt begagnade sig af den undervisning, som lämnades af professorerna Kalm, Gadd, Hassel och Bilmark, hvilka som lärare skildras dels hos Lagus, dels i Schybergsons och Heikels afhandlingar i serien 'Åbo universitets lärdomshistoria'. Äfven torde såsom hans lärare kunna nämnas bibliotekarierna (se-

[1] Märk t. ex. satsen 30: »Uti Medicine förtjänar ibland annat att utredas, hvarföre det finnes mindre antal af Gubbar i Montpellier än på något annat ställe i Europa». — Satsen 50 lyder: »De Behagelige konsterna, säger man, äro för Södern och de nyttige för Norden, emedan de förre aldrig med framgång kunna idkas, utan där könet äger behageligheter. Af denna grund torde motsatsen vara lika bevislig».

dermera professorerna) Lefrén och Porthan; af den sistnämnde inhämtade Kellgren utan tvifvel den kärlek till Roms skalder, som sedan följer honom genom lifvet. Hans bref beröra sällan dessa akademiska studier. En gång (juli 1773) ber han Clewberg att få låna Bruckers »Filosofiens Historia i utdrag» jämte »någon Historia Litteraria, i synnerhet för äldre tider och om Poëter». Äfvenså öfverflöda dessa äldre bref utaf latinska värscitat och skämtsamma reminiscenser från skolans läroböcker. Plennings logik och Vossii rhetorik äro skrifter, som han både då och långt senare plägade anföra som representanter för den formella skolbildningen.

Det är emellertid mest läsning af skönlitterära författare, som i brefven omtalas. Redan i de allra tidigaste intager Voltaire högsta platsen på Kellgrens värderingsskala. Voltaire kallas redan 1770 »den högstupplyste, från allt mörker och gräl rånsade och lärdomskugghjulet i Europa»[1]; i febr. 1774 har han fått låna »Candide med ett par infama libeller mot Voltaire», i nov. 1775 läser och citerar han 'Œdipe', i mars 1776 erinrar han Clewberg, hurusom de ett halft år tidigare »jämte hvarannars bröst» läste 'Précis de l'Ecclésiaste', och han sänder såsom minne en öfversättning af detta »oförlikneliga» skaldestycke. Ofta omtalas, att de tillsammans sysslat med »gagnande läsning af någon snillerik auctor» och sedan som äkta Rousseauanska vänskapsentusiaster »med ömma famntag meddelat hvarandra de tankar, som uttryckte sig genom tystnadens outöseliga språk»[2]. Då Kellgren vistades ute på landet, sände Clewberg honom böcker till låns, liksom han ock sedan i Stockholm öppnade sitt välförsedda bibliotek för Kellgren och under sin franska resa 1790 ombesörjde dennes bokinköp i Paris. $^{17}/_{1}$ 1775 nämner Kellgren, att han hos Clewberg tagit Gessner, väl en fransk öfversättning af den schweiziske idyllikerns arbeten; hösten 1774 tackar han för »Guillaume Vadé som oändligen förbättrat mitt hjärta»[3]; $^{23}/_{2}$ 1776 erkänner han gåfvan af Dorat, som skall »bindas i det vackraste

[1] Bref till Jonas Kellgren, Loppis $^{15}/_{10}$ 1770, fullständigast tryckt af Cygneus i Finsk tidskrift, 1895: 1: 358—62.

[2] Bref till Clewberg $^{18}/_{2}$ 1774, $^{10}/_{11}$ 1775, $^{22}/_{3}$ 1776. (I den af Schück utgifna samlingen af Kellgrens bref till Clewberg.)

[3] Med *Guillaume Vadé* afses ej, såsom Schück i registret till de Clewbergska brefven antager, den tämligen obskyre Jean-Joseph Vadé, för sina vulgära dramer kallad 'hallarnes Corneille', utan ingen mindre än Voltaire själf, som 1764 under titeln *Contes de Guillaume Vadé* utgifvit 15 st. af sina »contes en vers». Osäkert är, om Kellgren upptäckt sin läromästare bakom anonymitetens slöja. Jfr artikeln 'Voltaire' hos Quérard, *La France littéraire,* 10: 308.

Franska band, som kan fås här i Åbo»; 14/6 1776 tackar han för 'Élite de poësies fugitives', som han säger sig sluka »med en fames canina», och i nästa bref (18/6) ber han Clewberg i Stockholm skaffa MURBERGS öfversättning af 'Athalie' samt RUDBECKS 'Boråsiaden' båda tillhörande årets svenska boknyheter. Bland annan lektyr, som Kellgren i sina bref till Clewberg omtalar, märkas LAFONTAINES 'Contes', SÉDAINES 'Le Déserteur' (»den tragikaste tragedi jag någonsin läst»), VOLTAIRES 'Alzire', som han sommaren 1776 funderar på att öfversätta, SHAKSPERES 'Julius Cæsar' (naturligtvis i fransk öfversättning), en tysk roman vid namn 'Der neue Amadis' och slutligen Bibeln, där han funnit »långa, långa epistlar, fulla med idel Gallimathias, tomare än ingenting»[1].

De ofvan angifna boktitlarne visa, att Kellgren vid sina själfständiga litteraturstudier under Åbo-tiden företrädesvis höll sig till den franska litteraturen. Dock bör märkas, att han alltjämt ifrigt studerade äfven de latinska skalderna och — närmast med PORTHAN som förebild — efterbildade dem i s. k. »fria öfversättningar». Alldeles främmande var han ej heller för annan litteratur än den franska. Han omtalar t. ex. redan i nov. 1773 en påbegynt öfversättning från engelskan, *ett blad af 1:sta Youngens natt;* dock nödgas han tillägga: »men det blir mig, ser jag, ett för mycket periculosæ plenum opus aleæ». Efter allt att döma är detta fragment identiskt med det, som intagits i hans samlade skrifter, och som dessförinnan bland ofullbordade poem nämnes i det berömda K&k-brefvet till Rosenstein (13/3 1788)[2]. Därmed förfaller MALMSTRÖMS reflektion, att Young-fragmentet skulle utgöra ett »ytterligare bevis på den nya rigtningen af skaldens studier och intressen», som han trott sig förmärka efter det godtyckligt valda vändpunktsåret 1789[3]. Af Youngs första Natt förekom en fransk öfversättning i *Variétés littéraires* (T. 4), och man skulle därför kunna gissa, att Kellgren begagnat sig af densamma liksom af den franska Ossian-tolkningen i samma bok. En jämförelse mellan originalet och de båda öfversättningarna ger emellertid vid handen, att Kellgren direkt användt

[1] Bref till Clewberg 19/2 1774, 26/3 1775, 14/6 1776, 23/9 1776, 22/11 1775.

[2] Bref till Clewberg 3/11 1773. — Bref till Rosenstein 13/3 1788, tryckt af SCHÜCK, *Kellgrens bref till Rosenstein* (i Samlaren, 1886).

[3] MALMSTRÖM, *Sv. vitterhetens historia*, 2: 200. — Det af honom samtidigt anförda fragmentet *Sigwarth och Hilma* omtalas äfven redan 1788 i K&k-brefvet ('Hillmas död').

det förra och följt det långt trognare än hvad fallet är med den franske öfversättaren. Så hafva t. ex. de bekanta orden

night
even in the zenith of her dark domain
is sunshine to the colour of my fate

af den franske öfversättaren aftrubbats till »la nuit la plus sombre ne peut me dérober à l'horreur de mon sort», men hos Kellgren heter det:

Och mot mitt ödes natt är höstens midnatt klar.

Enstaka uttryck i de förtroliga brefven till Clewberg under år 1774 (t. ex. »Farvel, Sir» i n:r 14, »My Lap-Friend» i n:r 18) skvallra äfven om brefskrifvarens fortgående engelska studier; i ett bref från denna tid (n:r 17) får man bekräftelse på de svårigheter språket beredde honom, i det han nämligen ber Clewberg sända »Youngens nätter på tyska, eller i fall de ej finnes, då på Fransyska». Enligt K&k-brefvet fanns bland hans papper 1788 äfven en påbörjad öfversättning af Youngs första satir, hvilken antingen torde härröra från denna tid eller ock hafva gjorts under den närmaste tiden före $^{27}/_{5}$ 1781, då han i bref till Clewberg tackar för lånet af Youngs satirer. — Som motto på sina minnesord vid Friherrinnan Flemings graf (1776) använder han ett citat från Pope på originalspråket, och i hans efterlämnade boksamling funnos utom Popes äfven Youngs och Ossians Works, Miltons 'Paradise Lost' och 'Paradise Regained' samt Johnsons Dictionary[1].

Med tyska språket tyckes Kellgren under Åbo-tiden ha haft svårt att reda sig. »Söta Du, hur Fan skall jag göra med min tyska, som jag ej kan få läsa af brist af Lexicon», skrifver han 1774 till Clewberg (n:r 18), i ett annat bref (n:r 17) ber han att af Tidgren få låna ett tyskt lexikon, och i nov. 1775 (n:r 25) misströstar han om att kunna arbeta sig igenom 'Der neue Amadis', förr än han »utslitit 3 Linds Lexika». Bland i brefven nämnda boklån från vänner omtalas ingen tysk bok, och sådana saknas äfven helt och hållet i hans efterlämnade bibliotek; däremot finnas där tre italienska (Petrarca, Guarinis 'Pastor Fido' och en öfversättning af 'Telemaque') samt dessutom 'Le maître Italien' af Veneroni (dennes fransk-italienska och italiensk-franska Dictionnaire egde han enligt bref till Clewberg — n:r 23 — redan hösten 1775).

[1] Förteckningen öfver Kellgrens boksamling är tryckt af Schück i Samlaren 1887, s. 41—43.

Kellgrens broder säger i sin 'Nota' till Rosenstein: »förrän hösten 1770 såg jag ej några af honom skrefne vers, men de voro blott små Gratulationer på Namns- och födelsedagar, dem han straxt återtog och ej tillstadde få afskrifvas». En af dessa hans pennas förstlingar, en namnsdagslyckönskan från 1770, är tryckt af Cygnæus[1]; den är synnerligen obetydlig. Hans i samma bref förekommande »gudeliga och finurliga betraktelse» om »Nöjets bortresa med 8 par hästar» visar tydligt, att hans satir ännu helt och hållet gick i Dalins skola och tagit starkt intryck af dennes dissertationsparodier och kalottpredikningar. De inflickade versraderna om nöjet smaka betydligt af den stämning hos tidens unga Lisidorer, åt hvilken Gyllenborg i 'Verldsföraktaren' gifvit ett klassiskt uttryck. Dalin och Gyllenborg äro ock de enda svenska förebilder, hvilkas inflytande man kan spåra i Kellgrens poetiska produktion under Åbotiden[2].

Lagus, den förste som närmare behandlat Kellgrens Åbo-diktning, uttryckte den förhoppningen, att mera ljus skulle kunna vinnas i detta ämne, när en gång Auroraförbundets förseglade papper blefvo tillgängliga för forskningen. De öppnades och undersöktes år 1900, men G. Castréns redogörelse[3] ger vid handen, att den litteraturhistoriska skörden understeg förväntan. Af förbundsmatrikeln framgår, att Kellgren intogs i Aurora under första kvartalet 1773 och att han inom sällskapet tillhörde den s. k. vittra klassen. Bevarade finnas denna klass protokoll från dess konstituerande sammanträde $^{28}/_{8}$ 1773 t. o. m. året 1774, men vid sammanträdena under denna period var Kellgren, bunden först af den Wallenstiernska konditionen och sedan af den Flemingska, vanligen frånvarande. Från åren 1775—76, då han att döma af brefven till Clewberg lifligt deltog i sällskapets förhandlingar, finnas protokollen tyvärr ej bevarade. I sitt meddelande till Rosenstein omnämner Porthan, att Kellgrens 'Oration öfver Gustaf III:s kröning' föranledt hans inval i Aurora, och han framhåller med stolthet, att »detta Sällskap torde icke varit utan nytta att formera honom och några andra lyckliga Poëter hos oss». Till Kellgrens litterära studier kan man med skäl

[1] I Finsk tidskrift, 1895: 1: 360—61.

[2] Den svenska vitterheten var i hans efterlämnade boksamling endast representerad af Stjernhjelm, Dalin, Lidner, Bellman, Leopolds Oden och Rosensteins skrift 'Om upplysning'.

[3] G. Castrén, *Sällskapet Aurora* (i Skrifter utg. af Sv. Litteratursällsk. i Finland, 47).

räkna den granskning hans förstlingsförsök där fingo undergå och den öfning han själf erhöll för sin kritiska förmåga, när han sedermera blef en aktiv Aurora-broder. Enligt protokollen voro Porthan, assessor P. Juslén och assessor Joh. Brovallius de granskare, som åren 1773—74 flitigast skötte kritiken inom den vittra klassen. Brefven till Clewberg bära vittne om, att Kellgren efter sin återkomst till Åbo sällade sig till dessa kritici och att han ej sparade på skarpa anmärkningar om sina vittra medbröder. Såsom resultat af dessa hans litterära öfningar i Aurora kan man i hans diktning skönja stigande formsäkerhet och allt mera bestämd anslutning till den härskande franska smaken.

Redan i ett bref till Clewberg af år 1772 eller 1773 (n:r 2) anförtror Kellgren sin förtrogne ett poem att uppvisa »för någon annan skapkunnig man». Sedan insände såväl Kellgren som Clewberg och Tidgren ett flertal dikter till granskning i Auroras vittra klass och eventuellt införande i *Åbo Tidningar.* Med hjälp af Porthans och Tengströms anteckningar har Lagus kunnat identifiera de flesta anonyma författarne i dessa tidningar[1], och han har äfven något analyserat de där förekommande bidragen af Kellgrens hand[2]. De karakteriseras i allmänhet af samma något frostiga, moraliserande retorik, som är välbekant från Gyllenborgs skaldestycken. De utmynna antingen, dessa elegier öfver lifvets brustna illusioner, i förmaningar till stoisk okänslighet eller ock predika de alltings fåfänglighet med den halft underförstådda, halft uttalade konsekvensen, att allvarliga sträfvanden ej äro mödan värda. Härifrån var steget ej långt till de njutningsprisande dikter, som från år 1777 en tid bortåt utgöra lejonparten af Kellgrens vittra produktion. De i Åbo Tidningar publicerade reflektionsdikterna sakna alla något större värde; de hafva sin egentliga betydelse i att vara förstudier till de akademiska prisskrifterna från 1777 och 1778 *Ode öfver en Stadig Man* och *En ynglings inträde i verlden,* där alldeles samma tankar i något mindre omogen form återvända. Några direkta utländska förebilder till dem har jag ej lyckats upptäcka. Måhända hafva sådana funnits till en och annan; det heter t. ex. uttryckligen om *Ode öfver Lifvet* (Åbo Tidn. 1775): »anledningen till några tankar i denna Ode är tagen utur *Poésies Diverses*». Enligt bouppteckningen egde

---

[1] Lagus, *Förteckning öfver anonyme författare i äldre årgångar af Åbo Tidningar* (i Finska Vetenskaps-Societetens Bidrag, 17).

[2] Lagus, *Kellgrens finska lefnadsminnen,* kap. 7—11.

Kellgren en antologi med detta namn, men jag har ej lyckats finna den i mig tillgängliga bibliotek. LAGUS anser detta stycke »erinra om studium af JEAN-BAPTISTE ROUSSEAU» [1], men nämner ej hvarest hos denne produktive skald han trott sig återfinna diktens grundtanke.

De satiriska fabler och epigram Kellgren lämnade till Aurora-förbundet för att införas i Åbo Tidningar hänvisa alla på franska förebilder, fastän man oftast ej kan bestämdt peka på någon viss bland Lafontaines många efterföljare såsom mönstret. Förutom J. B. Rousseau förtjänar här att nämnas DORAT, af hvars diktning Kellgren emottog impulser redan nu och äfven så långt fram i tiden som vid författandet af *Den nya Skapelsen.* För Åbo Tidningar öfversattes flera Dorats fabler af TIDGREN. Kellgren fick hans arbeten till skänks af Clewberg och karakteriserar i tacksägelsebrefvet (²³/₂ 1776) Dorat såsom »oändligen kvick, men mager; ett skelett, klädd i Floras vackraste dräkt».

Bland Kellgrens rena öfversättningar från denna period märkas ett par från VOLTAIRE. De vittna om en djup och oskrymtad beundran för mästaren, en beundran, som nog ej beledsagades af de reservationer Lagus spårar i en not till *Diatribe öfver första orsaken* (Åbo Tidn. 1774, n:r 18). Denna sedesamma not kan nog med större sannolikhet tillskrifvas de allvarliga redigerande professorerna än den lifvet igenom i sin Voltairedyrkan ståndaktige Kellgren [2]. — Bland hans »pièces fugitives» märkes i främsta rummet den mästerliga öfversättningen af SAINT-LAMBERTS 'Volez papillon libertin' ('Flyg, yra fjäril, glad och tyst'). Kellgren har där bättre än någonsin förut lyckats fånga den franska tillfällighetslyrikens esprit och rokokobehag. Originalet återfinnes i 'Les Saisons'. Att döma

[1] LAGUS, a. a., s. 67.

[2] Noten lyder: »Detta omdöme om Epikur (näml. att han lefde och dog som en vis) är för auktorns räkning, hvars tänkesätt i dessa delar är bekant». LAGUS (a. a., s. 61—62) säger härom: »Så sedesam var ännu den unge Åbo magistern»; att noten 9 år senare uteslöts vid styckets omtryckning i *Stockholms-Posten* (1783, n:r 234), anser han karakteristiskt för Kellgrens då ernådda större fördomsfrihet. Än mera kategoriskt uttrycker sig HELLEN LINDGREN (*Sveriges vittra storhetstid,* 2: 46), som anser notens uteslutning »betecknande för hans egen frontförändring». Ingenting garanterar emellertid, att vi här hafva en sedesam hjärteutgjutelse af Kellgren; långt sannolikare är detta lilla sidohugg mot Voltaire en redaktionsnot, som Kellgren i St.-P. sedan saknade både lust och anledning att aftrycka. Huru sedesam den unge Åbomagistern var, må lämnas därhän; ibland röjer han sig — trots all ode-stoicism — såsom varande något af en »Epicuri de grege porcus».

af Tidgrens upprepade öfversättningar från Saint-Lambert tyckes denne hafva varit väl känd och uppskattad i Aurorakretsen.

Intressantast af Kellgrens äldre öfversättningar är tvifvelsutan *Alpin, ett ersiskt skaldestycke* (Åbo Tidn. 1775, n:r 13), detta emellertid mindre på grund af dess eget poetiska värde än därföre, att OSSIAN därmed på allvar gör sitt inträde äfven i den svenska litteraturen. Äran synes i självfa verket mindre tillkomma Kellgren ensam än hela Aurorakretsen. De anmärkningar, som i Åbo Tidningar åtföljde Alpin, bebådade nämligen öfversättning af »några hans qwäden, som finnas införde öfwersatte på fransyska, ehuru, tör hända förswagade, uti Variétés Litéraires, T. 1, p. 267». Löftet i denna redaktionsnot uppfylldes först genom Kellgrens Alpin och sedan genom Clewbergs 'Oscur' (1776, n:r 26) och Tidgrens 'Oithona' (1778, n:r 10—11); 1791 följdes de af Tengströms 'Comala och Lathmon', samtliga förekommande i Variétés littéraires. Sin ungdoms beundran för Ossiandikterna torde Kellgren aldrig hafva blifvit helt otrogen, och de ofta upprepade påståendena om hans förakt för Ossian, skadeglädje vid underrättelsen om Macphersons »afslöjande» o. s. v. äro till största delen rena nyromantiska konstruktioner, förorsakade genom missförstånd af några Kellgrens uttalanden[1]. Ett visst inflytande från Ossian i fråga om formen, poetisk prosa, visar Kellgrens retoriska praktstycke från 1776, *Vid Friherrinnan A. S. Flemings graf;* dess egentliga förebilder äro dock att söka i Frankrike. I Kellgrens efterlämnade bibliotek fanns mästaren för dylik minnestalsretorik, THOMAS, representerad, och han egde dessutom BOSSUETS och FLÉCHIERS samlingar af 'Oraisons funèbres'. Slutorden i dessa griftetankar (»Då vi utropa: 'Hon var värd att lefva!' — svara Helgonen: 'Hon var värd att dö'») visa, att Kellgren redan hunnit skaffa sig ej ringa färdighet i sammanställningen af sådana antiteser, som utmärkte den s. k. »höga och starka stylen».

Med Kellgrens öfverflyttning till Sverge börjar ett nytt skede i hans studier likaväl som i hans lif och dikter. Man har kanske öfverdrifvit plötsligheten i den förändring, som hufvudstadslifvet förorsakade i Kellgrens lefnadssätt och arten af hans dikter. Brefven till Clewberg gifva af sin författare en helt annan bild än den sedesamme, vid boken fjättrade unge studenten, som äldre litteratur-

[1] Se härom BÖTTIGER i *Sv. Ak. Handl. ifrån år 1796,* 46: 211—12, LJUNGGREN, *Svenska Vitterhetens häfder,* 1: 259—61, 429, och den utförliga utredningen hos TH. HASSELQVIST, *»Ossian» i den svenska dikten och litteraturen,* s. 65—74.

historici — den ganska väl underrättade LAGUS ej undantagen — älskat att skildra. Voltaireanens gäckeri med det heliga möter redan fullfluget 1770 i den hädiska parodien på Fader Vår[1]. Skolfuxens uppfostran till salongsmänniska, påbörjad på Loppis, tyckes under vistelsen på Lemsjöholm och Willnäs hafva hunnit ganska långt, och i de bitande omdömen, hvarpå brefven till Clewberg öfverflöda, skönjes klart den blifvande granskarens och satirikerns kritiska ådra. På Kellgrens studier torde Stockholmsresans inflytande hafva varit mera direkt märkbart. De miste numera helt och hållet den akademiska prägel de i Åbo ej helt kunnat frigöra sig ifrån. Redan tidigt satiriserar Kellgren universitetslifvets former och formler (märk t. ex. den mystiska, ännu outredda paskillhistorien från våren 1774[2]), och han torde knappast hafva väntat eller önskat sig en regelrätt akademisk bana. Åtminstone tyckes han mindre än andra hafva tagit sin egen professorsansökan på allvar. Hans förakt för småstadsuniversitetens pedanteri och det onyttiga lärdomskram, som där utportionerades, framlyser tidt och ofta i Stockholms-Posten; redan dessförinnan kommer det klart till uttryck i inledningsraderna till *Sinnenas Förening*:

Bland annat skräp, hvaraf mitt minne
Blef fyldt i mina ungdomsdar,
Är hvad jag läst, jag vet ej hvar, o. s. v.

samt i hans påstående längre ned i samma poem, att af kärleken till Chloë åt hans förstånd förlänats långt större ljus

om tingens halt och verklighet
än förr af någon facultet.

I hans bref blifva de latinska citaten allt sällsyntare och ersättas af ord och vändningar, som bära vittne om en rätt exklusivt fransk bildning. Nu tillkommer ock ett nytt intresse, som i Åbo af lätt insedda skäl ej kunnat utvecklas[3], nämligen för teatern och därvid ej blott för skådespelen, utan äfven för de agerandes spelsätt och uttal. Hans snart begynnande verksamhet som vitter granskare

[1] Först tryckt af CYGNEUS (i Finsk Tidskrift, 1895: 1: 358). Den var utesluten i det aftryck af ifrågavarande bref (ur Helsingfors Tidningar 1830), som LAGUS återgifvit.

[2] Se härom SCHÜCK i inledningen till Clewbergsbrefven, sid. iv—v.

[3] Redan i Åbo anlitades han såsom medarbetare i ett litet dramatiskt stycke, ett herdespel af fru C. C. SVEDENMARK. Han nämner därom i bref till Clewberg 12/4 1776.

och publicist bidrog naturligtvis äfven att gifva en något ändrad riktning åt hans studier.

Grundriktningen af sin smak och sina intressen hade Kellgren dock redan fätt stadgad i Åbo. Han var Voltaires svurne beundrare, och det var med en öfversättning från Voltaire som han med aflagd anonymitet ämnade framträda för allmänheten. Till Clewberg sänder han $^{23}/_{8}$ 1776 denna öfversättning af den »oförlikneliga Précis de l'Ecclésiaste»; kort därpå, $^{17}/_{5}$, heter det, att han tills vidare afböjt dess offentliggörande i Åbo Tidningar, och han ber vännen upptänka något »värdigare sätt». Den »dessein», som den alltid tjänstvillige Clewberg föreslog och Kellgren i bref af $^{4}/_{6}$ gillade, tyckes emellertid ej hafva kommit till utförande, ty det dröjde 5 år, innan *Predikaren* utkom af trycket. Det var i Utile Dulci's 'Witterhetsnöjen' 1781, och stycket bar då titeln *Menskliga lifvet.* Såsom ofta hos Kellgren, är öfversättningen temligen fri; han anmärker själf — i bref till Clewberg $^{22}/_{8}$ 1776 — om 8:de strofen, att han »tagit sig frihet att alldeles omändra mening och innehåll». Ett par insändare i Stockholms-Posten (1781, n:r 212 och 227) anmärkte på denna bristande trohet och klagade öfver, att ej Voltaires utan den okände Mr. Eratou's författarenamn blifvit utsatt. Kellgren svarade (i n:r 229) med ett försvar för fria öfversättningar samt den upplysningen, att originalet var signeradt Eratou. »Intet annat arbete bör tillegnas en auctor än det han själf erkänner».

Det dröjde en tid, innan Kellgren fick tillträda den aristrokratiska kondition han eftersträfvat och genom Clewbergs bemedling sökt erhålla. Först på hösten 1777 tyckes han hafva tillträdt platsen som huslärare hos generalen grefve Meijerfelt. Sommaren 1780 aflöstes han af en viss Hr. Berger[1], och sedan var han »alldeles ledig karl» samt förde till sin död en litteratörs oberoende lif, endast bunden af de förpliktelser några kungliga pensioner och först medarbetare-, sedan meddelegareskapet i Stockholms-Posten ålade honom.

Väntetiden från nyåret till hösten 1777 tillbragte Kellgren hos sina presterliga släktingar i Västergötland, dem han betecknar som »superlativus af hushållare» och folk utan spår af intressegemenskap med honom. Om hans studier och vittra sysslor under denna tid är föga att förmäla. Han klagade bittert för Clewberg öfver »detta osmakliga lifvets uniformité» och kände sig nästan afskuren från all kommunikation med sin »förriga verld». Med undantag af några

---

[1] Bref till Clewberg $^{7}/_{7}$ 1780.

besök i det »sköna Bibliotheque i synerhet i Svenska Historien» (jämte »några Ångelska Böcker»), som tillhörde den i närheten boende häradshöfdingen grefve Johan Gabriel Creutz, saknade Kellgren alla intellektuella förströelser — om ej till sådana kunde räknas afhörande af förhandlingarna på prästmötet i Skara. Hans »fördömda kyrkogång» skaffade honom endast halssjuka, och när han genomläst »halfva Bibeln», var han färdig med det klassiska omdömet: »jag hade aldrig trott, att den skulle vara så absurd». De lockande intryck han fått af det glada Stockholmslifvet läto sig ej utplånas; »de förbannade Operaflickorna dansa ständigt i tankarne på mig», heter det i ett bref. Vittra sysselsättningar voro hans enda tröst i bedröfvelsen. Så t. ex. »gick han och funderade» på sin opera *Adonis och Proserpina* och hade i juli »slarfvat tillsammans en Act». Brefven till Clewberg åtföljdes gång på gång af småvärser (»något lappri» $^{28}/_{4}$, »några värsstumpar» $^{4}/_{7}$).

Med Gjörwell hade han under uppehållet i Stockholm trädt i förbindelse, och denne, som redan förut uppmärksammat hans dikter, publicerade på sommaren 1777 i *Samlaren* med upplysning om författarens namn såväl de Flemingska griftetankarne som *Våren, imitation af Horatius*, en troligen från Åbotiden härrörande parafras af det vackra vårkvädet 'Solvitur acris hiems'.

Ett poem, som måhända härrör från Kellgrens vistelse i Västergötland, är hans *Ode till Christus*. Detta ode är — såsom uttryckligen angafs såväl då det i mars 1779 publicerades i Stockholms-Posten (n:r 69) som i Kellgrens protest (i n:r 73) mot detta offentliggörande samt vid dess omtryckning 1782 i *Samling af Svenska Vitterhetsstycken*, 1 — endast en öfversättning. En jämförelse med det franska originalet, hvilket återfinnes i antologien *Élite de poësies fugitives*, visar, att denna öfversättning är synnerligen trogen och i flera värser nästan ordagrann. Man kan därför knappast ge Atterbom rätt, då han förklarar sig[1] anse det »såsom i Kellgrens bildningshistoria intagande ett märkvärdigt rum». På sin höjd skulle man kunna våga den hypotesen, att det tillkommit under ett visst inflytande af stämningen i den västgötska prästgården, ett antagande, hvilket får ett, om än svagt stöd af den psalmton, som hvilar öfver några värser (t. ex. v. 5 och 6) af öfversättningen. Själf säger Kellgren i sin förklaring sig ej vilja förneka, att han »någon gång författat denna öfversättning för att öfva sig i sin andakt». Lika sanno-

[1] Atterbom, *Sv. Siare och Skalder*, 6: 1: 94—99.

likt förefaller det emellertid, att han valt detta sätt att gifva sina prästerliga släktingar ett för dem tilltalande prof på sin poetiska förmåga; eljes ville han enligt Jonas Kellgrens utsago ej visa dem sina svenska poemer »såsom allt för mycket flyktige». Romantikern ATTERBOM finner odet »blotta vissa i hans själ djupt förvarade, men under denna tidrymd (Stockholms-Postens första tid) eljes hemliga strängar — — — tvifvelsutan ett arf ifrån hans fromma fädernehem»[1]. Något personligt innehåll har emellertid Kellgren knappast ingjutit i sin tolkning af det franska odet, ehuru det ju är anmärkningsvärdt, att han öfvade sin öfversättaretalang på ett så utprägladt religiöst stycke. — Originalet förekommer utan författarnamn i den nämnda antologien, T. 3, sid. 91—95, och bär där titeln 'Le Christ, Ode présentée à la Reine' samt har såsom motto orden »Fit Deus Hostia». Den Kellgrenska öfversättningens noggranna trohet framgår af följande sammanställning (v. 5):

Jésus parle, les vents se taisent	Han talar, stormens röst försvinner,
Les morts renaissent des tombeaux	Den döde upp ur grafven står,
Les vagues en courroux s'appaisent	Det vreda haf man blidkadt finner
Et Pierre marche sur les eaux.	Och Petrus på dess yta går.
L'aveugle né voit sur ces traces	Den blinde ser en krympling hasta
Le boiteux aller rendre graces	Att sig för templets altar kasta
Au puissant Dieu, qui les guérit;	Till pris af evig hälsas Gud;
Et le sourd est surpris d'entendre	Den döfve med ett häpet öra
Le muet en tous lieux repandre	Hör dumben sina läppar röra
Les miracles de Jésus-Christ.	Till Jesu lof med fröjdeljud.

Efter Kellgrens bosättning som välbeställd informator i Stockholm hördes snart helt andra toner från hans lyra. I Samlaren publicerades nämligen i aug. 1777 *Ode till Bacchus och Kärleken* samt i mars 1778 *Sinnenas förening*. De följdes snart af *Mina löjen*, införda i *Göteborgs Hvad Nytt* 10/7 1778, och med dessa tre dikter blef Kellgrens skaldenamn för första gången kändt i vidare kretsar. Den första efterbildar i formen de »kantater» JEAN-BAPTISTE ROUSSEAU plägade skrifva; om dennes 'Circe' har Kellgren uttalat starka loford. *Sinnenas förening*, som åt »den sinnliga kärlekens sångare» skaffade åtskillig förargelse och mycken popularitet, men sedermera af honom själf utmönstrades ur hans samlade skrifter, röjer en tydlig påverkan af PARNY och den riktning inom det dåtida Frankrikes

[1] ATTERBOM, anf. st.

erotiska lyrik, som denne ohöljdt lättfärdige sångare främst representerade. Utan att vara någon direkt efterbildning kan denna omstridda dikt åtminstone sägas vara ett motstycke till 'Le Délire' af Parny. Satiren *Mina löjen* lånar sitt motto från DORAT. För denna uppsats ämne är den intressant genom de skarpa omdömen den innehåller om äldre och samtida svensk vitterhet (Fru Nordenflycht och Bellman, poetastrar och scriblerer) samt genom den till dyrkan gränsande beundran förf. däremot uttalar för Voltaire och Pope. Diktens hela världsuppfattning är encyklopedisternas, och en inflickad anekdot om Boileau antyder, att förf. vid denna tid börjat läsa HELVETIUS; dennes Oeuvres funnos ock i hans efterlämnade boksamling.

Jämsides med de lätta erotiska dikterna skattade Kellgren fortfarande åt den moralisk-retoriska riktningen. Den representeras dessa år af de till Vitterhets-Akademien insända täflingsskrifterna *Ode öfver en stadig Man* (1777) och *En ynglings inträde i verlden* (1778), båda med motton från Voltaire, som var Kellgrens föregångare i att inom sin vittra produktion sida vid sida inrymma plats åt frivol tillfällighetslyrik och stel odestoicism. Tankeinnehållet i den senare af dessa dikter förefaller relativt ursprungligt och visar tillbaka på Åbodikten *Saknaden* med dess klagan öfver brustna ynglingaillusioner och svunnen barnaoskuld, men äfven framåt på den starka skepticism, som ett par år senare bryter fram i *Våra villor.* Redan nu är upplysningsmaneret väl tillegnadt, såsom bl. a. framgår af de upprepade anfallen mot »fördom».

* * *

I oktober 1778 började *Stockholms-Posten* utgifvas, och i denna tidnings spalter publicerade sedan Kellgren, oftast anonymt, de allra flesta af sina nya dikter samt omtryckte många äldre. Hans långa bref till Rosenstein af den 13 mars 1788 (»K&k-brefvet») innehåller som bekant en noggrann redogörelse för den vittra produktion han då var villig att erkänna som sin. Det bör därföre bilda den naturliga utgångspunkten för hvarje undersökning af Kellgrens andel i Stockholms-Postens poetiska innehåll. Utelämnade äro där enligt hans egen uppgift endast »ett par dussin Epigram och andra små strödda vers» samt de troligen rätt talrika bagateller han utgallrat, enär han ej trott dem »förtjena att öfverlefva dagen». Hvad hans prosabidrag till tidningen beträffar, så saknas ännu hvarje ens tillnärmelsevis tillfredsställande utredning rörande dessa, och det är därför alldeles missledande att — som flera äldre litteraturhistorici gjort — utan

vidare tillskrifva Kellgren ansvaret för det mesta af hvad Stockholms-Posten i den vägen innehöll samt att utaf denna insändare-tidnings s. k. åsikter söka åstadkomma en bestämd bild af Kellgrens studieintressen, privatmeningar och allmänna utvecklingsgång. Han blef aldrig »konung öfver Stockholms-Posten»[1] eller »dess allrådande hufvudman»[2]. Allra minst intog han någon dylik ställning före nyåret 1790, då han verkligen synes hafva åtagit sig en hufvudredaktörs funktioner, hvilka han sedan fullgjorde, så länge krafterna stodo bi.

De flesta af de poem Kellgren lämnade till Stockholms-Posten under dess första år äro rena bagateller i den lätta genren; »pièces fugitives», imiterade efter eller åtminstone inspirerade af liknande franska smådikter i tidens många recueiller, almanackor och andra periodiska skrifter med delvis vittert innehåll. Ej sällan äro de nästan ordagranna öfversättningar. En hel del af de smådikter, som senare forskare (t. ex. Lagus i kap. 15) lagt Kellgren till last, torde hvarken direkt eller indirekt härröra från honom.

Af i Stockholms-Posten förekommande erkända Kellgrenspoem finnas ej få, till hvilka de franska originalen lätt kunna påvisas, och troligen än flera, där en tålig bibliognost med rikt tillgängligt undersökningsmaterial skulle kunna uppleta dem. *Hjärtat* (St.-P. 1780, n:r 202) angifves uttryckligen såsom öfversättning af Boufflers 'Le coeur'. *Boufflers' bref till Voltaire* (St.-P. 1781, n:r 22) fanns bl. a. tillgängligt i 'Élite de poësies fugitives' (4: 99) och har väl öfversatts därifrån. *Denis och eremiten* (St.-P. 1781, n:r 174) kallas där uttryckligen *Apolog af Hr Bret*[3]. *Den obeständige trogne* (intagen i Saml. Skr.) är en noggrann öfversättning af ett litet i 'Élite de poësies fugitives' (3: 313—14) förekommande poem, 'L'Inconstance pardonnable, Ode Anacréontique' med *M. Le C. de B* * * angifven som författare. *Kungen, Bonden och Eremiten* (St.-P. 1781, n:r 63) angifves vara öfversatt ur tidskriften *L'Esprit des Journaux*, 1780.

Bland de i K&k-brefvet nämnda dikter, som sedan ej kunnat återfinnas, märkes äfven ett par liknande öfversättningar. Den ena, *Åskan och grodorna,* är väl identisk med en fabel af Dorat med samma namn och utmynnande i följande eleganta spets:

---

[1] Hellen Lindgrens uttryck, *Sveriges vittra Storhetstid,* 2: 85.

[2] Lagus, a. a., s. 148.

[3] Antoine Bret (från Dijon, f. 1717, † 1782). Ämnet är redan förut behandladt i den franska contes-litteraturen: en tyrann uppmanar en from eremit att uppsända en för stunden lämplig bön till Gud, och eremiten ber då om tyrannens död.

Quand Jupin tonne, il est constant
Que les grenouilles sont coupables.

Den andra, i brefvet kallad *Den sanna Philosophien*, motsvarar nog Dorats lilla poem 'La vraie Philosophie', där följande lefnadsvisdom predikas:

Je cherche partout le plaisir
Mais lorsque ma recherche est vaine
Je sais jouir de mon désir,
Quelquefois même de ma peine.

Till Themir, ett annat af dessa svårfunna stycken, kan vara identiskt med det lilla poem (St.-P. 1780, n:r 158), som bär titeln *Till en vacker flicka, som begärde vers af Författaren.* Det börjar:

Kan Themir vers af mig begära

och slutar:

Horats var älskad af Corinna,
Ovid var älskad af Julie,
Blif, Themir, du min älskarinna,
Så skall jag deras like bli.

Att dikten då allmänt ansågs vara af Kellgren och förmodligen äfven var så, framgår däraf, att den med Kellgrens namn utsatt samma år fick släppa till ett par rader såsom motto på signaturen —c—l—n's[1] sedan i Stockholms-Posten så häftigt omdebatterade öfversättning af Imberts roman i brefform 'Les Égarements de l'amour'. — Kellgren kan äfven mycket väl antagas vara auktor till poemet *Bäcken* (St.-P. 1781, n:r 8), en välgjord öfversättning af Ch. Fr. Pannards i 'Élite de poësies fugitives' (1: 95) intagna lilla dikt 'Le Ruisseau'.

Till samma franska smakriktning hörde bl. a. Kellgrens hyllningsdikt till aktrisen Mamsell Olin (St.-P. 1780, n:r 212), grafskriften öfver mamsell Dubois (St.-P. 1779, n:r 95) och den erotiska dikten *Till Rosalie* (tryckt i St.-P. 1789, n:r 1, men enligt Schücks uppgift 1782 inlämnad till Franciskanerorden)[2]. Alla dessa dikter skulle,

[1] Didric Gabriel Björn, enligt Braune, *Abbrev.-sign.*

[2] Malmström (*Sv. Vitterhetens historia*, 2: 164) inrangerar, ehuru med tvekan, poemet till Mamsell Olin bland den senare periodens diktalster och uttalar den förmodan, att Popes 'The Rape of the lock' varit det mönster, som här föresväfvat skalden. Ett liknande misstag i fråga om affattningstid begår Ljunggren (*Sv. Vitterhetens häfder*, 1: 471), då han för poemet 'Till Rosalie' till skaldens senare år och beskrifver det som »ett återfall i forna ungdomsvanor».

om de varit skrifna på franska, väl hafva försvarat sin plats i 'Almanach des Muses'.

De Kellgrenska strövärsernas frivolitet, som är stor nog i dikten *'Till Rosalie'*, i hans ur Saml. Skr. uteslutna *Stancer till kärleken* (St.-P. 1781, n:r 152) eller i Duboispoemet med dess not, når sin höjdpunkt i de rim han inflickat i sina bref till den förtrogne vännen SCHMITERLÖW[1]. I dessa rim — liksom i de mera oskyldiga scener från Olympen, som förekomma i det i Samlaren 1887 tryckta nyårskvädet *Till Grefvinnan Meijerfelt* — möter samma ogenerade sätt att behandla himmelens saliga och Olympens gudar som hos förebilden, den självsvåldige och kvicke chevalier DE PARNY.

Kellgrens äldre satirer voro merendels frukten af personliga lynnesutbrott under hans litterära kritik, ej efterbildningar utifrån. Möjligt är emellertid, att han — som HELLEN LINDGREN[2] antager — fått impulsen till den bekanta *Konsten att göra lycka* från ett ställe i HELVÉTIUS 'De l'Esprit', ett arbete, som han egde och stundom, t. ex. under Ode-striden med Leopold 1779, citerade i sina litterära kritiker.

På sina allvarligare poem från denna tid tyckes Kellgren hafva nedlagt mycket arbete, och studium af upplysningsfilosofien skiner i dem flerestädes tydligt igenom. År 1780 täflade han som bekant, men »mankerade» i Vitterhetsakademien med två stycken. Det ena af dessa, *Fabeln om förståndet och lyckan*, är endast kändt genom ett fragment i bref till Clewberg af ³/₈ 1781. Detta fragment är emellertid ordagrannt lika med en bit ur *Jordens skapelse*, en dikt som i K&k-brefvet omtalas som färdig, ²⁴/₁ 1790 upplästes i Svenska Akademien och slutligen publicerades i St.-P. 1790, n:r 110. Detta exempel visar tydligt, hurusom Kellgren gerna filade på och omarbetade sina äldre dikter, så att man ej af publiceringsåret kan draga alltför bestämda slutsatser rörande deras tillkomsttid. Det andra stycket, *Målning af inbillningsnöjen*, är, såsom fragmentet ger vid handen, samma stycke som sedermera i *Witterhetsnöjen* 1781 publicerades under titeln *Våra villor*. Kellgren nämner själf för Clewberg, att dikten åtminstone delvis var »imiterad ur POPES Essay on Man», och att han därom äfven anonymt upplyst de akademiska fäderna. — Det sedermera af Kellgren själf utdömda, svaga deklamationsstycke, hvarmed han 1779 framgångsrikt besvarade den

[1] Brefven finnas nu i Kungl. Bibl:s autografsamling. I utdrag äro de tryckta af SCHÜCK i inledningen till Clewbergs-brefven.

[2] *Sveriges vittra Storhetstid*, 2: 75.

akademiska prisfrågan *Vore människan lyckeligare, om hon förutsåge sitt öde i verlden?* [1], bär genom sina citat ur COOKS nyutkomna resebeskrifning, MAUPERTUIS 'Essai de Philosophie Morale' och LILLIESTRÅLES Pope-öfversättning vittnesbörd om den vexlande arten af förf:s dåvarande lektyr.

Sin egentliga berömmelse i Stockholms-Posten vann Kellgren såsom litteraturgranskare och författare af små lättsmälta estetiska eller populärfilosofiska uppsatser. Det äldsta bevarade alstret i denna väg af hans penna torde vara hans i Samlade Skrifter intagna *Tal om satirens vederstyggelighet*, som enligt K&k-brefvet redan under Åbo-tiden hållits i Aurora. Redan i detta tal framhäfvas som mönster BOILEAU, POPE, VOLTAIRE och THOMAS, de estetiska teoretici som anlitas äro BATTEUX och BAUMGARTEN, och de olyckliga poetastrarne BAGERS och BRUNKMANS namn befinnas redan här vara nitade vid skampålen. En hel del omdömen i talet klinga som preludier till långt senare återkommande estetiska uttalanden af Kellgren, t. ex. en sats sådan som den, att »det, som är högt för Miltons landsmän, är underligt och öfverdrifvet för Voltaires läsare» [2], eller det försiktigt framkastade tviflet på möjligheten af en religiös poesi (»Passionerne äro de eldsvingar på hvilka en Poet plägar lyfta sig öfver det låga och medelmåttiga; men hvem vet icke, att Christendomen ålägger ett fullkomligt förqväfvande af våra passioner»). Redan under Åbo-tiden var sålunda hufvudriktningen af Kellgrens estetiska uppträdande bestämd. För en större allmänhet framträdde han emellertid först under Stockholmstiden som estet och vitter granskare med de af SYLVAN (i Samlaren, 1896) skildrade förstlingskritikerna i Dagligt Allehanda. Hudflängning af poetastrar, dyrkan af Voltaire, citat ur Youngs satirer, beröm åt Helvetius, alla dessa redan i hans första lärospån mötande drag äro betecknande för arten af den Kellgrenska kritiken, som snart nog i större dimensioner skulle uppträda i Stockholms-Posten och där blifva så fruktad, så ensidig, men så välgörande.

Ännu bristande utredning om Kellgrens verkliga andel i Stockholms-Postens estetiska artiklar och litterära kritiker hindrar mig att

---

[1] I *Vitterh. Ak. Handl.*, 4: 1—21.

[2] Han medgifver emellertid samtidigt, att »det, som är behagligt hos Fransosen, är matt för Engländaren», och sluter till sist »att det enda sanna, som är sagdt i detta mål, är det gamla ordspråket: Hvar och en har sin smak». Det är, som man ser, ett tidigt uttryck för samma tanke, som sedan återkommer i *Om skadan af en uteslutande smak* (ur svarstalet i Sv. Ak. till Celsius, 1786).

i detalj ingå på dessa yttringar af Kellgrens studier. Ett allmänt intryck, som denna del af Kellgrens vittra produktion ger den nutida betraktaren, är det som förestafvat AXEL GAUFFINS riktiga anmärkning, att Kellgren »alltid gaf sig in på ett jämförelsevis okändt område, när han ville teoretisera i estetiska frågor»[1]. Från sina studier som poëseos docens hade han dock kvar en rätt god kunskap om de estetiska regler, som uppställts af SULZER, BAUMGARTEN och BATTEUX, och han citerar dem flerestädes i recensioner och uppsatser[2]. Med än större förkärlek framhäfver han såsom ofelbar auktoritet MARMONTEL, hvars lära om den poetiska entusiasmen såsom en sinnets berusning, »ivresse, délire ou fureur», ju måste erbjuda åtskilligt tilltalande för Kellgren just under denna period af hans diktning. Marmontel får också de ymnigaste loford och kallas »den ljusaste, sannaste och finaste af alla Æsthetiske Författare». Kellgren bjuder emellertid aldrig någon genomförd estetisk smaklära. Däremot ligger hans styrka i de träffande observationerna och en viss naturlig 'bon sens', som ofta ledde honom utöfver de något trånga gränser, hans en smula föråldrade teoretiska läromästare för honom uppdragit. Dylika strödda observationer skulle väl ha förlänat hans *poétique en prose* dess egentliga värde, om tid och hälsa förunnat honom uppfyllelsen af hans älsklingstanke att till en sådan utarbeta de »anmärkningar öfver Språket och Skaldekonsten» hans nu tyvärr förlorade »lilla minnesbok» gömde.

* * *

De flesta litteraturhistorici, som behandlat Kellgrens diktning, hafva påpekat den ändrade karaktär, intressenas utvidgning och syftenas fördjupning, hvarom skaldens produktion under hans senare lefnadsår bär vittne. Tidpunkten för och de antagliga orsakerna till detta omslag hafva de emellertid uppgifvit ganska olika. ATTERBOM daterar som bekant den nya perioden från tiden omkring 1786 och anger som förändringens första orsaker de intryck, Kellgren emottagit vid besök hos brodern och svägerskan i Skatelöfs prästgård, samt den bekantskap han under en af dessa sommarfärders utsträckning till Danmark skulle ha gjort med den danska litteraturen. MALMSTRÖM betonar med rätta, att denna Kellgrens »egen självfuppfostran

[1] A. GAUFFIN, *Leopolds Critiska anmärkningar vid hjältedikten: Tåget öfver Bält* (i Samlaren, 1900).

[2] Till hans boksamling hörde BATTEUX *Principes de littérature* i 5 volymer.

till växande innerlighet och manlighet» egt rum successive under 1780talets lopp, men han antager dock som »afgjord skiljegräns» året 1789, då *Cantat den 1 januari 1789* och *Dälden* kommo till. Böttiger framhåller »det lifliga ordbytet och den spända tankeutväxlingen med en sådan motståndare som Thorild» såsom för Kellgren »öppnande nya rymder och småningom förande honom både till vidsträcktare utsikter inom tankens verld och till skönare frambringelser inom konstens». Ljunggren lägger mycken vikt vid Kellgrens arbete med versifieringen af konungens dramer, hvilket »icke kunde annat än bringa till full utveckling skaldens rika lyriska anlag»[1].

Alla dessa förklaringsförsök lida af betänkliga brister. Känslans frambrytande midt ibland gäckeriet och förståndsupplysningen visar hän på Kellgrens allmänna mottaglighet för tidsströmningarna[2] och nog äfven på en betydelsefull inre utveckling af hans rika personlighet. Att därvid åt en kvinna, Kristina, tilldela hufvudrollen, torde emellertid vara ett nyromantiskt påfund. Hyllningsdikten *Till Kristina* ger i och för sig ingalunda rätt till en så vidtgående tolkning, ehuru gärna kan medgifvas, att den är en vacker bekännelse om misantropens starka påverkan af den lugna värme, som strömmar honom till mötes vid bekantskapen med ett ädelt familjelif och en kärlek af helt annan art än den flyktiga njutning, han förut dyrkat och besjungit. Största delen af Atterboms resonnemang i öfrigt förfaller med hans felaktiga gissning angående diktens föremål. Liksom Skatelöfssvärmeriet är äfven den epokgörande danska resan endast en myt; grundlösheten af Hammarskjölds uppgifter därom uppvisades redan 1819 i *Allmänna journalen* n:r 236 med stöd af meddelanden från skaldens umgängesvänner.

Det dramatiska värsifieringsarbetet var visserligen en god formskola, men icke nås djupare lyrisk innerlighet genom sådant. Ej heller har man rätt att vidare högt uppskatta Thorilds direkta inverkan på Kellgren. Hans bevarade förtroliga bref till Clewberg visa, att han alltjämt tyckes ha uppfattat »Thorenianisme» såsom något sjukligt, en »epileptisk poesi», som ej kunde förlikas med hans

---

[1] Atterbom, *Siare och Skalder*, 6: 1: 28—30; Malmström, *Sv. Vitterhetens historia* 2: 194; Böttiger, i *Sv. Ak. Handl. ifrån 1796*, 45: 198—99; Ljunggren, *Sv. vitterhetens häfder*, 1: 403.

[2] Jämför hans hänförda ord om Rousseau i uppsatsen *Om andeliga Poemer och huru de böra dömmas:* »I som läsen dessa bref med S:t Preux's och Julies Hjerta; hvad blifver er dom? beundran och tårar».

förkärlek för den franska smakens formtukt. Närmast var det väl hans eget sunda poetiska sinne, som förmådde honom att själf under senare år allt oftare betjäna sig af den under Thorildska striden af honom så öfverdrifvet häcklade orimmade vårsen.

Kellgrens »transfiguration» — som Atterbom uttrycker sig — torde sålunda knappast kunna anknytas till någon bestämd tidpunkt eller dominerande yttre orsak. Den visar sig fast hällre som en stadigt fortgående, allmän själens förfining jämte en utvidgning och fördjupning i studier och intressen, som måste sätta märke äfven i hans vittra verk, och som småningom ledde honom långt utöfver den grunda Voltaireanism, hvaraf hans första Stockholmstid kännetecknades. Af intresse för kännedomen om Kellgrens studier och deras inverkan på hans skaldepersonlighets omvandling är härvidlag kanske främst den växelverkan, som kan spåras mellan Kellgrens alltmer inpräglade allmänanda och patriotiska upplysningsifver å ena sidan, arten af hans läsning och författarskap å den andra. Klart skönjbar blir nu äfven en ny, rent litterär påverkan, nämligen af Kellgrens begynnande närmare bekantskap med den danska litteraturen. På ännu ett annat område, det dramatiska, märkes en stegring i Kellgrens intressen. Hans verksamhet som teatercensor (från 1785) och i samband därmed stående nära förbindelse med artistvärlden föranledde honom att långt grundligare än förr sätta sig in ej blott i den samtida franska dramatiken med dess svenska afläggare utan äfven i sjelfva aktionen och spelsättet. Den förnämsta frukten af dessa studier utgjordes af de en tid regelbundet återkommande teaterrecensionerna i Stockholms-Posten (särskildt årgångarne 1790 och 1791). Genom dessa granskningar har Kellgren lagt grunden till en verkligt sakkunnig teaterkritik i Sverige, en självständig bedrift, som orättvist alldeles bortskymts af hans visserligen ej obetydande, men långt mindre ursprungliga dramatiska författarskap. Som ett prof på Kellgrens intresserade studium af diktion och spelsätt förtjänar anföras, att han försåg sitt teaterexemplar af Voltaire-öfversättningen *Olympie* med understrykningar och sammanbindningstecken, afsedda att återges vid rollutskrifningen och tjäna till ledning för deklamationen[1]. Bland hans efterlämnade böcker fanns äfven en med titeln *Lettres sur la danse*. Åt aktionen egnade äfven hans teaterrecensioner städse mycken uppmärksamhet.

Kellgrens med åren vidgade allmänintressen framlysa, såsom Ljunggren framhållit, i valet af ämnen för hans bidrag till Stock-

[1] Kellgren till P. H. v. Rosenstein ¹⁹/₈ 1792 (tryckt i Samlaren, 1887: 49).

holms-Posten under 1780- och 1790-talen; dock torde man ej i denna tidnings innehåll årgång efter årgång kunna finna en säker återspegling af Kellgrens utvecklingsgång. Ett annat, knappast tillräckligt beaktadt bevis på hans nya intressen utgöres af det 1783 utkomna *Nya Handelsbibliotheket*, af Kellgren som bekant utgifvet i hans egenskap af pensionstagare ur Manufakturfonden. Då det någon gång uppmärksammats, har det uteslutande varit därför, att det gaf anledning till en Thorildsk recension i *Den nye Granskaren*, 1784. Efter en rad ytterst småaktiga anmärkningar affärdas det där af Thorild med det ganska träffande totalomdömet »en svag, städad och god bok, väl utan genie, utan besynnerlig förtjänst, men värdig att läsas». Dess innehåll vittnar om utgifvarens allvarliga bemödanden att nödtorftigt sätta sig in i en del ekonomiska principfrågor, studier som väl sammanhängde med Kellgrens då och framdeles (jfr K&k-brefvet) hysta önskan att blifva välbeställd ämbetsman i Kommersekollegiet. Två af bokens fyra afhandlingar äro författade af kommerserådet Westberg, enär — såsom utgifvaren skrifver — »hvarken min skyldighet fordrat eller min förmåga tillåtit att af eget förråd gifva detta arbete sin tillbörliga vidd». Dessa ord ge tämligen tydligt vid handen, att de båda andra uppsatserna författats af Kellgren själf. Från honom stammar äfven det resonnerande företalet, hvaraf sedermera en god del intogs i Saml. Skrifter under titeln *Om regeringskonstens behof af philosophernas skrifter.*

Företalet, som Thorild fann vara en »gossrå och uppenbar efterskrifning» af franska förebilder, utgöres af ett i själfva verket ganska väl skrifvet försvar för nyttan af politisk-ekonomiska studier samt innehåller därjämte ymniga loford öfver »de practiske kunskapers välförtjenta företrädesrätt till snillets val». Sin egen befattning med dessa från hans tidigare författarskap fjärranliggande ämnen förklarar Kellgren med ett citat från Boileau: »Que les vers ne soient pas votre eternel emploi!»[1]

Bland ekonomiska författare rekommenderar företalet särskildt fransmännen Melon och Dutôt, båda från 1700talets tidigare hälft,

---

[1] Samma tanke återkommer i en $^{28}/_{1}$ 1784 daterad supplik till konungen, måhända insänd med ett dedikationsexemplar af 'Nya Handelsbibliotheket'. Det heter där bl. a.: »Tout d'un coup Mercure me parla ainsi: Mon cher poëte, tu as très-bien fait d'employer tes moments à quelque chose de plus utile que cette rimaillerie éternelle. Ton premier essai n'est pas un chef-d'oeuvre; mais tu feras mieux». Tanken spåras äfven på ett par ställen i det berömda samtalet mellan K&k (1788). Samlaren, 1887: 24; 1886: 110, 119.

samt engelsmännen NICKOLS och Sir JOSIAH CHILD († 1699). Melons och Nickols arbeten funnos i Kellgrens efterlämnade boksamling vid sidan af fysiokraten MIRABEAU D. Ä:s berömda *L'Ami des hommes*, NECKERS 1784 utgifna betänkande om Frankrikes finanser samt en fransk öfversättning af ADAM SMITHS epokgörande *Wealth of nations*.

Det är också de franska fysiokraternas och Smiths opposition mot det gamla häfdvunna handelstvånget — kanske äfven NORDENCRANTZ åsikter — som gå igen i Kellgrens *Afhandling om näringstvånget i gemen och skrån i synnerhet,* bokens inledningsuppsats. Förf. utgår från, att samhällets ändamål är dess makt och välmåga. Makten grundar sig på talrik folkmängd, välmågan ej blott på mängden af varor och penningar, utan äfven på dessa egodelars »allmänna lopp och behöriga fördelning». Denna makt och välmåga hämmas emellertid af det rådande handels- och näringstvånget, många af okunnighet eller egennytta härrörande monopol o. s. v., och därför bör tvånget såsom stridande mot samhällets ändamål afskaffas — först då »kommer ordningen åter». Från dessa synpunkter ger förf. sedan en skisserad »svenska idoghetens historia», som till sist utmynnar i en redogörelse för samtida skråförhållanden med ty åtföljande reformförslag.

Den andra uppsatsen, *Förslag till nybyggens anläggande i Indien och på Africanska kusten,* är temligen obetydlig. Den kritiserar de vanliga skälen mot nyttan af kolonianläggningar, omtalar helt kort några äldre svenska kolonisationsförsök och rekommenderar slutligen till en upplyst regerings åtanke frågan om nya sådana på Guineakusten, i Västindien eller i Guyana. De allmänna ekonomiska resonnemangen äro här färre, men de stämma väl öfverens med de åsikter, som utvecklats i den första uppsatsen.

I K&k-brefvet dröjer Kellgren med ett visst välbehag vid detta sitt försök till ekonomiskt författarskap. Han säger: »Sanningen att säga har jag nog håg för detta arbete. Jag börjar att ledsna vid det eviga versmakeriet. Har jag då kommit till för rimets skull allena? Den första delen af Handels-Bibliotheket van mera bifall än jag borde förmoda. Det är det enda af allt hvad jag skrifvit, som min gode vän Thorild funnit godt»[1].

Kellgrens författarskap i Nya Handelsbibliotheket och de omdömen han på tal därom fällt liksom förändringen i Stockholms-Postens ton och innehåll äro vittnesbörd därom, att — såsom WAR-

[1] Samlaren, 1886: 109.

BURG uttryckt saken — »lusten att roa hos den mognade mannen allt mera ger vika för hågen att upplysa». Denna håg framträder klarast och starkast i de dikter och uppsatser, som betecknade hans kamp »Pro sensu communi» mot de ljusets fiender af mångahanda slag, som under 1780talets senare och 1790talets förra del hotade att här i landet få ett rent af samhällsvådligt inflytande.

Några af Kellgrens inlägg i denna kamp ge en antydan om riktningen af hans studier och litterära sympatier. Så proklameras i den *Kungörelse om Sällskapet Pro Sensu Communi*, som inledde årgången 1787 af Stockholms-Posten, »Engelsmannen JOHAN LOCKE» såsom »den förnuftigaste man som jorden burit», och en svensk öfversättning af MALEBRANCHES *De la recherche de la vérité* uppställes som prisämne i prosan vid sidan af det poetiska *Man äger ej snille, för det man är galen*. Prisämnena voro väl närmast afsedda att förebåda skrifter af Kellgren själf; han kom emellertid blott att gripa sig an med den senare af dessa uppgifter. Denna satir jämte åtföljande kommentarier visa, att han läst en del drömböcker och dylika tryckalster, skaffat sig åtminstone någon kännedom om LAVATERS arbeten och bläddrat i SVEDENBORGS skrifter för att ur dem utplocka lämpliga praktbitar till mål för sin satirs pilar. Något studium af Svedenborgs skrifter märker man emellertid ej, och de rättrogna Svedenborgianerna kunde med skäl klaga öfver att deras mästare blifvit ej sällan först missförstådd och sedan förhånad. — Omdömet om Milton (»skrålet mera likt af någon full på gatan») har af denna satirs litterära uttalanden kanske väckt den mesta förargelsen. Kommentarierna med där förekommande talrika citat af lösryckta »besynnerliga saker» visa, att Kellgren visserligen rätt väl kände sin Milton — 'Paradise lost' och 'Paradise regained' förekommo båda i hans boksamling —, men att han i honom endast förmådde uppskatta Edens skald och den idylliska »målningen af Evas kärlek och Paradisets lycksalighet». Däremot hindrades han af sin franskt skolade rokokosmak att fatta den gigantiska storheten hos den fantasi, som skapat afgrundsfurstens bild. Hans tankegång är alltjämt den samma som under Åbotiden i Auroratalet om satirens vederstygglighet (jfr sid. 23). Han tillerkänner visserligen engelsmännen »höghet» och »styrka», men reserverar alltjämt åt Voltaires landsmän företrädesrätten »behag». Milton karakteriserar han genom att tala om »det höga i hans bildning», men finner dock 'Paradise lost' uppfyldt af »dårskaper att ömkas åt» och »otäckheter att vämjas vid». Sitt eget plumpa och behagfria skämt om »Miltons

rus» kallade han »något sträft för finare öron, men helt och hållit i Engelsk smak».

I den länge fortsatta polemiken mot Svedenborgianerna m. fl. anlitades esomoftast utländska omdömen, såsom af tyskarne NICOLAI, KLOPSTOCK och WIELAND. Det torde emellertid kunna sättas i fråga, om det var Kellgren, som uppspårade deras inlägg i saken. Kanske tillkommer äran snarare LIDÉN, hvilken af Porthan i bref prisas som auktor till en del anti-Svedenborgska uppsatser i Stockholms-Posten[1]. Från tyskt håll · ('Die Feinde der Aufklärung' i Wielands tidskrift *Teutscher Merkur*) fick emellertid Kellgren själf idén till *Ljusets fiender*, dråpslaget mot den Reuterholmska periodens dunkelmän.

Utaf de rent litterära orsakerna till Kellgrens på äldre dagar allt rikare poetiska utveckling faller väl ingen mera i ögonen än hans studier i den samtida danska litteraturen och däraf föranledda impulser. Hans första bekantskap med den danska litteraturen torde ha börjat en god tid före den förmenta Danmarksresans år, 1789. Våren förut nämner han i K&k-brefvet *Byxorna, Fabel* bland »färdiga, men ej ännu utgifna pièecer» och EWALDS 'Baldurs död' såsom mönster för den tilltänkta götiska operan *Yngve*. Ewalds inflytande är ju äfven märkbart i skådespelet *Gustaf Adolph och Ebba Brahe*, som förelåg färdigt i jan. 1788.

Fabeln *Byxorna*, som i mars 1788 omtalas som färdig, har säkerligen gifvit anledning till att årets prisämne i Pro sensu communi (St.-P. 1788, n:r 270) sattes till »Fabel, som visade löjligheten af högmodet öfver gammal börd, en fördom så stridande emot allt Sundt Förnufts bruk». Den kom emellertid af någon anledning att blifva liggande och infördes först 2 ½ år senare i St.-P. (1791, n:r 151). Hela den skämtsamma inledningen om fri öfversättning och imitation torde först då hafva tilldiktats, ty den innehåller en del hänsyftningar på en samma år förd tidningsfäjd (om det från Butler öfversatta poemet 'Nyare krigskonsten')[2]. I de 1791 skrifna anmärkningarna till poemet förekommer följande trovärdiga uppgift om dess tillkomst: »Vill man ej tro, at jag länt min Fabel från Danska språket, kan man göra som man vill. Svårt vore ock nu at visa up Originalet, hvaraf jag endast har tagit en afskrift för 12 år tillbaka». Det är äfvenledes i dessa anmärkningar, som Kellgren fäller det ofta

[1] Porthan till Lidén 20/6 1788. E. LAGUS, *Bref fr. H. G. Porthan till samtida*. (Skrifter utg. af Sv. Litteratursällskapet i Finland, 38, sid. 143).

[2] Se St.-P. 1791, n:r 72, med följande polemik i Dagligt Allehanda, n:r 76 och St.-P., n:r 79.

kommenterade yttrandet: »Man påminne sig äfven, att vi ännu ej längesedan vågade tala med löje och förakt om sjelfva Tyska litteraturen», samt till sina landsmän ställer den frågan: »Huru många ibland eder hafva endast hört talas om, mindre läst, och läst utan fördom, hvad en EWALD, WIEBE, STORM, WESSEL, BAGGESEN, RAHBEK, TODE, ZETLITZ, THAARUP, HASTE, FRIMANN, MONRAD, PLUM, RIBER, PRAM, LIEBENBERG med flere Danske Poeter skrifvit; alla ansedde i Danmark för Män af snille, och de flesta ännu lefvande?» Af denna imponerande namnlista får man emellertid ej utan vidare sluta sig till någon större förtrolighet med Danmarks dåtida skalder ens hos Kellgren själf. Troligtvis daterade sig hans bekantskap med dem hufvudsakligen från läsningen af danska kalendrar och vittra tidskrifter. I den förnämsta af dessa, *Minerva*, under åren 1785—93 utgifven af Pram och Rahbek, har jag bland de bidragande återfunnit ej mindre än 11 af de 16 författarenamn Kellgren uppräknat.

Af dessa danska poeter tyckes JENS BAGGESEN hafva på Kellgren gjort det starkaste intrycket. Denne unge, för nya intryck ständigt lättmottaglige skald hade liksom Kellgren börjat som svuren anhängare af Voltaire. Sedan påverkades han af tyskarne, till en början mest af Wielands »attisk-franska» riktning, men rönte snart nog än starkare intryck af sina något äldre danska sångarbröder Ewald och Wessel, af Klopstock, Rousseau o. s. v. och utvecklades därvid till en allt mera äkta och omedelbar lyriker[1]. Af Baggesens i kalendrar kringspridda ungdomsdikter — 1791 utgifna i samlingen 'Ungdomsarbeider' — blefvo åtskilliga snart öfversatta eller efterbildade af Kellgren. I St.-P. 1791 (n:r 280) förekommer *Jordens Lethe, Wisa af Baggesen*, måhända öfversatt af Kellgren. 1792 blifva öfversättningarne flera; bland dem märkes den sedan i Saml. Skrifter intagna *Lydia* (i n:r 183) samt *Till Psycharion* (i n:r 147). 'Kallundborgs krönika eller Censurens Oprindelse' citeras af Kellgren i hans *Filosofen på landsvägen* (St.-P. 1792, n:r 216 ff.); en svensk öfversättning recenseras i n:r 221, hvarvid Baggesen kallas »en af de yppersta nu lefvande Danske poeter».

I årg. 1793 finnes en lång rad öfversättningar från danskan, af hvilka ett epigram i n:r 82, en ballad i n:r 149 och *Måttlighetens skål* i n:r 165 angifvas vara efter Baggesen. Balladen *Fredriks vålnad* förekom först i Minerva för 1788 under titeln 'Ludvigs Gienfærd (Ideen af det Skotske)' och upptogs i sin svenska form bland Kellgrens Saml. Skrifter. Där finnes också *Då jag var liten*, först

[1] Se om Baggesens äldre diktning KR. ARENTZEN, *Baggesen og Oehlenschläger*, 1. Københ. 1870.

publicerad i St.-P. 1794, n:r 277, och i naivt behag vida öfverträffande originalet.

Bland öfriga under dessa år i Stockholms-Posten genom öfversätttningar representerade danska författare märkas Ewald, Wessel, K. L. Rahbek, M. C. Bruun, Schack-Staffeldt och Thaarup. I Kellgrens Saml. Skrifter finnas af dessa öfversättningar upptagna *Smeden och Bagaren* (St.-P. 1793, n:r 286) samt *Ode till sällheten* (först i St.-P. 1794, n:r 98, med upplysningen »Efter Staffeld»). Den förra är en fri efterbildning efter Wessel, det senare en lika präktig som trogen öfversättning af Schack-Staffeldts i Minerva 1793 införda 'Til Lykken'. Möjligen bör till dessa öfversättningar från danskan äfven räknas *Hvem är den största Man? Efter Lessing* (St.-P. 1793, n:r 63). En trogen öfversättning af detta satiriska stycke, »Hvo er den største mand?» förekom nämligen helt kort förut i Minerva (sept. 1792). I den Kellgrenska dikten hafva emellertid originalets 6 värser svällt ut till 10, prästen Orgon och poeten Kriton omdöpts till Pastor Smiler och Poeten Rimfors. De tillagda figurerna Baron Anhjelm, Börsdryg, Despoten och Kannstöparfratern gifva en ganska intressant profkarta på kategorier, som Kellgren ej ville låta ostraffade undslippa satirens gissel.

Till Kellgrenska efterbildningar från hans sista år höra slutligen hans tvänne mest bekanta dikter — *Dumboms lefverne* och *Den nya skapelsen.*

Dumboms lefverne, författadt af Charadell stod infördt i St.-P. 1791, n:r 253. Det har varit mig omöjligt att i författarelexika eller annorstädes återfinna det där angifna franska författarenamnet, liksom det ännu ej är uppvisadt, från hvilken fransk kalender, antologi eller vitter tidskrift Kellgren tagit den direkta förebilden till sin dikt. Något så när känner man emellertid dess stamträd. Sturtzen-Becker påpekade redan 1861 i 'La Veranda' de omisskänneliga likhetspunkter den företer med den visa om Monsieur de la Palisse, som af Bernard la Monnoye infördes i 4:de delen af *Menagiana*, en efter den kvicke och lärde 1600-talsförfattaren Ménage uppkallad samling hvarjehanda. De Malmströmska litteraturhistoriska föreläsningarnes utgifvare, C. F. Bergstedt, framhöll i en not till dessa, att denna gamla franska visa 'La Complainte du Sieur de la Palice' utgjort Kellgrens förebild, men af honom omformats från en personlig smädedikt till en godmodig och mera allmäntmänsklig satir[1]. Och slutligen har Warburg i sin studie öfver Anna Maria Lenngren (efter Le Roux de Lincy) gifvet en kort framställning af ursprunget till hela denna

[1] Malmström, *Sv. Vitterhetens historia,* 2: 160—61.

»dumbomspoesi» (»le style niais»). I den upplaga af Menagiana, jag haft att tillgå (Paris 1762), finnes ifrågavarande visa införd (T. 4, sid. 191—99) under titeln 'Le fameux La Galisse' och har där ej mindre än 50 vârser. Det är lätt att finna motsvarigheter mellan dessa och den Kellgrenska diktens 36 — så t. ex. motsvaras visans vârser i—ii af Kellgrens 1—2, iv af 4, xxi af 10, xxix af 9, xl af 24, xlvii—xlviii af 3 och xlix af 36 — och de mest slående af dessa äro jämsides aftryckta hos Warburg. Namnet »Charadell» och vissa olikheter i anordningen tyda emellertid på att Kellgren, som nog kände till de flerestädes i St.-P. för hvarjehande plockgods anlitade Menagiana, dock närmast utgått från någon annan och något skiljaktig version af den populära visan. De Kellgrenska tilläggen, om hvilka en af A. A. Grafström från Franzén hämtad tradition berättar, att de uppstodo vid fru Lenngrens tébord, äro ej sällan långt kvickare än originalet, som stundom blir mer än lofligt platt. Hela genren infördes, som E. Lewenhaupt (i Nu, 1877) uppvisat, egentligen redan på 1760talet i Sverige af västgötastudenten Petrus Luth med visan *Sigurd Sälle*, en jämförelsevis trogen efterbildning af originalet i Menagiana.

Om Kellgren i *Dumboms lefverne* i handling tillämpade sin ofta proklamerade teori, att imitera hälst borde vara liktydigt med att förskôna, så kan detta i än högre grad sägas vara händelsen med den diktarbragd, hvarigenom den Doratska dikten 'Le Désir' förvandlades till *Den Nya Skapelsen eller Inbildningens verld.* Här kan ej ens bli fråga om någon genomförd efterbildning. Det väsentliga i Kellgrens dikt, det som utgör dess storhet och skönhet, är den nya och höga uppfattning af kärleken, som han vunnit och besjunger såsom mäktig att nyskapa hela personligheten. I 'Le Désir, Ode anacréontique', däremot är det ej fråga om någon »ren och himmelsk urbild» af det sköna, men snarare om den kärlek Kellgren i *Våra villor* beskrifvit som »en brånad spridd med blodets lopp». Läs t. ex. inledningsstrofen

Souffle divin, puissant moteur
Dont les impressions soudaines
Font couler le feu dans nos veines
Et le plaisir dans notre coeur

och vårs 18

Déjà mille frissons rapides
Avant-coureurs voluptueux
Se glissant à travers les feux
Parcourent leurs lèvres humides.

Hela hymnen till denna »souffle divin» utmynnar till slut i en vanlig rokokoskildring af huru Iphis i en herdestund träffar sin nymf. Trots denna grundstämningens genomgående olikhet äro de af HELLEN LINDGREN påpekade öfverensstämmelserna i uppslag och vissa detaljer oemotsägliga[1]. Inledningsstroferna besjunga i båda dikterna, delvis i alldeles motsvarande uttryck, hvad Lindgren kallar »världens metamorfos genom kärlekens fantasibilder». Emellertid äro likheterna — på hvilka Lindgren ger flera prof — ej större, än att man kan nöja sig med att tala om reminiscenser från den af Kellgren ifrigt studerade och en tid synnerligen högt uppskattade Dorat[2]. Likheterna framhäfva emellertid endast den djupgående grundskillnaden, och man märker, huru det nya innehållet alldeles spränger de gamla formerna, här representerade af rokokosceneriet.

En annan källa till denna dikt tror sig Lindgren finna hos THORILD, och han sammanställer som bevis härför titelns ord »Inbillningens verld» med titeln på Thorilds åt Kellgren 1784 tillegnade dikt »Inbillningens nöjen» samt anför ur denna senare »sferernas eviga harmoni» och andra uttryck för skaldens starka känsla af naturens lif. Någon direkt påverkan förefaller emellertid här osannolik. Om »sferernas harmoni» kunde en skald väl tala oberoende af allt inflytande från Thorild, och redan innan denne offentligen framträdde, hade Kellgren i Vitterhetsakademien täflat med en dikt, som bar namnet *Målning af Inbillningsnöjen*. Och för att »ur djupet höra mörka andars skri» behöfde Kellgren ej påverkas af Thorild; sådana urgamla poetiska bilder mötte honom redan hos de latinska skalder, han lifvet igenom hängifvet läste och beundrade.

Till en öfversikt af Kellgrens studier torde ock höra några ord om graden af hans bekantskap med den tyska litteraturen. Numera

---

[1] HELLEN LINDGREN, *Kellgrens 'Nya skapelsen' och dess källor*, i Svenska Dagbladet, 1897.

[2] Jämte Anacreon och J. B. Rousseau åberopar Kellgren äfven Dorat som försvar för ett af FLINTBERG anfallet uttryck i dikten *Vid första besöket i Herr Sergels atelier* (St.-P. 1780, n:r 140), och i 1780 skrifver han till Clewberg för att egga honom till ett epigram mot Flintberg: »Han kallar Anacreon för en man. Han förlåter Voltaire och Dorat. Söta Clewberg, du har en så god malice». Afstraffningen åtog han sig sedan, som bekant, själf i *Bref till Herr Jac. Albr. Fl—g* (St.-P. 1780, n:r 154), där det heter bl. a. heter:

Du har ju velat öfverse
med Henrics gamle Sångare
Du äfven tillgift velat ge
Åt Dorat, stackars fuskare, o. s. v.

erkännes väl allmänt, att nyromantikerna groft öfverdrefvo hans och Stockholms-Postens okunnighet om tysk litteratur, ehuru det å andra sidan är obestridligt, att Kellgrens och hans tidnings bekantskap därmed till en början var tämligen ytlig och föga omfattande. Emellertid förekomma redan tidigt på 1780talet ej sällan öfversättningar ur tyska litterära publikationer, främst ur WIELANDS *Teutscher Merkur*, och oförbehållsamma loford egnas åt WIELAND, LESSING m. fl. Under Kellgrens sista år tillkommer ett bestämdt framhäfvande af KLOPSTOCK, och det var nog studiet af denne författare, som öfverbevisade Kellgren om möjligheten af en speciellt kristlig poesi. Dock ligger helt visst en bestämd öfverdrift i det först i *Polyfem* framställda och sedan af ATTERBOM upprepade påståendet, att Klopstockstudier under Kellgrens senaste år skulle hos honom hafva framkallat en afgjord förändring i sinnesriktningen, ånger öfver ett förfeladt lif o. s. v. Fullt förtrogen med tyskarnes poesi blef han väl knappast någonsin; den fullständiga frånvaron af tyska böcker i hans eljes välförsedda bibliotek är härvidlag en beaktansvärd omständighet. Den då i Tyskland förhärskande Sturm und Drang-riktningen var också något, hvarifrån hans öfvervägande intellektuella själslöggning kom honom att instinktivt rygga tillbaka, hälst som den första närmare bekantskap han gjort därmed — hos Thorild — på honom personligen måste verka allt annat än tilldragande.

Satirikern Rabener och hans svenska bearbetare.[1]

AF

E. INGERS.

Att de litterära förbindelserna mellan Sverige och Tyskland äfven under det för den tyska diktningen jämförelsevis sterila skede, som ligger närmast före Klopstocks och Lessings uppträdande, ingalunda voro obetydliga, har med företeende af rikhaltigt bevismateriel uppvisats af E. Wrangel i en uppsats i *Samlaren* 1901. I de flesta fall voro visserligen de impulser, som utgingo från tyska diktare, ingenting annat än ett återljud från den världsbehärskande franska smakriktningen, men åtskilliga af dessa tyska mellanhänder kommo dock att spela en viss roll inom vår litteratur och blefvo väl så flitigt öfversatta och bearbetade som de franska mästarne[2].

Särskildt inom den starkt florerande moraliska och satiriska genren mottog man hela frihetstiden igenom rikliga intryck från motsvarande tyska alster. De från Addisons *Spectator* utgående moraliska veckoskrifterna blefvo hos oss införda hufvudsakligen genom tyska imitationer, och framför andra har den i Hamburg af B. H. Brockes och hans krets utgifna *Der Patriot* under lång tid varit flitigt anlitad af våra moralskribenter. Själfve Dalins Argus kan, såsom Sylwan påpekat, i sin uppställning snarare sägas ha tagit Patrioten till föredöme än Spectator, ehuru det rättvisligen måste erkännas, att den i orginalitet vida öfverträffar den förre.

I den från 1700talets midt uppblomstrande landsortspressen, där moraliserandet i Spectatorstil fortsättes långt sedan det blifvit

[1] Efterföljande uppsats härrör från litteraturhistoriska seminariet i Lund, där under h.t. 1898 Sveriges litterära förbindelser med Tyskland gjordes till föremål för behandling.

[2] Jfr., utom ofvan citerade uppsats, Hilma Borelius, *Gessners inflytande på svenska litteraturen*, i Samlaren, 1901.

omodernt för hufvudstadens publik, tillgripas alltjämt tyska mönster. Så i vår första landsortstidning, *Götheborgs Weko-Lista*, där kyrkoherde Ekebom predikar moral efter Patriotens förebild, och i *Carlscronas Wekoblad* få läsarne i tre år känna sig uppbygde af samme Patriot, öfversatt nummer för nummer.

På 1760talet har emellertid en annan tysk moralist vunnit insteg i Sverige, hvilken haft att glädja sig åt en storartad popularitet, att döma af de talrika bidrag han fick lämna åt vår landsortspress såväl som af de många öfversättningar, som i broschyrform utkommo af hans skrifter. Det var satirikern Gottlieb Wilhelm RABENER. Rabener tillhörde den krets af vitterhetsidkare, som vuxit upp i Leipzig under Gottscheds en tid så högt skattade ledning. I dennes tidskrift *Belustigungen des Verstandes und Witzes* offentliggjorde han äfven sina första försök i den satiriska genren, men skilde sig efter några år i likhet med Zachariä, Gellert o. a. ifrån sin läromästare af missnöje med hans uppträdande mot schweizarne Bodmer och Breitinger, i hvilken bekanta litterära fejd Rabener närmast ställde sig på dessas sida. De från Gottsched separerade sachsiska litteratörerna grundade 1745 en egen tidskrift, *Neue Beiträge zum Vergnügen des Verstandes und Witzes*, efter förlagsorten vanligen benämnd *Bremer Beiträge*, hvilkens medarbetare öfverhufvud representera det bästa af tysk rokokodiktning. Utom i dessa tidskrifter har Rabener offentliggjort en del satirer i den moraliska veckoskriften *Der Jüngling*, men det synes ej, som om hans arbeten blifvit bekanta i Sverige, förrän de 1751—55 utkommo i bokform. Hans produktion som satirförfattare var därmed afslutad, ehuru han lefde till 1771.

Bland århundradets satiriker i den genre, som de moraliska veckoskrifterna uppodlat, är Rabener utan tvifvel den förnämste på tysk botten. Illa står han sig i en jämförelse med sina utländska förebilder — det är sant. Han ägde icke Swifts djärfhet och ironiska styrka, icke Addisons novellistiska förmåga i karaktärsteckningen, icke Holbergs kvickhet. Hans satir förefaller en nutida läsare skäligen tam, och dess område alltför begränsadt. Men det vore också orättvist såväl att döma honom efter nutida måttstock som att ställa honom bredvid nyssnämnda mästare. Rabener lefde i Sachsen som kungl. ämbetsman vid skatteuppbörden, på en tid då grefve Brühls hänsynslösa utpressningsregemente försänkte landet i djupaste vanmakt, medan på samma gång en tryckande censur lade absolut hinder i vägen för hvarje uttalande af missnöje med det

bestående vanstyret. Blotta tanken på en politisk satir var således utesluten. — Lika litet var det rådligt att låta satirens gisselslag riktas mot de privilegierade stånden, huru mycket än de rådande förhållandena kunde inbjuda därtill. Landtjunkarens högfärd och råhet, skenheligheten och okunnigheten hos prästerskapet, ämbetsmännens oduglighet och korruption få väl stundom om än i försiktiga ordalag sitta emellan. »Aber die Thoren der Paläste und Antichambren sind mir zu gefährlich», skrifver han, och att säga sin mening om dem, vågar han endast i förtroliga vänbref, hvilka längre fram utgåfvos i tryck, och som äro väl så intressanta som satirerna.

Förhållandena tvungo honom sålunda att låta satiren så godt som uteslutande drabba de förvändheter och missförhållanden, som hänförde sig till medelklassens lif, där det visserligen fanns mer än nog för en moralist att bele och bestraffa.

Â andra sidan kunde Rabener med hänsyn till den publik, för hvilken han skref, med full rätt säga, att Tyskland icke vore ett land, »in welchem eine billige und bessernde Satire es wagen darf ihr Haupt zu erheben». Tecknar han en narraktig karaktär, så är, säger han, strax någon framme att utpeka en viss privatperson såsom därmed åsyftad, äfven om den är så allmänt hållen, att tio narrar så visst som en kunna tvista om äran att ha stått modell för densamma; och i sin skrift 'Vom Missbrauche der Satire' påstår sig Rabener ha erhållit bref från läsare, hvilka namngifvit personer såsom igenkända i karaktärer, dem han helt enkelt afskrifvit från La Bruyère eller Martialis. Kälkborgaren kunde aldrig lära sig inse skillnaden på en moralist, som ville förbättra sina medmänniskor genom att bele dårskapen, och en smädeskrifvare, som af illvilja lade sig i andras privatlif. Under sådana förhållanden måste försiktigheten verka starkt hämmande på satirens räckvidd liksom ock förslöande på dess udd, i all synnerhet som Rabener visserligen icke kände sin diktarkallelse så stark, att den kunde ge honom mod att blifva en sanningens martyr.

Fastän han sålunda saknar de stora satirikernas passionerade indignation, och fastän han merendels håller sig till den lättare, skämtsamma genren, fattas honom dock icke allvar på botten. Tvärtom när han kommer in på ett ämne, som ligger honom riktigt om hjärtat, faller han alldeles ur rollen, glömmer bort ironien och skämtet och säger helt enkelt och trohjärtadt ut sin mening. Detta gäller särskildt i frågor, som röra äktenskap och ungdomens uppfostran, för hvilka Rabener — ehuru han själf förblef ungkarl — alltid hade ett

varmt intresse. Stundom har han härvidlag uttalanden, som förefalla öfverraskande moderna, och i sina pedagogiska tankar har han mångenstädes föregripit åsikter, dem den tyska filantropinismen senare sökte förverkliga. Den form, i hvilken Rabener klädde sina moraliska betraktelser, var lika så omväxlande som de förebilder, han valde. Än berättar han en saga efter Lukianos, än tecknar han karaktärer efter La Bruyère, en annan gång är det Swift eller Holberg, som fått tjäna till mönster. Stundom skrifver han parodierande afhandlingar öfver ett ordspråk eller i form af 'Försök till en ordbok'; ofta utger han brefvexlingar mellan fingerade personer, i hvilka det t. ex. ges anvisning på lämpligaste sättet att muta en domare, eller lämnas en varnande framställning af, hur en ungmö kunnat komma på öfverblifna kartan. Ibland får man prof på lyckönsknings- och dedikationsskrifvelser till en författare, en annan gång en parodi på de med lärda noter och klassiska citat belastade bykrönikorna o. s. v. Han saknar hvarken fyndighet eller kvickhet, men den senare är oftast allt för urvattnad för att falla en nutida läsare i smaken.

Rabener, hvars alltigenom älskvärda personlighet gjorde honom särdeles högt skattad af alla, som närmare lärde känna honom, hörde på sin tid till Tysklands mest lästa och beundrade författare. Den borgerliga medelklass, för hvilken han skref, »las diese Satiren andächtig und gesammelt wie eine weltliche Hauspostille», säger Hettner, hvilken för öfrigt i likhet med de äldre litteraturhistorikerna betraktar honom med en väl oförtjänt öfverlägsenhet. Göthe har i 'Wahrheit und Dichtung' med mera rättvis uppskattning af Rabeners ställning och betydelse inom den samtida litteraturen ägnat hans författarskap ett sympatiskt erkännande. Han slutar med orden: »Rabener verdient von allen heiteren, verständigen, in die irdischen Ereignisse froh ergebenen Menschen als Heiliger verehrt zu werden».

Rabener synes först ha blifvit uppmärksammad i Sverige inom den vittra krets, som samlades kring den unge Bergklint, sällskapet Vitterlek. Bland dess medlemmar, som publicerade sina i allmänhet skäligen enkla försök i *Öfningar af sällskapet Witterlek* (1760—63), märkas flera, som tydligen gjort intim bekantskap med den samtida tyska diktningen. I Öfningarne förekomma sålunda öfversättningar från Gellert, Hagedorn m. fl. tyska författare, och en af dess mest betydande dikter, *Satir öfver svenska språket*, som till författare har Olof Strand, synes inspirerad af Rabener, hvilket antagligen äfven är fallet med ett annat stycke, *Välment råd till satyrer*, hvari

samme författare uppmanar poeterna att lägga bort moraliserandet och i stället slå sig på den mera lönande gratulantpoesien.

Det var också en medlem af samma sällskap, som utförde de första öfversättningarna af Rabeners satirer, nämligen kanslisten Ephraim Axelsson, sedermera legationssekreterare i Berlin (död 1769). I samarbete med dåvarande lektorn vid Linköpings gymnasium Carl Nyrén[1] utgaf han under år 1763 ej mindre än tio broschyrer, som hvardera innehöllo en längre eller kortare satir af Rabener, och hvilka synas ha rönt en liflig åtgång.

Den först utkomna af dessa — enligt Appelblad var Nyrén öfversättaren — bar titeln *Hemlig underrättelse om dr. Swifts sista vilja* och angafs såsom en öfversättning från engelskan. Rabener låter häri Swift beskrifva en hel del narrar, dem han hade för afsikt att ge en plats i sitt dårhus — det som skulle upprättas för hans efterlämnade medel. Kritiken mottog skriften med loford, men både *Lärda Tidningar* och Gjörwells *Mercurius* prisade den som ett mästerstycke af den stora moralisten Swift. Gjörwell, som eljes i förbigående nämnt Rabeners namn någon gång, synes sålunda ej hafva ägt någon vidare kännedom om hans skrifter.

När kort därpå den satiriska afhandlingen *Gedanken sind zollfrei* utkom under titeln *Förslag till en tulltaxa på tankar* med

[1] Nyrén har i Biografiskt lexikon erhållit en ganska utförlig lefnadsteckning, hufvudsakligen byggd på hans postuma skrift 'Charakters skildringar och minnen af sig själf, föräldrar och syskon m. fl.' (Linköping 1836), ett arbete som dels för de bidrag det lämnar till tidens sedehistoria, dels på grund af naiviteten och öppenhjärtligheten i framställningssättet än i dag kan förtjäna läsas — mer än någon annan af hans många öfriga skrifter. Han hade gjort sina studier i Lund och där »på grund af en omättelig lärdomsambition» med framgång försökt sig inom alla fakulteter, till dess han stannade för tidens älsklingsvetenskaper ekonomien och botaniken. Jonas Alströmer, till hvilken han sändt sina disputationer, gaf honom anställning i Alingsås, först som sin bibliotekarie, sedan som uppsyningsman öfver de stora manufakturverken. Efter Alströmers död blef han lektor i Linköping och slutligen kyrkoherde i Kuddby, där han dog 1789.

Han var en utomordentligt produktiv och mångsidig men föga begåfvad skribent. »Om alla mina manuscripter vore på ett ställe, tviflar jag, att en häst orkade draga dem», försäkrar han själf med en viss stolthet. I Linköpings stiftsbibliotek finnas efter honom 81 band manuscript, innehållande så omväxlande saker som öfversättningar af Koran, Don Quixote, Gessners Idyller, Youngs Nattankar, en hel rad af klassiska författare m. fl., dessutom en mängd afhandlingar i ekonomiska ämnen m. m. Af hans tryckta arbeten har särskildt en visa, som författades till Patrik Alströmers bröllop, på sin tid varit mycket populär och blef flere gånger upplagd både i skillingstryck och i den periodiska pressen.

Rabeners namn utsatt, var kritiken ej så oförbehållsamt gunstig. Gjörwell yttrar visserligen i sin *Mercurius:* »Vi hafva uppnått de tider, då nationen skall förbättras genom satyrer. Man visar oss vägen till Norrige[1]. Man bygger oss dårhus. Änteligen beskattar man våra fattiga tankar. Med ett ord: Ingenting lämnas oförsökt att göra oss dygdiga och kloka. Åtminstone har det varit öfversättarens afsigt med denna skrift, som är länt af Tysklands största och bästa försmädare. Det voro en helt onödig möda att göra utdrag ur denna satyr, som läses af alla, innan den hinner kungöras i de Lärdas tidningar, ty den har flutit ur Rabeners penna».

Men i *Lärda Tidningar* heter det: »Dessa anmärkningar och målningar äro mestadels väl träffade i sitt ämne, men torde dock hafva det öde att snarare roa än gagna».

Detta var efter den tidens uppfattning en hård dom, och öfversättaren, som denna gången var Axelsson, blef ej heller sin granskare svaret skyldig. I nästa Rabener-öfversättning, *När man får ett embete, så får man ock förstånd*, inför han ett litet företal, där han i anledning af denna kritik anmärker, att om Rabener lefvat(!) så hade han säkerligen upptagit recensenten i Lärda Tidningar bland de narrar, som borde erlägga skatt för sina dårskaper. Något svar hårpå afhördes ej i tidningen.

Axelsson synes ha öfversatt åtta af de tio satirer, som utkommo under nyssnämnda år. Hans språk är tämligen ledigt och hans försök att återge Rabeners kvickheter mera lyckade än Nyréns. Här och hvar söker han lokalisera satiren och infogar ett och annat stycke af egen fatabur. Sålunda ger han i *Försök till en ordabok* en släng åt »våre nymodige bokstafsmönsterherrar», som »taga sig för att skrifva Kompliment, ja till och med Komplimang i stället för Compliment och som rätt nu vilja låta oss se Säsar och Sisero» m. m. Förmodligen åsyftas därmed Gjörwells medarbetare notarien Erik Ekholm, som på den tiden väckte uppseende genom sina försök till rättstafningsreform. I samma skrift har han äfven under ordet »lärd» jämte de Rabenerska karaktärerna infört en beskrifning på »min akademiska informator», däri han snärtar lärdomshumbugen i Uppsala och särskildt hånar den Wolffska filosofien. Äfven lämnar han i en not rätt lustiga upplysningar om, hur gratulantpoeterna buro sig åt för att få någon ersättning för sin rimmande möda.

---

[1] Anspelar på en samma år under denna titel utgifven satir af Sam. Chronander.

Däremot ha somliga af Rabeners uttalanden synts honom för djärfva att återges på svenska. Han anmärker beträffande ordspråket »Ehen werden im Himmel geschlossen», hvaröfver Rabener skrifvit ett satiriskt kåseri, att »man funnit detta ämne så grannlaga, att det ej tålt en satyrisk penna, hvarför ock öfversättningen af denna afhandling ej blifvit utgifven». Och i nyssnämnda ordbok står under rubriken 'Årevördig' noten: »Återgifves ej på svenska». Rabener hade här ett ganska hvasst utfall mot prästerskapet, hvilket öfversättaren ej dristat medtaga. Kanske var det medarbetaren Nyrén, hvilken, ortodox och konservativ som han var, lagt sig emot dess publicerande.

Efter Axelssons afresa till Berlin fortsatte Nyrén på egen hand med öfversättningar och imitationer af Rabener dels i den periodiska pressen, dels i särskilda skrifter. Från 1763 var han under några år en flitig medarbetare i de af Edman utgifna *Norrköpings Wecko-Tidningar.* Därstädes förefinnas under detta och följande år en del moraliska betraktelser, som säkerligen härröra från honom, och större delen af årgången 1765 upptogs af en öfversättning af Rabeners afhandling *Om satirens missbruk.* I ett större band utkom Rabeners *Satiriske brefställare,* som också, enligt hvad öfversättaren meddelar, ursprungligen varit ämnad att införas i ett veckoblad.

I brefställaren, som till stor del riktar sig mot hvarjehanda förvändheter inom ämbetsmannaståndet, har Nyrén infört ett par dokument, som skulle bevisa, att en bestraffande satir mot oredlige domare äfven hos oss ej vore opåkallad. Det är en brefväxling mellan en ung, adlig häradshöfding, som tillhandlat sig sin tjänst, samt dennes vikarie, en äldre erfaren jurist, som i brist på relationer blifvit obefordrad. Brefvet från den välborne domaren, hvilket Nyrén försäkrar vara autentiskt, röjer alltför tydligt dess författares juridiska okunnighet och moraliska depravation. »Det är en dålig domare», heter det däri, »som ej kan fälla ett dussin stridiga domar i en och samma sak och applicera ett tjog särskilda mål till hvad lagsens rum han behagar, och ändå sutenera sin reputation på högre och lägre ort»[1].

[1] Ett dylikt anfall mot tjänstehandeln vållade en gång indragning af Dalins Argus, men nu fick det opåtaldt passera för Oelreich. Däremot har censuren i samma brefställare gjort anmärkning på ett ställe, »där man missbrukat Guds heliga namn och skämtat med kristeliga sedvänjor». Saken rörde ett fingeradt bjudningsbref till fadderskap, och Nyrén, som var långt ifrån att vilja drifva gäck med heliga ting, medgaf rättvisan häri samt omarbetade det anmärkta stället.

Under årtiondet 1763—73 utkommo inemot ett tjog större och smärre öfversättningar af Rabener, hvilket lika mycket vittnar om publikens bevågenhet som om öfversättarens flit. Den sistnämnda var i alla händelser större än förmågan; Nyréns språk är högst otympligt, och han lyckas i de flesta fall ytterligare pressa musten ur Rabeners i sig själf tämligen förtunnade kvickheter. Men allmänheten var ej bortskämd i fråga om humoristisk lektyr.

Sysslandet med Rabeners satirer synes slutligen hafva ingifvit Nyrén tanken att med ett större verk af egen uppfinning träda i den tyska moralistens fotspår. Så tillkom hans stora satir *Mappa Geographica scelestinæ, eller Stora skälmslandets geografiska beskrifning,* säkerligen den vidunderligaste produkt hela denna litteraturgenre aflat inom vårt land. Boken, som utkom 1786, börjar med berättelsen om en expedition af »ett luftseglande cosmographiskt sällskap», som från Sverige seglar jorden rundt och slutligen kommer till ett obekant land, som de dock kunde igenkänna efter medhafda kartor öfver »das neuentdeckte Schlaraffenland» — och så vidtager en ytterst grundlig beskrifning öfver Scelestina, dårskapens och lasternas hemvist. Det är ett stort land med många riken och orter. Där är Stor-Magonien eller fråssarelandet, Bibonien eller suparelandet, Venerianske republiken eller skörlefnadslandet, Stultitien, dårlandet, Lusorien, spelriket, Litigonien med Slagelseön, Insula Tabago eller Tobaksön, Chersonesus hypocritica eller halfön Skrymteri m. fl.[1] Hvart och ett af dessa riken indelas sedan i provinser, höfdingadömen och härader med städer och byar, floder och sjöar, alla betecknade med namnet på någon last eller dårskap och utförligt beskrifna.

I uppfinningen af dessa moralgeografiska namn utvecklas en outtömlig fyndighet, som dock merendels nöjer sig med de mest krystade ordlekar och godtköpskvickheter. Efter hvarje kapitel följa moraliska reflexioner, som ytterliga förtydliga den för öfrigt alls icke dunkla meningen och meddela varningar och förmaningar till läsaren. Boken slutar med en beskrifning af Terra sancta incognita med dess hufvudstad, Nya Jerusalem, samt, som en lämplig motsats, en vida utförligare skildring af Helvetiska riket och hufvudstaden Gehenna.

Alla de mänskliga fel och svagheter, som en teolog och moralist kunnat upptänka, äro här i vederbörlig ordning uppställda till

---

[1] Till boken hör ock en karta i kopparstick öfver skälmslandet.

afbasning; och bestraffningen verkställes i ett språk så ogeneradt, att det ofta kommer plumpheten mycket nära. Men det är nästan något storslaget i den hederlige prostens försök att liksom samla alla dårskaper tillhopa på ett ställe för att sedan med en smäll kunna aflifva dem — fast effekten af det hela blir öfvervägande komisk.

Själfva ramen till detta arbete har Nyrén ej hämtat från Rabener. Troligen har han härvid följt franska förebilder — dylika allegoriska landbeskrifningar äro ju ganska vanliga i 1700talets franska litteratur — kanske har därjämte, såsom PALUDAN i sin afhandling om Nils Klim förmodar, några af de tyska skrifter om Schlaraffenland, dem Nyrén själf nämner i sitt arbete, gifvit första uppslaget till Skälmslandets beskrifning. Men från Rabener har han i alla händelser medtagit en hel del sentenser och åtskilliga af de minst misslyckade kvickheter, som pryda detta kuriösa verk.

* * *

Utom i Norrköpings Weckotidningar har jag påträffat öfversättningar och ännu oftare imitationer af Rabener i ett flertal af de pressalster från 1760talet, jag haft tillfälle att undersöka. Då det har föga betydelse att uppräkna dem, vill jag i stället fästa uppmärksamheten vid ett par fall, där Rabener kan sägas ha influerat på några af tidehvarfvets mera framstående publicister.

Bland de satirer af Rabener, som Nyrén icke funnit sig föranlåten att öfversätta, finnes en *Auszug aus der Chronike des Dörfleins Querlequitsch,* däri författaren gör sig lustig öfver de med en ofantlig lärdomsapparat ståtande sockenbeskrifningarne, vanligen utförda af vederbörande pastor loci, och hvilka med en minutiös omständlighet och med ständiga citat från klassiska författare behandla alla möjliga betydelselösa händelser och triviala förhållanden. Satiren i fråga utkom ej på svenska, men anledning till dess efterbildning saknades ingalunda hos oss. I *Swenska Mercurius* för 1764 läses sålunda en recension öfver en dylik sockenbeskrifning, prosten LENÆUS' *Delsboa illustrata,* hvilken granskning på sin tid väckte ett ofantligt uppseende. Anmälan, som till författare hade den bekante, då blott 23årige magistern JOH. HENR. LIDÉN, »är», säger EICHHORN, »genom sin kvickhet en af de förnämsta, som hela århundradets lärda journalistik kan uppvisa»[1]. Ämnet var onekligen synnerligen

[1] Jfr SYLWAN, *Sv. pressens historia,* sid. 251 ff.

tacksamt för en drift i stor skala, ty Delsboprosten går till verket med en naivitet och ett lärdomspedanteri, som gör hans bok till ett praktexemplar i det löjliga. Men säkerligen har dock Lidén hämtat själfva uppslaget till sin recension från ofvannämnda Rabener-satir.

Bekantskapen med Rabener är det kanske, som förmått J. Fr. Kryger[1] till ett försök att blåsa nytt lif i den afdöda moraliska veckoskriften. Kryger, som förut hufvudsakligen sysslat med ekonomiskt författarskap såsom redaktör af *Den välmenande patrioten* och sedan som Gjörwells medarbetare, utgifver nämligen 1768 en till sitt innehåll hufvudsakligen sedolärande tidskrift, *Den förnuftige fritänkaren*. Många af dess artiklar, som behandla uppfostringsfrågor, om borgarebarns fikande efter adelskap, om olagliga befordringar till prästämbetet m. m., röja tydlig inverkan af Rabener, om också Kryger på sitt eget något tunga sätt har omsmält och bearbetat sitt mönster. Särskildt i ett fall gör sig denna påverkan tydligt gällande; det är i de uppsatser, däri Kryger uppträder som talsman för samuppfostran af gossar och flickor. Rabeners idéer på detta område hade tydligen synts Nyrén för radikala, men här framfördes de med öfvertygelse och allvar.

Krygers artiklar voro emellertid alltför tungrodda för att falla allmänheten i smaken. Man var nu i tryckfrihetens första självsvåldsperiod och hade redan hunnit vänja sig vid mera starkt kryddade anrättningar i tidskriftsväg: satiren blir paskill. Fritänkaren kunde därför ej räkna på tillräcklig anslutning för att hålla sig uppe.

Inflytande af Rabener, om än mindre tydligt framträdande, förmärkes ock i ett med Fritänkaren samtidigt veckoblad *Posten*, hvars redaktör Anders Berch af Sylwan betecknats som den mest lofvande talangen af alla samtida publicister och jämte Rosén den förste i Sverige, som har en aning om verklig journalistisk stil[2]. De bref under olika signaturer, som Berch lät inflyta i Posten, »gåfvo som oftast verkliga små sedebilder ur det samtida lifvet» och påminna, som Sylwan anmärker, åtskilligt om Addisons bidrag till Spectator, men de röja äfvenledes kännedom om Rabeners satiriska bref. I en del bidrag, som tyckas vara insända, och som möjligen härröra från Kryger, hvilken äfven anses ha skrifvit i Posten, behandlas uppfostringsfrågor i samma anda som i Fritänkaren, och de äro liksom dennes artiklar tydligen influerade af Rabener.

[1] Om Kryger se Sylwan, anf. arb., sid. 154 o. 424.
[2] *Sv. pressens hist.*, 438 ff.

Med det Gustavianska tidehvarfvets inbrott är Rabeners roll hos oss i det närmaste utspelad. Vår litteratur fick originella humorister eller sådana, som följde andra förebilder än den hederlige men något långtrådige tysken. Märkvärdigt nog dyker han dock upp igen i början af 1800talet. 1816 utgafs nämligen i Stockholm en öfversättning från Råbener, *Sju gånger sju sannsagor*, som innehöll en samling satiriska karaktärsporträtt i La Bruyères manér. Hvem öfversättaren var, har jag mig ej bekant; möjligen var det den 'X von Y', som senare utgaf en imitation af samma skrift under titeln 'Sex gånger sex klappar och tre på köpet'. Författaren till denna är enligt Braunes abbreviaturförteckning Johan Peter Krok, under 1820talet bekant som satirisk skriftställare och utgifvare af tidningen 'Skämt och allvar på vers och prosa'.

* * *

En på det hela taget så litet originell skriftställare som Rabener kan svårligen sägas ha öfvat något synnerligen betydande inflytande på vår vitterhet, vare sig i fråga om att rikta den med nytt tankeinnehåll eller att ge nya formella uppslag. Men han hade dock jämte andra bidragit att utveckla allmänhetens uppfattning af och förstånd på humoristiskt-satiriskt författarskap. Hvad Rabener säger om de tyska kälkborgarnes sätt att betrakta satiren äger i minst lika hög grad sin tillämpning på svenska förhållanden. När man ser, med hvilken ängslighet censuren ännu vid 1700talets midt undertrycker äfven den mest oskyldiga satiriska skrift, så snart däri berördes öfverhet och ämbetsmän eller ens tecknades allmänt hållna karaktärer, och om man t. ex. läser den diskussion, som fördes i kanslikollegiet med anledning af Mörks Prins Theodorik[1], så måste man för Sveriges del till fullo instämma i Rabeners förut citerade yttrande om sina tyska landsmän.

Att ha lärt den svenska allmänheten att skilja på satir och skandalskrift och förtagit den skräck, som man förut hyste för »satyriske utlåtelser», är icke minst Rabeners och hans öfversättares förtjänst. Denna allvarligt menande och dock efter tidens anspråk så roande moralist, hvars ärliga uppsåt aldrig kunde misstydas, var just ägnad att mer än någon annan undanrödja den stora publikens fördomar i detta hänseende.

---

[1] Återgifven af H. Hernlund i Samlaren, 1901.

Dalin och Ulrika Eleonora.

AF

KARL WARBURG.

»Man snart sagdt sörjde öfver hela riket liksom öfver ett besynnerligt dödsfall, när Argus vid slutet af år 1734 kastat sin penna» skrifver som bekant OLOF CELSIUS i sitt minne öfver Dalin.

Att saknaden efter den moralsatiriska tidskrift, hvarmed den unge e. o. kanslisten förnöjt sin samtid, var allmän, framgår af många intyg, ej minst af det förord Riksens Ständer gåfvo åt den okände författaren för framtida befordran.

Men Argus ynnest var ej mindre i konungahuset. Särskildt ägde han i drottning ULRIKA ELEONORA en gynnarinna, och det synes som om hon gripit in för att förmå Dalin att fortsätta sin moraliska veckoskrift.

I Eriksbergs bibliotek finnes nämligen ett exemplar af originalupplagan af *Then Swänska Argus* senare del, som är bunden i blått siden och på hvars försättsblad den forna ägarinnan antecknat:

»ULRICA ELEONORA om onsdagen den 1 Januarij 1738 i Stockholm».

Men framför boken äro inhäftade fyra blad, på hvilka Dalin nedskrifvit följande hyllning, hvilken är typisk för den smickerfyllda tonen i en tid, då konungamakten var mera inskränkt än någonsin, men som dessutom äfven ur annan synpunkt erbjuder intresse:

»Stormäktigste Allernådigste Drottning.

Jag är dierf, som för dessa ringa rader underslår mig begära hemligit Samtahl med de ädlaste ögon i werlden; men Eders Kongl. May:tz nåd är Sielf orsaken til min dierfhet. Mitt underdånigste Sinne har ingen roo, förän det ännu en gång får utbreda sin trohet för de Kungliga Liusen: Alla tilfällen äro nu min underdånigste

Tacksamhet betagne, at allmänneligen utbrista; ty Argus har redan sidsta gången kastat sin penna för Eders May:tz fötter: Men så ser dock dess Auctor inga skrankor i werlden starka nog, at innehålla henne på enskylt sätt: Sielfva Eders May:tz Kungelighet, Sielfva min Drottnings Höghet kunna henne intet afskräcka. Hvarföre? io, de ha wid Hofvet intet så mycket at säija som ULRICAS dygd. Ådelmodigheten hos wår Store FREDRICHS maka är mycket mäktigare än dess Crona, Scepter och Maijestätiska Prakt. Därpå går iag ock dristigt fram: om den ena gifwer mig blygsamhet, så gifwer den andra mig mod:

Allernådigste Drottning, de oskattbara orden, som Eders Kongl. May:t intet långesedan behagat fälla i Nåd för sin ringaste undersåte, den Swenske Argus, äro alt för dyra, at af honom bli förgätna, så länge en blodzdroppa löper i hans ådror. Så lyckelig som han är, at ha wunnit dem, så olyckelig funno han sig, om han intet med sin underdånigste tacksäyelse fingo låta Sin Himmelska Gynnarinna weta, at han har dem hört, och at de skola bli hans ungdoms upmuntran, hans mandoms styrka, hans ålderdoms tröst och en heder på hans aska. Snart går denna Lifstiden förbj, en ålder är intet stor nog, at upfylla en hög tanka; derföre är wärdt, at see något längre fram i efterwerlden: Allernådigste Fru, hwad anseende har icke Argus deraf i långliga tider, när den anmärkningen glimmar engång i brädden af hans ark, att Eders May:t visat honom sin Kungliga nåd! ack, lärer man säya mehr än hundrade åhr härefter, den dygdälskande drottning Ulrica, de store Carlars Sonedoter, Doter och Syster, den dyra Konung Fredrichs Maka beskyddade honom! Den Drottning Ulrica, som tog Styret i händerna, när Swenska Skieppet skulle gå i qwaf, den Drottning Ulrica, som regerade med så högt mannnamod och manna-förstånd, den Drottning Ulrica, som ägde alla sin Stora Frumoders dygder, men större makt midt i friheten, korteligen, den Odödeliga Ulrica gynnade honom. Då war en gyllene tid för dygden, tänk, lärer man säya, om Sanningen nu hade en sådan Beskyddarinna, som i den tiden! — — — — — — Ja, allernådigste Drottning, nog kan Swerige lätteligen få en sådan Sedo-lärare som iag; men om det nånsin får en sådan Drottning, som Eders May:t, derom har både iag och många tusende redeliga sinnen wåra små underdåniga twifwelsmål; därföre skattar iag mig så mycket lyckeligare både nu och i framtiden. Men hvad är orsaken härtil? Min förtienst är iu häremot alt för ringa? Jag finner intet annat, än at Hennes May:t äger de klara lius, som weta ur-

skillia dess trogna undersåtare, och intet dömma blommans godhet efter färgen. Wår Moder är Swensk född, Hon känner sina Swenska barn, och fast hundrade molnfläckar skulle synas på deras himmel, så äro de dock försäkrade, at deras Sohl fägnar dem åter med sina strålar. Och hwarföre skulle de intet wara säkra, när wjsdom, rätträdighet och nåd bor i deras Prinsessa, och sielfwa roligheten i deras Samweten? Sannerligen, de Lamben äro de bästa, som minst möda sig, och mäst gifwa sig tilfredz: De lita altid på sin Allernådigste Herdinna; ty Hennes Ord äro Drottninge-ord, och Hennes Sinne kringdrifwes intet af alla wäder.

Gud är mitt wittne, Allernådigste Drottning, at mitt tahl är ingen smickran. Hela Landet wet det samma, och är i detta måhl färdigt, at swäria på mina ord. Det är allenast en swag gnista af min underdånigste njt, som aldrig slocknar, så länge iag lefwer. Jag will intet ropa på lif och blod, som så många hålla fahla i otid; Himmelen känner mig bäst, at iag för Eders May:tz nådiga Behag är färdig, at hel och hållen upoffra mig. Swarade lägenheten mot min willia, så skulle aldrig någon bättre tiäna sin Nådiga Öfwerhet och fädernesland. Min ålder står ock tilredz, ty han räknar nu först tredie åhret öfwer andra tölften[1]. Men at Argus intet längre fortfarit i sitt skrifwande, det har de orsaker, som Eders May:tz Nåd lårer finna skiäliga:

Först, är det Allmänna Tycket så skapadt, at det altid will ha nytt och Argus är nu tämmeligen gammal. När en sak blir enträgen, hon må nu wara aldrig så begärlig, så ledsnar man dock därwid på slutet: wärlden är flyktig, Nåd och Gunst föränderliga. Sielfwa Eders May:tz Hof är wanskeligheten underkastadt och jag finner där ingen ting beständigt, mer än min Konungs Höghet och min Drottnings Dygd.

Sedan, är högnödigt för en Bok, som will giöra nytta, att hon äger loford och allmänt bifall: Hon må wara aldrig så wäl utarbetad, har intet hon den lyckan, at komma i anseende, så uträttar hon ingen ting. Derföre war aldrig bättre tid för Argus, at sammandraga sina Segel, än när winden blåste som skarpast: därigenom har han nu den enfaldiga läsarens förtroende, som kunnat slå honom felt, om annorlunda händt.

---

[1] Här har Ulrika Eleonora, som ej känt skilnaden mellan tolf och tolft, nedskrifvit i margen: femton.

Dessutan, blef honom dörren tilspärrad, når man tillade honom en åhrlig Lön. Hade han efter den stunden fortfarit, så hade man sagt, at det skiedt i afsikt på penningar, under hwilket namn det warit honom swårt at giöra upbyggelse. Allernådigste Drottning, iag är ingen ting mindre än en rik Seneca, som ur et förmöget tilstånd kringskickat sina moraler; men iag understår mig i underdånighet försäkra, at penningar äro mig altför nedrige, når iag har ögonen på min Öfwerhet och Fosterland. Den Stora Skaparen lärer wäl ändå ha min dehl i förråd.

Sidst, Allernådigste Drottning, har Argus haft mäktiga fiender: motståndare, som alltifrån början sökt honom förbiuda, wanryckta, stäcka och stympa, och som ännu lefwa, så länge Gud behagar. Nu töras de wäl intet knysta, särdeles som wår oförlikneliga Drottning wisar honom sin Kungeliga Nåd; men de hade kanskie med tiden wid beqwämligare tillfällen kunnat upresa hufwuden, och nedtrampa honom för werldens ögon; ty deras känneteckn är Hämndgirughet, och en Slughet, som griper långt omkring sig med hemliga nät. Nu, gudi lof, är iag i säkerhet, önskar dem Christeliga Sinnen och unnar dem gott af hiärtat.

Men iag är wisserligen dristig, som understår mig uppehålla Eders Kungel. May:tz nådigste ögon altför länge: det iag hade bort giöra först, giör iag nu sidst, med en Homerisk ordning, och önskar Eders Kungel. May:t af underdånigste hiärta på Swenska sättet et Gott nytt åhr:

Du Himmel, som skickar så sällan härnid
de foster, som äro Dig lika,
Förunn oss nu länge wår fängnad och frid,
jag menar, förunn oss ULRICA,
Wår FRIEDRICH til hugnad, wårt Swerje til tröst,
Dig Sielf til en gläntzande ähra;
Ty Hon plär wår omsorg i möderne-bröst,
och Dig uti tankarna bära.
Sänd wintrar så många til Drottningens frögd,
med somrar och höstar och wåhrar,
Som hon skickat suckar för oss i din Högd,
och fällt uti suckarna tårar!
Det Kungliga Paret håll fast i Din hand,
och led dem på klinter och kullar!
När de gå upprätta, så glädies wårt Land,
ja barnet i lekarna lullar.

Gud fängne sin Smorda, hwars Ähra består
så länge som Stiernan i Norden,
med wärdare Sällhet lång tid och i åhr,
än någon Prinsessa på jorden!!!

Jag framhärdar med allerunderdånigste wördnad til sidsta andedräkten

Stormäktigste Allernådigste Drottning,
Eders Kungel. May:tz
allerunderdånigste och tropliktigste Undersåte

Auctoren til Argus.»

Det framgår af detta bref, att Ulrika Eleonora låtit »Argus» förnimma sitt välbehag och vidare, att hon uppmanat honom att fortsätta.

Denna skrifvelse kastar törhända härigenom ett ljus tillbaka öfver en hittills oklar punkt i Argus tidigare historia, nämligen orsaken till att kanslikollegiets förbud för Argus vidare utgifvande plötsligen blef upphäfdt.

Sylwan har i sin afhandling *Sveriges periodiska litteratur under Frihetstidens förra del* omnämnt, hurusom i mars 1733 Argus rent af blef förbjuden närmast med anledning af hvad fjortonde numret innehöll om gamla och nya adeln, i det Censorn ålades tillsäga boktryckaren att »ej mera trycka sådant». Men på Horns förslag upphäfdes förbudet fyra dagar senare, emedan »Hans Excellence förnummit det en del sådant disapproberat».

Sylwan anmärker, att det utan tvifvel var Argus egen popularitet som räddade honom, då några enskilda förböner af Dalins vänner ej gärna kunde ifrågakomma, om anonymiteten skulle bevaras. Emellertid torde väl knappast Horn och de öfriga råden hafva så plötsligt upphäft sitt beslut, om ej någon betydande röst höjts till Argus' förmån.

Måhända ger ofvan anförda bref en antydan om, hvarifrån vindkastningen kom. Det är tydligt, att hofvet, och särskildt Ulrika Eleonora, ogärna såg tidskriftens upphörande, och i en sådan bagatellsak funno rikets styresmän förmodligen klokt att foga sig efter konungahusets önskningar.

Några ord om Runebergs ungdomsdiktning.

AF

OTTO SYLWAN.

Nyligen har i Finland en ny upplaga af Runebergs skrifter utkommit, en tilldragelse som borde verkat lifvande på studiet af skalden, därest härmed verkligen bringats något nytt[1]. Den kallas »normalupplaga», men rättfärdigar denna benämning endast genom den revision texten blifvit underkastad; i fråga om allt det, som sammanfattas under termen »vetenskaplig apparat», hafva utgifvarne pålagt sig fullständig afhållsamhet. Likväl borde väl äfven vi här uppe i Norden någon gång komma så långt, att vi sökte åvägabringa verkligt moderna upplagor af våra vittra stormän.

Lyckligtvis har Runebergsforskaren möjlighet att, om också med något besvär, i Strömborgs bekanta stora biografiska arbete taga reda på de data och öfriga uppgifter, som äro af nöden. Hvad beträffar skaldens ungdomsdiktning har prof. Söderhjelm i en för någon tid sedan offentliggjord uppsats meddelat en mängd värdefulla upplysningar[2]. Med begagnande af detta material kan man numera komma till en ganska klar uppfattning af gången i Runebergs utveckling under de yngre åren, och det är ett försök till en sådan framställning, följande sidor afse att lämna.

---

[1] I sista delen skall ingå en essay öfver Runebergs skaldskap af prof. Estlander.

[2] *Anteckningar om och ur handskrifterna till Runebergs lyriska dikter* i Svenska Litteratursällskapets i Finland Förhandlingar och uppsatser, D. 13. — I det följande citeras de båda nämnda arbetena blott med författarnes namn; med S. S. hänvisas till Runebergs Samlade skrifter, Svenska folkets upplaga, med E. S. till Efterlemnade skrifter.

Beträffande sina litterära begynnelser har Runeberg själf yttrat, att de skalder, han under sina gossår och första ynglingaår högst beundrade, voro Franzén och Bellman; Fredmans Epistlar lärde han sig till stor del utantill. Då han sökte sig mönster för sina egna försök, föll hans val dock icke på någon af dessa, utan på CHORÆUS, hvars satiriska visor voro väl bekanta i fädernestaden och äfven sjöngos af modern. Runeberg säger skälet härtill vara, att han tilltrodde sig kunna skrifva sådana saker ungefär lika bra som Choræus. Till den gustavianska och eftergustavianska diktningen voro Runebergs poetiska studier inskränkta ända till dess han blef student; »Tegnér, Atterbom och hela den unga skolan lärde jag känna först vid universitetet», skrifver han senare i bref till Grot (1839).

Prof på Runebergs öfningar i värsskrifning under de första studentåren (1822—26) finnas bevarade i ett litet häfte, som efter pärmarnes färg fått namnet »Blå boken», och för hvars innehåll SÖDERHJELM redogjort. Därest de särskilda dikterna här införts i kronologisk ordning, hade en öfverblick af de olika faser, Runeberg under denna tid genomgått, varit lätt gjord; fastän så icke är förhållandet, finnas emellertid vissa hållpunkter att taga fasta på[1].

De äldsta af de i Blå boken intagna styckena (från 1822) visa oss Runeberg som en lärjunge af de gustavianska skalderna. Ett af dem, 'Försynen' (infördt i E. S., 1: 50), yppar med sina retoriska alexandriner ställvis äfven anklang från LIDNER, hvilken ock enligt en studentkamrats intyg vid denna tid var Runebergs älsklingsskald och af honom stundom deklamerades. Gamla skolans fraseologi går ock igen i det 'Afsked till Frigga', som upptager första rummet i Blå boken, och som är riktadt till föremålet för Runebergs svärmiska gymnasist-kärlek, Fredrika Juvelius, själf en smula poetissa i den sentimentala genren.

Men med den egentliga akademismen var Runeberg snart färdig; vida starkare och varaktigare var det intryck, han mottog af sin landsman FRANZÉN, städse af Runeberg från gossåren intill ålderdomen vördad och afhållen. En tydlig efterbildning af 'Människans anlete' möter oss i Blå boken under rubriken 'Qvinnans skapelse' (från 1823, delvis tryckt i E. S., 1: 53), och andra Franzénska in-

---

[1] Utom de med årtal redan försedda dikterna låter åtminstone ännu en lätt och säkert datera sig. Stycket 'På ett barns graf' (E. S., 1: 23) är enligt Blå boken skrifvet öfver kapten af Enehjelms son Akates Ernst, och enligt Wasastjernas Ättartaflor afled denne föga mer än årsgammal den 24 juli 1825.

tryck gå igen flerestädes, särskildt att nämna 'Den bestulna' och 'Budorden' (n:r 16 och 20 i Blå boken).

Men ungefär samtidigt — låtom oss säga 1823—24 — märkes också bekantskapen med den nya skolans alster. En ny dikt till Frigga (n:r 5 i Blå boken) är affattad på oktaver, samma värsmått går igen i några 'Namnsdagsvärser' (n:r 9); och 'Jungfrun' (n:r 11) är hållen i folkvisestil; därtill kommer en ballad 'Emma' (n:r 12), »en i ohäjdad, ytterst omogen och rent litterär känsloromantik frossande historia» (SÖDERHJELM), som emellertid röjer framsteg i värstekniken, och slutligen i 'Svanesång' (E. S., 1: 24), en efterbildning af sången om Tusenskönan i Lycksalighetens ö.

Denna romantiska period hos Runeberg tyckes emellertid hafva varit af kort varaktighet och ringa intensitet. Nu infaller ock den tid — åren 1824—25 —, då Runeberg lämnade kusten och stadslifvet och såsom informator hos ett par familjer djupt inne i Finland lärde känna den finska naturen och det finska folket och däraf tog intryck, som för alltid satte sin stämpel på hans diktning. Efter återkomsten började han arbeta på sina 'Elgskyttar', till hvilka han för öfrigt som bekant gjort förstudier redan i den hexametriska dikten 'Vargen', hvaraf ett par versioner finnas från åren 1819 och 1823.

Året 1826 har stundom blifvit satt som en milpåle i Runebergs ungdomsdiktning, och visserligen med skäl, ty då infaller påbörjandet af Elgskyttarne, och då syntes för första gången en dikt af honom i tryck, nämligen hans 'Sång till solen'. Då Runeberg 1830 gjorde ett urval af sina dikter för trycket, upptog han ej häller någon äldre än år 1826, och utan tvifvel har han nu kommit öfver den rent yttre mekaniska efterbildningens period, men ännu röjes där icke någon djupare själfständighet. Den kommer först något senare.

Genomgå vi de under åren 1826—28 tillkomna dikterna, så kunna vi lätteligen samla dem i några större tämligen ensartade grupper. Franzéns toner — dock ej den unges nu, utan den äldres — gå fortfarande igen i några naturbilder 'Till en fogel', 'Till en blomma', 'Fogelboet vid landsvägen' och 'Till min sparf', samtliga fridsamt »ljufva» och smått snusförnuftiga. Ingen af dem är daterad, men vi komma väl sanningen närmast, om vi antaga dem vara jämförelsevis tidiga.

Af vida större intresse är en annan grupp, till hvilken höra 'Det ädlas seger', 'Tröst', 'Ungdomen', 'Till den ålderstigne'. Uti denna sistnämnda dikt, som är daterad den 9 febr. 1828, har

LJUNGGREN[1] funnit en reminiscens från LEOPOLD, och i sjålfva verket hårskar i hela gruppen en ton, som något erinrar om den gamla skolans. Dock är det icke den egentligen akademiska; att imitera denna såsom skett i 'Försynen' kunde naturligtvis nu ej längre komma ifråga för Runeberg. Närmare det rätta kommer hänvisningen till Leopold, men ej häller detta är uttömmande. Mönstret är fastmera att söka i Tegnérs reflexionsdiktning, där han omskapat det gamla filosofiska odet med originell retorisk prakt och stoltare lyrisk flykt.

Ett par exempel ur de nyssnämnda Runebergska dikterna må belysa, huru äfven han, såsom Ljunggren säger, kommit under Tegnérismens oemotståndliga inflytande[2].

Så heter det i 'Det ädlas seger':

> Men fast solar ramla från de fasta grunder,
> och fast jorden flyktar som en suck därunder,
> och fast åskor skingras af förgätna världar,
> lefver och segrar det ädla ändå.

Och i slutet af 'Tröst':

> Som en främling blott ställd
> i mitt jordiska frö,
> skall jag blomma i tvång,
> men det tvång, jag bebor,
> är det sällaste tvång,
> ty en gång skall det dö, —
> och jag hoppas och tror[3].

---

[1] *Studier öfver Runeberg* i Lunds Universitets Årsskrift, 1882/83.

[2] Man skulle kunna tänka på en påverkan af Schiller, enär ju R. af modern utländsk litteratur mest sysselsatt sig med den tyska, men härvid kan Tegnér ha varit förmedlaren, och det fins ingen anledning att lägga större vikt på Schillers inflytande.

[3] Då metern här liknar den i Tegnérs Solsång, kan det vara skäl erinra om, hurusom STRÖMBORG (3: 245, noten) på tal om R:s angrepp på Tegnér 1832 betonar, att detta ej hindrade R. från »att beundra mycket af hvad Tegnér skriftvit, främst hans Sång till solen och hans skoltal». — Detta Tegnérska inflytande på Runeberg, som framhållits af LJUNGGREN och före honom af DIETRICHSON, synes man från finskt håll vilja förbise. I en uppsats kallad *Från Runebergs värld* (Ord och bild, 1897) yttrar SÖDERHJELM, att R. vid universitetet läste svenska skalder »framför alla Tegnér och Lidner, hvilken senare en tid utgjorde hans liffligaste förtjusning — den förre var det, som kändt, aldrig». Och i en uppsats (Finsk tidskrift, 1901) om *Runeberg och Stagnelius*, hvarom strax mera, talar ESTLAN-

I dessa dikter öfver åtskilliga abstrakta ämnen har Runeberg gifvit luft åt sin ungdomliga idealism. Tonen och tendensen i dem äro genomgående de samma; öfverallt slår oss till mötes en entusiasm för det ideella, som är så stark och så abstrakt, att allt jordiskt blott blir en boja. Det är en öfversvinnelighet, som står i en skarp motsats till den mognade Runebergska diktens karaktär. Äfven erotiken får en liknande färg; så i den redan nämnda 'Ungdomen', och i 'Till en flicka' heter det med panteistisk anstrykning:

Flicka, ej din tjusande gestalt,
färgen ej på dina rosenkinder,
nej, en kärlek till det stora allt
är den makt, som vid din famn mig binder.

Men å andra sidan får i en grupp dikter, som i det hela synas vara samtidiga med åtminstone de yngsta af de nu omtalta, erotiken en ganska stark sensuel färg. Detta leder tanken på en litterär påverkan, som Runeberg erfarit från en annan skald, nämligen STAGNELIUS, hvarmed jag naturligtvis icke vill hafva sagt, att denna sensualism skulle härflyta från en slik yttre litterär påtryckning.

En dylik svängning mellan stark negativ idealism och sensualism är väl någonting, som i allmänhet kan sägas tillhöra en skalds ungdom och speciellt en Sturm und Drang-period. Att nu Runeberg just vid denna tid genomgått en sådan, därom hafva vi flera vittnesbörd, och jag får därför med några ord erinra om, huru hans lif då gestaltade sig.

Sommaren 1827 aflade Runeberg kandidatexamen och promoverades till magister. Han vistades sedan på landet hos sin anförvant på moderns sida ärkebiskop Tengström i dennes prebendepastorat Pargas[1] och hade just återvändt till Åbo för att tillträda en akademisk kondition, då den 4 sept. hela staden lades i aska. Följden

DER om fosforisternas ringa påverkan på Runeberg och fortsätter: »Mindre äfven än Atterboms är den inflytelse Tegnér utöfvat på Runeberg . . . Utom en obetydande beröring har R. följt Tegnér blott i en enda dikt 'Flyttfoglarne', det ena af de två i hans första dikthäfte upptagna stycken, där den unge skalden står i skuld hos en annan för någonting mera än värs och diktion, för själfva den poetiska idéns utvecklande». — Slika påståenden, som gå stick i stäf mot äldre och välgrundade åsikter, torde väl ha behöft en bindande bevisning — om en sådan kunnat åstadkommas.

[1] Här skref han den ofullbordade hexametriska idyllen 'Förlofningen' eller 'Midsommarafton', som utgör en förstudie till 'Hanna'.

häraf för Runeberg blef, att han kom att vistas på Pargas hos ärkebiskopen ett helt år, ända till dess hösten 1828 universitetets verksamhet åter upptogs, men nu i Helsingfors. Detta år har varit af stor betydelse för Runeberg; det var nu han genomgick sin andliga brytningsperiod.

På Pargas hade Runeberg lärt närmare känna henne, som sedan blef hans maka, Fredrika Tengström, en brorsdotter till ärkebiskopen; hon uttrångde både den äldre Frigga Juvelius, för hvilken Runeberg skall ha svärmat ända sedan sitt sextonde år, och andra flyktigare tycken, som fängslat hans ganska lätt antändliga hjärta. — Men kunde han vinna henne?

Hans närmaste framtidsplaner voro kullkastade, och till bekymren för den ovissa framtiden kom sjuklighet; Runeberg trodde, att hans bröst var allvarsamt angripet. Redan i början af sommaren hade han i dikten 'Barndomsminnen' (daterad den 2 juni) klagat öfver den jordiska glädjens förgänglighet:

Ack, le och njuta — det var barnets lott,
och ynglingens är strida och försaka.

Och de från hösten 1827 tillkomna dikterna visa oss en genomgående dyster stämning. Det tema, som vidrörts i början af 'Ungdomen':

Bland de makter, som på jorden trona,
bär blott vanskligheten[1] säker krona,

återvänder nu flerestädes, såsom i 'Den gamles hemkomst' och i 'Till trånaden', i 'Vaggsång för mitt hjärta' och i 'Höstaftonen', där en strof lyder:

Där ofvan stjärnorna du eger
din rätta hamn.
O gläds, att allt, hvad vanskligheten säger,
en dröm blott är, som sväfvar kring ditt läger
i evighetens famn!

Till allt annat kom äfven religiöst tvifvel och oro. Den fasta kristliga tro, som är bakgrunden för hela Runebergs lifsåskådning, var väl ej vunnen utan inre strid i ungdomen, men liksom han öfver hufvud icke gärna talte om den nu ifrågavarande perioden af

[1] Detta ord använder Runeberg flera gånger i samma betydelse som förgänglighet.

sin lefnad, så har han aldrig gifvit en antydning om de brytningar i religiöst hänseende han då genomgick. I hans dikt komma de ej häller fram på annat sätt än som en trängtan till det eviga, hvarpå ofvan anförts exempel. Ett enda undantag gifves dock, en 'Bön', som aldrig publicerats af Runeberg själf och ej häller upptagits i hans Efterlemnade skrifter, men som meddelas af Söderhjelm. Denne påpekar »innehållets starka personliga patos», och dikten torde därutinnan öfverträffa skaldens senare psalmer. Då den är jämförelsevis obekant och ej för alla tillgänglig, meddelas här tre strofer ur densamma.

O Herre den svage benåda,
som suckar till dig i sin smärta,
och fräls från förtappelsens våda
mitt arma förvillade hjärta.

— — — — — — — —

Gjut mild i mitt lågande sinne
Din lugna hugsvalande anda,
Och låt din försoning derinne
De stormande känslorna banda.

— — — — — — — —

Han pröfvar; men lämnar ej blottad
Sin kämpe, som dignar i striden.
Hvart härjarens båge är måttad,
Står Herren med skölden och friden.

Icke häller i denna dikt röjer sig dock någon djup förtviflan; huru upprörd Runeberg än varit, har han dock aldrig kommit därhän, att han känt hoppets ankargrund ge vika, och hans sunda natur och ljusa förtröstan ha snart nog tagit herraväldet igen öfver hans sinne. Hans oro för kroppslig sjukdom häfdes, och länge har det väl icke dröjt, innan han i sin hjärteangelägenhet också fann sig kunna hysa goda förhoppningar. Den formliga förlofningen med ringväxling mellan honom och Fredrika Tengström egde likväl först rum i december 1828.

Denna ändrade sinnesstämning, denna nya lifsglädje, som genomströmmade Runeberg, besjälar ock hans diktning. 'Hvad jag är säll' blir titeln och temat för en dikt, och från året 1828 stammar en grupp sådana, de där både genom sitt innehåll och sin form ådagalägga sin samhörighet, i det att i dem alla erotiken tar en

förhärskande plats, och de alla äro skrifna på antika vårsmått. Hit höra: 'Den väntande' (daterad maj 1828), 'Flickans klagan', 'Till oron', 'Till Frigga', 'Färd från Åbo' och 'Den tillfrisknande'. Uti flera af dessa är det man förnimmer den sensuella anstrykning, om hvilken ofvan talats, och så är äfven fallet med dikten 'Simningen', som meddelats af SÖDERHJELM, och om hvilken denne yttrar: »sinnligheten är i all sin styrka så ädel och ren, som man kan vänta af Runebergs genomsunda temperament, den uttrycker sig som en sträfvan efter skönhetskrafvets fulla tillfredsställande, efter den obundna men upphöjda erotiska känslans innerligaste njutande vida mer än den lyder själfva passionens retande lockelser».

Den ofvan i förbigående vidrörda frågan om STAGNELIUS inflytande på Runeberg gör sig härvid åter påmind. Den har nyligen behandlats af prof. ESTLANDER i en uppsats, som skall ingå i den för normalupplagan bestämda afhandlingen om Runebergs skaldskap[1]. Förf. påpekar däri, att dikten 'Den älskade', i hvilken LJUNGGREN funnit en likhet med Stagnelius 'Flickans monolog', med långt större rätt kan sägas ha sin förebild i en annan dikt af samme skald, nämligen 'Dora', och Estlander förvånar sig öfver, att Runeberg öfver hufvud publicerat en så osjälfständig efterbildning. I ett par andra dikter, nämligen 'Sång till solen' och 'Elegi' (SÖDERHJELM, s. 57), påvisar Estlander också ett om än ej så starkt inflytande från Stagnelius[2] och jämför vidare Runebergs 'Flyttfåglarne' med Tegnérs och Stagnelius dikter öfver samma motiv, hvilket Runeberg säkerligen upptagit till behandling i medveten täflan[3].

---

[1] *Runeberg och Stagnelius* i Finsk tidskrift, 1901.

[2] Då det i R:s 'Vårmorgonen' heter, att

den nyss uppväckta Näcken
rör sin silfversträng i bäcken,

hafva vi väl ock en liten reminiscens från Stagnelius.

[3] I samma uppsats meddelas ock den intressanta upplysningen, att Runeberg i sitt exemplar af Stagnelius uti dennes lyriska dikter med blyerts understrukit en hel mängd ord; så äro i 'Dialog' mellan ängeln och själen mellersta stafvelserna betecknade uti all*fa*ders, maj*so*len, upp*gån*gen, mån*ble*ka och flera liknande ord. Stagnelius har här begagnat dessa såsom daktyler, hvilket R. tydligen ogillat. Han yttrade ock på äldre dagar, att Stagnelius värs i allmänhet var vacker och välklingande, men hans hexameter ofta felaktig. (STRÖMBORG, 4: 1: 473). Såsom värskonstnär står ju Runeberg utan all fråga utomordentligt högt, men i enlighet med hela sin läggning var han dock här mera fulländare än banbrytare, och vid behandling af hans metrik torde det kanske vara skäl att tänka på, i hvad mån äldre teoretici sådana som Regnér, Adlerbeth och Palmblad kunna hafva påverkat hans åsikter.

Mot dessa Estlanders resultat har jag ingenting att invända, men jag tror, att vi därmed ingalunda äro färdiga med Runebergs förhållande till Stagnelius.

I sin största ungdomsdikt, 'Svartsjukans nätter', har Runeberg gifvit en afslutning af sin Sturm und Drang-period. Jag lämnar därhän, i hvad mån dess innehåll kan vara autobiografiskt; ett psykologiskt dokument är dikten i alla händelser därutinnan, att den sammanfattar allt det, som under denna tid af oro och tvifvel har jäst i skaldens bröst. Vi återfinna här både den negativa idealismen med dess öfversvinnelighet och dess motsatta pol, sensualismen, och hela dikten är ett lidelsefullt utbrott, starkare än någon af de smärre på samma gång som jämväl mindre konstnärligt behärskad. Om man nu också ej här i detaljer kan påvisa direkta reminiscenser ifrån Stagnelius — jag har icke tillfälle att anställa en sådan undersökning —, så synes mig dock andan i hela dikten så väl som dess uttryck uppenbarligen vittna om, att Runeberg vid dess affattande haft Stagnelius både i öronen och i blodet. Icke häller skulle man bland de svenska skalderna kunna uppleta någon, som i så hög grad hade förutsättningarne för att tilltala honom under en tid, då hans inre var i sjudande uppror. Hade Lidner tidigare varit hans älsklingsskald, så var Stagnelius den gifne efterträdaren, hälst Runeberg här också fann så mycket att lära i formellt hänseende. Han sträfvar tydligen att närma sig förebilden i föreningen af en praktfull diktion med smältande mjuk värsbyggnad och öfverträffar därutinnan gifvet sina egna äldre alster.

Men Stagnelius är icke ensam förebilden för 'Svartsjukans nätter'. Gång på gång påträffa vi här reminiscenser från ingen annan än TEGNÉR, hvars inflytande Runeberg ännu icke kunnat frigöra sig från. DIETRICHSON yttrar också härom, att »Digtets Enkeltheder vrimler af Tegnérismer, af hvilke enkelte endog til en skuffende Grad ligne Tegnérs med Antitheser leflende Manér»[1]. Man höre blott:

> Det var en kväll, en nordisk sommarkväll,
> en kväll, då solen icke går till hvila
> vid jordens barm, men kysser henne blott
> och skyndar åter upp till dagens fröjder;
> det var en kväll, — den vida vestern låg

[1] *Indledning i Studiet af Sveriges Literatur* (1862), s. 206.

och doldes i ett haf af guld och saffran,
och öfver österns gröna kullar summo,
likt rosengårdar i det stilla blå,
de sköna, purpurstänkta molnens flockar.

Jag får nöja mig med detta exempel, men uppmanar den intresserade att läsa igenom dikten. Han skall påträffa en mängd ställen, som erinra än om Tegnér än om Stagnelius, än åter skifta i bådas färger.

Jag tror således, att det med fullt skäl kan sägas, att de båda nämnda skalderna hafva varit Runebergs närmaste förebilder under hans brytningstid åren 1826—28.

Tillkomsten af 'Flyttfåglarne', sådan prof. Estlander skildrar den i sin citerade uppsats, kan då sägas vara symbolisk för Runebergs förhållande till Tegnér och Stagnelius. De voro en tid hans mästare, men de förblefvo det icke; han kände kraft nog inom sig att täflande höja sig till deras jämlike, och det lockade honom att visa detta just genom att till behandling upptaga ett motiv, som dessa båda redan gifvit hvardera sin gestaltning.

Med slutet af 1828 inträder denna nya period. Med 'Svartsjukans nätter' hade Runeberg i ett våldsamt utbrott befriat sig från de jäsningsämnen, som ännu funnos kvar, och därmed är också för honom sökandets tid förbi. Hvad han sedan diktar har de egenskaper, som för oss äro de utprägladt Runebergska, den klassiska naturligheten och enkelheten.

* * *

Den yttre impuls, som Runeberg behöfde för att finna sitt eget område inom lyriken, kom till honom i de serbiska sånger, hvilka han 1828 lärde känna genom en tysk öfversättning af P. von Goetze, den där året innan utkommit i Petersburg. Det stora inflytande dessa haft på honom ligger i öppen dag, då han själf till svenskan öfverflyttat nästan alla. Hvad var det då, som här så starkt anslog honom?

Strömborg svarar härpå (4: 1: 456), att dessas starka inflytande berodde »helt enkelt däraf, att de råkade vara de första folksånger, som han i form af en utvald samling lärde känna, och att han i dem möttes af den för all folkpoesi utmärkande naivitet och enkelhet, som så väl öfverensstämde med hans under våra enkla förhållanden utbildade skaplynne». — Denna förklaring har lika litet

värde som i allmänhet Strömborgs reflexioner öfver litterära ting. Runeberg kände ju åtminstone de svenska folkvisorna, hvars ton han jämväl en gång (se ofvan) under sitt trefvande i ungdomen sökt efterbilda. Men Runeberg var sedermera föga uppbyggd af dem; i sitt blodbad på den svenska litteraturens alla storheter under året 1832 kallar han dem »så matta, färglösa och obetecknade, att icke ett enda land med oberoende kultur producerat något med dem i svaghet jämförligt»[1].

Det har vidare sagts, att Runeberg uti dem fann en om den finska runan minnande ton, och fastän han själf frånsagt sig all närmare bekantskap vid denna tid med den finska folkdikten, har man hållit fast härvid. Att Runebergs diktning i sin helhet sedd är utpräglad finsk, kan gifvetvis icke bestridas, men att hans lyrik i dess bästa alster har någon stark nationell karaktär, skulle jag vilja bestrida, och jag vädjar till fackmännen, huruvida verkligen någon släktskap finnes mellan dessa ifrågavarande serbiska och de finska folkdikterna.

Den riktiga förklaringen har nog redan Rydqvist i sin anmälan af Runebergs första dikthäfte (Heimdal, 1830), då han fann 'Idyll och epigram' hafva å ena sidan något finskt i formen, men å den andra något »grekiskt i tycket». Då Rydqvist sedermera lärde känna de serbiska sångerna i Runebergs öfversättning, utvecklade han närmare detta: »serbierna, sade han, som bland sina stamförvandter hade det sydligaste läget och det lyckligaste luftstrecket, lågo i alla afseenden grekerna närmast. Med raskhet och djärfhet förenade dessa sånger en blidhet, en finhet, ett behag, som erinrade om Anakreon, under det att det sinnrika, det epigrammatiska hade likhet med andra grekiska lyriker»[2].

Månne det icke är denna antika art, som varit afgörande för Runeberg? Antiken är ju den litterära källa, ur hvilken han utan gensägelse hämtat mest för sin konstnärliga utbildning.

---

[1] Föraktet för den nordiska balladen, hvilket man kan finna spår af äfven hos Almquist, kom måhända till en del af Runebergs ovilja mot allt, som romantiken haft något att skaffa med. Då han under denna tid öfversätter andra (engelska, ungerska o. s. v.) folkvisor, sker det efter Herders tyska tolkningar. Af de tyska romantikerna synes blott en tilltalat Runeberg, nämligen Uhland, hvilken ock företer en andlig habitus, som i mångt och mycket erinrar om den finske skalden.

[2] Citat efter Ljunggrens *Studier*, 1: 15. — I *Almquistiana* uppges C. J. L. Almquist såsom författare till denna kritik, säkerligen på grund af förväxling med en annan uppsats af denne i samma nummer af Heimdal.

En ny belysning har också på senaste tiden kastats öfver de serbiska folksångerna, hvilken för detta fall är af betydelse. I sitt stora arbete öfver den ragusanske skalden Gundulić har ALFRED JENSEN[1] på tal om ett eventuellt inflytande på denne från folkpoesien fäst uppmärksamheten på, huru oklara föreställningarna ännu äfven i litterära kretsar äro beträffande folkvisan, och beklagat, att forskningen så litet sysslat med frågan om den serbiska lyrikens upphof. Man har, alltsen Vuks samling i den tyska dräkten drog intresset till sig, prisat dem utan att göra sig reda för deras konstnärliga karaktär. »Sådana som de serbo-kroatiska sångerna i begynnelsen af 1800talet funnos och upptecknades af den samvetsgranne och absolut tillförlitlige Vuk, äro de icke blott de måhända skönaste folkvisorna i världslitteraturen, men framförallt de obestridt konstnärligaste. När man nu icke kan antaga, att sydslaverna af naturen ega en större poetisk skicklighet än alla andra folk, så är jag benägen att däraf sluta, att dessa folkvisor beteckna det högsta stadiet af en oss obekant utveckling, som i många väsentliga drag har en omisskännelig likhet med den äldre romanska lyriken». Vidare framhåller Jensen, att grekiskt inflytande på dem är tydligt, och att »folkvisans påstådda enkelhet icke alltid slår till med hänsyn till den sydslaviska»[2].

Efter hvad jag sålunda anfört, torde det med rätta kunna sägas, att den serbiska folkvisans starka makt öfver och betydelse för Runeberg låg just uti det, hvarigenom den skiljer sig från annan folklyrik eller den germanska balladen, uti dess antikt enkla konstnärlighet. För hans fina och genombildade formsinne var detta i hög grad tilltalande; osökt sammansmälte intrycket af denna med intrycken från hans studier i den grekiska lyriken.

Det var hösten 1828 Cygnæus bragte till Runeberg den tyska upplagan af de serbiska sångerna, och i likhet med Strömborg kan man därför antaga, att det var under året 1829 Runeberg utförde sin öfversättning och tillika skref n:r 1—27 af 'Idyll och epigram', hvilka jämte flera andra öfversättningar (efter Herders tyska samling) publicerades i april 1830. Den ton, som härskar uti 'Idyll och epigram' finna vi emellertid redan i ett stycke, som kommit till på senhösten 1828, nämligen 'Mötet':

---

[1] *Gundulić und sein Osman. Eine südslavische Litteraturstudie* (1900), s. 363 ff.

[2] Jag erinrar om, att epitetet »enkelhet» tages i vidt skilda bemärkelser, då det tillägges en folkvisa eller en antik dikt.

Hon stod vid hasselhäckens dörr,
den flicka, som jag älskar mest,

utan att ana, det älskaren är »gömd i närmsta buske» och där gläder sig åt att se, huru tanken på honom sysselsätter henne. Men till sist kan han ej längre dröja:

då nämnde jag min flickas namn,
sprang opp och flög i hennes famn.

Från och med hösten 1828 kan man således räkna Runebergs första skede som mognad skald. Detta skede, som motsvaras af hans förlofningstid och första år såsom nygift, har sitt uttryck i de båda diktsamlingarne af år 1830 och år 1833 samt 'Elgskyttarne'. Det är en period af antikt naiv harmoni; jag skulle till och med vilja säga, om än med risk att missförstås, en period af helleniskt hednisk lefnadsnjutning. Dess negativa sida är det kritiska blodbadet på den svenska litteraturen, närmast Tegnérismen och fosforismen. Företer denna period bilden af en i sig afslutad, om ock begränsad fullkomning, så följes den af en annan, hvilken åter visar oss Runeberg stadd uti ny utveckling. I längden kunde hellenismen ej enbart tillfredsställa honom. Han måste söka det »tredje riket», förmälningen af antiken och kristendomen, och detta är det problem, som sysselsätter honom under resten af 1830talet och speciellt uti striden mot pietismen. Den lösning Runeberg funnit, framlägger han så i början på 1840talet uti sina legender och sin uppsats om Macbeth. Därmed är först hans lifsåskådning i det väsentliga färdig, och han går då att skapa sina mästerverk alltifrån 'Julkvällen'. Men härom får jag kanske tillfälle att annorstädes yttra mig närmare.

Lars Johan Hiertas medarbetareskap i tidningen Argus.

AF

JOHAN MORTENSEN.

Man kan just icke säga, att det är något oblandadt nöje att följa tidningen *Argus* från dess första framträdande ända till dess slutliga afsomnande. Äfven under dess bästa år i början af tjugotalet var tidningen, om man betraktar den från våra dagars ståndpunkt, föga omväxlande till sitt innehåll och ännu mindre lättläst. Utom de ytterst omständligt och långrandigt affattade notiserna innehöll den en rättegångsafdelning samt de politiska artiklarne. Den förra upptog icke den minsta platsen, och det är uti den, som man återfinner referat af alla dessa anklagelsemål mot högre ämbetsmän eller af alla dessa högmålsprocesser, hvilka under den då härskande regimen voro så vanliga, då och då interfolierade med en redogörelse för det sista mordet i hufvudstaden eller någon remarkabel »lurendrägeri» historia från Skåne. Men huru värdefulla nu än dessa bidrag kunna vara i och för sig, så slappas onekligen läsarens intresse af deras oerhörda längd. Alla dessa olika rättegångsförhandlingar genomlöpa nämligen otaliga nummer af tidningen, ofta ett par årgångar. Det samma gäller de politiska artiklarne, i hvilka Argus-Johansson angriper ämbetsmannaväldets godtycklighet, rättstillståndets osäkerhet, utnämningarnes orättfärdighet, indragningsmaktens fördärflighet och med engelsk och amerikansk författning, med engelskt och amerikanskt samhällsskick såsom mönster söker att deducera nödvändigheten af ministeransvarighet, konstitutionellt regeringsrätt, tryckfrihet och församlingsfrihet — innehållsrika och betydelsefulla artiklar, ty det är i dem som de principer uppställas och de idéer utvecklas, hvilka under trettiotalet skulle blifva den svenska allmänhetens och slutligen leda till ultraismens besegrande och det konstitutionella regeringssättets stadfästande i Sverige, men lättlästa

äro de icke. De vittna tydligen om, att man ännu icke förstod att servera en tidningsartikel i Sverige, att man ännu icke förstod att tvinga publiken att läsa. De äro väl — utan öfverdrift sagdt — de underbaraste och oformligaste tidningsartiklar, som någonsin skrifvits. Det är hela små afhandlingar, sträckande sig igenom flera tidningsnummer, så öfverfulla med lärda uttryck, med principer, deduktioner, divisioner från olika synpunkter och noter — noter, den ena inuti den andra som små kinesiska askar —, att man mer än väl förstår att Argus-Johansson aldrig lyckades eröfra den större allmänheten, och att han slutligen blef tvungen att öfvergifva tidningen.

Det är sant! Utom notiser, rättegångsafdelning och politiska artiklar finnes ännu en stående rubrik i Argus, nämligen den som betitlas *Mosaik*. Det är i denna afdelning, som man har att uppsöka det lättare godset, med hvilket Argus vill förfriska sina läsare: en eller annan anekdot, klippt ur en utländsk tidning, kritik af teaterrepresentationer, märkvärdiga händelser af hvarjehanda slag. Men mycket luftigare än tidningens öfriga artiklar äro icke heller dessa. Äfven i mosaikafdelningen talar JOHANSSON omständligt och utförligt, tungt och allvarsamt än om väderleken, än om renhållningen på Stockholms gator, än om en eller annan särskildt remarkabel teaterrepresentation.

Genombläddrar man därför efter hvarandra flere årgångar af tidningen, blir man något öfverraskad, då man i årgångarne 1824 och 1825 flere gånger faller ned på dylika bagateller, skrifna af en lätt och spetsig penna, af en person hvilken med sina infall nästan alltid narrar läsaren att draga på mun. Att det icke är Argus-Johansson, den vidtberömde »Hvalfisken», hvilken på detta sätt leker i vassar och vikar — därom är man i hvarje fall alldeles öfvertygad, då man följt honom under en längre tid. Visserligen hade Johansson åtskilligt otaldt med de lärde i Uppsala, och särskildt med anhängarne af den »historiska skolan», men han brukade dock icke drifva gäck med dem på ett så gaminartadt sätt, som t. ex. i slutstycket af följande mosaik.

Den i sednare tider anmärkta sällsyntheten af större litterära verk, hvilka ägt Professorer vid Universiteterna till Författare, har som bekant är, ofta gett den profana verlden anledning till undran och gissningar; och orsaken till detta för Sverige egna fenomen har till och med sysselsatt Nationens Representanter vid nyss förflutna Riksdag, utan att den hittils, som det synes, ändå stått att rigtigt utreda. Det måste således otvifvelaktigt

finnas intresant, att vi numera direkte från Upsala fått en formlig upplösning på detta svåra problem, och vi skynda därföre att ju för dess heldre meddela den åt våra Läsare. Det är Rescencenten af en nyligen utkommen öfversättning af Kiefers Utkast till en Filosofisk historia öfver Medecinen, som i *Upsala Literaturtidning* företagit sig att undersöka och afgöra denna fråga, och som hans domsslut i detta fall icke på något sätt befinnes jäfvadt af Litteraturtidningens Redaktion, så torde man, oaktadt Recensionen anmäles såsom *insänd*, få antaga Rescencentens satser för identiska med Redaktionens egna, och det så mycket heldre, som hans öfriga framställningar till innehåll och stil ha det mest afgjorda syskontycke med hvad man hitils blifvit van att vänta af de Författare, hvilka Litteratur Tidningen hufvudsakligen har att tacka för sin tillvarelse.

Redan den omständigheten att frågan behandlas i rescencionen af en *medecinisk Skrift,* låter förmoda att förklaringen måtte bli af en medecinsk beskaffenhet; och så är den ock, icke blott i afseende på dess tendens att kurera obeqväma observatörers nyfikenhet, utan hufvudsakligast genom den från klimatets inflytande, följaktligen inom fysiologiens och dietetikens område, sökta förklaringsgrunden. Efter en vidlyftig inledning, som vi här måste förbigå, yttrar nämligen Författaren om de så länge efterforskade hindren för våra lärdes produktivitet:

»Dessa sätta vi i desamma gränser, hvarmed den guddomligt-nödvändiga naturen inskränker och bestämmer den menskliga förmågan i allmänhet, och i sammanhang dermed den Lärdes karakter i synnerhet i detta vårt Nordiska hemland. Ty såsom det civiliserade menskliga lifvet i norden i allmänhet är bundet af trängre begränsningar, och således för vidmakthållandet af sin spontaneitet nödsakas att i den svårare kampen mot en omild yttre natur mera anstränga sina krafter och tankar än menniskan under den mildare, sydliga himmelen, hvaraf danas ett lif, mindre under lugnet gladt njutande och bildande i känslan och fantasien, än ett under mödans intervaller melankoliskt djuptänkt; så måste ock den nordiske lärde mera karakteriseras af det reflexiva än det fantasiella elementet i lifvet och i hans produktioner mera det lugnt och betänksamt mognade, än det liksom genom inspiration hastigt eröfrade råda. Hela vår litterärhistoria bär vitne om detta förhållande, hvilket ock den store Gustaf Wasa antyder, då han säger, att Svenskarne äro rätt så till lärdom fallna som något folkslag, fastän tämmeligen dröngöhler.»

Oberäknadt den med Gustaf Wasas auktoritet bestyrkta naiva bekännelsen, att våra Lärde äro »drön-göhler» — det gamla ordet lärer uttrycka tröghet och overksamhet — så finner man häraf, att orsaken hvarför Professorerna i Lund flitigare uppträda inför den större Allmänheten såsom Författare än Professorerna i Upsala, ligger deri att de förra författa sina arbeten under 4 graders sydligare latitud än de sednare; och som Stockholm äfven befinnes omkring $^1/_2$ grad mera i söder än Upsala, så blir det på samma grund lätt begripligt, huru Hrr Berzelius och Hallenberg, alldeles utom Universitetet kunnat vinna en så stor namnkunnighet i den litterära verlden.

Häraf följer äfven att klimatet måtte undergått högst betydliga afkylningar i Upsala, sedan Ihre, Torbern Bergman, Boethius, Höjer, Silfver-

stolpe, o. s. v., der lefde och författade, och att när man hunnit öfverlefva de sista verkningarne af dess förra, mera produktiva inflytande, som ännu visar sig i en och annan bland de äldre Professorernas arbeten, så skall den tilltagande frosten beröfva verlden allt hopp om någon för den större Allmänheten tillgänglig litterär skörd på Fyrisåns stränder. En så bedröflig utsigt ger således ett nytt skäl åt dem, som yrka hela Universitetets förflyttning från nyssnämnda öde stränder till de mera sydligt belägna, der Mälaren har sitt utlopp. Skulle man emellertid ej så alldeles veta taga Författaren på orden, utan i hela den grundliga deduktionen blott se ett lärdt charlataneri, så erinra vi endast att vi ej heller anfört hvad han sagt, för att dermed — måhända mot hans vilja — lemna ett nytt vapen i händerna åt den förhatliga Universitetsrevisionens anhängare, utan allenast för att i förbigående såsom en nyårsrolighet ge våra läsare ett profstycke på den grundlighet i ord, ej olik *Leporellos i Don Juan,* hvilken intager ett så utmärkt rum bland den berömda Upsalienska Literaturtidningens förtjenster.

(Argus, 1824: N. 2.)

Icke heller bär följande blänkare om Almquists utflyttning till Värmland med dess sarkastiska skildring af forngötisk enkelhet, illustrerad af den enda silfversked, till resandes behof, som kolonien hade till sitt förfogande, prägel af att hafva flutit ur Johanssons penna.

En och annan af detta blads Läsare torde måhända ännu erinra sig den för ett par år sedan i Stockholm utkomna brochuren *Manhem* och det i densamma beskrifna ordenssällskap, hvars ändamål bland annat skulle vara att återföra Ledamöterna till forngöthisk kraft och enkelhet i anda och seder, eller — för att uttrycka oss på Manhemsbokens eget språk — att realisera den »idealiserade bondens» lif. Det berättas nu att denne eller en dermed närbeslägtad plan verkligen är på vägen att utföras af åtskilliga bildade och till en del äfven förmögna, unga män, hvilka jemte sina hustrur etablerat sig i en skogstrakt, närmare Rikets vestra gräns, och der lefva skilda från all den öfriga verldens skryt och flärd, eller alldeles såsom *forntidens* odalmän [således af sina egna händers arbete, och utan allt biträde af andras, genom pensioner eller dylikt]. Såsom prof på enkelheten af deras husliga inrättningar, anföres bland annat, att dessa »*Män för sig*» och deras familjer för det mesta lefva af gröt, som ätes med träskedar, och att hela kolonien endast håller en enda silfversked, till bruk för resande som besöka orten, och som, efter forntidens sed, gästfritt emottagas. Sin enslighet och sina försakelser oaktadt, säges dessa odalmän röja en sådan tillfredställelse med sin ställning, att deras samfund derigenom innan kort vunnit flere nya medlemmar.

(Argus, 1824: N. 77.)

Svårt torde det icke vara, åtminstone för personer som äro hemma i vår senare tidningslitteratur, att beteckna författaren af efterföljande opus.

Det påstås att en viss bland hufvudstadens Tidningar, som troligen ej kan kostat redaktionen i papper och tryck mindre än 17 Rdr Bco i veckan under de två år den redan utgifvits, således på året omkring 900 Rdr, — icke skall äga öfver 30 Prenumeranter; men att Redaktionen det oaktadt ärnar allt framgent utgifva den, ehuru den således redan går med en förlust, när utdelningsarfvodet och stämpelafgift afdragas, af omkring 700 Rdr om året. Redaktionen säges nämligen ädelmodigt göra alla möjliga uppoffringar, blott för att få Tidningen läsen och sätta hela sin egennytta uti att få dess åsigter spridda. Om detta äger grund, så tyckes det som om man kunde föreslå en lättare utväg, allenast hindret mot Talsällskapet i hufvudstaden dervid icke generar; och en utväg sedan, hvarigenom Redaktionen och dess Förläggare med mycken ekonomi skulle kunna uppfylla sina förbindelser, mot de redan för handen varande Prenumeranterna. Det vore nämligen att sammankalla dem på ett ställe hvarje Lördag, till afhörande af Tidningens uppläsning i manuskript, hvarigenom både trycknings och papperskostnader, stämpelafgift och utdelningsprovision strax blefve insparda; hvarvid till någon ersättning för Prenumeranternas vandringsmöda och uppmuntran för dem att infinna sig Redaktionen saklöst kunde bestå ett halfqvarter vin, punch eller toddi pr. man, hvilket naturligtvis icke kunde uppgå till hälften af veckoutgiftens förra belopp. Genom ett dylikt arrangemang är det också att förmoda, i synnerhet om dricksvarorna voro goda, att hufvudändamålet med Tidningens utgifvande, eller spridningen af dessa grundsatser, bättre skulle vinnas, och att Prenumeranternas antal snart skulle tillvexa, i en med Bladets nuvarande torra diet alldeles opåräknelig progession.

(Argus, 1824: N. 92.)

Det finnes ytterligare ett par dylika mosaiker, i hvilka jag tror mig kunna spåra inflytande af samme författare, som skrifvit ofvan aftryckta småbitar. Det ena är en anekdot, som synbarligen återberättas efter en utländsk tidning: En excentrisk engelsman hade, för att ostörd af den öfriga publiken kunna åskåda teaterrepresentationen, medelst ett rikligt penninganbud förmått teaterdirektionen i Bologna att placera ett slags korg under den stora ljuskronan. Mannen tog sin plats i korgen, medan ljuskronan ännu var upphissad på vinden, och kom således ned och stannade midt i salongen på samma gång som denna. I början förvånades alla de öfriga åskådarne öfver denna ovanliga syn, men då korgen blef kvarhängande under mellanakterna och hindrade mången från att se, uppstod sådant missnöje och larm i salongen, att direktionen slutligen blef nödsakad att åter upphissa korgen på teatervinden. Engelsmannen ville emellertid icke frivilligt foga sig i denna anordning — han hade ju betalt sin plats — utan satte sig till motvärn, med den påföljd att korgens botten gaf vika. »Vid denna katastrof», fortsätter den hu-

moristiske meddelaren, »var det på sitt sätt en lycka, att korgens innevånare var en Engelsman och ingen Engelska; man hade kanske annars i Bologna fått se realiserad den scen, som omtalas i Fuselbrenners äfventyr, då en ung flicka, skön som Venus, men klädd som Flora, nedhissades i en korg på Teatern, och föll igenom, likväl så, att hon höll sig fast med händerna under korgen, hvarvid — som Författaren uttrycker sig — allt hvad som var Flora stannade kvar i korgen, och allt som var Venus slapp igenom.» (Argus, 1825: N. 9.)

I den andra heter det efter en något öfverdrifvet hållen skildring af vinternöjena och den trötthet, som balerna under fastan förorsakat: »också berättas det att efterfrågan på getmjölk och andra bröstmedikamenter skall efter den sålunda tillbragta Fastan blifvit oerhörd, och att en viss drogist skall vara färdig med en ansökning om privilegium exclusivum på en machin, som inom fem minuter breder ut Hjernes plåster till 6 dussin ryggar. Denna artiga uppfinning, i fall ryktet derom är sant, skulle blifva af ännu större konseqvens, om nyssnämnda bekanta preservatif mot lungsot äfven med lika förmån kunde användas mot den så kallade lungrötan eller den fåsjukdom, hvilken som man vet grasserat.» (Argus, 1825: N. 29.)

Alla dessa bidrag äro troligen skrifna af samme författare, och mera af samma skämtlynne finnes icke i Argus vare sig tidigare eller senare. Hvem är nu författaren till dessa småbidrag, hvilka så skarpt sticka af mot tonen i tidningens öfriga innehåll?

En ledning till besvarandet af denna fråga torde man finna, om man genombläddrar Aftonbladet och Argus under slutet af året 1831 och början af året 1832.

Som bekant hade Lars Johan Hierta redan i det första numret af Aftonbladet börjat en häftig och mycket personlig polemik mot flera af de samtida Stockholmstidningarne. Denna polemik fortsattes sedan tämligen regelbundet, men särskildt under prenumerationsfisket ikring nyåret fortgår den mycket lifligt. Så påbörjades i Aftonbladet för den 27 december 1831 (N. 301) en artikelserie betitlad *Nya Argus, Politisk, Litterär och Comerciell — Kannstöpare*[1]. Den fortsattes i N. 302 och 303 och utgör ett häftigt angrepp på Argus. Början är betecknande för ton och innehåll:

»Läsaren torde påminna sig den önskan vi för en tid sedan yttrade, att det ilskna och personliga tidningskäbbel måtte upphöra, som för några månader tillbaka började och sedan flitigt fortsattes

[1] Argus undertitel var: politisk, litterär och comerciell tidning.

i Nya Argus, hvars spalter i hvarje nummer varit uppfyllda af invectiver, ömsom emot Dagligt Allehanda, Medborgaren och Aftonbladet» . . .

Efter den tunga artillerielden i dessa artiklar följer så en icke mindre lifligt underhållen infanterisalfva. I N. 305 i Aftonbladets Kaleidoskop-afdelning läses t. ex. följande små elakheter mot Argus:

»Det frågas allmänt, om Argus skall äfven nästa år, skrifva för vederbörandes disposition. Detta synes oss gifvet; ty köp skall stånda och ej återgå, enligt 2 §, 1 Cap. Handelsbanken.»

»Som Argus numera är alldeles pank på nya ideer, tänker han nästa år, med en skicklig kokerskas hjelp, ragusera sina gamla. I följd häraf kommer bladet att, i stället för *Nya Argus,* kallas *Nya Ragun»,* o. s. v.

Det var närmast i följd af dessa nålstygn, i hvilka Argus beskylldes för att vara salarierad af regeringen (hvilket den såsom bekant vid denna tid äfven var), som den i första numret för år 1832 (onsd. 4 jan.) svarade på följande sätt:

Ces messieurs se figurent que parcequ'ils sont sans cesse à vendre, nous sommes tous à acheter. Med dessa ord af den ryktbare Cazales kunna vi väl svara, när Aftonbladsredaktören mot oss uppträder med tal om köpta tidningar och besoldade tidningsredaktörer. Det är för öfrigt ypperligt att höra dylika beskyllningar af *Aftonblads redaktören,* som *sjelf två år stått i sold hos Redaktionen af Argus,* och som af egen erfarenhet vet, att Red. af Argus *besoldar,* men ej besoldas; honom passar det förträffligt att orda om huru Red. af Argus skulle hafva sålt sig.

(Nya Argus, 1832: N. 1.)

Aftonbladet blef naturligen icke svaret skyldigt; redan nästa dag kunde man i dess Kaleidoskop läsa följande:

O. Arge! Arge![1]

Och Argus upplät åter sin mun och talade och sade, att Aftonbladets Redaktör i två år *stått i sold hos Argi Redaktion.*

Vi medgifva Argus, att det möjligen kan anses för en stor skam, att ha varit hans stallbröder; — men oförskämdt vore det, att nu vara det. Det är stor skilnad före och efter syndafallet. Nya Argus bedrager sig om han tror sig med denna upptäckt hafva gjort Aftonbladets Redaktör någon otjenst. Denne är långt ifrån att sjelf räkna sig till skam att

---

[1] I ett mycket bekant epigram från tjugotalet af C. v. ZEIPEL heter det om Argus: »Bästa herr Argus, ni är ju en man på det nyaste modet: Hvarför behåller ni *us*? Kalla er bara för *Arg.*»

hafva tillhört Redaktionen af Argus under en tid, då den utmärkte sig för Conseqvens i handlingssätt och för politiska grundsatser som voro mensklighetens och frihetens. Han vill till och med komma Argi minne till hjelp — efter som allmänheten nödvändigt skall hafva del af den stora upptäckten — och nämna att det icke blott var i två, utan i närmare trenne år, nämligen under åren 1824, 1825 och 1826, som han var medarbetare i Argi Vingård. Han skall anse det rätt fägnesamt, om hans bemödanden haft någon del i den framgång som då vederfors Argus, eller om hans *råd* någon gång bidragit till vidhållande af den uppriglighet och conseqventa karakter som Argus numera vuxit ifrån. Blygsamheten fordrar likväl ett erkännande, att Aftonbladsredaktören hvarken kan tillräkna sig någon andel i de så kallade »*långa artiklarne*» och »*aptitsuparne utan mat*»[1], eller småhistorierna om »*Herren i diket*», »*de små pyramiderna på gatan*» m. fl. dylika som tillhörde Argi första uppträdande.

Föröfrigt vet Red. af Argus allrabäst, att Aftonbladets redaktör icke trugade bort sitt biträde utan tvertom uppsöktes och anmodades om detta biträde, hvilket han slutligen sjelfmant afsade sig, då han icke kunde uppoffra den tid och möda som han önskade för Redaktionen. — Hvad slutligen den omtalade »*solden*» beträffar, så öfverlemna vi åt den af Redaktörerna uti Argus, hvilken vanligen är störst i orden, att eftersinna, huru mycken anledning *han* har att vidröra denna punkt, då Aftonbladets Redaktör icke till honom sjelf yttrat ett ord derom på flere år. Det synes då bättre, att han fortfar att sqvadronera om Medborgarens femtio dukater som åtminstone äro ärligt betalta

Argus låter stolt förstå att han utdelar sold. Menar han härmed att han är ibland Tryckfrihetens Apostlar den som »*har pungen*»; — så missunna vi honom icke.

(Aftonbladet, 1832: N. 4.)

Denna särdeles ampra, men mycket kallblodiga skrifvelse har synbarligen högeligen uppretat Argus-Johansson, ty i det nu följande svaret (Nya Argus, 1832: N. 2) talar han i sin allra högsta exellenston och trampar alldeles den eländige Aftonbladsredaktören under fötterna.

Aftonbladsredaktören vågar af lätt begripliga skäl icke neka att han »*stått i sold*» hos red. af Argus. Emedlertid söker han att skrufva saken, och ge den en färg, som hade han varit *medarbetare* och *författare* i tidningen. Huru öfverflödigt det än kunde vara att uppehålla sig vid denna sak, så kan det dock ej skada att upplysa Allmänheten derom, att detta

---

[1] Syftar troligen därpå att Johansson ofta påbörjade långa artiklar, men när han efter långa inledningar och disgressioner kom till det egentliga ämnet tröttnade och lämnade artiklen oafslutad. — Om »de små pyramiderna» kan läsas en mosaik i 1822: N. 7, hvilken utgör en mycket liflig målning af det bristfälliga renhållningsväsendet i hufvudstaden.

föregifvande är ingenting mer och ingenting mindre än en rak *osanning*. Aftonbladsredaktören employerades *aldrig*, under den tid han åtnjöt sold af Red. af Argus, och stod i dess tjenst, att *skrifva* i Tidningen, eller såsom författare; han hade frivilligt åtagit sig en befattning *af helt annan art*. Han var nämligen för att ej säga mera, en person, som två gånger i veckan till Red. skulle inkomma med rapporter, och som i de ämnen, hvarom han erhållit Red:s tillsägelse, skulle specielt söka att kunskapa ut förhållandet, och derom till Red. likaledes rapportera. Denna och ingen annan var Aftonbladsredaktörens befattning hos Red. af Argus, *derför* åtnjöt han ett ganska drygt arvode. Det är sant, att som rapporterna ofta voro ganska magra så erbjöd sig vår man, att såsom en ersättning, fournera Tidningen med Mosaikartiklar. Men dessa voro författade i en så grossier ton, så fulla af oanständigheter och plumpa tvetydigheter, precist i den nuvarande Aftonbladsstilen, att endast tre eller fyra, under loppet af två år, kunde efter mycken omhyfling och tvättning, införas, och vi frukta tyvärr att de ändå osade Aftonblad. De öfriga voro alldeles icke af beskaffenhet att kunna begagnas, och vårt svar till mannen vid hvarje dylikt tillfälle, var alltid att de för den pöbelaktiga tonen ej kunde införas, samt att vår Tidning ej skrefs för *pöbeln;* hvaremot mannen åter hvarje gång, lika reguliert invände, *att just så vore publiken beskaffad, att sådana artiklar vore hvad publiken mest tyckte om,* och att om Red. ej vore så laggrann eller samvetsgrann, utan blott tänkte på, att draga parti af denna Allmänhetens smak, och ofta förlustade den med dylikt kram, så skulle Red. erhålla dubbelt, ja flerdubbelt så många prenumeranter», m. m. Det otillfredställande sätt, på hvilket mannen uppfyllde sitt egentliga åtagande, gjorde slutligen en nedsättning af solden högst billig; han klagar deröfver *nu* som en orättvisa och föregifver sig ega en fordran, ehuru han *då,* ej en gång utan mångfaldiga gånger, erkände sig vara *öfver höfvan salarierad.* Dock dylika infamier utaf Aftonbladsredaktören emot Red. af Argus, äro nu hvardagliga; och när man användt en dylik person, hvad annat kan man ock sedermera vänta.

(Aftonbladet, 1832: N. 2.)

Denna polemik afslutas mellan de båda tidningarne med följande artikel i Aftonbladet 1832: N. 6.

Det är sant, att Aftonbladets Redaktör under de trenne år han biträdde Argus, ofta förság tidningen med handlingar eller underrättelser om emanerade beslut och expeditioner, inkomna mål, o. s. v. ifrån de förvaltande verken och domstolarne. Då enhvar utan undantag äger tillträde till embetsverkens handlingar och rättighet att erhålla uppgifter ur deras diarier, så kunde detta lika litet innefatta något anmärkningsvärdt, som det kunde räknas honom till last att meddela nyheter och uppsatser rörande theatern eller att berätta sådana händelser, hvilka passera under allmänhetens ögon. Sjelfva »kunskapandet» åter som Argus i sitt konstspråk kallade att *pumpa folk* på »politiska, litterära och comerciella» nyheter hade hufvudredaktören behållit åt sin egen diplomatiska förmåga. De flesta schweitzarkunder lära

sett huru flitigt han sysselsatt sig med denna pumpning, och ännu i dag ser man honom jemt pustande och fnysande, traska ikring med sina nyhetshinkar. *Någondera är merendels full.*

I öfrigt böra vi erinra, att då Argus dragit striden helt och hållet inom personlighetens område, och icke bryr sig om, huru djupt han sjelf sjunker, om han blott kan draga någon annan med sig, så synes Allmänheten böra vara ledsen vid det Argusiska käbblet. Publiken känner redan både Aftonbladets och Argi Redaktörer tillräckligt såsom Publicister, för att, käbblet förutan, kunna fälla sin dom dem emellan.

(Aftonbladet, 1832: N. 6.)

Af denna polemik framgår det således, att Lars Johan Hierta under åren 1824, 1825 och 1826 lämnat bidrag af en eller annan art till Argus. Utaf hans själfbiografi[1] ser man, huru han kommit i beröring med denna tidning. Hierta, hvilken sedan 1821, då han efter afslutade studier lämnade Uppsala, tjänstgjorde i åtskilliga verk hade vid 1823 års riksdag fått anställning som extra kanslist vid Riddarhuset. Allt bidrog till att göra denna riksdag till den första, vid hvilken oppositionen gick fram med full kraft. Strax förut hade Värmdömålet och dess behandling i pressen satt sinnena i rörelse, och den Anckarswärdska högmålsprocessen var ännu icke afslutad vid riksdagens början. Också voro sammandrabbningarna mellan de olika politiska partierna i hög grad lifliga och dramatiska, och verkan af dem var öfverväldigande på den unge riddarhuskanslisten. Intrycket däraf »väckte en brinnande håg», säger han, »att möjligen äfven kunna verka något för fosterlandets sak inom det offentliga lifvet, som dittils varit mig alldeles främmande, och sedermera bestämde mig [detta intryck] vid valet af min hufvudsakliga lefnadsbana. Det var ock denna håg, som föranledde mig att mot slutet af riksdagen göra bekantskap med utgifvaren af tidningen Argus, hr Johansson, som ofta besökte riddarhuset under riksdagen».

Detta är emellertid allt, hvad Hierta i själfbiografien yttrar om sitt förhållande till Argus, fast han föröfrigt är ganska utförlig om sitt ungdomslif och äfven i stora drag tecknar pressens tillstånd före Aftonbladets framträdande. Och likväl, tycker man, borde denna hans första debut i tidningspressen icke hafva varit utan sin stora betydelse för honom, grundläggaren af Sveriges moderna tidningsväsende.

Denna tystnad beror väl då därpå, att denna tjänstgöring, såsom ock Argus-Johansson framhåller, varit af tämligen underordnad be-

---

[1] Se *Sv. biogr. lex.*, Bd. 5, artikeln *Lars Johan Hierta.*

skaffenhet, om han också icke precis varit, såsom Johansson senare brukade uttrycka sig, »springgosse åt Argus». Man torde för öfrigt, om man jämför de båda antagonisternas yttranden och bortser från de öfverdrifter, som betingas af själfva polemikens hetsighet, med tämmelig noggranhet kunna göra sig en föreställning om densamma. Några politiska eller ekonomiska artiklar (om litterära är det icke ens nödigt att tala, då Hierta ju aldrig sysslade med litteratur) har han vid denna tid icke skrifvit. Detta framgår både af Johanssons yttrande, att han öfverhufvud icke fick författa i tidningen, och af Hiertas replik: »sjelfva 'kunskapandet' åter, som Argus i sitt konstspråk kallade att 'pumpa folk på politiska, litterära och comerciella nyheter', hade hufvudredaktören behållit åt sin egen diplomatiska förmåga». Däremot har hans hufvudsakliga verksamhet bestått däri, att han »försåg tidningen med handlingar eller underrättelser om emanerande beslut och expeditioner, inkomna mål o. s. v. ifrån de förvaltande verken och domstolarne». Dessutom meddelade han »nyheter och uppsatser rörande theatern» eller berättade »sådana händelser, hvilka passera under allmänhetens ögon». Hierta betonar äfven, att han bistått Argus med råd, och af hvilken art dessa bland annat varit, framgår af Johanssons förgrymmade och väl något öfverdrifna eller i hvarje fall missförstådda citat: Hierta hade uppmanat honom att göra tidningen mera lättläst.

Trots den anspråkslösa roll, som Hierta således spelat i Argus redaktion, är det kanske icke alldeles omöjligt att under dessa år spåra den blifvande Aftonbladsredaktören i dess spalter, om man nu för öfrigt vill göra sig denna möda. Här och där påträffar man en notis, som genom sitt på sak gående innehåll eller sin praktiska beskaffenhet åtminstone strider emot Argus vanliga metod. Så t. ex. då man i 1825: N. 2 påträffar en resumé på några rader af Värmdömålet med ett lindrigt klander af, huru lång tid dess behandling tagit. Likaledes är kanske Hierta icke främmande för det förhållandet, att under 1825 och äfven senare under året 1826 utrikesnyheter förekomma i nästan hvarje nummer af tidningen, hvilket däremot ej förut varit fallet. Påfallande verkar det äfven, när Johansson i 1826: N. 27 påbörjar en af sina vanliga långa artikelserier, men — mirabile dictu — genom kraftiga rubriker söker gifva densamma utseende af fristående artiklar. Allt detta skulle man möjligen kunna sätta i samband med de råd, som den unge reportern vålvilligt gaf Argus, i hvarje fall var det detta system, som han sedan införde i svenska tidningspressen: korta, praktiska notiser,

korta, lifligt skrifna artiklar, utrikesnyheter af färskaste möjliga beskaffenhet.

Återstår att omtala ännu en sida af Hiertas medarbetareskap i Argus, nämligen hans bidrag till tidningens mosaikafdelning. Det är dessa bidrag, hvilka jag tror mig hafva påträffat, och hvilka jag ofvan meddelat. Åtskilligt talar åtminstone för, att så är förhållandet: de äro till arten enastående i Argus och de sammanfalla till tiden med den period, då vi veta att Hierta skref där. Deras fåtalighet står i öfverensstämmelse med hvad Johansson i ofvan anförda polemik yttrat om Hiertas medarbetarskap i Argus. Den beskrifning, som Johansson i denna polemik gifver af dem, passar icke heller illa på de här anförda artiklarne. De äro nämligen så otvetydigt skrifna »i den nuvarande Aftonbladsstilen», att de äfven om de undergått Argus-Johanssons »omhyfling och tvättning», alltjämt »osa Aftonblad». Åtminstone har jag vid genomgåendet af nämnda årgångar af Argus och utan att i ögonblicket hafva erinrat mig, att Hierta någonsin medverkat i Argus (H. Wieselgren har eljest en kort notis därom i sin förträffliga biografi öfver Hierta, sid. 26), strax med förvåning igenkänt Hiertas stil och egendomliga komik.

Granskar man sedan dessa småbitar i enskildheterna, så klargöres kanske ännu skarpare likheten med Hierta i Aftonbladet. Historien om engelsmannen är synbarligen klippt ur någon utländsk tidning, men det för historien alls icke nödvändiga infallet, att det var en lycka, att det var en engelsman och ej en engelska, som var placerad i korgen, och den lifliga utmålningen af hvad som kunnat inträffa, om det senare varit fallet, låter utan svårighet rubricera sig under de epitet, som Johansson använder — »tvetydigheter», »oanständigheter» —, och bär ett lifligt tycke med senare kvickheter af Lars Johan Hierta. Ännu lättare att påvisa är detta kanske i historien om maskinen för att utbreda Hiernes plåster, hvilken både genom själfva det så att säga ingeniörsartade i fantasien och själfva öfverdriften äger en påfallande likhet med en historia som läses i Aftonbladets profnummer.

Såsom svar på ett angrepp i Granskaren yttrar nämligen Aftonbladet, 1830: N. 1:

Granskaren ser nemligen i andanom den »nya *Odlings och Frihets-machinen*» i full gång under det nya året — en svår utsikt för allt ogräs i landet. Man skulle tro att Granskaren, fördömande detta slags mekanik, vore smittad af Engelska Mobbens hat mot machinerier, om icke en sådan misstanka motsades både af hans consorters erkända kärlek för Voterings-

machiner, och af hans betydelsefulla förslag att »*de alltför nära besläktade Tidningarne*», förmodligen Granskaren, Fäderneslandet, Stockholms Tidning och Argus den fjerde, kunde »*sammanslå sig*» och begära publikt understöd till inrättande af en Vattnings-Machin *af fyra åsnors kraft* för att därmed uppfriska allt snärjgräs och alla gamla fördomar i landet och sålunda kraftigt motarbeta den hatade Odlings-Machinens verkningar . . .

Öfverhufvud taget är det en ofta återkommande form i Lars Hiertas kvickheter att uppnå en komisk effekt genom en stark öfverdrift. Detta framträder t. ex. i notisen om Almquists koloniseringsförsök, i hvilken han för att illustrera enkelheten af medlemmarnas forngötiska lefnadssätt säger, att de alla äta gröt med träskedar, och att i hela kolonien endast finnes en silfversked, till bruk för resande, som besöka orten. Ett annat af hans sätt är att argumentera in absurdum, hvilket vi här finna användt i historien om de lärde i Uppsala och om en tidning i Stockholm. Den lärde anmälaren i Upsala Litteraturtidning har bland andra förklaringsgrunder, hvarför man producerar färre böcker i Sverige än i utlandet, hänvisat till de omilda naturförhållandena. Hierta hakar ögonblickligen upp sig på detta uttryck och lyckas genom att tillämpa samma princip förklara, hvarför man skrifver fler böcker i Stockholm och Lund än i Uppsala. Metoden är densamma i den andra historien: utgående från det faktiska förhållandet, att tidningen endast har 19 prenumeranter, kommer han till det resultatet, att det vore mera praktiskt att sammankalla prenumeranterna och föreläsa tidningens manuskript för dem, än att trycka tidningen. På detta sätt skulle man äfven kunna få råd till att bjuda dem på en välbehöflig förfriskning under åhörandet.

Den form af komik, som Hierta använder i dessa stycken, ett ironiskt resonerande in absurdum, är samma metod, som Swift drifvit till fullkomlighet, och hvilken han med sådant mästerskap användt t. ex. i pamfletten om förbättrandet af de fattiges ställning i Irland genom uppgödande och försäljande af deras barn *(A modest proposal for preventing the children of poor people in Ireland from being a burden to ther parents, etc.)*. I Sverige hade Hans Järta med liknande mästerskap handhaft densamma i sin artikel *Några tankar om sättet att upprätta och befästa den urgamla franska monarkien*, och denna var vid den tid, då Lars Hierta skref, mycket populär. Under det att Hans Järta och Swift emellertid i dylika artiklar resonera med skenbart vetenskapligt allvar, så att läsaren länge sväfvar i tvifvelsmål, om det hela är allvar eller ett skämt, så

kännetecknas däremot Lars Hiertas användande af samma medel af en viss lekfullhet: man är icke ett ögonblick i ovisshet om, att det hela är ett skämt.

Såsom af ofvanstående torde framgå har Lars Johan Hiertas tjänstgöring i Argus under åren 1824, 1825 och 1826 icke efterlämnat några synnerligen djupa spår. Af den största betydelsen har den väl varit för honom själf: han var där snarare den uppmärksamme observatören än den aktive medarbetaren; han trädde därigenom för första gången den politiska pressen nära, studerade maskineriet — och att han icke gjorde det förgäfves, därom vittna de kloka råd, som han gaf Johansson, men som denne till sin egen och sin tidnings ofärd försmådde att följa. 1828 stod Hierta så själf redo att omhändertaga en tidning, den då af honom och Crusenstolpe skötta Riksdags-Tidningen, och med samlad erfarenhet grundlade han därpå 1830 Aftonbladet.

De skämtartiklar af Hierta, som här ofvan meddelats, äro ju i och för sig numera af ringa värde och taga sig föga ut, lösryckta från den omgifvande ökenvegetationen i Argus. Det är ännu icke den skarpsinnige och klart tänkande politikern eller den skicklige taktikern, som man här har för sig. Det är tjufpojken Hierta, sådan som han uppenbarade sig i de 'Rosenschützska memoirerna', hvilka han samtidigt meddelade till Conservationsbladet. Men kanske är ändå det intryck, som man erfar, då man läser dem i Argus det riktigaste. De äro i sin art något nytt i den dåtida svenska tidningspressen; de äro de första försöken att i detta århundrades tidningspress skrifva så, att publiken måste läsa. De äro de första förelöparne till Aftonbladsartiklarne. Det var just genom att i denna lätta, själfsvåldiga ton tala om allt mellan himmel och jord, som det lyckades Hierta att göra hvad Argus ej kunnat: tvinga hela den svenska allmänheten att läsa sin tidning, och därigenom var det som Hierta efter en åttaårig kampanj framtvingade ett helt omslag i den svenska inrikespolitiken.

Såsom 'Svenska Minerva', Aftonbladets skarpaste motståndare, någongång sade: då Aftonbladet först utkom, tyckte mången, att Lille Lasse var rolig, och han gjorde sin fortune på detta tycke.

Konung Krembres i Giötaland
och
Konung Augis i Uppsala Saga.

MEDDELAD AF

LEONARD BYGDÉN.

I en not till mina för några år sedan publicerade *Studier rörande Disa-sagan*[1] hade jag anledning att efter ett citat af den bekante Rudbeckianen grefve GUSTAF BONDE[2], omnämna en *Krembes saga*, som syntes stå i något förhållande till Disas historia, men för öfrigt var okänd såväl för mig som för alla dem, jag härom frågade till råds. Jag uttalade emellertid den förmodan, att det kunde vara någon äldre bearbetning af Disa-sagan eller kanske någon förfalskning af nyare datum i likhet med den beryktade Hjalmer och Ramers saga, samt att denna saga syntes bära spår af att vara en produkt närmast af Rudbeckianismens tidehvarf.

Helt oförmodadt påträffade jag nyligen i en vrå af Uppsala Universitets bibliotek bland en hop värdelösa papper en handskrift, upptagande under här ofvan angifna titel en saga, som otvetydigt visar sig vara den af grefve Bonde åsyftade. Dess innehåll och hela anläggning bekräftade delvis på ett slående sätt mina för sex år sedan framställda antaganden.

Den anträffade handskriften, som under sign. V 138 b nu inlemmats i Universitets-bibliotekets manuskriptsamling, är en ung renskrift med 1700talets vanliga tyska skrifstil, räknande, utom titelblad, 20 blad text samt några oskrifna blad. Huru denna handskrift kommit till biblioteket, känner jag ej; därom lämnar hon själf ingen upplys-

---

[1] *Samlaren*, 1896, s. 55.

[2] Se OL. V. DALIN, *Vitterhetsarbeten*, 3 (1767), s. 497.

ning. Enligt företalet ger sagan sig sken af att vara en öfversättning af en från Island till Köpenhamn kommen handskrift, som förvärfvats åt Sverige, men hvars original olyckligtvis under öfverfarten gått förlorad med fartyget under Gottland. Det hela utgöres af två ganska löst förbundna sagor, af hvilka den senare, *Konung Augis saga*, behandlar Disas bekanta historia.

Senare fann jag äfven, att V. Gödels Katalog öfver Kongl. Bibliotekets fornisländska och fornnorska handskrifter upptar en handskrift af samma saga såväl i isländskt original som svensk öfversättning (pappershandskriften fol. n. 98: 1). Genom Kongl Bibliotekets benägna tillåtelse att få Stockholmshandskriften öfversänd till Uppsala har en jämförelse dem emellan lätt kunnat ske. Det visar sig nu, att Stockholmska handskrifterna, hvilka vi skola beteckna, den svenska versionen med A, den isländska med B, sinsemellan äro samtida, samt i någon mån, kanske ett par tiotal år, äldre än Uppsalahandskriften, som vi beteckna med U. Sagans svenska versioner äro hvarandra tämligen lika, ehuru de i afseende på stafning skilja sig betydligt. Båda äro behäftade med slarf- och afskrifningsfel. Så har afskrifvaren i A öfverhoppat ett kortare stycke af kapitlet 16, som förekommer i U. Stafningen af personnamnen är i båda handskrifterna vacklande. Viktigast är den upplysning handskriften A å sitt titelblad meddelar, nämligen att sagan är öfversatt från isländskan af N. H. D., den vanliga signatur som Nils Hufvudson Dal på sin tid använde. Denne var under åtskilliga år anställd såsom amanuens i Antikvitetskollegiets tjänst och sysslade för dess räkning med afskrifter och öfversättningar från isländskan. Så öfversatte han i juni månad 1716 *Ketil Hœngs saga* (UB. R 697). Härigenom är en god hållpunkt för sagans datering gifven. Väl sträcker sig Dals litterära verksamhet ända ned till 1738, men vi tro, att sagans tillkomst är att räkna från den tid, då han arbetade med isländska sagolitteraturen på 1710talet. Stockholmshandskriften A är dock ej af Dals egen hand, såsom tydligen framgår vid en jämförelse med andra prof af hans stil. Snarare synes samma hand, som skrifvit den isländska texten B, äfven hafva skrifvit A.

Men huru förhåller det sig med denna sagans isländska text? Vi skola först fästa uppmärksamheten på den omständigheten, att A och B, hvilkas handstilar som sagdt äro påfallande lika, äfven i afseende på texten följa hvarandra så troget, att den lucka, vi i A anmärkt i kapitlet 16, äfven förekommer i B:s isländska text. Men ännu märkligare är, att denna isländska text, i stället för att i egen-

skap af original vara konstant och normgifvande, nästan på hvarje sida företer talrika rättelser och förbättringar, omkastningar i den ursprungligen skrifna ordföljden samt ordutbyten, som icke kunna betraktas såsom rättelser af fellästa ord i en originaltext, utan tydligen äro fria textförbättringar. Sålunda är t. ex. uttrycket om Kong Åke »let hann giöra eitt stort gestabod» ändradt till »let hann bua til stora veitslu». Om K. Krembre hette det ursprungligen »Sjalfr kongr færde fylkinguna», men detta är rättadt till »var med sinne sveit» o. s. v. Dessa ändringar gifva den isländska texten snarare utseende af att vara öfversättning än original. Och detta är också min mening. Vi tro med stöd af det anförda, att sagan ursprungligen förelegat utarbetad på svenska, och att någon företagit sig att öfverflytta henne till fornisländska, för att sedan kanske i sin ordning utgifva den isländska texten för original. Det starkaste skälet för den svenska versionens prioritet är, att de strofer, som äro intagna i sagans kap. 4 och 8, helt enkelt äro i sin svenska dräkt afskrifna äfven i den isländska texten, förmodligen på den grund att det var förbundet med någon svårighet att omsätta dem i korrekt fornisländskt skaldeslag.

Om nu någon skulle vilja göra den invändningen, att väl knappast någon varit hos oss så kunnig i isländskan, att han i alla händelser kunnat prestera en så pass god öfversättning på fornisländsk prosa som B-texten, så kunna vi därpå svara, att B, vid en jämförelse med en annan isländsk handskrift, otvifvelaktigt synes vara skrifven af isländaren Þorvaldur Brockmann, som också arbetade för Antikvitetskollegiets räkning, och sålunda tillkomsten af sagans isländska text mycket enkelt låter förklara sig. Vid öfverflyttningen till isländska hade han otvifvelaktigt A-handskriften för sig. Detta framgår med all önsklig tydlighet däraf, att alla de felläsningar och missuppfattningar af den ursprungliga texten, hvilka A-kopisten gjort sig skyldig till, komma åter till synes i den isländska texten. Somliga äro rätt karakteristiska. Efter hvad man kan sluta af U-handskriften, stod i den ursprungliga svenska sagotexten kap. 4 följande mening: »Sammelplatzen för herarne utsattes vid Tuma torp i Skåne[1] och för skeppen uti een hambn ej långt derifrån, som sedan effter Konungen blef kallad Kembres hamn». A-kopisten tolkade och skref nu nöjsamt nog de kursiverade orden sålunda: uti Öen Samber, och från A kom denna ovanliga mötesplats för skepp att ingå i den

[1] Dermed skall väl åsyftas Tomarp.

isländska texten, där det mycket riktigt heter: »Allir skyllde til samans koma i Túnaþorpe á Skaneij oc skipaflotenn vid Eyuna Sambre, hart nær þer sem sijdar kalladiz Krembre höfn». Ännu tydligare framgår B-textens beroende af A-handskriften genom följande. Vid den skildring af Östen Hjässaklyfvare och hans kämpar, som förekommer i sagans kap. 20, hade A-kopisten ej kunnat läsa ett där förekommande ord. Han afskref därför meningen sålunda: »alla klädda i herkläder och harnisk såsom med H småse [forte hwijtmåse] öfwerdragne». Isländska texten fick nu följande lydelse: »oc voru allir herklæddir och brimadir oc sau út sem væri þeir mosavaxnir». U-handskriften har emellertid bevarat den rätta läsarten »såsom med issmål[1] öfwerdragne». U-handskriften, ehuru kanske något yngre, kan derföre i flere punkter sägas hafva företräde framför A, hvilken ter sig såsom en mindre vårdad afskrift, men som är synnerligen viktig för beviset af sagans svenska ursprung.

Däremot torde frågan, huruvida Nils Hufvudson Dal kan utan vidare från att — enligt handskriftens uppgift — blott vara öfversättare upphöjas till Krembre-sagans författare, vara mycket kvistig att afgöra. Vi för vår del hålla före, att Dal vid denna tid icke saknade förutsättningar att med framgång lösa en dylik uppgift, helst om han därvid varit understödd af den ofvannämnde isländingen. Men därom kan för närvarande intet afgörande slut fällas.

Det är uppenbart — äfven om icke författaren själf antydt det i sitt företal — att Krembre-sagan för sin tillkomst vänder sig till och förutsätter det lifliga intresse, med hvilket den nyuppdagade fornisländska litteraturen i slutet af 1600talet och början af 1700talet omfattades, och den ifver, som grep omkring sig såväl i Danmark som Sverige att samla, afskrifva och öfversätta dessa för kännedomen om Nordens äldsta kulturlif så värdefulla gamla sagor. Underligt skulle det varit, om icke denna kulturströmning verkat befruktande äfven på samtidens fantasilif, till uppkallande af inhemska försök att imitera den isländska sagostilen. Och naturligt var, att man såsom stoff begagnade sig af de anknytningspunkter, som vår egen traditionella äldre historia kunde erbjuda, eller att man i sagans anda uppfann andra därmed besläktade motiv. Ett uttryck af denna idéströmning är denna Krembres saga, och däri har hon sin förnämsta litteraturhistoriska betydelse. Men hon står i detta afseende ej ensam; vi vilja fästa uppmärksamheten på en annan, visserligen redan tryckt, men säkerligen alldeles förgäten sagohistoria. Hon

[1] Jfr isl. ísmöl, issörja.

bär titeln *Wogn och Yxnas saga. Öfversatt från Göthiskan*, tryckt i Carlskrona, i directeur Bagges boktryckeri, 1815. Utgifvaren, som under förordet tecknar sig E. H. P., var en kapten Erik Henrik Pihl, måg till boktryckaren Bagge. Han hade vid sagans utgifvande följt tvenne handskrifter, af hvilka den ena bar påskrift att vara en år 1683 af P. Kalm, Ostrogothus, verkställd öfversättning, ehuru denne sistnämnde säkerligen kan antagas vara författare till denna topografiska saga med anknytningar till lokalnamn från Yxnarumtrakten i Blekinge[1]. Ortnamnen hafva ju, som bekant, i alla tider visat sig särdeles ägnade att sätta folkfantasien i rörelse. I Krembres saga, som dock är den förutnämnda sagan betydligt öfverlägsen, ingå också dylika på ortnamn byggda kombinationer. Så bygger Ale Alaborg (Aalborg), Witalata sammanställes med Hvetlanda och själfve konung Krembre torde närmast ha vårt hederliga samhälle Cimbrishamn att tacka för sin tillvaro, om vi tolkat riktigt det ofvan citerade uttrycket i sagans 4:de kapitel.

Äro nu dessa sagor att betrakta såsom falsarier? Nog utge de sig för att vara öfversättningar af sagor, hvilka såsom ursprungliga original näppeligen existerat vare sig på »göthiska» eller isländska. Men svårligen kunna de ändock såsom förfalskningar benämnas. Allt beror emellertid på författarens egentliga afsikt. *Hjalmer och Ramers saga,* hvilken tvifvelsutan utgick från samma dominerande tidsintresse som de nu nämnda, kan man väl, efter den vackra utredning dr. V. Gödel[2] lämnat om dess tillkomst, ha skäl att kalla ett falsarium. Men knappast torde det vara billigt att från samma synpunkt bedöma de nu föreliggande sagorna, äfven om författarne haft såsom biafsikt att möjligen kunna dupera en eller annan läsare. Hufvudändamålet var väl att i den gamla sagans form söka ingjuta och behandla ett quasi-fosterländskt innehåll. Inom författarevärlden ger man nu för tiden sådana eller liknande mera skämtsamma bedrägerier namnet mystifikation och afbryter på samma gång därmed den moraliska udd, som riktas mot falsarier i verklig mening. Gränsen kan ju stundom vara svår att bestämma. En sådan mystifikation är uppenbarligen denna Krembres saga, och då författaren själf i företalet uttalar sitt tvifvel om sagans autenticitet, har han såsom författare gjort allt, som på honom ankommer, att fria sig

---

[1] Sagan har blifvit föremål för poetisk behandling af C. Rosander, som år 1838 utgaf *Yxna, göthisk saga.*

[2] *Sv. fornminnesfören. tidskr.*, 9 (1895).

från hvarje moraliskt fällande domslut, äfven om sedermera grefve Bonde fann denna Krembres saga »påbyggelig» och icke syntes tveka att såsom bevis på drottning Disas historiska verklighet åberopa sig på densammas vittnesbörd.

Troligen kunna flera liknande yttringar af denna litterära tidsriktning än de nu bekanta uppdagas, sedan uppmärksamheten kommit att riktas åt detta håll. De framträda på sitt sätt såsom föregångare till vår inhemska romandiktning och ha säkerligen haft ett befordrande inflytande på dess första uppspirande grodd.

Med uteslutande af den isländska B-texten, som knappast torde intressera någon, meddela vi sagan här nedan efter Stockholmshandskriften A, såsom den äldre af de svenska texterna och på sätt och vis viktigare för kännedomen om sagans tillkomst, men bifoga ur Uppsalahandskriften U inom klammer de viktigare afvikelserna och, oftast, bättre läsarterna.

K. Krembres i Giötaland

och

K. Augis i Uppsala Saga.

Ifrån Isländskan öfversatt

AF

N. H. D.

Til läsaren!

Medan iag mig i mijna unga dagar uti Kiöbenhamn uppehöll, ankom dit uhr Island en ung man Torleik Jonson benämd, i tankar sina Theologiska studier där vid Academien att fortsättia; men han war ther knaftt ankommen, innan han fick bref af sin moder, om sijn faders död, med befalning at straxt komma hem och wara henne i dess änkie-stånd til hiälp. Som nu hans penning[U: pung] war af dess långa ditresa och de få wekor han sig där uppehållet temmligen tom blefwen, nödgades han til salu utbiuda sina böcker och åtskillige gamlla Isländska manuscripter och historier; af hvilka iag, som där [med] honom hos dess Landsmän war bekant worden, fick utwälia dem mig anstod, dem öfrigom inlöste merendels H:r Torfæus.

De som iag för mig utsökte, angingo mest mitt fädernes land, såsom Hervarar Saga, K: Rolf Göthricks sons Saga, Örvar Odds Saga, Eriks Wijdförlas Saga, och denna Kong Krämbres och Kong Augis Saga.

Denna senare afskref iag för dess merkwerdighet och raritetz skull, alldenstund iag ej funnit den af någon tilforende nämd eller allegerat. Ur de andra completerade iag defecten uti Hrolf Gothrickssons Saga, likaledes uti Hervarar Sagan corrigerade iag effter manuscriptet de felachtigheter, som utaf Copiisternas wårdslöshet i wåra Svenska tryckte exemplar sig innsmygt, men likwäl mycket fördunkla både Tidarekningarna och Slecktliniorna: Til

exempel uti de Swenska tryckta exemplaren finnes 8 generationer utslutne pag. 185, emellan Angantyr och Heidrick Ulfhamar. Efter Angantyr Heidrik den förstes son, innföres i mitt Exemplar,

Hiörvardur Bogamadur.
|
Eirikur.
|
Karl Saling.
|
Hadding Widförle.
|
Karl Tirfingur.
|
Adils.
|
Grym Rame.
|
Heidrick den andra etc.

På hvilken fölier Angantyr, som där förmäles vara fader til Heidrick Ulfhamur.

Af förberörde Isländska skriffter behöll iag allenast mina afskriffter af denna Krembres och Augis Saga, likaledes af Eyrik Widförles Olafsons, som iag wiste [tå] ej finnas uti wort Kongl. Antiquitetz Archivo. Siälfva Original Manuscripten skickade iag Siöledes från Helsingör hem til Hr Salan, som mig penningarna til deras innlösning förstrekt, men kommo olyckeliga bort tillika med skeppet under Gottland. Den förra har iag sedan min hemkomst öfversatt som här fölier, och öfverlåter den nu til läsarens eget omdöme, om den skattas för authentic eller eij, alldenstund både Synchronismus och Stylen däruti mig misstenkt förkommer.

* * *

Här börjes Konung Krembres och Kong Augis Saga.

Cap. 1.

Om Krembres Siötog.

Krember het en konung öfver hela Giötha-Rijket, som skölies af Westra och Östra wågen |: af Wester- och Östra Sjön :|. Hans fader war [Konung] Getr den store, och hans Drottning war Adda ur Bertangaland, han förde många och stora krijg både i Öster och Wester, hade alltijd framgång och aflade mycken egendom. Hans hermän woro både stora, grymma och oöfwerwinnerliga; ty kallades the af Österländingarne, Wargar och Wargaheren. När han war hemma i sitt Rijke, bodde han stundom på Wikingaborg, som ock kallas Wijsingaborg; men merendels [i] Wijtalata |: til Ewentyrs Hwetlanda :|. Tå han en gång låg i hernad i Österweg, wardt af en ElfKona |: Siökwinna :| dess skepp Knare anhållet: hon frågade honom om han wille taga henne til ägta, elies skulle han och hans flotta intet komma ur rummet för ständigt motweder skull; men som Konungen ägde en skiön och kiär maka hemma och denna syntes honom styggare och swartaré än döden, ropade han himmelen til hiälp och skiöt et Skaftt spiut effter henne; hon stack sig i qwaf, men kom straxt up längre bort, och ropade: Nu skiöt du Konung bort [all] dijn lycka, som sig [U: tig] waret ämnad, ty efter många wintrar skall tu och allt ditt fölie omkomma långt från titt land, och tu siälf af en grymm Mara blifwa ihielrijden: hwarefter hon sedan intet syntes. Konungen låg länge i hernad i Kyriala boten, steg mot hösten i land i Semland, som nu kallas Finnland det mindre, lade under sig hela landet och satte däröfwer en sin vice Admiral Froste ur Skanning h:d, som bygde sig en tredubbel Jordborg wid den åen Kivissa.

Sommaren därefter seglade Konungen hem til sitt Rijke igen, och satt där nogon tid i god ro och frid, efter som ingen dristade sig til at angrijpa en så stor hielte och Mächtig Konung.

Cap. 2.

Om Kong Krembres Söner och Kiämper.

Med sin Drottning ägde K. Krembre 7 Söner: Faxe den diärfe, Herman Stamme, Frijdulf Spa |: den wijse :|, Ale den raske, Brynjolf Skarpsynte och twenne andra, hwars namn eij äro opteknade. Dessa woro alla i Riddarlige öfningar och idrotter upfödde, och mest alla fullwexte, när det, som härefter kommer til at berättas sig tildrag. Til kroppen woro de större, til förståndet wijsare, och i mannarön försichtigare och frij-

modigare än andra. Konungen föror[d]nade sin son Ale til Regent öfwer Danmark och Ridgotaland, hwarest denne bygde sig en stad, och effter sitt namn kallade honom **Alaborg** utan för Lima fiord. Sijna brodersöner Brandur och Skule satte han öfwer heraderna i Norie; men siälf med sina andra Söner bodde han mest i Småland i den by som **Witala** heter och då war en mächtig stor stad. Den blef sedan af K. Torilld i Östra Giöthland i grund förstörd och upbränd.

Cap: 3:

K. Krämbre lagar sig til utfärd.

När K. Krämbre begynte märka at åhren wordo honom tunga och kraffterna effter handen aftogo: tyckte han för sig neseligit wara at dö under rökhus och på hyenden, sedan han så mycket giort sit namn bekant i så många länder. Skickade för den skull bud til alla sina underKonungar i all Giöthaland, Danmark och Norie, och bad dem til nästa Julgästabud med så många stora och förnäma män uti däras länder eller de angränsande, som honom besöka wille. Konungen lät imidlertijd samla så mycket förråd på matwaror, som för en hel krigshärs förplägning [tilräckelig] wara kunde, och förmäles at Drottningen siälf med sina Möer brygt både öl och miöd därtil. Fast alla, som biudne woro, med många flere infunno sig i Witalata, och hade Konungen låtit bygga många hus och Salar utom staden för gästerna, som ej fingo rum hos Borgarne. Uppå första Juledagen sedan alla hade etet, steg Konungen up, tog Julehornet i sin hand och sade:

Eder allom, mina trogne följeslagare i mina ungdoms och mannliga åhr, är nogsamt bekant, [h]wad wij då utrettade mot otaliga fiender, mot fasta borger, mot glänsande glawar i etter härdade och brynior, mot skeggaste munner och bistra upsyner, så at wora förfäder och afkommor ej hafwa wanheder af wora namn eller af den tijden wij lefwat, och de tijdsfördrijf wij idkat. Nu märker jag at Alfadren börjar i Småningom återkalla från oss wora förre krafter och rörelser så att wij på wora gamla dagar kunna blifwa under tryckt af dem, som wij i wora unga åhr föraktat och under fötter trampat; men dessa då af wor wanmächtighet blifwa lockade til hämnd emot oss. Härtil kommer at [U: ock] den omtankan, huru litet det kommer öfwerens med wora förra dater, at sluta wor lifstijd under tysta tak och af rök och wärma swärtade himlar, i stellet för at som modiga kämpar at kyssa wigwallen och med herande liud intaga wora hedersställen bland wora frammfarne namnkunniga förfäder. På sådant sätt går resan för oss uhr detta wanskeliga mycket fortare, lindrigare,

berömmligare än om wij som andra uslingar länge skolom ligga och qwälias af Smertefulla siukdomar, på blöte soteSängar. Jag giör nu fördenskull nu det löffte at fara nästa sommar ur landet med så många raska bussar som mig fölia wilia at förwärfwa sig heder och penningar, och om Gudarna så behagar ej om wända ehwad mig möta kan, för än [iag] hint til den lycksalige Öen och fått med mijna ögon skåda den höga fiällen, som brijnner och lyser både daga och nätter, hwarest mina förfäders wålar :siälar:| sig roa uti et ständigt lius och skinande klarhet.

Under detta talet woro alla mycket tysta och bestörte. Drottningen begynte gråta, sprang til och wille taga hornet ur Konungens hand; han skiöt henne bort, drack det ut, lät sedan fylla det och böd det omkring åt alla, som wille giöra samma löffte. Alla dess Printzar och flere både större och nedrigare närwarande togo det utan betänkande emot och under samma wilkor at wara honom följachtige drucko det ut, undan tagandes hans begge söner Fridulf Spa och Ale Fräkna |: den raske :| som Konungen siälf där i från hindrade med befalning at blifva hemma och bijstå deras Moder uti ländernes styrande i hans frånwaro.

Cap. 4.

Om K. Krämbres utfärd.

Den öfrige delen af wintren och hela wåren anwändes nu at samla folk och rusta sig til en såddan utfärd. Sammelplatzen för herarne utsattes wid Tuma torp i Skone och för skeppen uti Öen Samber [U: en hambn] ej långt derifrån, som sedan effter Konungen blef kallat K: Kambres hamn. Tijden utnämdes til nästa Tunglet för Midsommar. Ter samlade sig då en ganska stor myckenhet, ej allenas af Konungens ägna länder ur Giötha rijken och Skåne, utan och ur Reidgothaland, Danmark, Norie och Sverie: tågandes soml. landwegen och andra Siöledes, hwart fylke under sina serskilte anförare. Giötha heren anfördes af Konungen siälf och dess Söner; Ridgiöta heren af Brander den Danske och Halfdan tiocke; den Norske af Alf i Jädre, Ulf Biarte och Orm Hålegg |: Högben :| den Swenske af Storfin Upsala Kiämpen, Torste [Toffte] ur Birka, Arnvid Hörder i Wärma och Loge Jarl af Sili. Til flottan stötte och på sagdan tid Froste med mycket folk ur Semland och Kyrialand. Gunnar Jarl ur Jötunhem, Hornsanda Hrafn ur Sunheden, Freijer Wiking ur Roddin. Hugin och åtrå [hos folket] at fölia med war så stor at mer en hälfften af innwånarne utgingo och Åkrane blefwo öde liggande, hwilket också wart en stor del orsak til den hårda tijden, som nogra år däreffter fast alla desse Länder öfwergick. Många qwinnor och Möar togo herrkläder [och Wapen] an och följde sina Män,

bröder och släcktingar uti alla wapenskifften och farligheter, hwaraf de Skiöld-möar kallades. Om detta uttåget förmäles följande uti Wermundz [U: Wemunds] drapu |: wijsa :|

När den hugdiärfe Krąmbre
förlät Skåns hwita sand,
syntes Östra Sallt |: Östersiön :|
förwandlat i skog,
dess wåta folk [U: fält]
uppleddes [U: upplöjdes] af snälla Kiölar;
dess stumma innwånare
missunnade fiäder hamnarna |: roffoglarne :|
den förmån at följa.
Ramnar och Örnar wiste wägen
sekre om rof och föda
hwarest Kimbrer fram foro.

Cap. 5.

K. Kembre fortsätter sitt tåg.

Kong Krembre anlände med hela sin heer oskaddan til Jomsborg, hwarest han af sin frände Armengard blef wänligen emottagen och beledsagat up för Svoldr af landsens innwånare[1], som ej sågo sig i stånd en så mächtig heer motstånd at giöra, gingo honom til handa med allahanda matwaror och sällade sig til heren. Det samma wederfors honom ewenwäl uti EstSaxaLand, Germanna land och flera länder, alldenstund han sände bud för sig at fredeligen framfara wilia. Af alla desse folkslagen gåfwo sig stora fylkningar til Krembres armée och med dess merken följde, så [at] när Krembre war kommen öfwer Alfa fiället, där han sin her öfwersåg, fant han den mot helfften större än den han ur sitt rijke ut förde. Men wid Duna Åå |: Donauströmmen :| fant han stort motstånd af K. Herman i NorRijke, som här wijdare följer.

Cap. 6.

Om Slaget wid Duna Åå.

Denna Kong Herrman war en mächtig kong, som regerade både öfwer Norijke och Svafvaland, och hade til den tijden alldrig nogon motgång i nogot wapne-skiffte hafft. Han tog spottskeligen imot Kong Krämbres Sendebud och anhållande om obehindrat genomtågande, hotandes sig grum

[1] U har den riktigare läsarten: up för Svoldur Åå. Landsens inwånare...

;:med all magt :| det skola förbiuda. Tågandes därpå med en talrijk heer, som han förut på rycktet om Nordmännernes annalkande sammandragit til Duna Åå, opstälte han wid åbredden i mening at hindra K. Krembre öfwerfarten; men denna fördelte sijn heer i 3 delar. Siälf anförde han med sina söner den medlersta, den högra anförtroddes Toffte ur Birka och Loge Jarl, och den wenstra Alf i Jädre och Orm Hålägg, med befalning at längre bort [hwar på sin sida] söka sig öfwer Åån, och när dem tekn gafs, angrijpa fienden i ryggen och på Sijdorne. Sedan de i några dagar arbetat på flottar och prämmar och konungen fick tijdender, at begge flyglarna lyckel. på andra sijdan öfverkommet, giorde han siälf första anfallet öfwer strömmen och dref fienden ifrån åbredden med slyngor, pijlar och kastspiut; emedlertijd gingo fartygen fram och tilbaka effter friskt folk, så at Konungen såg sig i stånd den branta åbredden [at] bestiga, hwarest han fant på fältet fienden i god ordning för sig uppställt, den han straxt effter et genom röök gifwet teken åt sijna förberörda begge flyglar angrep; men honom mötte ett hårt motstånd, så at där länge Täflades om öfwerhanden och mycken blodspillan skedde å ymsa sidor, til dess begge flyglarne nästan til lika hinte fram och Härmännerne på alla sijdor anföllo. Desse förswarade sig ändock mannligen inn emot aftonen då de bröto sig igenom K: Krembres högra flygel och under beskydd af mörkret, drågo sig inn uti däras hufvudstad Norikeborg kallat, som med wallar och murar war wäl befäst och dessutan wäl försedd med en serskilt borg, hwaruti Konungen med sitt hoffolk plägade rymmas.

Cap. 7.

K. Krembres intåg i Norikeborg.

K. Krembre hwilade öfwer natten med allt sitt folk på walplatsen, och lät om morgonen däreffter begrafwa sijna döde, hwaribland war Konungens yngste son, och hans män Alf i Jädre, Loge Jarl af Sili, Arnkel från Audis hög |: til Ewentyrs Öde siö :| tillijka med dess broder Slatte ur Liunga, Fava Tofftes broder ur Wärend med åtskillige flere förnäme män, samt 3000 af de gemenare. De förnämare blefwo högade och de andra i stora grafwar innlagde med sina Swerd under hufwuden. Desse grafwar och högar synas än i dag vid Duna åbredd på åkrarna och kallas af folket i landet Cimmers Grafwar.

Tredie dagen däreffter upbröt hela arméen, belade och innstängde staden på alla sijdor, och effter et långt arbete, oachtat Borgarnes ouphörliga skiutande samt Elld och sten kastande, frammförde sina Jord-wallar inn til Stadsmuren, och när alt til Storms färdigat war, lät K: Krämbre upfordra Sta-

den, tilbiudandes K. Herman trenne wilkor, antingen at blifwa dess wen och bundsförwant, då han i genomtågandet ej wille giöra dess Land och undersåtare minsta skada, eller at Ewentyra stormandet och krijgslyckan, då sedan med mord och brand på alt hwad lefwande wore skulle förfaras. Som Konung Herman eij såg sig så snart nogon tilräckelig [undsättning] hafwa at förwänta, ty wälde han det förra, uppgaf Staden och Borgen och mötte siälf K: Krämbre i stadsporten, samt böd honom och dess förnäma män och Skiöldmöar til sig gäst på Borgen för så lång tijd och med så många som dem siälf behagade, hwilket wänl. anbud K: Krämbre emottog. Och sedan han twenne stadzportar och den ena Slåtz porten med sitt folk besatt, fölgde han Kong Herman innuti borgen, och tracterades där prächtigt med förberörda sitt fölie uti 8 dagars tijd.

Cap. 8.

K. Hermans frijeri til Sigrida den fagra.

Under samma gästning, som dageligen fijrades med hwariehanda Musique riddareSpel och Lekar, hände sig at K: Herman blef så af kiärlek intagen til en ung [Swensk] Skiöldmö, Sigrid den wäna kallad, at han tyckte sig aldrig från henne kunna skilias: anhöll fördenskull hos K: Krembre om tilstånd at få taga henne til [sin] ägta Drottning samt dela med henne alt sitt goda. K. Krembre skiöt detta til hennes äget behag och hennes begge bröders, som då woro Konungens hirdmän |: hofmän :|, godtfinnande. Hon swarade: om du K: Herman wilt trol. fölia oss med så mycket folk, som du kant åstadkomma, och således uppfylla den manskadan du oss förorsakat, til dess wår Konung fullgiort sitt lyffte, wil iag til dijn begeran samtyckia; då [U: dock] ej förr afläggia mina wapen eller hålla bryllöp med tijg och tig omfamna, innan allt såddan[t] fullbordat är: Är det så som du bedyrar, at du så högt älskar mig, at du ej kan lefwa, utan at se mig, wil iag och därutinnan wara tig til wilies, at iag dagel. will förblifwa hos dig, dig bistå och eij swijka i hwad nöd och försök, som ödet oss hedan effter tilskiunda kann. Så brinnande war K: Hermans hog och kiärlek til henne, at han straxt alt detta inngick, och på förberörda wilkor förlofwade sig med henne i K: Krembres och hennes bröders närwaro med däras samtycke; lagade sig sedan med 10000 man til redz och fölgde Krembra heren när han upbröth. Denna hade ej ringa hiälp och fördehl af dess bijträde: ty hann underrättade K. Krembre om den Öen Sisla, hwaruti den brinnande fiällen Hedina |: Aetna | kallat är belägen, om närmaste wegen därtil genom Walland, jämwäl och at de Romare, hwars land han måste passera, ofelbart skulle därutinnan honom wara hinderliga.

Om denna K: Hermans frijeri förmäles i Wemunds qwäden:

Den flinka Sigrids ögon
uträttade den gången mera
än all Krembres macht.
Hon fångade på en gång
tiotusende man
och wärfde således i hast
mera manskap för Konungen
än han ur sitt Rijke
i [en] hel sommar förwänta kunne [U: kunde].
Nu söria Swea Swäner
at en såddan Maisa
hos dem saknas måste.

Cap. 9.

Om K. Krāmbres beskickning til de Romare.

Så snart K: Krämbre war komen öfwer fiällryggen och inn på Walland slettmarker, mönstrade han sin her, som befantz wara öfwer 100,000 man stark, förutan halftredie hundrade Skiöld-Möar, hwilka alla woro med goda härkläder och Wapn utrustade: afsände så effter sin plägsed bud til Romareborg, med begeran at fritt och obehindrad få passera däras land samt däras wänskap behålla: i widrigit fall wille han siälf med swerd och spiut öpna sig wegen derigenom och dem motståndet med swerd [U: mord] och brand umgiälla låta. Til denna afskickningen utwalde han Brander, Storfin Uppsala Kiämpen, Gundvar ur Möre och Hafn Dansöpilten, af hwilka ingendära woro under 4 alnar långa. Då de Romare dem sporde om alla däras landzmän wore af lika res[l]ighet: swarade de sig wara bland dem de minsta och lättaste at färdas, fördenskull de och til denna resan blifwet utsedde. Sedan dessa innför det Romaregillet sitt ährende framburit, erhöllo de det swaret: Wij Romare äro ej wane wid hotelser, och hafua här til dagz ej låtet skrämma oss til nogot, om Eder Herre fördenskull ej snart wänder tilbaka, skal han snart blifwa warse huru de[t] Romerska järnet bijter, när det blifwer härdat i [så] obudna gästers röda safft. Med detta Swaret foro sändebuden tilbakas och kunde ej tilfyllest berätta om det högmod, den ståt och pracht, samt de rijkedomar, som hos [det] Romerska folket finnas [U: funnos]. Härigenom hugades Kembrehären så mycket mera at snart koma i färd med de Romare.

Cap. 10.

Om Kong Krembres framfart genom de Romares land.

Sedan Krembra hären här nogot rastat wid foten af fiällen, upbröt den och marchen dagligen fortsatte til dess den wid Apis åå fant för sig en Romwersk höfdinge Rattel [U: Kattil] benämnd, med 2 fylkingar Romwerskt krigsfolk som där låg på gränsen och nu ärnade hindra Krembra heren öfwerfarten. K: Kembre lät sitt folk gå högre up öfwer Åäen på en bro eller damm, som han af stora tren, stenar och Jord i hastighet förfärdiga låtet och tog fienden i ryggen: hwilken effter ett tappert motstånd omsider af myckenheten öfwermannat måste draga sig undan. Men Konungen wände sig mot en stad Podoborg kallat, den han lät kringrenna, och på tredie dagen däreffter jordwallarne bestiga, då hwarken folk eller fe wardt skonat. Staden utplundrades och i Aska lades. Konungen tågade däruppå med hela heren den närmaste wegen til [U: åt] Rom utan at finna nogot motstånd för än han kom til Luna borg, hwilken de Romare med krijgsfolk samt alt tilbehör wäl försädt; ty nödgades K. Krembre anwända 14 dygn, innan han hinte låta upföra jordwallar af lijka höghet med stadzmuren: hwarigenom han mycket folk af fiendens skiutande och wallslungor förlorade; men lät omsider bestorma Staden på alla sijdor, alt som lefwandes war nedergiöra, samt siälfwa staden på samma sätt som den förra i grund förstöra, sedan han alt byte och förråd som där fans, bland sitt folk utdela låtet. Här lät K: Kremher sin här [någon tid] uthwila, at afwänta den nya heren ur Jotunhem, Wijnland och Saxland, som Kong Hotebrod |: forsan Aventini Teutobrater :| K. Gudmunds son i Glysiswall honom tilförde. Denne Hotebrod berättas hafwa [hafft] 2 mannalängd och 6 mannakraffter.

Krämbre herens förtöfvande här omkring blef sedan orsaken til dess olycka, ty hade den straxt tågat fram till Rom, hade den funnet samma stad i stor förwirring och hepenhet af fiendärnas hastiga frammgång och oberedd tillräckeliget motstånd at giöra, men härigenom wunno de Romare tijd sin tappre Jarl Mare[1] ur Serkland at hemkalla, och tillijka med Kattil en stor her at samla.

Cap. 11.

Om Slaget för Rom.

Så snart Hothebrot med sin heer ankommen war, bröt K: Krembre op, och hinte ej fram til Rom för än mitt uti hetaste Sommaren, som mycket afmattade och igenom siukdomar förminskade Nordmännerna, hwilka

[1] Kan äfven läsas som »Marc», men i U står öfverallt »Mare».

wid den starka hittan och de goda dagar de hade uti och kring Luna, helt owana woro. Wid däras frammkomst funno de den Romwerska Krijgs heeren, som anfördes af Mare Jarl och Kattil för sig i full ordning upstält; men som det redan led mot afftonen, stodo begge härarne stilla til dess det dagades. Då Konungen delde sitt folk i 3 linior. Den främste fördes af Konungens son Faxe med Toffte ur Wärend och Froste Semlandz fylking på hwar sin Sijda. Den mellersta af Konungen siälf med sina andra söner, den efftersta af K. Herman och Brandur ur Ridgothaland och Jarlen Hornsanda Hrafn. K. Hotebrod upstälte sitt folk på högra flygelen, långt frammför den andra hären, i tankar at omringa eller falla fienden i sijdan eller ryggen. Den Romverska Krigsmachten war i 2 linior upstäld. Den främsta som Kattil anförde bestod merendels af Wallands hiälpetroppar. Then andra af de Romwerska Borgare och gamla krijgsmän, under Mare Jarls anförande. Emellan dessa begge Linior stodo nogre och 20 filgalper |: Elephanter :| som Mare Jarl ur Serkland med sig tagit, med torn på ryggarna och med skyttar besatte. Det Romverske och fremmande rytterijet hade Mare Jarl låtet giömma bakom et stort bärg, at uti drabbningen taga fienden i ryggen och i Sidorne. Första anfallet giordes af Kembrerna, och fast än Froste ur Skåne i första anfallet [blef] ihelskiuten, samt Konungens son illa sårat, gick då [U: dock] Faxe diärfeliga fram med Ridgiötharne, Semingiarne och de Norske, som twå hundrad [U: twehändes] nedhöggo med sijna långa och breda swerd alt hwad som förkom, och warade ej länge innan de blefwo klara med hela den Romwerska främsta linien, som tog flyckten på båda sijdor, men genom Mare Jarls bedrijfwande och försichtighet satte sig igen bakom den Romwerska andra linien, och sig där at [å]nyo upställte. När Krembrerne således woro ferdiga med fiendens fremsta or[d]ning och på den andra löst gingo, funno de Fylgalparne för sig, dem de alldrig til fören sedt. Dessa willdiuren löpo straxt på dem, slogo med sijna långa Snabbar och såsom med stockar folket i kull kastade, somliga upp i wedret såsom bollar, och trampade folket ned i Krembra heren, såsom i en Sedesåker. Häraf kommo Krembrerne i oor[d]ning, så at alla deras try ordningar sammanblandades och af det Romwerska Rytterijet, som i det samma dem i ryggen och på sijdorna anföllo, med högg [U: nedhöggs] och kullreds hopatals. Likaledes af den Romwerska andra lineen, som följde straxt effter Fylgalparne, så at det nu mera blef et slacktande än ett [U: en] strijd.

Cap: 12.

Om K. Krembres fall.

Kong Krembre blef af en Fylgalp angripen, men högg i det samma med det goda swerdet, Jattunbane kallat, det långa trynit af Fylgalpen, uppå hwilkens hårda skinn, hwarken pijlar, spiut eller swerd eliest ringa skada giöra kunde. Af detta såret blef Fylgalpen galen, wände om och löpp inn ibland sitt äget folk, giörandes en yppning uti den Romwerska andra linien, hwilket K. Krembre straxt nyttiade, sprang där in med sin ena son samt med Storfin Uppsala kämpen, Horder ur Wärma, Toffte ur Wärend och Ulf Biarta samt åtskilliga flere af sitt folk och rögde sig där stora torg eller platzer; men de blefwo snart kringringade och fast alle nedgiorde, undantagandes Toffte och Storfin, som lågo på platzen ännu lefwande, dock af sijna sår oföre, ty blefwo de af fienden upptagna och i Staden til Läkiare inburne. K: Krembre omkom på det sättet, at sedan han stupade af et kast-spijut genom begge låren, kom Mare Jarl rijdande och med sin häst trampade honom på bröstet och til dödz, utan at tå wetta hwad för man det war som [han] således dödade, det han sedan länge beklagade. Härigenom måste sannas Siö-konans spådom, som många år för ut sade honom, at han af en grymm Mara skulle ihelrijdas, fast än man först effter dess död det förstod, när man hörde at han af en benämnd Mare blef til dödz trampad. Den öfrige delen af Krembre hären blef på alla sijdor angripen och nedgiord. K. Herman til lijka med nogra Skiöld-Möar, Halfdan tiocke Gundvar Jarl ur Jotunheim och en hop Norske och Swenska slogo sig i en ring tilsammans och förswarade sig inn til afftonen, så at många af fienden måtte bijta i gräset, blefwo dock när Fylgalparne |: Elephanterne :| wordo fram förde mot dem och stora gator framm och tilbakas bland dem rögdes, omsijder alla nedgiorda. K. Hotebrot, Orm Hålegg |: Högbeen :| Freyer Viking och Wemund Skalld ur Skåne blefwo med skiöldar handtagna och tillijka med Ellefwa Tusend andra fångade, som sedan fördes uti Mare Jarls inntåg i Rom frammför dess wagn, til wijdunder öfwer däras wäxt och storlek, och sidst til trälar försålde. Bredewid K: Herman låg dess förlofwade Skiöldmö 'Sigrid den wäna, hwilken dagen däreffter igenkiändes jämte K: Krembres och flera hieltars lijk af Wemund, när de Romare togo honom med sig at urskilia de förnämares döda kroppar, som de serskilt begräfwa läto wid foten af det Berget, som nu kallas Maresberg. De Romare förundrade sig mest öfwer de många qwinnokroppar, som de på walplatzen funno ibland de döda, lijkaledes öfwer de slagne kroppars storlek, hwijta skinn och dryga huggswärd, dem få af de Romare orkade lypta och föra. Storfin Uppsala kämpen

afsomnade tredie dagen effter slaget af sijna sår, men Toffte ur Werend wart lekt och effter nogra år frijgifwen til lijka med Wemund Scalld ur Skåne, Freyer Wjking och Orm Hålegg, som sedan hem kommo och wiste berätta huru allt tilgånget war med K: Krembres utfärd och afgång. Toffte satte sig ned på sin gård i Wärend och där finnes högader i et stort stenkummel, tillika med sijn häst och alla sijna wapen. Men Wemund Scalld lefde länge däreffter och blef sedan effter sijn död med sijna Wapen nedsatt i en hög i Skåne, som där än i dag kallas Wemunds hög.

Andra Delen.

Cap. 13.

Om K. Augis i Uppsala.

Wid denna tijden regerade en konung i Uppsala, som af Nordmän kalla[de]s Augis, men af Svear Åke och Sigtrudur, han låg mäst alla sommar i härnad, ymsom i Öster och Wester. Han bar siälf alldrig andra wapen än en stor klubba, och mötte honom ingen så stark man, som han icke med et slag sönder krossade. Om hans kamp med Berserkarne i Blåland, Och det Siöslaget som han höltt med Wijkingarna i Niorva sund samt dess enwijge med K: Juba i Serkland och dess gifftermål med K: Jubas dotter Solskin, förmäles wijdare i dess Saga. En sommar for han ut i westra hafwet med 10 långskep, och sedan han där länge wrecktes omkring för storm och oweder, til dess allt hans förråd på mat och drick war til ända, anlände de omsijder i en hamn uti det landet som Lucitania nu kallas: där lade de upp sina skepp, gingo upp i landet, och kommo til en stad, hwarest Borgarne gingo ut emot dem, budo om fred, utlofwandes sig wilia förse dem med alt hwad de til återresan behöfde. Men Konungen kunne [U: kunde] ej hålla sitt folk tilbaka, hwilka hopatals föllo inn i staden den [de] utplundrade, och sedan de burit ombord allt hwad dem anstod, stucko de eld på staden och den i grund uppbrende. När Konungen ernade stijga om bord, kom til honom en gammal man ur skogen och sade til honom: Nu hafwer du Konung utan minsta tig gifwen orsak gjort många oskyldige huswilla och fattiga, så at de hedaneffter måste af hunger och nöd förgås, såddan[t] lära Gudarne ej ohämnad låta, utan tig och titt Land med såddan hunger igen hemsökia, at den ena för ett stycke bröd nödgaz ihel slå den andra. Dessutan lerer dijn afföda ej länge besittia den Thronen som du dem lämnar, utan ett främmande folk ur Österlanden inkomma och dem med list och konster om lifwet och Rijket

bringa. Detta sannades [sedan] många år däreffter genom Asarnas innkomst i dessa Nordländer. Konungen ropade då på sina männ at de skulle fasttaga honom, men han stack sig undan i skogen. Sedan seglade Konungen ut på hafwet och effter den dagen gick honom allt olyckolega i hand. Mot hösten råkade han mitt uti [en] fientlig flotta, som länge effter honom sökt hade. Swearne förswarade sig länge, men emot afftonen sedan större delen af däras skepp woro afrögda och inntagne, kom Konungen med ett sitt skepp undan i mörkret, och effter mycken möda och nöd sent om hösten med nogra få af sitt folk, hem i sitt Rijke och for ej sedan mera ut i härnad.

Cap. 14.

Om hungersnöden i Sverige.

J den sommaren hade Kiölld och Regn så bortskiämt grödan i landet at den ej dågde til utsede, och folket började lijda nöd på lifsuppehälle: och [ɔ: dock] hiälpte det sig fram til nästa bärgning genom det lilla förrådet, de af förra åhret i behåll hade; men då blef nöden större när det förra förskiämda sädeskornet fast ingen äfring [U: näring] gaf. Ty måste de försöka med bark af träd och owanlig spijs lifwet at uppehålla. Konungen sökte fuller genom de penningar som han i sina härfärder samlat, at låta inkomma spannmål från andra länder, och den bland sijna undersåtare utdela låta; men den war ej tillräckelig til så många Tusande undersåtares föda och nödtorfft, utan de begynte omkomma af hunger, funnos på wägarne döda liggandes med hö och bar i munnen. Andra kommo hoptals til Konungen och staden at tiggia om en beta bröd, at en gång eta sig mätte innan de afsomnade. Som nu detta elendet dageligen tiltog at [U: och] ingen wiste nogot hiälpemedel at gifwa wid handen, nödgades Konungen at låta utgå det påbudet, at alla gamla öfwer 60 år skulle ihelslås, och i fall däras afgång ändock ej tilreckeligen wore til dess qvarlämnades uppehälle, skulle hwar fiärde människia i Rijket dödas. När detta almänt kunnugt blef, förorsakade det en almänn sorg och klagan öfwer hela rijket; ty gaddade gemene man sig hopatals tilsammanz, utplundrade dem de förmodade finna nogot hos att stilla sin hunger, och hotade Konungen siälf på samma sätt med honom [at] förfara.

Cap. 15.

Om Disa Forgunnars dotter.

Eij långt från Uppsala bodde en Jarl, benämnd Forgunnar på sin gård Garn kallat tillijka med sin Hustru, hwilka ägde ena dotter tilsammans benämnd Hillder, begåfwat med en serdeles skiönhet och wijsdoms anda:

ty wardt hon af allom kallat Hilldr Þisa. När Konungens stränga påbud dem kunngiort blef, utbrast hon i de orden: Ont lär nu wara på goda Rådgifware hos wår Öfwerhet, som til såddant mördande på sijna Oskyldige undersåtare skrijda måste. Nog kunne ännu finnas andra medel och utwägar såddant ont Öde at förekomma. Denne hennes utlåtelse wardt straxt bracht för Konungens öron, som upptändes så wäl af wrede at höra såddan förebråelser af en qwinna, som och af Nygirughet at höra de andra utwägar som hon trodde sig kunna wid handen at gifwa.

Cap. 16.

Om Disas Hoffärd och Rådgifwande.

Konungen sende fördenskull bud effter henne, med befaling at hon skulle komma til honom hwarken klädd eller oklädd, hwarken åkande eller rijdande eller gångande, hwarken i Ny eller Nedan, hwarken Dag eller natt, Morgon eller afflon, så framt hon dess onåd och sijn osekerhet på lijf och Lemmar undwijka wille. Öfwer detta sendingebud wordo Þisans förelldrar mycket bedröfwade, men hon bad dem wara wid gott mod, sade sig wäl skola finna råd härföre och böd budet swara Konungenom at hon dess befaling åtlyda skulle, och i den föreskrefne klädedrächten |: kläde-or[d]ningen :| och Resetyget sig innfinna och honom besökia. Lät medlertijd giöra sig et Näth öfwer hela kroppen af Notgarn, samt en wagn med 4 hiul, hwaruti hon kunde sittia med det ena benet och med det andra på en Båck, som hon afwetta lät at gå tätt wid wagnen; wäntade sedan på Tungelskifftet at det just innföll i detsamma som Solen [bergades. J thenna utrustningen for hon hemifrån och lät anmäla sig hos Konungen, i thet samma som Solen] war half öfwer och half under horizonten. Konung[en] gick straxt siälf ut mot henne, at siälf undersöka om hon i allt rättat sig effter dess befaling, och när han intet däruppå kunde finna at tala, wardt hans wrede förwändt i förundran öfwer hennes förslagenhet och fägring. Bad henne fördenskull komma inn i Salen och kunngiöra honom det Rådet, som hon utlätet sig kunna gifwa i detta trångmålet. Hon swarade: Du Konung wet bätre än en ringa qwinna, at din och ditt Rijkes styrka och anseende består uti tina undersåtares talrijkhet, Kiärlek och Ydoghet: wil du än mera förminska och utöda dem genom det stränga påbudz fullföljande och werkställande? Betänk at denna almänna landsplågan, som nu ditt Rijke öfwergår, är ett straff af Gudarne för dina och wora öfwerträdelser och ohörsamhet skull emot dem. Hwi wil du än mera reta dem och öka straffet mot tig och oss, genom så mångas oskylldiga mördande. Den Tijden kann snart komma at du torde behöfwa dem, tig ångra och

sakna dem, när det som mäst gäller. Tag fördenskulld intet illa upp at en ung och oförfaren pijga, som iag är, råder dig at återkalla detta ditt grufeliga påbud, som iag wet at Nöden, men ej din hugz prydnat och din afsky för såddan tina ägnas blods utgiutelse dig aftwingad[1]. Kalla dem alla tilsammans, som du til döden ämnat, gif dem hwarthera ett månadz underhåll, en arm [U: ärm] full med Säd ur de förrådskamm[r]ar, som du ännu i behålld hafwer och utan afsaknad kunna det umbära, därtil med ett swärd, en yxa och en spade och skicka dem ut til de Ödeländers upprödjande som du på dina härnader lärt kiäna, i ändan af Kyrials botnar. Nöd och flijt lära dem snart uppodla. Således kan du Konung, genom dem, som du til döden ämnad[2], winna och giöra dig starka murar och fästningar mot dijna fiender, beröm och förundran af utländingar öfwer din wijshet och ömhet om däras wälfärd som dig tilhöra; men det som mäst är för en Konung, dina undersåtares Kiärlek och förtroende.

Konungen spratt upp, omfamnade henne och sade: Qwinna, iag ser nu at din wijsdom öfwergår alla andras af dit Kiön, och din fägring och dygd siälfwa ryktet om dig. Dit goda råd skall eij allena så blifwa fölgt, utan wij uppdraga dig härmed all omsorg och macht om dess werkställande. Alla dijna befalningar skola härutinnan blifwa åtlydda och effterkomna såsom wåra ägna, af alla wåra Tienare och undersåtare.

Cap. 17.

Om Þisar tåget.

Härpå återkallades straxt det förra påbudet, och befaltes alla samman komma til et alment möthe, då Þisa utwalde så månge, som hon tyckte landet kunna umbära och nödige woro til förberörda utskickning. De försorgades effter Þisas föranstalltande med nödigt underhåll och Konungens broder Inge antog sig däras anförande.

De seglade til ändan af Kyrials botn, där de landstigo, rögde sig åkrar ur skog och Mark och förökade sig innom få år til et mächtigt Jarlzdömme, som i långa tider däreffter reknades til Sverige och gåfwo skatt til Uppsala Konung. Disa förblef i Uppsala hos Konung Aukis, hwars ynnest hon så want genom sijna kloka råd och skiönhet, at han tilböd henne at dela med sig säng och thron, och således tillika med honom styra Rijket, hwilket Þisa med sina föreldrars samtycke emottog, och med allas glädie wart utropat för däras drottning.

---

[1] U har: aftwingat. [2] U har: ämnat.

Cap. 18.

Om Drottning Disa.

Drottning Disa giorde åtskillige nya lagar både i Gudstiensten och i Landt hus hållningen. Den dyra tijden upphörde och landet kom i bettre stånd än tilförande.

Månge af däras effterkomande, som i förtiden bortfarit ur Norlanden, kommo tilbakas ath satte sig ned under en så rolig regering, så at landet snart wart uppfyllt med innwonare igen i däras ställen, som utdödt och bortgådt.

K. Augis ägde med sin Drottning Þisa 2 Söner Carl och Erich, af hwilka denna senare for ut med mycket folk til sina Landsmän wid Wanasqvill uti Mannahem; men Carl tog emot Rijket effter sina föräldras död. En dotter Signi wid namn ägde K. Augis och Þisa tilsammans, som sedan liknade mycket sijn Moder uti wett och dygder.

K. Augis dödde få åhr däreffter, men Drottning Disa styrde Rijket så länge hon lefde. Hon wart så högt älskad af Swearna at de effter hennes död, gjorde henne til en Gudinna, dyrkade henne i ett särskilt rum i Gudahuset, som de kallade Þisarsal. Hon wart i sin drottningskrud högader i Þisarsal och til hennes åminnelse och effter det första Tinget, när hon let innstämma Almugan til utfärden i den dyra tijden kallas ännu det stora Tinget, som hwart åhr hålles i Uppsala i Midwinteren, Disar Ting.

Cap: 19.

Om Fridulfs frieri.

Om Julen för sin död lät K. Augis giöra et stort gästebud, och böd därtil alla gränsande |: nästliggande :| Konungar. Dit kom ock Fridulf Spa Krembers son ur Giötaland, som då nyligen mottagit Kronan effter sin Moders död, oeh nu war öfwer 20 wintrar gammal, stor til wäxt och kraffter, men större til förstånd och mod. Han wardt hårt betagen af Kiärlek til Konungens dotter Signi, och anhöll hos Kong Augis om giffter-mål med henne. Konungen hemskiöt det Erendet til sin Drottning Disas och sin dotter Signi[s] utslag. Men drottning Disa swarade: Jag weit at såddan unga bedlare |: frijare :| pläga sällan blifwa beständige och trogne mot sina brudar, sedan de kommet til sins önskanz fellbordan, utan dem då för andra öfwergifwa och i frustugor innesluta. Hwad motgång och tunga dagar skulle då wår kiära dotter förestå? Sök fördenskull at giöra dig [först] bekant i werlden, och werdig dina förfäder och wår dotter, genom mannliga giärningar och beröms förwärfwande. Kom sedan igen om

du är af samma hug til henne. I ären ännu begge unga nog til åren och wil iag lofwa dig det at ej bortgiffta henne än i tre wintrar och först låta dig det weta förän det sker. Detta behagade ej serdelis Fridulfer, som ständigt anhöll om blidan swar, men drottningen blef ändåch fast i sin resolution.

Cap. 20.

Om Östein HiässaKlyfware.

Sidsta dagen af Jula-högtijden, när Kong Augis sat til bordz med alla sina gäster, kom där inn en kiämpe, Östen Hiässa Klyfware kallat, med 12 sina Berserkar, alla klädda i herkläder och harnisk såsom med H småse [: forte hwijt måse :][1] öfwerdragne. Däras förman war stor som en Jätte. swart som döden, och sades hafwa 12 mannastyrka, en Siökonung och hård Wijking |: Siöröfware :|, som i många åhr giort siöfarten i Öster-siöen oseker. Alla Somrar låg han ute på Siö-röferi, men om wintren stundom på en Borg i Roddin, som han siälf af store stenar på et högt berg uppföra låtet, och ibland på en åhs par mijl därifrån, den han effter sin hustru Asa Asaborg kallat, hwarwid han låtit uppresa höga stenar til åminnelse för hwart slag han bjwistat och wunnet.

Denna trädde dristigt fram för Konungen och sade: Dig Kong Augis biuder iag nu twenne wilkohr antingen at du straxt gifwer mig din dotter Signi til hustru, med trädingen af ditt Rijke, eller [ock] at träda i kamp med mig, och som du est redan worden nog gammal och wanför, lemnar iag tig at utwälia af ditt folk en såddan man, som wågar sig i ditt ställe at möta mig i morgon på Fyris wall; då skall tu få råda om din dotter, om Han nedlägger mig, men iag om henne och ditt Rijke, om han stupar för mig. Han gick därpå ut på samma sett som han inn kom. Alla tystnade nu härwid och sågo på hwar annan, ty de hade hört allt hwad som sagt warit om denna Östen HiässaKlyfware.

Cap: 21.

Om Fridulfs och Östens Enwijge.

K. Fridulf sprang upp af bänken och sade: Fast än iag år ung til åhren och ej låtet så mycket höra af mig som denna fula Siö-röfwarekongen, wil iag dock wijsa at iag kann dämpa en såddan stortalares öfwermod, och afskudda dig, Konung, den wanheder som en din födda undersåtare understor sig at tilbiuda dig. Jag är tilreds at gå emot honom, om dig

[1] U-handskriften har den rätta läsarten: såsom med Issmål öfverdragne. Se ofvan sid. 86.

Konung, behagar at wälia mig därtil och anförtro mig detta Erendet i dit ställe. Det är ej första gången at en ung fåla wågat sig til at bijtas med en gamal stodhäst. Konungen tackade honom för anbudet, sade sig därtil samtycka och gaf honom Swerdet Dwalarnöht, som bet lijka wäl på järn och ståhl, som på blotta manna-bukar. Dagen däreffter gick Fridulf ut på Fyriswall, dit Östen redan war ankommen; och sedan Holmgångalagen war uppläsen, och det däreffter tilkom Fridulf, som utmanter war at hugga första hugget, trädde Östen på skinnfällen, som war lagd under däras föter och afwäntade hugget. [Men] Dwalarnöht war så skarpt och så krafftigt fört, at det tog hufvudet af Östen och stannade ej förr än i skullderbladet.

Alla frögdade sig at en såddant ohyra wardt rögd ur wägen, och sade detta wara en mannlig gärning af K. Fridulf. Konungen tackade honom därföre och sade honom nu wijsat sig wärdig at blifwa dess måg. Fridulf tilböd Östens 12 Berserkar at komma til samans [U: honom] och träda i dess tienst, men de nekade at kunna med godt hiärta tiena den Herre, som blifwit däras förra förmans baneman, utan begåfwo sig til K: Augis hird |: hoffolk :|, blefwo dess Landswärns män, foro om sommaren ut i härnad och förwärfde sin Konung mycken ägendom.

Cap. 22.

Om K. Fridulfs gifftermåhl och effterkommande.

Drottning Disa lät kalla til sig K. Fridulf Krembres son Spa, och sade til honom: Nu hafwer du utrettat det ingen tilförende åstadkommet, nämligen at ändra mitt en gång fattade beslut, och kan iag ej bättre löna dig det mandomsprofwet och den wälgärningen, som du giort oss och wårt Rijke genom wår heders räddande och denna hundens afstraffande än [at] samtycka til din begäran, och gifwa dig wår enda dotter til hustru, samt med henne en dehl af wårt land, Södermanland, til hemgifft.

Fridulf wart häröfwer ganska glad och skyndade mycket på bryllop-pet. Det fijrades effter Juledagarna med stor pracht och frijkostighet. K. Fridulf förde sedan sin brud hem i sitt Rijke och sat där i lång tid i fred och ro, lefwandes alltid i god sämia med sin drottning Signy Augis dotter. Om däras affödas krijg i Hunaland och Winland är mycket förmält i Kolbeins Reikiarbok. Härmed slutom wij denna Sagan om K. Krembre i Giöthland, och K. Augis i Uppsala.

Olavus Petris egenhändiga afskrift af den s. k. Hednalagen i Ängsöcodex af Upplandslagen.

AF

OTTO VON FRIESEN.

Under namn af hednalagen äga vi ett gammalt fornsvenskt stadgande, som bjuder, att vid ärekränkning parterna skola uppgöra sitt mellanhafvande genom tvekamp, och därtill fogar några närmare bestämmelser om striden och dennas rättsliga följder. Om detta stadgande har FR. LÄFFLER offentliggjort en utmärkt undersökning i K. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens *Månadsblad*, 1879: 100 ff.

Visserligen förskrifver sig hednalagen från fornsvensk tid, men tyvärr finnes den icke bevarad i någon fornsvensk handskrift. Den har hittills varit känd i tvenne tidiga nysvenska afskrifter. Den äldsta af dessa är inryckt i OLAVUS PETRIS *Svenska krönika*, KLEMMINGS uppl., s. 50 f. Den andra förekommer å den tomma sista sidan af 1607 års upplaga af Upplandslagen[1]. Originalmanuskriptet till krönikan, ett af OLAVUS PETRIS märkligaste verk, finnes tyvärr icke mer i behåll. LÄFFLER har därför först efter en mödosam kollationering af de 49 handskrifter af krönikan, som innehålla hednalagen, trott sig kunna fastställa lydelsen af Olavus originalafskrift.

I min upplaga af *Upplandslagen efter Ängsöhandskriften*[2], s. xviii, har jag haft tillfälle påpeka, att å det obeskrifna fol. 42 v. af denna handskrift OLAVUS PETRI med egen hand infört hednalagen

[1] Den i *Scriptores rerum Suecicarum medii ævi*, T. 1: 2: 236 (i den där aftryckta Olavus Petris Krönika) förekommande texten, som i flera punkter afviker från de båda ofvan anförda, är, såsom LÄFFLER, anf. arb., s. 103 ff., öfvertygande visat, endast en antikiserande sammanarbetning af dessa, utförd af krönikans förste utgifvare J. H. SCHRÖDER.

[2] *Samlingar utg. af Sv. Fornskr.-sällsk.*, H. 122.

jämte en kort kommentar. Det är alltså möjligt, att vi här stå inför den afskrift, som OLAVUS PETRI begagnat sig af i sin krönika, och därtill den äldsta text af detta lagstadgande, som öfverhufvud finnes bevarad. Aktstycket torde därför vara af det intresse, att det bör i sin helhet offentliggöras. Det lyder:

[Lex(?) . g . . . . . ex(?)][1] antiquissimis Suecorum legisterijs

Giuer ᛉ[2] oquedins ord manni/ þu
er ei manz maki och ei ᛉ j brysti/
Jak er ᛉ sum þu/ þeir sculu[3] mótas
a þriggia wága motum/ Cumber þan ord
hauer giuith/ oc þan cumber ei ord hauer
lutith/ þa mun han wara sum han hetir/
Er ei eidganger oc ei witnis beer/ Er
hwarti firi man eller kunu/ Cumber
oc þan ord hauer lutith oc ei þan
ord hauer giuit/ þa ópar han þry
nidings opp oc merkir han a jor=
þu/ þa han ᛉ þes werri þet tala=
þi han ei halla þorþi/ Nw mótas
þeir baþir/ þeir sculu wapnum/ Sal=
der þan ord hauer lutith/ gilde med
haluum gieldum/ Salder þan ord
hauer giuith/ Glóper orda werster/
Tunga howudbani/ ligger han j
ogildum acri/

---

[1] Bortskuret vid inbindningen. Nedre delen af de gissningsvis inom parentesen anförda bokstäfverna skymtas ännu. Bibliotekarien ANDERSSON föreslår: Lex ignominiae ex. Vid skärningen är äfven antiquissimis skadadt; ordet är dock säkert läsbart.

[2] Olavus Petri har genom en anmärkning, såsom af afbildningen synes, angifvit, att runtecknet ᛉ bör läsas madher.

[3] Kan med lika rätt läsas sculá, enär ordets sista bokstaf i själva verket är till hälften a, till hälften u; á skrifves nämligen regelbundet med ett e öfver a, men öfver detta a äro skrifna tvenne streck, sådana som regelbundet sättas öfver u.

Aff thenna laghen kan man merkia at om han bleeff slaghen j kampen som bleeff manat ther til/ får honom gick halff mandzboot/ men bleeff han slaghen som manade/ han lågh i ogillum åker/ thet år/ får honom gick jngen boot/ hans eghen tunga war hans baneman.

Vår text öfverensstämmer, såsom man finner, således i allt väsentligt med den af Klemming i Krönikan[1] tryckta; afvikelserna äro hufvudsakligen ortografiska, och endast följande kunna förtjäna framhållas: Olavus Petris autograf saknar i r. 5 relativpartikeln **þer** efter **ei**; autogr. har r. 10 **ópar** mot Kl. **opar** samt det af Läffler förmodade **þry** mot Kl. **try**; r. 14—15 och 16 **Falder** mot Kl. **faller** samt slutligen r. 15 **gilde** mot Kl. **gilder**. Däremot har autogr. icke det för originalafskriften af Läffler supponerade **wan** mellan **han** och **wara** i r. 6.

Läffler har uppvisat, att skiljaktigheterna mellan texten i krönikans handskrifter (A) och i 1607 års Upplandslag (B) i det väsentliga bero därpå, att Olavus Petri för sin krönika något förändrat den text, han fann i originalhandskriften, för att göra den begripligare för sig själf och sina läsare. B har i det stora hela — om man bortser från bokstafveringen — trognare återgifvit det gemensamma originalet. I samtliga följande detaljförändringar öfverensstämmer nu autografen med A: autografen har r. 3 **Jak**, B **ek**; tillägger r. 7 **Er** efter **witnisbeer**; har r. 11 **opp** för B:s **op** och **merkir** för B:s **markar**; utelämnar i r. 12 **se** efter **þa**; förvanskar **mádh fullum** till **þeir sculu** och läser slutligen i r. 18 **ligger han** för **liggi** o. s. v.

Af det anförda såväl som af märkliga öfverensstämmelser i ortografiska detaljer framgår med all önskvärd tydlighet, att autogr. måste stå i mycket nära samband med A.

Åtskilliga ålderdomligheter hos autografen visa vidare, att den måste vara ursprungligare än A. Sådana äro: **ópar**[2] för A:s **opar**, **Falder** för A:s **faller**, **þry** för de flesta A-handskrifternas **try**.

Å andra sidan har autografen några anmärkningsvärda afvikelser, som visa, att den icke ensam kan ha utgjort A-texternas källa. Så utelämnar den relativpartikeln **þer** efter **ei** i r. 5 och har i r. 15 **gilde** för A:s **gilder**. Så vidt af Läfflers framställning framgår, före-

---

[1] I det följande betecknad Kl.

[2] **ópar** är säkerliken felupplösning af originalets **øp**[2] eller **øpr**. Jfr för sista alternativet Fragm. af ÄVGL i *Småstycken på Fornsv.*, s. 101 costr för coster, s. 100 ætleðr för ætleðer, s. 102 dottr för dottor.

komma dessa egenheter icke i någon af de af honom granskade A-handskrifterna. Detta nödgar oss till det antagandet, att Olavus Petri väl i hufvudsak följt den afskrift af tvekampslagen, han till sin bekvämlighet infört på det tomma fol. 42 v. i den handskrift af Upplandslagen, som han disponerade och som han under sina studier försett med talrika randanteckningar, men att han därjämte vid stadgans införande och kommentering i Krönikan haft en äldre handskrift att tillgå.

Ångsöhandskriftens text är sålunda af intresse därför, att den ehuru i allt väsentligt öfverensstämmande med A-texterna likväl ger oss en tredje omedelbar afläggare af en medeltida handskrift af ett af vår forntids säregnaste stadganden, samt därför att denna text är den äldsta nu kända uppteckningen af detsamma. — Sv. Litteratursällskapet har också med glädje begagnat tillfället att i faksimile återge denna nyfunna märkliga autograf af den stora reformatorn.

Bæriær maþer oquæþins orð manni, þæ ær ei mal3 maktoc ei maþer i bryst. Dulgh ær maþer sær þer, þer skula mætas a þriggia wagha motið. Kumber þan orð hauær giort oc þan kumber ei orð hauær liþit, þa mun han wara sæn han hitær. Ær ei eþganger oc ei witnis bær, ær hwarti fiær mal ællr hænni. Kumbær oc þan orð hauær liþit oc ei þan orð hauær giort, þa æpar han þry nidingsop oc wærþer han a þer þi. Þa han maþer þet wærri þet taka þi han ei halla porþi. Nu mætas þeir, hawir þeir skiolw wapnum, gialdi þan orð hauær liþit, gialdi mæþ halwom giældum, gialdir þan orð hauær giorth. Blæþir orða wærstær tungæ houuþbani, liggær han ogildær æ[illegible]

Ef thera baþþi hwarran [illegible] at
orþ hwi bleff slaghin i [illegible] bleff
[illegible] til [illegible] halff [illegible]
bot [illegible] bleff han slaghin [illegible]
[illegible] han [illegible] ogilder [illegible]
[illegible] bot [illegible]
[illegible] han bæiman

Almqvist-bref från Amerika.

MEDDELADE AF

HARALD WIESELGREN.

Under rubriken »Herr Hugos Akademi, också ett femtioårsminne» har jag i oktober 1888 i Sällskapet Idun hållit ett föredrag öfver ALMQVISTS amerikavistelse och därunder oaflåtligt fortgående skriftställeri för den 1838 stiftade akademien, numera icke längre bellettristiskt, utan snarare tidsutfyllande läsesalsfrukter, behandlande hvad som hälst. En samling af hans bref till familjen i hemlandet ingick äfven bland materialierna för föredraget, liksom en del barndomsskrifter, det mesta då nyligen genom köp förvärfvadt för Kongl. Bibliotekets handskriftssamling, hvartill kom hvad Artur Hazėlius redan tidigare erhållit för Nordiska Museums arkiv. Föredraget omarbetade jag för tryckning i min 1889 utgifna samling *Bilder och minnen*. Där omnämnes, huru en viss Mr MORGAN 1863 begärt Almqvists självbiografi för en illustrerad biografisk encyklopedi, hvilken Mr Morgan i Canada ämnade utgifva; det af honom bekostade fotografiporträttet af Almqvist, som i annat exemplar af A. hemsändts till Sverige, meddelas i träsnitt, en märklig illustration till berättelsen om hans personliga deltagande i slaget vid Gettysburg. I tillgängliga bibliografiska arbeten vanns ingen upplysning om Mr Morgans encyklopedi, hvadan antagas kunde, att det planlagda arbetet icke vunnit fullbordan. Men af Almqvists bref till hemmet framgick, att han lofvat sända Mr Morgan sin biografi jämte fotografien. Denna biografi borde vara af icke ringa psykologiskt intresse, om än icke af biografiskt eller litteraturhistoriskt, hvilket dock äfven kunde vara att förvänta.

Nära ett årtionde gick efter det *Bilder och minnen* utkommit, innan ett exemplar föll i händerna på en svensk i Amerika, som intresserade sig för Almqvist, herr GUSTAF N. SVAN, i Sioux City, Iowa. Han lyckades sätta sig i förbindelse med Mr Morgan, som ännu lef-

ver i Canada, och låt mig för Kongl. Biblioteket få inköpa Almqvist-brefven från 1863—1864. Den stort utkastade planen om en illustrerad biografisk encyklopedi hade aldrig blifvit realiserad, men Mr Morgan, som 1863 var en ung man om 21 år, förvarade ännu bland materialierna för sitt afsedda verk de bref, hvilka kunde intressera den svenska litteraturhistorien.

Mr Morgan hade i maj 1863 tillskrifvit Almqvist med adress: Stockholm. Brefvet mottogs der af fröken Maria Almqvist, som den 6 juli svarade Morgan, att hennes far under många år befunnit sig på resor, och att hon, så snart hon får reda på hans nuvarande adress, skall tillställa honom Mr Morgans bref. Redan den 8 augusti daterade Almqvist i Filadelfia sitt autobiografiska meddelande till Mr Morgan. Det följer här i noggrant aftryck.

Philadelphia in Pens:a, August 8, 1863.

To Mr Henry J. Morgan, Quebec C. E.

Sir!

I acknowledge the arrival of your Letter, dated Quebec May 18, 1863; and I beg your pardon for my answers coming late enough, as your Letter was sent first to Stockholm in Sweden, and from there to me, here in America, where I did not get it before Juli 27, last week. To your intention to publish my Biography in your new Work: »An Illustrated Biographical Dictionary», to be entitled: »The Men and Women of the Nineteenth Century» &c., I certainly have no objections; and, accordingly, when You ask me »to furnish You with such information on the subject, as I may consider necessary for You to work upon», I venture hereby to send you a list of my principal hitherto published Works, with some few remarks. For me, to write a Selfbiography and communicate that with You, would be, as it seems to me, very improper, as no man is a good or impartial judge of himself. Besides, I don't know how large or how small — I mean, to what extent — You intend to make your biographical sketches in the Dictionary. The best I can do, then, is to tell you where to find general biographical notices about me; for instance, in german (besides Meiers and Pirers lexica) the latest edition of Brockhaus' Konversationslexikon, where Almqvist is spoken of in three different places: 1) sub voce Almqvist; 2) Lowe (one

of my christian-names, Ludwig, or Louis, in a familiar way abbreviated, and so used amongst my acquaintences and relations); 3) in a general aperçu of the newest Swedish Literatur, where Almqvists person takes a place. There are in existence a great many swedish Writings (in pamphlets and newspaperarticles) published about me; but it would be too troublesome for you to notice that. In french, german, and english there may be some other ephemerical articles, touching Almqvist: however, as not knowing something more pertinent of them, although I have heard of them, I can't speak of them. Probably you would like best some comprehensive english work of easier access to you; for instance, *Lynch Bottas* »Handbook of Universal History», New York 1860; where pag. 402 &c. Almqvist is spoken of, very shortly. More extensive is the »Literatur and Romance of Northern Europe», by *William and Mary Howitt,* London 1852, where you may see a tolerably long article addicted to Almqvist, Vol. II, pag. 415—424 (NB. the author writes *J. C. L. Almqvist:* should be *C. J. L.*, as my name in swedish properly is »Carl Jonas Ludvig» — or, as you would have it in english: »Charles Jones Lewis»). — Sweden stands in great obligation to W. & M. Howitt, for their able translations of our good and lovely Fredrika Bremers Novels; and the particular pain they have taken to make other swedish Writers known in England is also very praisworthy. As to me, I have to thank them for the same attention. Candidly I may say to you, Mr Morgan, that it perhaps seems not so little strange of me, that I should recommend Howitts book as a work, wherefrom to compile (or to work upon) for the purpose in question, as in Howitts article on Almqvist there occur not few very hard strictures and sayings against me, derived in many places from some of my very worst Adversaries[1] and professed antagonists in Sweden,

[1] When I speak of Adversaries, I don't mean personal Enemies, or Foes, properly. Such I have none; and I never had. Nobody hates me, I am sure; as I hated and hate nobody. But when I, according to my best understanding and deepest convictions, took a certain firm stand for my ideas and principles — religious, political, philosophical and artistical — it was a matter of course, that other people, not liking those principles, saw very proper to persecute them, and to prosecute me in the same — not for my person, but as a promotor or rather a kind of vehicle for the ideas they wished to have condemned. The dispute, the whole contest, would have been fair play, if my opponents had made use of nothing but reason and good reasons. But unable, as it seems, to controvert the ideas I held, or to, with better or higher reasons, put down the principles upon which they were founded, these combattants thought it easier —

f. i. the Swedish Bee; Swed. Minerva &c; but that matters not. If you will make use of Howitt, you will find ample materials and literary facts, although they must be used with caution (see the above Note). Be this as it may; I leave it all to your own judgment and pleasure. At the end there occurs a mysterious story, concerning Almqvists travelling to America. Almqvist had for some time been in economical connexions with and old gentleman in Sweden. This man wanted to accumulate more wealth by putting money in foreign funds, statepapers or bonds; and thrusted in this affair to some foreign people, who, unfortunately, afterwards proved to be very unreliable persons. Nothing now could be more natural, than that Almqvist, who at that time was a partner in some of the old Gentlemans money-affairs, right away started in hot pursuit after these foreigners (and secretly, to get hold of them unawares); thinking first to find them out in Sweden; thereafter in Germany, where they were gone; so in England; and at last in America. In the mean time, when Almqvist, on that account was departed from Sweden, the old Gentleman, to make his case (and especially his own part of the affair) the more sure, thought proper to commence a kind of lawsuit, in which Almqvist also was complicated, and things of almost every sort were mixt up. Almqvist got no notice of all that before he was abroad and already far away in foreign parts; and as he never had been summoned to appear before this court, he of course did not appear; and he had no reason in the world to by a homeward voyage give up the pursuit of the foreign malefactors and abandon the whole affair, which at that time was of great importance. He satisfied the old Gentleman by letters about the state of the case; and the whole lawsuit in a short time came to nothing, as from the first beginning made up of nothing: the old Gentleman himself living several years afterwards until his death, which happened in a good and common way. But to return. As Almqvist once saw himself on the American soil, and always had been very fond of travelling in foreign countries, he continued there

as it really was — to give me personally foul names, such as charlatan, monster, superficial, a man who likes to make White black and Black white, a Witch riding on a broomstick, and such like miserable abuses. I take Mr Howitt althogether free from those abuses, in some places occuring in his book, against me. These things are imported and compiled from certain swedish theological and æsthetical Controversialists: I recognise the very words, the very terms: they are nothing but old acquaintences to me.

even after the old Gentlemans death. He has since visited almost all parts of the United States, in west and south; been in St. Louis, New Orleans, Texas &c. Lastly he has been occupied in writing Memoirs concerning the Americans and the great Rebellion. In several places he has been in the war himself. His intention is to publish his Sketches in due time; but in swedish, of course; as english is not his native language, and he writes it badly, as You can see of this letter.

Almqvists Writings, as yet published, are principialy these:

Törnrosens Bok (»Book of Roses»); the general title of a Collection of Poetry, Romances, Novels and several Treatises in prose; comprehending most all of the following pieces. — »Törnrosens Bok» is printed in several and different editions, the first appeared in the year 1833.

Jagtslottet (The Castle, or Countryseat, of »*Herr Hugo Löwenstjerna*» — Sir Hughes, — a romantic and rather fancied place in swedish Nericia, where all the pieces, contained in Törnrosens Bok, are supposed to have been produced, performed and read before Herr Hugo and in presence of his family, to the amusement and entertainment of himself, his friends and relations. Jagtslottet is the introduction — or a kind of Introductory Novel — to the whole Törnrosens Bok, conferring a picture and a description of Sir Hughes, his character and biasses, his family, his palace &c. A certain *Richard Furumo* — »Herr Hugos Hofskald» (the Court Poet in Sir Hughes' castle) — is the one, who generally makes the poetry, performs the music and the novels, and reads the romances before the illustrious acsembly at »the Jagtslott». Sometimes and occasionally, howerer, other individuals in Sir Hughes' retinue are intrusted with the task of Performers, in Richard Furumos abscence. — The *Jagtslott* comprehends 1 Volume.

Hermitaget — »the Ermitage» — a Romance from the swedish Middle Ages in the 13th century, under King Waldemar and his Queen, Sophia of Denmark. — 1 Vol

Hinden, Sketches of Adventures in the country. 1 Vol

Drottningens Juvelsmycke — »the Queens Diamond-attire» This is the Romance of *Azouras Lazuli Tintomara*. The place of action is priucipally Stockholm, at the time of King Gustavus III, his murder and death. — Contains XII Books, in 2 Vols.

Amorina, »the history of the Four Relatives». A Romance in V Books, prose and verse. Complete in 1 Volume.

Manhems-Förbundet — the plan and the organisation of the Manhem-Order, 1 Vol. (Mark: this must not be written or spelled »Man-Home»; as »Manhem» is an old Scandinavian Name (nomen proprium), and can not as such be translated but must be written and called such as it is: »*Manhem*»).

Ramido Marinesco; a Dramatic in verse. The place of action in Spain. 1 Vol.

Signora Luna. Tragic Drama, 5 Acts, in verse. The locality, for the most part, is Palermo, Sicily. — 1 Vol.

Ninon de l'Enclos. Comic Drama, 3 Acts, in verse. Locality: Paris, France. — 1 Vol.

Kapellet, a Novel, — Sketch of the folk-life in Sweden; the history is from the Calmarian Seashores. 1 Vol.

Palatset, »the Palace». A Japanese Fugitive appears in this Novel. 1 Vol.

Skällnora Qvarn — »the Mill of Skellnora» — a Novel. Sketch of the folk-life in swedish Upland. 1 Vol.

*Baron Julius K**; a Novel. Sketches of adventures and travels in several parts of Sweden east and west of the lake Wetern; in Nericia &c. 1 Vol.

Araminta May, a Novel in letters. 1 Vol.

Colombine, a dramatic Novel. The place of Action is partly Stockholm, partly Scania. 1 Vol.

Herr Hugos Akademi — »the Academy of Sir Hughes, or the Hugonian Academy». This is a society of learned Men, instituted and regulated by Sir Hughes himself; and entertained at his expences in his own palace (at the Jagtslott), on the purpose and with the obligation to give answer and information, whersoever any learned and difficult question may arise, wich Sir Hughes wishes to have explained, on literary, political, religious, philosophical &c. topics of the highest interrest for him. 1 Vol.

Svenska Fattigdomens Betydelse — »the meaning and significance of Poverty in Sweden. 1 Vol.

Twelf Tracts, or small treatises on several topics; inserted in the periodical *Skandia.* 1 Vol.

Y A System of the Universe; also in *Skandia.* 1 Vol.

Epism and Dramatism, or »the Poetical Fuga»; in the periodical *Swea.* 1 Vol.

Målaren, — »the Painter»; a Romance. 1 Vol. The place of action is close by the Lac Meler-shores.

Helsans Evangelium — »the Gospel of the health». — 1 Vol.

Pajumouf, a legendary Tale, from the Polynesian Ulimaroa or New Holland. 1 Vol.

Det går an, a Novel: the history of *Sara Videbeck*, from Lidköping, Westrogothia. 1 Vol.

Gröna Manuskriptet — or »the green Manuscript». 1 Vol.

Murnis — an Epic in XV Books, in prose. 1 Vol.

Amalia Hillner, a Romance, in 2 Vols. — In the southern parts of Sweden.

Gabrielle Mimanso, a Romance, in 3 Vols. — In modern France.

Ormus och Ahriman, a mythic Tale. 1 Vol.

Semiramis, a Romance. 1 Vol. The place of Action: Syria, Babylonia and Assyria.

Ferrando Bruno, a Dramatic, in verse. 1 Vol.

Guldfogel i Paradis — »the golden Bird of Paradise» — a mythic Tale. 1 Vol.

Arctura, »the Queen of the icy Sea». — a mythic Tale. 1 Vol.

Björninnan, or »the She-Bear»; a Novel, partly in verse, and with music.

Urnan, — »The Urn»; a Novel from the german middle ages. 1 Vol.

Vargens Dotter, — the Daughter of the Wolf»; an Epic in verse. 1 Vol.

Percival och Emandéa; a Novel from old Spain. 1 Vol.

Melia, a legendary Tale, partly in Vers and with music. 1 Vol.

Songes, or »the Dreams», 50 Hymns, with music. 1 Vol.

Isidoros of Tadmos; a Dramatic, in verse. 1 Vol. The place of Action: Syria and Palmyrene.

Marjam; a Dramatic, in verse. 1 Vol. — Palestine, the place of action.

Svangrottan på Ipsara; a Dramatic, in prose. 1 Vol. — The grecian Archipelagos, and the island Ipsara.

Schems-el-Nihar, the Princess of Abessinia; an Epic, in Verse. 1 Vol.

Arthurs Jagt, »the chase of King Arthur» in Merioneth &c. in Wales; an Epic, in verse. 1 Vol.

Svea Vigamal; »the Romance of old Scandinavia», from the time of Odin. Only the 4 first Saga'es are as yet published.

Smaragdbruden, »the Esmeralde Bride», a Romance; 1 Vol.

Syster och Bror, or »the Sister and the Brother»; a Romance. 1 Vol.

Tre Fruar i Småland, »the three Ladies of Smolandia»; a Romance, in 3 Vols.

Grimstahamns Nybygge; »the Colony of Grimstahamn», in Swedish Upland; a Novel. 1 Vol.

Ko-arrendet; or »the Cows to hire»; a Bucolic. 1 Vol.

Ryska Minnet i Norrköping; or »the Russians burning the city of Norrköping in Ostrogothia»; a Novel. 1 Vol.

Gustaf Wasa i Dalarne; »Gustavus Vasa in Dalecarlia»; a Novel. 1 Vol.

Den sansade Kritiken, »the sensible Critic»; a Dramatic Novel. 1 Vol.

Silkesharen på Hagalund, »the Cony at Hagalund» (in the proximity of Stockholm); a Dramatic in 3 Acts in prose. 1 Vol.

Purpurgrefven, or »the s. c. Purple-count»; a Dramatic in 3 Acts, in prose. 1 Vol. The place Stockholm.

Herrarne på Ekolsund, »the Lords of Ekolsund», a great Mansion in Swedish Upland; a Romance in 3 Volumes.

It is to be remarked, that this List of Almqvists works is not put down in chronological order. Also: in this List are not comprised:

1) Almqvists Works of Instruction, or Schoolbooks. Such are grammatical and lexicographical (for instance: A:s *Swensk Språk-lära*, »Swedish Grammar»; *Svensk Rättstafningslära* »Swed. Spelling book» &c.); mathematical: (f. i. A:s *Räknekonst*, »Elementar-Aritmetick», *Geometry, Linearteckning* with Planches &c.); historical (f. i. *Menniskoslägtets Saga*, »the History of Mankind»; hitherto 6 Parts published) &c. Of those Works many have gone through several editions; but in the above List they have been omitted, as not belonging to Törnrosens Bok.

2) A great number of Articles and small Treatises (critical, historical, religious, philosophical &c.), inserted in Swedish Newspapers and Periodicals (such as *Swea*, *Skandia* &c.). Some few of these Pieces have been mentioned, as examples, in the List (See ✝); but not with their swedish titles, or in extenso. To mention them all, would have been to no purpose, and even impossible here.

You would oblige me very much, Sir, by letting me know this Letters arrival to its destination. As I did not know the place of your Residence or Street and House number in the city of Quebec, I could not put it on the Envelope.

As I very often am out in country or gone travelling, and not always am to be found in this city, I direct you, Sir, when you make me the honor of writing to me, to put your Letter in an Outer-Envelope, to:

Mr Lewis Gustavi,

Philadelphia, Pa.

Care of Mr Boericke, *N:o 48 North Ninth Street.*

As soon as I get the answer from you, I will in the mean time have the Carte de Visit Portrait prepared, and sent it to you, in Quebec.

I have the honor to be,
Sir,
Your obedient, humble servant

Carl J. L. Almqvist.

Utom den fantasiskapelse, som skall förklara Almqvists afresa från Sverige och långa vistelse utomlands, är här särskildt att bemärka hans vänliga hänvisning till makarne Howitts bok och förvandlingen till »1 Vol.» af mången en — à två — sidors uppsats i *Törnrosens bok.*

Morgan svarade den 12 augusti, hvarpå Almqvist den 26 augusti sände honom följande skrifvelse:

Philadelphia, Pa, August 26. 1863.

Mr Henry J. Morgan.

Dear Sir!

I thank You very much for your kind Reply, August 12. — You want me to give You the address of Miss Fredrika Bremer and other swedish Writers or Celebrities. True it is, that I am personally acquainted — and for the most part, intimately acquainted — with many of them. I know Miss Bremer, Jenny Lind &c. &c. very well; but I am not able to tell you, where they reside for the present. Fredr. Bremer is in the habit of travelling almost every year; she has been in Italy, in England, in America (but not in Canada, what I know). Wheter she is in Sweden, this time, I can't say. Jenny Lind is married. She use to reside with her husband

(Mr Goldsmith) some where in Germany and, at times, in England. The worst is, that Swedens greatest literary celebrities — Geijer, Wallin, Franzén, Tegnér, Atterbom &c. &c are dead. You can get materials, ample enough, anyhow, for their Biographies, and their likenesses, too, if You apply to certain people in Stockholm or in Upsala. J would advice You, for this purpose, to write to Mr *Carl Bonnier in Stockholm*, one of the principal booksellers and Stationers in that city. You ought to be acquainted with him, at any rate, on account of your forthcoming Work, when You want to have it sold or distributed in Sweden.

Hereby I send You my Carte de Visite, as You wished; and wich the artist forwarded to me some days ago. It is my travelling-costoûme; as I have been a Traveller almost in all my life, and am so still yet. The Hat is a military Hat; but I wear it now, because there is a certain anecdote attached to it, which makes it dear to me.

Trusting, that my lines may not displease You, I will tell the event in few words. During the last Rebelinvasion in Pennsylvania, I rushed, like so many thousand other Unionmen, to the battlefields or the neighborhood of them. I am not engaged in the United States army, but I had many acquaintances there; and when the great 3-days battle at Gettysburg went on, I was close by, although in the beginning not in the very struggle — as a civilian. In one of the hottest melées I saw one of my best friends drop down, badly wounded. I ran to him, saw him die, and was pretty near to be cut in pieces myself; but, fortunately perhaps, instead of having my head cut off, I only lost my hat, which the blast took in a minut and carried away, I don't know where. In the same, seeing my friend deceased, I grasped *his* Hat, covering so my own scull and my bushy hairs flying for the wind in every direction. From this moment I have kept *this very Hat* as a »Souvenir» of my deseased friend, and in the same time as a little piece of memorial from the fields where our noble victory at Gettysburg was fought and won.

I don't know, Sir, whether You like, or not, the position and situation[1] I am put in, on the photographic sketch; but, at any rate, I send it as it is.

Yours respectfully

C. J. L. Almqvist.

---

[1] Situation and Appearance — my mind under the photographying being impressed and influenced by the strong *recollection and remembrance* of the

Sedan är det Almqvist, som återknyter korrespondensen genom följande skrifvelse:

Philadelphia U. S., April 28, 1864.

My dear Sir!

You would oblige me very much by letting me know, in some few lines, what in Quebec (or in Canada, generally) might be the cost of printing, per 8vo sheet, ordinary paper? My reason for asking this, is, that I intend to publish something in print before I leave the country, and as I know the printingprices in Philadelphia, Boston &c., I should like to make a comparison. —

In the same, You could grant me the favour of telling me wether You got the information from Sweden concerning Miss Bremer that you wanted, and about which I wrote you my letter of August 27, last year, (including my Carte de Visite, and which I hope, did come in your hand, September following)? Also, may I take the freedom to ask wether your Universal Biographical Dictionary is forthcoming this year? and if You intend to publish and issue the work in Parts (or Cahiers)?

Yours respectfully

C. J. L. Almqvist.

The answer, directed on the Envelope:
Care of Mr Boericke.
No. 48 North Ninth Street
Philadelphia U. S.

Henry J. Morgan
Legislative Assembly Quebec.

Henry James Morgan, född i Quebec 1842, 1860 Clerk i lagstiftande församlingen, var 1864—67 privatsekreterare, sedan 1888 Chief Clerk i Department of the Secretary of State, Quebec, Canada, och från 1862 utgifvare af Canadian Parlamentary Companion.

---

awful and pityful, but still grand View of the battlefield, where I had seen my dieing Friend go to eternal life and to everlasting glory as a true and noble defender of his country.

Svenska boksamlingar under medeltiden och deras ägare.

SMÄRRE BIDRAG

AF

ISAK COLLIJN.

1. LAURENTIUS MAGNI

och några af honom till Stockholms svartbrödrakloster skänkta böcker.

Under medeltiden funnos i Stockholm, såsom bekant, tvenne större klosterbibliotek, nämligen franciskanernas på Gråmunkeholmen, nuvarande Riddarholmen, och dominikanernas i staden mellan broarne, ungefär på den plats där nu tyska kyrkan ligger. Af dessa är endast det förstnämndas historia något känd. Bland personer, som inlagt förtjänster om detta bibliotek, nämna klostrets annaler särskildt Henricus Dakin och Kanutus Johannis. Efter reformationen stod biblioteket en längre tid obegagnadt, tills det år 1576 af Johan III upplåts åt det af honom i det gamla klostret inrättade Collegium Stockholmense, kändt under namnet jesuitkollegiet. När jesuiterna sedermera fördrefvos från Sverige, lyckades de föra med sig ur landet en del af böckerna. Återstoden bildade tillsammans med rester af andra klosterbibliotek det s. k. kungliga biblioteket på Gråmunkeholmen, hvilket genom Gustaf Adolfs donationsbref af 13 april 1620 och 7 juli 1621 skänktes åt Uppsala universitet, till hvars bibliotek det kom att utgöra grunden[1]. I UB

[1] ANNERSTEDT, *Upsala universitetsbiblioteks historia intill år 1702* (1894), s. 6 f.

förvaras nu åtminstone 21[1] handskrifter och ett 10-tal paleotyper, som en gång tillhört det ursprungliga franciskanerbiblioteket. Äfven till Kongl. biblioteket hafva spillror häraf funnit sin väg, bland hvilka främst märkes klostrets bekanta diarium.

Hvad åter dominikanernas eller svartbrödernas bibliotek beträffar, förstördes detta fullständigt vid den brand, som den 4 april 1407 hemsökte deras kloster. Vi sakna tyvärr hvarje underrättelse om detta biblioteks storlek och innehåll, men af samtida berättelser framgår, att det varit ett »herrligt liberi». Klostret uppbygdes snart igen, och ett nytt bibliotek började åter uppväxa, men detta torde ej kunna hafva täflat med det gamla i storlek och dyrbarhet. När ett eller annat årtionde efter boktryckerikonstens uppfinning tryckta böcker började söka sig väg äfven till vårt land, är det säkerligen med sådana, som detta bibliotek i synnerhet riktat sig. UB äger nämligen ingen enda handskrift, som med säkerhet kan sägas hafva tillhört Stockholms dominikanerbibliotek, då däremot dess paleotypsamling har att uppvisa några, om än få, representanter från detsamma. Så är äfven förhållandet med KB. — Omkring år 1528 fördrefvos munkarne af Gustaf Vasa från klostret, hvilket jämnades med jorden 1547. Biblioteket torde dessförinnan hafva införlifvats med det nämnda kungl. biblioteket på Gråmunkeholmen, hvarigenom förklaras, att UB äger en del af dess böcker. De paleotyper åter, som finnas i KB af samma proveniens, öfverflyttades dit år 1886 på Klemmings föranstaltande från Norra latinläroverket; förut hade de tillhört Stockholms storskola, hvilket framgår af anteckningar i åtskilliga af dessa böcker; till skolans bibliotek återigen hafva de med all säkerhet kommit från det nämnda kungl. biblioteket — en fråga, hvartill jag i en följande artikel får tillfälle att återkomma. Häraf framgår emellertid, att icke hela detta bibliotek kom till UB genom Gustaf Adolfs donation, utan att en del kvarstannat i Stockholm. Det är äfven tämligen säkert, att det dessförinnan betydligt reducerats, i synnerhet genom Sigismunds arf och under hertig Karl, innan det slutligen hamnade i Uppsala.

De svenska källorna äro ytterst sparsamma, när det gäller svartbrödraklostret och dess invånare; intet diarium därifrån är, som bekant, bevaradt. De upplysningar, som stå att få, röra egentligen blott klostrets uppkomst och undergång samt några enstaka händelser af historisk vikt, hvilka tilldragit sig inom detsammas murar.

[1] Ibid., s. 79.

Och om dess bibliotek, vare sig före eller efter branden, vet man alldeles intet. Så nämnes i FANT-AURIVILLIUS *Dissertatio de bibliothecis medii ævi in Sviogothia* (1782) ej ett ord om detsamma. Men att det varit ett rikt bibliotek, framgår otvifvelaktigt af de vackra, i gedigna band bundna paleotyper, som nu förvaras i KB och UB, och i hvilka stå skrifna namn på berömda bröder i detta kloster.

En af dessa är LAURENTIUS MAGNI, klostrets prior och sedermera ordens generalvikarie för Sverige. Han tyckes hafva varit en särdeles boksynt och bokälskande man, som upprepade gånger och af olika anledningar skänkte klostrets bibliotek dyrbara böcker. Tvenne gånger synes han hafva varit klostrets prior, och tvenne gånger har han varit utnämnd till ordens vicarius generalis. Af de böcker, han förärat sitt kloster, finnas nu tre i behåll i UB och fyra i KB. Men som utaf dessa några endast utgöra första tomen till verk om flere volymer, kan man säkerligen genast till siffran 7 lägga 6. Och troligt är, att hans mæcenatskap ej stannat vid blott denna siffra.

De nu bevarade böcker, i hvilka LAURENTIUS MAGNIS namn förekommer, äro följande:

1. VINCENTIUS BELLOVACENSIS. *Speculum doctrinale*. U. o., tr., å. Stor fol. Ej i Hain. UB 33: 30. — Denna utmärkt vackert rubricerade paleotyp, till formatet en af de största i UB, bär på främre pärmens innersida följande med missalstil präntade anteckning:

Ad iubileu*m* fr*at*ris Laurencij magni sacre theo*logi*e m*agist*ri post eius absoluc*io*nem ab off*ic*io p*r*ioratus conue*ntus* Stokholmen*sis*. Anno do*mi*nj Mcdlxxxij^{o}.

2. ANTONINUS FLORENTINUS. *Summa theologica*. P. 1, 2, 4. Nürnberg, Anton Koberger, 1478, 1477, 1479. Fol. Hain *1242. KB (hafva varit catenati). — I P.1, på främre pärmens innersida, med liknande stil och samma datering som föregående:

Ad iubileu*m* fr*at*ris laurencij magni sacre theo*logi*e m*agist*ri post ei*us* absoluc*ione*m ab officio p*r*ioratus co*n*uentus stokholmen*sis*. Anno do*mi*nj M^{o}cd^{o}lxxxij^{o}.

3. JOHANNES DE TAMBACO. *Liber de consolatione theologiæ*. U. o., tr., å. [Strassburg, tryckaren af Henricus Arimiensis.[1]] Fol. Hain *15236. UB 34: 27 (liber catenatus). — Försättsbladet, taget

---

[1] PROCTOR, *An index to the early printed books in the British Museum* (1898), Nr 338.

från en lågtysk inkunabel, bär på innersidan med samma präntade stil följande, endast till dateringen afvikande, anteckning:

Ad iubileu*m* fratris Laure*n*cij magni sacre theo*log*ie m*agist*ri post eius absolucione*m* ab off*ici*o priorat*us* co*n*ue*n*tus Stokholmensis. Anno d*omi*ni M°cd°lxxxiij°.

4. Antoninus Florentinus. *Chronicon sive opus historiarum.* P. 1. Nürnberg, Anton Koberger, 1484. Fol. Hain *1159. KB (har varit catenatus). — På främre pärmens innersida, med hand från slutet af 1500talet: liber scholæ stocholmensis. — Öfverst på första sidan med tidens vanliga skrifstil:

ad jubile*um* f*ratris* lau*rent*ii mag*n*i sac*r*e theo*log*ie p*r*ofesso*ris* ore*tur* p*ro* eo 91.

5. Nicolaus [de Tudeschis] Panormitanus. *Lectura super quinque libros decretalium.* P. 1. Basel, Johannes de Amerbach, 1487. Fol. Hain *12315. UB 31:112 (har varit catenatus). — På första sidan med samma stil som i närmast föregående paleotyp:

lib*er* f*rat*ris Laur*ent*ii mag*n*i sac*r*e theo*log*ie p*r*ofess*oris* q*uem* co*n*tulit co*nue*ntui ad jubi*leu*m a*n*no 96.

Med hjälp af dessa anteckningar och de regester, som afse Laurentius Magni i de af K. H. Karlsson utgifna, ur dominikanerordens generalarkiv i Rom hämtade *Handlingar rörande dominikanerprovinsen Dacia*[1], erhålla vi åtskilliga viktigare data i Laurentius lif. Han är prior redan 1475[2], men i besittning af »litteras sue gratiose absolutionis», d. v. s. med rättighet att afgå »ad placitum». Af denna rättighet har han, såsom af anteckningarna i de båda först nämnda paleotyperna framgår, begagnat sig 1482. Strax därefter torde han ännu en gång hafva beklädt prioratet, från hvilket han, enligt uppgiften i paleotypen Nr 3, ånyo absolverades 1484. Det är föga troligt, att en felskrifning här föreligger, lika litet som något talar emot, att en så betrodd man som Laurentius Magni två gånger varit klostrets prior. Emellertid förefinnes en lucka i generalmagistrarnes registratur för åren 1484—1486, hvarför vi härutinnan äro uteslutande hänvisade till anteckningarna i resp. paleotyper.

På de tre nu nämnda ställena tituleras Laurentius magister. Dock är han väl identisk med den Laurentius in theologia licenciatus, som nämnes i ett den 5 jan. 1485 dateradt

[1] *Hist. handl.*, 18: 1. 1901. [2] Ibid., s. 14, mom. 38.

bref[1], hvari den påflige legaten Bartholomæus de Camerino förklarar, att Olaus Larenson civis Skeningensis gjort sig fri från alla misstankar »in causa incestus . . . Acta sunt hec in presencia reverendi patris fratris laurencij ord. predicatorum in theologia licenciati» . . .

År 1487, enligt bref dateradt Venetiis x Julij[2], utnämnes Laurentius till dominikanerordens generalvikarie för Sverige. Orsaken härtill är att söka i de oupphörliga fejderna emellan svenskar och danskar vid denna tid, till följd af hvilka »ipse etiam prouincialis non potest tute visitare personaliter regnum Svetie». Ordensprovinsialen var nämligen för det mesta bosatt i Danmark. Fred inträdde emellertid snart återigen, så att Laurentius året därpå genom bref från Parma af den 5 okt.[3] absolveras, och den förre ordensprovinsialen Nicolaus Christierni återinsättes i sitt ämbete äfven i Sverige.

I anteckningen år 1491 till den fjärde af de ofvan nämnda paleotyperna tituleras Laurentius Magni för första gången professor sacre theologie; i ett bref till ärkebiskop Jakob Ulfsson, dateradt Strängnäs 5 nov. 1495, anhåller Sten Sture »thet ider nade wille werduges scriffua Doctor Lars vicario predicatorum, oc broder Erlandh vicario minorum till»[4]; vidare finnes i Riksarkivet en samtidig dansk papperskopia, innehållande ett erkännande på en af Fru Birgitte Oluffsdotter på Snestrup till Stockholms dominikanerkloster skänkt afvelsgård »Lederne», utfärdadt af »broder hinrich Prior i swortte brødre closter i Stockholm, broder lauritz magni Doctor i the hellige scrifft oc menige conwentet sammestatz», och dateradt »anno domini tusende firehundrede nijtij paa the ottende fredagen nesth fore sancti Gregorij dagh». Att denne Lauritz Magni är samma person som vår Laurentius Magni, torde vara höjdt öfver allt tvifvel. Häraf synes framgå, att denne efter sitt entledigande från vikariatet förvärfvat doktorsgraden[5] och åtminstone någon tid tjänstgjort såsom lärare eller examinator vid något studium generale, hvarefter han

---

[1] Reuterdahls *Diplomatica*, Bd 2, Nr 639 (UB Cod. E 191). — För denna och andra hänvisningar står jag i tacksamhetsskuld till bibliotekarien Annerstedt, hvilken med synnerlig välvilja ställt till mitt förfogande sina rika samlingar till Uppsala universitets historia.

[2] Karlsson, anf. arb., s. 31, mom. 10.

[3] Ibid., s. 34, mom. 42.

[4] Styffe, *Bidrag t. Skand. hist.*, D. 4: 197.

[5] Se likväl Annerstedt, *Ups. univ. hist.*, D. 1: 16, not 2.

erhållit professorstiteln. Det jubileum, med anledning af hvilket han år 1491 skänker klostret Antoninus Chronicon i tre delar, står måhända i samband med förvärfvandet af någondera af dessa titlar. I registraturet finnes emellertid ingen upplysning om honom för detta år.

Genom ett bref från Florens af den 18 febr. 1496 utnämnes Laurentius ännu en gång till »vicarius nationis regni Gottorum», sedan förutvarande ordensprovinsialen Paulus Petri afsatts från sin värdighet på grund af svikligt förfarande[1]. Hans vikariat varade blott några månader, till dess en ny ordensprovinsial hunnit utnämnas[2]. Det är antagligen med anledning af absolverandet från detta vikariat, som han ånyo jubilerar 1496 och då förärar bröderna Tudeschis Lectura super quinque libros decretalium, ett ingalunda obetydligt verk på fyra volymer.

Hvarken i registraturen eller annorstädes har jag anträffat uppgifter rörande Laurentius senare lefnadsår; icke häller har jag funnit flera honom tillhöriga böcker än de ofvan nämnda, som han förärat klostrets bibliotek vid sina olika »jubileer». Uppgiften att han skulle lefva ännu 1514[3] torde vara hämtad från ett i Riksarkivet förvaradt papperskvitto på från Strängnäs kloster uppburna medel. Detta kvitto är nämligen utfärdadt af »frater Laurentius sacre theologie licenciatus reverendi patris nostri prouincialis super conuentus regni Swecie ordinis predicatorum vicarius» och dateradt »anno domini mdxiiij sexta die mensis Februarii». Med denne Laurentius åsyftas emellertid ej vår Laurentius Magni utan den såsom ordensprovinsial år 1520 aflidne Laurentius Petri[4], såsom med all tydlighet framgår af ett andra papperskvitto i Riksarkivet af samma datum och hand och i samma angelägenhet, i hvilket dennes fadersnamn finnes utsatt.

---

[1] Karlsson, anf. arb., s. 40, mom. 8.

[2] Ibid., s. 41, mom. 13.

[3] Annerstedt, *Ups. univ. hist.*, D. 1: 16.

[4] Baronne de Wedel-Jarlsberg, *Une page de l'histoire des Frères-Prêcheurs. La province de Dacia* (1899), s. 165.

Smärre bidrag till den senare Frihetstidens litteraturhistoria,

hufvudsakligen hämtade ur den Lidénska brefsamlingen i Uppsala universitets bibliotek.

AF

ERNST MEYER.

Att ur Lidéns brefsamling ofantligt mycket är att hämta för litteraturhistorien under 1700talet, därpå hafva talrika litteraturhistoriska och biografiska arbeten lämnat bevis. Åtskilliga bref därur hafva i denna tidskrifts tre första årgångar af bibliotekarien Bygdén blifvit publicerade. Några strödda utdrag och meddelanden ur några andra bland brefven torde ej vara ovälkomna i förväntan och förhoppning på utgifvandet af utförligare delar af samlingen.

1. KEXÉL.

Om skalden Olof Kexéls första uppträdande på den politiskt-litterära skådebanan lämnas af Lidéns korrespondenter några upplysningar och omdömen, hvilka senare visserligen icke äro för honom särdeles fördelaktiga, en sak som man icke heller har anledning att vänta, då man känner den brist på stadga och karaktär, som under hela lifvet utmärkte den i flera afseenden begåfvade litteratören. — De första skrifter, vid hvilka han på ett eller annat sätt fästat sitt namn, äro, som bekant, efter hans disputation pro exercitio 1765 (troligen förf. af præses, C. F. Georgii): *Äreminne öfver Daguesseau* af Thomas, öfvers., 1768; *Prest-manna öde*, för hvilken skrift han, ehuru troligen ej författare[1], ställdes till ansvar; och *Hatten*,

[1] Se Sylwan, *Sv. pressens hist.*, sid. 461.

N. 1—11, 1768—69. Denna senare periodiska partiskrift, »en veckoskrift svarande mot sitt namn», såsom SAMUEL ÅLF kallar den, väckte vid sitt framträdande stort uppseende och allmän missbelåtenhet, ej blott bland mössorna utan äfven bland partivännerna. »En annan partiskrift kallad *Hatten*», skrifver Lidéns vän C. KÆMPE, »kom upp vid nyåret och röjer en ung, kitslig, partisk men nog svag författare. Dess uselhet misshagar med skäl sjelfva det parti, för hvilket han vill fäkta. Man gissar ej obilligt på Hr KEXELIUS, hvars carrière nu börjar bli tämel. politisk. Han tror sig wäl och förstår ej bättre. Från dess hand bör jag ock säga dig att wi framdeles hafwa att wänta en Swensk Dunciade[1]. Hvad tycker du wäl om piltens tilltagsenhet? Flera dylika snillen af samma halt gifwes här ock, som nu i en hast blifwit ryckta ifrån sina witterlekar in på den politiska banan, och är det löjeligt, om icke ömkeligt, att se i deras framkläckta foster huru man welat combinera den klemiga Gesnerska smaken med en bitter, illwillig och irraissonable parti-anda». — Och föga vänligare stämd är GJÖRWELL: »*Hatten* är», skrifver han, »rent af en uselhet af Kexél, som kunde hedra sig, men är bara en klubblöpare». Det mesta i Hatten är af Kexél; åtskilliga stycken äro dock insända. Såsom SYLWAN med rätta anmärker[2], kan man dock knappast instämma i allt det klander, för hvilket denna skrift blef utsatt.

Emot en anonym hattskrift, 'Lettre d'un suédois demeurant à Londres', dat. 8 Dec. 1766[3], hade en replik, 'Remarques sur un écrit qui a pour titre: Lettre . . .', 1767 utkommit. Denna senare skrift, som anses vara af C. G. WARMHOLTZ[4], blef i början af året 1769 föremål för ett svar, *Observations en forme de lettre* . . ., hvars för öfrigt okände författare häftigt men ganska talangfullt angrep mösspolitiken och särskildt den sista riksdagens finans- och allians-politik. Denna skrift anmäldes i rådkammaren af Friesendorff d. 21 jan. nämnda år[5]. Kort därefter öfversattes den till svenska, och af ett bref till Lidén framgår, att öfversättningen gjorts af KEXÉL. SCHÖNBERG skrifver nämligen: »Emot swaret på Londonska brefvet tycktes

[1] Obekant, hvarpå detta syftar.

[2] *Sv. press. hist.*, sid. 461.

[3] Dena skrift är enl. WARMHOLTZ af C. F. SCHEFFER; enl. APELBLAD af v. HESS. Enl. KLEMMINGS anteckningar i K. B:s ex. är SCHEFFER förf., och skriften utkommen i Berlin 1767.

[4] Detta namn är af KLEMMING åtecknadt KB:s ex. — Jfr den karakteristiska uppgiften i *Bibl. hist. sv.-goth.*

[5] GAHMS *Saml. af förbjudna böcker.*

först på året i Dantzig, Observations en forme de Lettres, gingo i tysthet här omkring. En ung extraordinarius wid namn Kexelius, som nyss pliktat för Prästmanna Ödet, öfwersatte dem på Swenska, och lät trycka dem, som man dock ej gillade».

Kexéls nästa litterära bragd tillhör ock de politiska partiskrifternas, »konjuncturskrifternas», klass, hvilka under denna tid öfversvämmade den svenska litteraturen, och med anledning af hvilka A. J. von Höpken skrifver till Lidén: »Om någon wille döma oss, efter de skrifter som dageligen framkomma, så skulle man tro at wij woro icke allenast uti Barbarie stadde, utan, at wij ock icke ärnade oss därutur». — Denna pasquill var: *Bref till en utlänning, om Mössornas Ursprung och Upförande.* Hvem som är den egentlige författaren, är osäkert[1], men Kexél ikläddde sig ansvaret, åtalades och fick böta. Det som vid denna skrift utgjorde en särskildt försvårande omständighet för Kexél var, att preussiske ministern anförde klagomål med anledning af några yttranden däri. Man svarade honom, att författaren redan blifvit fälld till en så stor bötessumma (900 d:r k:mt), att det kunde anses som »det högsta straff, som lagen för förbrytelser af denna egenskap utsätter, och sådant att det evaluerade kroppsplikt svarande emot lifsstraff». Härmed lät sig ministern nöja, ehuru han hade önskat något mera éclatant straff, såsom t. ex. pilori[2]. »Hr Kexél har utgifvit et Pasquil, om Mössornas Ursprung, där han med rätta sliter ont före», skrifver Gjörwell. Anders Schönberg, som, oaktadt Kæmpes berömmande ord till Lidén, att »Kryger och Schönberg äro de enda, som äro fria från partisjuka», i alla fall håller på sitt parti (hattpartiet), skrifver: »Samma hetsiga yngling [Kexél] har låtit trycka et gammalt manuscript [!] kalladt Mössornas Ursprung och öde. Men Riks Rådet Ekeblad lät Advocat-Fiscalen Zellén straxt anklaga den, helt olikt de andres förfarande, hwarest Rådet upmuntrat de infamaste pasquiller mot sitt motparti såsom den så kallade Uplysningen för Swenska Folket [om anledningen till urtima riksdagen 1769]». Denna senare skrift, som utgafs af bokhandlaren B. Holmén, hvilken ock blef åtalad och fälld för densamma, men hvars författare sannolikt var någon eller några högt stående män, jäfvar i själfva verket detta den berömde häfdatecknarens partiska omdöme, ty genomläser man de båda skrifterna, kan man icke undgå att finna, att »Kexéls» är synnerligen opas-

---

[1] Bygdén, *Anon.-lex.*, säger: förf. uppges vara E. Stenius.

[2] Stjernman, *Förbjudna böcker* (Rådsprot. 27/6 och 3/7 1769).

sande och kitsligt skrifven, under det »Holméns» visserligen är skarp, men saklig och allvarlig. I afseende på talangfullhet och skriftställarförmåga kunna de ej ens nämnas på samma dag.

I ett bref från GJÖRWELL $^{26}/_{12}$ 1769 berättas: »KEXÉL har utgifvit en Diss. Hist. Moralis om en Mössa, och HELSINGIUS en dito om en Hatt». Hvad den förra bland dessa efter Dalins mönster hopskrifna satirer angår, är den författad af C. H:SON UGGLA med förord och noter af KEXÉL[1]; hvad den senare åter beträffar, uppger BYGDÉN efter APELBLAD, att den är skrifven af C. G. BROOCMAN. Samma uppgift återfinnes hos BRAAD, *Ostrogot. litt.* Huruvida GJÖRWELL är väl underrättad eller ej, vågar jag ej afgöra.

En uppgift om Kexéls förhållande till TESSIN, som jag ej annorstädes sett återgifven, meddelas i bref från GJÖRWELL $^{27}/_{2}$ 1770. »Gr. Tessin dog», skrifver han, »vid de knappaste vilkor och i en fast obegripelig enslighet, i Kexéls armar, som hade kommit til Julhelgen til Åkerö för at gå Honom litet til handa[2]. Kraftlöshet och vatusot ändade et så lysande lif. Han var dock mycket gl. til slut, skref en vidlöftig Journal för hvar dag, och betygade mycken devotion».

En cause celèbre år 1770 var det Rehbinderska tryckfrihetsmålet, för hvilket C. G. MALMSTRÖM[3] på några rader redogör. Att Rehbinder straffades vida strängare, än han förtjänt — om han nu förtjänt något straff alls för sin tämligen oskyldiga »intimation» i *Dagligt Allehanda* — ligger för oss i öppen dag. Också väckte denna dom stor förtrytelse, en förtrytelse som ej blott kan förklaras ur partilidelserna, utan verkligen, åtminstone till stor del, berodde på en sårad rättskänsla. Såsom vanligt då för tiden gaf sig denna luft i en mängd småskrifter, för och mot, hvarvid ej heller poeterna försummade att stränga sina lyror. — Om denne JEAN ADAM REHBINDER, som då endast var en 30-årig kanslist, men långre fram i tiden blef en ansedd ämbetsman och författare till flera bekanta matrikelverk, finna vi i vår brefsamling ett omdöme, och detta särdeles oförmånligt. Kanslerssekreteraren G. A. LÖWENHJELM skrifver nämligen $^{4}/_{12}$ 1770: »En Baron Rehbinder i kgl. Mts Cancellie har i dessa dagar blifvit ett ämne för Publiquens tal här i Staden likssom Bokhandl. Holmén. Han har infördt i Dagligt Allehanda en Notification, *att Rådsprotoc:ne rörande Öfw.hofpred. Roséns lidande,*

---

[1] Se BYGDÉN, a. a.; jfr *Sv. biogr. lex.*, Bd. 7, sid. 367, och SYLWAN, a. a., sid. 461.

[2] Jfr EHRENHEIM, *Tessin och Tessiniana*, sid. 217.

[3] *Sv. polit. hist.*, D. 6, sid. 212.

som wisa att han utan laga dom och ransakning blifwit afsatt från sysslan, och att H. M:t i nåder behagat sönderrifwa Expeditionen, nu woro färdige och utgifne till Trycket. Saken anses ej mindre än för Crimen læsæ M:tis. En grof och dristig gierning hälst Riks. St:r förklaradt H:s Maj:ts förfarande för lagligt, och Rosén i Nedre J. Revision fått en Skrapa. Besynnerligt är att en man utan genie, utan jugement och utan pgr dristadt giöra ett sådant groft steg».

Bland de småskrifter, som rörande denna sak utkommo, är äfven en anti-Rehbindersk skrift benämnd *Oförgripeligt yttrande til herr baron Jean Adam Rhebinders Owälduga Tänkarc* (ett svar på *En owäldug mans tankar öfwer det . . . R. tilfogade . . . lidande . . .)*. I denna skrifts inledning finna vi en ganska intressant passus, som innefattar ett litet repertorium öfver några af de senast utkomna arbeten, som underhöllo den läsande publikens intresse eller nyfikenhet. I litteraturhistoriskt hänseende är denna passus således af en viss betydelse. Tiraden lyder:

»Baron Rehbinder — — — lyser nu som mäst på wår tryckfrihets theater . . . så där har hwar och en sin period . . . Wi hafwa sedt en Kexell lysa med alla sina willfarelser, huru han har utströdt Momi gift [1] med all den lekande galla, som kan falla på en yster och obetänkt. Han täflade med Confusius [2], så qwick, så lärd, så ilskfull som Han är, och Kexell segrade; Åran följde det wäxande Cadavret [3], och lyckan kastade det handlöst uti dess skjöte: Men Hans fall war beredt och wår Galimathias [2] måtte blifwa et offer för lyckans nycker; Han förswan, och ingen war som instälte sig på skrif-theatern, förr än man såg tre hjeltar, en Cartouche, en Mandrin, en Gundtlack [4] wisa sig med alla de förmåner, som fordras att komma uti Allmänhetens rop. Nu frågades ej mer efter Doctor Knös och Professor Muncks lärda disputer [5]; Nordencrantz

[1] Uttrycket afser närmast Helsingii skrift *Triumviratet på Momi parnass*, hvilken bland annat hade till ändamål att gissla Kexéls 'Hatten'.

[2] *Den swenske Confusius til den swenske Galimathias 1770.* Stockh. 1770.

[3] Se nedan Helsingii skrift.

[4] Tre beryktade bofvar, hvilkas biografier kort förut offentliggjorts: 1) *Den fransyske stor-tjufwen Cartouchs lefwernes-beskrifning.* Stockh. 1770. 2) *Den namnkunnige franska stråt-röfwaren, Ludvig Mandrins lefwerne och bedrifter.* Stockh. 1770. 3) *Den uti Smedjegårds-häktet nu fängslade ryktbare bedragaren och tjufwen Jacob Gundtlacks lefwernes-beskrifning, af honom sjelf författad.* Stockh. 1770.

[5] Denna uppseendeväckande teologiska fejd skall inom kort annorstädes beröras.

arbeten blefwo förglömde, och Rikets Hushålds- och Finance-saker ljudde ej mera uti Kannstöpares munnar; Den betrykta kunde wäl stundom klaga sin nöd, men därå gjordes ej någon aktning för de ständiga omdömen, som yttrades om Gundtlacks äfwentyr och smak i kärleks-saker m. m. Hans ödes dag geck förbi, och hans minne bibehölts med all för honom möjelig heder. De funnos, som med otålig ifwer mera skyndade på fortsättningen af Mandrins lefwerne, än de som efterfråga sednare Delen af Trägårds Swenska Historia[1], och det återstående af allmänna wärlds beskrifningen, samt andre nyttiga böcker. Åndteligen wandes hopen för mycket wid Gundtlacks namn; det blef till slut et maculatur, och nu längtade man efter någon ny Acteur, som wille spela sin Rolle på Skrif-theatern. I en lycklig stund fattar Baron Rehbinder pennan; Han skref på sätt, som Pilatus talade; ett werck af några tryckta rader[2]. Detta stora werk har gjordt honom hedrad, föraktad, hyllad, anklagad, förswarad och dömd, och hans arbeten hafwa med alla dess följder nu uti et år oafbrutit lyst på theatern.»

Ehuru intressant såsom belysande den då för tiden populäraste lektyren, är denna passus dock delvis obegriplig. Kexél är, såsom vi strax skola se, »det växande Cadavret»; att han på något sätt skulle hafva »täflat» med »Confusius» (obekant), hvilken angrep »Galimathias» för dennes skrift 'Märkwärdigt Nytt ifrån Stockholm uti Bref til En Wän i Götheborg' rörande konstitutionssaken (säkerhetsakten), därom veta vi däremot intet. Kexél kan ej gärna vara den egentlige författaren till 'Märkwärdigt Nytt', alldenstund denna skrift är en hätsk möss-skrift och sålunda utgår från ett parti motsatt Kexéls; dessutom skulle Israelsson i sådant fall blott hafva varit ansvaring, ehuru han, enligt Gahm, uppgaf sig vara författare till skriften i fråga. Här måste således anspelas på några andra skrifter, som jag ej känner och ej kunnat återfinna.

En af Mössornas skarpaste pamflettskrifvare och Kexéls ilskne motståndare var Daniel Helsingius[3]. Då den giftiga nidskrift af Helsingius mot Kexél, som af litteraturhistorikerna omnämnes, numera är ytterst sällsynt, begagnar jag tillfället att i sammanhang med det, som om skalden anförts af Lidéns korrespondenter, äfven aftrycka

---

[1] Dalins *Svea rikes historia* utgafs redan 1758 i sammandrag af P. L. Trägård.

[2] Annonsen i *D. Allehanda*, 1770: N. 268.

[3] Om honom se Sylwan, a. a., s. 453 ff., och Eichhorn, *Nya sv. studier*, s. 4 ff.

detta stycke. Det är en stenstil å ett ensidigt tryckt folioblad, utgånget från kungl. boktryckeriet 1770. Här aftryckes den i fortlöpande rader:

Griftstod.

. Uprest. Åt. Et. Wäxande. Cadavre. Och. Tillämnad. Dumheten. Här. Hvilar. Ol. K. Slyngel. Herre. Af. Rodingot. Höga. Tupéen. Smala. Ben. Och. Långa. Hälar. Könets. Marionette Manna-ålderns. Skridfä. Och. Mercurii. Sexternskrifvare. Parnassens. Squelette. Anatomie. Salens. Prydnad. Och. Boklådans. Polichinell. Med. Ett. Ord. Republikens. Friwrak. Ett. Det. Gladaste. Missfoster. Danad. Med. Et. Talande. Antidote. Mot. Hypochondre. Migraine. Och. Vapeurer. Som. Kan. Bringa. Sjefva(!). Alvarsamheten. At. Skratta. Och. Född. Med. Mulpi(*). Siäl. Och. Midæ. Öron. I. Den. Grad. At. Naturen. Den. Frikostiga. Naturen. Som. Altid. Öfverflödar. Då. Hon. Vil. Roa. Sig. Upfylt. I. Rikt. Mått. Den. Förres. Toma. Brist. Med. De. Sednares. Digra. Längd.

Han. Var. I. Spädare. Åldern. Af. Sin. Theatralska. Lefnad. En. Närande. Ämnesvän. Af. Det. Stora. Hår-friseriatet. Som. För. Et. Par. År. Sedan. Stupade. Til. Landets. Skräck. Vårt. Tidehvarfs. Dråpeliga. Fynder. Vax-pomada. Maron-nålar. Tupé-tänger. Voro. Ännu. I. Sin. Råa. Linda. Då. Han. Grep. An. Och. Til. Toilette-hjeltens. Glada. Bestörtning. Fullkomnade. Ett. Stor-värk. Sagt. Och. Gjort.

Det. Hotande. Nordan-vädret. Är. Hans. Uppenbara. Fiende. Den. Ljufva. Zephiren. Är. Hans. Hemliga. Vän. Ty. Han. Som. Med. Leende. Later. Mägtar. Bära. Den. Starkaste. Riks-skakning. Tvinar. Och. Svigtar. Med. Krokiga. Knän. Och. Sladdriga. Wador. Under. Tyngden. Af. En. Enda. Rubbad. Hårlåck.

Dess. Rätta. Tidehvarf. Lyser. Dock. I. Full. Glans. Med. Manna-åren. Då. Han. För. Första. Gång. Doppade. Sin. Penna. I. Den. Aganippiska. Rännelen. Der. Pegasus. Stallat. Upammad. Af. Första. Hand. J. Den. Chymiska. Vettenskapen. At. Utur. Blomman. Suga. Gift. Har. Han. I. En. Original. Svänsk. Trä. - Och. Mur-stil.

(*) Se en Parodie kallad: Lingren och Caisa i Hr Gjörvels Lärda Tidningar. (Orig:s anm.)

Dels . Med . Dels . Utan . Puncter . Kåxat . Tuggat . Sargat . Flere . Slägter . Hela . Stånd . Särskilte . Personer . Ömsom . Fogelfritt . Ömsom . För . Läppgiäld . Men . Altid . Färdig . At . Upoffra . Sina . Rödlätta . Kinder . Åt . De . För . Vissa . Handtag . Så . Retande . Inviter . Rygtet . Som . Aldrig . Hvilar . Blåser . Väl . Ut . Med . Full . Mun . Och . Öpen . Kött-ed . At . Han . Härvid . Blott . Lånar . Sit . Namn . Ej . Annorlunda . Ån . Fordom . Österberg . Lånte . Plåt-sedlar . Mot . Ränta . I. Magfylla . Men . Rygtet . Måste . Svigta . Då . Arbetet . Käns . Af . Sin . Mästare .

Sådant . Är . Wrakets . Ursprung . Men . Dess . Öde . Är . Ännu . En . För . De . Dödeliga . Dold . Gåta . Nu . Sitter . Han . Hos . Sin . Sköna . Residencets . Mäst . Rygtbara . Expeditions-Docka . Knäpper . Nötter . Gnolar . Slagdängor . Och . Suger . På . Carameller.

Wandrings-man . Var . Säker . At . Hans . Minne . Ej . Lätt . Försvinner . Ty . Vid . Hans . Afgång . Skola . Mesdames . Vid . Skepsbrotrapporne . Rista . Sorgsna . Runor . De . I . Gröna . Gången . Strö . Altid . Grönskande . Blad . Sjelfva . Hundgården . Torde . Vatna . Griften . Men . Du . Bör . Hasta . Dig . Undan . Cadavret . Ty . Det . Ofredar . Din . Näsa .

Miscellanea.

Kellgrens sista vilja. [1]

I den svenska litteraturhistorien har nämnts om KELLGRENS önskningar på dödsbädden, bland annat om hans bön att slippa klockringning — den musiken hade aldrig gladt honom — och om bestämmelser rörande hans litterära kvarlåtenskap m. m.

Själfva den handling, i hvilken KELLGREN uttryckt sin yttersta vilja, finnes kvar i Eriksbergs arkiv och förtjänar återgifvas ej blott för sitt innehålls skull utan ock för den trots all ordknapphet känsliga, frasfria och manliga form, hvari skalden här uttalat dessa sina sista önskningar.

Skriften lyder:

Följande dispositioner täcktes min vän Assessor Lenngren verkställa efter min död:

1. Önskar jag att man öpnar min kropp för att till äfventyrs kunna hämta någon uplysning för medicinen om min mångfaldiga och långvariga sjukdom.

2. Begär jag, att man begrafver mig en afton helt sent, tyst och stilla, utan klockringning, en musik den jag i min lifstid innerligen hatat — kunde Själ-ringning äfven undvikas, vore så mycket bättre.

3. Min Piga, Maria Martin, erhåller ett helt års lön, och ett halft års månads p:r, som tillsammans gör 22 Rdr, räknadt ifrån min död. Dessutom hvad hon kan äga att fordra för det förbigångna, eller återstående af dess tjenstetid.

4. Min Gulddosa önskade jag kunde förvandlas till något annat lappri att gifvas assessor Gahn till souvenir af sin besvärlige Patient. Bevare honom Gud för många dylika. Att betala hans möda och omsorg på minsta sätt, skulle all min lilla qvarlåtenskap icke förslå.

---

[1] Meddelad af KARL WARBURG.

Men han var min vän — och den tacksamhetstår, som nu faller på min hand skall godtgöra alt hvad han utslått.

5. Min käpp med Guldknapp täcktes Lenngren behålla till min åminnelse.

6. Mina manuscripter testamenterar jag åt Lengblom. Han behagade väl besörja att Uplagan blir correct; och dervid torde ock min vän Lenngren icke neka sitt biträde. Samlingen, jämte förteckning, ligga i mina Bureauslådor. Jag har väl sökt att inskränka Samlingen så mycket min Egenkärlek tillåtit: men jag önskade att ännu någon granskare ville pröfva om icke något kunde uteslutas. — Hvad jag heligt förbehåller mig, är att ingenting måtte tilläggas. — Rosenstein har lofvat skrifva ett Företal; och detta anser jag för den största heder som kan ske mitt minne.

7. Den serskildta disposition jag gjort till min Brors fördel är af min vän Lenngren känd och bevittnad. Ungefärligen torde de contante penningar som finnas i min bureau, kunna svara deremot.

8. Af mina Böcker, om de försäljas, täcktes Lenngren undantaga Stockholms Posten, alla de Danska, samt de Svenska Vitterhetssamlingar der några mina skrifter finnas införde och med correctioner fullklottrade. Desse förstöras.

9. Jag har af misstroende och försummelse icke gifvit åt tiggande fattige hvad jag kunnat. Jag ville derföre att det lemnades 50 Rdr åt Doct. Murray att tilldela någon eller några mäst behöfvande i eller utom hans Församling.

Stockholm d. 27 December 1794.

J. H. Kellgren.

———

Johan Salberg.

Då jag 1884 utgaf min afhandling *Om Johan Salbergs Grammatica svetica*, hade det icke lyckats mig att få kännedom om Salbergs härstamning. Jag hade endast kunnat framställa den förmodan, att han skulle vara västmanlänning [1]. Detta har nu visat sig vara riktigt. Vid utgifvandet af Uppsala universitets matrikel fann jag under Olof Rudbecks rektorat 1661/62 en Johannes Andreæ Hirudinus Wesman., och vid sökandet efter denne man fördes jag till hans fader Andreas Laurentii Hirudius i Västerås st. herdam., 3: 185. Denne, som enligt nämnda källa först varit lärare vid skolorna i Köping, Västerås och Sala, blef 1647 komminister i Västra Fernebo, 1651 komminister i Romfartuna och slutligen 1653 kyrkoherde i Fläckebo, där han dog 1655. Han var gift 1:a gången med prosten i Romfartuna Ericus Matthiæ Arosiensis dotter Anna († 1651) och hade med henne, säger herdaminnet, »sonen Johan Sahlberg [hvilken] hade 1698 någon tjenst i Stockholm».

Att denne son är den samme Johan Salberg, som författat vår första kända svenska grammatik, har jag funnit bestyrkt af en af honom egenhändigt skrifven 'Kort berättelse om Beskaffenheten af Romfartuna Capellans Lågenhet', hvilken upptager sid. 393—398 i en Romfartuna kyrkas arkiv tillhörig folio-volym, sign. Nr 5 och innehållande handlingar rörande Romfartuna socken. Denna skrift, på hvilkens tillvaro Dr. Vilhelm Molér välvilligt fäst min uppmärksamhet, har varit mig tillsänd och befinnes vara skrifven af samma hand, som skrifvit handskr. A af grammatiken, d. v. s. Johan Salbergs egen; den är ock egenhändigt undertecknad af honom och daterad Stockholm d. 4 Julii A:o 1698. — De uppgifter, som Salberg i sin Berättelse lämnar om sina släktförhållanden, öfverensstämma med herdaminnet.

Det är sålunda konstateradt, att Johan Salberg var son till sedermera kyrkoherden i Fläckebo Andreas Laurentii Hirudius och således uppfödd inom Fernebo kontrakt af Västerås stift.

---

[1] Anf. arb., s. 16, noten.

När eller hvar han föddes, har icke kunnat med säkerhet utredas. Med ledning af det sedermera antagna namnet Salberg torde man likväl med stor sannolikhet kunna antaga, att födelseorten varit Sala, där fadern enligt herdaminnet skall hafva varit collega scholæ 1640—1647. Kyrkoböcker från denna tid finnas icke där i behåll. Kyrkoböckerna i Köping, Västerås, Västra Fernebo, Romfartuna och Fläckebo äro antingen icke bevarade eller lämna om honom ingen upplysning, enligt benägna meddelanden.—Under nämnda namn, Johannes Andreæ Hirudius, förekommer han år 1655 i Västerås skolas 3:e klass; 1656 är han i 4:de klassen, 1657 i samma klass bland »Relicti», 1658 i juni nämnes han bland »Translati in Gymnasium», 1659 är han i gymnasiets »Classis infima» och benämnes jämte två kamrater »Instrum.»[entarius]; 1660 är han slutligen i gymnasiets »Cl. II», hvarefter han försvinner ur lärjungeförteckningen — allt enligt vänligt meddelande af Dr. Molér. Han inskrefs vid universitetet den 9 sept. 1662 och lämnade detsamma enligt egen uppgift redan 1663 (anf. arb., s. 9). I Västmanlands—Dala nations matrikel förekommer han icke, hvilket ej är förvånande, enär det ännu ej var allmän regel, att studenterna voro inskrifna i landskapsförening. Hvar han vistats emellan 1660 och 1662, är obekant.

Sitt tillnamn har han således ändrat, af obekant anledning och vid obekant tidpunkt; i hvarje fall efter inskrifningen vid universitetet. Universitets-matrikelns Hirudinus är förmodligen felskrifning af universitetets rektor för Hirudius.

Aksel Andersson.

Några ord om Runebergs ungdomsdiktning.

Efterskrift.

Med anledning af prof. C. G. ESTLANDERS i dessa dagar publicerade afhandling om *Runebergs skaldskap* anhåller jag att få göra ett litet tillägg till min uppsats, som nedskrifven på försommaren förlidet år förelegat tryckt sedan oktober. Den af mig inledningsvis omnämnda bristen i normalupplagan har, om ej formellt så dock reellt, väsentligen utfyllts af det nyssnämnda arbetet, till hvilket man blott skulle önska ett utförligt register. De däruti meddelade upplysningarna och forskningsresultaten skulle gifvetvis föranledt en hel del ändringar i min uppsats, men då jag i hufvudsak anser mig böra vidhålla de af mig uttalade åsikterna, torde det vara onödigt att besvära *Samlaren* med dessa rättelser.

Göteborg d. 2 mars 1903.

Otto Sylwan.

Anhållan.

Undertecknad, som för Svenska Litteratursällskapets räkning är sysselsatt med utgifvande af HANS JÄRTAS litterära brefväxling, anhåller vördsamt hos alla innehafvare af *bref från eller till Hans Järta* af hufvudsakligast litterärt innehåll om benägna upplysningar angående dessa samt tillstånd till deras afskrifvande och utgifvande.

Säbylund, Kumla d. 12 mars 1903.

Eugène Lewenhaupt.

Svensk litteraturhistorisk bibliografi.

20.

1900—1901.

Upprättad af Isak Collijn.

---

1. Bibliografier.

Andersson, Aksel. Catalogue de l'exposition suédoise de l'enseignement supérieur. Établissements d'enseignement supérieur et savants. Publications savantes. (Exposition universelle de Paris 1900.) Upsala 1900. 8:o. vii, 103 s.

Bygdén, L. Svenskt anonym- och pseudonym-lexikon. Bibliografisk förteckning öfver uppdagade anonymer och pseudonymer i svenska litteraturen. 3—5 (Beweiss—Från). Sp. 193—480. 1900—01.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk., 17: 3—4.

Grönblad, C. Svensk kyrkohistorisk bibliografi. 1898—1899.
Kyrkohist. årsskr., 1900, s. 362—369.

Jensen, O. S. Bibliografi [nord. filol.] for 1899, 1900.
Arkiv f. nord. filol., Bd 17, s. 281—310; 18, s. 257—285.

Lind, E. H. Svensk literaturhistorisk bibliografi. 18 (1898), 19 (1899). 15, 15 s.
I *Samlaren*, 1900, 1901.

Lundstedt, B. Aperçu de la principale littérature bibliographique de la Suède. Rapport fait au congrès international de bibliographie à Paris, août 1900. Stockh. 1900. 8:o. 34 s.

Lönborg, S. Geografiska och kartografiska arbeten i Sverige under 1600-talet.
Ymer. 1901, s. 113 f.

Register öfver Svenska akademiens handlingar från 1786 till . . . [1900].
Sv. akad. handl., D. 15, s. 387—418.

Schulthess, F. Svensk nykterhetslitteratur 1557—1877. Förteckning öfver tryckta skrifter rörande nykterhet, dryckenskap, bränvin o. d. på bekostnad af Svenska nykterhetssällskapet till hundraårsdagen af P. Wieselgrens födelse utgifven. Stockh. 1900. 8:o. vi, 98 s. Pr. 2 kr.

Setterwall, Kr. [Historisk] Bibliografi. 20 (1899), 21 (1900). S. 323—376.
I *Hist. tidskr.*, 1900, 1901.

Årskatalog för svenska bokhandeln. 1899, 1900. Stockh. 8:o. 92, 96 s.

2. Bibliotek och arkiv.

A. Allmänt.

Frågan om verkliga folkbibliotek i hufvudstaden.
I *Stockh. dagbl.*, 1900: N. 190.

Haverman, E. Sveriges offentliga bibliotek. Accessionskatalog. Utg. af Kongl. biblioteket. 14 (1899), 15 (1900). Stockh. 1901—02. 8:o. vi, 464; vi, 404 s.

Hedengren, J. En arkivfråga.
Finsk tidskr., T. 50, s. 146—150. — Om skydd för kyrkoarkiven och upprättande af provinsarkiv i Finland.

Hildebrand, E. En arkivmotion. [Undert.:] Ehd.
Hist. tidskr., 1901, s. 82—87. — J. Centerwalls motion angående de centrala arkivens vård.

Kernkamp, G. W. Over zweedsche, noorsche en deensche archieven.
Nederlandsch archievenblad, 1900—01, s. 181—200.

Kjellberg, C. M. De uppländska städernas arkiv.
Upplands fornminnesfören. tidskr., 21, s. 349—355.

Nyhuus, H. En nordisk biblioteksforening.
Social tidskr., 1901, s. 253 f.

Söderberg, V. Sveriges sockenbibliotek och öfriga anstalter för folkläsning. Stockh. 1901. 8:o. 70 s. Pr. 45 öre.
Fören. Heimdals folkskrifter, N. 69. — Anm. i *Nord. tidskr.*, 1901, s. 167—173, af H. Brulin, och i *Social tidskr.*, 1901, s. 140 f., af N. F—r.

Weibull, L. Bibliotek och arkiv i Skåne under medeltiden. Lund 1901. 8:o. 138 s.
Hist. tidskr. f. Skåneland, 1902. — Ur Festskr. t. prof. Martin Weibull.

Wieselgren, H. Drottning Kristinas bibliotek och bibliotekarier före hennes bosättning i Rom jemte en öfverblick öfver de kungl. biblioteken i Sverige före hennes regeringstid. Stockh. 1901. 8:o. 102 s. Pr. 2 kr.
K. vitt. hist. o. ant. ak. handl., N. F.: 13: 2.

Wrangel, E. Arkivaliska anteckningar från Danzig och Thorn.
Hist. tidskr., 1900, s. 370—381.

B. Särskilda bibliotek och arkiv.

Göteborg.

Göteborgs stadsbibliotek.
I *Stockh. dagbl.*, 1900: N. 410.

Wåhlin, L. Göteborgs stadsbibliotek. Festskrift med anledning af den nya biblioteksbyggnadens invigning den 6 oktober 1900. Göteb. 1900. 4:o. 50 s. Illustr. Pr. 2 kr.
Anm. i *Centralbl. f. Bibliothekswesen,* 1901, s. 170—172, af Aksel Andersson.

Wåhlin, L. Bibliothèque municipale de Gothembourg.
I *Göteborg. Institutions sociales et philanthropiques de Gothembourg.* Göteb. 1900. S. 103—108.

Linköping.

Holmström, O. Linköpings domkapitels arkiv. Arkivstudier. Stockh. 1901. 8:o. x, 364 s. Pr. 10 kr.
Anm. i *Hist. tidskr.*, 1901, Öfversikter, s. 57—61, af S. Clason; i *Kyrkohist. årsskr.*, 1901, s. 318—325, af Herm. Lundström.

Lund.

[Universitets-]Biblioteket. 1899, 1900. [Redogörelser afg. af universitetsbibliotekarien.]
I univ:ts *Årsber.* för 1899/1900, 1900/1901. S. 21—29; 21—30.

Paris.

Jansson, J. K. Den skandinaviska samlingen i biblioteket Sainte-Geneviève. [Undert.:] Spada.
I *Stockh. dagbl.*, 1901: N. 520.
Artiklar om denna samling i *Politiken* 6/11 1901 af E. Lie; 7/11 samma år af S. Birket Smith.

Stockholm.

Handlingar, Kongl. bibliotekets. 22, 23. Stockh. 1900, 1901. 8:o. 12 s., s. 305—459; 13, 132 s. Pr. 3 + 3 kr.
Årsberättelse för år 1899. — V. Gödel. Katalog öfver Kongl. bibliotekets fornisländska och fornnorska handskrifter. 4. — — Årsberättelse för år 1900. — J. A. Almquist. Samtida skrifter rörande Sveriges förhållanden till främmande makter. Supplement 2 [1487—1867].
Gödels Katalog anm. i *Arkiv f. nord. filol.*, Bd 14, s. 187—192, af Kr. Kålund.

Forsstrand, C. Nobelbibliotekets bokförvärf. Några upplysningar af prof. Warburg. [Undert.:] C. F.
I *Sv. dagbl.*, 1901: N. 194.

Warburg, K. En svensk världsinstitution. Alfred Nobels stiftelse. Med 4 bilder.
Ord och bild, 1901, s. 559—568. — Rör hufvudsakligen biblioteket.

Meddelanden från Svenska riksarkivet. 24, 25. Stockh. 1900, 1901. 8:o. S. 185—357. Pr. 1 + 1 kr.
Årsberättelse för år 1899. — Handlingar rörande landsarkivet i Vadstena. 1—3. — E. K:son Leijonhufvud. Utredning angående den 1686 tillsatta lagkommissionens i Riksarkivet förvarade lagförslag och öfriga handlingar. 1. — — Årsberättelse för år 1900. — Förteckning öfver ministeriella handlingar i Riksarkivet. 1 (ny uppl.), 13—18. — Forskningar i Vatikanens arkiv och därmed sammanhängande arbeten 1894—1900. Reseberättelse af K. H. Karlsson.

Stenfelt, P. E. Katalog öfver Riksdagens bibliotek 1901. Stockh. 1901. 8:o. xxiv, 863 s.

Trolleholm.

Ex Bibliotheca Trolleholmiæ. 7—9. Lund 1901. 8:o. 19, 63, 132 s.
7. Presentexemplar från författare och öfversättare. — 8. Ur brefskåpet. 2 [K—Z]. — 9. Ur arkivet. 1. F. d. Soopska arkivet på Stora Bjurum.

Uppsala.

Universitetsbiblioteket under år 1899, 1900. [Redogörelser afg. af universitetsbibliotekarien.]
I univ:ts *Redogörelse* för 1899/1900, 1900/1901. S. 51—66; 52—71.

Zetterstéen, K. V. Verzeichniss der hebräischen und aramäischen Handschriften der Kgl. Universitätsbibliothek zu Upsala. Leipz.-Lund 1900. 8:o. 22 s. Pr. 2 kr.
Anm. i *Literar. Centralbl.*, 1901: N. 50, af O. W.

Vadstena.

Handlingar rörande landsarkivet i Vadstena. 1—3.
I *Meddel. fr. Sv. riksarkivet*, 24. S. 201—214.

3. Bokväsen.

Bokindustriutställningen i Göteborg 1900.
Artiklar i *Göteb. handels- o. sjöf.-tidn.*, 1900: N. 159 (A): 162 (A), undert.: TRH. [ɔ: TORSTEN RUDENSCHÖLD HEDLUND]; 170, undert.: J[OHN] A[TTERBOM]; 180 (A), undert.: J. A.: 186 (B), undert.: TRH.

Hildén, A. Om distributionen af 1642 års finska bibelupplaga.
Historiallinen arkisto, 1900, s. 63—73.

Hildebrand, E. Svenska skriftprof från Erik den heliges tid till Gustaf III:s efter original i Riksarkivet i ljustryck utförda vid Generalstabens litografiska anstalt efter urval och med text. H. 4. Nyare tiden. Stockh. 1900. 29 pl., 9 s. Fol. & 8:o. Pr. 15 kr.
Anm. i *Personhist. tidskr.*, 1901, s. 174—177, af J. R[UDBECK].

Lidblom, E. G. A. Lydekinushandskriften i Kongl. biblioteket. 1. Uppsala 1901. 8:o. 63 s. Ak. afh.
Ur *Antiqv. tidskr. f. Sverige*, Bd 16.

Ottelin, O. Några anteckningar om fornsvenska bokhandskrifter och deras skrifvare.
Verdandis popul.-vet. tidningsartiklar, N. 62, 63. I *Upsala nya tidn.*, 1901: N. 1748 f., m. fl. tidningar.

—— Studier öfver Codex Bureanus. 1. Uppsala 1900. 8:o. x, 172 s., 8 pl. Ak. afh. Pr. 3 kr.
Ur *Ups. univ. årsskr.*, 1900.

Schück, H. Några blad ur bokens historia. Med 11 afbildningar af stilprof. Stockh. 1900. 8:o. 18 s. Pr. 15 öre.
Studentfören. Verdandis småskrifter, 91.

—— Från vår bokhandels barndom. Stockh. 1900. 8:o. 19 s. Pr. 15 öre.
Studentfören. Verdandis småskrifter, 92.

—— Bidrag till svensk bokhistoria. Stockh. 1900. 4:o. 180 s.
Föreningen för bokhandtverk.

—— Gamla bokauktioner.
I *Stockh. dagbl.*, 1901: N. 500.

Sylwan, O. Sveriges siste censor [Nils von Oelreich].
I förf:ns *Från stångpiskans dagar*. S. 57—99. — Förut tryckt i *Hist. tidskr.*, 1893.

Sylwan, O. Något om författarearvoden.
Ibid., s. 121—133. — Förut tryckt i *Samlaren,* 1897.

4. Universitets-, skol- och lärdomshistoria.

A. Allmänt.

Ekedahl, W. Bidrag till den svenska skoldisciplinens historia. Kristianstad 1901. 8:o. 38 s. Lärov.-progr. 1900/01.

Leinberg, K. G. Dissertationes academicæ fennorum extra patriam. Ett bidrag till Finlands kulturhistoria.
Bidr. t. känned. af Finl. natur o. folk, H. 58, s. 347—523.

—— Orationes academicæ fennorum extra patriam habitæ. Ett bidrag till Finlands kulturhistoria.
Bidr. t. känned. af Finl. natur o. folk, H. 61, s. 243—305.

Handlingar rörande finska skolväsendets historia. Utg. af K. G. Leinberg. Saml. 4. Hfors 1901. 8:o. xxiv, 486 s. Pr. 5 fmk.

Liljeblad, J. Bidrag till kännedomen om den medeltida grammatikundervisningen med särskild hänsyn till svenska förhållanden.
Eranos, Vol. 4, s. 33—76.

Röding, R. Lektor Birger Vassenius. Några drag ur 1700-talets odlingshistoria.
I *Minnen fr. Vestergötl.* Upps. 1900. S. 144—151.

Schück, H. Ett blad ur vår medeltidshistoria.
I *Stockh. dagbl.,* 1901: N. 447. — Om svenskars studier i Orléans under medeltiden.

—— Svenska Pariserstudier under medeltiden. [1.]
Kyrkohist. årsskr., 1900, s. 9—78.

Westling, B. G. W. Hufvuddragen af den svenska folkundervisningens historia. Stockh. 1900. 8:o. iv, 461 s. Pr. 4,50.
Anm. i *Hist. tidskr.,* 1901, s. 23—26, af C. O. A[rcadius].

B. Särskilda läroanstalter.

Hernösand.

Carlgren, W. M. Bidrag till Hernösands allmänna läroverks historia. 18 s. Lärov.-progr. 1899/1900.

Lund.

Sylwan, O. En jubelfest.
I förf:ns *Från stångpiskans dagar.* S. 101—119. — Förut tryckt i *Ord och bild,* 1897. — Lunds universitets 100-årsfest 1768.

Sjöström, C. Blekingska nationen 1697—1900. Biografiska och genealogiska anteckningar jemte historik. Lund 1901. 8:o. vi, 496 s. Pr. 10 kr.

Skara.

Alander, P. G. Några ord om Skara läroverk i äldre och nyare tider.
I *Minnen fr. Vestergötl.* Upps. 1900. S. 43—51.

Stockholm.

Stockholms högskola 1878—1898. Berättelse öfver Stockholms högskolas utveckling under hennes första tjugoårsperiod på uppdrag af hennes lärareråd utg. af högskolans rektor. Stockh. 1899 [omsl.: 1900]. 8:o. 212 s.

Lindegren, H. Palmgrenska samskolan 1876—1901. Några minnen. Stockh. 1901. 8:o. 199 s.

Tärna.

Tärna folkhögskola. Dess yttre och inre historia 1876—1901. En fästskrift. Stockh. 1901. 8:o. 164 s. Illustr. Pr. 1,25.

Uppsala.

Annerstedt, Cl. Ett akademiskt gräl på 1600-talet.
Kyrkohist. årsskr., 1901, s. 29—42.

Leinberg, K. G. Finskspråkig disputationspoesi vid Upsala universitet.
Historiallinen arkisto, 1900, s. 74—92.

Matrikel, Uppsala universitets. På uppdrag af universitetets rektor utg. af Aksel Andersson. 1 (1595—1632). Upps. 1900. 8:o. v, 62 s. Univ.-progr.
Tillika i *Ups. univ. årsskr.*, 1900.

Odén, K. G. Östgötars minne. Biografiska anteckningar om studerande östgötar i Uppsala 1595—1900. H. 1. Stockh. 1901. 8:o. 320 s. Pr. 6,25.

Promotioner vid Upsala universitet åren 1600—1899.
I *Inbjudningsskrift* till doktorspromotionerna 1900, utfärdad af promotorerna. S. 33—72.

Åbo.

Bonsdorff, C. v. Åbo akademis förvaltning 1640—1713. 1—9.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 45 (*Förh. o. upps.*, 13), s. 117—246.

Lärdomshistoria, Åbo universitets. 9. Teologins historia vid Åbo universitet af H. Råbergh. Senare delen (1713—1827). Hfors 1901. 8:o. 231 s.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 50.

Örebro.

Karlson, K. F. Blad ur Örebro skolas historia. 5. Örebro 1900. 8:o. 20, ccclix, 80 s., 4 pl. Lärov.-progr. 1899/1900.
Anm. i *Kyrkohist. årsskr.*, 1900, s. 343—352, af Joh. W[ahlfis]k.

5. Kulturhistoria.

Andreen, G. Det svenska språket i Amerika. Upps. 1900. 8:o. 18 s., 1 karta. Pr. 15 öre.
Studentfören. Verdandis småskr., 87.

Berg, W. Anteckningar om Göteborgs äldre teatrar. Bd 3 (1816—1833). Göteb. 1900. 8:o. vii, 459, 1 faksim. Pr. 6 kr.

Bergman, C. J. Gotländska skildringar och minnen. Uppl. 2. Visby 1901. 8:o. 286 s. Pr. 2 kr.

Bildt, C. Svenska minnen och märken i Rom. Stockh. 1900. 8:o. viii, 317 s. Illustr. Pr. 5,50.
Anm. i *Nord. tidskr.*, 1901, s. 163—167, af K. H. Karlsson.

Dietrichson, L. En norrmans minnen från Sverige. Bemyndigad öfversättning af Klara Johanson. 1. Stockh. 1901. 8:o. 245 s. Pr. 4 kr.
Anm. i *Finsk tidskr*, T. 51, s. 212—219, af R. F. v. Willebrand.

Dumrath, O. H. Det xix århundradet i ord och bild. Politisk och kulturhistoria efter de bästa källor bearbetad för svenska förhållanden. D. 1—3. Stockh. 1899—1901. 4:o. viii, 360; viii, 396; vii, 422 s. Illustr. Pr. 36,75.
Innehåller äfven litteraturhist. notiser om sv. skalder o. förf. under 1800talet.

Erdman, N. Ur rococons lif. Seder och typer. Stockh. 1901. 8:o. 213 s. Pr. 3,50.

Fries, Ellen. Svenska kulturbilder. Populära föredrag. Efter författarens död utg. af Lydia Wahlström. Stockh. 1901. 8:o. xi, 400 s., 1 portr. Pr. 4,50.

—— Teckningar ur svenska adelns familjelif i gamla tider. Saml. 1 (uppl. 2)—2. Stockh. 1901. 8:o. 247, 219 s.
Anm. i *Finsk tidskr.*, T. 51, s. 239—241, af M. G. Schybergson.

Hildebrand, H. Sveriges medeltid. Kulturhistorisk skildring. D. 3: 2—4. Stockh. 1900—01. 8:o. S. 161—640. Pr. 7 kr.

Hjärne, H. Helsingelif under helsingelag. Stockh. 1901. 8:o. 30 s. Pr. 20 öre.
Fören. Heimdals folkskrifter, N. 68.

Lindbæk, J. Spredte notitser om svenske i Rom i det 15:de og 16:de århundrede.
Hist. tidskr., 1901, s. 136—144.

Nervander, E. Blad ur Finlands kulturhistoria. Med 29 illustrationer. Hfors-Kuopio 1900. 8:o. viii, 482 s. Pr. 10 fmk.

Sylwan, O. Från stångpiskans dagar. Kulturhistoriska skisser. Stockh. 1901. 8:o. 188 s. Pr. 3 kr.

Tegnér, Elof. Från farfarsfars och farfars tid. Stockh. 1900. 8:o. 348 s. Illustr. Pr. 5 kr.
Anm. i *Finsk. tidskr.*, T. 50, s. 91—92, af M. G. Schybergson; i *Sv. dagbl.*, 1901: N. 6, af O. Levertin.

Wieselgren, H. I gamla dagar och i våra. Småskrifter. Stockh. 1900—01. 8:o. 591 s. Pr. 5,40.

Wigström, Eva. Två blad ur vårt folks kulturhistoria. 1. »Vanhederligt» arbete. — 2. Lefvande folktro.
Sv. fornm.-fören. tidskr., Bd 11, s. 215—226.

6. Svensk litteraturhistoria.

A. Allmänt.

Förhandlingar och uppsatser. 13 (1899), 14 (1900). Hfors 1900, 01. lxv, 254; lxxxi, 244 s. Pr. 3 + 3 fmk.

Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 45, 47.

Förhandlingar. — V. T. Rosenqvist. Om de sedl. o. relig. idéerna i Topelius' diktning för barn. — A. Hultin. Ernest Gestrinius, en finsk vitterlekare från stora ofredens tid. — W. Söderhjelm. Anteckningar om och ur handskrifterna till Runebergs lyriska dikter. — Några bref fr. början af 1600-talet, meddel. af A. Thesleff. — C. v. Bonsdorff. Åbo akademis förvaltning 1640—1713. — E. Wrangel. En föregångare till den fransk-klassiska riktningen i Sveriges litteratur. — Tillägg till Söderhjelms Anteckn. t. Runebergs lyr. dikter. — — Förhandlingar. — R. F. v. Willebrand. Gustaf Philip Creutz. — Agatha Eleonora Falcks lefnadsminnen, utg. af R. Hausen. — C. v. Bonsdorff. Landtvärnsplaner 1802. — G. Castrén. Sällskapet Aurora. — G. Schauman. Gjörwells »Mercure de Svede». — R. Hausen. Tillägg till auditör Ekmans dagbok. — Ett bref af en f. d. Karolin [Johan Stjernschantz], meddel. af R. Hausen. — R. Hausen. Ett litet bidr. t. den yttre medicinens hist. — R. Hausen. Förstod den hel. Birgitta finska? — M. Brenner. Namnet Renner i Finland. — M Brenner. Namnet Brenner i Finland. — M. Stackelberg. Förteckning på familjeporträtt.

Handlingar, Svenska akademiens, ifrån år 1886. D. 14 (1899), 15 (1900). Stockh. 1900, 01. 8:o. 282, 418 s. Pr. 3,75 + 5.

Direktörens tal. — Redog. f. sammankomsten. — C. Snoilsky. Minne af Rutger Fuchs. — Ett besök i Lund vid aftäckn. af Tegnérs bildstod. Ur outgifna reseanteckn. af B. v. Beskow. — C. D. af Wirsén. Järta o. Geijer före o. efter utg. af den senares Litteraturblad. — Täflingsämnen för 1900. — — Direktörens tal. — Inträdestal af A. G. L. Billing. — Svar af Es. Tegnér. — Redog. f. sammankomsten. — W. Rudin. Minne af Olof Kolmodin. — Täflingsämnen för år 1901. — Register 1786—1900.

Samlaren. Tidskrift utgifven af Svenska litteratursällskapets arbetsutskott. Årg. 21 (1900), 22 (1901). Upps. 1900, 01. 8:o. iv, 104, 15; vii, 110, 15, 6 s. Pr. 3,50 + 3,50.

Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk., 1: 21, 22.

Redog. f. årsmötet. — Lydia Wahlström. Petrus Lagerlöfs kollegium i sv. metrik. — E. Wrangel. Bidr. t. sv. dramatikens hist. fr. utl. källor. — Astrils o. Dödens Pijlebyte, meddel. af A. L Wennström. — L. Weibull. Thorildiana. — Bidrag till känned. om de under Gustaf III herskande estet. åsikterna. 1—3. — Herm. Lundström. Om Petrus Jonæ Angermannus' förmenta deltagande i 1600 års bibelkomité m. m. — E. H. Lind. Sv. litteraturhist. bibliografi för 1898. — — Redog. f. årsmötet. — Lars Romares Berätt. om Birgittas kanonisering, utg. af K. H Karlsson. — A. Åkerblom. Bidr. t. den blandade värsens hist. i Sverige. — E. Wrangel. Tysklands litt. under 1700-talet före Klopstock o. dess förh. t. den svenska. — Hilma Borelius. Gessners inflytande på sv. litteraturen. — N. Beckman. Några ord om det fornsv. legendariet. — E. Beckman. En skolkontrovers med polit. efterspel. — Miscellanea. — E. H. Lind. Sv. litteraturhist. bibliografi för 1899. — Medlemsförteckn. 1901.

Beckman, N. Några ord om det fornsvenska legendariet.

Samlaren, 1901, s. 81—84.

Bidrag till kännedomen om de under Gustaf III herskande estetiska åsikterna. 1. O. Sylwan. De vittra tidskrifternas kritik. — 2. A. Gauffin. Leopolds »Critiska anmärkningar vid hjeltedikten: Tåget öfver Bält». — 3. G. Gjörloff. De estetiska åskådningarne vid universiteten.

Samlaren, 1900, s. 68—101. — Uppsatser från litteraturhist. seminariet i Lund höstt. 1899.

Boer, R. C. War der verfasser der Þiðreks saga ein gedankenloser kompilator?
Arkiv f. nord. filol., Bd 17, s. 339—354.

Borelius, Hilma. Gessners inflytande på svenska litteraturen.
Samlaren, 1901, s. 65—80.

Bugge, S. uilinisþat paa Rök-Stenen.
Arkiv f. nord. filol., Bd 16, s. 321—340.

—— Bidrag til den germanske Heltedigtnings Historie. 1. Begyndelsen af Volsunga saga.
Arkiv f. nord. filol., Bd 17, s. 41—53.

Castrén, G. Sällskapet Aurora.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 47, (*Förh. o. upps.*, 14), s. 143—195.

Clausen, J. Sverrig.
I *Illustr. Verldens-Litteraturhistorie*, udg. af Julius Clausen, Bd 3. Kbhvn 1901. S 565—708.

Den vises sten. En hittills okänd rimdikt från 1300-talet. Efter en Upsalahandskrift från år 1379 utg. af R. Geete. Stockh. 1900. 8:o. 16 s.
Bilaga t. Sv. fornskr.-sällsk:ts årsmöte 1900.

Dietrichson, L. Ett litterärt sällskap i Uppsala. (»Namnlösa sällskapet». — »Signaturerna».)
I förf:ns *En norrmans minnen från Sverige*, 1. S. 137—213.

Fries, Ellen. Den svenska odlingens stormän. Lefnadsteckningar för skola och hem. 1. Uppl. 2. Stockh. 1901. 8:o. 90 s., 3 portr. Pr. 1 kr. — Efter författarinnans död fortsatt af Lydia Wahlström. H. 4. 1901. 96 s., 3 portr. Pr. 1 kr.

Gummerus, J. Beiträge zur Geschichte des Buss- und Beichtwesens in der schwedischen Kirche des Mittelalters. 1. Ups. 1900. 8:o. 88, lxviii s. Ak. afh. Hfors.

Hellström, G. Litteraturskandinavismen på 1790-talet.
Illustr. sv. tidskr., 1901, s. 333—338.

Jónsson, J. Um Svíakonungatal i Hervarar-sögu.
Arkiv f. nord. filol., Bd 18, s. 172—179.

Kjellberg, C. M. S. Erikslegendens författare och en autograf af honom.
Kyrkohist. årsskr., 1901, s. 258—266.

Kyrkobruk, Svenska, under medeltiden. En samling af utläggningar på svenska öfver kyrkans lärobegrepp, sakrament, ceremonier, botdisciplin m. m. Efter gamla handskrifter utgifna af R. Geete. Stockh. 1900. 8:o. xvi, 369 s. Pr. 6,25.
Samlingar utg. af Sv. fornskr.-sällsk., H. 119. — Anm. i *Kyrkohist. årsskr.*, 1901, s. 298 f., af Otto N[orber]g.

Lindgren, Hellen. Skalder och tänkare. Litterära essayer. Stockh. 1900. 8:o. 404 s. Pr. 3,50.

—— Vår svenska konstpoesis begynnelser. 1. Hur storhetstidens svenska lyriska poesi kom till. — 2. Storhetstidens svenska diktarlynne.
I *Ljus,* 1901: N. 44, 49.

Läffler, L. Fr. Illustrationer i sten till en Eddadikt. [Untert.:] F. L.
I *Stockh. dagbl.*, 1900: N. 518. — Om en gottländsk bildsten med scener ur Völundssagan.

Memoarer och bref, Svenska, utgifna af H. SCHÜCK och O. LEVERTIN. 1—4. Stockh. 1900, 01. 8:o. Pr. 3,75 för del.

1. Öfverste BRELINS anteckningar 1809—1818. — J. G. OXENSTJERNAS Mitt minne. — UNO v. TROILS självbiografi o. reseanteckningar. — 2. Bibliotekarien C. C. GJÖRWELLS familjebref. — 3. FREDENHEIMS och MENNANDERS brefvexling. — 4. Anekdoter till Svenska historien under Gustaf III:s regering af ADOLF LUDVIG HAMILTON. — 1 o. 3 äro utg. af H. SCHÜCK; 2 o. 4 af O. LEVERTIN. — 1 anm. i *Stockh. dagbl.*, 1900: N. 591, af K. H[ILDEBRAND]; 1 o. 2 i *Sv. dagbl.*, 1900: N. 347, af J. MORTENSEN.

Mjöberg, J. Några iakttagelser om uttrycksfullhet och ordknapphet i det poetiska språkbruket.

Språk och stil, 1901, s. 193—224.

Mortensen, K. Versbygningslære som moderne sprogvidenskabelig Disciplin og som Led af Litteraturhistorien.

Nord. Tidskr. f. Filol., Bd 10, s. 6—20.

Män och kvinnor, Sveriges namnkunnigaste. H. 1—17. Stockh. 1900. 8:o. 272 s., 68 portr. Pr. tills. 5,10.

Nyblom, C. R. [Svensk] Estetik.

I *Sveriges land och folk*, utg. af G. SUNDBÄRG. Stockh. 1901. S. 406 f.

Pipping, H. Om runinskrifterna på de nyfunna Ardre-stenarna. Upps. 1901. 8:o. 69, iii s., 10 pl., 1 karta.

K. human. vet.-samf. skrifter, 7: 3. — Anm. i *Arkiv f. nord. filol.*, Bd 18, s. 132—141, af E. BRATE.

Samlingar utgifna af Svenska fornskrift-sällskapet. 1900, 1901. Lund o. Stockh. 4:o & 8:o. Medl.-afgift 5 kr. för år.

H. 118, 120. K. F. SÖDERWALL. Ordbok öfver svenska medeltids-språket. H. 19, 20. — H. 119. Svenska kyrkobruk under medeltiden, utg. af R. GEETE. — Årsmöten med Bilaga 1900, 1901.

Schück, H. [Svensk] Litteraturhistoria.

I *Sveriges land och folk*, utg. af G. SUNDBÄRG. Stockh. 1901. S. 404 f. — Äfven i den franska uppl. *La Suède:* Histoire littéraire et des arts. S. 407 f.

—— Till Lodbrokssagan.

Sv. fornm.-fören. tidskr., Bd 11, s. 131—140.

—— Den götiska skolan.

I *Stockh. dagbl.*, 1901: N. 250.

Skalder, Svenska, i urval för skola och hem af A. STERNER. 6—10. Stockh. 1900. 8:o. Pr. tills. 1,40.

Skoldramer, Äldre och nyare. För skola och hem sammanställda af B. ESTLANDER. Hfors 1901. 8:o. xxvi, 72 s. Pr. 2,25 fmk.

Skrifter utgifna af Svenska litteratursällskapet. Uppsala 1900, 01. 8:o. Medl.-afgift 5 kr. för år.

1: 21, 22. Samlaren, 1900, 1901. — 7: 5. 1500- o. 1600-talens visböcker, utg. af AD. NOREEN o. J. A. LUNDELL. 5. K. bibl:ts visbok i 16:o. — 17: 3—4. L. BYGDÉN. Svenskt anonym- och pseudonymlexikon. H. 3—5. — 18: 2. Ur Hans Järtas literära brefväxling, utg. af E. LEWENHAUPT. 1: 2. — 19: 2. THOMAS THORILDS bref, utg. af L. WEIBULL. 2.

Skrifter utgifna af Svenska litteratursällskapet i Finland. Hfors 1900, 1901. 8:o. Medl.-afgift 5 fmk för år.

44. Dagbok förd under kriget i Finland 1788—1790 af auditören C. C. Ekman, utg. af R. Hausen. — 45. Förhandlingar o. uppsatser. 13 (1899). — 46. H. Söderhjelm. Karl August Tavaststjerna. En lefnadsteckning. — 47. Förhandlingar o. uppsatser. 14 (1900). — 48. Finlands sv. vitterhet. 2. M. Choræi valda dikter med en lefnadsteckn. af E. Lagus. — 49. Juhani Aho [: J. Brofeldt]. En idéernas man. Biogr. öfver Aug. Fredr. Soldan. — 50. Åbo univ:ts lärdomshist. 9. H. Råbergh. Teologin. Senare delen.

Steffen, R. Den vittra litteraturen.
I *Sveriges land och folk,* utg. af G. Sundbärg. Stockh.. 1901. S. 361—371. — Äfven i den franska uppl. *La Suède:* Littérature. S. 372—381.

Studentsånger, Valda svenska, utg. af G. Kallstenius. Stockh. 1900. 8:o. 74 s. Pr. 50 öre.
För skola och hem, 10.

Sylwan, O. Grundlinjer (biografiska och bibliografiska uppgifter) till föreläsningar öfver Sveriges literatur vid 1800-talets midt. Lund 1900. 8:o. 12 s.
Sommarkurserna i Lund 1900.

—— Reaktionen mot fosforismen.
Nord. tidskr., 1901, s. 415—430.

Söderberg, S. Ölands runinskrifter granskade och tolkade. Med etsningar af R. Haglund. H. 1. Stockh. 1900. 4:o. 88 s., 17 pl.
Sveriges runinskrifter utg. af K. vitt. hist. o. ant. ak., H. 1: 1. — Anm. i *Nord. tidskr.*, 1901, s. 518 f., af A. Olrik; i *Aarbøger f. nord. oldkynd. o. hist.*, 1900, s. 1—15, af S. Bugge.

Söderberg, V. Några äldre svenska historieskrifvare (Ericus Olai, Johannes Magnus, Olaus Petri, Peder Svart, Per Brahe, Erik Göransson Tegel, Johannes Messenius). (Grundlinjer till föreläsningar). Upps. 1901. 8:o. 7 s.
Sommarkurserna i Uppsala 1901.

Thesleff, A. Några bref från början af 1600-talet.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 45 (*Förh. o. upps.*, 13), s. 97—116. — Förnämligast från och till medlemmar af släkterna Horn o. Oxenstierna.

Wahlström, Lydia. Den svenska odlingens stormän. H. 4.
Se Fries, Ellen. (Afd. 6: A.)

Warburg, K., och **Odhner, H.** Svensk litteraturhistoria för folkhögskolor. Uppl. 4, bearb. på grundvalen af 5:e uppl. af K. Warburgs »Svensk litteraturhistoria i sammandrag». Stockh. 1900. 8:o. 48 s. Pr. 55 öre.

Vasenius, V. Världsbild och poesi. Hfors 1900. 8:o. iv, 142 s. Ak. Afh. Pr. 1 fmk.

Vetterlund, Fr. Studier och dikter. Stockh. 1901. 8:o. 183 s. Pr. 2,75.

Wieselgren, H. Krönikorna om Gustaf Vasa.
I förf:ns *I gamla dagar och i våra.* S. 91—112. — Förut tryckt i *Hist. tidskr.*, 1890.

Wirsén, C. D. af. Lefnadsteckningar. Stockh. 1901. 8:o. 515 s. Pr. 5 kr.

Wrangel, E. Aperçu de l'influence de la littérature française sur la littérature suédoise. Mémoire lu au congrès d'histoire comparée, Paris 1900. Mâcon 1901. 8:o. 15 s.
Ur *Annales internationales d'histoire.* Congrès de Paris 1900. Sect. 6. Hist. compar. des littératures. S. 179—191.

Wrangel, E. De betrekkingen tusschen Zweden en de Nederlanden op het gebied van letteren en wetenschap voornamelijk gedurende de zewentiende eeuw. Uit het zweedsch vertaald door Mevrouw BEETS-DAMSTÉ. Uitg. vanwege de Maatschappij der nederlandsche letterkunde te Leiden. Leiden 1901. 8:o. xii, 420 s.
Öfversättning af förf:ns *Sveriges litterära förbindelser med Holland, särdeles under 1600-talet* (1897). — Anm. i *Museum,* 1901, s. 218, af J. W. G. VAN HAARST; i *Nederl. Spectator,* 1901: N. 40, af J. A. WORP.

—— Bidrag till svenska dramatikens historia från utländska källor.
Samlaren, 1900, s. 30—39.

—— Tysklands litteratur under 1700talet före Klopstock och dess förhållande till den svenska.
Samlaren, 1901, s. 47—64.

Åkerblom, A. Bidrag till den blandade värsens historia i Sverige. (Lucidor, Runius, Dalin.)
Samlaren, 1901, s. 17—46.

B. Särskilda författare.

Afzelius, Arv. Aug.
Minnen upptecknade. Stockh. 1901. 8:o. x, 159 s., 1 pl. Pr. 2,25.

Almqvist, C. J. L.
En hittills otryckt dikt af C. J. L. Almqvist.
Illustr. sv. tidskr., 1900, s. 46 f.

BERG, R. G:SON. Sinnesanalogier hos Almqvist. Ett bidrag till den psykologiska stilistiken.
Språk och stil, 1901, s. 49—81.

1830-talets literära strider om C. J. L. Almqvist.
I *Stockh. dagbl.,* 1901: N. 539. — Referat af föredr. hållet af K. WARBURG d. 18 nov. 1901.

Andersson, Anders.
WIESELGREN, H. Anders Andersson.
I förf:ns *I gamla dagar o. i våra.* S. 517—20.

Atterbom.
PALUDAN, J. Lyksalighetens ö. Atterbom og Paludan-Müller. En sammenlignende Litteraturstudie.
Nord. tidskr., 1900, s. 173—205.

JOHAN ERIK RYDQVIST om Atterbom.
I *Sv. dagbl.,* 1901: N. 174.

VETTERLUND, FR. Atterboms sagospel Fågel blå. 1. (Fragmentet i Poetisk kalender 1814. Utkastet från Rom 1818.) Lund 1900. 4:o. 65 s. Ak. Afh.
Ur *Lunds univ. årsskr.,* T. 37.

—— Atterboms senare »Blommor» (1836—37).
I förf:ns *Studier och dikter.* S. 3—49.

—— Romantisk mystik. Strödda anteckningar till Atterboms diktning.
I förf:ns *Studier och dikter.* S. 50—83. — Förut tryckt i *Sv. tidskr.,* 1894.

Bellman.
SCHÖLDSTRÖM, B. Litet midsommarprat — med en hittills otryckt dikt af Bellman — om autografer och litterära skälmstycken af gubben Mengel och Bellman och slåttern å Årstaängen, m. m.
Varia, 1901, s. 376—380.

Silwan, O. Ulla Winblad på bal.
I förf:ns *Från stångpiskans dagar*. S. 135—141. — Förut tryckt, Lund 1898, i 21 ex.

Benedictsson, Victoria.

Hansson, O. Minnen af Ernst Ahlgren.
Ord och bild, 1901, s. 87—97.

Bergklint, Olof.

Beckman, E. En skolkontrovers med politiskt efterspel. Ett bidrag till Olof Bergklints ungdomshistoria.
Samlaren, 1901, s. 85—92.

Beskow, Bernh. von.

Ett besök i Goethes hus 1834. (Ur en anteckningsbok funnen bland kanslirådet F. A. Dahlgrens efterlämnade papper.)
Ord och bild, 1900, s. 26—30.

Ett besök i Lund vid aftäckningen af Tegnérs bildstod. Ur outgifna reseanteckningar af Bernhard von Beskow.
Sv. ak. handl. ifr. 1886, D. 14, s. 103—128.

Wirsén, C. D. af. Minne af friherre Bernhard von Beskow.
I förf:ns *Lefnadsteckningar*. S. 291—515. — Förut tryckt i *Sv. ak. handl.*, 1896 f.

Bielke, Ture Gabriel.

Ture Gabriel Bielkes hågkomster af Karl XII. Med en inledning utg. af C. Hallendorff. Ups. 1901. 8:o. xiv, 98 s. (Studier öfver den äldre Karl XII:s historiografien, 2).

Birgitta.

Les quinze oroisons saincte Brigide. De hel. Birgitta tillskrifna femton bönerna efter ett unikt franskt manuskript i National-biblioteket i Paris utg. af C. Wahlund.
I *Uppsatser i romansk filol. tillägn. prof. P. A. Geijer*. Upps. 1901. S. 1—24.

Nio kapitel ur H. Birgittas uppenbarelser nedskrifna omkr. år 1385. Efter Cod. Oxenstiern. i Kongl. biblioteket utg. af R. Geete. Stockh. 1901. 8:o. 40 s.
Bilaga t. Sv. fornskr.-sällsk:ts årsmöte 1901.

Hausen, R. Förstod den heliga Birgitta finska?
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 47, (*Förh. o. uppa.*, 14), s. 217—220.

Höjer, T. Bidrag till Birgittinerordens historia.
Kyrkohist. årsskr.. 1901, s. 5—28.

Lars Romares Berättelse om den heliga Birgittas kanonisering. Utg. af K. H. Karlsson.
Samlaren, 1901, s. 1—15.

Lindgren, H. Den heliga Birgitta. (Bilder ur Sveriges litterära lif.)
I *Ljus*, 1899: N. 16.

Norberg, O. Den heliga Birgitta (Bilder ur sv. kyrkans hist., 6.)
Läsning f. sv. folket, 1901, s. 81—92.

—— I Vadstena. (Bilder ur sv. kyrkans hist., 8.)
Läsning f. sv. folket, 1901, s. 98—105.

Schück, H. Några anmärkningar om Birgittas revelationer. Stockh. 1901. 8:o. 57 s. Pr. 1 kr.
K. vitt. hist. o. ant. ak. handl., N. F.: 13: 1.

Schück, H. Lifvet i Vadstena kloster.
Dagny, 1901, s. 5—21.
Thomesen, J. Den hellige Birgitta. Et kirkeligt tidsbillede fra den senere middelalder. Af Th.
For kirke og kultur, 1901, s. 17—43.

Blanche, August.

Wieselgren, H. Om August Blanche. Några drag och några minnen, antecknade af H. W.
Julqvällen, 1900, s. 6—8.

Boëthius, Jakob.

Kjellberg, C. M. En politisk predikan från 1698, oriktigt tillskrifven Jakob Boëthius.
Kyrkohist. årsskr., 1900, s. 271—283.

Borneman, Georg Henrik von.

Fången i Simbirsk.
I *Sv. skalder i urval* af A. Sterner, 7. S. 1—18.

Brelin, Salomon.

Öfverste Brelins anteckningar 1809—1818. Utg. af H. Schück.
I *Sv. memoarer o. bref,* 1. S. 1—62.

Bremer, Fredrika.

Far och dotter. Ur några otryckta bref af Fredrika Bremer. Af S—d.
Dagny, 1901, s. 287—292.
Fredrika Bremer om kvinlig konstslöjd.
Dagny, 1901, s. 293—296.
Tankar ur Fredrika Bremers skrifter.
Dagny, 1901, 296—300.
Ur en brefväxling mellan S. A. Hedlund och Fredrika Bremer.
Dagny, 1900, s. 343—355.
Dahlgren, Lotten. Fredrika Bremer. Några erinringar vid hennes hundraårsfest.
Dagny, 1901, s. 271—286.
Fredrika Bremer 1801—1901. Utg. af kvinnosaksförbundet Unionen. Borgå 1901. 8:o. 79 s., 1 portr. Pr. 1,75. fmk.
Fredrika Bremer. Ett hundraårsminne.
I *Stockh. dagbl.,* 1901: N. 379.
Fredrika Bremer och tyskarne.
I *Göteb. handels- o. sjöf.-tidn.,* 1901: N. 196 (A).
Fredrika Bremers hundraårsfest.
Dagny, 1901, s. 301—311.
Lindgren, Hellen. Fredrika Bremer.
I förf:ns *Skalder och tänkare.* S. 13—50.
—— Fredrika Bremer.
I *Sv. dagbl.,* 1901: N. 219.
Warburg, K. Fredrika Bremer. 100-årsminne. [Undert.:] K. W—g.
I *Göteb. handels- o. sjöf.-tidn.,* 1901: N. 190 (B).

Brenner, Sofia Elisabeth.

I *Sv. skalder i urval* af A. Sterner, 6. S. 1—19.

Brinkman, C. G. von.

Ur Hans Järtas liter. brefväxl. 1. Bref t. o. fr. C. G. v. Brinkman.
Se Järta, Hans. (Afd. 6: B.)

TEGNÉR, ELOF. Diplomat, poet och filosof.
I förf:ns *Från farfarsfars och farfars tid.* S. 1—44.

Bäckström, Edv.

WIESELGREN, H. Edvard Bäckström.
I förf:ns *I gamla dagar och i våra.* S. 373—377.

Böttiger.

C. V. Böttigers minnesteckningar öfver E. Tegnér, S. Ödman och J. H. Kellgren såsom feriekurser i modersmålet för de högre allmänna läroverken i sammandrag utg. af P. BAGGE. Uppl. 2. Stockh. 1900. 8:o. 118 s. Pr. 90 öre.

Cederhjelm, Germund Germundsson.

I *Sv. skalder i urval* af A. STERNER, 9. S. 24—27.

Cederhjelm, Josias Carl.

LEVERTIN, O. En aristokratisk tidningsskrifvare och hans familj. Bild från Gustaf III:s tid.
Ord och bild, 1900, s. 369—390.

Celsius, Anders.

HILDEBRANDSSON, H. H. Anders Celsius. 1701—1901. Föredrag hållet i Uppsala å Kongl. vet.-societetens vägnar den 27 nov. 1901.
Nord. tidskr., 1901, s. 601—617.

Celsius, Johan.

Tragedien om Orpheus och Eurydice, uppförd å teatern Lejonkulan i Stockholm 1687, efter handskrifterna utgifven med inledning och textkritiska anmärkningar af PREBEN NODERMANN. Lund 1901. 8:o. 144 s. Pr. 2,50.

Choræus, Mikael.

Valda dikter. Med en lefnadsteckning af E. LAGUS. Hfors 1901. 8:o. cxc, 225 s. (Finlands svenska vitterhet, 2.) Pr. 4,50 fmk.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 48.

Columbus, Samuel.

Astrils och dödens pijlebyte. En dikt af Samuel Columbus. [Medd. af] A. L. WENNSTRÖM.
Samlaren, 1900, s. 40—49.

En supplikation af Sam. Columbus. Medd. af H. HERNLUND.
Samlaren, 1901, s. 104 f.

Creutz, Gustaf Philip.

Atis och Kamilla, skaldedikt i fem sånger utg. af B. RISBERG. Stockh. 1901. 8:o. 36 s. Pr. 25 öre.
För skola och hem, 20.

WILLEBRAND, R. F. v. Gustaf Philip Creutz. Föredrag hållet vid Svenska litteratursällskapets årsmöte den 5 februari 1900.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 47 (*Förh. o. upps.,* 14), s. 1—60.

Crusenstolpe, Magnus Jakob.

MORTENSEN, J. Magnus Jakob Crusenstolpe.
I *Sydsv. dagbl. Snällposten,* 1901: N. 161, 168.

Cygnæus, Fredr.

NERVANDER, E. Fredrik Cygnæus i utlandet 1843—1847. — Finska censur-ediktet af år 1850 samt Fredr. Cygnæus [m. fl. uppsatser om Cygnæus].
I förf:ns *Blad ur Finlands kulturhistoria.* S. 69—120, m. fl. st.

WIESELGREN, H. Fredrik Cygnæus.
I förf:ns *I gamla dagar och i våra.* S. 275—280.

Dahlgren, F. A.

WIESELGREN, H. Fredrik August Dahlgren.
I förf:ns *I gamla dagar och i våra.* S. 553—557.

Dalin.

Lyckönskan till grefve Carl Gyllenborg. [Meddelad efter GUDMUND FRUNCKS afskrift.]
Samlaren, 1901, s. 99—103.

Marionettspel. Meddel. efter GUDMUND FRUNCKS afskrift.
Samlaren, 1901, s. 95—98.

Se ÅKERBLOM, A., *Bidrag till den blandade värsens hist. i Sverige.* (Afd. 6: A.)

Dalstjerna, Gunno.

I *Sv. skalder i urval* af A. STERNER, 9. S. 18—24.

Drake, Carl Magnus.

Utdrag ur Carl Magnus Drakes dagbok. Meddel. af A. LEWENHAUPT.
Hist. tidskr., 1901, s. 119—135.

Düben, Joachim von.

WRANGEL, E. En föregångare till den fransk-klassiska riktningen i Sveriges litteratur.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 45 (*Förh. o. upps.,* 13), s. 247—251.

Ehrenström, Johan Albrekt.

SCHYBERGSON, M. G. En finsk statsman från Gustaf III:s skola: Johan Albrekt Ehrenström.
Finsk tidskr., T. 48, s. 177—191.

Ekman, Carl Christopher.

Dagbok förd under kriget i Finland 1788—1790 af auditören Carl Christopher Ekman. Utg. af R. HAUSEN. Hfors 1900. 8:o. vii, 266 s. Pr. 3 fmk.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 44. — Med »Tillägg» ibid., 47, s. 201—208.

Essen, H. H. von.

Några bref från frih. H. H. von Essen till G. A. Reuterholm. Meddel. af E. LEWENHAUPT.
Hist. tidskr., 1900, s. 155—164.

Franzén.

Frans Michaël Franzén. Hfors 1901. 8:o. 109 s., 1 portr. Pr. 3 fmk.
Finlands lyrik, 1. Urval utg. af Skriftställarlogen.

Fredenheim, C. F.

Fredenheims och Mennanders brefväxling i urval utg. af H. SCHÜCK. Stockh. 1901. 8:o. xxix, 250 s. Pr. 3,75.
Sv. memoarer o. bref, 3.

SCHÜCK, H. Ur Fredenheims papper. 1—4.
I *Stockh. dagbl.*, 1901: N. 524, 530, 536, 548.

Frese, Jakob.

I *Sv. skalder i urval* af A. STERNER, 8. S. 12—48.

Geijer, Erik Gustaf.

En Geijerafton.
I *Stockh. dagbl.*, 1900: N. 519. — Referat af nedanstående föredrag.

Geijer om äktenskapet och kvinnans ställning. Ur S. J. BOËTHIUS' föredrag om Erik Gustaf Geijer i Vetenskapsakademiens hörsal d. 5 nov.
Dagny, 1900, s. 369--371.

Geijers barndomshem.
I *Idun*, 1901: N. 10.

WIRSÉN, C D. AF. Järta och Geijer.
Se JÄRTA, HANS. (Afd. 6: B.)

Gestrinius, Ernest.

HULTIN, A. Ernest Gestrinius. En finsk vitterlekare från stora ofredens tid.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 45 (*Förh. o. upps.*, 13), s. 22-29.

Gjörwell.

Bibliotekarien C. C. Gjörwells, familjebref, utg. af O. LEVERTIN. Stockh. 1900. 8:o xv, 278 s. Pr. 3,75.
Sv. memoarer o. bref, 2.

ERDMANN, N. En lyckans Pamphilius. Interiör från 1700-talet.
Dagny, 1901. s. 89—95.

SCHAUMAN, G. Gjörwells »Mercure de Svede».
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 47 (*Förh. o. upps.*, 14), s. 196 - 200

SCHÖLDSTRÖM, B. Assessorskan Gjörvell.
I *Idun*, 1901: N. 32.

Grafström, Frithjof.

WIESELGREN, H. T. F. Grafström.
I förf:ns *I gamla dagar och i våra*. S. 328—335.

Gustaf II Adolf.

Konung Gustaf II Adolfs tal och skrifter. I urval utg. af C. HALLENDORFF. Stockh. 1901. 8:o. 93, 2 s. Pr. 70 öre.
För skola och hem, 13.

Gustaf III.

STAVENOW, L. Konung Gustaf III. Göteb. 1901. 8:o. 186 s. Pr. 2 kr.
Popul. vetensk. föreläsn. vid Göteb. högsk., 16. — Kap. 4: Konung Gustaf och den andliga odlingen.

Hamilton, Adolf Ludvig.

Anekdoter till svenska historien under Gustaf III:s regering af Adolf Ludvig Hamilton, utg. af O. LEVERTIN. Stockh. 1901. 8:o. xxxvi, 228 s. Pr. 3,75.
Sv. memoarer o. bref, 4.

Hamilton, Carl Axel Hugo.

Utdrag ur Carl Axel Hugo Hamiltons dagbok år 1774. [Meddel. af F. U. WRANGEL.]
Personhist. tidskr., 1900, s. 57—77.

Hedlund, S. A.

Warburg, K. S. A. Hedlund. En minnesruna. Med 3 porträtt.
Svea, 1901, s. 172—192.

Hierta, L. J.

Sjelfbiografiska anteckningar. Till hundraårsdagen af hans födelse enligt uppdrag af stiftelsen för Lars Hiertas minne ånyo utg. af H. Wieselgren. Stockh. 1901. 8:o. vi, 88 s. Pr. 1,50.

Hjärne, Urban.

Fries, Ellen. Urban Hjärne.
I förf:ns *Den sv. odlingens stormän*, 1. Uppl. 2. S. 33—64.

Holmström, Israel.

I *Sv. skalder i urval* af A. Sterner, 6. S. 19—27.

Hwasser, Daniel.

Hedin, L., A. Daniel Hwasser. Skämtaren, sångaren, diktaren från en gången tid. Urval ur hans efterlämnade papper jämte biografiska anteckningar. Stockh. 1901. 8:o. 151 s., 1 pl. Pr. 2,75.

Höppener, Per Johan.

Sylwan, O. Per Johan Höppener, en publicist på 1700-talet.
I förf:ns *Från stångpiskans dagar*. S. 1-56. — Förut tryckt i *Hist. tidskr.*, 1893.

Järta, Hans.

Ur Hans Järtas literära brefväxling, utg. af E. Lewenhaupt. 1. Bref till och från C. G. v. Brinckman. 2. 1900. S. 65—128, ix—xv.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk., 18: 2.

Wirsén, C. D. af. Järta och Geijer före och efter utgifvandet af den senares Litteraturblad. Ett bidrag till kännedomen om bådas åsikter och personligheter.
Sv. ak. handl. ifr. 1886, D. 14, s. 129—279.

Kalm, Pehr.

Ur några bref af Pehr Kalm. Meddel. af J. F.
Finsk. tidskr., T. 49, s. 82—85.

Karl XI.

Karl XI:s bref till Nils Bielke [1676—97]. Utg. af K. samf. f. utg. af handskrifter rör. Skandinaviens hist. genom O. Malmström. Stockh. 1901. 8:o. iv, 100 s.
Hist. handl., 18: 2.

Kellgren.

Ett bref af Johan Henrik Kellgren. Meddeladt af Sbg [ɔ: E. N. Söderberg].
I *Minnen fr. Vestergötl.*, Upps. 1900. S. 115 f.

Valda smärre dikter, utg. af H. Schück. Stockh. 1900. 8:o. 83 s. Pr. 60 öre.
För skola o. hem, 5.

En bortglömd skrifvelse af Joh. Henr. Kellgren. [Meddelad af] Alm [ɔ: Å. Palm].
Samlaren, 1901, s. 93 f.

Se Böttiger, C. V., *Minnesteckningar*. (Afd. 6: B.)

SYLWAN, O. J. H. Kellgrens lärospån som kritiker.
I förf:ns *Från stångpiskans dagar.* S. 173—188. — Förut tryckt i *Samlaren*, 1896.

WAHLSTRÖM, LYDIA. Johan Henrik Kellgren.
I förf:ns *Den svenska odlingens stormän,* H. 4. S. 22—56.

Kolmodin, Olof.

I *Sv. skalder i urval* af A. STERNER, 9. S. 28—43.

RUDIN, W. Minne af prosten och kyrkoherden Olof Kolmodin.
Sv. ak. handl. ifr. år 1886, D. 15, s. 105—383.

SCHÜCK, H. »Biblisk Qvinno-Spegel».
I *Stockh. dagbl.,* 1901: N. 218.

Lagerlöf, Petrus.

WAHLSTRÖM, LYDIA. Petrus Lagerlöfs kollegium i svensk metrik.
Samlaren, 1900, s. 1—29.

Leffler, Anne-Charlotte.

Tvifvel. Utg af J. A. LUNDELL. Stockh. 1901. 8:o. 71 s. Pr. 50 öre.
För skola o. hem, 18.

Lenngren, Anna Maria.

Skaldeförsök i urval utgifna af K. WARBURG. Stockh. 1900. 8:o. 64 s. Pr. 40 öre.
För skola o. hem, 8.

Lénström, C. J.

WIESELGREN, H. Carl Julius Lénström.
I förf:ns *I gamla dagar och i våra.* S. 531—536.

Leopold.

Se *Bidrag t. känned. om de under Gustaf III herskande estet. åsikterna,* 2. (Afd. 6: A.)

Leyoncrona, Christoffer.

I *Sv. skalder i urval* af A. STERNER, 8. S. 1—7.

Lindsteen, Olof.

I *Sv. skalder i urval* af A. STERNER, 8. S. 8 f.

Ling, Per Henrik.

Ling. Créateur de la gymnastique suédoise et ses principes par Une moscovite. Paris 1900. 8:o. 62 s.

Loccenius.

CLASON, S. Studier i 1600-talets svenska statsrätt. Johannes Loccenius och hans lära om rikets »fundamentallagar».
Statsvet. tidskr., 1901, s. 109—128, 176—197.

Lucidor.

Se ÅKERBLOM, A., *Bidrag till den blandade värsens hist. i Sverige.* (Afd. 6: A.)

Malmström, Bernhard Elis.

Valda dikter, utg. af E. HEDÉN. Stockh. 1901. 8:o. 58 s. Pr. 40 öre.
För skola o. hem, 16.

VETTERLUND, FR. Bernhard Elis Malmström, Georg Brandes och en tysk litteraturhistoriker [Julian Schmidt].
I *Aftonbl.,* 1900: N. 162 (B).

Messenius, Arnold Johan.

SÖDERBERG, V. Högförräderimålet mot Arnold Johan Messenius 1624.
Hist. tidskr., 1901, s. 1—24.

Molander, Harald.

HÖGMAN, E. En svensk dramaturg.
I *Idun*, 1900: N. 43.

Mörk, Jakob Henrik.

Mörks »Prins Theodorik» under Kanslikollegii granskning. Ett bidrag till censurens historia under Frihetstiden. Meddeladt af H. HERNLUND.
Samlaren, 1901, s. 108—110.

Nicander.

WIRSÉN, C. D. AF. Minne af skalden K. A. Nicander.
I förf:ns *Lefnadsteckningar*. S. 173—290. — Förut tryckt i *Sv. ak. handl.*, 1892.

Oelreich, Nils von.

Se SYLWAN, O., *Sveriges siste censor*. (Afd. 3.)

Olavus Petri.

NORBERG, O. Mäster Olof. (Bilder ur sv. kyrkans hist., 11.)
Läsning för sv. folket, 1901, s. 248—255.

Oxenstierna, Axel.

Rikskansleren Axel Oxenstiernas skrifter och brefvexling. Utg. af K. vitterhets historie och antiqvitets akademien. 1: 3; 2: 10: 1—3. Stockh. 1900. 8:o. xxi, 818; ix, 879 s Pr. 11 + 12 kr.
Bref 1625—1627, utg. af S. CLASON. — Carl Carlsson Gyldenhielms bref. Johan Skyttes bref. Pfalzgrefven Johan Casimirs bref. Utg. af P. SONDÉN. — Anm. af 1: 1—3 o. 2: 1—9 i *Götting. gel. Anz.*, 1901, s. 52—76, af M. RITTER.

Oxenstierna, Johan Gabriel.

Mitt minne. Utg. af H. SCHÜCK.
I *Sv. memoarer o. bref*, 1. S. 65—158.

WIRSÉN, C. D. AF. Minne af riksmarskalken grefve Johan Gabriel Oxenstierna.
I förf:ns *Lefnadsteckningar*. S. 1—171. — Förut tryckt i *Sv. ak. handl*, 1884.

Palmær, Henrik Bernhard.

Skrifter i urval, utg. af R. G:SON BERG. Stockh. 1900. 8:o. 99 s. Pr. 65 öre.
För skola o. hem, 11.

En satiriker.
I *Idun*, 1901: N. 31.

Palmberg, Johannes.

DJURBERG, V. En svensk medicinsk folkskriftsförfattare på 1600-talet. Medicinsk historisk studie.
Hygiea, 1900, s. 357—405.

Paulinus Gothus, Laurentius.

Ett bref från Paulinus till Gustaf Adolfs enka. Meddeladt af Ldm [ɔ: HERM. LUNDSTRÖM].
Kyrkohist. årsskr., 1901, s. 217—221.

Petre, R.

R. Petres och C. M. Posses dagböcker. Utg. af A. QUENNERSTEDT. Lund 1901. 8:o. xliii, 380 s. Pr. 8 kr. (Karolinska krigares dagböcker, 1.)

Petrus Jonæ Angermannus.

LUNDSTRÖM, HERM. Om Petrus Jonæ Angermannus' förmenta deltagande i 1600 års bibelkomité m. m.
Samlaren, 1900, s. 102—104.

Porthan, Henrik Gabriel.

PALANDER, G. Henrik Gabriel Porthan historiantutkijana. 1. Helsingissä 1901. 8:o. iv, 228 s. Ak. afh.

SCHYBERGSON, M. G. Porthan-Tengströmska manuskriptsamlingen. Af M. G. S.
Finsk tidskr., T. 48, s. 87 f.

Posse, C. M.

Dagbok. Se PETRE, R. (Afd. 6 : B.)

Preutz, Fredrik von.

»Adieu från sin wänn.» En dikt från år 1700 meddelad af SIGRID LEIJONHUFVUD.
Ord och bild, 1900, s. 566—572.

Rhyzelius, Anders.

Biskop A. O. Rhyzelii anteckningar om sitt lefverne. I urval utg. af J. HELANDER. Upps. 1901. 8:o. lxxxvii, 217 s.
Skrifter utg. af Kyrkohist. fören., 3: 2.

WENNERSTEN, O. Biskop Rhyzelius och Bautil.
Kyrkohist. årsskr., 1901, s. 268—274.

Ridderstad, C. Fr.

WIESELGREN, H. Carl Fredrik Ridderstad.
I förf:ns *I gamla dagar och i våra.* S. 384—395.

Risell, Johan.

I *Sv. skalder i urval* af A. STERNER, 9. S. 13—18.

Rudbeck, Olof d. ä.

FRIES, ELLEN. Olof Rudbeck d. ä.
I förf:ns *Den svenska odlingens stormän*, 1. Uppl. 2. S. 1—32.

Rudbeckius, Johannes.

Biskop J. Rudbeckius' kyrkio-stadgar för Westerås stift, utg. af HERM. LUNDSTRÖM. Upps. 1900. 8:o. vi, 62 s.
Skrifter utg. af Kyrkohist. fören., 2: 1.

Rudeen, Thorsten.

I *Sv. skalder i urval* af A. STERNER, 7. S. 19—30.

Runeberg.

BERG, R. G:SON. Runebergs språkbruk.
Pedagog. tidskr., 1900, s. 69—83.

DIETRICHSON, L. Ett besök hos Johan Ludvig Runeberg (1861).
I förf:ns *En norrmans minnen från Sverige*, 1. S. 214—245. — Förut i *Nord. Tidskr. for Lit. og Kunst*, udg. af L. Dietrichson, 1863, s. 125—132.

ESTLANDER, C. G. En afton hos Runeberg.
Brokiga blad, utg. af Konstnärsgillets skriftställarloge, 1901, s. 1—6.

——— Runeberg och Stagnelius.
Finsk tidskr., T. 51, s. 271—282.

Fänrik Ståls män. Porträtt tecknade af finska konstnärer. Med biografier af finska skrifställare. Hfors 1901. Fol. 264 s. Pr. 33 fmk.
Anm. i *Finsk tidskr.*, T. 51, s. 525—528, af K. K. Meinander.

Ett Runebergsporträtt.
Ord och bild, 1900, s. 41—43.

Strömborg, J. E. Biografiska anteckningar om Johan Ludvig Runeberg. 1. Runebergs barna- och skolår. Föredrag hållet i Borgå d. 5 febr. 1878. Uppl. 2. Hfors 1901. 8:o. 98 s. Pr. 1,50 fmk. — 4. Runebergs lif och verksamhet i Borgå. Senare delen: 2. Hfors 1901. 8:o. 295 s. Pr. 6 fmk.

Söderhjelm, W. Anteckningar om och ur handskrifterna till Runebergs lyriska dikter. [Med] Tillägg.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 45 (*Förh. o. upps.*, 13), s. 30—96, 252—254.

Talvio, M. Johan Ludvig Runeberg. Öfversättning af L. Saxén. Kuopio 1901. 8:o. 127 s., 1 portr. Pr. 1,50 fmk.
Folkupplysningssällsk:ts lefnadsteckningar, 1.

Warburg, K. Runeberg och Sverige. (Sammandrag af ett föredrag vid Finska föreningens i Stockholm Runebergsfest.)
I *Göteb. handels- o. sjöf.-tidn.*, 1900: N. 40 (B).

Runius.

Fröding, G. H. Göteborgspoeterna betraktade som lokalskalder, 1. Runius. [Undert.:] H. F.
I *Göteb. handels- o. sjöf.-tidn.*, 1901: N. 302 (B).

Schück, H. Runius.
I *Stockh. dagbl.*, 1901: N. 262.

Se Åkerblom, A., *Bidrag till den blandade värsens hist. i Sverige.* (Afd. 6: A.)

Rydberg, Viktor.

Viktor Rydberg. Tvenne bref till August Fredrik Soldan. Meddel. af Juhani Aho [ɔ: J. Brofeldt].
Finsk tidskr., T. 48, s. 152—156.

Edmark, G. H. Kritik öfver Viktor Rydbergs återställelsesymbol af G. H. Linköping 1900. 8:o. 103 s. Pr. 1 kr.

Eklund, J. A. Viktor Rydberg såsom religionsfilosof.
For kirke og kultur, 1900, s. 396—419.

Hansson, O. Ur en korrespondens med Viktor Rydberg.
Göteb. handels- o. sjöf.-tidn., 1900: N. 237 (B).

Lindgren, Hellen. Viktor Rydbergs Varia.
Ord och bild, 1900, s. 357—361.

— — Mina umgängesvänner i modern litteratur. En revy. 1. Viktor Rydberg.
Nordan, Profhäfte 2, 1900, s. 46—48.

Schöldström, B. En Viktor Rydbergsk diktgestalt i historisk belysning [Knut Ligelius och Gustaf Adolf Skytte].
Förgät mig ej, 1901: julnr, s. 2—6.

Warburg, K. Viktor Rydberg. En lefnadsteckning. 1—2. Stockh. 1900. 8:o. 621, 777 s. Illustr. Pr. 9 kr.
Anm. i *Nord. tidskr.*, 1901, s. 77—84, af E. Beckman; i *Sv. dagbl.*, 1900: N. 262, af O. Levertin.

VETTERLUND, FR. Om Viktor Rydbergs »Singoalla». Några uppslag.
I förf:ns *Studier o. dikter.* S. 84—107.

—— Viktor Rydberg och 80-talets ungdom.
Ibid. S. 125—138.

Rydelius, Andreas.

Biskop Rydelius' omtvistade memorial till 1738 års riksdag, [utg. af] HERM. LUNDSTRÖM.
Kyrkoh. årsskr., 1900, s. 225—252.

Bref från Andreas Rydelius, [meddel. af] Ldm [ɔ: HERM. LUNDSTRÖM].
Ibid., s. 290—301.

QUENSEL, O. Är det s. k »Rydelii Andeliga Memorial» ett falsarium?
Kyrkl. tidskr., 1901, s. 78—89.

Rydqvist, Joh. Erik.

Johan Erik Rydqvist om Atterbom.
I *Sv. dagbl.*, 1901: N. 174.

J. E. Rydqvist och »Svenska språkets lagar».
I *Stockh. dagbl.*, 1900: N. 493.

Vår språkforsknings fader.
I *Idun*, 1900: N. 42.

WARBURG, K. Johan Erik Rydqvist. Ett hundraårsminne 1800 20/10 1900.
I *Göteb. handels- o. sjöf.-tidn.*, 1900: N. 246 (A).

Schefferus, Johannes.

Johannis Frederici Gronovii ad Johannem Schefferum epistolæ. Ex autographis Upsaliensibus edidit E. STRÖMBERG.
Eranos, Vol. 4, s. 148—176.

Schröderheim, Anna Charlotta.

LOOSTRÖM, L. Fruarne Schröderheim och Schröder. Med 5 porträtt. Af L. L.
Personhist. tidskr., 1900, s. 23—25.

Schwerin, Fredrik Bogislaus von.

BÅÅTH-HOLMBERG, CECILIA. En svensk storman. En bild från Karl Johans dagar. Stockh. 1901. 8:o. 184 s., 1 portr. Pr. 2,75.
Kulturbiblioteket.

Sjöberg, Erik Julius.

Vitalis. Valda skrifter, utgifna af R. G:SON BERG. Stockh 1900. 8:o. 56 s. Pr. 35 öre.
För skola o. hem, 9.

NERVANDER, E. Något om svenska skalden Vitalis och hans ifrågasatta öfverflyttande till Finland.
I förf:ns *Blad ur Finlands kulturhist.* S. 471—478.

Skytte, Nils.

Öfverste Nils Skyttes dagbok 1675—1720. Utg. af O. BERGSTRÖM. Tryckt som manuskript. Stockh. 1901. 8:o. 101 s. Pr. 3 kr.

Snellman, Johan Vilhelm.

MEURMAN, A. Johan Vilhelm Snellman. För folkupplysningssällskapet, enligt TH. REIN. Hfors 1901. 8:o. 144 s., 1 portr. Pr. 1,50 fmk.
Folkupplysningssällsk:ts lefnadsteckningar, 3.

REIN, TH. Johan Vilhelm Snellman. Senare delen: 2 (1763—1881). Hfors 1901. 8:o. S. 401—718, 21, vi s., 7 pl. (Suppl.-bd till Snellmans Samlade arbeten.) Pr. 8 fmk.
Anm. i *Finsk tidskr.*, T. 51, s. 184—201, af M. G. SCHYBERGSON; i *Hist. tidskr.*, 1901, Öfversikter, s. 71—78, af C. v. BONSDORFF.

WIESELGREN, H. Johan Vilhelm Snellman.
I förf:ns *I gamla dagar och i våra.* S. 298—307.

Spegel.

I *Sv. skalder i urval* af A. STERNER, 10. S. 1—25.

En brefväxling mellan Swedberg och Spegel. [Meddel. af] HERM. LUNDSTRÖM. (Bidrag till de kyrkliga böckernas historia under Karl XI:s regering, 1.)
Kyrkohist. årsskr., 1900, s. 140—154.

Rudera Gothlandica ɔ: Guthi lands karmr. De priscis insulæ istius colonis, opibus, munimentis, legibus, bellis, cladibus etc.: reliquiæ historicæ ex dispersis hinc inde membranis collectæ. Gothlandz godheet, eller kort beskrifning om then øøn samt desz inbyggiare och lägenheet sammandragen utaf then ringa men ljkwäl sanferdiga underrättelsen, som ännu ther om lembnad är Anno 1683 af Haqv. Spegel. Utg. af O. V. WENNERSTEN. Visby 1901. 8:o. iv, 244 s. Pr. 3,25.
Äfven som Bilaga till *Gotlands Alleh.*, 1901: N. 26 B.

Två skrifvelser från Haqvin Spegel till Skara stifts prästerskap. [Meddel. af] E. HALLER.
Kyrkohist. årsskr., 1901, s. 230—236.

Stagnelius.

ESTLANDER, C. G. Runeberg och Stagnelius. Se RUNEBERG. (Afd. 6: B.)

Stenbäck, Lars.

ASPELIN, E. Lars Stenbäck. Hfors 1900. 8:o. 584 s. Illustr. Pr. 9 fmk.

Stiernhielm.

Stiernhielmiana. Meddelade af H. HERNLUND.
Samlaren, 1901, s. 106—107.

HJELMQVIST, TH. Anmärkningar till några ställen i Stiernhielms dikter.
Arkiv f. nord. filol., Bd 17, s. 317—338.

LINDGREN, HELLEN. Georg Stiernhielm. 1—2. (Bilder ur Sveriges litterära lif.)
I *Ljus*, 1900: N. 37, 38.

Strandberg, C. V. A.

TEGNÉR, ELOF. En folktribun och en frihetsskald från 1840.
I förf:ns *Från farfarsfars och farfars tid.* S. 199—221.

Swebilius, Olof.

AHNFELT, O. En af forskningen hittills okänd källa till Swebilii katekes.
Kyrkohist. årsskr., 1901, s. 108—121.

Swedberg, Jesper.

I *Sv. skalder i urval* af A. STERNER, 10. S. 26—36.

Bref från Jesper Swedberg. [Meddel. af] HERM. LUNDSTRÖM.
Kyrkohist. årsskr., 1901, s. 236—243.

Ett bref från Jesper Svedberg till prosten Mag. M. Seth i Habo.
I *Minnen fr. Vestergötl.* Upps. 1900. S. 39—42.

FRIES, ELLEN. Jesper Svedberg.
I förf:ns *Den sv. odlingens stormän*, 1. Uppl. 2. S. 65—90.

LUNDSTRÖM, HERM. Bidrag till de kyrkliga böckernas historia under Karl XI:s regering. 1. En brefväxling mellan Swedberg och Spegel. — 2. Om den år 1691 tillsatta bibelkommissionens utlåtande. — 3. Swedbergs år 1695 afgifna försvar för sin psalmbok.
Kyrkohist. årsskr., 1900, s. 140—174.

TOTTIE, H. W. En lifsbild från de sista decennierna af vår storhetstid. Ur biskop Svedbergs självbiografi.
Kyrkohist. årsskr., 1900, s. 87—106.

Swedenborg.

LINDGREN, HELLEN Emanuel Swedenborg. 1—2. (Bilder ur Sveriges litterära lif.)
I *Ljus*, 1900: N. 21, 22.

Tavaststjerna, Karl August.

SÖDERHJELM, W. Karl August Tavaststjerna. En lefnadsteckning. Hfors 1900. 8:o. 324 s. Pr. 4 fmk.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 46. — Anm. i *Finsk tidskr.*, T. 50, s. 127—133, af A. LÖNNBECK; i [Finskt] *Ateneum*, 1901, s. 95—103, af A. TÖRNUDD; i *Sv. dagbl.*, 1900: N. 344, af O. LEVERTIN

—— Ett kapitel ur Karl A. Tavaststjernas biografi.
[Finskt] *Ateneum*, 1900, s. 1—23.

Tegnér, Elof.

BÅÅTH- HOLMBERG, CECILIA. Elof Tegnér och Källstorps prästgård.
I *Idun*, 1900: N. 11.

LIDFORSS, E. Elof Tegnér. * 30 Juni 1844 † 26 Februari 1900.
Ord och bild, 1901, s. 147—153.

WIESELGREN, H. Elof Kristoffer Tegnér. Af H. W.
Svea, 1901, s 243—246.

Tegnér, Esaias.

Se BÖTTIGER, C. V., *Minnesteckningar*. (Afd 6: B.)

LEVERTIN, O. Östrabo. — Ännu en gång Östrabo.
I *Sv. dagbl.*, 1901: N. 8, 24.

SCHÜCK, H. Mjeltsjukan. 1—3.
I *Stockh. dagbl.*, 1901: N. 44, 50, 51.

TEGNÉR, ELOF. Östrabo. [Fragment, utg. posthumt.]
I förf:ns *Från farfarsfars och farfars tid.* S. 245—337.

WEIBULL, L. Tegnérs och Oehlenschlägers möte i Lund 1829. Med skaldernas silhuetter af O. RYDBECK och två bilder.
Finn, utg. af Lukasgillet i Lund, 1900, s. 31—36.

WRANGEL, E. »Östrabo».
I *Smålandsposten*, 15/1 1901.

Tengström, Jakob.

SCHYBERGSON, M. G. Jakob Tengström såsom historiker. Föredrag hållet d. 9 nov. 1898.
Historiallinen arkisto, 1900, s. 1—21.

—— Porthan-Tengströmska manuskriptsamlingen. Af M. G. S.
Finsk tidskr., T. 48, s. 87 f.

Thomas, Biskop.

NORBERG, O. Biskop Tomas af Strengnäs. (Bilder ur sv. kyrkans hist., 7.)
Läsning f. sv. folket, 1901, s. 92—98.

Thorild.

Thomas Thorilds bref utg. af L. WEIBULL. 2. 1900. S. 65—128.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk., 19: 2.

SCHÖLDSTRÖM, B. Thorilds »Lisette».
I *Idun*, 1900: N. 52.

WARBURG, K. Från Thorilds senare dagar.
Vintergatan, 1901, s. 6—22.

WEIBULL, L. Thorildiana.
Samlaren, 1900: s. 50--67.

Topelius.

NERVANDER, E. Z. Topelius som brefskrifvare.
I förf:ns *Blad ur Finlands kulturhist.* S. 409—418.

RINGERTZ, GABRIELLE. De kulturhistoriska spelen i Visby. Sancta Maria af Zacharias Topelius.
I *Idun*, 1901: N. 31.

ROSENQVIST, V. T. Om de sedliga och religiösa idéerna i Topelius' diktning för barn. Föredrag vid Sv. litteratursällskapets årsmöte den 5 febr. 1899.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 45 (*Förh. o. upps.*, 13), s. 1—21.

Tornæus, Johannes.

Johannis Tornæi Berättelse om Lapmarckerna och deras tillstånd. Utg. af K. B. WIKLUND. Upps. 1900. 8:o. 7, 64 s.
Sv. landsm., H. 72.

Troil, Uno v.

Självbiografi och reseanteckningar. Utg. af H. SCHÜCK.
I *Sv. memoarer o. bref*, 1. S. 161—228.

Tuderus, Gabriel Johannes.

I *Sv. skalder i urval* af A. STERNER, 9. S. 1—9.

Wallenberg, Jakob.

Jakob Wallenberg. Min son på galejan. I utdrag utg. af E. MEYER. Stockh. 1901. 8:o. 76 s. Pr. 50 öre.
För skola och hem, 14.

Wallengren, Axel.

VETTERLUND, FR. Axel Wallengren. Ett litterärt porträtt.
Vintergatan, 1901, s. 310—344.

Wallquist, Olof.

Olof Wallquists självbiografiska anteckningar, utg. af J. HELANDER. Upps. 1900. 8:o. iv, 27 s.
Skrifter utg. af Kyrkohist. fören., 3: 1.

ROSENGREN, J. Om Olof Wallqvist såsom biskop och eforus. Vexiö 1901. 4:o. 106 s. Lärov.-progr. 1900/01. Ak. afh. Lund.

TIDANDER, L. G. Olof Wallqvist. Ett hundraårsminne tecknadt för Smålandsposten. Vexiö 1901. 8:o. 69 s.

Wennerberg, Gunnar.

DUMRATH, O. H. Gunnar Wennerberg. Af O. H. D.
Varia, 1901, s. 559—563.

HEDIN, L. A. Gunnar Wennerberg. Otto Beronius och Eugène v. Stedingk. Ett par minnesblad med anledning af Gluntarnes femtioårsjubileum och Wennerbergshyllningen i Uppsala den 15 maj 1901.
Ord och bild, 1901, s. 641—653.

NYBLOM, C. R. Gunnar Wennerberg. Ungdomens tonsättare och skald.
Ord och bild, 1900, s. 1—14.

WARBURG, K. Gunnar Wennerberg.
I *Göteb. handels- o. sjöf.-tidn.,* 1901: N. 196 (A).

Wennerberg om gluntarne.
Ibid., 1901: N. 77.

WILLEBRAND, R. F. v. Gunnar Wennerberg.
Finsk tidskr., T. 51, s. 208—211.

ÖDMAN, N. P. Gunnar Wennerberg. Ett blad ur min minnesbok.
I *Idun,* 1901: N. 20.

Werwing, Johan Gabriel.
I *Sv. skalder i urval* af A. STERNER, 6. S. 28—32.

Wieselgren, Peter.
LEFFLER, AMANDA. Peter Wieselgren. Ett hundraårsminne.
I *Idun,* 1900: N. 39.

WIESELGREN, S. Peter Wieselgren. En lefnadsteckning. Stockh. 1900. 8:o. 362 s., 8 pl. Pr. 5 kr.
Anm. i *Finsk tidskr.,* T. 51, s. 171 f., af R. F. v. WILLEBRAND.

Ödman, Samuel.
Se BÖTTIGER, C. V., *Minnesteckningar.* (Afd. 6: B.)

C. Våra dagars författare.

A. Allmänt.

Böök, Fr. Unga skåningar inom litteratur och konst.
Illustr. sv. tidskr., 1901, s. 188—194.

Cleve, Alma. Populärfilosofiska synpunkter ur modern svensk diktning. Stockh. 1901. 8:o. 38 s. Pr. 60 öre.

Legrand, M. Poètes suédois contemporains.
Revue d'Europe, 1900, s. 134—139. — Innehåller dikter i öfversättn. af OSCAR II, C. D. AF WIRSÉN, C. SNOILSKY, O. LEVERTIN, BIRGER MÖRNER.

Lindgren, Hellen. Mina umgängesvänner i modern svensk litteratur. En revy. 2. »Det unga Sverige».
Nordan, 1901, s. 49—52.

Wallinder, J. Ur Sveriges modärna skönlitteratur. 4—6.
For kirke og kultur, 1900, s. 79—95; 1901, s. 466—474, 518—525.

Vetterlund, Fr. Svensk lyrik.
Nord. tidskr., 1900, s. 152—158. — KARLFELDT, C. D. AF WIRSÉN, E. N. SÖDERBERG.

Wirsén, C. D. af. Kritiker. Stockh. 1901. 8:o. ix, 424 s. Pr. 5 kr.

Vitterhet, Svensk, 1850—1900. I urval för skola och hem utg. af J. A. LUNDELL och AD. NOREEN. 2 (1875—1890), 3 (1890—1900). Stockh. 1900. 8:o. 420 s. Pr. 2,75.

B. Särskilda författare.

Bååth, A. U.

Hertz, J. A. U. Bååth.
I *Sv. dagbl.*, 1901: N. 234.

Larsson, H. E. A. U. Bååth.
Ord och bild, 1901, s. 569—573.

Leffler, Amanda. A. U. Bååth. [Undert.:] A. L—r.
I *Idun,* 1900: N. 25.

Fröding, Gustaf.

Berg, R. G:son. Bidrag till en Frödingskaraktäristik. Af Lennart Hennings.
I *Ny illustr. tidn.*, 1900: N. 19, 20.

—— Bidrag till en Frödingskaraktäristik. Af Lennart Hennings. Med ett antal okända dikter af Gustaf Fröding.
Svea, 1901, s. 90—102.

Strengell, G. En Fröding-studie.
Finskt Museum, 1901, s. 479—503.

Geijerstam, G. af.

Sprengel, D. Gustaf af Geijerstam. En återblick.
Ord och bild, 1901, s. 442—450.

Hallström, Per.

Böök, Fr. Per Hallström.
Illustr. sv. tidskr., 1901, s. 93—104.

Per Hallström af Georg Brandes.
I *Sv. dagbl.*, 1901: N. 179.

Nordensvan, G. Till Per Hallströms porträtt.
I *Idun,* 1901: N. 46.

Wirsén, C. D. af. Per Hallström.
I förf:ns *Kritiker.* S. 393—424.

Heidenstam, V. von.

Böök, Fr. Verner von Heidenstam. En diktarprofil.
Illustr. sv. tidskr., 1900, s. 232—245.

Lindgren, Hellen. Verner von Heidenstam.
I *Idun,* 1901: N. 19.

Willebrand, R. F. v. Heidenstams senaste arbeten. [Tankar och teckningar; St. Göran och draken.]
Finsk tidskr., T. 49, s. 247—260.

Wirsén, C. D. af. Verner von Heidenstam.
I förf:ns *Kritiker.* S. 229—286.

Verner von Heidenstams nyaste arbeten. 1. J. Mortensen. Klassicitet och germanism. Tankar och teckningar. — 2. Hellen Lindgren. Sankt Göran och draken.
Ord och bild, 1900, s. 480—489.

Lagerlöf, Selma.

Leopold, I. Selma Lagerlöfs senaste arbeten. Drottningar i Kungahälla. En herrgårdssägen.
Finsk tidskr., T. 48, s. 222—227.

Schöldström, B. När Gösta Berling blef priskrönt. Ett tioårsminne.
I *Idun,* 1900: N. 45.

Levertin, Oscar.

Möller, A. Oscar Levertin. En litterär essay.
Illustr. sv. tidskr., 1901, s. 366—385.

Söderberg, Hj. Oscar Levertin.
I *Idun*, 1900: N. 48.
Willebrand, R. F. v. Levertins rococonoveller.
Finsk tidskr., T. 48, s. 215—221.

Snoilsky.

Bergman, Bo. Carl Snoilsky.
I *Idun*, 1901: N. 36.

Levertin, O. Carl Snoilskys 60-årsdag.
I *Sv. dagbl.*, 1901: N. 241.

Lindgren, Hellen. Carl Snoilsky.
I förf:ns *Skalder o. tänkare*. S. 51—89.
- - - - Carl Snoilsky. 1—2. (Sveriges litterära lif.)
I *Ljus*, 1901: N. 22, 23.

Strindberg, August.

Castrén, G. Strindberg 1897—1899.
Finsk tidskr., T. 48, s. 71—77.
Hedén, E. Strindbergs Gustaf Adolf.
Nord. tidskr., 1900, s. 559—569.

Lindgren, Hellen. August Strindberg.
I förf:ns *Skalder o. tänkare*. S. 90—108.

Mortensen, J. Ett och annat om Strindbergs senaste historiska dramer.
Ord och bild, 1901, s. 61—64.

Strindberg-Blätter. Herausgeber: Emil Schering. 1—3. Dresden 1901. 8:o.

Warburg, K. Strindbergs nya historiedramer (Folkungasagan, Gustaf Wasa, Erik XIV).
Nord. tidskr., 1900, s. 85—100.

Wirsén, C. D. af. August Strindberg.
I förf:ns *Kritiker*. S. 287—392.

7. Folklore.

Bidrag, Nyare, till kännedom om de svenska landsmålen och svenskt folklif. Tidskrift utg. på uppdrag af landsmålsföreningarna i Uppsala, Helsingfors ock Lund genom J. A. Lundell. H. 68—74. Stockh. 1900, 1901. 8:o. Pr. för årg. 4,50.

H. 68. J. Thurman. Pargasmålet. — H. 69. H. & E. [ɔ: Hilda Lundell o. Elise Zetterqvist]. Folkminnen. S. 309—372. — H. 70. E. Grip. Skuttunge- ock Björklingemål. — R. Berg. Skolpojks- och studentslang. — H. 71. 1500- och 1600-talens visböcker, utg. af Ad. Noreen o. J. A. Lundell. 5. K. bibl:ts visbok i 16:o. — H. 72. J. Tornæi Berättelse om Lapmarckerna och deras tillstånd, [utg. af] K. B. Wiklund. — H. 73. E. Grip. Skuttungemålets ljudlära. — G. Andersson. Levnadsbeskrivning. — H. 74. E. Modin. Härjedalens ortnamn och bygdesägner. [1.] — S. Öberg. Från Härjedalen, anteckningar om folkliv ock folktro. — R. Norrby. När blev Sverges befolkning i egentlig mening bofast? — S. M. Lampa. Fåleberg. Anteckningar om en gammal västgötaby.

Bensow, O. Den religionshistoriska betydelsen af myterna om striderna mellan asarna och vanerna. Profföreläsn. Upps. 1900. 8:o. 23 s. Pr. 50 öre.

Bondeson, A. Visbok. Folkets visor, sådana de lefva och sjungas ännu i vår tid. H. 1—4. Stockh. 1901. 8:o. 192 s. Pr. 2 kr.

Djurklou, G. Hvem var »Staffan stalledräng»? Ett bidrag till lösningen af denna fråga.
Sv. fornm.-fören. tidskr., Bd 11, s. 335 f.

Folksägner, Tvänne, anknytande sig till svenskarnes immigration till Pargas och Houtskär. [Meddel. af] Ninni Jahnsson.
Finskt Museum, 1900, s. 47 f.

Folkvisor, Svenska, i urval utg. af R. Steffen. Stockh. 1901. 8:o. 59 s. Pr. 35 öre.
För skola och hem, 21.

Göransson, J. Ur Skånes saga och historia. Lund 1900. 8:o. vi, 105 s. Pr. 1 kr.

Karsten, T. E. Fornnordisk folkpoesi. Hfors 1900. 8:o. 20 s. Lärov.-progr., Sv. reallyceet, 1899/1900

Lampa, S. M. Fåleberg. Anteckningar om en gammal västgötaby. 32 s., 4 kartor. Illustr.
I *Sv. landsm.*, H. 74.

Lindgren, Hellen. Folkvisorna.
I *Ljus*, 1900: N. 2, 3.

Lindholm, K. A. V. Om lapparnes mytiska poesi. Några anteckningar om ett döende folk.
Nordan, Profhäfte 2, 1900, s. 27—30.

Lundell, Hilda, och **Elise Zetterqvist.** Folkminnen. [Af] H. & E. S. 309—372.
Sv. landsm., H. 69.

Molin, E. Härjedalens ortnamn ock bygdesägner. [1.] Sid. 1—128.
I *Sv. landsm.*, H. 74.

Nervander, E. Medeltidssagan om käringen, som hjelpte djäfvulen. [Undert.:] E. N.
Finskt Museum, 1900, s. 45 f.

Pineau, L. Les vieux chants populaires scandinaves (Gamle nordiske folkeviser). Époque barbare. La légende divine et héroique. Paris 1901. 8:o. 584 s. Ak. afh. Paris.

—— Hagbard et Signe. Une forme nordique du mythe de Jupiter et Danaé.
Revue de l'hist. des religions, 1900, s. 370—394.

Rudberg, A. Linden i våra folkvisor.
Vestergötl. fornm.-fören. tidskr., N. 11, s. 1—7.

Schück, H. Några blad ur sagans historia. Stockh. 1901. 8:o. 46 s. Pr. 30 öre.
Fören. Heimdals folkskrifter, N. 70.

Svensson, A. Sammansmältning af äldre och nyare gudsbegrepp i vår folkföreställning. En kulturhistorisk studie.
Sv. fornm.-fören. tidskr., Bd 11, s. 227—231.

Wadenstjerna, S. v. Vogelaberglaube aus Schonen.
Globus, Bd 79, s. 386.

Wieselgren, H. »Stenen i Grön dal».
I förf:ns *I gamla dagar och i våra.* S. 113—123.

Visböcker, 1500- och 1600-talens, utg. af AD. NOREEN och J. A. LUNDELL. 5. K. bibliotekets visbok i 16:o. Upps. 1901. 8:o 106 s.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk., 7 : 5. Äfven *Sv. landsm.*, H. 71.

Öberg, S. Från Härjedalen. Anteckningar om folkliv och folktro. 26 s. I *Sv. landsm.*, H. 74.

8. Tillägg till föregående års bibliografier samt anmälningar af tidigare utkomna arbeten.

Wrangel, E. Sveriges litterära förbindelser med Holland särdeles under 1600-talet. Lund 1897.
Anm. i *Nederl. Spectator* 4/6 1898, af A. TELTING; i *Het Nieuws van den dag, Zondagsblad*, 19/2 1898. af Y. H ROGGE: i *Nederl. Archievenblad*, 1897—98: N. 3, af H. BRUGMANS; i *Euphorion*, 1898, af A. L.

—— Ett blad ur historien om Sveriges litterära förbindelser med Frankrike. (I *Samlaren*, 1898.)
Anm. i *Bibl. de l'École des chartes*, 1900, s. 354 f.

—— Till belysning af de litterära förbindelserna mellan Sverige och Tyskland under 1600-talet. Lund 1899.
Anm. i *Zeitschr. f. vergl. Litteraturgesch.*, 1900, s. 385 f., af H. JANTZEN.

Bellman.

Fredmans epistlar. Med en inledande essay af O. LEVERTIN. Musiken arrangerad af K. VALENTIN. Texten . . . genomsedd och reviderad af C. J. ENGSTRÖM. Illustrationer af ALF WALLANDER. Stockh. 1899. Tvär 8:o. xvi, 280 s. Pr. 3 kr.

ERDMANN, N. Carl Mikael Bellman . . . Stockh. 1899.
Anm. i *Sv. Dagbl.*, 1900: N. 26(A), af O. LEVERTIN; i *Finsk tidskr.*, T. 51, s. 241 f., af R. v. W[ILLEBRAND].

Birgitta.

BRINKMANN, A. Den hellige Birgitta. Et kulturhistorisk Billede fra det 14. Aarhundrede. Kbhvn 1893. — G. BERGSTRÖM. Sancta Birgitta. Örebro 1898. — GIUS. MARCONI. Svenska helgonet Sancta Birgittas lefverne. Bearbetn. från ital. Stockh. o. Norrk. 1899.
Anmälda i *Finsk tidskr.*, T. 49 s. 142—145, af H. VENDELL.

1889.

1: 10. Samlaren. 10. Pris i bokh. 3 kr. 25 öre.
10: 1. Sveriges bibliografi 1481—1600. H. 1 (1481—1501). Ej i bokhandeln.
7: 3. 1500- och 1600-talens Visböcker. III. Barbro Banérs Visbok. Pris i bokh. 1 kr. 50 öre.
11: 1-2. Skrifter från Reformationstiden. 1—2. Pris i bokh. 2 kr.

1890.

1: 11. Samlaren. 11. Pris i bokh. 2 kr. 50 öre.
10: 2. Sveriges bibliografi 1481—1600. H. 2 (1501—1518). Ej i bokhandeln.
9: 4. Bref rörande Nya Skolans historia. H. 4.
12: 1. Bref rörande teatern under Gustaf III. H. 1. Pris i bokh. 3 kr. 25 öre.

1891.

1: 12. Samlaren. 12. Pris i bokh. 4 kr.
10: 3. Sveriges bibliografi 1481—1600. H. 3 (1518—1527). Ej i bokhandeln.
9: 5. Bref rörande Nya Skolans historia. H. 5.

1892.

1: 13. Samlaren. 13. Pris i bokh. 3 kr. 50 öre.
10: 4. Sveriges bibliografi 1481—1600. H. 4 (1527—1530). Ej i bokhandeln.
12: 2. Bref rörande teatern under Gustaf III. H. 2. Pris i bokh. 3 kr. 25 öre.
9: 6. Personregister till Bref rörande Nya Skolans historia. Pris i bokh. komplett 5 kr. 75 öre.

1893.

1: 14. Samlaren. 14. Pris i bokh. 3 kr.
13: 1. Wivallius. 1. » » » 6 »
1: Extrah. Samlaren. Extrahäfte. Pris i bokh. 3 kr.
11: 3. Skrifter från Reformationstiden. 3. Pris i bokh. 3 kr.
11: 4. » » » 4. » » » 1 »

1894.

1: 15. Samlaren. 15. Pris i bokh. 4 kr.
14. Bref från Esaias Tegnér till C. F. af Wingård. Pris i bokh. 2 kr.
12: 3. Bref rörande teatern under Gustaf III. H. 3. Pris i bokh. 50 öre.

1895.

1: 16. Samlaren. 16. Pris i bokh. 4 kr.
13: 2. Wivallius. 2. » » » 2 »

1896.

1: 17. Samlaren. 17. Pris i bokh. 5 kr.
15: 1. Johan Wellander. Litteraturhistorisk studie öfver skiftet mellan frihetstiden och den Gustavianska åldern. 1. Pris i bokh. 2 kr. 50 öre.

1897.

1: 18. Samlaren. 18. Pris i bokh. 5 kr.
7: 4. 1500- och 1600-talens Visböcker. IV. Pär Brahes Visbok. Pris i bokh. 2 kr. 50 öre.
16. Holofernes och Judit. Ett drama från reformationstiden. Pris i bokh. 1 kr. 50 öre.

1898.

1: 19. Samlaren. 19. Pris i bokh. 3 kr. 50 öre.

15: 2. Johan Wellander. Litteraturhistorisk studie öfver skiftet mellan frihetstiden och den Gustavianska åldern. 2. Pris i bokh. 1 kr. 25 öre.

17: 1. Svenskt anonym- och pseudonym-lexikon. Bibliografisk förteckning öfver uppdagade anonymer och pseudonymer i den svenska litteraturen. H. 1. Ej i bokhandeln.

11: 5. Skrifter från Reformationstiden. 5. Pris i bokh. 1 kr. 50 öre.

11: 6. » » » 6. » » » 1 kr.

11: 7. » » » 7. » » » 2 kr. 50 öre.

1899.

1: 20. Samlaren. 20. Pris i bokh. 3 kr. 50 öre.

17: 2. Svenskt anonym- och pseudonym-lexikon. H. 2. Ej i bokhandeln.

18: 1. Ur Hans Järtas litterära brefväxling. I. Bref till och från C. G. Brinkman. H. 1. Pris i bokh. 1 kr. 75 öre.

19: 1. Thomas Thorilds bref. H. 1. Pris i bokh. 1 kr. 50 öre.

1900.

1: 21. Samlaren. 21. Pris i bokh. 3 kr. 50 öre.

17: 3. Svenskt anonym- och pseudonym-lexikon. H. 3. Ej i bokhandeln.

18: 2. Ur Hans Järtas litterära brefväxling. I. Bref till och från C. G. Brinkman. H. 2. Pris i bokh. 1 kr. 75 öre.

19: 2. Thomas Thorilds bref. H. 2. Pris i bokh. 1 kr. 50 öre.

1901.

1: 22. Samlaren. 22. Pris i bokh. 3 kr. 50 öre.

7: 5. 1500- och 1600-talens Visböcker. V. K. Bibliotekets Visbok i 16:o. Pris i bokh. 2 kr. 50 öre.

17: 4. Svenskt anonym- och pseudonym-lexikon. H. 4—5. Ej i bokhandeln.

1902.

1: 23. Samlaren. 23. Pris i bokh. 3 kr. 50 öre.

17: 5. Svenskt anonym- och pseudonym-lexikon. H. 6. Ej i bokhandeln.

19: 3. Thomas Thorilds bref. H. 3. Pris i bokh. 1 kr. 50 öre.

Samlaren 3, 5 och 7 ff. äro utgifna hvardera i ett häfte. — Af sällskapets öfriga Skrifter äro 2, 3—6, 9 och 12—16 afslutade.

För angelägenheter rörande tidskriften samt sällskapets öfriga publikationer hänvände man sig till vicebibliotekarien Aksel Andersson, Uppsala.

Uppsala i Mars 1903.

Svenska Litteratursällskapets Arbetsutskott.

SKRIFTER UTGIFNA AF SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPET. 1: 24.

SAMLAREN

TIDSKRIFT

UTGIFVEN AF SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPETS ARBETSUTSKOTT

24:e ÅRGÅNGEN

1903

—×—

Innehåll:

UPPSALA 1903—04
AKADEMISKA BOKTRYCKERIET
EDV. BERLING.

Af Svenska Litteratursällskapet utgifna Skrifter.

1880 81.

1: 1: 1. Samlaren. 1: 1. Pris i bokh. 3 kr.
1: 1: 2. » 1: 2. » » » 2 »
2: 1. Dagboks-anteckningar af J. G. Oxenstjerna. 1. Pris i bokh. 2 kr.
3: 1. Ur en Antecknares samlingar. Sidd. 1—64.

1881 82.

1: 2: 1. Samlaren. 2: 1. Pris i bokh. 2 kr.
1: 2: 2. » 2: 2. » » » 1 kr. 50 öre
2: 2. Dagboks-anteckningar af J. G. Oxenstjerna. 2. Pris i bokh. 3 kr.
4. En Svensk Ordeskötsel af Samuel Columbus. » » » 2 »
3: 2. Ur en Antecknares samlingar. Sidd. 66—192.

1882 83.

1: 3. Samlaren. 3. Pris i bokh. 2 kr.
3: 3. Ur en Antecknares samlingar (slutet). Pris i bokh. kompl. 6 kr.
5. Skrifter af C. G. Tessin. 1—2. Pris i bokh. 2 kr. 50 öre.

1883 84.

1: 4: 1. Samlaren. 4: 1. Pris i bokh. 2 kr.
1: 4: 2. » 4: 2. » » » 2 kr. 50 öre.
6: 1. G. Benzelstjernas Censorsjournal. 1. Pris i bokh. 2 kr.
7: 1: 1. 1500- och 1600-talens Visböcker. I. Harald Oluffsons Visbok. H. 1. Pris bokh. 1 kr. 25 öre.

1884 85.

1: 5. Samlaren. 5. Pris i bokh. 3 kr.
6: 2. G. Benzelstjernas Censorsjournal. 2. Pris i bokh. 2 kr.
6: 3. » » » 3. » » » 1 »
1500- och 1600-talens Visböcker.
7: 1: 2. I. Harald Oluffsons Visbok. H. 2. Pris i bokh. 1 kr. 25 öre.
7: 2: 1. II. Bröms Gyllenmärs Visbok. H. 1. » » » 2 »

1885 86.

1: 6: 1. Samlaren. 6: 1. Pris i bokh. 2 kr.
1: 6: 2. » 6: 2. » » » 2 »
7: 2: 2. 1500- och 1600-talens Visböcker. II. Bröms Gyllenmärs Visbok. H. 2. Pris i bokh. 1 kr. 75 öre.
8: 1. Samlade Dramer af J. Messenius. H. 1.
9: 1. Bref rörande Nya Skolans historia. H. 1.

1886.

1: 7. Samlaren. 7. Pris i bokh. 3 kr. 25 öre.
8: 2. Samlade Dramer af J. Messenius. H. 2.
9: 2. Bref rörande Nya Skolans historia. H. 2.

1887.

1: 8. Samlaren. 8. Pris i bokh. 4 kr.
8: 3. Samlade Dramer af J. Messenius. H. 3.
7: 2: 3. 1500- och 1600-talens Visböcker. II. Bröms Gyllenmärs Visbok. H. 3 (slut-häfte). Pris i bokh. 2 kr.

1888.

1: 9. Samlaren. 9. Pris i bokh. 4 kr.
8: 4. Samlade Dramer af J. Messenius. H. 4.
9: 3. Bref rörande Nya Skolans historia. H. 3.

SAMLAREN

TIDSKRIFT

UTGIFVEN

AF

SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPETS ARBETSUTSKOTT

GENOM

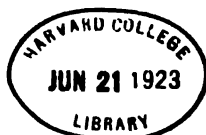
AKSEL ANDERSSON

24:e ÅRGÅNGEN

1903

UPPSALA 1903—04
AKADEMISKA BOKTRYCKERIET
EDV. BERLING.

HARVARD COLLEGE
JUN 21 1923
LIBRARY

Innehåll.

Härjämte medfölja såsom Bihang för 1903:

Svenska Litteratursällskapets årsmöte

hölls den 23 maj 1903, därvid följande ärenden förekommo:

1. Årsberättelse för år 1902.

Sällskapet har under året utgifvit 23:e årgången af *Samlaren* med bidrag af herrar V. Söderberg, E. Ingers, K. Warburg, O. Sylwan, J. Mortensen, L. Bygdén, O. von Friesen, H. Wieselgren, I. Collijn, E. Meyer och A. Andersson; — *Svenskt anonym- och pseudonym-lexikon* af L. Bygdén, H. 6; — *Th. Thorilds bref,* utg. af L. Weibull, H. 3.

I enlighet med förut fattadt beslut hafva framl. tullförvaltaren Axel Björkmans samlingar till Bellmans och Bellmansfigurernas historia inköpts af Sällskapet för 150 kronor.

Uppsala den 22 maj 1903.

Aksel Andersson.

2. Revisionsberättelse för år 1902.

Behållning från föregående år	kr.	7,723: 63
Inkomster:		
Årsafgifter för 1902	»	1,976: 75
Årsafgifter för 1901	»	28: 25
Årsafgift för 1903	»	5: —
Svenska Akademien för 20 ex.	»	100: —
Lagerförsäljning	»	70: 42
Debiterade porton	»	77: 56
Räntevinst	»	332: 42
	Summa	10,314: 03

Utgifter:

Inköp af A. Björkmans anteckningar	kr.		150: —
Författarehonorar	»		492: 50
Tryckeriräkningar	»		1,707: 71
Porto, annonser och distribution m. m.	»		118: 13
Behållning:			
I Upsala sparbank		7,814: 60	
Kontant i kassan		31: 09	7,845: 69
		Summa	10,314: 03

Som räkenskaperna voro med synnerlig omsorg förda samt försedda med vederbörande verifikationer, få revisorerna härmed föreslå, att sällskapet beviljar skattmästaren bibliotekarien L. Bygdén full och tacksam ansvarsfrihet för den tid revisionen omfattar.

Dessutom taga sig revisorerna af förekommen anledning friheten föreslå, att sällskapets sekreterare och kassaförvaltare, som icke erhålla någon ersättning för sitt arbete, måtte för framtiden vara frikallade från erläggande af årsafgiften.

Uppsala den 22 maj 1903.

Herman Lundström. N. Sjöberg.

3. Beviljades skattmästaren full och tacksam ansvarsfrihet för hans förvaltning.

4. Beslöts i enlighet med revisorernas förslag, att Sällskapets sekreterare och skattmästare skola vara befriade från erläggande af årsafgift till sällskapet.

5. Företogs den i stadgarne föreskrifna utlottningen af en af arbetsutskottets medlemmar, hvarvid bibliotekarien Cl. Annerstedt utlottades.

6. Till medlem af arbetsutskottet återvaldes bibliotekarien Annerstedt, och till suppleant återvaldes docenten J. Mortensen. — Utskottets öfriga medlemmar äro vicebibliotekarien A. Andersson, vicebibliotekarien L. Bygdén, professor P. A. Geijer, docenten E. Meyer och professor Ad. Noreen.

7. Valdes till revisorer för 1903 professor Herman Lundström och e. o. biblioteksamanuensen N. Sjöberg samt till dessas suppleanter amanuenserna R. Almqvist och M. Hulth.

8. Höll professor K. J. Warburg ett föredrag: Bidrag till oppositionen emot Almquist och nyromantiken.

Vid Arbetsutskottets samma dag hållna sammanträde omvaldes till ordförande prof. NOREEN, till sekreterare undertecknad och till skattmästare vicebibliotekarien L. BYGDÉN.

Uppsala som ofvan.

AKSEL ANDERSSON.

C. J. L. Almquists Guldfogel i Paradis och hans egen tolkning däraf.

AF

KARL WARBURG.

Almquists första författarperiod — frånsedt enstaka smärre ungdomsförsök — är att räkna till åren före och efter 1820.

Detta år utgifver han sitt redan 1816 affattade Organisationsförslag till Manhemsförbundet. Men denna tid tillhöra ock hans märkligaste ungdomsdikter: *Amorina*, *Murnis* och de båda sagorna *Guldfogel i paradis* samt *Rosaura*. De representera tre olika strömningar, som på denna tid göra sig gällande i hans personlighet.

Amorina hade förebådats dels af den lilla skriften från 1816 *Hvad är kärlek?* med dess angrepp mot den konventionella moralen, dels af de i *Hermes* 1821 offentliggjorda afhandlingarne *Om brottsliges behandling* — den brottslige är en sjukling som skall läkas[1] — och *Om enheten af epism och dramatism; en aning om den poetiska fugan*. Amorina är — i stort sedt — ett utslag af Almquists i blodet ingångna Sturm und Drang-intryck, är denna riktnings senborna barn hos oss, vår litteraturs enda fullblodiga Sturm und Drang-drama — ifall det nu skall kallas drama, eller, som A. själf tänkt, »försök till en romantisk fuga», d. v. s. ett slags enhet af epos och drama. Att äfven enstaka insatser från nyromantik äro skönjbara, hindrar icke, att diktens hufvudkaraktär är 'Sturm und Drang', hvilket skulle kunna i enskildheter påvisas såväl beträffande anda och ämnesval som hvad angår den från Shakspeare påverkade stilen med dess afbrott mellan högtidligt och groteskt.

[1] Jfr teckningen af Johannes karaktär med dess medfödda »blodtörst» samt vissa repliker vid Rudmans bortförande från domstolen.

Detta Almquists viktigaste ungdomsverk utkom, som bekant, icke under dessa år. Nära färdigtryckt blef upplagan makulerad, på inskridan af Almquists för hans framtid intresserade farbror, biskopen, och boken firade först 1839 sin uppståndelse.

Likaledes fick ett annat ungdomsverk *Murnis* vänta länge nog på offentlighet, oaktadt Almquist redan 1821 velat, att dess tre första böcker skulle tryckas i Poetisk kalender (1822), och oaktadt samtliga de femton böcker, som först 1845 utkommo såsom *De dödas sagor*, redan vid denna tid voro skrifna. Murnis är ett utslag af Almquists Svedenborgianskt färgade åskådning; den poetiska skildringen af de dödas erotiska fröjder ansluter sig helt och hållet till Svedenborgs eskatologi.

Såsom nyromantiker framträder åter Almquist i sina sagodikter, de i *Opoetisk calender för poetiskt folk* införda *Guldfogel i paradis* och *Rosaura*, af hvilka den förra lästes i det vid jultiden 1821 utkomna 'Vinterhäftet', den senare i det 1822 utgifna 'Sommarhäftet'[1].

Almquist, som kort förut, under ATTERBOMS vistelse i Stockholm, knutit intimare vänskapsband med denne, skrifver till honom i september 1821:

»Vi utgifva nu här en Samling af hvarjehanda vittra ting, hvaribland äfven jag träder fram med en bit: 'Guldfogel i Paradis eller Poesiens Legend'. Till sitt innehåll är detta stycke en Symbolik, såväl öfver Poesiens historiska Öden och i synnerhet öfver den christligt-romantiska poesien (hvilken här i Dikten förekommer såsom Floramundas Lustpark); som också öfver de Menniskors Öde, hvilka dragas till och gripas af Poesiens lif. Du må likväl ej tro, att det hela bildar en Allegori (såsom t. e. Lings Gylfe), utan det är en enkel ordentlig Händelse, i hvilken det symboliska är inväfdt. För att hafva en yttre fot stödjer sig stycket i början på en bekant Folksaga om en Munk, som lyssnade på Paradisfogelns sång».

Denna folksaga förekommer i vidt skilda lands folkdikt, den finnes i legendsamlingar och folksagor på olika språk. I vissa sagor tviflar munken på Guds tidlöshet, i andra ber han Gud skänka honom en inblick i paradisets herrlighet. Grundmotivet är, att han, då han lyssnar på paradisfågelns sång, icke märker, hur tider svinner, endast tycker att en liten stund förflutit, men då han återvänder till klostret, finner sig där glömd och förgäten. En helt ny generation

[1] LYSANDER har ifrågasatt, om icke *Sagan om gråkappan*, hvilken utgafs som folkbok af Almquist 1818, rent af är en originaldikt. Men i ty fall är det en ren imitation efter folksagan utan själfständig betydelse.

lefver nu i klostret; många, många år äro förflutna, men han hade icke märkt det.

Året innan Opoetisk kalender utkom, hade sagan framlagts i svensk dräkt i en liten kalender *Förgät mig ej*, som innehöll öfversättningar från tyska och ryska författare. Här meddelas den under titeln *Paradisfågeln. Rysk folksaga af Karamsin.* Denne berömde ryske författare har här behandlat en rysk legend[1], och enstaka egendomliga likheter mellan KARAMZINS version och Almquists synas tyda på, att denna förelegat för honom vid hans bearbetning, vare sig i sin svenska öfversättning eller i någon tysk tolkning, hvarifrån denna antagligen är företagen[2]. Huru som helst — det första kapitlet är blott en enkel omskrifning af den enkla, älskvärda folksagan, som utgör prolog till Almquists, egen betydligt mera konstlade och invecklade dikt, där den motsatta synpunkten göres gällande, nämligen huru en dag kan förefalla såsom tusende år, hvilket skildras i de följande sex kapitlen.

En annan tid hade kommit, då i trakten bodde en ädel riddare, som ägde en son och en dotter. Denna dotter Lili anade, att hon skulle liksom den hänsofne munken få höra fågeln i paradis. Denna aning ängslade hennes broder Wingolf, som befarade en olycka Och en afton är hon försvunnen. Wingolf axlade då sin nya rustning och gick ut att söka sin syster. Mångfaldiga äfventyr, erinrande om de medeltida riddardikternas, tima honom. Han antog att intet annat än lyssnandet till fågelsången vore anledningen till Lilis försvinnande, och för att återfinna henne drar han ut i den djupa skogen. Där träffar han en sjöjungfru med ett ankhufvud, hvars fyra barn, isfågeln, draken, den mörkbláa gäddan och dufvan, skulle vara honom till hjälp. Han anlitar dem också en efter annan på sin stora resa, därvid han till sist äfven tager en vilsekommen, blind prins med på färden till Floramundas lustpark. Här utstå de nya äfventyr; prinsen blir seende och Wingolf blind, enligt en sång som Guldfågel sjöng ofvan ifrån: »Salige de som äro blinde i världen, ty de skola visserligen se». Och ur en rosenröd bok läser prinsen en mängd visdomsord, som något erinra om Svedenborgska skildringar. (Jfr 6 kap.). Prinsen och Wingolf skiljas åt. Wingolf företager

[1] Jfr CHUDINSKIJS samling, N:r 17.

[2] Väl påstår han i bref, att hans Saga är skrifven flere år förut, men denna uppgift kan möjligen vara tillkommen för att urskulda anmärkta stilistiska brister. Äfven om den är riktig, kan första kapitlet ha omredigerats med ledning af Karamzins redaktion.

nya vandringar, och en dag föres han af en sång till en trakt, där han icke förut någonsin varit, och där han råkar sin efterträdda syster. De båda syskonen somna sedan in af glädje på en bädd af gullvifvor, slutna i syskonfamn, och då de åter vakna, sitta de på en gräsplan i skogen utanför deras faders borg. Och de stiga båda upp att gå in till den gode fadren. »Och då var alltsammans likt det som aldrig varit. I c k e f u l l t e n d a g v a r f ö r l i d e n.»

Det sätt, hvarpå pressen mottog denna Almquists saga, var ägnadt att nedstämma den för kritiken rätt ömtålige författaren. *Stockholmsposten*, där den af fosforisterna angripne Anders Lindeberg förde spiran, låtsar som om innehållet i kalendern, liksom titeln, utgjorde parodi på Nya skolans alster. Några af Dahlgrens stycken voro ju parodiska. Men Stockholmsposten uppfattar äfven det öfriga som parodier, fastän, säges det, parodien »icke framträder omedelbart med anspråk såsom sådan eller med afsikt att såra; den ger sig tvärtom själf vid handen och synes för det mesta blott såsom fostret af oskyldig lustighet, hvilken vill roa sig själf och andra utan att göra det på tredje mans bekostnad men dock obekymrad om denne själf tager skämtet åt sig. I d e t t a h ä n s e e n d e u t m ä r k e r s i g i s y n n e r h e t G u l d f o g e l i P a r a d i s, e n h ä r m n i n g a f d e n n u m e r a m o d e r n i s e r a d e s a g o s t i l e n i g a m m a l d a g s f o r m m e d f ö r å l d r a d e t y s k s v e n s k a o r d o c h f r a s e r».

Äfven *Argus* var mäkta bister. 'Guldfågel', som han antager vara författad af samma penna som 'Samvetets fantasi' (af Livijn), klandras för »jaktlust efter klingklang, arkaismer, mysticism och affekterad fromhet, hvarmed skolan alltjämnt laborerar».

Det är lätt förklarligt, att Almquist kände sig missnöjd med dessa kritiker, särskildt den i hvilken Sagan framställts som ett gyckel. Han hoppades helt naturligt, att det fosforistiska Uppsalaorganet skulle bedöma dikten mildare, och han väntade, att Atterbom eller Palmblad — eller båda i förening — skulle anmäla kalendern i *Svensk litteraturtidning.*

Till den förre skref han den 7 jan. 1822: »Jag hör, att du nu sett den opoetiska Calendern. Det var en och annan menniska här i Staden, som af Titeln m. m. tog sig anledning att anse hela företaget såsom en Parodi på din Calender, och häraf till sin g l ä d j e hoppades på, att I samtlige i Upsala skulle blifva vrede, och en Schisma uppstå emellan Upsalisterne och dem, som här arbeta. Jag skrattade åt denna Narrtanke, emedan jag var öfvertygad om att jag kände Eder.

Hvad Guldfogel i Paradis beträffar, så är den ingen novell, utan mera af sagisk Natur. Händelserne äro blott en yttre drägt. De äro bildade utanpå en hel byggnad af Symboler, för hvilka (man må säga om dem hvad som man vill) jag kan ansvara, och när som hälst kan stå till rätta, inför det strängaste, lugnaste Förstånd. För att tala utan omsvep, så har jag väl ej haft något emot, att den nya Tiden så länge svängt omkring sig med sin Känsla; ty angeläget var, att då denna genom den äldre tiden blifvit neddragen till att vara en hora åt det ömkligaste ytligaste Förstånd, den framför allt härur skulle uppresas. Men det blir nu· alt mera nödvändigt, att också sjelfva Förståndet anländer, så att icke en hop folk här må skrika att i nya skolan ej annat finnes än Känsleri, Pjunkeri m. m. och tro att intet annat Förstånd finnes än deras mullförstånd; och tro, att Nya Tiden föraktar Förståndet derföre att han föraktar deras slags Förstånd. Jag för min del har aldrig kunnat med dessa Poeterier, som ej hysa Sanning i deras kärna. När sundt förstånd är basen, kan byggnaden sedan vara öfverspunnen med så många lysande, glimmande, brokiga taflor som hälst — och den skall ändock vara stark. — Är mitt lilla stycke ej utan värde, så är det derföre att jag på samvete kan redogöra för dess symbolik. Men just emedan denna är utbildad i händelser, så fins i stycket ett inre och ett yttre lif.

De, som mena alfvarsamt med tingen här i verlden, se bägge delarne. Men de, som afsky alt annat än skalet, fästa sig blott vid det yttre, vid Händelse-rymden, och denna kan för dem ej annat synas, än högst barock. Det är naturligt att så måste vara. Jag är derföre mycket glad, att Stockh.-Posten tagit altsammans för ett gyckel, och jag önskar innerligt, att alle, som ej se det inre deruti, måtte betrakta det på detta parodiska sätt. — Men det jag als icke är nöjd med, är att flere svagheter, förvridningar m. m. förekomma i mitt styckes styl. Orsaken dertill är att stycket skrefs för 4 à 5 år sedan, då jag icke var hemmastadd i formen. Derföre ville jag också ej hafva det tryckt. Dahlgren öfvertalade mig dertill, och jag lät så ske, för de ideers skull, som ligga innom formen. Den, som nu för det bräckliga i formen, förkastar lifvet, han må det. Jag är nöjd med all förtjent näpst. Jag önskar blott att de som döma hafva rent sinne, annars skola de fördömma det, som icke bör fördömmas. Dermed är jag icke nöjd, dock vet jag att detta mest skall inträffa.»

Dessa Almquists ord föllo i god jord, ty ATTERBOM var — liksom äfven PALMBLAD — mycket förtjust i denna saga. Till EUPHROSYNE, som var den enda bland nyromantikerna som uttryckte sitt misshag, skref han i febr. 1822: »Gärna medger jag, att Guldfogel är ofta högst vidunderlig, om du endast håller dig vid själfva utarbetningen och formen. Författarens fantasi är ännu ej tillräckligt frigjord från åtskilligt bizarreri, och hans stil behöfver än vidare mycken öfning. Men idén af sagan är gudomlig liksom den allmänna syftningen af denne auktors verksamhet. Kände du honom riktigt personligen, så skulle du också finna huru ren och ädel han såsom människa är. Jag hyser för honom, liksom för Sondén, en fullkomlig vördnad; de äro begge hundra gånger bättre än jag.»[1]

Vid denna tid hade Almquist besökt Uppsalavännerna, hade tillbragt angenäma dagar med Atterbom, Palmblad, Geijer, Malla Silfverstolpe, Kernell, Gumælius, Börjesson och genom deras loford vunnit ny lust och inspiration; omedelbart därefter meddelar han Atterbom, att hans fantasi lefvat i planer och utsikterna af en ny saga — tydligen *Rosaura*.

Han hade under Uppsalavistelsen utlofvat att sända PALMBLAD, hvilken funnit *Guldfågel i paradis* »superb», en utveckling af innebörden i denna saga — antagligen för att begagnas i en eventuell kritik. Den 11 mars 1822 skrifver han nämligen till denne vän — sedermera hans bittre motståndare:

»Här i Stockholm hafva åtskilliga ekonomica mött mig; och det af den beskaffenhet, att jag en längre tid ej så lifligt får umgås med det som ligger min själ närmast. Det jag innelykt här skickar dig är fördenskull högst ruskigt. I början tänkte jag vara helt lärd, och uppsatte en idée öfver Saga och Novell i allmänhet. Hade jag fortfarit på det sättet, tviflar jag ej, att min Förklaring öfver hela Guldfogel blifvit en bastant Octav.

I från någonting så förskräckligt blef jag likväl genast dragen af yttre hinder och så kallade Göromål. Sedan uppstod också ett inre hinder, som jag nu vill nämna för dig. När jag för några år sedan skref Guldfogel, tänkte jag icke på någon Förklaring utan målade blott, hvad jag såg i min själ. Efteråt har jag kommit att tänka prosaiskt på saken och finner att altsamman går på detta sättet (Förklarings sättet) ganska rigtigt ihop. I min inre Spegel

---

[1] RUNNQVIST, *Euphrosyne*. Norrköping 1882.

ser jag att i Sagan, äfven de minsta omständigheter ligga förklarade. Men att draga fram dessa förklaringarne på Papperet är nog så underligt. Själen förekommer mig såsom ett varmt Hem; der må förklaringarne så väl: de beta såsom Gazeller i lyckliga Arabien. Men satte på papperet se de mig så frusna och stela ut, att jag blir hemsk till sinnes. Ett hinder till är, att det fins flere Regioner af förklaringar, den ena uppöfver den andra; liksom pinnarne i Jacobs Stege i hans bekanta Dröm, på dem står den ene ängelen uppöfver den andre alt hela vägen. Ger man nu ut en förklaring, så tror någon, det fins blott den. Likväl är det naturen af all symbol-skrift, att olika Läsare se den förklarad i sina väsendens speglar på olika sätt: djupare eller ytligare alt såsom de sjelfva äro det.

Såsom emedlertid åtskilligt i min saga och i synnerhet Wingolfs Resa med de 4 Djuren blifvit ansedt obegripligt, så beslöt jag, att åtminstone förklara den. Åfvenså det hufvudsakliga, nemligen bemärkelsen af de egentligen agerande Personerne Wingolf och Lili så ock Munken. Hela Lustgårdens beskaffenhet, Böckerna, Händelsen med Prinsen och Wingolfs Blindhet, deras lefnadssätt som lyssna i Parken m. m. ville jag ej vidröra emedan jag tyckte Bröderne i Upsala på allt detta hade reda.

Sådant var beslutet — men det skulle utföras! Förunderligt svårt hade jag att sätta pennan på detta Papper. Det geck derhän att jag sade åt mig sjelf: 'Det blir intet af! De må i Upsala tänka om mig och säga hvad de vilja! jag skrifver icke'. Detta var nu också dumt. Först i förrgår, vresig och förargad såväl öfver den förnäma vackra lärda Ingress, hvarmed jag börjat, som öfver de yttre och inre Hinder som mötte vid fortsättningen — tog jag saken för hufvudet och skref några Tankstreck, hvilka innehålla alt hvad jag öfver Guldfogel har att för närvarande tillkännagifva.

Älskade Broder, betrakta det med någon godhet, ty det behöfver det i sanning. Det är ej så särdeles utan innehåll, som den ruskiga kappråcken antyder. Jag önskade att du ville meddela Geijer och Atterbom altsammans och öfverlägga om något bruk deraf kan göras.

* * *

Rörande Guldfogel i Paradis.

Det första, som bör bestämmas, är den egentliga Skilnaden emellan Saga och Novell (nemligen icke etymologiskt fattadt ej heller historiskt efter hvad desse bägge Namn i äldre och nyare tider hos åtskilliga folk betydt, utan i Konst-afseende).

Låtom oss i betraktelsen begynna vid den schellingska Grundsatsen, att idéelt och réelt, absolut menadt äro ett, så följer att man kan anse Universi ena sida såsom idéer och den andra såsom ting (realier); men hvilka dock i sjelfva grunden (d. v. s. då man ej längre minnes de två sidorna) innebära detsamma. Detta kan ej annorlunda förstås än så, att alt hvad idéerna innehålla, det innehålla ock tingen. De uttrycka hvarann ömsesidigt, men på olika sätt (emedan nemligen idée är annat än ting, då de betraktas såsom de två sidorna af universum). Detta olika sätt kan man sålunda tillskrifva, att 'idéerna förklara tingen' och tingen beteckna idéerna. Hela sammansättningen af alla ting i verlden är således ett system som är en Beteckning (Symbolik, af σύμβολον, signum, tekn) af idéernas system. Detta, i korthet sagdt, lägger grunden till alt hvad man menar med Symbolen. Vore ej idée och ting i deras eviga grund Ett, så vore all Symbolik i sjelfva verket Nonsens, ty den vore då ej annat än ett conventionelt antagande, ett emellan några stycken personer uppgjordt Contract innehållande ungefär denna mening. 'Vi hafva oss emellan öfverenskommit, att när vi tala om det och det tinget, så mena vi den och den tanken'. Symboliken vore då en vague och lumpen påfinning, utan verkligt förnuft, på sin höjd en ro-docka för några toma hufvuden, som genom sinliga föreställningar skola retas till eftertanke.

Men om åter såsom af det föregående synes Symboliken är på det idealas och realas Enhet grundad, nödvändig och bestämd: så följer äfven något annat, nemligen att den är fullkomligt allmän, den finnes aldeles öfveralt. Ty det är icke blott här och der, som man kan säga, att det reala i grunden är identiskt med det ideala. Öfveralt eger detta rum, efter identiteten var absolut. Det finnes således intet enda Reale, som ej är symbolon för Idée.

'Alla Händelser — (såvida nemligen händelser, såsom skedda och verkliga i den yttre verlden, i detta afseende böra också anses för Realier) äro för den skull ock symboler af idéer'. Hela Historien är, på detta sättet tagen, en symbolisk kedja. Diktade händelser, i deras mått, äfvenså.

Men när nu dessa håndelser berättas, så kan Berättelsesättet ske på tvänne vis. Antingen framställes Händelsen blott och bart såsom händelse, så att Läsaren af berättelsen ingenting annat skådar, än hvad som tilldragit sig, Händelsen kan väl derföre ej upphöra att i grunden ändock (på det sätt som nyss ofvanföre nämndes) vara ett symbolon för någon idée; men sådant är här icke anadt: detta berättelsesätt är altså en omedveten Symbolik. Eller, i andra fallet framställes Händelsen, men berättelsens form är sådan, att ej blott sjelfva händelsen synes, utan det anslås tillika, att den lefver för *Läsarens* blick med mening att beteckna en idée, hvars signatur *den* är. Detta är en medveten Symbolik. Meningen med detta medvetna är ock icke, att Berättelsen här själf skall säga till, hvad den signerar: sådant tillkommer den för ingen del; detta skulle förstöra dess lif aldeles, och vara likaså löjligt, som om Naturen (det stora Signatur-Cabinettet) lät skrifva på sina rosors blad hvad dessa rosor betyda. Men meningen är att Berättelsen här vet, att den signerar. Af detta att anslås läsaren eller·betraktaren. Det är hans sak att uppspåra hvadet, om sådant lyster honom veta.

Historiskt se vi, att det sednare af dessa Berättelsesätt mera öfvervägande varit det österländska, och det förra mera öfvervägande i vesterlanden blifvit brukadt.

I Konstafseende tror jag, att då man i våra dagar talar om Saga, gör man sig ock icke derför fullkomligen reda, så menar man likväl innerst dermed det medvetet-symboliska Teckningssättet af en Dikt, och när man talar om Novell menar man ett sådant omedvetet-symboliskt Tekningssätt, som jag förut, i motsats mot det föregående, framställde.

Guldfogel i Paradis — efter dessa grundsatser betraktadt — är en saga. Det minsta och ringaste blomster kan hafva någon fägring, så länge det, i frid stående på sin friska stängel, i osårad kropp får indraga luften, och den svalka, som Lunden, dess födelses hem, bjuder. Men röfvad från sin jord af Botanisten, korsfäst i dess Herbarium, eller styckad af den Vises knif, tvungen att i dagen lägga de blygaste behagen — hvad skall det bli af den lilla? — några vissna sopor, på hvilka Botanistens städerska trampar.

Den vise (vare sig Botanist eller Recensent) begår dock detta blomsterrån utan agg i sitt samvete, emedan han säger: O spåda, i den yttre offentliga Verlden må du stå och glädja de menniskor,

som der dväljas, med dina yttre former, som för dem hafva fägring: för mig är blott den inre Betydelsen af ditt lif, din inre Form-Construction, af värde; och tillåter du mig att skåda den, så var säker, att fins det något älskvärdt hos dig skall du lefva i mitt trofasta minne, fast ock din brokiga skimrande Yta ligger vissnad för mina fötter.

En egen och besynnerlig Smak! men Recensenten bör man förlåta allt.

Några Tankstreck.

Evig är Poesien — fri i Tid och i Rum. Munken tyckte han lyssnade blott en Dag men det var dock 1·000 år. Wingolf vankade i hänryckning och förföll slutligen i en (halfsjuk) trånad, så djupt att hans sinne kände en Längd af 1000 år, det var blott en dag.

Så lossade voro äfven Rummets band. Munken geck bort i en Lund — 'Han fördes undan så långt, så långt, att ingen af Menniskor rigtigt vet, hvarthän han kom eller hvart han geck, eller hvar han omsider stannade'. Wingolf kom till ett obekant Haf, han gjorde långa resor österut — och, när han vaknade med sin Syster låg han dock hemma i sin Faders Park. Det var som såg han alting i syne — står det på ett ställe: detta skulle innebära en Förklaring på huru en så ogeographisk Resa kunnat tillgå. — Det står ock i Cap. om Böckerna, att Guldfogeln förde alla i anden till sin Lustgård. Detta skulle ock vara en förklaring — egentligen är dock detta ej en förklaring utan en Popularisering; — ty; att se i syne och gå i anden, — hvad är också detta? Dessa uttryck äro begripliga för folket. Vi (jag räknar mig till folket) göra oss ej reda för huru vi begripa dem — men de tyda oss någonting som torde svara mot hvad de lärde säga: göra idealiter.

Tidfriheten och Rumfriheten skulle då om jag fattat Sagans mening innebära att de som resa till Poesiens land, göra ideala resor. Och poesien sjelf — ehuru hon ofta tar till föremål Saker i den realiter **bundna** Tiden och Rummets hem — har dock i sitt eget inre lif (och i sitt Behandlingssätts kärna) en Tid och ett Rum, som äro långa — korta — uppstående — försvinnande — i alla skepnader vandelbara så som det roar hennes Ideer.

— — — — — — — —

Förr i Verlden var det den hvita ärliga Ålderdomens lystnad, att lyda Sångens vinkande toner; barnen gjorde då spass. Nu för tiden är det Spass, mången gång Förhåningar af det heliga och vördnadsbjudande, som utgör de Gamles fägnad, barnen deremot äro alfvarsamma, lyssna på det Högas maningar, gå förut, liksom visa de äldre vägen etc. etc. Först i Sagan är det Munk Gubben (1 Cap.) som lyssnar på sången — sedan (de öfriga Cap.) är det *bägge* Barnen Wingolf och Lili, som resa efter densamma. Det är verkligen som om Sagan bestod af 2 Sagor — en fornromantisk hvari det ärliga Gamla drar ungdomen till Gud — och hvari den långa tiden är kort (1000 år voro för Munken en dag) samt en modern romantisk, hvari Ungdomen drar det Gamla till Gud, och hvari den korta tiden är lång (För Wingolf var en dag 1000 år). — — Menniskans Sinne är väl en Enhet, — men i denna Enhet lefva dock Empfindung och Denken, såsom tvänne hvarandra constituerande Wäxellif, som ej kunna vara utan hvarandra och som tillsammans utgöra sinnet. Hvilken öm kärlek binder dem icke? De kunna någon gång vara skilda: och det inträffar, då någon stor revolution bryter in för att förvandla Menniskan — ty då, medan Känslan och Tanken hafva olika Rörelse-lagar, komma de i en olika gärning, — de se ej till hvarandra på en tid, — men när Revolutionen satt sig — Menniskan är full i sitt nya lif — huru falla då ej de båda åter i helig oskuldsfamn tillsammans och all Skilsmässa är likt det, som aldrig var? — —

Anslås nu det menskliga sinnet af den inre sannfärdiga Poesiens enfaldiga Höghet, — då bryter det sig till en våldig Revolution. — Här blir ej frågan om att lära sig ett metriskt Språk, — sätta ihop subtila Liknelser — hyckla och coquettera med plastisk förfining utan kärna — utan här blir fråga om något alldeles nytt. Menniskan får ej sitta stilla der hon förut var, taga in Poesien i sina egna hyddor beskedligt, — utan hon måste lemna sitt eget förra — hon måste göra en Resa till Poesiens verld. Då denna Grundrörelse väcker — då denna Fart begynner — blir en sådan Sönderskakning i sinnet, att 'dess bägge goda Syskon', som alltid så glada lekt tillsammans, skiljas: — Känna och Tänka skiljas.

Det dunkla qvinliga Empfindungs-syskonet (Lili) drages först och omedelbart bort till Sångens hem hänryckt, man vet ej huru, och på ett sätt, eller en väg, som man ej heller känner. Lili kom undan — det är allt hvad man om hennes Resa vet (2 Cap.).

Men det klara manliga Tanke-syskonet (Wingolf), dess Resa till Sångarbergen måste hafva varit till i form, den är bekant. Lili försvann, men Wingolf reste på ett sätt som man vet huru.

Tanken förvånad öfver Känslans obegripliga Hänryckning, rustar sig med ridderlig kraft, att åter eröfra den brustna Föreningen. Wingolf öfvergifver sitt förra Hem och besluter att fara all Jorden omkring, att åter träffa sin käraste syster att ännu en gång i verlden få kyssa hennes mörka gyldne Lockar.

Känslan (Lili) gripes på en gång af Poesiens alsväldiga helgedom. Tanken (Wingolf) kommer till denna Lustgård blott gradatim genom flere Perioders genomlöpande, den måste nå målet genom flere förvandlingar. Wingolfs resa består af flera Perioder.

Kommen ned till Hafvet (3 Cap.), till sina Utfarters rätta element, träffar Tanken först på dess strand sjelfva detta elements beherrskande ande — Sjöfrun. Huru ofta har det icke händt den unga modiga Tanken, lysten efter verldsomfattande Utfarter, att den i stället att beherrska sin lust och Reseelementets genier, sjelf blifvit kufvad af dessa farliga förtrollande genier, som spelat ur Djupets dunkelblå salar på (Vettgirighetens) lockande, klingande harpor, och stupat dit ner? Denna idée är den genom hela romantiska Diktkretsen så ofta uppkommande taflan af Sjöfruar, som lockat kämpar till ljufva famntag på Hafsbottnens förföriska koraller. De glömma då alltid Christus, heter det. Den rena, ärliga goda Visheten seglar ofvanpå Hafvets lekande spegel styrd af Solen eller de höga stjernorna (af Christus och de Helige) och seglingen går bra: men den förvetna lystnaden efter kunskaper, icke för det Heligas skull och icke ännu ordnade af det Heliga — detta är en trånad af Hafsdjupet och Sjöfruarne väckt och som drager Lyssnaren dit ned, om han följer.

När Wingolf på Stranden träffar Sjöfrun, är det genast han, som tar väldet. Då är hon icke mera farlig. Hon bjuder honom, tvärtom, sina egna barn till ödmjuk tjenst.

Han tar emot detta anbud, ty han vill resa. Han behöfver sådane Tjenare. — — Ack huru mäktig och stark och hög vill icke den unga friska ännu oförsökta Tanken i början vara! Den stora, skarpt och högt och långt flygande Isfogeln vill jag hafva till min tjenare, ropar Wingolf! — Oceanens egentliga Resenär, det är den kallc Halcyon — denne fogel ej en gång bor på jorden: han flyger och bor och har hela sitt lif på de gränslösa svallande böljorna. Den tar han först.

Och Wingolf far (4 Cap.). Dock straxt i begynnelsen griper Hafsfruns mäktige Genius menniskan: — äfven denne Wingolf, som annars beherrskade Sjöfrun, blir nu gripen och förd af Isfogeln i näbben och hans resa börjar ej ridderligt: O, Tanke! hvarföre var du i din början så spotsk, hvi valde du Isfogeln att resa med? Du är nära att redan i din resas begynnelse kufvas, och kufvas — just emedan Du ville vara stark. Dock vakar den höga Vårdaren öfver den ärlige Wingolf. Det bär sig icke länge för Isfogeln — ty himmelens friska örnar störta ned och angripa honom. Wingolf vill försvara sin Resenär! — men huru heligt styr icke den osynlige outgrundedelige Vårdaren? — Wingolf sjelf hugger hufvudet af sin fogel. Så blir han fri honom — så slutar första Perioden af Wingolfs resa — af Tankens förvandlingar.

Wingolf önskade sin Fart stor och hög. Hög öfvergifver han då nu att vara. — Isfogeln är fallen. Farten blir låg, sänker sig till Hafvets bryn. Dock — stor vill han alt ännu vara. Han kommer nu i färd med Sjöfruns Drake. Detta är romantikens egentliga trolldjur. Att vilja vara hög och stor det bar sig ej bra, som vi sågo; — men att vilja vara låg och stor detta är ännu långt farligare. Det är Drake-naturen. Deraf föres Pilgrimen till den ö, som är sjöskum, som synes i alt herrlig och ljuf och som är intet, det är de svafvelsinnade, de ljugande lustars hem. För andra gången skulle nu Wingolf hafva blifvit dragen till Hafsdjupet och fördränkt, om icke Guds ära i honom left och denna samma ära, som kom honom att förstöra de ljugande qvinnornas ö (sid. 18) och derigenom rycka stödet undan sina egna fötter — medan Ön då blef ett verkligt skum — denna samma Ära, som efter det yttre skenet således bragte honom i fall, denna var det dock, som hindrade det Träd att förvandlas, hvari Riddaren grep; och gjorde, att han på det kusliga hafvet egde något att simma på.

Så var Tanken — emedan den ville vara mägtig — för andra gången nära, att störta i djupet till de dumdristiga kunskapers tjusande (men kärnlösa hem), — i stället att såsom den äkta Visdomen, segla ofvanpå hafvet. Dock, den gudomliga ärligheten, som bodde innerst i denna resande Tanke frälste den. — Tanken gick nu till sin andra förvandling.

Hvarken hög eller stor ville den numera vara. Låg var den redan: så ödmjukade den sig nu äfven till Litenhet. Låg och liten blef Wingolfs resa ihop med den mörkblå (hafsfärgade) Gäddan. Icke kunde detta just vara något särdeles; men det gick ändock. Kalla

vindar ur norden böjde den på Trädet simmande Riddaren ofta ända ned till Vattenbryn. Dock geck det Österut. Han nalkades land.

Således, genom detta sitt förödmjukande vann Tanken verklighet. Tanken var icke längre blott och bart Tanke; den gjorde icke längre blott utfarter i sitt egna element — den reste ej blott på hafvet. Den feck 'Verklighet', fast fot — steg i land. Det blef den 3:dje förvandlingen.

Huru till den ödmjukhet, Tanken vunnit (men hvilken ödmjukhet dock alt hittills varit haf-isk, rof-isk — väl liten och låg men icke derföre just god. Gäddan — är hafsdjur, rofdjur) nu äfven Fromhet sällade sig, det visar Wingolfs Dufva. Hon är ej blott liten utan äfven from. Hon är den fjerde förvandlingen och hvad vann han icke nu?

Då genom den första åtrån att mäktig och stark komma upp, Resan just i stället kom ned — blef en Drake-resa och Gädde-fart på vattenbrynet, så feck ringheten, då fromhet gjutit sig deri, ej blott fast och verkligt land för sin fot utan drogs nu åter uppåt. Dufvan var åter, såsom Isfogeln, ett luftdjur, ett uppåt gående, men from. Springa, kunde hon väl icke, men hade likväl varit åt de trakter, der lustgården fans, hade fått mätta sig mången gång af dess präktiga Gryn.

Så kom Wingolf till målet — blott den sista kampen återstod. Nöd, begabberi, sjukdom, svårmod etc. kastar Verlden ur fulla händer på den som vill gå till det heligt ljufliga. Med dessa ilskna Kreatur står den yttersta drabbningen. De omringa hela Lustgården och det glänsande Berget. Och de äro verkligen förskräckliga, så ofta det innersta lifvet i helgedomen hos menniskan är slumradt eller borta: — men när sångaren, Guldfogel åter kommer hem, då dryper han söfvande droppar på Rofdjurens gap — de grina väl — dock falla de i dvala oskadlige.

Wingolf är framme (5 Cap.).

— — — — — —

Symboliken af de djur som tillhöra Wingolfs Resa har jag blott tagit på ytan i denna förklaring. Jag har tagit dem blott efter deras mått af höghet, storhet, litenhet. Skulle det gå an att, annorlunda än ytligt, här behandla hela Förklaringen, så skulle dessa Djurs sjelfva Naturer och plats i Universum uppdaga taflor och signaturer af oändligt djupare halt.

Men häröfver, såsom öfver allt det öfriga, ligge Isis slöja.

Orsaken, hvarföre jag vidlyftigare yttrat mig om Ws resa, än om något annat i Sagan, är det, att denna Resa af motpartiet blifvit ansedd för det mest befängda och af mine Vänner åtminstone för det minst begripliga af alltsamman.

Partierna af Lustgårdens beskrifning, af de rosenröda böckerna, af deras öden och händelser, som i Parken lyssnande vandra m. m., detta skulle fylla långa afhandlingar, om det utfördes i prosa. Den symboliska Diktens målningar hafva äfven den fördelen att med några högst få penseldrag kunna tyda oändligheter för den, som har ett öppet sinne uppåt. Det är sant, att alt här då ej blir så bestämdt, som i en utförlig Prosaskrift. Men så kunna deremot *Begreppen*, evigt unga och fria, ingå i hvarje olika läsande Individuum och der gestalta sig på eget sätt samt i oupphörligt nya drägter på alt högre och högre stegar upplifva sig — då de blott äro symboliskt anslagne. Äro de bestämdt omskrifne och nedskrifne i afhandlingen så stå de — de stå fast och starkt, detta må ingen neka ej heller nedsätta denna förträfflighet! — men NB. de gå icke.

Naturen skulle längesedan hafva dött, glömd af oss alla om hon uttalat sin förklaring öfver det Helas lif med Bokstäfver och ej med Blommor. Detta senare skrifsättet har den förmånen, att ej blott stå utan både stå och gå. Det står ty det är en viss och bestämd förklaring för hvarje särskild Läsare men det går tillika, ty det eger en ny egen förklaring för hvarje ny olika Läsare och äfven för en och samma Läsare uppenbarar sig denna skrift i evigt sig föryngrande stigande drag alt som Läsaren sjelf stiger.»

* * *

Onekligen vittnar denna »utläggning» af sagan om Almquists skarpsinne och fyndighet. Men man tror gärna hans egna ord, att när han diktade sagan, han icke tänkt på denna förklaring utan »blott målade hvad som låg i hans själ», samt att han först senare kommit att »fundera» öfver ämnet och funnit, att »på detta sättet gick det ganska riktigt ihop». Han medger ju dock, att olika läsare kunna se den förklarad på olika sätt. Det är knappast troligt, att någon läst den på alldeles samma sätt som författaren själf gjorde efteråt.

Hela denna utläggningsmetod står för öfrigt i sammanhang med en religiös riktning, af hvilken Almquist under ungdomsåren stod i starkt beroende, och som satt djupa märken i hans världsuppfattning: SVEDENBORGS lära.

Almquists uppfattning af diktarens omedvetna inspiration var nämligen i någon mån sammanfallande med Svedenborgs åsikt, att »apostlar och profeter skrefvo utan att själfva veta hvad de skrefvo». I inspirationens ögonblick var skalden ett strängaspel, som en högre makt behandlade. Så förklarar Almquist ock i ett bref till en väninna (från början af 1840talet) om sina musikaliska skapelser — och detsamma ansåg han gälla om sina dikter — att han själf hade ganska liten del i dem. »Jag kan ganska väl bedöma dem som någonting — väl icke oskiljaktligt från mig, efter de tvärtom äro införlifvade med mitt innersta väsen, men dock såsom ganska oberoende af mig. . . . Jag har intet komponerat hvarken i musik eller skrift, som icke gjutit sig fram så lätt, att jag måste säga att det gjort sig själf.»

Svedenborg tolkade, som bekant, bibeln alldeles oberoende af bokstafsmeningen; han sade sig under Guds omedelbara ledning hafva uppdagat hemligheten af, huru bibeln skulle förstås, och liksom i forntiden Origenes antog han en allegorisk uttydning. Och äfven om Almquist senare ställde sig kritisk till Svedenborgs korrespondenslära, måste teorien om en korrespondens mellan andevärlden och sinnevärlden — som ju t. o. m. den från nyromantiken fristående Tegnér fann vara »en poetisk idé» (jfr bref till Brinkman 1825) — lifligt anslå en natur som Almquists, hos hvilken den poetiska fantasien korsades med fyndighet och skarpsinne, och som tagit intryck af tidens nyromantiska filosofi. Säkert är, att hans utläggning af *Guldfogel i paradis* lifligt erinrar om de allegoriska bibeltolkningarna. Att denna utläggning var afsedd för att underlätta den kritik, som utlofvats honom från Uppsala, är tämligen säkert. Fråga är emellertid, om den icke snarare försvårade den. Palmblad lämnade utläggningen till Atterbom, som skulle hjälpa honom med anmälan af *Opoetisk calender*. Men den förblef onyttjad liggande i Atterboms skrifbord.

Då *Rosaura* utkommit var Almquist än mera angelägen om en erkännande kritik från Nya skolan. *Argus* hade nämligen gått mäkta illa åt denna saga om »behagets vingar», i hvilken Almquist sökt finna en enhet mellan antik skönhet och kristendom. Så hade det hetat, att i denna saga icke funnes någon originalitet för den, som hade några reminiscenser af Tieck och Novalis, eller ännu närmare af Planen till Manhemsförbundet och af legenden om Guldfogel i paradis. Märkvärdig vore likväl denna saga därföre, att författaren —

»en verklig potentierad Atterbom» — tycktes genom den velat framställa den nya poesiens alla dimensioner, dess bredd, djup och längd, eller som någon disputant i anledning af en matematisk dissertation tillade: »dess fjärde dimension, dess crassitude». Salig Dumbom i världen hade, som Kellgren säger, sällan någonting att anmärka mot våra operor, »förutan pjesen och aktion», och man kunde på samma sätt säga, att det ej funnes någonting att anmärka mot denna saga förutom planen och detaljerna, nämligen för dem som alltid ha någonting att anmärka mot hvad de ej förstå, och som ej beundra i mån som de ej begripa. »Och vi trotsa — fortsätter Argus — hvar och en att uttyda meningen här, vi trotsa t. o. m. författaren själf att göra det så, att någon utom han själf förstår hvad han velat säga. Dock författaren torde nog akta sig därföre, då denna dunkelhet i plan utan tvifvel blir en ny skönhet för det mystiska ljusets beundrare och älskarinnor. För dem skall denna obegriplighet utan tvifvel öka den förtjusning de erfara, när de läsa, huru 'nattviolerna gåfvo tionde af vällukt', huru guldbin och trollsländor flögo kring alla löf, att fasttaga de unga solstrålarne, huru buskarne logo och tonerna doftade fram såsom en safirvåg öfver ängens konvaljer, ty om allt detta och mycket mer af samma halt underrättas man på hvar sida af denna saga. Dit var det då som f. d. Nya skolans så högtidligt och ihärdigt förkunnade reformation skulle föra oss i den allvarliga och praktfulla genren.»

Med anledning af denna kritik skref Palmblad till Hammarsköld, kort och mustigt: »Argus är sig lik, nämligen vara svinhund».

Almquist kände sig nog smärtsamt berörd af denna anmälan och påkallade nu ifrigt Atterboms bistånd, dock under formen af att det gällde dennes eget och skolans intresse. Han skref den 9 nov. 1822:

»Min älskade Broder!

Med mycken bedröfvelse, käraste Broder, har jag hört, att din helsa als icke skall vara bättre: och i den tanken, att några Ord från en lika kännande Vän möjligen skulle kunna vara dig till någon glädje skrifver jag detta Bref. Jag har haft mina tider af den svartaste inre Sorg: men jag måste bekänna, att det Lugn för mig sjelf och den frid med den yttre Verlden, som jag nu i allmänhet orubbadt njuter, icke hafva andra orsaker än förutgångna Bedröfvelser. Och många vågor från det skumma Hafvet, jag lemnat, slå ännu upp på stränderna af min ö; men jag ser dem utan serdeles

bekymmer, ty de gå icke högt upp, och sjunka snart åter ned i den Botten, som upphäfde dem. Min gode Broder bry dig icke om detta Slägtet — låt det gå sin väg — låtom oss gå vår väg — icke i den meningen sagdt, som skulle vi förakta någon af de andra, ty Gud dömer, hvem som är bättre — utan i den meningen, att olika Naturer måste gå i olika banor och behöfva icke derföre förargas på hvarandra. Jag kunde visst nu hafva anledning, att vara ledsen, i anseende till allt det buller och bång, som öfver våra opoetiska Bidrag här i Tidningarne föres — men om det på minsta vis smärtar mig, så är det endast derföre att de inblandat Eder i Upsala, och dig, min Broder, hvars lättretlighet för ovänliga bemötanden och dumheter jag känner. Såsom du känner mitt sätt, att behandla folk af detta slag, så inser du lätt att jag ingenting svarar: men då det behagat dem att inblanda Eder, — och Ni redan förut flere gånger inlåtit Eder i svaromål, så tycker jag det är i sin ordning, att Ni nu (helst sådant mycket väl anstår en Tidnings Redaction) afger ett kraftigt Svar. Att de skulle förarga sig på mig visste jag förut, men att de skulle så tilltyga Da[hlgre]n vore oförklarligt om jag icke visste den hemliga driffjädern. De hafva genom Uteliggare sökt förmå honom att blifva en deras Tjensteande, och öfvergifva oss. Men han gaf dem fan. Derpå syftar ännu det insidiösa Smicker, som liksom rosor mellan tistel, skjuter fram i deras Omdömen, och hvarmed de ännu söka locka honom. Det är ännu en orsak till, som jag ej här kan nämna. Det gör mig mycket ondt om honom, ty han har tagit anfallen på sinnet — likväl är jag säker, att hans mod snart reser sig igen. Jag tycker rätt mycket om *Rosenfesten*. Desse Hr Joh[ansso]n och Lind[eber]g, som i hjertat älska så mycken smuts, men nu affectera Näsryckningar och illamående öfver de burleskare scenerna i Rosenfesten, kunde då hafva citerat något af de onekligt vackra och fina: — men sådana äro dessa hycklare. De skrika på popularitet — är nu Du icke populär heller? *Rosaura* är skrifven för ganska få, men likasom det glädjer mig, att de så litet fattat den, att de ej en gång kunnat sönderstycka och skända dess partier — så vet jag också att den skall vara af vigt för dem, åt hvilka den är egnad. De så kallade Gudaktige (af en eller annan sect) skola ej gilla den, emedan christendomen här alldeles icke är pjunkig, och de för öfrigt skola finna det hedniska, verldsliga Behaget vore ett altför fånigt accidens vid andelig uppbyggelse. De med konstsinne begåfvade, som dyrka Gracerna, skola deremot må illa vid ankomsten af den hemska Christendomen bland dem: vane att se Aphrodite i kretsen af Chariterne, skola de häpna vid att tänka sig Christna i denna krets.

Blott den i hvars själ det oändliga krafvet gjort sig gällande att finna föreningen af Enhet och Mångfald af Helighet och Qvickhet — hos den måste detta kraf icke sluta, förrän Christendom och Grazie äro ett, och han ingår ej i Lifvets mörka Lugn (Religionskänslan) utan i dess klara Lugn (den verkliga Sabathen). För den skall Rosaura vara ett bidrag ej utan vigt, det vet jag bestämdt. Alt öfrigt bryr jag mig icke om.

Det bevisar mycken kritisk okunnighet af Argus att anse några Reminiscenser kunna ega rum mellan Novalis och Rosaura (ännu mindre Tieck!). Icke en gång Språkformen är lik Novalis'. Men att återfinna några grundidéer i Novalis, som finnas i Rosaura, det är en omöjlighet, som jag trotsar hvem som helst att försöka. Icke står jag på samma ståndpunkt som Novalis. Denna uppgift önskade jag i Litt. Tidning corrigerad, emedan den missleder den allmänheten, som icke läst Novalis.

Helsa hjertligt alla bekanta. Det skulle vara roligt att veta, hvarmed i litterärt afseende du i sommar sysselsatt Dig?

Jag lefver evigt din

trofaste

A.»

Atterbom svarade i dec. 1822:[1]

»Att ånyo författa eller deltaga i en ny tidningsartikel mot riksskojaren Argus — dertill har jag hvarken tid eller lust. Allt hvad i afseende på svenska vitterhetens närvarande tillstånd kan emot Argi dumma skräfvel anföras är redan en gång sagdt i den årsgamla uppsatsen om Dagbladslitteraturen.[2] . . . Hvad Opoetiska kalendern särskildt angår så skall den i vår tidning innan kort recenseras med all den rättvisa, som den förtjänar. Vår plan har alltsedan i våras varit att recensera Poetiska kalendern, den Opoetiska och Bruzelii kalender på en och samma gång; och mig blef detta arbete ålagdt, då jag — af bekanta skäl — kan denna gång äfven i afseende på den kalender, som bär mitt namn, anses för en fullkomligt opartisk domare. Men jag var hela våren igenom hindrad af mina föreläsningar, och hela sommaren igenom af sjukdom; derför har ingenting blifvit deraf, tills vidare. Nu åter är jag efter flera månaders fruktlösa ansträngningar, ånyo med all min själ och all min håg inkommen i min förleden vinter afbrutna dramatiska komposi-

[1] Brefvet finnes i Eriksbergs arkiv; det är tryckt i Ahnfelts *Nektar och gift.*
[2] Palmblads uppsatser i 1821 års *Sv. Litteraturtidning.*

tion Lycksalighetens ö; och jag har förskräckligt svårt vid att afbryta detta (för mig långt intressantare) arbete, om ock blott för tre eller fyra dagar, för att skrifva ihop en tråkig recension. Emellertid skall jag dock gripa mig an och uppfylla mitt löfte, så snart jag slutat den akt, på hvilken jag nu skrifver så att innan årets slut skall, hoppas jag, den väntade recensionen befinna sig i Edra händer. N. B. Jag vill ej i allmänhetens ögon synas vara denna recensions författare, ehuru oveldigt jag deri, enligt min bästa insigt och medvetande, ämnar gå till vägs. För öfrigt hoppas jag att I ej skolen bli missnöjda med mig, fastän jag i ett och annat är af olika mening såväl med dig som med Dahlgren.»

Emellertid blef ingen recension skrifven. Palmblad klagar i bref till Hammarsköld öfver, att Atterbom icke kommit sig för att fullgöra löftet att i kompani med honom bedöma kalendrarne.

I nästa årtionde skulle däremot Atterbom — oaktadt Almquist i sin produktion då stod honom mindre nära, sedan inflytanden från Byron och Victor Hugo satt märke i han alstring — i varma ordalag taga till orda för hans författarskap och därigenom utsätta sig för angrepp från en yngre tids män.

* * *

Almquist själf kom senare från det »allegoriska» skrifsättet. Han var mycket angelägen, att man icke på hans senare mera verklighetsskildrande Törnrosskrifter måtte tillämpa någon allegorisk tolkningsmetod, men han ville på samma gång häfda dess berättigande för sagodikt. Så finner man bland de i *Skandia* (Bd 3, 1834) offentliggjorda *Några drag* bl. a. följande uttalande:

»Ingenting är mig så vidrigt, som allegoriska framställningar, der icke så skall vara; d. v. s. der titeln icke tillkännagifver det. Sådana äro t. ex. orientaliska, ja stundom till och med romantiska berättelser, der man skall förstå någonting philosophiskt eller mystiskt under, och händelseförloppet sjelft, som berättas, blott är en masque, en enveloppe för vissa tankar. Jag tycker, att när man vill framställa philosophiska eller religiösa tankar, bör det ske i enkom deråt egnade Afhandlingar, med titlar som utsäga den afsigten. Deremot måste en Historia få vara och betyda en historia, en Berättelse en berättelse, och en Roman en roman. Invänder man, att verldshändelserna sjelfva, såsom de omkring oss tima, just inom sig bära högre idéer af Gud inlagda, hvilkas yttre symboliska former

de äro, och att de så till vida kunna betraktas såsom Universi — metaphorer: så är det en helt annan sak, och hör icke hit; emedan en författare, som skildrar eller omtalar dem rent af såsom berättare då icke genom dem sätter någon masque öfver sina idéer. — Jag vet mig aldrig hafva skrifvit någon berättelse af den oegentlighet, att jag i händelsernas skildring icke menat händelserna sjelfva eller att jag med de handlande personerna förstått personificater af tankar: och någon, som af missförstånd i dem skulle vilja inlägga meningar, hvilka jag sjelf ej inlagt eller haft, gör mig en åra, för hvilken jag ej kan tacka. Jag erkänner, att Allegorien äfven är en skrifart, som (när den icke göres för lång,) kan intaga en aktningsvärd plats inom Litteraturen; men med vilkor, likväl, att sådant säges öppet ifrån och att framställningen kallas det den är — Allegori.»

Ungefär samtidigt, februari 1834, skref han till Atterbom, med anledning af dennes uttalanden om Stagnelius allegoriska diktning: »En sak är jag glad åt hvad mig beträffar, att jag i mina berättelser aldrig varit på den afväg, du (i Numret förut) charakteriserat, att med händelser och personer, som förekomma, egentligen mena allegoriserade idéer. Jag har aldrig berättat i annan mening än att händelsen är en ren händelse och personerna verkliga personer. — Att nu allt, som händer och sker i verlden, kan betraktas som jordiska uttryck för Guds egna idéer, det är en annan sak: annars vore sjelfva den simpla historieskrifvaren en författare af allegorier, hvilket ingen påstår. Äfven symboliska och allegoriska berättelser har jag ingenting emot, blott det sägs ifrån att den genren då menas[1]. Men en roman eller berättelse är annat, när dess individer, i stället för att lefva der de sägas lefva, förfly till allmänna dunstfigurer, så gör det på mig ett grundvidrigt intryck.»

När Almquist år 1849 i andra delen af imperialoktaven af Törnrosverket ånyo tryckte *Guldfogel i paradis* tillika med *Rosaura* samt den förut otryckta *Sagan om Grimur Galt (Arctura)*, skedde det under den gemensamma rubriken *Mythopoiesis*, och tillika med en viss reservation. Herr Hugo, som föredrager dessa dikter, betonar nämligen deras skiljaktighet från Richard Furumos poesi

---

[1] Dylikt föll mig in att göra när jag skref t. ex. Guldfogel i Paradis. Men jag kallade den också en sådan saga. Sagan kan och bör få vara mythisk och allegorisk, så t. ex. den herrliga Sagan om Lycksalighetens ö, men ej den vanliga berättelsen. *(Almquists not.)*

(d. v. s. från Almquists senare författarskede), som tillhörde en annan bildningscykel än hans, som »uttalade verklighet och sanning», och som vore »fri från allt mythiskt, allegoriskt och betecknande». Dessa dikter tillhörde åter det allegoriska, symboliska, signifierande diktslaget (Mythopoiesis), som icke skildrade lifvet, men målade något som skulle beteckna lifvet — med andra ord drömstycken. — Af detta slag vore den orientaliska, den medeltida, den nyare tyska poesien och den fosforistiska.

Den vakna poesiens verk hade likväl företräde, väl att märka, då de ej nöjde sig uteslutande med den jordiska yttre verkligheten utan, som fallet vore med Furumos, utgjorde hela komplexen af verklighet, alltså äfven människans andliga, ideala existens. Richard Furumos Celiorama *(Murnis)* vore icke någon mythopoiesis utan ren verklighet, fast i andevärlden.

Och då senare Richard Furumo infinner sig i kretsen, och de allegoriska sagorna ånyo uppläsas, förklarar han:

»Det är väl sannt, att jag för min del icke är med om detta skrifsätt — jag finner någonting på sitt vis kvalmigt i stilen — isynnerhet i Guldfogel men mindre likväl i Rosaura. Innehållet, oaktadt jag mycket högaktar det, är dock såsom betecknande i stället för rätt fram, icke i min smak. Men jag är långt ifrån att fördöma hvad som icke fullt infaller med mina tycken. Hvad det orimliga beträffar, så är det visserligen orimligt. Men dylika poemer kunna icke destomindre stå på en frisk, god och klar grund, allenast man från början öppet utgifver dem för att icke mena hvad de säga. Då verka de ej sjukt på läsaren eller åhöraren emedan de framstå som verkligheter äfven de, oaktadt allegorien. . . . Om skalden säger ifrån: nu skall herrskapet få höra någonting som icke blott aldrig händt utan som äfven aldrig kan hända, så kommer hela berättelsen därigenom i sin rätta ställning, sanningens dager är kastad öfver det orimligaste, och läsaren inhämtar allt på ett behörigt, ett friskt sätt. . . . Men detta, så ringa och lätt det synes, iakttaga dock allegoriska författare nästan aldrig, emedan det för deras känsla är ungefär detsamma som att bortrycka grundstenarne från själfva deras dikts sköna palats. Ty de vilja vanligen och hälst att skildringen oaktadt symbolisk, skall tagas på orden.»

Det må slutligen anmärkas, att det dels ovänliga dels likgiltiga sätt, hvarpå Almquists romantiska sagor mottogos, torde väsentligen medverkat till, att han nu under en lång tidsrymd upphörde, väl icke att producera, men att offentliggöra sina alster. Sex år senare,

1828, skref han till en god vän, J. A. HAZELIUS: »Jag klandrar icke Svedenborg för det han publicerade dessa ämnen efter han kände en viss Maning (Herrens Befallning) därtill. — Men jag får tillstå, att jag icke har hjärta, att framställa någonting som för mig är heligt och vackert för någon menniska, som jag tror trampar det under fötterna.»

Häri har man nog förklaringen till det förhållandet, att Almquist under många år lät sina arbeten förblifva i det »manuskriptiska» tillståndet, att de stundom, efter det de tryckts, makulerades och slutligen därtill, att hans verk kommo att offentliggöras i helt annan ordning än den, hvari de ursprunligen producerades, så att exempelvis dikter från 1820talet först trycktes ett par årtionden senare, något som i väsentlig mån försvårat uppfattningen af Almquists utveckling och skärpt intrycket af oupphörliga motsägelser i hans författarlynne[1].

Själf har han haft en känsla häraf, då han låtit olika berättare representera olika skeden af hans författarskap.

[1] Redan ATTERBOM uttalade 1834 i sin anmälan af den första Törnrosträffen det olämpliga i »Herr Hugos» sätt att offentliggöra manuskripten, då han skref (*Sv. Litteraturföreningens tidning*, 1834: N:r 9): »Det står visserligen enhvar auktor fritt att af sina handskrifter bekantgöra eller hemlighålla, hvad han behagar: men af en sålunda beskaffad handskrift bör antingen intet utgifvas eller ock allt — om ej allt utan undantag åtminstone allt det hufvudsakliga; och det i samma följd hvari det ur sin författares inre organiskt utbildat sig. Den enda allmänhet, hvars bifall de »fria fantasierna» troligtvis önska, är ganska afgjordt af det slag, som vill lära känna deras hela såsom ett helt och således äfven mottaga det i en däremot svarande ordning.»

Ett hittills okändt Katarina-officium.

MEDDELADT AF

ROBERT GEETE.

Den inom Birgittinordens kloster brukliga latinska gudstjänstritualen, sådan den af ålder praktiserades, finnes bevarad i ett flertal handskrifna och tryckta böcker, utgörande dels breviarier, dels (för de sjungna partierna) antifonarier, hymnarier och sekventiarier, af hvilken senare grupp många hafva notering (i cantus planus). För närmare kännedom af hithörande handskrifter kan hänvisas till inledningen i *Jungfru Marie örtagård* (S.F.S.S. 1895), s. lxxvi—lxxxiv, i hvilket arbete hela veckoritualen på latin och fornsvenska finnes återgifven. Hvad de i tryck utgifna breviarierna vidkommer, har man en förteckning, upptagande 6 olika upplagor från tiden 1512—1697, i G. E. Klemmings *Birgitta-literatur*, intagen dels i bilagan till *K. Bibl:s handlingar*, 6 (1883), dels i *H. Birgittas uppenbarelser*, Bd 5 (S.F.S.S. 1883—84). Efter Klemmings tid hafva dessutom tillkommit ett Antiphonale och ett Vesperale (bägge med text och sångnoter), tryckta resp. åren 1881 och 1883 af Birgittinnunnorna i klostret Weert i Nederländerna (prov. Limburg) till bruk vid egen gudstjänst[1]..

Till dessa tryckta ritualböcker kommer nu ett för den svenska forskningen nytt breviarium från 1690, hvilket nyligen (i mars 1903) förärats K. Bibl. genom en katolsk andlig, pastor E. Benelius i Stockholm, och ur hvilket ett märkligt, ej förut uppmärksammadt Katarina-officium här skall meddelas. Bokens titel lyder:

Officia propria sanctorum et aliarum festivitatum ordinis Salvatoris: vulgo S. Birgittæ, Romano breviario accommodata. Recitanda a monialibus Anglicanis civitatis Ulyssiponensis. Ulyssipone [ɔ: Lisboa] 1690. 4:o (xi), 219 s.

---

[1] Klostret Weert (grundadt från Ueden) är ett af de endast fem numera existerande Birgittinklostren. Bland dess systrar finnes f. n. äfven en Sveriges egen dotter, hvars välvilja man har att tacka för att de två nämnda ritualböckerna kunnat införlifvas med Kungl. Bibl:s samlingar.

Några notiser om den långväga nykomlingen och den krets, inom hvilken han verkat under ett par århundraden, torde ej sakna intresse[1].

Som bekant grundades ett Birgittinkloster tidigt nog i England, med Eriks af Pommern engelskfödda gemål drottning Filippa såsom mellanhand. Dess namn var Syon, och det var beläget i Isleworth i Middlesex, Londons stift. Dess stiftelseurkunder voro konung Henrik V:s fundationsbref af den 3 mars 1415 och påfven Martinus V:s konfirmationsbulla af den 18 aug. 1418. Konventen inflyttade emellertid först år 1425. Klostret blef rikt doteradt och hade bl. a. ett för sin tid präktigt bibliotek.

Efter en verksam tillvaro af 114 eller, om man så vill, 124 år blef Syonklostret år 1539, i sammanhang med reformationens införande i England genom Henrik VIII, indraget till kronan, och till följd af de förföljelser, som därvid öfvergingo klosterfolket, utvandrade en del, näml. 18 kor- och 3 världssystrar, anförda af sin abbedissa Katherine Palmer, till Nederländerna. Inom kort funno de sig välvilligt upptagna af Birgittinkonventet i Mariathron i Dendremonde (Flandern). Sedan den katolska reaktionen åter kommit till styret i England genom drottning Marias tronbestigning, fingo Syonnunnorna år 1554 återvända till sitt hemland, och klostret fick sålunda upplefva en om också kortvarig restauration, men dess slutliga öde fullbordades i och med detsamma, som Marias halfsyster och vedersakerska Elisabeth efterträdt henne på tronen. Syon föll då för andra gången, och denna gång utan räddning (1558). Svåra förföljelser drefvo nunnorna att åter söka främmande skydd, och så hamnade klosterfolket ännu en gång i det vänskapligt sinnade Dendremonde, hvilket de under trycket af de stormiga tiderna snart utbytte mot Meshagen invid Antwerpen och (efter fem år) Mecheln, på hvilken senare ort de dröjde i sju år. Här bortrycktes den ädla och pröfvade abbedissan Katherine Palmer, och sedan staden genom förräderi fallit i händerna på prinsen af Oranien, måste nunnorna fly till Frankrike och landade i Rouen. I denna stad uppehöllo de sig sedermera i fjorton år, men under de politiska stormtiderna i slutet af 1500-talet, då bl. a. fiendskapen mellan England och Frankrike gjorde vistelsen i det senare landet outhärdlig för det engelska klosterfolket, tvingades konventet att åter söka främmande kuster, och slutet blef att det, efter en mängd vedervärdigheter, d. 2 maj 1594 landade i — Lissabon. Där fingo nunnorna ändtligen det skydd och det lugn de eftersträfvade, och trots upprörda tider och många pröfningar äfven här njöt Syonfolket under sammanlagdt tvåhundrafemton år en lycklig och fredad tillvaro i

[1] Jfr G. J. Aungier, *History and antiquities of Syon Monastery*, London 1840, och B. Ringseis, *Leben der heiligen Birgitta von Schweden nebst einigen Nachrichten über die Birgittinenklöster*, Regensburg 1890.

nämnda stad och i eget kloster. Detta varade ända till 1809. Vid denna tid hade England åter blifvit tillgängligt för klosterfolk, och sålunda förelåg ej längre något hinder för de expatrierade nunnorna att återvända. Abbedissan Maria Dorothea Halford begaf sig alltså, åtföljd af nio korsystrar, till England under nämnda år, men den lilla stammen dog småningom ut. Den andra delen af Syonkonventet hade stannat kvar i Portugal, där den t. o. m. grundat en filial, men såg sig till sist utan tak öfver hufvudet, då äfven i detta land alla kloster upphäfdes. Det låg då nära till hands att uppsöka det gamla moderlandet, och så skedde äfven. Den 31 aug. 1861 landstego nämligen Syonnunnorna, numera decimerade till ett antal af endast tolf, i Southampton. Först 1875 fick det engelska Syon efter en fjortonårig vistelse i ett hus i Spettisbury, förut tillhörigt Augustinerorden, en sig värdig bostad, möjliggjord genom rikliga donationer. Nämnda år inflyttade nämligen konventet i en nyuppförd klosterbyggnad med härligt läge i Chugleigh bland kullarne i det natursköna Devonshire, där det torde kunna motse en ljusare framtid efter den långa landsflyktens sorger och mödor.

Detta är i få drag de engelska Syonsystrarnas skiftande odyssé, under hvilken de alltjämt bevarat sin tro och sina birgittinska traditioner, lika visst som de vid återkomsten till England medförde sina fyrahundraåriga signet och klosternyckeln till det äldsta »House Syon» i Isleworth.

Det var för det nu nämnda i Portugal blomstrande Birgittinklostret Syon, som det breviarium trycktes, hvars fullständiga titel här ofvan anförts. Af dess innehåll är det egentligen officierna till Birgitta och Katarina, som hafva något intresse för oss svenskar. Till Birgittas ära upptogos i det till boken hörande kalendariet tre stycken fester: två mindre (hvardera dock ett s. k. 'festum duplex'), näml. en till åminnelse af hennes translation (d. 28 maj) och en till firande af dödsdagen (d. 23 juli), samt en större, näml. hennes kanonisationsfest (här d. 8 okt.). Endast den sistnämnda är helt utförd (sid. 150—158) och utgöres af ärkebiskopen Birgerus Gregorii's officium *Birgittæ matris inclitæ*[1]. De två förstnämnda officierna åter bestå mest af hänvisningar, men translationsfesten har därtill sina egna lektier (tre stycken, utdragna ur hennes 'vita abbreviata'). Utom dessa tre officier finnes till hennes ära (s. 200—206) ett 'officium commemorationis hebdomadalis' (till graden semiduplex), som utgöres af Nicolaus Hermanni's *Rosa rorans*, fullständigt utfördt[2], ehuru utan de dithörande hymnerna, hvilka ersatts med hänvisningar till de i Birgeri nyss nämnda kanonisations-

[1] Tryckt i Klemmings *Hymni, sequentiæ et piæ cantiones:* Sancti Sueciæ, 1885.
[2] *Rosa rorans*-officiet är efter Uppsala-handskrifter utgifvet af H. Schück i *Meddelanden från det literaturhist. seminariet i Lund,* 2. 1893.

officium förekommande *(Hora consurgit aurea* och *Cæli perornat gaudia)*. Slutligen äro att nämna tre smärre stycken till Birgitta, tryckta för sig utom det egentliga breviariets ram, näml. (s. 208 o. f.) hymnen *O Birgitta, mater bona*[1] äfvensom tvänne suffragier (s. ix), utgörande antifoner att infogas i Vesper och Laudes. Den förra, *O Birgitta, mater pia* (6 rader), afsedd för Vespern, utgör slutstrofen af den till Birgeri ofvannämnda Birgitta-officium hörande sekvensen *Insistentes cantilenæ*[2]. Det andra suffragiet, som borde infogas i Laudes, och som tyckes vara okändt, lyder så:

Ad Laudes.

Ant. O sponsa Christi, redolens
ut mirrha suavissima,
errori nostro condolens,
patrona sis mitissima.

Katarinas högtid är förlagd till den 25 juni (i Sverige d. 2 aug.). Den är till graden 'festum duplex 2. classis' och firades alltså med samma värdighet och rituella utrustning som exempelvis de stora Mariafesterna. Officiet, som upptager sid. 82—89, återgifves här nedan i sin helhet (med utelämnande af bibelcitat, capitula o. d., som är commune bonum), först den s. k. 'historian' (den rytmiska delen), sedan de tre lektierna, hvilka, såsom det vill synas, utgöra ett utdrag ur Vadstenabrodren Ulphos kända Katarinabiografi[3].

---

[1] Klemming, anf. arb., s. 38 *a*.

[2] Klemming, anf. arb., s. 30 ff.; om Birgeri författarskap till sekvensen se Schück, anf. arb., s. 30, not 6.

[3] Utgifven i *Scriptores rer. Suec.*, T. 3: 2 (1871), s. 244—263.

Officium Catharinæ de Suecia.

Die XXV. Junij. In festo S. Catharinæ Vastanensis, Virginis & Viduæ, filiæ S. M. Birgittæ. Duplex 2. classis.

In secundis Vesperis.

Ant. O beata sponsa Christi
Catharina, meruisti
apud regem angelorum,
suscitatrix mortuorum
fieri quamplurium;
Felix tui depressio,
superbis fit repressio,
et robur humilium.
Tu pro nobis virgo pia,
roga Regem omnium:
Ut donet vera gaudia,
præsens post exilium.

Ad Matutinum.

Invit. Regi Christo jubilantes
laudum per insignia:
Exultemus venerantes
Catharinæ solemnia.

Hymnus. Exultet aula cælica,
Lætetur mundi machina,
Dum refert solis orbita
Catharinæ solemnia.

Per vagitus infantiæ
Dat signa continentiæ,
Et virtutum primordia
Inter ortus crepundia.

Nam pudice viventium
Sugebat lac mulierum;
Sed lac incontinentium
Horrebat ut absynthium.

Crescens ætate, gratia,
Patris obedientia
Consensit in conjugium,
Reponens spem in Dominum.

Sic per doctrinam salubrem
Inflexit suum conjugem,
Ut is secum perpetuam
Voveret continentiam.

Hinc, quia carnis lubrica
Sprevit, et mundi gaudia,
Apud illam refugia
Pro vita quærit damula.

Æstum refrænat Tyberis
Solis pedum contactibus:
Horret a detrahentibus,
Eis resistens ocyus.

Defuncta manum præsulis
Tordonis pressit arctius:
Dum sese sanctæ precibus
Commendaret obnixius.

Eia virgo veneranda,
Nobis semper imitanda,
Aufer mortis dispendia,
Confer vitæ stipendia.

Præsta Pater ingenite,
Jesu, cum sancto flamine,
Ut Catharinæ precibus
Jungamur cæli civibus.
Amen.

In primo Nocturno.

Ant. Nata virgo Catharina,
regalis prosapiæ,
rara continentiæ,
mox refulsit gratia.

Ant. Catharina puellula
flagellata a dæmonibus,
in amore radicata
Christi stat robustius.

Ant. Adulta virgo nubilis
Duci desponsatur:
quem sanctis suis monitis
castum Christo lucratur.

Resp. 1. Facto voto castitatis
sponsa, sponsus pariter,
sub aspectu, Deitatis
mundum ludunt fortiter,
spreta spe posteritatis
Deo vivunt dulciter.
Vers. Carnem sub cilicio
jugiter premebant:
precibus, jejunio
semper insistebant.

Resp. 2. Dum sic ambo continenter
Christum colunt sedulo,
urget dæmon fraudulenter
cadere proposito:
hinc in sanctos impudenter
fratrem movet odio.
Vers. Nam dum frater observavit
horum castimoniam,
quasi stultos objurgavit,
exprobrans ignaviam.

Resp. 3. Sanctæ matris et avorum
sequitur vestigia:
Romam petit, ut Sanctorum

veneretur limina:
et ut Christi passionem
recolat intimius,
terræ sanctæ regionem
visitat devotius.
Vers. Sicut quondam Patriarcha
dereliquit propria:
sic maritum Catharina
spreta linquit patria.

In secundo Nocturno.

Ant. Postquam virgo Catharina
exul Romæ habitat:
matrem piam comitata,
sancta loca visitat.

Ant. A maligno est tentata
conjugis memoria:
quem mox Déus ad beata
cæli duxit gaudia.

Ant. Maria matri reserat,
quam felix ejus filia,
quod pauper facta, spreverat
opes cum mundi gloria.

Resp. 4. Quidam comes inflammatur
Veneris incendio:
ab hoc [ɔ: hac] sancta postulatur
jungi matrimonio:
at repulsus comes nocte
abditur in vineis:
ut hanc raptet facto mane;
sed privatur oculis.
Vers. Apertis comes oculis nihil videbat;
ad manus autem illum trahentes
introduxerunt ad sanctam Catharinam:
qua orante cum matre pro eo,
confestim cecidit caligo ab oculis
et visum recepit.

Resp. 5. Virgo Christi passionem
cogitabat sedulo,
semper sponsi unionem
affectabat serio;
ut referret talionem
ex affectu intimo.
Vers. Quærit Jesum toto corde,
ejus mortem cum mærore
tractat, fundens omni die
lacrymas pro sanguine.

Resp. 6. Matris ossa virgo pia,
dum defers in Sueciam:
ne errares hac in via,
stellam habes præviam:
cujus luce, Deo duce,
recta petis patriam.
Vers. Quot perversi sunt conversi
sacris tuis monitis!
quot infirmi sunt curati
precibus et meritis!

In tertio Nocturno.

Ant. Quanto sese deprimebat
humilis nobilitas:
tanto magis elucebat
nobilis humilitas.

Ant. Quando Tibris alte suum
superabat alueum,
grave Romæ civitati
minitans exitium,
hæc rogata, tactu pedum
dimovet interitum.

Ant. Sicut cœnobitas fugit
suis votis non contentos:
Catharina sic diligit
factis votis delectatos.

Resp. 7. Tordonis manum præsulis
post mortem virgo comprimit.
Hoc, ut fidelem subditis
impendat curam, innuit:
quem vivens juvit gratia
in Romana curia,
pro confirmanda infula.
Vers. Quod viva verbis, precibus,
exemplo, zelo, monitis:
post mortem fecit nutibus;
sic salus facta plurimis.

Resp. 8. Post labores hîc completos
vocaris ad præmium,
in amplexus sponsi lætos
properas et gaudium.
Gaudet terra, plaudit cælum,
sidus mittens lucidum,
quod ad tui stetit promptum
funeris obsequium.
Vers. Stella, quam viderant viri timorati
cum alijs luminaribus in aëre,
antecedebat funus,
usque dum veniens staret et evanesceret supra,
ubi sacrum pignus conditum fuit.

Ad Laudes.
Ant. Sicut Joseph et Maria,
sic Eghardus et Catharina,
carnali sine copula,
casta fuerunt lilia.

Ant. Devota meditatio,
preces et jejunia,
jugis humi cubatio
erant horum media,
quibus pellebant vitia;
sequamur hæc vestigia.

Ant. Pompam despexit vestium,
non sequens morem principum:
hinc oculis nobilium
ipsius vestis lacera,
divinum per miraculum
putatur præstantissima.

Ant. Ab ancillis objurgata,
gaudens fert ludibria;
a vicinis damnis læsa
reddit beneficia.

Ant. O Catharina filia,
non cedis matri mortua
miraculorum gratia.
Sancta mater, felix nata,
nobis per vestra merita
cæli donentur gaudia.

Hymnus. Jesu corona virginum (ut in Communi Virginum).

Ad Benedictus.

Ant. Gestant reges et magnates
corporis exuvias:
multis modis student omnes
tangere reliquias.
Ejus sanctos imitantes
mores, simus humiles:
ut pro nobis fundat preces,
deprecemur supplices.

Lektierna i Katarina-officiets Matutina, tillsammans tre, utgörande Lectio iv—vi af de 9 (de öfriga upptaga stycken ur den Hel. skrift), hafva följande lydelse:

Lectio iv.

Catharina virgo Sueca, patre Ulphone Nericiæ principe, et matre Birgitta, divinis revelationibus et admirabili vitæ sanctitate in ecclesia Dei celebri, in lucem edita, statim ab infantia egregium castitatis futuræ specimen dedit, cum adhuc lactens incontinentioris nutricis ubera sugere omnino abhorruit. Postea juncta licet conjugio Eghardo nobilissimo juveni, in virginitate tamen, eo annuente, permansit. Ambo, itaque, castitate Deo promissa, vigilijs, orationibus, jejunijs et humi cubationibus carnem suam mortificabant, vestium simplicitate veram et voluntariam humilitatem profitentes; nec ab ijs pietatis exercitijs ullis propinquorum, et aliorum sermonibus se retrahi passi sunt. Imo vero exemplo sanctæ virginis multæ nobiles feminæ vestium pompas et superfluum cultum deposuerunt. Inter cæteras uxor fratris ejus Caroli, Calmariæ in ecclesia a beatissima Virgine per visionem admonita, ut Catharinam simplicitate imitaretur, vitam in melius commutavit. Cum vero beata Birgitta mater ejus Romam divino jussu profecta fuisset, Catharina quinto post anno, concedente viro, secuta est matrem, annum agens decimum et octavum: ubi quam primum, relictis omnibus, matri assistere et pro Christo quæque adversa pati constituit.

Lectio v.

Et quia a principio sentiebat injici sibi magnum soli natalis desiderium, contra tentationem hanc pia matris oratione, disciplinæ remedio et voto obedientiæ se munivit. Vixit igitur sub matris cura per viginti quinque annos, non secus ac in monasterio, paupertatem Christi amore ultro complexa; quam etiam Dominus miraculo aliquoties cohonestavit. Tanta illi a Deo collata est eloquentia, ut eam principes et eruditi viri admirarentur. Charitate in Deum fervens, orationi ac contemplationi adeo erat intenta, ut (præter horas beatæ Virginis, septem psalmos pænitentiales aliasque plurimas preces, quas ab ipsa infantia quotidie devotissime recitabat) numquam fatigatum

corpus somno traderet, nisi totas quatuor horas continenter in recordatione acerbæ passionis Salvatoris nostri, manantibus ubertim lacrymis, genibus humi defixa consumpsisset. Erga pauperes et afflictos summa afficiebatur misericordia. Patientia erat ita singularis, ut qui eam offenderent, inter amicissimos recenseret.

Lectio vi.

Obedientiæ adeo studebat, ut sine confessarij (cui se voto subjecerat) licentia ne vel minimum ageret. Solitudinem ac silentium summopere amabat: si quando loquebatur, narratio ejus fuit in præceptis Altissimi. Quocumque mater profecta fuisset, venerabilis virgo illi ubique adfuit. Sacra loca omnia et dominicum sepulchrum Jerosolimis cum ea invisit. Matre vero mortua, corpus ejus detulit ad monasterium Vastanense monialium ordinis Salvatoris in Suecia, quibus præfecta vivum se eis virtutum omnium exemplar præbuit. Ubi cum sacræ illæ reliquiæ multis cœpissent coruscare miraculis, Catharina a rege et proceribus iterum Romam mittitur, ut sanctæ matris suæ inter sanctos relationem procuraret. Eo sancto labore per quinquennium diligentissime functa, ad monasterium Vastanense revertens, Tiberinæ inundationis repressione, vexatorum a dæmonio liberatione, elisorum et confractorum sanatione multisque alijs miraculis clara ibidem quievit in pace anno Domini M°CCC°LXXX° primo, pridie annuntiationis Dominicæ.

Några kvarlefvor af svensk dramatik från sextonhundratalets slut.

AF

SIGRID LEIJONHUFVUD.

Den studenttrupp, som på initiativ af OLOF RUDBECK och PETRUS LAGERLÖF bildades i Uppsala 1682 och från 1686 uppträdde i Stockholm i Lejonkulan, lät som bekant i tryck utgifva blott högst obetydligt af sin självskapade repertoar. Ja, det, som befanns värdigt att publiceras, rönte denna heder ej i sin egenskap af dramatiska alster utan som bidrag till den då för tiden florerande gratulationslitteraturen. I samtida tryck föreligga nämligen endast tre festspel, två ägnade truppens 'högmektige befodrare' Erik Lindsköld och det tredje uppfördt på Karl XI:s födelsedag. Först under 1800talets senare decennier gaf sig det vaknande intresset för äldre svensk dramatik uttryck äfven i publicerandet af några stycken ur studenttruppens repertoar, och till dessa ansluter sig den i Lund 1901 utgifna tragedien om *Orpheus och Eurydice* af JOHAN CELSIUS.

Utgifvaren af Orpheus och Eurydice, P. NODERMANN, har haft att tillgå icke mindre än sex handskrifter af dramat, förvarade i Kungliga biblioteket och universitetsbiblioteken. En ganska fullständig afskrift har emellertid undgått hans uppmärksamhet. Den förekommer i ett samlingsband, som tillhör den stora Thottska handskriftsamlingen i Köpenhamns kungliga bibliotek (4:o 2195)[1].

---

[1] Då jag sommaren 1897, under letandet efter uppteckningar af svenska visor, flyktigt genomsåg detta band, fästes min uppmärksamhet vid däri ingående dramatiska stycken, ehuru jag då ej hade tillfälle att närmare undersöka dem. Utgifvandet af *Orpheus och Eurydice* påminte mig om dem, och tack vare välvilligt tillmötesgående af chefen för det danska k. biblioteket har en sådan undersökning nu kunnat företagas i Stockholm. Ett liknande tillmötesgående af universitetsbibliotekarien i Uppsala har jag att tacka för, att jag fått tillfälle att jämföra de två texter, som här nedan skola meddelas.

Att Köpenhamnstexten ej tagits med i räkningen vid utgifvandet af Orpheus och Eurydice minskar dock ej väsentligt värdet af editionen. Denna handskrift är nämligen lika litet som någon af de förut kända författarens original[1] och för öfrigt underlägsen den af utgifvaren som hufvudtext använda och med A betecknade Löberödshandskriften. Den saknar titel och afbrytes tvärt med vers 889 midt på sidan; ett 'etc.' antyder uteslutningen såväl här som efter de båda första orden i vers 808, där luckan sträcker sig t. o. m. vers 866, och vid de utelämnade verserna 647—681, Orpheus monolog. Orpheus sång följer här i stället omedelbart, före vers 682—729, liksom i de af utgifvaren med C och B betecknade handskrifterna. För öfrigt visar Köpenhamnstexten i ungefär halfva antalet af de fall, där den afviker från A, öfverensstämmelse med C och B; afvikelserna från såväl den förra som de senare äro dels oväsentliga dels rena felskrifningar eller förvanskningar af meningen, som kunna bero på missuppfattning vid diktamen, i ett och annat fall dock ej efter någon af de kända handskrifterna. På en annan förebild än de kända tyder också den nya redaktion af scenanvisningarna, som på ett par ställen förekomma; så heter det om nymferna i 2:a aktens 3:e scen, att de »komma med ett täcke och roser at öfverhölja Eurydice». Köpenhamnshandskriften bestyrker således utgifvarens antagande, att dramat existerat i en mängd afskrifter.

Ännu under de första årtiondena af 1700talet synes man hafva intresserat sig för den år 1691 upplösta studenttruppens dramatiska alster. Ett par af Orpheushandskrifterna tillhöra enligt utgifvaren med all sannolikhet denna tid. Möjligen är den i Köpenhamn förvarade med sin hastiga stil och sina många uteslutningar äfven en sådan senare afskrift; beskaffenheten af det samlingsband, hvari den ingår, låter åtminstone, såsom en närmare undersökning skall visa, mycket väl förena sig med detta antagande. En sådan undersökning och det resultat, hvartill den leder med afseende på bandets ursprung, kan bidraga att kasta ljus äfven öfver ett annat däri ingående dramatiskt alster ur studenttruppens repertoar och måste därför här inrymmas.

Thottska samlingen n:r 2195 är en kvart i pappband med pergamentsrygg; bandet är enligt bibliotekarien Wieselgrens utsago svenskt

[1] Stilen visar ingen öfverensstämmelse med Celsii stil i hans af professor Schück påvisade manuskript till *Disa* (Upps. univ. bibl. E: 146).

från 1720- eller 1730talen. Det innehåller 58 nummer, dels tryck dels manuskript, de flesta från 1600talets sista och 1700talets första årtionde, intet dateradt senare än 1712, ett enstaka nummer från 1600-talets midt, ett t. o. m. från 1627. Det äldsta numret inleder och det yngsta afslutar bandet, men denna ansats till en kronologisk anordning af innehållet är blott ofullständigt genomförd; de tolf första numren tillhöra visserligen 1600talet, men sedan är följden godtycklig.

Bandets innehåll består, om man undantager ett tiotal nummer, uteslutande af tillfällighetsdikter, dels af politisk dels af privat natur, och det faller genast i ögonen, att det öfvervägande flertalet af dessa senare röra värmlänningar. En närmare granskning gifver också vid handen, att af bandets tjuguåtta bröllops- eller grafdikter med säkerhet nitton och möjligen ännu ett par skrifvits af eller till värmlänningar, ja ofta haft värmlänningar både till författare och föremål. Den antydan om samlarens härstamning, som ligger häri, preciseras ytterligare, då man finner, att åtskilliga af tillfällighetsdikterna röra prosten i Filipstad magister Erland Hofsten, hans familj eller fränder. Och slutligen gifva några på olika håll i bandet infogade med samma handstil skrifna manuskript, som tydligen äro original, snart sagdt visshet om, hvem samlaren varit.

Det ena af dessa manuskript bär titeln: *Oratiuncula metrica de laude Poesios (!) in conventu Studiosorum nationis Verml. e memoria dicta a B: E: H: Ups: die 30 maij: 1709.* Initialerna leda tanken till den karolinske poeten Bengt Erlandsson Hofsten, och Värmlands nations protokollsbok bekräftar denna förmodan. Där står nämligen för den 30 maj 1709 i första paragrafen: »Proclamerade Mess:s Wagner och Hofsten sina vackra och välsammanfattade orationer *de Laude Musarum* och *de Laude Poëseos*. Och var den förres skrifven prose, men den senares ligate, hvilken ock ej utan särdeles beröm utan papperet reciterades».

Att den prydliga handskrift, hvari orationen föreligger, är författarens egen, är ett i sig själf sannolikt antagande, som bekräftas däraf, att samma hand gjort senare ändringar i manuskriptet. 'Jupiter' är sålunda på ett ställe ändradt till 'Sed Deus', och här liksom i ett annat fall är ändringen tydligen en liten omarbetning, sådan författaren själf kan företaga, ej afskrifvarens rättelse af ett kopieringsfel. Antagandet bestyrkes för öfrigt genom jämförelse med Bengt Erlandsson Hofstens namnteckning under några handlingar från 1734, 1739 och 1740, de enda autentiska manuskript af honom, som

jag varit i tillfälle att jämföra med orationen. Hans karaktäristiska sätt att i sin namnteckning skrifva såväl B som H återfinnes nämligen i orationens begynnelsebokstäfver af detta slag.

Af samma hand, och på latin äfven de, äro vidare några sammanhörande manuskript, som tydligt röja sin egenskap af poetiska stilöfningar och intressera genom den inblick de gifva i det sätt, hvarpå sådana leddes vid Uppsala universitet i början af 1700talet. Den unge poeten har fått omskrifva ett horatianskt ode på hexameter och en af Ovidii heroider på sapphisk vers; men därjämte har han fått till mera självständig behandling kriaämnen, som variera från *Hymnus in Herculem* till *Epigramma in venationem quandam pastoralem*. Han fick också öfva sig att skrifva ett grafkväde *in obitum cujusdam dominæ*. Hänvisningar till förebilder äro antecknade i marginalen och rättelser här och där gjorda af annan hand. Dessa föreskrifva sig naturligtvis från läraren, kanske någon af nationens seniorer, eftersom dessa ofta vid denna tid åtogo sig att handleda sina yngre landsmän[1]. Den, som gjort rättelserna, har äfven på ett par ställen vid slutet af krian antecknat en ny uppgift och hänvisat till de poeter, som för densamma borde studeras; för en julhymn t. ex. är det hos Barlæus, Daniel Heinsius, Hugo Grotius och Morhof, som 'recentiores' skola söka sina mönster.

Denna grupp af manuskript slutar med anteckningen om en uppgift, som under 1700talets första år ofta kunnat inspirera en svensk diktare, nämligen lyckönskan till segraren i en strid. Någon sådan finnes dock ej bland den unge studentens poetiska öfningar, men väl ett *Epicidium (!) in funus Heroum & ducum in novissimo prælio cæsorum*, en dödsruna öfver dem, som stupat vid Pultava. Samlingen af latinska dikter inledes också med en elegi öfver nederlaget vid Pultava, *In luctuosissimam Sveorum cladem ad urbem Pultavam*, inspirerad af en bitter sorg, som endast hoppet om konungens snara återkomst förmår mildra. Denna dikt, utan rättelser och hänvisningar som den är, kan ej gärna räknas till de poetiska kriorna, ehuru skrifven på samma ark som en af dem. I Pultavakvädet, som bekräftar SCHÜCKS karaktäristik af författaren som karolinsk poet[2], är ämnet med säkerhet självvaldt, och behandlingen höjer sig till verklig poetisk flykt, den sårade patriotismens patos, en af inspirationskällorna för 1700talets andra decennium.

[1] Se E. H. LIND, *Värmlands nations historia* (1877), s. 37.

[2] *Ill. svensk litteraturhistoria*, 1, s. 360.

Af Bengt Hofstens hand, ehuru stilen här ganska mycket afviker från de latinska poemens, är slutligen en grupp koncept till svenska tillfällighetsdikter och psalmer, med många öfverstrykningar och rättelser. Det första af dessa poem, *Till mag. Erland Hoffsten, då han kom tillbaka ifr. bygden*, anger sig äfven genom innehållet såsom skrifvet af sonen.

Den talrika förekomsten i samlingsbandet af tillfällighetsdikter, som röra värmlänningar och särskildt den Hofstenska familjen, den omständigheten, att flera manuskript med karaktär af koncept, som däri ingå, äro af Bengt Hofstens hand och slutligen det ännu ej vidrörda förhållandet, att flera lofdikter öfver Karl XII där förekomma, och att alla bandets manuskript af politiskt innehåll röra honom eller hans män — allt detta sammanlagdt gör, att bandet med en grad af sannolikhet, som närmar sig visshet, torde kunna betecknas som BENGT HOFSTENS. Då 1712, samma år som Hofsten började sin bana i kommersekollegium, är det sista årtal, som där förekommer, har han tydligen till största delen samlat innehållet under sin studenttid i Uppsala. Adlad 1726 med namnet von Hofsten och kommerseråd 1741, dog han i Stockholm 1752, och sannolikt är det vid en auktion efter honom, som Thotts ombud här för hans räkning förvärfvat bandet.

Om nu samlingen leder sitt ursprung från en litterärt intresserad och poetiskt anlagd Uppsalastudent i början af 1700talet, så är det ganska förklarligt, att den innesluter några spillror af studenttruppens dramatiska arbeten. Truppen hade visserligen upplösts redan 1691, d. v. s. sexton år innan Bengt Hofsten kom till Uppsala. Men så stort uppseende hade det ungdomligt djärfva försöket att skapa en svensk teater efter allt att dömma väckt, att minnet däraf nog ej ännu hunnit alldeles förblekna. Bland leden af de studentgenerationer, som aflöst hvarandra under de sexton åren, hade sannolikt alltid funnits beundrare af den nyskapade svenska dramatiken, hvilka afskrifvit hvad de kommit öfver och tillvaratagit hvad som möjligen kvarlämnats af gamla manuskript. Hvem författaren till det ena eller andra stycket varit, har däremot snart blifvit bortglömdt; intet af studenttruppens diktarämnen, af hvilka flera tidigt skördades af döden, utvecklades ju till någon framstående skald, hvars namn bevarades af ryktet. Vid denna tid brydde man sig för öfrigt sällan om att anteckna författarnamn, icke ens då man afskref berömda poeters dikter.

Att Bengt Hofsten visste värdera äldre svensk vitterhet, därom vittnar bland annat hans oration, där han med stolthet uppräknar äldre skalder från och med Lucidor och Stjernhjelm och med varm beundran talar om Lagerlöf, studenttruppens nitiske beskyddare[1]. I hans samling ingå bland äldre saker några tryckta grafverser af Lucidor, Joh. Columbus och Ol. Celsius d. ä. och en afskrift af den svenska versionen af *Regium horologium*, här kallad *Horarium principum*. Men de mest betydande så till volym som innehåll äro den redan nämnda afskriften af *Orpheus och Eurydice* och ännu ett dramatiskt arbete, som saknar titel men genom inledning och innehåll tydligt anger sig som ett festspel, författadt af en student (eller studenter) för Karl XI:s födelsedag.

Med *Lykko-Priis,* det tryckta festspelet från 1689, visar handskriften i Bengt Hofstens bok ingen öfverensstämmelse. Men denna handskrift är ej ensam om att bekräfta de i företalet till Lykko-Priis uttalade försäkringarna om beredvilligheten att behandla dess 'hugnelige Ämne'. I Uppsala universitets bibliotek (V: 8) finnes nämligen ett af professor Wrangel[2] påpekadt fragment, *In Diem Sereniss.^mi Regis Caroli XI. Lusus Scenicus Upsahliæ habitus d: 28. febr.^i 686*, och till detta står den Hofstenska handskriften i ett oemotsägligt, ehuru ganska svårutredt släktskapsförhållande.

Uppsalafragmentet (som här skall betecknas med U) omfattar 1:a öppningens 1:a inträde och större delen af dess sista; efter att hafva meddelat personförteckning för 2:a öppningens 1:a inträde afbrytes det tvärt, midt på sidan. Köpenhamnshandskriften (i det följande betecknad med K) är däremot fullständig, med undantag af titeln och ett i prologen nämndt latinskt tal; äfven den visar en indelning i två öppningar, men U I: 1 motsvaras af K I: 3, och det stympade sista inträdet i U af K II: 1. Den personförteckning, hvarmed U slutar, har ingen motsvarighet i K, som å sin sida har fem inträden mer än U. Det är således ej blott många luckor i U, utan de öfverensstämmande scenerna äro äfven helt olika fördelade på akterna i de båda handskrifterna.

Men olikheten inskränker sig ej till den yttre anordningen. De motsvarande scenerna afvika, såsom en jämförelse mellan de båda texterna[3] visar, flerestädes från hvarandra med afseende på strof-

---

[1] Den del af Orationen, som handlar om svenska skalder, är aftryckt här nedan.

[2] *Det Carolinska tidehvarfvets komiska diktning* (1888), s. 114, noten.

[3] Båda texterna äro här nedan aftryckta; U med vederbörande partier midt emot de motsvarande af K.

byggnad, rimflätning och rytm. Detta är isynnerhet fallet med den första af dessa scener; Dygden, som i U genomgående talar på alexandriner, har i K öfvergått till en mera sångbar rytm, åttaradiga jambiska strofer. Men äfven i den senare, där öfverensstämmelsen mellan U och K i det hela är större, är det ett undantag, att de språkliga uttrycken eller ens rimmen sammanfalla.

Alla dessa olikheter till trots är det dock påtagligt, att ett sammanhang måste finnas mellan de båda festspelen. Samma personer uppträda i de motsvarande scenerna i ungefär samma ordning, och tankegången i deras deklamationer är i hufvudsak den samma. Därtill komma formella likheter, sådana som att musernas sång, där hvarje sånggudinna har sin strof, såväl i U som i K är en af de vid 1600talets slut så omtyckta ekosångerna. Enstaka fall af öfverensstämmelse i uttryck äro äfven här att märka. Prologens redogörelse för I: 3 i K är t. ex. affattad i alldeles samma ordalag som scenanvisningen till U I: 1. Och sista strofen af Apollos tal öfverensstämmer i de båda handskrifterna så godt som ord för ord, fastän K undviker uttrycket 'Parnassi fosterbarn', som där i stället i prologen användes om studenterna själfva. Öfverensstämmelsen i flera sådana enskildheter är lika i ögonen fallande som olikheterna i andra fall och kan endast förklaras så, att i U och K föreligga två olika redaktioner af samma scener. Att originalet till U varit den tidigare redaktionen och legat till grund för K, framgår äfven ganska tydligt af en närmare undersökning.

Först är härvid att märka dateringen af U. Enligt titeln uppfördes stycket i Uppsala den 28 februari 1686. K, som äfven genom flera uttryck i prologen ('uppå denne ringe skådebane' o. a.) samt genom sina scenanvisningar anger sig som uppfördt, säges däremot uttryckligen gälla konungens födzlo-dagh, d. v. s. den 24 november. Att studenterna anställt ett festspel till konungens ära tidigare än det år 1689 på Karl XI:s födelsedag uppförda *Lykko-priis*, framgår af orden i företalet till detta stycke: »wi hafwe en tid tilförende det hugnelige Ämne wid wår Theaters Öpnande föreställt». De kunna nu visserligen, om uttrycken tagas i vidsträckt bemärkelse, tillämpas ej blott på K utan äfven på U; men då det tryckta festspelet på titelbladet anger sig som 'af Dän Swänska Theatern dansat åg anstält', ligger det närmare till hands att antaga att med uttrycket 'wår Theater' just menas den svenska teatern i Lejonkulan i Stockholm, ej studenternas Uppsalascen. Då K dessutom liksom Lykko-priis är skrifvet för konungens födelsedag, ej för hans

namnsdag, och något annat stycke afsedt att fira denna dag icke finnes bevaradt, torde det ej vara för djärft att tillämpa de citerade orden på K och i dem se ett bevis för, att stycket uppförts före 1689 och i Stockholm. Det senare antagandet bestyrkes för öfrigt af ett uttryck i riddarnes sång, som afslutar den första akten i K: »Ja, prijsa må tu, rijke stoor, Tin konung, som här hoss tig boor». Men man skulle kunna gå ett steg längre och tolka uttrycket 'vid vår teaters öppnande' så, att stycket uppförts vid första representationen å den svenska teatern. Härmed skulle då svenska dramatikens historia vara riktad med den upplysningen, att studenterna började sina Stockholmsrepresentationer den 24 november 1686, eftersom man redan vet, att de först detta år började uppträda i Lejonkulan[1]. Men häraf följer, att U, uppfördt den 28 febr.[2] 1686, är en äldre redaktion än K, som åtminstone i Stockholm icke kan hafva uppförts tidigare än den 24 nov. samma år.

Af en närmare jämförelse mellan de båda handskrifterna framgår äfven åtskilligt, som bestyrker antagandet, att K, hvad de motsvarande scenerna beträffar, är en senare bearbetning af U, afsedd att uppföras i Stockholm. Såväl den yttre formen som idéinnehållet lämna bevis härför.

Lusus scenicus af 1686 och K höra till samma grupp inom studenternas dramatiska arbeten som Lykko-priis och de båda festspelen till Lindskölds ära; de ansluta sig på det närmaste till de först vid Kristinas hof hos oss införda balletterna. I Lykko-priis, som på titelbladet säges vara 'dansat åg anstält', omväxla musik, sång och dans med deklamation; rollförteckningen i slutet upptager sirener, muser och gratier såsom 'sångpärsoner'. I alla tre styckena är det företrädesvis alexandrinen, som användes af de icke sjungande (det är blott WALLENIUS, som i sitt festspel af 1688 en gång efter Stjernhjelms förebild försöker sig på hexameter). Samma omväxling mellan alexandriner och mera sångbara rytmer företer också 1:a 'inträdet' i U, medan däremot K, såsom redan nämnts, i motsvarande scen och i hela 1:a 'öppningen' undviker alexandriner. Denna olikhet mellan U och K låter förklara sig, om K betraktas som en omredigering af en äldre text (U) i syfte att ersätta deklamation med

---

[1] NODERMANN säger visserligen i sitt anf. arb. (s. 5) att »föreställningarne började öfverflyttas till Stockholm 1685»; men hvarpå han stöder denna uppgift är mig obekant, då anförda källskrifter uppgifva 1686.

[2] 28 febr. kan möjligen vara felskrifning för 28 jan., konungens namnsdag

sång. I prologen till K talas också om det, som »uppå denne ringe skådebane... under några sånger förrebracht blifwer» — ett uttryck som antyder, att K i högre grad än något af de tryckta festspelen anlagts som sångspel. Ja, det förefaller, som om alla uppträdande här varit 'sångpärsoner' med undantag af Apollo själf, som inleder 2:a akten med sju alexandrin-strofer. Möjligen ha dock äfven dessa sjungits, liksom Parnassi sonett, hvarom det i prologen uttryckligen heter, att den siunges.

Antagandet, att de ursprungliga scenerna omarbetats för att få in mera sång, förklarar dock långt ifrån alla olikheterna mellan U och K. Det ser ut, som om man i stället för att blott vidtaga de af en sådan omarbetning betingade ändringarna snarare vinnlagt sig om att få scenerna så olika de ursprungliga, som med bibehållande af uppränning och anordning möjligt var. Det är, såsom redan blifvit påpekadt, blott ett fåtal uttryck och rimpar, som i oförändradt skick öfverflyttats till K från U. Ett sådant uttryck är i detta sammanhang särskildt att märka. U I: 1 har raderna:

Wist åhr dhen took och aldrig klook,
Som fram för dygdhen sätter
Nån Jordisk ting, kan skee nog ring.
Än dygdh fins inthet bettre.

De motsvaras i K I: 2 af följande:

Then took wist åhr och aldrigh någott kloock
Och aldrig läsett hafwer han sin boock,
Som annan ting framföre dygden sätter,
Uthi hwadh konst han lill' åhr snäll och nätter.

Här har man velat bibehålla en vändning, som man funnit slående, men af den förändrade metern tvungits att undanskjuta ena rimordet och tillsätta en ganska matt fras för att få in ett nytt.

Innehållet i U och i motsvarande scener af K sammanfaller, såsom redan blifvit påpekadt, i hufvudsak. Så mycket mer belysande för de båda handskrifternas förhållande till hvarandra bli de bestämda olikheter i tankegång, som på ett par punkter förefinnas.

I U (I: 1) omtalar en af de uppträdande ädlingarna, hur han förr förspillt sin tid på jakter och därmed ådragit sig både skada och skam, men att han nu ångrar 'hwar forna dag'. I K (I: 3) prisar däremot ene ädlingen sin och sina likars 'ädla sed' att 'rijda, fächta, diuren fälla ned', och den andre förklarar lika frimodigt, att de i ungdomsåren 'bruka ungdoms lust', ehuru båda erkänna, att de härvid för att vinna heder måste ledas af dygden. Dygden åter, som i U uppträder med nästan Stjernhjelmsk barskhet, kommer här

med en mild förmaning till ungdomen att följa henne så mycket deras år medgifva. Den påtagliga förmildringen i K af uttrycken, som röra jakt, i sammanhang med loforden öfver ridderliga idrotter antyda, att K vänder sig till en annan publik än U. Den hårda dom öfver allt hvad jakt heter, som möjligen opåtaldt kunde utslungas i Uppsala, var ej ägnad att väcka bifall bland hufvudstadens militärer eller bland medlemmarna af ett hof, där jaktens triumfer skattades så högt som vid Karl XI:s. Allra minst hade den varit på sin plats, om författaren tänkt sig möjligheten, att kungen själf kunde komma att öfvervara representationen. I de anförda mildare uttrycken ligger således ännu ett skäl, som talar för, att K är en i Stockholm uppförd bearbetning af U.

Ännu en olikhet mellan de båda handskrifterna antyder samma förhållande. I U slutar musernas ekosång med att de samfäldt prisa Karl XI och önska honom ett långt och ärofullt lif. I K, där innehållet af sången för öfrigt ganska nära öfverensstämmer med U:s redaktion, slutar den däremot med ett lofprisande af Apollo och en vädjan till världen rörande hans makt. Härpå svarar 'den ehrbara werlden' med att erkänna vikten af vishet och upplysning och med en maning till enhvar att 'achta om Parnasso'. Först efter detta vitsord uppstämmer Parnassus en sonett om Karl XI, hvars lof i båda handskrifterna afslutar akten. Men en sådan vädjan till världens dom låg onekligen närmare till hands i hufvudstaden, där 'Parnassi fosterbarn' voro gäster, än i Uppsala, där de befunno sig på egen mark.

Jämför man i deras helhet motsvarande partier i de båda handskrifterna, så kan det ej nekas att U, som har ett något ålderdomligare språk, gör intryck af större friskhet och ursprunglighet. Därtill bidrager kontrasten mellan å ena sidan de tunga alexandrinerna å andra sidan daktylerna och den korta, raska jambiska rytmen i 1:a inträdet samt 2:a inträdets ekosång, där första strofhalfvan har upptakt. K har i motsvarande afdelningar mera jämnstruken jambisk eller trokaisk rytm, men är väl genomarbetad och planmässigt uppbyggd. Första akten symboliserar hela rikets hyllning till konungen — hvarvid särskildt är att märka hänsyftningen på reduktionen i näst sista strofen af riddarnes sång —, medan den sista uteslutande upptages af parnassens.

Såsom professor Schück påpekat[1], har U en påteckning, som af honom antages gälla författaren. På insidan af titelbladet står näm-

[1] *Samlaren*, 13 (1892), s. 90.

ligen: Joh. Celsii. Detta är mig veterligen den enda antydan, som finns bevarad om författarskapet till festspelets äldre redaktion. Om äfven bearbetningen förskrifver sig från JOHAN CELSIUS, författaren till *Orpheus och Eurydice* och *Comœdia de Disa*, är svårt att afgöra, men synes ganska sannolikt. K är dock ej i så fall författarens eget manuskript, ty stilen öfverensstämmer icke med Johan Celsius i Uppsala bibliotek bevarade egenhändiga handskrift af Disa (E: 146).

K är ett mycket omsorgsfullt och prydligt manuskript, skrifvet med drifven stil och med flera begynnelsebokstäfver och hela namn präntade. I 1:a akten är stilen starkt sammanträngd och breda marginaler lämnade, där personbeteckningarna tydligt framträda; 2:a akten är skrifven med hastigare och mera utdragen stil och med personbeteckningarna som vanligt placerade som öfverskrifter och ej understrukna. Stafningen visar, ehuru inkonsekvenser naturligtvis förekomma, stor förkärlek för bokstafven ä (säger för seger, sägel för segel, dätta för detta o. s. v.), hvilket ju kan tyda på en värmländsk hand.

Med undantag af Orpheus och Eurydice och festspelet innehåller ej Bengt Hofstens samlingsband något, som har sammanhang med studenttruppens repertoar eller 1600talets dramatik öfverhufvud. Ett par nya texter af dithörande stycken, hvilka förut mig veterligen blott äro kända genom en enda handskrift af hvartdera, finnas däremot i ett fragment af en visbok, som tillhört fröken GUSTAVIANA CHRISTINA FALKENBERG[1] (f. 1675, d. 1737). Det innehåller nämligen dels större delen af TÖRNQVIST-ADELCRANTZ öfversättning af RACINES *Ester*, dels samtalet mellan Damon, Menalcas och Galathea ur det *Nachspiel*, som professor SCHÜCK meddelat i *Samlaren* 1892 efter en handskrift i Uppsala universitets bibliotek (Nordin 1146).

Innehållet i fröken Falkenbergs visbok, för så vidt den finnes bevarad, är till största delen skrifvet med hennes egen stil. Detta framgår af en jämförelse med ett af henne uppsatt och undertecknadt skämtsamt kontrakt på vers, som tillhör Bergshammars arkiv. Det är också hon själf, som skrifvit in i sin bok samma *Comedia Agierat om Ester*, hvilken af C. G. U. SILFVERSTOLPE 1871 utgafs i

[1] För närmare uppgifter om denna visbok hänvisas till art. *Studier i ett gammalt släktbibliotek* i *Dagny*, 1898, s. 443 f. — Fragmentet förvaras nu på egendomen Hvilsta nära Eskilstuna.

25 exemplar efter en i Tessinska samlingen i Riksarkivet befintlig handskrift, som ursprungligen tillhört Ulrika Eleonora d. y. Vid jämförelse med denna edition visar det sig, att fröken Falkenbergs text, som sträcker sig från första till mer än hälften af sista akten, jämte öfverensstämmelse i det hela har enskilda afvikelser, som i de flesta fall äro gifna förbättringar. Icke mindre än nio versrader, som saknas på olika ställen i den tryckta upplagan, kunna suppleras ur visboksfragmentet, som dessutom ger god mening vid åtskilliga förut genom misskrifning dunkla eller rent af obegripliga uttryck. Visserligen har fröken Falkenberg i ett eller annat fall försummat rytmen för tydligheten, men detta är undantag; afskriften är obestridligen gjord med omsorg.

Den handskrift af Ester, som tillhört Ulrika Eleonora, är af henne försedd med en anteckning om de vid representationen, som ägde rum vid hofvet, uppträdande damerna. En liknande anteckning inleder fröken Falkenbergs afskrift, och hennes uppgifter öfverensstämma med drottningens i fråga om Ahasverus, Ester, Mardocai, Haman och Rachel, d. v. s. styckets hufvudroller. För birollerna uppger hon dels samma namn som drottningen, men i allmänhet olika fördelade, dels rent af andra namn. Att anteckningen gjorts efter minnet, synes framgå af den omständigheten, att ett af namnen skrifvits utan motsvarande uppgift om roll; den skrifvande har bättre kommit ihåg, hvilka de uppträdande 'personagierna' voro, än hvad de skulle föreställa.

Det nyssnämda *NachSpeel*, som ingår i fröken Falkenbergs visbok, är icke liksom Ester inskrifvet af henne själf. Stilen, som för öfrigt icke förekommer i visboken, är drifven och prydlig, men intet anger, hvem den tillhört. Afskriften har genomgående Menalcus för Menalcas, och felskrifningarna äro ej så få; men i åtskilliga fall ger den en bättre text än den tryckta (så i strof 12: 3, 17: 2, 22: 3, där versen ej är öfvertalig, 24, där förkortningen visserligen till men för rytmen upplösts, men till gengäld meningen blifvit tydlig, 34: 1—2). Under strof 36, den sista som upptagits i visboken står beteckningen 'La fin'. Hela det burleska samtalet mellan bonddrängen och hans käresta, som står i bjärt och oförmedlad kontrast mot första afdelningens smäktande herdestil, saknas således i visboken. Originalet, som kopierats, har dock troligen varit fullständigt, ty Mopsus(!) och Nisa uppräknas strax efter titeln bland personerna. Är Holmström, såsom professor Schück förmodar, nachspelets författare, så ligger i denna uteslutning ännu ett bevis på, att samtidens

uppskattning af den glade poeten var en annan än eftervärldens. Hans elegi öfver den olycklige Sylvander var vid 1600talets slut en af de dikter, som flitigast afskrefvos; den förekommer i fröken Falkenbergs visbok liksom i de flesta af hennes jämnårigas. Men Holmströms friska humor var mindre på modet, åtminstone hittade den knappast vägen till en dams visbok.

En olikhet mellan den tryckta texten och visbokens bör särskildt uppmärksammas, emedan den tyder på, att dikten ursprungligen, liksom ett par andra af professor Schück i nyss anförda artikel omnämnda dramatiska stycken, skrifvits för något bröllop. Strof 30 har raden: »Pan hugnar och wårt Brudapar», ehuru något brudpar ej nämnts i det föregående. Denna, om dikten ej betraktas som tillfällighetsdikt, meningslösa rad är i visboken utbytt mot: »Pan hägnar och wår herde skar».

De dramatiska fragmenten i Gustaviana Christina Falkenbergs visbok utgöra ett af de ej alltför talrika bevisen för, att den inhemska 1600talsdramatiken omfattades med intresse äfven i samhällets högsta kretsar. Bengt von Hofstens samlingsband ådagalägger, liksom åtskilliga andra företeelser, att intresset fortlefde äfven hos en senare generation. Och på grund af detta intresse har man rätt att hoppas på nya bidrag äfven ur de enskilda arkivens gömmor till belysning af den alltför tidigt afbrutna förvår i svensk dramatisk diktning, som representeras af studenttruppens skådespel.

[K]

[Festspel på Karl XI:s födelsedag (1686?).][1]

Hela wärlden weet nu medh undran till himmelen upphöija den store konungens i det Nordiska Svea Rijke, konung CARL den Ellofftes outtrött-samma hielte-modh, högst-beprijsliga dater, och till många både sitt och fremmande länders antingen hugnat eller förskreckelse säger-rijka nampn och odödeliga rijcke. Hwilken såsom han effter den Gudomliga Wijsshe-tens försorg och behagh långt för detta war gifwen them gamblom Giöthers barn och effterkommandom oss Swenska män.till ett hufvud och styres-man så hafwa hans starcka armar förmedelst dygd och tapper-heet till een stoor deel reda utarbetat den härligheet, af hwilken den af gull hoopsmidde kro-nan, som han nu bär, skall effter fullkomnat odödlighetenes lopp oförgänge-ligen skijna: at han således har allareda dels så begynt, dels så igenom gått, dels så igenom gå skall det iordiska sitt Guda-ämbete, att han omsij der för Ewighetenes konung den omäteliga Guden i himmelen skall kunna en gång framträda och medh itt heligt tack aflägga ifrån sigh den spijra medh hwilken han ly[ck]eligen och wäll har fört en ehrbar myckenheet a iordiska invånare, och tå henne icke mer tarfwar eller behöfwer. För hwilken orsaak ingen af dätta widtberömbda Rijksens inbyggare lärer fin-nas, som iu icke ehrkienner den plicht och skyldigheet, som de sin wack-samma konung för hans otaliga arbete, omsorg och bekymmer för Rijkzens gang och bästa med underdånig wyrdnat, tienst och beröm gärna upoffra böra. Och i anseende till dätta iblandh dee många hierte-önskningar, som dageligen för hans Kongl. Maij:tts lijf och wällfärdh uthiutas; iämwäll och dee techen, där medh hwar och en wijsar att wilia hafwa nampn till en trogen patriot och effter hwars och ens förmögenheet hans Maij:tt beprijsa och tiena; kunna dee boockliga konsters fria öfninger icke stilla wara med mindre dee uthbrista uthi den bekännelsen att[2] dee under en så wijss och nådig konung en godh styrkia och framgång åthniuta. Therföre och på denna dagen, tå den stoormechtigste konungens konung CARL den Elof-tes lycksaligaste födelse i diupaste underdånigheet ihugkommas, dee som hafwa tillfälle och lust att tilltaga uthi Wijssheet och lärdom gärna komma tillsamman och med glada händer gifwa tecken, att dee altijdh önska sin Allernådigste Konung Florera och i ridde[r]liga dater förökas. Såsom och widh dätta tillfälle en ringa hoop af Parnassi fosterbarn taga sigh den dri-stigheet före uppå ett sätt och tillfälle, som nu för handen kan wara, at

[1] Interpunktionen är till en viss grad moderniserad af utg. [2] Hskr.: och

[K]

åthniuta sin hiertas fägnat öfwer sin Allernådigste Konung och Herres wällfärdh, hierteligen suchkandes, att de i lycklig stundh kunde förnöia sitt hopp, som altijdh åstundar sigh inthet fåå återwända, för än dee medh een manna-förmögenheet få tiena den Konung, som dee nu inthet meehra hinne än medh ungdomss leek allenast hughkomma och wyrda. Är iagh fördänskull framkommen denna stundh att förklara, hwad nu här uppå dät föregäände latinska talet uppå denne ringe skådebane för edra goda ögon eller öron under några sånger förrebracht blifwer. Therföre märker, att hela denne Solenne act består uthi twänne Gardiners öpninghar.[1]

I den första Gardinens öpning

Siunga först twänne Nymffer, af hwilka den ena bär på sin handh en skogh, den andra ett skep, betächnandes därmedh, att hwad som är i Svea Rijke till Siö och landh är willigt på denna dagen bewijsa till hans Maij:tt sin underdånigste lyckönss[k]ningar.

2. Höres af ett Chor såsom af sampligen Rijkzenss inbyggare ett swar uppå Nymffernes sångh.

3. Framträder dygden, beledsagat af twänne ädlingar, Som tillskrifwa henne den högsta Åhran och föremohn uthi alla förmögenheter.

4. Thernäst framgå 5 Riddare, som bära de 5 Regalier, bewisandes sigh altijdh wara willige sitt lijf och blodh upoffra till sitt konungz och fädernesslandz wällfärdh.

I den andra Gardinens öpningh

1. Representeras Parnassus medh Apollo och dee 9 Wijsshetz-Gudinnor, som frögda sigh öfwer dee boockliga konsters framgångh.

2. Svarer uthi ett Chor den ährebara wärlden, gifwandes tillkänna sin mening om Parnassi wällståndh.

3. Siunges af parnasso een Sonnet till H:s Kongl. Maij:tt.

Dätta åhr, som denne gång i en åminnelse af hans kongl. Maij:tts födelsedagh på dätta rum kan

[1] Hela detta företal finnes endast i K. — Såsom redan är nämndt, äro de bevarade partierna af U här nedan satta i spalten midt emot de till innehållet motsvarande partierna af K.

[K]
förebringas. Hwilkit man förmoder, såsom wij och här nu bedia, i wille med så goda tancker dät uptaga, som hwar och een af eder befliter sigh att hielpa till effter förmögenheten sin Allernådigste konung med underdånig wyrdnat upwachta och tiena.

FÖRSTA GARDINENS ÖPNING.

Begynnes här först medh instrumenter allena |: som till ändan stadigt continuera :| Melodien på den första versen af Nymffernas sängh, widh hwilkens sluth dee med sielfwa sången begynna.

Skogs-Nymffen.

Så kommer an, I som så wäll inbyggia
Thet wijda Svea landh, thet rijke starck,
Och här medh oss den stora Ehr Monarch
Beprijsen, ty i sitta still och trygga
I edra huus och hem.
På landet och i städer,
Bland barnen och bland fäder,
War gladh hwar Sweries lem!

Hafs-Nymffen.

Hoo skulle sigh nu icke gärna fägna
Uthaf een hiertans rätt uprichtigheet,
Then som har eliest skiähl förnufft och weet,
När himlen will så och rijket hägna
Och unna fridh och frögdh!
Tå alt är lungt och stilla,
Eij höres någen willa,
Ähr iu hwar man förnögdh.

Skogz-Nymffen.

The wackra lundar och the gröna skogar,
The[r] liufwa Zephyrs sachta susand' windh
Och hiortar speela mång' och mången hind,
Nu öpna stå, att herden sigh fogar

[K]
Medh skiön enn herdarin,
Medh hiertans glatt ett löije
Sigh dagen all förnöije
Och hwar medh makan sin.

Hafs-Nymffen.

Tå hijssar man medh lust och een glad hugnat
Sin sägel upp och lägger uth från landh
Att sägla af bort till een annan sandh,
När eff[t]er rasand' storm dett böriar lugna
Och blijr een lagom böör.
Tå wädrett är som willian
Alt effter tin inbillan,
Tå tu afsägla ttöör.

Skogs-Nymffen.

Tå alskiöns frögdh och allskiöns stora glädie
För hugh och sinnen, alt med ymnig lust,
Framkommer och bortager sorgh och pust,
Tå marken all will rijkelig tillstädie
Att man i skogen grön
Får leeka och får glamma
Sigh frögda allesamman,
Haar man tå eij godh lön?

Hafz-Nymffen.

Mäst prisas kan then tijd, tå marken gröna
Medh fägri[n]gz pracht och rijke ögons roo
At[1] alla dem, som på dett torra boo,
Medh delar fult af skogh och örter skiöna.
Och äfwen watnet medh
Sin dyra håfwor alla
Från watugrunden kalla
Gijr f[r]am eff[t]er sin sedh.

Skogz-Nymffen.

Ia, lycka äntligh tå medh trygheet föllias,
När wattnett will widh sina stränder stå,
Och stranden will från watnet icke gå,

[1] Hskr.: Att.

[K]

Fast hon uthaff dess swall så offta skiöllies,
lijk som hon sluchtes upp.
När landh och watnet gifwer
hwar annan handen, blifwer
För folcket ett gott hopp.

Hafs-Nymffen.

Om diupa watnet blå, med böllior sina
The willia upp och moot hwar annan gä;
Then ene gå, then andra stille stå;
Om och på skepet starck dee sägel mina
Eij will haa lijka wäer,
Troor iag snart hafwet siucknar,
Och hårda sanden miucknar,
Och skepett brusto sehr.

Skogz-Nymffen.

Så! Så! dätt är wist så: der bergen höga
ligga, the diupa dälder[1] aldrigh dijt
upkomma kan, thet wor' en fåfäng flijt.
The låga måste iu till foot och föga,
hwar blifwer i sitt kall.
Then högre wäll regere,
Then mindre kloockt sigh nähre,
Så är han frij för fall.

Hafs-Nymffen.

För dän skull, Svea land, som denna dagen
Godh hwijla har och trygger sitta får,
Nu anmärck noga till, huru tu står,
Huru tu ännu ähr från fharan tagen!
Tu fägna tig och blif
Widh gambla dygder tina!
lät ädla dygden skina,
Så får tu lof och lif!

(Här skillias the ifrån hwar andra.)

[1] Hskr.: dulder.

[K]

Chor af

Samptligen Rijkzens inbyggare.

Alt hwad himlen säger oss,
gärna må wij giöra!
Annat alt som bloss förgäss,
Wij dät altijdh höra.
Medh den Guda-läran wij förnöijas,
Att wij och till himlen sidst uphöijas.

Sedan framträder dygden, beledsagat af twänne ädlingar.

Dygden.

Allena iag på werlden ähr,
Som dyrkas bör och achtas,
Med wyrdnat och upwachtas,
Ty iag odödligheeten bär.
Alt annat är som wäder
Och lättare än fiäder,
Then som will altijdh hooss mig blij,
Iag nampn och skeen skall honom gij.

Lät fijka, hur the fijka will',
The arma werldzens trälar,
The fåfäng-älskand' siälar.
Thess möda likwist stanner still
Uthi ett ewigt glömme,
I mörckzens tysta gömme,
Ther som och all fåfängligheet
Förfaller i sin wanskligheet.

Men iag allen', allena iag
Upp under Sool och stiernor
med mina rena tärnor
Här wänta een fullkomlig dagh
Uthi den klara wåning,
Odödligheetens boningh.
Sij! dygden altijdh lefwa bör.
Then som migh älskar, aldrig döör.

[1] Hskr.: lohn.

[U]

In Diem Sereniss.[mi] Regis
CAROLI XI.
Lusus Scenicus
Upsahliæ habitus d: 28. febr.[1] 686.

MERCURIUS, s. PROLOGUS.
[Prologen saknas.]

FÖRSTA ÖPNINGENS I. INTRÄDHE.

Dygdhen ledsagat aff Twenne Ädlingar, som henne dhen högsta Ähran och förmån i alla förmögenheter tillskrifwa.

Dygdhen.

Om något wyrdass böör, om något högt bör achtas,
Så bör wisst dygdens liuus och Ährans efwig glantz.
Om något sökas bör, så bör wisst effter trachtas
dhet Pallas wijser oss igenom book och lantz.
Ty hwadh som elliest drifz af arme werldzens trählar
I tystan Glömsko sidst dhet entlig stadnar still,
Men dygdh och ähra blir odödlig lijk som Siählar.
Han skall och aldrig döö, som desse följa will.
Ach! då dhen stora löhn, Ach! Ach! dhen prechtig' boning,
dhen löhn[1] han wäntar sig, som dygdens fotspår går!
Ehn himbla efwig lust, en stiährnbepryddan wåning,
Ett efwigt glantzandh namnpn till lön han af oss får.

[K]

The twänne ädlingar.

Guddina stoor, hwad nonsin[1] en förmå
I höghect, wijssheet, Rijkedommar få,
Thet endast bör anwändas till din ähra.
I öfning tin ähr godt att stadigt lära.

Tu sitter bland the wackra Nymffers taal
Uthi den Gull-Glantz-Wäll-beprydde saal.
Thett främsta rum tig alla ther upbiuda,
För tig the Nymfferss [spel?] så willigt liuda.

Tu siälff är wijss och hielper andra fort,
som föllia tigh, att gå till ährans port.
Ibland the många wägar och the farlig'
Tu förer, leder fram så klookt och warlig.

Dygden.

Iaa, iaa, iag leder troo [o]ch trygt
igenom werldzens willa
Så sachta och så stilla,
Iagh sedigt går och mycket snygt
Iblandh dett stora buller,
Som werlden aff är fuller.
På slepprigh' wägar att gå fast
Iag lärer wist, men eij med hast.

Den ena ädlingen.

Iag föllier gierna med, hwad dygden går,
Ty[2] iag med henne ähra altidh får.
Then dygden älskar, then will dygden ähra,
Så sammanfölliess bör reen dygd och ähra.

Den andra ädlingen.

Then took wist ähr och aldrigh något kloock
Och aldrig läsett hafwer han sin boock.
Som annan ting framföre dygden sätter,
Uthi hwadh konst han lill' ähr snäll och nätter.

[U

Dher på Svarar
den 1 Ädlingen.

Store Gudinna, du werdenes Prydnadh,
Sälle de siählar, som wägar tin gåå
Weldige diuren tig bära diup wyrdnadl
Ty af tin öfning dhe Sällhet all fåå.
Wägen tu ledher till ährones högdher,
dher oss bekröner odödlige nampn.
Mödhan belöness medh tusendhe frögdher
Trygghet wij finnom i dygdenes hampn
Muddig wähl wägen ähr, branter och farlig
Men tina tärnor dhe hielpa wähl fort
Föhr' oss så sachta och led' oss så warlig
opför till branteste ährones Port.
Dhen tu eij lyser, i Mörkret han famblar
stöter mot klippor och seglar i qwaf
Straxt hwad som siunker mot honom si samlar,
han blir i efwiga Glömskones haf.
dherför din wägar mig lyster att lähra,
ädla Gudinna, här ähr iag tin trähl;
Trähl iag eij blifwer, ty tu äst min ähra
uti tin trällhdom iag efwigt blir säll.

Dygdhen.

Som skuggen Menskio kropp, så ähra dygden följer.
Dock utan mödsam flijt gifz ingen a dhe twå.
Dhen som då hiernan sin i Pindi Brun rensköllјer
Ell' och, i tapper kamp, med Mars e rädes ståå,
Dhen will iag möta straxt medh lager krantz och krön
Som efwigt grön skall blij; han dolsk lyckans lopp
Ey nånsin fruchta torf. Så plägar dyg dhen löhna.

[1] Hskr.: monsin.

[2] Hskr.: Tu.

[K]

Dygdhen.

Inbilla man tig fritt, tu werld,
att tu kan något giöra,
Som tig kan lust tillföra!
Dät är dock lickwist alt en flärd.
När winden slår om skepett,
hwad giör då tiocka repett?
Bygg man titt huus uppå eenrijss,
lätt see, hur' länge tu blijr wijss!

Then ena Ädlingen.

Wij bruka, som wij kan, wår ädla sed,
Wij rijda, fächta, diuren fälla ned
af ädelt mod och blod; doch wij bekänna:
wij uthan tig i blotta hwimsko ränna.

Then andra ädlingen.

I ungdoms åhr wij bruka ungdomss lust,
Wår lefnat altidh före uthan pust;
doch uthan tig, O dyraste Guddinna,
wij inthet gott eij heller heder[1] finna.

Dygden.

Ach! Ungdom, sätt tig städz till måhl
Then rena dygdens öfning
Och hålt tigh wedh dess pröfningh,
Så mycket åhren tina tåhl;
Så skall tu ändan hinna
Och kronan ändtlig winna.
Sij! säll ähr den, som föllier mig,
Ty lönen får han rijkeligh.

Bägge ädlingarna.

Guddina stoor, wij höra giärna till
Och altijdh städze giöra hwad tu will
Then ähr wijss, som allena på tig bygger.
Then, som tig föllier, blijr allena trygger.

[1] Hskr.: heler.

[U]

Nähr all ting swinna bort, dess löhn
då lyser opp.
hwadh möda räknas bör mot slijka himla
håfwor,
Som dödligt efwigt giör och trählar Gudar lijk'.
Ach säll, för allo säll, som winner slijka
gåfwor,
The gåfwor, hwar i han kan efwigt
wara rijk.

Dhen Andra Ädlingen.

Wist ähr dhen took och aldrig klook,
Som fram för dygdhen sätter
Nå'n Iordisk ting, kan skee nog ring'.
Än dygdh fins inthet bettre.
Min ungdoms lust, eij någon Pust,
Iag för har lagt på Iachter.
Medh hök och hundh iag hwarje Stundh
Omfarit alla trachter,
Men merker sist, att iag har mist
Inbilladh' Möde-Smycker,
I Stället fått ett fullskänkt mått
Af tijdspill och olyckor.
I dessas book iag, entlig klook,
Af ädelt mod bekänner
Att dhen, som så sin tidh will gåå,
till skad' och skam han ränner.
Ha dygdh för måhl och hennes stråhl
Gör wijsan man och trygger.
Ty ångrar iag hwar forna dag
Och på tin Grundh nu bygger.

Dhygdhen.

Inbilla tig man, werdh, att du här något
finner
Som efwigt blijr, dhet eij på Dygdens
Grundh är bygt.

[K]

Ther näst framgå fām Riddare. som bära the fām Regalier.

Wij träda fram som Giötha män,
för sig ähr hwar een Ridder Swän,
dee konglig wapen på wår hand,
där med som styres Svea landh.

Den hielte stark, den konung stoor,
I hwilkens siähl hög wijsheet boor,
I dagh förblijr till Sweriges tröst
Högt prijsat af reen ödmiuk röst.

Ia, prijsa må tu, rijke stoor,
Tin konung, som här hooss tig boor;
Ty tu, så länge han mår wäll,
får stilla lefva, trygg och säll.

I Giöta folck, i eder kretz
I haa af himlen alt tillredz:
full mach[t], full wärn, full råd och dådh
Ha i af himlens höga nådh.

Eij någon sig undraga böör
Från kungen[s] tienst, så sket är för.
Wij och för oss wårt giöra till
dätt, som wår konung hafwa will.

På Fältet wij här stanna still,
wårt mod och blod eij spara will;
för rijkzenss gagn och kongens lijf
I döden wij oss gärna gifw'.

Eij är den några ägor wärdh,
eij någon heder den beskärd,
som för sitt landh eij gärna siälf
sigh offrar upp med Gull och Silf.

Wij see uppå wår stora kong;
På honom seer gammal och ung.
Hans dater oss een spegell ähr,
Wårt rijkes spegell reen och skär.

[U

Att dhet förgängligt ähr, då märk, nä
alt förswinner.
Märk, hwilket lofordh blijr på sinon
grundhwahl trych
Dhygdh, dygdh, allena dygdh; och dhen
som dygdh will följa
I hennes klara skeen odödlig nampne få
dhet swarta Stygis moln skall aldrig kunn
höllja
Ty dhet i efwigt lof blandh himl
facklor står.
Så wällj' tig, ungdom, straxt, dhen ren
dygdens öfning
Och dess äwarand' löhn sätt tig ma
wist för måhl!
håll dig, dhet mäst' du kan, wid rätt
wijsdoms pröfning,
dhen och tig styra läth som skepp
segelnåhl!
Så skall du äntlig sidst det iag nu sag
wist finna,
Som ähr odödligt nampn och efwi
Siähle skatt.
Ty bruk' tin ungdoms åhr och winläg
tig att hinna
dhet höga gudens måhl, som tig [ä
föresatt.

1 Ådl.

Som tucht och wijsdoms Nijt gie samma
prijs och ähra,
Så sant iag dhem har wahlt för end
lönen min.

2 Ådl.

Så sant som Pallas' spetz till ähran wä
kan lähra,
Så sant iag dhenna löhn har slut
hoos mitt sinn.

Simul ambo.

Ty ledh oss, straxt wij gå,
tin footspår gerna tråå!

[K]

ANDRA GARDINENS ÖPNING.

Representeras Berget parnassus med Apollo och dee 9 Wijssheetz Guddinnor.

Apollo.

Nu är alt stilla tyst, och alt sin roo har funnit,
Och iag med högsta lust mitt hiertans nöije wunit,
Ty nu een dagh går på, som mycket folck har kär,
Ett folck af mod och blod, som nampn af Svea bär.

Thett folck af Svea widh, hwarss nampn och stora rychte
Upp under stiernor går, som städz till ähra fijckte,
Sin önskan åther har, den stora hieltens dag,
Sin konungz födzlo-dagh, begår med stort behag.

Then blida himmel sigh till Gunst och mildheet låfwer.
Att giärna dela uth dee mångh' välsignat' gåfwor,
Att öpna sigh widt uth och drypa[1] droppar ned
Af godheet sin så full, som han har skiänkt oss fred.

Eij kan med blodigt swärdh den grymma Mars nu pröfwa
Sin macht, hwar man må nu all rätt och rätwijs' öfwa,
hwar man med willig hand nu will, nu skall taa i
till norre werldzens gagn stå allmen freden bij!

---

[1] drypa skrifvet i st. f. öfverkorsadt 'de många'.

[K]

Och der en Ehrbar werld sig mäst haf-
wer at fägna,
Att högsta Maij[e]stät will om Parnasso
hägna,
Will med sin stora macht at wijsheet
och skall groo,
Apollo och hans folck skall wäll och
säckert boo.

Det högsta, största hopp, den hälsta bä-
sta nytta,
Så länge Sol och moln så ymsom om
sig flytta,
Är at en konung starck af CARLS och
GUSTAVS ätt,
CARL GUSTAVS son kong CARL i SVEA
skijpar rätt.

Lät himmelen och iordh sin tiänst och
wyrdnat wijsa
till samma stora kong, lät them then
hielten prijsa,
Parnassus äfwen skall, med all sin
wackra hoop,
högst upp till himmelz högd nu göra[1]
glädie-roop.

The Nijo-Sång-Gudinnor.

Calliope
och alla the andra Gudinnor
begynna tillsamman första versen.

Hiertans lust! hur himlen blijdh
Sig nu om oss säncker nedh,
Hur hans armar om oss fambna,
Och i säckerheet wij hambna!
Öpen står Parnassi port;
Snällheet på wår wackra ort.

[U

För medelst dhenne frijdh all dygd
och ähra blijr,
All lährdom, wijshet, konst nu best
nyttan gijr
Tu må wähl, nårre werldh, din Tien
och wyrdnad wijs
Nu dhenne Store kong, lät' alt dhe
hielten prijsa!
Parnassi fosterbarn skall ochså med
sin hoop
högt up till himmelz högd nu gie e
glädie rop.

1. Caliope.

Up frögdh, up lust, up harpestämmor,
Op Nije systrars Liuffwa säng!
Sij! bårta ähr all Suck och lemmer,
Eij Mars oss qwähl, eij annat Twån
Ädhel frijhet oss omfambnar,
Dygd och Lähra hoos oss gror.

[1] 'Ett' öfverstruket efter 'göra' och 'nu' tillskrifvet framför i stället.

[K]
Wij see det som mäst bör önskas:
Lärdom, wijsheet hoos oss grönskas.
Echo: grönskas; lät man wijsheet
grönskas!
Sij, så är alt hwad bör önskas.

Clio.

Ach! tu wärld, hur' klook tu ähr,
Om tu willig tancka bär
Ymnig lära hoos tig hysa,
ibland tiocka mörckret lysa.
Sij, det är det Sierne-hwalf,
Som tu seer på himlen half.
Som en siärna klar i mörcker,
Så den, som på wijsheet yrcker.
Echo: yrcker; man på wijsheet yrcker,
At ett sinne blijr eij mörcker.

Melpomene.

Hwad är örlig och krigzbångh?
Thet är folckz och länders twångh.
Hwad är gods och warur många?
The stå eij till tijder långa.
Hvad är snällheet, skiönheet stoor?
Under them stoor fahra boor.
Hwad är ähra och stort wälle?
Thet kan föga för tig gälle.
Echo: Giälle; det kan doch eij gälle,
Att man sitter i stort wälle.

Euterpe.

Men allena wijsheet står
Många tusend' tusend' Åhr.
Eij kan eldh och watufahra,
Eij kan örlig Swärden bära,
eij kan röst eij eller maal
giöra wijsheet nogot qwaal.
Dygd i wijsheet aldrig ändas,

[U]
Fredlig trygghet hoos oss hamnar,
Konst och wijshet stå i flor. Echo:
stå i flor
Call.: Ia, dher blijda fredhen hamnar,
Altijdh Musæ stå i floor.

2. Clio.

Som sällhet utan dygdens öfning
af ingom nånsin finnass kan,
Så utan Stadig wijsdoms pröfning
San dygd ännu man aldrig wann;
dhen, som på rätt wijsdom yrker,
Bär dess klara sken och liuus,
Han som Stiernor utj mörker
Lyser werdzens mörka hus. Echo:
mörka huus.
Clio: Ia, dhen som på wijsdom yrker
Är iu mörka werldzens Liuus.

3. Melpomene.

Hwad godz? Hwad skönhet? Hwad stort
wälle?
Ehn flychtig skugga som bortgår;
Moot dygd mot wijsdom dhe eij gälla,
Ty dygdhe grundhen faster Ståhr.
Säll och mehr än säll som bygger
Uppå rätta wijsdombz grundh.
Alla tijdher han är trygger,
Så i frijdh som krige Stundh. Echo:
krigestund
Melp.: Ia, all Stundh dhen wist ähr
trygger,
Som har bygt på wijsdoms grundh.

4. Euterpe.

Så kan då wijsdom aldrig ändas,
Eij utaf något lijda qwahl;
Dhen wijsdom, som till dygdh anwändes,
han tähres eij af råst och mahl.

[K]

Men till ewigheet anwändas.
  Echo: wändas; alt till wijsheet wändas,
    Så kan dygden aldrig ändas.

Urania.

Näst till himlen blijr den man,
Näst till Gud han rächnas kan,
Näst till dygden han och blifwer,
Högsta ähran dygden gifwer
Then som lärdom håller kiär
Och stor alfwar der till bär.
Then som wijs är, han eij snafwer,
Himmelsk ända han och hafwer.
  Echo: hafwer; wij den gärna hafwa.
  Then wijs är, han kan eij snafwa.

Terpsichore.

Ingen må förneka migh,
Om iag talar dristeligh,
Om iagh det landh högt beprijser,
Som Parnasso Ähra wijser.
Uthan wijsheet Barbari,
Iag tör säija Tyranni,
Men det land lycksaligst blifwer,
Som Parnassus wijsheet gifwer.
  Echo: Gifwer; wijsheet det kan gifwa
    Att wårt land kan lyckligt blifwa.

Erato.

Hwad, förtenskuld, hwad beskärm,
skydd och hägn och mächtig wärn,
Som de starcka werldzens händer
Om Apollos Rijke wänder,
Och hwad ähra och hwad löhn,
Som dhe honom iche söhn'
Och oss Nijo Sång-Gudinnor,
Ther i hwar sin Nytta finner.
  Echo: finner. Wist den nytta finner,
    Som älskar dee Sång-Gudinnor.

[

Du, Parnasse, wijsdom födher,
som all wällgång medh sig har.
Allan odygd tu utödher,
Ditt lof efwigt skiner klar. Ech
    skiner klar.

5. Urania.

Then op till höga himlen klifwer
som ymnig lärdom hoos sig bär;
Dhen högsta ähran Gudh dhem gifwe
Hwars dygdh i wijsdom grundat äl
Then som wijs ähr, han eij snafwar,
Torf eij fruchta Olyckz fall.
Himbla Löhn han wänta hafwer,
Dher i sälj han blifwa skall. Ech
    blifwa skall
Uran.: Ia, dhen redhan sällhet hafw
Som har dygdh till grundh och pa

6. Erato.

Lycksahligt bör dhet rijke skattas,
dher endrächt hafwer fegdhen stilt;
dock utan Muser endrächt fattas,
dhem utan ähr all roo förspilt.
Musers ijdh sig eij förbryter,
Men om frijdhen hafwer hägn.
Dhygdh j frijdh eij giärna tryter;
Dygdh ähr himlens Nådherägn. Ech
    nåderägn
Ia, dher nådhe regn eij tryter,
hwarest Musæ ha gått hägn.

7. Terpsichore.

Dig, Swea landh, iag lyckligt prijsar,
Som håller om Parnasso wacht;
Och han igen tig willigt wijser
Sin lärdoms krafft och Sällhetz mac
Dhen som hyser honom inne,
Han har wärn och Starckt beskiärn

[K]

Polymnia.

Hela werlden äntlig tå,
Tig, Apollo, dyrcka må.
Tu äst den, som wijsheet föder,
Tu äst den, som odygd döder.
Hela werlden må till tig
Med stor wyrdnat foga sigh.
Tu äst werldzens sanne lysningh
Uthan tig all[t] falsk en blysningh[1].
Echo: Blyssning; alt är blott en blysningh
Men Apollo är wår lysningh.

Thalia.

Säg du, werld, din mening, seij!
Hvad rätt är förneka eij!
Westu hwad Apollo wärcker?
Säij, om tu hans krafft än märcker?
Om tu märcka kan hans macht,
Och hur han om tig har wacht,
Döm nu här om, som bör dömmas.
Blijr rätt dom, den dom skall gömmas.
Echo: Gömmas; ia, den skall och gömmas,
Om här om, som sant är, dömmes.

Den Ehrbara Werldens Swar om Parnassi wälståndh.

Neij, den werldh eij neka kan,
O Gudinnor wijsa,
Edra ord the äro sann',
Wij them altijdh prijsa.
Sij, en ehrbar werldh kan den eij glömma.
Alla må ehr ord och lära gömma.

Detta är alt bäst och störst
Uthaf all wältaligheet,

[U]

wett och konst har han att finna
medhelst Musers hägn och wärn. Ech: :|:
Ia, alt ondt dhet måst' förswinna,
dher som Musæ ha sitt wärn.

8. Thalia.

I outgrundlig himla lähra
hwad land, som winner Swea Land!
I wett, i konst, i dygdh och ähra
hwad will tu, Rom och Grækestrand?
Lyckligt landh, ty then tig styrer
Bär i hiertat hieltemodh,
Seglar klokt i rasig yhre,
wäldig konung, fadher godh. Echo: fader god
Lycklig, lycklig, dhen tig styrer
Bär ett hielt- och fader-modh.

9. Polymnia.

Nu lät' oss allasamman siunga
Ett glädie rop på denne gång.
Lät' höras och aff allas tunga
Till himlen op en önskesång:
Att wår konung lenge föra
Måtte Swea landz förswar;
Att han och må lenge göra
Sina dater uppenbar'. Upenbar'.
Siung, att himlen oss må höra!
Siunger op med röster klar'!

Simul omnes.

O lefwe, lefwe CARL, wår konung
I mycken lycka roo och frijdh!
Ach, ach, du blijda himbla konung,
wändt bort frå' Swea storm och strijdh!
Lefwe CARL i åhren många,
lefwe, lefwe oss och sig!

[1] Blys = bloss. (RIETZ, *Sv. dialekt-lexikon.*)

[K]
Bör och äntlig sökias först
Ibland all lycksaligheet:
Att man wijsheet får, den och begärer,
Att man wijsheet altijdh gärna lärer.

Will man wälgång haa och roo
Och blij wijser sielfwer,
Måst' man låta wijsheet groo
mer än Guld och silfwer
I sitt landh, ty der som wijsheet födas,
Odygd all och skielfzwåld alt förödas.

Såsom Solen liuset bär
Och som siärnor fijna
Der, som domt och mörcker ähr,
Glimma, gnistra, skijna;
Altså den, som wijsheet hafwer inne,
kan dee mörcka sinn' snart öfwerwinne.

Therför tu, ehoo tu äst,
På det wijda runda
Achta om Parnasso bäst,
Stöt det ingalunda!
Ty dee höga himmelz ögon klara
Altidh taga på Parnasso wara.

Parnassi
om den
Store Svea Konungh
CARL XI.
Sonetto.

Så är den konungh stor af himmelen wist gifwen,
kongh CARL, till Svea wijdh at styra folck och landh,
Att haa om lag och rätt en rätt och willig handh.
En lycklig stiärnas liuus tå wist är yppog blefwen,

[l
Rychtet hans kring wärdhen gånge!
lefwe, lefwe lyckelig! Echo: lyckeli
Wijken bort, owänner wrånga,
lefwe CAROL lyckelig!
(:|: F.)

ANDRA ÖPNINGENS I INTRÅDI
Fama. Pax. Amor. Pietas.

[K]
Och mörckt ett mörckzens garn tå wist är sönderrefwen,
Tå denna konung blef af gambla kongars blodh,
Som äfwen hoos sig bär ett kong- och hieltemodh.

War gladh, Parnassus du, du äst i Fred och stilla
Förmedelst dennas fredh och högst-beprislig' nijt
Om lärdom, wijsheet, konst at hafwa daglig flijt.
Sij detta är som werlden will för all ting gilla:
Parnassum ej med list och oroo drilla, drilla.
Den konung stoor och starck, han är Parnassi lijf,
Then konung derför' får odödligt låf och lijf.

(Bilaga till sid. 44.)

Oratiuncula metrica
De laude Poesios
in conventu Studiosorum nationis Verml.
e memoria dicta
a
B:E:H:
Ups: die 30 maij: 1709.

— — — — — — — — — — — —

Quid dicam antiquos? quos nostrum viderat ævum
Innumeros vates? quīs vim Svadela canoram
Indit flexanimosque modos atque influit ipsa.
Perspice, quam quoque facundi tibi contigit uni
Dulc[e] Solum natale, O! Svecia chara, poetæ.
Ecce tibi LUCIDOR, STIERNHIELMIUS atque COLUMBUS,
VEXION'. & SPEGEL nec non STOBÆUS & HOLMSTRÖM
Carmine sive illi voluerunt ludere Sveco,
Sive suam citharam romano pectine versant,
Usque melos dignum modulos svavesque sonantes.
Nec tibi Svaviloqui desunt, mea Vermia, vates,
Quorum Hippocrenes omnes docta ora rigarunt.
Dive LAGERLOVI, æterna redimite corona,
Qui dudum intrasti (rapto Ganymede Deorum
Nectar & Ambrosiam dante ad Jovis atria summi)
Elysios campos & celsa palatia cœli.
O! quoties docto tentasti pollice chordas,
Sensisti & varios, quamvis diversa sonarent,
Concordare modos, dum in Summo Helicone solebas
Omne nemus sacrum & Cirram ad tua plectra vocare.
Tunc simul et fertur tecum cecinisse Camenas,
Atque tuos cantus Phœbus miratus et ipse.
Te, sacer antistes, quem nunc quoque pulla Tiara
Ornat, RUDENI, dum Jovis[1] mystica tradis,

[1] Hskr. tyckes ha Jovæ.

Teque canam non immerito jam jure poetam.
En bene dum cingis Carolorum baccare runas,
Immortale decus statuit tibi fama perennis.
Nunc licet Aboam, Parnassia castra, relinquis,
Rura paterna petens, magno comitatus honore.
Illius usque tamen resonant tibi culmina Pindi.
O! Hermline, meis nomen peramabile musis,
Quasque tibi reddam celebri pro carmine laudes?
Sive canas magni victricia Principis arma,
Atque gravi plectro rigidi certamina Martis,
Seu leviore lyra pastores atque puellas
Et teneras Nymphas mollisque Cupidinis æstus,
Usque tuum nomen, decus & cantabo perenne.
Ingenue Eurели, nec te mea Musa silebit,
Sed ludat, ferias ut sidera vertice summo.
Quam video faciles te usque invenisse Camenas,
Quam docuere tuos digitos sua plectra movere!
Ecce tibi Regis Caroli dum busta sonanti
Pectine prætentos nervos, tua Svecia multum
Debet, nec minus et debet Varimannia tellus,
Cui pariter pulcre tunc clara encomia nectis.
Mille tuam citharam modulantur carmine Nymphæ
Nec non Najades æquoreæ placidæque Napææ
Et Satyri celeres, et Hamadryadesque procaces,
Arguta dum voce imitantur Pana canendo.
Inque tuum tellus Germanica semper honorem,
Dulcia populea passim dat sibila fronde.

— — — — — — — — — — —

Den börjande reaktionen mot nyromantiken
(C. A. Hagberg mot Almquist och Atterbom)

AF

KARL WARBURG.

I slutorden till B. E. Malmströms *Grunddragen af svenska vitterhetens historia* skrifver C. F. Bergstedt:

Man kan säga att 1830talet var fosforismens stora tid. Skolan stod då på höjden af sin makt och hade inflytelserika vänner på samhällets höjder, hvaremot dess motståndare dels försvunnit, dels sällat sig under samma politiska fana; 'Thronen och altaret' var inskriften på detta banér, och grundsatserna desamma som styrde den allmänna restaurationspolitiken i Europa. Att värna monarkismen mot den fruktade demokratien, med hvilken för detta parti all politisk frihet var liktydig, och att skydda kyrkan mot otron, hvarunder man innefattade hvarje rörelse af fri forskning och fri tanke, var målet för detta nya intelligensens ridderskap, som med enthusiasmens hängifvenhet slöt sig till bördsadeln och gemensamt med denna ropade sitt *odi profanum vulgus* och sträckte sina lansar mot de plebejiska anspråken. I denna rigtning hade skolan utbildat sin verldsåskådning, sin spekulation, och skulle äfven gerna velat ombilda historien. Den empiriska forskningen och det exakta tänkandet voro aldrig hos henne rätt väl anskrifna, och stodo fientligt mot hela hennes tankerigtning; de kunde på sin höjd passa för den låga nyttans trälar, på hvilka den högre intelligensen endast med ömkan såg ned från den intellektuella åskådningens rymder, där den vaggade sig i salig 'sjelfbespegling'.

Denna öfverförfinade humanism har utan tvifvel haft sin stora uppgift att utföra i den menskliga ordningens tjenst: den drog genom sitt lätta och sirliga väsende till sig många sinnen, som skulle hafva låtit skrämma sig af strängare studier, den gjorde odlingen lockande och utbredde smaken för skön litteratur och sköna konster; men någon kraftig produktion

mäktade den ej ens inom dessa trånga gränser att åstadkomma, och nedsjönk derföre efterhand till sällskapsjoller och en regellös sjelfbeundrande genialitet. Partiet var emellertid ännu alltjemt mäktigt och beherrskade genom de akademiska lärostolarne och genom sina tidskrifter, Skandia och Svenska Litteratur-Föreningens Tidning, till hvilkas utgifvande de dock sökte medverkan äfven af de strängare vetenskapens män, i ganska väsentlig mån den allmänna bildningen, till dess det småningom stadgade politiska medvetandet, och den med de praktiska vetenskapernas framsteg mer och mer utvecklade industrien, efterhand förberedde en brytning i det allmänna tänkesättet. Snart fann GEIJER 'stugan för trång' och ropade åt de idéella pretentionerna att de skulle maka åt sig; samtidigt hade skolans älskling, C. J. L. ALMQVIST, kastat sig in på andra banor, och de demokratiska rörelserna vid omkring 1840 års riksdag undanträngde mer och mer den aristokratiskt-esthetiska tankerigtningen. Från den tiden var fosforismens makt bruten, och den fortlefde endast som ett akademiskt kotteri, samt inom sällskapslifvet, der den ännu tyckes till en del föra en obestridd herrskarespira.

Hvad BERGSTEDT här yttrar synes mig delvis vara missvisande; åtminstone kan omdömet endast i någon mån anses riktigt. Han ser frågan dels nog mycket från politisk och vetenskaplig, dels från speciellt Uppsaliensisk synpunkt. 'Fosforismen' betraktas här hufvudsakligast som en politisk och filosofisk riktning, mindre såsom en skönlitterär skola. Det må nu vara sannt, att den konservativa och reaktionära åskådning, som hyllades af flertalet af den s. k. 'Nya skolans' män, inom den politiska världen och i kulturlifvet var förherrskande under 1830talet, och att t. o. m. deras gamle vedersakare, TEGNÉR, sällade sig till samma skola. Men man må å andra sidan icke bortse från, att den liberala rörelse, som redan under 1820talet med män som RICHERT, (hvars strid mot Uppsala-ultraismen 1822 genom broschyren *Ett och annat om korporationer etc.* är af grundläggande betydelse), v. SCHWERIN (i litterärt afseende fosforist), GUSTAF HIERTA o. a. trädt fram på arenan, och som äfven ägt talangfulla förespråkare i prässen, nu under 1830talet begynte beherrska opinionen, tack vare LARS HIERTAS *Aftonblad*, DALMANS *Allehanda* m. fl.

Denna liberala präss hade redan tidigt ställt sig afvog äfven mot fosforismens diktning, väl till god del därföre att den härrörde från politiska motståndare. *Argus*, som ogillade både gamla och nya skolan, pekade på Englands litteratur som mönstret.

Vore det sannt att 1830talet var »fosforismens stora tid» — väl att märka ur vitter synpunkt — så vore det ju oförklarligt, att dess främste mästares ypperliga skapelser — ATTERBOMS Samlade dikter, som just vid denna tid utkommo — rönte ett så kyligt emottagande, att skalden sårad och sorgsen drog sig tillbaka.

Och månne icke både GEIJERS 'affall' — väl ej från 'nyromantiken', men från sina fosforistiska vänners samhälleliga och historiska åskådning och från deras estetiska uppfattning — och ALMQUISTS öfvergång till realistisk skildringskonst och politisk social-liberalism falla under 1830talet? Månne icke Bergstedt, då han 1868 nedskref detta, sett saken med de ögon, genom hvilka han en gång — såsom ung Uppsalastudent — på 1830talet betraktade sin omgifning? Ty i Uppsala sutto fosforismen och dess vänner både vetenskapligt, politiskt och litterärt vid denna tid i högsätet.

Men Uppsala var dock ej den enda ort i Sverige, där vitterhet hade sin hemort. ALMQUIST har en gång i ett otryckt bref från 1842 skildrat motsatsen mellan »Uppsalasidan» och »Stockholmssidan» inom svensk kultur — två riktningar, mellan hvilka han själf slets; och denna motsats herrskade nog tidigare. I Lund hade fosforismen i egentlig mening aldrig slagit rot, och i svenska kulturorter utanför Sverige, Åbo-Helsingfors, blef den icke häller bofast ehuru den där ägde utposter i diktare som SJÖSTRÖM och A. J. ARFWIDSSON.

Emellertid — obestridligt är, att fosforismen och den därmed närsläktade världsåskådningen var en af de starkaste kulturmakterna i vårt land vid 1830talets början, ej minst på samhällets och vetenskapens höjder.

Med början af 1820talet hade ju striden mellan gamla och nya skolan afstannat; flere af de forne kämparne på vitterhetens område hade mött hvarandra såsom bundsförvanter i den politiska striden mot en nyare tids liberaler. Det är sannt, att *Argus* o. a. då och då förde ett guerillakrig mot Nya skolan, men vitterhetens strider stodo icke längre i förgrunden, och äfven i *Aftonbladet* behandlades de i andra planet. Bakslaget mot fosforismen, som först kommer till fullt utbrott mot årtiondets slut, har dock redan förnummits tidigare.

Ett tecken härtill är onekligen RUNEBERGS kampanj i *Helsingfors morgonblad* 1832 mot den dåvarande svenska vitterheten. Både i uppsatsen om EUPHROSYNE och i *En blick öfver Sveriges nu gällande litteratur* angriper han den nya skolans koryféer, liksom ock TEGNÉR och hans efterbildare. Ensidigheten i Runebergs angrepp är

uppenbar, men han har träffat Nya skolans kanske ömtåligaste punkt, då han fastslår, att äfven den på sitt sätt var didaktisk, när den i stället för den gamla skolans praktiska didaktik »införde en senare forsknings teoretiska resultater, hvilka, genom svärmiska utflykter af fantasien lyftade upp i ett mystiskt halfdunkel, troddes utgöra poesiens väsende». — »Att blotta filosofiska satser, i meter klädda, aldrig kunna vara poesi, ehuru hvarje poetisk skapelse är en outtömlig källa att leda sådana utur, tycktes man förgäta». Och han klandrar skolans äfventyrliga logik, dunkla antydningar, praktord och ordfogningar, allt af den art att »då de gamle redigt sade mycket obetydligt, sade de yngre mycket obetydligt tillika oredigt».

Ur en delvis annan synpunkt är det, som den nyromantiska åskådningen angripes tre år senare och det i själfva fosforismens fasta borg, Uppsala. Detta angrepp är af särskild litteraturhistorisk betydelse. Det riktas mot Nya skolans främste skald och litteraturkritiker, ATTERBOM, och mot den skolan då närstående ALMQUIST, i hvilken många af nyromantikens män sågo den, som 'skulle göra't'; och det härrör från en ung man, som i det unga Uppsala snart kom att intaga en ledande ställning: C. A. HAGBERG.

Hvad som framkallade uppsatsen var de första Törnrosskrifterna och den kritik, som ägnats dessa af ATTERBOM. I december 1833 hade, som bekant, de första tre duodesbanden af *Törnrosens bok* utkommit, innehållande *Jaktslottet* (tryckt redan året förut)[1], *Hermitaget* samt *Vargens dotter* och *Hinden*. Den 8 december sände författaren dessa arbeten till ATTERBOM, med hvilken han år 1831 upptagit den under tio år afbrutna brefväxlingen.

Älskade broder Atterbom!

Jag hade länge hoppats få se ute din stora bok, hvaraf du visade mig början i Upsala[2]. Men nu lärer jag emot förmodan förut komma ut med några fantasier, som en min bekant förmått mig att trycka, och hvaraf jag nu skickar dig, broder Atterbom, ett exemplar, med varmt hjerta och under förhoppning att du icke missförstår mig. Mina arbeten hafva alltid haft sina egenheter, hvarföre jag helst sett dem i manuscript. Men det må då gå. Den som har hjerta och själ att se mig till slutet i ett stycke, och förnimma den inre målningen, skall icke misstyda mig — skall

[1] Denna omständighet har gjort, att man dagtecknat äfven utgifvandet af *Törnrosens bok* från 1832, hvilket är ett misstag

[2] ATTERBOMS *Studier till philosophiens historia och system.*

tvärtom inse och sentera att jag har så mycken innerlig och ren ömhet för det himmelska, det vackra, det rent graziösa, att jag just derföre icke fruktar att låta lägre partier framstå något osminkade, så som de äro i verlden. Jag är så beskaffad, att jag gerna i ett stycke först framstår med något, som må synas kallt, skärande och ironiskt, men hvilket kan vara lika tillåtligt för de lägre personagerna i mina scener att hafva, som sådant alltid varit tillåtligt för dylika personager hos andre författare. Hvar och en som känt mig något närmare har också aldrig misstagit sig härpå, och vändningarne emot slutet hafva gifvit det hela sin rätta ton. Efter mange, som under förflutna år läst åtskilliga af mina manuscr., funnit nöje af dem, så få de nu oförtäckt visa sig i tryckt gestalt. Likväl icke alla. Emellan Jagtslottet och Hermitaget är ett stort antal stycken i mscr., som få ligga. Gud gifve Herr Hugo fans i verkligheten, då satte jag mig ned hos honom straxt! Du skulle göra mig en fägnad, som jag mycket skulle värdera, om du senterade mig för hvad jag är i djupet och ej efter ytan, och om du skref en recite om dessa saker i Litt. Tidningen. Det torde väl vara något, som är värdt att säga om eller i anledning af dem, och jag är icke ömtålig, jag tål både godt och ondt. — Egentligen borde kanske vara flere stycken, men jag tycker att 4 på en gång är icke så litet? Mången har gifvit ut mindre i sender. I samtal har jag hört många jemförelser, än med Beethoven i musikaliskt afseende och i stämningen genom det hela, än med Byron eller Victor Hugo; men jag frågar icke derefter, om också en viss melankolisk dager gifver en likhet dermed, så kan jag uppriktigt säga att jag icke rår derför; jag hade skrifvit dessa och mina flesta infall förr än jag såg en rad af dem.

Almquists uppmaning till Atterbom att lämna en »recite» om dessa saker förklingade denna gång icke ohörd, såsom fallet var i fråga om sagorna i *Opoetisk calender*. Redan den 29 januari 1834 bebådas anmälan i *Litteraturföreningens tidning*, i det att Atterbom då under en gemensam rubrik inleder en serie artiklar om Stagnelius Samlade skrifter och de »Fria Fantasier, som af Herr Hugo Löwenstjerna stundom kallades 'Törnrosens bok'».

Han yttrar här i artikelns början, att i vissa samkväm, inom hvilka »det vittra ryktets lagrar skyndsammast växa och utdelas», och där man vid något tillfälle »pratat i vädret om Stagnelii mystiska besynnerligheter, har man förmodligen aldrig hört omtalas den diktrike hofmarskalken Löwenstjerna, som från sitt gods i Nerike börjat utgifva en Decamerone af ganska egen art, och skulle de hädanefter därom taga någon kännedom, sker det väl endast för att

ju förr dess heldre med te eller punsch nedskölja bestörtningen öfver ett så vidunderligt järtecken». »Men — tillägger han — äfven denne författare skall, förr eller senare, möta det publikum han söker, ehuruväl ock de läsare, som tillhöra detta, troligtvis skola börja med att i hans verk finna mycket frånstötande, smaklöst, ja liksom uppsåtligen sällsamt. De skola, måhända, under fortsättningen, icke alldeles förändra detta tycke; men dock snart förmärka en mäktig andes magnetiska närvaro, en underbar dragning, som rycker dem med sig inåt det psychiska lifvets medelpunkt».

I ett numera förkommet bref hade ATTERBOM tydligen berört ALMQUISTS arbeten, ty denne skrifver den 31 januari:

Har du med intresse läst mina fantasier, så var viss, att jag med lika stort intresse skall läsa din exposition — du har dock hjärta och själ. Jag har sett din början i Onsdagsbladet. —

Tillsvidare sysslade ATTERBOM med STAGNELIUS dikter, men i numret för den 26 februari öfvergick han till de »Fria fantasierna» — med en jämförelse mellan Stagnelius och Törnrosförfattarens skaplynnen, deras beröringspunkter och skiljaktigheter. Han betonar, att för Almquist, som för Stagnelius, är fantasien intet ringare än en aning om himmelriket; båda höra till det slag af diktare, hvilka ej blott hylla den verklighet, människan på jorden har omkring sig, utan äfven måla henne som ett väsen med flere inre existenser eller arter af tillvarelse. Men för Almquist, i motsats till Stagnelius, är jordelifvet ingalunda en förkastad, oväsentlig verklighet utan första graden af en oändlig lifsutvecklingskedja. Atterbom sympatiserar afgjordt med Almquist, men gör dock en reservation. Det beror, säger han, på verkets fortsatta utgifning, hur långt han kan fortfara i sin öfverensstämmelse med dess synpunkt och tankegång. Ty äfven från denna väg kan man ledas in på villostigar af så svår art, att hela den åsyftade harmonien just där, hvarest man väntar den melodiska föreningens högsta fulländning, slutar i en oupplöslig missklang. Det funnes läsare, som befarade detta och som, då de ansågo Richard Furumo såsom en mask, bakom hvilken författaren stode gömd i egen person, funno honom och hans förehafvanden betänkliga, särskildt med hänsyn till äfventyret med den vackra Magdalena.

Atterbom sätter Almquists estetiska egenskaper högt, han sympatiserar med hans åsikt, att den högsta arten af estetisk fantasi är den, som slår en verklig brygga mellan jordens värld och himlens — ehuru han icke blundar för, att den kan slå en lika verklig brygga

mellan jordens värld och helvetets. Han finner drag hos Almqvist, som än påminna om Novalis, än om Tieck och än om Victor Hugo, utan att han dock liknar någondera. Mer humorist än Novalis är han likväl närmast befryndad med honom i totalriktningen af sin diktan och traktan, således äfven i sin kärlek till naturen och sitt förtroliga umgänge med dess för allt vanligt sällskapslif förborgade makter. Har nu än Atterbom anmärkningar att rikta mot Almquists bisarreri, så finner han dock syftningen i hans diktning storartad; den söker gripa lifvets strängar med ömsom ljuf, ömsom förfärande kraft. »Hans dikt är ett verk, hvars lyten äro ytterst lätta att undvika, men hvars skönheter äro ytterst svåra att likna, ett alster af glödande känsla, sinnrik bildningsgåfva, sorglig erfarenhet och glad vetenskap».[1]

Atterbom yttrar i afseende å utgifningssättet, att berättelserna borde följa i den ordning, hvari de ur sin författares inre organiskt utvecklat sig, ej »lösryckta ur manuskriptets totalsammanhang».

Detta var den första mera betydande granskning af Almquists författarskap, som förekommit, och då den härrörde från den nya skolans yppersta estetiker, är det lätt att förstå, att Almquist, trots artikelns reservationer, såg den med glädje. Han skref till Atterbom 2 mars 1834:

Af innersta hjerta tackar jag dig för att du sett mig i hjertat, och uttalat det. Äfven der du icke gillat mig, har du gjort det med all rättvisa. Jag vet icke sjelf om mina brister komma af oförmåga eller af oriktig theori (såsom du säger); kanske begge delarne. Men jag bekänner att min ställning varit af ett särdeles menligt inflytande på det artistiska, som är min natur. Tvungen under flere år att skrifva läroböcker har jag måst drifva reflexionen ända till det yttersta och i det lägsta regulativa. Man säger att jag ej misslyckats häri hvad läroböckerna beträffar — men för att rädda mig ur denna Begrepps-vånda, har jag funnit mig säll att, till motsats, kanske för regellöst öfverlemna mig åt fantasien — och — stöta ifrån mig begreppsmassor genom det krig af oupphörlig ironi hvari jag sett dem (begreppen) ömsevis till hvarandra. Detta är en af claverna till mitt besynnerliga skrifssätt. Gud vet, men jag kan ej annorlunda.

Ditt råd om utgifningen bör jag följa[2]. Svårigheter att sammanbinda musik och scriptur är dock qvar. Men i nödfall kan det komma hvart för

[1] Uppsatsen finnes återgifven i Atterboms *Litterära karakteristiker.*

[2] Tyvärr blef detta icke fallet. I fortsättningen af brefvet meddelar Almquist en förteckning å små då färdiga eller tilltänkta arbeten. Till denna förteckning, som är af vikt för bedömandet af utvecklingsgången i Almquists författarskap, skall jag i annat sammanhang återkomma.

sig. . . . Det är icke Richard Furumo, hvarigenom jag talar — han är icke min masque. Frans och tant Eleonora äro det äfvensåväl på deras sätt.

I ett postskriptum af 4 mars tillägger han några ord för att närmare försvara sig mot anmärkningen:

Mitt bref var redan färdigt och förségladt då jag i går erhöll begge dina bref af den 26 Februari och 2 Mars[1] på en gång. Älskade broder, jag har redan i mitt bref tackat dig för hvad du om mig skrifvit. Du ser deraf att jag anser dig rättvis äfven när du klandrat. Det är sant, att i den dager, hvari jag ser tingen, vore det mycket lätt att svara på flere af anmärkningarne; t. e. Jag skulle ansett orimligt, att låta en fröken Ulrika (såsom stilöfning helst) hafva skrifvit fullkomligt — Alvina[2] har sina svagheter, som också herr Hugo i Verkets ande andrager sid.[3]. Juliani charakterston har ett Stagneliskt element, härtill hör till costumen något af söderländskt-mystisk ordformation, hvaraf St:s sjelf öfverflödar, och Julianus nyttjade *opak*[4] i denna tonart o. s. v. Men detta anser du för en falsk theori och alltför stor naturlighet, och det kan så vara. Om mina skrifarter har jag en flerårig erfarenhet, emedan månge i manuscriptet läst mina saker och, uppriktigt sagt, har efter en tid, och sedan de närmare inkommit i anden, stötestenarne i stilen, efter deras egen försäkran, fallit eller jemnat sig.

Hvad dig beträffar har du så mycken godhet i hela ditt sätt emot mig, äfven när du ogillar, att jag knappast velat försvara mig mot anmärkningarne. Det du säger dig litet längre fram ämna skrifva, skall blifva för mig ett stort nöje att läsa.

* * *

I maj 1834 bebådar Almquist ett nytt arbete, en komposition som han skrifvit »under en del af sitt illamående», och som han slutat »häromdagen med en viss känsla af sällhet».

Men glädjen räcker ej länge, förrän jag åter kommer mig in i någon ny sammansättning.

Jag eger ingen fridfull, eller ens i minsta grad lycklig stund, annars än när jag får teckna, bilda, componera händelser, måla charakterer, hela nätter, då jag ej sofver, är min hjerna upptagen, liksom en theater, af individuer, som hålla dialoger derinne; jag hör hvart ord. Detta är väl

[1] Dessa bref äro, så vidt jag vet, förkomna.
[2] Nionde boken i *Hinden*.
[3] Almquist har uteglömt siffran. Det är sid. 31 i originalupplagan.

icke nytt, efter det varit så alltifrån … o, men det tar till årligen, och Gud vet, hur länge jag lefver på det är sättet. Emellertid är det min högsta lust att spinna upp mig eller sönder mig på detta vis, till trådar, hvaraf tyger oupphörligt sammanväfvas

Älskade broder, du skall förstå mig och icke anse för galenskap, hvad jag skrifvit. Du vet hvad det vill säga att förgås af en slags glädje! ! ! Ack visst är det glädje —; men så visst är det också att man småningom förgås.

Det arbete, som nu var afslutadt, var *Drottningens juvelsmycke eller Azouras Lazuli Tintomara* — otvifvelaktigt detsamma, som i förteckningen ett par månader tidigare upptagits bland skrifter »under arbete» och som där kallats 'Rubindiademet'. Det utkom i november 1834 och tillsändes Atterbom med följande bref:

Stockholm den 20 Nov. 1834.

Broder Atterbom!

Jag skickar dig här Drottningens Juvelsmycke, en fortsättning af Jagtslottet. Redan i våras var det utarbetadt, och mot slutet af sommaren tryckt, ehuru hinder fördröjt utgifvandet. Jag vågar säga, att det i afseende på inre architektur är konstmessigt sammansatt. Hvad utförandet beträffar, tror jag du skall finna det lifligt, jag har lagt den största vigt på uppfinningen af sjelfva situationen, och hvad den uttalar, är det egentliga. Allting befinner sig väl uti en historisk costume, likväl har jag i afseende på de förekommande historiska personerna nöjt mig med att de ej göra något emot sin kända hist. charakter: för öfrigt skall man snart se, att en högre idé genomspelar det hela. Den mystiska idéen om *animal cæleste* eller Menniskan, icke naturisk eller djurisk i vanlig låg mening, utan såsom ofvan bildningens strider född till natur och enhet med sig sjelf i himmelsk mening — en sådan föresväfning har visat sig för min själ. Den är måhända hednisk midt uppi vår christliga bildning; derföre är ock den af mig målade personen en hedning midt upp i vårt christnade tidehvarf. Huru något sådant har kunnat vara möjligt är hvad boken visar. Innerligt skulle det glädja mig om läsningen af denna min fantasi kan göra dig ett inre och rätt nöje. Mig har den mycket under utarbetandet intresserat. Jag hoppas att du är så god och anmäler detta stycke i Tidningen, då du behandlat början af verket med så mycken kärlek, och du har äfven i bref till mig nämt dig hafva åtskilligt att fortsätta rörande alla dessa saker.

Enär Atterbom vid denna tid låg fördjupad i sitt eget arbete öfver filosofiens historia, förklarade han i sitt svarsbref, att han

mycket längtade att få läsa »den rosenröda boken», men ännu icke funnit tillbörlig tid och sinnesledighet, hvilken knappt torde infinna sig förr än om fjorton dagar, då han afslutat skrifveriet på sitt eget opus. Han tillägger:

Gerna vill jag säga något i Litteraturtidningen om fortsättningen af ditt verk; men denna gång blir min anmälan ganska kort, ty jag kommer nu under de närmaste månaderna ogärna att afstå dagar och timmar till någonting, som icke omedelbart sammanhänger med redaktionen af mina poetiska arbeten. (23 nov.)

Öfver detta svar blef ALMQUIST en smula fnurrig och skref (25 nov.):

Det smärtar mig djupt och hjertligt, att jag skulle hafva kommit att skicka dig min bok, så olämpligt, att du icke ens har tid att läsa den. Det skulle annars kunna händt att du funnit den så förtjent af omnämnande (om icke annat, åtminstone för de fel som den naturligtvis har godt om), som mångfaldiga andra saker, dem Upsala Tidningen genast är beredd att tillkännagifva. Men än en gång förlåt mig för mitt barnsliga och framfusa förtroende.[1]

ATTERBOMS vänliga och hyggliga svar (26 nov. 1834)[2] söker blidka vännen. Denne hade, skrifver han, helt säkert fått hans bref i något ögonblick af särdeles mörk sinnesstämning, så att Almquist gifvit ett prof på, huru man läser, när man ej till läsning funnit det passande tidsmomentet. Han trodde sig ej behöfva för Almquist distinguera skillnaden mellan de två sätten att läsa böcker, särskildt viktiga böcker, det ena då man flyktigt genomögnade dem, tankspridd, kanske indisponerad, under afbrott eller förstämd, det andra då man verkligen läste d. v. s. med hela sin varelse ginge författarens önskan till mötes, och på senare sättet ville Atterbom läsa Almquists nya bok, äfven för att kunna för tidningen uppsätta några ord därom, medan ännu intrycket ägde hela sin första renhet och liflighet. Atterbom trodde ej, att dylika missförstånd dem emellan skulle bli möjliga. Han brukade tala rent ut. Slutligen både han Almquist slå ifrån sig alla hypokondra griller.[3]

---

[1] I samma bref förekommer ett rätt bittert omdöme om Geijer, och hans sätt att »fördöma» ett arbete utan att däraf läsa en rad.

[2] I sin helhet läses det i AHNFELTS *Nektar och gift,* sid. 141.

[3] I brefvet (hvars original finnes å Eriksberg) förekomma följande ord om GEIJER, som utelämnats i aftrycket i *Nektar och gift:* »Af hvad du sagt om Geijer har mycket sin riktighet; dock kan jag bedyra, att han verkligen läst

Efter detta vänliga bref skingrades Almquists misstankar, ehuru han likväl icke kunde underlåta att gifva uttryck åt känslan af att vara misskänd på olika håll. Den 22 december sänder Almquist Atterbom den nu utkomna *Ramido Marinesco.* Samtidigt skrifver han till Atterbom:

Jag är skyldig svar och tacksägelse för ditt sista varma och vänskapsfulla bref. Jag kan ej bättre bevisa mitt hjertelag för dig än derigenom, att jag skickar dig en liten pies, som i dag utkommit. Den är af en egen tonart.

I afseende på det du så uppriktigt och vänskapsfullt skrifver, skall jag, säga dig enkelt min tanke. Jag vet ganska väl, att jag hvarken är älskad af Upsalienser eller Stockholmienser (nemligen de s. k. liberale). De sednare hålla icke af mig, emedan jag har för mycket hjerta för dem. De förra kunna icke lida mig emedan jag har ett slags förstånd, som de icke kunna med.[1] Ingendera kan hjelpas. Min bana är emellertid gifven. — Jag älskar Er!

Och Atterbom förklarar på sjelfva julafton — midt under brådskan af julklappsbestyren och med samma penna, som skrifvits trubbig på träaskar o. d. — sin stora fägnad öfver Ramido Marinesco, och lofvar att recensera bägge produkterna på en gång. »Jag ämnar nu ofördröjligen sätta upp en recensionuncula öfver dina bägge sista arbeten», heter det ytterligare i ett postskriptum[2].

Samtidigt inbjuder Atterbom Almquist att deltaga i en Uppsalafärd tillsammans med Erique Keyser och Janne Hazelius. »Jag behöfver ej säga dig, huru hjertligt välkommen Du skall bli både hos mig och Ebba».

Almquist, som alltid gärna meddelade sig med sina blifvande recensenter, för att om möjligt påverka deras anmälningar, var glad åt denna inbjudan och tackade på nyåret 1835 Atterbom för all »bevisad kärlek och gästfrihet under mitt sista vistande i Uppsala», liksom han ber honom hälsa de öfrige koryféerne i fosforistkretsen:

---

den bok, hvarom han nu skrifver, och jag kan ej föreställa mig annat än att Du finner den bokens karaktär och tendens lika infernalisk som han». Det gäller CRUSENSTOLPES *Skildringar ur det inre af dagens historia.*

[1] De synpunkter Almquist redan här antyder har han åtta år senare, då brytningen med Uppsalavännerna inträffat, och han nära slutit sig till de »s. k. liberale» Stockholmienser, närmare utfört i ett ofvan omtaladt bref, som innehåller en själfkarakteristik.

[2] Uteslutet ur aftrycket i *Nektar och gift.*

öfverstinnan, Palmblad, Törneros m. fl. I samma bref uttalar han sin fägnad att få läsa Atterboms tankar om Tintomaras och Ramidos figurer. Han antyder också, att detta kan vara till gagn i hans ställning som rektor vid Nya Elementarskolan:

Det är en slags besynnerlig lycka jag har hos mina herrar Förmän, att jag ändå otadlad får skrifva det jag skrifver; men jag tror verkligen, att H[artmansdor]ff har så mycken kärlek af gammalt till dig, att ett godt omdöme fälldt af dig öfver mig, stärker och underhåller den godhet han redan länge bevisat mig.

Almquist hade desto mera skäl att önska 'en god pråss' från Uppsala, som den tongifvande Stockholmska kritiken var honom rätt omild. Han betraktades nog där ännu »såsom ett barn af den mystiska, trånande, ölostbleka skolan, som icke dugde till ett annat än att befria oss från en äldre helt och hållet formell»[1]. Särskildt hade *Drottningens juvelsmycke* blifvit illa åtgången i *Aftonbladet* (8 dec. 1834) i en, antagligen af STURZEN-BECKER författad, uppsats, som hade följande motto:

Den snille är i ett kan vurma i ett annat
Men tro att snillets höjd är höjd af raseri
Se däri, mina barn, bedra Ni er förbannadt,

och hvari på ett persifflerande sätt redogjordes för innehållet i denna »romaunt», med hvars affekterade rubrik det skämtas. Såsom prof på tonen i kritiken må anföras:

Strax i början af berättelsen talas om ett par fröknar, som ha den olyckan att vara vansinniga, men hvilkas sjukdom här kallas sinnesförfallenhet. De voro likväl nog kloka att endast blifva galna skåftals, så att den ena var förståndig och i stånd att sköta den andra, när hennes tid inträffade. Vi rekommendera denna nyttiga hushållsmani för alla andra sinnesförfallna och främst bland alla till metodens uppfinnare. Näst det att alltid bära sig åt som en förnuftig människa ges ingenting nyttigare än att åtminstone göra det emellanåt, skulle än världen på det sättet gå miste om en och annan romaunt.

I februari 1835 offentliggjordes Atterboms andra recension, den om *Drottningens juvelsmycke* och *Ramido Marinesco*. Atterbom bådade den med följande ord den 4 febr. 1835 i bref till Almquist:

---

[1] Uttryck i en uppsats i *Aftonbladet* 1839 af J. P. THEORELL, efter det att Almquist tagits till nåder.

I morgon får du ändtligen min recension öfver *Tintomara*. Den återstående biten om Ramido, hvilken blir långt mera oinskränkt[1] positivt berömmande, kommer antingen i nästa nummer eller i den därpå följande.

Dessa granskningar inledas med ett mera reserveradt erkännande af Drottningens juvelsmycke, mot hvilket recensenten riktar en del anmärkningar. Han saknar en sorgfälligare utarbetning af kompositionen och anmärker en del svagheter i enskildheter; såsom konstverk har romanen brister, men den är »ett genialt utkast, hvaraf ett egentligt konstverk kunde framväxa i hvad ögonblick som hälst, så snart den snillrike författaren beslöte öfvergifva en theori, som i vissa fall missleder honom». Men den originella och intressanta grundtanken beundrar Atterbom. »För hvad detta utkast hade kunnat bli eller möjligen ännu kan blifva, äga vi emellertid full borgen i det mindre sköna än egna af själfva grundtaken. Den är förkroppsligad i berättelsens hufvudperson och omgjuter henne med ett lika rörande som mystiskt behag, hvars framställning alltjämt stiger i glans och värma». —

Hvad som föresväfvat författarens åskådning [vid skildringen af Tintomara] — säger Atterbom — är en skär naturbild af den människoenhet, för hvilken den vanliga söndringen och den vanliga återföreningen mellan manlig och qvinlig menskligheten är främmande; det tillstånd hvari menniskan, höjd öfver alla bildningens och missbildningens strider, är ett himmelskt — Djur, d. v. s. på en högre lifsgrad lefver och handlar med samma reflexionslösa, samma orubbligt harmoniska sjelfenighet, som tyckes, i lägre art och mått, vara den jordiska djurlighetens allmänna egenskap. . . . Men denna herrlighet är ändock en hednisk, så länge nämligen som ägarinnan ej varseblifvit åtskillnaden mellan den egna sjelftillräckligheten och den guddomliga samt därföre icke heller sitt behof att af denna omfattas för att dymedelst upphöjas till den enda fullkomliga enheten. Därföre har han låtit den oskuldsfulla tjuserskan vara och förblifva en ochristen, midt i vårt christnade tidehvarf och fäderneslånd . . . Möjligtvis har Esmeralda, i Victor Hugos roman 'Notre Dame' gifvit förf. anledning till denna conception. Om så är, kan å ena sidan sägas, att Hugo öfverträffar vår förf. i personens individuella åskådlighet, men ock å andra sidan att själfva det i conceptionen ideala är af denne uppfattadt med spekulativare djupsinnighet.

Efter utdrag ur romanen slutar Atterbom sitt omdöme om denna med orden:

[1] Utelämnadt hos Ahnfelt.

Måhända torde nu rec. befinnas haft något skäl, när han tillerkände detta arbete, liksom Törnrosens Bok i allmänhet, »skönheter, som äro ytterst svåra att likna» — för att ej säga öfverträffa. Dömme man däröfver emellertid huru som helst; för sin del vågar rec., oförgripligen, kalla sådant — poesi.

Men varmare blir tonen vid omnämnandet af den »i dialogiserade scener affattade och stundom rent af dramatiskt behandlade novellen *Ramido Marinesco*», hvilken Atterbom ställer vida högre såsom konst.

I Drottningens juvelsmycke hade Almquist blott låtit sin poesis skönhet styckevis möta läsarne, och icke sällan med långa mellanskof, dem han inrymmer åt sin reflexions nyckfullhet. . . . Han tyckes vid vissa fall ha i sitt sinne gifvit den estetiska kritikens förmanande frågor samma svar, som Ramidos moder erhåller till upplysning öfver Don Juans förunderliga målningssätt:

Så jag målar donna Bianca,
Ty så roar mig att måla.

Men Ramido Marinesco berättigade till den glada förmodan, att författaren nu antingen började uppfatta en klarare bild af lifvets och naturens egen konst, eller börjat besluta sig till att hädanefter noggrannare följa dess föresyn. . . . Här är afsikten att vara och förfara såsom konstnär, att frambringa ett skönt helt öfverallt synlig. Ramido Marinesco är — i estetisk hänsigt — det bästa af allt hvad Törnrosens bok hittills innehåller. »Han har nu gifvit oss ett konstverk — visserligen ännu behäftadt med en och annan brist, men dock åtminstone i det närmaste färdigt; ett skaldeverk, som äfven med sina brister höjer sig vida öfver det mesta af hvad Sveriges nyare vitterhet frambragt. Ifall den därmed beträdda vägen hädanefter oförvilladt fullföljes öppnar det oss utsikt till en i Norden uppstigande, helt egen sångverld af sammangjuten hesperisk och skandinavisk fägring. Det är de första ackorderna därifrån, som vi här höra anslås med ej mindre skärhet, än nyhet.»

Och antagligen med hänsyftning på Tegnér och hans efterföljare förklarar Atterbom:

Det gifves skalder, äfven inom Sverige, hvilkas fattigdom i fiction man förlåter, ja bortglömmer för deras rikedom i diction; det må då vara billigt, att man engång låter ett omvändt förhållande gälla, och bemöter, oaktadt några ännu vidlådande techniska torftigheter, med aktning

en skald som mer än någon annan i Sverige nu lefvande, är stark i förmågan att uppfinna och finna ('trovar', hvaraf 'trovatore', troubadour). Vi taga här denna förmåga i den vidsträckta bemärkelse, hvari den innebär 'finnandet' af karaktärer, handlingar, händelser, situationer, och beledsagar dem med djupa blickar in i de mångartade själstillstånd, i hvilka det innersta människolifvet outtömligt omvexlar.

Atterbom yttrar till slut den förhoppning,

att författaren, hvars skrifter så lifligt uttrycka behofvet af en innerligare poesi eller konst än den nu för tiden allmänt gällande, och förkänslan af de underkrafter, genom hvilka denna kommer att uppenbara sig, snart skall med ett nytt skaldeverk ådagalägga sitt fortsatta stigande på konstnärsbanan till det stora mål, som tyckes vara honom föresatt. Ju mindre han då lämnar grundade skäl till den beskyllning, som hans vänner visserligen ej alltid kunna vederlägga, att han stundom förvexlar det konstrika med det konstiga, det naiva med det barocka, det ironiska med det blott bisarra, det symboliska med det blott utvändigt och tillfälligt allegoriska; ju mera hans tillkommande skapelser utmärka sig ej blott genom ännu skuggfriare själsskönhet utan ock genom ännu felfriare artistisk sinneform: desto villigare skall man tillerkänna honom den bland Nordens skalder upphöjda plats, hvartill en rätt utveckling af hans anlag bör föra honom.

Denna Atterboms granskning sågs gifvetvis med olika blickar å skilda håll. Almquist själf bragte honom sitt tack i följande ordalag:

Jag både af hjertat tackar dig och kan ej annat än beundra dig, som, oaktadt de myckna arbeten du har såsom professor, likväl gjort dig mödan att skrifva tvenne så utförliga recensioner, och ännu dertill börja en corrigering af Luna[1].

Ännu en gång innerlig tack! din redliga vänskap är mig ovärderlig. Jag hade skrifvit och tänkte skicka dig en förklaring öfver åtskilligt, i synnerhet den gamla frågan om det ironiska elementets förhållande till det öfriga i mina arbeten [hvarpå början af recensionen öfver Ramido gör en anspelning], men jag bryr mig icke om att skicka det; mycket inom mig är ett mysterium för mig sjelf, ej underligt då, om det är det ännu mer för andra. Om konstverks upplösning eller slut har jag likväl en bestämd tanke, som jag vid tillfälle skall, närmare utförd, öfversända, emedan jag finner det ifrån min sida nödvändigt.

---

[1] Atterbom var vid denna tid sysselsatt med att genomgå och granska *Signora Luna*.

TEGNÉR, på hvilken ju några ord i recensionen kunde anses syfta, skref året efter (23 april 1836) till fru Tersmeden född Rappe[1]:

Jag skickar härhos fortsättningen af Törnrosens bok, den professor Atterbom påstår vara det yppersta poem som utkommit i Sverige och dess författare — jag tror han heter Almquist — är den länge förväntade Messias i svenska poesien. Läs den nu med andakt, så torde den väl göra sin vederbörliga effekt; ty tron gör det mesta, då fråga är om salighet eller poesi eller fruntimmer.

Inom Uppsala voro meningarne om Törnrosens bok delade. ATTERBOM tillskref Almquist härom redan innan recensionen varit synlig (4 febr. 1835):

Bland de bättre af härvarande ungdom ha dina skrifter gjort intryck, och djupt intryck, på flera än du kanske förmodar. *Tintomara* likväl minst — åtminstone jämförelsevis, *Ramido* deremot har gripit omkring sig. Emedan jag märkt, att man väl tyckt sig finna åtskilligt vackert i Tintomara, men ej hittat på själfva grundtanken och den ledande tråden, har jag därpå sökt fästa uppmärksamheten — och det på ett sätt, hvarvid svårligen dina antagonister, i spetsen för hvilka nu står den ensidige och intolerante vännen Fahlcrantz, skola med något sken af skäl kunna föregifva, att jag berömt dig för mycket. Allt hvad man nämligen med någon rätt lagt dig till last, har jag där upptagit, men så att det som utgör bokens värde ändock tydligen öfverväger. Det lyster mig se, om nu den hotelse blir verkställd, hvilken man låtit komma till min kunskap, att en ny recension af annan hand skulle följa, ifall min blefve för mycket berömmande. Blir försöket gjordt, så tror jag att både du och jag kunna uthärda det. Ja, gode Broder, man har att göra med underliga tider och underliga människor.

De »underliga människor», hvilka Atterbom här åsyftade, utgjorde hvad den senare kallade »det Fahlcrantzska lägret». FAHLCRANTZ, den bekante författaren af *Noaks ark* och *Ansgarius*, intog, särskildt i religiösa spörsmål, en plats på den ortodoxa högerns flygel, och kom framdeles (efter 1839) att uppträda som Almquists argaste vedersakare, både i Uppsala domkapitel under renlärighetsprocessen och i sin skrift *C. J. L. Almquist såsom författare i allmänhet och såsom theolog isynnerhet skärskådad.*

Vid denna tid var emellertid det yttre personliga förhållandet mellan Fahlcrantz och Almquist vänligt. Ännu den 21 juni 1835

[1] Bref i Lunds universitets bibliotek.

skrifver den senare till Atterbom: »Med Fahlcrantz, som hitkommit och ser mycket svag ut, har jag tillbringat en hel afton, ensam under Kungsträdgårdens vackra och susande alléer. Han var vid godt lynne nog».

Till Törnroslitteraturen stod han emellertid, såsom nogsamt framgår af Atterboms nyss anförda bref, motvillig, och förhållandet mellan honom och Atterbom synes icke heller hafva varit rätt kordialt. Ej heller GEIJER, som året därefter trädde inom skrankorna för Fahlcrantz' *Ansgarius*, var vid denna tid Almquist synnerligen bevågen; brefväxlingen mellan Almquist och Atterbom liksom en och annan gliring i Geijers uppsatser vittna härom. Dessutom må anföras hvad PALMBLAD på två ställen yttrar om Geijers ställning till Almquists dåtida diktning. I sin *Törnrosens bok, den äkta och veritabla* — ett mästerstycke i litterär satir — låter Palmblad Herr Hugo yttra om *Signora Luna:*

Då jag först hörde denna dikt föreläsas af en skön, klangfull röst (det var dock ej Richard själf, ty han läser icke så särdeles väl), så blef jag deraf i hög grad betagen. Tvänne af fäderneslandets största snillen[1] voro dervid närvarande, men på den ene af dem gjorde, med undantag af första akten, stycket intet särdeles intryck. Han anmärkte, att motiverna voro så invecklade, planläggningen så konstlad, att han tyckte sig höra det ständigt arbetande maskineriet oupphörligt knarra. Jag ansåg då detta inkast såsom ett blott infall, men redan vid andra omläsningen fann jag sanningen deraf bekräftad.

Närmare besked lämnar han i sin håtska pamflett efter Almquists flykt, *Den nyaste solförmörkelsen* (1851), där det heter:

Skådespelet [Signora Luna], föreläst med eld och en särdeles vacker deklamation, gjorde på sällskapet ett i det hela ganska fördelaktigt intryck. Efter ett par akter inträdde en paus, då åhörarne uppmanades att yttra sina omdömen. Atterbom och vi andra berömde hvad med mer eller mindre skäl och rätt kunde berömmas, men gjorde några anmärkningar emot de många orimligheterna i planen. Men nu inföll Geijer och förkastade pjesen från början till slutet; en dispyt uppstod, som å begge sidor fördes med den häftighet, att den glödande föreläsaren, som af Geijer påräknat ett alldeles motsatt omdöme, blef så gripen af denna opposition, att han var nära att bli allvarsamt sjuk. Detta tilldrog sig vintern 1835.

---

[1] Åsyftar ATTERBOM och GEIJER.

Äfven Israel Hvasser intog en kylig ståndpunkt till Atterbom vid denna tid och var särskildt, såsom det senare visade sig, motståndare till Goethe. Möjligen kan han hafva inspirerat vissa Goethefientliga uttalanden i den mot Almquist och Atterbom riktade uppsats, som snart blef synlig i en Uppsalatidning.

Dess författare var hans landsman, e. o. biblioteksamanuensen magister docens C. A. Hagberg. Denne var då en ung man på 25 år, som efter vid 20 års ålder tagen magistergrad blifvit docent i grekiska litteraturen, därvid han särskildt studerade Aristofanes samt den grekiska dramatiken i allmänhet och Thukydides. Därjämte ägnade han sig åt vitterlek, fick 1832 Zibetska priset för en sång öfver Gustaf Adolf och vann mindre priset för ett otryckt äreminne öfver Stjernhjelm och för en tolkning af ett stycke ur Tassos Jerusalem, hvarjämte han utgaf en öfversättning af Aristofanes Demagoger. Äfven som kritiker hade Hagberg gjort några lärospån, då han i Svenska litteraturföreningens tidning infört ett par anmälningar, af hvilka den märkligaste rörde hans tidigt aflidne, begåfvade vän E. V. Rudas dikter[1].

I denna anmälan hade han riktat ett angrepp på den nya tidens versmakare, de blinda efterföljarne till Tegnér, Atterbom, Stagnelius, som han liknar vid den Leopoldska skolans eftertrupp; och han förebrådde den kritik, som hvilade på samma grund som Polyfems, hvilken på sin tid fördömde Leopolds anhängare, att den icke med samma stränghet och utan barmhertighet skure bort de poetiska vattenkvistarne, som växte på dess egen grund; den beginge ett fel, om den genom stillatigande gillade eller med öppet uttaladt beröm hyllade nya talanger af det tvetydiga värde att endast hafva följt med strömmen.

Redan här finner man alltså Hagberg ställa sig kritisk mot den nya skolans efterbildare, liksom öfver hufvud taget mot tidens epigoner. — Den uppsats, hvilken han 1835 offentliggjorde, och som väckte så stort uppseende, var dock af annan art och annan ton. Den var en gycklande stridsskrift. Närmast framkallad af Almquists senast utgifna Törnroshäften (*Drottningens juvelsmycke* och *Ramido*) samt Atterboms kritik af dessa, gjorde Hagberg front mot nyromantikens världsåskådning, mot den från Goethe nedärfda esteticismen och mot teorien om l'art pour l'art.

I hvad mån Hagberg här gick det »Fahlcrantzska lägrets» ärenden, är svårt att säga. Men man bör icke förbise, att han hade

[1] *Sv. litt.-fören. tidn.*, 1834: 23.

påbrå i sin antifosforism. Han var son af kyrkoherden i Rasbo, senare Wallins efterträdare i Storkyrkoförsamlingen, hofpredikanten CARL PETER HAGBERG — en af Lunda-Härbergets koryféer —, och han var gudson till dennes vän, fosforistfienden TEGNÉR. Carl August Hagbergs angrepp framträdde i form af ett *bref till ett äldre fruntimmer om Azouras Lazuli Tintomara och Ramido Marinesco* och lästes i tidningen *Upsala correspondenten*, 1835: 18, 19 och 21.

Då denna tidning är jämförelsevis svårtillgänglig, och då 'brefvet' har litterärhistoriskt intresse, torde det väsentliga däraf böra återgifvas, likväl med uteslutande af partier, där författaren mera ingår på en detaljkritik af Almquists skrifter. 'Brefvet' börjar sålunda:

Du begär, dyra vän, att jag skall skicka dig Azouras Lazuli Tintomara och Ramido Marinesco, de häften, som sist utkommit af Törnrosens bok. Du brinner af längtan, så läser jag i ditt bref, att göra bekantskap med ett »skaldeverk, som äfven med sina brister höjer sig vida öfver det mesta af hvad Sveriges nyare vitterhet frambragt». Till dessa ord, lånade från den i Litt. Fören. Tidn. n:o 5 o. 7 införda recensionen öfver Törnrosens bok bifogar du med glad aning den omedelbart följande slutsatsen: »I fall den dermed beträdda vägen hädanefter oförvilladt fullföljes, öppnar det oss en utsigt till en i norden uppstigande helt egen sångverld af sammangjuten hesperisk och skandinavisk fägring. Det är de första ackorderna derifrån, som vi här höra anslås med ej mindre skärhet än nyhet». Då, fortfar du, Azouras Lazuli Tintomara skall hafva en »originell och intressant grundtanke, på hvars framställande det helas plan är anlagd med en skarpsinnighet, som snarare är för mycken än för liten», utbedjer du dig äfven, att af mig såsom boklärd vinna en förklaring på de ställen, som genomandade af en djupare spekulation, öfvergå fruntimmers fattning. Med en oförklarlig och orolig känsla stundom af bifall, stundom äfven af misshag, bekänner du dig hittills hafva deltagit uti hr Hugos och Jagtslottets tidsfördrif, och vet således ej huru du skall komma till klart begrepp om en förtjenst, hvilken du på ett så lysande sätt hört berömmas. Du mins förmodligen, huru jag i vår lyckliga ungdoms dagar ofta, ehuru som jag hoppas med vänlig varning bannade dig för din längtan efter kunskapens träd på godt och ondt. Ehuru en sådan varning nu mera borde vara öfverflödig, ser jag dock ett nytt exempel på att det är till mannen som I quinnor vänden er med det farliga äpplet, för hvilken, om han ej redan dermed gjort bekantskap, det ännu kan blifva farligt, isynnerhet, om han sjelf förvexlar det intressanta med det goda; och så mycket är säkert, att hade ej äfven synden varit intressant, så hade intet syndafall inträffat. Den fråga du gifvit mig att lösa, är i mer än ett afseende svår, då den i det

närmaste föranleder en framställning af den sköna konstens närvarande ståndpunkt, och mera bepröfvade krafter än mina hafva med denna sak nyligen gripit sig an. Utom det att som du vet, det icke är möjligt för mig att neka dig något, manar mig en lika mägtig känsla den att klart för mig sjelf framställa och afgöra, om i den sköna konsten verkligen, som det påstås, ett djupare och heligare allvar gjort sig gällande eller ej. Det var med undran öfver hvilka stora ting, som skulle stunda, som vi för ett par och tjugo år sedan hörde[1], med hvilken helig ifver för den verldsliga visdomens oantastlighet man anföll Leopold, då han lät den klyftiga skräddaren förgripa sig på tid och rum, dem man utan omsvep i den Kantiska filosofien ville skåda i sin nakenhet. Den s. k. Törnrosens bok omfattar ting, lyftade högt öfver tid och rum, heliga för hvarje tänkande sinne, då den målar kärlekens och svartsjukans mystiska vexelspel, och den botfärdiga syndarens ånger, och då den slutligen som det utlofvas, skall framställa en sann målning af en gudahatare[2]. Vi vänta oss således af förf. de djupaste djup af menniskosjälen blottade och ett saligt harmoniskt lugn nedstiget öfver menskligheten i sin skönaste skepnad, den af ödmjukhet, eller ett skärt leende, som likt en förklaring hvilar öfver stundom dystert skuggade taflor; en stil utan flärd, hvarken den Aristippiska eller Cyniska, hvarken den i glitter, eller den i trasor, ädel och sann, enkel, stor och högtidlig, om ej sådan dock i samma anda som han diktade, Albions och verldens stolthet — Shakspeare.

Om den oförklarliga känsla af ljuft obehag, med hvilken du säger dig hafva genomläst Törnrosens bok, skulle vara en dunkel aning om att med den samma icke stode fullkomligen rätt till? Heliga känsla, endast quinnohjertat förbehållen, som med sin lättväckta retlighet liksom magneten, darrande vid annalkande oväder, siarelikt anar det rätta, då mannen med sina förklaringar och sina klyftiga utredningar ofta kommer på skam. Hvad man i allmänhet bör tänka om den vitterhet, som är på modet, derom är icke någon fara att irra sig, då det visserligen icke är ett utmärkande drag hos de flesta af dessa hjältar, att behöfva någon slags utläggning, ty de äro som källvattnet genomskinliga, andra det klara elementets goda egenskaper att förtiga. Källvatten har hvarken lukt eller smak. Den ifrågavarande källan, ur hvilken du vill hämta vederquickelse har verkeligen bådadera; vi skola pröfva om den tillkännagifver egenskaper af helsovatten. Undra ej på denna liknelse: den erbjuder sig så lätt, då jag påminner mig att

[1] Detta är något eufemistiskt. Vid fosforismens genombrott låg Carl August Hagberg i vaggan.

[2] På omslaget till första häftet bebådades *Gudahataren*, som dock icke utkom särskildt, men inarbetades i *Jagtslottet* i imperialoktav-upplagan.

du bor i Carlbergs paradisiska trädgårdar, till hvilka man vandrar från staden öfver Sabbathsberget, en herrlig benämning på ett ställe, där metallernas helsoådror springa, och menniskor bygga kring dem eländets boningar, på hvilkas murar de säkert ej såsom trotsande segertecken upphängt sin svaghets stöd.

Men detta liknar ju mera ingången till en brunnspredikan, hör jag dig invända, än ett bref till en Dame, för hvars riddare man någon gång behagat förklara sig. Men saken är allvarsam, och jag ämnar ej heller skrifva något »ljuft bref». Det gäller, om jag ej allt för mycket bedrager mig, en förvillande åsigt af konsten både hos konstnärer och beundrare och som egen eller lånad, tyvärr äfven uppenbarar sig hos den med snille begåfvade förf. till Törnrosens bok. Låna mig för en stund din uppmärksamhet, så vill jag draga dig till minnes en brytning i vitterheten, hvilken vi öfverlefvat, och gifva dig en vink om beskaffenheten af de idéer, som gjort sig gällande och öfver hvilkas spekulativa djup så mången vän af »lecture» beklagat sig.

Med glädje sågo vi de Fransyska Encyklopedisterna bekämpas för den lättsinniga materialistiska åsigt af verlden, hvilken de sökte att utbreda och hörde med ännu tvekande beundran de gälla jubelrop, som uppstämda i Tyskland af dem, som kallade sig deras besegrare, återklingade ända hit till Upsala. De slagne voro måhända värde sin död, men hade åtminstone den stora förtjensten att öppet och ärligt visa, hvad de förde i skölden. Frid med deras aska! En annan tid skulle nu komma! andakten, så hette det återvända i dufvoskepnad öfver jorden; den eviga friden, försonande döden och lifvet sänka sig likaledes på dufvovingar, och sanning flyga som en örn emot solen att dricka ljus. Heliga Natur! återskallade det från den enda saliggörande kyrkan, i hvars sköte man med helig andakt, eller i konstspråket, »recht inbrünstig» dyrkade den eviga naturen, hvars högsta förklaring uppenbarade sig i den sköna konsten, och sköna konstens religion med sin »Poesie des Lebens», sitt »Dichterleben» drog in i lifvet den hedniska plastiken. Dessa Naturdyrkares åthäfvor voro retande för ögat. I stället för den fransyska skolans vaxkabinetter med sina liflösa blickar, uppställde de sina tableaux vivans, dem åskådaren sekundvis fick beundra såsom verkligheter. Dock framför alla andra Myther, lyckades de bäst i att framställa den om Narcissus, ty skalden glömmer sig så gerna vid spegeln af lifvets urkälla, tills förbytt i en blomma, han får dela naturens njutningsrika »Stilleben» endast rubbadt af de kemiska valfrändskaperna. De urgamla idéerna om den sköna konstens förhållande och beroende af något djupare sedligt eller heligt gillades, ja beprisades ljudligen, under det hela skaldeverk diktas, endast att bortresonera den fria viljan. Det heliga

— det är naturkraften — det sköna — det är vällusten: men konstnären sjelf är skapare, och se! han säger sjelf om sina verk, att allt är ganska godt. Blott han sjelf stiftar lagar för sin verksamhet, hans hugskott skola dyrkas, der han står och visar sina magiska villor i öknen och utropar frestande: fall ned och tillbed mig, och allt detta skall vara ditt.

Du torde väl ej förkättra mig, om jag påstår att detta är den religion i konsten, hvilken Goethe och hela Tyska skolan gifvit oss i utbyte mot de förra förvillelserna. Men Goethe var stor i ett afseende: han gick så långt som det står i människoförmåga uti denna »After-Antik». Han nyttjade icke allenast klubba och mejsel, han finhögg, han filade, han glattade och fernissade, likasom Canova, sina bilder för att gifva dem utseende af ålderdomslämningar. Och sedan han fått sin bild färdig, så stod den der, skön om man så vill, i synnerhet, i fall man anser endast det för »oskönt som är oform», men likväl foster af en ensidighet, ensidigare än den härmade antiken; ty antikens konst var ej så rent af lösryckt till formalism, utan hängde tillsammans med en gudadyrkan sådan den ock var, men hos Goethe är konsten så pass sjelfständig, att ej säga något värre, att den utgör en stegrad hedendom, en hedendom i sjelfva hedendomen.

Den rigtning af konsten, som antyddes i »Werther» och »Die Wahlverwandtschaften», samt i hela andan af boken »Aus meinem Leben», har ej befunnits utan frukter. Ett filialsällskap, i början bekämpadt, sedan tolereradt, slutligen beskyddadt af den tyska skolans anhängare, har gått ännu längre. Redan Fouqué berömde i omedveten uppriktighet »den edlen Thiersinn» och nu börjar man uppenbart som de Egypter, dyrka all kreatur. Med en viss försigtighet, vidröra visserligen de tongifvande sådana snillefoster likasom glödande kol, men vissa ögon kunna dock icke neka sig det nöjet att med välbehag betrakta det röda skenet — lika lockande som det röda skenet af forntida minnen. Det hjälper nu mera ej att protestera, då Törnrosens bok blifvit jemförd med t. ex. Victor Hugo, och således den nya ättlingen vederbörligen uppammad och erkänd. Du har läst En dödsfånges sista stunder, der den s. k. menniskan utan aning om ett lif efter detta, vrider sig som en mask under mordjernet; du har läst Isländaren i Norge, och minns troligen, huru förf. der söker göra sina läsare förtrogna med kadaver och bödlar, samt hvilken stor roll der spelas af ett fyrfotadjur. Det återstår till den sköna konstens fulländning att göra sig förtrogen med de djur, som i stöd af större tillgångar kunna i vighet och behändighet mäta sig med Azouras Lazuli Tintomara.

»Men äfven det Djuriska, Naturiska, hvarföre skulle det vara så gement? Det djuriska, som står under oss i de flesta fall, står dock öfver menniskan i ett i synnerhet i en tid, då vi genom otaliga stridigheter äro

oense inom oss sjelfve. Det djuriska sättet att vara, instinktlifvet, visar den harmoniskt intagande bilden af hög enighet med sig sjelf. Ni har väl hört Mystikernas tanke om animal coeleste? Menniskans sträfvande, påstår man, skall verkeligen vara att till slut blifva natur igen, att blifva liksom ett djur».

Detta är den intressanta och originella grundtanke, som yttrar sig i Häftet Tintomara. Skall den verkligen vara ironisk? Och i detta fall, med hvilken fin ironi och skär ljufhet är den icke i dessa rader uttryckt! Så skall man ställa upp ironiska spetsgårdar. En omedveten humor tyckes just spela i hvarenda rad och på ett lugnande sätt försvara de otaliga stridigheter, som göra oss oense med oss sjelfva, då t. ex. den lede frestaren bjuder oss draga svärdet för Gud, Konung och Fädernesland, eller att gifva sig i färd med andra sottiser. Den berömliga enigheten med sig sjelf är också noga iakttagen af förf. Ty för att bevisa, att han i dessa rader icke tänkt något argt om de stackars djuren (och detta är äfven en sida af filantropien) framställer han såsom hufvudperson i sin romaunt en naturbild af den menniskoenhet, för hvilken den vanliga söndringen och den vanliga återföreningen mellan manlig och kvinlig mensklighet är främmande; det tillstånd, hvari menniskan, höjd öfver alla bildningens och missbildningens strider, är ett himmelskt — Djur.

Brefskrifvaren öfvergår härefter till en mera detaljerad granskning af Tintomaras karaktär, hennes »djurlika» egendomligheter, hennes hedendom, hennes egenskap att väcka båda könens kärlek. »Men du ryser vid dessa vidrigheter. Sådan är likväl den hufvudton, som genomgår hela skaldeverket.» Vidare Tintomaras egenskap af androgyn, hvarom brefskrifvaren yttrar:

På denna sak vill jag ej spilla många ord, men blott i förbigående för dig, som ej läst Plato, anmärka, att såvida ej författaren om denna sak hämtat sina underrättelser ifrån de Egyptiska mysterierna, han ryckt hela idéen om androgynen, ej allenast ur Platos Symposion, utan äfven ur sitt sammanhang i samma dialog. Hela den framställning af sagan om androgynen, hvilken Plato där låter Aristophanes göra, är helt och hållet ironisk, det enda vilkor, under hvilket detta ämne kan bli föremål för skalden.

Om just denna idee skulle utgöra förf:s styrka, så må man väl bekänna, att ej, som i forna dagar, sötma utgår ifrån den starka, isynnerhet då man jämför Tintomaras moders, aktrisen Claras, moderliga förmaningar.

Törnrosförfattaren har försökt att tillägna sig den »inre musik» som är ett af kännetecknen »på den nyare poesien såsom självständigt skiljd från den gamla, ehuru det blott är få af mänsklighetens

store (Dante, Shakspeare, Cervantes, Scott, Bellman) förunnadt at skåda bilden af den eviga, vandrande genom lustgården bebådad a dessa toner från en annan värld».

Törnrosförfattaren har exempelvis i *Hermitaget* gått så långt den subjektiva riktningen, att han låtit sin berättelse skifta i all rägnbågens färger och stundom tvingat sin diktion till rytm, ja in klistrat notbilagor.

Hade förf. oförvilladt, och utan att vilja agera kraftgeni, fullföljt denn väg, så hade möjligen af hans arbete kunnat blifva något skönt. Men hvilken stark motsats mot denna åsigt af konsten, som egentligen skull utgöra grunden för vår förf:s skapelser, står icke hela framställningen a förhållandet emellan Tintomara och hennes moder. Just där missljude egentligen skulle lösas i personernas etiska förhållande, eller det sedliga allmänhet, der bibehållas de, ja, förf. tyckes just med flit fästa uppmärk samheten derpå att strängaspelet är förstämdt, och behandlar saken lik ogeneradt som de gamla i sin naturpoesi. De gamle buro en sorts bä vande vördnad för detta dämoniska i konsten, detta djefvulskap, hvilke förf. till Törnrosens bok mera än tillbörligt låter framträda. Och just dett djefvulskap är, förskräcks ej för de underliga kråkfötterna, det *πρωτο ψευδος* eller på Svenska, den urlögn, på hvilket allt hvad som kallas ir tressant i Törnrosens bok hvilar. Läs blott med uppmärksamhet igenon den berömda Scenen i Claræ kyrka, och du skall finna den vedervärdi just derföre, att förf. gör sig all möda att framställa en person såsom ir tressant, hvilken ej allenast kan umbära, utan äfven ej är i stånd att fatt de heliga mysterierna.

På din fråga om det sätt, på hvilket alla dessa föremål behandla hörer till den sköna konsten, har jag enkelt och enfaldigt antydt ett n kande svar. — Men märk! så här kan man lösa frågan, om man är e snille:

Hm! Ha! Oh! — — — — — — — — — — — — — — —

Till slut ägnar brefskrifvaren några ord åt *Ramido Marinesc* i hvilken han finner samma världsåsikt uppenbara sig som i *Tin tomara*, här måhända skarpast från sin etiska sida.

Planen om den ångrande Don Juan skulle, säger han, verklige vara poetisk och sannt tragisk, om Don Juan med fadershjärta oc ångerfullt sinne såge, huru hans missgärningar hämnades på barne och om det inginge i hans penitens att hos sin son bevara själe renhet.

Men här har förf. tillställt en annan lek. Det egentligen intressanta består nämligen deruti, att pater Anselmo icke under hela tiden, då Ramido förälskar sig i taflan, gör något allvarsamt försök att hindra sin son ifrån att beskåda denna tafla eller vända hans tankar ifrån densamma, utan helt lugnt, ehuru han sjelf bäst borde känna taflans rysliga hemlighet, låter Donna Bianca berätta den och stundom endast afbryter henne med ett: »ej Don Juans skämt jag gillar», »ej Don Juans tal jag gillar». »Man frestas att tro», säger rec. i Litt. För. Tidn. »att Don Juan ville med flit låta sonen på sådant vis omkomma för att genom detta nya, opåräknade straff göra sin penitens desto bittrare». Och denna förmodan är ej så alldeles utan grund, ehuru Rec. i Litt. För. Tidn. anser det för ett tillfälligt fel i kompositionen, som är hvarken mer eller mindre, än sjelfva grundtanken i dikten, i hvilken väl förf. minst skulle vilja se sig missförstådd. Att detta mord på sonen, hvilket dock ej tyckes bekomma Don Juan stort, hufvudsakligen ingår i den s. k. botgärningen, kan man se af hela anläggningen.

— — — Med denna åsigt om botgöring och uppfostran hänger nära tillsamman den åsigt, till hvilken Richard Furumo bekänner sig, då han i en af de förra delarne af Törnrosens bok, med en infernalisk isköld, under det han prisar den delicata frukosten, berättar huru han åskådat den olyckliga flickan, som, man vet icke rätt huru, sjönk ifrån klippan i strömmen, utan att hjelpa henne, ty han tyckte att hon dog så skönt: så tycker ock Anselmo, då han säger:

»Säll är dock Anselmo nu;
Slutat har min Don Ramido
Så som ej hans far än slutat».

Så tyckte äfven den olyckliga kvinnan, som för ett par år sedan efter att hafva förfört sitt eget barn till tjufnad, mördade detsamma, på det att det ej med tiden skulle blifva en stortjuf. Äfven hon berättade inför domstolen, huru skönt barnet under dödsplågorna på hennes uppmaning vände sig till sin rätte Fader. Henne dömde Fäderneslandets lagar att halshuggas och å båle brännas; en Konstdomare skulle om hennes bragd hafva dömt: Huru skönt!

Häraf kan du göra dig ett begrepp om hufvudtanken i Törnrosens bok, hvilken då den gör menniskan till ett physiskt ting, lika underkastad passionens absoluta förstöringskraft, som den vegetativa naturen är underkastad förruttnelsen, äfven upphäfver skillnaden emellan godt och ondt. —

Efter något skämt med diktionen i dramat slutar brefskrifvaren med följande ord:

Men jag bör sluta. Jag sänder dig de begärda böckerna och hoppas, att du gömmer dem för dina femtonåriga systerdöttrar, bättre än Pater Anselmo sin tafla, då man ej så noga kan veta, om icke Don Juan ännu en gång under denna förklädning gör bot och bättring.

* * *

Så öfverdrifven denna Hagbergs kritik i vissa afseenden kan synas vara, har den dock en icke ringa innebörd såsom tidssymptom. Den gensaga, som här inlägges mot nyromantiken — särskildt sådan den framträder i vissa Almquists Törnrosskrifter — har i någon mån sina anor från Härbärgeskretsen, och den ställning bref-skrifvaren intager mellan den franska encyklopedismen å ena sidan och den tyska skolan å den andra ger liksom en återklang från de uttalanden under den stora stridstiden ett par årtionden tidigare, som afhördes från de s. k. 'neutrerne' (särskildt Tegnér).

Man kan dock finna andra och nyare källsprång. Hagbergs 'bref' är icke att förblanda med den samtida liberala prässens utfall mot fosforismen och dess män. Delar än Hagberg den liberala motviljan mot nyromantikens medeltidssympatier, så är dock hans protest närmast besläktad med rörelser i Tyskland af helt annat skaplynne än liberalismens.

Den unge Hagberg var väl i någon mån påverkad af den ortodoxa protestantismens motvilja mot den tyska nyromantikens katolska färg, en motvilja som den stränge Fahlcrantz delade — kanske ock Hagbergs fader, hofpredikanten i Rasbo. I samband härmed står oppositionen mot Goethes stora inflytande. Den store skalden hade allt sedan 1820talets början varit utsatt för angrepp från skilda håll och ur olika synpunkter — litterära, teologiska, moraliska[1]. Hans »virtuositet», hans »af innehållet oberoende formtalang», hans »profanerande af den gamla tyska familjehelgedomen», så väl som hans advokatyr för den fria »romerska» kärleken voro föremål för angrepp af den evangeliske prästmannen J. F. W. Pustkuchen, hvars parodiska motskrift mot *Wilhelm Meister* (5 band, 1821—28) väckte ett visst uppseende. Den lutherska ortodoxiens kraftige och ensidige målsman E. W. Hengstenberg (f. 1802, † 1869), hvilken ju bekämpade hela den nyare bildningen och bedömde alla företeelser

[1] Jfr Michael Holzmann, *Aus dem Lager der Goethe-Gegner*. Berlin 1904 (Deutsche Litteraturdenkmäler des 18. und 19. Jahrhunderts, 3. Folge: N:o 9.)

vetenskapens och litteraturens område från den kyrkliga arfsyndslärans ståndpunkt, drog också i sin *Evangelische Kirchenzeitung* i fejd mot Goethe (1830: N:r 10—12; 1831: N:r 57—60) och särskildt mot *Die Wahlverwandtschaften*. Han fördömer »den fixa tidsidén», att konsten skulle — oberoende af sedlighetens lag och helighetens idé — röra sig efter sina egna regler och principer; han framlägger det innerliga sammanhanget mellan osedlighet, ohelighet och »afterestetik»; han bekämpar hvad han kallar »afterkunst» och framlägger dess väsen i en särskild uppsats *Über wahre und falsche Kunst*. Liksom i teologien det vid sidan af den äkta skolastiken finnes en »afterskolastik» så finns det i estetiken, hvilken är liksom skolastikens sydpol, en falsk riktning, i hvilken arfsyndens förderf uppenbarar sig, en hednisk-världslig konstriktning, hvilken tillbedjer skönheten såsom ett högsta goda, såsom en afgud. (»Det är djäfvulen alldeles detsamma med hänsyn till hans själamördande anslag, om man tillbedjer en egyptisk oxe, en krokodil, en stinkande lök eller en modeidé»[1].)

Men äfven bland den estetiska vetenskapens målsmän finner Goethe och hans riktning vedersakare. Sålunda i en af den nya tidens män, Wolfgang Menzel (f. 1798), sedermera känd som 'det unga Tysklands' arge motståndare. Han begynner sin strid mot honom i sina *Streckverse* och i tidskriften *Europäische Blätter* och fullföljer den i sitt ganska spridda litteraturhistoriska verk *Die deutsche Litteratur* (1828; 2:a uppl. 1836), där han riktar hätska utfall mot Goethe både såsom människa och diktare. Såsom hans poesis liksom hans lifs innersta väsen betecknade Menzel njutningslystnadens och konstnärsfåfängans egoism. Det väsentligaste innehållet i hans diktning vore självförgudning. Hans ideal vore han själf, det hjärtesvaga, njutningslystna, fåfänga lyckobarnet. Han ringaktade den ordinära moralen såsom en löjlighet, som endast häftade vid lägre naturer. Som exempel anföras bl. a. *Die Wahlverwandtschaften*, *Stella*, *Braut von Korinth*. Hos Goethe vore formen allt, han förstod försköna allt, hvari han fick fatt, äfven det till väsendet oskönaste; det var hans lyckliga hands hemlighet; denna gåfva är det man kallar talang, hvarken mer eller mindre.

[1] Viktor Rydberg har i teologiska uppsatser från sin ungdomstid skarpt karakteriserat »den kunglige preussiske statsteologen» Hengstenberg och hans parti, »nyortodoxerna», i hvilka han såg lärofäderne för den samtida svenska ortodoxien. (Jfr exempelvis Rydbergs *Saml. skrifter*, XIV: 111 f.)

Otvifvelaktigt hafva de tyska angreppen på Goethe och hans skola, så väl som på den nyromantiska åskådningen, påverkat Hagberg; I 'brefvet till det äldre fruntimret' förnimmes ett och annat eko från Hengstenberg och från Menzel. (Däremot har Hagberg ingen beröring med Börnes angrepp på Goethe såsom politisk person på grund af hans indifferentism.)

Hans uppsats innehåller emellertid äfven drag, som mera afgjordt förebåda det kommande bakslaget mot nyromantikens uppfattning. Sålunda gensagan mot denna riktnings hyperestetiska världsåskådning, för hvilken han ansåg Törnrosskalden vara apostel, mot dess Narcissusdrag och dess snilleafguderi, mot satsen, att konstnären skapar sin egen värld och sina egna lagar.

Härutinnan stämmer Hagbergs uppfattning med borgardömets och det praktiska sinnets motvilja mot öfverskattandet af de estetiska makterna och det därmed sammanhängandet föraktet för det nyttiga. Härtill kommer den etiska synpunkten i gensagan mot nyromantikens bristande moraliska halt. Det är välbekant, hvilka starka uttalanden, som på sin tid FRIEDRICH SCHLEGELS proklamerande af njutningens evangelium i *Lucinde* framkallade, och huru mycken smälek den nyromantiska skolan härför fått lida. Emellertid är det en grym orättvisa att påbörda de svenske nyromantikerne i allmänhet någon dragning åt detta håll (den lilla »försyndelse», som Atterbom skulle låtit komma sig till last i något ungdomspoem, väger fjäderlätt mot den äldre lyrikens sensualism); ett vackert och nobelt familjelif utmärkte den nyromantiska kretsen i Uppsala, och det afsticker bjärt mot hvad krönikan har att förtälja om åtskilliga andra samtida.

Men hos ALMQUIST framträder ju onekligen en etisk indifferentism, och detta icke blott i fråga om könssedligheten, där han dock först senare mera bestämdt manifesterade sin ståndpunkt. Denna sammanföll väl ej, men företedde släktskap med 'Das junge Deutschlands', som åter i detta afseende var befryndadt med sin antipod: den äldre nyromantiken.

Det är denna etiska indifferentism i Törnrosidealet, tillika med dess estetiska nyckfullhet, som brefskrifvaren i *Upsala correspondenten* blottar, och det är dessa svagheter som senare alltjämt framhållits såsom hufvudbristerna i Almquists författarskap.

Hagbergs angrepp gäller för öfrigt, så vidt man kan se, äfven den nyromantiska naturfilosofien, sådan denna i Schelling äger sin

mästare. I hvad mån härvidlag Hegelianismen påverkat honom, må lämnas därhän. Han blef sedan, liksom B. E. Malmström, Hegelian, hvilket hans uppsatser i *Studier, kritiker och notiser* visa. Men vid denna tid — 1845 — torde hans studier öfvervägande varit filologiska och estetiska.

Slutligen må angreppet på öfverskattandet af det djuriska beaktas. Hade Hagberg ägt kännedom om en skrift af Almquist, som ursprungligen var afsedd att utkomma tillsammans med *Jagtslottet*, och som 1839 däri inarbetades: *Gudahataren*, så hade han i hans författarskap funnit ytterligare material i afseende på djurförhärrligandet. Här låter ju nämligen A. den gamle Björkegren, lexikografen — en verklig person, som var husvän hos Gjörwells och i Almquists föräldrahem, och som han framställer såsom en tviflare och fritänkare, särskildt på grund af det ondas problem — ställa djuren vida öfver människorna och utveckla deras företräden.

Detta drag är äkta romantiskt. I sitt arbete *Verfall der Romantik* påvisar Ricarda Huch, att af de antiromantiska riktningarna i synnerhet de, hvilka betrakta människorna som ande bunden vid en likgiltig eller föraktlig kropp, sakna känsla för djuren. Forntiden afgudade vissa djur, medeltidens helgon »predikade för djuren», men den nyare filosofien med Descartes, Kant, Fichte gräfde en omätlig klyfta mellan människor och djur eller gingo djurrikets gåta förbi. Lavater och Herder, romantikens förelöpare, visa kärleksfullt sinne för djurvärlden, men först Schellings naturfilosofi fyller alla klyftor. Djuren blifva, liksom människorna, barn af den moderliga jorden, djuren blott tidigare, mera ofullkomliga. Oken och Carus tillerkänna djuren själar men förneka deras odödlighet. Men det fanns äfven romantiska tänkare, som icke ville låta någon väsentlig skillnad gälla mellan människor och djur, och ju mer panteismen grep omkring sig, desto mera försvann skillnaden; Kristian Brentano hyllade den åsikt, som Almquist låter Björkegren häfda, att människan, förförd af djurens nuvarande uppenbarelseform, nedsatte dem alltför mycket i förhållande till människorna. Likaså voro Bettina von Arnim, Justinus Kerner och Gotthilf Schubert anhängare af åsikten om djursjälens odödlighet. Liknande uppfattning finner man uttalad af två svenske tänkare, Pontus Wikner (se brefvet till Zoophilos i *I mänsklighetens lifsfrågor*) och Viktor Rydberg.

Hagbergs uppsats väckte gifvetvis stort uppseende. I fosforismens egen stad, från en af det unga Uppsalas mest lofvande krafter kastades handsken ej blott mot den diktare, som af skolans mä-

stare proklamerats såsom framtidens skald, hvilken skulle föra den romantiska riktningens banér till seger, utan ock mot själfve denne mästare och mot än större namn i utlandet. Det var icke blott en gengångare från 'Lundahärbärget'. Det lät ock — trots allt — som en varningssignal från en ny tid, för hvilken den unge Hagberg skulle varda en af fanbärarne.

ALMQUIST fick genom Adolf Lindblad kännedom om uppsatsen och skref till Atterbom den 24 mars:

Hvad du, älskade broder, tillskref mig om Ramidos recenserande, om åtskillig ovilja etc. lär nu vara det som brustit ut i Ups. Correspondent, och som jag kanske ej kommit att se, om icke Lindblad gjort mig uppmärksam derpå. Det har icke oroat mig. De som icke *vilja* se mig på Dagsidan, kunna se mig på Nattsidan, så länge. Fleres lott, än min, har varit, att se sin bana börja i Tadel. Kanske blir den ock framdeles ej annat. Jag har helt annat att sysselsätta mig med än att tänka på sådant. Gud gifve jag må kunna tjena min inre Herre med frukter, som något duga; det är hvad jag mest har att tänka på, och gläds om det emellanåt lyckas.

Fem dagar senare svarade ATTERBOM[1]:

Det är (oss emellan sagdt) möjligt att jag besvarar den dumma Hagbergska kritiken i Correspondenten med att utgifva såsom en liten särskild brochyr med några förbättringar och tillägg, mina kritiska anmärkningar vid Törnrosens bok. Det sätt, hvarpå Goethe, jag, du och V. Hugo äro i Correspondent artikeln behandlade och sammanrörda, har jag något svårt att smälta, och säger om författaren som vår Herre om Münchhausen: »det skall han ta mig tusan dj— icke ha gjort för intet». — Man har nyss sagt mig, att det Hagbergska mästerverket nu äfven fått en plats i *Journalen*[2] — en tidning, som alltid menat mig särdeles väl, och tvifvelsutan är äfven mot dig ganska välsinnad. — Artikeln lärer vara utgången från det Fahlcrantzska lägret.

ALMQUIST svarade ($^{31}/_{3}$):

Tusen tack för ditt varma bref. Signora Luna kommer icke ut nu genast, utan om en månad, eller så, tänker jag. Deremot är under trycket,

---

[1] Återgifvet efter *Nektar och gift*. Detta bref finnes ej i Eriksbergs arkiv, där en del af Atterboms bref till Almquist hamnat. Två bref af 15 och 20 febr., som LYSANDER begagnat, men hvilka AHNFELT icke synes hafva kännt, hafva möjligen berört recensionerna.

[2] *Journalen*, WALLMARKS tidning, införde Hagbergs bref i N:r 35, 36 och 37.

och utkommer snart ett annat stycke, som jag skref mot slutet af förra året, och nu en tid bortåt gjort i full ordning. Man skall deraf, som jag hoppas, få se att, när sinnet så rinner på mig, kan jag skrifva målningar ur det enskilda lifvet, trefliga och milda nog. Stycket heter Baron Julius K*, eller fröken Eleonoras Reseminnen; och emedan det här är denna i familjestil goda varelse, som berättar, så har alltsammans ton derefter. Efteråt i samma band, kommer också ett litet stycke till, som har till föremål, att ur Jagtslottets synpunkt och dager upplysa de frågor, som dels i din recension dels annars blifvit väckta, rörande Ramidos, don Juans, Tintomaras slut, och öfverhufvud nästan alla Jagtslottsstyckenas sätt att sluta[1]. Jag tror att du, i det hela, skall blifva nöjd dermed. Hagbergiaden kommer jag endast ganska litet att vidröra; Han har snartsagdt angripit konsten sjelf, och det ur synpunkten af en soi-disant religiositet. Hans anfall äro särdeles dumma; men de väckta frågorna emellan det »rent artistiska och det rent religiösa», emellan det »intressanta och det goda» m. m. äro af så stor vigt och betydelse, att ingenting vore önskvärdare, än att du ju förr dess hellre realiserar ditt i brefvet nämda förslag att utgifva en särskild brochur, sammanfattande dina omdömen om Törnrosens bok, jemte tillämpningar på de hagbergska punkterna. Icke blott jag, utan på sätt och vis all Poesi är angripen: och af hvad? af christendomen — och af hvilka? af några om hvilkes christendom man intet utmärkt för öfrigt vet. Man känner icke mig synnerligt, när man icke vet, huru djupt jag hyllar just christendomen. Men det skulle anstå dig ypperligt, att uppträda och skrifva i christendomens och konstens förenade namn. Jag deremot bör, åtminstone icke ännu stort orda, derföre, att det såge mera ut som personelt försvar än en strid för den stora saken. Hela ungdomen skulle vakna upp om du här tog ett par hastiga, raska tag: och lita på mig, jag skulle ej vara sen att följa. Här skulle åter kunna blifva ett lif i Sverige.

En månad senare (27/4) sänder Almqvist Atterbom det omnämnda nya Törnroshäftet, hvarom han skrifver:

Här sänder jag dig en liten bok, en mild och beskedlig komposition, ehuru mången torde finna roligt att författarinnan till Hvardagslifvet der uppträder. Egentliga känslan och nerven hvilar dock på en person, som förut uppträdde i ett föregående stycke.

Det sednare stycket, här i boken, är en Vue — tagen ifrån Jagtslottets horizont — öfver några af de hufvudfrågor, som blifvit uppkastade. Det är en Vue utan att derföre alls vara en polemik.

[1] *Dialog om sättet att sluta stycken.*

Några hänsyftningar såväl i dina sednare bref, som i sjelfva den sista Recensionen, låta mig förstå, att du ej sällan befunnit dig i en svår belägenhet, i anseende till flere omilda Personer, och att du med flit låtit åtskilligt inflyta för att vara en lisa åt dem och hvarigenom du beredt en sköld emot deras skarpa pilar. Så har »all rättfärdighet blifvit uppfylld», enligt dina egna ord, älskade broder!

Dessa och dylika personer är det jag menar med Motståndare, (som i stycket influtit) och för hvilkas räkning också det sista (sid. 31—34) är ämnadt. Jag hoppas åtminstone humaniteten skall tillåta mig säga ett par ord till upplysning om min mening.

Atterboms svar på detta bref är förkommet, men af ett nytt bref från Almquist framgår, att han lofvat snart tala om »Baron Julius» och »förmodligen vid samma tillfälle gifva Hagbergianerne sitt igen i afs. på Goethe m. m.».

I *Dialog om sättet att sluta stycken* låter Almquist Richard och herr Hugo samtala rörande de omdömen, som fällts om *Azouras Lazoulis Tintomara* och *Ramido*. Richard yttrar sig först om de Atterbomska kritikerna:

Oaktadt det klander för åtskilligt jag där finner, är dock ett visst slags stort beröm gjutet öfver det hela, som utan tvifvel skall glädja herr Hugo, dessa poetiska infalls förste upphofsman. Genom hela bedömandet går en anda af kärlek, sanning, älskvärdt allvar och uppriktighet, så ovanlig och ensam i vår tid, att om den intet här fanns i verklighet, utan stod afskildrad i en roman, så skulle den hållas för en vågad osannolikhet.

Blott i afseende på sitt sätt att sluta stycken känner Richard sig uppfordrad till svaromål, och därefter följer utredningen af detta ämne. — Till slut kommer repliken till Hagberg, som är helt kort:

Du talar om kristendom, Richard. Jag påminner mig härvid — anmärkte herr Hugo — att en korrespondent i Upsala skall hafva kommit i bekymmer för religiositeten i Tintomaras och Ramidos historier, samt ställt sig inom gruppen af de misslyckade ibland Luthers efterföljare, som skildras sid. 401 i Atterboms nyss utgifna Skrifter, band 1; om hvilka personer det slutligen heter: »Fördömlig var nu med ens (för dem nämligen) Guds uppenbarelse i naturen, sinligheten, skönheten — eller nogare uttryckt, den befans vara djefvulens». — För att säga dig mina tankar, Richard Furumo, så undrar jag icke på det slags religiösa dager, hvari du står inför åtskilliga menniskor; ty din kristendom och din godhet afsticka alltför mycket ifrån skrymtares. Jag har känt personer, som stundom, när känslan sval-

lar högst i hjertat, förstummas genom sjelfva dess öfvermått, eller, om munnen talar, blott låta de likgiltigaste saker höras, kanske rent af skämt. Jag är likväl icke så starrblind, att jag anser sådant för infernalisk isköld, efter jag är bekant nog med menniskosinnet för att veta, det den innerligaste och underbaraste värme emellanåt visar sig just så. Lifvets och hjärtats mysterier yttra sig ej sällan i en contresens. Vid den inre betraktelse öfver menniskornas lynnen och hela detta ämne i allmänhet, ställer jag någonting ur antiken för mitt sinne. Aristophanes blef känd för sin ironi — till och med skarpa ironi — ja till och med emot sin tids gudar. Att likväl i grunden hos honom lefde hat endast emot det förfallna i hans tids religion, men icke emot religionen sjelf, hvilket upptäckes af de enstaka, men sublimt rörande ställen, der hans mening omisskänligt för hvar och en med hjerta och högre sinne uttalar sig, detta har om honom nyligen till och med en svensk författare i Upsala, C. A. Hagberg, i tidskriften Skandia IV. 1. ådagalagt. Hagberg framställer (sid. 93) den hypotesen, att Aristophanes i de gamlas ögon skulle hafva varit mindre gudlös än sjelfva Homerus. »Detta (yttrar Hagberg) kan man numera ej med säkerhet afgöra, men man kan åtminstone få starka anledningar rädda hans (Aristophanes) besynnerligt nog, först i en tid, som föraktade religionen, på religionens vägnar antastade ära». En författare som talar så om Aristophanes och försvarar honom, har utan tvifvel förmåga att skilja mellan sken och verklighet i religiositet; och jag är derföre öfvertygad, att ingen lättare, än han, skall kunna tillrättavisa, upplysa och lugna den bekymrade korrespondenten, hvilken, efter hvad jag ser på adressen, bor i samma stad, och således har mycket nära till att af honom få ett förbättradt omdöme i sin sak. Brefskrifvaren är, enligt sin önskan, icke något kraftgeni, han bör således med lätthet kunna rättas och hjelpas.

Innan Atterbom hann anmäla Almquists nya häfte, hade en annan medlem af den nyromantiska kretsen direkt svarat Hagberg. I *Upsala correspondentens* Supplementblad N:r 3 och 4 lästes nämligen ett *Svar från ett äldre fruntimmer till brefskrifvaren i Correspondenten om Azouras Lazuli Tintomara och Ramido Marinesco,* dagtecknadt Carlberg den 2 April. Dess författare var ingen annan än Atterboms och Almquists förtrogne vän tonsättaren Adolf Lindblad. Denne skrifver nämligen till Atterbom (7/6) i ett bref, som C. R. Nyblom meddelat i Samlaren 1888:

Nyss skickade jag till Palmblad en 'smörja' som oss emellan sagdt jag smort ihop sjelf och hvilken skulle tjena till svar på den Hagbergska

recensionen. Jag ber dig afgöra, huruvida dess åsyftade ändamål, neml. att såsom bilaga till Correspondenten tjena till ett ironico melancholiskt svar på Hagbergska recensionen, skall uppfyllas eller icke. Du kan ju sjelf finna att icke jag kan hvarken philosophiskt eller esthetiskt vederlägga den gynnaren, men huruvida jag alldeles misslyckats i att drifva litet spe med honom torde skriften sjelf kunna upplysa.

Lindblad tar till orda i »det äldre fruntimrets» namn och låter henne taga den stackars Goethe i försvar. Hon erkänner sig hafva läst både Werther och Wahlverwandtschaften med förtjusning. Nu först har det emellertid blifvit henne klart, att Goethe i Werther velat visa, huru man borde förälska sig i en annan mans hustru och skjuta ihjäl sig, och i Wahlverwandtschaften hur man bör vara gift med en kvinna och förälskad i en annan.

Azouras Lazuli Tintomara hade hon ej kunnat sluta, innan den var utläst, hela natten hade hon varit sysselsatt med detta djäfvulskap. Hon anför slutligen en god väns, en viss Theodors, omdömen om Augusts kritik öfver Almquist. Denne förmenar, att Augusts religiositet borde visa sig i aktning för andra människors innersta öfvertygelser. Det fordras för att döma öfver ett gånget tidehvarfs heroer något annat och mera än magisterstudier i litteraturhistorien, och detta mera är det just som August i sin kritik saknar. Han tillhör de Nicolaistiska granskare, om hvilka Goethe sade

Und wer mich nicht verstehen kann
Der — lerne besser lesen.

I varma ordalag framhålles det tankeväckande i Törnrosens bok, där man känner närvarande en hand, som för uppåt; de strängar, som här ljuda, hafva förut af ingen annan anslagits och skola rikta den sig mer och mer fullkomnande konstens eviga instrument med ännu en oktav, hvaraf människor kunna hafva glädje. Det torde dock dröja innan den ton, hvilken här lika djupt som innerligt framgått ur en lefvande människas bröst, förmådde genomtränga larmet på den stora litteraturmarknaden, med hvars produkter den ingenting annat hade gemensamt än trycksvärtan och recensenterna.

Och slutligen bringar denne Theodor, hvars ord det äldre fruntimret citerar, Törnrosskalden sin hyllning, i hopp att han ej måtte förtröttas, blott han funne en enda läsare, som vore människa mer än till namnet, utan obekymrad af de växlande omdömena och ömkliga beskyllningarna fortsätta.

Till slut pekar 'Theodor' på, hvarest källan till dessa lärda angrepp vore att söka: Af frukten skolen I känna trädet: »det falska religionsnitet hade förut visat sig i världen».

Med dessa ord åsyftade Lindblad den Fahlcrantzska ortodoxien, eller — som han i bref till Atterbom kort förut kännetecknat riktningen — »det Fahlcrantzska svarta kätteriet».

Lindblads uppsats, som för öfrigt är kryddad med skämtsamma anspelningar på tidens tilldragelser och personer, var dock blott en lättare salfva.

Det mest vägande svaret från fosforistlägret dröjde. Först i december 1835, efter det Almquist besökt Uppsala och sannolikt manat på den stundom något recensionströge Atterbom, kom dennes genmäle, hvilket var inflickadt i hans anmälan af *Baron Julius K.*, *Sättet att sluta stycken, Signora Luna* och *Colombine.*

Efter att i all vänlighet hafva utbytt meningar med Almquist rörande »sättet att sluta stycken», tillägger Atterbom, att till hvad denne skrifvit mot »brefskrifvaren i Upsala Correspondenten» kunde mycket mera sägas, kunde gifvas ett fullständigare »svar på tal», mindre för författarens räkning än för Goethes och den såkallade Tyska skolas, under hvilken mångtydiga benämning (fullt ut lika exakt, som t. ex. den välbekanta benämningen 'Phosphorister') denne brefskrifvare sammanfört en mängd tänkare, skalder, artister och litteratörer för att så öfver dem som öfver Goethe afkunna en religiös, moralisk och estetisk dödsdom.

Efter att hafva refererat det väsentliga af denna dödsdom och anmärkt, att åtskilliga af infallen och utfallen just ingenting synnerligt mena utan stå där blott för stilistisk effekt och tillhöra det slags yttranden, för hvilka man kunde föreslå den Lifbergska rubriken »intetvethvadmansägeriteter», förklarar Atterbom, att dock ett och annat återstår, som måste antagas vara menadt. För egen del torde Atterbom kunna mottaga sin andel med tystnad, han hade hvarken sökt locka läsare eller åhörare till »natur- och kreaturdyrkan» eller sökt afvända deras sinnen från Gud, Konung och fädernesland. Brefskrifvaren hade blott behöft genomögna inledningen till Atterboms redan då utgifna större filosofiska verk — förstås icke för att lära sig något (ty huru kunde där för honom finnas något att lära), utan för att se efter, om dess författare verkligen vore en så förstockad hedning, att han satte det heliga i Naturkraften, det sköna i Vällusten, och erkände ingenting högre än Konsten. (Atterbom hänvisar i detta afseende till sina yttranden sid. 16 om förblandningen

af det sköna och det heliga.) Men han protesterar mot detta omdöme, hvari Goethe ställes till ansvar för Victor Hugo och Hugo Löwenstierna och desse för honom och hvarandra, hvari Goethe behandlas ungefär som vore han en HEINSE (författare till den sensuella romanen *Ardinghello*) och Atterbom själf såsom vore han en HEINRICH HEINE. Detta omdöme, säger han, borde förvaras i svenska litteraturens tideböcker, mindre för sin egen märkvärdighet än därföre, att det innefattar hela kvintessensen af den sig i oändlighet med sig själf multiplicerande absurditet, som länge varit i svang hos en viss klass af zeloter i Tyskland och nu äfven i Sverige ville försöka sin lycka. Bland dessa zeloter funnos många sannt kristne men ock många munkristne, och båda slagen öfverensstämde så i ett högst lösligt och ofullständigt studium af Goethe som i en högst ytlig och oredig kännedom af den nyare filosofiens och konstens utvecklingsgång. De sammanrörde individualiteter, tendenser, särskilda perioder af en litterär epok, af en auktors lefnad och så vidare.

ATTERBOM öfvergår nu till att försvara den diktning, i hvilken idealet så till sägandes »naturaliserat sig», och i hvilken idealet rent af blifvit verklighet, ehuru »en hop människor» sakna det, därför att det icke står utom verkligheten.

Det är på Goethes verk, han här syftar, och han tar honom i varmt försvar mot beskyllningarne för vällustdyrkan (särskildt i *Werther, Wahlverwandtschaften* och *Aus meinem Leben*), för s. k. »afterantik» (i *Iphigenia* och *Hermann und Dorothea*), för okristlighet och omoral. Ingen af den nyare tidens skalder är så »i alla afseenden full af framtid som han».

»Episoden» i denna recension, hvilken i sin helhet läses i Atterboms Karakteristiker, slutar med en beklagan, att anledningen till densamma blifvit på ett ovänligt sätt gifven från en man med omisskännelig talang, som tvifvelsutan icke kommer att länge stanna inom en så trång synkrets och måhända redan lämnat den bakom sig. Att någon enskild och från det hållet visserligen oväntad förolämpning legat i brefskrifvarens afsikt, förmodade Atterbom icke, och vore så fallet, så förläte han det gärna. Hans eget svar hade onekligen en personlig bevekelsegrund, men ingen annan än personlig tacksamhet mot Goethe — icke blott en af jordens snillrikaste, utan framför allt en af jordens visaste män, hvilken förunnats afsluta sin långa, ärekrönta lefnad såsom ett i alla delar välordnadt konstverk.

I denna uppsats förekommo för öfrigt några rader, som gåfvo anledning till en liten, halft dold skärmytsling mellan ATTERBOM och GEIJER, hvilken sistnämnde uppträdde å Fahlcrantz vägnar. I förbigående yttrar nämligen Atterbom:

Undertecknad kan förutsätta, att för hans läsare i allmänhet (ehuru icke för brefskrifvaren) är öfvernog bekant, hvad han själf tänker om Religion, Christendom och Bibel. Desto oförtäcktare vågar han bekänna, att han anser Gud förherrligas mera sannt af den minsta lärka, som sjunger väl, än af den digraste prost, som predikar illa; och att han äfven anser *ett (i esthetisk hänsigt) ofärdigt poem, som går ut på att vara en psalm eller en theologisk lärodikt, uttrycka ett mycket torftigare mått af öfverjordiskt lif* än den världsligaste kärleksvisa, som är framkvälld ur ett naturens fullhet omfattande och i fullklang återgifvande hjerta.

Detta — särskildt de här ofvan kursiverade orden — ansågs, måhända med orätt, åsyfta FAHLCRANTZ äfven i yttre afseende ofärdiga *Ansgarius, ett episkt försök*, hvaraf första afdelningen utkommit 1835, men ännu ej anmälts i Litt.-f:s tidning, antagligen därför att dess i grunden opoetiska karaktär bjudit ATTERBOM emot.

I detta fall delade TEGNÉR Atterboms åsikt, och just till Atterbom är det, som han i ett otryckt bref 21 okt. 1841 uttalar sig på det skarpaste om Ansgarius.[1]

GEIJER åter anmälde särdeles välvilligt Ansgariuspoemet i 1836 års Litteraturföreningstidning (N:r 27), därvid likvisst talande mera om andra ting än om Fahlcrantz dikt. Efter ett citat af en kinesisk filosof rörande »Sångernas bok» och poesiens uppkomst förklarar

[1] Nå, vi ha nu ledighet i Akademien efter Hagberg [C. P. Hagberg, Carl Augusts far]. Att Järta röstar på Fahlcrantz vet jag. Hade han ingenting skrifvit, så skulle jag ej heller vara deremot. Icke en gång Noaks ark skulle afskräcka mig. Men på Ansgarius, ett asketiskt och platt poem, kan jag icke rösta. Det finns ej en droppe vigvatten i Castaliska källan. Stycket är ju tydligen ett läsare-, ett missionspoem, utan kraft, caracter och versification. Afskyvärdare hexametrar [? svårläsligt], träaktigare lyrik känner jag icke. Dock erkänner jag att F. är lika så god poet som theolog. Andaktsböcker må han skrifva, men rimmad gudsfruktan är mig vidrig. Hvarför just sätta rim och meter på Bönboken? Mannen säger goda Calembourer men för hans poesi vill jag ej ge mycket. Också har jag aldrig hört någon förnuftig menniska anse honom för poet men väl för theolog, ehuru jag äfven derom har mina egna tankar. (Lunds universitetsbibl.) Det är i samma bref Tegnér som kandidater nämner 1) Runeberg, 2) Fredrika Bremer, 3) Böttiger. — Då Fahlcrantz emellertid 1842 verkligen blef vald efter C. P. Hagberg, utgöt Tegnér sin förbittring, särskildt i bref till Böttiger.

han sin glädje, att han i detsamma ändtligen fått se en tanke i dessa ämnen »utan tyska konstord, pretiösa vändningar och metafysiskt damm, hvaraf han i sin lilla krets ej varit litet molesterad» (adressen till fosforisternas estetik är tydlig), och han tillägger: »Det finnes då ändtligen en undanflykt för sådant, tänkte han, om man nämligen först flyr in i den stora öknen Cobi i Medelasien och därifrån in i det himmelska riket China. Lefve den Chinesiska Æsthetiken!»

Därefter öfvergår Geijer till en polemik mot Almquists estetiska teorier. Denne hade i *Skandias* första årgång (1833) offentliggjort *Några drag* och däruti framkastat en del aforismer om Snille och om konstnärens sätt att arbeta. Rörande Snillet hade han förklarat det indefinibelt. Den, som har det, definierar det icke — i samma stund skulle han förlora det —, och den, som icke har det, kan icke definiera det. Icke heller galenskapen, snillets karrikatyr, dess hemskt liknande spöke, är definibelt. »Kan du få ett snille att definiera och fullt begripa sig, skall det med samma förvandlas till en förnuftig medborgare». — Motsatsen mellan »snille» och »förnuftig medborgare» (Filister?) såsom rent af olika människoslag är en äkta nyromantisk tanke.

Vidare utvecklar Almquist konstnärens, skaldens omedvetenhet, oberoende af reflexionen vid skapandet. Af all estetik vore den kortaste och kanske minst oriktiga den Voltaireska, att alla genrer äro bra utom den tråkiga: »Målen, sjungen, skrifven allt, allt, blott blott icke tråkigt». Men hvad regel afgör sådant? Hvad ögonmärke kan konstnären hafva? »Har jag då någonsin sagt, att du i konst skall arbeta med ett mål? Om en blixt genomgår din själ och en himmel (efter ditt sätt) dagas däri — då sjung, måla eller skrif, och du är konstnär. Ve dig annars! . . . En af skillnaderna mellan det artistiska (poetiska) i allt afseende och det vetenskapliga är, att det senare går fram emot ett insedt mål, som det har framför sig, men det förra drifves själft af det mäktiga målet —, hvilket måste vara osedt, emedan det är bakom och drifver. Men hur skall konstnären veta att driften är himmelsk? Han skall icke veta det (han skall framför allt icke bringa driften under sin reflexion), och han behöfver det icke. Men han skall själf vara en äkta, rent moralisk, en ädel, en gudälskande människa. Då kommer aldrig annat, än himmelskt att drifva honom».[1]

[1] Samma tanke om konstnären såsom ofrivilligt skapande uttalar Almquist flerestädes i de bref, där han skildrar sin produktion.

GEIJER finner skäl att protestera såväl mot talet om snillets indefinibilitet som mot den estetiska alstringens oberoende af reflexionen. Geijer vill försöka definiera Snillen, såsom de människor, på hvilkas handlingssätt det synes, att de ösa ur själfva källan, ehuru det är en kinkig sak att våga sig på definition, enkannerligen för det af Almquist åsatta vitet (att i samma stund man definierar snillet, förlorar man det), men risken vore Geijers egen. Och han går längre. Då Almquist råder konstnären att framför allt ej bringa den himmelska driften under sin reflexion, vill han tvärtom råda, att konstnären icke bör gå på i gudomlig blindhet utan tvärtom rätt öppna ögonen och taga sin drift i allvarligt skärskådande, först för att konstatera, om den finnes, och sedan för att komma under fund med, hur han skall enligt bästa samvete använda sitt anförtrodda pund. »Det är alls icke så farligt, att Snillet söker begripa sig».

Och nu uttrycker GEIJER sin vedervilja dels mot teorien, att Snillet skulle vara något synnerligt abrakadabra, för allt förstånd otillgängligt, och dels mot att det endast vore en excentrisk kraft, som vid vissa tillfällen gör sitt spektakel till allmän förvåning. Han vill däremot betrakta »snillets bruk till husbehof», han ser i hvarje produktion utöfver det traditionella, hvarje insats ur första hand, ett drag af snille, och han åberopar en definition af Goethe om geniet såsom »diejenige Kraft, welche durch Handeln und Thun Gesetz und Regel giebt» — efter hvilken definition Goethes geni, enligt Almquists utsago, beklagligen måste ha »creverat».

Härefter kastar GEIJER en återblick öfver samhällsbrytningars inflytande på poesien och yttrar om de senaste skedena följande:

Naturapostlarne hade besudlat sitt evangelium med strömmar af blod. Poesien vände sig rysande bort från det närvarande till det förflutna, studerade sina egna äldre former och sökte upplifva dem. Så uppstod den romantiska skolan i motsats mot den så kallade classiska. I bådas strid har väl ej blod, men mycket bläck blifvit spildt, tills i sednaste tider en slags transfusion eller confusion af bägge ägt rum, hvarigenom de i själfva verket, förintat hvarandra. — Symptomen var Romanticismens utbrott äfven i Frankrike. Den vände sig till en början äfven der åter till det förflutna, medeltid, chevaleri, poetiserande katolicism o. s. v. Men dels kan ingen poesi lefva på det förflutna utan varder deraf vanmäktig såsom man ock ser på den nyromantiska, hvilken, sedan den svalkat sin stridslust och vunnit plats, ej rätt tycks veta hvad den nu egentligen skall taga sig före, under det emel-

lertid själfva den vunna platsen öfversvämmar af tidens nya vågor — dels var det närvarande uti Frankrike för allsmäktigt, att det ej skulle draga den nya eller nygamla tendensen in i sin hvirfvel. Det har skett på det sätt, att Romantikerna kastat in i det förflutna hela det närvarandes oro . . . Spiritualismen har ej kunnat göra sig gällande men den har hjelpt materialismen i självförstörelse; och den poetiska verlden förefaller snart som en tabula rasa . . . Omkring ett decennium, sedan den uppträdt i Tyskland, visade sig den nya romantiken i Sverige. Att dervid endast tala om imitation är fåfängt. Den moderna romantiken har af inre orsaker, liksom förut den moderna Classiciteten, gjort sin rund kring Europa. Af Romanticismens katastrof har hos oss hittills varit föga spordt; i England och Tyskland desto mer.

Efter dessa allmänna uttalanden, i hvilka man kan finna antydningar till en sida af den stora brytning med forna vänner och meningsfränder, som timade 1838, öfvergår GEIJER ändtligen till hvad rubriken angifver, FAHLCRANTZ *Ansgarius*, och inleder granskningen med följande polemiska ord, syftande på Atterboms parentes i december-artikeln 1835:

Rec. har ansett mödan värdt att genom denna inledning förorda sin anmälan af närvarande poem; och att han ansett sådant i sin ordning bevisar att han tänker högt om detsamma. Han har gripit till pennan, emedan han trott att detta 'ofärdiga' poem i Sveriges enda Litteraturtidning förtjent att omröras annorlunda än med ett och annat i förbigående framkastadt, mer tadlande än gillande ord eller med ovänliga allusioner.

Med anledning af denna Geijers uppsats skref ALMQUIST den 16 oktober 1836 till Atterbom:

Jag har tänkt fråga dig, om du ämnar svara någonting i anledning af G:s utfall såsom rörande dig lika mycket som Ansgarius (i den der särdeles recensionen som, bärande den sistnämdes namn, angår honom föga). Jag kan icke begripa hvad G* har emot, att jag kallat snillet »indefinibelt» helst han litet längre fram sjelf anser allting vara sådant, att det icke i grunden kan af förståndet uttömmas. Jag har visserligen icke framställt hvad jag sagt i »Några Drag» med det anspråket att vara grundläggningen för en hel eller ny Konst-åsigt; månge flere, än jag, hafva ansett Snillet indefinibelt; och det lär väl icke vara mindre rätt för det den egenskapen delas af mycket annat. Lika enfaldigt synes mig hans misstycke emot mitt yrkande eller varning rörande den poetiska ingifvelsens bringande under alltför mycken reflexion. När han talar om att gå på i gudomlig

blindhet låter det som han ansåg reflexionen för menniskosjälens enda ljus, och det är som hörde man fader Boileau i verlden. Hvad är då åskådningen? Hvad är då Trons heliga uppfattning af Gud och naturen? De äro icke reflexiva; men menniskan är likväl med dem långt ifrån blind.

Det är sorgligt att man med en man som G* skall behöfva göra så allmänt kända anmärkningar. Dock är det emot hans högdragna tonart jag mest opponerar mig. —

Och för att icke tala om mig, så äro väl alla de emot dig måttade slängarne bra orättvisa. Har du då icke rättighet att skrifva om hvad du vill och tycka om Ansgarius hvad du behagar?

När Almquist skref detta hade redan Atterbom replikerat den Geijerska piken. I Litteraturföreningens tidning för den 12 oktober hade han anmält några arbeten af Silvio Pellico och kom därvid in på den nyitalienska skolans didaktik, »hvilken icke är en sådan som vårt estetiska system fördömer». Han tillägger:

Väl är sannt — vi yttrade det i afseende på en tidningsartikel som beskyllde oss att hylla naturvetenskapen såsom det Heliga, Wällusten såsom det Sköna och Hedendomen såsom Konstens Religion — väl är det sannt, att »ett i aesthetisk hänsigt ofärdigt poem, som går ut på att vara en psalm (t. ex. de flesta i våra profpsalmböcker, i den nya Danska psalmboken och i flera) eller theologisk lärodikt (t. ex. Uz'ens Theodicé, Tiedges Urania, Wielands Abraham, Casströms Ode öfver Försynen) uttrycker ett mycket torftigare mått af öfverjordiskt lif än den världsligaste kärleksvisa som är framqvälld ur ett naturens fullhet omfattande och i fullklang återgifvande hjerta» (t. ex. Kellgrens Nya Skapelsen eller Goethes »Kennst Du das Land»), men detta hindrar icke att ju Poesien kan på kraftigaste sätt vara Christendomens och Sedlighetens tolk i productioner hvilka jemväl i aesthetisk hänsigt äro ganska färdiga.

Till detta uttalande, hvari Atterbom alltså fritager sig från att särskildt ha åsyftat Fahlcrantz, fogar han en not, som utgör svar till Geijer:

Rec. har först nyligen hört omtalas en förunderlig tydning af detta ställe, en tydning förrådande en sådan »ofärdighet» i förmåga att æsthetiskt och psychologiskt förstå honom, att han icke vill deröfver yttra något annat än ett råd till hvar och en att hädanefter läsa honom med sina egna ögon och icke lita på läsare af det slag, hvilka stundom för idel trän icke se skogen.

I bref till Almquist yttrar Atterbom (30 nov.):

Man säger, att du som bäst låter trycka en bok i Jönköping. Hvad grund detta rykte har, vet jag ej. Måhända besvarar du der Geijers utfall. Här i staden synes det vara bortglömdt. Mot mig har Geijer alltigenom — i umgänge — visat sig lika vänlig; till och med talat med mig, med intresse om S. Pellico och min recension, men utan att låtsa det ringaste om min not. Förmodligen tänkte han dervid helt naivt: betaldt som qvitteras. Numera har han, tvifvelsutan, glömt hela saken. Med Hvasser deremot har jag, innan jag ännu tryckt denna not haft en något het explikation och har icke sedan besökt honom. — (Man blir alltmera ensam! eller rättare: man blir alltmera varse, att man redan länge varit det.)

Almquist svarade härpå den 20 dec. bl. a.:

Hjertlig tack för ditt varma bref Ensamheten, hvarom du skrifver, och som du känner dig mer och mer vara uti, är väl i visst fall alla större och ädlare själars lott. Den fina, idealiska känslan befinner sig i ett hem, der icke många af omgifvande på jorden är med uti: dock i den inre verlden har du dess flera vänner och bekanta. Jag känner en ädel menniska till som på den sednare tiden känner sig mycket ensam och afsöndrad — Lindblad. ' Han hade måhända räknat på ett allmännare yttre deltagande. Jag ser att han lider och det gör mig ondt. I sjelfva verket är det likväl så, att för den ande, i hvars djup något stort arbetar, är afsöndringen och dermed följande concentration en period, högst fruktbringande för framdeles arbeten. Man blir först sorgsen, sedan sjelfständig, slutligen lycklig. . . . Med tryckningen i Jönköping förhåller det sig så, att jag till min förundran fick bref på bref ifrån dervarande Direktör Lundström, som ändteligen ville köpa min Isidoros, och bjöd hederliga vilkor. Men sådant, som tillhörde serien af Törnr. bok ville jag icke släppa: jag har derföre låtit honom få ett af mina äldre arbeten[1].

Angående Geijer inlåter jag mig icke i något svar, åtminstone ej rörande de puerila utfall han tillät sig i Litt. Tidning.

Han var visserligen under sin härvaro högst vänlig emot mig, förekommande och hygglig. Jag har också hört att han egentligen skref det der, för att med mig inleda en litterär skärmytsling, hvarunder vi skulle å ömse sidor ådagalägga våra gravamina. Men på något så makalöst ytligt och skeft vill jag icke svara. Det gör mig alls icke ondt för egen del; men Geijer är en person, som jag älskat mer än mången i Sverige älskat honom: vi arbeta åt samma håll, som är upplifvandet af det ädlare och

---

[1] Detta arbete var tvifvelsutan *Amorina*, som trycktes hos J. P. Lundström i Jönköping men först utkom 1839.

bättre i menniskan: jag vet då icke hvad det skall vara till, att äta upp hvarann. För öfrigt kan jag alls icke med hans öfversitteri, hvarken i Poesi eller Politik. Han har slagit om flere gånger. Men, lika mycket; jag känner, gudnås, hans hemlighet. Gud välsigne honom. Vi få i alla fall vara glada och tacka Gud för det goda och vackra, som fäderneslandet genom honom fått. Är det icke honom beskärdt att få dö med samma ära, som han en tid så välförtjent åtnjutit, så skall åtminstone jag gråta på hans graf om jag öfverlefver honom[1]. Talar du med honom i dessa ämnen om mig, så kan du hjertligen helsa honom.

Denna lilla ATTERBOM-ALMQUIST-GEIJER'ska konflikt, som knöt an vid meningsutbytet om Hagbergs 'bref', har ett särskildt intresse därutinnan, att Geijer här såvidt jag vet för första gången 'reagerar' mot nyromantikens estetiska uppfattning.

FREDRIK VETTERLUND har i en nyss offentliggjord uppsats, *En episod efter Geijers affall*[2], framhållit, att detta »affall» egentligen gällde Uppsalavännernas konservatism och politik, men icke deras »romantik». Detta må vara riktigt så till vida, som Geijers grundlynne nog förblef romantiskt i poetiskt och filosofiskt afseende. Men inledningen till hans Ansgarius-uppsats innebär dock en tämligen amper gensaga mot den gällande nyromantiska estetiken, sådan hans närmaste omgifning predikade den, liksom mot flere af den nyromantiska åskådningens kardinalpunkter, ej minst dess uppfattning af snillet såsom väsensskildt från vanliga människor, och uttalandet om den samtida nyromantiska poesiens »vanmakt», då den ej rätt tycktes veta, hvad den skulle taga sig för, är äfven värdt att lägga märke till.

* * *

Om Geijers uttalanden voro ägnade att bekymra Almquist och Atterbom, så kom ett yttrande från en annan storhet dem väl till pass. RUNEBERG, eljes den då gällande svenska litteraturens vedersakare, hade vänligt omnämnt de första Törnroshäftena och *Drottningens juvelsmycke*. Och då *Ramido Marinesco* utkom, skref han därom en liten *dialog*, senare intagen i hans samlade skrifter. Den var icke egentligen skrifven som recension, utan endast för privat meddelande, och kom genom en gemensam vän, målaren Mazér,

[1] Almquist ägnade verkligen Geijer en vacker minnesruna i *Jönköpingsbladet*.
[2] I *Nornan*, 1904.

Almquist i handom på våren 1837. Denne skref till en god vän, H. Öfverberg (i maj), att »hvad Runeberg skrifver synes mig både vackert och gå ganska väl ihop, ehuru icke ett solgrand däraf hade fallit mig in, då jag skref Ramido. Jag är honom mycken tack skyldig för det han bevisat, att slutet är som det skall vara, hvarom du minns att stridiga tankar yppat sig».

Till Mazér skref Almquist 1 juli ett längre bref[1], där han bl. a. omtalar, att Runebergs framställning af Ramido Marinesco högligen intresserade vännerna i Uppsala liksom Lindblad och andra; själf funne han den snillrik och träffande, äfven om han icke tänkt på något af detta, under det han skref, eller det senare fallit honom in. För Runeberg var detta Almquists omdöme »särdeles kärt», enär han ej utan en viss oro emotsett, hvad denne tyckt om dialogen.[2]

Almquist sände Atterbom den Runebergska dialogen för införande i Svenska Litteraturföreningens tidning, där den efter påminnelse blef synlig i nov. 1837, då Atterbom meddelade, att »nu står den Runebergska dialogen om Ramido Marinesco i Litteraturtidningen», och tillägger: »Han måtte väl ej ha någonting emot, att hans artikel blifvit tryckt i Litteraturtidningen. Du får taga detta på ditt ansvar. Artikeln är utmärkt väl både tänkt och skrifven, jag märkte detta ännu mer under korrekturläsningen än tillförne. Det måtte smaka att se sig bedömd med på en gång så mycken kärlek och så mycken insigt. Det är en erfarenhet som jag ännu aldrig gjort».

Härpå svarade Almquist den 24 november:

För att komma till den Runebergska skriften om Ramido, så bör det visst fägna mig, såsom du skrifver, att se mig af en snillrik man förstådd och åtminstone väl bedömd. Likväl utgör det mesta af hans framställning en subjektiv förklaring, som jag visst finner kunna låta säga sig, men på hvilken jag visserligen alls icke tänkt under producerandet af skaldestycket. Det är således mest för att Runeberg måtte komma i ett närmare förhållande till den svenska läsande publiken, och äfven som Criticus blifva något känd, det var bra att hans stycke trycktes i tidningen. Jag senterar hjertligen ditt rörande uttryck om dig sjelf och huru litet du blifvit i grunden förstådd och erkänd. Men skulle du vilja tänka på mig, så är visst förhållandet enahanda. Ty om jag undantager dig, med hvilka ögon hafva väl de öfriga dryga Upsala herrarne betraktat mig? Månne icke flere an-

---

[1] Meddeladt i Strömborgs Runebergsbiografi, 3: 374.

[2] Jfr bref till Mazér i *Saga* (Sthlm 1885).

sett som en personlig affront att jag uppträdt; icke derför att jag personligen gjort dem förnär, men endast derföre att hvarje författare, som väcker något uppseende, af förutvarande författare hålles för föga mindre än en tjuf af deras välförvärfvade ära, gudbevars. — Sådana äro menniskorna, och äfven dessa Vildar, som kallas Bildade, äro det. Månne det icke har ansetts som en grace, att ens taga notice om mig? — månne det icke har ansetts för rätt att säga hvad ondt, som varit möjligt, men för nåd att säga hvad godt, som kunnat sägas? Jo, broder, så är det; och om du sjelf lägger handen på hjertat skall du erkänna att du tyckt dig lovera såsom mellan klippor och skär, då du velat yttra något till min fördel. Månne P[almbla]d, som annars väl är min vän, skulle hafva velat skrifva så många ordentliga osanningar, om det varit om någon annan än mig han skrifvit?[1] Oroa honom ej med mina uttryck här; jag håller af honom i alla fall: jag skrifver blott detta för att låta dig se, att jag känner mina bröder. Det faller sig lika naturligt, att man conniverar för t. ex. en Beskows svagheter, blott märkande förtjensterna och äfven indiktande sådana om de ej finnas, som att man gör alldeles tvertom när det är fråga om t. ex. X Y Z.

Strunt i allt detta lappri; Gud har gifvit mig ett temligen godt humör, och ehuruväl jag ser sakerna, oroa de mig icke derföre.

* * *

'Brefskrifvaren' i *Upsala correspondenten*, Carl August Hagberg, hade kort efter meningsutbytet begifvit sig på en utländsk studieresa till Tyskland och Frankrike (1835—36) och vistades härunder större delen af tiden i Paris. Här kom han i personlig beröring med Victor Hugo och Lamartine och drogs inom tjuskraften af deras inflytande. Särskildt blef han nu en beundrare af Victor Hugo, hvars äldre arbeten han i sitt 'bref till det äldre fruntimret' omtalat så försmädligt; han såg i honom en ädel kämpe för en ny tid och blef en varm anhängare af den franska s. k. romantiska skolan. Detta framgår bl. a. af den, för öfrigt oafslutade, skildring af den nya franska vitterheten, som meddelades i *Skandia* 1836 och 1837.

Han är här särdeles angelägen att häfda, att den franska 'romantiken' är alldeles oberoende af den tyska, att den blomstrat på inhemsk

[1] Rör polemiken om Almquists grekiska grammatik, hvars fel P. påvisat.

grund och fri från främmande inflytelse. Han skildrar den tyska romantiken med dess återgång till medeltid såsom den, hvilken omedvetet tjänat tidsandan, men som, när denna visat sig i sin förfärliga gestalt, ryggat tillbaka lik den utmattade vandraren i sagan, som påkallade döden men, när denne infann sig, bad honom ånyo lyfta sig bördan på ryggen. I de sista tiderna draga den pånyttfödda romantikens riddare ut i kamp emot en tidsande, hvilken de själfve omedvetet satt vapen i händerne. Det är först sedan hvar och en romantisk skola — en annan Saturnus — börjat äta upp sina barn, som den gör fullt skäl för sitt namn.

I Frankrike betydde romantik något annat, och Victor Hugo hade själf definierat den såsom »le libéralisme en littérature», hvarvid han visserligen misstagit sig på det vetenskapliga begreppet om romantik, men just genom detta misstag bevisat, att han ej följer tyskarne, om han än med skaldens aningsförmåga uttalat, hvad som äfven i Tyskland kommer i en framtid att blifva frukten af den romantiska skolans uppträdande, »en frukt, som icke längesedan börjat visa sig i sin mest skärande och vidriga gestalt i das junge Deutschland».

Den ende franske romantikern i egentlig mening är för Hagberg Chateaubriand, som hyllar medeltida åsikter.

Såsom den nya skolans hufvudman, hvilken vid manliga år tillkämpat sig en världsåsikt, rakt motsatt den Chateaubriandska, för hvilken han i sina unga år svärmade, framställes Victor Hugo, hvilken nu nämnes samtidens ypperste lyriske skald. »V. Hugo har själf, ehuru han förändrat världsåsikt, men ej snille, med öppna armar och fri vilja förklarat, ej sin ifver för kristendomen, men för katolicismen, ej sin ifver för lagbunden frihet, men för oinskränkt konungadöme, för »illusions», och kan tryggt vädja till samtid och eftervärld, om icke denna bekännelse är ärlig. Och denna förändrade världsåsikt har ej förlamat vingarne på hans lyrik».

Hagberg anser, att Hugo i sitt jätteverk *Notre Dame de Paris* uttalat sin egentliga lefnadserfarenhet, och han söker uttolka denna, »en af de dystraste men ock djupsinnigaste dikter någon tid frambragt». »I en bitter dager har Victor Hugo, i likhet med Rousseau, framställt samhällets ἀνάγκη såsom dödande naturlifvet, men han har gjort det på ett så mycket mera gripande sätt, som han förkroppsligat sin dikt i medeltiden, hvilken han målat så lifligt, som den någonsin blifvit målad från sin mörka sida.

De förut af Hagberg illa bedömda *Han d'Islande* och *Le dernier jour d'un condamné* ser han nu såsom länkar i en bildningskedja, hvilken fulländats i Notre Dame; i dem försänker han sig i det gräsliga, icke af kärlek till det gräsliga men för att genom inre erfarenhet vinna den anfallspunkt, från hvilken han senare i Notre Dame angriper medeltidens sam-

hällsinrättning, som under hans tidigare ungdom var föremål för hans förtjusning. De äro att betrakta endast som tummelplats för ett märkligt snille, som vill arbeta sig ifrån en åsikt af samhället, som genom ensidig uppfostran blifvit honom påtvingad.

Den naturdyrkan, som Hagberg fann vara utmärkande för Victor Hugo, är den enda fullt följdriktiga utveckling af den nya diktart, till hvilken Rousseau gaf anledning, och det är ett stort misstag att vilja sätta densamma under lagarne af en konstlära, som, hufvudsakligen lånad från de gamles begrepp om skön konst, endast skulle hejda en gryende konst i dess fortgående utveckling. De, som enligt den tyska konstläran bedömma V. Hugo, nödgas antingen fråndömma honom konstnärsnamnet, och förklara honom för en oberäknelig storhet, eller ock tillerkänna honom detsamma genom ett taskspeleri, just därföre att man nödgas tillsluta ögonen för hans liberalism för att kunna förklara honom för en, om än förtappad lärjunge af den romantiska skolan i Tyskland.

Äfven i ett af Hugos dramer finner Hagberg en högljudd gensaga uttalad mot romantiken, nämligen i *Le roi s'amuse*, där 'ridderligheten' hos Frankrikes siste riddare, Frans I, blottas. »Lika litet som romantiken uppfattar, hur högt den borgerlige mannen, den i vårt gamla språk så kallade 'nedrige' som helt enkelt gör hvar man rätt, står öfver den ridderlige, som bär sin ära på värjspetsen, lika litet uppfattar samma världsåsikt fullständigt kärlekens rätta väsende, den djupa, innerliga tillgifvenhet, som tänker sig det älskade föremålet som maka men ej som lekverk för ett chevaleri, hvilket af hvarje verklig kvinna borde bemötas med rättvist förakt».

Varm beundran uttalar Hagberg ock för Béranger, »denne gladlynte men i sina grundsatser orubblige 'vilain', som på ett så mäktigt sätt hänfört sitt folk, och som just genom fördelen af sin födsel undgått de strider, som väntade Victor Hugo innan denne mäktade lösrycka sig från en förfluten tid».

Om Lamartine säges, att han är en poetisk gengångare af Chateaubriand; han skulle kunna sägas tillhöra en romantisk skola, om det ej vore utmärkande för honom att icke tillhöra något slags skola; han är en af dessa i alla tidehvarf och alla land sig evärdligt återfödande svärmiska naturer, som oberoende af tid och rum allestädes sjunga hvarandra lika. — Fullständigt mäktar icke Lamartine införlifva sig i romantiken, emedan han ej uppfattar det så djupt i densamma ingripande äfventyrliga riddarmodet. Trång blir hans sångarvärld, ett försakelsens och det stilla svärmeriets hem. Hans sångmö är och förblir nunna. Lamartine skulle vara en stor skald, så vida man kan vara stor skald utan stor originalitet; utan

tvifvel är han en af samtidens störste konstnärer, och en af de älskvärdaste sångare något tidehvarf ägt.

Slutet af den andra artikeln ägnas åt ALEX. DUMAS dramatik och åt den »dämoniska» BALZAC, hvars storhet och »farlighet» Hagberg ser i behandlingen af »detta inre, underbara i människonaturen». Mer än i sina spökhistorier förskräcker han oss, då han förtäljer, huru vi inom oss själfva lefva och tänka, så väl i den stora världen som i den lilla. Hagberg beklagar, att det tycks vara en fix idé hos Balzac att »lyfta på den slöja, af hvilken äfven Goethe lyftat en flik i *Wahlverwardtschaften*». »Det sätt, på hvilket båda intränga i en helgedom, dit inga orena blickar aldraminst under äktenskapets helgade skydd borde våga sig, kan icke annat än fördömas af den stränga kritiken, isynnerhet då man, såsom fallet är med Balzac, sträfvar att nå ett tycke af vetenskaplighet».

Uppsatsen slutar med orden: »Forts. en annan gång.» — Denna fortsättning kom aldrig.

Man finner i dessa kritiker brefskrifvaren från Upsalacorrespondenten mognad och utvecklad. Han begagnar icke längre så starka ord. Sin motvilja mot nyromantiken, sådan den utvecklats på tysk botten, har han bevarat, och han har särskildt betonat sin afvoghet mot dragen af »medeltid» och sin stränghet i fråga om könssedligheten. Men mest betecknande för en ny tid är häfdandet af den borgerlige mannen gentemot den förmenta 'ridderligheten'.

Då HAGBERG den 10 maj 1837 sände »sin faders trognaste vän» ESAIAS TEGNÉR förra delen af denna afhandling om den franska vitterheten, skref han till honom[1]:

Emottag, vördade farbror, ty med detta kära namn vågar jag under min faders skydd nalkas Esaias Tegnér, närvarande arbete som vedermäle af en vördnad som, närd af ynglingens svärmande beundran, mognat till frukten af manlig öfvertygelse. Då i denna afhandling om den nya fransyska vitterheten åsikter framträda, som göra sig gällande som sträng motsats emot de vid Upsala universitet allmänt gängse, är jag beredd, att om så fordras så väl tala som svara, och det skall vara mig kärt att göra det i minnet af en man, som hvarken af smicker eller smädelser lät beveka sig att öfvergifva sin öfvertygelse.

TEGNÉRS svar, som förvaras bland brefven till C. A. Hagberg i Lunds bibliotek, lyder:

Jag tackar dig för din öfversikt af Fransyska vitterheten, hvari mycket var mig nytt och lärorikt, ty jag har i sednare tider ej haft tillfälle att

[1] Orig. i Lunds universitets bibliotek.

följa denna litteratur och känner endast strödda arbeten af Hugo, De la Martine och Béranger. Huruvida Hugo må kallas en Romantiker eller ej, beror naturligtvis på det begrepp om Romantik, som man uppställer, och kan vara temmeligen likgiltigt, liksom de fleste dylika kategorier, hvarunder man plär uppställa konstarterna. Det vissa är, att Hugo verkligen är ett stort snille, isynnerhet lyriskt, och jag har ofta beklagat honom för hans olyriska, ja opoetiska modersmål, som tvingar honom att strida med ett blysvärd. De få jag läst af hans dramer behaga mig vida mindre. De äro mig för äfventyrliga, för råa, vältra sig för gärna i den moraliska smutsen och förruttnelsen, hvilken ej så lätt låter poetisera sig, och tyckas mig dessutom sakna uppfinning och omväxling både i karaktärer och situationer.

Huruvida de och Notre Dame de Paris innehålla en sådan djup, mystisk världsåsikt som du antyder, lämnas därhän. Mig förefaller det stundom som om du förklarat Hugo, liksom Origines förklarade bibeln, en smula för allegoriskt. Man tillägger ofta de stackars poeterna åsikter och filosofemer, hvarom de själfva äro fullkomligt okunniga. Däremot kan aldrig för mycket godt sägas om Béranger, och jag tackar dig på det högsta för din karaktäristik öfver honom. I allmänhet tackar jag dig för hela skriften som gifvit mig anledning och väckelse att närmare och allvarsammare än hittills studera de nya Gallicismerna. Man bör vara så universell man kan, och följa allt slags utveckling äfven i ett mindre poetiskt släkte och språk. Var det du eller Böttiger som lofvade oss en öfversättning af Lamartines Jocelyn? Det är ett härligt stycke, oaktadt all sin brist på yttre handling; hvarför jag äfven skulle tro att ett sammandrag däraf vore lämpeligast för Svenska läsare. — Min käre Carl August! Jag har med uppmärksamhet och glädje följt gången af din utveckling, från dina öfversättningar från Aristophanes ända till ditt sista arbete. Du gör rätt i att söka lära och veta något, ty nu förtiden blir man icke en vitter författare för intet. Äfven tycker jag om din självständighet, som är stamordet till allt icke blott vetenskapligt och vittert utan äfven mänskligt värde. Du äfventyrar i allt fall nog och för mycket af en tid, då skrifbordet (enligt Jean Paul) står så nära bokhyllan. Jag tänkte, om du så fortfar, att du med tiden blir en berömd man — ehuru jag kan försäkra dig att det ej är synnerligen roligt.

Macte nova virtute, puer, sic itur ad astra.

Att man i Uppsalas rådande kretsar icke var riktigt belåten med den unge docentens kätteri, var uppenbart. Betecknande är i detta afseende några rader i ett bref från hans far, C. P. Hagberg, till J. O. Wallin af 8 nov. 1837, där den förre såsom ett af motiven att söka platsen efter Wallin som pastor i Storkyrkan anför hänsyn till sonens befordringsintressen:

Carl Augusts framtid ligger mig äfven om hjertat. Han är i Upsala skenbarligen förföljd för det han haft nog mod att betvifla Fosforistligans ofelbarhet och tänka på egen hand. Derföre skall han vid alla tillfällen blifva förbigången utan upprättelse. Skulle jag komma i närmare beröring med höga vederbörande, kunde jag åtminstone upplysa dem om rätta förhållandet. Men man skall aldrig få orsak förebrå mig, att jag för mina barn begärt något orimligt eller lagstridigt — blott rättvisa.

Men om Hagberg ännu någon tid framåt stod i onåd inom vissa akademiska kretsar, så blef han till gengäld höfding för det yngre släkte, som nu växte upp, och som intog en mot nyromantiken kylig eller mer eller mindre afvog hållning. Han var, enligt hvad Rudolf Hjärne yttrar i sina *Minnen från det förflutna*, själen i den vittra ungdomskrets, som slutit sig samman, och i hvilken det »deklamerades, upplästes nya stycken och som det påstods improviserades, ehuru vi hyste tvifvelsmål om dessa improvisationer[1] . . . Den sangviniska lifligheten i Hagbergs natur tycktes fordra, att här skulle spritta och gnistra i hvarje ögonblick». Hvilken betydelse Hagberg hade för denna krets, torde bäst framgå af uttalanden från tvänne af dess främsta krafter, Bernhard Elis Malmström och Carl Johan Bergman.

Då Hagberg 1840 lämnade Uppsala, bragte de båda honom sin hyllning. Bergman går i sin ottave rime-dikt ända därhän, att han förklarar, att Stjernhjelm (hvars minne Hagberg författat),

har åt dig sin harpa lämnat,
att du fullborda må hvad stort han ämnat,

och skildrar f. ö. Hagbergs ställning bland de unga vitterlekarne sålunda:

Och i vår krets — hur hög du stod därinne,
Hur ädelt glad, hur fri, hur oförställd!
Med mannens lugna sans och fasta sinne
Förenande en ynglings lif och eld;
Så enkel, hjärtlig som ett barndomsminne,
Och trygg som eken i en nordisk däld.
Hvem tar din plats uti den brutna ringen,
Hvem blir hvad du oss var? O! Ingen, ingen.

---

[1] En ansedd lärd, som var student vid denna tid, har för förf. meddelat, att särskildt Hagberg misstänktes »framkalla» improvisationer för att få tillfälle att deklamera något nyss skrifvet poem.

Och Bernhard Elis Malmström, som både i sin afvoghet mot fosforismen och i sin Hegelianism var Hagbergs närmaste meningsfrände, sjöng till honom i klingande distika:

Snart med jubel helsar dig där en främmande ungdom.
Snart du blifver för den, hvad för den andra du var,
Lärare, ledare, vän, det gyllene låset i kedjan,
Lekarnes allvar och märg, allvarets glada behag.
— — — — — — — — — — — — — — — —
Dikta därjämte och sjung, på dig har fäderneslandet
Fästat en älskande blick — sjung för ditt fädernesland!
Ack, de gamle tystnat allt ren. De slumra i mullen,
Eller i lefnadens kväll slå de blott ensliga slag.
Hvem få vi hoppas uppå? Har svenska dikten en framtid?
Svara oss du däruppå — ungdomens djärfve korag.

Såsom originalskald fyllde Hagberg icke vännernas förhoppningar. Däremot blef han en utmärkt kritiker — anslutande sig allt närmare till Hegels skola, och han utgaf i Lund en af tidens bästa tidskrifter *Studier, kritiker och notiser.*

Sin lefnads storbragd utförde han i och med tolkningen af Shakspere, där hans språkkunskap, hans skarpsinne, hans poetiska talang och hans kvickhet samverkade till en öfversättning af hög rang.[1]

* * *

På Almquists alstring torde den Hagbergska striden och hvad därmed ägde sammanhang ej varit utan inflytande. Liksom han i början af 1820talet — efter det omilda omdömet om sagorna i *Opoetisk calender* och striden om Manhemsförbundet — drog sig tillbaka och tystnade, så ock nu. Efter det på våren 1835 utgifna Törnroshäftet dröjer det fulla tre år, innan han ånyo offentliggör något skönlitterärt.

Och det är tydligt, att hans författarskap nu genomgår en ny

[1] Sedan han öfvertagit den nya professuren i nordiska språk, ägnade han sig med förkärlek åt arbetet på Akademiens ordbok, f. ö. under ständiga strider med Rydqvist. Såsom lärare var han framstående och påverkade kraftigt ett yngre släkte. Hans hållning mot den tysk-svenska nyromantiken torde icke heller varit utan inflytande på hans främste lärjunge och efterträdare på den estetiska lärostolen, Gustaf Ljunggren.

kris. I flere afseenden skiljer han sig från sin förra, mer romanti-ska ståndpunkt, genom mera realistiska skildringar, genom mera demokratiska ämnen och slutligen genom en social-revolutionär tendens, som visserligen i ett och annat föregående arbet antydts, men som först nu mer eller mindre ohöljdt framträder olika skrifter. De rent romantiska alster af honom, som offentliggöras efter 1838, äro däremot, som jag annorstädes torde blifv i tillfälle att påvisa, så godt som alla tillkomna åtskilliga år föru Åren 1835—1838 beteckna ett skede i Almquists författarskap, hvar under flere hans konstnärligt yppersta arbeten mogna. Äfven personligen blir förhållandet till fosforistkretsen svalare. En olycklig och bitter polemik med PALMBLAD om Almquists grekiska gramma-tika bragte kyla dem emellan, om än vänskapsförhållandet till de yttre bevarades. Men *Det går an* och andra skrifter framkallade Palmblads kvicka satir, och Almquists öfvergång till det liberala läg-ret och medarbetarskap i Aftonbladet fullbordade schismen mellan honom och de gamla vännerna i Uppsala. Särskildt är skiljsmessan mellan honom och ATTERBOM, som kan förtjäna sin särskilda skild-ring, af stort intresse. Deras 'afskedsbref' växlades på våren 1840 Och Almquist berättar i ett bref till en väninna i nov. 1842, då han vistades i Uppsala — inkallad af domkapitlet — och besökte fru Silfverstolpes vittra aftoncirkel, hurusom Atterbom hade återvänd hem, när han i salsdörren fick veta, att Almquist var där. »Så hä-pen och modstulen är han, blott han hör mitt namn. Det griper mig i själen, ty det bevisar, hur mycket han har älskat mig: han vet och tror icke att jag älskar honom lika mycket tillbaka».

Med CARL AUGUST HAGBERG hade Almquist haft en ny kontrovers De hade täflat om den underliga, halft estetiska Norbergska profes-suren i Lund, därvid Hagberg blef segrare, visserligen icke utan Almquists egen förskyllan[1]. Denna händelse bidrog väsentligen till, att Almquist ref upp broarne bakom sig och »bröt med sam-hället».

Atterbom och Hagberg åter blefvo försonade, och i ett bref til Hagberg af 1845, tio år efter det bittra meningsutbytet, tackar Upp-salaprofessorn sin kollega i Lund för »en oförgätligt vänskapsfull in

[1] TEGNÉR skrifver till HEURLIN, som nu efterträdt Hartmansdorff, Almquist forne gynnare, såsom statssekreterare för ecklesiastikärenden, på nyåret 1839 »Vid sitt specimen i Lund öfverbevistes Almquist, den nya Elementarskolans hjälte om några och åtti grammatikalfel. ... Tro mig, Hagberg är den ende duglig af de sökande, ehuru jag gärna erkänner, att äfven han saknar eminent hufvud.» (Lunds univ.-bibl.).

bjudning» att gästa honom, därest en eventuell resa till Köpenhamn blifvit af, men han hoppas nästa år med familj få — som han skrifver till Hagberg — »omfamna dig under ditt eget tak, under förtroliga samspråk om gamla och nya tider».

En efterklang af »de gamla tiderna» — striden från 1835 — förnimmer man år 1842. Det är då Hvasser i sin skrift om äktenskapet angriper Goethe, särskildt dennes Wahlverwandtschaften, och Atterbom med förnyad ifver träder inom skrankorna för denne sin mästare.

Svenska boksamlingar under medeltiden och deras ägare.

SMÄRRE BIDRAG

AF

ISAK COLLIJN.

2. CLEMENS RYTINGHS

boksamling och bokdepositioner.

I en föregående artikel[1] har redogjorts för några af dominikanerpriorn, sedermera generalvikarien Laurentius Magni till Stockholms svartbrödrakloster skänkta böcker, hvilka nu förvaras i Uppsala universitets bibliotek och i Kungl. biblioteket.

En vida ansenligare boksamling ägdes af den med Laurentius Magni samtidige lektorn i samma kloster Clemens Henrici Rytingh[2]. Denne Rytingh är ej att förväxla med doktor Claus Ryting[3], Karl Knutssons bekante kansler, som dog år 1472. Det egendomliga efternamnet visar kanhända, att de stått i släktskap till hvarandra. Släkten härstammar möjligen från Västmanland, då i ett pärmbref, dateradt den 9 febr. 1425[4], en Hanus Ryting, borgare i staden Västerås, nämnes såsom vittne vid ett köp. Af aktstycket A här nedan framgår dessutom, att Rytingh stod i förbindelse med flera personer i Västerås och Bergslagen. De underrättelser vi hafva om hans person

---

[1] I *Samlaren*, 1902, s. 125 ff.

[2] Han skrifver sitt namn oftast Rytingh, men äfven Ryttingh, Rytthingh, Rytyngh, Rytinck. Detta namn kan möjligen sättas i samband med sockennamnet Rytterne i Västmanland. — F. U. Wrangel anför i *Anteckningar om Rytterns socken* (1886), s. 7, noten, åtskilliga från Rytterne härledda släktnamn, men icke detta.

[3] E. Hildebrand, *Doktor Claus Ryting och gråbrödraordens mästare.* Hist. tidskr., 1890, s. 74—77.

[4] *Diplomat. dalecarl.*, 2: 192.

och lif äro ytterst sparsamma. I *Handlingar rörande dominikaner-provinsen Dacia*[1], utg. af K. H. KARLSSON, förekommer hans namn endast en gång, men då med den viktiga upplysningen, att han erhållit uppdrag att föreläsa för magistergraden vid det nybildade universitetet i Uppsala[2]: »Fr. Clemens Henrici alias Ryttingh conuentus Stocholmensis fuit assignatus ad legendum sentencias pro forma et gradu magisterij in vniversitate Vpsalensi. Datum Rome xxv Februarii» [1480].

Att han i likhet med många svenskar på den tiden studerat vid något utländskt universitet, torde väl få antagas, dock har hans namn ej kunnat anträffas i någon matrikel. I de nu bevarade böcker, hvilka en gång utgjort beståndsdelar af hans bibliotek, och i hvilka han inskrifvit sitt namn, kallar han sig alltid frater och lector ordinis predicatorum holmensis. I urkunden B här nedan benämnes han sacræ theologiæ lector. Af dessa titlar att döma vill det synas, som om han ej innehaft någon akademisk lärdomsgrad, men att han det oaktadt varit en framstående och lärd man framgår icke blott af den ofvan nämnda kallelsen att föreläsa i Uppsala utan äfven af den storartade boksamling, lågt beräknad till 80 band, som han ägt. Ett dylikt bibliotek i privat ägo under medeltiden torde äfven utom Sveriges gränser kunna betraktas såsom högst betydande. Det största svenska privata bibliotek under medeltiden om hvilket underrättelse gifves, torde vara det af ANNERSTEDT[3] omnämnda bibliotek på 130 volymer, väl till största och hufvudsakligaste delen handskrifter, som af en magister BERO år 1475 skänktes till ett kanonikat i Skara. Ett så högt antal band är emellertid för svenska förhållanden enastående, och bibliotek, som uppvisa blott hälften af denna siffra, äro mycket beaktansvärda. Till jämförelse kan påpekas det nyligen i *Centralbl. f. Bibliothekswesen*[4] såsom särdeles betydligt omnämnda privatbibliotek, som tillhört Lübeckvikaren CONRAD STENHOP, och utaf hvilket 29 band nu förvaras i universitetsbiblioteket i Rostock. Den år 1498 aflidne teologie professorn i Leipzig THOMAS WERNER från Braunsberg efterlämnade likale-

---

[1] *Hist. handl.*, 18: 1, s. 23, nom. 59.

[2] Ej såsom Baronne WEDEL-JARLSBERG i *Une page de l'histoire des frères prêcheurs: La Province de Dacia* (1899), s. 234, säger: Clemens Henrici Ryting peut prendre ses grades à l'université d'Upsala.

[3] *Ups. univ. hist.*, 1: 47.

[4] G. KOHFELDT, *Der Lübecker Vikar Conrad Stenhop, ein mittelalterlicher Illuminator und Büchersammler*. 1903, s. 281—285.

des ett storartadt bibliotek på omkring 50 band[1]. Rytinghs boksamling torde därför med rätta kunna sättas i ett af de främsta rummen, äfven om täflan gäller den tidens utländska privatbibliotek.

Icke mindre än tre urkunder äro bevarade, i hvilka delar af Rytinghs boksamling finnas förtecknade. Af dessa äro två (B och C) förut offentliggjorda, under det att den tredje (A) här för första gången publiceras. De två redan kända förteckningarne må dock äfven här aftryckas, dels emedan de förut utgifvits utan förklarande noter, dels emedan de sammanförda på ett ställe underlätta öfversikten af föreliggande framställning. Dessutom är den ena af dessa urkunder (B) ganska bristfälligt återgifven samt förekommer i en akademisk afhandling från 1793, hvilken naturligtvis numera är svåråtkomlig. För att yttermera underlätta öfverskådligheten hafva de olika böckerna numrerats. I noter har jag sökt att så långt det varit mig möjligt identifiera de skilda arbetena. Vid redigeringen af urkunderna har jag upplöst förkortningarne utan att angifva dem med kursivstil; blott på de ställen, där öfverhufvud tvekan om läsningen kan ifrågakomma, har detta skett. Interpunkteringen af texterna är också gjord af mig.

A.

Den äldsta af de tre urkunder, hvari böcker tillhörande Clemens Rytingh omtalas, är skrifven omkring år 1484 och är till sin natur svårbestämd. Den synes vara en promemoria eller ett inventarium på Rytingh tillhöriga saker, böcker såväl som annan lösegendom, hvilka han under sina resor kvarlämnat till förvar eller såsom deposition på skilda ställen och hos olika personer. För föreliggande undersökning är emellertid frågan om urkundens natur af underordnad betydelse; hufvudsaken är här, att de uppräknade böckerna tillhört Rytingh.

---

[1] Af dessa 50 band testamenterade han ett 30-tal till franciskanerklostret i Braunsberg, hvilket klosters bibliotek sedan öfvergick i jesuitkollegiets, ägo i samma stad. Äfven till Ermelandsbiskoparnes bibliotek i Frauenburg skänkte han en mindre del af sina böcker. År 1626 eröfrades såväl jesuitkollegiets bibliotek i Braunsberg som nämnda bibliotek i Frauenburg af Gustaf Adolf och skänktes till Uppsala universitet. Största delen af Thomas Werners böcker befinner sig således nu i universitetsbibliotekets samlingar. Dessa böcker äro i de flesta fall samlingsband, som datera sig från 1470- och 80-talen, hvaraf deras stora värde lätt inses. — Detta bibliotek ämnar jag framdeles göra till föremål för en särskild studie.

Förteckningen är skrifven på främre pärmens innersida af UB:s ex. af paleotypen

ROBERTUS HOLKOT, *Opus super sapientiam Salomonis*. Speier, Peter Drach, 26 febr. 1483. Fol. Hain *8757. Proctor 2352. UB 34 : 28. — Denna bok, som nedan förekommer på listan B under nummer 14, är en i starkt, ljusbrunt kalfskinn bunden kedjebok, vackert rubricerad och i öfrigt väl bibehållen. Öfverst på första tryckta sidan finnes Rytinghs namn: Liber lectoris fratris clementis rytingh ordinis predicatorum holmensis.

Förteckningen synes vara af Rytinghs egen hand, ehuru stilen något afviker från hans vanliga. Det tunna papperet (makulatur från en lågtysk inkunabel), på hvilket den är skrifven, har nämligen mera spridt bläcket, och urkunden, som räknar 25 rader, hvaraf de 7 sista äro öfverstrukna[1], förefaller dessutom konceptartad. Den är affattad på ett med svenska ord uppblandadt medeltidslatin och är odaterad, men kan approximativt bestämmas till omkring år 1484, eller närmare uttryckt: efter midten af år 1483 och före den 23 april 1485. Den bok, hvari den är skrifven, är nämligen tryckt den 26 febr. 1483 och deponerad i Skara domkapitel den 23 april 1485 (se nedan B). Uppteckningen är af följande lydelse:

Jn manibus reverendi doctoris holmensis[a] deposui [1] sermones sancti bernardi, [2] Vitam iesu, [3] mariale magni, [4] Vitas patrum cum additamentis, [5] Scolasticam hystoriam, [6] Dietam salutis cum [7] quadragesimali roberti, [8] Tabulam librorum sancti thome, [9] Scrutinium scripturarum et [10] exposiciones super alexandrum et [11] donatum; marqwardo olafsson[b] xii marcas bo*nas* et 2 r*atio*ne conuiuii sancti georgii[c], Vxori wilkini jn fræmmedeby[d] sellam bonam, locaranca[e], vlfsfodher subducendum, Domino cristofero[f] arosie sudarium, Dicticas, wlfsfældh cum subductura, duo paria lappastøwler Proconsul dedit etc.; Niels swensson scripsit laurencio smælthare arosie, vt 8 liispund pro interfecto in grwwa [solveret]; Jordano petri proconsuli in køpingh tradidi tunicam cum capa viatica Priori insulensi[g] presentanda; Lectori hermanno[h] capam de arnisth; Arosie jn manv prioris reliqui, [12] conradum; Jn manv lectoris ibidem [13] vitas fratrum et [14] psalterium virginis, quod modo habet frater olaus Diui*n*ari*us*[i] jn monte cupri. Holmis [15] responsorium curiosorum [reliqui] et clemens benedicti [habet] [16] librum emptum lubæk pro 5 postulatis.

Haraldus aurifaber hospes skarensis habet mei [!] ex parte tria vehicula cum requisitis, 6[j] tabulas pictas et vnum spaarlakan, capam mayorem

[1] Öfverstrykningen synes vara gjord samtidigt med affattandet af urkunden hvilken äfven i sin helhet är nedskrifven på en och samma gång.

de leisth, badhalakan, vtres, tria paria weper, tria vel quatuor ørnagooth, warskinsfeld subductam cum blanca subductura, vnum tapetum, vnum ængilsth aaklædhe; ragnildh hænriks duos cucinos[k] bonos; Dominus laurencius anberni tenetur mihi jn duabus bonis marcis. [l]Jn manibus fratris gudmundi benedicti[m] [17] speculum hystoriale jn duabus partibus, [18] summam anthonini in quatuor partibus, [19] catholicon, [20] mammetractum, [21] sermones socci de sanctis, [22] sermones leonardi de sanctis, [23] quadragesimale leonardi, [24] quadragesimale griiskinj, [25] linconiensem in duobus libris, [26] Albertum magnum super mulierem fortem, [27] sermones alberti de tempore et sanctis, [28] psalterium glosatum, [29] sermones angelicos, [30] fortalicium fidei, [31] dyalogum cesarii, Scrinium, Pallium, tres cucinos[k], tapetum to*nsil*e, amphoram cum lucerinis candelabris.

1. Bernardus Clarevallensis, *Sermones* antingen *de tempore et de sanctis* eller *super cantica canticorum.* — 2. Bonaventura, *Vita Christi s. meditationes vitæ Jesu Christi.* — 3. Albertus Magnus, *Mariale s. de laudibus beatæ virginis Mariæ.* — 4. En bekant medeltida legendsamling, författad af kyrkofadern Hieronymus. — 5. Petrus Comestor, *Historia scholastica.* — 6. Bonaventura, *Diæta salutis.* — 7. Robertus Caracciolus de Licio, *Quadragesimale.* — 8. Petrus Bergomensis, *Tabula super omnia opera Thomæ Aqvinatis.* — 9. Paulus Burgensis de S. Maria, *Dialogus qui vocatur Scrutinium scripturarum.* — 10. *Expositio super Doctrinale* Alexandri de Villa-Dei Galli et [11] *super* Donatum, *De octo partibus orationis,* två bekanta medeltida grammatikor. — 12. Här åsyftas antagligen något arbete af Eusebius Conradus, troligen *De dignitate canonicorum regularium* . . . — 13. Troligen afses någon handskrift. — 14. Är med säkerhet en handskrift, alldenstund den enda kända före år 1500 tryckta upplagan af denna bok, Alanus de Rupe, *Psalterium beatæ virginis Mariæ,* är den i Gripsholm (Mariefreds kloster) år 1498 tryckta. — 15. Conradus de Halberstadt, *Responsorium curiosorum.* — 16. Har jag ej kunnat anträffa. — 17. Vincentius Bellovacensis, *Speculum historiale.* — 18. Antoninus Florentinus, *Summa theologica.* — 19. Johannes Balbus de Janua, *Summa quæ vocatur Catholicon.* — 20. Johannes Marchesini, *Mammotrectus super bibliam.* — 21. Conradus [Soccus] de Brundelsheim, *Sermones de sanctis.* — 22. Leonardus de Utino, *Sermones de sanctis.* — 23. Samme förf:s *Quadragesimale aureum.* — 24. Johannes Gritsch, *Quadragesimale.* — 25. Trol. handskr., då af Robertus Linconiensis intet tryckt arbete är kändt före 1494. — 26. Albertus Magnus, *Super mulierem fortem.* — 27. Samme förf:s *Sermones notabiles de tempore et sanctis.* — 28. Någon upplaga af Psaltaren. — 29. Möjligen afses härmed Angelus de Clavasio, *Summa angelica.* — 30. Alphonsus de Spina, *Fortalicium fidei contra hostes fidei christianæ.* — 31. Cæsarius Cisterciensis, *Dialogus miraculorum.*

[a] Reverendus doctor holmensis är med all sannolikhet priorn i Stockholms dominikanerkloster doktor LAURENTIUS MAGNI. — [b] MARQUARD OLSSON på Knifva af danska släkten Stierna. Var bergsman på Kopparberget 1474—90 samt gift med Barbro, dotter till dalafogden Erik Bengtsson (Oxenstierna) och Gertrud Jönsdotter (Puke). (*Diplomat. dalecarl.*, Geneal. tab. xxxvii) — [c] S:t Görans gille på Kopparberget, hvars stadgar äro aftryckta senast af KLEMMING i *Småstycken på fornsvenska*, s. 127 ff. — [d] VILKIN OLSSONS hustru på Främby (Fremmendeby) vid Kopparberget. Denne var fogde där 1463 samt domare omkr. 1474—96. (*Diplomat. dalecarl.*, Reg., s. 46.) — [e] Lokaranka = ett slags seltyg, enl. RIETZ. — [f] Dominus Cristoferus Arosie är möjligen den CRISTOFERUS LINTORP, som år 1504 kallades från Västerås till domprost i Uppsala. (CELSES *Bullarium*, s. 212, mom. 3 o. 4.) — [g] Prior Insulensis är priorn i Västerås dominikanerkloster, hvilket oftast kallas Conuentus insulensis apud Arosiam, emedan det var beläget på den holme, som Svartån bildar vid utloppet. (STYFFE, *Skandinavien under unionstiden*, uppl. 2, s. 250.) — [h] Lector Hermannus är möjligen dominikanerbrodern HERMANNUS PETRI, omnämnd i KARLSSONS anf. arb., s. 32, mom. 11, och s. 33, mom. 28 och 31. — [i] Denne Olaus är troligen samme frater OLAUS MATHIE INSULENSIS, som 1487 tillsammans med ofvan nämnde Hermannus Petri får tillstånd att studera i Perusia; 1488 hänvisas de till Köln eller, om de där ej kunna mottagas, till Louvain; 1489 får Olaus Mathie tillstånd att vistas vid hvilket universitet som helst utanför orden. (KARLSSONS anf. arb., s. 33, mom. 28 och 31, s. 35, mom. 52.) — [j] Före 6 tyckes stå en annan öfverstruken siffra, trol. 4. — [k] Cucinos, ml. cussinus, lt. Kussen = kudde. (SCHILLER und LÜBBEN.) — [l] Det, som följer härefter, är öfverstruket. — [m] GUDMUNDUS BENEDICTI är trol. domprost i Skara. En frater Gotmundus transporteras år 1495 från Skara dominikanerkloster till det i Västerås. (KARLSSONS anf. arb., s. 40, mom. 5.) 1496 utnämnes en fr. Gudmundus lector till ordensprovinsial. (Anf. arb., s. 41, mom. 13.)

Granska vi nu denna urkunds innehåll, finna vi, att den sönderfaller i hufvudsakligen tre delar. I den första delen antecknar Rytingh en deposition af 11 böcker in manibus reverendi doctoris holmensis, d. v. s. i svartbrödraklostret i Stockholm, hvars lektor han var. Den doktor, som här åsyftas, är utan tvifvel klostrets dåvarande prior LAURENTIUS MAGNI, som ofta tituleras doktor, och som ju själf var en stor bokälskare. — I den andra delen nämnas hufvudsakligen personer från Bergslagen och Västerås, däribland några framstående bergsmän samt priorn och åtskilliga bröder i Västerås dominikanerkloster. Det är i synnerhet i denna del af urkunden, som svårigheter uppstå vid bestämmandet af densammas art och natur. Särskildt svår att afgöra är frågan, huruvida de här gjorda annoteringarna röra gåfvor eller enbart depositioner, d. v. s. i förvar lämnade saker, och hvilken roll 'proconsul' eller borgmästaren spelat. Emellertid är denna fråga, såsom redan antydts, af mindre vikt för mitt ändamål. —

I Skara har Rytingh vistats någon tid, hvilket framgår af urkundens sista del. Hos sin värd där, Harald guldsmed, har han nämligen kvarlämnat en mängd saker, däribland tre vagnar med tillbehör. I denna del af urkunden annoteras äfven en deposition af 15 böcker in manibus fratris GUDMUNDI BENEDICTI i Skara. Som emellertid verbet i denna sats icke är utsatt, är det osäkert, om depositionen redan är verkställd eller endast påtänkt. Dessutom äro de rader, som innehålla depositionen, öfverkorsade. Om anledningen härtill får jag tillfälle att tala nedan vid redogörelsen för urkunden B, i hvilken dessa 15 böcker med några få undantag återfinnas. — Hvad de försök angår, som jag gjort att identifiera några af de i urkunden nämnda munkarne, stödja de sig på det faktum, att dessa voro dominikaner och tillhörde klostren i Västerås eller Skara.

B.

Den andra urkunden (B) utgöres af en afskrift af ett kvitto på böcker, som Clemens Rytingh med ordensprovinsialen Nicolaus Cristiernis tillstånd deponerat eller lånat till Skara domkapitel den 23 april 1485. Denna urkund finnes förut offentliggjord i FANT-MELLINS disputation *De statu rei litterariæ in Svecia sub moderamine Stenonis Sture, senioris*, Upsaliæ 1793. Kvittot är utfärdadt af 'prepositus, archydyaconus [et] canonici capituli Skarensis' åt Rytingh, som i detsamma benämnes kapitlets 'magnus amicus et socius'. Urkunden finnes på de två sista sidorna[1] af

AEGIDIUS AURIFABER, *Speculum exemplorum*. Deventer, Richardus Pafraet, 2 maj 1481. Fol. Campbell 1568. Proctor 8948. UB 33:187. — Brunt kalfskinnsband med stämplar; rubricerad; har varit catenatus[2].

Ehuru ingen anteckning i denna paleotyp visar, att den tillhört Rytingh, torde detta dock knappast kunna betviflas. På förteckningen C (under nr 11) här nedan upptages nämligen bland Rytinghs böcker en *speculum exemplorum*, hvarmed säkerligen åsyftas detta exemplar. Ännu ett skäl, som talar för att nämnda paleotyp verkligen tillhört Rytingh, är, att den senare kommit till Vadstena klosterbibliotek, hvilket framgår af det bekanta signum den bär på främre

[1] För korthets skull betecknas dessa med a och b (b^1 = 1:sta kol., b^2 = 2:dra).

[2] På det bakre försättsbladet af pergament finnas följande svenska namn antecknade med hand från slutet af 1400talet: pedher oloffsson, hustrv karin, frv birgitta hustru eskils defuncta, anna petri, ionffrv birgitta, mychil erichsson.

pärmens innersida: O IIII° 3⁹ in or^ne^. En annan af Rytinghs n bevarade böcker har nämligen också hamnat i Vadstena; se häron sid. 137 och 138. Den i denna bok befintliga urkunden B, antag ligen en i Skara verkställd kopia af det till Rytingh utfärdade origi nalkvittot, gör äfven troligt, att den ingått i Rytinghs nämnda Skara deposition, ehuru den icke figurerar bland de i B uppräknade böckerna Om så är, följer åter häraf, att denna urkund är ofullständig. Efte slutsumman 21, som afser antalet volymer och ej särskilda arbeten tyckes således en ny ofullbordad uppräkning börja med 'Item alber tum' etc. De till domkapitlet utlånade böckernas antal har därfö måhända varit större än som framgår af afskriften.

[a:] Jn Nomine Domini Amen. Nos prepositus, Archydyaconus, Cano nici Capitulj ecclesie Skarensis recognoscimus in hiis scriptis, quod venera bilis pater frater clemens rytingh Sacre theologie lector eximius conuentu Stokholmensis ordinis predicatorum, Magnus amicus et socius noster, quos dam suos personales libros, quorum tytuli cum eorum numero inferiu sunt conscripti, in ecclesia scarensi cum consensu sui superioris Venerabili patris fratris Nicolai cristierni[a] prioris prouincialis deposuit et nobis per mo dum depositi sub bona fide manualiter assignavit, Talem condicionem adi ciens, Quod si forte aliquis de gremio, qui eorum aliquem velit vsucaper medio tempore quo functus esset officio vicariatus, ratum et gratum habe ret soluto precio conpetenti, quem cum rediret pro tanto redimere possi Quos quidem libros sub modo, condicione, tytulo et numero In hiis scriptis d lucide protestamur nos sicvt premittitur acceptasse sub ypotheca et [b¹:] obliga cione, bonorum nostrorum iuris ordine semper saluo, eidem patri fratri clement cum ipsos a nobis exigeret, saluos et integro numero restituendos teno presencium obligamus. In cuius recognicionis euidenciam firmiorem presen tes nostras recognitorias concedimus nostri capitularis municione roborata Datum in ciuitate Skarensi Anno eiusdem Mcdlxxxv⁰ Mensis Aprilis di xx^iij^.

Anno Quo supra In profesto beati georgij martyris[b] recepti sunt lib fratris clementis sacre theologie lectoris eximij prefati in hoc registro pr priis suis tytulis resignati et in ecclesia scarensi repositi et in tutelam pr positi nomine capituli Scarensis manualiter assignati.

[1] Primo speculum historiale in duabus partibus.
[2] Item Summa antoninj in quatuor partibus.
[3] Item quadragesimale grisk.
[4] Item quadragesimale leonardi de legibus.
[5] Item consolaciones theologie.

[6] Item sermones leonardi de sanctis qui post mortem eiusdem domini fratris clementis *pertinet* ecclesie vpsalensj.
[7] Item summa pisanj.
[8] Item fortalicium fidei.
[9] Item mammetractus.
[10] Item soccus De sanctis.
[11] Item pars estivalis sermonum Socci de tempore.
[12] Item dyalogus tytuli.
[13] Item sermones hugonis de prato.
[14] Item holkoth super libros sapientie.
[b²:] [15—16] Dominus Matias[c] sueta[?][d] cum licentia domini prepositi et lectoris fratris clementis [habet] Sermones alberti et Johannem de turre cremata super psalterium.
[17] Item frater gudmundus benedicti[e] Skarensis concessione habet Catholicon.

Summa librorum prescriptorum totalis 21 librj.

[18] Item albertum super mulierem fortem.

1. = A 17. — 2. = A 18. — 3. = A 24. — 4. = A 23. — 5. Johannes de Tambaco, *Liber de consolatione theologiæ.* — 6. = A 22. — 7. Bartholomæus Pisanus de S. Concordio, *Summa de casibus conscientiæ.* 8. = A 30. — 9. = A 20. — 10. = A 21. — 11. Conradus [Soccus] de Brundelsheim, *Sermones de tempore.* P. 2. — 12. Trol. = A 31. — 13. Hugo de Prato Florido, *Sermones de tempore super evangelia et epistolas.* (UB 33 : 141.) — 14. Robertus Holkoth, *Opus super sapientiam Salomonis.* (UB 34 : 28.) — 15. = A 27. — 16. Johannes de Turrecremata, *Expositio super toto psalterio.* — 17. = A 19. — 18. = A 26.

[a] Nicolaus Cristierni var således ordensprovinsial för Dacia redan år 1485. Den 3 okt. 1482 hade Laurentius Nicolai Bagge absolverats från detta ämbete, och till vicarius utsägs då den före Bagge fungerande ordensprovinsialen, den gamle Mathias Petri från Roskilde, som efterträddes af Nicolaus Cristierni. Det var för denne, som Laurentius Magni utsågs till vicarius i Sverige någon tid åren 1487 och 1488. — [b] Den 23 april 1485. — [c] Denne dominus Mathias är troligen dekanen Mathias i Uppsala, som dog år 1495, och i hvilkens ägo en annan Rytinghs bok har funnits. (Se sid. 140.) — [d] Läsningen högst osäker. — [e] Redan nämnd i A.

Af de i tredje delen af urkunden A, hvilken jag karakteriserat som ett slags inventarium, uppräknade och sedermera öfverkorsade 15 böckerna (A 17—31) »in manibus fratris Gudmundi Benedicti» återfinnas nu 12 stycken, A 17—24, 26, 27, 30 och 31, bland de böcker, som Rytingh deponerade hos Skara domkapitel. Till dessa komma ytterligare 6 (B 5, 7, 11, 13, 14, 16), som ej upptagas i A,

under det att 3 af de i A förtecknade böckerna ej återfinnas i B (A 25, 28, 29). Jag har redan påpekat, att det enligt A är ovisst, om depositionen hos Gudmundus redan, då A nedskrefs, var verkställd eller blott tillämnad. Öfverkorsningen i A synes nämligen ej kunna förklaras på mer än två sätt: antingen har Rytingh först varit betänkt på att lämna de öfverkorsade böckerna till Gudmundus Benedicti, men ändrat afsikt; eller också hafva dessa någon tid befunnit sig hos nämnde Gudmundus, men senare disponerats på annat sätt, nämligen så att flertalet, eller — då B synes vara ofullständigt — troligtvis alla, utlånats till domkapitlet i Skara; anteckningen har då, såsom icke längre giltig, öfverkorsats.

Intressant är bestämmelsen om B 6 (= A 22), att den efter Rytinghs död skall tillhöra Uppsala domkyrka. På annat sätt kan icke pertinet tolkas, då ju Rytingh ännu lefver 1487. I Fant-Mellins citerade disputation förekommer den felaktiga läsningen permisimus. I den förteckning på domkyrkans bibliotek, som finnes i domkyrkoinventariet för 1693, s. 34 ff., förekommer »*Sermones Discipuli aurei [et] Leonardi de utino de Sanctis per totum annum* 2 Exempl.». Då detta bibliotek som bekant öfverlämnades till universitetsbiblioteket den 10 sept. 1788, är det möjligt, att UB 33 : 52 skulle kunna vara det af Rytingh donerade exemplaret, men då detta icke innehåller några som helst anteckningar om proveniensen, har jag här blott kunnat framkasta en ren förmodan, äfven om band och utstyrsel i öfrigt rätt mycket tala för en Rytinghs bok.

C.

Det största antalet böcker innehåller det tredje dokumentet, som utgöres af en förteckning på 38 Clemens Rytingh tillhöriga, hufvudsakligen teologiska verk. Det har förut aftryckts af Klemming i denna tidskrift, 7 (1886), s. 139—141, under titel *Boksamling 1486.*

Förteckningen är skrifven med Rytinghs egen hand på versosidan af det första (tomma) bladet till

Johannes Molitor, *Tabula super Summa theologica Antonini*. Nürnberg, Anton Koberger, 23 juli 1486. Fol. Hain* 1246(5). KB.

Bandet till denna bok är renoveradt, i det att det pressade och med stämplar försedda mörkbruna kalfskinnet är uppfodradt på nya träskifvor. Det är ett af de vanliga Kobergska förlagsbanden, hvilka lätt igenkännas på en ofta återkommande karakteristisk stämpel, föreställande en grip.

Denna bok finnes icke särskildt nämnd i någon af förteckningarne A, B eller C; troligtvis är den inbegripen under C 2. Öfverst på den första tryckta sidan (bl. 2 a) har Rytingh skrifvit sitt namn: Liber lectoris fratris clementis Rytingh ordinis predicatorum stokholmensis. Förteckningen kan dock ej med Klemming sägas bestämdt datera sig från år 1486, bokens tryckår; snarare är den från något senare år, tidigast 1487. Så snabb var nog icke bokförbindelsen med vårt land denna tid, att ett nytryckt arbete på mindre än ett halft år kunde finna sig väg till Stockholm, såvida det icke direkt var beställdt för svensk räkning.

Libri infra scripti sunt fratris Clementis Rytingh ordinis predicatorum lectoris Stokholmensis. Oretur pro eo et suis benefactoribus.

[1] Cronica domini anthonini in tribus partibus.
[2] Summa eiusdem in quatuor partibus.
[3] Continuum sancti thome.
[4] Hugo cardinalis super ewangelia.
[5] Lyra in quatuor partibus.
[6] moralisaciones lyre.
[7] tabula lyre.
[8] Speculum hystoriale in duabus partibus.
[9] Speculum naturale in duabus partibus.
[10] Speculum morale.
[11] Speculum exemplorum.
[12] Quadragesimale Grysk.
[13] Sermones leonardi de sanctis.
[14] Soccus de tempore.
[15] Soccus de sanctis.
[16] Sermones Nyder de Sanctis.
[17] preceptorium nider.
[18] Catholicon.
[19] mammetractus.
[20] Fasciculum temporum cum aliis.
[21] Summa de apibus.
[22] Quatuor partes gersonis cancellarii parisiensis.
[23] Consolaciones theologie.
[24] Similitudines rerum.
[25] Summa pysani.
[26] Tesaurus nouus de tempore et sanctis in duabus partibus.
[27] Quadragesimale eiusdem.
[28] Mariale alberti magni.

[29] Johannes de turri cremata super auctoritate pape cum [30] tractatulo alberti magni.

[31] Sermones Gw[i]ddonis de prato.

[32] Confessionale domini anthonini cum [33] vita sancte katerine filie sancte Birgitte.

[34] Discipulus de erudicione et [35] super epistolas pauli.

[36] Bernardus super missus est et [37] Vincencius super aue.

[38] Passionarius cum additamentis.

1. ANTONINUS FLORENTINUS, *Chronicon s. opus historiarum*. P. 1—3. — 2. = A 18 = B 2[1]. — 3. THOMAS DE AQUINO, *Catena aurea s. Continuum in quatuor evangelistas*. — 4. HUGO DE SANCTO CARO, *Postilla super IV evangelia*. — 5. NICOLAUS DE LYRA, *Glossæ in universa biblia*. P. 1—4. — 6. Samme förf:s *Moralia super totam bibliam*. — 7. *Repertorium in postillam* NICOLAI DE LYRA. — 8. = A 17 = B 1. — 9—10. af VINCENTIUS BELLOVACENSIS. — 11. AEGIDIUS AURIFABER, *Speculum exemplorum, ex diversis libris in unum laboriose collectum*. (UB 33 : 187.) — 12. = A 24 = B 3. — 13. = A 22 = B 6. — 14. = B 11. — 15. = A 21 = B 10. — 16. JOHANNES NIDER, *Sermones de sanctis*. — 17. Samme förf:s *Præceptorium legis s. expositio decalogi*. — 18. = A 19 = B 17. — 19. = A 20 = B 9. — 20. WERNER ROLEVINCK, *Fasciculus temporum omnes antiquorum chronicas complectens*. — 21. THOMAS CANTIPRATENSIS, *Bonum universale de proprietatibus apum* (?). — 22. JOHANNES GERSON, *Opera*. P. 1—4. — 23. = B 5. — 24. JOHANNES DE SAN GEMIANO [HELWICH], *Summa de exemplis et similitudinibus rerum*. (UB 34 : 25.) — 25. = B 7. — 26. PETRUS DE PALUDE, *Sermones thesauri novi de tempore et de sanctis*. — 27. = A 23 = B 4 (?). — 28. = A 3. — 29. JOHANNES DE TURRECREMATA, *De potestate papæ et concilii generalis*. — 30. Någon af ALBERTUS MAGNUS talrika skrifter, möjl. A 26 = B 18 eller *Compendium theologicæ veritatis* (se nedan s. 137). — 31. Gwiddonis felskrifning för Hugonis, sål. = B 13. — 32. ANTONINUS FLORENTINUS, *Confessionale*. — 33. Ett ex. af den af Ghotan i Stockholm tryckta *Vita Katharine*. — 34. JOHANNES HEROLT, alias Discipulus, *Liber de eruditione Christifidelium*. — 35. Förf. antagligen kyrkofadern CHRYSOSTOMUS. — 36. BERNARDUS CLAREVALLENSIS, *Homeliæ super evangelio Missus est angelus Gabriel*. — 37. Trol. VINCENTIUS BELLOVACENSIS, *Liber laudum virginis gloriosæ*. — 38. Förf. möjl. PETRUS KEYERSLACH eller JOHANNES KANNEMANN, *Passio Christi*; eller afses här kanske det anonyma arbetet *Passio domini Jesu Christi secundum quatuor evangelistas*.

---

[1] Om de båda under 1 och 2 anförda böckerna anmärker Klemming, att de finnas kvar i KB. Detta är dock icke fallet, ty de böcker Klemming åsyftar äro de, som skänktes af Laurentius Magni till svartbrödraklostret i Stockholm 1491 och 1482. Möjligen kan 1, den 1491 skänkta boken, hafva kommit i Laurentius ägo från Rytingh, ehuru därom ej finnes någon anteckning i boken, men icke 2, som redan 1482 donerats till svartbrödraklostret och således icke gärna 1487 kan tillhöra Rytingh. (Se *Samlaren*, 23 (1902), s. 127 f.)

I denna förteckning uppräknas 13 af de böcker, som Rytingh år 1485 deponerade hos Skara domkapitel. Af dessa 13 finnas 9 tillika upptagna i den senare, öfverkorsade delen af urkunden A. Blott en af de i förra delen af detta dokument nämnda böckerna (A 3) förekommer äfven i C (C 28). Icke mindre än 24 böcker figurera i C, hvilka ej förekomma i någon af de båda andra förteckningarne.

Af den omständigheten, att 13 böcker från förteckningen B återfinnas i C, torde den slutsatsen kunna dragas, att Skaradepositionen redan var återgången, när C skrefs, hvilket tidigast skett 1487, såsom ofvan påpekats. Tvänne andra skäl finnas, som äfven tala för riktigheten af denna slutsats. Det ena skälet är, att i Skara stiftsbibliotek, som jämväl förvarar resterna af domkyrkans gamla librarium, ingen af dessa böcker nu finnes kvar. Det andra är, att tvänne af de i C förtecknade arbetena, C 11 (*Speculum exemplorum*) och C 31 (= B 13), senare införlifvats med Vadstena klosters bibliotek, hvars kända signum de båda bära. Huru dessa böcker kommit att hamna i Vadstena, kunna vi med nu till buds stående hjälpmedel ej afgöra; endast tidpunkten härför låter sig tillnärmelsevis bestämma. I C 31 finnes nämligen en anteckning (se sid. 139, iv), enligt hvilken läsningen af boken i fråga tog sin början i klostret fastlagssöndagen 1494. Mellan åren 1487 och 1494 torde således dessa böcker hafva kommit till Vadstenabiblioteket. — Hvad åter den i förra delen af A nämnda Stockholmsdepositionen beträffar, synes den ännu vara gällande, om man undantager A 3 (= C 28); omöjligt är dock icke, att här afses tvänne olika upplagor af en och samma bok.

En fråga, som erbjuder svårigheter, är att afgöra, i hvilket syfte förteckningen C tillkommit. Något inventarium på Rytinghs bibliotek är den icke, då den blott omfattar en del af hans böcker. De i inledningsraderna befintliga orden 'oretur pro eo et suis benefactoribus' låta oss dock förmoda, att den har afseende på ett lån, en donation eller möjligen ett testamente, hvarom vi nu intet veta. Denna möjlighet, sammanställd med det nyss nämnda faktum, att tvänne af de i C förtecknade böckerna senare kommit i Vadstena klosterbiblioteks ägo, kunde göra det frestande att sätta C i samband med en dylik bokdonation, gjord af Rytingh denna gång till förmån för Vadstena kloster, ehuru inga positiva bevis finnas för ett sådant antagande. Af de till ett tjugutal uppgående Vadstena-paleotyper, som nu tillhöra UB, finnas emellertid — utom C 11 och C 31 — endast två, hvars

titlar stämma med i C förtecknade böcker[1]. Också synes väl det sannolikaste vara, att Rytingh i sitt testamente ihågkommit sitt eget kloster framför andra, och att C afser Stockholms svartbrödrakloster, hvars bibliotek redan förut förvarade en del af Rytinghs böcker, nämligen de i förra delen af A uppräknade.

På de tre här meddelade förteckningarne öfver Rytinghs böcker förekomma inalles 61 olika arbeten, af hvilka en del utgöres af verk om flere volymer. Vidare har åtminstone en bok anträffats (se sid. 140), som ej återfinnes i någon af dessa förteckningar, och intet talar emot möjligheten af, att flera dylika en gång funnits. Vi torde därför kunna antaga, att Rytinghs böcker uppgått i rundt tal till en så aktningsbjudande siffra som 80 band.

* * *

Af hela detta bibliotek återstå nu, så vidt jag kunnat finna, blott 7 böcker, hvilka genom de anteckningar de innehålla visa sig en gång hafva tillhört Clemens Rytingh. 5 finnas i UB, 1 i KB och 1 i Västerås läroverksbibliotek[2]. Tre äro redan närmare beskrifna, nämligen de, som innehålla urkunderna A, B och C (se sid. 128, 131 och 134).

De öfriga fyra äro följande:

1. Hugo de Prato Florido, *Sermones de tempore super evangelia et epistolas.* Zwolle, u. tr. [Pieter van Os van Breda], 1480. Fol. Campbell 1003*. UB 33 : 141. (B 13; C 31.) — Brunt kalfskinnsband med stämplar; rubricerad; har varit catenatus. — På fem ställen finnas anteckningar om bokens proveniens och senare öden:
   i. På främre pärmens innersida: Liber fratris Clementis Rytthingh Lectoris conuentus Stockholmensis ordinis predicatorum.
   ii. På bakre pärmen, öfverst: Liber fratris clementis Rytyngh holmensis o[rdini]s pred[icatorum].
   iii. På första tomma sidan Vadstena klosterbiblioteks signum: 2^9 in ordine Niiii.

[1] UB 33 : 236 (= C 32); 35 : 204 (= C 13).

[2] I Skara stiftsbibliotek har ej anträffats någon Rytingh tillhörig bok. Linköpings och Strängnäs bibl. har jag ej haft tillfälle att besöka, men anser föga troligt, att några dylika böcker äro att finna där, då Rytingh ej veterligen haft några förbindelser med vare sig Linköping eller Strängnäs.

iv. På främre pärmens innersida nedtill, på en särskildt ditklistrad lapp: Incepimus legere in sermonibus hugonis de prato super epistolas jn dominica quadragesime seu dominica Esto mihi Anno domini m°cdxcquarto. Synes vara skrifvet med samma bläck och af samma hand som Vadstenabibliotekets signum.

v. På första sidan med hand från slutet af 1500talet eller början af 1600talet:
ericus olaui rector scolarium stokholmensis.
ericus andree cognatus scolaris holmensis.

Af Rytingh först deponerad i Skara domkapitel (B 13) har denna bok sedan kommit till Vadstena klosters bibliotek, såsom synes af dettas bekanta signum (iii) samt af anteckningen iv, som säkert är gjord i Vadstena kloster. Med Vadstenabiblioteket har den så följt till Gråmunkeholmen och synes äfven en tid hafva varit begagnad i Stockholms skola (v). Genom Gustaf Adolfs donation kom den slutligen till Uppsala.

2. Johannes de San Gemiano [Helwich]. *Summa de exemplis et similitudinibus rerum.* U. o., tr., å. [Köln, Johann Koelhoff, omkr. 1485]. Fol. Voullième, Buchdruck Kölns, 686. UB 34 : 25. (C 24.) — Brunt kalfskinnsband; rubricerad; catenatus.

Öfverst på första tryckta bladet: Liber lectoris fratris clementis Rytingh ordinis predicatorum holmensis. Denna boks väg synes med all sannolikhet vara: Stockholms svartbrödrakloster — Gråmunkeholmen — Uppsala.

3. Ett band innehållande:

a. Albertus Magnus, *Compendium theologicæ veritatis.* U. o., tr., å. [Deventer, Richardus Pafraet, omkr. 1480]. Fol. Campbell 473*. Proctor 8960.

b. Bernoldus, *Distinctiones de tempore et de sanctis.* U. o., tr., å. [Deventer, Richardus Pafraet, omkr. 1480]. Fol. Campbell 285*. Proctor 8961.

UB 33 : 120. — Bunden i brunt kalfskinn med stämplar; rubricerad; har varit catenatus. — Följande anteckningar finnas:

i. Öfverst på första tryckta sidan (signerad aij): Liber lectoris fratris clementis rytingh.

ii. På främre pärmens innersida med hand från 1500talet: Iste liber erat quondam collegij stocholmensis.

iii. Nederst på sidan aij: Ex Libris Serenissimi Regis Sigismundi.

Denna bok är icke upptagen på någon af de tre förteckningarne, såvida icke C 30 (*tractatulus Alberti Magni*) möjligen har afseende på densamma. Från svartbrödraklostret torde den hafva kommit till Gråmunkeholmen. Här har den en tid tillhört Stockholmskollegiets bibliotek (ii), hvarifrån den införlifvats med konung Sigismunds privatbibliotek (iii), af hvilket en icke ringa del nu förvaras i Uppsala.

4. Cyprianus, *Epistolæ*, etc. U. o., tr., å. [Deventer, Richardus Pafraet, omkr. 1479]. Fol. Campbell 520*. Proctor 8954. Västerås lärov.-bibl. — Brunt kalfskinnsband med stämplar; rubricerad. — Anteckningar:

i. På det tomma försättsbladet med stor präntad stil (öfverstruket): Liber Fratris Clementis Rytinck ordinis predicatorum sacre theologie lectoris.

ii. På främre pärmens innersida, med annan hand: liber mathie decanj vpsalensis legatus ecclesie Arosiensis per eundem per testamentum.

Denne Mathias, decretorum doctor och decanus i Uppsala från år 1487, dog den 16 dec. 1495[1]. Enligt anteckningen ii har han testamenterat denna en gång Rytingh tillhöriga bok till Västerås domkyrka. Det är antagligen samme Mathias, som af Rytingh till låns hade Albertus Magnus predikningar och Turrecrematas utläggningar af psaltaren (se B, s. 133).

[1] Peringskiöld, *Monum. Ullerakerensia*, s. 216.

Miscellanea.

Tvänne korrekturlästa blad af Vita Katherinæ.

Af vårt första svenska tryck, *Vita Katherinæ*, äro endast tvänne fullständiga exemplar, som båda förvaras i Kungl. bibl., hittills kända. Ett ofullständigt[1] finnes i Skara stifts- och gymnasiebibliotek. Dessutom finnas fragment af bl. 3 o. 4, samt bl. 33 o. 38, hvilka antagligen suttit inklistrade i pärmarne på någon bok, i KB.[2]

KLEMMING[3], som utförligt beskrifvit denna sällsynta och för vår svenska boktryckerihistoria så viktiga bok, har bestämt året för densammas tryckning till 1483 på grunder, som torde få anses afgörande. Det är icke ofta, som denna bok omnämnes i medeltida urkunder. Ett exemplar har befunnit sig i Clemens Rytinghs boksamling[4]. Vid den hel. Katharinas translation i Vadstena kloster år 1489 nämnes en bok, »som stod i S. Catharinæ historia»[5]. En del af rikets herrar och prelater närvoro vid de ceremonier och festligheter, som med anledning af denna högtidliga tilldragelse anordnats. Vid deras afresa från klostret begåfvade abbedissan dem med åtskilliga dyrbara presenter, bland hvilka äfven nämnda bok var. Här hafva vi en första utgångspunkt för bokens datering: den kan nämligen ej vara tryckt efter 31 juli 1489. Men en närmare granskning af typerna ger vid handen, att den måste vara äldre, och Klemmings förklaring synes, som sagdt, fullt antaglig, tills nya urkundsrön kunna bestyrka densamma.

Utom nu nämnda exemplar och fragment finnas i en Uppsala universitets bibliotek tillhörig medeltida bokhandskrift, C 654, tvänne

---

[1] I detta ex. saknas bladen 9—14, 25—30 o. 40—47.

[2] På det ena bladet läses följande, delvis utplånade anteckning: Possidet hunc librum iohannes matthie . . . ecclesie stokholmensis quem emit a domino petro . . . Anno incarnacionis domini 1491.

[3] *Ur en antecknares samlingar*, sid. 85 ff.; *Sveriges bibliografi*, s. 3 ff.

[4] Se sid. 136 ofvan.

[5] NICOLAUS RAGVALDI, *Translatio Katerinæ. (Script. rer. svec.*, T. 3, s. 275.)

blad af *Vita Katherinæ*, bl. 12 och 13, inklistrade på pärmarnes innersidor. Dessa blad äga sitt hufvudsakliga intresse däri, att de äro korrekturlästa. Såvidt jag kunnat finna, är intet svenskt inkunabelkorrektur med utsatta rättelser förut kändt. Den här reproducerade sidan (12 a) visar de flesta rättelserna, på den andra (13 a) finnes endast en. Sidan är, såsom synes, icke hel, utan har afskurits i venstra kanten till 1 à 2 bokstäfvers bredd. Samtliga korrektioner hafva blifvit iakttagna i det färdiga trycket. Att man äfven denna tid hade öga för söndriga typer, visa rättelserna å rad 7 och 14.

Handskriften C 654 är från början af 1400-talet och innehåller »Tabula ad inueniendam solis et lunæ coniunctionem», m. m. Enligt en anteckning på dess första sida har den blifvit skänkt till Stockholms gråbrödraklosters librarium år 1491 af gardianen därstädes Kanutus Johannis. Anteckningen är af följande lydelse: »Liber assignatus Conuentuj stokholmensi ad vsum librerie ipsius per fatrem Kanutum Johannis quondam custodem et gardianum ibidem anno domini 1491.» Nämnde Kanutus Johannis har gjort sig mycket förtjänt om sitt klosters bibliotek, till hvilket han skänkte en del värdefulla handskrifter och paleotyper. I några af dessa finnas anteckningar, af hvilka framgår, att han äfven lät renovera och binda dem för klostrets räkning[1]. En del af dessa böcker äro bundna i brunt kalfskinn med stämplar, som synas hafva rönt inflytande från Lübeck. En af stämplarne utgöres nämligen af den tvehöfdade örn, som finnes i Lübecks stadsvapen. C 654 hör till denna klass af band, ehuru sistnämnda stämpel icke finnes på detsamma. Knäppet till bandet är delvis i behåll, men catenan, efter hvilken tydligt märke synes i bakre pärmens öfre kant, saknas. Metallbeslaget kring titellappen på främre pärmen är nästan helt och hållet bortfallet.

Af nyss nämnda anteckningar samt af de i pärmarne befintliga fragmenten af *Vita Katherinæ* framgår tydligt, att vi här hafva att göra med svenska band. Troligen funnos i Stockholms gråbrödrakloster munkar, som voro förfarna i konsten att binda böcker, och som möjligen från Lübeck skaffat sig stämplar. En annan härd för svenskt bokbinderi under medeltiden synes Vadstena hafva varit, hvarom nästa meddelande innehåller några upplysningar.

Isak Collijn.

---

[1] T. ex. C 167, 221, 223, 249, 250, 568, 589, 604, 636, 645, 670. — C 221: Pastorale gregorij quod ligari fecit frater Kanutus Johannis . . . 1489 die sancti Sigfridi; C 568: Hunc librum ligari fecit ac diligenter renouari reuerendus pater frater Kanutus Johannis . . . 1488; C 645: Hunc librum ligari et renouari fecit frater Kanutus Johannis . . . 1488; m. fl.

e surrexit/ponēs sub costis ꝛ renibꝫ capuciū suū duri-
sā pauimēti expandꝫ O q̄ pia cōpassio plēa dilcōe q̄ li-
et modicū exbibuit in effectū/maximū tn̄ amorē ondit
in affectu sicut decuit filiā bonā sup mrē suā Felix igit
ir q̄ mōo talē filiā carne ꝓpagauit/ymo multo felicior
ꝛ eā suis scis exēplis ꝛ sctionia vite xp̄o oim dn̄o spūa-
t generauit ꝛ eiꝰ scō seruicio adaptauit Et qm̄ maxia
edimēta deuocōis ꝛ obsecracōnū sūt mōi ꝛ caris deli
ria studuit ea magnope tāq̄ mortifeꝛ a mēte sua alie-
ar/appetēs pauptatē ꝛ abieccioꝛē vitā ꝓpt deū volū
trie āplecti/ut liberiꝰ xp̄m ꝓpt se pauperē fctm̄ seq me
ret Quē vē secura ē diuicijs mūdi ꝛ delicijs caris re
sciādo q amatoꝛes suos cruciāt ꝛ molestāt Mūdi glo
ā in ꝯtēptu hūit ꝛ spū calcauit/ut dei glāꝫ dilataret ꝛ
magis in via dei ꝓficē possꝫ se ipāꝫ alteriꝰ volūtati ꝑ
iaꝫ subiecit mgnā glāꝫ estimās se ꝓ dn̄o esse paupem
a mōo vilipēdi Possessiōes mūdi ꝛ frm̄ ac ꝓpinqꝛ so
cia a mēte pꝛoꝛsus seqstrauit ꝯsiliū diligēs ꝓ pria vt
mi sui intencōeꝫ in xp̄o sibi dilecto defigeret arcius ꝛ
mis. vnde benignus ille recōpensatoꝛ q diligentibꝫ
dia indigna ꝓpt se assūpta cōmutat in eoꝛ glām ꝛ bo
ē. nō tm̄ in futuro/veꝛ eciā in pn̄ti cōmutauit pau
atē in abiectōꝫ huiꝰ dn̄e venerabilis katherie in pco
ā ꝛ decoꝛē Nā ꝯtigit semel mrē eiꝰ scta bgitta viuēte
poā mr̄one nobilioꝛes rome rogarent eā ut causa re
acōis ex̄ muros cū eis iret/q: multū diligebat ab oī
ꝓpt grās multiplices sibi a deo collatas Nā deuoci
s pcipue moꝛū guitate pcellens habitudine corꝑis

Korrektur af *Vita Katherinæ* [1483], bl. 12 a.

Råd och anvisningar till en svensk bokbindare under medeltiden.

Jtem kære nielz . . .[1] beder iak eder kærlige om thæssæ boken ath i ok sæthin brædhin wppa hænne ok skærin, Jak wil fly edher lyyter[2] aff mæssingstraadh æller naglar til ath fæsta remana mz, Jtem ffæstæn brædhin harth in til bokina falla the ey æpte ryggenom tha thaghin litz aff brædin mz höfwelin wppa the sydhona som Jn withr til bokin; ok draghin wæl læroptz in wödh i lime tz til Jtem tha i hafuin sath wppa brædhin, lather mik tz fa witha mz hanese trægardsdrængin, Jak wil fly eder skinin ther til, kære nielz görin nw som jak tror edher til, Jtem limen ekke permansbladhit til brædit.

Och vidare:

Kære nielz gören wæl ok sæthen brædhin wppa thæssa bok, ok skærin ey formykit aff henne, ok lymen ekke pærmanbladin vöder brædin, inte mer æn læroptz, Jtem görin ekke limedh for starkt, Jtem beder Jak tz i wilin göradh tz första i kunnin, Jak vil wæl fly eder ther lijka[3] fore.

Dessa föreskrifter, skrifna med hand från slutet af 1400-talet, gälla bindningen af nedanstående latinska bibel:

Biblia latina. Nürnberg, Anton Koberger, 6 aug. 1479 (=Kobergers femte latinska bibeledition). Fol. 2 delar. Hain *3072. Copinger, Incunabula biblica, 41. UB. 33: 38—39.

De båda delarne äro bundna i mörkbrunt kalfskinn, uppfodradt på massiva träskifvor, hvilkas innersidor äro öfverdragna med pergament. I skinnet äro intryckta några enkla blindstämplar af fyra olika slag, föreställande stiliserade blommor. Oaktadt ägarens uppmaning att ej fastklistra pergamentet vid träskifvorna, har bokbindaren dock gjort detta, väl i afsikt att dölja ofvanstående på själfva pergamentet skrifna rader.

---

[1] Oläsligt ord. [2] stycken. [3] orig. lyka.

Hvem denne Niels varit, låter sig ej med säkerhet afgöra. Jag har dock funnit en del analoga band[1] i UB. från slutet af 1400- och början af 1500-talet, på hvilka jämte andra stämplar också dessa fyra återfinnas. Äfven själfva bindningssättet talar för, att de härstamma från samme bokbindare eller samma verkstad. De flesta af dessa böcker hafva tillhört Vadstena klosters bibliotek, hvarför all anledning finnes att förmoda, att Niels i någon egenskap varit fästad vid detta kloster. Munken, som ägt boken, synes hafva användt klostrets trägårdsdräng såsom budbärare mellan sig och bokbindaren; häraf synes det framgå, att denne ej tillhört det ordinarie klosterfolket, utan haft sin verksamhet och vistelse utanför klostret. År 1489 invigdes en Nicolaus Laurentii till lekbroder i Vadstena kloster[2] efter att länge hafva tjänat detsamma i allehanda förrättningar. Efter 1498 har han äfven uppgjort en ny jordebok öfver klostrets gårdar. Han afled år 1509 med det eftermälet, att han varit »valde devotus». Denne Nicolaus Laurentii är den ende af klosterfolket i Vadstena, som man har att gissa på för att identifiera vår bokbindare Niels.

I detta sammanhang förtjänar måhända att omnämnas en annan af de af Niels bundna böckerna. Det är Thomas de Aquino, *De veritate catholicæ fidei contra errores infidelium.* [Strassburg, tryckaren af Henricus Ariminensis, omkr. 1479.] Fol. Hain *1385. Proctor 322. UB 33: 76. En anteckning i densamma, »Ex Biblioth. Cath. Eccl[ae] Olom.», visar, att den senare tillhört domkyrkobiblioteket i Olmütz. Någon annan förklaring härpå torde icke kunna gifvas än den, att den varit med bland de böcker, som jesuiterna vid Stockholmskollegiets upplösning under Johan III förde ur landet. När sedermera Torstensson under sina fälttåg i de kejserliga arfländerna eröfrade Olmütz, plundrades biblioteken därstädes och fördes jämte andra bibliotek till Sverige, där de af drottning Kristina fördelades hufvudsakligen mellan Stockholm och stiftsbiblioteken i Strängnäs och Västerås. En del af dessa böcker hafva äfven kommit till UB, däribland denna bok, som dessutom — enligt en anteckning på titelbladet — en tid tillhört Linköpings stiftsbibliotek.

Isak Collijn.

[1] Dylika band hafva bland UB:s paleotyper 33: 38—39, 76, 122, 144, 267, 35: 72—73, 96, 108, och bland handskrifterna C 170, 423, 435, 443, 444, 458, 464, 466, 469, 473, 479, 482, 484, 485, 490.

[2] Silfverstolpe, *Klosterfolket i Vadstena*, s. 147.

Articuli abbreviati på svenska.

Denna i *Sveriges bibliografi*, s. 14, omnämnda aflatsbulla har hittills varit känd i blott tvänne mindre fragment, förvarade i UB och innehållande de 15 första raderna och en del af de 10 sista.[1] För någon tid sedan lyckades undertecknad finna tvänne fullständiga och synnerligen väl bibehållna exemplar af detta vårt första tryck på svenskt språk i pärmarne af

NICOLAUS [DE TUDESCHIS] PANORMITANUS, *Lectura super quinque libros decretalium*. P. 1. Basel, Johann von Amerbach, 1487. Fol. Hain *12315. UB 31: 112. — Denna bok, som tillhört Laurentius Magni och af honom donerats till Stockholms svartbrödrakloster 1496, har jag beskrifvit i förra årgången af *Samlaren*, sid. 128.

Jag meddelar här i största korthet några typografiska upplysningar af vikt om detta sällsynta tryck. *Articuli abbreviati* är ett ettbladstryck på papper i folio, omfattande 54 rader. Det är odateradt och saknar uppgift om tryckort och boktryckare. Tryckytan är 305×220 mm.; 10 rader mäta 49—50 mm. Vattenmärket är ett denna tid vanligt P. Typerna äro gotiska och af tre storlekar. De tillhöra BARTHOLOMÆUS GHOTANS officin och motsvara, enligt PROCTORS beteckning, denne boktryckares typer 3, 5* och 8. Den intressantaste af dessa typer är otvifvelaktigt texttypen 5*, som liknar den i *Vita Katherinæ* använda typen (Proctors typ 5), men som från denna skiljer sig förnämligast genom ett h med neddragen andra stapel. Typen 5*, som är yngre än typ 5, användes af Ghotan för första gången, så vidt kändt är, i *Missale Aboense* (1488) och är på 1490-talet hans vanliga texttyp, så i *Vita Brynolphi* (c. 1491) och i *Reuelationes Birgittæ* (1492). Typ 3 härstammar från Ghotans Magdeburgpress 1480 och 1481, och typ 8 är densamma, som användes i kanon i *Missale Aboense* och *Strengnense*. Abbreviaturer[2] äro, naturligt nog i ett tryck på svenska, sparsamma. I de svenska namnen i *Vita Katherinæ*, ehuru ytterst sparsamt, samt i vår första

[1] De sex första raderna finnas afbildade anf. arb., s. 15.

[2] Dessa äro i det här gjorda aftrycket återgifna med antikva stil.

svenska bok *Aff djäffwlsens frästilse* af år 1495 finnas särskilda typer för å, ä och ö. Detta är icke fallet i *Articuli abbreuiati*, där a eller aa användes för å, e eller ee för ä och o för ö. Häraf kan dock, hvad beträffar tryckets ålder, ingen slutsats dragas, af skäl, som å annat ställe komma att framläggas. Tryckfelens antal är påfallande stort, hvarför det antagandet icke är uteslutet, att de i UB befintliga bladen endast äro korrekturafdrag. Häremot talar dock den omständigheten, att alla tre exemplaren — äfven fragmenten — i hvarje detalj öfverensstämma. Rad 9 förekommer t. ex. en punkt i stället för d i wardhe.

Klemming har i *Sveriges bibliografi* säkerligen oriktigt daterat detta tryck till 1483. Typ 5* förekommer ju, som ofvan nämnts, första gången år 1488. Men äfven andra omständigheter peka på något af åren 1488—1490 såsom tryckår. Då min afsikt är att senare lämna en utförligare redogörelse för detta i flere afseenden intressanta tryck, i hvilken redogörelse hänsyn särskildt kommer att tagas till den aflatshandel, som nämnda år bedrefs i Sverige af påflige kommissarien Antonius Masth och hans utskickade för Raymundus Peraudis, Innocentius VIII:s generalkommissaries, räkning, vill jag endast i förbigående nämna, att de latinska *Articuli abbreuiati*, äfven de tryckta med Ghotans typer, och af hvilka de svenska äro en kortfattad resumé och delvis ordagrann öfversättning, också blifvit funna i pärmarne på en UB tillhörig paleotyp. Dessa latinska *Articuli* äro med säkerhet tryckta 1487 eller 1488, hvilket framgår af en uppgift i slutraderna om tiden för aflatens giltighet.

Då texten af det äldsta kända trycket på svenskt språk ej torde sakna sitt intresse för Samlarens läsare, aftrycker jag den här i dess helhet. I noterna anföras de tryckfel, som originalet visar, men som i texten rättats af mig.

Isak Collijn.

Articuli abbreuiati.

Thenne her ere the artikele ſom giffne[1] ere pa thz fulkomneligeth aflath ſom eer om gullene aredh och ſancte cruciate mz alle andꝛe nadher och machter til ath beſcherme then helghe creſne tro, moth the oretwiſe[2] Thurker och hedninghe[3] gudz nampz owener, holkith aflath gifwith eer allem thom ſom thz wele foꝛtiene. **Jubileus.**

Primo. Uaar alder helgheſte fadher pawen miſkunſamlighe foꝛlener allom hwariom och enom qwinner och men retthe criſne menniſcher, hwar helſzth the kunne wara, ſerdelis nogre kirker till een liknilſe[4] widh the kirker ſom pleghe ſokes i rom om gullene areth Zolke kirker ſchule ſchikkes eller och ſchikkedh war[d]he[5] aff thenne[6] her Commiſſarius[7] ſom machten haffua aff then helghe fadheꝛ pawen The ſamma menniſker ſom the kirker ſoke och then helghe criſne tro vele beſcherme thereſſ almiſer eller gafuoꝛ thil thz helghe aflath giffue wele The menniſker kunne ſa mykith aflath foꝛtiene om the ſielffue til hulpe ath winne then helge graff.

¶ Item ath godhe criſne menniſcher thes beqwemere[8] theres ſielegangn fulkomne maghe, war helgeſte fadher pawen giffuer ſyne commiſſarijs eller ſendebodh och andꝛe ſom wardhe ſkikkedh aff thom mackth ath ſchikke thom godhe ſchꝛifthefedher ſa manghe the wele i hwar och een kirke, hwilke ſchꝛifftefedher[9] haffua mackth ath giffue afloſningh[10], foꝛſth aff alth ban i huru dana mathe thz helſt kan wara, och aff andꝛe ſware ſundher, och aff the ſundher ſom allene ere ondher pawens mackth, och om nogher clerk pꝛeſth eller munck[11] hadhe thereſſ leſningh[12] foꝛſumedh eller tidegerdh, foꝛ ſaderne foꝛſumelſe haffua the mackth ath giffue affloſningh.

¶ Item maghe thenne[13] foꝛſchꝛiffne[14] commiſſarij och ſendebodh allehandhe luſthe igeen taghe eller eſke och om nogher ware kommen i mandꝛap eller irregularis. och the ſom oker ſymonie plege bedꝛiffue mz thom haffua foꝛnempde commiſſarij mackth ath diſpenſere eller affloſe.

¶ Item haffua thenne foꝛnempdhe commiſſarij och ſendebodh mackth til ath affloſe thom ſom[15] oꝛetferdigh vpburdh pa the helge kirkes wegne[16] haffue vpburidh[17] mz oker eller ſymonie ſom foꝛſcriffuet ſtaar

---

[1] giffue. [2] oꝛetwiſe. [3] heduinghe. [4] liknihe.
[5] i stället för d en punkt. [6] thūne. [7] Commīſſarius.
[8] heqwemere. [9] ſthꝛifftefedher. [10] afloſm̄gh. [11] muuck.
[12] leſm̄gh. [13] thm̄e. [14] foꝛſchꝛiffue. [15] fom. [16] wegñe [17] vpbnridh.

Facultas confessionalis que potest acquiri per se

¶ Item woꝛ alder helgesthe fadher pawen wil gerne ath fatighe sieler maghe wardhe holpne tha giffuer han alle rethuise crisne mennisker them som vtaff eth guth hierthe och effthi thereff mackth wile geffue theres gaffuoꝛ och almiser til thette helge afflath til ath beskerme then helge crisne tro, thenne foꝛnempde commissarij haffua mackt at foꝛlene thom scrifthefedhi[1], holke macht haffua thom afflose aff alle thereff sundher saa opthe som behoff goꝛs aff the sundher som ecke gelle vndher then helge fadhers pawens mackht och sidhen af alle sundher i dodzens thime oc saa opthe ath een menniske hon frucklher foꝛ doden her schal jngen[2] menniske twifle vti.

Facultas pꝛo animabus purgatoꝛij

¶ Item war helge fadher pawen warkunner sigh ower the fatighe sieler som ere i skerszeldz pyno. och wil ath the schule wardhe hulpne ath gode crisne mennischer schule mz thereff gaffuoꝛ och almiser mz fasthe ok andꝛe godh gerninghe thom hielpe[3] och mz messer vtaff thereff nodh och bedꝛouilse tha foꝛtiene thz gode afflath som foꝛschriffueth staar the

Facultas associationis

¶ Item war alder helgesthe fadher pawen giffuer allom som theres wener wele hielpe fadher modher systher bꝛodher badhe liffuendes och dode fulkomliget afflath mz all god gerninghe som skeer ower all cristenhethen.

¶ Item alle the pꝛester eller munke som thette helghe afflath luse ok openbare the foꝛtiene likerwiff saa mikith aflath som the som theres almiser geffue mz pꝛedeken eller i scrifthemal.

¶ Item om noghet rwm eller stadh ware banlusth tha schal thette afflath openbares och gode crisne mennisker[4] maghe likwel thereff afflath foꝛtiene eller foꝛwerue mz thereff almiser som ther ware jnthe ban

¶ Item thenne gode herren commissarius hafuer mackth ath betudhe hwadh thenne[5] artichele hafua jnbere.

¶ Item alth thz aflath som eere i kirker eller closter schal vphenges saa lenghe thette staar ok wardher lusth eller foꝛkundeth.

---

[1] scrifthesedi. [2] jugen. [3] thielpe. [4] menuisker. [5] thyme.

Item biudher thette war helge fadher pawuen widh hogeste ludene och ban alle klerke prester munke at the thette aflath openbare och luse neer the wardhe ther til kalladhe

Item forbiudhz allom klerkom predekerom ok scrifthefedher[1] munker och prester widz[2] samme ludne och ban som forscrifueth staar ath the jnthe opbere eller opbere lathe vthen lathe samme gode crisne menniskker gifue thereff almiser och gaffuor i kisterner som ther til wardhe skikkadhe.

Item forbiudher wor alder helgeste fadher pawen allom hwariom och enom Erchiebiscope biscope herrer och forster Riddere och hoo the helsth eere och i hwadz[3] stadighe the ere i sckikkadhe widh alder storsthe ludne och storsthe ban ath jnghen forhindre eller hindre lathe ath thette afflath ey maa luses eller openbares vthen tillathe och mz aldre storsthe mackth och werdughet til hielpe ath the gode crisne menniskker maghe mz theres almiser thette gudelige afflath fortiene och lathe thenne pawens breff beuise.

---

[1] scrifthesedher. [2] för widh. [3] för hwadh.

En Andeligh vijsa om the tree märckeliga Daghar i Vekone[1].

Siunges såsom: gud aff sinne barmhertighet.

Tree Daghar ärhe besyn*n*erligh, som vij med skäl betrachte
at vij leffuom Euin*n*erligh hoss gud, hans bod heer achte
med snille och försichtighet, så bruuko*m* verdsens fåfenghett
att vij ärom gudi täcke.

Then förste dagh är langfredagh, tå Christus för oss alla
Korssfestes, efter gudz behagh, och smakade dödzens galla,
Frelste oss så aff våra nöd, och vill att vij min*n*es hans dödh.
vårt korss rolige bärom.

Then Andre dagh är lördagen, tå Christus ähr begrafuen
Och huilar han så sabbaten, ther aff vij lärdom taghom
att ända så vårt huardags värck, thz träle*n* frij frå sompn och värk
Gudz ord må glader höra.

Then tridie dagh ähr Söndaghe*n*, tå Christ stod vp af döda
med segeruin*n*in*n*gh vtan meen, öffuer fienden snöda
Then helgom vij och herrano*m*, prisandes gud i him*m*els thron
med hiertans frögd och gam*m*an.

Fredagen är then ringa tijd, på iorden*n*e vij leffue
I jäm*m*er, sorg och mykin strijd, ther af vij oss bedröffue
För Adams synd och våra brijst, väl hono*m* som sit korss fulvijst[2]
Bär Jesum Christum effter.

---

[1] Meddelad af JOSEF HELANDER.

[2] Icke säkert läsbart.

Sabbathen ähr vår huilatijdh, tå korsset oss fråntages
Och Roligheten nalkas blijdh, i jord vij här begrafues
Ther hafuom frijd i stora lust, til tess vår tjre Jesus Christ
vpuäcker oss till liffuet.

Sidst kom*m*er herra*n*s frögdedagh, tå wij ståm vp af döda
Och Jesus Christ i got behagh, friiar oss från all möda
Och tager oss i him*m*els roo, ther vij med hono*m* skole boo
I Euiga glädi, amen.

p. i. g.

Den här meddelade »andeliga visan» återfinnes i en gammal kyrkobok, fordom tillhörig Lönberga församling af Linköpings stift och numera under signaturen Kh. 29 förvarad i Linköpings stiftsbibliotek. Såsom anteckningar af d. v. kyrkoherden i Lönberga Nicolaus Magni (f. 1540, d. 1615) utvisa, begynte kyrkoboken uppläggas år 1597, ehuru åtskilliga sockenanteckningar af äldre datum äro där införda. Den var i bruk under ett århundrade, till inemot 1700. Enligt öflig sed under kyrkobokföringens äldre skede hafva vederbörande kyrkoherdar jämte rena ministerialanteckningar nedskrifvit notiser och reflexioner rörande diverse tilldragelser af intresse för socken, stift eller land — dessa Nicolaus Magnis anteckningar hafva offentliggjorts af C. Hallendorff i *Kyrkohistorisk Årsskrift* 1902 — samt böner och sånger, som tilltalat deras prästerliga sinne och väl någon gång sprungit ur deras egen fantasi. Särskildt kände pastor i församlingen såsom sin fulla rätt att upplåta kyrkobokens sista afdelning för allmänt uppbyggliga ändamål. Uppenbarligen har Nicolaus Magni, hvilken skildras såsom en »flitig och uppmärksam» man, ungefär samtidigt, som han fyllde de första bladen, nedskrifvit hela det sista partiet. Den fasta och väl drifna handstilen är den samma å båda ställena, och hela picturen antyder tiden omkr. 1600. I alla händelser måste antecknandet ha ägt rum före år 1615. Den »andeliga visan», som finnes upptecknad å sid. 301, föregås närmast af en *precatio matutina* och flera äldre dels liturgiska böner dels böner för privatbruk, såsom »när klockan slår», »när man går till sitt arbete», »när man wil färdas» m. m., samt efterföljes närmast af en mycket lång dikt »Om Sibilles prophetia och Kong Salomons wijsheett och huad skeedt ähr Och skee skall, för åhn then yttersta

domedagen» — ett diktverk, som säkert förtjänade en närmare undersökning.

Under den »andeliga visan» är tecknad signaturen *P. I. G.* Dessa initialer innehafvas af flera bland dem, som med Nicolaus Magni undertecknat Uppsala mötes beslut. Men närmast torde det ligga att hypotetiskt hänföra författareskapet till den nitiske skribenten och psalmförfattaren Petrus Johannis Gothus, hvilken föddes 1536 och 1570 blef kyrkoherde i Norrköping samt fyra år senare för sitt motstånd mot liturgien drefs i landsflykt och 1616 ändade sina dagar i Rostock.

Ytterligare om Krembre-sagan.

Till hvad jag om denna saga i föregående häfte af Samlaren haft att säga skall jag här tillfoga några ord. Genom benägna meddelanden af herr grefve CARL TROLLE BONDE på Trolleholm och herr bibliotekarien FR. BRAUNE i Lund har jag gjorts uppmärksam på, att ifrågavarande saga redan på 1700-talet varit föremål för ett lärdt meningsutbyte.

I *Langebekiana*, utg. af R. NYERUP, Kbhn 1794, äro nämligen införda ett par bref, som bidraga till frågans belysning. Det första är ett bref till LANGEBEK från professor SVEN LAGERBRING i Lund, dat. den 15 februari 1756, hvari omnämnes, att han under ett Stockholmsbesök någon tid förut hos riksrådet grefve Gustaf Bonde sett en Krembres Saga. Han redogör något om dess innehåll, omtalar Nils Dals föregifna inköp af det isländska originalet i Köpenhamn och dess förlust under sjöfärden vid Gotland, samt begär slutligen upplysning om, huruvida sagan vore bekant för de isländska och danska lärde. —

Härpå afger Langebek svar i ett bref, dat. Kbhn d. 21 mars s. å., äfven omtryckt i förf:s *Breve*, utg. af H. RØRDAM 1895 (N:r 115). Han yttrar, att hela Krembre saga bär alla tecken att vara »en nydigtet Fabel og et Slags offentlig Bedrageri, hvorpaa denne hos visse *Antiqvitets*magere ikke er den første Prøve.» Han tviflar visst ej på, att Dal verkligen varit i Köpenhamn, enär denne i sin skrift *De meritis Islandorum* omtalar ett samtal han haft med ARNAS MAGNUSSON[1]; men — »Naar skulde Dahl have Tilfælde at gjøre sin Øversættelse? Hvor skulle en saa *curieux* Mand være saa uforsigtig at lade en saa rar og *unique Original* gaae til Søes, og selv føre en Copie eller Oversættelse med sig til Lands?» Langebek kan ej föreställa sig, att excellensen Bonde eller prof. Lagerbring kunnat hålla sagan för en sann och gammal historia. Inga isländare känna till den. TOR-

[1] Det af Langebek åberopade, men af Rørdam tydligen ej återfunna citatet igenfinnes i DALS *Specimen biographicum de antiquariis Sveciæ*, Sthm 1724 sista sidan.

fæus skulle nog då omtalat den i sin *Historia Norveg.*, och ingen isländare i Köpenhamn skulle afyttrat en original-saga till en främmande på en tid då Arnas Magnusson lefde, han, som kände och »*examinerade* alle sine hidkommende Landsmænd, var deres store *Patron*, giorde sig saa megen Møde for at samle hvert gammelt Blad, og betalede det dyrere end nogen anden. Af saadanne lærde Skibbrud, som ved Gotland har opsluget *Originalen* af *Krembre Saga*, har det vel været flere i Verden.» —

Af dessa växlade bref framgår, att Langebek, till och med utan att hafva sett sagan, redan genomskådat hela historien, och att excellensen grefve Gustaf Bonde synes varit den, som i första hand blifvit föremål för detta bedrägeri eller, mildare benämndt, denna mystifikation. Måhända finnes ännu qvar det exemplar af Krembre saga, som han hade i sin ego. Det borde i sådant fall, enligt herr grefve Trolle Bondes förmodan, återfinnas i Säfstaholms arkiv.

L. Bygdén.

Fader Vår på vers

AF

CHRISTOFFER JOHANSSON EKEBLAD.

Tryckt i Frankfurt a. O. 1643.[1]

1.

Fader wår kiär, som i himmelen ähr,
Heligat warde titt Nampn fiär och när,
Titt Rike till komme och såå,
Att tin Willie Alltidh skie måå.

2.

Så som i Himmelen, så och på Jorden,
Wårt Brödh giff oß HErre dagligen,
Och förlåt oß wåra skuldh och brått,
Som[2] wij giöre them off Brytta emot.

3.

Och inledh oß icke[3] i Frestellse,
Wthan fräls oß från then[4] onde,
Ty Riket Machten och all Härlighet,
ähr din från nu och i Ewighet,
Ammen.

Anno 1643. Franck-
fortt.

---

[1] Meddeladt af Aksel Andersson.
[2] Orig.: Sam.
[3] Orig. har komma efter icke.
[4] Orig.: frånthen.

Liten 8:o. 2 blad. Tryckt endast på första sidan.

På 3:e sidan har författaren skrifvit följande:

Detta Fader Vår hafwer Jagh Lättitt trykia J frankfurtt an där åder, effter Jag haffuer dett och siälff Så enfäldeligen afsatt. Hoppas Aldrigh att Någon här aff varder förariatt, effter enstans står så, Wee them som förarielse åstadh kommer, gudh Beuare migh och Allom Dem som honum der om bedja, Nådeligen derföre.

Ammen.

Christopher Jahansson Ekebladh.

Mp.

Dätta skref Jag dän 13 Julij Anno 1645 J Widby en litten half mil ifrå Christians stadh, huar om kringh då Värtt fält läger lågh J åtsielelige Byiar och på fält. Gudh hiälpe oss snartt til fredh. Ammen.

Ofvanstående anonyma och, så vidt kändt är, unika tryck finnes i Uppsala universitets bibliotek, inhäftadt sist i originalbandet till Petrus Johannis Gothus öfversättning af Martinus Mollerus *Mysterium magnum*, Rostock, Christoff Reusner, 1604. Denna boks första ägarinna var Ebba Brahe, såsom namnteckningen på titelbladet — Ebba braa — visar, den bekanta Ebba Magnusdotter Brahe. Efter henne har den ägts af hennes kusin Brita Eriksdotter Sparre (hvilkens moder också hette Ebba Brahe) och af jungfru Brita skänkts till Brita Claesdotter Uggla, som 1620 blef gift med Christoffer Ekeblad. Äfven deras dotter Margareta Kafle och dennas dotter Märta Kafle finnas antecknade såsom ägare.

Oafsedt dessa anteckningar om olika ägare, äro bokens pärmar, försättsblad och tomma sidor fullskrifna med tänkespråk, korta strofer m. m., till största delen af Christoffer Ekeblads hand. Bakre försättsbladet upptages af en andlig dikt på 6 strofer daterad 1621, hvilken säkerligen är författad af Ekeblad. Jag vågar ej med full visshet afgöra, om handstilen är hans, men psalmen är undertecknad med ett monogram, som innehåller bokstäfverna C I S E B, hvilka utan tvifvel böra tolkas så: Christoffer JohansSon EkeBlad.

———

Svensk litteraturhistorisk bibliografi.

21.

1902.

Upprättad af ISAK COLLIJN.

---

1. Bibliografier.

Bergroth, H. Katalog öfver den svenska litteraturen i Finland samt arbeten på främmande språk af finländska författare eller utgifna i Finland 1896—1900. Hfors. 8:o. viii, 302 s. Pr. 4 fmk.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 53.

Bygdén, L. Svenskt anonym- och pseudonym-lexikon. Bibliografisk förteckning öfver uppdagade anonymer och pseudonymer i svenska litteraturen. 6 (Från — Guldkorset). Sp. 481—608. Upps. 8:o. 1902—03.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk., 17: 5.

Collijn, I. Svensk litteraturhistorisk bibliografi. 20 (1900—01). 31 s.
I *Samlaren*, Årg. 23.

Hulth, J. M. Nordenskiölds-bibliografi. Förteckning öfver A. E. Nordenskiölds skrifter.
Ymer, Årg. 22, s. 277—303.

Jellinek, A. L. Bibliographie der vergleichenden Literaturgeschichte.
Studien z. vergl. Litt.-gesch., Bd. 2, s. 121—128, 251—263, 387—392, 509—516.

Jensen, O. S. Bibliografi [nord. filol.] för 1900.
Arkiv f. nord. filol., Bd. 18, s. 257—285.

Kjellberg, C. M. Upplands äldre kartografi.
Uppl. fornm.-fören. tidskr., 22, s. 407—427, 1 karta.

Lundstedt, Bernh. Sveriges periodiska litteratur. 3. Landsorten 1813—1899. Stockh. 8:o. vii, 658 s. Pr. 12,50.
Anm. i *Hist. tidskr.*, Årg. 22, s. 69—75, af AQUT [ɔ: J. A. ALMQUIST]; i *Finsk tidskr.*, T. 53, s. 433 f., af A[RVID] H[ULTIN]; i *The library journal*, Vol. 27, s. 967, af A. G. S. JOSEPHSON; i *Morgonposten*, Göteb., N. 222, af H. LINDEGREN; i *Stockh. dagbl.*, N. 491, af -l- [ɔ: B. SCHÖLDSTRÖM]; i *Le Bibliographe moderne*, T. 6, s. 435 f., af H[ENRI] S[TEIN].

Molér, V. Namnregister till Hülpherska genealogierna i Västerås allm. läroverks bibliotek. Västerås. 4:o. 19 s. Lärov.-progr. 1901/02. Pr. 1,50.

Setterwall, Kr. [Svensk historisk] bibliografi. 22 (1901). S. 377—406.
I *Hist. tidskr.*, Årg. 22.

Wennersten, O. V. [Förteckning på tryckta och handskrifna källor till en nygutnisk ordbok.]
I förf:ns *Bidrag till en nygutnisk ordbok.* S. i—ix. — Ordboken är tryckt i ett fåtal ex.; icke afslutad. Ej i bokh.

Årskatalog för svenska bokhandeln. 1901. Stockh. 8:o. 110 s.

2. Bibliotek och arkiv.

A. Allmänt.

Carlander, C. M. Svenska bibliotek och ex-libris. Anteckningar. Andra omarbetade och tillökade uppl. 1—4: 1. Stockh. 8:o. vii, 467; 850; 666; 432 s. Pr. för hela arbetet 150 kr.

Collijn, I. Svenska boksamlingar under medeltiden och deras ägare. Smärre bidrag. 1. Laurentius Magni och några af honom till Stockholms svartbrödrakloster skänkta böcker.
Samlaren, Årg. 23, s. 125—130.

Folkbiblioteks-katalog, Studentföreningen Verdandis, jämte upplysningar och råd angående bildandet, skötseln och förkofrandet af folkbibliotek. Uppl. 2. Upps. 8:o. vi, 52 s. Pr. 40 öre.
Anm. i *Social tidskr.*, Årg. 2, s. 128—130, af K. Hildebrand.

Haverman, E. Sveriges offentliga bibliotek. Accessionskatalog. Utg. af Kongl. biblioteket. 16 (1901). Stockh. 1902—03. 8:o. vi, 454 s.

Kernkamp, G. W. Verslag van een onderzoek in Zweden, Noorwegen en Denemarken naar archivalia belangrijk vor de geschiedenis van Nederland op last der regeering ingesteld. s'Gravenhage. 8:o. xii, 376 s.

Olmer, E. Boksamlingar på Island 1179—1490 enligt diplom. Göteb. 8:o. viii, 84 s. Pr. 1,50.
I *Göteb. högsk. årsskr.*, Bd 8.

Steenberg, A. S. Om folkbibliotek. Öfvers. fr. förf:s manuskript med ett tillägg af R[agnar] F[ehr]. Med 14 bilder. Stockh. 8:o. 44 s. Pr. 20 öre.
Studentfören. Verdandis småskrifter, 110.

B. Särskilda bibliotek och arkiv.

Funbo.

Henriksson, Ad. Ett 600-års minne [Funbo kyrka].
Uppl. fornm.-fören. tidskr., 22, s. 392—406. — Kyrkans arkiv: s. 402—405.

Halmstad.

Weibull, L. Halmstads rådhusarkiv 1307—1645.
Hist. tidskr. f. Skåneland. Bd 1, s. 153—174.

Lund.

[Universitets-]Biblioteket. 1901. [Redogörelse afg. af universitetsbibliotekarien.]
I univ:ts *Årsber.* för 1901/1902. S. 17—26.

Arbetsbeskrifning för uppförande af ny byggnad åt universitets-biblioteket i Lund. Lund. 4:o. 22 s.

P. M. angående anläggning af värmeledning i tillämnad nybyggnad för universitetsbiblioteket i Lund. Lund. 8:o. 9 s.

Malmö.

Isberg, A. U. Vården af Malmö rådhusarkiv. Malmö. 8:o. 11 s. Pr. 25 öre.

Norrköping.

Katalog öfver Norrköpings folkbibliotek upprättad i aug. 1902. Norrk. 8:o. 50 s.

Näsby.

Carlander, C. M. Om Näsby, dess porträttsamling och bibliotek af C. M. C. Stockh. 4:o. 11 s. Ill. Tryckt i 2 ex.

Stockholm.

Arkivfråga, Hufvudstadens.
I *Sv. dagbl.*, N. 307.

Arkivväsen, Stockholms.
I *Stockh. dagbl.*, N. 524.

Nilsson, Fr. Stockholms arbetarebibliotek 1892—1902. Redogörelse utg. till 10-årsdagen. Stockh. 8:o. 32 s. Pr. 25 öre.
Anm. i *Social tidskr.*, Årg. 2, s. 93 f., af E. LILJEDAHL.

Handlingar, Kongl. bibliotekets. 24. Stockh. 8:o. 15,64 s. Pr. 3 kr.
Årsberättelse för år 1901. — J. A. ALMQUIST. Samtida berättelser om Sveriges krig. Suppl. 2 (1536—1814).

Reglemente och ordningsregler för Svenska akademiens Nobelbibliotek. Stockh. 8:o. 10 s.

Jensen, Alfr. Nobelova zadužbina [Nobelstiftelsen]. Beograd. 8:o. 8 s.
Ur: *Srpskog kn'iževnog glasnika.*

Meddelanden från Svenska riksarkivet. Ny följd. 1: 1—2, 2. Stockh. 8:o. 38 s.; s. 239—244; ix, 167 s. Pr. 75 öre + 2 kr.
1: 1. Årsberättelse för år 1901. — 1: 2. J. A. ALMQUIST. Berättelse om en forskningsresa till Östersjöprovinserna. — TH. WESTRIN. Förteckn. öfver i Riksarkivet förvarade ministeriella handlingar. 19. Livonica. — 2. S. CLASON. Studier öfver arkivväsendet i utlandet.

Uppsala.

Bibliothèque Française d'Upsal. Statuts adoptés par le Conseil d'administration le 20 janv. 1902. Ups. 4:o. 4 s.

Staaff, E. Ett nytt bibliotek i Upsala. Modern fransk skönliteratur. [Undert.:] E. S.
I *Stockh. dagbl.*, N. 34.

Boksamling, Uppsala h. allm. läroverks pedagogiska. Upps. 8:o. 48 s.

Universitetsbiblioteket under år 1901. [Redogörelse afg. af universitetsbibliotekarien.]
I univ:ts *Redogörelse* för 1901-02. S. 51—68.

3. Bok- och urkundsväsen.

Brulin, H. Några feldaterade påfvebref i Svenskt diplomatarium. Ups. 8:o. 12 s.
Bidr. t. Sveriges medeltidshist. tillegn. C. G. Malmström, 10.

Collijn, I. Ett nyfunnet, i Sverige tryckt aflatsbref från omkring år 1484. *Kyrkohist. årsskr.,* Årg. 3, Meddel., s. 123—129.

Diplomatarium, Svenskt, från o. med år 1401 utg. af Riksarkivet genom C. Silfverstolpe. D. 3: H. 7. Register utarbetadt af H. Rosman. Stockh. 4:o. S. 627—720. Pr. 3 kr.

Fehr, I. Strängnäs stads tänkeböcker från 1500-talet.
Hist. tidskr., Årg. 22, s. 138—145.

Gezelius, B. Sveriges äldsta daterade konungabref. Ups. 8:o. 18 s.
Bidr. t. Sveriges medeltidshist. tillegn. C. G. Malmström, 4.

Hur en bok kom till under medeltiden.
I *Sv. bokhandels-tidn.,* N. 16, samt i *Nya bokhandelstidningen,* N. 17. — Ref. af W. Gödels föredrag i Fören. f. bokhandtverk d. 12 apr.

Monumenta Scaniæ historica. Diplomatarium dioecesis Lundensis. Lunds ärkestifts urkundsbok, utg. af L. Weibull. Bd 3: H. 2. Lund. 4:o. S. 249—344. Pr. 4,50.

Nordlund, K. Om censureringen af Jacob Vildes 'Historia Pragmatica'.
Hist. tidskr., Årg. 22, s. 263—292.

Tänkeböcker, Stockholms nyfunna, och räkenskaper.
Hist. tidskr., Årg. 22, s. 158 f.

Upplandslagen efter Ängsöhandskriften. Utg. af O. v. Friesen. Upps. 8:o. xx, 167 s., 2 faksim. Pr. 3 kr.
Samlingar utg. af Sv. fornskr.-sällsk., H. 122.

4. Universitets-, skol- och lärdomshistoria.

A. Allmänt.

Nyblom, C. R. Studenttåget till Kristiania 1852. Ett femtioårsminne.
Nord. tidskr., Årg. 25, s. 346—362.

Pehrsson, P. C. Grills och A. J. Grills skolordningar från 1762 och 1798, meddelade.
Kyrkohist. årsskr., Årg. 3, Meddel., s. 2—24.

Schück, H. Svenska Pariserstudier under medeltiden.
Kyrkohist. årsskr., Årg. 3, s. 118—177. — Fortsättn. fr. årg. 1 (1900).

—— Ur universitetens historia.
I *Läseb. f. folksk. h. klasser,* utg. af H. Schück o. N. Lundahl, D. 1. S. 233—239.

B. Särskilda läroanstalter.

Göteborg.

Grimberg, K. Tio år Göteborgskt studentlif. Några blad ur Göteborgs studentförenings historia.
I *Ver sacrum*, utg. af Göteb. stud.-fören. S. 80—95.

Lund.

Sjöström, C. En akademisk dom.
Personhist. tidskr., Årg. 4, s. 111—115. — Om en af universitetsmyndigheterna i Lund år 1708 afkunnad dom, påträffad bland de von Engeströmska papperen.

—— Norrlands nation i Lund. Biografiska och genealogiska anteckningar. Lund. 8:o. 34 s.

Weibull, M. Lunds och Lundagårds minnen.
I förf:ns *Från Lund och Lundagård.* S. 45—173.

Rock Island, Illinois.

Andreen, G. Grundläggarnes dag vid Augustana College.
Norden 1902, s. 181—186.

Swensson, C. När skolverksamheten i Svensk-Amerika var ung. Några hågkomster från det gamla Augustana College.
Prärieblomman, s. 207—228.

Uppsala.

Lundström, Herman. Intriger vid kanslersvalet i Upsala 1747. [Undert.:] Ldm.
Kyrkohist. årsskr., Årg. 3, Meddel., s. 47—57.

Matrikel, Uppsala universitets. På uppdrag af universitetets rektor utg. af AKSEL ANDERSSON. 2—3 (1632—1665). Upps. 8:o. S. 61—188. Univ.-progr.
Tillika i Ups. univ. årsskr., 1902. — Utdrag härur:

Grotenfelt, K. Pari lisäystä kirjoitukseen »Suomalaiset ylioppilaat ulkomaan yliopistoissa ennen v. 1640». [Ett par tillägg till artikeln »Finska studenter vid utländska universitet före år 1640».]
Historiall. arkisto, 17, s. 387 f.

Odén, K. G. Östgötars minne. Biografiska anteckningar om studerande östgötar i Uppsala 1595—1900. H. 2. Stockh. 8:o. S. 321—767. Pr. för hela arbetet 10 kr.

Urkunder och författningar angående donationer vid Upsala kongl. universitet. På uppdrag af det större akademiska konsistoriet samlade och utgifna af TH. BRANDBERG och JOHAN VON BAHR. Ups. 8:o. 269 s.

Åbo.

Råbergh, H. Utländska språkmästare vid Åbo universitet.
Finska kyrkohist. samf. protokoll o. meddel., 2 (1898—1902), s. 165—167.

5. Kulturhistoria.

Dietrichson, L. En norrmans minnen från Sverige. Bemyndigad öfversättning af Klara Johanson. 2. Stockh. 8:o. 254 s. Pr. 4 kr.

Erdmann, Nils. Sommarnöjen på 1700-talet.
I *Stockh. dagbl.*, N. 16, 28.

Hall, Fr. Vreta kloster. Gefle. 4:o. 19 s., 1 pl. Lärov.-progr. 1901/02.

Hildebrand, Hans. Sveriges medeltid. Kulturhistorisk skildring. D. 3: 5. Stockh. 8:o. S. 641—800. Pr. 3,50.

Leijonhufvud, Sigrid. Ur svenska herrgårdsarkiv. Bilder från karolinska tiden och frihetstiden. Stockh. 8:o. ii, 253 s. Pr. 3,50.
Anm. i *Sv. dagbl.*, N. 342 A, af C[arl] F[orsstrand].

Råbergh, H. En sedebild ifrån 17:de århundradets senare hälft.
Finska kyrkohist. samf. protokoll o. meddel., 2 (1898—1902), s. 37—43.

Schück, H. Ur gamla papper. Populära kulturhistoriska uppsatser. Ser. 5. Stockh. 8:o. 208 s. Pr. 2,75.
Innehåller bl. a.: Upsalalif. — Lifvet i Vadstena kloster. — Ett furstligt fängelse på 1500-talet. — När Geijer blef professor. — Ur måltidens historia. — Några blad ur sagans historia. — Drottning Kristina.

Schöldström, B. Damer och knektar. Minnen och anteckningar. Stockh. 8:o. 247 s. Pr. 2,75.
Anm. i *Stockh. dagbl.*, N. 287, af C[laës] L[undin]: i *Sv. dagbl.*, N. 147, af O[scar] L[evertin].

Silfverstolpe, C. De svenska klostren före klostret i Vadstena.
Hist. tidskr., Årg. 22, s. 1—38.

Sylwan, O. Huru ett bref befordrades på 1600-talet.
I *Läseb. f. folksk. h. klasser*, utg. af H. Schück o. N. Lundahl, D. 1. S. 276—281.

Tegnér, Elof. Svenska stormanshem på 1600-talet.
Ibid., s. 266—276.

Weibull, M. Från Lund och Lundagård. Stockh. 8:o. 283 s. Pr. 3,25.
Anm. i *Stockh. dagbl.*, N. 592, af V. S[öderber]g.

Wennersten, O. V. Om förhistoriska gårdar och vägar på Gotland. Föredrag i Urd [Uppsala] 7 nov. Visby. 8:o. 7 s.
Särtryck ur *Gotlands allch.*, N. 177, 178, 180, i 75 ex.

Westman, K. G. Om delaktighet i dråp enligt de svenska landskapslagarna. 53 s.
Antiqv. tidskr. f. Sverige, D. 17: N. 2.

Wrangel, F. U. Stockholmiana. Anteckningar. Stockh. 8:o. 193 s., 1 pl. Pr. 5 kr.
Anm. i *Stockh. dagbl.*, N. 431, af C[laës] L[undin].

6. Svensk litteraturhistoria.

A. Allmänt.

Förhandlingar och uppsatser. 15 (1901). Hfors. 8:o. lxix, 243 s. Pr. 3 fmk.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 51.

Förhandlingar. — P. NORDMANN. Vårt land i våra skalders sång. — A. O. FREUDENTHAL. Skiljaktigheter mellan finländska svenskan o. rikssvenskan. — J. AHRENBERG. Den Viborgska adeln. — C. G. E[STLANDER]. »Den finske sångarn». — En dikt af RUNEBERG, meddel. af P. NORDMANN. — Z. SCHALIN. Biografiska silhuetter. 1. Anekdoter o. minnen rör. J. L. Runeberg. — O. G[ROTENFELT]. Från Ad. Iv. Arwidssons sista lefnadsår. — G. SCHAUMAN. G. M. Armfelt om Finlands ställning 1810. — G. SCHAUMAN. Landtdagsförberedelser omkr. 1820. — R. HAUSEN. Maria Magdalenas kapell i Viborg och stadens belägring 1495. — G. CASTRÉN. Sällskapet Aurora. Tillägg. — Dagboksanteckn. under en resa till Åbo 1785 af C. F. FREDENHEIM, meddel. af K. G. LEINBERG.

Handlingar, Svenska akademiens, ifrån år 1886. Del 16 (1901). Stockh. 8:o. 488 s. Pr. 6 kr.

Direktörens tal. — Inträdestal af A. T. GELLERSTEDT. — Svar af K. A. MELIN. — Redog. f. sammankomsten. — C. R. NYBLOM. Minne af Fredrika Bremer. — Inledningsord af direktören. — Inträdestal af C. N. D. BILDT. — Svar af A. G. L. BILLING. — Inträdestal af M. G. RETZIUS. — Svar af A. G. L. BILLING. — Täflingsämnen för 1902.

Samlaren. Tidskrift utgifven af Svenska litteratursällskapets arbetsutskott. Årg. 23 (1902). Upps. 1902—03. 8:o. vii, 142, 31 s., 1 pl. Pr. 3,50.

Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk., 1: 23.

Redog. f. årsmötet. — VERNER SÖDERBERG. Bidrag t. känned. om Kellgrens studier. — E. INGERS. Satiriken Rabener och hans svenska bearbetare. — K. WARBURG. Dalin och Ulrika Eleonora. — O. SYLWAN. Några ord om Runebergs ungdomsdiktning. — J. MORTENSEN. Lars Johan Hiertas medarbetarskap i tidningen Argus. — L. BYGDÉN. Konung Krembres i Giötaland och Konung Augis i Uppsala Saga. — O. v. FRIESEN. Olavus Petri egenh. afskrift af den s. k. Hednalagen i Ängsöcodex af Upplandslagen. — H. WIESELGREN. Almqvistbref från Amerika. — I. COLLIJN. Svenska boksamlingar under medeltiden o. deras ägare. 1. Laurentius Magni. — E. MEYER. Smärre bidrag till den senare Frihetstidens litteraturhist. 1. Kexél. — Miscellanea. — I. COLLIJN. Sv. litteraturhist. bibliografi för 1900—1901.

Samlingar utgifna af Svenska fornskrift-sällskapet. H. 121—122. Stockh.-Upps. 8:o. Medl.-afgift 5 kr. för år.

H. 121. Helige mäns lefverne, utg. af R. GEETE. — H. 122. Upplandslagen efter Ängsöhandskriften, utg. af O. v. FRIESEN. — Årsmöte med Bilaga.

Skrifter utgifna af Svenska litteratursällskapet. Upps. 8:o. Medl.-afgift 5 kr. för år.

1: 23. Samlaren, Årg. 23. — 17: 5. L. BYGDÉN. Svenskt anonym- och pseudonymlexikon. H. 6. — 19: 3. THOMAS THORILDS bref, utg. af L. WEIBULL. 3.

Skrifter utgifna af Svenska litteratursällskapet i Finland. 51—55. Hfors. 8:o. Medl.-afgift 5 fmk för år.

51. Förhandlingar och uppsatser. 15. — 52. Finlands sv. vitterhet. 3. Valda skrifter af JACOB FRESE med lefnadsteckn. af A. HULTIN. — 53. Katalog öfver den sv. litt. i Finland . . . 1896—1900, utarb. af H. BERGROTH. — 54. A. HULTIN. Torsten Rudeen. — 55. M. CALONII bref till H. G. Porthan, utg. af W. LAGUS.

Bertelsen, H. Om Didrik af Berns sagas oprindelige skikkelse, omarbejdelse og håndskrifter. Kbhvn. 8:o. viii, 195 s. Pr. 4 kr. Ak. afh.

Bygdén, L. Konung Krembres i Giötaland och Konung Augis i Uppsala Saga, meddelad.

Samlaren, Årg 23, s. 83—107.

Enander, J. A. Den svensk-amerikanska tidningspressen jämte korta notiser om tidningar på norskt-danskt språk i Amerika.
Norden 1902, s. 256—263.

Friesen, O. von. Olavus Petris egenhändiga afskrift af den s. k. Hednalagen i Ängsöcodex af Upplandslagen.
Samlaren, Årg. 23, s. 109—112, 1 faksim.

Grienberger, Th. v. Die nordischen Völker bei Jordanes.
Zeitschr. f. deutsch. Altert., Bd 46, s. 128—168.

Grönblad, C. Ett nyfunnet svenskt synodalstatut. Stockh. 8:o. 22 s.
Bidr. t. Sveriges medeltidshist. tillegn. C. G. Malmström, 12. — Biskop Brynolfs af Skara synodalstatut af den 7 juli 1280.

Hjelmqvist, Th. Bidrag till tolkningen af Guta-saga. 1.
Arkiv f. nord. filol., Bd 19, s. 162—173.

Ingers, E. Satirikern Rabener och hans svenska bearbetare.
Samlaren, Årg. 23, s. 37—47.

Kjellberg, C. M. En autograf af Erik-legendens författare.
Kyrkohist. årsskr., Årg. 3, Meddel., s. 119—123. — Jfr Årg. 2, s. 258 ff.

Lefverne, Helige mäns, jämte legender och järtecken. Efter gamla handskrifter utg. af R. Geete. Stockh. 8:o. xiii, 280 s. Pr. 4,50.
Samlingar utg. af Sv. fornskr.-sällsk., H. 121. — Innehåller: Rimbertus. *Ansgarii lefverne.* — Eusebius, Augustinus och Cyrillus. *Hieronymi lefverne.* — Legender och järtecken. — Bihang: Om hel. Birgittas släkt. (Sammandrag efter Margareta Clausdotter.)

Ljungstedt, K. Volsunga-Giukungasagan och dess historiska bakgrund.
Verdandis popul.-vet. tidningsartiklar, N. 79. I *Upsala nya tidn.*, N. 2048, m. fl. tidningar.

Lundqvist, K. G. Historiska dikter ur den svenska litteraturen för skolan. Sveriges historia. Stockh. 8:o. viii, 213 s. Pr. 1,75.

Meissner, Rud. Die Strengleikar. Ein Beitrag zur Geschichte der altnordischen Prosalitteratur. Halle a. S. 8:o. iv, 319 s. Pr. 8 mk.

Memoarer och bref, Svenska, utg. af H. Schück och O. Levertin. 5—6. Stockh. 8:o. Pr. 3,75 för del.
5. Gustaf III:s resa i Italien. Anteckn. af Gudm. Göran Adlerbeth, utg. af H. Schück. — 6. Bref från Elis Schröderheim, utg. af O. Levertin.

Much, Rud. Der Sagenstoff der Grimnismal.
Zeitschr. f. deutsch. Altert., Bd 46, s. 309—329.

Neovius, Ad. Chronographia Scandinaviæ. [1.] Helsingissä. 4:o. xl, 48 s.
Finska kyrkohist. samf. handl., 4: 1.

——— Några iakttagelser angående S:t Henriks officium.
Finska kyrkohist. samf. protokoll o. meddel., 2 (1898—1902), s. 78.

Nordenstreng, R. Om fornnorsk-isländsk poesi i svensk dräkt.
Finsk tidskr., T. 52, s. 387—405. — Redog. hufvudsakl. för A. U. Bååths o. A. Åkerbloms öfversättningar.

Nordmann, P. Vårt land i våra skalders sång. Föredrag hållet vid Sv. litteratursällskapets årsmöte den 5 febr. 1901.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 51 (*Förh. o. upps.*, 15), s. 1—34.

Ottelin, O. Fornsvenska läkeböcker.
Verdandis popul.-vet. tidningsartiklar, N. 81. I *Upsala nya tidn.*, N. 2079, m. fl. tidningar.

Rimdikter, Två svenska, från medeltiden. Efter gamla handskrifter utg. af R. GEETE. Stockh. 8:o.
Bilaga t. Sv. fornskr.-sällsk:ts årsmöte 1902. S. 43—54. — Innehåller: 1. En allegorisk dikt. — 2. Jungfru Marias sju fröjder.

Schauman, G. En hypotes om författarskapet till Les Anecdotes de Suede.
Hist. tidskr., Årg. 22, s. 128—138.

Schück, H. Folklitteratur. 1—4.
I *Stockh. dagbl.*, N. 383, 395, 407, 412, 443, 503. — De tre sista artiklarne med rubriker: Visor om »fenomen», olyckshändelser, brott o. d. — Man och hustru. — »Pineserön.» — »Pig-Speglar.» — Almanackor, bondpraktikor och kokböcker.

—— En folktraditions historia.
Ibid., N. 6, 52.

—— Ur »Franciskanerordens» historia.
Ibid., N. 134. — Hemligt ordenssällskap mot slutet af 1700t., bland hvars medlemmar märkas Kellgren, Rosenstein, Sjöberg, m. fl.

Sondén, Ida. Svensk litteraturhistoria i kort sammandrag för flickskolor. Stockh. 8:o. 64 s. Pr. 60 öre.

Stadius, U. Den svenskspråkiga tidningspressen i Finland.
Norden 1902, s. 247—255.

Sylwan, O. Ur tidningspressens historia. Stockh. 8:o. 48 s. Pr. 30 öre.
Fören. Heimdals folkskrifter, N. 76.

Synodalstatuter och andra kyrkorättsliga aktstycken från den svenska medeltidskyrkan. Utg. af JAAKKO GUMMERUS. Ups. 8:o. viii, 98 s. Pr. 2 kr.
Skrifter utg. af Kyrkohist. fören., 2: 2.

Vasenius, V. Lärobok i Sveriges och Finlands litteraturhistoria. Uppl. 3. Hfors. 8:o. 170 s. Pr. 2,50 fmk.

Wahlström, Lydia. Den svenska odlingens stormän. Lefnadsteckningar för skola och hem. 5. Hans Järta. Per Henrik Ling. Stockh. 8:o. 92 s. Pr. 1 kr.

Wieselgren, H. Svenska pressen.
Norden 1902, s. 215—230.

B. Särskilda författare.

Adlerbeth, Gudm. Göran.

Gustaf III:s resa i Italien. Anteckningar af Gudm. Göran Adlerbeth utg. af H. SCHÜCK. Stockh. 8:o. viii, 240 s. Pr. 3,75.
Sv. memoarer o. bref, 5. — Anm. i *Sv. dagbl.*, N. 337, af JOHAN MORTENSEN.

Almqvist, C. J. L.

Almqvist-bref från Amerika. Meddelade af H. WIESELGREN.
Samlaren, Årg. 23, s. 113—123.

BERGHOLM, A. H. Studier öfver C. J. L. Almqvist. Hfors. 8:o. 261 s. Ak. afh. Pr. 3,50 fmk.

GJÖRLOFF, G. Något om kvinnogestalterna i Almqvists diktning.
I *Idun*, N. 3 o. 4.

Atterbom.

VETTERLUND, FR. Atterboms sagospel Fågel blå. 2. Diktens senare utarbetning. Lund. 4:o. S. 65—123.

Lunds univ. årsskr., Bd 33: Afd. 1: N. 3. — Anm., jämte föreg. del och förf:ns *Studier och dikter* (1901), i *Sv. dagbl.*, N. 277, af OSCAR LEVERTIN.

Bellman.

Fredmans Sange. I Udvalg oversatte af MARTIN PETERSEN. Oplag 2. Kbhvn. 8:o. 40 s. Pr. 1,50.

Anm. i *Finsk tidskr.*, T. 53, s. 28—35, af O. A. STRIDSBERG.

ERDMANN, NILS. Bellmans opera.

I *Stockh. dagbl.*, N. 40. — Om »Fiskarena», opera af Bellman.

SCHÜCK, H. Stockholm i Bellmans dikt.

I *Läseb. f. folksk. h. klasser*, utg. af H. SCHÜCK o. N. LUNDAHL, D. 1. S. 422—430.

SCHÖLDSTRÖM, B. Bellmans maka.

I förf:ns *Damer o. knektar*. S. 29—38.

—— Ulla Winblad på slottsbal.

Ibid., s. 15—23.

Benzelius, Erik, d. ä.

AFZELIUS, H. Erik Benzelius d. ä. En kyrkohistorisk lefnadsbild från Sveriges storhetstidehvarf. 2. Stockh. 8:o. xiv, 312, xxvii s., 1 portr.

Anm. i *Kyrkohist. årsskr.*, Årg. 3, Meddel., s. 130—149, af J. Hdr [ɔ: J. HELANDER]. — Första delen utkom som ak. afh. 1897. Pr. för båda delarne 5 kr.

Birgitta.

Om hel. Birgittas släkt. (Sammandrag efter MARGARETA CLAUSDOTTER.)

Bihang t. *Helige mäns lefverne*, utg. af R. GEETE. S. 273—280.

JØRGENSEN, JOHANNES. Hellig Birgitta.

I förf:ns *Romerske Helgenbilleder*. Kbhvn. 8:o. S. 83—145.

KARLSSON, K. H. Heliga Birgittas kanonisering.

I *Jul*, utg. af konstnärsklubben.

Breitholtz, Berndt Julius von.

Fänrik B. J. von Breitholtz dagbok under fångenskap i Ryssland 1808 och 1809. Meddelad af T. J. P[ETRELLI].

Personhist. tidskr., Årg. 4, s. 22—48, 95—110.

Bremer, Fredrika.

Tvenne efterlemnade skrifter jämte några bref af Fredrika Bremer. Utg. af ANNA HIERTA-RETZIUS. Stockh. 8:o. vi, 94 s. Pr. 2 kr.

Innehåller: 1. Några inre erfarenheter. — 2. Om kvinnans stilla kallelse. — 3. Bref.

MORTENSEN, J. Fredrika Bremer. Stockh. 8:o. 49 s. Pr. 35 öre.

Fören. Heimdals folkskrifter, N. 73. — Anm. i *Dagny*, N. F., Årg. 5, s. 190 f., af L[OTTEN] D[AHLGREN].

NYBLOM, C. R. Minne af Fredrika Bremer.

Sv. ak. handl. ifr. år 1886, D. 16, s. 82—299.

SANDSTRÖM, ANNA. Fredrika Bremer som personlighet. Föredrag hållet vid 100-årsfesten den 31 okt. 1901.

Dagny, N. F., Årg. 5, s. 51—65.

Calonius, Mathias.

Mathias Calonii bref till Henrik Gabriel Porthan. Åren 1793—1800. [Med förord och inledning, undert.: W. L. ɔ: W. LAGUS]. Hfors. 8:o. xi, 449, xci s. Pr. 8 fmk.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 55.

Dahlgren, C. Fr.

FREDLUND, KN. Från Carl Fredrik Dahlgrens ungdomstid. 1. Sällskapet för vitterhet 1809. — 2. Studentåren. Började romantiskt författarskap.
I *Ver sacrum*, utg. af Göteb. stud.-fören. S. 97—112.

Dalin.

WARBURG, K. Argus och Olof von Dalin.
I *Läseb. f. folksk. h. klasser*, utg. af H. SCHÜCK o. N. LUNDAHL, D. 1. S. 388—393.

—— Dalin och Ulrika Eleonora.
Samlaren, Årg. 23, s. 49—53.

De Geer, Louis.

WEIBULL, M. Louis de Geer. Vid nordiska festen i Lund 1897.
I förf:ns *Från Lund och Lundagård*. S. 195—197.

Franzén.

CASTRÉN, G. Frans Michael Franzén i Finland. Hfors. 8:o. 377 s. Ak. afh.
Anm. i *Euterpe*, N. 20, af JENNY AF FORSELLES; i *Sv. dagbl.*, N. 141, af O[SCAR] L[EVERTIN].

Fredenheim, C. F.

Dagboksanteckningar under en resa till Åbo 1785. Meddelade af K. G. LEINBERG.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 51 (*Förh. o. upps.*, 15), s. 217—243.

Frese, Jakob.

Valda skrifter af Jakob Frese med en teckning af hans lefnad och skaldskap af A. HULTIN. Hfors. 8:o. cxix, 218 s., 1 faks. Pr. 4,50 fmk.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 52. — Anm. i *Finsk tidskr.*, T. 53, s. 516 f., af GUNNAR CASTRÉN.

Fryxell, Anders.

BERGMAN, JOH. Anders Fryxell. Sveriges populäraste häfdatecknare. Stockh. 8:o. 31 s. Pr. 25 öre.
Studentfören. Verdandis småskrifter, 108.

BÅÅTH, L. M. Anders Fryxell. Med 4 bilder.
Ord och bild, Årg. 11, s. 225—241.

Geijer, Erik Gustaf.

NIELSEN, JØRGEN. Erik Gustav Geijer. En levnedsskildring. Odense. 8:o. 203 s. Pr. 2 kr.

SCHÜCK, H. När Geijer blef professor.
I förf:ns *Ur gamla papper*, Ser. 5. S. 104—123. — Förut offentliggjord i *Stockh. dagbl.*, 1902: N. 253, 265.

Gjörwell.

SCHÖLDSTRÖM, B. Assessorskan Gjörvell.
I förf:ns *Damer o. knektar*. S. 39—44. — Förut offentliggjord i *Idun*, 1901: N. 32.

Gustaf II Adolf.

Gustaf II Adolfs bref till Ebba Brahe. Med en inledning af P. Sondén. Stockh. 1901. [Utdelad 1902.] 4:o. 34 s., 2 portr., 2 faksim. Ej i bokh. Fören. f. bokhandtverk.

Gustaf III.

Se: Adlerbeth, G. G., Gustaf III:s resa i Italien. (Afd. 6: B.)

Nyström, Anton. Gustaf III såsom instiftare af Svenska akademien och dess förste pristagare.
Varia, Årg. 5, s. 606—610. Med portr.

Schück, H. Gustaf III och teatern.
I *Läseb. f. folksk. h. klasser*, utg. af H. Schück o. N. Lundahl, D. 1. S. 440—447.

Haartman, Lars Gabriel von.

Reuter, E. T. F. Bidrag till belysande af Lars Gabriel von Haartmans personlighet.
Historiall. arkisto, 17, s. 147—194. — Med 52 bref från v. Haartman till J. P. Winter.

Hedvig Elisabeth Charlotta.

Hedvig Elisabeth Charlottas dagbok, öfversatt och utgifven af Carl Carlsson Bonde. 1 (1775—1782). Stockh. 8:o. xxiiii, 475 s., 1 portr., 5 faks. Pr. 6 kr.
Anm. i *Finsk tidskr.*, T. 53, s. 517—519, af Jenny af Forselles: i *Sv. dagbl.*, N. 291, 299, af Oscar Levertin; i *Stockh. dagbl.*, N. 515, af V. Söderberg: En drottnings dagbok.

Hierta, L. J.

Gabriel Poppius och Lars Hierta. Ur efterlämnade anteckningar af Georg Ameen.
Finsk tidskr., T. 53, s. 36—42.

Mortensen, J. Lars Johan Hiertas medarbetareskap i tidningen Argus.
Samlaren, Årg. 23, s. 69—82.

Järta, Hans.

Wahlström, Lydia. Hans Järta.
I förf:ns *Den sv. odlingens stormän*, 5. S. 1—61. Med portr.

Kellgren.

Kellgrens sista vilja. Meddelad af K. Warburg.
Samlaren, Årg. 23, s. 139 f.

Berg, R. G:son. Kellgrens sapfiska vers. [Undert.:] R. G. B.
Språk o. Stil, Årg. 2, s. 142—144.

Kallstenius, G. Anteckningar om Kellgrens metrik.
Språk o. Stil, Årg. 2, s. 18—26.

——— Kellgrens sapfiska vers.
Ibid., s. 235 f.

Söderberg, V. Bidrag till kännedom om Kellgrens studier.
Samlaren, Årg. 23, s. 1—35.

Kexél.

Meyer, E. Smärre bidrag till den senare Frihetstidens litteraturhistoria, hufvudsakligen hämtade ur den Lidénska brefsamlingen i Uppsala universitets bibliotek. 1. Kexél.
Samlaren, Årg. 23, s. 131—138.

Læstadius, P.

Petrus Læstadius. Ett hundraårsminne.
I *Stockh. dagbl.*, N. 54.

Leistenius, J. G.

Jac. Gabriel Leistenius. Med lefnadsteckning af ELIEL VEST. Hfors. 8:o. 145 s., 1 portr. Pr. 1,50 fmk.
Finlands lyrik, 2. Urval utg. af Skriftställarlogen.

Lenngren, Anna Maria.

WARBURG, K. I fru Lenngrens hem.
I *Läseb. f. folksk. h. klasser*, utg. af H. SCHÜCK o. N. LUNDAHL, D. 1. S. 470—474.

Leopold.

Leopolds bref till statsministern von Engeström.
I *Läseb. f. folksk. h. klasser*, utg. af H. SCHÜCK o. N. LUNDAHL, D. 1. s. 491—495.

Valda smärre dikter utg. af E. HEDÉN. Stockh. 1902 [omsl.: 1903]. 8:o. 84 s. Pr. 60 öre.
För skola o. hem, 24.

Lilliehöök, Mårten.

LEJONHUFVUD, SIGRID. Mårten Lilliehöök.
I förf:ns *Ur svenska herrgårdsarkiv.* S. 79—102.

Lindblad, Otto.

BÅÅTH-HOLMBERG, CECILIA. Otto Lindblad.
Nord. tidskr., Arg. 25, s. 1—17.

Ling, P. H.

WAHLSTRÖM, LYDIA. Per Henrik Ling.
I förf:ns *Den sv. odlingens stormän*, 5. S. 62—92. Med portr.

Lönnrot, Elias.

Elias Lönnrotin matkat. [E. Lönnrots resor.] Osa 1 (1828—39) — 2 (1841—44). Hfors. 8:o. xiv, 415 s., 1 portr.; ix, 283, xiv s., 1 karta. Pr. 6 + 4 fmk.
Suomal. kirjallis. seuran Toimituksia, 98. Anm. i *Finsk tidskr.*, T. 53, s. 511—515, af O. GROTENFELT: Elias Lönnrots reseskildringar.

GROTENFELT, O. Elias Lönnrot. Den 9 april 1902.
Finsk tidskr., T. 52, s. 90—99.

GROUNDSTROEM, W. Elias Lönnrot och Jakob Grot. Anteckningar ur Grots bref till Pletneff.
Ibid., T. 52, s. 181—189.

KALLIO, O. A. Elias Lönnrot, tecknad. Öfversättn. Hfors. 8:o. 147 s., 1 portr. Pr. 1,75 fmk.
Folkupplysningssällsk:ts lefnadsteckningar, 7. — Äfven finsk uppl.

KROHN, KAARLE. Elias Lönnrotin muistopäivänä. [På Elias Lönnrots minnesdag.]
Valvoja, s. 247—251.

RUIN, W. Inför Lönnrotsmonumentet.
I *Tidskr. utg. af pedag. fören. i Finland*, 39, s. 345—351.

Elias Lönnrot. Ett hundraårsminne.
I *Stockh. dagbl.*, N. 166.

Zu Elias Lönnrots Gedächtniss.
Finnländ. Rundschau, s. 183—190.

Messenius, Arnold Johan.

SÖDERBERG, V. Historieskrifvaren Arnold Johan Messenius. Ups. 8:o. xx, 147 s. Ak. afh. Pr. 2,50.
Ur *Ups. univ. årsskr.*, 1903.

Molander, Harald.

HEDBERG, FR. Harald Molander.
Svea, Årg. 58, s. 227—230.

Olavus Petri.

SCHÜCK, H. Olavus Petri och reformationen.
I *Läseb. f. folksk. h. klasser*, utg. af H. SCHÜCK o. N. LUNDAHL, D. 1. S. 210—217.

Se: FRIESEN, O. v. Olavus Petris egenhändiga afskrift af den s. k. Hednalagen. (Afd. 6: A.)

Piper, Gustaf Abraham.

Landshöfdingen Gustaf Abraham Pipers Minnen från Karl XII:s ryska fälttåg och sin ryska fångenskap, utg. af K. G. WESTMAN. Stockh. 8:o. 65 s. Pr. 40 öre.
För skola o. hem, 22.

Porthan.

SNELLMAN, A. H. Henrik Gabriel Porthan pedagoogina. [Porthan såsom pedagog.]
I *Tidskr. utg. af pedagog. fören. i Finland*, 39, s. 401—407.

Ragvaldi, Nicolaus.

SÖDERBERG, VERNER. Nicolaus Ragvaldi och Baselkonventet. Ups. 8:o. 37 s.
Bidr. t. Sverges medeltidshist. tillegn. C. G. Malmström, 15.

Reuter, Jonatan.

BRAUSEWETTER, E. Jonatan Reuter. Eine Darstellung seines Schaffens und übersetzte Proben aus seinen Werken.
Finnländ. Rundschau, s. 216—225.

Rudbeck, Olof.

ANNERSTEDT, CL. Till Olof Rudbecks minne. Tal hållet i Upsala universitets aula den 17 sept. 1902. Ups. 8:o. 28 s.
Tillika i *Ups. univ. årsskr.*, 1902.

FORSSTRAND, C. Olof Rudbeck d. ä. Ett tvåsekels-minne. [Undert.:] C. F.
I *Sv. dagbl.*, N. 245.

In memoriam Olai Rudbeckii. Minnesskrift utgifven å tvåhundraårsdagen af Olof Rudbeck den äldres död. [Undert.:] J[OH:S] R[UDBECK]. Stockh. 8:o. 10 bl.; 29 s.; 1 pl.; 3 faksim. Tryckt i 27 numr. ex. för enskild utdelning.
Innehåller: 1. Olof Rudbecks afhandling om blodomloppet [»De circulatione sanguinis»]. Uppl. 2 Fotolitograf. aftryck. — 2. Bibliografiska anteckningar om Olof Rudbecks anatomiska skrifter och striden med Thomas Bartholin. — 3. Till illustrationerna.

SCHÜCK, H. Olof Rudbeck.
I *Läseb. f. folksk. h. klasser*, utg. af H. SCHÜCK o. N. LUNDAHL, D. 1. S. 289—292.

SVENSÉN, E. Olof Rudbeck och hans Atlantica. Ett tvåhundraårigt nationellt minne.
Nornan, Årg. 30, s. 7—30.

Rudbeckius, Johannes.

RUDBECK, JOH:S. Om tidpunkten för tillkomsten af biskop J. Rudbeckius' Kyrkiostadgar. [Undert.:] J. R.
Kyrkohist. årsskr., Årg. 3, Meddel., s. 45 f.

Rudeen, Torsten.

HULTIN, A. Torsten Rudeen. Ett bidrag till Karolinska tidens litteratur- och lärdomshistoria. Hfors. 8:o. iv, 276 s. Pr. 4 fmk. Ak. afh.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland. 54.

Runeberg.

König Fjalar. Fünfter Gesang. Übertragen im Originalversmass von E. BRAUSEWETTER.
Finnländ. Rundschau, s. 145—150.

Die Briefe des alten Gärtners. Aus dem Schwedischen von J. WILHELM.
Ibid., s. 130—144.

Gedichte übersetzt von J. WILHELM.
Ibid., s. 151—156.

BRAUSEWETTER, E. Johan Ludvig Runeberg. Eine Studie.
Ibid., s. 114—129.

ESTLANDER. C. G. »Den finske sångarn.» [Undert.:] C. G. E.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 51 *(Förh. o. upps.*, 15*)*, s. 132—134. — Första stycket af Runebergs »Efterlämnade skrifter».

— — Runebergs skaldskap. Kritiska studier . . .
I *Runebergs saml. arbeten*, Normalupplagan (Hfors 1899—1902). Bd 8. S. 167—473. Pr. 6 fmk.

FURUHJELM, R. Om det dramatiska elementet i Fänrik Ståls sägner.
I *Euterpe*, N. 6.

LINDGREN, HELLEN. Något om Runeberg. Med anledning af de nyss utkomna delarne af Strömborgs Runebergsbiografi.
I *Stockh. dagbl.*, N. 52.

SCHALIN, Z. Biografiska silhuetter. 1. Anekdoter och minnen rörande J. L. Runeberg.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 51 *(Förh. o. upps.*, 15*)*, s. 136—184.

SYLWAN, O. Några ord om Runebergs ungdomsdiktning.
Samlaren, Årg. 23, s. 55—67. — »Efterskrift». S. 143.

VEST, E. Johan Ludvig Runeberg. En biografisk teckning. Stockh. [tr. Hfors]. 8:o. 324 s., 1 portr. Illustr. Pr. 4,50.
Äfven såsom Suppl.-bd till *Runebergs saml. arbeten*, Normalupplagan (Hfors 1899—1902).

Rydberg, Viktor.

BERG, R. G:SON. Viktor Rydberg som språkkonstnär. 1.
I *Stockh. dagbl.*, N. 539.

FEILITZEN, U. v. Rydbergiana. Af Robinson. Med 2 bilder.
Ord och bild, Årg. 11, s. 212—220.

LINDSTRÖM, J. FR. Taide, sen asema ja tulevaisuus Viktor Rydbergin mukaan. [Konsten, dess ställning och framtid enligt Viktor Rydberg].
Valvoja, s. 647—661.

Rydberg, Viktor.

SCHÖLDSTRÖM, B. En Viktor Rydbergsk diktgestalt i historisk belysning. [Knut Ligelius och Gustaf Adolf Skytte.]

I förf:ns *Damer o. knektar.* S. 155—166. — Förut offentliggjord i *Förgät mig ej*, 1901: juln:r.

ZILLIACUS, E. Atenarnes sång och dess författare.

I *Euterpe*, N. 2.

Rålamb, Hans Gustaf.

LEIJONHUFVUD, SIGRID. Dalins lärjunge.

I förf:ns *Ur svenska herrgårdsarkiv.* S. 157—207.

Salberg, Johan.

ANDERSSON, AKSEL. Johan Salberg.

Samlaren, Årg. 23, s. 141 f. — Tillägg till förf:ns gradualafh. *Om Johan Salbergs Grammatica svetica* (1884).

Sander, Fredrik.

GELLERSTEDT, A. TH. Fredrik Sander. Inträdestal i Svenska akademien den 20 dec. 1901.

Sv. ak. handl. ifr. år 1886, D. 16, s. 11—75.

Schröderheim, Elis.

Bref från Elis Schröderheim utg. af O. LEVERTIN. Stockh. 8:o. xxvii, 230 s. Pr. 3,75.

Sv. memoarer o. bref, 6. — Anm. i *Sv. dagbl.*, N. 345, af JOH. MORTENSEN.

Silfverstolpe, Fredrik Samuel.

SCHÜCK, H. Ur Fredrik Samuel Silfverstolpes papper. 1 3.

I *Stockh. dagbl.*, N. 277, 287, 299.

Snellman, Johan Vilhelm.

ERDMANN, NILS. Johan Vilhelm Snellman. En porträttstudie. Med 11 bilder.

Ord och bild, Årg. 11, s. 1—16.

Johan Wilhelm Snellman. Ein finnländischer Publizist, Denker und Staatsmann. Von M—R—S.

Finnländ. Rundschau, s. 100—106, 173—182.

Spegel, Haqvin.

Ett bref från Magnus Stenbock till Haqvin Spegel. Meddel. af HERMAN LUNDSTRÖM.

Personhist. tidskr., Årg. 4, s. 64—66.

Stagnelius.

Se: BÖTTIGER, C. V. (Afd. 6: B.)

Stiernhielm.

SCHÜCK, H. Drag ur Stiernhielms lif.

I *Läseb. f. folksk. h. klasser*, utg. af H. SCHÜCK o. N. LUNDAHL, D. 1. S. 286—289.

Svedberg, Jesper.

SCHÜCK, H. Ur Jäsper Svedbergs självbiografi.

I *Läseb. f. folksk. h. klasser*, utg. af H. SCHÜCK o. N. LUNDAHL, D. 1. S. 292—296.

Swedenborg.

MORRIS, MAX. Swedenborg in Faust.

I förf:ns *Goethe-Studien.* Aufl. 2. Berlin. S. 13—41.

Tegnér, Esaias.

SCHÖLDSTRÖM, B. Esaias Tegnérs maka.
I förf:ns *Damer o. knektar*. S. 80—88.

Thorild.

Thomas Thorilds bref utg. af L. WEIBULL. 3. Upps. 8:o. S. 129—192.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk., 19: 3.

SCHÖLDSTRÖM, B. Thorilds »föremål».
I förf:ns *Damer o. knektar*. S. 45—60.

Topelius.

Aus: »Blätter aus meinem Denkbuch». — Die vollkommene Liebe. — Weihnachten in Ketten. — Miranda. — Gedichte.
Finnländ. Rundschau, s. 304—332. — Öfversättningar gjorda af E. BRAUSEWETTER, HERM. PAUL, m. fl.

CASTRÉN, G. Zachris Topelius. Von G. C.
Ibid., s. 290—303.

Wallqvist, Olof.

Några bref från Olof Wallqvist till J. A. Lindblom. [Meddelade af] K. G. Wn [ɔ: K. G. WESTMAN].
Hist. tidskr., Årg. 22, s. 248—254.

Weihe, Friedrich Christoph von.

Löjtnanten Fr. Chr. von Weihes dagbok 1708—1712. Utg. af K. samf. f. utg. af handskrifter rör. Skandinaviens hist. genom ERNST CARLSON. Stockh. 8:o. 132 s. Pr. 2,50.
Hist. handl., D. 19: 1.

Wennerberg.

Ett par Gluntkoncept. Med två faks.-afbildn. af Wennerbergs manuskript. [Undert.:] X [ɔ: G. NORDENSVAN].
Nornan, Årg. 29, s. 194—196.

LINDGREN, HELLEN. Gunnar Wennerberg som Gluntarnes skald. Några minnesord.
Svea, Årg. 58, s. 153—163.

Wieselgren, Per.

WARBURG, K. Per Wieselgren såsom litteraturhistoriker och lefnadstecknare.
Nornan. Årg. 30, s. 159—171.

Wikner.

EKLUND, J. A. Pontus Vikners barndom och ungdom. Stockh. 8:o. 15 s. Pr. 10 öre.

KJELLBERG, ELISABETH. Carl Pontus Wikner. Minnesblad af en tacksam vän. Uppl. 2. På fleres begäran utg. vid aftäckn. af prof. Wikners grafvård i Upsala den 15 maj 1902. Stockh. 8:o. 82 s. Pr. 1 kr.

C. Våra dagars författare.

A. Allmänt.

Berg, R. G:son. Det väsentligaste af svensk vitterhet 1898—1902. Ups. 8:o. 20 s. Pr. 35 öre.
I vår tids lifsfrågor, N. 26.

Bonggren, J. Svensk-amerikansk litteratur.
Pärieblomman, s. 67—76. — Omtryckt i *Sv. bokhandels-tidn.,* N. 10.

Jonas, Emil. Lyrische Anthologie (Nordischer Musenalmanach) hervorragendster skandinavischer Dichter. In den Versmassen der Originale übersetzt und mit einer literarhistorischen Einführung von C. Beyer-Boppard. Breslau 1903 [1902]. 8:o. xxvi, 283 s. Pr. 4 mk.
Innehåller af sv. förf. Oscar II, Carl XV, Rydberg, Snoilsky, Tegnér, m. fl.

Mörne, A. Svensk nutidslyrik.
Dansk Tidsskr., s. 193—205, och i *Euterpe,* N. 12. — Om Karlfeldt och Ossian-Nilsson.

När vi började. Ungdomsminnen af svenska författare utgifna af Sveriges författareförening. Stockh. 8:o. 2, 212 s.
Red. af K. Warburg, G. af Geijerstam, P. Hallström och F. U. Wrangel. — Innehåller ungdomsminnen af följande författare o. författarinnor: Oscar II, Frans Hedberg, Alfhild Agrell, A. Hedenstierna, Mathilda Roos, Sophie Elkan, A. Bååth, A. Bondeson, Hilma Angered Strandberg, G. Nordensvan, G. af Geijerstam, Anna Wahlenberg, Selma Lagerlöf, V. v. Heidenstam, Ola Hansson, A. Lundegård, Mathilda Malling och P. Hallström.

Skönlitteratur, Vår nutida, i utlandet.
I *Sv. bokhandelstidn.,* N. 2.

Sprengel, D. De nya poeterna. (80-talet). Dokument och kåserier. Stockh. 8:o. 448 s. Pr. 4,50.
Anm. i *Ord och bild,* Årg. 11, s. 615—618, af Fr. Böök: Svensk litteraturkritik: i *Euterpe,* N. 26, af Gunnar Castrén: i *Sv. dagbl.,* N. 124, af Hellen Lindgren.

B. Särskilda författare.

Fröding, Gustaf.

Berg, R. G:son. Gustaf Frödings skaldskap. Några drag och synpunkter. Stockh. 8:o. 34 s. Pr. 25 öre.
Studentfören. Verdandis småskrifter, 106.

Böök, Fr. Några ord om Fröding och Heidenstam.
Ord och bild, Årg. 11, s. 164—167.

Nielsen, H. Ch. Gustaf Fröding.
Tilskueren, Bd 19, s. 699—718.

Steffen, R. Svensk lyrik. Fröding och Karlfeldt.
Norden 1902, s. 144—164.

Geijerstam, G. af.

Mautner, Ilse. Gustaf af Geijerstam.
I *Das Magazin f. Litt.,* N. 5.

Heidenstam, V. von.

Böök, Fr. Några ord om Fröding och Heidenstam.
Ord och bild, Årg. 11, s. 164—167.

Lagerlöf, Selma.

Heine, Anselm. Neues von Selma Lagerlöf.
I *Das litterar. Echo,* Jahrg. 5: N. 3. — Anmälan af *Jerusalem,* D. 1.

Mjöberg, J. Selma Lagerlöfs bildspråk.
I *Ver sacrum,* utg. af Göteb. stud.-fören. S. 48—64.

Levertin, Oscar.
SÖDERHJELM, ALMA. Oscar Levertin såsom föreläsare.
I *Euterpe*, N. 17.

Qvanten, E. von.
BÅÅTH-HOLMBERG, CECILIA. Emil von Quanten. Hans senaste författarskap.
I *Stockh. dagbl.*, N. 479.

Strindberg, August.
THEODOR, JOS. Der neue Strindberg.
Nord und Süd, Bd 103, s. 237—245.
— — Die Tragödie des Hochmuts.
I *Das litterar. Echo*, Jahrg. 4: N. 9. — Behandlar STRINDBERGS dramatiska författarskap.

WALLINDER, J. Ur Sveriges modärna skönlitteratur. 7. August Strindberg och hans historiska dramatik.
For kirke og kultur, s. 397—415.

WENDT, E. v. August Strindberg såsom diktare. En ram kring några citat.
I *Euterpe*, N. 8.

7. Metrik och stilistik.

Språk och stil. Tidskrift för nysvensk språkforskning. Utg. af B. HESSELMAN, O. ÖSTERGREN, R. G:SON BERG. Årg. 2. Upps. 8:o. 236 s. Pr. för årg. 4 kr.

Beckman, N. Ett par metriska tvistefrågor.
Språk o. Stil, Årg. 2, s. 27—39.

Berg, R. G:son. Språkliga gengångare i dikten. Några små loci librorum.
Varia, Årg. 5, s. 422—425.
— — Versifikatoriska synpunkter.
Språk och stil, Årg. 2, s. 62—84. — Med anledning af BECKMANS ofvanstående uppsats. Härpå följde ett *Genmäle* af denne förf., s. 132—138.

Bing, Just. Folkevisernes versform.
Nord. tidskr., Årg. 25, s. 459—476.

Cederskiöld, G. Om svenskan som skriftspråk. Uppl. 2. Lund. 8:o. viij, 326 s. Pr. 2,50.
— — Skriftsvenskan och talsvenskan.
I *Aftonbl.*, N. 38 B.

Hellqvist, E. Studier i 1600-talets svenska. Anteckningar. Upps. 8:o. iv, 232 s. Pr. 3,50.
K. Hum. vet.-samf:s Skrifter, 7: 6.

Linder, N. Svenska språket i modern diktkonst. En studie. Stockh. 8:o. 71 s. Pr. 1 kr.
Denna bok gaf anledning till en häftig polemik och anmäldes bl. a. i *Stockh. dagbl.*, N. 144 och 152, af R. G:SON BERG: Stilideal och stilistik; i *Sv. dagbl.*, N. 66, af OSCAR LEVERTIN: Kriarättning, kritik och diktkonst; i *Euterpe*, N. 12, af E. v. WENDT: Ett angrepp mot Heidenstam. — Den föranledde äfven *Skald och skolmästare*. Ett svar till lektor Linder af FR. BÖÖK. Stockh. 8:o. 57 s. Pr. 1 kr. Anm. jämte Linders bok i *Finsk tidskr.*, T. 52, s. 340—342, af B[RUNO] S[JÖRO]s.

Nordlander, J. *Onödiga nyheter i svenska språket.
Pedagog. tidskr., Årg. 38, s. 193—205.

Paulson, J. Strödda anteckningar till Natanael Beckmans »Grunddragen af den svenska versläran» (1898).
Språk o. Stil, Årg. 2, s. 145—180.

Steenstrup, J. Nogle Bemerkinger om Bogstavrimets sidste och Enderimets første Tider.
[Dansk] *Hist. Tidsskr.*, Bd 4, s. 121—126.

Sylwan, O. Ett metriskt spörsmål.
Språk o. stil, Årg. 2, s. 49—58.

8. Folklore, Mytologi o. d.

Bidrag, Nyare, till kännedom om de svenska landsmålen och svenskt folklif. Tidskrift utg. på uppdrag af landsmålsföreningarna i Uppsala, Helsingfors och Lund genom J. A. LUNDELL. H. 75—77. Stockh. 8:o. Pr. för årg. 4,50.
H. 75. E. WIGSTRÖM. Folktro och sägner. S. 213—308. — H. 76. E. MODIN. Härjedalens ortnamn och bygdesägner. S. 129—264. — H. 77. G. KALLSTENIUS. Värmländska bärgslagsmålets ljudlära.

Meddelanden från Nordiska museet 1899 och 1900. Stockh. 8:o. Pr. 3 kr.
1. K. B. WIKLUND. Lapska seder och föreskrifter rörande mat och matlagning. — 2. P. G. VISTRAND. Gnidstenar i Nord. museet. — 3. E. HAMMARSTEDT. Såkaka och gullhöna. — 4. Skrå-Ordning upprättad Jordägandeerne emellan, här i Staden Cimbrishamn . . . 1754. — 5. Två skallordningar. Med inledn. af E. HAMMARSTEDT. — Meddelanden ang. museet åren 1899 och 1900.

Brants, M. Germaansche Heldenleer. Bekroond door de Koninkl. Vlaamsche Academie voor Taal-en Letterkunde. Gent. 8:o. 313 s. (Koninkl. Vlaamsche Academie voor Taal- & Letterkunde.)

Döhring, A. Kastors und Balders Tod.
Arch. f. Rel.-wiss., Bd 5, s. 38—63, 97—104.

Folkvisor. Upptecknade i Fors af P. G. LUNDAHL.
Jämtl. läns fornm.-fören. tidskr., Bd 3, s. 7—9.

Grip, E. Drag af upländsk folktro. Spådomskonst. [Undert.:] E. G.
I *Stockh. dagbl.*, N. 54.

Hammarstedt, E. Om fastlagsriset och andra lifsstänglar och gudaspön.
Nord. tidskr., Årg. 25, s. 265—280.

Kauffmann, Fr. Balder. Mythus und Sage nach ihren dichterischen und religiösen Elementen untersucht. Strassb. 8:o. ix, 308 s. Pr. 9 mk.
Texte u. Untersuchungen z. altgerm. Rel.-gesch.: Untersuchungen, Bd 1.

Lampa, Sv. M. Äldre folklif i Vestergötland. Ett och annat ur egna och andras anteckningar. 1—2.
I *Stockh. dagbl.*, N. 359, 371.

Leijonhufvud, Sigrid. En gammal visbok.
I förf:ns *Ur svenska herrgårdsarkiv.* S. 36—78.

Lindqvist, R. Harald Hårdrådes sång. En visas vandring.
I *Euterpe*, N. 21.

Modin, E. Härjedalens ortnamn och bygdesägner. [2.] S. 129—264.
Sv. landsm., H. 76.

Olrik, A. Nordboernes ragnarok.
Nord. tidskr., Årg. 25, s. 363—378.

Schück, H. Mytologiska spörsmål.
I *Stockh. dagbl.*, N. 594.

Sägner. Upptecknade af J. Lindström.
Jämtl. läns fornm.-fören. tidskr., Bd 3, s. 9—27.

Wennersten, O. V. Gamla märken. En handledning vid almanackans användning. [Undert.:] -sten.
I *Gotl. Allch.*, N. 6.

Wigström, Eva. Folktro och sägner. [3.] S. 213—308.
Sv. landsm., H. 75.

Wrangel, E. Ett par ord om folkvisan.
I *Sydsv. dagbl.*, N. 119.

9. Tillägg till föregående års bibliografier samt anmälningar af tidigare utkomna arbeten.

Memoarer och bref, Svenska. 3—4. Stockh. 1901.
3 anm. i *Hist. tidskr.*, Årg. 22. s. 7—12, af L[udvig] S[tavenow]: 3—4 anm. i *Ord o. bild*, Årg. 11, s. 123 f., af O[tto] S[ylwan] samt i *Sv. dagbl.*, N. 49, af J[oh.] M[ortensen].

Nordby, C. Hj. The influence of old norse literature upon english literature. New York 1901. 8:o. xi, 78 s.
Columbia univ., Germanic studies, 1:3. — Anm. i *Studien z vergl. Litt.-gesch.*, Bd 2, s. 490—493, af O. L. Jiriczek.

Choræus, Mikael.
Valda dikter. Med en lefnadsteckning af E. Lagus. Hfors 1901.
Anm. i *Sv. dagbl.*, N. 48, af Werner Söderhjelm.

Runeberg.
Strömborg, J. E. Biografiska anteckningar om Johan Ludvig Runeberg. Hfors 1901.
Anm. i *Euterpe*, N. 10, af R. Furuhjelm.

Saxo Grammaticus.
Herrmann, P. Erläuterungen zu den ersten neun Büchern der dänischen Geschichte des Saxo Grammaticus. T. 1. Übersetzung. Lpz. 1901. 8:o. ix, 508 s. Pr. 7 mk.
Anm. i *Studien z. vergl. Litt.-gesch.*, Bd 3, s. 249—256, af Herm. Jantzen.

Tavaststjerna.
Söderhjelm, W. Karl August Tavaststjerna. Hfors 1900.
Anm. i *Valvoja*, s. 94—107, af Jalmari Hahl.

Pineau, L. Les vieux chants populaires scandinaves. Paris 1901.
Anm. i *Zeitschr. des Ver. f. Volkskunde*, Jahrg. 12, s. 240. af H. F. Feilberg.

1889.

1: 10. Samlaren. 10. Pris i bokh. 3 kr. 25 öre.
10: 1. Sveriges bibliografi 1481—1600. H. 1 (1481—1501). Ej i bokhandeln.
7: 3. 1500- och 1600-talens Visböcker. III. Barbro Banérs Visbok. Pris i bokh. 1 kr. 50 öre.
11: 1-2. Skrifter från Reformationstiden. 1—2. Pris i bokh. 2 kr.

1890.

1: 11. Samlaren. 11. Pris i bokh. 2 kr. 50 öre.
10: 2. Sveriges bibliografi 1481—1600. H. 2 (1501—1518). Ej i bokhandeln.
9: 4. Bref rörande Nya Skolans historia. H. 4.
12: 1. Bref rörande teatern under Gustaf III. H. 1. Pris i bokh. 3 kr. 25 öre.

1891.

1: 12. Samlaren. 12. Pris i bokh. 4 kr.
10: 3. Sveriges bibliografi 1481—1600. H. 3 (1518—1527). Ej i bokhandeln.
9: 5. Bref rörande Nya Skolans historia. H. 5.

1892.

1: 13. Samlaren. 13. Pris i bokh. 3 kr. 50 öre.
10: 4. Sveriges bibliografi 1481—1600. H. 4 (1527—1530). Ej i bokhandeln.
12: 2. Bref rörande teatern under Gustaf III. H. 2. Pris i bokh. 3 kr. 25 öre.
9: 6. Personregister till Bref rörande Nya Skolans historia. Pris i bokh. komplett 5 kr. 75 öre.

1893.

1: 14. Samlaren. 14. Pris i bokh. 3 kr.
13: 1. Wivallius. 1. » » » 6 »
1: Extrah. Samlaren. Extrahäfte. Pris i bokh. 3 kr.
11: 3. Skrifter från Reformationstiden. 3. Pris i bokh. 3 kr.
11: 4. » » » 4. » » » 1 »

1894.

1: 15. Samlaren. 15. Pris i bokh. 4 kr.
14. Bref från Esaias Tegnér till C. F. af Wingård. Pris i bokh. 2 kr.
12: 3. Bref rörande teatern under Gustaf III. H. 3. Pris i bokh. 50 öre.

1895.

1: 16. Samlaren. 16. Pris i bokh. 4 kr.
13: 2. Wivallius. 2. » » » 2 »

1896.

1: 17. Samlaren. 17. Pris i bokh. 5 kr.
15: 1. Johan Wellander. Litteraturhistorisk studie öfver skiftet mellan frihetstiden och den Gustavianska åldern. 1. Pris i bokh. 2 kr. 50 öre.

1897.

1: 18. Samlaren. 18. Pris i bokh. 5 kr.
7: 4. 1500- och 1600-talens Visböcker. IV. Pär Brahes Visbok. Pris i bokh. 2 kr. 50 öre.
16. Holofernes och Judit. Ett drama från reformationstiden. Pris i bokh. 1 kr. 50 öre.

1898.

1: 19. Samlaren. 19. Pris i bokh. 3 kr. 50 öre.
15: 2. Johan Wellander. Litteraturhistorisk studie öfver skiftet mellan frihetstiden och den Gustavianska åldern. 2. Pris i bokh. 1 kr. 25 öre.
17: 1. Svenskt anonym- och pseudonym-lexikon. Bibliografisk förteckning öfver uppdagade anonymer och pseudonymer i den svenska litteraturen. H. 1. Ej i bokhandeln.
11: 5. Skrifter från Reformationstiden. 5. Pris i bokh. 1 kr. 50 öre.
11: 6. » » » 6. » » » 1 kr.
11: 7. » » » 7. » » » 2 kr. 50 öre.

1899.

1: 20. Samlaren. 20. Pris i bokh. 3 kr. 50 öre.
17: 2. Svenskt anonym- och pseudonym-lexikon. H. 2. Ej i bokhandeln.
18: 1. Ur Hans Järtas litterära brefväxling. I. Bref till och fran C. G. Brinkman. H. 1. Pris i bokh. 1 kr. 75 öre.
19: 1. Thomas Thorilds bref. H. 1. Pris i bokh. 1 kr. 50 öre.

1900.

1: 21. Samlaren. 21. Pris i bokh. 3 kr. 50 öre.
17: 3. Svenskt anonym- och pseudonym-lexikon. H. 3. Ej i bokhandeln.
18: 2. Ur Hans Järtas litterära brefväxling. I. Bref till och fran C. G. Brinkman. H. 2. Pris i bokh. 1 kr. 75 öre.
19: 2. Thomas Thorilds bref. H. 2. Pris i bokh. 1 kr. 50 öre.

1901.

1: 22. Samlaren. 22. Pris i bokh. 3 kr. 50 öre.
7: 5. 1500- och 1600-talens Visböcker. V. K. Bibliotekets Visbok i 16:o. Pris i bokh. 2 kr. 50 öre.
17: 4. Svenskt anonym- och pseudonym-lexikon. H. 4—5. Ej i bokhandeln.

1902.

1: 23. Samlaren. 23. Pris i bokh. 3 kr. 50 öre.
17: 5. Svenskt anonym- och pseudonym-lexikon. H. 6. Ej i bokhandeln.
19: 3. Thomas Thorilds bref. H. 3. Pris i bokh. 1 kr. 50 öre.

1903.

1: 24. Samlaren. 24. Pris i bokh. 4 kr.
17: 6. Svenskt anonym- och pseudonym-lexikon. H. 7—8. Ej i bokhandeln.
7: 6: 1. 1500- och 1600-talens Visböcker. VI. K. Bibliotekets Visbok i 8:o. H. 1. Pris i bokh. 1 kr.

Samlaren 3, 5 och 7 ff. äro utgifna hvardera i ett häfte. — Af sällskapets öfriga Skrifter äro 2, 3—6, 9 och 12—16 afslutade.

För angelägenheter rörande tidskriften samt sällskapets öfriga publikationer hänvände man sig till vicebibliotekarien Aksel Andersson, Uppsala.

Uppsala i Maj 1904.

Svenska Litteratursällskapets Arbetsutskott.

SKRIFTER UTGIFNA AF SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPET. 1: 25.

SAMLAREN

TIDSKRIFT

UTGIFVEN AF SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPETS ARBETSUTSKOTT

25:e ÅRGÅNGEN

1904

—×—

Innehåll:

UPPSALA 1904—05
AKADEMISKA BOKTRYCKERIET
EDV. BERLING.

Af Svenska Litteratursällskapet utgifna Skrifter.

1880/81.

1: 1: 1. Samlaren. 1: 1. Pris i bokh. 3 kr.
1: 1: 2. » 1: 2. » » » 2 »
2: 1. Dagboks-anteckningar af J. G. Oxenstjerna. 1. Pris i bokh. 2 kr.
3: 1. Ur en Antecknares samlingar. Sidd. 1—64.

1881/82.

1: 2: 1. Samlaren. 2: 1. Pris i bokh. 2 kr.
1: 2: 2. » 2: 2. » » » 1 kr. 50 öre.
2: 2. Dagboks-anteckningar af J. G. Oxenstjerna. 2. Pris i bokh. 3 kr.
4. En Svensk Ordeskötsel af Samuel Columbus. » » » 2 kr.
3: 2. Ur en Antecknares samlingar. Sidd. 66—192.

1882/83.

1: 3. Samlaren. 3. Pris i bokh. 2 kr.
3: 3. Ur en Antecknares samlingar (slutet). Pris i bokh. kompl. 6 kr.
5. Skrifter af C. G. Tessin. 1—2. Pris i bokh. 2 kr. 50 öre.

1883/84.

1: 4: 1. Samlaren. 4: 1. Pris i bokh. 2 kr.
1: 4: 2. » 4: 2. » » » 2 kr. 50 öre.
6: 1. G. Benzelstjernas Censorsjournal. 1. Pris i bokh. 2 kr.
7: 1: 1. 1500- och 1600-talens Visböcker. I. Harald Oluffsons Visbok. H. 1. Pris i bokh. 1 kr. 25 öre.

1884/85.

1: 5. Samlaren. 5. Pris i bokh. 3 kr.
6: 2. G. Benzelstjernas Censorsjournal. 2. Pris i bokh. 2 kr.
6: 3. » » » 3. » » » 1 kr.
1500- och 1600-talens Visböcker.
7: 1: 2. I. Harald Oluffsons Visbok. H. 2. Pris i bokh. 1 kr. 25 öre.
7: 2: 1. II. Bröms Gyllenmärs Visbok. H. 1. » » » 2 kr.

1885/86.

1: 6: 1. Samlaren. 6: 1. Pris i bokh. 2 kr.
1: 6: 2. » 6: 2. » » » 2 »
7: 2: 2. 1500- och 1600-talens Visböcker. II. Bröms Gyllenmärs Visbok. H. 2. Pris i bokh. 1 kr. 75 öre.
8: 1. Samlade Dramer af J. Messenius. H. 1.
9: 1. Bref rörande Nya Skolans historia. H. 1.

1886.

1: 7. Samlaren. 7. Pris i bokh. 3 kr. 25 öre.
8: 2. Samlade Dramer af J. Messenius. H. 2.
9: 2. Bref rörande Nya Skolans historia. H. 2.

1887.

1: 8. Samlaren. 8. Pris i bokh. 4 kr.
8: 3. Samlade Dramer af J. Messenius. H. 3.
7: 2: 3. 1500- och 1600-talens Visböcker. II. Bröms Gyllenmärs Visbok. H. 3 (slut-häfte). Pris i bokh. 2 kr.

1888.

1: 9. Samlaren. 9. Pris i bokh. 4 kr.
8: 4. Samlade Dramer af J. Messenius. H. 4.
9: 3. Bref rörande Nya Skolans historia. H. 3.

1889.

1: 10. Samlaren. 10. Pris i bokh. 3 kr. 25 öre.
10: 1. Sveriges bibliografi 1481—1600. H. 1 (1481—1501). Ej i bokhandeln.
7: 3. 1500- och 1600-talens Visböcker. III. Barbro Banérs Visbok. Pris i bokh. 1 kr. 50 öre.
11: 1-2. Skrifter från Reformationstiden. 1—2. Pris i bokh. 2 kr.

SAMLAREN

TIDSKRIFT

UTGIFVEN

AF

SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPETS ARBETSUTSKOTT

GENOM

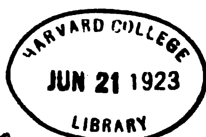
AKSEL ANDERSSON

25:e ÅRGÅNGEN

1904

UPPSALA 1904–05
AKADEMISKA BOKTRYCKERIET
EDV. BERLING.

HARVARD COLLEGE
JUN 21 1923
LIBRARY

Innehåll.

Härjämte medföljer såsom Bilaga för 1904:
Svenskt anonym- och pseudonym-lexikon af LEONARD BYGDÉN. H. 9.

Svenska Litteratursällskapets årsmöte

hölls den 15 oktober 1904, därvid följande ärenden förekommo:

1. Årsberättelse för år 1903.

På uppdrag af Sällskapets sekreterare, vicebibliotekarien Aksel Andersson, som för närvarande är stadd på utländsk resa, har undertecknad att afgifva följande årsberättelse.

Under det förflutna arbetsåret har Svenska Litteratursällskapet utgifvit nedan nämnda publikationer:

Samlaren årg. 24 med bidrag af herrar K. J. Warburg, R. Geete och I. Collijn samt fröken S. Leijonhufvud. — *Svenskt anonym- och pseudonym-lexikon* af L. Bygdén, H. 7 & 8. — *1500- och 1600-talens visböcker*, utg. af A. Noreen och J. A. Lundell, 6: Kungl. Bibliotekets visbok i 8:o, H. 1.

Enär dessa publikationer utkommo så sent i sistlidne maj månad, att årsafgifterna ej kunde inflyta före vårterminens slut, och därmed äfven gått sakta under sommaren och höstens början på grund af medlemmarnes bortovaro, har revisionen af årets räkenskaper och årsmötet ej kunnat förr än nu ega rum. Af liknande anledning har redovisning ej heller hunnit ingå från Finland.

För Samlarens 25:te årgång, hvaraf några ark redan äro färdigtryckta, äro bidrag lämnade eller utlofvade af herrar C. Westerblad, I. Collijn, m. fl. Såsom bilagor förberedas *Svenskt anonym- och pseudonym-lexikon*, H. 9, samt *1500- och 1600-talens visböcker*, 7.

Upsala den 15 oktober 1904.

L. Bygdén.

2. **Revisionsberättelse för år 1903.**

Undertecknade, utsedda att revidera Svenska Litteratursällskapets räkenskaper, få häröfver afgifva följande berättelse.

Behållning från föregående år	kr.	7,845: 69
Inkomster:		
Årsafgifter	»	1,935: —
Tre ständiga ledamotsafgifter	»	150: —
Af Svenska Akademien för 20 exemplar	»	100: —
Lagerförsäljning	»	442: 44
Debiterade porton	»	75: 70
Räntevinst	»	306: 25
	Summa	10,855: 08
Utgifter:		
Författarehonorar	kr.	727: 50
Tryckningskostnader	»	1,823: 38
Porton, annonser och distribution	»	252: —
Behållning:		
I Upsala stads sparbank	8,000: —	
Kontant i kassan	52: 20	8,052: 20
	Summa	10,855: 08

Vid revisionen hade ännu ej de finska afgifterna influtit. Föreningens behållning är 206: 51 öre större än förra året.

Som räkenskaperna voro förda med omsorg och noggrannhet, få revisorerna härmed föreslå att sällskapet beviljar Bibliotekarien L. Bygdén full och tacksam ansvarsfrihet för hans förvaltning under den tid revisionen omfattar.

Upsala den 10 oktober 1904.

Herman Lundström. N. Sjöberg.

3. Beviljades skattmästaren enligt revisorernas förslag ansvarsfrihet för hans förvaltning.

4. Företogs den i stadgarna föreskrifna utlottningen af en af arbetsutskottets medlemmar, hvarvid docenten E. Meyer utlottades.

5. Docenten Meyer anhöll att vid nytt val icke ifrågakomma.

6. Valdes docenten J. Mortensen till medlem af arbetsutskottet. Till suppleant valdes docenten Meyer. — Utskottets öf-

riga medlemmar äro vicebibliotekarien ANDERSSON, bibliotekarien ANNERSTEDT, vicebibliotekarien L. BYGDÉN, professor P. A. GEIJER, och professor AD. NOREEN.

7. Valdes till revisorer för 1904 e. o. biblioteksamanuensen N. SJÖBERG och biblioteksamanuensen R. ALMQVIST samt till dessas suppleanter biblioteksamanuenserna M. HULTH och I. COLLIJN.

8. Till arbetsutskottet hade inlämnats ett motiveradt förslag af undertecknad, att sällskapet måtte i sina stadgar intaga en § af följande lydelse:

Till hedersledamöter kallar Sällskapet om svensk litteraturhistoria synnerligen förtjänte män. Till korresponderande ledamöter kunna kallas utländske män, som verksamt främjat Sällskapets syftemål. Val af hedersledamöter och korresponderande ledamöter sker å allmänt årsmöte på förslag, som af Arbetsutskottet blifvit förordadt. Samtliga dessa invalda ledamöter erhålla alla Sällskapets efter invalet utgifna skrifter utan erläggande af årsafgift.

Hvilket förslag af arbetsutskottet blifvit förordadt, och beslöt Sällskapet nu godkänna ifrågavarande tillägg till stadgarne.

9. I sammanhang härmed hade undertecknad föreslagit att Svenska Litteratursällskapet i Finlands ordförande herr professor M. F. SCHYBERGSSON, dess arkivarie herr lektor ELIS LAGERBLAD och dess sekreterare herr vicebibliotekarien ARVID HULTIN måtte af Sällskapet kallas till korresponderande ledamöter, ett förslag, som likaledes af Arbetsutskottet blifvit förordadt, och som nu af Sällskapet antogs. Och skulle sålunda skrifvelse härom till nämnda ledamöter afgå.

10. Höll docenten J. MORTENSEN ett föredrag: Om Runebergs förebilder.

Vid Arbetsutskottets samma dag hållna sammanträde omvaldes till ordförande professor NOREEN, till sekreterare vicebibliotekarien AKSEL ANDERSSON och till skattmästare undertecknad.

Upsala som ofvan.

L. BYGDÉN.

Forskningar om svenskarnes universitetsstudier i Tyskland.

AF

E. WRANGEL.

Mina forskningar om svenskarnes studier vid tyska universitet utgöra en del af de undersökningar rörande *Sueci studentes extra patriam*, hvilka jag sedan flera år bedrifvit. Om dessa i sin helhet ämnar jag på annat ställe göra en 'vorläufige Mitteilung'; här må blott meddelas, att resultaten, hvad Holland och Schweiz beträffar, föreligga färdiga, och att åtskilligt är medhunnet rörande svenskarnes studiebesök i Italien, Frankrike, Österrike och Polen samt England. Afsikten vore att en gång utgifva i samlad följd en förteckning öfver de svenskar, som besökt utländska högskolor från äldsta tider till omkring år 1800. Det största utrymmet i denna förteckning kommer naturligtvis att intagas af besökare vid Tysklands universitet. Om dessa svenskarnes studier i Tyskland, för så vidt de framgå af de respektive studentmatriklarna, vill jag nu i korthet lämna några upplysningar.

Bibliotekarien C. G. Styffe har för flera årtionden sedan gjort synnerligen värdefulla utdrag ur universitets- och fakultetsmatriklar, omfattande Prag, Erfurt, Heidelberg, Köln, Leipzig, Rostock, Greifswald, Wittenberg, Marburg, Jena och Helmstädt, och i regeln sträckande sig till 1620talets slut. Dessa anteckningar, som aldrig fullständigt publicerats, hafva begagnats af andra forskare, såsom Annerstedt, Daae och Leinberg; en del af anteckningarna har han också välvilligt låtit mig begagna. Professor L. Daae utgaf 1885 ett första häfte *Matrikler over Nordiske Studerende ved fremmende Universiteter*, innehållande förteckningar från Prag, Erfurt och Rostock. Sedermera har Daae på skilda håll publicerat listor öfver nordiska, företrädesvis norska och danska, studerande vid några andra ut-

ländska högskolor. Emellertid hafva sedan dess från de flesta af dessa tyska universitet matriklarna i tryck utgifvits, och det visar sig då, att de af Daae publicerade excerpterna äro ganska bristfälliga och ofullständiga.

Fullständigt utgifna eller nära sin fullbordan (till eller efter år 1800) äro nu matriklarna från Rostock, Heidelberg, Frankfurt a. O., Strassburg och Erlangen. Delvis färdiga föreligga i tryck matriklarna från följande universitet: Erfurt (t. o. m. 1636), Köln (t. o. m. 1559), Leipzig (t. o. m. 1559), Greifswald (t. o. m. 1700), Tübingen (t. o. m. 1545), Wittenberg (t. o. m. 1602), Marburg (t. o. m. 1636) och Giessen (t. o. m. 1707).[1]

De allra flesta af de nu nämnda i tryck utgifna universitetsmatriklarna har jag antingen själf genomgått eller låtit af insiktsfulla personer excerperas.

Hvad särskildt angår de universitet, hvilkas matriklar icke helt och hållet publicerats, har jag dels på ort och ställe dels genom korrespondens inhämtat, att fortsättningen af de resp. matriklarnas publicering är planerad för de närmaste åren. Undantag göra endast Greifswald och Marburg; men åtminstone hvad det förra universitetet beträffar är det väl att hoppas, att man, t. ex. till dess 450-års-jubileum (1906), kommer att besluta sig för en fortsättning. Likaledes har jag förnummit, att arbetet för utgifningen af matriklarna från Jena långt framskridit; man väntar endast på att få den ekonomiska sidan af saken ordnad. Äfven Königsbergs äldre universitetsmatriklar förberedas till utgifning; den som utfört detta förarbete, professor G. Erler i Münster, hvilken äfven utgifver Leipzig-matriklarna, har välvilligt lofvat mig, att anteckningar om de svenska

[1] Från Freiburg i. B. och Ingolstadt — universitet som emellertid högst sällan torde besökts af svenskar — föreligga åtskilliga meddelanden i tryck, likaså från en del högskolor af mindre betydelse eller helt kort varaktighet (Mainz, Herborn, Kassel). — Hvad Österrikes tyska universitet beträffar, så hafva de äldsta matriklarna från Prag redan länge funnits tillgängliga i tryck och redan blifvit begagnade af Daae. Från Wiens universitet, hvarest, enligt uppgift af universitetets arkivarie K. Schrauf, en eller annan svensk studerat, äro äfven de äldsta förteckningarna tryckta, men hafva likväl ännu icke utgifvits. — Det äldsta tyska universitetet i Schweiz, Basel, har likaledes mottagit blott få svenskar; de skandinaviska studenternas namn vid detta universitet hafva på mitt föranstaltande excerperats af biblioteksassistenten cand. mag. A. Krarup. Själf har jag gjort anteckningar ur universitetsbibliotekets i Basel minnesalbum, hvilket från 1660-talet till år 1800 upptager omkring 50 svenskar; de flesta af dem voro väl blott på tillfälligt besök.

studenterna i Königsberg, likasom i Leipzig efter 1559, redan under närmaste år komma att i handskrift ställas till mitt förfogande.

De återstående tyska universitet, som varit af betydelse för Sverige äro: Helmstädt, Altdorf, Kiel, Halle och Göttingen. Genom anslag från kgl. ecklesiastikdepartementet har jag 1902 blifvit satt i tillfälle att utforska dessa universitets arkiv jämte Marburgs (efter 1636). Studentförteckningarna hafva till största delen excerperats af e. o. biblioteksamanuensen P. O. Wilner.

Genom dessa undersökningar ställa sig siffrorna från de olika universiteten betydligt annorlunda, än man hittills föreställt sig. En hel del nya uppgifter från tyska högskolor, hvilka förut icke för Sveriges vidkommande blifvit undersökta, hafva också nu hopsamlats.

För medeltiden är det särskildt från universitetet i Rostock, som flera nya upplysningar vunnits om svenska studenter; men äfven från de öfriga tyska medeltidsuniversiteten (Erfurt, Köln[1], Leipzig, Greifswald) hafva åtskilliga för Sveriges odlingshistoria ännu icke begagnade uppgifter influtit.

Under 1500talet tillkomma, jämte Wittenberg, Frankfurt a. O., Marburg, Königsberg och Jena samt slutligen Helmstädt och Altdorf. Vid universitetet i Frankfurt a. O. hafva inalles något mindre än 100 svenskar inskrifvit sig (de flesta af dem under 1600-talet). Helmstädt mottog ett stort antal svenskar under de första femtio åren af sin tillvaro (1576—1626), då nära 170 där inskrefvos, under det att efter den tiden till och med 1759 blott omkring 80 svenskar kommo dit. Den protestantiska högskolan för Bajern i Altdorf besöktes redan under 1500talet af en eller annan svensk, men de flesta (omkring 50) kommo under följande århundraden.[2] Om besöken i Wittenberg, Marburg och Jena har redan åtskilligt publicerats; något meddelas också i en härefter följande uppsats.

Först under 1600talet synas de redan under medeltiden grundlagda universiteten Heidelberg och Tübingen hafva fått någon betydelse för oss. Heidelberg besöktes af icke så få svenskar, särskildt efter det Pfalziska husets uppstigande på Sveriges tron; så kan man räkna ett 40tal under åren 1656—67, under det att dessför-

[1] Åren 1389—1459 inskrefvos blott 5 svenskar vid universitetet i Köln; antalet synes mot medeltidens slut något hafva ökats. Prag och Erfurt hafva ägt något större betydelse för Sverige, men de stå i detta fall långt tillbaka för Leipzig (under 1400talet).

[2] Universitetsarkivet från Altdorf förvaras nu i Erlangen, där P. O. Wilner genomgått detsamma, liksom Helmstädts nu i Wolffenbüttel förvarade arkiv.

innan från år 1558, då det första svenska namnet möter oss i matriklarna, blott 9 stycken inskrefvos. Under ifrågavarande århundrade blef Leipzig åter, liksom under 1400talet, af stor vikt för svenskarnes högre bildning. Likaså Jena. Vidare finner man under seklets senare del rätt många landsmän studerande i Strassburg (omkring 90), äfvensom i Giessen (omkring 70). Åtskilliga besökte det närliggande, 1665 öppnade universitetet i Kiel, där omkring 40 svenskar inskrefvo sig före 1700 och ungefär lika många 1700—1773, då universitetet blef danskt (därefter högst få).

Greifswalds universitet fick under 1600talet ökad betydelse för oss, och detta redan från århundradets början, samt naturligtvis än mera sedan det blifvit svenskt. Annars aftogo svenskarnes besök vid utländska högskolor rätt märkbart från och med den sparsamme Carl XI:s tillträde till regeringen, men det må tilläggas, att man då i stället redligen sträfvade att tillfredsställa den högre bildningens kraf vid de fem universitet, som tillhörde Svea välde.

Emellertid finner man alltjämt då och då svenskar inskrifna vid flere ofvan nämnda tyska högskolor. Att under konung Fredrik I:s tid några sökte sig till det hessiska universitetet Marburg, var ju naturligt — annars har det för oss haft tämligen ringa betydelse. Två nyupprättade högskolor blefvo emellertid af stor vikt för våra studier under 1700talet: Halle, pietismens säte, och Göttingen, naturvetenskapernas. På bägge dessa ställen upplåtos akademiska läraréplatser åt svenskar (i Halle Thunman, i Göttingen två bröder Murray), likaså i Kiel (J. A. Ljungberg), samt naturligtvis i Greifswald — under 1600talet hade detta ju också inträffat i Marburg (Chesnecopherus) och i Helmstädt (Granius). I Halle kan man räkna från år 1693 till 1700talets slut omkring 170 svenskar inskrifna.[1] Och Göttingens universitet mottog omkring 100 svenskar under de 66 åren af sin tillvaro före 1800.

Det vore, som ofvan antydts, meningen att, när dessa utdrag ur de respektive universitetsarkiven rörande i Tyskland studerande svenskar förelåge fullständiga, utgifva dem samlade — ordnade universitet efter universitetet — jämte anteckningarna om öfriga *Sueci studentes extra patriam,* samt att i ett sista band tillfoga ett personalindex, om möjligt försedt med korta biografiska notiser.

---

[1] Den af J. S. Pajala i *Historisk tidskrift* 1896 meddelade förteckningen från åren 1693—1744 är synnerligen ofullständig.

Den stora betydelse, ett sådant verk skulle äga för hela vår odlingshistoria, behöfver icke här påpekas.

Ovisst är emellertid, om jag själf får tillfälle att ombesörja denna utgifning.

Här nedan meddelas en af e. o. biblioteksamanuensen P. O. Wilner upprättad förteckning på svenskar, inskrifna vid tyska universitet under 1500talets senare del. Denna förteckning grundar sig till största delen på ofvan nämnda forskningar; endast hvad Jena vidkommer äro bibliotekarien Styffes excerpter begagnade. Utdragen ur den tryckta Wittenberg-matrikeln äro gjorda af f. vicebibliotekarien A. Palm.

Alldeles fullständig är förteckningen säkerligen icke. Ett eller annat namn kan möjligen tillkomma från Leipzig, Tübingen samt Königsberg. Detta skulle dock endast kunna styrka resultatet, hvilket visar, att under 1500talets senare del den svenska bildningen icke stod så lågt, som man, med stöd af äldre ofullständiga uppgifter — eller knappast ens med detta stöd — har velat påstå; det har nämligen helt nyss yttrats, att under denna tid, då vi icke hade något eget universitet i verksamhet, »de fåtaliga ynglingar, som önskade förskaffa sig en högre bildning» och då gingo till tyska högskolor, endast utgjorde »1, 2 eller 3 om året». Nedanstående förteckning visar, att i medeltal 10 svenskar årligen kommo att studera vid tyska universitet. Och detta antal är med all säkerhet för lågt; ty oafsedt dem, som studerat vid något af de tre nyss nämnda universiteten och endast där inskrifvit sig, hafva utan tvifvel många andra svenskar under dessa femtio år studerat i Tyskland, hvilket bl. a. bevisas af den omständigheten, att åtskilliga, som icke förekomma i inskrifningsmatriklarna, befinnas hafva blifvit doktorer vid något af Tysklands universitet.

Frekvensen ställer sig rätt olika under det halfva seklets olika årtionden. De tre första äro svagast representerade; 1580talet rycker upp med nära dubbelt så många som de föregående (omkring 130), och under 1590talet studera väl närmare 200 svenskar i Tyskland. Något år, såsom 1567 och 1569, kan det hända, att en eller ingen nykommen svensk antecknas i matriklarna, och under några andra år är det blott tre; men ibland stiger antalet, redan före det sista decenniet, till öfver 20.

Mest besökt var under denna tid Rostocks högskola, och man kan säga, att omkring halfva antalet af alla svenskar, som gingo till Tyskland att studera, besökte densamma (öfver 250 äro här nedan antecknade). Därefter kommer Greifswald med ett betydligt lägre antal (139) och strax därunder Wittenberg (127). Härifrån är det ett stort språng till svenskarnes frekvens vid de öfriga här nämnda tyska universiteten, men bland dessa hade ju åtskilliga, såsom det sedan så talrikt besökta Helmstädt, upprättats först mot århundradets slut. Till Helmstädt kom nu ett trettiotal, till Jena något färre, till Marburg och Frankfurt a. O. endast resp. 16 och 15. Lägst stå Heidelberg med 8 och Altdorf med 2.

En blick på nedan följande lista ger vid handen, att en mängd af våra då uppväxande statsmän, prelater och lärde verkligen erhöllo universitetsbildning och då framförallt vände sig till de nu florerande tyska universiteten. Åtskilliga hafva nog också besökt bildningsanstalter i Frankrike, några äfven Italien, en del slutligen, och icke så få, drogos nu till de katolska högskolorna i Polen och Österrike.

Förteckning öfver svenskar inskrifna vid tyska universitet under 1500talets senare hälft.

AF

P. O. WILNER.

1551

Joannes van der Borch Suecus (inskrifven i Rostock)
Acheferla Benedicti nobilis Suecus (Rostock. — Achatius Ferlau, Suecus equestris ordinis, inskrifven i Wittenberg 1553)
Nicolaus Johannis Suecus (Wittenberg)
Henricus Andreæ Montanus Suecus (Wittenberg. — Rostock 1552)

1552

Martinus Gestritius Suecus, artium magister [1550] Witebergæ promotus (Rostock)
Abell Marci Palm Suecus (Rostock)
Martinus [Olaui] Helsingus Suecus, artium mgr. [1550] Witebergæ promotus (Rostock)
Andreas Schmeltzer
Ericus Laurentii
Petrus Magni
Jonas Gamel
} Stokholmenses Sueci (Rostock)
Henricus Canuti Stregnensis (Rostock. — Henricus Canutus Suecus, Wittenberg 1554)
Nicolaus Birgeri Westgothus nobilis (Rostock)
Joannes Erici Suecus (Rostock)
Laurentius Jonæ Suecus (Rostock)
[Jacobus Wermelandus Suecus baccalarius och magister i Rostock d. å.]

1553

[Laurentius Andreæ Suecus magister i Rostock d. å.]
Laurentius Matthie Gottus (Rostock)
Andreas Balke Suecus (Rostock. — A. Balck S., Wittenberg 1554)
Remboldus Rabaldi Stregnensis Suecus (Rostock. — Reinholdus Raualdus Suecus, Wittenberg 1554)
Joannes Haquini Ienecopensis Suecus (Rostock. — J. Hackwinius Suecus, Wittenberg 1554)

Nicolaus Erici Wisbiensis Gothus (Rostock)
Olauus Jonæ Wisbiensis Gotthus (Rostock)
Budolphus Petri Vuisbiensis Gotthus (Rostock).
Petrus Olaui Arrotiensis Suecus (Rostock).
Joannes Maior Suecus (Wittenberg)
Jonas Haraldi Suecus (Wittenberg)
Ericus Trolle }
Olaus Jacobi } Sueci (Wittenberg)

1554

Nicolaus Erici Gottus (Rostock)
Laurentius Olaui Suecus (Rostock)
Henricus Borgensis Suecus (Wittenberg)

1555

Halvardus Svenonis Suecus (Leipzig. — Wittenberg s. å.; baccalarius i Leipzig 1556)
Joannes Petri Upsaliensis (Rostock)
Laurentius Olaui Gefflensis (Rostock)
Nicolaus Gestritius }
Petrus Jonæ Norbotniensis } Sueci (Rostock)
Laurentius Nicolai Helsingius }

1556

Andreas Laurentii Suecus (Rostock)
Ernestus Jonæ Strengnensis Samanensis Suecus (Rostock)

1557

Ericus Nicolai Suecus nobilis (Rostock)
Petrus Michaelis Holmensis Suecus (Rostock. — P. M. S. Wittenberg 1558, magister därs. 1561)
Olaus Michaelis Gothus (Rostock)
Nicolaus Laurentii Suecus (Rostock)
Laurentius Petri Suecus (Wittenberg)

1558

Andreas Jacobi Sutercopensis Suecus (Rostock)
Petrus Benedicti Glandensis [= Oelandensis!] Suecus (Rostock)
Bononius Nicolai Glandensis Suecus (Rostock)
Steno Axelonis G[othus] }
Gustauus Axelonis } nobiles (Rostock. — Steno Banner } Gustavus Banner } fratres nobiles Sueci, Greifswald 1562)
Andreas Erici Suecus (Wittenberg)
Erasmus Nicolai Suecus (Wittenberg; E. N. Arbogensis magister därs. 1560)

1559

Olaus Laurentii Suecus (Rostock)
Petrus Olaui Suecus (Rostock)

Johannes Petri Suecus (Rostock)
Petrus Daleman Suecus (Rostock)
Haroldus Benedicti Suecus (Rostock)
Valgerus Francisci Suecus (Wittenberg)
Magnus Suenonis Suecus (Wittenberg)

1560

Hernidus Georgii Suecus (Rostock)
Laurentius Johannis Suecus Hol[mensis?] (Rostock)
Salomon Birgeri Suecus (Wittenberg. — Greifswald 1563. — Rostock s. å.)

1561

Petrus Johannis Vectionensis (Rostock)
Johannes Petri Surcopiensis (Rostock)
Johannes Vdonis Vastinensis (Rostock. — J. Vddonis Bastinensis Suecus, Wittenberg 1562)
Laurentius Petri Oenocopiensis }
Carolus Petri Lincopiensis } Sueci (Rostock)
Johannes Caroli }
Martinus Laurentius } Vpsalienses Sueci (Rostock)
Ericus Petri Stocholmensis Suecus (Rostock)
Suenno Elai Gothus (Wittenberg)
Georgius Johannes Suecus (Wittenberg)

1562

Petrus Michaelis Vasteneusis Suecus (Rostock)
Joannes Skoët Gutlandus (Rostock)
Suno Storgeus Suecus (Rostock)
Hinricus Joannis Schvecus Abouensis (Rostock. — Henricus Johannis Aboensis Suecus, Wittenberg s. å.)
Petrus Bartoldi Suecus (Rostock)
Olaus Jonæ Helsingus (Rostock. — Greifswald 1565 — Wittenberg 1570)
Petrus Jonæ Helsingus (Rostock; baccal. och magister därs. 1567)
Olaus Stephani Suecus (Rostock. — O. S. S. Upsaliensis, Greifswald 1564)
Petrus Laurentii Suecus (Rostock)
?Henricus Berching Scheningensis (Rostock)
Nicolaus Benedicti Suecus (Rostock)

Abraham Andreæ Laurentius Nicolai Nicolaus Laurentii	} Sueci (Rostock —	Abrahamus Andreæ Angermannus Suecus, Greifswald 1565, magister därs. 1567)

Nicolaus Blasii Holmensis (Rostock)
Johannes Petrus Gothus (Wittenberg)
Laurentius Petri Suecus (Wittenberg)
Vincentius Petri Suecus (Wittenberg)

Nicolaus Thuro	} Bielke nob. Sueci fratres (Wittenberg. —	Nicolaus Nicolai Bielke Turo Nicolai Bielke } fratres Sueci, Greifswald 1563)

Paulus Olai Suecus (Wittenberg)
Theodorus Suenonis Suecus (Wittenberg)

1563

Olaus Petri Suecus (Rostock)
Botwidus Nericius Suecus. *Episcopus in Italia* (Rostock. — Greifswald 1567)
Olaus Andreæ Helsingius (Rostock. — Greifswald 1565)
Canutus Fabricius Nulandensis ex Finnonia (Rostock)
Nicolaus Guldenstern, eques auratus, regis Sueciæ cancellarius (Rostock)
Nicolaus Balk Holmensis (Rostock. — Nicolaus Balcke Stockholmensis Suecus, Greifswald 1565)
Jacobus Petri Finno Suecus (Wittenberg. — Rostock 1567)
Echillus Boy Suecus (Wittenberg)
Henricus Harder Suecus (Wittenberg)
Joachimus Olaui Suecus ex Holnia [!] (Wittenberg)
Ericus Bertholdi Suecus Finland. (Wittenberg)
Bero Carnuthi Smolandensis Suecus (Wittenberg)

1564

Bartholomeus Laurentii Gothus (Greifswald)
Severinus Michaelis Gothus (Greifswald)
Nicolaus Laurentii Suecus Nicopiensis (Greifswald)
Stephanus Sasse ex Stockholmia Sueciæ (Rostock. — Greifswald 1565)
Johannes Christierni Gothus (Rostock)

1565

?Jodocus Petrus Saxo, Gothus Arhusitiensis (Rostock)
Georgius Laurentii Gothus (Rostock)
Nicolaus Matthiæ Gothus (Rostock)

1566

Joannes Prætorius Suedercopiensis Suecus (Greifswald)
Nicolaus Basilius Stockholmensis (Greifswald)
Johannes Schulte Sudercopiensis Suecus (Rostock)
Nicolaus Scriba Gothus (Rostock. — Wittenberg s. a.)

1568

Henricus Nicolai Gevaliensis Suecus (Greifswald; magister därs. 1573)
Olaus Schwerthcheri Uplandensis Suecus (Greifswald. — O. Suercheri Elfcarius Suecus, Rostock 1570)
Magnus Laurenti Gevaliensis Suecus (Greifswald)
Olaus Andreæ Uplandensis Suecus (Greifswald)
Gustavus Nicolai Arbogensis Suecus (Greifswald)
Petrus Erasmi Suecus (Rostock)
Petrus Johannis Gothus (Rostock)
Seuerinus Michaelis Gottlandiensis (Rostock — Dens. Greifswald 1564?)
Johannes Suenonius Suecus (Wittenberg)

1569

Olaus Magni Gotthus Helsingien. (Wittenberg)

1570

Andreas Thuriæ Suecus (Frankfurt a. O.)
Nicolaus Trabinus Suecus (Frankfurt a. O. — = N. Balk, Rostock 1563?)
Thuro a Bielke nobilis Suecus (Frankfurt a. O. — Dens. Wittenberg 1562?)
Ericus Sparr nobilis Suecus (Frankfurt a. O.)
Olaus Gammel Suecus Stockholmiensis (Greifswald. — O. Gammal·S. S., Wittenberg s. å.)
Ericus Jacobi Suecus Stockholmiensis (Greifswald. — Rostock 1572)
Laurentius Johannis Stockholmiensis (Greifswald. — Wittenberg 1572)
Magnus Fortius Geualiensis Suecus (Rostock)

1571

Axilaus a Lauenbergh baro Suecus (Frankfurt a. O.)
Christianus Horn } nobiles Finnovienses (Frankfurt a. O.)
Jacobus Horn }
Sueno Nicolai Suecus (Greifswald)
Sigfridus Canuti Suecus (Rostock. — Greifswald 1573)
Nicolaus Fleming Suecus nobilis (Rostock. — N. F. Finno, Frankfurt a. O. 1574. — Wittenberg s. å.)
Olaus Runing Suecus nobilis (Rostock)
Laurentius Suenonis Suecus (Wittenberg)

1572

Johannes Snauenborch Suecus nobilis (Rostock)
Henricus Henrici Suecus (Rostock)
Absalon Nicolai Suecus nobilis (Rostock)

1573

Clemens Laurentii Suecus (Rostock)
Petrus Mislepæus Aboensis (Rostock. — P. Meselpeip. de Abo Finlandiæ, Wittenberg 1576)
Ericus Erici Lædalensis (Rostock)
Nicolaus Balck Stockholmensis Suecus (Wittenberg — Dens. Rostock 1563?)

1574

Arvidus Horn Finno (Frankfurt a. O.)
Matthias Andreæ Gevaliensis (Greifswald)
Nicolaus Sigefridus Suecus (Greifswald)
Benedictus Johannis Suecus (Rostock)
Ericus Olai Suecus (Rostock)
Haquinus Clawinus Suecus nobilis (Rostock)
Johannes Gostaui Rosa *comes Suecicus* } Sueci (Rostock)
Ericus Nicolai }
Christianus Michaelis Agricola Aboensis (Wittenberg)

1575

Christophorus Joannes Norcopensis (Greifswald)
Nicolaus Petri Stockholmensis (Rostock)
Magnus Olai Stockholmensis (Rostock)
Olaus Nicolai Suecus (Rostock)
Olaus Jacobi Scarensis Suecus (Rostock)
Petrus Pauli Suecus (Rostock)
Benedictus Canuti Westgotus ex nobili familia regni Sueciæ (Wittenberg)
Iuarus Clemens Suecus (Wittenberg)

1575—76

Jacobus Erici Helmensis [!] (Greifswald)
Petrus Petri Suecus (Greifswald)

1576

Mauritius Andreæ Bull Gothlandus (Rostock)
Laurentius Fleming nobilis Suecus (Rostock)
Petrus Petri Helsingus (Rostock)
Petrus Andreæ nobilis Suecicus (Rostock)
Petrus Olai Watstenensis } ex Suecia (Rostock)
Johannes Erici Stockholmensis }
Sigfridus Wolsdorffius }
Matthias Arosiensis } Sueci (Rostock)
Benedictus Gothus }

1577

Laurentius Lælius Stockholmensis Suecus (Jena)
Matthias Marci Allaudensis Suecus (Rostock; M. M. S. Alandensis magister därs. 1581)
Andreas Iorstani [Daae: Torstani] Suecus (Rostock)
Christophorus Petri Gothus (Rostock. — C. Peter G., Wittenberg 1579)
Ericus Martini } Gothi (Rostock)
Joachimus Georgii }
Petrus Olai Gothus (Rostock)
Bartholemæus Nericius Cygneus (Rostock)
Benedictus Prins Gothus (Wittenberg)

1578

Laurentius Andreæ Ralamb Suecus nobilis } ambo fratres gemelli (Greifswald)
Sigfridus Andreæ Ralamb Suecus nobilis }
Christianus [ändradt till Christiernus] Seblat Suecus nobilis } fratres (Rostock)
Nicolaus Seblat Suecus nobilis }
— Christiernus Seblatt Suecus (Heidelberg 1581)
— Nicolaus Seblad Suec. (Wittenberg 1579)
Clemens Christiani Seuibothniensis Suecus (Rostock; C. Christiernus Suecus magister därs. 1580)
Nicolaus Olaui Bothniensis Suecus (Rostock; magister därs. 1582)

Haraldus Stake Suecus nobilis (Rostock)
Aruidus Kyempe Gothus (Rostock)
Ambernus Printz Gothus (Rostock)
Olaus Martini Upsaliensis (Rostock. — Wittenberg 1579; magister i Rostock 1583. — Frankfurt a. O. 1583)
Joannes Canuti Gothus (Rostock)
Johannes Ochsenstern Suecus (Rostock)

1578—79

Laurentius Andreæ Suecus (Greifswald)
Nicolaus Jonæ Suecus (Greifswald)

1579

[Matthias Matthiæ Suecus magister i Rostock d. å.]
Johannes Benedicti Montanus Suecus (Rostock. — Wittenberg 1583)
Carolus Canuti Suecus (Rostock)
Jonas Petri Helsingus Suecus (Rostock)
Andreas Nicolai Suecus (Rostock. — Wittenberg 1581)

1580

Ericus Bielke Suecus nobilis (Heidelberg)
Siegfridus Benedicti Wiburgensis (Heidelberg)
Nicolaus Christerni Gothus (Rostock)
?Johannes Suenonis (Rostock)
?Johannes Petri (Rostock)
?Johannes Olai (Rostock)
Christianus Bartholomæi Wiburgensis (Rostock; C. Bartoldi Suecus magister därs. 1584)
Ericus Andreæ Angermannus (Rostock; magister därs. 1583)
Ericus Olai Suecus (Wittenberg)

1581

Nicolaus Kile nobilis Suecus, equitis aurati filius (Greifswald) et præceptor eius
David Andreæ Angermannensis Suecus (Greifswald)
Joannes Olai Gevaliensis Suecus (Greifswald. — J. Vlai Gestricius Suecus, Wittenberg 1583)
Magnus Chemens Suecus (Heidelberg)
Olaus Nicolai Wisbuensis (Rostock)
Simon Laurentii Suecus (Rostock)
Borchardus Olai Gotlandus (Rostock)
Theodoricus Petri Suecus Wiburgensis (Rostock; T. P. Nylandensis S., magister därs. 1584)
Benedictus Petri Suecus (Rostock)
Christiernus Nicolai Nicopiensis (Rostock)
Johannes Guilielmi Gotlandus (Rostock)
Jacobus Ericus Suecus (Wittenberg)
Petrus Petri Helsingus Suecus (Wittenberg)

1582

[dns. Gadelenus Sweno Suecus magister i Greifswald d. å.]
Canutus Bolge nobilis Suecus (Heidelberg)
Joannes Potomander Suecus (Marburg)
Johannes Olai Gothlandus (Rostock)
Aquinus Andreæ Botnensis } Sueci (Rostock)
Elaus Ingeberti Vallensis }
Arnoldus Falke nobilis Suecus (Rostock. — Frankfurt a. O. 1583)
Laurentius Erici Nicopensis } Sueci (Rostock)
Petrus Erici Arosiensis }
Thomas Petri Gestricius ex Suecia (Rostock)
Ericus Andreas Gothus (Rostock)
Petrus Chenitius Bodniensis Suecus *(Post archiepiscopus Vbsaliensis in Suecia)* (Rostock. — P. Genicius Botniensis S., Wittenberg 1583; magister därs. 1586)

1583

Ericus Georgius Suecus (Heidelberg)
Tobernus Andræ Warmelandensis Suecus (Rostock)
Georgius Snachenburgh Suecus (Rostock)

1584

Petrus Moringius Suecus (Greifswald)
Jonas Schmulandensis Suecus (Greifswald)
Laurentius Schmulandensis Suecus (Greifswald)
Johannes Salemontanus Suecus (Helmstädt. — J. Erici S. S. Marburg 1589)
Olaus Erici Geualiensis Suecus (Rostock)
Georgius Georgii Suecus (Rostock)
Ericus Georgius Nicopiensis (Rostock)

1584—85

Theodoricus Gronenbergius Suecus (Greifswald. — T. Gronenberg S., Wittenberg 1587)
Carnutus Michaelis Suecus (Greifswald)
Matthias Nicolai Suecus (Greifswald)
Ericus Schweno Rospigius Suecus (Greifswald)

1585

Leonhardus Gothus (Altdorf)
Thomas Laurentii Aboensis Pastor in Finlandia (Helmstädt)
Matthias Marci Suecus (Helmstädt)
Laurentius Forthelius Gothus (Helmstädt)
Nicolaus Ringius Suecus (Rostock. — N. R. Schmalandensis S., Wittenberg 1586)
Joannes Morneus, Caroli Galli filius, *Suecus nobilis* (Rostock. — J. Murnæus Schmalandensis Suecus, Wittenberg 1586. — J. Demarnay Suecus, Heidelberg 1593)
Israel Gonarinus Lyncopensis (Rostock)

Petrus Torgylli Westgothus (Rostock. — P. Torchilli W., Greifswald 1586)
Canutus Jonæ Wexionensis Suecus (Rostock)
Haquinus Magni Jemptiensis (Rostock)
Aaron Eberti Angermannus Suecus (Rostock)
Johannes Petri Wiburgensis (Rostock)

1586

Jacobus Jonæ Nazir Aboensis (Greifswald. — J. Nasier Vinnonius Suecus nobilis, Helmstädt 1587)
Laurentius Mathiæ Westervicensis (Greifswald)
Paulus Pauli Schedviensis Suecus (Greifswald. — P. P. Scheuensis S., Rostock s. å.)
Nicolaus Johannis Eltzburgensis Suecus (Greifswald)
Jonas Andreæ Gevaliensis (Greifswald. — Wittenberg 1587)
Magnus Matthiæ Gevaliensis (Greifswald)
Holgerus Sveno } Sueci (Greifswald)
Olaus Petri }
Jonas Nicolaus Westgottus (Greifswald)
Ericus Nicolai Suecus (Greifswald)
Johannes Johannis Elsburgensis Suecus (Rostock)
Olaus Nicolai Stockholmensis Suecus (Rostock)
Augustinus Christophori Suecus (Rostock)
Olaus Nicolai Suecus (Rostock)
Zacharias Reinholdi Suecus (Rostock)
Georgius Nicolai Holmensis Suecus (Wittenberg)
Gregorius Teittus ex Perno Nylandiæ (Wittenberg)
Michael Carpelanus Finlandensis Suecus (Wittenberg)

1587

Enoch Haquius Echesioensis Suecus (Greifswald)
Canutus Jonæ Brohe Suecus (Greifswald; C. J. Broke magister därs. 1596)
Sveno Andreæ Strale Suecus (Greifswald. — Vxonensis, Rostock s. å.)
Olaus Andreæ Strale Suecus (Greifswald. — Vxonensis, Rostock s. å. — O. Strale Smalandus S., Wittenberg 1593)
Sveno Erlandi Fothe Suecus (Greifswald)
Nicolaus Nicolai Obvingius Suecus (Greifswald)
Nicolaus Svenonis Vermelandus Suecus (Greifswald)
Jonas Laurentii Vermelandus Suecus (Greifswald)
Aruidus Henrici Burreus Stockholmensis Suecus (Rostock)
Petrus Jonæ Arrosiensis Suecus (Rostock)
Petrus Nicolai Ostrogotus Vastenus Suecus (Rostock)
Swanto Bielke Suecus nobilis (Rostock)
Johannes Stoltzer Cupgrimontanus (Wittenberg)
Ericus Henricus Angermannus Suecus (Wittenberg. — Jena 1592)
Laurentius Prætorius Gevaliensis Suecus (Wittenberg. — Helmstädt 1591. — Jena 1592)
Engelbertus Engelberti Stockholmen. Suecus (Wittenberg)
Stephanus Olai Gevaliensis Suecus (Wittenberg)

1588

Johannes Laurentius Suecus Sundenbergius (Greifswald)
Petrus Magnus Suecus Sundenbergius (Greifswald. — Dns. P. Magni Westrogothus Suecus magister därs. 1593)
Georgius Laurentij Aboensis ex Finlandia (Helmstädt. — G. L. Finlandius, Leipzig s. å.)
Joannes Andreæ Suecus (Helmstädt)
Petrus Laurentij Suecus (Helmstädt)
Joannes Georgij Suecus (Helmstädt)
Nicolaus Bielke Suecus (Rostock)
Henricus } Nicolai Thot, nobiles — H. Toth } nobiles Sueci (Helmstädt 1589
Joannes } Sueci (Rostock) — J. Toth }
— J. Tott Suecus, Jena 1592. — J. Tott Finlandus, Wittenberg 1593)
Laurentius Pauli Sudercopiensis (Rostock. — L. Paulinus Gothus Suecus, Helmstädt 1592)
Joannes Petri Stockholmensis (Rostock)
Joannes Matthiæ Suecus (Rostock)
Laurentius Carpelanus Finonius Suecus (Wittenberg)

1588—1589

Ericus Medolerus Stockholmensis (Greifswald. — Rostock 1590)
Arnoldus Gunnari Nilosiensis Suecus (Greifswald)
Olaus Beronis Wetleboensis Suecus (Greifswald)
Aaron Xynthi Suecus (Greifswald. — A. Sÿnth Suecus, Jena 1590)
Sveno Svenonis Suecus (Greifswald)
Sveno Bartheus Smalensis (Greifswald)
Sveno Gunnari Westgottus (Greifswald)
Bernhardus Pär Suecus (Greifswald)

1589

Olaus Gunari Gothus Suecus (Greifswald)
Petrus Ruta Helsinforsensis Finlandus (Helmstädt)
Paulus Nicolaj Suecus ex Sudercopia (Helmstädt)
Ambernus Jacobj Suecus ex Westwetia (Helmstädt. — A. J. S., Jena 1592)
Petrus Jonæ Suecus (Jena)
Joannes Nicolai Nicopensis Suecus (Marburg)
Olaus Johannis Solimontanus Suecus (Rostock. — O. J. Salemontanus S., Wittenberg 1591)
Jonas Andreæ Nicopensis Suecus (Rostock)

1590

Joannes Hulcioensis Suecus (Greifswald)
Petrus Andreæ Jenecopensis Suecus (Greifswald)
Petrus Herlasius Suecus (Greifswald)
Joannes Petri Angermannus (Greifswald)
Jonas Swenonis Smalennius (Greifswald)

Benedictus Joannis Gothus (Greifswald. — B. J. Særestadius Westgottus Suecus, magister därs. 1596)
Andreas Petri Gestricius Suecus (Greifswald)
Daniel Jonæ Wecksionensis Suecus (Greifswald. — D. J. Smalandius S., Rostock 1592)
Laurentius Birgeri Lincopensis Suecus (Greifswald. — Dns. L. Bergeri L. S., magister därs. 1593)
Petrus Petri Upsaliensis Suecus (Greifswald)
Abel Petri Oelandus Suecus } fratres, concionatoris filii (Greifswald)
Aaron Petri Oelandus Suecus }
Laurentius Georgij Finonus (Helmstädt)
Carolus Crepelinus Finonius (Helmstädt)
Carolus Nicolai Flemmingius Finonius (Helmstädt. — Suecus, Frankfurt a. O. 1592. — Finno, Rostock 1594)
Carolus Petri Hedemorensis Suecus (Jena. — Wittenberg 1594)
Carolus Erici Cuprimontanus Suecus (Jena)
Magnus Matthæi Geualiensis Suecus (Jena)
Olaus Petri Gothus (Rostock)
Nicolaus Erici Neriscensis (Rostock)
Ericus Olai Upsaliensis ex Norwegia [!] (Rostock)

1591

Laurentius Swenonis Suecus (Greifswald)
Johannis Philippi Fabricus Suecus (Jena)
Joannes Gotlandus (Rostock)
Nicolaus Haquini Calmariensis (Rostock. — N. H. Suecus, Greifswald 1594—95; magister därs. 1596)
Gunnarus Jonæ Calmariensis (Rostock. — G. J. Suecus, Greifswald 1592—93)
?David Kirstenius Suedensis (Wittenberg)

1592

Johannes Benedicti Schroderus Suecus (Frankfurt a. O. — J. Schroderus Nicopiensis Suecus, Wittenberg 1593. — Marburg 1594)
Daniel Petri Suecus (Greifswald)
Petrus Laurentii Westerwichius Suecus (Greifswald)
Martinus Martini Suecus (Greifswald)
Johannes Ericus Suecus (Helmstädt)
Carolus Hisingk Suecus (Helmstädt. — C. Hisingh Gevaliensis S., Wittenberg 1594)
Samuel Savonius Sueco Finnonius (Jena)
Nicolaus Magnus Sueco Finnonius (Jena. — N. Magni Viburgensis Finno. *Postmodum episcopus Wiburgensis factus;* Rostock 1598. — N. Magni Carelius Finno, Wittenberg 1601)
Ivarus Barthollus Finnonius (Jena)
Petrus Petreius Vpsaliensis Suecus (Marburg)
Ericus Simonis Wiburgensis Suecus Rostock)
Jonas Petri Trivaslingensis Norlandus (Rostock)

Nicolaus Bozenus Orebroensis Suecus (Wittenberg)
Petrus Panchrius Vpsaliensis Suecus (Wittenberg)
Marcus Helsingius Finnonius (Wittenberg)
Petrus Andreæ Suecus Bothnizensis (Wittenberg)
Petrus Nericiander Suecus (Wittenberg)
Nicolaus Ecosander Suecus (Wittenberg)
Jonas Kyllander Suecus (Wittenberg)

1592—93

Andreas Laurentii Suecus (Greifswald)

1593

Johannes Potamander Suecus (Heidelberg — Dens. Marburg 1582?)
Nicolaus Chesnecopherus Suecus (Marburg)
Magnus Stenonis Suecus (Rostock)
Olaus Petri Humbla Stockolmen. Suecus (Wittenberg)
Johannes Vngius Smalandus Suecus (Wittenberg)

1594

Ericus Laurentii Avis Suecus (Greifswald)
Jonas Andreæ Holffwonsis Suecus (Greifswald)
Nicolaus Botvidi Suecus (Greifswald)
Sigfridus Brynolphi Suecus (Greifswald)
Cornelius Christiani Suecus (Greifswald)
Nicolaus Joannis Suecus (Helmstädt)
Johannes Olai Angermannus Suecus (Helmstädt)
Johannes Suenonis Finnonius (Jena. — Greifswald 1596--97. — J. Sueno Raumanus Suecus, Wittenberg 1597. — J. R. Finnonius, Marburg 1602)
Petrus Johannis Ludisiensis Suecus (Rostock)
Ericus Olai Suecus Westgothus (Rostock)
Israel Petri Dalecarlius Suecus (Rostock)
Henricus Everti Angermannus (Rostock)
Cericus Pauli Ieverensis Suecus (Wittenberg)

1594—95

Elias Laurentii Suecus (Greifswald)
Ericus Laurentii Suecus (Greifswald)

1595

Nicolaus Boy Suecus (Helmstädt. — Wittenberg 1597)
Petrus Banckius Suecus (Marburg — = P. Panchrius, Wittenberg 1592?)
Petrus Sigfridi Buckalensis Finno (Rostock)
Petrus Johannis Gothus Suecus (Wittenberg)

1596

Martinus Svenonis Suecus Smalendensis (Frankfurt a. O.)
Johannes Fabritius Abaviensis Suecus (Greifswald)

Carolus Christmanni Suecus (Greifswald)
Johannes Laurenti Suecus (Greifswald)
Jonas Petri Suecus (Greifswald)
Elaus Nicolai Suecus (Greifswald)
Jacobus Haquini Suecus (Greifswald)
Andreas Laurentii Gestliensis Suecus (Greifswald)
Christianus Andreæ Helsingensis (Greifswald)
Nicolaus Matthiæ Thiustboensis (Greifswald)
Jonas Petri Upsaliensis (Greifswald)
Josephus Matthiæ Strengnensis (Greifswald. — J. M. Fuogdonius Suecus, Frankfurt a. O. 1598)
Laurentius Canuti Quansloviensis (Greifswald. — L. Quentzlovius Suecus, Rostock 1599)
Nicolaus Erici Gestricius (Greifswald)
Nicolaus Erici Malillianus (Greifswald)
Johannes Laurentii Potamodus Suecus (Greifswald)
Sigfridus Planckovius Suecus (Helmstädt)
Johannes Fortelius Suecus (Rostock. — Marburg 1600)
Benedictus Laurentii Westrogothus Suecus (Rostock)
Jacobus Simonis Stockholmensis Suecus (Wittenberg. — Rostock 1597)
Laurentius Lunch Vpsaliensis Suecus (Wittenberg)

1596—97

Isacus Petri Reiterus Suecus (Greifswald. — I. Reuterus Nicopiensis Suecus, Rostock 1599. — I. R. S., Marburg 1600)
Christophorus Georgii Finno (Greifswald)
Gustavus — Gustavus Ochsenstiern Suecus, Wittenberg 1599)
Carolus
Achatius Oxenstern, nobiles Sueci (Greifswald
Gabriel — Gabriel Ochsenstier Suecus, Wittenberg 1599)
Nicolaus Magni Suecus, præceptor (Greifswald)
Steno Pauli Suecus, famulus (Greifswald)
Petrus Erici Suecus, puer nobilium (Greifswald)
Petrus Magni Suecus (Greifswald)

1597

Michael Benedicti Prætorius, Vermius Suecus (Greifswald)
Johannes Chesnecopherus Suecus (Marburg)
Broderus Rhelamb Suecus (Marburg)
Petrus Johannis Wadsthenensis Gothus (Rostock)
Israel Olai Lincopensis Gothus (Rostock)
Hermannus Flemmingus Finlandus *Nobilis* (Rostock)
Olaus Erici Elymæus. *Post episcopus Wiburgensis in Carelia* (Rostock. — O. Elimæus Finno, Wittenberg 1601. — O. E. Finlandius Suecus, Helmstädt s. å.)
Ulfo Christophori Calmariensis Suecus (Rostock)
Johannes Matthiæ Suecus (Wittenberg)

Elias Magni Rhalambius Suecus (Wittenberg)
Carolus Benedicti Prætorius Suecus (Wittenberg)
David Johannis Lampadius Suecus (Wittenberg)
Johannes Canuti Lenensis Suecus (Wittenberg. — J. C. Lenæus S., Helmstädt 1601)
Olaus Erici Lixander Suecus (Wittenberg)

1598

Philippus a Scheiding Suecus (Altdorf)
Jonas Petri Suecus (Frankfurt a. O.)
Gonarus Andreæ Wesgottus Suecus (Greifswald)
Olaus Erici Wesgotus Suecus (Greifswald)
Bartholomæus Andreæ Suecus (Greifswald)
Steno Bielke Nobilis Suecus (Helmstädt)
Nicolaus Granius Strangnensis Suecus (Helmstädt)
Martinus Steinius Vpsaliensis Suecus (Helmstädt)
Ericus Schröderus Suecus (Marburg)
Jonas Bergeri Sunderboensis Suecus. *Tunc Axellii Oxenstiernæ, regni Suecici cancellarii, præceptor, post episcopus Calmariensis* (Rostock. — J. Rhotovius Suecus, Wittenberg 1600. — Jena 1602)
Benedictus Jonæ Hochius Suecus (Rostock)
Petrus Magni Stalenus Suecus (Rostock)
Sylvester Johan Calmariensis. *Postmodum episcopus Gotoburgensis* (Rostock. — S. Phrygius C. Suecus, Jena 1601)
Jonas Nicolai Oriensolanus (Rostock. — J. Oriensulanus Suecus, Wittenberg 1601)
Daniel Nicolai Aelandianus Suecus (Rostock)
Linormus Andreæ Stein Suecus (Rostock)
Johannes Simonis Calmariensis Suecus (Rostock)
Johannes Crusius, nobilis Finno (Rostock. — J. Cruus Tavasten. Finno, Wittenberg 1600)
Jacobus Typotius, Poloniæ et Sueciæ regis secretarius (Wittenberg)
Cornelius Christierni Wasilius Suecus (Wittenberg)
Nicolaus Erici Emporagrius Suecus (Wittenberg)

1599

Johannes Conrady Stale Suecus (Greifswald)
Israel Vortelius Suecus (Helmstädt)
Daniel Theodori Fabrivillensis Suecus (Jena)
Nicolaus Bielke in Akero et Forsa Suecus (Marburg — Dens. Rostock 1588?)
Jonas Bureus Angermannus Suecus (Marburg)
Petrus Erici Cuprimontanus Suecus (Rostock)
Johannes Magni Smalendensis Suecus (Rostock)
Martinus Brimsius Genecopensis Suecus (Rostock)
Olaus Jonæ Suecus Gevaliensis (Rostock)
Axillus Gustavii Ocksenstern Suecus nobilis. *(Regni Sueciæ cancellarius et in bello Germanico plenipotens legatus)* (Rostock. — Axelius Oxenstern Suecus nobilis, Wittenberg 1600. — Jena 1602)

Christiernus Gustavii Ocksenstern, Suecus nobilis (Rostock)
Gabriel Gustavii Ocksenstern, Suecus nobilis. *(Prorex Sueciæ et Westrogothiæ legifer)* (Rostock. — Wittenberg 1600. — Jena 1602)
Petrus Andreæ Tendatius Suecus (Rostock. — P. A. Tenstadius S., Wittenberg 1600)
Samuel Reinholdi } fratres Sueci (Rostock)
Daniel Reinholdi }
Johannes Johannis Vræus Suecus (Rostock. — Wittenberg 1600. — Jena 1601)
Wilhelmus Magni Norcopiensis Suecus (Rostock)
Andreas Prætorius Suecus (Wittenberg. — Rostock 1602)
Sueno Bartheus Suecus (Wittenberg)
Joachim Stutæus Oestirbotnien. Finnonius (Wittenberg. — Jena 1600. — Helmstädt 1602)

1600

Nicolaus Birgeri Suecus (Greifswald)
Magnus Laurentii Suecus (Greifswald)
Torchillus Christophori Suecus (Greifswald)
Adamus Laurentii Suecus (Greifswald)
Johannes Magnus Suecus (Jena)
Lindormus Strale Suecus (Jena. — Lindornius Andreæ Sträle S., Wittenberg s å.)
Johannes Achatius Suecus (Jena)
Petrus Drivius Cuprimontanus Suecus (Jena)
Jonas Petræus Suecus (Marburg)
Petrus Matthias Suecus (Marburg)
Ericus Erici Abuensis Suecus Finlandus. *Postea episcopus Aboensis, a Joanne Sueciæ rege nobilitatus* (!) (Rostock. — Ericus E. Junius Finno, Jena s. å. — Ericus Erici junior Finno, Wittenberg s. å.)
Christophorus Petri Gothus (Rostock)
Laurentius Michaelis Smalandensis Suecus (Rostock)
Petrus Matthiæ Gothus (Rostock)
Nicolaus Jonæ Suecus Smalandus (Rostock. — Wittenberg s. å.)
Nicolaus Vuegerus Suecus Calmariensis (Rostock)
Christianus Johannis Gottlandus (Rostock)
Isaac Birgeri Sueco-Schmalandus. *Post. episcopus Aboensis in Finlandia factus* (Wittenberg)
Johannes Benedicti Vlranius Suecus (Wittenberg)
Nicolaus Magni Lincopiensis Suecus (Wittenberg)
Samuel Andreæ Botthniensis (Wittenberg)
Nicolaus Johannis Ophopæus Suecus (Wittenberg. — N. Obsopæus S., Rostock 1603)
Paulus Jacobi Vplanden. Suecus (Wittenberg)
Petrus Magni Suecus (Wittenberg)
Petrus Erici Fegerus Suecus (Wittenberg)
Petrus Salingius Suecus (Wittenberg)

Lingiana.

Aktstycken och anteckningar.

AF

C. A. WESTERBLAD.

Det har gått med P. H. LING som med de forntida hjältar, bland hvilka han, poetiskt sedt, lefde och hade sin varelse: det har vuxit upp sägner kring honom. I förbigående tillagdt är det, dess bättre, emellertid icke så med Asa-barden och gymnasiarken som med vissa forntidshjältar, ställda inför modern kritik: med legenderna och sägnerna bortfaller icke hans historiska tillvaro.

Att redogöra för innehållet i sägnerna i fråga — Ling skulle, i ungdomsåren, ha kämpat i Condés armé, färdats ända ned till Spanien, m. m. m. m. — torde vara öfverflödigt. Däremot är det icke utan sin behållning att göra en historik öfver dessa sägner.

Den biografiska ovissheten i fråga om Lings lefnad är af gammalt datum. Det är, onekligen påfallande, att vid hans död en minnesruna i en af hufvudstadens tidningar uttalar sig i följande biografiskt sväfvande ordalag: »han var, efter hvad vi tro, omkring 70 år gammal»[1]. Icke ens en Lings närmaste lärjunge under gymnasiarkens senare år uppger riktigt dennes födelseår[2]; — som aktstycken visa, var det den 15 nov. 1776 som

[1] *Aftonbladet*, 4 maj 1839. — I *Svensk nationalkalender* 1840 uppges L. i en minnesruna vara född den 5 nov. 1776.

[2] A. GEORGII, *A biographical sketch of P. H. Ling* (London 1854), s. 1, där den 15 nov. 1766 uppges såsom Lings födelsedatum, eller samme förf:s *Kinésithérapie* (Paris 1847), s. 3, där året 1777 uppges. — Smålands nations matrikel i Lund uppger den *25* nov. (1776), nationsmatrikeln i Upsala den *15:de*. Egendomligt nog förefalla bägge dessa uppgifter vara af Ling själf nedskrifna. Såsom af Ljunga församlings födelse- och dopbok framgår, föddes L. den 15:de och döptes den 16:de nov. 1776 (enligt meddelande från pastors-ämbetet i S. Ljunga). Sistnämnda födelsedatum uppger L. själf i sin ansökan till fäktmästaresysslan i Lund (jfr faksimile af denna ansökan i *Tidskr. i gymn.*, 4, Sthlm 1894—99).

P. H. Ling föddes, i Ljunga socken i Småland. Ett icke mindre påtagligt uttryck får denna biografiska ovisshet hos en annan af Lings gymnastiska medarbetare. I några, på anmodan af B. v. Beskow lämnade, »Strödda anteckningar om prof. Ling» skrifver sagesmannen i fråga [1] följande med afseende på Lings ungdomsår: »Nu [efter år 1792, då Ling måst lämna Växjö läroverk, där hans skolår som bekant förflöto] inträder en lång period, om hvilken jag ej har någon redig kännedom; att han under denna tid varit i Stockholm såsom informator och som student i Upsala, lär vara säkert.» Samme sagesman — hvars handskrifna 'anteckningar' befinna sig i Kungl. bibliotekets biografiska samlingar — fortsätter: »i slutet af förra seklet lärer han [Ling] ha begifvit sig till Köpenhamn», samt uppger vidare, att Ling skulle ha »besökt Tyskland, törhända äfven Frankrike». Samma biografiska ofullständighet och otillförlitlighet i fråga om Lings ungdomsöden utmärker Beskows och Atterboms lefnadsteckningar [2], bägge för öfrigt fotade på nyssnämnda anteckningar. — Än i dag som är möter man stundom sällsamma biografiska uppgifter om Ling. Så t. ex. heter det i ett för tvänne år sedan på franska utgifvet arbete öfver Ling och den svenska gymnastiken [3]: »Ling était un ancien officier que des blessures avaient rendu presque impotent et qui fut amené pour lui-même, à chercher, en des mouvements méthodiques, un remède efficace et une entière guérison.»

De första på någon kritik grundade uppgifterna om den tidigare perioden af Lings lif härröra från dansken E. C. Werlauff. Af dennes *Bidrag til P. H. Lings Biographie* [4] framgår, att Ling från och med sommaren 1799 till och med senhösten 1804 'uafbrudt' vistats i Köpenhamn. Sistnämnda år återvänder Ling till Sverige för att där tillbringa sin följande lefnad. Angående skedet före 1799 hafva faktiska uppgifter därom, i senare tider, lämnats af Ljunggren i *Svenska vitterhetens häfder*. Angående skedet i fråga har emellertid ett intressant och belysande aktstycke hittills blifvit blott ofullständigt begagnadt. Det är ett bref, skrifvet af Ling vid 21 års ålder till hans styffader. — Å annat ställe [5] får förf. tillfälle att med ledning af tillförlitliga, begagnade eller obegagnade, källor framställa Lings sägenomspunna ungdomsperiod i dess sammanhang.

---

[1] Gust. v. Heidenstam, fäktmästare, f. 1785 i Konstantinopel, † i Uppsala 1850.

[2] De återfinnas resp. i Lings *Samlade arbeten* och i *Svenska akademiens handlingar*, D. 20 (1840). Atterboms inträdestal är, i biografiskt afseende, delvis ock kalkeradt efter en i *Stockholm förr och nu* (Sthlm 1837) förekommande artikel öfver Ling.

[3] *La gymnastique suédoise* (Paris, Flammarion, u. å.), p. 58.

[4] I *Frey*, 1848.

[5] I ett utförligare arbete öfver Ling: *Pehr Henrik Ling. En lefnadsteckning och några synpunkter.*

För den kronologiska ordningen och den rätta uppfattningen af det nedan aftryckta brefvet[1] lämnar jag likväl här följande biografiska orientering. Efter att i slutet af året 1792 ha måst lämna Växjö läroverk och efter att ha tillbragt vår- och höstterminerna 1793 i Lund — samtliga dessa fakta äro framställda och framdragna af LJUNGGREN i *Sv. vitterh. häfder* — är Ling, något som däremot ej varit bekant, mot slutet af år 1796 till finnandes bland extraordinarierna i Stockholms stads Revisions-contoir[2]. Från Stockholm är det ock som han den 9 april följande året (1797) tillskrifver styffadern. År 1798 är Ling likaledes synlig i hufvudstaden, och det är därifrån som han följande års sommar (1799) beger sig till Köpenhamn.

Brefvet är, med sina ortografiska och dialektala egendomligheter, af följande lydelse:

Vördade Far!

At med ursägter villja bemantla sina fel, är ju at förstora dem i den förorättades öga? Jag vågar därföre ej anföra några skäl, såsom ordsaken til min långa tystlåtenhet. Jag vet at det är en barnslig pligt, som bjuder mig at aldrig åsidosätta brefväxlandet med en far; Men jag skulle också aldrig våga öfverträda denna Lag, om ej jag vore öfvertygad at Minfar blott brukar det straffet, at — *förlåta*. Se — huru förmycken godhet ofta verkar otacksamhet. Men nog! — jag finner mig lika brottslig om än jag talade härom i et helt foliant-verk.

Följande lilla arbete har jag vågat tillegna en far, hvilken jag har at tacka för *alt* (moraliter dictum). — O en ringa ersättning! — Jag finner mina förbindelser emot den, som danat min framtid, icke äga någon gränts; huru skulle jag då kunna afbörda dem? — Det stora vore ju lika så otillräckel. som det Lilla? — Men detta Theaterstycke, hvilket är det första försök som jag varit nog djerf at göra i denna vitterhetsgren, har jag funnit mäst värdigt den heder, at tillegnas en far; — ej värdigt i anseende til sit *Sjelfva*, utan blott i anseende til sit *första*.

Jag vet at det fordras känsla för Theatren, för att kunna döma om et skådespel och denna känsla äges, kanske, knapt vid min fars år, då sinnligheten och ungdoms varmen svallnat; Men — ännu mer! det fordras äfven att hafva sedt en Theater, sådan som den i

[1] Brefvet ifråga har benäget ställts till förf:s förfogande af Lings dotter, fru WENDLA DAHL. — Några lösryckta meningar af detsamma återfinnas i BESKOWS inledning till LINGS *Samlade arbeten*.

[2] Enligt Handelscollegii, i Stockholms rådhusarkiv förvarade protokoll och registratur.

Stockholm, för at kunna riktigt döma om et dylikt arbete. Jag öfversänder dessa bladen således, ej i det hopp at kunna *Roga* Mfar; utan i den glada tanka, at Mfar där torde igenfinna några känslor — känslor, som äro dygdiga och värdiga Er son; Men ej blott värdiga honom, utan äfven värdiga deras — *Odlare.*

Hoppas Mfar förlåter, at jag tar mig den friheten sjelf omdöma öfver detta lilla arbete. —

I öfverfältskärens role har jag sökt röja den *menskliga*, uti negrens den *barnsliga* känslan[1]. Stycket är kort, men kortheten är just hufvudsaken i efterpiecer. — Jag hade först skrifvit den til 12 ark, och 2:ne Decorationer; Men denna plan ogillade jag sedan. Språket är tvärt, i synnerhet i Sjökaptenens role; Men det nödvändigaste i et Theaterstycke är just at afmätta talet, efter hvarje persons *stånd, lynne* och *belägenhet,* och i den konsten at på papperet kunna imitera *en talande* (ej en *skrifvande*) ligger ju största styrkan af all vitterhet? Negrens språk är *öppet* och *enkelt* — äfven så slafvens — det måste så vara. Hvad fin-talighet kan man väl vänta af et ohyfsat folkslag? — Man fordrar ofta stickord emot *stånd* el. *kön*; men hvarföre anfalla *alla* blott för det *några* äro lastbara? Man älskar vältalighet — och hvad kunde väl, i sig sjelf, vara mindre svårt att fullgöra, än detta? — Hällre kan jag ju tillbråka några obegripeliga ord, dem hvarken andra, och ej en gång jag sjelf, förstår, hällre säger jag, än at genom et strängt urval af talesätt söka blifva *allmän.* Men, i min tanke, är *medborgerligheten* det förnämsta i et Theaterstycke. — Det *konstlade* stöter ju altid i allmänna samanlefnaden; bör det då ej äfven misshaga på skådeplatsen, hvilken är en afbild af det [ɔ:den] sednare? Kanhända man ner i Landsorterna skulle finna det mera vanhederligt at skrifva för Theatren; men hvad är som gort en Voltaire, Kotzebue, Racine, Kellgren, Kratter[2], Tasso, etc. odödliga? — (Mfar tror kanhända at det är detta ord: *odödlig,* som lifvat min penna).

Men vidare! Hvad är som bättre afskildrar menniskan, som målar lasten fasligare och dygden mera himelsk, som bättre odlar et folks smak och mera värksamt stadgar ett språk, än det Theatraliska? Hopen tror äfven at ingen ting är mindre svårt än at skrifva et Theaterstycke. Men den som vill göra et försök, skall finna san-

[1] Tillagt i margen: Det är numer et antagit bruk vid Theatrar, at blott föreställa gamla kärleks-Intriguer. — Men monne kärlekskänslan är mera hedrande än den af vänskapen etc.?

[2] För Krates?

ningen af det som en af våra bästa Theaterskrifvare sagt i sit företal til en piece kallad fabriques flickan[1]: Jbland alla vittra företag, är det onekel. svårast at skrifva et riktigt Theaterstycke etc. — Man får ändra planen i sit första arbete minst 40 ggr, innan man hinner få något *stadgat* och 20 ggr omskrifva den innan man fått det *anständiga*, *rogande*, och med rolerne *passande* skrifsättet, och vidare 10 ggr innan man afgort *uprännningen*, *öfverraskningen* hvari Åskådarne genom en oväntad *uplösning* bör bringas, samt *tiden* det kinkigaste af alt i uprännningen. —

Men redan bör Mfar tröttnat vid mina *egenkära* trador; De synas ju mycket smittade af sjelfkärlek? — Tror ej Mfar at [jag] anfört alt detta blott för at gifva et Sjelfvärde åt inneliggande stycke? — Dock, om egenkärlek vore min sak, skulle jag här, kanske, vara känd, såsom författare, af flere än 2:ne personer (utom Theater-Directionen) — och dessa 2 äro min bror och Hr Widbeck[2]. Jag har blott afseende härmed at visa huru olika det är att vara författare i det Theatraliska, och författare i en annan Witterhets del. Föröfrigt säger ju Arnobius: Breviloquentia vires *graves* decet. Som nu mit skrifsätt ej äger någon styrka, så är jag ju berättigad till Longiloquentia? Dessutom skall ju detta mit ena bref ersätta försumelsen af 1/2 Doussin?

Et Sörgespel i 5 Acter har jag nu under arbete, och hoppas få det samma färdigt inom årets slut. Min far ler kan hända åt det ordet: Innom årets slut. — Jag vill endast anföra det vår store Dramaticus Lindegren arbetat i 3 hela år på et värk i 3 Acter. — Se här — behöfde då ej en fattig Lingh sätta et 0. efter samma siffra? Tyst! — Jag får ej inbilla Mfar at närlagde Piece[3] blifvit uppförd. Hon är ej ännu spelad; ty under det samma, hon gillades vid Kongl. Mindre Theatern, så blef oförmodat en öfversättning ifrån tyskan, rörande negerslafvarne[4], upförd på Comiska Theatern, hvilket gorde at denna min piece, som, på något långt håll, tycks likna den förenämda öfversättningen, blef dömd at afbida tiden. — Icke des mindre har jag njutit det förtroendet af vissa Theater Ledamöter, at äfven blifva tillbjuden at öfversätta för deras räkning, och jag har hafvit den lyckan at i et annat värk vinna deras bifall.

---

[1] *Fabriks-flickan.* Af P. Enbom. Sthlm 1796.

[2] Kanske den grosshandl. J. Widbeck i Stockholm, som i sitt testamente ihågkom Ljunga kyrka. Se Wieselgren, *Ny Smål. beskr.*, 2, s. 965.

[3] Piecen i fråga finnes ej, lika litet som »Sörgespelet», veterligen i behåll.

[4] Enl. Dahlgrens *Anteckningar om Stockholms teatrar* uppfördes å Munkbroteatern 17 sept. 1796—22 maj 1798 *Negerslafvarne* af Kotzebue, öfvers. af G. Eurén.

Hvad min tid vidkommer är den mycket inskränkt. Jag är engagerad vid samma värk[1] som bror Carl, måste således åt de göromål, där förekoma, upoffra 2:ne timar af dagen. Min Condition uptager 7 timar och til mit egit stadgande i Språk-kunskapen upoffras äfven 3:ne timar, på hvilka jag undervisar Handels Bokhållare i franskans och tyskans skrifning. — Jag har därför 12 s. i timen; men det är ej penningen som förmår mig därtil, det är den regel som Strelingen[2] lärt mig: Docendo discimus. Kl. ½ till 6 om morgonen går jag till den ena af nämda bokhållare: vägen är ungefär ¼ mil; et sådant stycke anses ej långt i Stockholm. Om aftonen har jag samma promenade, ty mina kunder bo på Norr- och jag på Söder-Malm. Söndagarne äro mina arbetsdagar. Då gör jag det som angår *Mig*. De öfriga dagarne i veckan äro upofrade åt *andra*. Nätterna måste ofta tilsättas för göromålen. Oagtadt man här brukar conversera i tjogtals Hus, har jag dock ej bekantskap med flere än mit Patronages — ej en gång i det hus, där bror Caroli lilla — etc. (Minfar får dock ej häraf sluta at jag intet skulle känna henne. Jag gör det. På spectaclet har jag varit i sällskap med henne, tillika med bror Carl, och jag måste tilstå at hon är den enda flicka, som jag i Stockholm lärt känna på den *ädla* sidan). Jag har aldrig tilfälle at söka något annat nöje, än det at jemt sitta vid arbetsbordet; mina Språkkunder äro det enda som sätter mig i nödvändighet af en motion som mina trägna göromål annars nekade mig.

Jag har nu beslutat at til nästa Somar öfvergifva hufvudstaden, och tilbringa min tid å födelseorten. Min far undrar härpå kanhända. Jag vill då som kortast anföra några skäl. Såsom klok, önskar jag et *förnuftigt* umgänge, et *jemnlikt* bemötande, et *lugnt* lefnadssätt, et *sundt* Luftstrek; och finnes väl detta i Stockholm? Det behöfdes blott en kort målning af menniskorna, som här finnas, för at visa svårigheten af et *förnuftigt* umgänges vinnande. Det är sant, här gifves blandning af både *kloka* och *galna*. Men de galna sky de kloka blott för det de äro *kloka*. Och de kloka sky *alla*, för at ej inblanda sig händelsevis, med *dårar*. För öfrigt äro förnuftiga Samtal det samma för Stockholms herrar, i allmänhet, som Arabiska, och fruntimren — bevars! de skulle *tänka* — — —? De föddes ju endast för at — *spegla* sig? — Sådant är umgänget inomhus. — På gatan åter möta mig tusentals sprätthökar; jag ser dem hoppa

[1] Revisionskontoret. Jfr ofvan s. 25.

[2] Joh. Streling, *Grammatica latina*. Växjö 1765.

på en snibbig tå, stenarne utföre. De kråma sig, de skratta, de buga, de nicka, de hälsa, de prata, och göra alla de rörelser som tilhöra dår-professionen. Visar sig någon gång den förnuftige tänkaren utom sin kammare, så går han helt tyst och opudrad förbi den fladdrande hopen, följande inre brädden af rännstenen, igenkännes af ingen och känner äfven ingen — och at inblanda sig med en sådan, hvilket brott emot den höga Stockholmska tonen! Et *jemlikt* bemötande kan ej eller vinnas ty man gör här som den vittre Blohm säger: Die Welt sieht immerfort aufs Kleid, auf die Perücke, und selten sieht sie auf den Mann. För at här vinna tilträde och förtroende måste man vara half-sprätt, är man medelmåttigt klädd, så heter det: han lär vara *liderlig*.

Ett *lugnt* lefnadssätt ger endast landet. — At dagel. gå tvungen i påsnörade kläder, höra jemt dån af vagnar, pisksmällar af kuskar — eder och rapningar af Åkare, aflösning, utrop af vakter, sång utaf Sotaren på Korstensspitsen, gräl och slagsmål af Rodderskor och Gardeskarlar, salu-rop af Vise-månglare — stoij af Sjöfolk på alla håll — buller af druckna gesäller och käringar — sorlande af Bryggarekärror m. m. Detta är det Stockholmska Dageligt Allehanda ute, då jag söker stillheten; och — inne, i mit rum — ack! — hvar finnes Lugn, där 3:ne sjelfsvåldiga pojkar stundom vistas —? Där man måste sjunga A—a, b—c—c—e, d—e, för den ene som är halfdöf.

Och kan et *sundt* Luftstrek väl finnas i en stad af Stockholms storlek? — Hvilka förrutningar af utvräkta matvaror, hvilka utdunstningar af en sådan mängd kyrkogårdar, skall ej där förgifta hvarje andedrägt, man insuper? De klokaste utvägar, som här blifvit tagna, äro ännu otilräckel. at förhindra dylika verkningar. Föröfrigt har mit bröst nu, olyckligtvis, ingådt i det Hectiska Systemet. Jag ser mig tvungen at i nästa Månad dricka Get-mjölk. En sjönöd hvari jag, i början af året, råkade, har mycket bidragit til mit bröst fördärfvande; oagtadt jag ej låg i vattnet öfver $^1/_4$ timma, gjorde dock detta kalla bad en nog osund värkan.

Dessa saker, tilsammanstagna, hafva förledt mig til det beslut at lämna Stockholm. Vid Theatren kunde jag, såsom fri ifrån Informations-oket, förtjena minst 200 Rdlr årl. — Denna summa vore tillräckel. för at föda mig ner i en province; Men i Stockholm betyder den på min ära! ej mer än som 20 Rdlr i Småland. Om jag i et hederligt hus på Landet finge inaccordera mig, i et för alt, så lefde jag lugnt och bekymmerslös, kunde sköta min bok i stillhet,

besöka det förnäma Stockholm en gång om året, och där aflämna mina arbeten, och sedan fara tilbaka med min förtjenta lön o. m. s. Denna min förtjenst vid Theatren är så mycket säkrare, som Directionen altid håller sig til de personer, för h:ka den en gång fattadt förtroende, och ännu mer, som det är dess egen vinst at altid hafva *nya* och förtjenande piecer at upföra. — (Jag säger ej förtjenande i anseende til *författaren* utan blott i afseende på *folkmängden.*) Väl medgifver jag at man aldrig kan *ledsna* vid Stockholm, så framt man vill lefva i — ³/₄ af Narr, så framt man finner sig ständigt rogad af olika upträden, föremål och sådant; Men detta lefnadssätt gör sist at man sluteligen afskyr Lugnet; därföre äro alla Stockholmsboar smittade af den fördom: at bo på landet vore at dömma sig til evig mjältsjuka. — För min del är jag ej af deras tanka. — Glad är jag at ödet unnat mig få vara här dessa år[1], för at vinna någon kunskap om det man kallar smak och lätthet i skrifsätt och seder; ja, äfven en, något mera vidsträckt, kännedom af menniskan i den hyfsade kretsen. At *granska, döma,* och *yttra sig* — dessa äro fördelar som man *kan* vinna här; men hvilka man sällan *vill* vinna; ty dårskapen höjer sig öfver tänkandet, och hyfsningen drifver smaken ofta till en Osmak.

Men redan gäspar Mfar vid mina dumheter, förlåt! Jag har föresatt mig att fylla arktalet. Det är Söndag, och jag har således tillfälle at *stjäla* mig tid, men ej at *taga* den, ty mina göromål ropa ständigt: Hvad gör du? Om jag ej händelsevis fått veta at Hr Widegren ämnat sig i denna vecka ner til Småland, hade jag verkel. icke ännu skrifvit på någon tid, men hvad säger jag? — Jag är ju för upriktig? — Hvad! — uprigtig och rödhårig! — Ha! — Hvilka motsatser.

Men nu väntar Mfar väl några nyheter såsom provision för sitt besvär med at läsa igenom hela det föregående af min epistel och sannerligen — Jo, tyst! — Jag har ändock något at berätta. — Hvad då? — Jo: det, at jag vet — ingenting. — Såsom hämd för dylik ovetenhet utbeder jag mig det straff, at Mfar, straxt efter genomläsandet af detta bref, sönderrifver detsamma. Om någon finge se de vurmerier som där finnas skulle den förbanna sig på at jag aldrig läst Gellerts Abhandlung von dem guten Geschmacke in Briefe; och jag har ändock, på min *ära,* läst den samma, fast jag till min *van-*

[1] Af dessa brefskrifvarens egna ord att döma torde således de på direkta biografiska uppgifter blottade åren 1794 och 1795 vara att inberäkna i hans Stockholmsvistelse (jfr ofvan s. 25).

ära måste bekänna, at jag ej är nog lycklig kunna imitera en Herr Pro-pro-pro-fes'-so-r (vel rectius professor).

Såsom lagliga skäl til min okunskap om nyheter får jag dock äran anföra 2:ne Articlar. 1:o Vår Regering är så tyst, at vi ej en gång skulle veta det vi hade en dylik, såframt ej några faklor, några lysande åkredskaper, några knektars vrålande: J gevär! påminte oss at vi äga de befallande varelserna inom vår krets. 2:o Stockholmska nyhets-idéen är den at berätta alt som intet duger och förtiga alt som är värdigt ens upmärksamhet. — At 2 kärringar slogos i går, at et band af tjufvar i dag affördes til Smedjegården, at 3 pigor gått, emillan Paltarne, til Spinnhuset, at en Dame åkt uti en hyrkuskvagn, som gått i sönder, at, för några dar sedan, en Grosshandlare cederat bonis, at man trummat efter en Casseur — at den och den Secteren fått tjenst, at den och den Officeren tagit afsked. — Se här Stockholmarnes samtals- och nyhetsämnen, hvilka alla interfolieras af den allmänna Sällskaps-principen — *tadlet.*

Om min vördnad och hälsning til samtel. i och utom Ljunga, tror jag mig ej behöfva nämna.

Lefver med all barnslig vördnad och undergifvenhet Min vördade faders

Ödmjuk-lydigste Son
Peter H. Lingh.

Stockholm d. 9 Apr. 1797.

P. S. Anhåller at ingen obehörig persona måtte få se närlagda piece. — Om lilla Wendela fann nöje uti at genomögna henne, torde hon kunna vinna någon idée om dylika saker. Flere skola härnäst erhållas.

* *

*

Lings veterligen första dikt, af allt att döma skrifven år 1792 eller något af de närmast följande åren:[1]

Klagan.

Nattliga töcknar min himmel kringhöljt,
alldrig, o alldrig han dagas!
Våg uppå våg ren' min julle förföljt,
redlös af stormen han jagas.
O! hvilket hafstroll reser sig der!
kastar min julle från skär emot skär.
Ve mig! Min köl det nu bryter.
Ve! blott en planka mig usle nu bär!
Ensam på henne jag flyter.

Hör uppå hafsblicket, fjärran min syn,
stojande seglare vagga.
Hamnen de hunnit, och Se! emot skyn
vajar dess gullväfda[2] flagga.
Simmande till denna bergsklyft jag når;
ropar, — o nej! ingen hjelp jag dock får,
Himmel och jord mig förskjuter.
Osedd af Allmakten är denna tår,
ohörd den suck, som jag gjuter!

Hell mig! — Se der mot den västliga strand
ror ju den gamle sin färja?
Hit! — jag dig vinkar med utmattad hand.
Hit! denna uslingen bärja! —
Hell mig! han vänder; min vink han förstår.
Han vänder; — men långsamt, långsamt det går!
Skynda! — om hit du ej hastar,
Skynda! — om snart ej din julle mig når,
sjelf jag i djupet mig kastar.

---

[1] Originalet befinner sig i Lings dotters, fru Wendla Dahls ägo. — De två första stroferna af dikten äro, med några smärre afvikelser från originalet, aftryckta i Beskows inledning till Lings *Samlade arbeten*, sid. v.

[2] dess och väfda äro öfverkorsade; deröfver med blyerts skrifvet: mång och stickad.

Fåfängt! ack, fåfängt! — Han långt från min klyft
redan af sjösvallet drifves!
Vågen allt högre och högre sig lyft,
Gud! — från min bergsklyft jag rifves.
Hvad? — Långs öfver floden skymtar ej der?
Jo, ack jo, min moders skugga det är.
O! jag mot henne vill ila.
Sälla! din son ingen himmel begär
blott i ditt sköt han får hvila.

* * *

GUDMUND JÖRAN ADLERBETHS skriftliga utlåtande öfver *Asarne.*[1]

Statsrådet Baron Adlerbeths utlåtande öfver Asarne. — Afskrift efter originalet som öppet öfverlemnades af Leg: Pred: Lidman till Ling. —

Min H. har begärt mitt utlåtande öfver Poemet Asarne; Utan kännarens anspråk, blott med älskarens känsla, skall jag meddela det uppriktigt och sannfärdigt.

Den som bildat sin smak *blott* efter franska mönster, som fordrar af all Poësi ett upplyftadt skrifsätt, en från allmänna språkbruket afvikande uttrycksvärdighet, en invecklad afmätning af ordformer, och som älskar mera det sentimentala än det naiva, han skall läsa Asarne med föga nöje. Den åter, som anser Poësien för en lika bildande konst som målning och skulptur, som sätter dess väsende i uppfinning och inbillningskraft, som hämtat sina begrepp om skalders åliggande och konst ur Grekiska och Romerska mönster och med uttryckens lifliga enkelhet önskar se stora taflor framstälda, hvilka genom sin egen kraft men ej genom författarens granna anmärkningar gör sin verkan, han skall i Asarne finna ett mästerstycke som kanske vår tid ej vet nog värdera. — Här må ej förstås att jag ej vet rätt värdera de stora franska mästarne.

Hela uppställningen är enkelt skön, otvungen men rik, naturlig men omskiftande; den lemnar aldrig rum åt ledsnad eller känsla af enformighet, äfvensom den ej, onödigt inbunden, tröttar eftertanken. Händelserna äfven som karaktererna äro målade med den sanning att

[1] Originalet finnes, så vidt det varit möjligt utröna, ej i behåll; en gammal afskrift af detsamma förvaras emellertid i Lingska familjens ägo.

man tycker sig vara tillstädes vid de förra, och personligen känna de personer som de senare tillhöra. Att härpå gifva exempel, skulle man behöfva afskrifva en god del af poëmet. Se Ulfgrims och Hejdis portraiter, hästoffringen i 2:dra Sången, Wanadis i 4:de och mångfaldiga flera. Af originella och träffande liknelser, af naturmålningar, äfven i det mäst naiva slag, t. ex. de landstigande barnen pag. 128, finnes ett öfverflöd, som hedrar författarens snille. Hans målning af Asarnas batalj med Jotarne är genom sin liflighet och eld och sin rikedom på förändrade omständigheter i mitt tycke Homerisk. Författarns sparsamhet på reflexioner är ock en stor förtjenst, hälst när han gör några, äro de korta, träffande och utmärka alltid ett ömt hjerta. Om det ordet *Sjelfständig Poësi*, hvilket jag ej så uteslutande, som en del af vår tids Critici, godkänner, skulle hafva något mönster, så säger jag med öppenhjertlighet, att jag ej för vårt språk känner något mera passande än Poëmet Asarne. Det är i sanning så originelt att ingen imitation der framlyser, och den likhet det äger i stort manér med de gamla, röjer sig endast i begges likhet med Naturen.

Hvad Stylen för öfrigt angår är den *klar* och *lättläst*, den första egenskap en läsare med skäl fordrar. Rimmen äro i allmänhet riktiga och oklanderliga. Det Dactyliska versslaget Skalden valt, är originelt och saknar icke behag, men har dock troligen föranledt åtskilliga kränkningar af Svenska ordens tonvigt eller Quantitet (sådant har Författaren sjelf medgifvit), till ex. *frān hvilkĕns* i ställe för *frăn hvīlkĕns* som det rätteligen uttalas. På få ställen är versen något hård, t. ex. *en flöttbjörk kringdrīfvĭt* pag. 109. På ett och annat ställe äro ordändelser nyttjade, som språket ej tillåter t. ex. adverbierne *frimodigen, hastigen;* man säger *frimodigt, hastigt.* Detta är ett bruk som blott läres genom öfning, ty man säger i andra fall både *redligen* och *redligt, villigen* och *villigt.* Användandet af terminationen *an, höghvalfdan* i stället för *höghvälfd* m. fl. skadar ej då det ej för ofta förekommer; det är en arkaism, som passar i ett quäde öfver gamla händelser. Deremot tillstår jag att bruket af *månde*, men framförallt i förkortning af *månd'*, icke behagar mitt öra. Ordet har nästan bortvikit ur den nya Svenskan och syns sällan böra nyttjas, om icke i någon Ballad öfver ett ämne der man med flit vill härma gammaldagsspråket. (Frestad vore jag äfven att utdömma det oftare bruket af *mång* för *många*). Ett och annat något lågt ord har jag funnit t. ex. *knep*, som mera passar för ett skämtsamt än Episkt skrifsätt; men dessa fall inträffa så högst sällan att

anmärkning knapt äger rum; I Allmänhet har författaren mycket moderniserat, och om jag så får säga *uppstädat* sitt språk, ifrån det som äger rum i *Gylfe.* Sådant det är i Asarne, förtjenar det högeligen mitt bifall; och det jag dervid påmint, är af så obetydligt värde, att jag mera för att ådagalägga min uppmärksamhet det anfört, än i den tanke att det fordrar rättelse. Jag har dermed dock icke velat säga något obehagligt om *Gylfe,* hvilket Poëm äfvensom *Asarne* ostridigt vittnar om ett mäktigt Poëtiskt snille, ett kraftigt manér och originell förtjenst men som likväl på Dictionens vägnar är under Asarne.

Ibland ämnen till beröm har jag förgätit anmärka den dristiga rikdom af sammansatta ord och epitheter, som i Asarne förekomma. *Fjällstängda Norden, hyfagra Tärnan, nattsvarta vingen,* m. fl. äro uttrycksfulla snilledrag och höja vårt modersmål till jemnförelse med sjelfva Grekiskan. Det bruk författaren gör af Nordiska Mythologien, hedrar icke mindre hans urskiljning. Det är okonstladt och utan affectation, men gifver Poëmet den högtidlighet af underbarlighet, som ett Nationelt Drottquäde fordrar.

Bibliografiska anteckningar om Olof Rudbeck den äldres anatomiska skrifter och striden med Thomas Bartholin.

AF

JOH. G. RUDBECK.

Redan vid tjugu års ålder hade OLOF RUDBECK hunnit långt i sina anatomiska studier, ty af honom på egen hand gjorda undersökningar ledde snart nog till den viktiga och uppseendeväckande upptäckten af det lymfatiska kärlsystemet, hvarigenom han blef den förste, som kom till insikt om detta systems verkliga betydelse.

I sitt första, år 1652 på våren af trycket utgifna anatomiska arbete har emellertid Rudbeck icke nämnt något direkt om lymfkärlen, enär han, såsom han själf uppgifvit, icke ville publicera något härom, förrän hans forskningar och upptäckter nått en viss grad af fullständighet; i stället meddelar han i detta sitt förstlingsarbete en utförlig skildring af blodomloppet. Ifrågavarande arbete, Rudbecks gradualdisputation, utgafs under denna titel:

Disputatio anatomica, de circulatione sangvinis, quam divina I.
adspirante gratia in regia ad Salam academia, approbante facultate medica. præside Olao Stenio, P. P. medic. publicè examinandam proponit Olaus Rudbeck. ad diem 22. Maij in auditorio Gustaviano, anno 1652. [Träsnittsornament.] Arosiæ, excudebat Eucharius Lauringerus, cons. typogr. anno MDCLII.

Kvart. 16 opag. sidor + 1 kopparstick. Å titelbladets frånsida och tredje sidan dedikation till drottning Kristina; å fjärde sidan förklaring öfver kopparsticket, som där är inhäftadt; å de öfriga sidorna själfva afhandlingen, som är indelad i 26 teser (för teserna 13 och 20 äro siffror uteglömda). — Afhandlingen afslutas med ytterligare tre, i frågeform uppställda teser, af hvilka den andra har denna lydelse: »An hepar sit sangvificationis organum? neg[atur].» Denna tes, hvarigenom Rudbeck förklarar, att lefvern ej är blodberedningens centralorgan, innebär en viktig anatomisk upptäckt, som

här för första gången offentliggjordes. — Af signaturerna å det till afhandlingen hörande kopparsticket (upptagande teckningar öfver blodomloppet) framgår, att Rudbeck tecknat bilderna, som sedan stuckits i koppar af annan, hvilken kallar sig M. N. H. Någon kopparstickare med dessa initialer har icke varit tillförene omnämnd; hans fullständiga namn är Magnus Nicolai Helsingius, och jag har i ytterligare ett par akademiska afhandlingar påträffat kopparstick af hans hand, däribland i den af honom själf under presidium af prof. Unonius, försvarade afhandlingen *De cerebro humano* (Uppsala 1646. 4:o). Af en författare[1] har uppgifvits, att Rudbeck »själf skar figurerna till sin disputation de circulatione sanguinis», men detta är uppenbarligen oriktigt. Antagligen har uppgiften tillkommit med anledning af följande ord i ett Rudbecks bref till Bengt Oxenstierna: »jag hafwer sielf An. widh pass 1650 warit den förste som här i Upsala stack i Koppar, och skaar uth Trä Figurer, som sees af min Disputation de Circulatione sangvinis. . .»; men detta bref skrefs nära 50 år efter det afhandlingen utkom, och Rudbecks minne har tydligen i denna detalj svikit honom; däremot är det ganska troligt, att Rudbeck undervisat Magnus Nicolai i kopparstickarkonsten och kanske äfven hjälpt honom vid utförandet af förenämnda arbete. — Ifrågavarande afhandling utgafs i fotolitografiskt aftryck 1902 i samband med en minnesskrift, utgifven af mig å tvåhundraårs-dagen af Olof Rudbecks död[2]. I den äldre medicinskt-historiska litteraturen synes afhandlingen icke hafva varit uppmärksammad, ehuru densamma enligt sakkunnigt omdöme »visst icke står tillbaka för den samtida hithörande litteraturen». Först helt nyligen har den blifvit föremål för granskning; professor O. Hammarsten[3] ägnar densamma ett utförligt omnämnande, hvarjämte professor P. Hedenius[4] äfvenledes lämnar en redogörelse för densamma. — Den är att räkna till de sällsyntaste af här omförmälda skrifter, endast ett fåtal ex. äro kända. Ex. finnas i Kungl. biblioteket och Karolinska institutets bibliotek i Stockholm samt i universitetsbiblioteket i Uppsala. — Vid afhandlingens ventilering var Olof Stenius præses; ehuru professor i medicin voro hans egentliga ämnen astronomi, matematik och filosofi. Fyra disputationer hafva utkommit under hans presidium

[1] M. B. Swederus, *Olof Rudbeck d. ä.* i *Nord. tidskr.*, 1878.

[2] Hela upplagan af minnesskriften var endast 27 exemplar, hvaraf 8 ex. tillhöra offentliga bibliotek i Stockholm, Göteborg, Uppsala, Lund och Köpenhamn. — Föreliggande uppsats är i hufvudsak omtryckt ur denna minnesskrift.

[3] *Om lefvern såsom blodbildande och blodrenande organ.* Uppsala 1902.

[4] *Om upptäckten af blodomloppet,* Uppsala 1892, sid. 218—223.

(alla »af verkligt värde» enligt HWASSER), af hvilka den af Rudbeck författade *De circulatione sanguinis* var den första. Beträffande de öfriga tre säger HWASSER[1], att det icke är osannolikt, att Rudbecks biträde ej heller saknades hos dem. Dessa disputationer voro:

Disputatio medica de causis sanitatem conservantibus, quam ... ventilandam proponit ... Petrus Jonæ Kolbeckius ad diem 4 Junii ... 1652.

Kvart. 8 opag. sidor. Tryckt i Uppsala.

Positiones anatomicæ de respiratione qvas ... ad disserendum publicè proponit ... Ericus Olavi Flæckerus Westm ... die 26. Maij, anni 1655.

Kvart. 16 opag. sidor. Tryckt i Uppsala.

Disputatio physica de somno & insomniis quam ... publicæ censuræ submittit ... Andreas J. Betulius Wesmannus ... ad diem 22 Maij. 1658.

Kvart. 12 opag. sidor. Tryckt i Uppsala.

Redan en månad före ventilationen af sin afhandling *De circulatione sanguinis*, eller i april 1652, hade Rudbeck inför drottning Kristina och hennes följe, professorer, studenter och jämväl främmande läkare offentligen demonstrerat de af honom nyfunna lymfkärlen. Under ett besök i Stockholm på sommaren samma år visade Rudbeck för drottningen, Bourdelot, läkarne Palmcron och Belovius m. fl. teckningar, som han uppgjort öfver lymfkärlen. Dessa teckningar graverades i koppar nämnda år, 1652, af MAGNUS CELSIUS[2]. Såsom Rudbecks andra anatomiska arbete torde därför böra upptagas:

Teckningar öfver de af Rudbeck upptäckta lymfkärlen, stuckna i koppar af MAGNUS CELSIUS 1652. II.

Kvart. 2 blad. Något aftryck från 1652 finnes mig veterligen icke i behåll, men då Rudbeck nästföljande år utgaf sin afhandling om lymfkärlen[3], åtföljdes densamma af nämnda kopparstick.

Som bekant uppstod en häftig och rätt långvarig strid mellan RUDBECK och den danske anatomen THOMAS BARTHOLIN, hvilken senare ville tillegna sig äran af att först hafva upptäckt vissa lymfkärl. Striden utkämpades i åtskilliga å ömse sidor utgifna, här nedan

[1] Universitetsprogram den 14 Juni 1841; omtr. i *Valda skrifter*, 2: 67.

[2] Se RUDBECKS *Insidiæ* och *Epistola ad Bartholinum*, HALLER, HWASSER, SOMMER, TIGERSTEDT m. fl.

[3] Se IV här nedan.

anförda skrifter, därvid Bartholins talan fördes, utom af honom själf, af några hans lärjungar. Bartholins första afhandling om lymfkärlen har denna titel:

III. *Thomæ Bartholini vasa lymphatica, nuper Hafniæ in animantibus inventa, et hepatis exseqviæ.* [Träsnitt med inskr. »In conatu labor».] Hafniæ, sumptibus Georgii Holst bibliopolæ, typis Petri Hakii CIƆIƆCLIII.

Kvart. 66 sidor (4 opag. + 1 — 58 + 4 opag.) + 1 kopparstick; å titelbladets frånsida dedikation till J. Riolan; andra bladet upptages af ett förord, dateradt Hafniæ Cal. Maj. CIƆIƆCLIII; af de 4 opag. sidorna i slutet innehålla de 2 första förklaring öfver kopparsticket och den tredje en i högtidliga ordalag hopsatt grafskrift öfver lefvern, som förklaras vara död och begrafven; sista sidan är tom. — I början af cap. v förekommer följande mening: »Fuere qui serosa vasa indiderint, quod serum contineant», hvilka ord enligt ISRAEL HWASSERS[1] med fleres utsago häntyda på Rudbeck, emedan denne ensam användt benämningen 'vasa serosa', och sålunda visa, att Bartholin vid utgifvandet af sin skrift haft reda på Rudbecks forskningar och upptäckter, hvilket ju ingalunda är orimligt, då Rudbeck redan på våren 1652 offentligen föreläst öfver de af honom upptäckta lymfkärlen. — Skriften innehåller beskrifningar öfver lymfkärl, och Bartholin förklarar här, att de kärl, som han förut ansett föra kylus till lefvern, vore lymfkärl, som förde vätska från lefvern, samt att lefvern icke vore något blodbildande organ[2]; denna nya uppfattning af lefverns funktion offentliggjorde sålunda Bartholin ett år senare än Rudbeck. — *Vasa lymphatica in animantibus* är omtryckt: som bihang till J. RIOLANS *Opuscula nova anatomica*, Paris 1653; i *Sylloge anatomica*, utg. af J. A. MUNIERUS, Genua 1654; i *Messis aurea*, utg. af S. HEMSTERHUIS, Leiden 1654 och Heidelberg 1659[3]; i *Opuscula nova anatomica* af BARTHOLIN, Köpenhamn 1670; och i *Bibliotheca anatomica*, utg. af D. LE CLERC och J. MANGET, Genève 1685 och 1699. Cap. v—vii omtr. i BARTHOLINS *Anatomica tertium ad sanguinis circulationem reformata,* Haag 1655, 1660, 1663, 1665 och 1666 m. fl. uppl. — I Sverige finnas ex. af skriften i Uppsala universitets bibliotek och

---

[1] *Valda skrifter,* 4: 53.

[2] Uti skriften *De lacteis thoracicis in homine brutisque nuperrime observatis historia anatomica publice proposita, respondente M. Michaële Lysero,* Hafniæ 5 Maj 1652, vidhåller ännu Bartholin, att kylus går till lefvern såsom ett blodberedande organ.

[3] Se VI och XIII här nedan.

i K. Vetenskapsakademiens bibliotek. — I denna uppsats nämnda danska skrifter finnas i Köpenhamns offentliga bibliotek, äfven om så ej skulle vara öfverallt påpekadt; i holländska och tyska bibliotek torde äfven flera af hithörande skrifter vara att anträffa; jag har dock ej varit i tillfälle att kontrollera detta.

RUDBECKS afhandling om lymfkärlen utkom jämväl 1653 (sedan han, enligt egen uppgift, undersökt bortåt 400 djur), med denna titel: *Nova excercitatio anatomica, exhibens ductus hepaticos aquosos, & vasa glandularum serosa, nunc primum inventa, æneisque figuris delineata, ab Olao Rudbeck Sveco. Cui accessere aliæ ejusdem observationes anatomicæ. Anno* CIↃIↃCLIII. [Boktr.-märke.] Arosiæ, excudebat Eucharius Lauringerus, consistorij typogr. anno MDCLIII. IV.

Kvart. 48 opag. sidor + 2 kopparstick (de ofvan nämnda af CELSIUS graverade); å sid. 2—4 dedikation till Axel Oxenstierna; å sid. 5—8 beskrifningar öfver kopparsticken; i slutet å 5 sidor *Variæ anatomicæ observationes*, i—xvii, och därefter å 3 1/2 sida en lyckönskningsskrifvelse till förf. från dennes broder Nicolaus; å sista sidan rättelser. — RUDBECK kallar här lefverns lymfkärl ductus hepatici aquosi och öfriga lymfkärl vasa glandularum serosa; sedermera kallade han dem samtliga vasa serosa. Det var BARTHOLIN, som gaf kärlen det allt fortfarande brukliga namnet vasa lymphatica (lymfkärlen); flere lärde hafva emellertid förklarat Rudbecks benämning vara bättre. Afhandlingen *Nova exercitatio*, i hvilken Rudbeck äfven närmare utvecklar sin nya åsikt om lefvern, är berömd för sin noggrannhet, klarhet och utförlighet, och Rudbecks planscher anses vida öfverträffa Bartholins. Å första kopparsticket äro lefverns lymfkärl återgifna och å det andra öfriga af Rudbeck upptäckta lymfkärl. Prof. O. HAMMARSTEN yttrar:[1] »Hvad som emellertid länder Rudbecks minne till ännu större heder än själfva upptäckareäran, om hvilken man så hänsynslöst och bittert tvistat, det är, att han, den unge studenten, utfört ett arbete, hvilket genom större rikedom på iakttagelser, bättre utförda teckningar, ett djupare inträngande i och ett noggrannare utforskande af ämnet, i förening med större själfständighet i uppfattingen och klarare insikt i de gjorda iakttagelsernas betydelse, äger ett högre vetenskapligt värde än det arbete, hvilket inom samma område utfördes af den lärde professorn, en af den tidens allra mest berömda och framstående anatomer». HWASSER[2] säger, att afhand-

[1] a. a., sid. 20 f. [2] a. a., sid. 44.

lingen utkom i början af år 1653, hvilket emellertid icke kan vara riktigt, då Rudbeck i densamma, cap. vi, omtalar, att han den 27 april 1653 iakttagit vissa lymfkärl. Professor ROBERT TIGERSTEDT[1] förlägger publikationstiden till sommaren 1653 och anser det vara obestridligt, att Bartholins skrift *Vasa lymphatica in animantibus* utkommit före Rudbecks ifrågavarande afhandling. Emellertid torde detta ej vara fullt säkert. Förordet i Bartholins skrift är dateradt den 1 maj, och den har väl alltså utgifvits någon kortare tid härefter, eller mot slutet af samma månad; någon motsvarande tidsbestämning finnes icke i Rudbecks *Nova exercitatio*, men då han enligt egen utsago den förberörde 27 april 1653 afslutade sina undersökningar och därefter på 14 dagar sammanskref sin afhandling, är det ganska troligt, att *Vasa lymphatica* och *Nova exercitatio* förelegat i tryck färdiga ungefär samtidigt: tidsskillnaden, om sådan förefunnits borde icke hafva varit mera än 14 dagar. Rudbeck själf har yttrat sig i denna fråga och uppger i sitt arbete *Epistola ad Bartholinum*[2], sid. 59—61, att båda afhandlingarna utkommit samtidigt sommaren 1653. — *Nova exercitatio* är omtryckt i *Messis aurea,* Leiden 1654 och Heidelberg 1659[3] samt i *Bibliotheca anatomica,* utg. af LE CLERC och MANGET, Genève 1685, 2: 700—711, och 1699, 2: 729—740. De hithörande planscherna jämte beskrifningar (tillökta såsom i *Messis aurea*) äro dessutom omtryckta i det af THOMAS BARTHOLIN utgifna arbetet *Anatome ex omnium veterum recentiorumque observationibus imprimis institutionibus parentis Caspari Bartholini ad circulationem Harvejanam et vasa lymphatica quartum renovata,* Leiden 1673 (2 uppl.), sid. 628—31, ib. 1677 och 1684, i tysk öfversättning Nürnberg 1677, samt i *Anatome quintum renovata,* Leiden 1686; för dessa två sistnämnda upplagor äro planscherna nygraverade; Rudbecks namn är i samtliga upplagorna angifvet. — Ett exemplar af denna mycket sällsynta skrift, dock utan kopparsticken, såldes å auktion i Lund hösten 1901 (nu hos mig). Utom detta och de ex., som finnas i Kungl. biblioteket och Karolinska institutets bibliotek i Stockholm, universitetsbiblioteken i Uppsala och Lund samt Kungl. biblioteket i Köpenhamn, torde ej mera än ett eller annat ex. kunna framvisas.

BARTHOLIN utgaf 1654, antagligen på nyåret, en samling medicinska rön och iakttagelser med titel:

[1] *Om lymfkärlens upptäckt.* Helsingfors 1885
[2] Se XI här nedan. [3] Se nedan VI och XIII.

Thomæ Bartholini historiarum anatomicarum rariorum centuria I et II. Hafniæ CIↃIↃCLIV. Tÿpis academicis Martzani sumptibus Petri Hauboldt bibl. V.

Liten oktav. 384 sidor (16 opag. + 1 — 360 + 8 opag.) + 9 kopparstick (titeln graverad med Bartholins porträtt); dedikationen, ställd till Fredrik III, är daterad den 1 jan. 1654, och förordet den 28 dec. 1653. — Å sid. 248—258 meddelar Bartholin en redogörelse för sin upptäckt af lymfkärlen, däri han säger sig vara den förste, som upptäckt dem; uppsatsen har denna öfverskrift: »Lymphaticorum vasorum inventio prima». Bartholin uppger här, att han första gången iakttagit lefverns lymfkärl den 15 dec. 1651 och därpå den 9 jan. 1652, ehuru han då antog dem vara kyluskärl, och att han den 28 febr. sistnämnda år, i sällskap med sin prosektor MICHAEL LYSER, åter såg lymfkärl, hvilkas betydelse och natur de dock icke då insågo. Till sid. 256 hör ett kopparstick liknande det, som finnes i *Vasa lymphatica in animantibus*[1]. — Nya upplagor: Haag och Amsterdam 1654 samt på tyska i Frankfurt a. M. 1657 och på holländska i Dordrecht s. å. Delvis öfversatt på danska i O. WOLFFS *Journal for Politik, Natur- og Menneskekundskab*, Köpenhamn 1825—28. — Den minst sällsynta af här nämnda skrifter.

Nästa skrift är:

Messis aurea triennalis, exhibens; anatomica: novissima et utilissima experimenta: ex editione, Siboldi Hemsterhuis, med. doct. & chir. [Boktr.-märke med inskr. »Ardua qvæ Pulchra».] Lugduni Batavorum, ex officina Adriani Wyngaerden CIↃIↃCLIV. VI.

Duodes. 374 sidor (16 opag. + 1 — 347 + 11 opag.). Denna af holländaren SIBOLDUS HEMSTERHUIS, sedermera arkiater, utgifna samling skrifter om lymfkärlen innehåller — förutom dedikation till Bartholin, dat. Febr. vii Cal. 1654, förord, en afhandling af den franske anatomen J. PECQUET samt två af BARTHOLIN, *De lacteis thoracicis historia anatomica* och *Dubia anatomica* — följande skrifter:

A. BARTHOLINS ofvannämnda skrift *Vasa lymphatica in animantibus*, här med titel: *Thomæ Bartholini vasorum lymphaticorum historia nova* och upptagande sid. 191—237; härtill ett kopparstick liknande det i 1653 års upplaga men nygraveradt; Bartholin har i denna nya upplaga, i cap. ii, insatt samma data, som finnas införda i *Historiarum anat. rar. centuria*[2].

---

[1] Här ofvan III.

[2] Se V här ofvan.

B. RUDBECKS under IV hårofvan omnämnda afhandling, hvilken börjar å sid. 238 med denna titel: *Olai Rudbeck Sueci, Nova exercitatio anatomica, exhibens ductus hepaticos aquosos et vasa glandularum serosa;* sid. 239—242 upptagas af ett bref från RUDBECK till HEMSTERHUIS, dat. den 23 dec. 1653, samt sid. 243—297 af sjålfva afhandlingen (= första uppl. 1653, men utan dedikationen till Axel Oxenstierna). Å sid. 298—9 beskrifningar öfver kopparsticken, nystuckna af okänd hand och tillökta med några nya bilder; å sid. 300—312 *Variæ anatomicæ observationes* och å sid. 313—317 gratulationen från Nicolaus Rudbeckius (slutligen förekomma å sid. 318—347 några bref till PECQUET samt 'Index capitum', 10 opag. sid.). Rudbeck, som fått se Bartholins nya tidsbestämningar, påstår i brefvet till Hemsterhuis, att Bartholins data äro falska, men att, äfven om de skulle vara riktiga, Rudbeck ett helt år tidigare, eller på hösten 1650, gjorde sina första upptäckter.

En ny upplaga af *Messis aurea* utkom 1659, men då i densamma förekomma viktiga tillägg af Rudbeck, upptages den särskildt härnedan under XIII. Upplagor i Leiden 1653 (enl. Niceron), Heidelberg 1696 (enl. Sacklén) och 1699 (enl. den tryckta Uppsalakatalogen) finnas icke. Något arbete af Rudbeck med titeln: 'Tractatus pro ductibus hepaticis & vasis glandularum serosis contra Bartholinum', tryckt i Leiden 1654 (omnämndt af Niceron och Sacklén), existerar icke, men afses väl med detsamma Rudbecks i Messis aurea samma år tryckta afhandling jämte brefvet till Hemsterhuis. — Upplagan 1654 af Messis aurea är ännu sällsyntare än den senare af 1659, och det enda ex. från 1654, som jag känner till, finnes i Uppsala universitets bibliotek.

Kort efter det *Messis aurea* i början af år 1654 utkommit. framträdde Bartholins lärjunge MARTIN BOGDAN (från staden Driesen i Mark Brandenburg) till lärofaderns försvar med den i synnerligen häftiga ordalag affattade skriften:

VII. *Insidiæ structæ cl. v. Thomæ Bartholini medici regii professoris & anatomici in academiâ Hafniensi Vasis lymphaticis ab Olao Rudbeckio Sveco. in suis Ductibus hepaticis, & Vasis glandularum serosis Arosiæ editis, detectæ à Martino Bogdan Drisna Marchico.* Francofurti, apud Petrum Hauboldum.

Kvart. 44 opag. sidor (ark A innehåller endast 2 blad); andra bladet innehåller en dedikation till Nils Trolle dat. febr. 1654. — Att tonen i denna skrift är skarp, anar man redan af titeln: Det af Rudbeck

mot Bartholins lymfkärl anstiftade lömska angreppet, uppdagadt af Bogdan. De i *Messis aurea* 1654 inskjutna data förklarar Bogdan sig hafva sett i Bartholins manuskript, och det berodde på boktryckarens slarf, att de uteglömts i 1653 års upplaga. Bogdan framkastar den beskyllningen, att allt hvad Rudbeck sagt om lymfkärlen endast är afskrifvet efter Bartholin, med mera dylikt. — Ex. häraf finnas i Kungl. bibl. och Karolinska institutets bibl. i Stockholm samt Kungl. bibl. i Köpenhamn. I Sverige finnas knappast flera ex. än nyssnämnda två.

Rudbeck, som antog att Bartholin själf författat och i Bogdans namn låtit utgifva nyssnämnda skrift, svarade härpå med följande till Bartholin ställda skrift:

Insidiæ structæ, Olai Rudbeckii Sueci Ductibus hepaticis aquosis, & Vasis glandularum serosis, Arosiæ editis, a Thoma Bartholino medico regio professore & anatomico in academia Hafniensi. [Boktr.-märke.] Lugduni Batavorum, ex officina Adriani Wingaerden. CIƆIƆCLIV. VIII.

Liten oktav. 166 sidor (2 opag. + 1 — 164); å sid. 128 två träsnitt. — Rudbeck genomgår punkt för punkt Bogdans skrift och vederlägger angreppen däri. Å sid. 147 f. ett bref från anatomie professorn J. v. Horne. — Ex. af denna skrift har troligen aldrig varit upptaget i någon svensk auktionskatalog; den är ytterst sällsynt. Ex. finnas i Kungl. bibl. och Karolinska institutets bibl. i Stockholm, i Köpenhamns Kungl. bibl. samt i Surgeon General's library i Washington.

I maj 1654 utgaf Bartholin ännu en afhandling om lymfkärlen:

Thomæ Bartholini D. in acad. Hafn. med. & anat. prof. reg. Vasa lymphatica in homine nuper inventa. Hafniæ, typis Melchioris Martzau, typ. acad. CIƆIƆCLIV. IX.

Kvart. 64 sidor (4 opag. + 1 — 57 + 3 opag.); å andra bladet dedikation till hertig Fredrik; i slutet lyckönskningsverser, sista sidan tom. Utgafs först såsom akademisk afhandling, *publice proposita respondente M. Martino a Möinicken*, Hafniæ 10 maj 1654. — Bartholin, som jämväl här framhåller, att han först gjort upptäckten i fråga, underlåter fortfarande att nämna Rudbecks namn och säger bland annat: »Alios non morabor, qvibus volupe de prima inventi gloria malitiose contendere. Linqvamus nugas. De nucibus inter se pueri certent...» — Omtryckt i Bartholins *Opuscula nova anatomica*,

Köpenhamn 1670, i hvilket arbete han sammanfört sina samtliga förut utgifna skrifter om kylus- och lymfkärlen, tillhopa icke mindre än 11 stycken. — I Kungl. Vetensk.-akad:s bibl. finnes ett ex. af *Vasa lymphatica in homine.*

X. Under hösten 1654 utkom BOGDANS svar å RUDBECKS *Insidiæ: Apologia pro Vasis lymphaticis D. Thomæ Bartholini medici regij professoris & anatomici conscripta à Martino Bogdano Drisna Marchico contra Insidias secundo structas. ab Olao Rudbek Sveco.* Hafniæ typis Georgii Lamprechti. Anno CIↃIↃCLIV.

Duodes. 284 opag. sidór; dedikationen är dat. Helsingör den 13 sept. 1654. — BOGDAN söker här utförligt visa, att upptäckareäran bör tillkomma Bartholin, och att Rudbeck plagierat denne. Åfven detta Bogdans arbete är en smädeskrift; bland annat förekomma verser (dock icke af Bogdan) med öfverskrift: Olaus Rudbecus. Anagr. Os crudus Belua, hvilka verser börja: »Stabat in insidiis Rudis et sine lumine Beccus». Bogdan aftrycker två bref från v. HORNE till Bartholin; härom skrifver v. HORNE till Rudbeck d. 10 febr. 1657[1]: »Vasorum tuorum Lymphaticorum defensio adversus cl. Bartholinum, cui tractatui [= *Insidiæ*, VIII härofvan] epistolam addidi, bilem movit viro Doctissimo, qvam per os Martini Bogdani evomuit satis acerbe; neque enim nomini meo aut famæ pepercit, imo & epistolas duas, ante hac familiarî Stylo ad ipsum exaratas, addere jussit, quas putabat nonnihil collaturas ad tuum propositum. Voluit nempe meo me gladio jugulare sed absit ut bilingvis videar. Hunc apologeticum tractatum non dubito qvin videris, alioqvin data occasione possem tibi eundem transmittere, qvo stylum tuum exerceas ulterius...» Det var väl genom detta bref Rudbeck fick kunskap om Bogdans senare smädeskrift och föranleddes affatta sin *Epistola;* se nästa skrift.

På hösten 1657 besvarade RUDBECK Bogdans andra angrepp (han hade enligt egen uppgift icke förr fått se Bogdans skrift) med efterföljande:

XI. *Olai Rudbeckii Sveci ad Thomam Bartholinum Danum Epistola qua sibi primam inventionem vasorum serosorum hepatis, invictis rationibus, contra Bogdani cujusdam impudentissimas calumnias, sub apologiæ nomine pro Bartholino editas, asserit. Et insuper vasa serosa cordis, pulmonum, mediastini, ligamenti suspensorii hepatis, ventriculi, lienis, testiculorum maris & feminæ, uteri,*

[1] Tryckt bland *Testimonia de Atlantica.*

lumborum, omni seculo incognita & anno 1653, 1654, & 1655 ab ipso Lugduni Batavorum & Ubsaliæ inventa, describit. Ubsaliæ, impensis Johannis Pauli academiæ typographi, anno 1657.

Duodes. 72 sidor (1—72). Skriften är daterad Uppsala den 10 sept. 1657. — I denna skrift redogör RUDBECK för tiden för sina upptäckter: okt. och nov. 1650 samt jan.—april och sept.—nov. 1651, och huru därvid tillgått. Angående själfva tvisteämnet säger han, att hvarken Bartholin eller annan gjort anspråk på att hafva upptäckt »vasa serosa sterni, œsophagi, intestini recti, pericardii, lumborum, costarum», utan att alla hafva tillerkänt Rudbeck äran af dessa kärls upptäckt; däremot har Bartholin upptäckt »vasa serosa circa venas axillares»; hvad tvisten mellan Rudbeck och Bartholin gällde, vore upptäckten af »ductus aquosi sive vasa serosa hepatis» (sid. 10 f.). Klart och öfvertygande framlägger Rudbeck sina bevis för, att prioriteten bör tillkomma honom, samt påvisar, att Bartholin icke kan anses hafva gjort någon upptäckt å de af honom anförda dagarna den 15 dec. 1651 samt den 9 jan. och den 28 febr. 1652, enär Bartholin vid dessa tider ej kommit till insikt om lymfkärlens natur och betydelse. Slutligen redogör Rudbeck för sina anatomiska studier under åren 1654—56. — Den 23 maj 1677 skrifver Rudbeck till Magnus Gabriel De la Gardie: »giören sosom iagh giorde mot H. Bartholinum, nemligen dätt 3 swaret iagh honom gaff war en trykt epistel honom sielff didicerat ok tilskriwen, där på han aldrigh swarade effter han sågh migh foracta alla hans piker och skamlösa ordh ock allena gek på hufwudhsaken, den han ej kunde refutera». — Rudbecks *Epistola ad Bartholinum* är mycket sällsynt, dock äro af densamma, såsom tryckt och utgifven i Sverige, några flera ex. härstädes kända än af hans *Insidiæ* och af *Messis aurea* 1654; 3 à 4 ex. hafva under 1800talet varit synliga i bokauktionskatalogerna; ex. finnas i Kungl. biblioteken i Stockholm och Köpenhamn, univ.-bibl. i Uppsala och Lund, i Göteborgs bibliotek samt hos friherre P. Hierta och hos mig; ett ex. medföljde grefve Riants boksamling till Amerika.

Såsom nästa stridsskrift bör upptagas följande af Bartholins lärjunge GEORG SEGER författade skrift:

Georgi Segeri Thorunensis dissertatio anatomica, de quidditate & materia lymphæ Bartholinianæ, cui accessere epistolæ doctorum virorum de eadem lympha. Hafniæ, sumptibus Petri Hauboldi bibl. excudebat Petrus Hakius academ. typogr. CIↃIↃCLVIII. XII.

Kvart. 64 sidor (4 opag. + 1—61 + 1 opag.; pag. 56—57 uteglömda). Här framhålles med styrka, att Bartholin varit den förste, som upptäckt lymfkärlen; å sid. 5—7 gör SEGER ett häftigt anfall mot Rudbeck och börjar sålunda: »Olaus Rudbeckius, egregius inventi Bartholiniani transscriptor, in barbara Excercitatione sua (edita Aros. 1653) nullam exactam qvidditatis aut materiæ mentionem facit» (!); därefter omnämnas de mellan parterna växlade skrifter, dock synes Seger ej känna till Rudbecks *Epistola* 1657. Å sid. 25—61 åtskilliga bref, däribland från Bartholin till Seger. — Vet.-akad:s bibl. äger ett ex. häraf likaså Kungl. bibl. i Köpenhamn.

Året härefter utkom 2:a upplagan af *Messis aurea:*

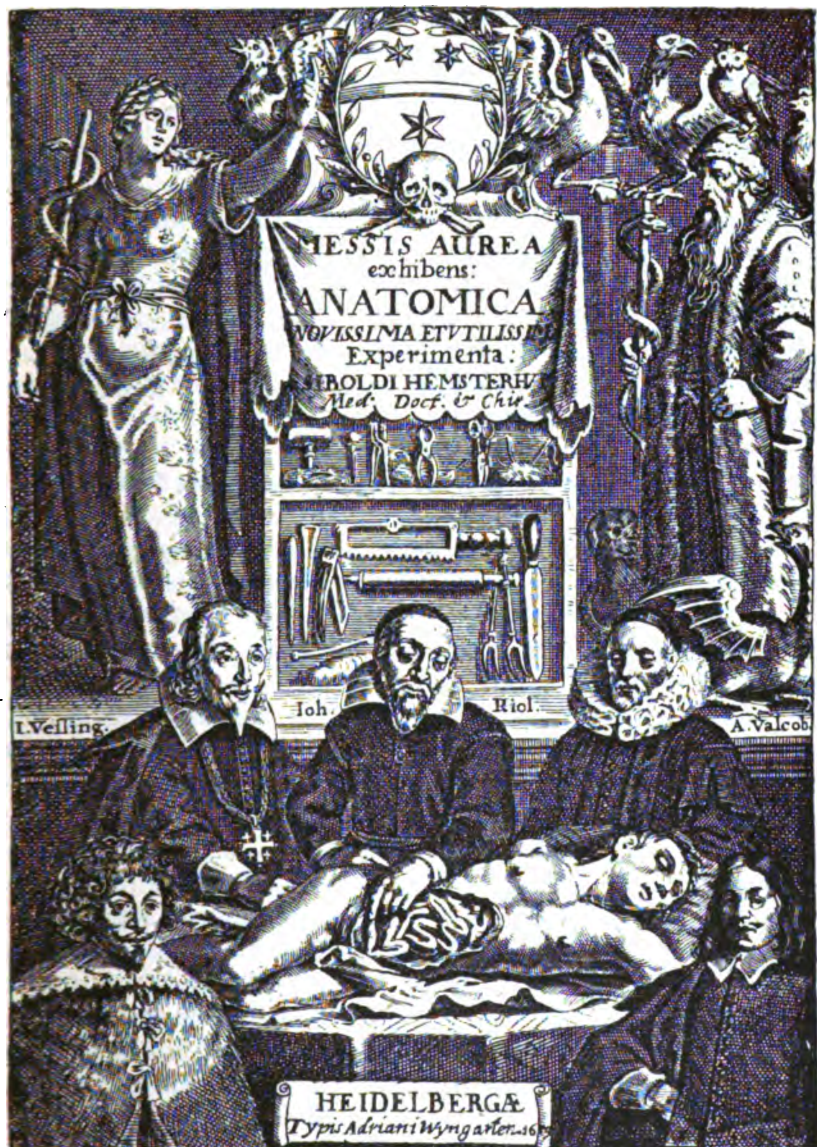
XIII. *Messis aurea exhibens; anatomica: novissima et utilissima experimenta: a Siboldo Hemsterhuis, med. doct. & chir. Huic editioni accesserunt de vasis lymphaticis tabulæ Rudbeckianæ. figuris æneis illustratæ.* Heidelbergæ, typis Adriani Wyngaerden, acad. bibl. & typographi. CIↃIↃCLIX.

Oktav. 412 sidor (18 opag. + 1—370 + 24 opag.) + 20 kopparstick (däribland titelplansch). Innehåller de i första upplagan intagna uppsatserna af PECQUET, BARTHOLIN och RUDBECK; dock är den sistnämndes här tillökt och bär denna titel (sid. 254): *. Olai Rudbeck Succi professoris medicinæ Upsalensis. Nova exercitatio anatomica, exhibens ductus hepaticos aquosos et vasa glandularum serosa. Editio hæc tredecim recens ab authore ipso inventis figuris adaucta.* Sid. 255—317 upptagas af brefvet till Hemsterhuis och själfva afhandlingen (= 1654 års upplaga); härefter följa de båda kopparsticken från 1654 med beskrifningarna å sid. 318—321 (å kopparsticken äro i somliga ex. sidsiffrorna de gamla, i andra äro de ändrade); *Variæ anatomicæ observationes* (å sid. 322—335) äro här till antalet 27, hvadan observationes xviii—xxvii äro tillagda; skrifvelserna å sid. 335—370 äro desamma som i första upplagan; de 24 opag. sidorna i slutet, utan motsvarighet i förra upplagan, innehålla noggranna beskrifningar öfver ej mindre än 13 hithörande kopparstick, numrerade: fig. i—x och tab. xi—xiii, med olika slag af lymfkärl (af Rudbeck fortfarande kallade vasa serosa) m. m., graverade, troligen i Tyskland, efter Rudbecks teckningar, hvilka han redan i juli 1656 sändt till boktryckaren Wyngaerden[1]. Om dessa planscher, hvilka väckte ett berättigadt uppseende, har äfven Bartholin uttalat sig berömmande[2]. — Elfva af de 13 kopparsticken äro omgraverade

[1] RUDBECKS *Epistola*, sid. 70.

[2] Så i sitt arbete *De hepatis exautorati desperata causa.* Köpenh. 1666.

för *Bibliotheca anatomica*, utg. af LE CLERC och MANGET, däri *Nova exercitatio* aftryckts (se ofvan); och ett af dem, fig. x, är med till-

hörande beskrifning omtryckt i Bartholins *Anatome quartum renovata*, Leiden 1673, sid. 106—107, samt i de nya upplagorna, se sid. 42. —

Den hithörande titelplanschen visar — utom titel, kirurgiska instrument m. m. — fem män kring ett lik med uppskuret underlif; fyra af dessa män äro namngifna, nämligen anatomerna J. Vesling, J. Riolan, A. Valcob och G. Patin[1], hvaremot den femte placerad i nedre högra hörnet, är utan namn. Hvem är denne? Troligen någon af de i boken representerade författarne. Hvarken ålder eller utseende passar emellertid in på Pecquet och Bartholin; om icke säkert, är det dock troligt, att denna bild med de ungdomliga, kraftiga dragen visar oss ett hittills obeaktadt ungdomsporträtt af Rudbeck (obs. att dennes namn förekommer, tryckt med stor stil, i titeln till denna upplaga). Titelplanschen i fråga är afbildad å föregående sida.

Fullständiga exemplar af *Messis aurea* 1659 äro mycket sällsynta, och finnas sådana i Kungl. bibl., i Vetensk.-akad:s och Karolinska institutets bibliotek i Stockholm, i Uppsala universitets bibliotek, i Kungl. bibl. i Köpenhamn och i mina samlingar. De 13 kopparsticken i slutet saknas understundom.

Såsom Rudbecks sista anatomiska skrift får räknas följande under hans præsidium försvarade afhandling:

XIV. *Deo duce Disputatio physica de sero eiusqve vasis quam consentiente amplissimâ facultate medica præside Olao Rudbeck. M. P. publicæ eruditorum censuræ submittit Olaus Figrelius O-Gothus. in auditorio Gustaviano ad diem* [15] *Junij anno 1661.* Ubsaliæ ecudebat Henricus Curio acad. typographus.

Kvart. 16 opag. sidor + 1 kopparstick (graveradt af Magnus Celsius); å titelbladets frånsida dedikation till M. G. De la Gardie, undert. af Figrelius; 2:a bladet innehåller förord; i slutet en lyckönskningsskrifvelse från Gustaf Adolf De la Gardie till Figrelius; sista sidan tom. — I förordet omnämnes, att Bartholin sökt tillskrifva sig äran af att hafva upptäckt lefverns lymfkärl, men att Rudbeck lyckats tydligt ådagalägga, att han vore dessa kärls upptäckare; vidare säges, hurusom Rudbecks »vasa serosa cordis, pulmonum, mediastini, ventriculi, lienis, testium, uteri, lumborum» med stort bifall mottagits i den lärda världen, hvarvid åtskilliga författare uppräknas, däribland själfve Bartholin; i detta arbete beskrifvas åtskilliga nya lymfkärl, såsom tungans, halsens och mellangärdets. På planschen visas dessa lymfkärl. Afhandlingen synes vara författad af Rudbeck. — Den är omtryckt i *Disputationes anatomicæ selectæ*, utg. af A. v. Haller,

[1] Den sistnämnde i nedre vänstra hörnet med det lockiga håret och pipskägg samt spetskrage; namnet ej synligt å den här meddelade reproduktionen.

Vol. 7 (Göttingen 1751), p. 235—248, med denna titel: »*De sero ejusque vasis* præside Olao Rudbeck. M. P. disputabit Olaus Figrelius O-Gothus. In auditorio Gustaviano ad diem 15. Junii anno 1661. Ubsaliæ». Planschen finnes här ock, omgraverad, med inskriptiönen »Rudbek de vasis serosis» och hänvisning till sid. 247. — Äfven denna afhandling är sällsynt, dock ej i samma grad som de föregående af Rudbeck.

* * *

Prioritetsstriden mellan Rudbeck och Bartholin har, sedan den utkämpades, mångfaldiga gånger varit föremål för granskning af lärde män från skilda länder och intill senaste tider. Resultatet af dessa forskningar har blifvit, att Rudbeck ansetts hafva fullt självständigt och före någon annan upptäckt lymfkärlen; den ende, som efter saklig utredning kommit till en annan uppfattning, är dansken SOMMER (se nedan). Hvad åter beträffar Bartholin, äro meningarne mera delade, i det att några författare, däribland HWASSER, ansett, att Bartholin hämtat sin insikt om lymfkärlen från Rudbeck; de fleste förklara emellertid såsom sin öfvertygelse, att de båda anatomerna hvar för sig gjort upptäckten, ehuru Rudbecks upptäckter voro både tidigare och fullständigare. Deras samtida anatomerna J. v. HORNE och S. HEMSTERHUIS stodo på Rudbecks sida. I sammanhang härmed torde förtjäna omnämnas, att Bartholin vid sina anatomiska undersökningar hade en väsentlig hjälp af flere framstående prosektorer och lärjungar, bland hvilka i främsta rummet må nämnas Michael Lyser och Henrik a Möinichen. Rudbeck fäller i fråga härom uti en af sina skrifter följande yttrande: »Forte tuus Lyserus exercitatiores in his manus habet. Quod enim sine eo potes? Mirum vero te aliena manu inventa pro tuis crepitare» (citeradt efter JUL. PETERSEN). Att Rudbeck ej haft så alldeles orätt, har af flere erkänts; den framstående medicinske författaren professor JUL. PETERSEN yttrar bl. a. härom: »Der er i övrigt adskilligt, som tyder på, at Forholdet virkelig var det, at Lyser harväret mere end en Hjälper og egentlig har spillet en Hovedrolle i den berömte Bartholinske Forskning om Kylus- og Lymfekarrene»[1]. Säkert är, att då hans medarbetare lämnat honom, alla anatomiska undersökningar helt hastigt afstannade.

Af vissa författare (SOMMER, TIGERSTEDT m. fl.) har framhållits, att Bartholin i afseende å publikationstiden har prioriteten, enär hans

[1] Se BARTHOLINS egna förklaringar i företalet till *Michaelis Lyseri Culter anatomicus*. Hafniæ 1665.

arbete *Vasa lymphatica in animantibus* utkom i maj 1653, men Rudbecks *Nova exercitatio* först under sommaren samma år; dock kan häremot invändas, att dessa skrifter, såsom ofvan anförts, torde hafva utgifvits ungefär samtidigt, att Rudbeck redan på våren 1652 genom åtskilliga föreläsningar, hållna såväl inför drottning Kristina och hennes följe som inför flera sakkunniga män, studenter etc., gaf offentlighet åt sina upptäckter, samt att kopparstick med de af Rudbeck uppdagade kärlen förfärdigats äfvenledes 1652, eller året innan Bartholins skrift utkom.

Bartholin, som till en början iakttog en ängsligt försiktig tystlåtenhet gent emot Rudbeck och dennes upptäckter, förklarar såsom ofvan påpekats, flerestädes i sina skrifter, att han själf först upptäckt lymfkärlen; detta handlingssätt af Bartholin, som icke kunnat bevisa sanningen af sitt påstående, är ingalunda oklanderligt. I sina egna arbeten riktade den danske professorn aldrig några angrepp mot Rudbeck utan har tvärt om, sedan den häftigaste striden utkämpats, på åtskilliga ställen med stort erkännande talat om honom och hans anatomiska arbeten[1]. Det största erkännande Rudbeck vunnit från Bartholins egen penna torde vara tillfinnandes i denne senares ofvan omförmälda[2] arbete *Anatome... quartum renovata*, Leiden 1673. Bartholin lämnar här, under rubriken »De vasis lymphaticis nostris», en beskrifning öfver lymfkärlen (sid. 621—633), däri han bland annat yttrar:

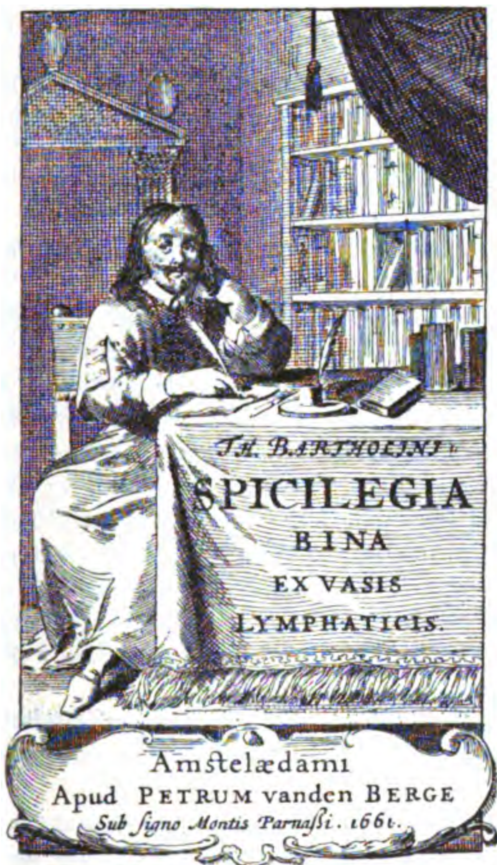
»Vasa hæc (v. lymphatica) succum a sanguine & chylo diversum vehunt, nempe aquam, seu lympham, quorum inventio nobis post tot in Arte Anatomica consumta tempora, Naturæ faventis munere relicta fuit. Pro qua fœlicitate Deo Naturæ Auctori vota nuncupavimus. Ea primum XV Dec. 1651 mihi circa hepar, & IX Jan. 1652, mox clarius XXVIII Febr. 1652 etiam in axillaribus apparuerunt Hafniæ, & exinde sæpius repetita sectione in animalibus cum Michaele Lysero, passim in corpore observata, à nemine antea monstrata vel descripta; demum 1654 anni initio, in phthisico homine eorum veritas mihi cum Henr. à Moinichen explorata. Plenam vasorum novorum

---

[1] Se följande skrifter af Bartholin: *Spicilegium secundum ex Vasis lymphaticis*, Köpenhamn 1660 (sid. 19, jfr sid. 28) och Amsterdam 1661; titelplanschen till sistnämnda skrift med Bartholins porträtt är här afbildad å sid. 53; den af Bartholin pseudonymt utgifna *Nicolai Stephani Castigatio, epistolæ quam De Bils scripsit*, Köpenhamn och Amsterdam 1661 (sid. 38); det inställsamma brefvet till Rudbeck d. 20 jan. 1666 (tr. bland *Testimonia de Atlantica*); *De hepatis exautorati desperata causa*, Köpenhamn 1666 (sid. 74, 110 och 130), etc.

[2] Se sid. 42.

historiam variis scriptis orbi propalavi, defensionibus contra dissidentes vindicavi, & spicilegiis exausi. Eadem mihi asseruit in duplici apologia Martinus Bogdanus. Circa eadem tempora in Suecia similes Aquosos ductus detexit, & postea descripsit Olaus Rudbeck . . . Quin nobiscum aliis hinc inde visa sint, negare nolim: sed nobis, qui primi in arenam descendimus, nullus mortalium viam monstravit...»

Bartholin har jämväl i denna skrift dels, såsom förut påpekats, låtit aftrycka flera af Rudbecks planscher öfver lymfkärlen med tillhörande beskrifningar dels ock på åtskilliga ställen åberopat Rudbecks forskningar (sid. 105, 133, 136, 146, 151, 161, 212, 214, 265, 345, 350, 422 och 429). — Nya upplagor af *Anatome*, se ofvan.

Rudbecks egna tankar i frågan tjugu år efter skriftväxlingen framgår af hans bref till De la Gardie; se sid. 47 härofvan.

Här nedan meddelas en förteckning å lärde män, som skrifvit om prioritetsstriden, och af hvilka de fleste äro berömda anatomer eller framstående medicinska författare; äfven äro deras åsikter i frågan i korthet antydda.

Atterbom, P. D. A., litteraturhistoriker[1], anser att Bartholin fått underrättelser om Rudbecks upptäckter och därefter publicerat dem såsom sina egna. »Det är nu omsider afgjordt, hvari Bartholins verkliga andel af fyndet består: den inskränker sig därtill, att han åt Rudbecks vasa serosa gaf ett annat — namn»; åberopar Hwasser (se nedan).

Daremberg, Ch., fransman, professor i medicinsk historia[2], tilldelar Rudbeck upptäckareäran.

Esbergius, J, teologie professor[3], uppger att Bartholin genom en tysk student fått reda på Rudbecks upptäckter[4].

Gosch, C. C. A., dansk, vetenskapsman[5], yttrar, »Opdagelsen gjør dem Begge aldeles lige megen Ære; Rudbeck var Den, som først begyndte undersøgelsen og, i det Mindste med Hensyn til det Anatomiske, beholdt Forspringet, men Bartholin var Den, som først traadte frem med Opdagelsen, paatog sig Ansvaret for den og som Løn høstede Videnskabens Tak som dens Beriger; Rudbeck bidrog senere mere end Bartholin til den anatomiske Kundskab om Lymphesystemet, navnlig ved hans i Hemsterhuis Messis aurea publicerede Tavler, men Bartholin bidrog mere end Rudbeck til at forfægte den nye Opdagelses Sandhed og dens physiologiske consequentser».

Gosch meddelar äfven en utförlig beskrifning öfver Bartholins anatomiska arbeten[6].

Haller, A. von, tysk, anatom[7], afgjorde prioritetsstriden till Rudbecks fördel samt ansåg, att Rudbecks observationer och planscher äro

---

[1] *Minne af Olof Rudbeck d. ä.* Sthlm 1849. *Sv. akad. handl.*

[2] *Histoire des sciences médicales,* T. 2. (Paris 1870), sid. 638.

[3] *Laudatio funebris* öfver Rudbeck (1703), sid. 18—19.

[4] Se härom äfven Gosch, *Danmarks zoologiske Literatur,* 2: 104, och Olai Wormii *et doctorum virorum ad eum epistolæ,* n:r mxx.

[5] *Udsigt over Danmarks zoologiske Literatur,* Afd. 2: Bd. 1 (Köpenhamn 1873), sid. 87—119.

[6] a. a., Afd. 3, litteraturförteckn.

[7] *Elementa physiologiæ corporis humani,* T. 1 (Lausanne 1757), sid. 161 f.: samt *Bibliotheca anatomica,* T. 1 (Zürich 1774), sid. 447 f.

både utförligare och bättre än Bartholins. Haller anser det icke vara omöjligt, att Bartholin blifvit underrättad om Rudbecks upptäckter.

Hammarsten, O., professor i medicinsk och fysiologisk kemi[1], anser, att Rudbeck och Bartholin, hvar för sig och oberoende af hvarandra gjort upptäckten af lymfkärlen, men att Rudbeck gjort den tidigare, ehuru han något senare än Bartholin i tryck offentliggjorde den. I fråga om lefverns funktion offentliggjorde Rudbeck sin upptäckt ett år tidigare än Bartholin.

Hedenius, P., professor i patologisk anatomi[2], säger, att Rudbeck gjort upptäckten af lymfkärlen före Bartholin.

His, W., tysk, professor i anatomi[3], anser, att historien afgjort prioritetsstriden till Rudbecks förmån, och meddelar en tämligen utförlig utredning.

Hwasser, I., professor i anatomi[4], som fullständigare än någon före honom behandlat denna fråga, har kommit till det resultat, att Rudbeck ensam har äran af upptäckten, och att »Bartholin aldrig själf kunnat göra en sådan upptäckt».

Niceron, J. P., fransman, bibliograf[5], antager, att de båda samtidigt gjort upptäckten.

Nyerup, R., dansk, professor i litteraturhistoria[6], meddelar en ganska noggrann beskrifning öfver stridens förlopp och instämmer i Hallers utlåtande om prioriteten.

Palmblad, V. F., polyhistor[7], åberopar likaledes Haller.

Panum, P. L., dansk, professor i fysiologi[8], kan ej frånkänna Bartholin en väsentlig andel i upptäckten, ehuru han anser det vara åtminstone tvifvelaktigt, huruvida icke Rudbeck något förr än B. upptäckt vissa lymfkärl.

---

[1] *Om lefvern såsom blodbildande och blodrenande organ.* Inbjudningsskrift till universitetets i Uppsala minnesfest öfver Olof Rudbeck d. ä. Uppsala 1902.

[2] Biografi öfver Rudbeck i *Biogr. Lex. der hervorragenden Aerzte.* Wien & Leipzig 1884—8.

[3] *Ueber die Entdeckung des Lymphsystems* i *Zeitschr. f. Anat.*, Bd. 1 (Leipzig 1876), sid. 136—142.

[4] Universitetsprogram, Uppsala 1846; omtr. i *Valda skrifter,* D. 4 (Stockh. 1870), sid. 37—69.

[5] *Mémoires pour servir à l'histoire des hommes illustres,* T. 31 (Paris 1735), s. 153—163.

[6] *Olof Rudbek den ældre. Et biographiskt omrids* (Köpenh. 1814), sid. 9—19.

[7] *Biogr. lex.*, Bd 12. Uppsala 1845.

[8] *Biograph. Lexikon der hervorragenden Aerzte.*

Petersen, Jul., dansk, professor i medicinens historia[1], lämnar en längre intressant biografi öfver Bartholin och instämmer i fråga om prioritetsstriden hufvudsakligen med Haller. — Petersen yttrar vidare i sin korta men synnerligen innehållsrika uppsats *Thomas Bartholin i hans forhold til samtidige nordiske anatomer*[2] bland annat: »Dommen om denne Prioritetsstrid kan vel nu, särlig ved Tigerstedts grundige og upartiske Fremstilling (se nedan) antages at väre nogenlunde endelig fäldet, og til Rudbecks Gunst.

Petersen, N. M., dansk, språkforskare och historiker[3], säger, att prioriteten onekligen tillkommer Rudbeck.

Portal, A., fransman, professor i anatomi[4], anger Rudbeck såsom den där först upptäckt lymfkärlen[5].

Retzius, A., professor i anatomi[6], förklarar, att 1700talets förnämste anatomiska historieskrifvare på det mest hedrande sätt tillerkänt Rudbeck företrädesrätten såsom den förste upptäckaren af lymfkärlen.

Salmonsens danska konversationslexikon (Köpenhamn 1894): Rudbeck synes hafva rätt i sitt påstående om prioriteten, men Bartholin var den förste, som offentliggjorde något om upptäckten. Bartholins upptäckter tillskrifvas delvis hans prosektorer.

Skjelderup, M., dansk, professor i anatomi[7], förklarar, att »illius temporis viri doctissimi in eo voce unanimi consenserunt, quod inventum Rudbeckii in notitiam Bartholini haud pervenisset tempore, quo vasa lymphatica, proprie sic dicta, detexit. Manet igitur apud utrosque gloria par atque æqvalis ob inventionem hujus systematis...» (citeradt efter Nyerup).

Sommer, A. G., dansk, professor i medicin[8], som ganska vidlyftigt ordat om föreliggande fråga, har kommit till den slutledning,

---

[1] *Dansk biogr. Lex.*, Bd 1 (Köpenh. 1887), s. 567—69.

[2] *Nord. med. arkiv*, festband 1897. — Se äfven samme författares arbete *Bartholinerne og Kredsen om dem* (Köpenh. 1898), sid. 58—66.

[3] *Bidrag til den danske Literaturs Historie*, Bd. 3.

[4] *Historie de l'anatomie et de la chirurgie*, T. 3 (Paris 1770), om Rudbeck och hans anatomiska skrifter ä sid. 26—34.

[5] Portal omnämner ett okändt arbete af Rudbeck: *Pro ductibus hepaticis contra Thomam Bartholinum*, Leidæ 1664, 8:o; skall möjligen vara uppsatsen i *Messis aurea*, Leiden 1654.

[6] *Anatomiens uppkomst och utveckling i den skandinaviska norden.* Tal den 9 april 1845, tr. i *Skrifter i skilda ämnen jämte några bref* (Stockh. 1902), sid. 65—69.

[7] *Historia studii anatomici in universitate regia Hafniensi.* Program, 1811.

[8] *Thomas Bartholin.* Inbydelsesskrift (Kjöbenh. 1858), sid. 26—33.

att det är omöjligt med säkerhet afgöra, om Bartholin eller Rudbeck först gjort den verkliga upptäckten af lymfkärlssystemet. Den något egendomliga grunden för detta antagande är, att väl bestämda data för Rudbecks upptäckter äro kända, men att Bartholin däremot icke i någon af alla sina skrifter angifvit tiden, då han kom till full insikt om lymfkärlen. (Just denna omständighet jämförd med innehållet i Bartholins skrift *De lacteis thoracicis historia anatomica,* dat. den 5 maj 1652, har TIGERSTEDT uppfattat såsom bevis för sin mening; se nedan.)

SPRENGEL, K., tysk, professor i medicin[1], har utförligt behandlat förevarande ärende och förklarar: »Bis zur historischen Evidenz erwiesen ist es, dass Rudbeck, und nicht Bartholin, der erste ist, der die lymphatischen Gefässe von den Milchgefässen deutlich unterschieden und ihre Verbreitung erkannt hat».

TIGERSTEDT, A. R. A., finsk-svensk, professor i fysiologi[2] har efter grundligt och noggrannt källstudium kommit till den öfvertygelsen, att de båda medtäflarne, hvar och en för sig, självständigt gjort upptäckten, samt att Rudbeck har prioriteten i afseende å upptäcktens datum men Bartholin i afseende å publikationstiden.

---

[1] *Versuch einer pragmatischen Geschichte der Arzneykunde,* 3:e uppl., Th. 4 (Halle 1827), sid. 159—172.

[2] *Om lymfkärlens upptäckt,* i *Skrifter utg. af finska läkaresällskapet.* Helsingfors 1885.

Tre bref af Christian Molbech.

MEDDELADE AF

RUBEN G:SON BERG.

I sin stora bok om Sverige 1812 begagnade sig Christian Molbech gifvetvis af intryck från båda de resor, som han gjorde här nämnda år. Emellertid har han i vissa fall så godt som uteslutande hållit sig till erfarenheterna från den första färden. Begynnelsen af boken beskrifver sålunda uteslutande erfarenheter från den tidigare resan, hur Molbech i midten af april, en dag med skarp nordvästvind och klar, kall luft lämnar Köpenhamn för att öfver Helsingör bege sig till Helsingborg. Äfven längre fram i arbetet återgå situationsskildringarna tydligen på händelser under vårtiden, ifall de motsvaras af någon verklighet. Dateringarna måste likväl ofta vara afsiktligt felangifna. Han dagtecknar sålunda sitt Uppsalabesök den 1 juli, men Hammarsköldska brefsamlingen bevisar, att han då var i Köpenhamn, o. s. v.

De tre bref från Molbech, som följa här nedan och hittills varit okända, förskrifva sig åter från den senare resan. De synas mig i stil och framställning betydligt friskare och mer aktuellt hållna än hans tryckta reseskildring. De äro samtliga adresserade till Povel Dons (f. 1783), vid denna tid kopist i 'Den almindelige Enkekasses Bogholdercontoir'. Molbechs uppriktiga omdömen till denne vän om de svenska romantikerna äro ett ytterligare bevis för de varma känslor, som förenade den danske vännen med dessa.

Af Hammarsköldska brefsamlingen inhämtas rörande denna tid ett par omständigheter, som förtjäna omnämnas i samband med brefven. Enligt D. G. Ekendahls bref af den 7 sept. hade Molbech »alldeles oförmodadt hit till orten ankommit» och »passerat» två dagar på Thomestorp. Han afreste i sällskap med »Broder Atterbom, som tillbragt nära två månader på orten», enligt samma bref, hvilket slutar med orden: »Men Molbech är nu resfärdig och jag måste sluta mitt bref». Samma dag skref Palmblad till Hammarsköld från Mörjö och önskade så mycket hellre få en af den senare

erbjuden recension öfver Lings Gylfe, »som Atterboms intellektuella död alldeles utsatt Phosph. på det torra». — Ur samma bref är yttrandet om Schlegel och mad. de Staël, hvilket, tydligen genom tryckfel, hos LJUNGGREN (*Sv. vitt. häfd.*, 4: 18) blifvit dateradt 7/8. Molbech själf skref till Hammarsköld från Åsbo den 10 sept. 1812 och berättade äfven i detta bref om sina många 'Uheld' under resan. RÄÄF hade varit borta, då Molbech kom till Thomestorp, och hans syster afvaktade endast hans hemkomst för att bege sig till Tuna. Om ATTERBOM skrifver han där: »Jeg holder meget af den unge, gode, venlige blide Digter; og röres ofte ved hans tragiske Forfatning, der i en Alder, som hans, er saameget mere beklagelig.» N:r 88 i Hammarsköldska brefsamlingen, Del 3, ett bref från PALMBLAD till Hammarsköld, är väl oriktigt dagtecknadt 15/8 i stället för 15/9, eftersom Palmblad där skrifver: »Den danska hedersmannen har enleverat både Atterbom och Hedborn ifrån mig. Den senare återkommer, såsom han påstår, sämre än någonsin; Atterbom deremot är något bättre, fast ögonen ännu äro desamma».

Thomestorp i Östergötland d. 6 Sept. 1812—

Kiære Poul!

Du skal see, at jeg bedre end tilforn skal holde over mit Löfte, at være flittig i min Correspondence med Dig paa min nærværende Reise. Du har paa din Side erklæret, at Du vil være tilfreds med *korte* Breve; og Du letter mig derved Opfyldelsen af mit Löfte ikke lidet. Du maa saaledes undskylde, at Du i Dag faaer et saae kort Brev, da jeg er meget ilde disponeret til at skrive; men hellere end at lade Dig vente, indtil jeg kommer til Stockholm, vilde jeg herfra i nogle Linier mælde Dig Hovedsummen af min Reise, som den hidtil er löbet af, og hvorledes det er gaaet mig, siden vi toge Afsked med hverandre paa Amagertorv.

Du har formodentlig vel för faaet Hilsen fra mig, da jeg fra Helsingborg skrev til en af vore fælles Venner. Herfra reiste jeg rigtig efter min Bestemmelse i tirsdags d. 1:ste September om Morgenen Kl. 6; og naaede ogsaa efter min Bestemmelse Ekesjö om torsdags Aften, og Thomestorp Fredag Eftermiddag. Men min Reise begyndte med saadanne Uheld, at jeg — om jeg havde givet efter for de Fölelser af Harme og Ulyst, som derved vaktes hos mig — intet hellere havde gjort, end ufortövet, at vende om. I Helsingborg havde jeg overdraget en Commissionair at kiöbe mig en Reisekærre. Da jeg kom did, gaf han mig Anslag paa en, for hvis

Godhed han sagde mig at kunne indestaa, da han kiendte Sælgeren specielt som en grundærlig Mand. Jeg gik til denne, saae paa Kærren, der saae ret vel ud, og næsten ny. Kiöbmanden satte sin Ære i Pant paa, at den i alle Dele var forsvarlig, at den kunde holde til Stockholm og tilbage, og det han endda skulde tage den igien for en rimelig Priis, om den var nogenlunde vet behandlet. Jeg kiöbte da Kærren for 40 Rdlr. Rg. — bestilte fluks om Aftenen min Skjuts lige frem til Ekesjö, og, vel at mærke, Löshest uden Kiöretöi; og reiste fölgende Morgen, ret vel tilfreds med min hastige Disposition. Men denne Herlighed varede ikke længre end til næste Gæstgivergaard, Aastorp, som kun ligger 2 Miil fra Helsingborg. Det var med Nöd, at Kærren holdt saalænge. Hiulet gik næsten aldeles sönder paa Veien; og jeg havde ondt ved at faa det saaledes slaaet sammen, at jeg kunde skikke Kærren tilbage til Helsingborg. Hvad var nu at giöre for mig? Min Skjuts var bestilt, og min Koffert skikket forud til Ekesjö. Under disse Omstændigheder at reise tilbage til Helsingborg, fandt jeg misligt, og jeg maatte vente mig, hele Veien igiennem at have Ophold og Fortrædeligheder, da jeg ingen Kærre havde bestilt. Med megen Möie fik jeg een laant i Åstorp imod Betaling af ½ Rigsdaler for at bruge den til næste Holdsted. Da jeg kom her, var ingen Kærre at faae. Endelig sagde Giæstgiveren, at han havde een, som han vilde sælge mig. Det var en simpel Bondekærre, som saae temmelig stærk ud, i det minste i Hiul og Axel. Han forlangte 24 Rdlr. for den, og jeg, som allerede var i höieste Grad misfornöiet og ilde til Mode over det Uheld jeg havde lidt, og det Ophold, som kunde vente mig, lod mig forblinde og kiöbte den. Imidlertid varede det ikke længe, förend jeg erfarede, at jeg anden Gang var bedraget i Sverrige. Jeg reiste nu, helst den förste Dag, i en bestandig Ængstelse for at ogsaa denne Kærre skulde gaae sönder, og jeg atter ligge paa Landeveien. Et par Hold fra Eksiö slog en gal Hest Agestolen itu, og gav den skröbelige Kasse saa dröie Hog, at jeg takkede Gud, at denne ikke gik samme Vei. — Imidlertid holdt den dog til Eksjö; her solgte jeg [den] til min Skjutsbonde for 8 Rdlr, og var mere glad ved at [være] bleven af med disse fordömte svenske Kærrer, end om jeg havde faaet 60 Rdlr., i stedet for at have lidt et Tab, som næsten belöb sig til denne Sum — thi Gud veed om den gemene Bedrager af en Kiöbman i Helsingborg giver mig en Styver tilbage for Kærren. Siden reiste jeg hid uden andre Uheld end det, at da jeg kom paa det sidste Hold fra Thomestorp, gav det sig paa at regne, og jeg kom dygtig vaad til mine herværende

Venner — efter at have, siden jeg ved *Ljungby* forlod Jönköpings-Veien, passeret en af de interessanteste og vildeste Biergegne i Sverrige. Overordentlig frappante ere især Situationerne ved den store Sö Somen, der ligger omtrent i Grændsen mellem Smaaland og Östergötland. Jeg fandt overhovedet paa denne Vei saa herlige Naturscener af den vilde Art, som jeg endnu ikke havde seet i Sverrige. I mit næste Brev skal Du faae noget mere om denne Reise, som kunde have været mig saare interessant, om den ei havde været ledsaget af saa fatale Uheld, og af et saa betydeligt Tab, som forvolder, at jeg nu ikke har flere Penge, end jeg netop kan komme til Stockholm med. — Undskyld at indvortes og udvortes Omstændigheder hindre mig fra i Dag at give Dig en interessantere Reisefortælling. Mange Tilfælde have virket tilsammen for alt at giöre mig kied af min Reise; men jeg haaber at overvinde en Skiebne, der begyndte at vise sig saa ublid; og naar jeg i Stockholm er kommen i Rolighed, kan jeg vel ogsaa love Dig mere indholdsrige Breve. Jeg veed, Du er Elsker af politiske Nyheder, og skulde gierne, for at böde paa mit Breves Magerhed, skaffe frem nogen politisk Fyldekalk; men hvor skulde man faae denne fra, paa en Reise fra Helsingborg ind imellem Östergötlands Fielde? — Jeg har netop i dag faaet kastet et Öie i de seneste Stockholms Aviser, og hvad jeg der fandt fra Krigstheatret i Rusland, skal jeg i Korthed melde Dig, da jeg veed, at saadanne Sager ere Contraband i Danmark, hvor man ikke er saa lykkelig som her, at kunne yttre frit sine politiske Meninger. Efter Beretning fra Fyrsten af Witgenstein forefaldt den 3. August et Slag ved Polotzk imellem ham og Oudinot, som varede i 14 Timer, og hvor de Franske mistede 2000 Fanger. Oudinot, forstærket ved Bayrerne under General Wrede og forenet med Hert. af Reggiós Corps, blev atter den 6te angrebet af Witgenstein ved Polotzk, og en ny meget blodig Bataille blev holdt, som först Natten giorde Ende paa. De Franske dreves tilbage indtil Staden, og der fegtedes paa Gaderne. Efter den russ: Beretning var Fangernes Antal i dette Slag ikke stort (15 Officierer og 250 Mand) men de Faldnes desto större. Atter igien den 11te Aug. forefaldt et Slag imellem Oudinots Corps og Witgenstein, 4 Werster bag Kochanow. Dette varede i 8 Timer; og de Franske bleve slagne af Marken og forfulgte til seent paa Aftenen. De mistede i Fanger 3 Officierer og 300 Mand. Deres Tab i Döde og Saarede skal være meget stort. Russernes eget Tab af Döde og Saarede angives til 400 Mand. Witgenstein agtede ikke denne Seier at forfölge Oudinot lige til Dwina.

— Alle disse Beretninger ere *senere* end det 9de eller sidste franske Bulletin[1]. — En anden höist mærkelig Nyhed er Kronprinsen af Sverriges Reise til Åbo. Han ankom der den 27de, og blev modtaget med al mulig Hæder. Neppe var han afsteget i de for ham bestemte Værelser i Landshövdingens Residents, för han overraskedes af et Besög af — Keiser Alexander. Begge havde en lang Samtale i Eenrum. Siden forestillede Keiseren adskillige af sine höie Herrer, hvoriblandt Krigsministeren, for Prindsen — og blandt dem var ogsaa *Armfelt*. Det maatte være interessant, at see hvorledes han har viist sig under denne Audients. Det siges ellers, at Prindsen skal vise Armfelts Frue, som er bleven tilbage i Stockholm, den största Artighed og Opmærksomhed. — Om Eftermiddag overrakte Suchtelen, som var fulgt med Kronprindsen, ham de tre fornemste russiske Ordener. Keiser Alexander bar Seraphimer-Ordenen ved det förste Möde. Den 30 eller 31. August var bestemt til Kronprindsens Tilbagereise til Stockholm. — Det er begribeligt at det tykkeste Hemmelighedsslör vil hvile over hvad som i denne mærkværdige Sammenkomst er afgiort, men længe kan det vel ikke være förend det maa vise sig. I övrigt er alt her in statu quo, det vil sige fredeligt; og det ventes, at de Regimenter, som paa nogle Steder ere sammentrukne, saasom Östgöts. Grenadiererne, der have ligget ved Linköping siden den 25de Aug., snart skulle faae Lov at gaae hiem.

Ogsaa her fandt jeg alting in Statu quo, men forlader snart denne Status, thi jeg kan ikke mere trives her. Min Ven Lieutenant fandt jeg her endnu; ogsaa Digteren Atterbom, med hvem jeg i Morgen foretager en Söreise paa en 2—3 Miil op i Östergötland til hans Slægtninge. Her opholde vi os et Par Dage og reise siden til Linköping og derfra til Stockholm. Herfra haaber jeg, Du om en 8 hiöst 14 Dage skal faae et mere ordentligt og fuldstændigt Brev. — Du er saa god, naar Du skriver mig til, for det förste at couvertere Dine Breve med Udskrift: Til Kongl. Bibliotekarien, Välborne Herr Lorenzo Hammarsköld. Stockholm. Men skrif ikke, för Du har modtaget mit næste Brev. Lad mig endelig, efter Löfte, faae alle Nyheder, som kunne interessere mig, fra Danmark, og for alting, litteraire og politiske. — Jeg havde vist meget at skrive om endnu, men her

[1] Krigsnyheterna äro hämtade ur stockholmsbladen. *Stockholms Posttidningar* har notisen om Kochanow-striden den 29 aug., och den tionde bulletinen den 31 aug. Jfr för öfrigt i fråga om detta och det tredje brefvets krigshistoriska meddelanden *Stockholmsposten* för den 2 sept., *Journalen* för den 9 och *Posttidningarna* för den 18 sept.

er kommen en heel Sværm af Mennesker i Værelset, og jeg maa nu holde op. — Lev vel — hils tusind Gange Din Henriette[1], hendes Söster og alle Venner og Veninder fra

Din evig hengivne
C. Molbech.

Mörjö i Östergötland den 14de Sept. 1812. —

Gode Poul!

Det er i Dag 8 Dage siden, jeg sidste Gang — ikke tænkte paa Dig; men tænkte mig hos Dig, og i Samtale med Dig om min Reise. Dengang havde jeg tænkt, at kunne i Dag skrive Dig til fra Stockholm; uventede Omstændigheder have forhalet min Ankomst til denne Stad nogle Dage. Dette er mig paa en Gang kiært og ikke kiært. Det har glædet mig, at tilbringe nogle Dage i Atterboms Selskab, med hvem jeg i Mandags reiste fra Thomestorp. Ikke mindre har det interesseret mig, paa min Reise med ham at giöre adskillige Bekiendtskaber, som jeg sætter megen Priis paa, og see nogle hidtil ukiendte Steder af Mærkværdighed i Östergötland. Men imidlertid gaaer det lidet, som er tilbage af den gode Aarstid, bort; og mine Udfarter i Egnen om Stockholm bliver der wel intet af. Jeg skynder derfor nu paa min Opreise alt hvad muligt er; og i Stedet for at give efter for de indstændigste og mest smigrende Anmodninger om længere Ophold, iler jeg ogsaa fra dette Sted, Dagen efter at være kommen her — i Stedet for, som jeg kunde have megen Lyst til, at blive et Par Ugers Tid i et höist interessant og lærerigt Selskab. Men dette omflakkende, ustadige Liv behager mig nu slet ikke mere. Jeg önsker ofte, at jeg aldrig mere maa giöre Bekiendtskab med noget interessant Menneske, eller Sted — thi hvortil nytter dette, naar jeg knap er kommen, för jeg farer bort igien, knap har hilset paa den nye Kynding, för jeg byder Farvel? — Jeg holder vel af raske Omvexlinger, dog ikke anderledes, end at jeg selv vilde bestemme, hvor raske de skulde være. Men det er nu ikke anderledes. Til Stockholm vil jeg, imedens endnu et Fragment af Sommeren er tilbage; og vil jeg dette, da kan jeg ikke töve mange Dage paa hvert Sted, jeg paa Reisen besöger. Hvorledes jeg er kommen did, hvor jeg nu er, skal jeg imedlertid see til, i Korthed at fortælle Dig, om jeg faaer saa megen Rolighed. Fra Thomestorp reiste jeg med den unge venlige blide Digter, hvis ulykkelige

[1] Dons' hustru, född Schmidt. Se Karl Dons, »Den dansk-norske Slægt Dons», Kra. 1902.

Sindstemning og Helbredstilstand bedröver mig inderligt, over ikke mindre end 5 Söer, for at komme til hans Födeby Åsbo, hvor hans Fader var Comminister, og hvor hans Morfader, en Gubbe paa 85 Aar, er Provst, og er endnu en fuldkommen rörig, for hans Alder livelig Mand. Vort Söfart var eventyrlig nok. Vi maatte alt imellem giöre et Stykke af Veien, imellem Söerne, til Lands, og da hielpe vore Roersfolk, en Bonde og hans Hustru, at bære vort Töi. Dette gik nogenlunde an paa den förste Station. Vi kom til et Papirsbrug, hvor vi skulde have en ny Baad. Denne var ikke hiemme. En heel Time maatte ventes, og ingen Baad kom endnu; endelig lykkedes det hos en vis Pehr i Bredstugan at faae en Baad, som baade var liden og af den Beskaffenhed, at den hvert Quarteer maatte öses. Vi hialp os dog frem med denne giennem to Söer, forenede ved en lang Aa; og efter megen Sögen fandt vi endelig Landgangsstedet, hvorfra en Vei skulde före til Bredden af den store Sommen, den 4de eller 5te Sö, som skulde passeres. Men denne Vei var saaledes beskaffen, at der hörte noget af Steengedernes Natur til, for at vandre den. Et Field laae for os, og paa dette skulde man klavre op ad smale steile Trin over skarpe Kanter og mellem store Klippestykker. Det var et Syn, som kunde fortiene at males, at see vor Trop paa denne farlige Vandring — Bonden og hans Hustru forud med Kofferten og allehaande flere Sager, som bares paa en Stang — efter dem en svensk Digter og en dansk Bibliotekssecretair slæbende paa en tung Vadsæk, med anstrengende af de sidste Kræfter for klavrende at naa op til Fieldets Spids. Endelig, efter et suurt Quarteer, vare vi oven paa; men endnu maatte vi næsten en heel Fierdingmiil slæbe os og vore Sager frem, för vi naaede Sommens Bredder. Her, i en Bondegaard og Quasi-Giæstgivergaard, skulde vi anden Gang skifte Fartöi, og have nye Færgefolk. Men dette drog langt ud; alle vare i Marken, og i Færd med Höstarbeide. Det drog ud til Kl. 7 om Aftenen för vi kom afsted. Imidlertid fortærede vi en Hob suur Melk, med slet Bröd og god Ost — et Aftenmaaltid, der ikke bekom nogen af os synderlig vel, da vi intet Brændeviin kunde faa. — Endelig, efter alle disse Eventyr, sluttedes Dagen med en behagelig Aftenfart over den skiönne Sommen; men Klokken blev 9 förend vi landede, og hvor skulde man nu tye hen. Her fandtes ingen Giæstgivergaard; at tye til en Præst, som Atterbom var lidet bekiendt med, var det alt for seent til. Vi vare landede nær ved en Kirke, som har et höist forunderligt Navn. Men at söge Nattequarteer i denne, var forgieves. Vi toge da vor Tilflugt

til Klokkeren i *Malexander*, som vi hörte, pleiede stundom, uden at være Giæstgiver, herbergere söfarende Reisende. Vi fand ogsaa ret god Modtagelse i denne Klokkergaard; og jeg i Synderlighed frydede mig inderlig med Ildbrasen — thi Aftenen var kold; og til Ulykke fattedes her ogsaa Brændeviin. Lignende var det om Morgenen. Den tarvelige Klokkerske i Malexander havde i sin hele Eie ikke en Caffeebönne. Til Lykke kom jeg ihu min Chokolade. Denne skaffede os en herlig Frokost; og som det pleier at gaae, en Lykke, saavelsom en Ulykke, kommer sielden allene. — Det traf sig, at Atterbom spurgte Klokkeren (salva reverentia) efter — Privetet. »Ja, maaske et Par Super» — svarede denne, hvis Hörelse ikke var den fineste, eller som misforstod det fremmede Ord. Halv undseelig over dette Mistag, lod Atterbom som det var Brændeviin han virkelig havde spurgt efter; og denne löierlige Misforstaaelse skaffede os endnu en Tilögning i vor Frokost. Tidlig paa den skiönneste Morgenstund forlode vi det mærkelige Malexander, og efter nogle timers Reise giennem Egne, som först havde alle, det biergige Östergötlands Naturskiönheder, og siden fik en mildere Charakteer, som et slags Overgang til Sletterne omkring Wadstena og Linköping, kom vi ved Middagstiden til Åsbo; jeg fandt her et saare hæderligt og ærværdigt Provstehuus, hvor Alt aandede Fortidens Ærlighed, Reenhed, og Fromhed, hvor jeg modtoges som Atterboms Ven med den hierteligste Giæstfrihed, og levede et Par lykkelige Dage. I denne Tid besögtes Provsten Dr Ekmark i Ekeby og Brugspatron Burén paa Boxholm, begge hæderlige Oldinger; og endelig fore vi bort om Onsdagen og toge Veien over Wadstena, Linköping og Söderköping, hid til denne Gaard i det saakaldte Vikboland, den Deel af Östergötland, der ligger imellem de to Fiorde Bråviken og Slätbacken. — Her, hos en Fru Palmblad, opholder sig to af Sverriges mest talentfulde Videnskapsmænd, Bogtrykkeren Palmblad fra Upsala og Præsten Hedborn. — Om vor Hidreise skal jeg vel næste Gang fortælle Dig noget mere; saavelsom om dens Fortsettelse indtil Stockholm, hvorhen vi reise i Morgen, Atterbom og jeg, og tænke at være i Staden Onsdag Middag eller Aften. Vi tage Veien over Nyköping og have endnu 17 Miil at reise för vi naae Stockholm.

Tilgiv, at denne ufuldkomne Reisefortælling er Alt, hvad jeg denne Gang kan sende Dig; thi her findes liden Rolighed til at skrive. Betydelige politiske Nyheder, som kunde være Dig ubekiendte, veed jeg ikke at sende Dig, thi Efterretningen om Napoleons bebudede Seier ved Smolensk, som siges at have kostet Russerne 40,000 Mand, er formodentlig alt gammel i Kiöbenhavn. Ellers skal her være kommen

Tidende om, at Wellington er rykket ind i Valladolid, og denne Begivenhed, har i det mindste den eng: Minister Thornton i Stockholm feiret med et stort Gilde. Her i Sv. begynder det igien at see noget krigerskt ud. Alle Tropper, som have ligget ved Canal-Arbeidet, rykke i disse Dage ned til Malmen ved Linköping, hvorhen ogsaa ventes Garderegimenterne og flere af de nordlige Regimenter. Deres videre Bestemmelse er endnu aldeles en Hemmelighed; At man her med al Bestemthet siger, at endeel af de ved Linköping samlede Tropper straks skulle marschere til Skaane, kan have Rimelighed, skiöndt jeg tror, ingen *veed* andet derom, end hvad man formoder. Jeg finder det heel rimeligt, at opstille i Skaane et stærkt Observationscorps imod den betydelige militaire Styrke, som findes paa Siælland; men at Sv. i nærværende Öieblik skulde angribe Siælland; finder jeg ligesaa hensigtslöst — om noget skulde udrættes til Fordeel for Russerne — som jeg holder os fiernede fra den Daarskab at ville angribe. Altsaa haaber jeg endnu Stilhed i Scandinavien, og at jeg uforstyrret skal kunne tilbringe en Deel af Vinteren i Stockholm. Ikke engang Rygtet, at en engelsk Transportflaade skal være ankommen til Göteborg, for at tage sv. Tropper ombord, har skræmmet mig; thi skulde man blive ræd for ethvert Rygte, som i denne Tid udspredes, maatte man för længe siden have tabt al sund Fornuft. — Et andet Rygte har jeg hört, som jeg ikke kan udgive for andet, skiöndt det er fortalt med megen Sikkerhed, at en svensk Flottille skal afgaae til Sveaborg. At man herpaa bygger de selsomste Formodninger, kan Du let forestille Dig; og der gives vist ikke Faa, der alt tænke sig Finland, som svensk, imedens at en Klokker, som vi forleden Aften traf paa en Giæstgivergaard, ganske alvorligen fortalte, at en svensk Greve, var som Afsending fra Kronprinsen kommen tilbage fra Napoleon, og at han havde lovet Sv: Lifland, Esthland og Ingermanland tilbage. Nu kan Du for mig troe hvem Du vil.

Mere om min Reise, saasnart jeg i Stockholm er kommen lidt i Rolighed. Skulde, som Gud forbyde, noget alvorligt Udbrud finde Sted i vort Norden, vil Du see mig snarere igien, end ellers. Dog giver jeg Dig intet Haab herom. Jeg önsker mig, for i alle Tilfælde at være betrygget, nogen speciel Anbefaling til Gr. .Baudissin for at kunne reise tilbage i hans Selskab, om ulykkeligviis Krig skulde udbryde. Lad mig vide, hvad Du troer, hvorledes jeg i den Henseende skulde forholde mig, og til hvem jeg derom skulde skrive. — Undskyld min Hast! — Lev altid lykkelig — og tænk med Venskab paa Din trofast hengivne

Molbech.

Stockholm 18de Septbr. 1812.

Min gode Poul!

Endelig kan jeg datere et Brev til Dig fra Sverriges skiönne Hovedstad, hvor jeg ankom i Gaar Eftermiddag i stærkt Regnveir — for at Uheldet, som paa denne Reise har fulgt mig lige fra Helsingborg, ikke skulde forlade mig, för jeg havde naaet mit Maal. Jeg haaber mig denne Gang et særdeles behageligt og fornöieligt Ophold i Stockholm, siden jeg, for at komme her, har maattet giennemgaae saamange Besværligheder og Fataliteter. Beretningen om min Reise mener jeg, at jeg i mit sidste Brev sluttede med Ankomsten til Mörjö hos Palmblad. Her nu en fragmentarisk Fortsættelse.

Paa Mörjö trivedes jeg i de faa Dage, jeg var der, overordentlig vel; og havde ikke Aarstiden alt været saa langt fremrykket, havde jeg sikkerlig forlænget mit Ophold der til denne Maaneds Udgang, og da fulgt med Palmblad, som til den Tid reiser tilbage til Upsala. Jeg havde det virkelig sieldne Held, der at finde en 2—3 Mennesker, som jeg slet ikke forud kiendte, og med hvilke jeg dog særdeles vel harmonerede. Den ældre Palmblad, som er Bogtrykker i Upsala, en ung Mand paa 25 Aar, behagede mig i Særdeleshed som et Menneske, der, med alle sine Fortienester som Lærd Videnskabsmand, Digter og Forfatter, er uden all Prætention og en udmærket artig og human Mand. Af hans Arbeider sætter jeg i Særdeleshed Priis paa en Roman, som han har begyndt paa — det förste Product af dette Slags i Sverrige, som kan fortiene at nævnes som classisk. Begyndelsen er trykt i Atterboms Calender; og Fortsættelse kommer i Calenderen for næste Aar. — Jeg fornöier mig til at træffe Palmblad igien i Upsala, hvor jeg tænker at tilbringe et Par Ugers Tid hos ham. — Jeg forlod Mörjö i Selskab med Atterbom og Præsten Hedborn i Tirsdags den 15de. Vi foer over Bråviken i Stormveir — dette var vor Reises förste Uheld, hvilket dog ikke bestod i andet, end at vi vare en halv Time længre om Farten, og bleve lidt vaade. Jeg fandt her en fortræffelig Natur. Udsigten over den store, dybe Havbugt er skiön og höi. En Rad av majestætiske, skovbevoxne Fielde strækker sig langs med Södermanlands Strand, og danner kraftfulde, alvorlige Naturscener. Paa den anden Bred er Naturen mildere. Östergötlands Strand har vel ogsaa Klipper og Skove — men de förste ere hverken saa betydelige eller sammenhængende; de sidste blidere, og hist og her afbrudt af venlige Aabninger. Jeg havde god Tid til at betragte denne Herlighed; thi i Quarsebo Giæst-

givergaard, som er Færgestedet i Södermanland, maatte vi vente over 3 Timer. Det var da næsten Aften, da vi kom bort, og vi naaede ikke Nyköping för Kl. 11 om Aftenen. Vi besluttede, efterat have spiist meget godt, uagtet vi kom saa sildig, paa Källaren, at reise videre, for efter vor Bestemmelse at være i Stockholm fölgende Dags Aften. Det giorde mig ondt, at Reise giennem Nyköping om Natten; thi jeg veed næsten ingen mindre Stad i Sverrige, hvis Beliggenhed og hele Udvortes har tyktes mig saa venlig og intagende, som dennes. — Imidlertid led vor Reiseplan atter igien Afbræk da vi kom til Swärdsbro, den næste Giæstgivergaard. Hedborn, som er nervesyg og hypochonder, fandt nu, at han ikke kunde reise længere, men nödvendig maatte hvile nogle Timer, i hvormeget dette Uphold end var imod vort Önske. Jeg maatte altsaa bekvemme mig til at bestige den samme fatale Trappe, som jeg paa min forrige Reise faldt ned af, og slog Næsen fordærvet. Vi kastede os paa Sengen, sov et Par Timer — hvilken Sövn egentlig bekom os Alle ilde — og reiste endelig Kl. 8 om Morgenen. Vi havde vel meget Töi med os, og Uheldet som forfulgt os, vilde, at vi altid skulde faae smaa Vogne. Derover kom vi bestandig til at sidde meget slet, og jeg fandt mig langt værre ved denne Kiören, end ved at age paa Bondekærrer, hvor man for det meste dog har nogenlunde Plads. Vor Reise gik ikke meget hurtig for sig, og vi vare uheldige nok til ikke at komme til Fittja för Kl. 9 om Aftenen. Her var det nu aldeles umuligt at faae Heste för fölgende Morgen[1]. Vi fandt os i at blive Natten over — saameget mere, som vi ikke önskede at komme senere til Stockholm, end Kl. 7 om Aftenen. — Men tænk dig det Bedrövelige og Kiedsommelige i vor Situation! — Morgenen kom, og Formiddagen gik hen, og ingen Skjuts var at faae; formodentlig fordi Hedborn, da han bestilte den, havde forsömt det Middel, som virker kræftigst, ikke blot paa *svenske Holkarle*, men paa alle Mennesker, som have en lignende Natur. — Ikke för Kl. 2 om Eftermiddagen fik vi fat paa en Retourvogn fra Stockholm, som vi tingede for en taalelig Priis. Saaledes sluttedes endelig min Reise med et höist kiedsommeligt, og dog stundom igien ret nydeligt Ophold i det noksom, og ikke til sin Fordeel berygtede Fittja, hvilket i sin tid kan give et eget Capitel i min Reisebeskrivelse. Saameget blot forelöbigen, at

[1] Att vänta vid Fittja tycks ha frestat tålamodet i århundraden. Runius yttrar i sin »Lyckönskan til Hans Excellences [Strombergs] Resa» bland det, som han önskar bort från hans väg: »Bort medh sittia / Och wänta i Fittia; Bort Hästar laate og söndrige Hiul».

her bygges paa et Palais af 3 eller 4 Flöie, som vil blive den brillanteste — om ikke den bedste Giæstgivergaard i Sverriges Rige.

Skiebnen, som næsten paa hele Veien ubarmhiertigen havde chikaneret os, glemte ikke at lade os, paa det sidste Holl, blive dygtig giennemvaade. Vi giorde et heel bedröveligt Indtog i den prægtige Kongestad, og efter at have kiört en svensk Halvmiil paa Steenbroen, hele Stockholms Længde til den yderste Ende af Regeringsgatan, kom vi endelig om Efterm. Kl. 4 vaade, sultne, törstige og i höi Grad kiedsommeligt stemte til vor Ven Hammarsköld, og modtoges med aabne Arme og det ædelste Giæstvenskab. — Du kiender af min Fortælling denne min varme, retskafne Ven, den kiæreste, jeg har fundet i Sverrige, og Du kan deraf, uden min Forsikkring vide, hvor vel jeg her maa finde mig. Endnu er det ikke saa afgiort, om jeg kommer til at blive her, eller om jeg ikke förend jeg flytter hid for Alvor, nogentid kommer til at boe paa et Værtshuus. Men Du er saa god indtil videre at adressere dine Breve til Hammarsköld efter den af mig opgivne Adresse. Hos Falk har jeg endnu ikke været; men det maa nödvendig blive en af de förste, jeg gaaer til i Stockholm.

Da jeg endnu slet ikke er kommen i Rolighed, men er endnu lidt forstyrret og træt efter en meget fatiguerende Reise, maa Du undskylde, at mit Brev bliver kortere og uinteressantere, end jeg önskede det. Jeg maa nödvendig om faa Öieblik slutte, og vil endnu kun i Hast tilföie et Par Nyheder, som maaskee endnu ei have faaet almen Kundbarhed i Kiöbenhavn. Om Fransosernes Progresser i Rusland — Intet; thi sligt, som ikke duer, faaer man nok at læse i danske Tidender. Men at jeg i Dag i Stockh. Posttidning har læst Wellingtons officielle Beretning om *Madrids* Erobring — maa jeg fortælle; fordi vist aldrig et Ord af denne kommer i vor Statstidende. Det var den 12te August at Seierherren ved Salamanca drog in som Spaniens Befrier i Hovedstaden, hvilken »His Kingship», som Englænderne kalde Joseph Bonaparte, Dagen tilforn havde forladt. Den fölgende Dag capitulerede Fæstningen Retiro, hvor 2000 Mand Franske bleve fangne, 189 Metalkanoner, en stor Hob Levnetsmidler og Krigsforraad og — hvad der var mer end alt andet — 2 Regiments-Örne faldt i Seierherrernes Hænder. Roy Joseph retirerer til Valladolid. Englænderne forfölge ham, og true Sevilla. Beleiringen for Cadiz er ophævet, og Beleiringscorpset trækker sig til Sevilla, for — som Moniteuren skal udtrykke sig — at hævne den *Uret,* som deres Vaabenbröder i andre Provindser af Spanien have lidt. Wellingtons Rapport læste jeg med stor Fornöielse. Han dölger ikke noget

Tab, som Spanierne have lidt, og fortæller ligefrem, hvor de ere slaaede, og ikke have fegtet vel. — Her i Sverrige ser det nu heel krigersk ud, og dog gives dem, som troe, at de marscherende Tropper endnu turde komme til at vende tilbage. Kronprindsen er i det mindste endnu ikke afgaaet til Armeen; og det hedder sig, at 30,000 Russer, som fra Finland skulde stöde sammen i Tydskland med den svenske Hær, have faaet en anden Bestemmelse. Men inden 14 Dage maa det vise sig. — Alle Tropper drage ned mod Carlscrona og Carlshamn, fra hvilket sidste Sted Cavalleriet indskibes. I Södermanland mödte vi næsten uophörlig marscherende Tropper — begge Garderegimenterne, Garden til Hest, og et Par Infanteriregimenter. — Der har været Tale om, at Kongen selv med Dronningen skulde reise til Skaane, og tage sit Hovedquarteer paa Beckaskog; men man troer nu, at der intet bliver af. — En Beretning, som meget har interesseret mig, er, at efter Mödet i Åbo er al Mistanke om et muligt fiendtligt Forhold til Danmark forsvundet. Man havde af den dske Regiering æsket Erklæring om Deeltagelse i Planen mod Napoleon. Kongen af Danmarks Erklæring indlöb under Conferencen i Åbo; og löd saaledes: at Danmark, hvis *Financer* ikke tillod at tænke paa saadanne Foretagender, vilde strengt bevare sin Neutralitet imod Sverrige og Rusland, uden at deeltage offensivt i nogen Krig mod Frankrige. Hermed skal baade den engelske og russiske Minister have erklæret sig tilfreds; og Alexander udtrykkelig have sagt, at han vilde ingen Krig mod Danmark. Forholdet imellem Keiseren og Sverriges Kronprinds skal i Åbo have været i höieste Grad venskabeligt; og Kronprindsen har endog viist Armfelt den störste Artighed. Her i Stockholm skal det vrimle af Russer, der vise en Höflighed imod enhver Svensk, som man ikke veed Lige til. Intet Under, naar man seer den hele svenske Armee rykke i Marken til deres Bistand. Der tales om, at man giör Regning paa Insurrection i Tydskland, og at Deputerede med Forsikkringer om en saadan fra de hannoverske og andre nedersachsiske Lande ere komne til Sverrige. Den svenske Armee, som Kronprindsen commanderer en Chef, siges at skulle deles i 4 Divisioner under Generalerne Wachtmeister (denne, som man siger, skal være en ussel General, skal endda commendere 1ste Division under Kronprindsen) Vegesach, von Essen og Engelbrechten. — Naturligviis ere alles Opmærksomhed spændte[1] paa det store

[1] Jag tillåter mig att fästa uppmärksamheten på denna 'attraktion' af ere -- spændte efter alle; svenska dylika äro anförda i *Språk och Stil*, 1: 53 f. och *Arkiv f. nord. filol.*, 17: 95 f.

Krigstog, hvis Udgang jeg selv med den mest levende Interesse seer i Möde. Jeg tænker mig Gustav Adolfs Tider gienfödte; og skulde ikke misunde de Svenske den Ære at blive Tydsklands Befriere; naar kun Menneskeheden endelig maatte ophöre, at sukke under Tyranniets Aag. Vist vil jeg ligesaa lidt önske Rusland nogen afgiörende Overvægt; men derfor er langt mindre at frygte, end for Tabet af det sidste Haab om Selvstændighed paa Fastlandet, hvis det lykkedes Napoleon ogsaa at kuuse denne, hans mest colossalske, om ikke den mest kræftfulde Modstander. Farligt nok seer det ud. Napoleon skal arbeide af alle Kræfter paa at opröre alle de tartariske Nationer mod Rusland; og det skal være lykkedes ham med endeel. Et Rygte er kommet hid, om et stort Slag, Russerne skulde have tabt; hvori Constantin skulde være fangen; men dette er formodentlig uden nogen Grund. — Jeg fornöier mig vel höiligen til mit Ophold her, ogsaa fra den politiske Side; thi *her* kan man dog faae en Hob at vide af det, som man i Danmark aldrig faaer mindste Nys om. — Grev Baudissin har jeg endnu ikke seet; men skal hilse paa ham i Morgen. — Om kort Tid ventes to af Europas, i den litteraire Verden mest berömte Personer hid til Sverrige: Digteren Aug. Wilh. Schlegel, og Madame Staël-Holstein, som kommer for at före sin Sön til Sverrige, og indföre ham i sine Rettigheder, som svensk Adelsmand. Det hedder sig, at de blive her Vinteren over, og til Foraaret gaae til England. — Snart venter jeg Brev, med Underretning, om Du har faaet alle mine. Glem ikke Nyheder fra Fædrelandet, og bed mine övrige Venner heller ikke glemme mig. Jeg skal til Giengield give hvad jeg formaaer. — Hilsen til alle, som ere os kiære!

Din trofast hengivne
Molbech.

Till Runebergs förebilder.

AF

JOHAN MORTENSEN.

Trots det att mycket utmärkt är skrifvet om Runeberg, är knappast den hemliga drifkraften i hans diktning och själfva hans utvecklingsgång till alla delar klargjorda. Icke ens hans förhållande till förebilderna är uttömmande genomforskad — med undantag möjligen för lyriken — och detta är en nödvändig förutsättning för ett djupare inträngande i hans eget väsende. Förvånansvärdt nog finner man vid ett genomgående af ämnet åtskilligt nytt, som tillsammans med åtskilligt gammalt låter gruppera sig på ett klarare sätt än förut och gifver en delvis annan bild af Runebergs utveckling.

Orsakerna till att frågan om Runebergs förebilder är så litet utforskad, äro mångahanda. Först och främst har knappast det egentliga historiska studiet af honom ännu börjat, ty visserligen är det längesedan han bortgick och ännu längre sedan han upphörde att producera, men, fast nya kulturströmningar sedan gått fram öfver Skandinavien, har Runeberg dock aldrig upphört att vara en fullt lefvande skald åtminstone i Finland. Detta kommer sig icke endast af hans stora och ovanliga poetiska förtjänster, af att han är Finlands ojämförligt störste skald. Det beror säkerligen i mångt och mycket också på de tryckta politiska förhållandena i hans fäderneslånd. Han betyder så oändligt mycket för Finland, han är själfva inkarnationen af allt det bästa, som rör sig i folket, symbolen för dess forntid och framtid, dess tröst och dess hopp, så att man helt naturligt långt mindre undersökt honom än i beundran skådat upp till honom. Men det är först då en skald en kortare eller längre tid varit bortglömd, först då de egendomliga omständigheter, under hvilka hans diktning uppstått, ej längre stå lefvande för publiken, som det visar sig nödvändigt att stycke för stycke framtaga alla de faktorer, som varit i verksamhet vid hans tillblifvelse, och på så sätt ånyo uppkonstruera den andliga miljö, ur hvilken han framgått.

En annan orsak, att Runebergs förhållande till sina förebilder ej står fullt klart, bör utan tvifvel sökas i den psykologiska teori om skalderna och deras produktionssätt, som hyllades på Runebergs tid, och hvilken åtminstone bland den bredare publiken fortlefvat ända ned till våra dagar. Jag menar nyromantikens uppfattning af originaliteten. Denna utgör en särskild sida af deras filosofi, enligt hvilken det högre och högsta vetandet endast är tillgängligt för en grupp af utvalda andar. De djupaste världshemligheterna uppenbara sig för människan endast genom intuitionen. Skalden tillhör denna skara af siare: han skådar i sitt eget väsende och upptäcker där all sannings urkälla. Liksom Jehova skapar han af intet, och han har ej som andra dödliga lärt af sin omgifning och sina medmänniskor. Sådan är teorien, men i praktiken har den naturligen aldrig fullt konsekvent tillämpats; man har emellertid följt den så långt man kunnat, och tillräckligt långt, för att den tillställt mycken oreda och missuppfattning. Man ser det bäst på systematiseringen af vår egen nyromantiks historia. Det är t. ex. ej minst i kraft af denna teori, som vi i vår egen litteraturhistoria hafva en mångskiftande grupp, vanligen kallad Neutrer eller själfständiga skalder. Själfständiga skalder äro sådana, som aldrig tillhört en skola, aldrig gått i farnöte med någon annan, icke tagit intryck af någon härskande kulturriktning, utan på ett egendomligt mystiskt sätt kommit i åtnjutande af sin högre visdom. Hela teorien är falsk, och snarare förhåller det sig så, att de största skalderna äro de, som haft tillfälle att genomgå flera olika riktningar, hvilket just ett studium af några skalder, tillhörande nämnda grupp, på det tydligaste ådagalägger. Det är emellertid just i kraft af denna teori, som det af många anses såsom något nedsättande för en skald, att man söker uppvisa förebilder för hans egen verksamhet. Det är liksom om man därigenom förnekade hans egen själfständighet. Men en skalds själfständighet ligger på ett helt annat område och i ett helt annan plan. Det nya hos en skald består sällan däruti, att han säger något materiellt nytt, eller att han uttrycker andra känslor och tankar än hans omgifning — allt skulle då för länge sedan varit sagdt i litteraturen. Snarare är skönlitteraturen från denna synpunkt sedd långt konservativare och mindre sig förnyande än man allmänt tror: ständigt och jämnt återkomma i all diktning hardt när samma motiv och samma situationer. Låtom oss endast tänka på pseudoklassisiteten, som under flera hundra år upprepade och omstöpte antikens ämnen, så att t. ex. ett och samma motiv i tragediens form — en Sofonisba eller Marianne — kan vara

behandladt otaliga gånger; och andra litteraturriktningar, tidigare eller senare, utgöra icke i detta afseende något undantag. Originaliteten på det litterära området ligger däremot framförallt i den kraft och åskådlighet, hvarmed skalden uppfattar det gifna, i den öfvertygelse, hvarmed han uttalar en känsla eller en tanke; men af allt hvad han utsäger, vore han också ett af de största genier, tillhör nio tiondedelar mänsklighetens allmänna arfvedel; endast den sista tiondedelen är kanske hans eget lilla bidrag. Hans originalitet ligger i fantasiens färg och styrka, icke i dess innehåll.

Men lika litet som denna uppfattning var nyromantikens, lika litet är det den produserandes egen. Äfven om en skriftställare teoretiskt vet, att så förhåller sig, erkänner han det aldrig i det ögonblick, då han på det hvita pappersbladet framför sig nedkastar sina tankar; han känner, huru de sjuda och jäsa i hans eget inre och vilja ut, huru de behärska hela hans väsende och suga blodet ur hans egna ådror, äro kött af hans kött och ben af hans ben. I dylika stunder är det som om skalden vore ensam i universum och han förnimmer, huru allt lefver och röres igenom honom. Just i skaldens förutnämnda eget förhållande till yttervärlden hafva vi förklaringen på att nyromantikens mystiska teori så länge kunnat härska — äfven sedan dess flesta andra teorier af erfarenhetspsykologien kullkastats; ty den uttrycker ju en subjektiv sanning, nämligen att alla dessa tankar, hvarifrån de nu än kommit, fått förnyadt lif i skaldens själ. Skalderna erkänna därför aldrig gärna några lån af vare sig den ena eller den andra beskaffenheten. Detta gäller icke minst om Runeberg. Väl medveten om sin originalitet och ytterst ängslig för att tillägna sig andras gods, var han i hög grad känslig för denna art påvisningar, såsom man kan finna af åtskilliga dementier, som han utsändt. Olyckan är just, att man fäst allt för mycken vikt vid dessa uttalanden och väl också delvis missförstått deras räckvidd; däraf har kritiken i mer än ett fall ledts vilse. Det är vanligen först många och långa år efter en dikts tillkomst, som skalden själf kan objektivt säga, huru dikten uppkommit — och icke alltid ens då. När man frågade Goethe, hvarifrån han fått ett af motiven i *Hermann und Dorothea,* svarade han, att han icke visste det, och när man sedan för honom påvisade källan, upptog han helt enkelt notisen därom i en kommentar till dikten, men få skalder ådagalägga i dylika frågor hans förståndiga likgiltighet och kloka öfverlägsenhet.

Icke minst för en man med Runebergs speciella lynne och arbetssätt måste det vara särdeles svårt att känna de hemliga trådarne

i hans verks tillblifvelse, liksom det af samma orsak icke är särdeles lätt för den utanför stående att upptäcka dem. Såsom en allmän sats gäller, att ju fler idéer en författare förbrukar, desto lättare är han äfven att följa i spåren. Tag t. ex. en författare som VOLTAIRE! För honom är idéen det centrala i allt. Antingen han besöker främmande länder eller studerar sin omgifning eller slukar högar af gamla och nya auktorer, så framdestillerar han alltid ur detta virrvarr en idé, kring hvilken han sedan ordnar andra idéer. Han producerar aldrig annat än tankar, och alltid i det praktiska intresset att upplysa sina medmänniskor och förbättra och förändra världens utseende. Om den form, i hvilken han framlägger dem, bekymrar han sig endast så till vida, att allt skall vara så sagdt, att det verkar öfvertygande och rycker läsaren med sig. Icke heller frågar han mycket efter, hvarifrån han tager sina tankar — blott de äro nyttiga. Det finnes skrifter af honom, i hvilka såväl tonen som stora enskilda partier stamma från andra författare, från SWIFT och RABELAIS, från NEWTON etc. etc. Att påvisa uppkomsten af ett sådant arbete, som dock är ett originellt arbete, efter som Voltaire satt hela sin andes prägel därpå och sammangjutit allt det disparata till sin enhet, har sig icke svårt.

Runebergs produktionssätt är däremot af en helt annan art.

Han är naturmänniska. Intrycken komma till honom ett för ett och samlas i lugn och ro i hans inre, tills de slutligen åter förenade och omgestaltade bryta fram som en liten rännil eller en mäktig flod.

Hans förhållande till boken är ett helt annat än t. ex. Voltaires, som i så mycket är hans andliga antipod. Han läste under skolåren och senare vid universitetet ordentligt sina pensa och dessutom under ungdomsåren en del skönlitteratur. Men någon bokslukare eller öfver hufvud taget boksynt man var Runeberg aldrig. Det sätt, hvarpå han kom öfver de Serviska folksångerna, detta arbete, som är af grundläggande betydelse för hans egen diktning, är typiskt för hans förhållande till böckerna: han fann dem på golfvet bland CYGNÆUS bokförråd, och säkerligen är det liknande tillfälligheter (t. ex. en diskussion i lördagssällskapet), som fört i hans väg de flesta böcker, som han gjort bekantskap med. Sedan han blifvit gift, var det i ej ringa mån hustrun, som förmedlade hans bekantskap med litteraturen. Efter ankomsten till Borgå, då hans tid var fullt upptagen af skolarbetet och diktningen om vintern, af jakt och fiske om somrarne, har han säkerligen haft ännu mindre tid att läsa. Kommen öfver

ungdomsåren läste han öfver hufvud taget endast för att finna stimulus för sin egen produktion — endast intresserande sig för hvad som direkt ingick i hans egna tankeserier, för hvad han omedelbart hade bruk för.

För öfrigt var han alltid mycket noggrann i valet af sin läsning. LINGS *Asarne* lade han strax bort, emedan han fruktade, att de dåliga hexametrarne skulle skada hans eget öra för versen. Fann han däremot en bok, som tilltalade honom, läste han den så omsorgsfullt, att han gjorde den helt till sin egen.

Hela detta hans förhållande till boken hvilar på en bestämd princip, hvilken han formulerat en gång, då han ville gifva den unge TOPELIUS ett godt råd: läs litet och var framförallt trogen mot dig själf. Allmängiltig är denna princip ingalunda. En GOETHES, en Voltaires eller WALTER SCOTTS produktion skulle varit en omöjlighet, om de följt en dylik regel. Goethe uttrycker någonstädes ungefär samma tanke, men på ett allmängiltigare sätt, då han om en särskildt harmonisk period i sitt lif säger: det var lyckligt, att jag aldrig fick flera intryck än jag kunde produktivt använda. Här är förhållandet exakt angifvet mellan emottagandet och utgifvandet. Men det råd, som Runeberg gaf Topelius, hade han själf följt genom hela sitt lif, och det passade för honom, som mera uttryckte känslor än tankar.

Redan detta, att han så föga rör sig inom tankens sfärer, gör det svårt att upptäcka hans förebilder. Lättare blir det icke därigenom, att han länge gömmer på det emottagna. Han bär länge sina motiv inom sig, innan han slutligen utformar dem. När det främmande slutligen åter framkommer, är det helt förändrat, och bär uteslutande prägel af Runebergs egen naturell. Därför är det så ytterst sällan, som man hos Runeberg påträffar detaljer, med hvilka man kan påvisa hans skrifters sammanhang med främmande författares.

Det finnes två sätt att imitera. Det ena består helt enkelt däruti, att man mer eller mindre i detalj upprepar och efterapar förebilden. Det senare däremot fordrar, att skalden intränger i själfva förebildens mening och liksom inifrån tillägnar sig honom. Det senare är Runebergs sätt; han efterapar aldrig.

Dessa allmänna anmärkningar gälla emellertid icke för Runebergs ungdomsdiktning. De olika bestämmande förebilderna för Blåa bokens dikter såväl som för lyriken i 1830 års diktsamling (dess första afdelning och *Svartsjukans nätter)* äro ytterst påtagliga; jag skall därför i detta sammanhang endast påpeka ett och annat lån,

som har allmännare betydelse, och som icke tidigare anmärkts. Öfver hufvud taget är det icke här meningen att upprätta något slags förteckning öfver de speciella lån, som Runeberg kan hafva gjort. Utan det är min afsikt att med begagnande dels af hvad andra funnit, dels af hvad jag själf påträffat, först och främst angifva de stora och allmänna inflytanden, som gjort sig gällande vid Runebergs utbildning, och hvilka man hittills dels förbisett, dels ej tillräckligt klart framhållit; dels i andra rummet från samma synpunkter gifva några bidrag till vissa enskilda dikters tillblifvelsehistoria.

Runebergs skaldskap låter lämpligast indela sig i tre perioder. Den första sträcker sig fram till 1830, då hans första diktsamling utkom; den andra till år 1837, då han afflyttade till Borgå; den tredje omfattar hans återstående lif fram till slutet af hans produktion (1863).

Den första af dessa perioder innesluter just de egentliga utvecklingsåren. Om vi således behandla denna, erhålla vi en öfversikt af de stora och allmänna inflytanden, som inverkat på honom. Denna framställning låter därefter fullständiggöra sig genom en redogörelse för de enskilda dikternas tillblifvelse. På detta sätt torde man erhålla den lämpligaste öfversikten af hans förebilder.

Men innan vi inlåta oss på ett närmare skärskådande af Runebergs olika förebilder, kan det vara skäl att kasta en blick på hans egen naturell, sådan denna ter sig redan i hans yngre år. Man bör då först lägga märke till, att Runeberg var en afgjord friluftsmänniska, hvilken redan som barn lefde i ett förtroligt förhållande till naturen. Och sådan förblef han alltid. Han älskade att ströfva omkring i skog och mark med bössan på axeln eller somrarne igenom idka fiske. Han fördjupade sig i landskapen, studerade människorna och mer än vid både landskap och människor tyckes han hafva varit fäst vid djuren. Förunderliga äro stundom de historier, som Strömborg har att förmäla om denna sida af hans väsende. Han hade tämjt en grönsiska, som hade bo i närheten af hans gård, så att han endast behöfde hvissla, för att hon kom flygande och slog sig ned på hans axel, där han satt och metade ute på Tallträsket. Erinrar denna berättelse icke om den gamla sagan om Odin och hans korpar? Kom man så fram till gården, kunde man få se en kråka, som lekte med en katt, och icke nog därmed: den hade själf tillägnat sig lekkamratens egendomliga fasoner. Under de långa år han låg fjättrad vid sängen hade han slutit vänskap med en mus, hvilken bodde i hans rum — eller, hvad som låter ännu egendom-

ligare, med en fluga, så att han blott behöfde vifta med handen, för att denna framkom och förtärde sin bestämda portion gröt och socker. Allmogen har ett särskildt uttryck för att beteckna dylika egenskaper hos en människa; den säger, att »han har hand med djuren», och den döljer under dessa obestämda ord en djup och mystisk mening och ser med oblandad vördnad upp till de sällsynta individer, som hafva sådana gåfvor. Under primitiva tider, i barbariska länder eller i aflägsna landsändar kallar man dem rentaf för trollkarlar. Man förvånas alls icke, när Strömborg slutligen äfven berättar, att Runeberg en gång verkligen blef ansedd för trollkarl, då han förutsade, att fisk skulle finnas på ett visst ställe; och när man kastade ut noten, stannade denna full på bottnen och lät endast med svårighet draga sig i land.

Det är visserligen icke något trolleri, som uppenbarar sig vid detta och liknande tillfällen, men ett djupt naturvetande, grundadt på skarpa iakttagelser och långa års erfarenheter, ett nästan mystiskt samgående med naturen — och vi behöfva ju icke söka länge för att finna samma sidor i hans diktning. Ofta hör man på senare tiden Runeberg framställas som en tung och något inskränkt natur; men det är han alls icke, fast han föga intresserade sig för sociala frågor, boklärdom eller officiella tal. Må man endast söka honom på hans område, och han är både kvick och liflig och snarfyndig. Hans intelligens flög som en fågel fram genom skogarnes djup, och han kände alla deras hemligheter. Han har upptäckt underligare ting än fisk i ett vattendrag; den finska folksjälen har han afslöjat. Just i detta djupa samgående med naturen hafva vi att söka den jordmån, i hvilken hans folkliga intressen slogo rot och funno näring.

Förvärfvade han en trollkarls vetande på dessa områden, berodde det icke minst därpå, att han tidigt börjat sina studier i naturens stora bok. Redan som barn lefde han tillsammans med naturen. Eljest märkte man just intet ovanligt på honom. Han var en normalt utbildad gosse, som läste sina läxor ordentligt och för öfrigt kastade boll och åkte kälke och fann på tusende hyss, hvilka alla förlätos honom, om de upptäcktes, på grund af hans kvickhet, naivitet och hjärtlighet. Det fanns hos honom intet brådmoget och intet, som häntydde på en blifvande skald.

Mycket ofta hafva de blifvande skalderna såsom gossar något obarmoniskt i sitt väsende. De förakta sin ålders lekar, längta efter något obestämdt, som de ännu icke riktigt veta hvad det är. Och när de börja göra vers, så välja de oftast högromantiska ämnen, sjungande

om hvad de aldrig skådat eller upplefvat. Helt annorlunda Runeberg. Han är född observatör och realist. Han börjar med att uppfånga intrycken från den yttre världen för att småningom tränga djupare in. Han upptog under dessa år intet »utan genom sina sinnen de sunda fem», och hans första vers äro för honom intet annat än pojkstreck, och ämnena äro skolan och grannskapets krönika, så vidt man kan döma efter hans poetiska täflingar med bodbetjänten i kryddboden. Denna hans tidiga realism visar sig äfven i de ytterst rättframma, rakt på sak gående uttryck, som han använde i sina dikter. Vi hafva visserligen inga kvar från skoltiden, men från den första studenttiden. Så t. ex. en Bellmansimitation *(Begrafningen)* och en annan dikt *(Jungfrun)*, båda för öfrigt osmakliga och misslyckade, men i hvilka diktionen snarast erinrar om Runius eller Holmströms krassa framställningar. Denna Runebergs tidiga realism är så mycket märkligare, som den står i strid med det härskande stilidealet, ty både pseudoklassiciteten, som ju var en hoflitteratur, och den tyska klassiciteten undvika det konkreta uttrycket. Den verkar som ett rent utslag af hans naturell och väl äfven af hans härkomst och samhällsställning. Han utgick ju från ett sjökaptenshem, där efter allt att döma (berättelser om fadern, moderns bref) tonen varit folklig och rättfram. Värdt är det vidare att lägga märke till, att realismen i Runebergs diktning tidigt kulminerar (med *Elgskyttarne)*, och att den snarast mildras i beröring med den omgifvande litteraturen.

Redan som gosse gjorde Runeberg vers, enligt hvad han själf sedan berättat. Af denna produktion finnes emellertid, som sagdt, intet kvar. Hans äldsta dikter äro de, som föreligga i Blåa boken, men de gå, som Söderhjelm visat, knappast längre tillbaka än till år 1822. Emellertid kunna vi med stöd af hans egna uppgifter göra oss en allmän föreställning om hans föregående produktion.

Det är då två inflytanden, som redan under barnaåren inverkat på skalden.

Det första är inflytandet från pseudoklassiciteten, hvilket Runeberg undergått likaväl som Tegnér och hans generation i Sverige. Detta kan till en viss grad förfalla egendomligt, eftersom Runeberg är född betydligt senare än Tegnér, men det låter sig förklara därigenom, att utvecklingen försiggick långsammare i Finland. På Runeberg har dessutom detta inflytande varit mindre långvarigt, mindre djupt och delvis af en annan art. Under det att pseudoklassiciteten ännu i sin fulla kraft strömmade in öfver Tegnér och hufvudsakligen gjorde sig gällande genom den didaktiska reflexionsdikten,

så vände sig Runeberg i kraft af hela sin naturell och andra tidsförhållanden strax till genremålarne och den utlöpande pseudoklassiciteten. Hvad han upptager från denna riktning är, utom en viss formell utbildning, en del erotiska rokokomotiv och små situationsbilder. Man kan se det ännu så sent som i den första diktsamlingen. En sådan dikt är t. ex. *Vallgossen*; med kännedom om Runebergs senare manér skulle man här vänta sig en verklig finsk bondpojke, som vallar sina hjordar, men man finner i stället en pastoralernas herde, omgifven af sina små hvita lamm, försänkt i sentimentala drömmerier. Från samma håll stammar motivet i *Mötet*. Älskaren ligger bak en buske och iakttager den älskande, hvilken med stilla vemod betraktar den tufva, där de båda suttit kvällen förut — ett motiv öfver hvars ursprung Söderhjelm[1] undrar; det är just ett rokokomotiv, vanligt hos skalderna, och äfven tusentals gånger behandladt af målarne. Man behöfver endast gå igenom ett galleri från sjuttonhundratalet för att finna situationen varierad i det oändliga — och icke alltid så kyskt framställd som i Runebergs dikt. Bland de skalder, som vägleda honom i denna riktning, äro Choraeus, en god typ på de akademiska epigonerna, och Bellman hvilken genom sina skildringars åskådlighet och uttryckets lifliga realism tidigt och för alltid fängslat honom. Något senare kom han under Franzéns inflytande, hvars milda, sentimentalt graciösa situationsbilder aldrig upphörde att tjusa honom. Franzén stod på gränsen mellan de båda seklen, och han blef för Runeberg, liksom för hela tiden, en öfvergång till de nyare skalderna.

Det andra stora inflytandet kommer från antikens författare, hvilka han lärde känna redan i skolan, där han bland annat läst hela Vergilius.

Dessa båda inflytanden förstärkas efter ankomsten till universitetet, ty först där är det som Runeberg i någon större utsträckning började läsa i bok. Hans hufvudstudier voro ju de klassiska språken. Vi höra, huru han tidigt på hexameter söker beskrifva en vargjakt — det första uppslaget till *Elgskyttarne* —, huru han något senare skrifver ett satiriskt poem på grekiska, och ännu i första diktsamlingen kunna vi på bar gärning gripa hans förhållande till Horatius, både hvad meter och tankar angår. Öfver hufvud taget var det af de antika författarne, som han lärde sin retorik, och säkerligen är det framförallt studiet af dem, som gjort honom till en så

[1] Söderhielm, *J. L. Runeberg*, 1: 351, noten.

öfverlägsen och principfast metriker, att han alltid insåg hvad som kunde göras och hvad som icke borde göras på hans eget språk. Det är på grund af denna hans verkligt djupa uppfattning af sambandet mellan språket och metriken, som han fördömer nyromantikens användande af vissa sydländska versslag, hvilka alls icke passa för det rimfattiga svenska språket. Troligen är det väl också studiet af antiken, snarare än något inflytande från THORILD[1], som omkring 1830 förmår honom att nästan uteslutande använda orimmad vers. En fråga, som emellertid bör lämnas öppen! Dessa antikstudier förberedde honom för emottagandet af andra, nyare strömningar. Däremot kan man icke enligt min mening förklara hans antikiserande dikters tillkomst uteslutande från antik påverkan.

Likaledes var det först efter ankomsten till universitetet, som han gjorde bekantskap med en större krets af svenska skalder, enligt hvad han själf uppgifver i bref till GROT. Först och främst lärde han då att känna de äldre gustavianerna, hvilkas inflytande emellertid ej satt djupare spår i hans diktning — LJUNGGREN har påpekat ett dylikt enstaka inflytande från LEOPOLD. Det är endast i första diktsamlingens första afdelning, hvilken öfvervägande innehåller äldre dikter, som man märker något inflytande från dem. Det var också först då, som han gjorde bekantskap med Tegnér, hvilken, trots hela deras naturells olikhet imponerat på honom, och han har, liksom hela den yngre generationen, Tegnériserat. Enstaka exempel därpå föreligga ännu i 1830 års diktsamling. Därefter försvinna spåren af rent yttre imitation. Men Tegnérs inflytande på honom är icke därmed slut. Så är det af ett visst pikant intresse att se, huru just artiklarne mot den svenska litteraturen och Tegnér i *Helsingfors Morgonblad* äro fotade på Tegnérs jubelfesttal 1817. Ty det var först detta tal, som fäste allmänhetens uppmärksamhet på striden mellan gamla och nya skolan, hvilken dittills egentligen endast intresserat de litterära kretsarne. Tegnér karakteriserade de båda skolorna, uppvisade den verkliga innebörden af deras strid, framtog de världsåskådningar och de praktiska följder, som lågo bakom densamma, och i det han kritiserade båda skolorna, höjde han sig öfver dem. Denna Tegnérs framställning blef strax allmänegendom och går igen i Runebergs uppsatser, men han visar sig såsom så god lärjunge af mästaren, att han slutligen angriper honom själf enligt hans egen metod. Af någon större betydelse är ju för öfrigt icke detta Runebergs lån af Tegnérs karakteristik af de båda sko-

[1] Det heter att Runeberg först 1834 läste Thorild.

lorna. Men äfven långt efter det man hos Runeberg icke mera finner direkta lån från Tegnér, långt efter det han genom öppen strid lössagt sig från honom, arbetade han dock i ädel täflan med honom. Särskildt tydligt framträder detta i *Kung Fjalar*.

Till de redan uppräknade svenska skalderna komma därpå fosforisterna. Särskildt Söderhjelm har med Blåa boken i hand visat, huru *Svartsjukans nätter* ingalunda är en isolerad företeelse i Runebergs skaldskap, utan tvärtom betecknar en kulminationspunkt i hans förhållande till nyromantiken. Han har under dessa år studerat och imiterat Atterbom och Stagnelius. Hans förhållande till nyromantiken är för öfrigt icke slut med Svartsjukans nätter, utan står senare upp i förstärkt och ny form.

Viktigt för Runebergs hela utveckling har det varit, att den samtida svenska litteraturen var genomträngd af nationalitetsidéer. Studiet af göterna måste hafva förberedt honom för den omkring tjugotalet hastigt uppblossande finska nationalitetsrörelsen, för hvilken Runeberg själf snart skulle blifva hufvudrepresentanten.

Egendomligt är det, att man aldrig påträffar Geijers namn i Runebergs lif, ty obestridligen finnes det likheter mellan dem båda. Runeberg är utan tvifvel af alla skalder inom svenskt språkområde den, som gifvit det djupaste uttrycket åt själfva det skandinaviska folklynnet. Hos Tegnér ser man icke folket. Geijer däremot har — bortsedt från hans historiska skildringar — i dikter sådana som *Odalbonden* o. s. v. arbetat i samma anda som senare Runeberg — låt så vara att Geijer ser mera filosofiskt och historiskt på sina ämnen. Månne icke dessa Geijers dikter varit af någon betydelse för Runebergs, när han gjorde språnget från *Vallgossen* och *Bondgossen* och liknande dikter i andra samlingen?

Men utom dessa skandinaviska inflytanden af den ena eller den andra arten, är det också nödvändigt att kasta en blick på hans förhållande till utländska kulturströmningar. Det är då först och främst egendomligt, att Runeberg alls icke står i skuld till fransmännen och fransk kultur[1], ty det visar, huru mycket kraftigare nyromantikernas maningsrop verkat i Finland än i moderlandet. Visserligen bekämpade fosforisterna den franskt klassiska litteraturen och hänvisade uteslutande till den tyska smaken, men detta hindrade icke, att efterverkningarne af den förra länge fortlefde, och äfven förstärktes genom

---

[1] Med undantag för lånet af det bekanta motivet i *Nadeschda*, scenen i tafvelgalleriet (6:te sången), då modern för Dimitri hänvisar på anorna som ett exempel för honom själf, hvilken går tillbaka till en liknande scen i Victor Hugos *Hernani*.

nya förbindelser. Det är egentligen endast ATTERBOM, HAMMARSKÖLD och den närmaste kretsen omkring dem, som afbryter all förbindelse med Frankrike. Däremot fortlefde den franska smaken genom den äldre generationen af skalder såsom TEGNÉR m. fl., och huru den fanns kvar äfven i yngre generationen, är lätt att visa genom ett par exempel. Så t. ex. är den bild, som STAGNELIUS gifver af sin läsning i elegien 1815 lika mycket fransk som tysk. Han läser M:me DE KRÜDENER och CHATEAUBRIAND lika väl som SCHLEGEL, OEHLENSCHLÄGER och LING. Ännu mera betecknande är det, när VITALIS i ett bref rekommenderar sin vän NICANDER studiet af den tyska litteraturen, och såsom en lämplig ingångsport rekommenderas honom M:me DE STAËLS *De l'Allemagne*. Och slutligen ALMQVIST, den ende af den yngre generationen, som följde Atterbom i spåren och som obestridligen är i hög grad tyskbildad, står dock ända fram till 1816 öfvervägande under franskt inflytande — något som äfven delvis förklarar, att han efter 1830 åter snabbt vänder sig emot Frankrike.

Men dessutom vidmakthölls det franska inflytandet i Sverige af de politiska förhållandena. Naturligtvis var det icke utan betydelse, att en f. d. fransk marskalk satt på den svenska tronen, och att många fransmän, ofta betydande personligheter, passerade landet. Så t. ex. M:me DE STAËL. Dessutom anknöt, ungefär samtidigt med att fosforisterna predikade skiljsmässa med den franska kulturen, det nya politiska partiet, liberalismen, omedelbart till franska förhållanden. Den svenska liberalismens utveckling är i mångt och mycket buren af den franska liberalismen, liksom den bär dess namn. Senare fram på fyrtiotalet, då den politiska rörelsen vändt sinnena från romantiken, sker äfven på litteraturens område en återknytning till det franska: det är icke minst franska förebilder, som bestämma journalistikens och romanens karaktär. För att komma upp till det ideal som föresväfvade fosforismen, det är en uteslutande tysk smak, måste vi gå fram till femtio- och sextiotalets litteratur: VIKTOR RYDBERG är just den typiske representanten för ett uteslutande tyskt inflytande och med bestämd motvilja för fransk kultur. RUNEBERG intager däremot så många år tidigare samma ståndpunkt.

Däremot står Runeberg i stort sedt under samma konstellation som den tyska klassiska litteraturen. Och det förefaller mig, som om det vore af en viss vikt att fastslå denna enkla sats. Ty visserligen påpekade redan den första svenska kritiken likheten mellan Runebergs hexameterdikter och de tyska, men Runebergs egna muntliga och skriftliga utsagor angående dessa dikter har sedan vilseledt

de flesta som behandlat dessa frågor.[1] SÖDERHJELM, i sin föröfrigt förträffliga framställning, förefaller mig icke fullt klar i denna punkt. Å ena sidan framhäfver han visserligen vid behandlingen af *Elgskyttarne* och *Hanna* vissa partiella likheter med Voss och GOETHE,

[1] Här följer en kort resumé af den samtida svenska kritikens ställning till denna fråga. När *Elgskyttarne* utkommo, påpekade den svenska kritiken, att det förelåg en likhet med de tyska hexameterdikterna. Så yttrades i *Nya Argus* (31 okt. 1832): »Hr Runebergs nu utgifna poem, en imitation efter Hermann och Dorothea af Goethe eller Luise af Voss»... Det är på detta yttrande, som anspelas i *Heimdall*, 31 Dec. 1832, i en rescension af *Elgskyttarne* troligen af RYDQVIST, då det heter: »I ett annat blad har blifvit sagt, att Elgskyttarne är en efterbildning af Voss' Luise och Goethes Hermann und Dorothea. Ingen som läst de tyska dikterna kan undgå att göra samma anmärkning'... Herr Runeberg, utan att kunna göra anspråk på en plats vid dessa mästare, synnerligast vid Goethe, är dock vida mer än en vanlig imitatör. Hans arbete har i framställningen och maneret någon likhet med båda de tyska episka idyllerna, det är svårt att säga med hvilketdera mest, men det har icke blott ett självständigt ämne, men också en egen ton... Hr Runeberg har följt Walter Scotts föredöme att i en gifven lokal söka sig en grund och från nationliga egenheter hemta en mera enskild karaktär. Han har för detta ändamål valt landtbygden af sin hemort, Finland. Härigenom har han å ena sidan fått ett ämne, som var nytt, samt å den andra sluppit att infalla i härmning, hvad behandlingen i dess helhet angår.» Rydqvist har här, om ock summariskt, på ett förträffligt sätt angifvit Runebergs förhållande till de tyska skalderna. Runeberg själf upptog emellertid denna kritik mycket illa och har senare 1874 muntligen till STRÖMBORG (se anf. arb. 3: 159, noten) sagt, att allt hvad man då sade om honom i Sverige vore bara »pjask» — ett yttrande som dock närmast tyckes vara riktadt mot BESKOWS artikel i *Nya Dagligt Allehanda:* 'Den nya stjernan i öster', i hvilken han besvarade Runebergs anmälan af *Sveriges anor.* Att emellertid dessa uttalanden icke gingo honom likgiltigt förbi, visas däraf, att han i *Helsingf. Morgonblad,* 3 febr. 1834, yttrade sig mot en annan liknande sammanställning, i det att RYDQVIST i *Sv. Litteraturföreningens tidning* 1834 påstått, att de idyll och epigram betitlade dikterna voro öfversättningar från serviska original. »Han ville yttra sig emot denna åsikt icke för att därigenom förfäkta någon i allt fall likgiltig originalitet, utan för att rätta misstag, som med skäl kunde anses förnärmande ömtåligare intressen än blott litterära». Runeberg fann nämligen i dessa sammanställningar, att man beröfvade honom hans originalitet och förklarade honom för en litterär tjuf. Just detta senare yttrande återfinner man i ett bref från fru Runeberg 16 okt. 1833 (STRÖMB., 3: 247) angående Beskows ofvannämnda artikel: »troligen kommer mängden att anse det [ovettet] väl förtjent, ehuru det till stor del går åt honom... som litterär tjuf».

Fast han således lade dylika saker på sinnet och var i hög grad känslig för kritik, har han dock märkvärdigt nog ej fullständigt bemött den framställda likheten mellan honom och Voss och GOETHE. Endast angående förhållandet till den förre har han offentligen tagit till orda, och det först 1876 i *Helsingfors Morgonblad* af anledning, som framgår af hans egna ord:

men samtidigt kan han fälla ett yttrande så vilseledande som följande: »I det föregående har knappast varit fråga om andra nyare skalder än svenska. I själfva verket har Runeberg få beröringspunkter med den västeuropeiska litteraturen. SCHILLERS ton som finnes i 'Det ädlas seger' är förmedlad af Tegnér; GOETHE har måhända genom Werther lämnat det ofvan berörda lilla bidraget till *Svartsjukans nätter*, men ingenting annat».[1] Detta är allt. Ett dylikt yttrande är alldeles missvisande — de partiella likheterna i all ära —, men det gäller härvidlag långt mera, det gäller att fastslå själfva hufvudlinjerna i hans utveckling och ej minst att afgränsa det antika inflytandet emot det tyska. Det måste då skarpt betonas, att det är inom den tyska klassisiteten man har att söka den idériktning, som genomströmmar Runebergs verk, och att hufvudriktningen i hela hans utveckling låter beteckna sig med namnen HERDER, Voss och GOETHE. SCHILLER har däremot ej spelat någon större roll i hans diktning. Om ett eventuelt inflytande se längre fram. Just genom umgänge med dessa andar, och särskildt med den förste och den siste, har han kommit till klarhet om de två hufvudelementen i sin egen diktning: det nationella och det antika.[2]

»Då uti N:ris 300 och 309 af Edert ärade blad tvenne insändare råkat i delo bland annat angående det större eller mindre inflytande Voss genom sin »Luise» utöfvat på ett eller annat af mina arbeten, vill jag, på det att icke vidare någon meningsstrid härom må behöfva ifrågakomma, meddela, det jag aldrig läst nyssnämnda bok. Tillfälligtvis hade jag som yngre råkat uraktlåta att göra bekantskap med denne författare och har senare med flit afhållit mig därifrån, emedan det roat mig att se, huru man uppgifvit mig hafva imiterat en författare den jag icke ens läst».

STRÖMBORG har ett annat yttrande som troligen går tillbaka till Runeberg själf eller hans fru: »Upplysningsvis må tilläggas, att Runeberg aldrig läste Voss Luise, och att han sannolikt ej heller hade läst Goethes Hermann och Dorothea, innan han började att skrifva Elgskyttarne». (STRÖMB., 3: 264, noten). Min uppfattning af dessa olika yttranden och deras värde för uppskattandet af Runebergs förhållande till den tyska klassiciteten angifves närmare längre ned i texten.

[1] SÖDERHJELM: *J. L. Runeberg,* Helsingfors 1904, sid. 337.

[2] Runebergs förhållande till den tyska klassisiteten behandlas äfven af E. WRANGEL, *Runeberg och Sverige* (Skrifter utgifna af Sv. Litteratursällsk. i Finland, LXII, Helsingfors 1904), och särskildt i samme författares *Runeberg och Tegnér,* (Inbjudningsskrift till firandet af Runebergs hundraårsminne, Lund 1904), hvilka innehålla många nya och värdefulla påvisningar. Hvad den senare skriften angår, har den först kommit mig tillhanda under korrekturläsningen af föreliggande uppsats; i annat fall skulle jag upptagit åtskilliga detaljer ur densamma. Jag ber emellertid nu att få hänvisa på densamma, då den i flere punkter kompletterar

Det är klart att Herder skulle verka starkt på Runeberg, då han under studenttiden gjorde hans bekantskap: den tyske skaldens intresse för det folkliga träffade just en centralpunkt i Runebergs väsende. Huru han har läst honom, därom vittnar i rent yttre mening hans många studier och öfversättningar af främmande länders folkvisor — delvis hämtade ur Herders *Stimmen der Völker*. Det är det förberedande studiet af Herder, som strax satt honom i det rätta förhållandet till de Serviska folksångerna, med hvars tillhjälp Runeberg fann sin egen tonskala i dikten. Och huru han förstått att tillägna sig Herders ideer, framgår tydligt ur hans uppsats *Några ord om nejderna, folklynnet och lefnadssättet i Saarijärvi socken.* Till hela sin anda är uppsatsen Herdersk, hvilket kanske tydligast framträder i det sätt, hvarpå Runeberg där karakteriserar inlandsbon, i det han jämför honom med kustbon och samtidigt paralleliserar båda med naturomgifningarna och på detta sätt framtränger till en fördjupad uppfattning af dem. Herder har visat Runeberg liksom tidigare Goethe den väg han borde gå; han har gjort honom medveten om de rika toner, som bodde i hans själ.

Han har därvid äfven förberedt hans gång till Goethe. Ty den uppfattningen, att Runeberg lärt ingenting eller så godt som intet af den store tyske skalden, håller icke streck. Den hvilar på yttranden af Runeberg själf, men dessa stamma, dels från andra hand, dels äro de tämligen sväfvande. Han skall till och med hafva uttryckt sin motvilja och sitt bristande intresse för Goethe. Att det fanns sidor hos denne som, icke tilltalade honom, lider icke något tvifvel, men kanske var det framförallt likheterna, som stötte honom tillbaka. Ty mer än en gång måste han hafva funnit, att de tänkte och konstnärligt uppfattade på samma sätt i många punkter. Men om det finnes något, som en verklig konstnär fruktar, är det att hos en annan läsa tankar, som han vet att han själf går och bär på och håller på att utforma. Det är nästan en allmän konstnärsprincip, att i sådana fall undvika beröring, ty den förres färdiga och klart formulerade tankar måste ovilkorligen verka förstörande på den senares, som ännu endast befinna sig i jäsningstillståndet.

Att Runeberg har lärt af Goethe, är säkert. Det riktigaste torde till och med vara att säga, att det är med Runeberg som det verkliga Goethetillägnandet börjar i den svenska litteraturen —

---

min egen framställning. Det tyckes mig, som om Wrangel hyste ungefär samma åsikt angående denna fråga som den jag här förfäktar.

detta tillägnande som når sin höjdpunkt med Viktor Rydberg. Ty ehuru det visserligen är sannt, att det finnes svenska skalder före Runeberg, som lärt af honom — Geijer har säkert tillägnadt sig drag af hans personlighet; hans inflytande på Atterboms lyrik och i *Lycksalighetens ö* är äfven starkt i ögonen fallande, och flere liknande exempel skulle kunna anföras — så är det dock först med Runeberg, som en hel sida af Goethes väsende finnes representeradt i svensk dikt.

Den sida af Goethes diktning, till hvilken man med lätthet finner en parallel i Runebergs, är den antikiserande riktningen. *Elgskyttarne, Hanna, Kungarne på Salamis* hafva så stora likheter med de tyska hexameterdikterna och de antikiserande dramerna, att alla forskare varit tvungna att söka en förklaring till detta förhållande. Men man har ständigt nekat, att Runeberg fått några impulser från det hållet; likheten skulle bero på gemensamt inflytande från antiken. Att så emellertid icke är fallet, skall sedan visas. Utan Voss och Goethes dikter är *Elgskyttarne* och *Hanna* oförklarliga.

Men säkerligen inskränker sig icke Runebergs skuld till Goethe härtill. Det finnes andra drag hos Runeberg, som nästan ovillkorligen peka tillbaka till tyska klassisiteten och speciellt till Goethe. Det finnes en allmän likhet i konståskådningen, hvilken kommer fram ej blott i Runebergs dikter utan äfven i hans kritiska arbeten, då han i motsats till Tegnérismen betonar objektiviteten och det plastiska i konsten, så utmärkande äfven för Goethe. Runebergs religiösa uppfattning, sådan den framträder i den gamle trädgårdsmästarens bref och i legenderna, har äfven drag gemensamma med Goethes, nämligen den instinktiva motviljan för asketismen, betonandet af världens skönhet samt den allmänt humanitära uppfattningen af religionen. Skillnaden, att den ene är panteist, den andre teist, spelar därvid icke stor roll. Äfven Runebergs produktionssätt, hans lugna sofrande af intrycken, hans långa bärande på dem, innan han gifver dem ifrån sig, påminner i hög grad om Goethes.

Goethes inflytande låter äfven spåra sig i Runebergs lyrik. Det har där sällat sig till Herders och hjälpt honom att djupare och finare uppfatta det folkliga, i hvars återgifvande Goethe var en så stor mästare, särskildt under sitt tidigare lif. Söderhjelm har påpekat Goethes inflytande genom *Werthers Leiden* på *Svartsjukans nätter*. Wrangel framhäfver, att Goethe är den förste som i tysk litteratur användt den femfotade trokéen, hvilken för Runebergs diktning spelar en så stor roll. Men säkerligen är det mycket annat, som finner sin förklaring genom studiet af Goethe.

Det ligger en afgrund mellan Runebergs första och andra diktsamling. Den första är ännu i mångt och mycket sökande och omogen och i formens fasthet låter den icke jämföra sig med den andra. Beror månne icke den senare diktsamlingens större fulländning på ett fördjupadt studium af Goethe? Visserligen visar det sig icke i ett direkt imiterande af honom, långt därifrån, Runeberg är här fullt själfständig, men det finnes flere dikter som äro Goetheartade till motiv och uppfattning och genom det exakta, kortfattade, äktlyriska återgifvandet eller snarare koncentrerade antydandet. En sådan dikt som *Serenad* erinrar t. ex. icke så litet om Goethes *Die schöne Nacht*. Likheten ligger visserligen icke i motivet, knappast heller i behandlingen, men jag skulle vilja säga, att Goethes dikt framkallat en liknande hos Runeberg. Eller äro icke själfva titeln och det halft skälmska i utförandet (hvilket hos Goethe skulle varit ännu mera skälmskt och ystert) i *Akta, då är guden nära*, äkta Goetheartade? Ingen kan öfverhufvud återgifva en hel historia så kort och på samma gång så rikt som Goethe. Runeberg täflar med honom i sådana dikter som *Hvem styrde hit din väg?* eller *Den enda stunden*, denna så äkta Runebergska skapelse, men dock knappast tillkommen utan kännedom om den tyske mästaren. Är det månne icke just genom Goethe, som han befriat sig från det småaktiga och söta som vidlådde hans tidigare manér, ett arf från Franzén, och hvilket gifver en helt annan storhet åt andra samlingen af idyll och epigram än åt den första. Detta Goethe-inflytande på Runebergs lyrik, tyckes det mig, vinner i sannolikhet, om man betänker, att det ett par år senare, såsom skall visas, tydligt låter spåra sig i *Hanna*. Med andra ord, det har säkerligen nått sin höjdpunkt i början af trettiotalet, då Runeberg äfven sysslade med sina hexameterdikter.

Att Runebergs antikiserande direkt eller indirekt sammanhänger med den af Voss och Goethe företrädda riktningen, låter klargöra sig redan genom en allmän utredning — således utan att man behöfver ingå på tillfälliga lån, hvilka kunna förekomma i dikterna.

Vanligen svarar man: Runeberg har icke inspirerats af de tyska hexameterdikterna men af antiken. Det är så tillvida sant, som själfva urmodellerna till *Elgskyttarne* och *Hanna* äro att söka i antiken. Han har lärt att göra sina hexametrar af Vergilius, och det är Homeros och Theokritos, som i viss mån ligga bakom denna hans diktning. Men imitera är icke endast att afskrifva, det gäller också att uppfatta en eller flera sidor hos modellen; att helt

återgifva honom kan det icke vara tal om; i allt verkligt tillägnande är det ett objektivt, som speglas af ett visst temperament, och temperamentet speglar aldrig detsamma. Sedan femhundra år imiterar man öfverallt i Europa antika dikter, men på ett högst olika sätt under olika tidsperioder och i olika länder. Hvad är det då som utgör det egendomliga för en sådan antikiserande dikt som *Hanna?* Svaret måste blifva, att dikten är byggd öfver ett rent borgerligt motiv, som återgifvits i en viss antikiserande form. Det antika består i hexametern och i en viss egendomlig retorik, af hvilken det viktigaste är epitetet, med hvilket skalden infångar karaktärerna. Men detta sätt att imitera antiken har icke alltid förekommit. Hela renässansens antikhärmning har ett helt annat mål. Äfven när den väljer ett erotiskt eller allmännare sagdt ett idylliskt ämne, så får det alltid en heorisk eller mytologisk form: den allra minsta lilla kärlekshistoria förvandlas genom gudamaskineri, genom Amors och Venus och Mars uppträdande, till en heroisk händelse, värdig att för några ögonblick fängsla ett hofs uppmärksamhet. Därmed sammanhänger, att det är latinarne, ej grekerna, som renässansen efterbildar; lånar den någongång från de senare, så uppfattar man dem dock i romersk anda.

Den art af antikimitation, som utmärker Runebergs dikt, dyker däremot upp långt senare i litteraturen, nämligen för första gången just — hos Voss och Goethe. Och hvad mera är, vi kunna tydligen se, af hvilka olika element den uppkommer hos dem. Hvad motiven angå, är det den borgerliga engelska romanen, som utgör förebilden. Öfversätt, om jag så får säga, Voss *Luise* eller Goethes *Hermann und Dorothea* på prosa, och man har i det förra fallet närmast en skildring i Sternes manér, i det senare något i Goldsmiths stil — endast mycket bättre komponeradt och djupare uppfattadt. Äfven det andra elementet, den nya uppfattningen af det antika, var först då färdig, dels genom ett fördjupadt filologiskt studium af de antika författarne, speciellt af grekerna, hvilka nu undanträngde latinarne, dels genom ett fördjupadt konsthistoriskt studium, hvilket utfördes af Winckelmann m. fl. Båda dessa faktorer, den borgerliga engelska romanen och den nya uppfattningen af antiken, inverkade på Voss och Goethe, och de båda elementen sammansmälte helt naturligt till denna Afterantik, som *Luise* och *Hermann und Dorothea* representera. Det egendomliga för den nya riktningen var just, att under det antiken tidigare uppfattats såsom högtidlig och pompös hofdikt, fäste man sig nu vid det folkliga

hos densamma. Antikiserandet blef således ett speciellt utslag af det allmänna intresse för olika länders folkdiktning, som HERDER väckt till lif; det var öfver Ossian som man nådde till Homeros, och länge gjorde man icke någon djupare skillnad på dessa båda skalder. Det är fullt typiskt för tidsandan, när den unge Werther ströfvar omkring med Homeros i den ena fickan och Ossian i den andra.

Vi finna således, att Voss och Goethes antikimitation är af en viss speciell art, egendomlig för ett visst historiskt ögonblick, under hvilket den framväxt ur lefvande faktorer. Om vi icke vilja antaga, att Runeberg ånyo funnit hela detta uppfattningssätt — och huru skulle han kunnat det, när de faktorer, ur hvilka denna tidsanda framgått, redan voro borta — så äro vi fullt berättigade att säga, att direkt eller indirekt återgå Runebergs hexameterdikter till den tyska klassiciteten; när vi dessutom vid ett närmare studium af själfva dikterna påträffa åtskilliga detaljer, som återfinnas i de tyska dikterna, kan det icke vara tvifvel om, att mellan Runeberg och Voss och Goethe har en intimare beröring ägt rum. Det närmare förhållandet mellan de tyska skalderna och Runebergs *Elgskyttarne* och *Hanna* skall längre fram angifvas.

Förhållandet till den tyska klassiciteten är det viktigaste utomskandinaviska inflytande, som inverkat på Runeberg under själfva ungdomsåren. Men det finnes äfven andra. Om den roll, som de Serviska folksångerna spelade, är det onödigt att orda, då denna fråga redan är fullt belyst. Utan intresse vore det däremot icke att behandla Runebergs förhållande till HEGEL, af hvilken han helt säkert i ett eller annat fall tagit intryck, om han ock öfvervägande förehåller sig sceptisk mot hans högre spekulationer. Likaledes vore det ett mycket gifvande fält att undersöka Runebergs förhållande till SHAKESPEARE, hvilket är af väsentlig art, och till BYRON, hvilket icke är obetydligt. Ett och annat skall i det följande sägas angående dessa förebilder; någon tillnärmelsevis uttömmande behandling kan emellertid icke här lämnas.

Däremot finnes det ytterligare en författare, som utöfvat ett stort och allmänt inflytande på Runeberg, men hvilket man märkvärdigt nog alldeles förbisett. Denne författare är WALTER SCOTT [1].

---

[1] Det nämnes i Runebergs biografi, att han var en stor beundrare af W. SCOTT, hvilken ifrigt lästes i Lördagssällskapet. Likaså har RYDQVIST i ofvan anf. artikel en jämförelse mellan båda. CYGNAEUS nämner i sin anmälan af *Nadeschda* såsom Runebergs ledare i konsten att beskrifva (»måla ytor», såsom han uttrycker sig) W. SCOTT och ALMQVIST. (Se STRÖMB., 4: 1: 355.) TOPELIUS antyder i en

W. Scott förstärker och afslutar just inflytandet från Herder. Att påvisa några detaljlån från den engelske författaren i Runebergs skrifter är emellertid hardt när omöjligt af lätt insedda skäl. Mellan en historisk roman och en eller annan dikt af icke historisk karaktär är skillnaden så pass stor, att lånen icke kunna vara rikliga. Hvad Runeberg tillägnat sig från W. Scott ligger djupare och äger en allmännare karaktär. Det är en viss sida af Runebergs realism, som stammar från honom.

Få författare under det gångna seklet hafva kunnat glädja sig åt en sådan popularitet som W. Scott. Hans romaner voro också något alldeles nytt i sin art: aldrig förut hade historiska tilldragelser framställts med en så lefvande åskådlighet. Antingen han skildrade en följd af scener från korstågens dagar eller Ludvig den elfte i hans välbefästade slott eller Oliver Cromwell midt i hans tids partistrider,

anmälan af Runebergs smärre berättelser, att W. Scott vore att anse som »den mest älskade mästaren af dem, i hvilkas skola Runeberg gått». (Se Estlander, *J. L. Runeberg,* sid. 222.) Detta är, så vidt jag vet, allt, som samtiden yttrat angående denna fråga. Det märkvärdiga är emellertid, att man sedan låtit denna riktiga jämförelse falla. Till dessa samtidiga yttranden kan läggas några ord af Runeberg själf, berättade af hans fru för Strömborg, och af denne upptecknade (se 4: 485). På tal om några af hans hustrus arbeten yttrade nämligen R., att just så borde framtidsromanen skrifvas. »Hon (Fru R.) nämnde särskildt», fortsätter Strömborg, »Simrith och ett par andra och sade, att Runeberg funnit henne i dem hafva träffat den rätta tonen, som genast försatte läsaren in i den tid och de förhållanden, som hon i stycket skildrade. Fru R. tillade, att från Runebergs då begagnade uttryck »framtidsromanen» utvecklade sig hans uppfattning om framtidens poesi, hvilken borde komma derhän, att den förmådde fullt troget återge såväl lif och åskådningar som stämningar på den tid, densamma berörde, och låta läsaren få känsla till och med af luften i det land, som den skildrade. Likaså blef hans stränga fordran på objektivitet och förmåga hos skalden att kunna 'doppa sig i tiderna', hvilken dessförinnan såsom beroende blott af hans natur varit mera instinktlik och oreflekterad, därefter fullkomligt medveten, klar och bestämd». Dessa yttranden äro fällda 1843; man ser af dem, huru skarpt Runeberg vid denna tid uppfattade lokal och tidsfärgens konstnärliga problem. Det är skäl att lägga märke till, att det är vid denna tid, som man i Runebergs diktning förmärker en vändning mot det historiska, eller, för att begagna hans eget uttryck, en förmåga att »doppa sig i tiderna». (*Kung Fjalar, Fänrikarne* m. fl.) Att emellertid Runebergs anslutning till realismen hos W. Scott icke tidigare varit endast oreflekterad, såsom Strömborg här vill göra troligt, tyckes det mig att jag uppvisat i texten. Det är i kraft af en allmän betraktelse, som likheten mellan Runeberg och Walter Scott gått upp för mig. Först senare har jag observerat Rydqvists och öfriga här citerade uttalanden. Jag nämner detta därför, att det tyckes mig som ett ytterligare stöd för min bevisföring.

skedde det med en kraft och en liflighet, som om han själf sett allt med egna ögon, och läsaren kände sig också samtida med de tilldragelser han frammanade.

Walter Scotts tillvägagående var något alldeles nytt. Sjuttonhundratalet hade ännu en rent abstrakt uppfattning af historien. Det hade ännu icke kommit till medvetande om, att människan ej alltid och öfverallt varit samma väsende. Dess historiska uppfattning framträder tillräckligt i ett sådant drag, som att man ännu under revolutionen och till och med senare spelade dramer med antika ämnen i modärna kostymer eller i bästa fall i fantasidräkter af den mest underliga och blandade beskaffenhet. Man tänke sig i våra dagar Julius Cæsar i någon tragedi uppträdande i chapeau bas och frackkostym, och man har ungefär effekten.

Emellertid var det just under sjuttonhundratalet, som flere författare började lägga grund till en modern historisk uppfattning och genom att framhäfva klimatets, rasens m. fl. yttre omständigheters betydelse nådde fram till den betydelsefulla satsen, att människan är olika under olika tider och i olika luftstreck. Icke minst Herder har bidragit till, att denna åsikt trängde igenom, men det var dock först genom Walter Scott, hvilken ju äfven direkt inverkat på den deskriptiva historieforskningen (Thierry, Macauly, Fryxell), som denna uppfattning blef allmän egendom. I hvar och en af W. Scotts historiska skildringar var denna då nya uppfattning på det åskådligaste sätt illustrerad, och utan att läsaren märkte det, förändrades hela hans historiska uppfattningssätt.

Den metod, som W. Scott därvid använde, lånade han från den borgerliga romanen, hvilken mot midten af sjuttonhundratalet uppstått i hans fädernesland. Dess egendomlighet och nyhet hade just legat däri, att den med en dittills sällspord realism förstått att skildra en samtida tilldragelse. Den beskref landskapet eller stället, där händelsen tilldrog sig, återgaf personernas utseende, noterade deras miner och rörelser, relaterade deras samtal, efterapade deras egendomliga uttryckssätt; aldrig hade människan förut så beskrifvits. Walter Scotts originalitet ligger från teknisk synpunkt just däri, att han förenar den nya historiska uppfattningen med den borgerliga romanens metod. Hans stora historiska beläsenhet satte honom i stånd att fritt röra sig i skilda tider. Han inpassade händelsen i en miljö, som han noga studerat. Ofta brukade han på stället iakttaga det landskap, de historiska minnesmärken, hvilka han ville använda i sina romaner. På detta sätt lyckades han öfverallt framtrolla ske-

net af det förflutna och ofta mer än skenet. Om man också numera icke finner den djupare karaktärsskildringen hos W. Scott så historiskt typisk, som man skulle önska det, var hans konst i hvarje fall för hans tid ett stort framsteg.

Det sätt, hvarpå W. Scott åstadkom denna illusion, kallar man med en teknisk term, som uppkommer något senare, för tidsfärg eller lokalfärg — begrepp som varit alldeles obekanta för sjuttonhundratalets konst. Men lokalfärg finna vi också hos Runeberg, och det är just af Walter Scott som han lärt sig densamma.

Naturligen var det icke endast Scott, som begagnade sig af denna nya tekniska metod. Tvärtom, öfverallt, där vi finna den nya uppfattningen af människan såsom ett väsende beroende af yttre omständigheter, se vi också denna metod mer eller mindre klart, mer eller mindre fullständig, komma till användning. När Goethe i sin *Iphigenia* och andra antikiserande dikter sökte gifva sin nya fördjupade uppfattning af antiken, så skedde det i själfva verket i kraft af denna nya lära. Lakisterna tillämpade denna beskrifvande metod i sina landskapsdikter och uppnådde därför så stora resultat. Byron, som i stort sedt bringar realismen till genombrott öfverallt i Europa, öfvergaf småningom det ideellt abstrakta skildringssätt han lärt af Pope och de öfriga akademikerna och framtrollar för det förvånade Europa ett hittills okändt Orienten — en ny tillämpning af lokalfärgen. Och några år senare, omkring år 1830, är det bland annat på grund af detta nya förvärf, som litteraturen förändrar skaplynne i alla länder. Lokalfärgen är då på modet, och den alltid ironiske Merimée roar sig med att i *La Guzla* dupera sin samtid med en serie ballader, som han själf tillverkat, men utgaf för illyriska folkdikter.

Till en viss grad hafva naturligen Herder och Goethe förberedt Runeberg för uppfattandet af Walter Scotts skildringssätt. Lakisterna däremot hafva icke spelat någon roll i skandinavisk litteratur och hafva således icke heller kunnat inverka på honom. Byron, som inför hela Europas ögon upplöste nyromantiken och i mycket förebådar realismen, verkade hufvudsakligen genom sin politiska och religiösa opposition. För hans realistiska manér hade samtiden icke öga; den såg i honom endast romantikern, och det är också från denna sida som Runeberg uppfattar honom. Det är således genom Walter Scott som Runebergs realism får sin slutgiltiga prägel.

Men äfven på annat sätt har Walter Scott inverkat på Runeberg. Walter Scott betecknar nämligen äfven en speciell form af

den allmänt europeiska nationalitetsrörelsen. På grund af Englands politiska förhållanden fick denna icke där någon öfverdrifvet feberartad form såsom i Tyskland, hvarest folket måste spänna alla sina krafter för att fördrifva Napoleon, eller som i Sverige efter nederlaget. Hos Scott yttrar den sig helt enkelt som en varmhjärtad, kärleksfull skildring af landets forntid och nutid, men utan all chauvinism. Det är värdt att lägga märke till, att hos Scott nationalitetskänslan ej blott har en historisk form utan äfven en geografiskt-etnografisk. Den yttrar sig ej så mycket i ett beskrifvande af landet och folket som i ett frammanande af dess historiska minnen. Dessa sprida endast en mera poetisk glans däröfver.

Det uttryck, som W. Scott gaf åt sin fosterlandskänsla, blef af betydelse för Runeberg. Han hade också i den svenska litteraturen haft tillfälle att se, huru den där fick uttryck. Göterna frammanade de stora historiska traditionerna, »ädla skuggor, vördade fäder», för att det besegrade folket i deras åsyn måtte hämta kraft att »inom Sveriges gräns eröfra Finland åter». Men det var icke denna historiska form, som blef den bestämmande för Runeberg. Han kunde helt enkelt icke använda den. Ty Finland hade efter skiljsmässan från Sverige förlorat sitt fosterland och därmed också sina historiska traditioner. Det är därför som Runeberg, när han ville förhärliga sitt land, helt enkelt börjar med att beskrifva detsamma, landet och folket, sådant som det är, dess seder och bruk. Senare öfvergick väl Runeberg till att besjunga Finland historiskt, i det han i sista kriget fann en utgångspunkt därför, men centralast förblef dock alltid det första sättet. Typisk för Runebergs fosterlandskänsla är dikten *Vårt Land*, som kom att stå i spetsen för Fänrikarne, där han upprullar bilden af de tusen sjöarnes land, nämner dess fattigdom, i korthet sagdt, beskrifver det, men där det historiska endast är en hastig antydan om det blod, som spilldes i den sista striden.

Runeberg började med att skildra lefvande typer ur sitt folk. Först i raden står bonden Pavo, och den följes sedan af *Elgskyttarne*, hvarest finnens seder för första gången äro tecknade, och väl på ett sätt som aldrig öfverträffats. Men bortsedt från alla andra inflytanden, som gjort sig gällande vid denna dikts tillkomst, äro *Elgskyttarne* ett utslag af Walter Scotts nationalitetsuppfattning, af hans poetiska metod, tillämpad såsom alltid hos Runeberg på ett fullt själfständigt sätt. Rydqvist har redan sagt det med en skarpsinnighet, en exakthet och finhet, som göra hans omdöme all möj-

lig heder: »Hr Runeberg har följt Walter Scotts föredöme att i en gifven lokal söka sig en grund och från nationliga egenheter hemta en mera enskild karaktär. Han har för detta ändamål valt landtbygden af sin hemort, Finland. Härigenom har han å ena sidan fått ett ämne, som var nytt, samt å den andra sluppit att infalla i härmning, hvad behandlingen i dess helhet angår».

Det var för öfrigt icke endast Rydqvist, som uppfattade diktens etnografiska karaktär. Äfven v. Beskow gör i ofvan anförda artikel, i elak afsikt, en jämförelse, som i det stora och hela — om man blott ej låtsar om taggen — är riktig. Han säger nämligen, att han ej anser den såsom poem stå högre än Læstadii »Resa i Lappmarken» som prosa. »Båda hafva deras utmärkande förtjänst af en enkel, trogen och väl lokaliserad naturmålning». Jämförelsen är riktig, ty Runebergs dikt är obestridligen något i samma stil som Læstadii Resa: en etnografisk skildring. Runeberg behöfver för öfrigt icke längre skämmas för jämförelsen, eftersom man numera med full rätt skattar Læstadii Resa som ett mästerverk i sin art.

Det är icke heller utan intresse att se, huru mån Runeberg var, att denna dikt skulle vara trogen sitt ämne och med sanning skildra finska förhållanden. Därom vittnar, att han lät Elias Lönnroth genomläsa densamma för att se till, att inga fel funnos. Således är han lika mån om lokalfärgens riktighet som Walter Scott.

Icke heller är *Elgskyttarne* i detta afseende enastående i Runebergs produktion. Tvärtom, han älskade alltid att göra något i en viss lokalfärg. I *Nadeschda* försöker han göra något ryskt. I *Kung Fjalar* ville han göra något mera fornnordiskt än Tegnér. Genom alla Runebergs episka dikter går denna sträfvan efter lokalfärg, och slutligen i *Fänrik Ståls sägner* slår han öfver i det historiska.

Det kan icke nog framhäfvas, huru nytt detta är i svensk skaldekonst, att man söker göra framställningen trogen och uppnå slående illusion. Ingen skald före Runeberg hade förut haft denna känsla. Må man endast tänka på Franzéns tidigare försök att återgifva finska seder och på den omsorg, kan man gärna säga, med hvilken han undvek den målande detaljen. Icke heller Tegnér tänkte på att utbreda någon lokalfärg öfver sin *Frithiofs saga* eller sina öfriga hexameterdikter; tvärtom, fast han hade den nordiska sagan framför sig, bestod just hans konst i att så förkunna dess barbariska innehåll, att den blefve njutbar för allmänheten. Det var hans tids lösen att i den retoriska poesiens evigt enahanda broderier insvepa hvilket ämne som helst. Det var icke minst därför, som

Gustavianerna prisade hans *Frithiofs saga*. Adlerberth yttrade, att på det sätt, som Tegnér behandlade dessa barbariska sagor, blefvo de njutbara äfven för en förfinad tid. Beskow, själf Tegnérid, har heller intet sinne för Runebergs dikt. Det är från denna synpunkt som Runebergs angrepp på Tegnér i *Helsingfors morgonblad* bör betraktas. Det var intet personligt, ingen rivalitetskänsla, det var två olika stilideal, som här möttes. Tegnér har aldrig uttalat sig utförligare om Runeberg, men han har gjort det om Almqvist, och hans omdöme är då icke mildare än Runebergs om honom själf.

Jag har redan nämnt, att Walter Scotts diktning icke efterlämnat några speciella spår i Runebergs diktning. Alldeles omöjligt är det emellertid icke. Vid en ungefär samtidig läsning af *The Antiquary* och *Elgskyttarne* har det slagit mig, att en viss likhet finnes mellan tiggaren Aron och Eddie Ochiltree.

Men jag vill icke allt för mycket dröja vid denna likhet. Tiggareinstitutionen fanns ju uppe i Finland ungefär på samma sätt som i Skotland, och den framträdde så starkt, att Runeberg säkert utan all fingervisning fått grepp på densamma. Huru högt den intresserade honom, framgår äfven däraf, att han i uppsatsen om Saarijärvi ägnade den en hel paragraf.

Därmed har jag slutat redogörelsen för de stora och bestämmande inflytanden, som behärska hela Runebergs lif, och hvilka han upptagit före trettioårsåldern. Inflytanden från pseudoklassicitetens epigoner, från nyromantikernas första förebud, från göter och fosforister, från den tyska klassicitetens målsmän, från de serviska folksångerna och från Walter Scott! Och med behandlingen af *Elgskyttarne* hafva vi sakta och oförmärkt glidit öfver i den andra perioden af Runebergs diktning. Låtom oss nu kasta en sista blick på denna dikt och ännu en gång diskutera frågan Voss-Goethe-Runeberg.

Jag har i det föregående genom en allmän utredning sökt påvisa, att Runebergs *Elgskyttarne* och *Hanna* icke kunna förklaras endast genom antikpåverkan, utan att man måste antaga ett ovillkorligt samband mellan dessa epos och de tyska hexameterdikterna. Här gäller det nu att något närmare bestämma den roll, som dessa förebilder spelat i de enskilda dikternas tillblifvelsehistoria.

Den allmänna uppfattningen angående denna fråga uttryckes med stor klarhet af Estlander, då han om *Elgskyttarne* och dess föregångare *Vargen* yttrar: »om han (Runeberg) därvid haft någon förebild, är det hvarken Theokritos eller Voss eller Goethe, utan

Vergilius och Homeros, af hvilka han lärt sig den episka berättelsens form. Att Runeberg därvid tänkt sig en idyll eller öfver hufvud velat skrifva en sådan, finnes intet skäl att antaga. *Vargen* var en jaktskildring, så ock *Elgjakten*, ehuru denna därutöfver blef en bild ur finska folklifvet»[1].

Härvidlag kan först anmärkas, att Estlander utan vidare sammanslår *Vargen* med *Elgskyttarne*, som om ingen stilskillnad rådde mellan dem. Så är dock fallet. Att döma efter de utdrag, som af Strömborg och Estlander meddelas ur *Vargiaden*, är denna dikt skrifven i en blandstil af Vergilius och Homeros. Då den första behandlingen af denna dikt (som åtminstone ej helt finnes kvar, men af hvilken vissa partier skymtas i den senare redaktionen af 1823) enligt en tradition, som ej innebär någon osannolikhet, går tillbaka till hans femtonde år, kan det ju icke råda något tvifvel om, att det är Vergilius och Homeros som lärt honom att skrifva hexametrar. Men dessa båda första dikter äro icke heller stort annat än hexameteröfningar i antik stil. Den äldsta tyckes hafva gått mera i den herokomiska stilen, den senare mera i den bukoliskt idylliska[2]. Båda skildra helt enkelt en jakt, och detta i rent antik stil. Så långt kan man vara fullt ense med Estlander. Helt annorlunda ställer sig emellertid frågan, när vi komma till *Elgskyttarne.*

Elgskyttarne äro nämligen något helt annat. Någon likhet med Vergilius finnes ej längre. Här finnas inga högtidliga incantationer, icke heller dramatiskt effektfulla ovädersscener, intet af det romantiskt idylliska skönhetsideal, som föresväfvade Vergilius. Med Homeros och Theokritos (såsom Söderhjelm påvisat, se a. a., 1: 388) kvarstår naturligen alltid en allmän likhet, liksom Voss och Goethe i dem hafva sina ursprungliga mönster för hvad som är antikt i deras framställning. Härvidlag ligger hufvudvikten på det folkliga draget, som präglar såväl de tyska skaldernas som Runebergs framställning.

Men dessutom finnes här något annat, och detta något är just hvad Estlander antyder med de orden: att Elgskyttarne blefvo något mera än Vargen eller Elgjakten (första utkastet till Elgskyttarne, påbörjadt 1826). Dikten blef därutöfver en bild ur det finska folklifvet. Men det är just denna punkt, som förtjänar att framhäfvas. Det är denna större och mera omfattande uppfattning af ämnet,

[1] Estlander, *Runebergs skaldeskap,* Helsingfors 1902, sid. 148.

[2] Se Strömborg, 3: 330, hvarest början af de två redaktionerna finnas citerade.

hvarigenom en enskild jakt, uppfattad först i Vergiliansk och Homerisk anda, förvandlades till en sedeskildring af hela folket, som gör, att vi måste antaga ett inflytande från de tyska hexameterdikterna och Walter Scott på denna dikt. Äfven i Goethes *Hermann und Dorothea*, fast mindre utprägladt, skymta vi en sträfvan efter miljö, i det att figurerna äro inställda mot en bestämd tid, mot bakgrunden af den franska revolutionen. Ännu mera gäller detta om *Elgskyttarne*, som är ett rent etnografiskt epos. Huru mån Runeberg varit om att genomföra denna synpunkt, framträder just i de mera episodartade dragen i hans dikt. Han framför representanter för olika samhällsklasser: kommissarien, den svenske arbetsmannen och godsegaren, de finska bönderna i olika afskuggningar och slutligen äfven en representant för tiggareståndet, så typisk för de finska förhållandena. Och midt ibland denna skara uppträda som en lifgifvande och belysande motsats de ryska köpmännen.

I rent tekniskt afseende erinrar *Elgskyttarne* närmare om Voss än om Goethe. Voss är ju Goethes föregångare i genren. Det egendomliga för Voss är, att han långt närmare efterbildar antiken. Det finnes knappast någon sida, där man icke påträffar direkta lån, tankar och bilder från en eller annan antik skald. Detsamma är också fallet med Runeberg, i hvars *Elgskyttarne* epiteten t. ex. ännu ofta bevara en främmande, antik klang; andra detaljlikheter med antiken äro så ofta anmärkta, att jag här anser onödigt att upprepa dem. Dessutom är Voss i sin framställning ytterst detaljerad. Han beskrifver ofta så utförligt, att helhetsintrycket går förloradt. Man ser icke skogen för bara träd. Som jag redan framhållit, har han ungefär samma manér i poesien som Sterne i prosan: han är kleinmaler. Äfven hos Runeberg ligga detaljerna ofta ytterst tätt inpå hvarandra, om det också gärna måste medgifvas, att han bättre än Voss förstår samla dem till ett helhetsintryck. Till Goethes olympiskt säkra skildringskonst har han emellertid ej ännu nått i *Elgskyttarne*. Hos den senare märker man inga bestämda förebilder — det är endast en dikt i Homerisk anda; utan att låta sig nedtyngas af de många intryck, som tränga sig in på honom, griper han lätt och säkert ut det väsentliga draget, hvilket helt frammanar bilden för läsaren.

Runeberg står långt öfver Voss i skildringens säkerhet och djup, men ett sådant ställe som det ofta citerade Arons sammanträffande med gatsoparen erinrar ännu icke så litet om Voss ofta kälkborgerligt förtjusta nedsjunkande i lifvets småsaker:

Men det stod vid min sida en man, som sopade flitigt
vägen och sköt med sin kvast den ymniga smutsen i högar.

Mer än en dylik allmän likhet med Voss kan icke påvisas i Runebergs *Elgskyttarne*. Voss representerar också, såsom jag redan sagt, på sin höjd ett genomgångsstadium i Runebergs konst.

Att han emellertid studerat Voss manér, därom kan intet tvifvel råda. Äfven om han nu icke läst Voss själf, så har han i hvarje fall känt honom genom Franzéns bearbetning af *Den sjuttionde födelsedagen*. Detta bestyrkes säkert genom den ofta anförda likheten mellan slutet af denna dikt och *Hanna:* i båda dikterna väckes den gamle fadern ur sin middagsslummer af dotterns kyss. Men likheten med Voss framträder äfven otvetydigt i första utkastet till *Hanna* (skrifvet 1827), *Förlofningen*. Angående denna likhet skall jag nöja mig med att anföra Strömborgs ord (anf. a., 3: 334): »Om man vill söka något särskildt mönster till Förlofningen, torde man finna ett sådant i Franzéns bearbetning af Voss 'den sjuttionde födelsedagen', om hvilken densamma erinrar icke blott därigenom, att äfven här i början af stycket är fråga om en 'sjuttionde födelsedag', utan äfven genom åtskilliga andra yttre likheter, såsom den gammalmodiga länstolen, på hvilken 'Valter den gamle satt med händerna knäppta', lutad öfver sin postilla, och i hvilken han slutligen insomnade, hyllan med dess käril, slipade glas och porslinsmuggar, motsvarande skänken i Förlofningen, det 'präktiga ekskåpet', hunden Burder, släden, som 'slingrade utför backen' o. s. v.». Som man finner, just sådant som utmärker Voss manér. När sedan Strömborg försöker bortförklara likheten genom att tillägga: »Dylika saker borde dock Runeberg sett å de prästgårdar, å hvilka han vistats, utan att behöfva söka dem i Voss af Franzén bearbetade dikt, om hvilken Förlofningen i öfrigt erinrar hvarken till innehåll eller stil», så är detta en förklaring, hvilken kan stå som ett exempel på, huru orimligt man i allmänhet resonerar om Runebergs förhållande till sina mönster.

Möjligen invänder man, att Franzéns korta bearbetning af Voss är bra lite för att förklara en inverkan på Runeberg. Men den är icke skald, som ej ur två eller tio versrader, som beröra en besläktad tankekomplex i hans egen själ, skapar en helhet; så säkert som att en skulptör, om ni visar honom en fot eller en hand, uppkonstruerar hela den öfriga gestalten. Dessutom är det väl icke alldeles uteslutet, att han läst andra dikter af Voss. (*De lifegna* erinra ju från en viss sida sedt om motivet i *Nadeschda.*)

Hanna, den unga blomstrande, landtligt naiva flickan, är en äkta skapelse i den tyska idyllens art, om också fullt själfständig både hvad uppfattning och detaljer angår. Det är medelklassens lif, som skildras i dikten om henne, och liksom i Voss *Luise* är det i en prästgård på landet som handlingen försiggår. Vi hafva redan sett, huru en situation i *Hanna* går tillbaka till slutscenen i Voss dikt *Den sjuttionde födelsedagen*. Likaså återfinnes här namnet Suzanna. Men i öfrigt erinrar *Hanna* framför allt om *Hermann und Dorothea*, och förhållandet mellan de båda dikterna är helt enkelt sådant, att den förra icke är tänkbar utan den senare. Här märker man icke längre som i *Elgskyttarne* något af dessa tillkrånglade epitet, som påminna om öfversättningen från antiken, icke heller är beskrifningen här så tung. Synbart utan alla förebilder glider berättelsen fram mjukt och ledigt. Runeberg täflar här med mästaren Goethe och med den gamle Homeros — allt det konstlade, som ovedersägligen ligger i själfva manéret att återgifva en borgerlig händelse från våra dagar i antik dräkt, att presentera studenter i långbyxor i hexametervers, har försvunnit.

Först Cygnæus sedan Ljunggren hafva påpekat likheten i källscenen: de båda älskande upptäcka hvarandras kärlek, då deras ögon mötas i källan[1]. Att bortförklara denna likhet i en dikt, som äfven i öfrigt till ton och anda erbjuder så väsentliga jämförelsepunkter, är icke gärna möjligt. Den är pricken öfver iet. Och Runeberg måste hafva läst Hermann och Dorothea och haft den i tankarne, då han skref sin dikt, fast han sedan glömt bort det. Möjligt är ju, att han inhämtat den i Sjöströms 1823 publicerade försvenskning.

---

[1] Som bekant seglar ett purpurmoln fram öfver källan i samma ögonblick, som den rodnande Hanna speglar sig i densamma, så att man ej längre kunde urskilja, om det var flickans kinder eller molnet som glödde. Detta drag erinrar ej så obetydligt om följande tanke hos Almqvist (*Amorina*, 1: 23, orig.-uppl.):

Säg nu, hvarför är den gröna
källan icke röd här? alltid
du försäkrar, att sig kärlek
färgar röd? Berättar också
ständigt, evigt, hur i källans
ömma, klara tysta spegel
kärleken sig målar? Säg då
hvarför är nu icke äfven
sjelfva denna spegel röd?

Runeberg kan emellertid svårligen hafva läst *Amorina* före författandet af *Hanna*.

Inflytandet från Hermann och Dorothea inskränker sig emellertid icke endast till denna detalj. Det låter påvisa sig i hela diktens plan, och detta är för mig det afgörande beviset.

Man säger, att Goethe först tänkt sig Hermann och Dorothea som ett drama — och således som ett antikt drama, eftersom Goethe vid den tidpunkt, då han bar på detta motiv, för längesedan brutit med Shakespeare och uteslutande gillade det klassiska. I hvarje fall är diktens komposition rent dramatisk, och händelsen tilldrager sig, såsom ofta i antika och nästan alltid i pseudoklassiska dramer, inom ett solhvarf. Inom denna korta tid är det också, som Hermann och Dorothea, båda förut obekanta, finna hvarandra, hvilket ju obestridligen förefaller något hastigt. Men Goethe har så mästerligt motiverat denna handling, att vi alls icke tänka på tiden i hans dikt, hvilken helt enkelt i en viss ordning för fram för oss en serie af själsrörelser. Och detta äktenskap afslutas alls icke lättsinnigt. Det är trots hastigheten i utförandet noga öfvervägdt. Föräldrarne hafva enligt kontinentens sedvana gjort sonen uppmärksam på, att tiden för honom vore inne att taga sig en hustru. Hermann har också under den gångna vintern uppvaktat stadens skönheter, men ej funnit någon som tilltalat honom. Så fort han däremot får se Dorothea, som högväxt och vacker, klok och rådig hjälper de sina, blir han däremot förälskad. Han anförtror sin kärlek åt modern, och som hon känner sin son och hans goda instinkter, är hon lätt vunnen. Fadern gör ett visst motstånd, men faller snart till föga för moderns argument och Dorotheas eget uppträdande. Till yttermera visso hafva äfven husets vänner afgifvit sina vota. Hermanns kärlek är således noggrant skärskådad från alla synpunkter, och först då den äfven befunnits förnuftig, hafva föräldrarne gifvit sitt samtycke. Hela denna öfverläggning har försiggått i största hast, det är sant, men därför gifves äfven ett fullgodt skäl: eljest skulle nämligen Dorothea åter vara försvunnen, fortsättande sin ensamma vandring bland de landsflyktige.

Denna dramatiskt tillspetsade komposition återfinnes nu i *Hanna*. På samma eftermiddag tillbakavisar den sjuttonåriga ungmön den välaktade gamle herrens frieri och förlofvar sig med en yngling, som hon en half timme tidigare skådat för första gången i sitt lif. Äfven denna händelse är på sitt sätt förträffligt motiverad, om ock på helt annat sätt än i Hermann och Dorothea, eftersom äktenskapsséderna äro andra i Skandinavien än i Tyskland. Här ingriper fadern icke alls i trolofningen, han gifver endast sin välsignelse, när

den är afslutad. Det är de unga tu, som ensamma finna hvarandra, och som den främmande är känd af brodern och en son till faderns gamle vän, följer flickan förtroendefullt sin egen känsla. Men allt detta går för hastigt! Den unge mannen har knappast hoppat ur vagnen, förrän förlofningen är klar. Obestridligen är det en rask flicka, som från middag och till tédags hunnit expediera två friare. Det finnes icke i sjålfva ämnet såsom i Hermann och Dorothea någon anledning till denna skyndsamhet, såsom också åtskilliga forskare påpekat. DIETRICHSSON och sedan flere med honom hafva visserligen framhållit, att denna hastiga afslutning just låg i diktverkets mening. Det gällde för Runeberg att visa, säga de, att endast den blixtsnabbt uppflammande kärleken var något att bygga på för framtiden, endast den utgjorde en grund för den äktenskapliga sällheten. Runeberg själf lär ha gillat denna tolkning. Det är högst troligt, att detta varit Runebergs tanke — han har, såsom ofta påpekats, i flera andra dikter gjort sig till tolk för denna uppfattning, t. ex. i *Den enda stunden*, där den så underbart vackert finnes uttryckt. Ännu sannolikare blir det, om man erinrar sig, huru högt Runeberg ställde ALMQVIST, hvilken ju i hardt när alla sina arbeten uttalat den tanken, att endast ett äktenskap ingånget utan alla konventionella bihänsyn, af tycke, vore ett verkligt äktenskap. Likaså erinrar kärleken i *Hanna* allt för tydligt om Romeos och Julias hastigt uppflammande passion, för att man skulle kunna draga denna tolkning i tvifvelsmål. Men denna tolkning förklarar dock icke saken. Äfven den blixtsnabba kärleken behöfver dock någon tid på sig — har en historia längre än en halftimma. Och om äfven de unga strax varit på det klara med sina känslor, skulle icke den gamle åtminstone vänligt bedt dem besinna sig ännu några dagar, innan de lofvade sig för evigt åt hvarandra? De hafva ju hela sommaren på sig för att öfverväga och fatta beslutet, och själfva äktenskapet hägrar ännu i ett aflägset fjärran — ett skäl mera att icke skynda med det bindande löftet. Den enda rimliga förklaringen på den brådstörtade upplösningen i *Hanna* utgör därför den blinda anslutningen till Goethes *Hermann und Dorothea*. Runeberg med sin fina retoriska blick har tjusats af den mästerliga koncentreringen i denna dikt, och han har af begäret att göra något i samma stil förts ett grand längre än som strängt taget varit önskvärdt.

Mellan den första och den andra perioden af Runebergs skaldskap finnes ingen djupare klyfta. De glida omedelbart öfver i hvar-

andra, och den senare skiljer sig från den förra endast genom skaldens större mognad.

Helt annorlunda med den tredje perioden i hans lif, som vidtager år 1837, då han såsom utnämnd lektor afflyttade till Borgå. I Helsingfors hade han varit omgifven af all den intelligens, som han satte värde på. I Borgå bör det däremot snart hafva känts tomt och ensamt för skalden, ty de godsägare eller tullnärer, med hvilka han där umigcks, kunna säkerligen icke hafva ersatt honom Lördagssällskapets diskussioner. I hvarje fall är det nu för första gången, som vi se honom på allvar lyfta vingarne och begifva sig ut på långfärder, än åt ett håll än åt ett annat. Han, som i sin ungdom varit så skarpt inställd på den omedelbart honom omgifvande verkligheten och så realistisk både i uttryckssätt och valet af motiv, han gripes nu af en romantisk längtan att komma bort från hemmet och han reser i sin fantasi. Den ena gången återfinna vi honom i Ryssland, den andra i det gamla Grekland, den tredje sitter han bänkad med Ossians hjältar och de forna Göterna, och slutligen i *Fänrikarne* fördjupar han sig i sitt eget folks historiska minnen.

I själfva verket är det den gamla romantiken, af hvilken vi funnit spår äfven i hans ungdomsdiktning, som slår upp igen, men nu förstärkt genom nya intryck. Till dessa hör först och främst läsningen af ALMQVISTS skrifter, hvilka länge tjusat honom. Redan 1835 hade han ju gifvit luft åt sin beundran för honom i anmälan af *Ramido Marinesco*. Huru högt han ställde Almqvist, huru lifligt han beundrade honom ännu vid denna tid, därom vittnar hans bref till Grot 1839, där det heter:

Bland svenska skalder, som senare uppträdt, står ALMQVIST otvifvelaktigt och ojämförligt högst. De upplysningar, man meddelat om honom, tåla mångfaldiga rättelser. Skulle jag följa min öfvertygelse, vore jag färdig tillerkänna honom främsta rummet bland Sveriges skalder från alla tidehvarf, och säkert kan ingen af dem på långt när mäta sig med honom som dramatisk författare. Sveriges poesi har alltid företrädesvis gått åt lyrikens håll, och lyriska utflykter förekomma allt för mycket, i stället för handling, i de dramer man försökt. Hos Almqvist är förhållandet helt annat. Allt hos honom är lif, rörelse, karakter, och med några få, men klara penseldrag tecknar han en bild, yttre eller inre, och skyndar till en annan. I uppfinning — detta är allmänt erkändt — har han ingen like inom svenska litteraturen; men hvad man bland annat förebrått honom är en stundom för mycket märkbar hog för dissonanser i Byrons anda, ett eget abrupt sätt att sluta skildringar utan klar och uttryckt försoning samt

en viss besynnerlighet i språkvändningar och ton, en sak, som gjort att mången, som blott ytligt gjort bekantskap med hans dikter, ansett honom bizarr, ja, halft rasande. Ingenting är dock mera falskt. I sina kompositioner röjer han öfver allt den strängaste konstnärsblick, förlorar aldrig skådningen af det hela, i huru rik yppighet det än utbreder sig, och har framför allt egen talang att fasthålla och återge i bild och ord dessa det innersta väsendets luftiga ideer och känslor, som vanligen flyta såsom blomsterdofter, då man vill fånga dem och meddela dem åt andra, så förnimbara de än äro för en sjelf. Hans dikt har derför, med all sin realitet i karakter och kostym, tillika något eteriskt fint och svärmande, något af en eolsharpas klara men andelika toner. Härliga äro hans sydländska taflor: den italienskt glödande *Signora Luna;* den spanskt ridderlige *Ramido Marinesco,* otaliga andra icke att förglömma. Jag skickar er en uppsats af mig öfver sistnämnda stycke...

Det är sällan, som man hör Runeberg uttrycka sig så vackert om en annan skald. Endast Franzén stod hans hjärta lika nära. Det bör betonas, att det var romantikern Almqvist, som fängslade honom, icke revolutionären och tendensförfattaren, ty för sociala och politiska problem intresserade sig Runeberg föga, äfven om hans sunda förstånd och hans vida blick på tingen icke svek honom, när han lät dylika ting falla inom sin betraktelse.

I samma riktning som Almqvists skrifter verkade äfven på honom *Ossian*, af hvilken man redan tidigare kan skymta ett eller annat drag i hans dikter, antingen det nu är direkt eller indirekt. Enskilda sånger af Ossian voro ju tidigare öfversatta till svenska. Nu förnyade och fördjupade han bekantskapen med honom genom N. W. Arwidssons 1842 utgifna fullständiga öfversättning. Verkan däraf skulle snart på det härligaste uppenbaras.

Härtill kom nu andra inflytanden af olika art. Midt uti ensamheten i Borgå förde Cygnæus 1838 till honom en ung rysk litterör, Jakob Grot, hvilken lifligt intresserade sig för svensk och finsk litteratur och sedan öfversatt Tegnér och Runeberg. De båda männen funno snart hvarandra; början af deras samtal rörde sig om folkdiktning, ett ämne som låg nära till för dem båda. Därefter talades om, att ryssarna borde lära känna finska förhållanden, liksom finnarne ryska. Och slutligen, allt eftersom talet bredde ut sig, har Runeberg äfven gjort en del frågor om Ryssland och därvid särskildt dröjt vid Puschkin, Rysslands Byron, hvilken han beklagade att han icke kände.

Någon tid därefter ankom en fröken Ahlstubbe från Ryssland, hvarest hon vistats i flere år. Hon berättade för Runeberg en historia om en lifegen slafvinna, som vunnit en furstes kärlek, men huru furstens moder skilt dem åt, tills slutligen den milda Katarina åter förenat dem.

Det är under intrycket af dessa olika stämningar som *Nadeschda* tillkom, i hvilken han ville skapa något i rysk stil, liksom han i *Elgskyttarne* velat göra något finskt. Det var också på detta sätt man uppfattade saken i Finland, hvarest man från politisk synpunkt icke synnerligen väl upptog denna skildring af ryska förhållanden. Huru angelägen han var, att denna dikt liksom *Elgskyttarne* skulle verka trogen, därom vittnar, att han lät Grot genomläsa och kriticera densamma. Själfva bakgrunden för dikten utgöra de ryska stämningarna. Hufvudmotivet består af fröken Ahlstubbes berättelse, i hvilken Runeberg så infogat de båda brödernas olika gestalter jämte falkarnes jakt från Almqvists *Amorina*. Och slutligen har man i själfva utmålningen af det romantiska kärleksmotivet och hela diktens ton en svag återklang från Byrons romanser.

Runebergs nästa stora dikt är *Kung Fjalar*, tillkommen midt emellan den gammalkristna, i antik stil hållna legenden *Chrysostomos* och *Kungarne på Salamis*. Däraf säger man stammar den antika fatalism, hvilken präglar dikten ungefär som en tragedie af Aiskylos. Otroligt är det emellertid icke, att Schillers *Braut von Messina* vid koncipierandet af *Kung Fjalar* föresväfvat honom. I hvarje fall föreligga stora likheter i motivet. Liksom för kung Fjalar har man för donna Isabella förutsagt, att hennes dotter skulle blifva orsaken till släktens undergång; modern har därför låtit uppfostra henne i ett kloster. Den öfriga familjen tror henne död. På samma sätt och för att undgå ett liknande öde är det, som Fjalar låter kasta Gerda i hafvet. Men i båda dikterna är det ödet som segrar: Oihonna förenas med brodern Hjalmar i brottsligt äktenskap, och donna Isabellas tvänne söner förälska sig i den okända systern, och denna kärlek blir orsaken till de båda släkternas undergång. Om man betänker, att det är från Schillers drama, som man kan härleda de flesta nyare försök i den fatalistiska genren, så vinner detta i sannolikhet.

Det fatalistiska uppfattningssättet är nämligen långt ifrån ett vanligt fenomen i modern diktning; det finnes icke i fransmännens, icke heller i Goethes tragik. Existerar det månne i modern litteratur någon annan dikt, i hvilken fatalismen uppenbarar sig som en så lefvande, allt genomträngande världsåskådning som i *Kung*

Fjalar? Säkert är att fatalismen i Runebergs epos är djupare uppfattad än i Schillers drama. Trots allt hvad som i motsatt riktning blifvit sagdt, är det nämligen snarare tillfälligheten, den planlösa slumpen, än det efter hemlighetsfulla och för människorna obekanta lagar styrande ödet, som länka händelserna i *Braut von Messina*. Det primitiva och barbariska, som är utmärkande för fatalismen, är däremot långt naturligare återgifvet i *Kung Fjalar*[1].

Runebergs egen världsuppfattning hade en viss kristligt fatalistisk prägel. Det var icke endast då han diktade, som han påtog sig denna världsåskådning liksom en tragisk koturn. Den framträder äfven eljest, t. ex. i enstaka yttranden af honom. Så berättar Strömborg, att han på ett mycket egendomligt sätt tolkade *Hamlet*. Han yttrade nämligen vid något tillfälle, »att Shakespeare däri ville visa, att det för Vår Herre var likgiltigt, hurudana personer han begagnade för utförande af sina ändamål, rättvisan skulle dock alltid hafva sin gång». Han betecknade det därför såsom ett synnerligen fint drag af Shakespeare, att han satt till hämnare af konungens brottslighet en man, som saknade handlingskraft, och hvars beteende var sådant, att man måste befara, att han aldrig skulle komma att utföra sin ofta upprepade hotelse att hämnas sin faders död, hvilken hotelse han sedan till följd af Vår Herres ledning af händelsernas gång plötsligt verkställde, då han själf minst tänkte därpå. En annan mindre framstående författare skulle enligt Runebergs tanke till hämnare användt en mera handlingskraftig man. Denna från den vanliga uppfattningen af Hamlet afvikande åsikt — ett af de många försök att förklara sammanhanget i detta drama, som i själfva verket saknar djupare sammanhang — sade Runeberg sig alltid hafva haft, ehuru han »ej kommit sig för att till publikation skriftligen affatta densamma», såsom han i yngre år tänkt göra.

Enligt Strömborg — och denna uppfattning är utan tvifvel fullt riktig — går detta åskådningssätt igen i dikterna *Belägringen* och *Sven Dufva*, dock endast så till vida, att hufvudpersonerna i dem äro likasom Shakespeares prins Hamlet skildrade så, att man mänskligt att döma ej af dem kan vänta de stordåd, som de i själfva verket utföra. Samma tanke kommer för öfrigt äfven en annan gång till uttryck i Runebergs yttranden, och utan tvifvel låta flere spår uppdaga sig i hans skrifter. Det är nämligen i de ofta citerade ord,

[1] Jag skall i annat sammanhang återkomma till denna fråga om fatalismen i den moderna dikten och där mera fördjupa behandlingen af densamma.

hvarmed han urskuldade och förklarade Almqvist efter dennes flykt: »Vår Herre använder ofta en sprucken fiol att spela på». I dylika uttalanden ligga ju en art kristligt färgad fatalism. Genomläser man hans egen analys af *Kung Fjalar*, i hvilken han polemiserar mot SNELLMANS Hegelianska tolkning af dikten, återfinner man samma tanke: Gudarne styra händelserna så, att Kung Fjalar framgår renad och luttrad ur sitt lifs strider.

Själfva utgångspunkten för *Kung Fjalar* har enligt min mening varit att i täflan med TEGNÉR skrifva en dikt i fornnordisk anda med trognare lokalfärg än Tegnérs. Själfva tidsandan äggade honom därtill. Att han haft Tegnérs dikt i tankarne, visar sig tydligt i första sången, hvilken erbjuder stora likheter med romansen *Frithiof hos Kung Ring*, på samma gång som den är fullt självständigt behandlad. Man ser tydligt, huru den föresväfvat Runeberg vid nedskrifvandet och lämnat hans fantasi själfva bjälklaget till byggnaden. Besynnerligt nog har man aldrig påpekat denna likhet. Själfva situationen är i båda dikterna i hufvudsak densamma: det är jul i hallen; kung Fjalar liksom Ring sitter i högsätet. En del smärre karakteristiska omständigheter öfverensstämma också:

Mö tog jag; då grånade re'n min lock...

Äfven Ring har först hvithårig äktat Ingeborg. Fjalar har liksom Ring i Thorsten Vikingsson en trogen vapenbroder i Sjolf, hvilken följt honom genom alla åldrar och äfven nu står vid hans sida. I båda sångerna infaller äfven »löftets timma». Fjalar reser sig upp och förkunnar, att nu skall frid råda i hans rike. Det löfte, som Ring aflägger, är visserligen ett annat (han svär att vinna Frithiof), men i Tegnérs femte sång (Kung Ring), i hvilken skildras fredens välsignelser, återfinna vi förverkligadt samma ideal, som föresväfvar Fjalar i hans tal:

Hans land var som lunden, der gudar bo,
och vapnen komma
ej inom dess gröna, dess skuggiga ro,
och gräsen gro
fridlysta derstädes och rosorna blomma, o. s. v.

Mycket betecknande är den scen, som därpå följer i kung Fjalar: en okänd främling inträder i salen; det är siaren Dargar:

Då steg från dörren fram till hans tron en gäst;
Ingen hans ankomst varsnat, undran
följde den mörktomskyggades stilla gång.

Böjd syntes han först till sitt skick
en okänd främling, kufvad af nöd och år:
högre dock hvarje steg hans skepnad
gjorde, och jättelik han för Fjalar stod.

Upp slog han sin kappa, man såg
med häpnad Dargar, siaren, ödets tolk,
mäktig att genomtränga dunkla
kommande tiders djup med sin andes blick.

Denna scen är i hufvudsak alldeles parallell med Frithiofs ankomst till kung Ring:

Då trädde uti salen en okänd gubbe in,
från hufvud och till fötter han insvept var i skinn.
Han hade staf i handen, och lutad sågs han gå
men högre än de andra den gamle var ändå.

Han satte sig på bänken längst ned vid salens dörr . . .

Att steg för steg påpeka likheterna mellan de båda situationerna torde ej vara behöfligt. Äfven den mystik, som omsväfvar Frithiofs första inträde i kungshallen, går igen i Dargars uppträdande. Frithiof kommer okänd och inhöljd i pälsen. När man frågar efter hans namn och ursprung, svarar han på följande besynnerliga sätt:

Helt mycket spör du, konung, men jag dig svara vill,
mitt namn ger jag dig icke, det hör mig ensam till.
I Ånger är jag uppfödd, min arfgård heter Brist,
hit kom jag ifrån Ulfven, hos honom låg jag sist.

I Frithiof upplöser sig emellertid hemlighetsfullheten hastigt, i och med detsamma han låter pälshättan falla, däremot förstärkes den hos Runeberg: Dargar är själfva gudarnes sändebud, »sedd sen hundrade år», och ännu dystrare och hemlighetsfullare än han själf är hans spådom.

Det är endast i denna första sång, som man finner anknytning till *Frithiofs saga*. I öfrigt är ju dikten koncipierad i »Ossians dunkla sagostil». Det är obestridligen egendomligt, att då Runeberg ville skapa något i fornnordisk stil, trognare än *Frithiofs saga*, så fördjupade han sig icke i de isländska sagorna för att där hämta färgen på sin palett — det är ju nästan endast namn och några allmänna drag i sagan, som verka i strängare mening götiska —, utan han

gick tillbaka till samma mönster, som föresväfvat de tyska skalder, som för första gången sökte frammana den forngermanska världens skuggestalter. Liksom Klopstock fann Runeberg den fornnordiska tonen i Ossiansdikten. Ytterligare ett bevis på, huru envist Runeberg är fastlåst vid tysk bildning! Huruvida nu detta tillvägagångssätt gifver fornnordisk trohet, må lämnas därhän. Säkert är, att det förlänar något barbariskt och primitivt åt dikten, hvilken väl hvad lokalfärgen angår har sin gifna plats midt emellan Tegnérs *Frithiofs saga* och Ibsens *Hærmændene på Helgeland* — hittills och kanske för lång tid framåt det mest vällyckade försök i isländsk stil, som öfver hufvud existerar.

Runebergs sista större arbete är *Kungarne på Salamis*, en antik imitation af samma art, som den Goethe försökt i *Iphigenia*. Fabeln står emellertid fullt självständig, i det att den ej återgår till ett eller flera antika dramer såsom fallet brukar vara med dessa moderna antikiserande dramer. Det ansluter sig endast i allmänhet till den antika sagovärlden, i det att Ajax och hans ätt där spela en roll. Man har påpekat likheten mellan Neoptolemos (i *Philoktetes*) och Leontes, men är icke denna likhet väl allmän? Den ligger endast däri, att båda äro unga och ädla ynglingar. Hvad tonen och andan angår, är dramat Sofokleiskt, kanske närmast erinrande om *Ajax*, men utan allt slafviskt imiterande. Emellertid bör dramat icke betraktas såsom uteslutande efterbildadt antiken. Femte aktens sjette scen, då Leiokritos inför åskådarnes ögon nedhugger Leontes, är ingalunda antikt tänkt, och man erinras under krigsscenerna i denna akt, då striden närmar sig och aflägsnar sig från scenen, då än en skara flyende, än någon af de förnämsta komparserna visa sig för åskådarne, om det sätt, hvarpå Shakespeare anordnar dylika scenföljder. Icke heller ligger det något antikt i de sista ord, hvilka Leontes yttrar:

Säg honom ändtligt ytterst, att mitt hopp står fast
på vår förening åter, när i Hades natt
ej kungamantelns skimmer bländar mer hans syn;
ty här var det ej hat, men plikt, som skilde oss.

Det är ett rent kristligt hopp, som Leontes här uttalar. Såsom helhet kan dramat därför närmast betecknas som skrifvet efter den tyska klassicitetens program: Shakespeare och antiken. Således hafva vi här ett ytterligare vittnesbörd om, huru djupt Runeberg hade sina rötter i denna litterära strömning.

Äfven i öfrigt låter det spåra sig, att Runeberg haft SHAKESPEARE i tankarne, och närmare bestämdt *Hamlet* i HAGBERGS öfversättning, när han skref *Kungarne*. I dramats konstruktion framträder det icke till större utsträckning än hvad jag redan påpekat. Det skulle då vara i själfva utförandet af en eller annan beskrifning. Så är t. ex. grafscenen i fjärde aktens första scen kraftigare antydd än hvad som är brukligt i ett antikt drama. Det förefaller mig, som om man här hade en svag reminiscens af kyrkogårdsscenen i *Hamlet*, fast situationen är en annan:

Eubolos.

Än några tag med spaden, gosse! Djupare
skall grafven bli, så djup, att den, lik Hades natt,
se'n gömmer och ej återger, hvad den har fått.

Hyllos.

För hvilken älskad aska, fader, gräfves den?
Snart räknade de äro, dina kära här,
och dessa få, de lefva ju och andas än.

Eubolos.

De lefva, om att andas är att lefva, barn!

Hyllos.

Hvem tviflar väl, att den som andas, eger lif?

Eubolos.

När allt, hvad man i lifvet älskat mest, tages bort
och kärlek eger endast saknans tomhet kvar,
när natt är i vårt väsen, när vårt inres sol
gått ned med själfva hoppet om en morgondag,
då, yngling, kan man andas än, men lefver ej.
o. s. v.

Tydligare spåras emellertid, att Runeberg varit fylld af *Hamlet*, när han skref *Kungarne*, i själfva diktionen, dock utan att denna någonsin sjunker ned till direkt imitation.

Så t. ex. när Leontes ser sin fader komma och yttrar:

Hvad? Min fader nalkas sjelf.
Ser jag en dröm, är denne man Leiokritos,
så olik till sin uppsyn nu, så lugn, så ljus
och nyss så mörk och dyster?

Det tyckes mig, som om denna scen hade en allmän likhet med spökscenen på terassen, då Hamlets faders vålnad kommer (äfven han kommer ju som en dröm), och Hamlet gör en jämförelse mellan konung Claudius och sin egen far: Min faders broder, mer ej lik min far, än jag är Herkules.

Likaledes finnes det allmänna likheter mellan Runebergs poetiska diktion i femte aktens första scen och i liknande scener hos SHAKESPEARE[1], fast stämman hela tiden är Runebergs.

Tekmessa.

Du såg de båda unga furstarne, min son och den,
som blef hans vapenbroder, bägge smyckade
till strid i bytta skrudar. Säg mig, lyste de
förmärkbart öfver mängden?

Ledsvennen.

Som på himlens hvalf
Orions tvänne stjärnor.

Tekmessa.

Och mellan dem,
de två, dem sjelfva, såg du ingen skillnad barn?
Fanns hos den ena eller andra ingenting,
som gaf ett företräde? Bar den ene ej
sitt hufvud högre, syntes han ej skönare
till skick och anlet, manlig mer och mera djärf,
bekräftande med blickens trots sin härskarbörd?
Hur var det, gosse?...

Ledsvennen.

Då säger jag, att ingen fanns, som kunnat se
hos någondera af de båda drottarne
i glans, i kraft, i ädelt skick en olikhet;
men som två örnar, kretsande kring fjällets topp
så lika voro båda. Pansarskruden blott
och deras hjälmar, olikt prydda, skilde dem.

I dessa strofer finnes en viss likhet med den Shakespeare-Hagbergska retoriken. Den visar sig i ett visst begär efter djärft åskåd-

---

[1] Jämför t. ex. i *Hamlet* det stycke om Priami död, som skådespelarne deklamera för honom.

liga bilder, fast naturligen dämpadt i jämförelse med Shakespeares kraftigt utmålande och hopadt gnistrande stil; likaledes är det liksom om den sexfotade jamben här sökte mäta sig i snabbhet och lifllighet med Shakespeares blankvers.

Viktigare är det dock, att Runeberg tydligen haft *Hamlet* i tankarne under utformandet af självfva karaktärerna. Leiokritos erbjuder en viss likhet med konung Claudius. Liksom denne har han ursurperat makten och missbrukat den. Tydligast framträder emellertid inflytandet från Hamlet i Leontes person. Leontes erinrar i allmän karaktärsläggning långt mera om Hamlet än om Neoptolemos: det är en ådel yngling, som djupt lider af den orättfärdighetens anda, som råder omkring honom, och liksom Hamlet ständigt grubblar på sin hämnd, så står ständigt för Leontes ögon tanken, huru han skall göra orätten till rätt, om en dag en ättling af Ajax fräjdade stam åter sätter sin fot på den Salaminska ön och i kraft af sin börd återfordrar kronan:

Hör mig och lär att känna, hvad min fasa gjort,
hvar gång jag mot min framtid skådat, blickat in
i möjligheternas vida rike, fatta nu,
hvarför så dystert sluten du mig städse sett.
Det var min tanke såsom vaken, var min dröm
i sömnens famn, när kvalförskingraren någon gång
medlidsamt äfven mig i sina armar slöt,
att Ajaxs' son här kunde träda upp mot dig
och mot din tagna ställa fram sin ärfda rätt.
I sådant fall jag mellan eder båda stått,
sett här min borne herskare, min fader der,
och nödgats välja.

Det är ungefär samma grundstämning, hvilken som en röd tråd går igenom alla Hamlets monologer och varieras i det oändliga:

Ur led är tiden...
Ve, att jag är den som föddes att den vrida rätt igen.

Hamlet tänker ständigt på sin hämnd, och känner den som en börda. Tanken på Ajaxsonens återkomst nedtynger på samma sätt Leontes sinne. Midt under det att våldet och orättvisan i hans faders skepnad härskar öfver Salamis, låter han offerlågan fladdra till Dikes ära, och själf gifver han, när afgörandets dag är inne, utan tvekan för hennes sak sitt unga lif. Se här en annan monolog, som

äfven något erinrar om den ständigt grubblande Danaprinsens sinnesstämning, närmast om 'vara eller icke vara' monologen:

Hon går. Bör hon med ömkan eller afund ses?
Det är en fråga, sällsam nog kanske af den,
som hört, hvad hon har lidit. Dock, jag frågar så.
Hon tömt sitt mått af sorger; ödet äger ej
för henne olyckspilar i sitt koger mer;
hon botten nått af lifvets bitterhet och kan
ej sjunka mer, blott höjas. Jag — nå väl, hvarför
i förtid ängslas? Än är ej Eurysakes
på Salamis och kommer väl ej nån'sin hit,
om verkligt i Atridens våld han råkat har.
Dock bäfvar jag och känner, hur mitt blod blir stelt
vid tanken blott att se min faders herskarätt
i strid med hans och välja mellan pligt och pligt.
O du, hvars helga altar jag så mången gång
mitt offer bringat, Dike, tag den gärd ock nu,
jag helgar dig på denna strand, hvars höga fjäll,
som dina lagar fasta, trotsa storm och våg!
Allt, allt kan svigta, gäcka, rubbas, växla om,
Men evigt oföränderligt det rätta är.

Runebergs ofvan anförda tolkning af Hamlets karaktär återfinner man äfven här: trots alla hinder och trots sin karaktärs olämpliga vekhet blir Hamlet hämnaren, utrotaren af våldet och orätten i sitt land. Äfven Leontes är en dylik vek karaktär, och det är ju genom ödets direkta ingripande, som han kommer att sona faderns brott och orätt, i det att fadern nedhugger sin egen son. Denna likhet med Hamlet låter äfven påvisa sig i bådas dödsscen, i deras sista ord. Leontes utbryter:

Låt mig slumra hän
i stilla ro, Min lefnad var min sorg; min död
den bär min glädje, låt mig ostörd äga den!
Men efter ödet vänligt unnat mig en vän
att anförtro min enda afskedshälsning åt,
så tag den nu och för den till Leiokritos.
Säg honom, att den sista suck, Leontes drog,
var ägnad honom för hans faderskärleks skull.
Det skall den gamle trösta, ty jag känner
djupt, att han behöfver tröstas, då han hör mitt fall.

Det är Tekmessa, som är den vän, hvilken mottager dessa Leontes sista ord. Vid Hamlets sida står Horatio, till hvilken han säger: förtälj min saga. Liksom Leontes utandas han trött på lifvet, som aldrig bringat honom annat än sorger.

Jag har sökt påpeka likheterna; olikheterna gifva sig själfva. Men att Runeberg under utarbetandet af *Kungarne* haft *Hamlet* i tankarne, torde efter ofvanstående påvisningar svårligen kunna förnekas.

Från en annan synpunkt sedt var det möjligen en nästan samtida tilldragelse, som närmast afgaf motivet för Runebergs antika drama.

Själfva hufvudmotivet i *Kungarne* är ju kampen mellan tvänne konungahus, af hvilka det ena ursurperat det andras makt. Runeberg behöfde icke gå långt för att i sin samtids historia finna ett liknande fall, som länge lifligt sysselsatt sinnena. År 1809 hade ju Gustaf IV Adolf förklarats ovärdig kronan och af rikets ständer dömts till landsflykt; den gamla Vasatronen öfverlämnades genom folkets val till den franske marskalken, fursten af Pontecorvo. Karl Johan misstänkte under hela sin regering, och kanske icke alltid utan skäl, att stämplingar af olika art förehades för den gamla konungafamiljens återinsättande i sina forna rättigheter. Åtskilliga säkerhetsåtgärder vidtogos för att hindra ett dylikt steg; bland annat förbjöds all gemenskap med den afsatta konungafamiljen. Emellertid upprördes den allmänna meningen gång på gång af högmålsprocesserna mot personer, hvilka ofta af de löjligaste anledningar misstänktes för att på ett eller annat sätt hafva velat stämpla till förmån för Gustaf IV Adolf och hans ätt. Det var först då Oskar den förste vid sin tronbestigning upphäfde förbudet mot att stå i förbindelse med det gamla konungahuset, som ryktena småningom dogo ut. Dock fortsattes ännu länge i tidningspressen kannstöperierna om den gamla kungaättens möjliga återkomst, och särskildt för Crusenstolpe, med hans alltid lika brinnande Karl Johans-hat, utgjorde ämnet en läckerbit, som han aldrig tröttnade att presentera sina läsare.

År det nu otroligt, att Runeberg vid formandet af sin tragedie haft dessa händelser för ögat? Grundproblemet är i sjelfva verket detsamma: striden om en kungatron. Att det ofta måst sysselsätta hans tankar, är säkert, eftersom tidningarne ständigt behandlade det och, som sagdt, särskildt Crusenstolpe, hvilken Runeberg gärna läste. Det finnes en viss likhet mellan Karl Johans hållning till de verkliga eller förmenta stämplingarne och den försiktige och

misstänksamme Leiokritos. Båda voro i grund och botten faderligt sinnade mot sina undersåtar, men tvungos af situationen att snarare visa sig som tyranner. Och finner man icke i Leontes gestalt ett återsken af Oskar den förste sådan som folket föreställde sig honom, sådan som det älskade honom, som den milde, ädle och rättsinnige fursten? Påbörjandet af *Kungarne på Salamis* faller också omkring 1844, just då Oskar den förste visade sitt sinnelag mot den afsatta kungafamiljen genom upphäfvandet af ofvannämnda beslut. Naturligen är det icke min mening att öfverdrifva betydelsen af denna likhet och söka gifva någon genomförd jämförelse mellan å ena sidan Karl Johan och Leiokritos, å den andra Leontes och Oskar den förste. Betydelsen af denna likhet kan naturligen endast ligga därutinnan, att Runeberg i denna samtida tilldragelse haft en utgångspunkt för sitt skapande, ett stöd för sin fantasi vid tillrättaläggandet af ett motiv. Något nyckeldrama är *Kungarne på Salamis* alls icke; man skall förgäfves söka efter mera individuella likheter än de jag redan påpekat. Hela denna jämförelse förefaller möjligen nutiden sökt, men man bör å andra sidan icke glömma, huru denna tilldragelse nästan dagligen sysselsatte sinnena från 1812 ända fram till 1844 och längre[1].

Det är icke min mening att i detta sammanhang ingå på *Fänrikarnes* tillkomsthistoria, hvilken väl föröfrigt får anses vara i det närmaste utredd. Blott i förbigående vill jag påpeka, att man säkerligen i Runebergs sysslande med dessa det sista krigets händelser och dess hjältar har ett utslag af samma nyvaknade patriotiska entusiasm, hvilken så kraftigt ånyo slog upp i svensk litteratur i Talis Qualis och hans samtidas glödande frihetslyrik. Stämningen har äfven gripit och påverkat Runeberg, men man bör villigt erkänna, att han gifvit den ett varaktigare och djupare uttryck.

Därmed har jag nått till slutet af denna undersökning. Dess uppgift har varit att påvisa en serie af konstituitiva likheter och framhäfva de stora och allmänna påverkningar, som Runeberg undergått, och därigenom angifva de kulturens råmärken, inom hvilka man har att söka hans genius. Däremot har det icke varit min afsikt att i detta sammanhang afskugga dessa olika inflytanden emot hvarandra, att visa dem förenade till ett organiskt helt och jämte andra faktorer skapande den Runebergska dikten.

[1] I själfva begynnelsescenen af dramat — fiskarescenen — har man säkerligen en återspegling af Runebergs eget kära fiskarelif ute på Kroknäs om somrarna.

Möjligen skall en eller annan läsare finna åtskilliga af de ofvan påpekade likheterna allt för allmänna eller allt för subtila, huru man nu vill taga det. Må man då erinra sig den jämförelse, som Strömborg gör mellan Hamlet och Sven Dufva. Sammanställningen är häpnadsväckande, och icke minst förvånande är, att Strömborg gör den — han som eljest alltid positivt förnekar, att hans hjälte lärt någonting af någon annan varelse: allt har han spunnit ut ur sin egen rika själ. Desto mera är man böjd för att antaga hans jämförelse. Den är säkerligen riktig, och hvad mera är — den är typisk för Runebergs sätt att tillägna sig. Just af denna art är alltid hans imitation, om man så vill kalla den. Den är abstrakt; han tager tanken, men kläder om den. Likheten mellan Runeberg och Walter Scott är vid första ögonkastet icke alltför påfallande, men den fins där. Eftersom det onekligen finnes en stor allmän likhet mellan Goethe och Runeberg, skulle man vänta, att en kedja af detaljer förbunde dem med hvarandra. Så är ej fallet. Runeberg liknar vålnaden i Hamlet därutinnan, att han är en snäll skansgräfvare: han gräfver sig djupt ned, och han kommer fram, där man minst anar det.

Ur Reuterdahls bref till fru Hanna Molbech
1837—45.

UTG. AF

MARIUS KRISTENSEN och R. G:SON BERG.

Den 1—13 juli 1837 vistades professorn och bibliotekarien CHR. MOLBECH och hans fru HANNA f. LANGBERG, i Skåne (Lund, Ausås); vid detta tillfälle knöts mellan professorn och bibliotekarien, sedermera ärkebiskopen dr. H. REUTERDAHL och fru Molbech ett vänskapsband, som i synnerhet under åren 1837—39 gaf anledning till en mycket rik brefväxling, delvis synnerligen intressant. De följande åren (1840—45) blifva brefven få och mindre innehållsrika. Från 1856—57 finnas 3 bref, slutligen ett dat. 17 april 1869, således endast litet öfver ett år före ärkebiskopens död natten till den 29 juni 1870.

Brefven, nu i professorskan MATHILDA MOLBECHS ägo, äro här endast delvis återgifna; en del angår den Molbechska familjens enskilda lif, sönernas uppfostran, fru Molbechs helsa, Köpenhamnsbekanta o. d. Allt sådant är utelämnadt, likaledes inledning och slut på brefven (ofta börja dessa emellertid utan inledning). Skulle ett och annat vara medtaget som har ringa intresse, tro vi dock, att större delen af utdragen hör till det mera intressanta af svenska bref från tiden omkring 1840. — Särskildt äro de utförliga meddelandena om ESAIAS TEGNÉRS senare år af stort värde, då de utgöra en väns autentiska skildring af den store skaldens lif och karaktär. Men allramest ge brefven inblick i brefskrifvarens eget inre, hvilken i denna öppna och förtroliga brefväxling visar sig utomordentligt älskvärd och vinnande.

Lund ³/₈ 1837.

— — — jag har mycken fröjd af den resa vi gjorde tillsamman och af vistandet i Ausås. De såg sjelf huru jag ofta gladde mig som ett barn och rentaf lefde i det närvarande. Denna glädje varar ännu och skall länge vara. Fru Molbech, Fru Westerström, deras männer, Kullen och mycket mera flyger alltjemt genom mitt hufvud och uppfyller mitt sinne med de behagligaste erindringar. Jag trycker vänligt och tacksamt Deras hand för den icke ringa andel som De deri äger.

Min nattresa gick lyckligt. Omkring kl. 7 voro vi i Lund. Af Fru Westerström hade jag begärt en flaska öl till vederquickelse under natten. I stället för en hade hon inpackat tre. Det missnöje, som Deras man vid ett sådant tillfälle skulle hafva känt, var för mig fremmande. Jag tömde (med tillhjelp af min reskamrat och några skjutsbönder) de 2 flaskorna och kom välbehållen till Lund.

De önskar en gång se mig så lycklig som jag förtjenar vara det. Mensklig förtjenst är aldrig rätt stor och min utan all fråga mindre än min lycka. Jag känner mig väl till kropp och själ. Jag har en verkningskrets, som jag älskar, i hvilken jag kan uträtta så mycket godt som mina krafter tillåta, och hvilken icke blottställer mig för någon oro eller några rätt svåra sorger. Jag har ett stilla förnöjdt sinne som öppet mottager den fröjd, som goda makter skänka, men kan undvara, i det minsta bemödar sig att kunna undvara all annan. Öfverhufvud, goda Fru Molbech, består den största lycka i konsten att undvara. Den som i något utvärtes tillstånd ser enda villkoret för sin lycka, och således bygger på något timmeligt som vore det evigt, den bär fröet till sin olycka inom sig. Och den som bortkastar det goda han har för ett godt som han antingen i inbildningen eller verkligheten saknar, den bringar lätt detta frö till mognad. Förtänk mig icke om jag härföre har undseende, och var viss att jag är lycklig, oaktadt jag saknar mången lycka, som mensklighetens genius bestämt åt de bäste bland sina älskade.

— — — — — — — — — — — — — — —

Lund 27/8 1837.

Med stor glädje mottog jag för ett par dagar sedan Deras bref af d. 19 d:s. De gör mycket för mycket af Deras svenske Doctor. Väl äro Deras ord för honom en vederqvickande dagg; men de må akta Dem att genom för mycken godhet förderfva honom, göra honom inbilsk och högfärdig. Han insuger så gerna Deras vänliga ord; tror De att De icke dermed kan skada honom?

För omkring 8 dagar sedan skref jag till Molbech, sade honom att jag ingenting gjort eller kunnat göra, att jag var en lätting o. m. d. Detta bref och en bok sände jag med en resande, som dock näppeligen för storms skuld lär hafva kommit till Köpenhamn. Det torde dock väl snart komma. Sedan dess har det gått mig något bättre. Ett mindre arbete som jag strax derefter började har jag i dag slutat. I nästa vecka fullbordar jag väl ett annat. Och derpå är jag resfärdig. Den storm och regn och köld, som nu rasa efter den förskräckliga hettan, måste först lägga sig. Det är ingen fröjd att komma till Dem i oväder. Möjligtvis kan jag redan d. 1 Sept. sätta mig i båten. Sannolikt sker det dock icke förr än d. 4:de eller 5:te. Och om det sker då eller ett par dagar senare må bero på vädret. Från Westerströms[1] har jag på lång tid ingenting sport; jag vet således icke när de resa. Tusen tack för Deras omsorg om mitt logis. Men denna sak må icke göra Dem någon vidare oro; jag kan bo bredvid köket eller i köket. Jag vill dock icke gerna göra Deras Tante någon olägligheit. Såsnart jag kommer till Köpenhamn, tågar jag åstad till Skindergaden och intager hvad plats som der är ledig. Är ingen der ledig, så finner jag väl någon på nästa. Finge jag råda, så mottoge De blott Westerströms döttrar; och Prosten och jag bodde på ett värdshus. Troligen blifver jag i Köpenhamn något längre än Westerströms; i sådant fall kunde jag, om De så önskar, draga in i den lilla kammaren, sedan flickorna dragit ut, och Deras Tante förblefve ostörd. Deras man må afgöra om icke detta i alla tillfällen är det bästa. Om ett måste vi nemligen vara öfverens, att icke De och Deras man och ordningen i Deras hus förstöres genom de svenska gäster. I sådant fall är ju också all glädjen af dessas besök förstörd och ändamålet af resan för oss alla förfeladt.

[1] Nils Peter Westerström (1783—1853), prost och kyrkoherde i Ausås.

Från Tegnér har jag haft ett bref sedan vi sist råkades. Han har badat i Göteborg och är nu åter i sitt stift. Hans lynne är icke det bästa. Det är sorgligt att se en så stor natur i förstöring. Familjsorger, ungdomssynder, brist på en bildad och förnuftig omgifning göra honom lifvet tungt. Jag är färdig att gråta när jag tänker på huru mycken rikedom han kunde hafva utstrött bland mänskligheten, och som nu till en stor del är förlorad. Dock är på långt när icke all förlorad. De måste erindra Deras löfte att i vinter läsa något af honom. Jag ville gärna försona Dem med en man, som för mig är mycket dyrbar, ehuru jag långt ifrån i allt kan ära honom[1].

En ung finsk poet har uppträdt, som mycket berömmes (Runeberg). Jag känner ännu intet af honom, men skall väl taga med mig till Köpenhamn ett och annat, som vi kanske kunna läsa tillsamman. Redan för namnets skuld är hans sista dikt mig kär: den heter: Hanna, en Idyll.

— — — — — — — — — — — — — — —

Lund $^{24}/_{9}$ 1837.

Jag har redan haft en af mina föreläsningsaftnar med mina Fruar, under männernas kortspel. Tractaten var en af de nya Heibergska[2] novellerna; den skall i afton, söndag, slutas.

I morgon borstar sig hela verlden för att mottaga Kungen[3]. Af de liknande tillfällen jag sett i Lund kan jag förutse det rus, hvari alla försättas. Och jag fruktar, att jag sjelf är så barnslig att jag deri deltager. Den gamle mannen har med all sin flärd och allt sitt gascogneri något verkligt imponerande och hänförande. Han blifver här mest två dagar och det obetydliga Lund uppbjuder alla sina krafter för att visa honom ära och tillgifvenhet. Jag ville väl träffa Dem dagen efter, för att berätta Dem allt det högtidligt löjliga, som vid ett sådant tillfälle icke kan uteblifva.

Jag skickar några småting. Om De eller Deras man läser minnestalet öfver den unge Hylander[4] och dervid stöter på några

---

[1] Syftar antagligen på, att Tegnér genom sin smädevisa öfver Molbechs vän Lorenzo Hammarsköld var fru M. osympatisk.

[2] D. v. s. af J. L. Heiberg utgifna; författarinnan var Heibergs moder fru Thomasine Christine Gyllembourg (Ehrensvärd) 1773—1856.

[3] Karl XIV Johan besökte Lund i september 1837.

[4] Reuterdahls *Minnestal öfver ..... Mag. Sven Hylander hållit den 3 dec. 1825.*

barnsligheter, så må erindras, att det är tolf år gammalt. I skriften öfver den gamle Hylander tillhöra blott de biografiska anteckningarne mig. Tegnérs porträtt är det bästa som äges, dock långtifrån godt. I afseende på svenska Psalmboken bör jag säga Dem att *[innehåller upplysningar om en del psalmister.]*

En af de utmärktaste Psalmdiktarne är H. Spegel, Svensk Erkebiskop i början af förra århundradet. Hans namn är utsatt under hans psalmer. Den svenska psalmboken har verkligen en historia, hvilken jag bland mycket annat skulle vilja författa. Men också i denna punkt fruktar jag att viljan står öfver förmågan och att arbetet kommer att höra till de ogjorda.

[Efter några goda råd, särskildt angående bruket af yllestrumpor om vintern, fortsätter brefskrifvaren:]

Ursäkta min medicinska närgångenhet. Det är icke af hat till Dem och Deras anhörige som jag tillåter mig densamma. »En sund själ i en sund kropp» ansågo de gamle för det högsta, och att de hade rätt behöfver icke med många ord bevisas. Vi eftersäga deras ord, men besinna icke tillräckligt hvad de innebära.

Lund 8/10 1837.

Det är i dag söndag.

Jag har predikat, för första gången efter min hemkomst från Köpenhamn. Jag har haft en rätt behaglig dag. Jag var så stämd, som jag alltid ville vara när jag predikar. I anledning af Matth. 22. 1—14 talte jag om orsakerna, hvarföre så många icke varda delaktiga af Guds rike. Med Guds rike förstod jag icke blott ett gudomligt rike efter tiden, utan ock ett sådant i tiden. Med den stämning som jag trodde mig uppväcka var jag nöjd. Jag vet ej om jag misstager mig, men jag tycker mig förnimma när mina ord göra intryck och när de obesvarade gå tillbaka. Det sista händer mig ej så sällan, utan att jag derföre kan tilldela någon annan än mig sjelf skulden. Folket är sig väl alltid någorlunda likt, i massa taget. Det måste således vara mitt fel, att mina ord icke få någon återklang och att jag otillfredsställd måste lemna predikstolen. Vid andra tillfällen — och så var det i dag — går det mig bättre. Att mina ord måste träffa andra tycker jag mig känna deraf att de träffa mig sjelf. Jag kan bedja, glädjas, sörja med mig sjelf. Jag är en varm åhörare och förekommer mig derigenom också vara en varm predikant. Så i dag. Jag behöfver icke säga huru skön en sådan dag är mig. Jag har varit i psychisk verksamhet sedan kl.

8 på morgonen till kl. 3 efter middagen (De erindrar att jag har 2 kyrkor att predika uti), och jag har derunder icke varit besvärad af någon synnerlig trötthet. Nu är jag dock nästan trött, men jag är tillika fridfull och glad och i denna sinnesstämning infinner jag mig hos Dem, säger Dem några ord, säger Dem att allt står väl till hos och omkring mig, att jag tänker på Dem med den innerligaste tillgifvenhet och högaktning, att ingen ting skulle vara mig dyrare än om jag på några ögonblick kunde förflytta mig till Dem, men att, då jag icke kan detta, jag dock är nöjd och glad i den visshet, att De också med välvilja tänker på mig. Och här med har jag sagt allt hvad jag denna gång kan säga Dem. Det börjar att mörkna. I skymningen går jag gerna några slag öfver mitt golf, tänker på mig sjelf, på de många goda menniskor som kommit äfven inom min inskränkta spher, på det myckna sköna och herrliga som lifvet äger och tackar Gud för allt detta. Gud signe Dem för i dag. Jag slutar att skrifva till Dem, men slutar derföre icke att med mina tankar vara hos Dem närvarande.

11/10 *(samma bref).*

Jag har nu framtagit mina kyrkohistoriska böcker och papper, börjat att genomgå det gamla och utkasta plan till något nytt. Med anledning häraf läser jag just i dessa dagar Molbechs Danmarks historia, 2:a häftet, och förnöjes mycket öfver dess klarhet och concisa korthet i förening med den noggrannhet, hvarmed alla resultater äro framställda. Mitt arbete[1] kommer att vara olikt Molbechs icke blott i afseende på ämnet utan ock i form och maner, såsom det ock är olikt i ändamål. Jag kan icke nöja mig med resultaterna. Så få sådana äro för Sveriges kyrkliga angelägenheter gifne, att jag måste sjelf söka dem och derföre inlåta mig i undersökningar och en mängd detaljer. Härigenom blifver en utförlighet och kanske äfven en torrhet nödvändig, som jag helst ville undvika, men som kanske dock i en framtid kan hafva någon nytta. Af denna anledning är jag mycket glad åt arbetet och förvissad att om det får riktig rot i jorden så skall det icke sakna saft ofvan jorden och också erhålla de blommor, som menniskorna mest älska, men som dock hafva föga värde, om de icke förebuda frukter. För öfrigt är det ett arbete för mitt lif och vill De tänka Dem mig såsom gammal, så må De tillika tänka Dem mig såsom upptagen af gamla svenska bisko-

[1] Reuterdahls arbete *Svenska kyrkans historia* kom ut 1838—66.

par och kyrkolärare och rotande i dessas af alla andra förglömda postillor

— — — — — — — — — — — — — — —

[12]/10 *(samma bref)*

Från mitt skrifbord gick jag till mina Fruar. Min lilla Ryttmästerska[1] är något sjuklig; vi läste således icke, dels derföre att den bästa åhörarinnan var borta och dels emedan jag för ögonblicket intet hade att läsa. De förstår lätt att brist någon gång måste uppstå, då man icke förstår annat än svenska och danska. Nästa gång, som väl blifver om söndag, hoppas jag att ingen brist skall finnas hvarken i auditorium eller hos lectören. Sedan jag kommit hem från Köpenhamn, tycker jag mig ofta vid dessa föreläsningar hafva en osynlig åhörarinna, som tillvinkar mig med en vänlighet, som ingen annan än jag förstår, men som icke litet bidrager att för mig göra aftonen behaglig.

— — — — — — — — — — — — — — —

Jag känner väl att jag kunde vara ännu lyckligare, ännu gladare, att en egen quinna, en egen familj, ett eget hus är mannens bästa lycksalighet, och att man bland fremmande alltid i någon mån är fremmande. Men då säger jag mig: Allt det goda, allt det sköna är ju Ditt. Sök detta hos Ditt eget slägte och hos framfarna slägten, och Du skall lefva i ett bättre äktenskap och en bättre familj än dem jorden kan gifva Dig; och så vandrar jag hem till min mörka och ensliga boning, med en resignation, i hvilken der väl är något vemod, men ingen olycka, och alla, som se mig, säga att jag är den lyckligaste menniska under solen.

Okt. 1837.

Jag skickar Dem tre svenske diktare, men tre af våra olycklige diktare. Stagnelius är utan tvifvel den rikaste. Hans utförligare stycken (med undantag af Martyrerna) höra just icke till hans bästa; men i hans mindre dikter skall De finna mycket som anslår Dem. De underrättelser om författarens lefnad, som finnas i slutet af 3:e delen[2], visar en melancholisk natur. Till dem kan jag lägga att han förstört sig genom att förtära opium i temligt stora quantiteter. Han var för öfrigt en mycket ädel och förträfflig menniska

[1] Lovisa Charlotta af Malmborg (1812—94), gift med Vilhelm af M. (1792—1854).

[2] Reuterdahl har förmodligen sändt den 1836 af P. A. Sondén utgifna upplagan af Stagnelius.

älskad af alla som kände honom. Honom sjelf såg jag aldrig men jag känner temligen noga en hans syster, gift med en af mina ungdomsbekanta och boende i Calmar. Det är ett af de hus vi skola besöka på vår resa genom Sverige nästa år. — Också hos Vitalis skall De finna mycket godt, bland annat en ädel biographi af skalden, författad af Deras älskling Geijer. — Lidner tillhör äldre tider, men må såsom en själsförvant åtfölja de öfriga. — Den historiska tractaten är för Deras man, som helsas troskyldigast och vänskapligast.

— — — — — — — — — — — — — — —

Kungen och all den oro han förorsakade hafva nu passerat. Den gamle mannen var temligen rask, men gjorde icke samma intryck på mig som förut. Der var i hans väsen något osäkert, vacklande och tillika fremmande, som ej var behagligt. För öfrigt låt han sin nåd regna ned öfver Lund. Tre professorer, Hellstenius[1], Liljewalch[2] och Engeström[3] (jag nämner dem, att Deras man må hafva något att le af) fingo nordstjernan, Biskopinnan Faxe ett rikt guldsmycke, några damer hvar sin kyss på pannan, och de studerande som sistliden vår tumultuerat utan för Biskopshuset fingo nåd och befrielse för sin relegation. Mer kunde man icke begära. Universitet, bibliothek, öfriga institutioner besvärades icke af Hans Majestäts nyfikenhet. För allt sådant gaf han anvisning på Oscar. Framtiden skall uträtta allt; nutiden vill vara fri från omak och bekymmer.

— — — — — — — — — — — — — — —

Okt. 1837.

Stor tack för themaskinen. Den kom mig tillhanda i rättan tid och är redan invigd. Tänk Dem! Jag slog mig lös och inviterade Damer på Danskt tractamente, thé, smörrebröd, Kager. Allt gick förträffligt. En ung Pige (dotter af den rika enkan i Bleking, som jag talte om i Köpenhamn och som vi ju nästa år skall besöka; forlofvad(!) med en af mina förra disciplar, Doctor Billberg) var värdinna för dagen. Den tjocka biskopinnan, den tunna Fru Thomander och den lilla fina ryttmästerskan voro tillstädes och förnöjda. Alla skänkte maskinen sitt bifall, ett bifall som i räkningarne oss emellan är uppfördt i Deras Credit och mitt Debet.

---

[1] A. J. Hellstenius, prof. i kyrkohistoria, död 1844.

[2] C. F. Liljewalch, prof. i obstetrik, död 1844.

[3] J. A. Engeström, prof. i kemi, död 1846.

— — — — — — — — — — — — — — —

Jag har varit rätt flitig sedan jag sist skref Dem till, läst åtskilligt och skrifvit icke så litet. Bland det förra har varit Grundtwigs Mythologi, om hvilken jag förut blott tagit flygtig kännedom. En underlig bok, full af geni och vanvett. Att det sista alltid skall hänga vid det första! Att detta aldrig kan få vara rent och obesmittadt! Eller kanske är det blott för medelmåttans gåsögon som geniet tyckes hafva sin skefva flygt. Kanske dömmer man sig sjelf i och med detsamma man dömmer geniet.

— — — — — — — — — — — — — — —

16/11 1837.

[Söndagsmorgon] är gerna för mig en mycket behaglig tid och upptages merendels af arbeten, som för mig äro de käraste.

— — — — — — — — — — — — — — —

Jag hade redan af *Dagen*[1] — det enda danska blad som jag har tillfälle att läsa — sett att Molbech föreläser. Jag hade väl lust att då och då vara hans åhörare. Om historiens literatur hafva vi någon gång samtalat; aldrig, så vidt jag kan minnas, om historiens materia. Jag hoppas han utgifver sina föreläsningar, när de äro färdiga. För dem må han dock icke glömma sin historia. Det vore efter min öfvertygelse en stor förlust om den förblefve ofulländad. Den är icke tilltagen i större scala än att den kan fulländas, och dock i så stor, att den både som ett sant vetenskapligt arbete och som konstverk har intresse. Och sedan klarheten, genomskinligheten. »Die ist mir N:ro Eins» sade mig en gång en Tysk. Vi hafva desto värre, med all vår goda historiska litteratur, icke något arbete af samma halt. På Geijers Svenska Folkets historia kan ingen sätta större pris än jag. (Vi hafva någon gång talat derom). Men den är väl mycket sibyllinsk. Man behöfver i förväg känna en del svensk historia för att förstå den rätt. Den är, såsom allt hvad Geijer skrifver, dunkel och sväfvande. »Men dunklet hos Geijer», säger Tegnér, »kommer af djup, ej af grummel. Det har samma skäl som verldshafvets dunkelhet. Geijer lider af hvad man kan kalla geniets fullblodighet.»

3/12 1837.

Jag har en af mina behagliga söndagsmorgnar . . . Det är i dag första adventssöndagen. Det gamla kyrkoåret har slut. Ett

[1] Betydande dansk tidning, redigerad af RAHBEK, THAARUP m. fl.

nytt nalkas med jul, med påsk, med vår. För det gamla har jag mycken godhet, liksom i allmänhet för den förflutna tiden. Men det nya är mig ock välkommet. Jag är viss att, om jag lefver, skall det, liksom det gamla gjort det, lära mig mycket och gifva mig mycken sann glädje. För att vinna dess gunst vill jag i dag välkomna det med en predikan. Om ett par timmar begifver jag mig till mitt kära Upåkra. Mitt ingångsspråk skall blifva: De skola alla komma från fjerran länder, frambära guld och rökelse och Herrans lof förkunna. Och i anledning deraf vill jag visa Hvaröfver en christen gläder sig när han hör sin andlige konungs ankomst förkunnas. Han gläder sig öfver konungen, såsom den der redan är kommen och frälsat verlden; han gläder sig åt konungen, såsom den der dagligen kommer och skänker nåd, frid och helgelse; han gläder sig ändtligen åt konungen såsom den der skall komma för att dömma. Och så vill jag ock gläda mig med mina goda Upåkrabönder.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Jag är fullkomligt väl och förnöjd. Mitt arbete går behagligt och lätt framåt. I går afton lade jag sista handen vid en bagatelle, som skall skickas Dem så snart jag får någon lägenhet. Några dagar förut hade jag slutat en afdelning af mitt större arbete. I morgon börjar en ny, ny nästan också för mig sjelf och således fordrande nya studier. Dessemellan embetssysslor, som i synnerhet vid denna tiden hos oss äro många och besvärliga. Vi hafva nu vår examenstid. Jag är mindre i sällskap än förr; jag dricker en kopp the mellan kl. 6 och 7 och går derpå hem till min lampa och min kyrkhistoria, . . . och der sitter jag till omkring kl. 10, och derpå nyttjar jag min ögonspiritus och somnar och kl. 5 är jag åter vid arbetet. Jag kan icke säga Dem huru behagligt detta lif är mig och huru rädd jag är att det genom någon min oförnöjsamhet skall taga slut. Är vädret dertill klart, luften icke för grå, och får jag syn på någon stjerna, när jag går till mina fönster och tittar ut, så är mitt humeur det aldrabästa och ingen punkt i mitt hjerta är tom. Sådana äro mina morgnar och aftnar; om dagarne är icke värdt att tala: vi hafva knapt några dagar och det lilla vi hafva upptages af föreläsningar, spring på biblioteket, besök af studenter o. d., som heldre kunde vara borta, men dock icke kan vara borta och således också måste påpassas.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Rothe, Anfänge der christlichen Kirche, Wittenberg, Zimmermann 1837. Hvarken med bokens tendens i det hela eller med en

del detaljer är jag fullkomligen nöjd, men den är mycket rik på ideer och innehåller mycket, som förtjenar all uppmärksamhet. Molbech bör icke förbise den, hvilket lätt kan hända, då dess titel är så rentaf theologisk och dessutom lofvar föga nytt. Hela massan af boken, hvilken inlåter sig i patristiska detaljer och är temligen dryg, behöfver M. icke genomgå. Författarens hufvudåsigt finner han utvecklad inom de första 138 sidorne. Jag förmodar, att boken redan finnes på kungens bibliothek. I annat fall kan den fås hos Mynster, på hvars bord jag såg den sistl. September månad .... Således har De åter en portion boksnack. Men De må också icke göra Dem beredd på annat, då De inlåtit Dem i brefvexling med en bibliothekarie.

— — — — — — — — — — — — — — —

21/12 1837.

Det gladde mig innerligt [i Deras sista bref] att se Dem sund och munter. Var icke rädd, att hvad De säger mig om Dem sjelf förefaller mig långt och besvärligt. Tvertom äro just dessa styckenen (!) af Deras bref för mig de käraste. Hvad De gör och tänker, huru de lefver och röres omkring den gode Molbech, huru De verkar i Deras för mig så väl bekanta omgifning, huru Deras goda och ädla själ öfverallt uppsöker det ädla och goda och öfverallt blott återgifver detta, derom må De skrifva; det hörer jag gerna. Hvem kan skrifva något classiskt stort, något ohördt genialiskt? Finge intet annat sägas, så borde de flesta af oss vara evigt stumma. Nu sjunger hvar och en fågel med sitt näbb, och den sjunger icke illa, som sjunger af ett rent hjerta och ett Gudi hängifvet sinne. Var viss att så slätt jag förstår annan musik, så väl förstår jag denna och så ljufligt klingar den i mina öron. Förmena mig icke denna förnöjelse. Förtälj för mig Deras inre och yttre hvardagslif, Deras stora och lilla sorg och glädje, Deras erfarenhet af menniskor och Deras erfarenhet af Dem sjelf, och var öfvertygad att hvad som är en glädje eller tröst för Dem att läsa, det är för mig en ännu större glädje och tröst att höra. Jag gör till Dem denna bön icke för Deras skuld, utan för min, och då de så gerna uppfyller andras önskningar, så vet jag att icke min blifver ohörd.

— — — — — — — — — — — — — — —

Jag har från morgon till afton sutit i examina. Den största delen af förra veckan användes i cathedralskolan, der jag måste

tjenstgöra för Biskopen. Jag bör dock icke förtiga, att jag hade mycken tillfridsställelse. Af 115 ynglingar syntes de fleste välartade och vakna. Många tycktes äfven lofva ganska mycket. Deras kunskaper voro också rätt goda. Vår närvarande Rector[1] är en utmärkt skollärare och har förstått att också bringa de öfriga lärarne till en verksamhet, som hos lärjungarne bär goda frukter. Hela denna förrättning gaf alltså anledning till rätt mycken glädje. Det är icke första, men väl femte eller sjette gången jag fullgör den samma. Jag är således väl bekant med en stor del af ynglingarne och några af dem har jag med förnöjelse följt ända från deras inträde i skolan. Det har ett eget intresse med sig att på detta sätt följa en ung menniska, utan att han sjelf märker det. Många, kanske den största delen svika de förhoppningar de till en början gifva, andra lofva litet, men hålla mera. Jag har några älsklingar, af hvilka jag väntar mig det aldrabästa. En sådan har i dessa dagar blifvit student: jag är rädd om honom som om min ögonsten. En annan äldre — han är icke uppdragen vid skolan i Lund — blef i går prest och ingår äfven vid universitetet. De skall se honom, om De nånsin mera kommer till Lund. Ett renare fromare ansigte kan icke finnas. Han påminner om det ansigte, som i målning plägar gifvas åt Honom, som var mensklighetens urbild och fulländning. Må min unge vän hafva framgång och välsignelse! Må han verka mycket godt! Han behöfves väl. »Säden är mycken», var det ord, med hvilket vår gamle biskop i går tilltalade dem, som blefvo ordinerade till prester.

— — — — — — — — — — — — — — — —

..... en man, till hvilken jag står i mångfaldig förbindelse, håller på att lemna detta jordiska.... En stor, af mig mycket afhållen familj försättes derigenom i sorg och till en del äfven i bekymmer. Då den krets, i hvilken jag dagligen umgås, tillhör denna familj, så är väl ingen julglädje att förvänta. Härtill kommer ett enskilt bekymmer. Mannen är ägare af det hus, i hvilket jag bor. Dör han, så blifver huset utan tvifvel såldt, och jag och mina böcker och min kyrkhistoria och min lampa äro husvilla. Jag bequämer mig väl aldrig att köpa hus, och någon så god lägenhet som den jag har, får jag väl aldrig att leja.

Lund $^{31}/_{12}$ 1837.

Huru gör jag med häftet af Nordisk Tidskrift? Det gör mig ondt att Deras exemplar skall blifva defect. Vid sådant svider

[1] Karl Gustaf Berling (1809—63).

en bibliothekars hjerta. Men jag kan icke skicka det tillbaka. Mitt öfverloppshäfte kan De kanske begagna. Det kommer således vid tillfälle.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Af *Lyckens Yndling*[1] har jag läst något mer än hälften för »mina Fruar». Temligen upptagen och några aftnar utbjuden i större sällskap har jag icke hunnit att läsa allt. Början är liflig; längre fram någon diplomatisk »Kedsommelighed». Sedan tyckes det åter blifva lifligare. Jag stannade sist midt i Lublinskys kärlekshistoria. På slutet är jag, efter hvad De sagt mig, mycket nyfiken. Mina åhörarinnor visa sig mycket hänrifna af boken och tacka mycket den okända som sändt den.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Hvarmed arbetar [Molbech] nu? Från föreläsningarne är han väl under julen fri. Jag ser af Dagen, att han åter utgifvit en Julegave. Min har jag ännu icke kunnat skicka Dem. De vill få se huru jag tagit skatt af Deras mans, och tillika några spår af mitt Septemberarbete hos Dem. Nästa jul kommer jag väl med något dylikt. Det är ju comiskt, att begge bibliothekarerne gå omkring och utdela julförlustelser åt barn. På det att den svenske icke dermed skulle väcka för mycken undran, har han skyddat sig med Deras mans auctoritet.

— — — — — — — — — — — — — — — —

[Utom ett par tre dagar i julen] har jag varit hemma och arbetat; det sista temligen flitigt, hvarföre ock något blifvit uträttadt. Jag har haft några rätt behagliga morgonstunder. Mitt the har jag låtit inkomma just vid soluppgången. Och så har jag satt mig framför ett af de fönster, som äro vända åt öster, och sett solen i ansigtet och låtit den skina mig i ansigtet och druckit mitt the och varit glad åt den klara, ljusröda morgonhimmelen, och åt det hopp att den också för Dem, fastän något längre fram åt dagen, skulle vara klar och välgörande.

Mannen, som jag sist skref om är död. Enkan säljer egendomen på landet och flyttar in till Lund. Jag tror dock att hon har nog af nedra etagen i det hus, der jag bor, och att jag får behålla min lägenhet. Så mycket bättre; bättre också derföre att De nu vet hvar jag bor, och att De kanske icke kan uppsöka mig, om jag flyttar.

— — — — — — — — — — — — — — — —

[1] Berättelse af Andreas de Saint-Aubain (pseud. Carl Bernhard), utkom 1837. Se H. Schwanenflügel, *Carl Bernhard* (1895).

Lund $^{14}/_1$ 1838.

»Lykkens Yndling» har jag naturligtvis längesedan slutat. Den läses nu af min lilla rara ryttmästerska, som icke tillbragt julen i Lund och således icke fick höra den. Hon är vid slutet och sade mig i går att boken »för sitt ena par förälskade har kärlek till tio sådana». I öfrigt har den visst ingen anstöt väckt, utan tvertom förnöjelse. Sjelf tycker jag om den för dess varma, sydländska, jag skulle nästan vilja säga spanska ton och dess simpla oinvecklade machineri. En af Deras anmärkningar var också min, och dessutom kan väl ännu mycket mera vara att på boken utsätta. Mycken tack för noterna[1]. De ökade i någon mån bokens intresse. Vet man alls intet om författaren? Man har ju ännu några noveller af samme C. Bernhard? — Boken återgår med en Lundenser, som i dessa dagar reser till Köpenhamn. Mellan Malmö och K. är nu ingen fart.

— — — — — — — — — — — — — — —

Det börjar att blifva för galet med nykterheten hos oss. Man predikar nu om bränvinet. Den som har det i sitt hus, har en afgud, som öfver huset och alla dess invånare bringar evig fördömelse. Den som bjuder bränvin åt en menniska, bjuder henne till helvete; och mera dylikt. Vi svenskar kunna nu aldrig hålla måtta, hvarken i nykterhet eller fylleri. Jag är i färd med att skrifva mot den nya galenskapen. Jag kan göra det, då säkerligen ingen anser mig vara en patron för dryckenskapen. Förnuft är i detta som i annat dock det bästa.

Lund $^{21}/_1$ 1838.

Ja, jag hade gerna varit hos dem både i Deras lilla och i Deras större sällskap. Och ännu heldre hade jag sutit bakom dörren och lyssnat på Deras samtal med den herrlige Mynster. Till vedergällning skulle De fått lyssna på ett samtal mellan honom och mig. Jag tänker, vi skulle väl kommit öfverens om den också för mig mycket käre Johannes. Jag är viss att Mynster lika så litet som jag och De vill uppoffra honom. Och äfven om man skulle tvingas att uppoffra något af det utvärtes, icke är derföre Johannes uppoffrad, och än mindre den Christus, som hos Johannes talar. Det har alltid synts mig, som fäste man för liten uppmärksamhet vid

[1] Jfr Julius Salomon, *Carl Bernhards »Lykkens Yndling»*, i *Danske Studier*. 1905, s. 115 f.

denna omständighet. Christi ord, de må stå hos hvilken evangelist som helst, hafva något så slående, så öfvermenskligt, att den som öfverhufvud ser något gudomligt hos menniskorna och i tiden, icke kan misstaga sig om deras ursprung. Men äro nu orden af Christus och, såsom varande af honom, gudomliga, så ligger det mindre vigt på de mellanpersoner, genom hvilka de kommit till oss. Att en af dessa mellanpersoner varit Johannes, den lärjungen som låg vid Jesu' bröst, det är efter mitt förmenande fullkomligen säkert. Jag känner temligen väl hvad som deremot blifvit anfördt och kan anföras. Scharlings[1] afhandling har jag väl icke läst, men jag hörde i sommar af honom sjelf ungefärligen hvad riktning hans undersökningar tagit. Men om jag också vore af en annan mening, jag skulle icke deraf finna mig mycket störd. I Johannis evangelium har jag säkrare Christus än Johannes. Den som hos Johannes talar, kan icke vara mer än en, denne enes ord må sedermera hafva kommit från hvilkens läppar som helst. Frågan huruvida de kommit från Johannis eller någon annans, är blott en lärd fråga, såsom sådan icke ovigtig, men ingalunda af den natur, att den, besvarad på ett visst sätt, behöfver betaga den, som fästat sitt hjertas kärlek vid Johannis evangelium — och hvem har icke gjort detta? Johannis evangelium var för så olika män som Newton, Fichte, Hegel, Herder det högsta — att den, säger jag, behöfver betaga en sådan föremålet för sin kärlek. Denna kärlek hvilar sannerligen på bättre grunder, än att de af lärdomen, äfven den skarpsyntaste skulle kunna omstörtas.

Lund 1/2 1838.

Jag har ännu mycket att säga Dem, om mina arbeten, mina författareplaner, mina föreläsningar (jag har i dag begynt sådana), om ett nytt hus deri jag börjat förtroligare umgås (Baron Gyllenkroks[2]) och mera dylikt; men jag hinner ej.....

Mera kanske om Söndag, i fall det då är mig möjligt. Men jag predikar troligtvis då. Texten är Jesu framställande i templet och Simeons lofsång vid Jesu åsyn. Jag vill i anledning deraf tala om den Christne i templet, hvad som förer honom dit (väntan efter Israels tröst, såsom det heter i evangelium), hvad han der finner

[1] Professor Carl Emil Scharling (1803—1877), jämte C. T. Engelstoft utgifvare af *Theologisk Tidsskrift*.

[2] Öfverstekammarjunkaren Axel Gustaf G. (1783—1865), gift med Magdal. Beata Fock (1788—1862).

(Jesum) och huru han begifver sig derifrån (med tack och lof). Det kan alltså hända att jag icke skrifver förr än i dag åtta dagar.

Lund 4/2 1838.

Jag har ett nytt arbete — i tankarne. Längre har jag icke dermed hunnit. Min kyrkhistorias första band skall först vara färdigt. I morgon börjar tryckningen. O att jag kunde säga detsamma om sista bandet! Jag skulle då vara nära att sluta ett godt dagsarbete. Under det det första bandet tryckes, skall jag hålla föreläsningar. I theologien har man alltid lagt en mycket stor vigt på det man kallat läran, på vissa satser, vissa begreppsbestämningar. Onekligt förtjena också dessa uppmärksamhet. Men äfven annat förtjänar en sådan. Det sätt hvarpå christendomen gjort sig sjelf till ett samhälle, en kyrka, de sociala gestalter, i hvilka christendomen uttrycker sig, synas mig icke mindre vigtiga. Känner man dessa, sådana som de nu finnas, så känner man visserligen icke allt af christendomen, men dock en mycket betydlig del. Jag har begynt att i föreläsningar framställa dessa, att läsa om *Christna kyrkans närvarande författning*; eller rättare, jag har lofvat att läsa härom. Ännu äro nemligen inga studenter samlade och på första föreläsningstimmen (i Thorsdags) blott annoncerade jag min plan. Jag har begynt att utarbeta ett utkast, som jag under föreläsningarne kan följa. Det är min afsigt att framdeles, när lust och tid skänkas mig, utföra det och lemna ett arbete, som jag skulle vilja gifva något intresse icke så mycket för de lärde, som för enhvar bildad, hvilken har sinne för christendom och historia. I framtiden får De således icke blott höra mig tala om min kyrkhistoria. Jag får ännu en fix idé. Der blir någon omvexling i min barnslighet. Min bok den christna kyrkoförfattningen blir den andra stående artikeln i mina discurser. En handbok i liturgien — jag tror vi talade derom under vår resa i somras — ligger ännu i bakgrunden. Jag svarar Dem dock icke för att den icke en dag rycker fram och blir den tredje. Men dermed skall det ock vara punkt och slut. Jag vill icke räkna några smärre uppsatser, som då och då framslunga sig, såsom den hvilken nu tryckes. Till sådan liten barnslighet är jag berättigad.

Jag nämde ju i mitt sista att jag börjat något förtroligare umgås i Baron Gyllenkroks hus. Jag går dit en eller ett par gånger i veckan, dricker the, talar en timmes tid med de grundhederliga och välvilliga menniskorna och anmodas alltid att komma snart tillbaka.

Baronen är i så hög grad aktningsvärd som man genom ärlighet, välvillighet och godhet kan vara det; men derjemte temligen enfaldig och obildad. Genom vana att umgås med menniskor och genom sin mildhet och godhet öfverskyler han dock förträffligt sina svaga sidor. Baronessan är ett mycket utmärkt fruntimmer, ehuru väl mycket utrustad med den franska bildning, som en tid ägde så högt värde i Sverige. Finner man intet annat i deras hus, så finner man menniskovärde. Och ett hus, der man finner sådant, bör man icke undvika.

Jag har äntligen gjort bekantskap med den unge Ehrenborg, hvilken Molbech håller så mycket af. Jag träffade honom för ett par dagar sedan på en bal, som min svärjande ryttmästare och min fina ryttmästerska gåfvo. Vi talade mycket om Molbech och äfven om Dem, som han råkat i Köpenhamn. Han bad mycket helsa Molbech. Jag finner som Molbech och De att han är en nätt, anspråkslös och i det enskilta lifvet visserligen rätt älskvärd ung man.

Den stackars Fru Westerström har i dessa dagar visst mycken sorg. Hon har en bror som är prest i närheten af Landskrona. Han hade en ung, vacker, god hustru, hvilken i dessa dagar är död — af koppor — från fyra små barn. Huset är fattigt, pastoratet ett af de slätaste i Skåne. Utom sorgen, som dödsfallet vållat Westerströms, få dessa visst emottaga något af barnen. Westerströms hus tåler knapt flera barn än de egna. Det yngsta af de moderlösa är 8 dagar gammalt.

Lund 4/2 1838. Efterskrift.

Jag är tillbaka från Upåkra innan brefvet förseglas. Jag är nöjd med min dag, ehuru jag en gång legat i snödrifvorne. Här är mycken snö. Mitt predikande gick väl. Då jag sagt Dem mitt ämne och De har en svensk psalmbok, må De ock veta min hufvudpsalm. Det var N:o 324, en herrlig gammal psalm af en Gustaf Adolphs hofpredikant. — Dagen var en af de skönaste vinterdagar man kan öfverlefva. Omkring hundrade bondslädar höllo vid den ena kyrkan. Den var proppfull af menniskor. Snön ger liflighet åt folket; alla vilja ut på släde. Detta nöje lemnas Skåningarne så sällan, att de ifrigt begagna det när det kommer. Jag är som bönderna. I morgon gör jag kanske en slädtour till Malmö — för att utforska isen.

Lund 18/2 1838.

Jag kommer hem från en temligen lång spasertour, som jag gjort sedan jag spisat middag. De vet att vi i Lund spisar temligen tidigt. Solen var alltså högt på himlen, när jag gick ut. Jag gick åt norr, för att hafva vinden på ryggen och solen i ansigtet på hemvägen. Detta hör till mina vanliga beräkningar, liksom det i allmänhet hör till min lefnadsphilosophi att så snart som möjligt afgöra det minst behagliga i lifvet. Ett godt slut, en god hemväg är alltid att eftersträfva. Sådan var min i dag. Solen skinte mig varmt i ansigtet, oaktadt det i sjelfva verket är temligen kallt.

— — — — — — — — — — — — — — —

Det förnöjer mig mycket att de gode Herrarne Engelstoft[1] erindrar mig. Säg vid tillfälle dem och Deichmanns[2] och Hohlenbergs[3] och Scharlings och Viborgs[4] och flera att jag alltid med aktning och tillgifvenhet tänker på dem.

Raumer[5] har utgifvit två slags bref om England, några äldre rent historiska, förmodligen de af Ewerlöf[6] menade. Jag känner dem icke noga. De förekommo mig icke rätt vigtiga; äro dessutom icke fria från manér och någon affectation. Bättre behagade mig några senare politiska. De lemna en mycket redig och klar underrättelse om det närvarande England. För Dem äro de väl dock för torra med alla utläggningarne af engelska kornlagarne, fattigväsendet, parlamentsreformerna och mera dylikt. Jag lofvar Dem således hvarken af den ena eller den andra Raumerska skriften någon rätt stor förnöjelse.

Jag skäms att jag känner Byron så litet. Och jag vet knapt när jag bättre skall lära känna honom. Men Deras omdöme är ock Thomanders. Denne sätter ett oändeligen högt pris på den engelske skalden och gifver honom en af de aldra högsta platserna bland alla tiders poetiska högheter. Han är ock Tegnérs heros. De ser således att De också hos oss har dem, som dela Deras tillgifvenhet.

Jag är öfverlastad af correctur och andra göromål. Tryckningen går temligen raskt. Af manuskriptet återstå 3 eller 4 ark, hvilka

---

[1] Biskop Chr. Th. E. (1805—89) och historikern L. E. (1774—1851).

[2] Bokförläggaren J. D. (1788—1853).

[3] M. H. H. (1797—1845), teol. professor.

[4] Carl V. (1783—1844), professor.

[5] Tyske historikern Friedr. von R. (1781—1873) utgaf *England im Jahre 1835* och *England im Jahre 1841* (1836—42).

[6] Frans Anton Ewerlöf, generalkonsul och författare (1799—1883).

dock väl knappast behöfvas förrän i början af Maj, då de ock, om allt går väl, skola vara i ordning. Den del som tryckes går nog inemot till 40 ark. Materialierna dertill voro för det mesta färdiga, då vi sist träffades. Redactionen har skett sedermera. Så är det icke med det följande. Dock kommer tid, kommer råd. Jag gläder mig åt arbetet och önskar blott att tryckningen af första delen icke måtte upptaga för stor del af min sommar, hvilken jag ville använda till annat. Mer än 2 ark kan icke medhinnas i veckan: 40 ark göra 20 veckor. Det ser således ut som jag först in i Juni skulle vara färdig. Får vara, blott jag blifver färdig med något som duger.

Lund 22/2 1838.

Vi hafva i dag emottagit en sorglig post. Nästan hela Wexiö stad är afbränd. Biskopsgården är väl frälst, men Tegnérs svärson, en Baron Rappe, har förlorat ett stort hus och mycket af inboet. Likaledes en annan Tegnérs nära slägtinge. Och hundratals andra äro utfattiga och husvilla i denna stränga vintern. Jag liksom andra Lundenser hafva åtskilliga goda vänner i Wexiö, som mistat allt sitt. Underrättelsen är således för oss en verklig sorgepost. Gud styrke och hjelpe de olyckliga! I biskopsgården äro så många härbergerade, som der kunna få plats. Vid sådana tillfällen är Tegnér en man, oförsagd, oegennyttig, stark. Jag är viss att han efter detta skall blifva dubbelt kär för Wexiöboarne. Må han blott hafva tillfälle till allt det goda han säkert vill uträtta.

Lund 11/3 1838.

Det var kallt i dag att predika, kallare än jag förmodat. Solen uträttar ännu icke mycket mot den skarpa östanvinden. Dock var himmeln klar och åhörarne temligen många och uppmärksamma; hvilket alltid försätter mig i en god stämning. Dertill uträttade jag en god gerning. Jag öfvertalade bönderna till ett sammanskott för de brandskadade i Wexiö. De 2:ne nästföljande söndagarne skall det upptagas. Jag hoppas erhålla 50 à 60 Rd:r b:o; visserligen blott en smula, men små smulor äro också bröd, säger ett svenskt ordspråk. Wexiöboarne hafva redan fått mycken hjelp. Malmö har ensamt gifvit omkring 4000 Rd. b:o (omkring 3000 Riksbankdaler); Lund 1200. Likaledes andra städer icke obetydligt. Vid sådana tillfällen utöfvas här mycken frikostighet. Tegnér har gjort hvad jag förmodade. Han har under nödens svåraste tid härbergerat och

födt omkring 70 personer; dessutom skickat lifsmedel till en mängd som på andra ställen fått tak öfver hufvudet. Derigenom hafva hans matförråder för vintern i det närmaste blifvit uttömda. Jag såg i anledning deraf ett bref till hans son, fullt af skämt och godmodighet. Det som är sorgligast för Tegnér är att elden utkom i hans svärsons hus, troligen genom en drängs vårdslöshet. Värdet af de nedbrunna husen går till 300,000 Rd. b:o. Dessutom en mängd lösbo och victualievaror. En min bekant, Lector vid Gymnasium (gift med en ung, intagande quinna, från Lund, hvilken jag confirmerat) har förlorat allt sitt, hvartill hörde ett icke obetydligt parti säd, hvarpå han skulle föda sig till nästa vinter. Vi hafva för honom föranstaltat ett särskilt sammanskott i Lund. Nöden har i dessa dagar ökats i Wexiö. Kopporna hafva der börjat att grassera. Så trångt som nu alla måste bo, kommer visst sjukdomen att göra stor förödelse. Jag säger än en gång: Gud hjelpe de beklagansvärde.

Lund $^{18}/_{8}$ 1838.

.... jag är vid en hvilopunkt i arbetet. Af det första återstår icke mycket. Jag ser slutet, De må tro att en sådan syn är en fröjd. Vore nu så väl allt tryckt. Men också det skall gå, vill jag hoppas, och jag har en ledig och glad Juli i perspectivet ....

Jag läser nästan intet om dagarne, uthaspar blott ur mig och böcker hvad jag der kan uppsöka; är derföre temligen tom. Det sista jag läst äro de småstycken af Geijer, som jag menar jag sist omnämde. Jag har nu fått dem och skickar Dem snart. Nätta, kära småting, genomblixtrade af några få stora tankar. Det sorgligaste är att de utgifvas af — penningbehof. Mannens finanser lära vara miserabla och derföre trycker han allt hvad han kan finna i sitt skrifbord. Det är dock i mera än ett hänseende godt, att en literatör skaffar sig också en borgerlig och oeconomisk sjelfständighet. De finner lätt att jag härvid i tankarne prisar Molbech och den som så förståndigt rättar sig efter hans principer och hjelper honom att utföra dem. Tro mig, jag lärde i detta hänseende åtskilligt af hvad jag sistledit år hos Dem såg och hörde.

Lund $^{1}/_{4}$ 1838.

.... mitt bokskrifveri är slutadt; mitt första band är färdigt i handskrift. Redan i förgår skedde detta. I går ordnade jag mina böcker och papper, hemskickade det fremmande, ställde det egna på behöriga ställen, och fick allt rent och ordentligt, såsom jag gerna vill hafva det ....

Det har sitt stora behag med sig att se ett arbete, som upptagit en lång tid och kostat en del möda, närma sig sitt slut. Men efteråt komma betänkligheterna, jag kan väl säga tomheten. Så länge jag sträfvade efter förmåga, tyckte jag att jag gjorde något; nu börjar det redan synas mig, som hade jag, såsom Goethe någonstädes säger, spelat om toma nötter med toma nötter; som vore det arbete, hvilket framkommit, på långt när icke värdt den tid derpå blifvit använd. Öfverhufvud går det mig alltid på samma sätt. Min vilja är temligen god; mitt sträfvande likså: men när allt är färdigt, så finner jag att jag är en stympare, och att jag borde vara mycket bättre och göra något mycket bättre än hvad jag är och gör. Och så har jag ingen ro, förr än jag kastat mig in i ett nytt arbete, med hvilket det då går på samma sätt. Jag tröstar mig likväl dervid med några vackra och väl äfven sanna ord af Geijer: »Trohet i bemödande är det bästa hos menniskan. En redlig arbetare är Guds ädlaste verk. Lefve arbetet! Lefve arbetaren!»

Sedan jag nu slutat att skrifva, skall jag väl läsa något. Jag vet knapt riktigt hvad. Jag skall väl taga för mig några resbeskrifningar. Skrifter af detta slag hafva alltid haft för mig ett intresse. De visa för mig menskligheten i så oändligt många olika gestalter, och detta lär mig att icke sätta för stort pris på den gestalt, som den för mig sjelf äger. Öfverhufvud skulle vi kanske vara bättre än vi äro, om vi gjorde oss mera bekanta med det fremmande, om vi mera satte oss in i det, som för andra är vigtigt och hufvudsakligt, med ett ord, om vi vore litet mindre menniskor än vi äro. — Dessutom har jag lagt undan och skall kanske nu framtaga en icke liten samling af skrifter, som angå ett enda ämne: Jesu lefverne. I de sista tiderna hafva theologer och philosopher af de mest olika skolor och systemer dermed sysselsatt sig. Deras hufvudtendens och resultater känner jag någorlunda, men jag skall väl också följa dem i detaljerna. Rätt mycket lofvar jag mig dock icke af denna läsning. Jag väntar mig dels väl mycken prosa, och dels, hvad som i detta stycke är ännu värre, väl mycken poesi. Historikerna öfverflöda på det första, philosopherna på det sista. Dock har denna literatur två eller tre namn, som stå högt i min opinion; bland dessa en Heidelbergerteologs, Ullmanns. Jag lärde känna mannen sjelf för 3 år sedan, och kände mig starkt dragen till honom. Kanske något mera härom en annan gång. Då De en gång låtit Dem införas i min studerkammare, släpper jag Dem ej, förr än De sett hvad som der upptager mig.

Wexiö har fått mycken hjelp. Medlidandet har nästan varit större än vanligt. Jag utklipper ur en tidning och skickar Dem Tegnérs vackra bön till Smålands presterskap om understöd för de lidande. Från vår lector har jag i dag bref; han tackar kända och okända välgörare.

Lund 12/4 1838.

Från ett något underligt sällskap, eller rättare, från tvenne sådana kommer jag på ett besök till Dem. Jag slutade i går en resa i Turkestan och Bockara med Engelsmannen Burnes[1], och i dag har jag följt en annan Engelsman, A. Smith[2] på en resa bland Hottentotterna i det inre af Syd-Afrika. Det ser dock der annorlunda ut än hos oss. Och likväl hafva vi äfven der medmenniskor, bröder. Men huru olika äro de icke sinsemellan. Asiaterna stolta, nobla, bildbara; Afrikanarne baksluga, menniskofientliga, i ordets egentliga mening blodtörstiga. Och dock få icke ens dessa förskjutas ur det menskliga samhället. Mycket prisvärda bemödanden användas för att skaffa dem någon bättre intelligens och någon renare moralitet. Jag har en landsman, som i en mängd af år arbetat som missionär bland Hottentotterna. Tillhörande Herrnhuterförsamlingen har han i dess tjenst som biskop förestått en mängd christna församlingar i Syd-Afrika. Jag mins honom blott dunkelt; han utgick ur Malmö skola, då jag der ingick. Sedan hafva våra vägar varit olika. Nu återfinner jag honom till min stora glädje i Smiths berättelse. Hans verksamhet och nit berömmes. Hvem önskar icke honom och alla hans medarbetare den bästa framgång? Hvem gläder sig icke åt de segrar som på dessa fält vinnas.

Också jag står på en missionsresa, men Gudskelof, icke till Hottentotterna, utan till mina goda ärliga Upåkrabönder. I morgon, skall årets confirmerade ungdom för första gången emottaga den heliga nattvarden. I söndags hölls confirmationen. Jag verkställde den icke sjelf i år. Min förträfflige medhjelpare, som meddelat undervisningen, höll äfven confirmationen. Ett par dagar förut var jag tillstädes vid det sista enskilta förhör, som anställdes med barnen. Det var mig en stor förnöjelse att se och höra dem. Jag tänkte dervid på Dem och önskade Dem tillstädes, för att deltaga i min glädje. Jag vet hvad förnöjelse De kan erfara vid åsynen af en menskligt ren och hoppgifvande ungdom. Min var verkligen sådan.

---

[1] Sir Alexander Burnes (1805—41).

[2] Sir Andrew Smith (1797—1872).

Af 23 barn voro blott 3 eller 4, hvad kunskaperna beträffar, under medelmåttan, och äfven dessa visade mycken fromhet och god vilja. De flesta hade rätt försvarliga och några mycket vackra kunskaper. Till ett sådant resultat kunde vi icke komma om vi icke använde både stränghet och flit. Den första visas på det sätt att man excluderar, genast vid undervisningens början, dem som äro alltför dåliga. Då en sådan exclusion anses som en stor skam, söka föräldrar och barn genom all möjlig ansträngning att förekomma den. Fliten kommer naturligtvis hufvudsakligen i fråga vid undervisningen. I detta hänseende kan jag icke nog berömma min medarbetare. Han är lika så oförtruten som samvetsgrann. Jag litar på honom såsom på den bäste. I morgon få alla barnen nattvarden. Jag reser sjelf ut och väntar mig en rätt skön dag. Må den ock vara en välsignelserik dag för de unga, som då göra sitt inträde i lifvet.

— — — — — — — — — — — — — — —

Till andra bestyr har nu äfven kommit en ny flyttning af bibliotheket. Vi måste nu för ett års tid inrymma det i kyrkan. Början är härmed redan gjord och i nästa vecka fortsätta vi arbetet. Detta och hvad annat som upptager mig skall dock icke hindra mig från att tänka på mitt lilla Upåkra och anläggningarne der. I nästa vecka vill jag börja att grafva och plantera. Detta skall blifva min vårförlustelse .... Sommaren kan jag, så vidt jag nu derom kan yttra mig, använda nästan huru och hvar som helst. Mot slutet af hösten vill jag gerna till Stockholm. För mitt kyrkhistoriska arbete behöfver jag att komma dit och der tillbringa en vinter. Sker det icke i år så vet jag icke när det skall ske. Nästa år och det derpå följande ger mig bibliotheket och dess nya lokal fullt opp att göra. I år måste allt hvila der, för nybyggnadens skuld. Ännu är dock ingenting bestämdt. Jag blott tänker, önskar, utkastar lösa planer. Innan något verkställes, har vi många gånger talats vid i bref och någon gång kanske muntligen.

Lund 16/4 1838.

Äntligen kan jag återsända Dem Deras bok, med många tacksägelser för lånet.

Ett par andra småting medfölja; således »den blå boken af Geijer», i hvilken De finner mycket vackert (t. ex. stycket sid. 19), något torrt, och något obetydligt; och ett nytt poem af Tegnér. Också en liten bok af mig, i hvilken De träffar gamla bekanta. Slutligen en literaturuppsats, af hvilken inledningen på sin höjd för Dem

är läsbar. Jag vill gerna sända Dem något, och sänder derföre sådant som för Dem är utan intresse. För välmeningens skuld ursäktar De ju barnsligheten.

Jag var åter i går (Påskdagen) i Upåkra. Sedan jag slutat mina predikningar anordnade jag ett och annat för min plantering. Jag tror jag får glädje deraf. Ännu är dock jorden för kall och våt att kunna bearbetas.

Lund 17/5 1838.

När jag får andra bref än sådana som angå affärer, när jag får bref af vänskap och tillgifvenhet, är det mig kärt att kunna se brefskrifvaren just i de tids- och omgifningsförhållanden, i hvilka han sysselsatt sig med mig. Det samma tänker jag önskas af dem, till hvilka jag skrifver, och så utmålar jag vidt och bredt hvar jag är och hvad jag gör och när min höghet nedlåtit sig att taga till pennan. Jag är allt för historisk att glömma min egen historia. Hvad jag hittills sagt, till en början utan afsigt att dermed försvara mig, är ju för mig det bästa försvar. Jag kan ju icke komma ifrån min egen dyrbara person. Jag ville tala till Dem och om Dem, och jag är ännu blott hos mig sjelf. De sade mig en gång, att alla herrar äro egoister; jag gaf Dem rätt, och jag måste göra det, äfven när jag utforskar mig sjelf. Och härmed må denna materia hafva ett slut.

— — — — — — — — — — — — — — —

Jag har dessa dagar haft ett slags sorg. De erindrar att jag talat om en yngling, som gifvit de bästa förhoppningar och af hvilken jag väntat mycket. För några år sedan besöktes hans föräldrar (hans far är en fattig embetsman i Malmö) af en bekant från Finland, en rik man. Denne vann tycke för ynglingen och har nu skrifvit att han helt och hållet vill sörja för hans framtid, om han vill komma till Finland. Föräldrarne våga icke afslå detta tillbud. Den sorgfria framtiden dårar dem. De betänka icke att bekymmer och besvärligheter göra en yngling godt. Och så låta de honom resa. Jag kan naturligtvis icke afstyrka det, än mindre förhindra det, men dermed är den plantan uppryckt åtminstone ur vår jord, der dock så litet vexer. Sådant kan man icke se utan missmod.

Lund 21/5 1838.

Ett nytt bestyr har i dessa dagar fallit på mig. Har jag nånsin nämt för Dem min gamle lärare i Malmö, en Rector och Professor Ahlman. Han är i dessa dagar afsomnad. Han lemnar 2

gamla systrar och en gammal bror, Theologieprofessor i Lund, efter sig; för öfrigt ingen. Brodren (Theologen) har också varit min välgörare. Jag är skyldig honom oändligen mycket. Han är för gammal och svag att sjelf göra anstalt om den aflidnes begrafning. Således har kan kastat hela detta bestyr på mig, och jag bär det med nöje, ehuru tiden är mig knapp. Dertill kommer ännu ett. Jag måste tala vid den bortgångnes graf. Jag har visst mycket att säga; jag kände honom till punkt och prick. Men under begrafningsomsorgerna och resorna mellan Lund och Malmö är det svårt att hafva sina sinnen samlade till författarskap. Det får gå så godt det kan; om Onsdag är begrafningen, först i dag har jag begynt att skrifva. I morgon tidigt måste jag till Malmö.

Lund 3/6 1838.

Då De är fast i föresatsen att icke komma hit, näns jag knapt säga Dem, att Tegnér kanske kommer. Han har i ett bref till B. Faxe låtit möjligheten framskymta. Jag har någon anledning att tro möjligheten blifva verklighet, ehuru ock annan att betvifla detta. Att De icke kommer skulle outsägligt gräma mig, om jag icke bestämdt räknade på att få se Dem i Ausås. Dit reser jag, så fort det låter sig göra, med Molbech, och tager denna gången ingen omväg.

Lund 17/6 1838.

Mina svåraste dagar äro nu i det närmaste förbi. Universitetsbestyren, hvartill höra, såsom det värsta, examina, slutas i dessa dagar. Man trycker på sista (33:dje) arket af min kyrkhistorias första del. Jag är också vid slutet af den theologiska tidskrift som jag utgifver jemte Thomander. Jag väntar således snart att hafva fred. Dock ger promotionen ingen sådan. Tegnér kommer; till min stora glädje. Stannar dock blott få dagar. Äfven några Tyskar lära väntas. Gud vet hvad de här kunna finna. Hela saken är dock i sig sjelf ett narrspel. Mig har den åtminstone aldrig uppbyggt och jag vore tusen gånger heldre i en vrå på landet.

Lund 24/6 1838.

I fredags kom Tegnér. Han har blifvit betydligt äldre och svagare, sedan jag för 5 år sedan såg honom. Han kan icke en gång dölja sin svaghet. Emedlertid synes den större än den är. De som förr känt honom mena att han betydligt declinerat, men jag kan

icke, som många andra, derföre visa honom mindre tillgifvenhet. Han har skrifvit några svaga vers till Biskop Faxe. Han har hållit några ännu svagare tal. Han har låtit undfalla sig några obetänksamheter. Härföre vända honom många, bättre och sämre, ryggen. Jag kan det icke. Jag har visst icke den glädje af honom som jag väntade; snarare sörjer jag, då jag i honom betraktar den ruinerade storheten. Men jag finner ännu hos honom oändligt mycket förträffligt och herrligt, och han skall åtminstone icke i mig finna en kallare vän än fordom. . . . . . .

. . . . . . Jag reser med Tegnér till Wexiö. Men blott på få dagar. Lördagen d. 30 d:s begifva vi oss åstad. Längre än till Lördagen till 7:de Juli kan jag ej vara borta.

Lund 1/7 1838.

Som De ser är jag ännu här. Tegnér reser långsamt. Han är i dag hos en Friherrinna Schwerin, der jag i morgon träffar honom, för att sedan med honom draga vidare. Förr än d. 6 komma vi icke till Wexiö. Jag har redan med honom dagtingat, att d. 10 om aftonen resa från Wexiö. Kortare kan jag icke blifva hos honom. Det håller hårdt att så snart slippa lös.

Lund 16/8 1838.

Min plan är följande. I denna och nästa vecka är jag upptagen af något skrifveri, som måste vara färdigt innan min stora resa börjas. Vädret är i alla fall icke gynnande för resor. Liksom förra året stormar och regnar det alla dagar. Måndagen d. 27 eller Onsdagen d. 29 går jag öfver till Köpenhamn. Mån- och Onsdagar äro ångfartygets ordinära dagar till Köpenhamn. Jag bärer ett eller annat smått arbete med mig och kan blifva hos Dem till omkring d. 5 September. Efter denna dag är hvarje timme mig dyrbar. För Stockholmsresan återstår mycket att besörja och jag ser i andan huru trångt och tungt allt blifver mig. Jag önskar knapt nu mera något annat än att jag väl vore i ro i Stockholm. Tanken om att skola för en hel lång vinter skiljas från Lund och Upåkra och utsigten till sundet och många goda och vänskapsfulla menniskor börjar allt att pressa hjertat. Dock det måste ske och här hjelper intet vemod. Jag hoppas De skall finna mig rask och glad, De skall finna »den gamle Reuterdahl» och att vi således skola tillbringa några dagar samman som för oss båda äro vederqvickande och stärkande.

[*Ur Molbechs almanack 1838.*

August. 29. Kom Dr. Reuterdahl hertil fra Malmö. (Han blev hos os til d. 8:de Septbr.)

1 Sept. Biskop Mynster, Overpræs. Kierulf, Deichmann, Engelstoft sen. og jun., K. Dir. Schönheyder og hans Broder, Hohlenberg, Rosenvinge, Forchammer, Madvig, Kirstein, Heiberg hos os t. Middag.

2 Sept. med Reuterdahl og min Kone om Midd. hos Heibergs.

4 Sept. med R. om Midd. hos Engelstoft.

5:te med Deichmann i Lyngby.

D. 6:te om Midd. med min Kone hos Hohlenbergs p. Frederiksberg.

D. 7:de om Midd. hos Clausen.

Den 5:te kom Prof. Brunius med hans Kone og Svigermoder, Fru Hellstenius med hendes Döttre, Ritmester Malmborg og hans Kone fra Lund hertil. Vi saae med dem Christiansborg Slot om Form. d. 6:te, og kiørte med Fröken Hansen ud til Frederiksb.

8:de Brev til Biskop Tegnér, som jeg fra Boye sendte dennes Oversættelse af Axel og Frithiof, med Dr. Reuterdahl, som reiste med Dampskibet til Malmö Kl. 3.]

Stockholm 4/10 1838.

Min resa gick någorlunda som jag i förväg bestämt den. Vid slutet af den andra dagen kom jag till Tegnér. Han var som i somras, snarare sämre än bättre. Att jag nu såg honom med mindre sorg kom väl deraf att jag kände honom. Jag hoppas numera alldeles intet af honom. Han är en stor ruin, som aldrig kan återställas. Han vet det sjelf; han sörjer deröfver; men han har hvarken physisk eller moralisk styrka att sätta sig emot sin totala undergång. Denna nalkas med stora steg. Om den skall inträffa under en häftig katastroph eller under det vanliga bortdöendet är svårt att säga. Det första kan lätt inträffa; det kan lätt hända, hvad han sjelf fruktar, att han blifver ursinnig och i en mörk stund — sådana har han många — gör slut på sig. Häftigheten af den passion[1] hvaraf han lidit, har aftagit, men följderna deraf äro svåra. Han tror sig vara bedragen, förrådd, och har derigenom blifvit ännu bittrare mot menniskorne omkring sig än han förut varit. Dertill kommer en stygg, en skamlig sinnlighet, icke ovanlig hos gamla vällustingar, och hos honom större än att han kan beherrska den. Han är derigenom ofta mycket föraktlig. Men dessemellan framsticker

[1] R. åsyftar möjligen Tegnérs böjelse för doktorinnan SELLDÉN i Växjö.

storheten, och fromheten, och rättrådigheten och det aldra älskvärdaste sinne, och dervid glömmer man bort den dålige Tegnér och älskar och beundrar den store och ädle. Jag skulle icke tro att så olika känslor vore möjliga i afseende på samma person, om jag icke med Tegnér sjelf hade erfarit dem. Hans närmaste omgifning lider af honom mycket. Den enda som har någon makt öfver honom är det englagoda barnet Disa. Hon behandlar honom som ett barn och kan derigenom någon gång bringa honom att le och att vara mild och god. Sjelf är hon sig alldeles lik, en ömtålig, vänlig lilja på en graf. I och med detsamma hon skiljes från denna, dör hon. För verlden duger hon icke, och lemnar gerna verlden när som helst, blott hennes far icke i verlden vore alltför olycklig. De finner lätt att man under sådana förhållanden kan vara henne innerligen tillgifven, men omöjligen tänka på henne såsom på sin hustru.

I Wexiö uppehöll jag mig från Tisdagsafton till Söndagsmiddag[1]. Under tiden ditkom en Amiral Nordensköld, till väsen icke olik Amiral Schönheider[2], utan all fråga vår utmärktaste sjöman. I hans och Tegnérs sällskap reste jag till Jönköping, beläget, som De kanske erindrar Dem, vid södra spetsen af sjön Wettern i en alldeles gudomlig nejd. Onsdagsmorgon gick jag ombord på ett ångfartyg. Amiralen var min kamrat i den lilla hytten. Vi trifdes rätt godt tillsamman. Vägen var för honom gammal och sålunda litet intressant. Han är dessutom ingen vän af Götacanal. Den är honom, som är van vid större vatten och större fartyg, alltför trång. Han behöfde således någon annan förströelse. Sjelf förde han ingen lectur med sig. Jag gaf honom således hvad jag hade till hands, nemligen Andersens Roman: Kun en Spillemand. Det var narraktigt att se huru den ärlige, men i hög grad prosaiske sjömannen af pligt och skyldighet genomgick boken, oaktadt han vid hvar tredje eller fjerde sida svor öfver vidlyftigheten och försäkrade att han icke skulle behöfva tio ord för att berätta hvad som i boken upptog tio sidor. Vid en dylik oförmåga att uppfatta och förnöjas af form och framställning, kunde jag begripa min oförmåga att riktigt förnöjas af musik. På resan behöfde jag ingen annan förströelse än — resan sjelf. Wettern är mycket skön; ännu skönare är canalen och de flera små sjöar som för densamma äro begagnade. Man glider sakta och beqvämt igenom de herrligaste, de rikaste landskap. På en något smal insjö erindrades jag lifligt om en Rhen-

[1] 18—23 sept.
[2] Dansk amiral, 1775—1858.

trakt, den, i hvilken furst Metternichs bekanta slott Johannisberg är beläget. Vårt Johannisberg heter Ulfåsa och tillhör en Baron Stjerneld, för det närvarande utrikesminister. I solnedgången gjorde det på mig det aldrabehagligaste intryck. Wädret var alltjemt godt; sällskapet temligen stort och mycket muntert. Sedan vi kommit ur canalen måste vi för tjock luft ligga en half dag för ankar i Östersjön. Amiralen läste och svor, jag smålog och sof (jag hade på flera nätter alldeles icke sofvit), sällskapet söng och drack (det utgjordes till en stor del af Upsalastudenter). Omsider — först Fredags eftermiddag[1] — kommo vi in i Mälaren. Hvilken allvarlig, nästan dyster skönhet! Intet leende, intet småtäckt. Allt stort, djupt, dunkelt. Hög och mörk furskog bekransar alla stränder. Öarne utgöras af klippor, hvilka till en del äro nakna och till en del bevexta med tjock furskog. Här och der framtittar ett kyrktorn eller framskymtar en Herrgård. Hundratetals (!) fartyg af olika storlek öfverforo i aftonsolen den stilla vattenytan. Det var outsägligen skönt och otaliga gånger önskade jag Dem bredvid mig, önskade jag att med Dem midt in i hjertat af Sverige få glädja mig af en riktigt Svensk natur, den jag aldrig tillförene hade sett.

Sth. 5/10 1838.

Under de åtta dagar jag varit här har jag varit mycket bortbuden, men när jag skolat spisa för egen conto, har jag gått i det så kallade lilla Sällskapet, der man för billigt pris får god mat och godt sällskap. Man träffar der i synnerhet embetsmän, höga och låga, goda och dåliga, men i alla fall bättre än högfärdiga köpmän och råa officerare, af hvilka här lär vara stort öfverflöd. Jag spisar der tillsamman med några af mina gamla bekanta. I flera hus (och ett par mycket goda) är jag redan bekant. Jag blifver således icke utan aftonsällskap, hvilket jag så väl behöfver. Det hus, der jag lofvar mig den största förnöjelsen, är en Landshöfding Järtas. Jag tror att han är känd af Molbech; till namnet är han det utan allt tvifvel. Det är en fin, spirituell, mycket kunskapsrik man, af hvars umgänge man har den största glädje. Han har en hygglig, vänlig fru och vuxna söner. Ett annat hus der jag varit tillhör en köpmansfamilj, simpla men goda och oförfalskade och lefnadsglada menniskor. Föröfrigt har jag en mängd gamla bekantskaper och nya göras med hvar dag, så att jag af den sorten snarare har

[1] 28 sept.

för mycket än för litet. Jag skall väl säga stopp i den vägen, när det behöfves. Med mitt arbete har jag gjort en ringa begynnelse; jag ser dock att här är mycket att göra. Vintern är ock lång och något skall väl ock blifva gjordt. Så länge dock vädret är godt, marken grön och vägarne hårda, vill jag icke mura mig inne. Jag är temligen mycket ute och har redan sett en stor del af de vackra ställena kring Stockholm. I går var jag på Djurgården, den af Bellman så lifligt besungna Djurgården. Den är herrlig, öfver all beskrifning herrlig. Den utgöres af två regioner, en bebodd, längs åt stranden, mild och fruktbar, och en annan mera vild och dyster. Det är svårt att säga hvilken som är vackrast. Ännu gifva båda stor fröjd; men snart är det slut, snart kommer regn och köld och då får man hålla sig på Stockholms smutsiga gator. Jag vill icke tänka på det eländet. Jag vill i dag som de förra dagarne förnöja mig åt solsken och blå himmel och grön mark. Ack om jag blott hade Dem här! Om jag blott finge visa Dem all herrligheten! Naturens är outsägligt stor och tör väl mäta sig med den omkring Köpenhamn. Konstens, vetenskapens är åter temligen ringa och i dem stå vi långt tillbaka. Men naturens förstår De så väl och har deraf så mycken tröst och helsa, och derföre ville jag så utomordentligt gerna hafva Dem bredvid mig i dessa årets sista vackra dagar.

I Stockholm är för ögonblicket lugnt, men huru långt det kan räcka vet ingen. Mycket ondt gäser på bottnen. Man hoppas dock det bästa. Jag såg i går kungen; han syntes frisk och munter. Skall dock vara mycket orolig. Icke underligt. Ställningen är icke den bästa och kan mycket förvärras. Gud afvände alla skakningar och vände allt till godo.

Stockholm $^{8}/_{11}$ 1838.

Jag återskrifver i afton några ord och säger Dem huru jag lefver och trifves i den Stockholmska verlden. I allmänhet går det mig godt och jag är förnöjd och glad. Arbete upptager mig för det mesta. Jag har något som jag kan beställa hemma hos mig. Detta upptager mig till omkring kl. 10. Då går jag på bibliotheket och är der till $^{1}/_{2}$ 3. Der ligger för mig en stor rikdom, hittills föga använd. Jag excerperar och afskrifver mycket och har för fortgångens skuld måst antaga en renskrifvare, hvilken jag dock icke till mycket kan begagna. De skulle se några af de manuscripter jag har för mig. Flera äro från Wadstena nunnekloster, hvilket som De kanske känner, stiftades af den heliga Brigitta och var ett af de berömdaste i Sverige. Böckerna bära de omisskänneligaste vittnes-

börd om de quinnors fromhet, för hvilka de skrefvos. En del af dem äro till och med skrifna af nunnorna sjelfve. Några hafva miniaturmålningar, visserligen icke af någon utmärktare beskaffenhet, dock vittnande om ett slags skönhetssinne hos ägarinnorna. Jag kan icke neka att det oändligen mycket rört mig att sålunda se in i de goda quinnornas sysselsättningar. Jag har en stor pergamentscodex för mig, helt och hållen skrifven af en nunna. Den är så tung att mången quinna nu för tiden knapt skulle kunna bära den 20 steg. Vid slutet uppgifves, på temligen vanligt sätt, hvem som bekostat pergamentet, huru mycket pergament den innehåller, för hvems bruk den var skrifven o. m. d. och läsaren uppmanas att bedja för dessa. Till slut tillägges: »Och glömmen ej synderskan som allt detta med mycken möda och under mycken trötthet hafver skrifvit.» Hafva icke sådana drag af omisskännelig fromhet och uppoffring något mycket rörande i sig? En annan bok har jag funnit, som innehåller bidrag till några uppgifter af Molbech i hans upplaga af Presten Michaels skrifter. Jag skall derom snart tillskrifva honom. Utom dessa handskrifter ligger för mig en nästan otalig mängd permebref. Jag vet icke noga hvad andra länder i detta hänseendet äga, men det vet jag, att hos oss finnas alldeles otroliga skatter ända från 12:te seklet. Något häraf är tryckt, det mesta afskrifvet; men det roar mig dock högligen att genomgå en del af originalurkunderna. Af en del liksom af sigillen tager jag facsimile. Jag tycker att det skall blifva intressanta bidrag till kyrkhistorien att se huru de gamle erkebiskoparne, biskoparne och abboterna bemödade sig att genom skrift och försegling gifva säkerhet åt sina inrättningar. De finner således att jag både har arbete och intressant arbete för mig, och att jag, om jag får lefva, möjligen kan gifva Dem ett eller annat band, som för Dem kan hafva inemot samma intresse som det första. Hjertlig tack för allt det goda De säger om detta. Sedan jag sålunda arbetat till kl. omkring 3, är jag rätt trött och jag duger icke mycket under de första timarne af eftermiddagen. Det går väl an när vädret är någorlunda klart; men som vi nu haft det en tid är eftermiddagen tung. För regn har jag icke kunnat vara ute. Af trötthet har jag ingen lust till att vara inne. Något synnerligt eftermiddagssällskap har jag icke. Under sådana stunder saknas den gamla förtroliga omgifningen i Lund och äfven i Köpenhamn. Om aftnarne söker jag vanligen opp bekanta; är ofta hos en Landshöfding Järta, hvilken jag menar jag omtalade i mitt förra bref, hos Nyström, hos en President Billberg (bror till Biskopinnan Faxe) och

några andra. Jag gjorde förliden dag bekantskap med en märkvärdig jurist. Kanske De har läst en underlig svensk roman med titeln Spader Dame. Den är skrifven af en jurist vid namn Livijn. Mannen har mycken lärdom, mycket hufvud, den yppersta character, men också några underliga sidor. Man ser på honom såsom på en af de blifvande storheterna i vårt samhälle. Det kan väl hända att jag oftare och närmare kommer tillsamman med honom. För ett par dagar sedan hade jag en förnöjelse af ett slag, som De icke tilltror mig: Jag var buden i ett sällskap, der man hade musik. Jag fröjdades högligen af några visor som både till innehåll och ton voro rent svenska. De behandlade sådana ämnen som knapt andra än Svenskar förstå, såsom Skjutsgossen, Kolbrännaren o. d. En af dem var både till poesi och musik af Geijer. I comedien har jag blott ett par gånger varit, den ena gången bjuden af en Theaterdirectör. Det är ju narraktigt att jag också här kommit i närmare bekantskap med en sådan, ett Krigsråd Forsberg[1]. Mannen behagar mig just icke mycket, men jag råkar honom ofta i ett hus der jag kommer, och han bevisar mig mycken artighet. För öfrigt synes det mig characteristiskt att i Köpenhamn förvaltas Theatern af Statsmän och esthetiker, i Stockholm af Krigsråd och Öfverstelöjtnanter. De har kanske hört nämnas en utmärkt svensk actör, Hjortsberg. Han glänste redan i Gustaf d. 3:s tid. Nu har han hvilat några år, nära 70 år gammal. Hans omständigheter tillåta honom icke längre att hvila, han skall åter på scenen, för att förtjena sitt bröd. I nästa vecka uppträder han som Orgon i Molieres Tartuffe.

Ett arbete har jag i dessa dagar för händer, som jag ännu icke kommit att omnämna. En af de många Stockholmska Academierna (Historie- och Antiquitetsacademien) har kallat mig till sin medlem. Vid mitt inträde skall jag uppläsa en afhandling. Jag håller på att skrifva en sådan om en gammal svensk bibelöfversättning. De vet att Deras man utgifvit en gammal dansk bibelöfversättning med företal och anmärkningar. I Stockholmska bibliotheket finnes en handskrift af en svensk. Om denna skall jag säga några ord och min uppsats blifver ett slags motstycke till Molbechs företal och en afhandling af honom i Danskt Magazin. Jag skall icke underlåta att säga den ärade Academien hvad en enskilt Dansk man gjort för utgifvandet af dylika gamla språkmonumenter. Hos oss är intet gjordt, hvarken af det allmänna eller af enskilta.

— — — — — — — — — — — — — — —

[1] Carl David Forsberg (1793—1858), direktör för ekonomiska förvaltningen vid k. teatr. 1836—43.

Stockholm $^{18}/_{12}$ 1838.

Jag fortfar att befinna mig väl och hafva det godt. Både hemma och på biblioteket arbetar jag temligen flitigt. Jag har emedlertid nu öfversett mitt fält, hvarigenom detta sålunda förlorat nyhetens behag. Det tyngre arbetet, excerperande, copierande, förrättas nu som bäst. Det är min afsigt att nu samla så mycket, att jag på en gång kan utarbeta två band af kyrkhistorien. Hur långt jag nästa vinter kan hinna med dessa vet jag icke. På sommaren räknar jag nemligen icke. Den går väl åt till recreationer, biblioteket o. d. Men nästa vinter vill jag redigera, hvad jag nu insamlat och hvad redan förut var för mig tillgängligt. Kan jag så under våren 1840 begynna tryckningen och få 2:ne delar fulländade framåt sommaren, så är mer uppfyldt än jag nästan vågar hoppas, men icke mer än hvad som kan vara möjligt, om annars inga oförmodade hinder uppstå. Sålunda räknar jag — kanske i fåvitska — icke blott på nästa dag utan ock på nästa år, och är rätt lycklig i denna räkning. Slår den icke in, så sörjer jag icke derföre. Allt är godt, när man gör det i en god mening. Arbetet här upptager mig med säkerhet ännu ett par månader. Sedan måste jag till Upsala. Jag längtar verkligen dit. Jag längtar nu att se något annat än dessa alltjemt putsade och fina Stockholmsboarne. Jag har visst af dem all artighet; jag har ock hos många af dem mycken glädje; men jag börjar dock att sakna det allvarligare, stillare universitetslifvet. Det skall för mig blifva curiöst att se detta i en annan form än jag känner det i Lund. Båda dessa universitet lära vara hvarandra temligen olika. Det skall mycket intressera mig att se det fremmande på nära håll och äfven der knyta några angenäma förbindelser.

Jag berättade ju för Dem i mitt sista bref huru man invalt mig i Witterhets- och Historie Academien. Jag gjorde mitt inträde der för några veckor sedan med en afhandling om den äldsta svenska bibelöfversättningen, och blef behörigen incomplimenterad. Det är en artig samling, den academien; goda och dåliga fiskar om hvarandra, liksom, efter evangelium, i Guds rike. Den gamle De la Gardie[1] och Justitieministern[2] (en gammal förtorkad Herrnhutare som på sina fem fingrar kan uppräkna alla i Sverige sedan Gustaf I:s tid utkomna författningar) höra icke till de bästa. Deremot kan

[1] General Jacob Gustaf De la Gardie (1768—1842).
[2] Mattias Rosenblad (1758—1847).

kungens favorit Grefve Brahe mäta sig nästan med hvem som helst. Jag har ett par gånger talt med honom och funnit honom både kunskapsrik och förståndig. Alla äro ense derom att, oaktadt all den försmädelse han af tidningarne får uppbära, han dock är något af det allrabästa som det Svenska hofvet kan uppvisa. Bland academiens prydnader är utan allt tvifvel — ehuru icke egentligen genom sin vetenskap dithörande — Berzelius. Han visar alltid det klaraste förstånd och det bästa vett, ehuru frågan för det mesta alltid är om saker som han icke noga förstår. Jag har mer än en gång i hans yttranden erkänt huru stor skatt der ligger i ett godt modervett. Den intressantaste i Academien är säkert den gamle Landshöfding Järta. Han är gammal embetsman, har genomlefvat mycket, icke alltid behållit jemnvigten, men alltid visat sig ädel och stolt, och alltid haft sin vederqvickelse och glädje icke i tidens fåfänglighet och narrwerk, utan i de grundligaste studier. Han är utan fråga en bland Sveriges lärdaste jurister (hvilket icke vill säga så mycket) och bästa historici (hvilket betyder något mera). Det hörer icke till min minsta glädje i Stockholm, att hans hus när som helst står mig öppet. Jag tillbringar der en, ofta två aftnar i veckan, mellan 8 och 10, får en kopp the och smör och bröd (ungefär som aftnarne hos Dem) och har alltid vunnit mycket på samtalet. Det är sorgligt att hans Fru skall vara sjuklig. Det är en gammal stilla, from, huslig dame, full af förstånd och välvilja, mycket enkel i sitt väsende, men med intresse för literatur i allmänhet och historia i synnerhet. Hennes sjukdom är af det slag att man ej kan göra sig förhoppning om hennes återställande. Må slaget icke för snart träffa den gamle hedersmannen!

Jag har ännu något att från Witterhetsacademien berätta Dem. Mitt inträdestal derstädes fäste academiens uppmärksamhet på Molbech. I förgår antogs han till utländsk ledamot af academien. Han fick en hederlig medbroder i f. d. Preussiske ministern i Rom, Baron v. Bunsen. Man ville haft Jacob Grimm till den tredje lediga platsen, men den gamle Rosenblad lade sig deremot (justitiestatsministern), af den anledning »att Grimm lagt sig i politiken, hvilket är oanständigt för en professor». Således uppsköts tillsättandet till dess Rosenblad, hvilken man ej vill stöta för hufvudet, är borta. — Tror De att berättelsen härom kan förlusta Molbech, så meddela honom densamma; i alla fall får han snart ett prydligt diplom.

— — — — — — — — — — — — — —

Julen närmar sig. Jag har intet begrepp om hurudan min blifver; jag hoppas fridfull och glad. Jag får icke, som vanligt, predika under densamma för mina goda Upåkraboar, utan kommer väl för det mesta att lefva i mina klosterbref. Också detta är godt.

Sth. 1/1 1839.

Min jul har varit så behaglig som den bland fremmande kunnat vara. Jag har arbetat temligen flitigt. En stor del af hvad borde göras i Stockholm är gjordt. Under mitt rödjande i Kungl. Bibliotheket har jag funnit ett och annat som äfven för danska historien är af intresse. Allt är uppskrifvet och jag tänker att med ett och annat deraf underhålla Molbech. För att icke försumma min tid har jag icke derom velat tillskrifva honom; längre fram skall jag antingen skrifva derom eller skola vi derom språkas. Af hvad jag förnämligast här söker, finner jag mycket. Mitt sökande har jag dock i någon mån måst inskränka för att ej för mycket blifva uppehållen. Öfver reformationen kommer jag icke denna gången med mitt samlande. Om 6 eller 7 veckor måste jag vara färdig här, för att hafva någon tid åt Upsala och flera andra ställen, dem jag vill se. Emedlertid har jag litet af Upsala här. En del af professorerna hafva varit eller äro här, och bekantskapen med dem ökar min längtan att komma till dem. Får jag behålla helsan, såsom jag hittills, Gudi vare tack och lof, gjort, så är jag viss att mitt vistande i Upsala skall blifva mig mycket angenämt. Med den herrlige Geijer har jag här förnyat en gammal mycket angenäm bekantskap. En annan historiker, och tillika jurist, Professor Bergfalk är på 14 dagar här; jag träffar honom dagligen och har af honom den största förnöjelse.

För öfrigt må De icke tro att jag blott lefver i bibliotheken och i böckerna. Jag har varit och är dagligen i månget sällskap och har mången vänskap och artighet att erkänna. Jag har ju omtalt den gamle Järta och hans hus. Jag är der nu som förr, en eller ett par gånger om veckan. Julaftonen tillbragte jag med gamla Lundenser. Juldagarne hos nyare bekanta. Hos Nyströms har jag icke mycket varit. De hafva en stor slägt, som mycket upptager dem under julen. Allt är sålunda så godt som det kan vara. Att jag längtar efter sommar och söder, derföre kan ingen förtänka mig.

Jag skrifver blott om mig sjelf. Hvem skall jag ock skrifva om? Stockholm känner jag ännu blott ringa. Jag finner der som öfverallt, godt och ondt om hvartannat. Mycken välvillighet, mycken

glädtighet, mycken cordialitet, men mycken lättsinnighet, mycken fåfänga, mycken flärd och tomhet. En ogudaktig luxe bredvid den mest skrikande fattigdom. Mycken osedlighet och råhet. En del mycket utmärkta personer och talenter, men här, som öfverallt och kanske mest i Norden, personerna utmärktare än deras gerningar. Hvarföre skall det som göres öfverhufvud vara så litet? Hvarföre skall så mycken verksamhet gifva så ringa resultater? Jag talar icke om fruntimmerna. De hafva sina hus, sina barn, och att dessa äro sådana de böra vara är ett både skönt och stort resultat af en quinnas verksamhet. (Och i parenthes sagdt: jag har här funnit de aldrakäraste barn, de aldra bäst hållna hus.) Men männen. De fordra mycket, de göra mycket buller och bång, de vilja ock mycket — och resultatet är som oftast noll. Jag fruktar verkligen att det hos oss är något sämre än annorstädes, att, oaktadt anlagen visserligen icke äro sämre, dock gerningarne, lefvernet, allt slags samhälle blifver det. Vi hafva en förunderligt stor gåfva att kunna innesluta oss i våra skal, göra något för oss sjelfva, lefva ett behagligt lif, men göra intet för det stora, gudomliga samhället, åt hvilket dock våra bästa krafter borde vara ägnade. Att se sådant är ingen förnöjelse.

Jag har redan sagt Dem att jag haft och har den bästa helsa, nästan bättre än jag plägade hafva i Lund. Något kommer kanske af en något magrare diet. Man säger också att jag blifvit magrare. Är det så, så har jag intet ondt deraf. Jag känner mig så lätt och frisk som någonsin och tackar derföre innerligen Gud. Må det så fortfara under hela min frånvaro. Jag skall då prisa mig mycket lycklig och söka att använda min helsa så godt jag kan. För sjukdom har jag ett slags räddhåga, icke så mycket för det egna lidandets skuld, som derföre att man dervid gör andra oro och besvär. Har jag deremot helsa så har jag allt, och är innerligen väl tillfreds. Jag önskar den således innerligen åt mig och åt alla mina vänner.

Sth. 24/1 1839.

Månaden har för mig varit temligen bitter, icke så, att jag varit sjuk eller annars något felas mig personligen, utan i annat sätt som De strax skall höra. — — —

Få timmar efter det jag, på nyårsdagen, afsändt mitt bref till Dem, erhöll jag Deras. På samma gång fick jag ett från Lund som icke var godt. Det underrättade mig att den yngre af bröderna Billberg, läkaren, låg sjuk i en farlig nerffeber. Få dagar derefter

fick jag bref om hans död. Ännu har intet dödsfall så smärtat mig. De vet huru nära förenad jag är med den Billbergska familjen. Den unga man, som nu bortgått har jag alltid högt älskat. Jag har följt honom i mer än 22 år, undervisat honom från det han var 6 år gammal, sett honom utbildas från ett svagt, förkjeladt barn till en kraftfull, i lifvet mycket duglig och pålitlig man, och hade nu den förhoppningen att i honom se en lycklig, fullkomligt oberoende och mig mycket tillgifven vän. Och med ens är han borta, borta från en gammal mor, som i honom väntade en ålderdoms glädje, borta från en förträfflig ung flicka, som i honom hade sin enda lefnadsglädje, borta från ett samhälle som aktade honom mycket (han hade som stadsläkare i Lund börjat att förvärfva sig allmän tillgifvenhet och förtroende) och borta från mången enskilt. Min enskilta förlust är mycket stor, och dock är andras ännu mycket större. Jag sörjer äfven deröfver att jag icke kunnat vara till städes hos de arma öfvergifna och lemna dem någon hjelp. Jag har förut vid liknande tillfällen varit temligen behöflig; nu har det pinat mig att vara borta. Deremot har jag måst gripa mig an med brefskrifning så godt jag kunnat, dels för att tillfredsställa mitt eget hjertas fordringar och dels för att gjuta någon droppa balsam i den stackars modrens sårade hjerta. De finner lätt, om jag, under sådana omständigheter, med någon lust kunnat arbeta, eller hafva någon förnöjelse här, eller annorledes än i tanken sysselsätta mig med mina andra vänner. Nu är Gudskelof det värsta förbi; jag har någorlunda lugnande underrättelser från [Lund]; jag börjar ock sjelf lugna mig, och jag kan således äfven i någorlunda god sinnesförfattning i dag göra ett besök hos Dem.

— — — — — — — — — — — — — —

Mitt arbete går åter någorlunda raskt och jag börjar påtänka dess afslutande i Stockholm. Jag vet icke om jag sagt Dem huru jag måst inskränka detsamma. För att icke allt för mycket förströ mig har jag icke velat med mina samlingar gå utöfver den catholska tiden. För den Lutherska får jag en annan gång samla, ifall lif och krafter beskäras mig. För den catholska har jag deremot funnit och finner jag dagligen hvarjehanda. Jag blir fast vid min första plan att stanna i Stockholm till slutet af Februari. Min längtan till Upsala blir dock med hvar dag större. Äfven der är mycket för mig att uträtta.

I såkallade nöjen har jag deremot under den sista månaden nästan alldeles icke deltagit. Om aftnarne har jag för det mesta varit hemma. Det enda hus jag något oftare besökt har varit den

gamle Järtas. Men äfven der är sorg. Järtas son, Lector vid Gymnasium i Westerås, har förlorat sin hustru, som var moder åt fyra små barn. De gode gamle bära sin sorg med christlig undergifvenhet och styrka. Jag fruktar att ett ännu svårare slag snart väntar den förträfflige husfadern. Hans fru har en sjukdom som icke kan botas. — I theatren har jag icke varit sedan jag sist skref till Dem. Jag finner ingen förnöjelse der. — Deremot har jag i denna vackra vintren gjort några större spasertourer. Här är gudomligt skönt om vintern som om sommarn. Jag har hundrade gånger önskat Dem vid min sida, för att kunna visa Dem all Nordens herrlighet. Äfven för mig har den varit öfverraskande, och i den har jag funnit den bästa styrka mot den sorg, hvaraf jag under de sista veckorna varit nedstämd. Man kan nu till fots komma nästan hvar man vill. Ehuru vintern, om man undantager några dagar, hittills icke varit mycket sträng, ligga dock alla vatten. Ett tunnt men tillräckligt snölager betäcker alla marker. Man kan således färdas hvar och huru man vill. Af denna bequämlighet begagnar man sig ock flitigt. Rörelsen på gator och vägar är liflig och de färdandes antal stort. I utfärderna har jag också några gånger deltagit och dervid funnit mig mycket väl.

Sth $^{12}/_{2}$ 1839.

Från Lund äro tidningarne så [goda?[1]] som de kunna vara. Fru Billberg bär sin sorg med förunderlig styrka. Den som hon förlorat var alltid hennes käraste. Han var född några månader efter fadrens död och en lefvande bild af fadren. För hans helsa och öfriga välmåga hade hon en nästan barnslig räddhåga. Hvar gång han var från hennes ögon fruktade hon att något skulle hända honom. Sedan han blef practiserande läkare var isynnerhet hennes ängslan stor. Hon kunde icke sofva om nätterna af fruktan att han skulle blifva hämtad till någon sjuk. Hvarje vagn hon hörde rulla på gatan trodde hon ämna sig till honom för att föra honom ut på landet. Nu har hon, skrifver hennes andre son köpmannen till mig, i detta hänseendet fått ro, men för något dyrt pris. Hon kan sofva om nätterna. Hon kan tänka på sin Gustaf utan den oro som förr nästan aldrig öfvergaf henne. Till hennes frid bidrager mycket att hon sjelf fick sköta honom och se honom dö. Svårare är det för den arma flickan. Hon har ännu ej börjat att hämta sig. Jag undrar knapt deröfver. Hon förlorade ganska mycket. Den bortgångne

[1] Står: kunna.

var verkligen af den beskaffenhet att man på honom kunde bygga en framtids lycka. Hans sinne var starkt, ädelt och rent. Hans naturgåfvor icke utomordentligt glänsande, men betydligt öfver medelmåttan. Hans kropp och helsa alldeles oförderfvad. Också jag inbillade mig att jag en dag skulle kunna hafva honom till ett godt stöd. Att han ville vara mig ett sådant derom var jag säker. Jag hade i mer än 22 år följt honom. Han följde mig på min sista resa. På ett ångfartyg vid Stockholms brygga åtskildes vi, sedan han tillbragt ett par veckor i Stockholm. Jag drömde ej att det var för sista gången. Men Herrans tankar äro ej våra tankar och Herrans vägar ej våra vägar. Jag prisar Herrans namn och verk. Mina öfriga vänner i Lund går det väl. Biskopinnan Faxe är någorlunda rask och skänker mig då och då några rader. Hon har under de sorgliga tiderna varit ett godt stöd för det Billbergska huset, hvilket jag aldrig skall förglömma. —. Mig sjelf går det ock väl. Vintern har varit behaglig, icke för sträng; nu synes det som ville den bryta opp. Den fattar dock väl åter posto. Må Mars blott icke blifva för svår! Några nya saker som jag här funnit uppehålla mig kanske något längre än jag tänkt. Till och med den 24:de i denna månaden kan De med all säkerhet skrifva på Stockholm. Sedan på Upsala. Min helsa är Gudi lof förträfflig, mitt sinne lätt och fritt. Till mitt vanliga umgänge, Järtas, Nyströms, Hildebrand, m. fl. har i senaste tider kommit några nya hus, der jag godt trifves. Bland dessa en köpman. Kanske De i Köpenhamn kände en svensk köpman som hette Schartau. Hans son är bosatt här och har en ytterst behaglig familie. — Från Stockholm skrifver jag knapt oftare. De få veckor jag ännu der tillbringar äro för mig mycket upptagna. Men så snart jag kommer till Upsala hör De något från mig. Deremot skall Molbech från Stockholm hafva ett bref. Jag hoppas med nästa post. Hittills har det ena hindret efter det andra afhållit mig.

Sth. $^8/_3$ 1839.

Min resa till Upsala har af nödvändiga och tillfällen (!) blifvit något fördröjd. Men i morgon skall den gå för sig . . .

Det är alltså för denna gången slut med mitt vistande i Stockholm. Jag skiljes derifrån icke utan saknad. Jag har der tillbragt en i flera afseenden angenäm vinter. Jag har sett mycket och lärt åtskilligt. Allt detta har varit mig så mycket angenämare som jag derunder haft den bästa helsa. Bland de många hus, i hvilka jag

gjort bekantskap, har intet omfattat mig med mera vänskap än Järtas. Jag skiljes derifrån med stor saknad. Det var för mig en god tillflykt om aftnarne. Der var alltid öppet och alltid samma bemötande. Jag skall en gång beskrifva Dem det när vi träffas. Der kom dessutom mycket folk och folk af den bästa beskaffenhet; alltså alltid en mycket intressant conversation. I går afton var jag der ett par timmar. I afton, sedan jag packat mina saker, går jag åter dit på en liten stund och säger farväl. Jag gör det med så mycket större rörelse, som jag är nästan öfvertygad att jag icke mer finner det sådant som jag lemnar det. Fru Järta är ytterst svag; uppehålles blott af sin lifliga själ, men kan svårligen genomgå den brytning, som våren alltid medförer. Huruvida han kan bära denna förlust är mycket osäkert. Han har varit besvärad af en lefversjukdom, som städse å nyo låter förnimma sig. Faller hustrun bort, kan den återkomma med gammal styrka och rycka bort den gamle svage mannen. Det blir en förlust också för Sveriges litteratur. Han skrifver väl numera icke mycket, men han interesserar sig för mycket, förstår mycket, och hans ord gäller mycket. Således blifver ock genom honom en del uträttadt, som när han bortgår skall förfalla och blifva till intet. Särskilt hafva de historiska studierna och deras dyrkare i honom en patron, som icke nog kan värderas.

Jag har allt utseende att få en angenäm resa. Det är kallt, men klart och torrt väder. Jag får se nya landskap, hvilket för mig har ett så stort bebag. Jag kommer att resa i godt sällskap. Prof. Nyström och hans fru göra en liten tour till Upsala. De hafva slägtingar icke långt från Upsala. Hos dem tillbringa vi två nätter och en dag och hålla sedan vårt högtidliga intåg i Sveriges första Universitetsstad. Hvad jag der, på det Svenska sättet, skall få många bröder! Huru de gamle professorerna skola gapa på en Lundenser! Hvad de unga skola disputera med honom. Och huru mycket nytt skall icke Lundensern se och höra!

Sth. 3/5 1839.

Slätt har jag uppfyllt mitt löfte att från Upsala tillskrifva Dem. I början ville jag vänta tills jag blifvit något hemmavan på stället och derom kunde säga något mera än att jag var der. Dessutom kommo en mängd göromål som flitigt upptogo mig för att icke nämna de sällskapliga förströelser som på en obekant ort också utfordra sin rätt. — — — —

Mot slutet af mitt vistande i Upsala, nedstämdes mitt sinne af nya dödsbud. Jag vill knapt nämna Fru Järtas död. Den var väntad, men rörde mig dock mycket. Hon hade i Stockholm mottagit mig med så mycken godhet och omfattat mig med så mycken vänskap, att jag ständigt skall med stor erkänsla erindra mig henne. Hennes lik blef nedsatt i Upsala, der en son förut hvilar. Sorgligare var ett annat dödsfall. I Stockholm var vid Vetenskapsacademiens samlingar såsom intendent anställd en Professor Fries, utmärkt vetenskapsman, och utmärkt menniska och husfader. Han var min ungdomsvän och gift med ett fruntimmer som jag sett uppvexa, en systerdotter af Fru Billberg i Lund och uppfostrad i dennas hus De hade 5 döttrar, de allrasötaste småbarn man kan tänka sig, de 2 yngsta tvillingar, ännu icke årsgamla. Husfadren är borta från denna för mig rätt kära familj. En rheumatisk feber, som isynnerhet angrep det förut något skadade bröstet, bortryckte honom. Huset är fattigt, enka och faderlösa således i mer än ett afseende beklagansvärde. Jag vill ej säga Dem huru mycket jag lidit af detta dödsfall. Det satte mig för en tid ur stånd att företaga mig något och påskyndade min återresa till Stockholm. Jag är nu sedan några dagar der, umgås dagligen med de öfvergifna och lemnar dem den hjelp, åtminstone det deltagande, som de så väl behöfva.

— — — — — — — — — — — — — — —

Från Lund låter det så godt som man kan vänta. Fru Billberg är sansad och väntar med någon otålighet min återkomst. Från Carolina Winberg (den unge Billbergs förlofvade) har jag haft ett kärt bref, som åter visar mig — jag har väl förut sett det otaliga gånger — huru herrlig, huru ovärderlig en quinna kan vara. Jag hade god lust att skicka Dem detta bref, men kan denna gången icke förmå mig dertill. Jag behöfver då och då omläsa det. Härnäst. Både af detta bref och af andra ser jag att jag behöfves i Skåne. Jag behöfver och (!) sjelf komma dit och göra slut på detta ostadiga lefvernet.

Ännu har De intet fått veta om Upsala. Jag kan säga Dem, att jag trifdes der mycket väl. Jag fann godt arbete och förträffliga menniskor. Det förra gaf väl icke så mycken vinst som jag väntat, men dock någon. »Små smulor äro ock bröd», säger ett svenskt ordspråk. Större bröd gaf utan tvifvel Stockholm, men menniskorna i Upsala synas mig bättre, enklare, flärdfriare, hjertligare. Geijer är icke blott som författare utan ock som menniska utomordentligt mycket. En ärligare, godsintare, kärleksfullare natur har

jag icke känt. Men han lider af ojemnhet och — en dålig ekonomi. Hans fru är god och vänlig, men, som jag fruktar, föga förståndig, åtminstone föga stark, och kan icke hålla huset i den ordning, som för mannen är så triflig (!) och välgörande. Atterbom är ett fromt, älskvärdt barn, fullt af hjertlighet, goda vanor, ädelt tänkesätt och allt hvad hos menniskan är bäst, men utan all practisk duglighet, och bättre passande i ett glasskåp eller i en förtrollad trägård än i en verld som består af besynnerliga menniskor. Hvad han saknar, det äger deremot i hög grad hans förträffliga hustru. En bättre Guds gåfva än hon är kan ingen man beskäras. Jag aktar och ärar henne obeskrifligt. De hafva tre de aldrakäraste barn. Ett annat hus, hvari jag mycket umgicks var Botanikern Fries's (icke slägt till den i Stockholm döde Fries). Både han och hustrun voro mina gamla bekanta och upptogo mig med stor hjertlighet. Jag var deras daglige gäst då jag icke på annat ställe var bortbuden. Det är ju narraktigt att jag under nära 2 månaders vistande i Upsala icke en enda gång spisade på värdshus. En ovärderlig person för Upsala är Landshöfdingen Baron Kræmer. Han är ej blott en rik man och en mycket välvillig och human man, utan ock en förståndig man, som håller mycket tillsamman, som utan honom skulle sönderfalla, och kastar solsken öfver mycket som annars skulle vara dunkelt och dystert. Hans fru är högst behaglig, enkel och okonstlad, med ett sinne som är öppet för natur, poesi, musik och goda menniskors bemödanden; men hon är sjuklig och kommer troligtvis, såsom det bästa i denna verlden, icke länge att glädja verlden. Bland den bättre personalen i Upsala får jag icke glömma en Öfverstinna Silverstolpe, ett mycket förståndigt och bildadt fruntimmer, som liksom Landshöfdingen håller ett slags hus och utgör ett förträffligt bindningsmedel för partier som annars skulle åtskiljas. Sådana bindningsmedel sakna vi i Lund, der hvar och en får gå sin väg och derigenom mer eller mindre urarta i underligheter och bizarrerier. I Upsala finnas färre sådana än i Lund. I Upsala är tonen god, ädel, här och der fin, någon gång till och med storartad. De veckor jag der tillbragte voro mycket angenäma och jag medtog derifrån många kära minnen.

— — — — — — — — — — — — — — —

Om min närmaste framtid kan jag i dag ej vara fullt bestämd. Jag blifver väl här ännu omkring 14 dagar, kanske 3 veckor. Jag gör dervid några utflygter på Mälaren, kanske till och med något längre. Vädret börjar blifva lockande. Vi hafva några dagar haft fullkomlig vår. Elden är utsläckt i kakelugnarne. Ångfartygen börja

att röra sig. På marken framtittar till och med en smula grönt. Ännu kan man dock icke stola på årstiden. Jag är viss att vi ännu hafva mycken köld, regn och storm att vänta. Förr än detta är förbi vill jag ej gerna begifva mig på Skåneresan. Till några småresor har jag deremot god lust. I slutet af Maj eller i de aldraförsta dagarne af Juni beger jag mig deremot utan allt tvifvel nedåt.

Sth. 26/5 1839.

Min afresa från det medlersta Sverige till Skåne är nära förhanden. — — — Jag har tillbragt angenäma veckor sedan jag sist skref. — — — De första veckorne använde jag till afslutande af åtskilligt som förr var börjadt. Sedan gaf jag mig ut på Småresor. Jag har sett en del af städerna vid Sveriges praktfullaste insjö Mälaren. Pingstdagen var jag i Strengnäs, en gammal biskopsstad med en ny biskop.[1] Den senare skulle just på pingstdagen invigas. Det skedde af erkebiskopen (Wallin) med stor skicklighet och stor högtidlighet. Bekantskapen med den nye biskopen, som är en högst förträfflig man, var för mig mycket kärt. Stället är som stad högst obetydligt, men har det aldraskönaste läge i en vik af Mälarns södra strand. Från Strengnäs reste jag till Westerås, en annan biskopsstad norr om Mälaren, större än Strengnäs men icke så väl belägen. Också der tillbragtes bland goda och till någon del intressanta menniskor några behagliga dagar. En af lectorerna vid Westerås Gymnasium är den gamle Landshöfding Järtas son, en ganska god historicus. Han var under mitt vistande på stället min värd och gjorde mig förliden Fredag sällskap till Stockholm, der vi båda med mycken hjertlighet mottogos af den gamle Järta. Jag har således för tredje gången hållit mitt intåg i denna präktiga stad. Det sista intåget var det skönaste. Då jag första gången, i September månad förra året, dit anlände höll naturen på att vissna. Då jag för omkring en månad sedan återkom från Upsala låg is på alla vatten och snö här och der på fälten. Nu står våren i sin fulla prakt och klarhet. Avenuen till Stockholm från Mälaren är obeskrifligt skön. Ooh nu då allt är lif och rörelse, då ett halft dussin ångfartyg korsa hvarandra, då hundratals andra större och mindre fartyg spela på den stilla vattenytan (mellan de höga bergen blifva vågorna aldrig rätt stora), nu är det skönare än någonsin att komma till Stockholm. Och på andra sidan ligger Djurgården med all

[1] Hans Olof Holmström (1784—1855).

sin prakt, all sin outsägligt rika natur, alla sina lustställen och sitt folkhvimmel. Tänker jag på allt detta så måste jag vidblifva det gamla att Stockholm är mycket, ovanligt mycket och att det är en herrlighet att hafva sett det. Tänker jag åter på hvad Stockholm är i borgerligt, esthetiskt och moraliskt hänseende, hvilket väl dock är det hufvudsakliga, så har jag icke anledning till så mycken glädje. För min del klagar jag dock icke. Jag har lärt känna flera ypperliga och många goda menniskor. Jag lemnar det således med saknad, jag kan gerna säga med tillgifvenhet, och jag har den tillfredsställelsen att också några der, och icke just de sämsta, sakna mig. Men derföre lemnar jag det icke ogerna, och den dagen då jag kommer till Lund skall icke blifva för mig mindre högtidlig än den var då jag kom till Stockholm. Jag reser härifrån om Onsdag (d. 29:de Maj), går med ett ångfartyg till Norrköping, derifrån landvägen till Linköping, der jag för ett bibliotheks skuld måste uppehålla mig en eller två dagar, så till Wadstena, i gamla tider Sveriges berömdaste kloster, sätet för den heliga Brigittas fromhet och dyrkan, vidare till Alvastra kloster, till Jönköping och Wexiö, der jag väl hvilar mig en dag. Möjligtvis kastar jag ock ett öga in i Bleking, der jag icke varit på flera år. I Lund vill jag vara senast d. 9 Juni. De vet således nu hvar De skall tänka Dem mig under de närmaste veckorna.

Lund ³/₇ 1839.

Jag har redan omkring 3 veckor varit i Lund. Jag blef der emottagen både af mycken annan vänskap och af Deras kära bref. Detta oaktadt har De ännu icke fått en rad från Lund. Trött af den för öfrigt rätt behagliga resan, efter ankomsten hit upptagen af mångahanda sysslor och till sinnet nedtryckt af mycken sorg som här mött mig har jag verkligen icke kunnat skrifva. — Jag har icke heller idag [fred på mig] att skrifva; jag sitter som på nålar. Dock skall De hafva några ord, på det De må se och icke blott tro, att jag icke har glömt Dem, och på det att De också genom mig under Molbechs frånvaro må hafva någon underrättelse om honom.

Jag sitter således åter i den bekanta soffan och vid det vanliga bordet och skrifver till Dem. Det var längesedan detta sist hände. Jag har sedan dess sett och erfarit mycket. Jag tackar Gud för allt, för det angenäma och för det bittra, för det glada och för det sorgliga. Och framför allt tackar jag honom för det att jag

väl bevarad fått återkomma till mitt gamla ställe och åter kan begynna min gamla kära verksamhet. Som De vet, har förändringar här skett sedan jag reste från Lund. Fru Billbergs hus är tyst och sorgfullt. Den arma modern bär visst sin sorg med mycken styrka, men att sorgen sitter djupt i hjertat och knapt ett ögonblick låter förjaga sig, derom vittnar hela hennes utseende. Strax innan jag kom till Lund hade ditkommit den arma fästmön. Hon kunde icke trifvas hemma utan ville till Lund för att gifva sitt hjerta något lugn. Också umgänget med henne är nedstämmande. För egen del saknar jag ock mycket den bortgångne. Jag aktade honom högligen för hans förträffliga characters skuld och hade till honom det oinskränktaste förtroende. De finner således att jag har anledning att vara nedstämd. Jag är ock mycket sysselsatt efter en så lång tids frånvaro; men det skall väl blifva bättre. Jag skall väl åter komma »im alten Gleise», och då skall De från mig få gladare bref; detta märker jag, vill icke blifva annat än melancholi och dysterhet.

Midsommarsdagen predikade jag för första gången efter min hemkomst, i mitt kära Upåkra och hade der en rätt hjertstyrkande dag. Dock äfven der var sorg. De erindrar den hederlige bonden, som vi besökte, då De var hos mig i Upåkra. Han dödde dagarne efter min hemkomst och jag fick icke återse honom. Hans hustru var några månader förut död. Dessa i sitt slag förträffliga menniskors bortgång har också kostat på mig och jag tänker på dem med stor saknad. För öfrigt är Upåkra sig likt. Min lilla trägård är temligen rik på blommor, ännu rikare på jordbär, och träden vexa förträffligt. De af Dem hitsända rosenträden, hederan, caprifolium och vinrankan lefva och synas trifvas väl. Jag har förmått Fru Billberg att ett par gånger komma dit och jag tänker att jag i en framtid der skall både sjelf kunna hafva och förskaffa åt andra mången angenäm stund.

Det var mig kärt att återse Molbech, hvilken jag finner raskare än jag efter hans bref väntat honom. Det gör mig dock ondt att jag denna gång skall vara så litet för honom. Sönderhackad som jag är af yttre och inre sysselsättningar måste jag nästan helt och hållet öfverlemna honom åt Brunius, Fru Brunius och i öfrigt åt sitt öde. Det går honom dock godt. Han har gjort en liten resa med hvilken han var förnöjd. Om Thorsdag tänke vi att tillsammans fara till Löberöd för att besöka den gamle De la Gardie. Nästa Måndag vill han åter till Köpenhamn. Han är rask och munter.

Jag vet icke om jag sagt Dem, att jag lämnar mitt logis och flyttar i Fru Billbergs hus. Jag gör det hufvudsakligen för hennes skuld; får det i visst hänseende bättre men i annat sämre än jag haft det här. Flyttningen blifver i synnerhet besvärlig, men något får man underkasta sig när man dermed kan uträtta något godt, och det hoppas jag af det mig förestående besväret.

Lund 4/8 1839.

— — — Hela min existens har varit tryckt och besvärad och är det till en del ännu. Det börjar dock att blifva bättre. En del af de bördor, som nedtyngt mig äro borta. Jag har fått välta ifrån mig åtskilliga af de förrättningar som samlat sig under min bortovaro och som oafgjorda i hög grad besvärade mig. Jag har flyttat in i min nya boning och är der kommen i någorlunda ordning. Jag bor nu näst intill Gleerups, har intet så stort rum som det hvari jag förr arbetade, men deremot fem små, något låga, men för öfrigt rätt trefliga. Jag spisar som förr hos Fru Billberg och har det så bequämligt som jag kan vänta och önska.

Hos Fru Billbergs är det också lugnare och bättre; således som sagdt är, allt tecknar sig till godo.

Det som för det närvarande upptager mig är bibliotheksflyttningen. Omkring det halfva är gjordt; men en dryg del återstår, och torde väl upptaga största delen af Augusti månad. Böckerna hafva lidit mycket i kyrkan och måste nu vid inflyttningen i den nya lokalen öfverses och så godt ske kan hjelpas. Jag måste således vara på bibliotheket från morgonen kl. 6 till aftonen kl. 7, dels för att sjelf lägga hand vid arbetet, och dels för att anordna och föreskrifva det nödvändiga. Under sådana förhållanden kan jag hvarken läsa eller skrifva. Men jag tröstar mig dock dermed, att jag är inne i arbetet och derpå ser ett slut. När detta kommer är jag en annan menniska; De skall i mig finna den gamle Reuterdahl, som är tillgänglig för allt det många goda och vackra som för honom erbjuder sig och icke ömtålig och tungsinnad kryper in i sitt skal. Jag känner visst på mig att jag sedan förra sommaren blifvit något gammal, men jag känner ock att icke all ungdom och all lefnadsglädje försvunnit och De skall sjelf få se att ingen annan förändring med mig skett, än att jag fått några flera gråa hår och några flera minnen så väl glada som sorgliga. — — — — — — —

[För några veckor sedan] var Bölling[1] här. Han lär icke haft det godt, och det förtryter mig. Han kom just på en dag då jag

[1] Bibliotekarie i Köpenhamn.

med Fru Billberg och Carolina Winberg (den aflidne Billbergs efterlemnade fästmö) hade tagit ut till en skog; och nästa dag ville han åter bort. Jag fruktar att han lemnade Lund med någon missförnöjelse, hvilket gör mig ondt, ehuru det var mig omöjligt att hjelpa saken.

I Upåkra har jag knapt varit sedan jag sist skref; jag har åtminstone icke der predikat. Jag har icke kunnat. Också har vädret ända tills nu varit slätt. Jag har mången gång beklagat Dem att De i det herrliga Ausås icke skulle hafva vackrare dagar. Jag hoppas dock att De ännu är quar der och kan njuta något af den högsommar som nu återkommit.

Om min närmaste framtid kan jag icke mycket bestämma. Jag har lust till arbete, men släta utsigter att dertill få tillfälle. När bibliotheksflyttningen tar slut måste jag företaga och fullborda ett länge påtänkt arbete, som icke längre kan uppsättas. Derefter vill jag till Köpenhamn dels för att efterse något, som från mitt vistande i Stockholm är mig vigtigt, och dels för att se och tala med Dem. När denna resa kan ske vet jag icke. I slutet af Augusti eller början af September. Men mer än några dagar kan jag icke blifva borta. Törs jag komma till Dem? Jag har verkligt undseende derföre, i synnerhet derföre att jag var Molbech till så litet nöje under det han var här. Jag var då, som jag alltid är, en stor stackare, men då större än vanligt. Efter min hemkomst skall jag med allvare arbeta dels på en afhandling som jag lofvat Molbech för hans historiska tidskrift, och dels på min kyrkhistoria. På den senare, har jag allt sedan jag kom från Stockholm, knapt kunnat tänka. Den och mina föreläsningar skola upptaga vintern, för hvilken jag således hoppas mycken förnöjelse.

Lund $^{15}/_{9}$ 1839.

Haf tack för de två behagliga dagar jag tillbragte i Deras hus. Det var mig särdeles vederquickande att göra denna lilla tour, att se Deras goda kära ansigte, att öfvertyga mig om Deras välbefinnande, att åtminstone få en skymt af det gamla för mig mycket kära Köpenhamn och att få tala ett par förståndiga ord med Molbech. Min återresa var angenäm. — — — I Malmö blef jag öfver natten, men möttes der af ett sorgebud. Ett bref från Biskopinnan Tegnér sade mig att hennes dotter (Enkan) var utan hopp, och att om hon dödde, jag måste resa till Wexiö och framföra sorgetidningen till Fadren. Tillståndet har sedan ömsom varit bättre, ömsom sämre:

i dag har jag ett nytt bref som säger att det är så dåligt som det kan vara och att den goda Disa troligen icke lefver dagen ut. Jag håller mig sålunda resfärdig. Så tung en sådan resa i flera hänseenden är, så kan jag dock icke undandraga mig densamma. Den arme mannen går alldeles ensam i Wexiö, har ingen som han aktar eller älskar och behöfver rätt väl någon som han åtminstone kan fördraga. Jag beder innerligen till Gud att han måtte skona den beklagansvärde fadren, hvarigenom ock mig förunnades att blifva i ro. Faller dock slaget, så är min oro den minsta och jag är lika villig som skyldig att lemna den smula nytta som kan finnas i min förmåga.

Under den tid jag varit i Lund har jag knapt kunnat företaga annat än småting och öfverhufvud jagas jag för mycket omkring af sådana. Mitt humeur har varit och är godt, på bottnen nemligen. På ytan, på ansigtet synes kanske något grummel, men var viss, att detta ingenting betyder. I djupet af min själ är jag förnöjd och glad som ett barn. Jag känner så väl som någon att jag är ett barn af en god fader, att jag har outsägligen mycket godt att vara glad öfver, att intet, platt intet besvärar mig, att således jag om någon har anledning till glädje och tacksamhet. Stryker detta oaktadt en sky öfver min panna, så är den dels helt lätt och försvinner snart åter och dels har den sin grund deri, att jag icke alltid kan vara tillfreds med mig sjelf som jag borde. Då jag nemligen reflecterar till mig sjelf — och detta måste jag nästan hvart ögonblick af min existens göra — så finner jag icke allt sådant som det borde vara; jag finner icke nog verksamhet, icke nog själsstyrka, icke nog frihet från passion och ojemnhet. Att detta stämmer mig till allvar är helt naturligt. Allvaret är kanske nu något större derföre att reflexionen är något starkare. Men jag kan försäkra Dem både att det icke är större än det bör vara och att det är ett allvar som är genomdrucket af den renaste glädje och således långtifrån att skada mig tvärtom gör mig nytta. De känner mig för väl för att tro att jag kan vara utan detta allvar. Haf således för mig intet bekymmer, ingen oro. Var viss att jag ser mig sjelf och min verld sådana som de äro; icke sämre: dermed skulle jag göra båda orätt; men icke heller bättre: dermed skulle jag betaga mig sjelf förmågan att blifva allt bättre och bättre; och att jag i detta seende är så lycklig och förnöjd, som en förståndig menniska kan och bör vara.

Till Molbech sänder jag en af dagarne en bok och kanske något mera med ångfartyget.

— — — — — — — — — — — — — — —

Lund 24/9 1839.

Jag sänder Dem den lofvade samlingen af Runeberg[1]. Den är just icke af stort värde, långtifrån af så stort, som våra svenska critici, Atterbom, Palmblad o. a. förmena; men den må hos Dem eller Deras Christian stå bredvid några andra svenska poëter och då och då framlocka en vänlig tanke på nabolandet.

Disa Tegnér är bättre och jag har således sluppit att resa; hvarmed jag är hjertligen nöjd.

— — — — — — — — — — — — — — —

Lund 13/10 1839.

Fru Billbergs ende son, köpmannen, som De ju erindrar Dem, har aldrig haft stor lust för sina handelsförrättningar. Genom brist på påpasslighet, jag kan gerna säga genom lättja, har han saknat nödiga inkomster och är nu på större obestånd än jag kunnat förmoda. Det har väl icke kommit till formlig bankrutt, och skall väl icke komma dertill, men att hindra detta fordrar både omsorger och uppoffringar. Derjemte skall den arma modren, som redan förlorat så oändligen mycket och som icke tåler också detta slag, så mycket ske kan skonas. Jag behöfver icke säga Dem mera för att låta Dem förstå, hvarföre jag kan vara nedstämd och sakna lust att tänka på annat än det som omger mig. Jag misströstar icke om utväg att för ögonblicket finna den hjelp som behöfves. Mera villrådig är jag deremot hvad som för framtiden bör göras och tankarne härpå upptaga mig oafbrutet. Jag har all möda att så mycket lösrycka mig från dessa tankar, att jag kan sköta mina dagliga göromål.

Jag tror att jag förut sagt Dem att jag måste hålla föreläsningar öfver ett ämne som jag förut icke behandlat. Detta kostar mig tid, men det har infört mig i studier som icke sakna intresse. Och som det vanligen händer mig, detta intresse har hos mig väckt lust att skrifva öfver de ämnen jag föredrager. Det är dock beklagligt att man så skall låta sig smittas af den herrskande tidssjukdomen, skrifraseriet. Utom annat ondt som det har med sig afleder det mig från det jag ville och borde fullända, min kyrkhistoria. Det smärtar mig mycket att jag ännu ingenting fått göra vid densamma. Får jag blott någon ro i vinter, skall den väl under snön vexa något. Det är dock dumt att man icke skall hafva krafter till allt hvad man vill, eller ock att man skall hafva vilja till mycket mer än man för-

[1] Förmodligen *Dikter*, 2 (1833).

mår. Menniskan är dock, hon må resa hufvudet så högt hon vill, icke mycket mer än en åsna. —

[Jag tackar Dem] för Deras vänlighet mot min Dalkarl, Häradshöfding Roos. Han var högst förnöjd med Dem och Deras hus. Det gläder mig att jag på detta sätt kunde vara en älskling af den gamle Järta till någon nytta och förnöjelse. Hvad som kommer från denne hedersman ligger mig ömt på hjertat.

Från Tegnér har jag haft ett par bref. Han är frisk och allvarligare än vanligt, men allvarlig på ett mildt kärleksfullt sätt. Må han så fortfara! Hans dotter tillfrisknar, men kommer troligen icke till Lund, innan hon åter med modren begifver sig till Wexiö.

Från Upåkra kan jag knapt helsa Dem. Jag har blott få gånger varit der. Jag har dock gladt mig åt att se min lilla plantering frodas. Träd och blommor trifvas godt. Deras rosenbuskar lefva; likaså vinrankan och murgrönan. Det förtryter mig att jag skall hafva så liten tid att använda på detta kära ställe.

Lund $^{8}/_{12}$ 1839.

Jag har i dag en af mina gamla söndagar. Efter åtskilligt arbete, som icke allt har varit af det behagligaste slaget, har jag i dag haft någon hvila, har i det vackra, milda, temligen klara vintervädret gjort en god fottour, har derunder på det gamla sättet låtit mina förnöjda tankar sväfva omkring på många ställen, och har äfven låtit dem besöka Dem. Hemkommen kan jag intet bättre göra än att fortsätta detta besök, än att fixera tankarna på ett blad papper och skicka en vänlig helsning till Dem.

Mitt arbete har varit mycket, men slätt och föga tillfredsställande och nästan alldeles resultatlöst. Nu är ock detta för det mesta förbi och julfreden närmar sig. December och Januari skola användas till kyrkhistorien och till ett par andra arbeten. Af dessa angår det ena på visst sätt Danmark. Jag tror jag sade Dem (åtminstone sade jag Molbech), att jag i Upsala funnit en handskrift af Peder Lolle på Svenska. Jag har aftalat med Gleerup att utgifva den och skall i jul göra arbetet så mycket i ordning som det här är mig möjligt. Resten måste ske i Köpenhamn, der jag för detsamma behöfver se ett par gamla böcker. Det är sålunda min mening att komma öfver så fort det kan låta sig göra. Förr än fram åt våren blifver det dock väl icke. För vinterresor öfver vattnet har jag något undseende. Dessutom har jag väl lust att se en vårsol i Danmark; jag har så ofta sett höstsolen derstädes, att jag nu längtar att göra be-

kantskap med dess motbild. Till dess hafva vi visserligen långa månader; men de kunna blifva angenäma månader. Af honom som redan gifvit mig mycket godt, hoppas jag ännu mycket godt: jag beder derom för mig och mina vänner.

I Sverige ser det icke väl ut. Här är mycket missnöje, mycket grummel. Den riksdag som närmar sig tyckes vilja blifva mycket hotande. Så liten del jag tager i de borgerliga förhållandena, så måste jag dock vara rädd för de tider som komma. De upplösande krafterna blifva allt flere och mäktigare, de sammanhållande allt färre och svagare. Hos medelklasserna är yrsel och galenskap tillstädes i hög grad; hos de högre svaghet och narraktighet i icke mindre. Utgången känner Gud allena. Må han hjelpa det arma Sverige! Må han utrusta någon man med anda och kraft att tukta den sjelfsvåldiga och galna tiden!

Lund $^{23}/_{1}$ 1840.

Den sista månaden har för mig varit rätt stilla och angenäm. Jag har ostörd fått fullfölja mina arbeten och låtit mina tankar gå sin gång. Ett par gånger har jag varit i Upåkra och predikat, en gång i Malmö och gjort ingenting; för öfrigt på min kammare och bland mina böcker. Detta »Still-leben» går nu till slut. Studenterna börja visa sig och taga en stor del af min tid i anspråk. Det är också godt. Åtminstone är det icke godt att endast lefva i och med sig sjelf och blott från sitt fönster se verlden och menniskorna. Studenterna skola således vara mig välkomna, blott jag förnimmer att jag med dem kan uträtta något. För öfrigt har jag icke varit alldeles så ensam som De af det ofvanstående kan förmoda. Utom mitt gamla umgänge i Biskopshuset och i Billbergska huset (Malmborgs bo för det närvarande i Malmö och Gyllenkroks har först för kort tid sedan börjat att mottaga besök) har jag gjort bekantskap med en familj, i hvilken jag haft flera behagliga aftnar. En Öfverste Toll har flyttat till Lund, lefver der helt inskränkt, men har för närmare bekanta ett mycket angenämt hus. Hans fru är en mycket bildad dame, och dertill godheten och simpliciteten lifslefvande. Tvenne vuxna döttrar läsa åtskilligt, och hafva den vackraste kärlek till allt hvad godt och skönt som literaturen kan för dem hafva passande. Tre yngre barn äro vänliga och glada. Familjen är nära lierad med slägtingar till Wiborgs och Nielsens[1]. Deras goda Mathilda

[1] Köpenhamnsfamiljer, nära bekanta till Molbechs.

[Wiborg] känner åtminstone Öfverstinnan och kan säga Dem något om henne. Bland detta goda folk har jag som sagdt tillbragt mången behaglig afton och är rätt glad öfver den närmare bekantskapen. Det är folk som man med glädje kan se in i själen och som icke äro besvärade att låta en se in i deras själ; hvarförutom de genom sin bildning äro alla, med hvilka man här kan sammanträffa, vida öfverlägsna. Jag hoppas att någon gång i sommar få föra antingen Tolls till Dem eller Dem till Tolls eller både det ena och det andra. Bekantskapen skall på båda sidor blifva till glädje och från båda sidor skaffa mig glädje.

En af Lunds herrligaste, ädlaste män, Deras och Molbechs gode vän Florman[1], är borta. Han har hela vintren varit mycket svag, lidit mycket af verk i hufvud och hals, men derunder visat den största sinnesstyrka och frimodighet. I måndags afsomnade han. Hans sjukdom var af en egen art. De mjukare delarne af hufvudet och halsen öfvergingo till ben. Denna ossification lär hafva börjat i öronen och förorsakat hans döfhet. Hans sjukdom var mycket smärtsam, blef dock mot slutet lindrigare, så att han fick dö i ro. Hans sjuksäng och dödssäng var den aldraskönaste. Under sin lefnad ärades och välsignades han af alla: äfven efter sin död skall han välsignas. Han har gjort mycket vackra stiftelser, som dock ännu icke äro fullt bekanta. En sådan man kunde icke göra annat än det som var vackert. Ett bättre mönster för lefnad och död än Florman kan en menniska icke tänka sig.

I Lund ser det för öfrigt ut som vanligt. Deras vänner och bekanta, Brunius med Fru, Dahlbom[2], o. a. må väl. Unga Billberg är i Stockholm som riksdagsman. Modren är någorlunda rask och tapper. Carolina Winberg skrifver någon gång, och är som vanligt kärlek och ädelhet. Thomander är med hela sin familj i Stockholm. Hvad som där för sig går veta vi ännu icke. Må det gå väl! Många stormar äro derifrån att förvänta. Hos oss är det för närvarande lugnt. Må det så förblifva! — — —

Lund 3/5 1840.

Jag är, såsom jag nästan hela vintern varit, rask och munter. Mitt arbete har gått, som jag sjelf tycker rätt väl. Den lilla skörd jag hos Dem gjorde har varit mig till stor nytta och glädje, och jag har flitigt arbetat med densamma ända sedan jag var hos Dem. Nu

[1] Professor A. H. F. (1761—1840).
[2] Doc., sedermera professorn A. G. D. (1806—59).

är jag färdig och i morgon börjas tryckningen af hvad jag haft för händer. Jag tror det skall förnöja Molbech när jag får det i ordning och derföre förnöjer det mig sjelf dubbelt. Jag känner mig ännu särdeles väl upplagd till arbete och hoppas således att ännu i vår få ett eller annat småting färdigt.

De erindrar Dem ju Baronessan Schwerin på Sireköpinge. Hon har för ett par veckor sedan förlorat sin man, som dog mycket hastigt af nerfslag. Jag kom för 2 dagar sedan från hans begrafning, till hvilken jag fått en mycket smickrande inbjudning. Jag fann Baronessan mycket raskare än jag väntat. Hennes förlust var också icke så stor. Hennes man var en högst obetydlig person, som hon i längden visst mycket väl kan undvara. Hon sjelf är ett fruntimmer af mycket utmärkta egenskaper.

Vår gode, vänlige Kellermann[1] är här. Han har gjort en mycket angenäm och indrägtig resa i Sverige, Norge och Finland och slutar den nu i Skåne. Öfverallt har han vunnit mycket bifall och icke så litet pengar. Han var i dag en lång stund hos mig och uttalade sin glädje öfver sitt vistande i Sverige. Vi talade ock om Köpenhamn och han bad mig skicka dit många helsningar, till Dem, till Deras man, till Heibergs[2], till fru Möller. Han fruktade att den sednare skulle vara vred på honom för det att han varit så försumlig i att tillskrifva henne.

[Ur Molbechs almanack 1840.

20 Juni. Om Eft. Kl. 2 med min Kone til Malmö, hvor vi forefandt Dr. Reuterdahl, og reiste m. ham til Lund, hvor min Kone og jeg fik Qvarteer i Hr. Kiöbmand Billbergs Huus, som er fraværende v. Rigsdagen. Veiret hele Dagen koldt og med megen Regn. Farten p. Dampskibet god med Medvind. (Min Kone maatte blive inde d. 21. 22. af Nældefeber.)

21. t. Middag hos Reuterdahl. — D. 24. hos Domprost Hellstenius, Midd. og Aften — et usædvanligt muntert og animeret Selskab. Prof. Brunius bortreist i S. Skåne fra d. 21—26de.

Berzelius ankom t. Lund d. 25de. — Den 26de gav man ham en höist splendid Diner p. Stadshuset, hvortil jeg var indbuden. Dog var dette ikke uden Opposition. Hos de Liberale er han falden i Unaade siden Jury-Kiendelsen over Crusenstolpe. Studenterne i

[1] C. L. K. Dansk violoncell-virtuos (1815—66), på konsertturné med Ole Bull 1837, ensam 1839 f.

[2] Skalden Johan Ludvig och skådespelerskan Johanne Louise H.

Lund (hvor dog neppe 50 vare tilbage) vilde ikke bringe ham Vivat. Han reiste om Efterm. til Helsingborg, og d. 27de over Helsingør til Frederiksborg.

D. 27de. Om Midd. med min Kone hos Brunius.

D. 28de. Om Midd. i stort Præsteselskab hos Biskoppen, hvis Venlighed og Artighed imod os endog gik til at tilbyde os sin Equipage til Malmö. — Vi reiste dertil Kl. 5 om Efterm. og Mand. Morg. [d. 29de Juni] Kl. 7 til Kbhavn.]

Lund 19/7 1840.

Jag reste på den utsatta dagen [d. 29 juni] i det sällskap som De känner. Resan var i det hela behaglig och stördes obetydligt af de regnskurar som då och då kommo. På Stensnäs (Fru Winbergs egendom) tillbragte jag tre stilla dagar. Vädret var sådant att vi icke mycket kunde vara ute. Jag läste temligen mycket för mig sjelf och litet för andra. Jag har på lång tid icke så ostörd fått sysselsätta mig med läsning som under dessa tre dagar. I Lund afbrytes min läsning, om icke af annat, af skrifvande. Pennan tränger sig beständigt i handen på mig och vill inbilla mig att den icke för någon rätt lång tid får bortkastas. På Stensnäs lät jag icke narra mig af dylika inbillningar. Pennan var alldeles förvisad. Och deraf fann jag mig rätt väl och började att få smak för ett dylikt Schlaraffenleben. Det var sålunda tid att bryta opp och komma längre. Till Wexiö anlände jag Lördagsafton efter min afresa från Lund [ɔ: 4 juli]. Mina Wexiöresor äro icke lyckliga, icke glada. Denna sista har gjort mig stor och djup sorg. Genast vid min ankomst och innan jag ännu träffat Tegnér anförtrodde mig hans Fru att han var sjuk, sjuk till hufvudet, att hon för honom var i dödlig ångest, men att hon hoppades godt af min ankomst. När jag något längre fram träffade honom fann jag honom dels vek och öm (han hade beständigt tårar i ögonen, ofta utan all anledning), och dels — oredig, jag kan gerna säga sinnessvag. Till en början var oredigheten icke svår; han var ute, såg menniskor hos sig och förrättade sina sysslor. Men det onda blef allt värre och då jag kom opp till honom Tisdagsmorgon var jag öfvertygad att han mist sitt förstånd. Hvad han sade visade mycket geni, men ännu mera galenskap. Sorgen och eländet i huset kan De tänka Dem. Vid middagstiden kom ett tämligen häftigt epileptiskt anfall, som för 8 eller 10 minuter beröfvade honom all sans. Vi trodde alla, att det var slut med honom, och vi borde hafva önskat att vi haft rätt i denna tro.

Han återfick dock lif och sans, men icke redighet. Mot aftonen kom ett nytt epileptiskt anfall, häftigare än det förra, men omsider gifvande vika för kalla hufvudbad och varma fotbad. Sedan detta var öfverståndet var han väl något matt, men fullkomligt redig. Om natten sof han godt, vaknade med fullt förstånd, förbättrades med hvarje dag, jag kan nästan säga med hvarje timma, och gaf oss sålunda de bästa anledningar till glädje. Jag trodde mig kunna lemna honom utan någon stor farhåga och utsatte således Lördagen till min resdag. Då jag Lördagsmorgon kom opp till honom, lifvad af de bästa förhoppningar, hade sinnessvagheten återvändt, väl icke i hög grad, men dock omisskännligt. Jag måste lemna honom. Min tid var ute. Med det mest beklämda hjerta ryckte jag mig från honom och hans familj. De arma menniskorna lida outsägligt. Sedan jag reste från dem har jag 2:ne gånger haft bref från dem. Tillståndet är lika beklagansvärdt. Det förvärras snarare än det förbättras. Några nya epileptiska anfall hafva icke infunnit sig, men sinnessvagheten ökas. I dag har jag bref som säger mig att man tänker på att flytta honom till Stockholm, Köpenhamn eller Roskild. Man väntar blott på föreskrifter af en utmärkt Stockholmsk läkare, Tegnérs intime vän, innan man bestämmer sig. Det har alltså händt hvad De vet att Tegnér sjelf befarat. Det har händt på ett för alla sorgligt, på ett för mig hjertgripande sätt. Jag har varit vittne till hans möjligtvis sista kloka stunder. Att jag aldrig glömmer dessa, behöfver jag icke säga. Han var under dem, såsom alltid, stor, genialisk, herrlig men han var tillika, såsom också nästan alltid, full af underligheter, ja af vederstyggligheter. Undra icke om jag något glömmer de senare. Han omfattade mig under dessa dagar med så mycken kärlek, han skänkte mig så oinskränkt förtroende, att han derigenom skulle hafva tillvunnit sig ett mycket kallare sinne än mitt. Jag sörjer honom såsom man sörjer en förlorad fader. Det är troligt att jag ännu får mycken befattning med honom och hans saker, i synnerhet om man måste föra honom till Köpenhamn. Jag gör allt hvad jag kan, ty jag är skyldig dertill. Må blott någon hjelp finnas, eller om den icke finnes, må hans dagar snart få ett slut. Tegnér död är för alla hans vänner tusen gånger bättre än Tegnér ursinnig.

— —

— — — Snart blifver det väl på vanligt sätt hos mig. Blifva underrättelserna från Wexiö icke för svåra, så hoppas jag att snart vara inne i mitt vanliga stilla arbete. Ett par småskrifter måste

fullbordas innan kyrkhistorien kan angripas, men sedan skall denna gå med full fart. Jag gläder mig riktigt att nu i några veckor få lefva ostörd på mitt bibliothek och i mina egna funderingar. Då jag dock säger detta, återkommer alltid tanken på Wexiö.

Lund 16/8 1840.

För att åtminstone säga Dem att jag lefver, begynner jag till Dem ett bref. Långt blir det icke. Jag är efter en resa till Upåkra, der jag predikat, temligen trött och har dessutom åtskilligt i afton att bestyra; men De skall veta, hur jag har det och således hafva åtminstone några rader.

De föreställer Dem lätt att min hufvudsakligaste tanke under denna tiden varit Tegnér. Jag har om honom endast bedröfligt att berätta. I Wexiö försämrades hans tillstånd. Man tillkallade från Stockholm en utmärkt läkare, som tillika var hans intime vän. Denne medtog honom till Stockholm och har tillhopa med andra läkare försökt allt möjligt. Förgäfves. Han synes vara förlorad. Med hvar vecka blir oredigheten större och de kloka mellanstunderna färre och kortare. Man vill dock ännu någon tid försöka i trakten af Stockholm. Han har sålunda fått ett nytt logis, mycket vackert och mycket stilla, mera på landet än i staden. Uträttas härmed intet, så vill man skicka honom till Schleswig eller Sonnenstein. Vet De något om det förra stället? Träffar De någon gång Etatsråd Bang eller någon annan som derom känner något, så fråga hvad man tror om detta Institut och säg mig derom ett ord. Skall en resa företagas, så är det möjligt, att jag kommer att följa den olycklige ut. Fru Tegnér och hans öfriga vänner vilja detta, och sjelf hvarken vill eller kan jag draga mig undan, så svårt uppdraget är. Det förstås att jag icke reser utan i sällskap med en läkare och nödig betjening. Om några veckor kommer det att afgöras. Mycket har, som De lätt kan föreställa Dem, denna Tegnérs olycka rört mig; De må dock icke tro att den rentaf nedtryckt mig. Jag tror mig också deraf hafva lärt åtskilligt; jag kan reflectera deröfver, och detta så mycket bättre som jag så nära känt honom. Mitt hjerta är fullt, men icke förkrossadt af detta ämne, och en gång, när tid blir, kommer jag att derom uttala mig. Mången kunde göra det bättre, men knapt någon kärleksfullare; på det ingen skall göra det kärlekslöst, hvilket mannen med alla sina stora fel icke förtjenar, skall jag, när det kan vara passande, icke försumma att taga till ordet. Må emed-

lertid hans elände icke blifva för långvarigt. Hans anhöriga lida deraf outsägligt. —

I September hoppas jag kunna efter föresats komma till Dem. Det enda som kan hindra mig är den sorgliga resa, hvarom ofvan är taladt. Jag väntar med oro hvarje Stockholmspost.

P. S. Den bästa tacksägelse till Deras Christian[1] för hans vackra bok.[2] Den har skänkt mig några rätt angenäma stunder. Också Carolina Winberg har deraf haft nöje.

Lund 13/10 1840.

Jag är dock en lycklig menniska. Sällan försvinner det lätta friska sinne, som utgör den egentliga lyckan, sällan går en riktigt tung sky opp på min inre himmel; och när en sådan någon gång kommer (den bör komma, på det vi skola veta hvad vår frid tillhöra(!)), strax bortblåses den af en god anda. För mig är det nu åter klart; jag tänker med förnöjelse på tingen omkring mig och sysselsätter mig dermed såsom tillförene. Och om någon gång det vill blifva dunkelt, så gör mig dunklet ingen skada. Jag gör mig till herre deröfver och kan framkommendera munterhet och intresse. Allt är således godt och skall som jag hoppas blifva det. En hel mängd ting skola under vintern uträttas och våren sedan mottagas med tillfredställelse och glädje.

Om Tegnér hafva vi så goda tidningar som vi kunna vänta. Han kom lyckligen till Schleswig; Jessen[3] sade honom samma afton han ditkom hvar han var och hvarföre han var der. I början uppflammade han väl något, men mottog dock tidningen med större lugn än man väntat, och, hvad som är det märkligaste, medgaf att man gjort rätt i att föra honom dit. Från sönerna skildes [han] utan någon synnerlig rörelse, men också utan någon vrede deröfver, att de fört honom till en Irrenanstalt. Jessen hade goda förhoppningar om hans curerande. Hela anstalten och i synnerhet Jessen och hans Fru uppväckte hos sönerna det största förtroende och tillfredsställelse. Må det gå den beklagansvärde väl!

Det väntade goda Septembervädret har kommit i October; jag gläder mig deråt mycket och begagnar det dagligen till promenader. Dessa göra mig godt och stärka mig till mitt arbete. Jag har för öfrigt vida mindre lust än tillförene att vara ute om aftnarna. Sedan

---

[1] C. K. F. MOLBECH, skald, 1821—88.
[2] *Billeder af Jesu liv*, 1840.
[3] PETER WILLERS J. (1793—1875).

jag kom hem har jag blott en afton varit hemifrån. Detta är godt för hvad som skall uträttas.

Jag skickar Dem med första lägenhet ett par exemplar af ett häfte af »Läsning för folket», deri De finner en afhandling af mig »Om kyrkans högtider». Den är helt enkel, men dess författande gjorde mig något nöje. Det ena exemplaret är ämnadt åt Deras Hans, som derpå kan öfva sin förmåga att läsa Svenska.

Lund $^{2}/_{2}$ 1841.

På vintren vilja vi icke mycket klaga. Jag har varit temligen mycket ute och dervid funnit mig väl. En gång, strax efter jul, var jag hos en gammal prost Nordström, 7 mil härifrån, och tillbragte bland goda menniskor fyra rätt behagliga dagar. En annan gång var jag i Grönby hos Mina Kinbergs föräldrar och hade det äfven der godt. Till ännu flera utfärder på snön hade jag god lust, men nu äro Universitetsföreläsningarne började och jag får väl hålla mig hemma och bråka på det gamla sättet. Jag är också nöjd att något hafva fått vara ute och smaka på landets förlustelser om vintern. De må tro, att dessa hos oss icke äro så små. Menniskorna äro sällskapligare, mera vända inåt, hafva mindre anspråk på solsken och vackert väder, och nöja sig mera med hvarandra. Med hvilket allt jag dock icke vill hafva sagt ett ondt ord om sommarn. Ingen skall gladare än jag mottaga både den sjelf och dess förebud, våren. Efter den oändliga hvithet, som nu betäcker all land, skall grönskan blifva en rigtig hugsvalelse.

Mitt studerande, mina skrifverier ha gått dåligt. Före jul kunde jag icke skrifva eller läsa. Efter jul har det varit bättre, men då har jag varit ute och rest. Det får vara. Med lärdomen får det vara, blott man för öfrigt riktigt dugde.

Lund $^{16}/_{3}$ 1841.

Jag lefver och befinner mig rätt väl. Fortsättningen af vintern har varit bättre än dess början; sinnet har blifvit muntrare, friskare, jag har kunnat arbeta rätt godt, haft intresse af mitt arbete, och äfven förnöjt mig utom hus. Komma vi nu öfver Mars månad, så är väl den värsta vintren förbi, grönska visar sig åter på marken och sinnet blir ännu gladare, ännu tapprare. —

Med en vagn (eller rättare släda), som Gleerup för ett par veckor sedan skickade till Köpenhamn, följde ett bokpakett till Molbech, deri också var inlagd en liten packa till Dem. Jag hoppas De fått den.

Den innehöll, utom ett litet häfte, hvari finnes en artikel af mig, om hvilken jag tror mig förut hafva sagt Dem något, ett par af våra nyaste romaner. M:lle Brehmers »Strid och Frid» är ju ett litet rätt älskeligt stycke? Jag tänker att det, med afräkning af några öfverdrifter, rätt mycket förnöjt både Dem och Christian. Palmblads roman[1] är något mera politisk. Så oskyldig den är, så har den dock sina egna, rätt fina hänsyftningar på förhållanden inom Sverige. Hos oss börjar allting blifva politik; så också våra oskyldiga romaner. Stycket är för öfrigt raskt och lefvande. Det skulle glädja mig, om begge dessa bitar skänkt Dem och någon af Deras ett par förnöjda aftonstunder.

Regn och blåst piskar på mina fönster — mig till stor glädje. De jaga nemligen snön från marken och frosten ur jorden. På en spasertour i går upptäckte jag ett par alnars grå, från snö befriad jord. Det var mig en sann glädje. När man ett fjerndelsår blott vandrat på snö och is, hvar gång man kommit ut om sin port, är ett stycke grå jord en stor herrlighet. Grå jord blir snart grön jord och naturen är icke längre ett lik.

Lund $^{7}/_{4}$ 1842.

En hel lång vinter eller något mer än ett halft år har gått hän, sedan De hörde något från mig eller jag från Dem och Deras hus. Det är en lång tid. För mig har den dock gått temligen fort under arbete och någorlunda ostörd sinnesro och förnöjelse. — — —

Jag har arbetat temligen flitigt och i öfrigt lefvat inne och i stillhet. Ett godt stycke af min kyrkhistoria är färdigt och om icke så lång tid kan jag börja tryckningen. Dessutom hafva flera småting, som för mig haft intresse, blifvit fullbordade. Jag är gladare åt min vinter än jag plägar vara.

Lund $^{5}/_{6}$ 1843.

Med mig är det alldeles på gamla viset, och dermed är jag väl nöjd. För att litet förfriska mig efter vinterns och vårens temligen stränga arbete, har jag beslutat att tillbringa en månads tid på ett mycket vackert ställe nära vid Malmö. Jag kan der bada, spisa jordbär och för öfrigt göra intet. Det tänker jag skall göra mig godt. Vi hafva då 2 timmars väg till hvarandra. Vi skola väl då någon gång se hvarandra. En sådan resa är ju ingen affär, är blott

---

[1] *Kärlek och politik* (1840).

en förlustelse. Förr än i slutet af Juni eller början [af Juli?] kan jag icke begynna denna landtlefnad, hvilken jag mycket efterlängtar. Jag tänker att det skall smaka godt att få ombyta boklufl med landtluft.

Sth. 9/9 1844.

Var icke missnöjd med mig att jag ännu icke kunnat lemna Deras tafla till Atterbom. Det har ännu icke varit möjligt för mig att komma till Upsala, och än mindre har jag kunnat tänka på att komma till landet deromkring. Genom någon annan har jag ej velat utföra uppdraget. Således står taflan ännu i godt förvar hos mig. Atterbom vet dock att den är i antågande. Snart hoppas jag kunna säga Dem att den är aflemnad. Jag kan icke beröfva mig förnöjelsen att se den emottagas.

Lund 7/7 1845.

Jag ville bedja Dem eller rättare Deras Christian om någon vänskap och välvilja för den unge man, som öfverförer detta. Han heter Bredberg [1] och är anställd i Stockholm vid konungens cancelli. Han tillhör en familj, hvilken visade mig den största vänskap och godhet under den långa tid jag vistades i Stockholm. Till Giengield ville jag förskaffa honom en smula vänlighet i Köpenhamn. Han intresserar sig för konst och kan måske genom Christian få se ett och annat, som annars är för fremlingar otillgängligt, t. ex. de Thorwaldsenska sakerna på Christiansborg. Från Köpenhamn ämnar han sig till Tyskland. Jag behöfver icke säga Dem och Deras Christian mer än att jag unnar den unge mannen, på hvilken jag sätter stort värde, allt godt. Ursäkta att jag i Deras mans frånvaro skickar Dem en fremmande. Jag vet att jag törs det, och det sker af vänskap för den unge mannen, hviken jag i mycket finner lik Christian. De äro äfven deri lika hvarandra, att de begge älska poesi och konst.

[1] H. V. B., sedermera statsråd (1819—77).

Litterära inflytelser på Tegnérs Svea.

AF

BERNHARD RISBERG.

Hvem har ej tilltalats af BÖTTIGERS vackra skildring, huru TEGNÉRS *Svea* kom till under dennes färd som bruksforman för en dag från Rämen till Filipstad sommaren 1811? »Vill läsaren veta, hvarpå han tänker», heter det, »denne allvarlige forman, som skrider fram med sitt lass mellan de bugande tallarna? Han tänker inga vanliga tankar. Rad för rad växer i hans själ ett poem, där malmens klang försmälter med tallarnas sus, och alexandrinens gång målar hans egen.» Och vidare om det färdiga poemet: »Det var diktadt i Rämens skogar».

Denna Böttigers framställning är tydligen fotad på följande ställe i de anteckningar om färden, som en af deltagarne, den unge brukspatronen G. MYHRMAN, Tegnérs svåger, efterlämnat: »Månne icke grunden till Es. Tegnérs storartade . . . Svea kunnat [märk!] blifva lagd under denna färd? Eller månne icke detsamma, om [märk!] det var påbörjadt, däraf erhöll sin ägande kraftiga gestalt?»[1] Som man finner, är grundvalen för den ifrågavarande anekdoten mycket osäker, och Böttigers uppgift får väl snarare fattas som en effektrik poetisk kombination i hans halft skönlitterärt hållna lefnadsteckning än som en strängt saklig notis. Den har likväl ej blott upptagits och vidare utspunnits i poetiska hyllningar, såsom första afdelningen (»Svea») af WIRSÉNS *Sång öfver Esaias Tegnér*, uppläst på Svenska akademiens högtidsdag 1882, och SNOILSKYS ungefär samtidigt till hundraårsdagen af Tegnérs födelse författade dikt *Skogsvandringen*, utan äfven tagits för god af litteraturhistoriska författare, t. ex. LJUNGGREN, och det till och med — i likhet med framställningen hos Wirsén och Snoilsky — med den ytterligare poängen, att Filip-

[1] Jubelfestupplagan af TEGNÉRS *Saml. skr.*, 7: 69.

stadsfärden rent af skulle framkallat dikten. LJUNGGREN skrifver nämligen i *Svea*, inbjudningsskrift till firande af hundraårsminnet af Tegnérs födelse, s. 1: »Allbekant är Böttigers målande skildring af det friska skogsäfventyr, som var närmaste anledning till poemets diktande.»

Att TEGNÉR under sin gång bredvid järnforan hvälft sin *Svea* i tankarna, är ju möjligt, ehuru det ej är på något sätt bestyrkt. Men säkert är, att »närmaste anledningen» till diktens tillkomst var rent litterär. Det var *Idunas* första häfte, denna GEIJERS storartade skaldedebut, som gaf Tegnér själfva uppslaget och befruktade hans fantasi, så att den slog ut i blom.

Detta är ock tidigare påpekadt af RUDOLF HJÄRNE, som i sitt arbete *Götiska förbundet och dess hufvudmän* utlåter sig på följande sätt: »På Tegnér synes innehållet af denna dikt [d. v. s. *Manhem*], liksom hela häftet, gjort ett särskildt väckande intryck. Svea, som diktades på hösten 1811, är härpå ett bevis. Det skall ej undgå någons blick, att grundåsikten och vissa tankar i båda dessa skaldestycken äro de samma, ehuru af Tegnér mera utförda i en rikare, mera praktfull diktion, i en uddigare språkform och med en större och just därför ledigare versifikatorisk förmåga.» Hos LJUNGGREN läses äfven på ett annat ställe i hans nyss anförda skrift: »Svea är ända in i enskildheter en poetisk framställning af det program, som Götiska förbundet för sig uppställt», men med detta naiva tillägg: »och om hvilket Tegnér då icke hade någon kännedom». Låt vara att Tegnér först efter sin kallelse till förbundets medlem i november 1811 fick officiell kännedom om Göternas program, det måste dock varit honom bekant långt förut. En af »stamgöterna» var ju hans nyss nämnde svåger Gustaf Myhrman (Hjorvardr), i hvars sällskap han tillbragte sommaren på Rämen och gjorde formansresan till Filipstad. Tvifvelsutan var just denna färd ett utslag af de götiska idéerna, af denna nytända beundran för götisk kraft och enkelhet. Och äfven om Tegnér icke på annat sätt skulle fått kunskap om Göternas program, så var det honom åtminstone bekant genom GEIJERS *Manhem*. LJUNGGREN omnämner[1], att *Idunas* första häfte utkom »i juli», hvilken uppgift torde kunna närmare fixeras till slutet af juni eller de allra första dagarna af juli. ADLERBETH skref nämligen till Tegnér den 1 november, att häftet utkom »vid midsommartiden». Och den 5 juli uttalade PALMBLAD i bref till Hammarsköld (på latin!) sitt omdöme om detsamma. Säkerligen har Tegnér läst

[1] *Sv. vitt. häfder*, 4: 264.

det i juli. Naturligt nog tog han med första möjliga del af detta »det glädjefullaste fenomen, som vår vitterhet i dessa förbistrade tider på länge haft att uppvisa», såsom han i november skrifver i sitt svar till Adlerbeth. Senare har LJUNGGREN[1] direkt vändt sig mot Hjärnes påpekande af *Manhems* inverkan på *Svea* och ansett sig kunna påstå, »att *Svea* är fullt oberoende af inflytande från både Förbundet och *Manhem*, samt att hon skulle sett dagen, äfven om icke dessa gått förut». Som stöd härför kan han dock blott anföra ett par uttryck ur TEGNÉRS *Sång till kronprinsen Carl August 1810*, nämligen att vid hans röst

Skall förmultnad storhet resa
Jättelemmar ur sin graf,

hvilket tydligen afser vår storhetstid men ingalunda nordens forntid, samt det därmed likartade, att prinsen är Sveriges hopp, när hämndens dag gryr, och det svenska lejonet reser sig i sin vrede, en häfdvunnen fras, som t. ex. förekommer hos LIDNER i hans *Ode till den finska soldaten* och hos WALLIN i hans *Sång till nationen* (1808), där det heter:

Det svenska lejonet vill bada sig i blod,
Det ryter utaf hämnd och rusar att förkrossa.

Här saknas dock ännu alldeles den af Göterna så kraftigt framhållna tanken om hednatidens nordbor såsom en förebild för den sjunkna samtiden att efterlikna, en tanke som så vältaligt utfördes i Tegnérs *Svea*. Visserligen hade redan de närmaste åren före Götiska förbundets stiftande ett nytt intresse för nordens forntid börjat vakna i vårt land, och genom OEHLENSCHLÄGERS dikter och umgänget med LING hade TEGNÉR poetiskt påverkats i denna riktning. Om ATTERBOMS *Skaldarmal* (1811) uttalar han sig också gynnsamt. Som förebud om den åskådning, som fick uttryck i Götiska förbundet, må slutligen äfven påpekas några uttryck i WALLINS *Sång vid kronprinsen Carl Augusts intåg i hufvudstaden den 22 januari 1810* och i den redan 1789 af Svenska akademien krönte NORDFORSS *Sång öfver Carl Augusts död*, som 1810 vann akademiens stora pris. I den förra läses:

Kom åter, gamla dygd! Vid enkla seder
Och manligt mod behåll en återställd nation!

Och i den senare manar Carl Augusts skugga Svea

[1] Ibid., 4: 274.

Att manligt återta de rena, enkla seder,
Som ägna Svithiods folk, som gjort dess kraft, dess heder
Den tid, då, skild ännu från veklighet och flärd,
Du var ditt höga namn för stora dygder värd.

Här är dock ännu ej fråga om nordens forntid, och särskildt hafva den romarbildade Wallins uttryck sin förebild hos de latinska skalderna under Augustus, t. ex. i Horatius sekularsång (iam ... pudor priscus et neglecta redire virtus audet), något som ännu tydligare framgår af det närmast följande versparet:

Astræa, kom och sätt dig neder
Vid furstens sida, delande hans tron!

Mot samtidens flärd och veklighet hade redan Choræus i sin af Göteborgs Vetenskaps- och vitterhets-samhälle 1799 belönade lärodikt *Yppigheten* sagt tänkvärda ord, men som förebilder i dygd uppställer han ej våra nordiska förfäder utan Gustaf Vasa och — spartanerna.

Medgifvas må, att Götiska förbundet och *Iduna* icke varit absolut nödvändiga förutsättningar för tillkomsten af en dikt som Svea. Detta hindrar dock ej, att de varit de faktiska förutsättningarna. *Manhem* har genom det intryck det gjorde på Tegnér framkallat *Svea.* Af poemen i Idunas första häfte var *Manhem* företrädesvis ägnadt att uppkalla Tegnér till täflan. Det var en dikt i den retoriska stil, som Tegnér numera med sådant mästerskap behärskade; och Tegnér, som under sommaren lefde i en atmosfär af götiskhet i kretsen af sina svågrar (äfven hans ungdoms lekkamrat Olof Myhrman var göt) och andra göter, såsom bröderna Geijer, fann i denna dikt en förebild, som äggade honom att med en rikare, tekniskt mera fulländad form utveckla samma ämne i ett längre poem, kanske genast tänkt som täflingsskrift i akademien. Tegnér, som efter flere fåfänga försök ännu 1808 hade täflat med en lärodikt *Fördragsamheten* utan att vinna pris, fick bevittna Wallmarks och Nordforss lysande framgångar 1809 och 1810 med patriotiska dikter (äfven hans landsman Geijer hade 1810 vunnit sitt andra stora pris), och han kände sig nu lockad att göra ännu ett försök, ett sista, att äfven han erhålla den akademiska hallstämpel, som på denna tid betydde så mycket.

Till den götiska föreställningen om de gamla nordborna såsom manande förebilder för samtiden, Tegnérs utgångspunkt, knöt sig

helt naturligt den äfven i *Manhems* sista rader antydda tanken på ett hämndekrig mot Ryssland, som nyss aftvungit Sverige en så förödmjukande fred. En segerrik strid mot Ryssland hade Tegnér själf med stor framgång besjungit i sin sång för skånska landtvärnet 1808, och 1810 hade LING offentliggjort sin *Gylfe*, som skildrade, huru den sörjande Gylfe, personifikationen af Sverige och dess regent, låter af sina »modiga män» förmå sig till ett nytt krig mot röfvaren af hans »brud», hvilket slutar med Finlands återeröfring. En sådan tanke var vid denna tid högst populär i Sverige, och kronprinsens anslutning till Ryssland 1812 blef ett hårdt slag för de ifrigaste patrioterna.

Till skildringen af segern borde naturligtvis en framställning af dess välsignelserika följder lämpligen anknyta sig, och härför hade Tegnér förarbeten och mönster i sin egen och andras sånger öfver Carl August, för att ej gå längre tillbaka.

Härmed var diktens uppränning i hufvudsak färdig.

Det är sålunda, såsom redan framhållits, särskildt för uppslaget till *Svea*, som Tegnér står i skuld till *Manhem*. Själfva titeln Svea är ett synonymt uttryck till Manhem. Båda användes om hvarandra i den tidens diktning[1], ofta i samma stycke, t. ex. i WALLMARKS 1809 prisbelönta *Sång till finska arméns ära* och WALLINS ofvan anförda dikter *Vid Carl Augusts intåg i hufvudstaden* och *Till nationen*. I denna sista förekommer äfven det tredje synonymet Gylfe, som Ling upptog.

Jag vill nu närmast påvisa de enskildheter i tankar och uttryck, som *Sveas* första afdelning har gemensamma med *Manhem*, och som tydligen äro beroende på lån eller reminiscenser därifrån. Jag afser därvid helt naturligt den första redaktionen af de båda dikterna.[2]

[1] Manhem har sålunda icke vunnit burskap särskildt genom göterna. I KELLGRENS satir *Man äger ej snille för det man är galen* (1787) läses:

O Manhem, lika nämndt af gammalt mannavett
Som gammalt mannamod,

ett uttryck som synes ha föresväfvat GEIJER, då han skref:

Af dess dygder fordom Manhem nämndes.

[2] Urskriften till *Svea* är tryckt i TEGNÉRS *Efterlemnade skrifter*, I: 68 ff., och i jubelfestupplagan.

Svea.	*Manhem.*
1. Då Nordens son ej än tog andras seder an Och njöt, hvad jorden gaf, och tålte som en man.	1. Och Nordens son Europas lärd församlar. . . . Han visste lida Och lefva som en man . . .
2. . . . tomma njutningar från fjärran stränder förda, Som suga landets märg.	2. Till honom ej från vidt aflägsna stränder Med skeppen flöto konstiga behof, Ej krämarn musten sög utur hans länder.
3. Här vill naturen se det enkla, allvarsamma, Här vill i torftigt bo hon kungasöner amma.	3. Är ej den [Norden] med naturens egen stämpel Till manlighetens starka boning gjord? . . . Och kungasöner växte i hans hydda.
4. Omfamnar faran glad och döden oförfärad.	4. . . . det mod, som emot faran ler . . . Han tiggde ej om lifvets usla lott.
5. Han slösade ej ord, men väpnade sin hand.	5. Om ej han öfvad var att sirligt tala . . . Hans hand bar svärd, men ej hans tunga gift.
6. Ej Asien klädde än, ej Indier honom födde, För honom söderns folk och ej dess drufvor blödde.	6. Hvad mer, . . . Om Gallien föder oss med lust och prakt, Och Indien klär oss, Cap vårt vin oss lagar . . .
7. Han sökte ingens skygd och hade ingen slaf.	7. . . . ingens slaf och ingens herre vorden . . .
8. . . . . utan kvinligt knot Han gick med öppet bröst sitt ödes storm emot.	8. . . . utan knot . . . Han böd ett stålsatt bröst mot lyckans skott.
9. . . . Ett handslag var hans ed.	9. Hans handslag gällde mer än ed och skrift.

10. Hvar slaf att sitt begär har en tyrann till herre.	10. Att ej bli slaf och minst af sitt begär.[1] En slaf är den, som usla lustar jaga.
11. Den ej umbära kan, bär lätt en oväns band.	11. Vår konst att njuta är, hans var umbära.
12. Och rädda, fallande, åtminstone din ära.	12. Då skola i vårt fall vi äfven hämnas.

Den enda punkt, hvari Tegnérs skildring af »fädrens» egenskaper står i motsats till Geijers, är hans framhållande af deras höga ståndpunkt i forskning och sång. I *Manhem* heter det:

Hans lärdom var ej stor — han visste lida
Och lefva som en man. Hvad vet' vi mer?
Vi veta huru sol och stjärnor skrida o. s. v.

Men i *Svea:*

Med samma djärfva mod han tänkte som han stred;
Och manligt dristig, fri, af ingen fördom fången,
Steg djupt i forskningen och höjde sig i sången.

Detta passar icke särdeles om hednatidens nordbo, som är afsedd i *Manhem* och väl äfven i *Svea.* Men det har uppenbarligen hämtats ur Geijers anmälan i första *Iduna*-häftets början, där han säger, att det svenska folket »förde med sig samma mod i forskningen och i sången som i striden», nämligen — *under Kristinas tidehvarf.* Tegnér synes här hafva begått ett fatalt minnesfel eller misstag.[2]

I *Sveas* alexandrinska afdelning kunna ytterligare en del påverkningar från främmande håll uppvisas. Från Götiska förbundets stiftelseurkund[3] härstammar måhända hänvisningen till nordens natur såsom rättesnöre för sederna. Man jämföre verserna

[1] Versen tillhör en sedan utesluten strof.

[2] Äfven det strax förut förekommande uttrycket om nordbon, att

han fruktade sin Gud och fruktade ej annan,

en omskrifning af den bekanta versen:

Je crains Dieu, cher Abner, et n'ai pas autre crainte,

som sedan i följd af Adlerbeths anmärkning på det språkliga uttrycket fått en korrektare, ehuru helt kristligt-modern form (»förtrodde blott åt Gud» o. s. v.), synes föga passa in på hedendomen. Också rättar sig Tegnér strax efter till:

Hans religion var dygd.

[3] Den läses i R. Hjärnes anf. skrift, s. 98 ff.

Hör på naturens röst. Hon gaf för skilda zoner
åt sederna sin färg, åt språken sina toner

med följande passus i urkunden: »Folkslagen erhöllo, för sin tillväxt och sitt bestånd, lynne, lagar och seder, ursprungliga från det luftstreck, hvari de lefde ... Då naturen gaf Nordens inbyggare kroppslig härdighet att trotsa köldens stränghet», o. s. v. I början af NORDFORSS ofvannämnda sång förekomma äfven liknande tankar, t. ex.

Ej varma zoners vällust är dess lott ...
Allt hvartåt ögat skådar,
Allt kringom henne mödans stämpel bär —
Men äfven dygdernas. Ifrån den kalla vind,
Som friskar hennes barm och purprar hennes kind,
Flyr pestens furie. Vekligheten
Den jord med fruktan närmar sig,
Som ägnats blott åt styrkan, manligheten.

Det sista påminner äfven om GEIJERS ord i ***Manhem:***

Vid blotta namnet vekligheten skrämdes.

Ytterligare några enstaka uttryck och tankar i stiftelseurkunden återkomma i *Svea*, t. ex. »nit för samhällets själfbestånd», »de antogo en lånad bildning och utländska seder», »den dom, som det obevekliga ödet gifvit hvarje folkslag, att det icke förr skulle genom främmande vapen underkufvas, än det var underkufvadt genom främmande laster».

Skildringen af söderns natur är gjord efter GOETHES ballad[1] ***Mignon***, som skalden säkert med förtjusning läst i sina unga år, och som han ännu på ålderdomen beundrade (»hur ... innerlig Mignon», i *Tillägnan* till Franzén af ***Kronbruden***). Man jämföre:

Där himlen jämt är blå, och i en evig sommar	... wo die Citronen blühn,
Orangens gull slår opp och lagrens krona blommar	Im dunkeln Laub die Gold-Orangen glühn,
Och mellan bäckars sorl och västanvindars gång ...	Ein sanfter Wind vom blauen Himmel weht,
	Die Myrte still und hoch der Lorbeer steht!

Ännu 1840 på resan till vårdanstalten i Tyskland skrifver Tegnér:

Jag går till södern ...
Där palm, där lager högt sin krona bär,

[1] Påpekadt redan af E. SCHWARTZ i *Esaias Tegnérs ställning till vissa pedagogiska och vittra tidsströmningar* (1903), s. 45.

Orangens guld och drufvans röda bär
Mot jorden digna . . .

Det kanske mest tänkvärda partiet i hela dikten, om ersättandet af de yttre förlusterna genom inre förkofran, från »Farväl, du Sveas värn» till »Betänksamt ödet står» med dess odödliga vers

Och inom Sveriges gräns eröfra Finland åter,

tillhör med undantag af fyra verser (»Blif åter, Svea folk, blif åter hvad du varit» till och med »Hör mänsklighetens röst, om du ej skaldens hör») icke *Sveas* ursprungliga affattning utan är föranledt af Adlerbeths å akademiens vägnar framställda anmärkning mot det af honom misstydda, men i hvarje fall misslyckade tillropet till Svea:

dina rof ha farorna förstorat,

hvilket dock, märkligt nog, kvarstod ännu i den i *Handlingarna* 1817 tryckta dikten.

Adlerbeth skrifver: »I stället tror jag tanken böra därhän vändas, att ju större förlusterna äro, ju mera bör nationalandan liksom koncentrera sig att försvara hvad öfrigt är, att göra fäderneslandet stort äfven inom trängre gränser [obs.!], att med lif och blod bevara en ännu vördad själfständighet, att genom endräkt mångdubbla styrkan af ett minskadt antal armar, att skapa nya tillgångar till sann välmåga genom renhet i seder, idoghet, härdighet i mödor, sparsamhet i lefnadssätt, enskilda uppoffringar, egennyttans och egoismens kufvande under patriotismens heliga lag.» Om Tegnér sålunda här i det hela blott har versifierat Adlerbeths tankar, så har han dock gjort det på ett oöfverträffligt sätt.

I detta parti erinra verserna

Europas gamla form ej längre hålla vill . . .
Hvad troner störtas om, hvad riken sönderstyckas!

om ett par rader i Schillers (af Tegnér 1807 fritt bearbetade) *Der Antritt des neuen Jahrhunderts:*

Und das Band der Länder ist gehoben,
Und die alten Formen stürzen ein,

en tanke, som äfven begagnats i första versionen af *Landtvärnssången:*

De sekelgamla,
De lagbesvurna
Världsformer ramla.

En märklig reminiscens är versen

Hör mänsklighetens röst, om du ej skaldens hör,

som är en sammangjutning af en vers ur Lidners *Ode till finska soldaten* (1789)

Hör mänsklighetens röst, om du ej ärans hör,

och en — förmodligen af denna vers påverkad — vers i Leopolds *Skaldebref till konungen* efter dess hemkomst från kriget 1790

Hör skaldens, mänsklighetens bön,

i hvilka båda verser dock »mänsklighet» står i betydelsen människovänlighet, mildhet, medan man hos Tegnér synes böra fatta ordet i (den här något öfverdrifna) betydelsen hela mänskligheten. I samma stycke af Lidner, där äfven förkortningen »Ehrnsvärd» återfinnes, förekomma ännu ett par verser, som måhända återklinga i *Svea:*

Hvar är, o folk, du [den?] dygd, som förr dig frejdat har?...
O, mina fäders land! O Sverige, Vasars rike!

Man vet, att Tegnér i yngre år varit en stor beundrare af Lidner, och ännu i *Frithiofs saga* lånar han en bild ur hans *Spartaras död.* Kanhända är äfven uttrycket i *Svea* om järnet, som »rodnar af harm» att smidas till en främlings värn, en anklang af en vändning i *Spartaras död*, att

Himlen, då hans viggar falla,
Skall rodna för sin oförrätt.

I versen

I klippan växer järn och männer där uppå

och ännu mer i verserna

Så länge bergen än ge järn och hjältar

i senare versionen af *Landtvärnssången* och

Ge bergen icke järn? Ge dalarna ej männer?

i *Nore* (1814) kan man se en reminiscens från Kellgrens *Kantat den 1 januari 1789*, där det heter:

Ha dina berg ej järn och hjältar mer?

Ett annat uttryck i Kellgrens kantat

Och nu från östra Norden,
Spotsk, reser jätten sig på fjället

skymtar i följande rader ur *Svea:*

Allt närmre tränger jätten,
Han står på fjällets spets, och ögat slukar slätten.

Äfven KELLGRENS förut anförda strof till Manhem, där fortsättningen lyder:

Ett år och ännu ett:
Och Bälten skall med blygd ett vidsträckt dårhus famna,

har måhända formellt påverkat följande vers i *Svea:*

Se, Bälten kasta än kring dig de fria armar.

Versen

Du man, hvar är ditt svärd? Hvar är din dygd, o kvinna?

är stilistiskt svarfvad efter versen

Du far, hvar är din son? Hvar är ditt barn, o kvinna?

i WALLINS *Uppfostraren* (1805). Fraserna »på branten af ditt fall» och det däremot utbytta »ur skuggan af min dal» äro äfven Wallinska, men torde snarare få anses som en tidens allmänna stilistiska tillhörighet än som ett lån eller en reminiscens.

Den äldste svenske författare, som kvarlämnat ett intryck i Svea, är CREUTZ, hvars vändning i *Sommarkvädet*

En klippa öfver branten hänger

återklingar i raden

Utöfver forsens fall förvågna klippan hänger.

Jag fortgår nu att påvisa de — ej heller så fåtaliga — litterära reminiscenser, som möta i diktens senare, s. k. dityrambiska afdelning. Denna har formellt ansetts som en brytning med den gamla smaken och som uttryck för en ny tids förändrade uppfattning. I själfva verket är det dock blott den vanliga kantatformen med dess växlande versslag för recitativ, arior och körer, som här användts i en för sång icke afsedd dikt. Förebilder härför saknades icke inom den föregående tidens litteratur. Inom den svenska poesien äro LIDNERS *Spartaras död* och KELLGRENS *Kantat den 1 januari 1789* klassiska exempel. Därtill kunna läggas WALLINS *Preludium* till sången öfver Gustaf den tredje den 24 jan. 1808 och hans sång vid Carl Augusts intåg 1810, prologen i *Phosphoros* 1810 äfvensom Tegnérs egen landtvärnssång 1808. Bland utländska mönster må anföras SCHILLERS *Der Flüchtling* samt *Die Schlacht,* det sistnämda stycket med samma ämne som den ifrågavarande afdelningen i *Svea.* Af rytmerna i *Svea* är i själfva verket ingen originell; mindre vanlig, men t. ex. hos SCHILLER förekommande (*Das Mädchen von Orleans*) och väl egentligen en förkortning af ottave rime, är stansformen i det parti, som börjar:

Och Svea sitter å sin tron på fjällen.

Till och med bland krönta akademiska prisskrifter från denna tid återfinnes kantatformen, nämligen i WALLMARKS 1809 med stora priset belönade *Sång till finska arméns ära*, som mellan sina alexandrinska partier har anapestiska och daktyliska och till slut en trokaisk afdelning. Akademien gaf honom vid belönandet det erkännandet att i sin sång hafva iakttagit »smakens och harmoniens fordringar, hvilka sammanstämmande utgöra skaldens konst och värde, och hvilka kunna föraktas eller öfverträdas, men icke ohämnadt». Äfven *Svea* betecknades af ROSENSTEIN (i bref till Tegnér) med en egendomlig klimax såsom ett »snillrikt, harmoniskt och förträffligt» skaldestycke.

I formellt afseende innebar således senare afdelningen af *Svea* icke någon »brytning med den akademiska smaken». Själf synes Tegnér ej heller på allvar hafva tänkt på något sådant. Det är egentligen i politiskt afseende han anser poemet djärft, hvarjämte han i svaret till Rosenstein erkänner, »att mycket i afseende på versifikationen kan vara felaktigt». Härmed afser han tydligtvis rent formella brister, sådana som äfven af akademien anmärktes.[1]

Att Tegnér låter den stundande drabbningen te sig för honom i en syn, var något som på grund af uråldrig litterär tradition nästan tvingade sig på honom. För öfrigt tillhörde det äfven tekniken i den samtida svenska diktningen; jag nämner blott KELLGRENS *Kantat*, LEOPOLDS *Det slutande århundradet*, ATTERBOMS *Syn* (1808) och NORDFORSS *Sång öfver Carl August* (1810), ett stycke som synes ej obetydligt hafva inverkat på *Svea*, ehuru Tegnér — och med rätta — icke hade någon hög tanke om Nordforss som versifikatör. Han skref nämligen i sin *Straffsång öfver Svenska akademien* (1806):

Jag rimmar litet platt — det slår mitt hopp ej ner,
Man har prejudikat i Nordforss och Regnér.

Att Tegnér förlägger sin syn till en norrskensnatt, ehuru dikten är författad på eftersommaren eller tidigt på hösten, är tydligen därför, att norrskenet tänkes påverka skaldens fantasi och liksom förtäta sig till synen af de ridande valkyriorna och de uppståndna hamnarna, af de stridande och de blödande härarna. Samma föreställning finnes annars i ATTERBOMS *Syn:*

---

[1] De nödrimmande verserna »o lyssnen till orden» och »vägen går framåt, den går ej tillbaka» kunna påpekas som ytterligare exempel.

Djupt i midnattsstunden
— — — — — — —
Såg min själ en syn
— — — — — — —
Norrskenslika minnen
Glimtade ur skyn.

Stridsskildringen synes något påverkad af *Håkonarmål*, öfversatt i *Idunas* första häfte. Där talas om Valkyrior »å höga hästar», som säga:

Nu växer gudars samkväm;
Ty Hakon de hafva
Med hären marg
Till gästabud budit.

Där förekomma äfven uttrycken »svärden sprungo» och »blodsström rann», desamma som i versen:

Svärdsklingor springa och blodströmmar vandra.

Ur Schillers *Die Schlacht* äro andra detaljer hämtade. Jag anför några paralleller.

Schiller:	Tegnér:
1. Die Losung braust.	1. lösen flyger ut.[1]
2. Nah umarmen die Heere sich.	2. Härarna famna i vrede hvarandra.
3. Schwarz brütet auf dem Heer die Nacht.	3. Mörker och damm Omhölja jorden.
4. Die Sonne löscht aus.	4. Solen är släckt.[1]
5. Dumpf brüllt der Donner schon dort.	5. Asa-Thor kör Smattrande dunder.

Uttrycket »hafvet förskräckt» förekommer i Leopolds *Det slutande århundradet*, och »Bäfvan . . . hänger bakom dem på flåsande springarn» är influeradt af det Horatianska post equitem sedet atra Cura: Fruktans svarta spöke sitter bakom ryttarn (Od. III: 1, 40).

Stanserna om fredens välsignelser kunna äfven sägas hafva till äldsta mönster Horatius i hans sång till Augustus lof (Od. IV: 5), hvarur senare skildrare af en lycklig tidsålder ofta öst, såsom Lidner i *Klagodagen*, där raden

På hafvet störtar seglarn fram

är bildad efter Horatius vers

[1] Ej i den ursprungliga texten.

Pacatum volitant per mare navitæ

liksom följande vers i *Svea:*

Och skeppen dansa öfver ocean,

vidare LEOPOLD i *Det slutande århundradet*, där motsvarande tanke lyder:

Öppnade haf bära, strand ifrån strand,
Tryggade flaggor,

och WALLIN i hans sång vid Carl Augusts intåg i hufvudstaden, hvilka båda sistnämnda stycken innehålla tankar och uttryck, som återfinnas så väl i Tegnérs egen sång till Carl August som i detta parti af *Svea.* Ur WALLINS sång vill jag citera denna vers:

Vik, tvedräkt, från en jord, som skall bebos af bröder.

Och ur LEOPOLDS strofen:

Slukande yppighet tvinas och dö:
Hjärtan och altaren ges religionen;
Oskuld och seder i dräkter af snö
Skina kring tronen,

som på ett särdeles frappant sätt efterbildats af Tegnér i den sedermera ändrade läsarten i *Svea:*

I stilla dalar sitta glada släkter
Kring tarfligt bord inunder fädrens lind;
Och seder glänsa uti hvita dräkter
Och oskuld rodnar på hvar tärnas kind.

Ännu några smärre efterbildningar i detta parti må påpekas. De första raderna visa ett tydligt intryck från en strof i GEIJERS *Gustaf Erikson* i första *Iduna*-häftet. Man jämföre:

Då i min barndoms timma, Jag Skandiens genius såg framför mig glimma, Då uti vinterkvällar Han syntes mig uppå sin tron af fjällar, Med stjärnbekransadt hår.	Och Svea sitter å sin tron på fjällen Med stjärnekronan omkring gullgult hår. Hon blickar stilla ner i sommarkvällen.

Men måhända hafva äfven inledningsraderna i NORDFORSS ofta citerade sång föresväfvat så väl Tegnér som Geijer själf:

Hvem är den gudadotter, den hjältinna
Jag skådar där i majestätiskt skick,
Med allvar, eld och höghet i sin blick,

Och kring hvars hjässa bleka norrsken brinna?
Hon sitter på en tron af tallbekrönta fjäll, o. s. v

I sista stansen ha raderna

Allvarsam, enkel, dristig som naturen;
I harpans strängar stormar hennes hand

anknytningar i Franzéns *Sång öfver Creutz*, där följande uttryck förekomma:

Hvad, om göten, dristig som naturen,
För sitt snille bröt en egen ban?

och

Såsom nordanvinden skarpa
Stormade hans ljud.

Denna sång synes, som naturligt är, hafva gjort ett djupt intryck på den unge Tegnér. Orden »stormbebodda» och »stjärnbeströdda» i *Svea* förekomma äfven här, och vändningen i *Sveas* första afdelning

flammande kring fjällen fästet svänger

är otvifvelaktigt en reminiscens från Franzéns uttryck i sången öfver Creutz:

Stjärnehvalfvet, som kring fjällen
Svängs af en osynlig hand.

Tegnérs dikt *Till min hembygd* (1804) är ju ock rik på reminiscenser från samma håll.

De sista två raderna i denna afdelning af *Svea:*

Hon sjunger kraft och mod i millioner,
Och södern lyssnar till de höga toner

äro möjligen ett eko af följande rader af Oehlenschläger i hans inledningssång om *Melodiens Almagt:*

Apollo ak! din Lyres skjönne Toner
Fremlokke Fryd och Held blandt Millioner.

I *Sveas* sista afdelning möter en anklang från Vergilius *Eneid*, fjärde sången, v. 625:

exoriare aliquis nostris ex ossibus ultor,

i versen

Du ofödde hämnare, kom utan hinder, o. s. v.

Den ofödde hämnaren är dock hos Tegnér ingen person, såsom

Ljunggren tyckes mena,[1] utan den dag, då skaldens syn får fullbordan.

De allra sista stroferna med sin apostrof till Sveriges Karlar, som tänkas köra Karlavagnen, innehålla, som bekant, i sluttanken en anknytning till Kellgrens berömda *Kantat den 1 januari 1789*, där Svea tänkes tala till det nya året; men Tegnér synes närmast vara direkt påverkad af ett parti i Nordforss sång 1810, hvilken visserligen å sin sida står i stor skuld till Kellgrens Kantat. De åsyftade verserna därstädes lyda:

Han [ɔ: Carl XIII] klagar: »Svithiods folk, är då den dag så nära,
Då bland nationerna ditt namn försvinna skall?
Hvad? Jag den siste bli att Gylfes krona bära?
Jag skulle dagen se af fosterlandets fall?
— — — — — — — — — — — — —
Har fåfängt då en stolt och ärofull nation
För frihet och bestånd i alla skiften lågat?
— — — — — — — — — — — — —
Men, till sin undergång, om nu din dag är skriden,
Ej nog att himmelen må ända *mina* dar;
Nej, förr'n en hädisk röst dig med det rop skall gäcka:
Se här den stolta föll, som sekler trotsat har!
O, må jemväl dig själf en evig natt betäcka
Och evigt bli förglömdt, att Svithiod nånsin var!

Man finner, huru öfverensstämmande tankegången och delvis äfven uttrycket är i de Tegnérska stroferna

Men var ert minne, var er dygd förgäfves,
Skall Svea falla här i tidens höst,
En slaf bland folken utan namn, och kväfves
Er hjältelåga evigt i dess bröst; —

Då styren stjärnbeströdda tistelstången
Mot hafvets afgrund med förtvifladt mod,
Att med vår jord vår skam må bli förgången
Och ingen veta, hvar ert Svea stod!

Men man finner också, hvilken himmelsvid skillnad det är mellan en matt och en glänsande diktion.

---

[1] *Sv. vitt. häfder*, 4: 277.

Föreställningen om de svenska kungarna Karl såsom sittande på eller styrande Karlavagnen är traditionell. I WALLINS dikt vid Carl Augusts intåg heter det t. ex. om Karl XIII:s död:

när han stiger på Carlvagnen upp.

Härmed har jag slutat min redogörelse för de litterära inflytelser på Tegnérs *Svea*, som jag varit i tillfälle att konstatera. Det framgår häraf nogsamt, att *Svea* visserligen icke kan betraktas som något dokument af Tegnérs nu uppnådda utveckling till fullt själfständig skald.[1] Snarare torde dikten kunna betraktas som ett sista öfningsstycke, hvari Tegnér utan någon anspråksfull originalitetsjakt i ett stilistiskt mästerprof nedlade det bästa af hvad hans fantasi från skilda håll uppsamlat af idéer och deras uttryck lämpade för en tidsmässig patriotisk dikt. Men när Tegnér mottagit den ärofulla belöningen för sin *Svea* och af hela Sverige erkännes som en stor skald, då är det, som om hans dittills på sig själf något osäkra genius i medvetande af sin kraft höjde sina vingar till en friare flykt.

Någon djupare skapande originalitet, sådan som t. ex. RUNEBERG och ALMQVIST ägde, fanns dock aldrig hos Tegnér, lika litet som hos ATTERBOM. De båda sistnämndas storhet låg i själfva framställningen, hur olika de än i öfrigt voro sins emellan. Hos ATTERBOM var det den stämningsmättade clair-obskyren, hos TEGNÉR den fantasiglittrande retoriska kraften, som gaf betydenhet åt dikten. Medvetandet om, att en af Tegnérs mest berömda dikter företer en mängd påverkningar och lån från olika håll, förringar därför ej heller den storhet, som med rätta tillerkänts honom, ehuru det ställer hans sätt att dikta i en klarare belysning. Härom må slutligen anföras ett uttalande af LJUNGGREN i hans skrift om Tegnér och Oehlenschläger, i hvilket jag kan helt instämma[2]: »Befarade vi icke att missförstås, skulle vi vilja säga, att Tegnér som skald var eklektiker. Emottaglig för intryck från alla håll, tillägnade han sig i njutningen [?] allt, som han fann skönt. Vi hafva sett, huru han behöfde tid för att arbeta sig fram till själfständighet och klarhet; och detta arbete försiggick under en ständigt utvidgad läsning, ett ständigt upptagande af hvad

[1] LEVERTINS yttrande i *Svenska gestalter*, s. 249, om Tegnérs ståndpunkt omkring 1806: »han kände tankarna klarna och formen mista de lånade dragen och blifva hans egen själs spegelbild» har sålunda icke ens för en något senare tid full giltighet.

[2] *Smärre skrifter*, 1: 79 f.

som tilltalade honom. Men hvad han sålunda upptagit, gjorde han till sin andliga egendom; det gick, så att säga, in uti den sjudande massan, ur hvilken fantasibilderna alstrades, helgjutna, samhöriga, så att intet i dem synes främmande eller från annat håll hämtadt, om än kännaren tycker sig här eller där finna en punkt, en färgbrytning, som erinrar om något han förut sett.»

En tillfällighetsdikt af Tegnér efterbildning från Schiller[1].

Af

BERNHARD RISBERG.

TEGNÉRS idévärld och poetiska alstring var, som bekant, under en viss period af hans lif ganska starkt påverkad af SCHILLERS diktning. Detta inflytande börjar märkbart framträda år 1805, eller samma år Schiller dog. Det torde måhända ej vara för djärft att förmoda, att den store skaldens förtidiga bortgång kom Tegnér liksom mången annan att ägna hans verk en ökad uppmärksamhet och ett däraf följande kärleksfullt studium.

Den äldsta dikt af Tegnér, där Schillerska drag tydligt framlysa, är hans täflingsskrift i Svenska akademien 1805, *Kulturen*. Så väl ämnet som behandlingen är Schilleriserande, och äfven enskildheter äro hämtade från Schiller. Versmåttet är nästan detsamma som i dennes *Die Götter Griechenlands,* och det öfverensstämmer fullständigt med en del nya strofer i Schillers andra bearbetning af denna dikt, där sista versraden i strofen är femtaktig. Enskilda vändningar äro äfven lånade från denna bearbetning t. ex. dessa rader i sjätte strofen:

Ädlare gestalter, högre själar
Märkte ut en bättre mänskoätt,

som motsvaras af följande rader i sjunde strofen af SCHILLERS dikt:

Bessre Wesen, edlere Gestalten
Kündigten die hohe Abkunft an.

---

[1] Sedan denna uppsats, som för ett par månader sedan inkom till red., redan var uppsatt, insändes från kand. ALBERT NILSSON i Lund för införande i nästa årgång af *Samlaren* en afhandling, som bl. a. meddelar i hufvudsak samma iakttagelser. De båda författarna hafva således i denna punkt oberoende af hvarandra gjort samma undersökningar och kommit till samma resultat.

Uppsala i april 1905. *Red.*

Början af den närmast följande strofen hos TEGNÉR:

> Skön var då naturen, lifvad vorden
> Af en gudom i hvar flod, hvar skog.
> Sanning, himlens Hermes uppå jorden,
> Älskansvärd ur diktens gaser log,

återgår till tredje äfvensom andra strofen hos SCHILLER, där
heter:

> Da der Dichtkunst malerische Hülle
> Sich noch lieblich um die Wahrheit wand,
> Durch die Schöpfung floss da Lebensfülle.

Och slutligen är början af åttonde strofen efterbildad börja
SCHILLERS nittonde strof:

Sköna dar, dem ingen sol mer tänder,	Schöne Welt, wo bist du? — K wiede
Snillets jubelfest, naturens vår!	Holdes Blüthenalter der Natur!
Blott i skaldens dröm, i diktens länder	Ach, nur in dem Feenland der L
Lefva ännu edra gyllne spår.	Lebt noch deine goldne Spur.

Följande rader i TEGNÉRS andra strof:

> Utur dvalan till naturens välde
> Leddes mänskan fram — och konungslig
> Midt i skapelsen sig upprätt ställde
> Och med stjärnehvalfvet krönte sig

ha sin förebild i en annan dikt af SCHILLER, *Die Künstler*, där
på ett ställe läses:

> Jetzt fiel der Thierheit dumpfe Schranke . . . .
> Jetzt stand der Mensch und wies den Sternen
> Das königliche Angesicht.

Dikten *Fridsröster*, som är en slutlig omarbetning af en
och 1808 af Tegnér insänd akademisk täflingsskrift, har äfven S
lerskt kynne och påminner särskildt om dennes *An die Fr*
ehuru några direkta lån ej förekomma. År 1807 skrefs TE
Nyårsklagan, som är en imitation efter SCHILLERS *Der Antritt*
neuen Jahrhunderts. Och *Det eviga* från 1810 har samma
mått som ett antal dikter af SCHILLER, t. ex. *Die Worte des G*
bens och *Die Worte des Wahns*, från hvilka båda stycken
hela åskådningen och framställningssättet äfven enskilda partier
hämtade, t. ex.

Det rätta är evigt: ej rotas där ut
Från jorden dess trampade lilja.
Eröfrar det onda all världen till slut,
Så kan du det rätta dock vilja.
Förföljs det utom dig med list och våld,
Sin fristad det har i ditt bröst fördold,

n är påverkadt af följande rader i *Worte des Glaubens:*

Und die Tugend, sie ist kein leerer Schall,
Der Mensch kann sie üben im Leben,
Und sollt er auch straucheln überall,
Er kann nach der göttlichen streben

ı följande i *Worte des Wahns:*

Es ist nicht draussen, da sucht der Thor;
Es ist in dir, du bringst es ewig hervor.

n ursprungliga — mindre lämpliga — läsarten i denna strof hos
NÉR:

Och friheten finns, och du rotar ej ut, o. s. v.

tydligen föranledd af en annan strof i *Worte des Glaubens,*
n börjar:

Der Mensch ist frei geschaffen, o. s. v.

nu *Skidbladner* från 1812 röjer något inflytande från en Schil-
sk dikt, *Die Sehnsucht,* hvaraf Tegnér dessutom verkställt en
skild efterbildning. Och den ungefär samtidiga *Asatiden* (tryckt
duna 1813 under titeln *Den gamle hedningen*) kan ej frånkännas
till sin hufvudidé vara besläktad med Schillers *Die Götter Grie-
nlands,* ehuru den öfverförts till den nordiska mytologiens om-
le. Verserna

Då var naturen ej ännu en liflös kropp,
En ande rördes i nu förstelnade leder

äfven i någon mån formellt befryndade med dessa rader i Schil-
s dikt:

Ausgestorben trauert das Gefilde,
Keine Gottheit zeigt sich meinem Blick,
Ach! von jenem lebenwarmen Bilde
Blieb nur das Gerippe mir zurück.

Härmed är gränsen nådd för den period, under hvilken Tegnér
verhufvud röjer någon större påverkan från främmande håll
särskildt från Schiller. En enstaka anklang från *Die Götter G*
chenlands förekommer dock ännu i den 1820 tryckta men tidig
komponerade *Klosterruinerna* (efter motiv från MATTHISSON), där
Schillerska tanken:

> Einen zu bereichern unter allen
> Musste diese Götterwelt vergehn

är använd i de fyra sista stroferna.

Märkligare än alla nu nämnda efterbildningar är dock en an
imitation, hvars uppvisande är det egentliga ändamålet med de
lilla uppsats. Hvem skulle kunna tro, att en tillfällighetsdikt
Tegnérs hyllning *Till damerna vid magisterpromotionen i L*
1808 är så godt som öfversatt från Schiller? Jag vet ej, om nå
förut gjort denna iakttagelse[1]. I hvarje fall har förhållandet und
den tyske författaren ZELLER, som till tyskan öfversatt denna dik

Stycket börjar med ett omnämnande af de yttre politiska
hållandena, och därvid har Tegnér imiterat SCHILLERS *Der An*
des neuen Jahrhunderts, som han ju ock året förut bearbetat.
derna:

> Årets morgon är i storm förliden,
> Och dess middag rodnar än af blod

äro en omskrifning af SCHILLERS:

> Das Jahrhundert ist in Sturm geschieden,
> Und das neue öffnet sich mit Mord.

Tydligtvis har Tegnér äfven från Schillers stycke hämtat värsm
till sin dikt.

Själfva hufvudpartiet af dikten med dess jämförelse mellan n
nens och kvinnans karaktärer är däremot en bearbetning af S
LERS *Würde der Frauen.* Tegnér har icke iakttagit Schillers strä
parallellism i framställningen, som hos denne nödvändiggjordes
nom värsmåttets omväxling (daktyliska verser om kvinnan och
kaiska om mannen), hvarjämte han något omordnat tankarna.
följer nu TEGNÉRS dikt och ställer vid sidan de motsvarande p
erna hos SCHILLER:

[1] Se noten sid. 197. *Red.*

der blick det unga hjärtat fångar;	1. Aber mit zauberisch fesselndem Blicke
eden fången genom lifvets land . .	Winken die Frauen den Flüchtling zurücke . . .
lård är mannen. På den brända kinden	2. Streng und stolz, sich selbst genügend,
inner ingen tår för likars väl	Kennt des Mannes kalte Brust,
	Herzlich an ein Herz sich schmiegend,
	Nicht der Liebe Götterlust,
	Kennet nicht den Tausch der Seelen,
	Nicht in Thränen schmilzt er hin;
	Selbst des Lebens Kämpfe stählen
	Härter seinen harten Sinn.
ätt, som eolsharpan rörs af vinden,	3. Aber, wie leise vom Zephyr erschüttert,
öres af hvar känsla kvinnans själ.	Schnell die äolische Harfe erzittert,
	Also die fühlende Seele der Frau.
fver tiden, öfver världens gränser	4. Ewig aus der Wahrheit Schranken
ripa mannens vilda planer opp;	Schweift des Mannes wilde Kraft . . .
ängst där rymdens sista stjärna glänser,	Gierig greift er in die Ferne,
	Nimmer wird sein Herz gestillt;
rött han jagar sitt förmätna hopp.	Rastlos durch entlegne Sterne
	Jagt er seines Traumes Bild.
len för stundens sköna glädje buren,	5. Aber mit zauberisch fesselndem Blicke
ödd för verklighetens milda ljus,	Winken die Frauen den Flüchtling zurücke,
vinnan förer honom till naturen,	Warnend zurück in der Gegenwart Spur.
om en bror hem till sin moders hus.	In der Mutter bescheidener Hütte
	Sind sie geblieben mit schamhafter Sitte,
	Treue Töchter der frommen Natur . . .
	Aber zufrieden mit stillerem Ruhme
	Brechen die Frauen des Augenblicks Blume . . .

Den sist anförda strofen hos Tegnér förråder äfven intryck f följande strof ur SCHILLERS *Macht des Gesanges*, där om sån säges nästan detsamma, som ur *Würde der Frauen* nyss cite om kvinnan:

Und wie nach hoffnungslosem Sehnen,
Nach langer Trennung bitterm Schmerz,
Ein Kind mit heissen Reuethränen
Sich stürzt an seiner Mutter Herz:
So führt zu seiner Jugend Hütten,
Zu seiner Unschuld reinem Glück,
Vom fernen Ausland fremder Sitten
Den Flüchtling der Gesang zurück,
In der Natur getreuen Armen,
Von kalten Regeln zu erwarmen.

Den närmast följande strofen i TEGNÉRS dikt:

Så förenas dikten med det sanna,
Skönhet mildrar hvarje kraft till slut
Och på lifvets allvarsamma panna
Plånar lätt hvar tankfull rynka ut

röjer i sin senare del äfven tydligt spår af följande rader ur *Macht des Gesanges:*

Es schwinden jedes Kummers Falten,
So lang des Liedes Zauber walten,

hvaremot förra delen af strofen är utarbetad med ledning af s partiet i *Würde der Frauen*, där det heter:

In der Männer Herrschgebiete
Gilt der Stärke trotzig Recht . . . .
Aber . . . die Frauen . . . lehren die Kräfte . . .,
Sich in der lieblichen Form zu umfassen,
Und vereinen, was ewig sich flieht.

Så är det då endast den andra strofen, som bildar öfvergå mellan den första och tredje, samt de två sista stroferna m deras till början refererande framtidsvy samt artiga komplim

de vid festen närvarande damerna, som äro Tegnérs egen upp-
ıing.

Att Tegnér i detta fall efterbildade Schiller, förklaras däraf, Tegnér just vid denna tid synes ha öfvervägande stått under ıillers inflytande, samt att mannens och kvinnans inbördes ka-tärsolikhet var en af Schillers käpphästar, som nästan trängde på Tegnér, då han skulle skrifva en dikt till kvinnan.

Att Tegnér likväl ej angifvit sin skuld till Schiller, är — oaf-t den mindre noggrannhet, som i dylika mål tillhörde hans tid alldeles naturligt. Hur skulle det i själfva verket ha tagit sig att uppgifva en tillfällighetsdikt af denna art som efterbildning ı en utländsk författare?

---

venska boksamlingar under medeltiden och deras ägare.

SMÄRRE BIDRAG

AF

ISAK COLLIJN.

3. Rester af svenska medeltidsbibliotek i Linköpings, Strängnäs och Västerås stifts- och läroverks-bibrioteks inkunabelsamlingar.

Liksom i mina tvänne föregående bidrag till *Svenska boksamjar under medeltiden* har jag äfven här hållit mig uteslutande inkunabelsamlingarna i de bibliotek jag genomforskat. Klart är, en undersökning omfattande äfven de tryckta böckerna från 1500-ets början och isynnerhet handskrifterna i de svenska biblioteken lle blifva mycket gifvande för en materialsamling af detta slag, r uppgifter om bokägare från den svenska medeltiden ju till aldra rsta delen måste hämtas från anteckningar på böckers pärmar och sättsblad. Sådana undersökningar hafva naturligtvis också i någon n blifvit gjorda och begagnade för ett eller annat arbete, såsom x. SILFVERSTOLPES *Klosterfolket i Vadstena* (1893—99), vissa kal i ANNERSTEDTS *Upsala universitets historia* (1877), men en konvent genomforskning i enbart nu antydda syfte har ej företagits. sådan torde blifva mycket vidlyftig, och särskildt skulle svårigheter ta, när det gällde att uppsöka de böcker, som datera sig från 0talets första årtionden. Lämpligast kunde ett sådant arbete ske itidigt med upprättandet af en förteckning öfver dessa efter mön- af PROCTORS *Index*, Part 2: Section 1, som utkom strax före is död (1903), och som omfattar British Museums samling af böc- tryckta i Tyskland åren 1501—1520. Ett sådant arbete måste gång utföras äfven i de svenska biblioteken, alldenstund deras edom på böcker från denna tid gör ett sådant företag till en plikt.

Hvad denna förteckning på inkunabler, som en gång varit i svensk ägo under medeltiden, och som nu tillhöra våra tre största stifts- och läroverksbibliotek, beträffar, är det ju tydligt, att endast sådana kunnat medtagas, som innehålla fullt klara och precisa anteckningar om svensk medeltidsproveniens, vare sig de tillhört kloster och kyrkor eller enskilda personer. Naturligtvis finnas många böcker med dylik proveniens, hvilka ej innehålla några som helst anteckningar, hvilka kunna vara till hjälp vid fastställandet af deras äldsta ägare. I min *Katalog öfver Västerås läroverksbiblioteks inkunabler* (1904) har jag därför försökt att med hjälp af gamla biblioteksinventarier bestämma det äldsta bokbeståndet. I de flesta fall saknas dock dylika inventarier, hvarför man uteslutande blir hänvisad till i böckerna befintliga anteckningar. Detta är fallet med biblioteken i Strängnäs och Linköping.

Jag har i denna förteckning lagt hufvudvikten på böckernas ägare och försökt att, så långt de biografiska hjälpmedlen det tillåter, identifiera dessa. Därför hafva här icke medtagits böcker af obestämd svensk proveniens[1] eller sådana, hvars band möjligen skulle kunna tillåta en gissning i denna riktning. Det svenska bokbinderiet under medeltiden är ännu allt för litet kändt för att kunna tjäna till vägledning vid dessa undersökningar.

Linköpings domkyrkobibliotek.

1. Hugo de S. Caro, *Postilla super quattuor evangelia.* Basel, Bernhard Richel, 10. 1. 1482. Fol. Hain *8975. Proctor 7537. — Linköping.

liber ecclesie cathedralis [Lincopensis]. — Några flere paleotyper, som med säkerhet en gång tillhört detta bibliotek, har jag ej påträffat i Linköping. Däremot finnes en sådan bok (Nr 2) i Strängnäs stiftsbibliotek med den intressanta anteckningen, att biskop Hans Brask år 1516 skänkte densamma till Linköpings [domkyrko]bibliotek. Någon upplysning om, hur denna bok kommit att hamna i Strängnäs, har jag ej kunnat finna.

[1] Ett ex. förtjänar dock att här anföras. I Strängnäs stiftsbibl. finnes en upplaga af Jacobus de Voragines *Legenda aurea* (Aminson, s. 664; sign. K 406), hvilken har följande anteckning i bakre pärmen: Anno domini mcdlxxoctauo jn crastino bartolomej comparabam passionarium ab impressoribus cum preceptorio pro viginti marcis denariorum monete holmensis pro ligatura iiij marcis. — Köparens namn finnes ingenstädes i boken.

2. JUSTINIANUS, *Digestum vetus cum glossa.*

Venezia, Baptista de Tortis, 31. 10. 1494. Fol. Hain *9558. Proctor 4650. — Strängnäs.

På titelbladet: Liber Bibliotece Lincopensis legatus eidem per Reverendum patrem dominum Johannem Brasche episcopum Lincopensem anno domini mdxvj oretis pro eo.

köpings franciskanerkloster.

3. BAPTISTA DE SALIS s. TROVAMALA, *Summa casuum conscientiæ dicta Rosella s. Baptistiana.*

Nürnberg, Anton Koberger, 14. 4. 1488. Fol. Hain *14181. Proctor 2063. — Linköping.

På tre ställen i denna bok finnes anteckningen: Liber conuentus Lincopensis, hvarmed väl afses franciskanerklostret i närheten af domkyrkan, Linköpings enda mera betydande kloster under medeltiden. Domprosten SAMUEL ÅLF († 1799) har förärat densamma åt Linköpings bibliotek, enligt följande anteckning: Hunc librum, feliciter inventum, veteri possessionis jure Bibliothecæ publicæ Lincopiensi restituit, Lincopiæ, Nonis Decembr. MDCCLXXVII, in sui memoriam Sam. Ålf. — Jag har ej påträffat flere inkunabler från detta klosterbibliotek.

riefreds kloster vid Gripsholm.

4. JOHANNES CALDERINUS, *Repertorium juris.* P. 1—2.

U. o., tr. [Basel, Michael Wenssler], 12. 12. 1474. Fol. Hain *4248. Proctor 7461. — Strängnäs.

Hunc librum dedit dominus gotmannus almanus canonicus Stregnensis 1494 nouelle plantarie cartusiane domus pacis marie cuius anima requiescat in pace.

GOTMANNUS ALMANUS, hvars död väl inträffat år 1494, anträffas icke i någon förteckning öfver Strängnäs-kaniker, ej heller i *Diarium et calendarium ecclesie Strengnensis,* hdskr. i Kungl. bibl., i hvilken flere anteckningar om sådana finnas.

5. JOHANNES CASSIANUS, *De institutis coenobiorum, de origine, causis et remediis vitiorum et de collationibus patrum.*

Basel, u. tr. [Johann von Amerbach], 1485. Fol. Hain *4562. Proctor 7567. — Linköping.

På främre pärmens innersida: liber domus pacis marie. Denna inkunabel har förut tillhört Uppsala universitets bibliotek, men finnes icke upptagen bland de till utbyte med Linköping år 1784 föreslagna. Se nedan Nr 13.

6. CONRADUS DE ALEMANIA, *Concordantiæ bibliorum.*

U. o., tr., å. [Strassburg, Johann Mentelin]. Fol. Hain *5629. Proctor 222. — Västerås.

Liber domus pacis marie. — Sedermera kom denna bok i Västeråsbiskopen OLAUS STEPHANI BELLINUS ägo († 1618): Liber Olaj Stephani Bellinj cuj suffixit Pax eius qui æternæ pacis princeps est. Hans son STEPHANUS OLAI BELLINUS, pastor i Husby († 1629), som erhållit den i testamente efter sin fader, skänkte den sedan till Västerås domkapitel enligt uppgift i JOHANNES RUDBECKIUS inventarium.[1]

7. ANTONIUS RAMPIGOLLIS, *Aurea biblia.*

Strassburg, Johann Reinhard Grüninger, 6. 12. 1496. 4°. Hain *13687. Proctor 474. — Linköping.

[lib]er domus pacis marie. — Om denna boks senare öden upplyser följande anteckning: Favorem et amicitiam testaturus adm. Reverend. et Præclarissimus magister in Hollolla Fennorum Præpositus et Pastor, Dominus Jacobus Krok, hunc librum, antiquitate sua commendabilem, obtulit Chistiano Julio Boliniack Holmiæ D. 20 Septbr. 1765.

Strängnäs domkyrkobibliotek.

8. BAPTISTA DE SALIS s. TROVAMALA, *Summa casuum conscientiæ dicta Rosella s. Baptistiana.*

Nürnberg, Anton Koberger, 14. 4. 1488. Fol. Hain *14181. Proctor 2063. — Strängnäs.

liber ecclesiæ Strengenensis quem eidem legauit testamentatum in vita nobilis ac eximius vir dominus swarte iohannes akonis Quondam archidyaconus eiusdem ecclesie anno domini mdij° cuius anima in perpetua pace christi requiescat.

I HALLMANS *Det gamla och nya Strengnäs* (1853) nämnes s. 97 bland ärkedjäknarne en JÖNIS AKONIS 1489 och en SWARTE

[1] Se *Katalog öfver Västerås läroverksbiblioteks inkunabler*, s. 50.

Jönis 1496. Det är tydligen en och samme man, som här afses, identisk med ofvanstående Swarte Jöns Åkesson, son till lagmannen i Södermanland, riddaren Åke Jönsson Swarte Skåning till Åkerö. I ett den 6 juni 1488 dateradt bref från riddaren Gregers Mattsson Lilje till nämnde Åke Jönsson, omnämnes sonen: »Item ma i vethe thet eder son Swarthe her Jöns kom till Stockholm i onsdaghs ock ær karsk och swndh til sith liff, Gwd thess loff haffwi».[1] Ännu tydligare framgår detta af ett Nyköping den 19 juli 1482 dateradt pärmbref, i hvilket Swarte Age Jønsson, riddare i Agerø och Sudermanna lagman med samtycke af sin hustru Birgitta Gergerssdotter och sin son herr Swarte Jønss, ärkedjäkne i Strängnäs, bortbyter en gård.[2] Han synes hafva dött år 1502.

Bernardus Clarevallensis, *Sermones de tempore et de sanctis.*

Speier, Peter Drach, efter 31. 8. 1481. Fol. Hain *2846. Proctor 2339. — Strängnäs.

liber ecclesie strengenensis (m. hand fr. slutet af 1400talet).

Nicolaus [de Tudeschis] Panormitanus, *Lectura super 2⁰ decretalium.* P. 1—3.

Nürnberg, Anton Koberger, 1486. Fol. Hain *12314. — Strängnäs.

liber ecclesie strengenensis per doctorem helgonem [Petri] bone memorie datus.

Helgo Petri var domprost i Strängnäs 1470, doctor decretorum 1474, † 9 aug. 1494.[3] Han förde ett vapen, som bestod af en fyrdelad snedt stående sköld, hvars öfre högra och nedre vänstra fält äro röda; i de båda andra fälten finnes ett blått hjärtformigt blad på gul grund. Detta vapen förekommer för hand ritadt i förevarande paleotyp.

Nicolaus [de Tudeschis] Panormitanus, *Lectura super 4⁰ et 5⁰ decretalium.*

Roma, Georg Lauer, 28. 4. 1475. Fol. Hain 12331. — Strängnäs.

---

[1] Styffe, *Bidr. till Skand. hist.*, 4: 128.

[2] *Bidr. t. Södermanl. äldre kulturhist.*, 7: 138, Nr 73.

[3] Hagström, *Strängn. st. herdam.*, 1: 216 ff.

Liber ecclesie Strengnensis relictus post mortem honorabilis viri dominj Olaui Andree Canonici cuius anima per piam memoriam dei requiescat in pace Amen.

Olavus Andreæ, notarius publicus, sedan kanik i Strängnäs, dog den 28 nov. 1484. Enligt Hallman, s. 104, »hafwer han sin liksten på stora gången under orgorna [i domkyrkan] med sin bild och kalk i handen.»

12. Valerius Maximus, *Factorum dictorumque memorabilium libri IX.*
Mainz, Peter Schöffer, 14. 6. 1471. Fol. Hain *15774. Proctor 95. — Strängnäs.
liber ecclesie Strengenensis (m. hand fr. slutet af 1400-talet).

Vadstena kloster.

13. Thomas de Aquino, *Catena aurea s. Continuum in quattuor evangelistas.*
U. o., tr. [Basel, Michael Wenssler], 1476. Fol. 2 delar. Hain *1332. Proctor 1481. — Linköping.
I båda delarne förekommer Vadstena klosterbiblioteks signum, i den förra: Q IIII primus in ordine; i den senare Q 4° 2⁹ in ordine. Banden i brunt kalfskinn med stämplar härröra från Vadstenabokbindaren Niels [Laurentii?], om hvilken förra årgången af *Samlaren*, s. 144 f., innehåller en kort notis.[1]

Resterna af Vadstenabiblioteket befinna sig nu, som bekant, till största delen i Uppsala universitetsbiblioteks ägo, och äfven denna Vadstenabok har först tillhört U. B. Enligt Linköpings biblioteks *Donations Bok begynd 1784* ägde detta år ett utbyte rum mellan Uppsala och Linköpings bibliotek med anledning af ärkebiskop Uno von Troils donation till sistnämnda bibliotek af böcker »från Sæculo typographico», af hvilka flera icke funnos i U. B:s paleotypsamling. Bland de inkunabler, som då erbjödos i utbyte från Uppsala, var äfven denna.

---

[1] I dylikt band är äfven en Västerås-inkunabel bunden, hvilken dock ej innehåller någon anteckning om föregående ägare. Se *Katalog öfver Västerås läroverksbiblioteks inkunabler*, Nr 61.

teràs domkyrkobibliotek.

Om antagliga rester af detta bibliotek se ofvannämnda *Katalog öfver Västerås läroverksbiblioteks inkunabler.*

nens Henrici Rytingh, lektor i Stockholms dominikanerkloster vid 1400talets slut.

. CAECILIUS CYPRIANUS, *Epistolæ. Sermo Augustini de S. Cypriano* . . .

U. o., tr., å. [Deventer, Richardus Pafraet, omkr. 1477]. Fol. Campbell 520*. Proctor 8954. — Västerås.

Liber Fratris Clementis Rytinck ordinis predicatorum sacre theologie lectoris (öfverstruket). Nästa ägare är dekanen i Uppsala decretorum doctor MATHIAS[1] († 1495), som testamenterat boken till Västerås domkyrka: liber mathie decanj vpsalensis legatus ecclesiae Arosiensis per eundem per testamentum. — Om CLEMENS RYTINGHS boksamling, som uppgick till omkr. 80 band, och bokdepositioner se *Samlaren,* 1903, s. 125—140.

us Johannis, syssloman vid Uppsala domkyrka, kanik, † 1512.[2]

. BARTHOLOMAEUS ANGLICUS, *De proprietatibus rerum.*

U. o., tr. [Heidelberg], 23. 5. 1488. Fol. Hain *2507. Proctor 3130. — Västerås.

Liber Erici Johannis olim yconomj alme Ecclesie vpsalensis de proprietatibus rerum dominj bartholomei anglici. — Boken har sedan öfvergått i en ERICUS ERICIS ägo: possidet hunc librum Ericus Erici curatus in tijerp anno dominj 1541. Någon kyrkoherde i Tierp med detta namn finnes icke upptagen i ärkestiftets herdaminne, hvadan genom denna anteckning en lucka där fylles. Till Västerås domkyrkobibliotek har boken sedan skänkts af biskop JOHANNES RUDBECKIUS.

aannus Almanus, canonicus Strengnensis, † 1494. Se Nr 4.

s Brask, biskop i Linköping, † 1539. Se Nr 2.

o Petri, domprost i Strängnäs, † 1494. Se Nr 10.

---

[1] PERINGSKIÖLD, *Monumenta Ullerakerensia,* s. 216.
[2] Ibid., s. 256.

Johannes Ragvaldi, canonicus Strengnensis. Se Nr 17.

Laurentius Laurentii.

16. Thomas de Aquino, *Commentum in octo libros physicorum Aristotelis.*

U. o., tr., [Venezia, Nicolaus Jenson], 1480. Fol. Hain *1527. Proctor 4128. — Linköping.

Liber laurentii laurentii emptus pro xiiii ore.

Laurentius Petri, prebendatus Nycopensis.

17. Johannes de Turrecremata, *Quæstiones evangeliorum tam de tempore quam de sanctis et flos theologiæ.*

Deventer, Richardus Pafraet, 20. 11. 1484. Fol. Campbell 1694.* Proctor 8951. — Strängnäs.

Efter colophon finnes följande anteckning från 1400talets slut: lliber laurencii petri prebendati nycopensis et datus per venerabilem virum dominum johannem ragvaldi canonicum alme ecclesie Strengnensis...

De biografiska upplysningar, som finnas om prester i Nyköping under medeltiden, äro mycket sparsamma. Jag har icke heller lyckats anträffa denne Laurentius Petri, lika litet som den nedannämnde Petrus Erici Nycopensis, båda synbarligen okända i stiftets personalhistoria.

Någon Strängnäskanik vid namn Johannes Ragvaldi finnes ej heller upptagen i tillgängliga biografiska källor för Strängnäs stift, däremot finnes en curatus i Häradshammar, Linköpings stift, med detta namn, hvilken år 1488 af Innocentius VIII erhöll ett aflatsbref för Häradshammars kyrka.[1] En Johannes Ragvaldi nämnes äfven som aflatskommissarie åt den påflige legaten Antonius Masth i dennes redovisning af den 16 juli 1491 för resultatet af den af honom i Sverige åren 1489—90 bedrifna aflatshandeln.[2]

Magnus Ingemari, magister, prebendatus Stokholmensis.

18. Lambertus de Monte, *Copulata super libros de anima Aristotelis cum textu eiusdem.*

U. o., tr., å. [Köln, Heinrich Quentell, omkr. 1494]. Fol. Hain *1713. Proctor 1431. — Västerås.

---

[1] *Link. st. herdam.*. 2: 105.

[2] *Skand. handl.*, D. 18: 201.

Liber magistri Magni Ingemarj prebendati Stokholmensis (m. hand fr. början af 1500talet). — År 1519 trycktes hos Paul Grijs i Uppsala en latinsk lärobok, *Composita verborum*, som till författare har »Magister Magnus Ingemari rector scolarium necnon canonicus Upsaliensis et Arosiensis.»

thias, dekan i Uppsala, decretorum doctor, † 1495. Se Nr 14.

olaus, kanik i Västerås.

). BONIFACIUS VIII, *Liber sextus decretalium*.
Venezia, Baptista de Tortis, 6. 11. 1484. Fol. Hain *3607. Proctor 4627. — Västerås.
liber magistri nicolai canonici arosiensis (m. hand från slutet af 1400talet). MUNKTELL[1] nämner en NICOLAUS RÅÅD som canonicus Arosiensis år 1487. Hans namn förekommer äfven i urkunder från åren 1492, 1494 och 1499.

vus, kyrkoherde i Runtuna.

). JOHANNES NIDER, *Præceptorium legis s. expositio decalogi*.
Basel, [Johann von Amerbach], 1481. Fol. Hain *11793. Proctor 7561. — Strängnäs.
På bakre pärmen: Honorabili viro Domino Olauo In Råmthwna plebano amico et fratrj in christo. — HAGBERG[2] nämner en »herr Olof i Rönttuna» 1529, som antages vara samme som OLAVUS ANDREÆ RÅD, kyrkoherde i Runtuna 1539.

vus Andreæ, kanik i Strängnäs, † 1484. Se Nr 11.

rus Erici Nycopensis.

. BIBLIA LATINA.
Venezia, Johannes Herbort, 30. 4. 1484. Fol. Hain *3091. Proctor 4693. — Linköping.
I slutet af boken med hand från 1500talets början: Liber petri ericj Nÿcopensis. Af SAMUEL ÄLF har den sedan liksom Nr 3 skänkts till Linköpings stiftsbibliotek.

arte Jöns Åkesson, ärkedjäkne i Strängnäs, † 1502. Se Nr 8

[1] *Westerås st. herdam.*, 3: 517.
[2] 2: 495.

Svensk litteraturhistorisk bibliografi.

22.

1903.

Upprättad af Isak Collijn.

---

1. Bibliografier.

…qvist, J. A. Samtida berättelser om Sveriges krig. Suppl. 2: s. 65—116 (1679—1814).
I *Kongl. bibliotekets handlingar*, 25.

…lén, L. Svenskt anonym- och pseudonym-lexikon. Bibliografisk förteckning öfver uppdagade anonymer och pseudonymer i svenska litteraturen. 7—8 (Guld-lockiga—Katekes). Sp. 609—800. Upps. 1903—04. 8:o. Ej i bokh.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk., 17: 6.

…jn, I. Svensk litteraturhistorisk bibliografi. 21 (1902). 21 s.
I *Samlaren*, Årg. 24.

…e, R. Fornsvensk bibliografi. Förteckning öfver Sveriges medeltida …okskatt på modersmålet samt därtill hörande litterära hjälpmedel. …tockh. 8:o. xii, 433 s. Pr. 7 kr.
Samlingar utg. af Sv. fornskr.-sällsk., H. 124. — Anm. i *Centralbl. f. Bibl.-wesen*, Jahrg. 20, s. 243 f., af O. Froehde; i *Le Bibliographe moderne*, Ann. 7, s. 365, af H. S[tein]; i *Literar. Centralbl.*, sp. 1404—05, af —bh—.

…, E. Katalog over det store kongelige Bibliotheks Haandskrifter vedrørende Norden, særlig Danmark. Udg. af Det st. kgl. Bibliothek. Bd 1. …bhvn. 8:o. v, 328 s.

…ek, A. L. Bibliographie der vergleichenden Literaturgeschichte. Bd. 1. …erl. 8:o. 76 s. Pr. 6 rmk.
Beiblatt zu den *Studien zur vergl. Literaturgesch.*

…n, O. S. [Nordisk filologisk] Bibliografi for 1901.
Arkiv f. nord. filol., Bd 19, s. 273—300.

…sson, N. P.] Svensk Bokförteckning. Handledning vid inköp af böcker …r folkbibliotek, ungdomsbibliotek och enskilda boksamlingar. Göteb., …. P. Pehrssons förlag. 8:o. 96 s. Pr. 25 öre.

Setterwall, Kr. [Svensk historisk] Bibliografi. 23 (1902). S. 407—436. I *Hist. tidskr.*, Årg. 23.

—— Svensk kyrkohistorisk bibliografi. 1900—02. *Kyrkohist. årsskr.*, Årg. 4: Meddel., s. 138—150.

Årskatalog för svenska bokhandeln. 1902. Stockh. 8:o. 100 s.

2. Bibliotek och arkiv.

A. Allmänt.

Carlander, C. M. Svenska bibliotek och ex-libris. Anteckningar. Andra omarbetade och tillökade upplagan. 4: 2. Stockh. 8:o. S. 433—989: i—lxxxviii. Pr. för hela arbetet 150 kr.

Handlingar rörande arkivväsendet. *Meddel. fr. Sv. riksarkivet,* N. F., 1: 4. S. 64—84.

Haverman, E. Sveriges offentliga bibliotek. Accessionskatalog. Utg. af Kongl. biblioteket. 16 (1901). Stockh. 1902—03. 8:o. vi, 454 s.

Hildebrand, E. Om den s. k. ursprungsprincipens tillämpning vid ordnande af offentliga arkiv. *Meddel fr. Sv. riksarkivet,* N. F., 1: 5. S. 85—92.

Nilsson, Fr. Folkbiblioteken i Köpenhamn och Kristiania samt några svenska bibliotek, deras organisation och verksamhet. Stockh. 8:o. 56 s. Pr. 25 öre.

Nyhuus, H. Bibliotheker for alle. Med 10 billeder. *Ord och bild,* Årg. 12, s. 435—447.

Steenberg, A. S. Volksbibliotheken in den nordischen Staaten: Schweden. I: E. Reyer, *Fortschritte der volkstüml. Bibliotheken.* Lpz. S. 70—73.

Undersökningen af de centrala ämbetsverkens arkiv 1901—1902. *Meddel. fr. Sv. riksarkivet,* N. F., 1: 6. S. 93—178.

B. Särskilda bibliotek och arkiv.

Göteborg.

Göteborgs offentliga boksamlingar. [Stadsbiblioteket. Folkbiblioteken.] Årsberättelser för 1902. Göteb. 4:o. 17 opag. s.

Lund.

[**Universitets-**]**Biblioteket.** Kalenderåret 1902. [Redogörelse afg. af universitetsbibliotekarien.] I univ:ts *Årsber.* för 1902/03. S. 21—28.

Stockholm.

Arkivväsen, Stockholms stads. *Samf. S:t Eriks årsbok,* 1903, s. 113—135.

Bokinköp, K. bibliotekets. I *Sv. dagbl.*, Nr 245.

strand, C. K. biblioteket. Ett apropos till öfverbibliotekarie-utnämningen. Undert.: C. F.
Ibid., Nr 155. — Kortfattad historik öfver Kungl. biblioteket.

llingar, Kongl. bibliotekets. 25. Stockh. 8:o. 15 s., sid. 65—116. Pr. 1 kr.
Årsberättelse för år 1902. — J. A. ALMQVIST. Samtida berättelser om Sveriges krig. Suppl. 2 (1679—1814).

delanden om skråafdelningens i Nordiska museet arkiv.
Meddel. fr. Nord. mus., 1901, s. 256—306.

delanden från Svenska riksarkivet. Ny följd. 1: 3—6. Stockh. 8:o. s. 39—178. Pr. 75 öre + 1 kr.
1: 3. Årsberättelse för år 1902. — 1: 4. Handlingar rörande arkivväsendet. — 1: 5. E. HILDEBRAND. Om den s. k. ursprungsprincipens tillämpning vid ordnande af offentliga arkiv. — 1: 6. Undersökningen af de centrala ämbetsverkens arkiv 1901—02.

Uppsala.

ersitetsbiblioteket under år 1902. [Redogörelse afg. af universitetsbibliotekarien.]
I univ:ts *Redogörelse* för 1902/03. S. 54—70.

3. Bok- och urkundsväsen.

dorff, C. G. v. [Finska] Boksamlingar under 1600-talet.
Finska kyrkohist. samf. protok. o. meddel., 3 (1902—03), s. 171—175.

on, S. Stockholms återfunna stadsböcker från medeltiden.
Hist. tidskr., Årg. 23, s. 25—60, 97—154.

in, I. Articuli abbreviati på svenska.
Samlaren, Årg. 24, s. 146—150. — Texten in extenso aftryckt s. 148—150.

— Tvänne korrekturlästa blad af Vita Katherine.
Ibid., s. 141—143, 1 faks.

— Svenska boksamlingar under medeltiden och deras ägare. Smärre bidrag. 2. Clemens Rytinghs boksamling och bokdepositioner.
Ibid., s. 125—140.

— Om svenska klosterband.
Juldagar, s. 21 f.

— Råd och anvisningar till en svensk bokbindare under medeltiden.
Samlaren, Årg. 24, s. 144 f.

omatarium, Svenskt, från o. med år 1401 utg. af Riksarkivet. 4. Supplement till åren 1401—1420, utg. genom K. H. KARLSSON. H. 1. Stockh. 8:o. 120 s. Pr. 4 kr.

l, V. Huru man gjorde en bok under medeltiden. Föredrag hållet i Föreningen för bokhandtverk den 12 apr. 1902. Stockh. 8:o. 36 s.
Föreningen för bokhandtverk.

lingar, Äldre, angående Vestergötland. 32—65.
Vestergötl. fornm.-fören. tidskr., Nr 12—13, s. 89—135.

Handskriftssamling, En konfiskerad.
Hist. tidskr., Årg. 23, s. 276—282. — Om Erik Sparres papper.

Schück, H. Nogle blade af forfatterhonorarets historie.
Samtiden, Aarg. 14, s. 148—170. — Förut offentliggjord på svenska i förf:s *Ur gamla papper*, Ser. 3 (1897), s. 103—136.

4. Universitets-, skol- och lärdomshistoria.

Lund.

Ljungfors, V. Helsingborgs—Landskrona nation i Lund under professor Martin Weibulls inspektorat [1890—1902]. Biografiska anteckningar. Lund. 8:o. x, 185 s., 1 portr. Pr. 2,50.

Stockholm.

Flodmark, J. Finemanska Lancasterskolan. Hågkomster från 1840-talets Stockholm.
Samf. S:t Eriks årsbok, 1903, s. 72—77.

Uppsala.

Bergman, E. Religionsmålet mot studenten Erik Molin 1734—1739.
Kyrkohist. årsskr., Årg. 4, s. 210—248.

Lundström, Herm. Intriger vid kanslersvalet i Uppsala 1747.
I förf:ns *Skisser och Kritiker*. S. 272—285. — Förut offentliggjord i *Kyrkohist. årsskr.*, Årg. 3: Meddel., s. 47—57.

Wahlström, Lydia. Uppsala-lif bland kvinliga studenter.
Dagny, N. F., Årg. 6, s. 249—257.

5. Kulturhistoria.

Meddelanden från Nordiska museet 1901. Stockh. 8:o. Pr. 4 kr.
Meddelanden ang. museet 1901. — A. Hazelius. Sverge. Dikt. — E. Hammarstedt. Fågeln med segerstenen, sprängörten och lifsämnet. — J. Roosval. Studier rör. Storkyrkans Sankt Jöransgrupp. — H. Felt. Et norsk billedteppe frå Båhuslen. — P. G. Vistrand. Svenska allmogedräkter. 2. — G. Upmark. Meddelanden om skråafdelningens i Nordiska museet arkiv.

Geete, R. Från »Gamla Söderköping». Några kulturminnen.
Sv. turistfören. årsskr., s. 321—352.

Hildebrand, Hans. Sveriges medeltid. Kulturhist. skildring. Del 3: 6. Stockh. 8:o. S. 801—1116. Pr. 7 kr.

Hjärne, H. Blandade spörsmål. Stockh. 8:o. vii, 335 s. Pr. 4,25.
Innehåller uppsatser i hufvudsakl. modern politisk och kulturell historia, hvilka förut till största delen varit offentliggjorda i dagliga tidningar från de sista åren.

Janse, O. Om Olofskult i Uppland.
I *Studier tillägn. Oscar Montelius*. S. 156—164.

Karlin, G. J:son. Några undersökningar om den förhistoriska textilkonsten i Norden.
I *Studier tillägn. Oscar Montelius*. S. 189—211.

ıdfors, A. O. Om stenhuggarmärken och deras förekomst å gamla svenska kyrkor.
Kyrkohist. årsskr., Årg. 4, s. 93—108.

ffler, L. Fr. Några svenska »talande vapen» på 1200- och 1300-talen.
Personhist. tidskr., Årg. 5, s. 72—86.

nborg, S. Gamla hus och hustyper.
Ymer, Årg. 23, s. 163—194.

sson, Axel. Öfvergångsformer mellan blockhus och korsvirke.
I *Studier tillägn. Oscar Montelius.* S. 165—181.

ıdier tillägnade Oscar Montelius 19⁹/₉03 af lärjungar. Stockh. 8:o. 211 s. Pr. 4 kr.

mark, G. Årsbokstäfverna på svenskt guld och silfver före 1759.
I *Studier tillägn. Oscar Montelius.* S. 71—81.

sbok 1903, Samfundet S:t Eriks. Utg. genom K. Hildebrand och G. Lindgren. Stockh. 8:o. 147 s., 2 pl. Ill. Pr. 5 kr.
Innehåller bl. a. följande kulturhist. uppsatser: F. U. Wrangel. Anteckningar om Stockholms äldsta rådhus — Cl. Lundin. Källare och kaffehus i Stockholm under senare hälften af 1700-talet. — K. F. Werner. Holländare i och om Stockholm. — K. F. Werner. Stockholms rådhus intecknadt 1783.

6. Svensk litteraturhistoria.

I. Aflidna författare.

A. Allmänt.

rhandlingar och uppsatser. 16 (1902). Hfors. 8:o. lxvii, 236 s. Pr. 3 fmk.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 56.
Förhandlingar. — H. Pipping. Spridda drag ur modersmålets historia. — R. Nordenstreng. Finländsk svenska på 1700-talet. — O. Grotenfelt. J. L. Runeberg och landets finska talande befolkning. — Th. Waenerberg. J. L. Runebergs dikter på holländska. -- Th. Tigerstedt. Ett femtioårs-minne. — Samspråk med Runeberg, teckningar till minnes af G. M. Waenerberg, utg. genom C. G. E[stlander]. — A. Hultin. Tillfällighetspoesin under frihetstiden. »Eskola gubbens visor» och deras förf. — K. G. Leinberg. Finska församlingen i Stockh. — K. G. Leinberg. Finska medlemmar i sv. vitterhetssamfund. — K. G. Leinberg. En ämbetsberättelse af A. J. Nordenskiöld. — Th. Westrin. Ett bref från Johan Ullwijk 1712. — J. Ramsay. Munck af Fulkila o. Munck af Sommernäs. — P. E. Ohls. Om bomärken. — E. Nervander. En skaldinna i Finland på 1700-talet.

ıdlingar, Svenska akademiens, ifrån år 1886. Del 17 (1902). Stockh. 8:o. 211 s. Pr. 3 kr.
Direktörens tal. — Inträdestal af Cl. Annerstedt. -- Svar af C. T. Odhner. — Redog. f. sammankomsten. — C. Snoilsky. Minne af hofrådet Carl Gustaf Warmholtz. — Täflingsämnen för 1903.

nlaren. Tidskrift utgifven af Svenska litteratursällskapets arbetsutskott genom Aksel Andersson. Årg. 24 (1903). Upps. 1903—04. 8:o. vii, 157, 21 s. Pr. 4 kr.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk., 1: 24. — Anm. i *Göteb. handels- o. sjöfartstidn.* ²¹/₅, af K. W[arbur]g.
Redog. f. årsmötet. — K. Warburg. C. J. L. Almquists Guldfogel i paradis och hans egen tolkning däraf. — R. Geete. Ett hittills okändt Katarinaofficium. — Sigrid Leijonhufvud. Några kvarlefvor af svensk dramatik från sextonhundratalets slut. — K. Warburg. Den begynnande reaktionen mot ny-

romantiken. (C. A. Hagberg mot Almquist och Atterbom.) — I. Collijn. Svenska boksamlingar under medeltiden och deras ägare. 2. Clemens Rytinghs boksamling och bokdepositioner. — Miscellanea. — I. Collijn. Svensk litteraturhist. bibliografi för 1902.

Samlingar utgifna af Svenska fornskrift-sällskapet. H. 123—124. Lund o. Stockh. 4:o & 8:o. Medl.-afgift 5 kr. för år.
H. 123. K. F. Söderwall. Ordbok öfver svenska medeltids-språket. H. 21. — H. 124. R. Geete. Fornsvensk bibliografi. — Årsmöte med Bilaga.

Skrifter utgifna af Svenska litteratursällskapet. Upps. 8:o. Medl.-afgift 5 kr. för år.
1: 24. Samlaren, Årg. 24. — 17: 6. L. Bygdén. Svenskt anonym- och pseudonymlexikon. H. 7—8. — 7: 6: 1. 1500- o. 1600-talens visböcker, utg. af Ad. Noreen o. J. A. Lundell. 6. K. bibl:ts visbok i 8:o. H. 1.

Skrifter utgifna af Svenska litteratursällskapet i Finland. 56—59. Hfors. 8:o. Medl.-afgift 5 fmk för år.
56. Förhandlingar och uppsatser. 16 (1902). — 57. Mikael Choraeus. Bref, tal och andra skrifter. Utg. af E. Lagus. — 58. C. J. Ljunggren. Skildring af krigshändelserna i Öster- och Västerbotten 1808—1809. — 59. H. Pipping. Bidrag till Eddametriken.

Akter rörande ärkebiskopsvalet i Uppsala 1432 samt striden därom mellan konung Erik och svenska kyrkan utgifna af Algot Lindblom. Upps. 8:o. xv, 150 s. Pr. 2,50 kr.
Skrifter utg. af Kyrkohist. fören., 4: 2.

Berg, R. G:son. Om den poetiska friheten i 1800-talets svenska diktning. Se Afd. 7.

Bygdén, L. Ytterligare om Krembresagan.
Samlaren, Årg. 24, s. 154 f. — Tillägg till förf:ns uppsats i Årg. 23.

Bååth, L. M. Till frågan om en eller tvenne redaktioner af Södermannalagen.
Hist. tidskr., Årg. 23, s. 172—183.

Farley, F. E. Scandinavian influences in the english romantic movement. Boston. 8:o. viii, 250 s.
Harvard univ. studies a. notes in philol. a. literat., Vol. 9.

Finland i Sveriges diktning. Urval och förord af R. G:son Berg. Stockh. 8:o. xii, 123 s. Pr. 1,50.

Forsstrand, C. Lärda fruntimmer förr och nu.
Vinterbloss, Sv. dagbl. julnr., s. 6—9. — Med portr. af Wendela Skytte o. Sofia Elisabet Brenner.

Geete, R. Ett hittills okändt Katarina-officium. Meddeladt.
Samlaren, Årg. 24, s. 25—37. — Officiet är in extenso aftryckt s. 29—37.

Hultin, A. Tillfällighetspoesin under frihetstiden. »Eskola gubbens visor» och deras författare [Alexander Hacks].
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 56 (*Förh. o. upps.*, 16), s. 136—162.

Hungerland, H. Zeugnisse zur Vǫlsungen- und Niflungen-sage aus der skaldendichtung (8—16 jh.).
Arkiv f. nord. filol., Bd 20, s. 1—43, 105—142. — S. 1—43 äfven Ak. afh. Kiel.

, O. En dopfunt med framställningar ur legenden om den helige
Iikolaus?
Sv. fornm.-fören. tidskr., Bd 12, s. 58—62.

karelag, Åbo, och fragment af en svensk gillestadga. Efter gamla hand-
skrifter utgifna af R. GEETE. Stockh. 8:o.
Bilaga t. Sv. fornskr.-sällsk:ts årsmöte 1903. S. 55—71.

nhufvud, Sigrid. Några kvarlefvor af svensk dramatik från sexton-
undratalets slut.
Samlaren, Årg. 24, s. 39—69.

rtin, O. Svenska gestalter. Stockh. 8:o. 322 s. Pr. 4,50.
Anm. i *Sv. dagbl.*, Nr 315, af JOHAN MORTENSEN; i *Göteb. handels- o.
jöfartstidn.* 11/11, af K. W[ARBUR]G.

lström, Herm. Bidrag till de kyrkliga böckernas historia under Karl XI:s
egering.
I förf:ns *Skisser och kritiker.* S. 174—223. — Förut offentliggjord i
Kyrkohist. årsskr., Årg. 1, s. 140—174.

— När utkom Luthers lilla katekes första gången på svenska?
I förf:ns *Skisser och kritiker.* S. 85—101.

oarer och bref, Svenska, utg. af H. SCHÜCK och O. LEVERTIN. 7. Stockh.
:o. Pr. 3,75 för del.
Ur GEIJERS brefväxling. Familjebref. Utg. af H. SCHÜCK.

r, E. En teologisk strid under frihetstiden.
Kyrkohist. årsskr., Arg. 4, s. 249—275. — Om den polemik, som åren
1768—1772 fördes emellan lektor ANDERS KNÖS i Skara och prosten PETRUS
MUNCK i Lund.

ck, H. Ett blad ur vår litteraturhistoria. [1]—2.
I *Stockh. dagbl.*, Nr 303, 317. — Om den utländska bokimportens till
Sverige storlek under 1500-talet bedömd efter tullräkenskaperna, om trycke-
rierna, censuren under frihetstiden m. m.

— Ströftåg i sagans värld. 1.
Ibid., Nr 345.

— Sigurdsristningar.
Nord. tidskr., Årg. 26, s. 193—225.

ordning för Stockholms guldsmedsämbete 1622.
Samf. S:t Eriks årsbok, 1903, s. 82—92.

devisor mot hertig Karl, 1602 och 1603.
Vestergötl. fornm.-fören. tidskr., Nr 12—13, s. 63 ff.

na, K. Till atlantikans förhistoria. En krönikenotis och dess ursprung.
Finn, utg. af Lukasgillet i Lund, s. 22—25.

an, O. Svensk literatur vid adertonhundratalets midt (1830—1860).
Göteb. 8:o. 388 s. Pr. 3,75.
Popul. vetensk. föreläsn. vid Göteb. högsk., 18. — Anm. i *Sv. dagbl.*,
Nr 296, af O. L[EVERTIN]; i *Göteb. handels- o. sjöfartstidn.* 23/9, af K.
W[ARBUR]G.

odalakter, Svenska, efter 1500-talets ingång. Samlade och utgifna af
HERMAN LUNDSTRÖM. H. 1. Protokoll och andra handlingar från stifts-
synoder i Upsala ärkestift. Ups. 8:o. 80 s. Pr. 2 kr.
Skrifter utg. af Kyrkohist. fören., 2: 3.

Tänkebok, Strängnäs stads, för 1590-talet. Utg. med inledn. och anmärkningar af Isak Fehr. Strängnäs. 8:o. xvi, 105 s. Pr. 2 kr.
Bidr. till Södermanl. äldre kulturhist., 12.

Warburg, K. Den begynnande reaktionen mot nyromantiken (C. A. Hagberg mot Almquist och Atterbom).
Samlaren, Årg. 24, s. 71—123.

Weibull, L. Den helige Göran och draken. En legend och ett bildverk.
Samf. S:t Eriks årsbok, 1903, s. 78—81.

Westman, K. G. Tolkningar av några ställen i vestgöta- och östgötalagarna.
Arkiv f. nord. filol., Bd 19, s. 301—324.

Vetterlund, F. Drag ur Amalia v. Helvigs litterära förbindelser med Sverige.
Nord. tidskr., Årg. 26, s. 27—37.

Visböcker, 1500- och 1600-talens, utg. af Ad. Noreen och J. A. Lundell. 6. Kungl. bibliotekets visbok i 8:o. H. 1. Upps. 1903—04. 8:o. S. 111—126. Pr. 1 kr.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk., 7: 6: 1. — Äfven *Sv. landsm.*, H. 85.

B.. Särskilda författare.

Almqvist, C. J. L.

Leopold, Sv. Almqvist.
I *Politiken*, Nr 358.

Warburg, K. C. J. L. Almqvists Guldfogel i Paradis och hans egen tolkning däraf.
Samlaren, Årg. 24, s. 1—23.

Atterbom.

Hultin, A. P. D. A. Atterbom. Hans världsåskådning och poesi.
Finsk tidskr., T. 54, s. 28—44.

Bellman.

Levertin, O. Fredmans epistlar.
I förf:ns *Svenska gestalter*. S. 147—179.

Bergstedt, Carl Fredrik.

Warburg, K. Carl Fredrik Bergstedt. Ett blad ur vår litterära och politiska historia.
Nord. tidskr., Årg. 26, s. 79—102.

Cederhjelm, Josias Carl.

Levertin, O. En aristokratisk tidningsskrifvare och hans familj.
I förf:ns *Svenska gestalter*. S. 180—228. — Förut offentliggjord i *Ord och bild*, 1900, s. 369—390.

Choraeus, Mikael.

Bref, tal och andra skrifter af Mikael Choraeus utgifna af Ernst Lagus. Hfors. 8:o. viii, 400 s. Pr. 4,50 fmk.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 57. — Anm. i *Finsk tidskr.*, T. 55, s. 232 f., af G. Castrén.

wberg-Edelcrantz, Abraham Niklas.

SSELLES, JENNY AF. A. N. Clewberg-Edelcrantz och hans omgifning. Ak. afh. Hfors. 8:o. 363 s. Pr. 2,40 fmk.
Anm. i *Sv. dagbl.*, Nr 180, af O. L[EVERTIN]: Nya arbeten i svensk litteraturhistoria; i *Dagny*, N. F., Årg. 6, s. 289 ff., af S—D.

dt von Jürgensburg, Johan Adolf.

gra religiösa dikter af en fången karolin. [1.] [Meddelade af] E. BERGELIN. *Kyrkohist. årsskr.*, Årg. 4: Meddel., s. 75—84.

utz, Gustaf Filip.

ERTIN, O. Vår förnämsta herdedikt och dess skald.
I förf:ns *Svenska gestalter.* S. 101—146.

lgren, Carl Fredrik.

DLUND, K. HJ. Carl Fredrik Dahlgren. Hans lif och diktning. En litteraturhistorisk studie. 1. Ak. afh. Göteb. 8:o. 233 s. Pr. 3 kr.
Anm. i *Sv. dagbl.*, Nr 180, af O. L[EVERTIN]: Nya arbeten i svensk litteraturhistoria; i *Nord. tidskr.*, Årg. 26, s. 408—410, af O. SYLWAN; i *Göteb. handels- o. sjöfartstidn.* 2/9, af K. W[ARBUR]G.

la Gardie, Jacob.

ÜCK, H. Ur Jacob De la Gardies papper.
I *Stockh. dagbl.*, Nr 212, 219, 247.

blad, Christoffer Johansson.

ler Vår på vers. Tryckt i Frankfurt a. O. 1643. Meddeladt af AKSEL ANDERSSON.
Samlaren, Årg. 24, s. 156 f.

nzén.

ÜCK, H. Franzén och Wallin.
I *Läseb. f. folksk. h. klasser*, utg. af H. SCHÜCK o. N. LUNDAHL, D. 1. S. 532—536.

jer, Erik Gustaf.

vår tids inre samhällsförhållanden i synnerhet med afseende på fäderneslandet. Tre föreläsningar . . . med förord [utg.] af S. J. BOËTHIUS. Stockh. 8:o. 121 s. Pr. 1,25.

Geijers brefväxling. Familjebref af Erik Gustaf Geijer. Utg. af H. SCHÜCK. Stockh. 8:o. xx, 226 s. Pr. 3,75.
Sv. memoarer o. bref, 7. — Anm. i *Sv. dagbl.*, Nr 350, af JOHAN MORTENSEN.

LIN, A. L. Geijers förhållande till Rousseau och Schiller.
Nord. tidskr., Årg. 26, s. 185—192.

— Erik Gustaf Geijer och Anna Lisa Lilljebjörn. Ur Geijerska papper.
Ord och bild, Årg. 12, s. 561—574. — Referat i *Stockh. dagbl.*, Nr 310: Erik Gustaf Geijers frieri.

ÜCK, H. Geijer och den svenska historieskrifningen.
I *Läseb. f. folksk. h. klasser*, utg. af H. SCHÜCK o N. LUNDAHL, D. 1. S. 587—592.

TERLUND, F. En episod efter Geijers »affall».
Nornan, Årg. 31, s. 42—55.

lenborg, Gustaf Fredrik.

ERTIN, O. Dygdens sångare.
I förf:ns *Svenska gestalter.* S. 70—100.

Hedvig Elisabeth Charlotta.

Hedvig Elisabeth Charlottas dagbok, öfversatt och utg. af Carl Carlsson Bonde. 2 (1783—1788). Stockh. 8:o. xviii, 501 s., 1 portr. Pr. 6 kr.

Anm. i *Ord och bild*, Årg. 12, s. 59—63, af N. Erdmann: En furstinnas dagbok; i *Nord u. Süd*, Bd 104, s. 359—371, af Ola Hansson: Das Tagebuch einer schwedischen Königin; i *Sv. dagbl.*, Nr 353, af O. Levertin; i *Stockh. dagbl.*, Nr 345, af V. Söderberg; i *Dagny*, N. F., Årg. 6, s. 126—136, af Lydia Wahlström: Drottning Charlotte och hennes dagbok.

Johannis Gothus, Petrus.

En Andeligh vijsa om the tree märckeliga Daghar i Vekone. Meddelad af Josef Helander.

Samlaren, Årg. 24, s. 151—153. — »Visan» antages vara förf. af Petrus Johannis Gothus.

Leopold.

Valda smärre dikter utg. af E. Hedén. Stockh. 1902 [omsl.: 1903]. 8:o. 84 s. Pr. 60 öre.

För skola och hem, 24.

Lidén, Johan Henrik.

J. H. Lidéns dagboksanteckningar om Blekinge och Skåne år 1768. [Utg. af] O. Ahnfelt.

Hist. tidskr. för Skåneland, Bd 1, s. 254—306.

Schück, H. Ur en resejournal 1768. [1]—2.

I *Stockh. dagbl.*, Nr 37, 44. — Anteckningar från Lidéns resa 1768 såsom innehafvare af det Guthermuthska stipendiet.

Matthiae Gothus, Johannes.

Holmquist, Hj. D. Johannes Matthiae Gothus och hans plats i Sveriges kyrkliga utveckling. Studie- och läraretiden (1592—1643). Ak. afh. Upps. 8:o. ix, 239 s. Pr. 3 kr.

Nordenflycht, Hedvig Charlotta.

Levertin, O. Fru Nordenflycht.

I förf:ns *Svenska gestalter*. S. 1—69.

Olavus Petri.

Lundin, C. Fr. Olavus Petri och Laurentius Andreæ, tecknade för svenska folket. Stockh. 8:o. 80 s. Pr. 75 öre.

Svenskt folkbibl., Ser. 3: 2.

Lundström, Herm. Skrifter om och af Olaus Petri.

I förf:ns *Skisser och kritiker*. S. 326—335. — Anmälan af *Olaus Petris reformatoriska grundtankar* af J. E. Berggren (1898) och *Olavus Petris undervisning om människans ärliga skapelse* . . . af O. Ahnfelt (1898).

Qvanten, Emil v.

Schybergson, M. G. Emil v. Qvanten. Med portr.

Finsk tidskr., T. 55, s. 421—425.

Runeberg.

Grotenfelt, O. Johan Ludvig Runeberg och landets finska talande befolkning.

Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 56 (*Förh. o. upps.*, 16), s. 85—112.

Sylwan, O. Johan Ludvig Runeberg. En öfversikt af hans utveckling. Stockh. 8:o. 39 s. Pr. 30 öre.

Studentfören. Verdandis småskrifter, 112.

ᴀʜᴊᴇʟᴍ, W. Några nyare uppsatser om Runeberg.
I *Euterpe*, Nr 26. — Hufvudsakl. anmälan af Runebergsuppsatserna i venska litt.-sällskapets i Finl. *Förh. o. uppsatser*, 16.

sᴛᴇᴅᴛ, Tʜ. Ett femtioårs-minne.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 56 (*Förh. o. upps.*, 16), 128 f. — Om Eʜʀsᴛʀöᴍs melodi till Runebergs poem *Den öfvergifna*.

ᴇʀʙᴇʀɢ, G. M. Samspråk med Runeberg, [utg. af] C. G. E[sᴛʟᴀɴᴅᴇʀ].
Ibid., s. 130—135.

ᴇʀʙᴇʀɢ, Tʜ. J. L. Runebergs dikter på holländska.
Ibid., s. 113—127.

erg, Viktor.

R. G:sᴏɴ. Viktor Rydberg som språkkonstnär. [2.]
I *Stockh. dagbl.*, Nr 37.

debrand, A. F. Excellensen grefve A. F. Skjöldebrands memoarer. tg. af H. Sᴄʜüᴄᴋ. Del 1—2. Stockh. 8:o. x, 239 s., 1 portr.; 75 s. Pr. 4 + 3 kr.
Anm. i *Hist. tidskr.*, Årg. 23: Öfvers. o. granskn., s. 75—78, af Eʜᴅ: E. Hɪʟᴅᴇʙʀᴀɴᴅ]; i *Stockh. dagbl.*, Nr 324, 342, af V. S[öᴅᴇʀʙᴇʀ]ɢ: En redlig ammal gustavians minnen.

sky.

R. G:sᴏɴ. Carl Snoilsky.
Svea, Årg. 60, s. 119—135.

ᴀᴛʜ, O. H. Carl Snoilsky.
Varia, Årg. 6, s. 327—329.

ɴᴅᴇʀ, C. G. Carl Snoilsky.
Finsk tidskr., T. 54, s. 475—481.

ɴᴇ, H. Professor Hjärnes tal öfver Snoilsky [i Svenska akademien].
Ref. i *Sv. dagbl.*, Nr 346.

ʀᴛɪɴ, O. Till Carl Snoilsky. På Snoilskys sextioårsdag. — På Snoilskys dödsdag.
I förf:ns *Svenska gestalter*. S. 253—266.

— Carl Snoilsky. †
I *Sv. dagbl.*, Nr 134.

ᴇɴ, E. G. Carl Snoilskyn kanssa eri maissa. [Med Carl Snoilsky i kilda länder.]
Liitto, Suomen kaunokirjailijaliiton albumi, s. 52—81.

, W. Vid grefve Carl Snoilskys bår i Jakobs kyrka den 26 maj 1903. pps. 8:o. 17 s. Pr. 30 öre.

ᴛʀöᴍ, J. A. Carl Snoilsky. Några minnesord.
Nord. tidskr., Årg. 26, s. 591—605.

ɴɢᴇʟ, D. Carl Snoilsky.
Norden, Aarg. 4, s. 2—5. — Denna artikel framkallade ett genmäle i amma tidskrift, s. 60—62: Snoilsky og hans Eftermæle, undert. N. N., hvarpå öljde ännu en artikel, s. 77 f., af D. Sᴘʀᴇɴɢᴇʟ med titel: Min artikel om Carl Snoilsky.

ʀᴍᴀɴ, S. Carl Snoilsky. [Undert.:] S. S—n.
I *Stockh. dagbl.*, Nr 134.

— Carl Snoilskys ungdomsdiktning. [Undert.:] S. S—n.
Ibid., Nr 144.

VIKSTRÖM, A. Christian Winther och Carl Snoilsky. [1—]2.
Ibid., Nr 177, 191.

WAHLIN, K. Carl Snoilsky. Några minnesord. Med 1 bild.
Ord och bild. Årg. 12, s. 351—359.

ÖDMAN, N. P. Carl Snoilsky. Några minnesord af en ungdomsvän.
Nornan, Årg. 31, s. 1—19.

Spegel, Haqvin.

LEVIN, H. Bidrag till Visby stifts historia. 2. Visby stift under Spegels ledning.
Kyrkohist. årsskr., Årg. 4, s. 276—320. — Fortsättes.

Stiernhielm.

Valda skrifter utg. i ny förändrad uppl. av FR. TAMM. [Med] Glossar. Ups. 8:o. 62 s.; 36 s. Pr. 1 kr. + 75 öre.

Swedenmark, Catharina Charlotta.

En skaldinna i Finland på 1770-talet. Meddelande af E. NERVANDER.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 56 (*Förh. o. upps.*, 16) s. 222—236.

Tegnér.

LEVERTIN, O. Tegnérs ungdomsutveckling.
I förf:ns *Svenska gestalter*. S. 229—252.

SCHWARTZ, E. Esaias Tegnérs ställning till vissa pedagogiska och vittra tidsströmningar. Stockh. 8:o. 129 s. Pr. 2 kr.
Sv. humanist. förb. skrifter, 7.

TEGNÉR, ELOF. Esaias Tegnérs hem i Lund.
I *Läseb. f. folksk. h. klasser*, utg. af H. SCHÜCK o. N. LUNDAHL, D. 1. S. 562—567.

WRANGEL, E. Tegnérs »Gerda».
Finn, utg. af Lukasgillet i Lund, s. 1—7.

Wallenberg, Jakob.

GOIJER, J. W. Författaren till »Min son på galejan». Några anteckningar. [Undert.:] J. W. G.
Personhist. tidskr., Årg. 5, s. 7—13.

Wallin.

SCHÜCK, H. Franzén och Wallin.
I *Läseb. f. folksk. h. klasser*, utg. af H. SCHÜCK o. N. LUNDAHL, D. 1. S. 532—536.

Warmholtz, Carl Gustaf.

SNOILSKY, C. Minne af hofrådet Carl Gustaf Warmholtz.
Sv. ak. handl. ifr. år 1886, D. 17, s. 129—208.

Wennerberg.

ANNERSTEDT, CL. [Gunnar Wennerberg.] Inträdestal i Svenska akademien den 20 dec. 1902.
Sv. ak. handl. ifr. år 1886, D. 17, s. 9—119.

Wikner.

EKLUND, J. A. Pontus Wikner. Stockh. 8:o. 25 s., 1 portr. Pr. 20 öre.
Fören. Heimdals folkskrifter, Nr 80.

II. Våra dagars författare.

A. Allmänt.

k, Fr. Svensk berättarkonst.
Ord och bild, Årg. 12, s. 616—624.

— Svensk lyrik.
Ibid., s. 296—304.

rén, Gunnar. Svenska böcker.
Dansk Tidsskr, s. 201—208.

negger, A. Schwedische Lyrik.
I *Beilage z. Allg. Zeitung*, Nr 265. — Anmälan af *Schwedische Lyrik* (1903), hrsg. von Hanns v. Gumppenberg.

jer, A. Skandinavische Bücher.
Das litterarische Echo, Jahrg. 6, s. 472—480.

engren, J. Några ord om den svenska litteraturens framtid.
Finsk tidskr., T. 54, s. 142—155.

ne, H. Nysvenska historiedramer.
I förf:ns *Blandade spörsmål*. S. 317—327. — Förut tryckt i *Sv. dagbl.*, 15/11 1900.

man, H. Svensk litteratur i Holland.
Ord och bild, Årg. 12, s. 229—232.

burg, K. Litteraturbref från Sverige.
Samtiden, Årg. 14, s. 460—470. — Öfversikt öfver svensk litteratur och litteraturhistoria under år 1903.

lebrand, R. F. v. Våra böcker och vårt språk.
Finsk tidskr., T. 54, s. 451—461.

B. Särskilda författare.

berg, Frans.
GREN, HELLEN. Frans Hedberg. Några ord till sjuttiofemårsdagen. 2/3 1828—2/3 1903.
I *Idun*, Nr 10.

berg, Tor.
ERMAN, S. Tor Hedberg.
I *Idun*, Nr 51.

lfeldt, Erik Axel.
G, R. G:SON. Erik Axel Karlfeldt.
I *Idun*, Nr 19.

TERLUND, FR. Erik Axel Karlfeldt.
Tilskueren, Bd 20, s. 641—657.

, Ellen.
TESEN, EVA. Nogle Betragtninger over Ellen Key
Dansk Tidsskr., s. 229—238.

erlöf, Selma.
G, R. G:SON. Selma Lagerlöf. Ett stycke af en monografi.
Nornan, Årg. 31, s. 92—117.

Böök, Fr. Några ord om Selma Lagerlöfs »Jerusalem».
Ord och bild, Årg. 12, s. 673-675. — Skrifvet med anledn. af efterföljande uppsats:

Johanson, Klara. Från »Gösta Berling» till »Jerusalem». Med 1 bild.
Ibid., s. 503-510.

Key, Ellen. Selma Lagerlöf.
Vinterbloss, Sv. dagbl. julnr., s. 5 f.

Leino, E. Selma Lagerlöf. Muutamia mietelmiä. [Några reflexioner.]
Valvoja, Vuos. 23, s. 248—254.

Levertin, O. Selma Lagerlöf.
I förf:ns *Svenska gestalter.* S. 267-322.

Pauli, G. Omkring Gösta Berlings saga. Gösta-Berlings-studier i bild och ord.
I *Julkvällen,* Årg. 23.

Wallinder, J. Ur Sverges modärna skönlitteratur. 8. Selma Lagerlöf.
For kirke og kultur, Bd 10, s. 453—467, 521—536.

Willebrand, R. F. v. Selma Lagerlöf. 1—2.
Finsk tidskr., T. 54, s. 199—207, 405—416.

Strindberg, August.

Svenske Forfatterprofiler. 1. August Strindberg.
Norden, Aarg. 4, s. 33—38.

7. Metrik och stilistik.

Språk och stil, Tidskrift för nysvensk språkforskning. Utg. af B. Hesselman, O. Östergren, R. G:son Berg. Årg. 3. Upps. 1903[—04]. 8:o. 236 s. Pr. för årg. 4 kr.

J. Paulsson. Den daktyl. hexametern hos August Strindberg. — J. E. Hylén. Två svenska språkregler. — E. Rosengren. En viktig prosodisk fråga. — A. Noreen. Två sällsynta naturvet. ordförteckningar fr. 1700-talet. — G. Kallstenius. Kvantitet o. accent. — E. Brate. Anmärkningar om A. Palmgrens förslag till reform af kommateringen. — A. Noreen. Bidrag till språkpedagogikens historia. — N. Beckman. Klassiska teorier och svensk metrik. — E. A. Meyer. Till frågan om dynamiska accentens natur. — H. Pipping. Kvantitet och dynamisk accent. — R. G:son Berg. Lexikaliska bidrag till finländskan i våra dar. — Upprop. — Smärre bidrag. — A. W:son Munthe. Ett par ordförklaringar. — O. Östergren. Brefstil och stridsstil fr. 1800-talets början. 1. — J. Paulsson. Svar. — Protokoll vid Nordiska rättskrifningsmötet 1869.

Berg, R. G:son. Om den poetiska friheten i 1800-talets svenska diktning. Studier i svensk värs. Ak. Afh. Upps. Göteb. 8:o. 346 s. Pr. 4,75.
Ur *Göteb. K. vet.- o. vitterh.-samh. Handlingar,* Följd 4: 5. — Anm. i *Sv. dagbl.,* Nr 180, af O. L[evertin]: Nya arbeten i svensk litteraturhistoria.

Cederschiöld, G. Rimlista till Eufemiavisorna och Erikskrönikan. Göteb. 8:o. xiv, 275 s.
I *Göteb. högsk. årsskr.,* Bd 8.

Hylén, J. E. Två svenska språkregler.
Språk o. stil, Årg. 3, s. 11—29.

on, Finnur. Vers i gamle nordiske indskrifter og love. Et foredrag, oldt ved det 6. filologmøde i Upsala.
Arkiv f. nord. filol., Bd 20, s. 76–90.

a, S. Studier i svensk metrik. 1. Ak. afh. Ups. 8:o. 80 s.

n, A. Vårt språk. Nysvensk grammatik i utförlig framställning. d 1: 1–2. Lund. 8:o. 260 s.

- Nysvenska stilblommor med gamla anor.
I förf:ns *Spridda studier*, Saml. 2. S. 52–58.

son, Joh. Den daktyliske hexametern hos August Strindberg. En etrisk studie.
Språk o. stil, Årg. 3, s. 1–10.

ng, H. Bidrag till Eddametriken. Hfors. 8:o. 118 s. Pr. 3 fmk.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 59.

rgren, O. Brefstil och stridsstil från 1800-talets början. 1.
Språk o. stil, Årg. 3, s. 156–221.

8. Folklore, Mytologi o. d.

g, Nyare, till kännedom om de svenska landsmålen och svenskt folk- f. Tidskrift utg. på uppdrag af landsmålsföreningarne i Uppsala, Hel- ingfors ock Lund genom J. A. Lundell. H. 78–80. Stockh. 8:o. r. för årg. 5,25.

H. 78. E. Grip. Drag av Upplandsdialekt hos Ericus Schroderus. — . Ad. Tiselius. Ljud- ock formlära för Fasternamålet i Roslagen. — A. lrich. Simidrottens ordförråd ock fraseologi. — — H. 79. E. Modin. Härje- alens ortnamn och bygdesägner. S. 265–304. — L. Fr. Läffler. Den gott- ändska Taksteinarsägnen. — — H. 80. E. Hellquist. Svenska sjönamn. . 3–130.

rsson, N. Melodier från Jemtland, Dalarne och Skåne.
Finn, utg. af Lukasgillet i Lund, s. 78–82.

marstedt, E. Om fröns användning inom folksed och dödskult.
I *Studier tillägn. Oscar Montelius*. S. 25–36.

- Fågeln med segerstenen, sprängörten och lifsämnet.
Meddel. fr. nord. mus., 1901, s. 166–208.

r, L. Fr. Den gottländska Taksteinarsägnen.
I *Sv. landsm.*, H. 79.

n, E. Härjedalens ortnamn och bygdesägner. S. 265–304 (Reg.).
I *Sv. landsm.*, H. 79.

nd, T. Svenska medeltidsmelodier.
Finn, utg. af Lukasgillet i Lund, s. 20 f.

, B. Heimskringlas tradition om asarnas invandring. Ett arkeolo- iskt-religionshistoriskt utkast.
I *Studier tillägn. Oscar Montelius*. S. 133–141.

9. Anmälningar af tidigare utkomna arbeten.

vist.

holm, A. H. Studier öfver C. J. L. Almqvist. 1902.
Anm. i *Göteb. handels- o. sjöfartstidn.* [9]/9, af K. W[arbur]g.

Bremer, Fredrika.

NYBLOM, C. R. Minne af Fredrika Bremer. 1902.

Anm. i *Dagny*, N. F., Årg. 6, s. 81—84, af L[OTTEN] D[AHLGREN].

Calonius, Mathias.

Mathias Calonius bref till H. G. Porthan 1793—1800. Utg. af W. LAGUS. 1902.

Anm. i *Finsk tidskr.*, T. 55, s. 75 ff., af M. G. SCHYBERGSON.

Franzén.

CASTRÉN, G. Frans Michael Franzén i Finland. 1902.

Anm. i *Finsk tidskr.*, T. 54, s 428—441, af A. HULTIN: F. M. Franzén i litteraturhistorien.

Rudeen, Torsten.

HULTIN, A. Torsten Rudeen. 1902.

Anm. i *Finsk tidskr.*, T. 54, s. 181 ff., af F. G[USTAFSSON].

Runeberg.

ESTLANDER, C. G. Runebergs skaldskap. Kritiska studier. 1902.

Anm. i *Euterpe*, Nr 3, af R. FURUHJELM: Ny literatur om Runeberg: i *Finsk tidskr.*, T. 54, s. 111—121, af ERNST LAGUS.

VEST, E. Johan Ludvig Runeberg. 1902.

Anm. i *Euterpe*, Nr 3, af R. FURUHJELM: Ny literatur om Runeberg: i *Finsk tidskr.*, T. 55, s. 485—490, af E. LAGUS; i *Stockh. dagbl.*, Nr 30, af S. S[ÖDERMA]N.

1890.

Samlaren. 11. Pris i bokh. 2 kr. 50 öre.
Sveriges bibliografi 1481—1600. H. 2 (1501—1518). Ej i bokhandeln.
Bref rörande Nya Skolans historia. H. 4.
Bref rörande teatern under Gustaf III. H. 1. Pris i bokh. 3 kr. 25 öre.

1891.

Samlaren. 12. Pris i bokh. 4 kr.
Sveriges bibliografi 1481—1600. H. 3 (1518—1527). Ej i bokhandeln.
Bref rörande Nya Skolans historia. H. 5.

1892.

Samlaren. 13. Pris i bokh. 3 kr. 50 öre.
Sveriges bibliografi 1481—1600. H. 4 (1527—1530). Ej i bokhandeln.
Bref rörande teatern under Gustaf III. H. 2. Pris i bokh. 3 kr. 25 öre.
Personregister till Bref rörande Nya Skolans historia. Pris i bokh. komplett 5 kr. 75 öre.

1893.

Samlaren. 14. Pris i bokh. 3 kr.
Wivallius. 1. » » » 6 kr.
Extrah. Samlaren. Extrahäfte. Pris i bokh. 3 kr.
Skrifter från Reformationstiden. 3. Pris i bokh. 3 kr.
» » » 4. » » » 1 kr.

1894.

Samlaren. 15. Pris i bokh. 4 kr.
Bref från Esaias Tegnér till C. F. af Wingård. Pris i bokh. 2 kr.
Bref rörande teatern under Gustaf III. H. 3. Pris i bokh. 50 öre.

1895.

Samlaren. 16. Pris i bokh. 4 kr.
Wivallius. 2. » » » 2 kr.

1896.

Samlaren. 17. Pris i bokh. 5 kr.
Johan Wellander. Litteraturhistorisk studie öfver skiftet mellan frihetstiden och den Gustavianska åldern. 1. Pris i bokh. 2 kr. 50 öre.

1897.

Samlaren. 18. Pris i bokh. 5 kr.
1500- och 1600-talens Visböcker. IV. Pär Brahes Visbok. Pris i bokh. 2 kr. 50 öre.
Holofernes och Judit. Ett drama från reformationstiden. Pris i bokh. 1 kr. 50 öre.

1898.

Samlaren. 19. Pris i bokh. 3 kr. 50 öre.
Johan Wellander. Litteraturhistorisk studie öfver skiftet mellan frihetstiden och den Gustavianska åldern. 2. Pris i bokh. 1 kr. 25 öre.
Svenskt anonym- och pseudonym-lexikon. Bibliografisk förteckning öfver uppdagade anonymer och pseudonymer i den svenska litteraturen. H. 1.
Skrifter från Reformationstiden. 5. Pris i bokh. 1 kr. 50 öre.
» » » 6. » » » 1 kr.
» » » 7. » » » 2 kr. 50 öre.

1899.

1: 20. Samlaren. 20. Pris i bokh. 3 kr. 50 öre.
17: 2. Svenskt anonym- och pseudonym-lexikon. H. 2.
18: 1. Ur Hans Järtas litterära brefväxling. I. Bref till och från C. G. Brinkman. H. 1. Pris i bokh. 1 kr. 75 öre.
19: 1. Thomas Thorilds bref. H. 1. Pris i bokh. 1 kr. 50 öre.

1900.

1: 21. Samlaren. 21. Pris i bokh. 3 kr. 50 öre.
17: 3. Svenskt anonym- och pseudonym-lexikon. H. 3.
18: 2. Ur Hans Järtas litterära brefväxling. I. Bref till och från C. G. Brinkman. H. 2. Pris i bokh. 1 kr. 75 öre.
19: 2. Thomas Thorilds bref. H. 2. Pris i bokh. 1 kr. 50 öre.

1901.

1: 22. Samlaren. 22. Pris i bokh. 3 kr. 50 öre.
7: 5. 1500- och 1600-talens Visböcker. V. K. Bibliotekets Visbok i 16:o. Pris i bokh. 2 kr. 50 öre.
17: 4. Svenskt anonym- och pseudonym-lexikon. H. 4—5.

1902.

1: 23. Samlaren. 23. Pris i bokh. 3 kr. 50 öre.
17: 5. Svenskt anonym- och pseudonym-lexikon. H. 6.
19: 3. Thomas Thorilds bref. H. 3. Pris i bokh. 1 kr. 50 öre.

1903.

1: 24. Samlaren. 24. Pris i bokh. 4 kr.
17: 6. Svenskt anonym- och pseudonym-lexikon. H. 7—8.
7: 6: 1. 1500- och 1600-talens Visböcker. VI. K. Bibliotekets Visbok i 8:o. H. 1. Pris i bokh. 1 kr.

1904.

1: 25. Samlaren. 25. Pris i bokh. 5 kr. 50 öre.
17: 7. Svenskt anonym- och pseudonym-lexikon. H. 9. Härmed är 1:a bandet färdigt. Pris i bokh. 15 kr. Lösa häften säljas ej.

Samlaren 3, 5 och 7 ff. äro utgifna hvardera i ett häfte. — **Af sällskapets** öfriga Skrifter äro 2, 3—6, 9 och 12—16 afslutade.

För angelägenheter rörande tidskriften samt sällskapets öfriga publikationer hänvände man sig till vicebibliotekarien Aksel Andersson, Uppsala.

Uppsala i Maj 1905.

Svenska Litteratursällskapets Arbetsutskott.

RIFTER UTGIFNA AF SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPET. 1: 21—25.

SAMLAREN

TIDSKRIFT

UTGIFVEN AF SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPETS ARBETSUTSKOTT

ÅRGÅNGARNE 21—25.

1900—1904.

Register till Samlaren, årg. 21—25 (1900—1904), och öfriga af Svenska Litteratursällskapet dessa år utgifna skrifter.

A) Författare-register.

B) Kronologiskt register.

1. Allmänt.

---

2. Medeltiden.

---

3. Reformationstiden.

4. Stormaktstiden.

---

5. Frihetstiden.

---

6. Gustavianska tidehvarfvet.

---

7. 1800-talet.

---

f Svenska Litteratursällskapet såsom Bilagor till Samlaren årg. 1900—1904 utgifna skrifter.

BYGDÉN. Svenskt anonym- och pseudonymlexikon. H. 3—9. Uppsala 1900—1905.

HANS JÄRTAS litterära brefväxling. Utg. af E. LEWENHAUPT. 1. Bref till och från C. G. BRINKMAN. H. 2. Uppsala 1900.

MAS THORILDS bref. Utg. af L. WEIBULL. H. 2—3. Uppsala 1900, 1902.

0- och 1600-talens Visböcker. Utg. af A. NOREEN o. J. A. LUNDELL. 5. K. Bibliotekets Visbok i 16:o. — 6: 1. K. Bibliotekets Visbok i 8:o. H. 1. Uppsala 1901—04.

SAMLAREN

TIDSKRIFT

UTGIFVEN

AF

SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPETS ARBETSUTSKOTT

GENOM

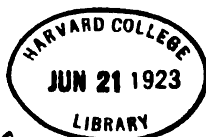
AKSEL ANDERSSON

26:e ÅRGÅNGEN

1905

UPPSALA 1905—1906
AKADEMISKA BOKTRYCKERIET
EDV. BERLING.

HARVARD COLLEGE
JUN 21 1923
LIBRARY

Innehåll.

Härjämte medföljer såsom Bilaga för 1905:
ıskt anonym- och pseudonym-lexikon af Leonard Bygdén, H. 10 (Bd 2: 1).

Svenska Litteratursällskapets årsmöte

lls den 21 oktober 1905, därvid följande ärenden förekommo:

1. **Årsberättelse för år 1904.**

Sällskapet har under året utgifvit 25:e årgången af *Samlaren* bidrag af herrar E. Wrangel, P. O. Wilner, C. A. Westerblad, rre Joh. G. Rudbeck, R. G:son Berg, J. Mortensen, Marius tensen, B. Risberg och I. Collijn; *Samlaren* innehåller dessutom sedvanliga femårs-registret (1900—1904); — *Svenskt anonym- pseudonym-lexikon* af L. Bygdén, H. 9, hvarmed detta arbetes band är afslutadt.

Af Samlarens 26:e årgång äro tryckta tre uppsatser om den sven- litteraturens förhållande till Schiller af herrar E. Wrangel och Nilsson samt fröken Hilma Borelius, hvilka uppsatser i särtryck nats under titeln »Schiller och Sverige» och i denna form utgif- såsom Litteraturhistoriska seminariets i Lund festskrift med an- ing af Schiller-jubileet. Färdig till tryckning är Joh. Messenius ls otryckta Dala-krönika, utgifven af C. A. Ossbahr, hvarjämte utlofvade en uppsats om Almquists ungdomsskrifter af dr. R. n Berg och af dr. I. Collijn fortsättning på uppsats-serien om nska boksamlingar under medeltiden». — Såsom bilagor äro r tryckning H. 2 af *K. Bibliotekets Visbok i 8:o* samt 2:dra lets 1:sta häfte af L. Bygdéns *Svenskt anonym- och pseudonym- con.*

Uppsala den 21 oktober 1905.

Aksel Andersson.

2. Revisionsberättelse för år 1904.

Undertecknade, utsedde att revidera Svenska Litteratursällskapets räkenskaper för år 1904, få efter verkställd granskning afgifva nedanstående berättelse.

Behållning från föregående år	kr.	8,052: 20
Inkomster:		
Årsafgifter af 353 medlemmar	»	1,765: —
Äldre årsafgifter	»	152: —
Af Svenska Akademien för 20 exemplar	»	100: —
Lagerförsäljning	»	79: —
Debiterade porton	»	72: 88
Räntevinst	»	333: 82
Summa	kr.	10,554: 90

Utgifter:				
Författarehonorar			kr.	634: 91
Tryckningskostnader			»	1,651: 20
Porton, annonser och distribution			»	160: 90
Behållning:				
I Uppsala stads sparbank . .	kr.	8,053: 82		
Kontant i kassan	»	54: 07	»	8,107: 89
Summa			kr.	10,554: 90

De finska medlemsafgifterna inflöto kort efter det räkenskaperna blifvit afslutade.

Räkenskaperna befunnos med omsorg och noggrannhet förda och fullt verificerade, hvarför revisorerna härmed föreslå, att full och tacksam ansvarsfrihet måtte af Sällskapet beviljas skattmästaren Bibliotekarien L. Bygdén för hans förvaltning under den tid, revisionen omfattar.

Uppsala den 16 oktober 1905.

J. M. Hulth. Robert Almqvist.

3. Beviljades skattmästaren full och tacksam ansvarsfrihet för hans förvaltning.

4. Företogs den i stadgarna föreskrifna utlottningen af en af arbetsutskottets medlemmar, hvarvid vicebibliotekarien Andersson utlottades.

5. Till medlem af arbetsutskottet återvaldes dr. ANDERSSON. Utskottets öfriga medlemmar äro bibliotekarien C. ANNERSTEDT, liotekarien L. BYGDÉN, professor P. A. GEIJER, docenten J. MORSEN och professor AD. NOREEN; suppleant: docenten E. MEYER.

6. Valdes till revisorer för 1905 biblioteksamanuensen R. IQVIST och vicebibliotekarien M. HULTH samt till dessas suppleanter lioteksamanuensen I. COLLIJN och e. o. biblioteksamanuensen A. APE.

7. Meddelade sekreteraren, att arbetsutskottet med Universitetsilæets Danske Samfund och redaktionen af »Danske Studier» ffat den öfverenskommelsen, att medlemmar af nämnda Samfund nt prenumeranter på »Danske Studier» kunna blifva medlemmar Svenska Litteratursällskapet för en årsafgift af 3 kronor, inbenadt porto, mot det att Sällskapets medlemmar kunna, genom nälan hos Sällskapets skattmästare, för en årsafgift af kr. 6: 50 'va medlemmar af Samfundet och för kr. 2: 50 prenumerera på anske Studier».

8. Hade af dr. R. G:SON BERG inkommit följande förslag:

Till Svenska Litteratursällskapet!

Enligt stadgarnas § 1 är Svenska Litteratursällskapets första ändamål t utgifva svensk litteratur från och med reformationen, sådan den föreer i handskrift eller äldre sällsynta tryck». I anslutning till denna nulering tillåter jag mig att väcka följande förslag till främjande af nedomen om vår äldre svenska skönlitteratur och till befordran af de raturhistoriska studierna, nämligen

att Svenska Litteratursällskapet måtte utgifva eller föranstalta om utande af filologiskt tillfredsställande, med rikhaltiga stilistiska, biografiska litteraturhistoriska anmärkningar försedda upplagor af svenska skönrära författare efter reformationstiden (lämpligen fördelade i två serier, ena omfattande tiden till Gustaf III, den andra åter början med tavianerna).

Behofvet af dylika upplagor torde vara för väl kändt för att behöfva kas med många ord. I korthet torde likväl några synpunkter böra nhållas.

Studiet af äldre svenska författare torde för närvarande möta de allra sta svårigheter. Endast ytterligt få personer torde äga tillgång till inaluppIagor eller ha möjligheter att på våra stora bibliotek kunna

göra bekantskap med handskrifter. Äfven för detta fåtal är ett mera djupgående studium försvåradt därigenom att nödiga kommentarier i de allra flesta fall saknas. Af senare tryck — med undantag för enstaka arbeten — är den storartade Hanselliska samlingen så godt som slutsåld och behöfves i ny upplaga, men gifvetvis i en långt mera modärn sådan, med tillämpande af nutida stränga textrevideringsprinciper och — därpå lägger jag den största vikt — beledsagande förklaringar. Naturligtvis skulle den nya serien inte stanna vid hvarken de författare eller de vitterhetsarbeten, som den Hanselliska samlingen inrymde, utan sträcka sig vidare. Det vore väl rentaf bäst, om man uppställde en relativ fullständighet som ideal, så att man medtoge allt finnbart af de författare, som blefve representerade, medan man deremot inte borde ta med rimmare utan litterär hållning. Största vikten låge naturligtvis på, att man erhölle de största författarna redan tidigt, ty saknaden af dem är tyngst. En fullständig Stiernhielm, Columbus, Frese o. s. v. har man ju mest af nöden.

Den andra serien synes mig ännu mera af behofvet påkallad. Ty om det redan är svårt att umbära lättillgängliga upplagor af 16- och 1700-talens författare, är bristen ännu kännbarare i fråga om de författare, som ännu läsas och som borde kunna läsas i större utsträckning. Redan ur textkritisk synpunkt äro vi mycket illa lottade; vid jämförelse med moderna tyska och danska upplagor t. ex. stå vi långt tillbaka. För att endast nämna några bjärt framträdande exempel: Tegnér, på hvars utgifvande likväl den mesta omsorgen torde ha nedlagts, föreligger ännu ej i en hvad texten angår tillförlitlig och hvad uppställningen angår kronologiskt ordnad upplaga. Med Geijer är förhållandet likartadt; därtill kommer, att af hans dikter saknas nästan alla sångtexterna i samlingen »Skaldestycken». Endast Eichhorns upplagor synas erbjuda en i någon mån tillräcklig textkritisk behandling; men redogörelser för varianter, tillkomsttid, förebilder, o. s. v., o. s. v. saknas. Den upplaga af en nordisk skald, som närmast synes mig motsvara nutidskrafven, är Arlauds Bagesens-upplaga — ehuru dess dyrbara utstyrsel ingalunda är nödvändig —, hvars anmärkningar upptaga 590 sidor af sammanlagdt 1,950. Som mönster för en utgifning af prosaskrifter kan den nya Kierkegaardsupplagan tjäna — jag hänvisar i detta sammanhang till hvad den ene utgifvaren, A. B. Drachmann, offentliggjort om »Textkritik» i Danias tionde band.

En del af de författare, som skulle intagas i denna serie, är obunden af förlagsrättigheter, en del åter är ofri och blir fri först 1926. Att vänta ända till dess synes mig mycket olyckligt, då ett företag som detta är afsedt att i sin mån höja litteraturintresset och ställa utgifningen af

ensk litteratur i allmänhet på en högre ståndpunkt, hvarför man inte
r dröja längre än nödvändigt. Ty man torde kunna förutsäga, att se-
n en dylik serie af svenska författare kommit ut, skulle man inte vidare
höfva riskera sådana upplagor som den nyss utgifna jubileumsupplagan
Runebergs skrifter. Men det behöfs en allvarlig insats, ty sinnet för
rrekt text är sorgligt svagt äfven bland männen af facket i vårt land.
verenskommelse med respektive förläggare tänker jag skulle kunna gå
sig på så sätt, att det inte i alltför hög grad betungade Litteratur-
llskapet. Då i alla fall inte mer än 20 år nu återstå tills klassikerna
fria, och under utgifvandet af en dylik stor serie detta årsantal snart
g blir ensiffrigt, ha vi att motse den tid, då förlagsinnehafvarne måste
sta sig till konkurrensen. Om också illustrationer bli det ena vapnet i
mpen, torde i alla fall det verksammaste bli: goda upplagor, såsom
let varit i Tyskland, hvarför förläggarne torde kunna tänkas icke ovil-
a att redan före 1926 skaffa sig dylika. Jag tänker mig därför två
öjligheter: antingen att Sällskapet erhåller förläggartillstånd att trycka en
plaga till storlek endast högst obetydligt öfverstigande ledamotsantalet,
ot det att dess innehåll (i uppställning, anmärkningar m. m.) blir för-
ggarens egendom, eller också att Sällskapet ombestyr en ny upplaga på
t gamla förlaget mot det att dess ledamöter erhålla hvar sitt exemplar
ytterst förmånliga villkor. Öfverenskommelser, olika för olika fall,
rde inte vara omöjliga att ernå Att sålunda erhålla reviderade och för-
ffligt kommenterade upplagor af exempelvis Bellman, Kellgren, Lenn-
en, Leopold, Geijer, Tegnér, Atterbom, Stagnelius, Vitalis, Cederborgh,
re, synes det mig, af största gagn och betydelse för allmänbildningen,
universitetsstudierna i litteraturhistoria och nordiska språk.

I fråga om kostnaderna för serien af äldre författare och af från för-
ggare fria yngre vill jag framhålla följande, för den händelse företaget
nes ekonomiskt vågsamt. Vi bevittna tvifvelsutan endast början af ett
eraturintresse och en biblioteksrörelse, hvilka med all säkerhet i sin
lla omfattning äfven skola sträcka sig till äldre svensk litteratur, om
nna göres tillgänglig. För ett sådant ändamål som detta, hvilket väl
n betecknas som fosterländskt, skulle väl Litteratursällskapet kunna på-
kna statsunderstöd åtminstone till ett belopp af 10- à 20,000 kr. årligen
der någon tid. Men äfven det statsliga mecenatskapet borde ej kunna
höfvas omedelbart. Svenska Litteratursällskapets ledamotsantal är för
rvarande ej så stort, att inte en högst väsentlig ökning af detsamma
förutsättas möjlig. Äfven om det Svenska Litteratursällskapet i Fin-
nd intar en på helt annat sätt central ställning inom sitt folks kultur-
rld än detta, kan man kanske i viss mån jämföra dem med hvarann.

Sällskapet i Finland drager en årsinkomst af 12,000 mark från 1,200 medlemmar; vårt endast omkring 2,000 kr. från omkring 400. Genom energisk platsagitation, bedrifven isynnerhet vid tiden för stora utgifningsarbeten, har det finländska sällskapet svingat sig opp till sin höga siffra: jag förmodar, att man äfven i Sverige skall kunna åstadkomma likartade resultater.

Utan att för närvarande kunna eller vilja lämna ett mera detaljeradt förslag hoppas jag ha så pass utförligt angifvit planen för det företag jag föreslår, att den kan bli föremål för utredning, sådan den här föreligger.

Stockholm den 11 april 1905.

Ruben G:son Berg.

Efter diskussion, i hvilken deltogo, utom förslagsställaren, herrar H. Schück, Ad. Noreen, J. Mortensen, L. Bygdén och undertecknad, beslöt Sällskapet på förslag af bibliotekarien Bygdén att tillsätta en kommitté bestående af 5 personer, hvilken skulle till Sällskapet inkomma med utredning och förslag i ärendet.

Sedan reservation emot detta beslut anmälts af herrar professor H. Schück och docenten E. Meyer, hvilka ansågo, att förslaget — såsom allt för vidtutseende, för sällskapets ekonomi måhända ej ofarligt och kanske ägnadt att inverka hämmande på Sällskapets öfriga verksamhet — för det närvarande ej borde till någon Sällskapets åtgärd föranleda, valdes till medlemmar af nämnda kommitté Sällskapets ordförande och sekreterare, förslagsställaren samt herrar professor K. J. Warburg och docenten J. Mortensen.

9. Lämnade professor H. Schück en ny tolkning af den strof i Ynglingatal, på hvilken Snorre Sturlesson grundat sin berättelse »Frá Agna» (Finnur Jónssons uppl. K. 19).

Vid Arbetsutskottets samma dag hållna sammanträde återvaldes till Sällskapets ordförande professor Noreen, till skattmästare bibliotekarien Bygdén och till sekreterare undertecknad.

Uppsala som ofvan.

Aksel Andersson.

SKRIFTER UTGIFNA AF SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPET. 1: 26.

SAMLAREN

TIDSKRIFT

TGIFVEN AF SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPETS ARBETSUTSKOTT

26:e ÅRGÅNGEN

1905

—×—

Innehåll:

UPPSALA 1905—1906
AKADEMISKA BOKTRYCKERIET
EDV. BERLING.

Med **Svenska Litteratursällskapet i Finland,** med **Universitetsjubilæets Danske Samfund** samt med redaktionen af **Danske Studier** äro öfverenskommelser träffade, på grund af hvilka medlemmar af Svenska Litteratursällskapet kunna blifva medlemmar

af Svenska Litteratursällskapet i Finland för en årsafgift af 4 kronor (i st. f. 10 fmk);

af Universitetsjubilæets Danske samfund för kr. 6,50 (i st. f. 10 kr.); samt,

utan att ingå som medlemmar af sist nämnda Samfund, prenumerera på Danske Studier för kr. 2,50 om året (i st. f. 4 kr.);

allt inberäknadt porto.

Anmälan om inträde såsom medlem af något af de båda nämnda sällskapen eller såsom prenumerant på Danske Studier kan insändas till Svenska Litteratursällskapets skattmästare (Uppsala) hvilken distribuerar publikationerna och uppbär årsafgifterna genom postförskott.

Schiller och Sverige.

AF

E. WRANGEL.

Den 27 maj 1805 stod det att läsa i *Stockholmsposten* under
n allmänna rubriken »Tidningar från utrikes orter» följande lilla
tis:

Leipzig den 11:te maj. I dag erhöll man ifrån Weimar den bedröf-
a underrättelsen, att Tysklands förträfflige och allmänt älskade Skald
HILLER aflidit den 9:de i denna månad uti en häftig Nervfeber. För vår
tterhet är detta dödsfall en ganska stor förlust.

En liknande torftig notis hade den 25 maj ingått i *Dagligt
lehanda. Stockholmsposten* meddelade sina läsare ett par dagar
nare från Berlin några data ur den aflidne skaldens lefnad samt
en 3 juni) en kort underrättelse om hans högtidliga begrafning.

Mera brukade icke den tidens press innehålla om betydelsefulla
ldragelser inom den litterära världen. Någon minnesfest firades
turligtvis icke här öfver den store diktaren, men väl annorstädes:
Huru djupt saknaden af denna Sång-Gudinnornas Älskling och Sam-
lens Prydnad varit känd,» — heter det i företalet till ett litet
ifte, *Öfversättningar utur hof-rådet Fr. von Schillers smärre
osaiska skrifter*, som utgafs i början af år 1806, »derom vittna de
flera Stater, till v. Schillers ära, anställda Sorgefester; ty — det
r sägas till Tysklands heder — aldrig tillförne har någon enskild
ans bortgång blifvit med så många och rörande Högtidligheter
ad och begråten».

Öfversättaren, litteratören A. BETHÉN, som tre år förut tolkat
hillers inträdesföreläsningar i Jena om *Universalhistoriens studium
h ändamål* samt hans afhandling om *Känslan af det höga*, skil-
ade entusiastiskt i nämnda företal Schillers stora betydelse och
öjde särskildt vid hans ädla verksamhet för »Menniskans Harmo-
ska bildning och Lycksalighet»: hans »odödliga Snilleverk . . .
ola, såsom ett Testamente till Menskligheten, lemnas ifrån Slägte
l Slägte — de skola göra honom älskad och beundrad i alla Tide-
varf, ibland alla Civiliserade Folkslag».

Den litterära publiken i Sverige var vid tiden för Schillers död väl bekant med hans skaldskap, såsom den här efterföljande uppsatsen visar. Hammarsköld intygade också vid den tiden, att »ingen af Tysklands poeter är hos oss så mycket känd som Schiller». Från 1790talets midt börja de vittra publikationerna då och då innehålla öfversättningar från eller omdömen om författaren till *Röfvarbandet* och *Trettioåriga krigets historia.* Det var framför allt Gustaf Abraham Silfverstolpe, som genom sin *Journal* höll allmänheten au courant med Schillers produktion, liksom med annan bättre tysk litteratur. Särskildt var det storslagenheten, det äktpatetiska i den nya Schillerska dramatiken, som här framhölls. Detta skedde icke blott i recensionerna af de öfversatta skådespelen utan också i andra uppsatser, där det otillfredsställande i det franskt-klassiska dramat påpekades, t. ex. (i årg. 1800, s. 423) på tal om Adlerbeths *Ingiald Illråda*, om hvilken det heter, »att pjesen har flera förtjänster, men »skulle den åter granskas efter det ideal man bör göra sig af en tragedi såsom Konststycke, hvilket Schiller i sin *Don Karlos* och sin *Wallenstein* så nära realiserat, svarar den mindre emot granskarens önskan». Bland diktarne var det först Leopold, som försökte sig på att öfversätta Schiller. Han följdes af A. C. Kullberg, Franzén m. fl.[1] Franzéns öfversättningar infördes först i *Åbo tidningar,* där man alltjämt visat intresse för den tyska litteraturen och nu (från år 1800) ej minst för Schiller[2]. Så kommo Tegnér och Geijer samt bland romantikerna Atterbom och Hedborn med enstaka öfversättningar eller imitationer och bland den gamla skolans litteratörer Stiernstolpe och Granberg. Vidare Nicander och Beskow, E. W. Ruda och Elof Jedeur[3]. Den unga författarinnan Dorothea Altén (gift Dunckel) debuterade 1822 med en liten samling *Valda skaldestycken af Fr. von Schiller.* Också under de följande årtiondena ser man här och där Schiller-poem framträda i svensk dräkt.

Den betydelse Schillers diktning haft för svensk lyrik kan ingalunda mätas efter öfversättningarna. Starkast märkes hans inverkan på Tegnér. Tegnér mötte i Schiller en besläktad ande, med ett

[1] Äfven fru Lenngren synes hafva tagit intryck af Schiller, t. ex. i *Mannens fyra åldrar.*

[2] I årg. 1800 infördes några af de Schiller-Götheska xenierna, såsom *Den stora filosofiska frågan,* öfversatt af Franzén; dennes tolkning af *Trons ord* trycktes därsammastädes 1805 och *Qvinnans värde* 1809.

[3] Sex dikter af Schiller finnas öfversatta i Jedeurs *Odéum* (1832). Öfversättningarna höra till de bättre. Äfven en kortfattad biografi meddelas af Jedeur i anf. arb.

upphöjdt humanitärt patos, frihetsglöd, antikbeundran och en etiskt-estetisk grunduppfattning, för hvilken konsten blef det högsta. Studiet såväl af Schillers estetiska uppsatser som af hans dikter, både lyriska och dramatiska, tryckte djupa spår i Tegnérs egen produktion. Hos Schiller fann denne en i glödande entusiastiska uttryck klädd djup reflexion, hvilken i flera fall gick i samma riktning som hans egen. Denna stämning har återljudit i hans själ, och den klingar igen — ofta säkerligen på ett omedvetet sätt undfången — i hans egen diktning, ej blott under en tidigare period utan ock under hans senare dagar. Men Tegnér står ändock i grunden såsom en parallell företeelse till Schiller; det är också endast vissa sidor i diktningen de ha gemensamma. Tegnér har äfven andra toner, andra stämningar. Ingripande är emellertid den Schillerska diktens betydelse för Tegnér såsom väckande och såsom i flera fall vägvisande.

Åtskilliga andra af Sveriges många »reflexionsdiktare» och »tankelyriker», särdeles under 1800talets förra del, hafva tagit varaktiga intryck från Schiller. Likaså en eller annan prosaförfattare — äfven GEIJER under en viss tid — samt dramatiker, framför alla BESKOW. Till och med hos RUNEBERG, som annars till hela sin poetiska läggning stod vida närmare Göthe än Schiller, kan man finna en eller annan påverkan (oafsedt öfversättningen af ett par Schillers småstycken). I sin latinska afhandling (1833) om den antika kören erinrar han bl. a. om *Die Braut von Messina*, och handlingen i detta ödesdrama har, tyckes det, bidragit till uppränningen i *Kung Fjalar*.

Schillers dramer, som redan på 1790talet började öfversättas till svenska, blefvo emellertid rätt sent uppförda hos oss. Man begynte — kronologiskt nog — med *Röfvarbandet*, men stycket gafs först 1814; därefter, eller egentligen från 1820talet, florerade den Schillerska dramatiken hos oss under några årtionden. Som öfversättare framstodo här, efter B. J. TÖRNEBLAD, NICANDER och FAHLCRANTZ. Scener ur *Wilhelm Tell* och andra Schillers dramer tolkades också omsorgsfullt af FR. CYGNÆUS, en af Schillers finske beundrare.

När man 1859 i hela den bildade världen firade hundraårsminnet af Schillers födelse, skedde det naturligtvis framför allt genom uppförandet af något bland hans skådespel. Så ock hos oss. Här gafs då den 10 nov. 1859 på operan *Wallensteins död* med af C. BRAUN komponerad ouvertyr och enterakter. Hufvudrollerna innehades af Dahl-

gren, Almlöf och fru Hwasser. Men *Aftonbladet*, som i en längre artikel (d. 13—14 nov.) analyserade skådespelet och kritiserade uppförandet, gjorde gällande, att detta lämnade mycket öfrigt att önska, hvilket visserligen till stor del skrefs på den hastiga instuderingens konto.

En minnesfest hade på middagen samma dag anordnats i La Croix' stora salong i Stockholm. Och fastän, såsom det hette i *Illustrerad tidning*, den var »enkel till sin anordning, kanske nästan väl enkel», tyckes den ha varit anslående nog. Hofkapellet och flere af hufvudstadens förnämsta sångkrafter medverkade. Efter Rossinis ouvertyr till *Wilhelm Tell* upplästes af E. Swarz en prolog, »hvari på ett vackert språk» besjöngs diktarens och dagens betydelse:

Hvad är ett sekel för ett sådant snille?
— En afton, sörjande sin flydda sol.

Sedan sjöngs af en dubbelkvartett Geijers komposition *Riddar Toggenborg*. Och därefter skildrade den vittre protokollssekreteraren Nils Arfvidsson på ett kort men träffande sätt Schillers lifsgärning. Så följde Schuberts *Des Mädchens Klage*, sjungen af Fr. Arlberg; och sist utfördes Andreas Rombergs kantat *Das Lied von der Glocke*.

Arfvidssons minnestal, som både i Illustrerad tidning, Aftonbladet och Svenska tidningen (Dagligt allehanda) fick mycket beröm, och som man uppmanade honom att låta trycka, utkom också följande år och utgör ett ganska vackert bidrag till den Schillerska festlitteraturen.

Aftonbladet hade den 10 nov. en ledare om Schillerminnet. Där påpekas den stora betydelse, som denna fest äger, särskildt i Tyskland där Schillers namn nu utgjorde lösen för den nationella samlingen, och där ingen skald nu var så populär som han. Också motsvarade han — oafsedt hans frihetsglödande och nationella diktning — tyskarnes ideal, deras abstrakta läggning och deras böjelse att städse förbinda känslor med idéer. Trots det doktrinära patos, som ofta utmärker hans diktning, och trots bristen på omedelbar plastisk utformning, som gör att hans gestalter ofta sakna inre lifskraft, är hans betydelse som skald alltjämt stor och måste erkännas också hos oss: »Ännu i denna stund är ingen af Tysklands många skalder så populär i Sverige som Schiller. Hans dikter anslå ännu alltid mäktigt den bildningssökande svenska ungdomen, och hans rena och ädla poetiska individualitet tilltalar hvarje sinne, som är öppet för poesien».

I HAZELIUS' *Svenska tidningen* meddelades en dikt undertecknad D. A., under hvilka bokstäfver man troligen har att söka den gamla författarinnan DOROTHEA ALTÉN (DUNCKEL): *På hundrade årsdagen af Schillers födelse.* Sedan förf. i några strofer besjungit skaldens ädla kamp för mänskligheten och hans diktning, utbrister hon:

Ej Diktens himmel blott Din verld bevarar,
I Häfdens äfven Dina verk Du ställt,
När GUSTAF ADOLFS bragder Du förklarar
Och andens högsta seger uppenbarar
I hjeltens offerdöd på Lützens fält.

Ja, äfven Svea Dig en lager räcker,
Som kring Din minnesruna flätas skall,
Som känslan af Din storhet återväcker
Och telningar till dolda sekler sträcker,
Då andra kronor luta till sitt fall.

Odödlige! Min ungdoms första tjusning
Och ålderdomens ljufva vårfläkt än!
Förlåt, om hänförd af min själs berusning,
Beundrans fröjd, det fornas fjerran ljusning,
Jag slog en ton — och vågar offra den.

AUGUST BLANCHES *Illustrerad tidning* innehöll den 12 nov. en artikel om Schillerjubileet och meddelade några bilder till hans biografi. I nästa nummer (den 19 nov.) tages Schillerfirandet i försvar gent emot en på vissa håll framställd åsikt, att »vi borde bespara sådana fester uteslutande åt våra egna stora skalder eller sådana skaldekonstens heroer som Shakespeare och Goethe», och att Schiller verkligen icke ägde »den stora betydelse för oss, att hans minne bordt af oss särskildt firas». Häremot yttrar artikelförfattaren följande ord, som till stor del torde äga sin giltighet också nu, fyrtiosex år efteråt, då man hugfäster minnet af den store skalden-tänkarens död:

Schiller är visserligen ej en af de allra största stjernorna på poesiens himmel; men ingen har måhända haft ett så vidsträckt inflytande som han. Han är företrädesvis ungdomens skald, och på våra dagars ungdom så väl som på hela den ungdom, som uppvuxit sedan seklets början, har han inverkat oberäkneligt. Hos mången sammanfaller första gryningen af hans idélif, af hans kärlek till frihet och hög mensklig adel med hans första bekantskap med den store tyske skalden. Hvem har ej stått med

Posa inför tyrannen; med Wilhelm Tell kämpat för sitt fosterlands frihet; med Carl Moor rest sig mot usla och eländiga samhällsformer! En sådan magt öfver menniskosjälen har aldrig Goethe eller Shakespeare utöfvat. Vi beundra dem; men Schiller är ben af våra ben och kött af vårt kött. Han är representanten af det ungdomliga hos menskligheten i alla länder.

Genom sekularminnet af skaldens födelse syntes intresset för hans skapelser på olika områden hafva ånyo blifvit lifligt hos oss. Ett par år förut hade *Några af Schillers smärre dikter* utkommit i öfversättning af J. U. Segerstedt[1]. Och i tredje bandet af sina *Samlade skrifter* (1858) införde C. W. Böttiger sex väl gjorda »efterbildningar» efter Schiller. *Om Schillers äldsta lyrik* hade Böttiger 1854 skrifvit en rätt utförlig »skärskådning», där skaldens tidigaste alstring underkastas en noggrann litteraturhistorisk undersökning och en fin psykologisk-estetisk analys.

Och så kom 1863 Herman Bjursten med ett större band *Smärre dikter af Friedrich von Schiller*, innehållande de flesta och bästa lyriska styckena af denne »den moderna idealismens främste representant inom poesien». Bjurstens tolkning är gjord med omsorg och förståelse; men han förmår dock sällan i sin svenska form ingjuta originalets kraft eller glöd.

Efter denna tämligen fullständiga svenska samling Schiller-lyrik hafva öfversättningar från hans mindre dikter naturligt nog rätt sällan förekommit. En och annan träffas dock i öfversättningsarbeten af H. A. Ring o. a. Särskildt har *Sången om klockan* utkommit i ny öfversättning af Oscar Guldbrand (1898), en tolkning som äger flera förtjänster framför de äldre[2].

[1] Upsala 1856. — I sitt arbete *Dikt och sanning från främmande land* (1861) meddelade Den Okända (friherrinnan St. Barnekow, f. Wrede) flera Schillerska dikter i (tämligen tarflig) svensk tolkning. — En samling *Dikter af Schiller* utgafs i svensk dräkt af C. F. N., Helsingfors 1876.

[2] Denna härliga dikt öfversattes först af Ludv. Borgström och infördes i *Poetisk kalender* 1819. Med Rombergs musik utgafs den 1826 och sedermera 1843, då den i H. Sandströms tolkning deklamerats på nya teatern. (En uppl. 1853.) Det var också i Sandströms öfversättning som den utfördes 1859, då den äfven utgafs såsom »Minne af Schillerfesten». — Bland andra dikter af Schilller, som flera gånger — före Bjurstens samling — tolkats på svenska, må nämnas: *Idealerna, Flickans klagan, Ynglingen vid bäcken,* vidare *Polykrates' ring, Hero och Leander, Dykaren* samt *Jordens delning* (åtminstone fyra gånger före Bjursten), *Kvinnans värde* och *Hoppet* (likaledes fyra särskilda öfversättningar).

Schillers dramatik har fortlefvat på vår scen, ehuru med tynande lif de sista årtiondena. Bland äldre tolkningar hafva Nicanders utkommit i nya upplagor — oafsedt omtrycken i dennes *Samlade dikter* — nämligen *Röfvarbandet* 1862 och *Orleanska jungfrun* 1890. En ny öfversättning af *Wilhelm Tell* utgafs i Norrköping 1861, verkställd af A. M. Lidforss, f. Swartling. En ganska förtjänstfull försvenskning af *Don Carlos* utgaf Herman Bjursten 1862, och Oscar Wijkander öfversatte för scenen *Fiesco* 1865. Slutligen har Schillers ungdomsdrama *Kabal och kärlek* — som med sitt skarpa blottande af samhällets orättfärdigheter blifvit af väl så stor betydelse som hans »historiska» skådespel, och som gifvit uppslaget till hela den följande tidens sociala dramer, Sudermanns icke att förglömma — utkommit 1893 i fri öfversättning af Nils Personne.

Äfven efter Beskow hafva nog svenska teaterförfattare påverkats af Schiller, särskildt där det gällt högre patetiska uppgifter. En estetisk utredning om hans senare dramer har af Th. Hagberg lämnats i afhandlingen om *Det historiska skådespelet* (1866).

Schillers dramer torde numera hos oss oftare läsas än uppföras. Studiet däraf begynner redan på skolstadiet. Särskildt hafva *Die Jungfrau von Orleans* och *Wilhelm Tell* ända från 1830- och 1840-talen blifvit använda som ungdomens läsning vid införandet i det tyska diktspråket. De utkomma alltjämt hos oss försedda med förklaringar och kommentarer.

Likaledes läses i våra skolor Schillers *Geschichte des dreissigjährigen Kriegs*, hvaraf också den svenska öfversättningen utgifvits i flera upplagor (t. ex. i samlingen *Böcker för folket* 1865). Det är som prof på tysk mönsterprosa detta mer än hundraåriga arbete alltjämt äfven hos oss äger en stor betydelse. En annan betydelse har det ock: om än, säger Nils Arfvidsson, Schillers historiska arbeten icke hålla stånd, mätta efter modern forskningsmåttstock, så »skall dock det varma, rena, lefnadsfriska ynglingasinnet alltid mägtigt gripas af denna framställning. Den skall lära det att älska historien, och det är det första, det vigtigaste steget på häfdaforskarens, häfdatecknarens väg». Den sympati, hvarmed Schiller betraktat Gustaf Adolf och Sveriges deltagande i det stora kriget, skall ju också alltid bidraga att öka det Schillerska namnets glans hos oss.

Ännu ett område gifves det, hvarpå Schillers inverkan äfven i vår kultur är af synnerlig vikt, men som hittills endast flyktigt vidrörts: det estetiska. Den insats, han här gjort, är måhända af mera blifvande betydelse än på andra områden; och det skulle i denna

mening kunna innebära någon sanning, hvad HAMMARSKÖLD en gång helt summariskt yttrade, att »hans prosaiska afhandlingar äro vida bättre än hans skaldestycken», huru absurdt detta yttrande än må förefalla. Ej blott hans utredningar af vissa särskilda frågor — om behaget, om det naiva och det sentimentaliska (klassiska och romantiska) o. s. v. — hafva lagt grund till den följande utvecklingen; det är hela hans estetiska uppfattning — hans framställande af det estetiska eller »det sköna» såsom det harmoniska, den fullkomliga formen för ett fullödigt lifsvärde, det rent och fritt mänskliga, och hans betonande af det skönas och konstens betydelse för mänsklighetens utveckling — det är denna uppfattning, som, upptagen och vidare utbildad af romantikerna och deras efterföljare, genomsyrat hela det följande århundradet — och skall genomsyra framtiden. Såsom estetiker stod han före sin tid, var en profet, som förebådade utvecklingens gång. Såsom estetiker skall hans inflytande kanske också komma att lefva längst. Men — det må genast tilläggas — denna sin estetiska uppfattning har han ju också nedlagt i sina dikter.

Det är vanskligt att jämföra SCHILLERS inflytande hos oss med t. ex. GÖTHES. Undantager man »Wertherismen», så äro spåren af den senares inverkan mindre tydliga eller i detalj uppvisbara än af den förres.

Att därför med författaren i *Illustrerad tidning* 1859 säga, att »en sådan magt öfver menniskosjälen (som Schiller) har aldrig Goethe eller Shakespeare utöfvat», våga vi icke. Ty Göthes inflytande har gått ned till botten af kulturströmmen och säkerligen varit mäktigare i bestämmandet däraf än Schillers. Detta gäller icke blott i allmänhet, utan också för Sveriges vidkommande. Men påverkningarna från Schiller kunna lättare mätas; och de äro sannerligen stora nog för att göra det till en plikt också för oss att nu, hundrade år efter skalden-tänkarens död, erinra oss, hvad vi hafva honom att tacka för: hans kraftigt patetiska dramer, hans vältaliga trettioåriga krigets historia, hans af flammande känsla uppburna tankelyrik och, icke minst, hans mäktiga, genomförda konst- och skönhetsuppfattning, som blifvit en grundfaktor äfven i vårt folks estetiska uppfostran.

Schillers inflytande på Tegnér och Tegnérs samtida.

AF

ALBERT NILSSON.

I.

Senare hälften af adertonde århundradet har i vår litteraturhistoria fått namnet den fransk-klassiska tiden. Detta med full rätt. Största delen af hvad som under denna period i vårt land frambragtes bar fransk prägel. Icke ens Bellman, kanske den mest nationelle af 1700talets skalder, undgick att taga djupa och bestämmande intryck från franskt håll. Men huru stark och påfallande denna fransk-klassiska hufvudströmning än är, så finnas dock många biströmningar, hvilka, ofta vanskliga att påvisa och nästan försvinnande, dock gå i en bestämd riktning och kunna sägas ha sin naturliga fortsättning i nyromantiken. Inflytandet från England såväl i litterärt och filosofiskt som för öfrigt i vetenskapligt hänseende var stort och satte djupa märken i litteraturen. Danmark, låt vara att det under denna tid mestadels erbjuder samma litterära fysionomi som vårt eget land, påverkade detta dock på ett egenartadt sätt och i bestämd riktning. Tyskland stod med Sverige i intim litterär förbindelse hela seklet; och från Tyskland kom slutligen den vårstorm, som från den svenska poesien blåste bort allt dam och perukpuder, som lagt sig öfver densamma. En ny vår, orolig och nyckfull men rik på sång, nalkades.

I Tyskland bröts den franska smakens välde förr än hos oss. Medan våra förnämsta skalder, såsom en Leopold och Oxenstjerna, ännu diktade sina alexandriner, hade revolutionen där redan försiggått. För Lessing, Herder, Goethe och Schiller var det högsta skönhetsidealet icke längre franskt. Man vände blickarna från Frankrike till England, till Grekland och sitt eget land. Hos Shakespeare, som så dåligt höll måttet efter den franska estetiken, fann man en poesi, rik och brokig som lifvet själft, en poesi där de stora lidelserna icke

voro bannlysta eller fantasiens vingar klippta. Denna diktning hade plats såväl för Falstaffs breda humor som för midsommarnattsdrömmens älfpoesi, såväl för de skäraste lyriska stämningar som för den djupaste tragik. Själfva felen hos Shakespeare, det ofta formlösa och bombastiska, räknade man i trotset mot de franska smakreglerna honom till förtjänst. Man gick ned till folket igen, till den naive bonden och till barnet. Gamla folkvisor uppsöktes och upptecknades. Man upptäckte för andra gången antiken. Det blef en ny renässans, en helleniserande riktning, hvilken hos Goethe och Schiller slutade med formalism och gjorde afståndet till den förut bekämpade fransk-klassicismen ringare.

Ett af den nya tidens mest utmärkande drag var dess andliga eröfringslust. Den ena efter den andra af de olika landens litteraturer eröfras och tillägnas. I detta hänseende är GOETHE den mest typiske. Som ung svärmar han för gotiken och det germanska, som man för antiken, som äldre indrar han äfven orientens litteratur under sin domän. Det är han, som bildar ordet världslitteratur.

Äfven SCHILLER var en ande, som jämt var stadd i utveckling, och som underlade sig nya områden. Men till följd af sitt reflekterande skaplynne och sin didaktiska tendens är han mer än Goethe besläktad med upplysningstiden. Detta förklarar, hvarför Schiller långt mer än Goethe slog an på gustavianerna. Goethes poesi var, för att bruka Schillers nybildade terminologi, alltigenom naiv, omedelbar — attribut som minst af alla passa in på fransk-klassicismen. Afståndet mellan LEOPOLDS reflexionsdikter och SCHILLERS är icke så stort som mellan den förres filosofiska poemer och GOETHES *Gott und Welt*. Hos Goethe möter en ny världsåskådning: Spinozas panteism. Denna bär upp hela hans diktning. Hvad SPINOZA var för Goethe blef KANT för Schiller; Kant, som icke blott betecknar höjdpunkten af tyska upplysningen, utan som äfven visar öfver till en ny tid.

Det erbjuder ett icke ringa intresse att i ett lands litteratur följa utvecklingen af förståelsen för en främmande litterär storhet. I svensk litteratur är vid förra seklets början SCHILLER en af de få skalder, hvilka såväl gustavianerna som nyromantikerna med beundran se upp till. Man kan utan öfverdrift säga, att han läses och uppskattas mera allmänt än Goethe. En HAMMARSKÖLDS hårda kritik är i sitt slag ensam. Men det är skilda sidor af hans skaldskap, som gamla och nya skolan värdera. Den förra ser i synnerhet på hans förståndsklarhet och räknar honom till följd af denna i släkt med sig; den senare finner i hans sentimentalitet, i hans känslosvärmeri och

flykt från verkligheten något af sitt eget ideal. De djupaste spåren i vår litteratur har SCHILLER satt genom sin inverkan på TEGNÉR, en med honom själf i mycket befryndad genius.

Först under senare hälften af 1790talet blir SCHILLERS namn mera bekant för den svenska allmänheten. För den yngre generationen började den tyska bildningen att konkurrera med den franska. GEIJER berättar i sina *Minnen:* »Mina systrar läste fransyska böcker. Senare kom tyskan in, ej utan någon opposition. Men hvad skulle man göra — sedan en äldre vän och släktinge, far till döttrar hvilkas besök hörde till husets högtider, själf, såsom man, lärde sig språket och däri innan kort bragte det så långt, att han föreläste oss sin egen öfversättning af Schillers Don Carlos?» Om bland de äldre funnos många, som saknade kännedom om tysk litteratur, blef denna brist sällsynt hos de yngre. En man som KELLGREN ägde ringa kunskap i tyska språket; i hans ansenliga bibliotek fanns — såsom auktionsprotokollet visar — icke en enda tysk bok. Typiskt är förhållandet med de båda bröderna SILFVERSTOLPE. AXEL GABRIEL, som var född 1762, ansåg den tyska litteraturen icke värd att studera; den tio år yngre brodern GUSTAF ABRAHAM var medlem i den för sina tyska sympatier kända föreningen Juntan och utgifvare af tidskriften *Journal för svensk litteratur* (1797—1801; sedan ett och annat häfte t. o. m. 1812), i hvilken tidskrift den tyska vitterhetens rang särskildt ifrigt försvarades. I den äfven af G. A. SILFVERSTOLPE utgifna *Litteraturtidningen* (1795—97) heter det i en anmälan af SCHILLERS i Tübingen då nyutkomna tidskrift *Die Horen*:

För det närvarande gifves väl ingen nation, som är mägtig af så stora och vidsträckta litterära företag, som den Tyska; ingen äger den mängd af stora författare i alla ämnen; hos ingen finnes i vitterheten, at blott hafva afseende på deras förnämsta Scribenter, den classiska tonen och enfald förenad med styrka til en högre grad; ingen har i vår tid gjort större uptäckter i vetenskaperna; i ingen fästes allmänhetens upmärksamhet så mycket på de lärdas arbeten: hos ingen annan kan således ett så stort företag som detta utföras, så vida det nödvändigt förutsätter et stort antal af sådana medarbetare, som i alla tider förtjena rum ibland författare af förrsta rangen. Ingen kunde med större förtroende af allmänheten våga, at sätta sig i spetsen för et sådant företag, än Hr. Schiller; en man, hvilken hans stora och så sällan hos en person förenade, poëtiska, historiska och philo-

sophiska talanger berättiga, at räkna på understöd af flera de bästa samtida författare. Ibland deras antal, som ej är inskränkt, räknas redan den Tyska litteraturens veteraner, en Göthe, Herder, Garve, Engel, Jacobi m. fl.

Man har nu äfven börjat att öfversätta Schiller.

LEOPOLD tolkar två af hans mindre dikter, *Lied an die Freude* (1792) och *Die Resignation* (1794; *Extra-posten*, Nr 16). Öfversättningarna, som voro lyckligt utförda, tillvunno sig sedermera själfva HAMMARSKÖLDS beröm. I sin *Kritik öfver Schiller* säger han: »Vi ega tvänne af hans poemer, Sången till Glädjen och Försakelsen, af en Mästare tolkade på vårt språk, med bibehållandet af alla dess originella behag, så att äfven de som ej hafva tillfälle att läsa vår Författare på hans modersmål, likväl äro bekante med den ton som utmärker hans Poetiska karakter»[1].

---

[1] Betecknande nog hade HAMMARSKÖLD ändrat sin mening om öfversättningarnas förträfflighet, då han utgaf sina *Kritiska bref.* Där heter det (sid. 11):

»Huru skulle Ni väl öfversätta följande ord: Schliesst den heiligen zirkel dichter (ur *Lied an die Freude*)? Naturligtvis: Sluten tätare den heliga cirkeln. Ja! så verterar hvar och en, som någorlunda lärt sig Tyska, hvar och en som lärt sig att i detta språk börjas hvarje Substantivum med stor bokstaf, men vår Auctor verterar icke så; han säger: »Slutom Cirkeln, Skalder sjungen»...

och på sid. 148:

... »ehuru högt, — då man undantager *vänskapen eller hvad man vill,* — de (näml. Schiller-öfversättningarna) stå öfver vår Auctors originaler, äro de likväl ganska misslyckat öfversatta. Jag har redan talat om den besynnerliga version af Schliesst den heil'gen Zirkel dichter; men tolkningen af Sternenrichter med stjernekungen är icke bättre. Och hvad synes Er om följande öfversättning:

»Hjelten som för äran strider,
möter hon (glädjen) med ryktets röst;
men den dygdige, som lider,
äger henne i sitt bröst»

af följande ställe:

Auf des Glaubens Sonnenberge
Sieht man Ihre Fahnen wehn,
Durch den Riss gesprängter Särge
Sie im Chor der Engel stehn.

Är det icke helgerån att bortfuska och förvrida sådana verser?»

I *Journalen* söker en recensent af de *Kritiska brefven* att taga Leopold i försvar mot Hammarskölds anmärkningar. Försvaret är ganska skrufvadt:

»Att han (Leopold) öfversätter denna vers i Schillers *Sång till Glädjen*:

Schliesst den heil'gen Zirkel dichter

med:

Slutom Cirkeln, Skalder sjungen!

Som ett kuriosum kan nämnas, att Leopold, som ej förstod, på hvilken verklighetens grund dikten *Försakelsen* hvilar, har gett den en förklarande och missvisande underrubrik. I en anmärkning (*Saml. skr.*, 2: 164) säger han:

Rubriken af Melankolisk Phantasi, gifven åt detta Stycke, hänvisar tillräckligt på rätta förståndet deraf. Långt ifrån att böra förklaras såsom en verklig mening, en sats, en öfvertygelse, innehåller det, som hvar och en lätt finner, ingen ting annat än de ömsande föreställningarne af en melankolisk Inbillning, alltid böjd att fästa sig vid den sorgligaste. För öfrigt saknar det ej en viss philosophisk sida. Ingen ting är vanligare, än att höra klagas öfver den olika lottning af lycksalighet, som här i lifvet träffar menniskor, utan förhållande till deras moraliska förtjenst. Genom den tänkvärda jemförelsen mellan Hoppets sällhet och njutningens, besvaras måhända, till någon del, detta inkast emot Försynens rättvisa.

Men dikten är nu icke endast en fantasi, såsom Leopold inbillat sig. Den var tvärtom Schillers »verkliga mening» och »öfvertygelse», då han nedskref den. Den tillhör hans ungdomsdiktning och afspeglar den lidelsefulla stämning han befann sig i, då han i Mannheim svärmade för den unga spirituella fru Kalb. Dikten är vidare icke »ett anbefallande, utan en förkastelse af försakelseläran, ett upprop till lycka och njutning» (HETTNER). Leopolds ifver att vilja läsa in moral i dikten har ledt honom vill.

I öfversättningen är versslaget något ändradt. Originalet har:

Auch ich war in Arcadien geboren,
Auch mir hat die Natur
An meiner Wiege Freude zugeschworen;
Auch ich war in Arcadien geboren,
Doch Thränen gab der kurze Lenz mir nur.

---

och derigenom visar sig icke förstå Tyskan, der dichter bordt vara stafvadt med stort D, om det skulle betydt Skalder, men nu, såsom blott stafvadt med litet d, ej kan betyda annat än tätare! Hvilket kostligt fynd! Också upprepas det ännu en gång (p. 148) för att så mycket mera fästas i läsarens minne. Men hvaraf vet då Granskaren att detta är ett misstag? Om Förf. i stället för Skalder satt vänner, eller bröder, så hade Granskaren säkert ingenting haft att påminna. Nu råkade han att välja ett ord, som på Tyska heter dichter, och som detta ord i en annan bemärkelse fanns i Originalet, så är det naturligt att — han ej måste förstå Tyskan! Slutom cirkeln tätare är en pleonasm på svenska, emedan slutom cirkeln säger detsamma. Tätare kunde således hvarken gå in i versen, ej heller behöfvas der för meningen. Förf. har derföre troligen med flit uppoffrat det. Är det då ord för ord som man öfversätter ett rimmadt Poem? — Hvilka uselheter!»

Hos Leopold lyder versen:

Jag — äfven jag — var i Arkadien född.
Mig också svor den leende Naturen
En lefnadsväg med glädjens rosor strödd.
Jag, äfven jag, var i Arkadien buren,
Som flämtar här, vid denna krycka stödd. (!)

Störande åter verkar det och lämnar blott en vrångbild af originalets skönhet, då det i en öfversättning i *Journal för sv. litt.* (1797) af Schillers *Die Theilung der Erde* i stället för originalets femfotade jamber i de tre första versraderna användes alexandriner:

Der har Ni verlden, barn! skrek Zeus; der är hon, tagen,
Jag den til evigt län åt menniskorna ger.
Hushållen nu dermed, det bästa Ni behagen,
Och skiften henne vackert mellan Er.

Det låter nästan som en parodi.

I följande årgång af samma tidskrift förekommer en öfversättning af *Die Worte des Glaubens*. *Sommar-promenaden*, en kalender med blandadt poetiskt innehåll, har tre öfversättningar från Schiller (för år 1797 Leopolds öfversättning af *Sång till glädjen;* för 1798 *Jordens delning* med bibehållande af originalets versmått; för 1800 *Kvinnans värde*, orimmad). I det lilla af Carl Westman år 1803 utgifna vitterhetshäftet *Euphrosyne* finnas i öfversättning två dikter af Schiller: *Dykaren* och *Polycrates ring*. Öfversättningarna äro duktigt gjorda.

Första uppsatsen i den af G. Rosén utgifna samlingen *Fragmenter af utländsk litteratur* ... (1795) utgöres af en föreläsning, som Schiller höll vid det Chur-Pfalziska sällskapets session d. 26 juni 1784. Talet är hållet i upplysningstidens anda. Teaterns förtjänst beror först och främst därpå, att den lär moral och inverkar på förståndets hela upplysning. I afslutningen hör man den unge Schiller tala som lärjunge af Rousseau:

Här [på teatern] gråter den olycklige bort sitt eget qval tillika med det främmande — den lycklige blir nykter och den säkre försigtig. Den känslosamme veklingen blir man, och den råa omänniskan äger här för första gången känslor. Och då ändteligen, hvilken segervinning för dig, Natur! — du så ofta till jorden trampade, så ofta åter upphöjda Natur — när människor af alla förhållanden, af alla stånd, bortkasta den konstlade lefnadens och modets fjättrar, och ryckte undan händelsernes hvirfvel, förenade ge-

nom sympathiens broderskap åter till ett slägte, glömma sig själfve och verlden, och nalkas sitt Gudomliga ursprung. Hvarje enskilt njuter allas förtjusning, som ökad och förskönad, från hundrade ögon faller tillbaka på honom, och hans bröst fylles blott af en enda känsla; den — att vara människa».

Troligen var det talets med upplysningstiden besläktade anda, som gjorde, att det så snart öfversattes.

Af Schillers större arbeten öfverflyttades först till vårt språk *Geschichte des dreissigjährigen Kriegs*. Det utkom i svensk dräkt åren 1796—97. Enligt en uppgift af Hammarsköld i ett bref skall öfversättaren ha varit en assessor Hertzman. Arbetet recenserades i *Journalen* 1797—98 och i *Stockholms posten* 1797: Nr 113 och 114, där öfversättningen klandras för dess vågade ändringar af originalet.

År 1798 öfversattes *Der Geisterseher* af en notarie Vinberg. Att detta Schillers romanfragment så snart införlifvades med svenska litteraturen, berodde väl till största delen därpå, att det handlar om ett för den tiden sensationellt ämne. Det är nämligen en genomgående skildring af, huru en ung furste genom ockulta vetenskaper och andebesvärjelser narras in i jesuiternas garn. Har man i minnet, att *Stockholms posten* icke långt förut dragit i härnad mot Svedenborgianism, mysticism och hemligt ordensväsende, förstår man tidningens utförlighet i recensionerna (1798: Nr 272, 1802: Nr 46, 1803: Nr 27). Romanen fortsattes och fulländades af Emanuel Follenius (död 1809 som Oberlandesgerichtsrath i Insterburg i Ostpreussen). På svenska utkom 1799 andra delen, 1800 tredje, fjärde och femte delarna, 1802 sjätte delen, öfversatta af G. Eurén.

Af Schillers dramer öfverflyttades till vårt språk först *Die Räuber* (1799) af K. B. Rutström, bekant för samtiden genom en af Akademien belönad Ovidius-tolkning. Året efter försvenskar Meyer Levin, en som det synes till Finland inflyttad utländing, *Kabale und Liebe*. Rutströms öfversättning var särskildt misslyckad och lockade säkerligen icke många att stifta bekantskap med den tyske skalden. Den blef underkastad en förkrossande kritik i Silfverstolpes *Journal*[1], där samtidigt *Kabale und Liebe* recenserades. Recensionen är äfven intressant som ett försvar af Schiller inför den gamla smakuppfattningen. Det heter:

Det finnes äfven i den litterära verlden en grad af mod, som bör kallas öfverdåd; och detta öfverdåd synes utgöra hufvuddraget i caracteren hos den talrika class af Svenska Medborgare, som bär namn af Öfver-

[1] Årg. 1800, sid. 524.

sättare. Man har länge bevisat och trott den sattsen, at mästerstycken äro svårast at öfversätta; men man låter icke deraf afskräcka sig. Alla fördomsfrie konstdomare hafva medgifvit, at de Sorgespel af Schiller, om hvilka här är fråga, äro utmärkta af den största originalitet både i caracterer och språk; men icke dess mindre tror man sig om at kunna lemna dem åt Allmänheten i Svensk Öfversättning. Rec. har nog ofta hört granskare, hvilke, intagne af sina vanor och en länge sammandragen ensidig smak, äfven efter originalernas läsning, fråndömt dem sin förtjenst och tillaggt dem fel, bestående i svulstighet, känslans öfverdrift och yrsla — —

— — — — — — —

Rec. kan knappast föreställa sig, at någon af denna journals läsare är okunnig om innehållet af dessa bägge sorgespel, och tror sig derföre ej böra upfylla rummet med något uprepande deraf. Åtmindstone skola de fleste mera gilla, om han här söker besvara några anmärkningar man trott sig vara befogad at göra emot dessa Schillers första arbeten för skådeplatsen. Ibland sådana anmärkningar anser Rec. den mindst vigtig, som angår brotten emot de öfverenskomna reglorna för enheten i et sorgespel. Vi hafva redan hunnit vänja oss vid at ej så strängt äska rummets enhet. Enheten i anseende til tiden är deremot vigtigare; men den har i dessa stycken blifvit offrad för at bibehålla enheten i handlingen; detta offer lärer derigenom fullkomligen kunna ursägtas. Af mera svår egenskap synes den förebråelsen vara, at Förf. valt sådana ämnen, der, såsom i Röfvarebandet, det högsta interesse fästes vid en brottsling, som höjt sig öfver alla samfundsband, och såsom i Cabal och Kärlek, de dygdigaste menniskor falla til offer för utstuderade bedragare. Skulle icke målningen af Carl Moor, frågar man, kunna reta en yngling af stora egenskaper at gå i hans fotspår? Skulle icke dygdens missöden i Cabal och Kärlek kunna afskräcka den svaga ifrån hennes dyrkan? — Men i det sednare fallet är det ej Förf. fel, at han målat den verld, hvari han lefver, och i det förra bör icke han anklagas, om icke alle förmå at höja sig til det ideal han sjelf haft närvarande för sin föreställning. I hela taflan af Carl Moor har S. dessutom icke infört något enda drag, som stöter en sann moralitet, utan tvärtom til moralitetens styrka låtit honom ständigt täras af samvetets förebråelser, ständigt göra upoffringar i följe af sit medvetande af sin egen ovärdighet, och slutligen grundat hela hans jättlika storhet i den interesselöshet, hvarmed han, som synes af ingen jordisk magt kunna kufvas, sjelf af fri villja, sedan han kunde lefva ostraffad, underkastar sig lagarna. — — — Slutligen har man förebrått S. det vilda och mer än menskliga, som utmärker caractererna, och med namn af affecterad och öfverdrifven brännmärkt den ton han nyttjat til passionernas uttryck. Hvad caractererna

angår, bör det väl aldrig blifva et fel at idealisera dem. Man söker ej hvardagsmenniskor på Scenen, utan i följe af en förskämd smak, och passionernas sanna caracter är at sträfva til det idealiska. Deras språk bör äfven vara lifligt och rikt på bilder, et skäl, hvarföre, enligt S. eget medgifvande, i sorgespel den bundna stilen har företräde framför den obundna.

Åfven i *Åbo tidningar*, där *Cabale och kärlek* recenserades (af Franzén) i Nr 49 och 53 år 1800, tages Schiller, fastän med många restriktioner, i försvar gentemot den fransk-klassiska smakriktningen: han framställes här som en trogen lärjunge till Shakespeare såväl i fel som förtjänster. Recensenten yttrar bland annat:

Schiller är som man vet, et af de ryktbaraste namnen i den nyare Tyska Witterheten. Nästan samma upseende, som Göthe på det 70 talet af detta århundrade vann med sin Götz von Berlichingen, väckte äfven Schiller på det 80 med sit första sorgespel Die Räuber. Lessing hade studerat Shakespear, endast som man studerar naturen: af hvars oändliga rikedom han i det underbara snillets arbeten uptäckte en äfven så liflig, som sammanträngd föreställning, lik den i en Camera Obscura. Göthe och Schiller deremot tycktes, åtminstone i sina första dramer, följa Shakespear, som et mönster i konsten tillika. De efterliknade honom icke blott i den fria och expressiva tekningen af menskliga caracterer och passioner, utan ock i den oregelbundna sammansättningen af det hela, i den nyckfulla omkastningen af rum, tid och personer, i den hastiga växlingen af tragiska och comiska scener, i stilens höjning och sänkning mellan den högsta poesi och det lägsta pöbelspråk, med et ord i det Kellgren kallar yrslan hos Shakespear: (vid hvilket ord likväl, i förbigående sagt, hvarken han eller mången annan, som dömt om Shakespear blott efter Voltaires falska föreställningar och med alla en Fransk Dramaturgs fördomar, torde förenat et nog riktigt eller åtminstone bestämdt begrepp; ty under all den flygt, som hans inbillning tar i trots af alla den yttre konstens reglor, är väl ingen mer Herre öfver sit ämne och sin egen skapelse, än Shakespear; och det är merendels icke han sjelf, utan hans personer, som yra, och det altid af en naturlig orsak).

Utom denna efterföljd af Shakespear äfven i hans utsväfningar, vidlåder de äldsta dramerna af Schiller en egen råhet och ohygglighet i bilder och uttryck: hvilka än äro hämtade ifrån den lägsta natur, än skapade af den mest öfverspända inbildning och känsla, och mången gång tyckas förena bägge dessa ytterligheter.

Af hans sednare arbeten har Rec. icke läst flera än *Don Carlos;* men skilnaden både i stil och sammansättning mellan detta ädla skådespel och de äldre syntes honom så stor, at han knapt kunde tro dem tillhöra

samma författare. Utan tvifvel röja också dessa et stort dramatiskt snille, och måste i det hela göra en stark verkan på hvars och ens inbildning och känsla; men äfven de ifrigaste beundrare af Schiller, sådana torde också hos oss redan finnas, lära icke kunna neka, at så väl die Räuber, hvaraf vi förut äge en ovanligt god öfversättning[1], som den dram, hvars försvenskning här anmäles, vanställas af den öfverspänning, som utmärker så kallade kraftsnillen.

Dessa båda recensioner visa, att Schiller redan vid slutet af 1790-talet var allmänt känd i Sverige och Finland. Bland våra mera bemärkta författare är Leopold den förste, som fäste uppmärksamhet på hans diktning. Vi hafva ofvan omnämnt hans förtjänstfulla tolkningar af två af Schillers dikter. Om något inflytande från denne vare sig i estetiskt eller filosofiskt hänseende, såsom Warburg synes förmoda, kan dock knappast vara tal. Att Leopolds senare diktning fick en allvarligare färg, behöfver alls icke tillskrifvas någon inverkan af Schiller. Leopold höjer sig ingalunda öfver den franska smaken, utan är tvärtom hos oss dess fullödigaste representant. Han fattade aldrig, att Schiller och framförallt Goethe betecknade en utveckling öfver fransk-klassicismen. Minst af allt voro de för honom så auktoritativa personer som Pope och Voltaire. Hans omdömen om Shakespeare, som endast äro eftersägningar efter Voltaire, vittna om hans trånga konstuppfattning. Och när han i sina estetiska arbeten nämner Goethe och Schiller, är det nästan alltid för att hos dem hämta exempel på smakförvillelser, för hvilka han vill varna.

Så framdrager han i afhandlingen *Om smaken och dess allmänna lagar*[2] den mycket omdebatterade nattvardsscenen i *Maria Stuart*. Han ser en djup profanering af det religiösa däri, att det framställes på teatern. Synbarligen har han icke haft kännedom om medeltidsdramats nära samband med gudstjänsten. Äfvenså pekar han på Schiller som exempel på författare, hvilka i sina verk öfverskridit anständighetens gränser, såsom när denne låter Fiesco »öfvertala Dorias syster till belönande af sina (hans) kärleksplågor men i ögonblicket af hennes yttrade svaghet, då hon med flammande kinder och upptända begär nedsjunker på soffan, och tillstår sig öfvervunnen, besvarar hennes ömhet med ett gapskratt: en scen hvaraf han gjort till vittne sin gemål Leonora och hennes förtrogna, gömda bakom en tapet». De ofta svulstiga replikerna i Schillers ungdoms-

[1] Observera motsatsen i omdömena om öfversättningen af *Die Räuber* här och i föregående recension.

[2] *Saml. skr.*, 5: 56.

dramer ha naturligtvis och med rätta stört Leopolds franska smaksinne. Men ofta hör man 1700talets pedantiska och trånga uppfattning, såsom då han vid en jämförelse mellan tyska och franska skådespelet klandrar det förra för dess bristande idealitet och till exempel väljer inledningsscenen i *Maria Stuart*. Som man erinrar sig, tvista drottningens amma och hennes fångvaktare om ett skåp, som denne vill uppbryta. I detta syfte har han inkallat folk med allehanda verktyg. — En sådan realism kunde Leopold icke tåla. Man undrar ej öfver, att många scener hos Shakespeare voro honom en styggelse.

Något allsidigt och ingående bedömande, som visar, att LEOPOLD till fullo uppskattade Schillers skaldskap, föreligger icke. Hans uttalanden äro endast yttranden fällda en passant. Båda voro de visserligen reflexionsskalder, men huru stort är likväl icke afståndet mellan dem! Den ene är helt fången i en snäf konstuppfattning, som förkväfde fantasi och känsla; den andre hatande reglernas tvång, stor och dristig och i besittning af en lågande känsla och inbillning.

ATTERBOM har i sin bekanta recension af LEOPOLDS *Samlade skrifter* i *Svenska litteraturföreningens tidning* 1833 dragit en parallell mellan de två skaldepersonligheterna. Äfven om i densamma spåras Atterboms gamla partiskhet mot Leopold, kan ej nekas, att han träffar grundskillnaden. Recensionen anger äfven en ny tids djupare uppfattning af Schillers skaldskap:

Sjelfve Schiller, heter det, kan ej frikännas, att ofta förwandla sin sångmö från offer-prestinna till gouvernant; Leopolds är sällan något annat, än detta. Men också, hurudana åsigter, satser, theoremer äro icke de Schillerska! huru sannfärdigt sanna, huru stora, huru fruktbärande! Wi höra i dem raka wederspelet af de små empiriska abstractioner, som, för att wäcka wårt uppseende, pynta ut sig genom ett prydligt rimmeri. Om Schillers lärodikt nästan alltid lyckas, att genom inbildningen öfwertala förståndet; om det språk, som hon nyttjar, nästan alltid liknar de omotståndliga ljuspilar, med hwilka en gudabåga träffar sitt mål: så är orsaken den, att hon, såsom ej mindre lyrisk än didaktisk, är berättigad till Poesiens tungomål. Det förstånd, hvarifrån hon har sjelf utgått, är så högt, så rikt, så djupt, att hwarje handling af dess werksamhet innebär på samma gång en hjertats tanke och en hufwudets känsla, bådadera i fullkomligt jemnmått af wärma och ljus. Den röst, som i henne talar, tillhör hwarken en hypochondrisk kammar-lärd, eller en lefnadsmätt hofman; den tillhör en werklig Wis, som har öfverskådat werlden från någon af menskligbetens höjder, från en af dess högsta synpunkter. Deraf det medfödda majestät i flygt och ton, som

wanligen utmärker Schillers lyrik och i hans dramatiska werk yttrar sig ännu mera beundransvärdt, emedan den benägenhet att katechetisera, som ej sällan öfwerwäldigar hans smärre qwäden, här antingen tränges tillbaka af ämnets art eller ock talar i Ödets egen stora styl.

Med romantikens insteg hos oss blef förståelsen af GOETHE och SCHILLER en annan. Många af den gamla skolans mest frigjorda män tilldelade visserligen de båda skalderna en framskjuten plats, men nyromantikerna företogo en radikal omplacering: Goethe och Schiller blifva för dem stjärnor af första ordningen. Deras namn får auktoritativt anseende. Goethes och Schillers diktning är ju också en af de hufvudkällor, hvarifrån den nya strömningen leder sitt ursprung.

Emellertid är HAMMARSKÖLDS förhållande till SCHILLER egendomligt. Hammarsköld, som aldrig blir trött att prisa Goethe, är i förstone äfven en beundrare af Schiller. Men han öfvergår snart till att i denne se endast den poetiske dilettanten. Härutinnan påminner han om sin tyska förebild FRIEDRICH SCHLEGEL. Hammarskölds kritiska förstlingsarbete är egentligen en förpostfäktning till den långa litterära fejd mellan de båda smakriktningarna, som skulle komma.

Hammarsköld synes tidigt ha gjort bekantskap med Schillers diktning. Som adertonårig yngling skrifver han i ett bref till sin vän Livijn, att han läst de flesta af Schillers stycken utom *Wallenstein, Fiesco* och *Turandot.* De hade tilltalat honom mycket. Senare heter det, att i hans tycke var *Maria Stuart* den vackraste af Schillers tragedier. Däremot hade han ingen smak för den så vidt berömde *Wallenstein.* »Friedlands egen person», skrifver han, »intresserar aldeles icke. Han förekommer mig som en förryckt narr, som ej vet, hvad han vill. De intressantaste personerna i detta långa skaldestycke äro hertiginnan, Max Piccolomini, Thekla och svenska kaptenen. De andra äro liksom de bilder, som skapas af en Laterna magica; de skimra ett ögonblick, men lemna inga intryck efter sig».

Detta bref visar, huru HAMMARSKÖLD från första början fattat antipati för *Wallenstein.* Emellertid svalnade snart också hans entusiasm för Schillers öfriga diktning. I en i *Linköpingsbladet* den $^{15}/_{2}$ 1806 införd uppsats om de förnämsta tyska poeterna heter det om Schiller:

Ingen af Tysklands poeter är hos oss så mycket känd som Schiller, dock likväl mera som historikus än som poet. Hans outsläckliga hat gjorde Schiller, enligt en stor granskares omdöme, till tragikus. Men detta gjorde honom också till någonting helt annat än sann poet. Ett mörkt och dystert sinnelag är ej det rätta sinnelag för en Chariternas älskling. Och denna poetiska mellankoli, detta filosofiska människohat, som råder

i alla Schillers arbeten och i synnerhet i hans *Gedichte* (hvilka i min tanke äro hans bästa poetiska verk), kan aldrig stå tillsammans med det sanna sköna. Hans poemer förtjena derföre snarare namn af versifiserade filosofismer och hans prosaiska afhandlingar äro vida bättre än hans skaldestycken. Den djupa filosofiska blick, hvarmed Schiller genomskådat alla ämnen, göra hans *Kleine prosaische Schriften* högst vigtiga för dem, som grundligen vilja studera teorien för de sköna konsterna.

I detta tidningsuttalande med alla dess orimligheter föreligger redan fullfärdig hufvudtanken i den ett par år senare utkommande kritiken öfver Schiller. Schiller är — till följd af sitt mörka, dystra sinnelag! — ingen poet, snarare en filosof och historiker.

Hammarskölds angrepp på Leopold och på Schiller ha egentligen samma grundorsak; det är förstånds- och reflexionspoesien han hos båda vill åt. Det är äfven denna han sedermera hos Tegnér så skarpt klandrar. Hans estetiska betraktelsesätt är mycket enkelt. Goethe står för honom som mönsterskalden par préférence. Han blir den måttstock, efter hvilken han mäter. Hvar han icke finner Goethes naivitet, naturinnerlighet och enkelhet i tonen, ser han ingen poesi. Af denna trånghet i uppfattningen beror hans oförstående dom öfver Schiller, franska litteraturen och längre fram öfver Tegnér.

Samma år han skref ofvannämnda tidningsuppsats påbörjade han sin afhandling om Schiller. Den låg sedermera jämnt under hans händer. »Det har derföre, skrifver han i ett bref till Gjörwell, så amalgamerat sig, att jag så må säga, med mitt inre, att allt det onda, som vederfares denna afhandling, sträcker sina verkningar längst in i djupet af mitt hjerta». Afhandlingen utkom i juni 1808 under titeln *Försök till en kritik öfver Friedrich Schiller, betraktad som poet, häfdatecknare och filosof.*

Tegnér skrifver i ett bref till Wallmark, att Hammarskölds skrift öfver Schiller var väl det sämsta och omyndigaste aperi af den nyaste estetiken, som han kunde påminna sig ha läst. Man måste ge Tegnér rätt i detta yttrande. Afhandlingen vimlar af öfverdrifter och orimligheter. Hammarsköld söker visserligen att på Schillers diktning tillämpa dennes egna i hans estetiska arbeten uttalade principer, men gör detta på ett skeft och godtyckligt sätt. Mera än af Schiller står han dock i beroende af Friedrich Schlegel. Dennes skrift *Über das Studium der griechischen Poesie,* där den grekiska poesien uppställes som idealet, till hvilket den moderna bör närma sig[1], har väl varit den arsenal, ur hvilken han hämtat sina

[1] I denna skrift nämnes Schiller endast på ett ställe i slutet, där han berömmes.

flesta vapen. Den måttstock, efter hvilken Hammarsköld dömer, är Schillers eller ännu närmare Schlegels. »Poesin är och bör och kan, såsom ren, ej vara annat än det den var hos de gamle, neml. en Gudomlig lek, som ryckte själen ur sitt vana läge».

Inledningsvis framhåller han, att ett oändligt brinnande hat till allt falskt, allt rättsstridande var ett hufvuddrag i Schillers karakter. — Först granskas Schiller som poet. De flesta af hans arbeten genomgås i tidsföljd. Minst af allt är Hammarsköld belåten med förspelet i *Wallenstein.* Man höre honom själf:

Första delen eller Wallensteins Lager, ehuru uppfylld med flera vackra ställen, är likväl en af Schillers mäst misslyckade produkter. Den är lik vissa menniskor om hvilka man ej kan säga annat än att de äro till för att fylla en plats. Visserligen har den ett sken af sammanhang med det hela, men det är blott ett sken; dess ändamål skulle vara att visa Arméens tänkesätt i anseende till Generalens företag; och detta skulle ej skickligare kunna ske inuti sjelfva pjesen? Och dertill fordras så många tillställningar? För den orsaken måste en Bonde stjäla, två Jägare fäckla om en Marketentare-flicka, och en Kapucinermunk hålla en burlesk predikan? Dessutom försöke man att alldeles utelemna Wallensteins Lager, och man skall otvifvelaktigt få lika mycket begrepp om det hela, njuta lika mycket af poemet, som om den första delen vore der. Det enda man dervid förlorar, är den sköna Soldat-chören som slutar denna del och som är ogement skicklig att förkunna oss det vi äro i ett läger. Detta kände Schiller, och derföre författade han denna quasiprolog, för hvilken en flygtig läsare tackar honom. Det är blott granskaren, blott den som mera värderar ett sammanstämmande, fullbordadt konststycke, än några vackra ställen och effektrika chörer, som dervid runkar på hufvudet. Men hvem vill väl rådfråga desse knarrige grubblare om hvad man skall klappa händerna åt? — En så mycket högre, så mycket ädlare anda råder i de andra delarne...

Högst står för Hammarsköld *Die Jungfrau von Orleans.* Innan han yttrar sig om detta skådespel, företar han en utredning af skillnaden mellan den klassiska och romantiska poesien. Denna utredning är i hög grad konstruerad och konfys. *Jungfrun af Orleans* sätter han främst, därför att det är helt och hållet en fantasiprodukt. Hans öfriga stycken ha varit »karaktärspjeser» och som sådana mera »ett verk af filosofen än af skalden». *Die Braut von Messina* kallar han ett misslyckadt »studium», som visar, att Schiller icke förstod den antika poesien.

Slutomdömet om Schillers dramatiska arbeten lyder:

Vi upptäcka då trenne omständigheter som röja sig i dem alla. Beständigt ligger det något stort, något frapperande i alla de ämnen han

bearbetat. Han egde icke den konsten att af en obetydlig småsak, genom blotta formen, göra någonting värdt läsarens uppmärksamhet... Vidare kunde han aldrig utföra något med få medel. Hans Sorgespel hvimla af en gräslig mängd Actörer, som då och då tränga hvarandra. Och för det tredje, ligger i dessas tal och resonnemanger alltid resultater af modern filosofi, som infinna sig äfven der det mindre passar sig. Det kan väl vara oafgjordt om Schiller, ifall han fått längre lefva, ej afklädt sig dessa fläckar, hvilka hindra hans poesi att kallas ren, men vi kunna ej bedömma en Författare annorlunda än som han är för oss, och således kunna vi ej annat än, i afseende på nämnde brister, neka vår Auctor kronan som fullkomnad Dramaturg.

Efter att ha behandlat Schillers versifikation och berömt honom för att ha användt blankversen, öfvergår han till Schillers lyrik. De flesta af romanserna finner han i afseende på ämne eller utförande misslyckade. De äro för genomreflekterade. »Äfven som älskare», säger Hammarsköld, »filosoferar han (Schiller) öfver sin Lauras magt på hans hjerta, och till och med i en Punsch-Visa förblifver han Idealist». Bland de få af Schillers lyriska poem, som finna nåd, är dikten *Die Götter Griechenlands*. Han tar den i försvar gentemot L. von Stolberg, som i densamma såg ett angrepp på kristendomen[1].

Några graverande anmärkningar mot Schillers historiska verk har den stränge kritikern ej att framställa. Han prisar Schillers prosastil för dess liflighet och enkelhet; han finner hos honom en djup, träffande reflektion och en fin gruppering. Detta gäller dock mest *Geschichte des Abfalls der vereinigten Niederlande*. *Geschichte des dreissigjährigen Kriegs* anser han den förra underlägsen. Särskildt beskyller han Schiller för partiskhet mot svenskar och fransmän[2].

Som filosof och särskildt som estetiker får Schiller Hammarskölds fulla erkännande.

Han slutar med att förklara, att Schillers verk icke förtjäna namn af sanna poesier. »Den början de Artisten bör derföre icke vilseföras af det ogemena bifall, som det konstälskande Publicum, nu och länge härefter gifver och lärer gifva Schiller som Poet framför Goethe, och i följd deraf, så snart de vilja tala uppriktigt och konsequent, äfven

[1] Början af Stolbergs uppsats *Skaldekonstens missbruk* finnes införd i 1:a häftet (1795) af tidskriften *Fragmenter af utländsk litteratur i vitterheten och de sköna konsterna*, som utgafs i Uppsala af G. Rosén. Fortsättning af uppsatsen lofvas, men följer ej.

[2] Annorlunda är omdömet i företalet till svenska öfversättningen af trettioåriga krigets historia. Här berömmes Schiller isynnerhet för den oväld, hvarmed han skildrat de olika makterna.

framför Grekelands störste Mästare.» Han har därför med detta arbete velat förebygga en sådan missuppfattning. Hammarsköld tror till och med, att Schiller »om han uppträdt några år sednare, sedan Goethe fullkomligen utvecklat sin Skaldetalang, likt hvad häfderna berätta om Plato» ej skulle beträdt en bana, där han ej kunde blifva den förste; utan hans filosofiska tendens skulle i det stället drifvit honom att mera ihärdigt täfla med sina vänner Fichte och Schelling i bearbetandet af ett annat fält.

Afhandlingen utmynnar, såsom man ser, i ren absurditet: Schiller hade ej bort befatta sig med poesien!

Får man tro HAMMARSKÖLD, väckte hans arbete ett stort uppseende. Redan innan det utbjöds i boklådorna, hade det blifvit ett allmänt talämne. Ett par månader efter afhandlingens utkommande innehöll *Stockholms posten*[1] en i det hela välvillig recension. Det framhålles, att författaren ej hör till den s. k. Gothiska skola, som på andra snillens bekostnad vill upphöja sin hjälte; »tvertom», heter det med en anstrykning af ironi, »framträder han med en modesti, som kan afväpna den strängaste Aristarch då han sjelf anser detta sitt företag såsom en förmätenhet, emedan han genom ingenting gjort sig berättigad till en röst vid Vitterhetens domstol». Hammarsköld klandras, emedan han satt Fr. Schlegel och Tieck till domare, hufvudsakligen betraktat Schiller ur formell synpunkt samt beskyllt honom för partiskhet i hans historiska arbeten. Slutligen ansåg rec., att Hammarsköld, innan han utgaf boken, bort rådfråga en vän.

I Nr 258, 262, 266 af *Stockholms posten* svarar HAMMARSKÖLD med ett längre anförande, däri han söker gendrifva recensentens beskyllningar. Till sist antar svaret en rent personlig karaktär[2].

---

[1] 1808: Nr 236.

[2] »Hittills har jag talat till er, min Rec., såsom Författare, nu har jag några ord att säga er som menniska. Ni har sjelf i en Recension anmärkt, att då man beskyller någon för partiskhet, degraderar man densammes caracter, och likväl gör ni mig samma obevista beskyllning. Men det icke ensamt. — Ni beskyller mig äfven för nyttjande af magtspråk, och hvad förutsätta de, om ej en gränslös egenkärlek och inbilskhet? Huru kan nu denna egenskap stå tillsammans med de uttryck af blygsamhet, som ni ur min bok sammanletat och satt i hop på ett ställe? — Således gör ni mig äfven till en låg hycklare, som likaså litet menar som vet hvad han säger. — Medge mig, min Herre, så recensera ej andre Konstdomare, och huru mycket skulle ni ej, i det fallet, kunna lära af densamme Fr. Schlegel, som ni i början af edra anmärkningar, förnekar grundeliga kunskaper, skarpsinnighet och öfvad omdömeskraft. Läs hans recensioner, och ni skall få se honom förkrossa odugligheten, hvar han möter den, genom framställandet af alla orimligheterna i dess producter...»

All kritik var icke så blid som den i *Stockholmsposten*. Värst var, att HAMMARSKÖLD beskylldes för att ord för ord ha plagierat SCHLEGEL. Emot denna beskyllning värjer han sig indignerad i ett bref till Gjörwell:

»En herre, som har så fin bokkännedom, borde vara intendent öfver hela verldens bibliotek. Han nämde väl ej, hvilkendera Schlegel skulle författat en kritik öfver Schiller, men förmodligen lärer det vara någon af bröderna Schlegel, Tysklands Aristarcher.» — En uppräkning af Schlegels arbeten följer, och det framhålles, att det ingenstädes däri finnes något om Schiller utom tjugosex rader i ett häfte af *Europa*[1].

Huru djupt rotad Hammarskölds ovilja mot Schiller var, framgår bland annat däraf, att han ännu år 1813 i en artikel, som var ämnad för *Svenska litteraturtidningen*, utfor i de hårdaste ordalag mot den store skalden. Artikeln blef emellertid af redaktionen refuserad[2].

Bland våra romantici intar Hammarsköld med sin oförstående kritik af Schiller en särställning. Den nya skolans öfriga medlemmar öfversatte Schiller flitigt, äfven om Goethe af de båda tyska skalderna var den som de företrädesvis skänkte sin beundran. Här och där i deras tidskrifter påträffar man öfversättningar af Schillers poem. Särskildt voro Goethe och Schiller de förebilder man valde för den s. k. xeniestriden.

Jämförd med den tyska xeniestriden var den svenska blott en strid i miniatyr; den ingick ju äfven endast som led i det stora litterära fälttåget. Man kan icke neka, att de svenska romantikerna få ett stänk af komik öfver sig, då de öfversätta och för egen del använda icke få af de tyska xenierna, helst som romantiken själf blir föremål för Goethes och Schillers satir[3].

I Nr 22 af *Polyfem* (1810) har HAMMARSKÖLD infört fyra xenier, af hvilka den sista, som fått öfverskriften *Erfarenhetssats*, är en direkt öfversättning af Schillers *Wissenschaft* med den ändring, att

---

[1] Hammarsköld misstar sig här. F. Schlegel har flerstädes uttalat sig om Schiller och gjort honom till föremål för kritik.

[2] FRYXELL, *Bidrag till Sverges litteratur-historia*, 2: 95.

[3] Redan 1804 hade LIVIJN diktat en samling xenier, i hvilka han gisslade sina kamrater i föreningen V. V. Han inlämnade dem anonymt till föreningens pristäflan. De belönades, fast troligen af det skäl, att man önskade lära känna författaren. (RUDOLF HJÄRNE, *Dagen före drabbningen*.)

Hammarsköld låter epigrammet gälla konsten. Den dåliga öfversättningen lyder: Konsten för många är den höga gudinnan. För andra blott en försvarlig ko, som ger dem ost eller smör.

Nr 24 innehåller idel xenier, tillsammans 33 stycken, af hvilka fem äro rena öfversättningar. Författaren är ATTERBOM[1].

I Nr 40 förekommer Schillers epigram *Jeremiad*, lämpadt efter svenska förhållanden.

I Nr 10 (4:de saml.) 20 originalxenier under rubriken *Offermjöl*.

I Nr 36 (5:te saml.) 4 disticha efter Schiller[2].

I Nr 38 (5:te saml.) 7 disticha[3].

Journal för litteraturen och theatern, WALLMARKS nya, innehåller vid denna tid äfven några öfversättningar från Schiller. Ett par af dem äro införda i polemiskt syfte. Betecknande nog kunna båda parterna hämta vapen ur Schillers dikter.

I numret för den 24 april 1810 finnes en öfversättning af Schillers poem *Breite und Tiefe*:

Det gifves mänge, som underbart
om allting veta att dömma,
som kunna säga oss lätt och snart
hvar något finns att berömma.
Man skulle tro, då man hör dem blott,
att själf Fru Vishet till brud de fått.

Men, like Fosforn, de lysa fort
med sken, som lofvar och ljuger.
Den, som vill hedras för hvad han gjort,
gör gerna något som duger.

— — — — — — —

Liknelsen om fosforn finnes naturligtvis icke i originalet.

Fjorton dagar senare läses i *Journalen* en öfversättning af Schillers *Die Kindesmörderin*. Den är försedd med en anmärkning, i hvilken tidningen inför allmänheten rättfärdigar sig för att den med-

---

[1] RISBERG, *Tyska förebilder till dikter af Atterbom.*

[2] *Kant och hans utläggare; Konstgrepp; Filosofiska system; Korrekthet.*

[3] *Den svåra föreningen; Inre och yttre; Min tro; Till astronomerna; Astronomiska skrifter; Genialitet; Val.*

delar dikten. Troligen, menar den, har Schiller med densamma haft en moralisk tendens.

I juni har tidningen en öfversättning från tyskan af en artikel *Om den franska och tyska smaken*, för att visa, att äfven fransmännen började uppskatta tyskarnas vittra förtjänster. Den franske författaren BENJAMIN CONSTANT hade nämligen till sitt modersmål öfverflyttat Schillers *Wallenstein* och försett dramat med en inledande uppsats, i hvilken han klargör skillnaden mellan fransk och tysk dramatik. Denna uppsats jämte åtföljande egna reflexioner meddelas.

År 1813 har *Journalen* i Nr 91 och 99 öfversättningar af två af Schillers epigram: *Proselytmakaren* och *Till mystikerna*.

I Nr 146 en öfversättning af poemet *Hoffnung*.

Äfven i andra tidningar förekomma ofta dikter af Schiller.

Elegant-tidning, som utgafs blott år 1810 och utgjorde ett appendix till *Fosforos*, meddelade i Nr 26 tre af Schillers disticha[1].

Aura, en samling poesier ur *Åbo tidningar*, innehåller FRANZÉNS två Schiller-öfversättningar, hvilka båda äro intagna i hans samlade skrifter: *Kvinnans värde* och *Trons ord* (med en fjärde vers efter Niemeyer). Den senare kallar *Elegant-tidningen* en stel och tvungen öfversättning, som väl troget återgifver urbildens mening, men ingalunda dess klassiska form. — Man jämföre emellertid densamma med den i Silfverstolpes *Journal* förekommande, och man skall se, huru mycket Franzéns står högre både i anseende till välljud och form. — För öfrigt förekommer i *Åbo tidningar* i årg. 1800 *Den stora filosofiska frågan* af Schiller.

Poetisk kalender, som utgafs åren 1812—22 och som hade Schillers *Musenalmanach* till mönster, bjöd sitt publikum utom originaldikterna en mängd öfversättningar från tyska skalder, mest från Goethe, men äfven några från Schiller.

I årg. 1814: Schillers *Dithyramb* (Nimmer das glaubt mir erscheinen Die Götter) af N * * * M (PER OLOF NYSTRÖM) och *Flickans klagan* af E. (okänd).
» » 1817: *Riddar Toggenborg* af ATTERBOM.
» » 1819: *Thecla* af GFM (GRAFSTRÖM).
» » 1820: *Sångens makt* af AUGUST (NICANDER).

I den af SJÖBERG och NICANDER utgifna *Kalender för damer* förekomma

i årg. 1818: *Soldatvisa* af —ST— (BORGSTRÖM).

[1] *Peterskyrkan; Mänskligheten; Hjärtat.*

I årg. 1819: *Sången om klockan* af —ST— samt *Den beslöjade bilden i Sais* af —S—.
» » 1820: *Greklands gudar* af NICANDER.
» » 1822: *Idealen* af —S*.

CEDERBORGS och STJERNSTOLPES kalender *Samlaren* har i 2:dra häftet 1814 en öfversättning: *Hoppet.*

Nyromantikernas flitigaste Schiller-öfversättare var B. J. TÖRNEBLAD. Till en början uppträdde han fientligt mot fosforisterna i sin tidning *Nya posten* (1810), hvilken Atterbom i ett bref till Palmblad kallar »ett non plus ultra af uselhet». Tidningen är mest märkvärdig för den i densamma förekommande af Törneblad författade fabeln *Räfvarna*, hvilken som bekant blef närmaste anledningen till Fersenska mordet. Senare ställde sig Törneblad på fosforisternas sida. Som öfversättare var han särdeles lycklig. Oaktadt han ganska troget följer originalet, flyter hans språk ledigt. Han ämnade öfverföra alla Schillers arbeten till svenska, men måste afstå från företaget, enär han ej kunde få förläggare.

År 1813 utgaf han *Jungfrun från Orleans* och *Don Carlos*; året därpå *Wallenstein.* Den senare öfversättningen tillägnade han den gamle generalen och dramatikern A. F. Sköldebrand.

År 1821 öfverflyttades tre andra af Schillers dramer till vårt modersmål: *Maria Stuart* af C. HEDLUND, *Cabal och kärlek* af biskop O. BJURBÄCK och *Fiesco* af FAHLCRANTZ. Den senares öfversättning är oklanderlig; de båda andras däremot jämmerliga. De stå oerhördt under Törneblads. I *Maria Stuart* förekomma jamber sådana som dessa:

Jag kān genōm list ōfvertala henne

och

försvūrit sīg våldsāmt.

I *Svensk litteraturtidning* blef öfversättningen föremål för en nedgörande kritik.

År 1823 öfversattes *Wilhelm Tell* af O. BERGIUS[1].

Af Schillers smärre poem utgaf fru MARIA DOROTHEA DUNCKEL år 1822 en öfversättning i urval[2], hvilka hon tillägnade Tegnér. Öf-

---

[1] Sedermera utgaf på 1830talet NICANDER öfversättningar af *Die Räuber* och *Die Jungfrau von Orleans.* NICANDERS Schiller-öfversättningar äro de bästa på svenska.

[2] *Valda skaldestycken af Fr. Schiller.*

versättningarna, som höra till de bättre af den tidens, äro 18 till antalet[1].

I STJERNSTOLPES samlade skrifter finnes en öfversättning af *Pegasus im Joche;* A. K. AF KULLBERG öfversatte *Würde der Frauen*, och GRANBERG, Wallmarks medredaktör af Journalen, har lämnat en passabel tolkning af *Die Ideale*. Den är inryckt i hans år 1813 utgifna diktsamling, hvilken blef ytterst hänsynlöst åtgången i en recension af ATTERBOM i Litteraturtidningen. Öfversättningen var det enda dugande, han i samlingen fann.

Äfven de yngre skalderna studerade Schiller flitigt och pröfvade sina krafter på att öfverflytta hans dikter till svenska. Vi hafva förut omnämnt Nicanders öfversättningar. I BESKOWS år 1817 och 1819 utgifna dikthäften *Vitterhetsförsök*, 1 och 2, förekomma fem öfversättningar från Schiller[2]. Vi återkomma senare till Schillers inflytande på Beskows dramatik.

Till att göra Schiller känd bland den svenska allmänheten bidrog också i hög grad LEFFLERS och BRUZELII utgifvande af *Bibliothek der deutschen Classiker*, som under åren 1811—21 utgafs i 76 band. Härigenom bereddes Goethe och Schiller inträde i många svenska hem.

Af Schillers prosaskrifter utkom dessutom i svensk öfversättning: 1803: *Öfversättningar utur Hofrådet Schillers smärre prosaiska skrifter* af A. BETHÉN; 1806: *Smärre prosaiska skrifter* af A. BETHÉN; 1818: *Skådeplatsen betraktad såsom en moralisk inrättning*[3]; 1819: *Franska religionskriget under Carl IX; Antwerpens*

---

[1] *Den främmande flickan; Den klagande Ceres; Blommorna; Polycratis ring; Jordens delning; Pegasus i oket; Hektors och Andromaches klagan; Qvinnans värde; Handsken; Hero och Leander; Pilegrimen; Idealerna; Tankespråk af Confucius; Dykaren; Flickans klagan; Borgen; Ynglingen vid källan; Afsked från läsaren.*

I sina 1830 utgifna *Dramatiska och lyriska försök*, H. 3, där hon i en dikt *Galleri af tyska skalder* besjunger nästan hela tyska parnassen, ägnar hon Schiller följande vers:

Hulda stämma, hvilkens makt förtjusar
Omotståndligt hvarje känsligt bröst!
Ljuf vid Qvinnans lof, vid bragdens brusar
Du kring Clios fält med thordönsröst
Flägt från Theklas himmel, och Marias
Milda, ömma förespråkare!
Vård, att snart af engelns vink befrias
Ur de redan lösta fjättrarne.

[2] *Hero och Leander; Barnamörderskan; Fantasi; Kärlekens väntan; Ynglingen vid källan.*

[3] En äldre öfversättning, se sid. 14.

belägring; Vieillevilles lefverne; Medelmåttig och krypande eller Konsten att göra lycka, bearb. af Mårten Altén; 1822: *Förbrytelse af förlorad ära;* 1832: *Om Lycurgus och Solons lagstiftning.*

Största betydelsen för svenska litteraturen har emellertid Schiller fått därigenom, att han i så hög grad påverkat Tegnér. Man spårar hans inflytande på Tegnérs diktning såväl till dess form som innehåll. Ja, en stor del af densamma är otänkbar utan Schiller. Äfven Geijer tog djupa och bestämmande intryck af den tyske skalden. Då han uppräknar de fyra ungdomslärare, till hvilka han står mest i skuld, är Schiller en af dem. Beträffande Schillers inverkan på Geijer hänvisa vi till en samtidigt med denna utkommande uppsats af fil. lic. Hilma Borelius. Schillers inflytande på Tegnér skola vi göra till föremål för undersökning i nästa afdelning af denna uppsats.

2.

Skalden, hur suverän hans fantasiverksamhet än må vara, skapar icke af intet. Likasom man genom analys kan uppvisa, af hvilka kemiska element en växt består, så kan man äfven undersöka och tillnärmelsevis framdraga grundbeståndsdelarna i en skalds diktning. Man kan bestämma själfva det material, det idé- och föreställningsinnehåll, hvaraf den är uppbyggd.

Den Tegnérska poesien mottog inflytande från många håll. Tegnér var, som Ljunggren träffande anmärkt, eklektiker icke blott i filosofien utan äfven i poesien. Ofta fick han från det fosforistiska lägret, särskildt från Hammarsköld, uppbära beskyllningen, att han »lånade». Det verkar löjligt, då Palmblad maliciöst gör sig förfrågningar om, huruvida icke Tegnérs dikt *Floden* endast var en efterbildning af Goethes *Mahomets Gesang* (Tegnér hade icke afsett annat med densamma), eller då Hammarsköld påstår, att Frithiofs afskedssång till Norden vore en imitation af Child Harolds till England.

Man finner likväl kanske flera reminiscenser hos Tegnér än hos någon annan af våra store skalder. Skall man uppräkna alla dem från hvilka han »lånat», blir det en lång rad af namn. Han har lånat från Bibeln och från Homerus, från Ossian, Shakespeare och Byron, från Haller, Matthisson, Herder, Goethe, Schiller och Körner,

från Hávamál och Oehlenschläger, från Lidner, Kellgren, Franzén och Atterbom. Man nästan fruktar, att då hvar och en tagit sitt, skall det ej bli mycket kvar. Men så farligt är det ej. Det är icke idéinnehållets nyhet och själfständighet man begär af en skald — berodde det endast därpå, komme de flesta till korta — utan formens skönhet och den personliga uppfattningen. Båda dessa kraf fyller Tegnér mer än de flesta.

Om Tegnér någon gång hos en annan skald fann en stämning eller en bild, som tilltalade honom, en situation han själf kunde använda, gjorde han sig ej samvete af att begagna den i sin egen diktning. Men alltid tryckte han sin egen prägel på det lånade. Han gjorde något nytt af motivet och återgaf ofta bilden förskönad.

Det är emellertid oriktigt att tro, att Tegnér bland de stora skalderna skulle intaga någon särställning ifråga om »reminiscenser» och »påverkningar». Shakespeare, Byron, Heine, framför allt Goethe ha icke varit särskildt nogräknade, om de hos andra gjort strandhugg. Huru många af Goethes smådikter äro icke omarbetningar af folkvisor, och huru många äro icke reminiscenserna och efterbildningarna i Faust! Goethe har själf i en af sina parabler på skämt sagt de sanna orden:

Ich habe niemals danach gefragt:
Von welchen Schnepfen und Fasanen,
Capaunen und Welschenhahnen
Ich mein Bäuchelchen gemästet.

So bei Pythagoras, bei den Besten,
Sass ich unter zufriedenen Gästen;
Ihr Frohmahl hab' ich unverdrossen
Niemals bestohlen, immer genossen.

Naturligtvis är det omöjligt för en författare att helt och hållet värja sig, så att icke reminiscenser smyga sig in. En hetsjakt efter sådana kan heller icke äga något annat än kuriositetsintresse. Det är först då man anlägger en historisk-psykologisk synpunkt, studiet af dessa kan skänka något. Genom att undersöka ett motivs olika behandling, de efterbildningar den ene författaren efter den andre gjort, kan man finna en punkt, som kastar ljus öfver deras olika frambringelsesätt och arten af deras fantasi- och känslolif.

Tegnérs bildning var ursprungligen mera fransk än tysk. Lifvet igenom behöll han en förkärlek för det franska lynnet. Då han vid

tretton års ålder började att studera, lärde han med genial lätthet franska, engelska, latin och grekiska. Redan innan han som sjuttonårig yngling kom till universitetet, var han väl bevandrad i den klassiska litteraturen och hemmastadd hos VOLTAIRE och ROUSSEAU. Tyska litteraturen däremot synes han ha försummat. I Myhrmans, hans blifvande svärfaders, stora bibliotek hade icke funnits en enda tysk poet. Allt från början synes Tegnér ha haft en instinktiv ovilja mot den tyska litteraturen, en ovilja som fick ytterligare näring, då han gjort bekantskap med tysk metafysik och romantik.

Hans bref öfverflöda på häftiga utfall mot allt, som är tyskt. På ett ställe säger han: »Med undantag af två eller tre stora namn kan jag icke neka, att jag föraktar hela det romerska riket», och på ett annat: »Hela vår världsåsikt är mera besläktad med den franska klarheten än med det tyska grumlet». Tyskland var för honom icke i det främsta rummet Goethes och Schillers land, utan landet som skänkt Europa metafysik, nebulism, poetiskt grummel och »Mitternacht». Han tillägger icke blott svenska lynnet något af den franska klarheten och lättheten; han finner äfven den af romantiken så illa förkättrade fransk-klassicismen vara långt mera än tyska vitterheten besläktad med den hellenska andan.

Trots dessa starka antipatier har han naturligtvis icke undgått att beröras af tidens djupare kulturströmningar, som voro tyska. — Under sina studieår i Lund fördjupade han sig i KANT. Hans filosofiska studier satte märkbara spår såväl i hans lifsåskådning som hans första diktning. Han genomgick en tviflets skärseld, som bortbrände det som fanns hos honom af 1700talets prosaiska nyttighetssyn.

I sina tidiga didaktiska poem prisar han än Kants stränga pliktideal, som är förkroppsligadt i *Den vise* (om än dikten äger äldre anor på svenska), än intar han den rena skepticismens ståndpunkt som i *Förvillelser;* än söker han tröst mot den pessimism, hvari hans reflexion utmynnat, i religionen eller tron på *Kulturens* seger (en dikt i hvilken man, som Vedel redan anmärkt, kan spåra inflytande från Schiller [1]).

---

[1] Verserna om Grekland påminna om Schillers *Die Götter Griechenlands.* Äfven metern är densamma.

Hellas! ännu står din bild i minnet,
lik en gudom i sitt tempel krönt,
och med vördnad ser det tjusta sinnet
fosterbygden för allt stort och skönt;
der en lyckligare himmel höjde

Det är naturligt, att Tegnér med sitt rika fantasi- och känslolif icke kunde stanna vid en i grunden prosaisk och fattig syn på tingen. Det djupaste i hans väsen motsvarades icke af det kalla stoiska vishetsidealet; icke heller förmådde han i dessa resonerande lärodikter ge uttryck för den lyriska entusiasm, som utgjorde grundelementet i hans skaldebegåfning. Då man läser hans akademiska diktning, märker man öfverallt väldiga ansatser af hans fantasi till att frigöra sig och lyfta sig öfver det rent didaktiska. Hans bilder äro redan här dristigare och af större stil än alla hans föregångares (Lidner inberäknad). Alexandriner af sådan glöd och färgprakt som dem man finner i Tegnérs dikt *Till min hembygd* har den föregående vitterheten inga att uppvisa. Dikten syntes ju äfven vågad och blef föremål för en parodi.

Från Kant var vägen till Schiller icke lång.

I flera hänseenden betecknar Schiller en utveckling utöfver Kant. Hos honom fann Tegnér icke något af Kants moraliska rigorism, utan rigorismen var mildrad till en ljus, human uppfattning af lifvet; här fann han en gränslös kärlek till friheten, förenad med dyrkan af allt stort; här mötte han samma beundran för antiken, som han själf närde. Deras skaldelynnen ägde än ytterligare likheter. Geijer har gjort den träffande anmärkningen, att Tegnérs konst ytterst beror på kontrasten. Detsamma gäller Schillers. Många af sina kväden bygger han antitetiskt; diktens, idealens värld ställer han i skarpaste motsats till

---

snillet, arfving till odödligt namn,
och den unga konsten ännu dröjde,
fullväxt dotter, i naturens famn.

Ädlare gestalter, högre själar
märkte ut en bättre menskoätt.
— — — — — — — — — — —

Skön var då naturen, lifvad vorden
af en gudom i hvar flod, hvar skog.
— — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — —
Sköna dar, dem ingen sol mer tänder,
snillets jubelfest, naturens vår!
Blott i skaldens dröm, i diktens länder
lefva ännu edra gyllne spår.

De sista raderna äro nästan en öfversättning af följande:

Schöne Welt, wo bist du? — Kehre wieder,
Holdes Blütenalter der Natur!
Ach! nur in dem Feenland der Lieder
Lebt noch deine goldne Spur.

verkligheten. Hellas är för honom ingenting annat än detta idealens rike, som får sin skönhet just som kontrasten till verklighetens grått i grått. Så har Schiller äfven det reflekterande skaplynnet jämte en stormande lyrisk hänförelse. Båda äro de reflexions- och entusiasmskalder.

Det är lätt att peka på de väsentligaste olikheterna dem emellan — Schiller har vidtomfattande filosofiska intressen och historiskt sinne; han är en stor dramaturg; hans diktning har ofta en stämning af sentimentalitet, hvilket Tegnér tack vare sitt kraftigare lynne är nästan fri ifrån — men likheterna voro nu öfvervägande och kommo Tegnér att känna så djupt med Schiller.

Huru mycket närmare stod icke TEGNÉR SCHILLER än GOETHE såväl i fråga om temperament som världsåskådning och stil! Äfven från honom, som han kallar diktarkungen, har han rönt påverkan, men aldrig så personligt och bestämmande. Goethes världsåskådning bottnar i Spinozas panteism (hvilken var Tegnér främmande), liksom Schillers i Kants filosofi; Goethes diktning är för att bruka Schillers uttryck naiv, de båda andras »sentimentalisch» eller reflekterad; Goethes lyrik har folkdiktningens naturinnerlighet och enkelhet i tonen; många af hans smådikter och ballader äro omdiktningar af folkvisor; hans diktning har omedelbart sprungit fram ur känslan; den saknar allt forceradt, upphettadt, artificiellt. Schiller och Tegnér ha däremot skrifvit få strofer som äga folkdiktningens oreflekterade innerlighet.

Den manliga idealtyp, som i Goethes diktning står i främsta raden, geniet som söker häfda sin personlighet och bringa dess möjligheter till utveckling, är af annan art än den Tegnérska. Faust, Werther, Wilhelm Meister ha alla böjelse för kontemplation och inåtvändhet, de uppgå i betraktande af allnaturen eller sysselsätta sig med uppfostringsproblem. Den egna personlighetens stilla växt och utformning ligger dem alla om hjärtat. Goethe har framför allt blick för det blifvande, han ser sammanhanget i allt. Hans diktning är ett rikt personlighetslifs kristallisering.

Frithiof, den nordiska litteraturens Achilleus, äger ganska litet djupsinnighet och ännu mindre af tyskarnas gemyt; hans sorgbundenhet framgår af en annan grundstämning än Werthers och Fausts; hans känslolif har våldsammare svängningar, han handlar impulsivt; äran, den yttre gloiren, spelar för honom en helt annan roll, den utgör förnämsta begreppet i hans etik.

Tegnér har på flera ställen uttalat sig om Goethe, men han lämnar i dessa uttalanden snarare intressanta upplysningar om sig

själf än om Goethes egendomlighet. Tegnér synes endast ha haft ögonen öppna för Goethes olympiska lugn, klarhet, måttfullhet och konstnärliga fullkomlighet. Det är endast den gamle Goethe som står fram för honom. Den väldiga personlighet, som uppenbarar sig i allt Goethe skrifvit, synes ha undgått hans blick.

Tegnér har öfversatt ett par af Goethes smådikter, *Mahomets Gesang* och *Prometheus*. Det lider väl knappast tvifvel, att den senare har inspirerat honom till dikten *Jätten*.

Emellertid är det af intresse att se, huru Tegnér omformar de båda motiven efter sin egen bild. För Goethe är floden symbolen på det gudomsfyllda religiösa geniets segerlopp, som bringar ljus och lycka åt mänskligheten. Han har närmast tänkt på Muhammed. I orimmade, oregelbundna verser, hvilka liksom efterbilda flodens gång, skildrar han den från dess födelse bland molnen, uppe i bergen, hur den på vandringen genom slätterna uppsamlar alla broderkällor, ger länderna namn, bär fartygen på sina jätteskuldror, tills den med alla sina bröder faller glädjebrusande i hafvets armar och dör.

Tegnérs efterbildning är kanske icke mindre skön än originalet, men han har gjort något nytt af detsamma: det ses däraf, att hans dikt icke mindre än fyra gånger blifvit öfversatt till tyskan.

Han klär innehållet i en regelbunden versform, hvarigenom dikten får en stoltare och bestämdare hållning. Men han tillägger det ideal han besjunger ett par nya karakteristiska egenskaper. Det är icke en religiös genius han förhärligar, utan »den unge äfventyraren», »segerhjälten», samma ideal han sett i Frithiof, Karl XII och Gustaf III. Dessutom får hjälten ett romantiskt drag:

Han gungar solen och han gungar månen
med evig längtan i sin unga barm.

Ännu tydligare framträder divergensen mellan Tegnér och Goethe vid en jämförelse mellan *Jätten* och *Prometheus*.

Skall Goethes dikt rätt förstås, bör den få sitt historiska perspektiv. Prometheus är, som Hettner sagt, ett vredgadt uppror mot tron på allt öfverjordiskt; men dikten är äfven ett uttryck för Goethes kamp för sin konstnärspersonlighets frihet.

Hos Goethes Prometheus intresserade denna sida icke särdeles Tegnér; det var själfva det titaniska trotset, som tilltalade honom. Jätten är icke en mot mänskligheten välgörande makt som Prometheus, utan det negativa onda själf, hvars lust är att förstöra för förstörelsens skull. Samma makt kände han i sin själ under sin

olyckas dagar »i den gamla barbarotitaniska naturen med de ludna armarna». Afståndet från denna onda dämon till den naturkraft, han förhärligar i Hjälten, är ej så synnerligen stort. Såväl hos jätten som hos Napoleon är det det urväldiga, det urkraftiga, som aftvingar honom hans beundran. I ett bref till Brinkman tillstår han, att han betraktar Napoleon uteslutande ur rent estetisk synpunkt, likasom han ser Caesar och Alexander och Carl XII.

Vi skola längre fram finna, huru det aristokratiska ideal, som föresväfvat Tegnér, då han skref *Hjälten* och *Den vaknande örnen*, är långt mera i släkt med Schillers än med Goethes.

Omkring år 1806 synes ett genombrott ha ägt rum i Tegnérs diktning. Den vårfrost, som legat kall och bindande öfver densamma, tinade upp. Sommarens lif och värme kom. Fantasien, som förut suttit som i bur, fick nu fritt pröfva sina vingar.

Orsakerna till genombrottet ha varit af sammansatt natur. Emellertid synes Schillers diktning icke varit af minsta inflytandet. Den påverkar, särskildt märkbart de två närmaste decennierna, en stor del af Tegnérs poesi — reflexions- och tidsdikterna — såväl till form som till innehåll. Schillers humana lifsåskådning och tro på det ideella tala ur sådana dikter som *Fridsröster*, *Resignation*, *Till en yngling*, *Det eviga;* hans konstuppfattning och dyrkan af en svunnen tids härlighet går tydligt igen i *Konstnären*, *Skidbladner*, *Sången*, *De tre bröderna*, *Romresan*, *Asatiden* och svaret på Atterboms inträdestal i akademien. Vidare har Tegnér möjligen vid utformningen af ett ideal sådant som *Hjälten* rönt påverkan af Schillers *Wallenstein*.

Schillers konståskådning är dualistisk: emot hvarandra stå idealens och verklighetens rike. »Det sköna tillhör två världar, får sin existens i den sinnliga och medborgarrätt i förnuftsvärlden». I konsten fira natur och ande, sinnlighet och idé sin försoning. Där är stoffets motstånd mot formen öfvervunnen. Den sanna konsten har en jämvikt och ro som gudarnes lif i Olympen. De flesta af Schillers reflexionsdikter äro variationer öfver samma tema: idealets förhållande till verkligheten. I dikter som *Resignation*, *Die Ideale*, *Götter Griechenlands* framställer han den mer eller mindre skärande motsatsen; i andra dikter är klyftan öfvervunnen. Till många af de Schillerska poemen erbjuda Tegnérs paralleller.

Då konsten är den makt, som åvägabringar försoningen, måste konstnärens kall vara högt. I ett af Tegnérs tidigare poem *Konstnären*,

som är diktadt på alexandriner och således formellt tillhör gamla skolan, framställes konstnärens höga sändning med ord, som påminna om Schillers *Die Künstler* och ett ställe i hans *Die ästhetische Erziehung*. Skaldens uppgift tages med ett helt annat allvar än under föregående tid. En gloria af ljus från en högre värld lägges om hans panna. För såväl Tegnér som Schiller är konstnären den gudasände, den öfver sin samtid upphöjde, som ställer fram för mänskligheten de stora idealen och vårdar dess högsta värden. Hos Tegnér heter det:

Du föddes tidens barn. Till lif och känsla väcks
du vid dess moderbröst. Fly, fly, det är förgiftadt!
Sök dig ett annat hem, af högre andar stiftadt,
i diktens rena luft, i minnets dalar väx!
Der lef, der bilda dig! Vänd se'n som man tillbaka,
en bjudande gestalt, en okänd, fjärran från;
men ej att för dess pris, dess lumpna nöjen vaka,
men hämnande och sträng, lik Klytemnestras son!

Det verkar nästan som en ordagrann öfversättning af ett ställe ur Schillers bref *Über die ästhetische Erziehung:*

Der Künstler ist zwar der Sohn seiner Zeit, aber schlimm für ihn, wenn er zugleich ihr Zögling oder noch ihr Günstling ist. Eine wohlthätige Gottheit reisse den Säugling beizeiten von seiner Mutter Brust, nähre ihn mit der Milch eines bessern Alters und lasse ihn unter fernem griechischen Himmel zur Mündigkeit reifen. Wenn er dann Mann geworden ist, so kehre er, eine fremde Gestalt, in sein Jahrhundert zurück; aber nicht, um es mit seiner Erscheinung zu erfreuen, sondern furchtbar wie Agamemnons Sohn, um es zu reinigen. Den Stoff zwar wird er von der Gegenwart nehmen, aber die Form von einer edleren Zeit, ja, jenseits aller Zeit, von der absoluten, unwandelbaren Einheit seines Wesens entlehnen . . .

Samma tankar uttalar Schiller i slutet af *Die Künstler:*

Der Menschheit Würde ist in eure Hand gegeben,
Bewahret sie!
Sie sinkt mit euch! Mit euch wird sie sich heben!
Der Dichtung heiligen Magie
Dient einem weisen Weltenplane,
Still lenke sie zum Oceane
Der grossen Harmonie! . . .
Der freisten Mutter freie Söhne,
Schwingt euch mit festem Angesicht

Zum Strahlensitz der höchsten Schöne!
Um andre Kronen buhlet nicht!
— — — — — — —
Erhebet euch mit kühnem Flügel
Hoch über euren Zeitenlauf!
Fern dämmre schon in eurem Spiegel
Das kommende Jahrhundert auf.

Hos TEGNÉR:

Sänk ej ditt öra ner till pöbelns sorl i dalen;
från himlen stammar du, ej från den låga jord,
och, döf för hopens skrik i söder eller nord,
ställ obekymrad opp de höga idealen,
allt som dig guden lärt, i marmor eller ord!
Till modets fula dom, till ögonblickets vädje
den, som utaf dess lof sitt enda värde vann;
du, evighetens prest, du, världens medborgsman,
förkunna seklers sorg, förkunna seklers glädje!

Samma ställning som hymnen *An die Freude* intar i SCHILLERS diktning, intar en rad sånger: *Lifvet*, *Fridsröster*, *Resignation* i TEGNÉRS. Efter långa strider känner skalden sig försonad med tillvaron.

År 1807 öfversätter TEGNÉR SCHILLERS *Der Antritt des neuen Jahrhunderts*. Innehållet i detta poem är betecknande: diktens riken, som endast hysa det sköna, ställas i motsats till verkligheten. Det rätta finnes endast inom människan i hjärtats stilla gömma. Möjligen har Tegnér ur detta poem fått idéen till poemet *England och Frankrike*, en dialog mellan de båda staterna, skrifven på disticha:

Zwo gewalt'ge Nationen ringen
Um der Welt alleinigen Besitz;
Aller Länder Freiheit zu verschlingen,
Schwingen sie den Dreizack und den Blitz.

Prof. LEVERTIN har i sin uppsats om Tegnérs ungdomsutveckling påpekat poemet *Lifvets* likhet med Fausts monolog, i hvilken denne förklarar sin samkänsla med allnaturen; poemet torde äfven äga beröringspunkter med Schillers *Die Freundschaft*. Detta poem liksom hans *An die Freude* är jublet öfver samhörigheten med ett annat hjärta, men han låter denna känsla breda ut sig och omfatta

hela tillvaron. I sina *Philosophishe Briefe*, där poemet är infördt, säger han i sammanhang därmed: »Es giebt Augenblicke im Leben, wo wir aufgelegt sind, jede Blume und jedes entlègene Gestirn, jeden Wurm und jeden geahnten höhern Geist an den Busen zu drücken — ein Umarmen der ganzen Natur, gleich unsrer Geliebten». I poemet heter det:

Stünd' im All der Schöpfung ich alleine,
Seelen träumt' ich in die Felsensteine,
Und umarmend küsst' ich sie —
Meine Klagen stöhnt' ich in die Lüfte,
Freute mich, antworteten die Klüfte,
Thor genung! der süssen Sympathie.

Hos Tegnér:

Jag vill trycka dig till kärligt sköte,
o natur! Jag ser, jag älskar dig:
men jag ryser, — räcker du åt mig
blott en kall och liflös famn till möte?
Står jag ensam i en vidsträckt graf,
der min suck blott ekos gensvar väcker?
Och den varma hand, som jag dig räcker,
vet du, syster, vet du den ej af?

Ack jo, låt mig tro, att du mig känner,
du, som dig hos mig i tiden ställt!
Berg och dalar, blommor, trän och fält,
bli'n mig lefvande ej döda vänner!
Och I stjernor, lysande min stig,
sedan dagen tryckt ihop sitt öga,
då I blicken ner ifrån det höga,
låt mig tänka, att I sen på mig!

I det flera gånger omarbetade poemet *Fridsröster* sluter skalden, liksom Schiller i *An die Freude*, frid med världen omkring sig; i *Resignationen*, som närmast är en teodicé på vers, böjer han sig fromt under den gudomliga styrelsen, glad öfver allt det goda himlen skänker. Det förra poemet (som äfven har samma versmått som *An die Freude*) innehåller flera reminiscenser från Schiller, t. ex.:

I din egen barm du flykte
och slut frid med verlden der.

Hos Schiller:

In des Herzens heilig stille Räume
Musst du fliehen aus des Lebens Drang!
(*Der Antritt des neuen Jahrh.*)

I poemen *Till en yngling* (1810) och *Det eviga* möta vi samma Schillerska humanitet. Tydligen har Schillers *Die Worte des Glaubens* inspirerat Tegnér till det senare poemet. Efterbildningen öfverträffar dock originalet i kraft och praktfullhet.

Tegnérs båda poem *Skidbladner* och *Sången* äro nära besläktade med den Schillerska konståskådningen. Samma motsats mellan diktens och verklighetens värld, som framställes i *Das Ideal und das Leben*, framställes i *Skidbladner*. I båda spelar konsten samma befriande och försonande roll. Schillers dikt är endast mera tyngd af reflexionen, Tegnérs är åskådligare och binder stämningen vid en konkret fornnordisk bild.

— — — Hvad är verkligheten?
Hvad I kännen, hvad I veten,
det är verkeligt, det lefven I.
Låt blott konsten lyfta er ur gruset!
Vidsträckt är hon, såsom himlaljuset,
och som hafvets våg så fri.

Se, Skidbladner vinkar dig vid stranden
— — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — —
Väl, så stig med lust på spegeldäcket!
Som en morgondimma faller täcket
ifrån andeverlden; hon är din.
Huru vänligt skog och klippa nickar!
Huru vidt du från din mastkorg blickar
i de blåa landen in!
— — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — —
Lustigt är der som på Idavallen.
Der är ännu icke Balder fallen,
Brages harpa klingar der ännu.
Forntids minnen, framtids öden,
lifvets gåta, gåtan utaf döden,
allt förklaradt skådar du.

Detsamma säger Schiller, fast med andra ord:

Aber in den heitern Regionen,
Wo die reinen Formen wohnen,
Rauscht des Jammers trüber Sturm nicht mehr.
Hier darf Schmerz die Seele nicht durchschneiden,
Keine Thräne fliesst hier mehr dem Leiden,
Nie des Geistes tapfrer Gegenwehr.
Lieblich, wie der Iris Farbenfeuer
Auf der Donnerwolke duft'gem Thau,
Schimmert durch der Wehmut düstern Schleier
Hier der Ruhe heitres Blau.

Som ytterligare bevis på, huru äkta Schillerska stämningen och innehållet i *Skidbladner* äro, kan anföras, att Tegnér ur dikten tar en strof och infogar i sin omarbetning af Schillers *Die Sehnsucht.*

Den sublima afslutningen af *Das Ideal und das Leben,* där Schiller låter Heracles' mödosamma vandring på jorden och slutliga upptagande bland gudarna förebilda mänsklighetens befrielse från det jordiska, återklingar tydligt i Tegnérs *Hercules,* där äfven hjälten står som representant för mänskligheten. Hos Schiller:

Tief erniedrigt zu des Feigen Knechte,
Ging in ewigem Gefechte
Einst Alcid des Lebens schwere Bahn,
Rang mit Hydern und umarmt' den Leuen,
Stürzte sich, die Freunde zu befreien,
Lebend in des Totenschiffers Kahn.
— — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —
Bis der Gott, des Irdischen entkleidet,
Flammend sich vom Menschen scheidet
Und des Aethers leichte Lüfte trinkt.
Froh des neuen, ungewohnten Schwebens,
Fliesst er aufwärts, und des Erdenlebens
Schweres Traumbild sinkt und sinkt und sinkt.
Des Olympus Harmonien empfangen
Den Verklärten in Kronions Saal,
Und die Göttin mit den Rosenwangen
Reicht ihm lächelnd den Pokal.

Hos Tegnér:

Jofurs son fick vandra kring och blöda,
lejonet omfamna, hydran döda,
hämta gyllne frukt från diktens land,
förr'n han mottogs uti gudasalen,
der den rosenkransade pokalen
räckes honom utur Hebes hand.

Mensklighet, se der din bild! o. s. v.

Herkulessymbolen använder Tegnér äfven vid skildringen af hjältens apoteos i en kort förut skrifven dikt:

Lejontämjarn, gudasonen,
föll, när svekets klädning grodde
vid hans breda skuldror fast.

Men han reste sig och tände
sjelf sitt bål på höga Eta
och flög dän, gudomliggjord.

Om Tegnérs programdikt *Sången* säger Dietrichsson: »Knappast någonstädes finner man släktskapet mellan Schillers och Tegnérs lyrik som i denna dikt, som t. o. m. går längre än Schiller i naiv antik uppfattning af sångens förhållande till lifvet; ty medan Schiller med relativ sanning klagar öfver att kristendomen icke förmår att frambringa det skönhetslif som den antika världen och utropar sitt berömda

Kehre wieder,
Holdes Blütenalter der Natur!

har Tegnér i sin dikt icke spår af den känslan, att kristendomen verkar störande i den omedelbara skönhetsnjutningen, för honom existerar icke något fall och behöfves ingen försoning.» — Likasom skalden här i *Sången* förklarar, att han ännu har kvar »Edens dalar med grönklädd vår och gyllne höst», får skalden i Schillers parabel *Die Theilung der Erde*, när han vill, komma till Zeus och lefva i hans himmel.

I poemet *Skidbladner* hette det om konstnären, att hvar han befunne sig kunde han framkalla Hesperien och Hellas för sin syn; i *Romresan* uppmanas vandraren, som är på väg till södern, att stanna kvar i fosterbygden, ty

berg och dalar allestädes
finner du, och konstnärn glädes
af det sköna öfverallt.
Utifrån kan allt ej komma,
i hans inre måste blomma
dess gestalt.

Hvad det för konstnären kommer an på är den äkta gudaingifvelsen och äkta förståelsen. Schiller säger detsamma i epigrammet *Die Antike an den nordischen Wanderer:*

Über Ströme hast Du gesetzt und Meere durchschwommen,
Über der Alpen Gebirg trug Dich der schwindlichte Steg,
Mich in der Nähe zu schauen und meine Schöne zu preisen,
Die der begeisterte Ruf rühmt durch die staunende Welt;
Und nun stehst Du vor mir, du darfst mich Heil'ge berühren,
Aber bist Du mir jetzt näher, und bin ich es Dir?

Innehållet i parabeln *De tre bröderna*, som gingo ut att söka hvar och en sin gudinna (sanningen, skönheten och dygden) men vid hemkomsten funno, att det varit en och samma som utgjort föremål för deras vandring, tillhör den Schillerska idékretsen. På många ställen framhåller han enheten af det goda, sanna och sköna. Vi erinra t. ex. om det klassiskt vordna uttrycket i *Die Künstler*: »Was wir als Schönheit hier empfunden, wird einst als Wahrheit uns entgegengehn», eller om slutet af samma dikt, där han betonar konsternas enhet:

Wie sich in sieben milden Strahlen
Der weisse Schimmer lieblich bricht,
Wie sieben Regenbogenstrahlen
Zerrinnen in das weisse Licht:
So spielt in tausendfacher Klarheit
Bezaubernd um den trunknen Blick,
So fliesst in einen Bund der Wahrheit,
In einen Strom des Lichts zurück!

På många ställen förklarar Tegnér det skönas former vara många, men dess väsen ett (i tillegnan till *Axel, Svanen och talltrasten, Vid svenska akademiens femtioårs högtidsdag*).

Schillers sång *Würde der Frauen*, i hvilken han låter kvinnan med sitt mera än mannens harmoniska väsen bringa försoning i

tillvarons kamp, har varit förebilden till Tegnérs kväde *Till damerna* vid magisterpromotionen i Lund 1808. T. o. m. samma liknelser och uttryck gå igen i de båda dikterna; dessutom ha de båda en antitetisk byggnad.

Hos SCHILLER:

Aber wie, leise vom Zephyr erschüttert,
Schnell die äolische Harfe erzittert,
Also die fühlende Seele der Frau.

Hos TEGNÉR:

Lätt, som eolsharpan rörs af vinden,
röres af hvar känsla qvinnans själ.

Hos SCHILLER:

Gierig greift er (der Mann) in die Ferne,
Nimmer wird sein Herz gestillt;
Rastlos durch entlegne Sterne
Jagt er seines Traumes Bild.

TEGNÉR:

Öfver tiden, öfver verldens gränser
gripa mannens vilda planer opp;
längst der rymdens sista stjerna glänser
trött han jagar sitt förmätna hopp.

SCHILLER:

Aber mit zauberisch fesselndem Blicke
Winken die Frauen den Flüchtling zurücke,
Warnend zurück in der Gegenwart Spur.
In der Mutter bescheidener Hütte
Sind sie geblieben mit schamhafter Sitte,
Treue Töchter der frommen Natur.

TEGNÉR:

Men för stundens sköna glädje buren,
född för verklighetens milda ljus,
qvinnan förer honom till naturen,
som en bror hem till sin moders hus.

Såsom FRYXELL anmärkt, har dikten *Polarresan* (1817) sin motsvarighet i Schillers *Das verschleierte Bild zu Sais*. Tegnérs dikt

är skrifven i tendentiöst syfte mot fosforisterna. Bägge framställa den absoluta sanningen otillgänglig för människovisdom. Det är Kants lära om tinget i sig på vers. Den som med fräck hand djärfves lyfta slöjan från gudinnan eller tränger fram till den punkt, hvarom världarna vandra, straffas af gudarna. När den förmätne i Schillers dikt utropar:

»Ich will sie schauen.»
Schauen!
Gellt ihm ein langes Echo spottend nach,

och när forskaren nått fram till polen, hör han en röst, som säger:

»Dåre, som med vishet skryter!
Punkten, hvarkring verldar vandra,
har ej väderstreck som andra.
Döden blott dess nycklar har.
Har du nått den, så blif qvar!»

Lika afvisande uttalar sig Tegnér i *Epilogen:*

De arme dödlige! Den vises sten
i knappen sitter på allfaders spira,
och menskohänder bryta den ej lös.

Vi ha förut nämnt, att Schiller och Tegnér hyste samma varma beundran för antiken. De tillhöra båda den nyklassiska strömningen med dess abstrakt-idealistiska uppfattning af grekisk konst och litteratur. Då Schiller ganska sent — först på slutet af 1780talet — i öfversättning gjorde bekantskap med grekisk litteratur, blef detta afgörande för hans senare diktning och konståskådning. Nu föreföll honom all modern konst oäkta och affekterad. Han beslöt t. o. m. att de närmaste två åren icke läsa en enda modern skriftställare. Hans antikiserande fick emellertid ödesdigra följder och slutade med ren formalism.

Tegnér, som alltifrån ungdomen var förtrogen med grekiska litteraturen, delade den Schillerska uppfattningen af antiken. Hans åskådning har tvifvelsutan bildats under starkt inflytande från Schiller. Man spårar det i hans diktning och äfven i hans prosaarbeten, såsom i hans *Inledning till föreläsningar öfver Homers Iliad* och *Om det romantiska i grekiska poesien* och hans tal *Vid offentliga föreläsningarnas slut* (1824). Emellertid är Tegnér äfven ett barn af romantiken. Hans götiska diktning är en frukt af denna. Förläg-

ger Schiller sina ideal enbart under Greklands himmel, så är Tegnérs idealland icke endast Grekland, utan äfven det gamla Norden. Det är därför betecknande, att då Schiller i sköna vemodiga strofer besjunger *Die Götter Griechenlands*, prisar Tegnér *Asatiden*. Tegnérs dikt har icke ett spår af sentimentaliteten i förebilden; den öfvergår den i lif och färgernas friskhet.

Schillers och Tegnérs ställning till antiken är intressant äfven i ett annat hänseende. Schillers beundran är mera exklusiv. I sitt svar på Atterboms inträdestal i akademien (1840), i hvilket Tegnér kontrastvis ställer emot hvarandra de olika lifs- och poesiuppfattningarna i antiken, medeltiden och det gamla Norden (såsom han gjort förut i afskedstalet till studenterna 1824), följer han vid skildringen af Hellas *Die Götter Griechenlands* ganska troget. Han säger visserligen, att den grekiska poesien är vår bästa ledning[1], men han beskrifver med beundran och förståelse äfven den medeltida och den fornnordiska. Schiller däremot har i sitt poem »Greklands gudar» bittra utfall mot kristendomen (den medeltida konsten existerade väl knappast för honom). Äfven i detta hänseende var Tegnér ett barn af romantiken, som ju äfven betydde en religiös reaktion mot 1700talets fritänkeri. Schillers religion var en »religion de la beauté». Oaktadt sina stora hellenska sympatier och vissa yttranden och stämningar står Tegnér kristendomen mycket närmare än Schiller. Hos båda spelar »försoningsidéen» en stor roll. Man kan säga (se ofvan sid. 42), att det är den hufvudidé, hvarom nästan all deras reflexionsdiktning rör sig. Men Schiller fattar den endast rent estetiskt; Tegnér äfven etiskt-kristligt. I Schillers diktning ser man ingen skugga af kristligt skuldmedvetande. I detta hänseende är han mera grekisk än Tegnér.

Bland de många af romantikens skalder, som i dikt förhärligade Napoleon och lyfte hans gestalt upp i förstorade former, är Tegnér en af de första.

[1] I talet 1824: »Jag skattar högt den grekiska skaldekonsten; men jag är långt ifrån att anse den för den enda riktiga eller ens för den yppersta i alla afseenden».

I hälsningstalet till Atterbom 1840:

Jag älskar klassisk tonart, ty hon är
till smak och harmoni vår bästa ledning.
och sången ifrån Hellas är mig kär,
ehur jag känner, att den var en hedning

Tegnér såsom de flesta samtida hade med största intresse följt Napoleons underbara carrière. Redan som sextonåring hade han skrifvit ett par oden i akademisk stil till Napoleon, det ena vid ryktet om hans död i Egypten, det andra då detta rykte befanns vara falskt.

Det som särskildt bidrog till hans Napoleonsbeundran, var hans djupt rotade dyrkan af det kraftfulla och väldiga. En stor del af hans skaldskap är endast en hymn till kraften och geniet — en »glorification de l'énergie». Äfven hos Napoleon var det blott den estetiska storheten, som imponerade på honom. Han diktade icke om honom till en folkbefriare eller en blid, human härskare. Denna sin Napoleonsdyrkan behöll han lifvet igenom oförändrad; den framlyser i hans lilla poem *Napoleons graf* (1831); en större dikt om Napoleon hörde också till de många planer han uppgjorde, men som han tyvärr aldrig hann att fullborda.

Vi ha förut påpekat, huru stämningen i poemet *Jätten* ligger den i *Hjälten* nära; det är det väldiga, det demoniska han i båda gestalterna framhäfver.

Å andra sidan har *Hjälten* en viss likhet med Schillers Wallensteingestalt.

Schiller dyrkade äfven det grandiosa; han var en anhängare af hjältekulten. I sitt ungdomsdrama *Die Räuber* har han i Karl von Moor tecknat bilden af en brusande vild naturkraft, som ej hålles inom sina bräddar af samfundets lagar. Det är taladt ur Schillers eget hjärta, då denne säger: »Mir ekelt vor diesem tintenklecksenden Seculum, wenn ich in meinem Plutarch lese von grossen Menschen ... Der lohe Lichtfunke Prometheus' ist ausgebrannt, dafür nimmt man jetzt die Flamme von Bärlappenmehl — Theaterfeuer das keine Pfeife Tabak anzündet... Ein französischer Abbé dociert, Alexander sei ein Hasenfuss gewesen; ein schwindsüchtiger Professor hält sich bei jedem Wort ein Fläschen Salmiakgeist vor die Nase, und liest ein Collegium über die Kraft ... Pfui! pfui! über das schlappe Castraten-Jahrhundert, zu nichts nütze als die Thaten der Vorzeit wiederzukäuen» ... Äfven i Fiesco har Schiller framställt en äregirig härskargestalt.

Wallenstein hade han först tänkt sig som en ädel, fördomsfri ande, som var höjd öfver partierna och kämpade för stora idéer. Men till följd af sina historiska studier ändrade han sin uppfattning. Vid utarbetningen af dramat kände han sig ganska kall inför sitt ämne. Kom därtill hans antika konståskådning, som fick ett afgörande inflytande på dramat.

Wallenstein står i detta som en stor gestalt, större än hela sin omgifning, men behärskad af maktlystnadens och äregirighetens onda dämon. Öfver dikten hänger som en mörk sky det olycksbringande ödet.

Att Schiller haft franska revolutionen och dess upprifning af samfundsförhållandena för ögonen, då han diktade *Wallenstein*, märker man lätt. Han anger det också själf i prologen. Egendomligt är det, att så mycket hos Wallenstein nästan synes som förutsagdt om Napoleon. I prologen anger han rätta synpunkten på dramat:

Und jetzt an des Jahrhunderts ernstem Ende,
Wo selbst die Wirklichkeit zur Dichtung wird,
Wo wir den Kampf gewaltiger Naturen
Um ein bedeutend Ziel vor Augen sehn,
Und um der Menschheit grosse Gegenstände,
Um Herrschaft und um Freiheit wird gerungen,
Jetzt darf die Kunst auf ihrer Schattenbühne
Auch höhern Flug versuchen, ja sie muss,
Soll nicht des Lebens Bühne sie beschämen.

Zerfallen sehen wir in diesen Tagen
Die alte feste Form, die einst vor hundert
Und fünfzig Jahren ein willkomner Friede
Europens Reichen gab, die theure Frucht
Von dreissig jammervollen Kriegesjahren.
— — — — — — — — —
— — — — — — — — —
In jenes Krieges Mitte stellt euch jetzt
Der Dichter. Sechszehn Jahre der Verwüstung,
Des Raubs, des Elends sind dahin geflohn,
In trüben Massen gähret noch die Welt,
Und keine Friedenshoffnung strahlt von fern.
— — — — — — — — — —

Det passar (en rad undantagen) in på Napoleon, då det sedermera heter:

Auf diesem finstern Zeitgrund malet sich
Ein Unternehmen kühnen Übermuths
Und ein verwegener Charakter ab.
Ihr kennet ihn — den Schöpfer kühner Heere,
Des Lagers Abgott und der Länder Geissel,

Die Stütze und den Schrecken seines Kaisers,
Des Glückes abenteuerlichen Sohn,
Der von der Zeiten Gunst emporgetragen,
Der Ehre höchste Staffeln rasch erstieg
Und, ungesättigt immer weiter strebend,
Der unbezähmten Ehrsucht Opfer fiel.

I Tegnérs poem *Hjälten* är liksom i *Wallenstein* den antika »Schicksalsideen» upptagen och i samma form: både Wallenstein och »Hjälten» ha sina öden skrifna bland stjärnorna. I *Hjälten* heter det:

Uppe bland de höga stjernor
skrefs den väldiga bedriften,
för hvars skull jag kom hit ner,

och Wallenstein säger, att »icke blott dag och natt, vår och sommar äro stjärnornas verk, de beteckna icke blott för landtmannen när det är tid att så och skörda. Äfven mänskornas handlingar äro en sådd af öden, hvilken ligger strödd i framtidens dunkla land.» — »Vi handla som vi måste.» — Han känner, att han är ödets man.

Hjälten kan falla. Under den omväxlingsrika månen bodde ännu ingen säker för ödets kast. — Schiller lägger Wallenstein dessa ord i munnen: »Hvem nämner lycka ännu falsk? Mig var hon trogen. Kärleksfullt valde hon mig ut bland människorna, bar mig genom lifvet med kraftfulla, lätta gudaarmar. Intet är vanligt (gemein) i mitt ödes vägar, eller i fårorna i min hand. Hvem kan tyda mitt lif efter mänskovis? . . .» »Väl vet jag, att de jordiska tingen växla. Die bösen Götter fordern ihren Zoll.»

Båda ha de samma fiender att kämpa mot: det gamla häfdvunna, »vanans nötta läxa», »das ewig gestrige»:

Evigt kan ej bli det gamla,
ej kan vanans nötta lexa
evigt repas upp igen.
Hvad förmultnadt är, skall ramla,
och det friska, nya växa
upp utur förstörelsen.

Wallenstein säger:

Nicht, was lebendig, kraftvoll sich verkündigt,
Ist das gefährlich Furchtbare. Das ganz
Gemeine ist's, das ewig Gestrige,

Was immer war und immer wiederkehrt
Und morgen gilt, weil's heute hat gegolten!
Denn aus Gemeinem ist der Mensch gemacht,
Und die Gewohnheit nennt er seine Amme.

De uttrycka sig med samma bilder. »Hjältens»

Natt skall vara,
innan himlens stjernor lysa

lyder som en öfversättning af Wallensteins

Nacht muss sein, wo Friedlands Sterne leuchten.

Möjligtvis har Tegnér vid konceptionen af sitt hjälte-ideal (alldeles omedvetet) rönt inflytande från Schillers Wallenstein[1]. Den antika ödestron, som så starkt framträder i denna dikt, återfinner man eljes sällan hos Tegnér. I hvarje fall ligger, som redan är nämndt, hans härskareideal till följd af hans naturells likhet med Schiller närmare dennes än Goethes.

Den Tegnérska stilens mest utmärkande egenskaper äro dess bildrikedom, kolorit, klarhet och dess epigramartade reflekterade sammanträngdhet. Ingen svensk författare har skapat så många sentenser som Tegnér. På hvarje sida i hans skrifter kan man nästan uppleta ett par sådana. Oftast har han iklädt dem en bildlig dräkt. Abstrakta uttryck som »det starka är det sköna värdt» äro ganska sällsynta. Begagnar han dem, tillägger han gärna en förklarande konkret parallellism, t. ex. de bägge passa för hvarannan som hjälmen passar sig för pannan.

Schillers stil tillhör samma typ som Tegnérs, låt vara att den är mindre utpräglad och blekare. Bådas fantasi är öfvervägande visuell. Äfven Schiller öfverflödar på epigrammatiska uttryck, sentenser och bilder. Men han är mera abstrakt; sentenser som »Nur vom Edlen kann das Edle stammen», »Es liebt die Welt, das Strahlende zu

---

[1] Att Tegnér icke var någon beundrare af den historiske Wallenstein, visar hans tal »Vid Gustaf II Adolfs minnesfest 1832». Här karakteriserar han honom sålunda: »Du skulle ha kallat honom en stor man, om han tillika varit en ädel och öppen. Men det var en mörk ande, dyster, sluten inom sig sjelf, outgrundlig äfven för sina närmaste, vidskeplig derjämte, men med den vantro, som är egen för djupare sinnen; ty han trodde sig kunna läsa sitt öde på himlahvalfvet och föreställde sig, att hans lycka var bunden vid de vandrande stjernorna.»

schwärzen und das Erhabne in den Staub zu ziehn», finnas i oändlighet, hans bilder sakna den åskådlighet och den våldsamhet i koloriten, hvarmed de Tegnérska ofta tränga sig på en. Tegnérs diktion har ofta en glans och åskådlighet, som om det låge solljus öfver den.

I bådas diktning förekommer en mängd grannlåtsord. De uppträda båda, för att tala med Tegnér, i brokot kjortel; icke i hvitt som poesiens öfverstepräst Goethe. De äro svaga för »Rosenwangen», »Silberströme» och »goldene Früchte». Understundom påminna TEGNÉRS bilder i oerhörd grad om SCHILLERS.

T. ex. i *Sången:*

Hur hoppets gröna fanor vifta
uppå de solbeglänsta berg!

SCHILLER:

Auf des Glaubens Sonnenberge
sieht man ihre [glädjens] Fahnen wehn.

TEGNÉR:

Har du betraktat diktens lunder
med gyllne frukt i löfvens skygd?

SCHILLER:

Goldne Früchte seh' ich glühen,
winkend zwischen dunkelm Laub

TEGNÉR (i *Axel*):

De kysstes, som, när offret brinner,
två flammor kyssas; de bli en
— — — — — — — —
— — — — — — — —
De lyckliga! Om jorden all
gått opp i rök, ej de sett flamman,
och fästet kunde störtat samman,
de hade icke hört dess fall.

SCHILLER (i *Amalia*):

Seine Küsse —
Wie zwo Flammen sich ergreifen
— — — — — — —

(i *An einen Moralisten*):

Ha, Seladon! wenn damals aus den Achsen
Gewichen wär' der Erde schwerer Ball —
Im Liebesknäul mit Julien verwachsen,
Du hättest überhört den Fall.

Deras inbillning tar stundom en kosmisk flykt. Något af det fantasiens majestät, som utmärker *Elden* och *Solsången*, finner man i Schillers ungdomsdikter (*Die Grösse der Welt*, *Elysium*, *Der Flüchtling*). Samma förkärlek hysa de för utmålning af det idylliska, särskildt för åstadkommande af kontrastverkan. Man erinre sig Schillers körsånger i *Die Braut von Messina*, inledningsdikterna i *Wilhelm Tell* eller de lyriska styckena i *Die Jungfrau von Orleans* och *Maria Stuart* och de idylliska elementen i Tegnérs *Landtvärnssång*, *Svea*, *Nore* och *Axel*. Då landtvärnssången utkom, funno samtida, att den erinrade om Schiller. I *Svea* finnes möjligen i skildringen af drabbningen en återklang af Schillers *Die Schlacht*[1]. Den idylliska tafla, som därpå följer, erinrar däremot tydligt om den sång, hvarmed Johanna d'Arc efter stridsscenerna öppnar 4:de akten:

Die Waffen ruhn, des Krieges Stürme schweigen,
Auf blut'ge Schlachten folgt Gesang und Tanz,
Durch alle Strassen tönt der muntre Reigen,
Altar und Kirche prangt in Festesglanz,
Und Pforten bauen sich aus grünen Zweigen,
Und um die Säule windet sich der Kranz;
Das weite Rheims fasst nicht die Zahl der Gäste,
Die wallend strömen zu dem Völkerfeste.
Und einer Freude Hochgefühl entbrennet,

---

[1] Die Sonne löscht aus, heiss brennt die Schlacht,
Schwarz brütet auf dem Heer die Nacht —
— — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — —
Horch! was strampft im Galopp vorbei?
Die Adjutanten fliegen,
— — — — — —
Victoria, Brüder!
— — — — — — — — — — — — —
Entschieden ist die scharfe Schlacht,
Der Tag blickt siegend durch die Nacht!
Horch! Trommelwirbel. Pfeifenklang
Stimmen schon Triumphgesang!

Und ein Gedanke schlägt in jeder Brust.
Was sich noch jüngst in blut'gem Hass getrennet,
Das theilt entzückt die allgemeine Lust.
Wer nur zum Stamm der Franken sich bekennet,
Der ist des Namens stolzer sich bewusst;
Erneuert ist der Glanz der alten Krone,
Und Frankreich huldigt seinem Königssohne.

Rytmiskt torde äfven SCHILLER ha påverkat TEGNÉR i vissa dikter. Ibland ser det ut som om en stämning, en rytm i Schillers dikter föresväfvat Tegnér och påverkat honom. I ouverturen till *Wilhelm Tell* heter det:

Und unter den Füssen ein neblichtes Meer,
Erkennt er die Städte der Menschen nicht mehr;
Durch den Riss nur der Wolken erblickt er die Welt,
Tief unter den Wassern das grünende Feld.

I *Flyttfoglarna* hos TEGNÉR:

Och djupt under föttren vi se som en graf
den grönskande jorden, det blånande haf,
der oron och stormen hvar dag sig förnyar;
men vi fara fria med himmelens skyar.

Rytmen, versbyggnaden, är nästan densamma.

Då Tegnér i en vers som den följande (ur *Mennisko-anden*) målar de saligas lif, märker man, att han haft Schiller till lärare:

Kanske flöto dina barndomsstunder
sakta fram ibland dess lunder,
som en bäck bland Edens trän? —
Kanske flyktade din ungdoms fröjder
på dess solbeglänsta höjder,
som en dagg bland rosor hän?

Denna vers återkallar i minnet början af *Das Ideal und das Leben:*

Ewigklar und spiegelrein und eben
Fliesst das zephyrleichte Leben
Im Olymp den Seeligen dahin.
Monde wechseln und Geschlechter fliehen;
Ihrer Götterjugend Rosen blühen
Wandellos im ewigen Ruin.

Betecknande nog har Tegnér ofta i de dikter, till hvilka man kan i fråga om ämnet uppvisa Schillerska förebilder, samma rytm och versmått som förebilden: i *Fridsröster* och *An die Freude;* i *Menniskoanden* och *Das Ideal und das Leben* (första hälften af versen); i *Det eviga* och *Worte des Glaubens;* i *Skidbladner* och *Das Ideal und das Leben*[1]; *De tre bröderna* och *Der Pilger;* i *Hercules* och *Das Ideal und das Leben* (första vershälften).

Liksom Tegnér i fråga om sin filosofiska åskådning stannat vid Kant, hvilkens kriticism och skepsis lifligt slogo an på hans lynne, så har hans estetik i det närmaste sammanfallit med den Kant-Schillerska. Konsten är för honom i likhet med Kant och Schiller framställningen af en evig urbild[2]. Och hans uppfattning af konstverksamheten är äfven äkta Schillersk. Han bestämmer den som en lek. I ett bref till Leopold (1/12 1822) säger han: »det har alltid förekommit mig som poesien ej vore annat än ett väl organiseradt sinnes hälsa, en lek föranledd af öfverflödande intellektuella lifskrafter, ett fröjdesprång utöfver hvardaglighetens gränser». Vi ha mött denna uppfattning förut i hans dikter. Af Schillers konstfilosofiska utredningar har han särskildt fäst sig vid dennes analys af skillnaden mellan naiv och »sentimentalisch» diktning. Han har själf gjort en undersökning ifråga om det romantiska i grekiska poesien. Då Tegnér här klandrar Schiller därför, att han öfverhufvud identifierat klassisk och naiv poesi, glömmer han, att Schiller hänför äfven grekiska skalder (såsom Euripides) till den sentimentaliska, moderna skalder (som Shakspeare eller Goethe) till den naiva poesien. I talet öfver Oxenstjerna erinrar tydligt hvad Tegnér där säger om idylldiktningen och människornas längtan till naturen om Schillers nyss nämnda afhandling. De samma egenskaper, som Schiller här betecknar som de karakteristiska för geniet, dess naivitet och barnsliga

---

[1] Som en Schillersk parallell till *Skidbladner* kan man äfven betrakta hans dikt *An die Freude.* Samma grundtanke genomgär båda dikterna. Äfven uttryck och versmått erinra om hvarandra. *Skidbladner* har äfven likhet med Oehlenschlägers vid samma tid diktade inledningssång till *Aly og Gulhyndy.* — I fråga om andra reminiscenser från Schiller må erinras om lånet från balladen *Ritter Toggenburg* i slutet af *Axel.* — Möjligen finner man en återklang af Karls ord till Agnes i 1:a akten, 7 sc. af *Die Jungfrau von Orleans* i Frithiofs uppmaning till Ingeborg att fly med honom till södern (i *Afskedet*). — Hvad Eugen Schwartz påstående i hans arbete om Tegnér angår, att han vid skildringen af tempelbranden skulle ha efterliknat en situation ur *Das Lied von der Glocke,* så är likheten ganska ytlig.

[2] *Saml. skr.,* 3: 179.

oskuld, framhåller äfven Tegnér i första rummet vid teckningen af Oxenstjernas personlighet.

Öfverallt i Tegnérs skrifter, särskildt i brefven, vimlar det af uttalanden i estetiska frågor. Men något djupare intresse för att vetenskapligt undersöka de filosofiska och estetiska grundproblemen ägde han icke. Allt ihärdigt abstrakt tänkande låg hans konkreta natur emot.

3.

Vid början af 1820talet voro, såsom vi förut sett, nästan alla SCHILLERS dramer öfversatta till vårt språk. De började nu äfven att spelas på Stockholms teatrar[1]. Men icke blott genom dessa öfversättningar, äfven genom inverkan på våra egna få dramatici under romantiken satte Schiller spår i vårt drama.

LING är den förste af våra romantici, som ägnar sig åt dramatiskt skaldskap. Hans drama är — som nästan hela vårt romantiska drama — till ämnesval nationellt. Han hämtar sina ämnen ur den fornnordiska mytologien eller ur historien. I sina dramer använder han alexandriner, iambiska dipodier och femfota trokéer. Endast

[1] Af SCHILLERS dramer speltes på hufvudstadens teatrar:

Röfvarbandet öfvers. af RUTSTRÖM: NKT 9 g. 13 mars 1814. D. 5 g. 8 sept. 1814—29 aug. 1819; öfvers. af NICANDER: O. 52 g. 20 febr. 1834—29 dec. 1861 (59 g.).

Maria Stuart öfvers. af H. C. ÅKERHJELM (bearb. af HEDLUNDS öfvers.): O. 38 g. 2 maj 1821—10 jan. 1856; A. 3 g. 22 febr.—31 okt. 1825 (41 g.).

Wallensteins död öfvers. af TÖRNEBLAD (omarb. af BESKOW) musik (ouverture och entreakter) af C. BRAUN: O. 8 dec. 1831—17 nov. 1859 (22 g.).

Kabal och kärlek öfvers. af H. SANDSTRÖM O. 9 g. 3 juni 1833—21 mars 1840: M. 17 g. 9 okt. 1843—17 mars 1861 (26 g.).

Fiesco öfvers. af W. SVENSON O. 16—29 nov. 1835 (8 g.).

Orleanska Jungfrun, öfvers. af NICANDER O. 28 nov. 1836—4 mars 1841 (25 g.).

Don Carlos öfvers. af J. A. WULFF: O. 6 g. 26 mars—5 apr. 1838, dram. dikt lämpad för sv. scenen efter den på Kungl. Th. i Berlin gifna bearb., öfvers. af H. BJURSTEN M. 8 g. 1 dec. 1862—13 jan. 1863 (14 g.).

Wilhelm Tell öfvers. af O. E. BERGIUS (omarb. af N. ARFVIDSSON): O. 3 febr. 1845—8 febr. 1846 (11 g.).

NKT = Nya kom. Th.; D. = Djurgårds-Th.; O. = Th. i Operahuset; A. = Th. i Arsenalen; M. = Mindre (Nya) Th.; siffrorna i slutet inom klammer ange antalet gånger stycket spelats. (Efter DAHLGREN, *Anteckn. om Stockh. theatrar.* 1866.)

i *Riksdagen 1527* har han blankversen. Af Schiller torde han ha lärt så godt som intet. Hans förebilder äro att söka andra sidan om sundet, i EWALD och OEHLENSCHLÄGER, hvilka äfven använde körsånger.

STAGNELIUS står i sin dramatik å ena sidan Ling ganska nära, å andra sidan är han påverkad af antika mönster. Ämnet till *Visbur* är taget ur samma sagokrets som LINGS *Agne*. Körsångerna erinra äfven om de Lingska. Ödestron är densamma. Emellertid har Stagnelius allt från början blankversen, hvilken han behandlar med förvånansvärd skicklighet.

Fullt tydligt är Schillers inflytande på en annan yngre skald, BERNHARD VON BESKOW.

Denne äger dilettantens mångsidiga begåfning — han sysslade med musik, målning och litteratur — utan att på något område uppnå mästerskapet. Ett par och tjugoårig debuterade han som lyriker. Hans *Vitterhetsförsök* (1818—19), två små samlingar originalpoem och öfversättningar (de efter Schiller ha förut omnämnts), mottogos gunstigt af den läsande allmänheten. Några år efter (1824) vinner han akademiens stora pris för täflingsstycket *Sveriges anor*, där som bekant Tegnérs bildspråk drifves till karrikatyr. Snart finna vi honom sysselsatt med utarbetandet af en vidlyftig historisk tragedi *Erik den Fjortonde*.

Det har kanske varit hans ärelystnads mål att bli för svensk dramatik, hvad Schiller blef för tysk. Schiller erkänner han själf vara det höga föredöme han valt.

Ämnet är taget ur den olycklige Erik XIV:s historia. Som han vill lämna en utförlig bild af Eriks person, skildra honom sådan han var både i sin lyckas och olyckas dagar, har det beredt honom svårighet att sammantränga det rika ämnet inom dramats form, hvarför han låter dramat sönderfalla i »tvenne olika taflor, af hvilka den ena skulle äga til föremål att tekna hans fall och den andra hans försoning». »Eriks egen karakter», säger han, »ger härtil en ännu starkare anledning. Svag, villrådig, misstänksam och stundom grym under sin styrelsetid, återtog hans själ i olyckan sin medfödda kraft, och det är först i fängelset, sedan han nedlagt sin krona, som han visar sig värdig, at bära henne, och efterverlden ser honom med deltagande. At tekna blott en af dessa perioder utaf hans lefnad hade varit, at beröfva honom all historisk sanning, och svårligen skulle åskådaren då känt igen honom. SCHILLER har i sin *Wallenstein* gifvit mönster för en dylik dramatiserad historie-målning i särskilda taflor, af hvilka hvar och en likväl för sig utgör et helt, och

benämningen dramatisk dikt som förf. äfven lånat af denna förebild, anger tillräckligt, at det icke är efter Tragediens stränga fordringar förf. önskar se sit försök bedömdt. Likasom Schillers *die Piccolomini* endast innehåller en exposition af det följande, och derför sällan eller aldrig spelas, är äfven första afdelningen af detta försök mera egnad at läsas, än upföras, ehuru några sceniska omöjligheter deruti icke förete sig. Deremot är det senare stycket snarare beräknadt på Theatereffekt, än läsning».

Det må strax anmärkas, att sammanhanget mellan Beskows tvänne afdelningar är vida lösare än mellan Schillers *Die Piccolomini* och *Wallensteins Tod.*

Egendomligt nog har Cygnaeus, som i sin afhandling om Erik XIV som dramatisk person behandlat Beskows stycke och jämfört det med Schillers, undgått att se dess frappanta likhet med *Maria Stuart.* Det enda han anmärker är, att De la Gardies omvändelsehistoria påminner om Mortimers i Schillers drama.

Emellertid är sista afdelningen af *Erik XIV* en fullständig parallell till *Maria Stuart.* Dramernas byggnad är densamma; karaktärer och situationer gå igen. Det är i detta drama och ej i *Wallenstein* vi ha att söka Beskows egentliga förebild.

För åskådlighetens skull meddela vi här en öfversikt af innehållet i de båda dramerna:

Erik XIV, 2:dra Afdeln.	*Maria Stuart.*
1:sta akten.	1:sta akten.
Erik befinner sig fängslad på Gripsholms slott. Mornay, hans gamle vän, är, oaktadt han hycklar Johan tillgifvenhet, honom ännu trogen. All hans sträfvan går ut på att rädda Erik. För att ställa sig in hos Johan har han antagit katolska religionen. Erik försmår emellertid det tillfälle till flykt, som Mornay ombesörjt, och söker i stället förmå honom att hos konungen utverka ett möte med denne inför Sveriges ständer.	Maria sitter fängslad. Mortimer har för att rädda henne afsagt sin religion. Han låtsar nu för Marias skull trohet mot Elisabeth. Han upplyser Maria om en sammansvärjning, som han gjort för att rädda henne, men som Maria ogillar. Maria önskar blott, att Mortimer skall af Elisabeth utverka den nåden, att hon får träffa henne.

2:dra akten.	2:dra akten.
Konung Johan medgifver till följd af Mornays och drottningens enträgna böner, att Erik får framlägga sin sak inför ständerna.	Elisabeth lofvar Mortimer, att hon skall sammanträffa med Maria.
3:dje akter.	3:dje akten.
Johan och Erik inför ständerna. Klyftan mellan bröderna vidgas.	Denna akt visar omslaget i Marias öde. Hon sammanträffar med Elisabeth, men långt ifrån att utverka nåd gör hon denna alltmer oförsonlig. Kommer därtill det misslyckade mordförsöket mot Elisabeth.
4:de akten.	4:de akten.
Mornays misslyckade mordförsök mot konungen.	Elisabeth undertecknar Marias dödsdom.
5:te akten.	5:te akten.
Possevin förmår — genom svek — Johan att lämna Eriks dödsdom. Denne tömmer med värdighet giftbägaren.	Maria går med lugn värdighet i döden.

För öfrigt påminner (såsom äfven Cygnaeus påpekat) De la Gardies berättelse om sin öfvergång till katolicismen om Mortimers i *Maria Stuart*. Burleigh och Possevin spela samma roll. Lika oförsonlig fiende Burleigh är till Maria, är Possevin till Erik. Med alla medel påskynda de dödsdomen. Possevin utverkar med list Eriks dödsdom, Burleigh tillrånar sig Marias af Davison.

Det har legat Beskow om hjärtat att framställa Erik som ett kristligt dygdeideal. Hans teckning torde ha influerats af Schillers teckning af Maria. Lika from, ångerfull, förlåtande, fri från ränker Schiller har framställt Maria, framställer Beskow Erik. Båda förklara sig oskyldiga till det dem tillagda brottet. Försonade med himlen gå de i döden med samma värdighet. Denna Eriks på en djup religiositet hvilande försonlighet och undergifvenhet under hans fängelsetid saknar historisk grund.

Det har framställts som något karakteristiskt för detta Schillers drama, att Maria, som är hufvudgestalten, hela tiden håller sig pas-

siv. Partierna kämpa rundt omkring henne antingen för hennes räddning eller undergång, men själf griper hon ingenstädes afgörande in i handlingen. Detsamma gäller Erik.

Hvad som först och främst fattas Beskow är skarp psykologisk blick. Den benådade dramatikern förstår att med en replik kasta ljus öfver en karaktär och låta oss se ned i själens lönligaste vrår, men denna gåfva saknar Beskow. Hans karaktärer äro för osammansatta, för enkelt gripna för att väcka djupare intresse. De lefva ej fullt för våra ögon. De orera mera än de tala. Händer det äfven någon gång Schiller, att han förfaller till deklamation, hvilka djupa tankar, hvilka reflexioner skänker han ej! Gent emot de kungliga personerna är Beskow allt för mycket hofman. Och hans dramatiska figurer gå igen i de olika styckena. Hans unga kvinnofigurer, Hildegard, Eilesif, Christina äro hvarandra fullkomligt lika.

I språkligt hänseende är Beskow framförallt Tegnérs lärjunge. Men allt för ofta vanställes hans diktion af språkliga orimligheter. Man höre t. ex., huru prins Valdemar beskrifver sin käresta:

> En snö-alp, hvälfves
> den rena pannan, och för vinden flyga
> sjelfsvåldigt öfver den, de svarta lockar,
> som lösta Negrer på ett silfverhaf.

Då Tegnér i ett bref till Beskow (d. 3/11 36) skrifver om Christinas monolog i *Torkel Knutsson*, att han ej känner något skönare och mera rörande diktadt på något språk om icke tillåfventyrs i *King Lear* eller *Antigone*, få dessa öfverdrifna loford väl anses för en artighet eller en uppmuntran. Att Tegnér icke var en blind beundrare af Beskows dramer framgår af andra bref.

Beskows dramer ha till Schillers tungomål öfversatts af ingen mindre än Adam Oehlenschläger.

Såsom redan framgår af denna fragmentariska undersökning, är det i icke ringa skuld vår litteratur står till Schiller. Schillers skrifter blefvo för vårt folk, ju mer fransk kultur hos oss fick vika för tysk, ett af de förnämsta andliga näringsmedlen. Äfven där man icke direkt kan uppvisa hans inflytande, finnes det dock ofta. Det låg så att säga i den luft man inandades. Schiller var en af

de stora andar, som bildade släkten. Men största betydelse för vår litteratur har han fått därigenom, att han så djupt påverkade Tegnér. Hade icke Tegnér hos Schiller funnit klarhet öfver sig själf, väckelse och näring, hade troligen icke hans lyrik slagit ut i den rika och härliga blomstring, den har att uppvisa under seklets första decennier.

Geijer och Schiller.

AF

HILMA BORELIUS.

GEIJER nämner i sina *Minnen* ROUSSEAU och SCHILLER, SHAKESPEARE och GOETHE såsom de vittra författare, hvilka på honom öfvat det största inflytandet, de förra under den tidigare perioden af hans läroår, de båda senare under hela hans lif. Detta yttrande åberopas också af de flesta litteraturhistoriker, som behandlat Geijer. »ROUSSEAU—SCHILLER—SCHELLING, dessa tre namn torde beteckna milstolpar i den unge Geijers utveckling», yttrar exempelvis WARBURG.

Af de tre nämnda författarne är SCHELLING den, hvars inflytande är utan jämförelse djupast och varaktigast. De från honom utgångna impulserna fortverka alltjämt i Geijers eget tänkande. ROUSSEAUS och SCHILLERS inflytande sträcker sig ej så långt och uppkallar ej så hans självverksamhet. Det är starkast under de år, då Geijer sökte sig själf.

ROUSSEAUS glödande natursvärmeri och känslokult, SCHILLERS högstämda frihetspatos eldade hans fantasi och kom hans hjärta att klappa. Redan i familjekretsen uppe i Värmland lyssnade ju ungdomsskaran till Markis Posas vältalighet i Knut Lilljebjörns *Don Carlos*-öfversättning. Samtidigt var han en varm beundrare af GOETHES harmoniska, plastiska konst.

I ett bref till kapten Rappholt af 30 dec. 1804 säger Geijer: »Jag hoppas, att jag och farbror själf skola kunna på en gång anse Goethe för gudomlig, beundra Schiller och älska Rousseau.» Detta ställe, ett af de få i Geijers ungdomsbref, som ge någon upplysning om hans litterära ståndpunkt, talar i och för sig snarast emot den af Warburg uppsatta ordningen af »milstolparne»: Rousseau—Schiller. Det skulle snarast antyda, att Geijer då först nyligen blifvit en beundrare af Rousseau. Påmind af Rappholt, att han kallat Rousseau en dåre, erkänner Geijer sig i så fall ha gjort sig skyldig till ett crimen læsæ majestatis. Han säger f. ö.: »Jag har läst honom litet,

allt för litet; men allt skönt kan förenas, ty det är ju i själfva verket ett». På ett ställe i föreläsningarne öfver människans historia talar emellertid Geijer om Rousseau såsom tillhörande hans första och käraste studentlektyr.

Af SCHILLERS historiska skrifter är Geijer i febr. 1804 så stor beundrare, att han »mycket hellre läser en biografi skrifven med en Schillers penna, än ett äreminne, det må vara af Thomas».[1]

I ett musikbref till systern Jeanne Marie af 9 mars 1805 talar Geijer med hänförelse om konsten och konstnärsskapet och yttrar sig därvid om förutsättningarne för att bli konstnär på ett sätt, som ej så litet erinrar om SCHILLERS ord om samma ämne i *Das Glück*. »Då jag betraktar dessa verk, finner jag, hur ovärdig jag själf är, och förtviflar om, att jag nånsin varit ämnad till konstnär. — Arbete! ja, min vilja äger jag och människan skapas af sin vilja, men det gudomliga kommer af sig självt, faller på en människas lott som en skänk af oändlig godhet; har du det ej, du förvärfvar det ej. Men njut det; du är lycklig». Hur olika det än klingar både till grundton och språk, påminner detta dock om SCHILLERS ord i *Das Glück*

Gross zwar nenn' ich den Mann, der, sein eigner Bildner und Schöpfer,
Durch der Tugend Gewalt selber die Parze bezwingt,
Aber nicht erzwingt er das Glück, und was ihm die Charis
Neidisch geweigert, erringt nimmer der strebende Muth.
Vor Unwürdigem kann dich der Wille, der ernste, bewahren;
Alles Höchste, es kommt frei von den Göttern herab.

Det är hexameterrytm i orden: »har du det ej, du förvärfvar det ej».

SCHILLERS förhärligande af konsten och konstens uppgift har säkert inverkat på den unge GEIJER. Men för Geijer är musiken, det i begrepp outsägbaras konst, i denna period konsten framför alla. Och då han i det nyss citerade brefvet talar om sitt eget konstnärsskap, är det uteslutande på musiken, han tänker. Den unge Geijer tillhör genom själfva sin naturliga läggning romantikens tidehvarf.

1803 väcktes hos 20-åringen under intrycket af ett sårande misskännande — man hade sagt, att han vore en yngling mera känd för flyktighet än stadga — beslutet att täfla i Svenska akademien för att »afskudda den oförtänkta namnkunnigheten genom förvärfvandet af en bättre». Så kom *Äreminnet öfver Sten Sture d. ä.* till. Sättet

[1] Bref af 26 febr. 1804.

och omständigheterna vid äreminnets tillkomst har Geijer själf med liffull åskådlighet skildrat i *Minnena*.

Detta äreminne har blifvit olika bedömdt. Vedel t. ex. säger, att det hufvudsakligen är »kun en dygtig Stilprøve i Lehnbergsk Veltalenhed». Ljunggren säger, att det som äreminne är märkligt, emedan »det visar denna konstarts öfvergång till historisk framställning». — »Äreminnets form är i viss mening sprängd, och genom remnorna skymtar den blifvande historikern fram.» Ljunggrens omdöme är utan tvifvel det riktigare. Framställningen är visserligen draperad i den Lehnbergska retorikens ståtliga mantel, men denna är betydligt snäfvare tillskuren än hos mönstret, och stoffet är delvis ett annat, om än prydnaderna hufvudsakligen desamma.

Ljunggren framhåller, och Warburg upprepar, att här visar sig en blick för sammanhanget i historien, »väl icke utan inflytande från Höijer», tillägger Warburg. Framför allt icke utan inflytande från Schiller. Höijers skrift *Om ett pragmatiskt afhandlingssätt i historien* var helt och hållet byggd på Kants historiefilosofiska idéer och på Schillers återgifvande af samma idéer och uppställde endast helt abstrakt teorien för en rätt historieskrifning. Schiller hade själf skrifvit historia med det mål för ögonen att ådagalägga sammanhanget mellan föregående och efterföljande. Själf påverkad af Schiller och Kant hade Höijer blott framhållit fordran på utspanande af händelsernas inre sammanhang. Schiller hade i konstnärlig form konkret visat, hvad en pragmatisk historieskrifning var.

Geijers »blick för sammanhanget» är i äreminnet öfver Sten Sture nog djärft konstruerande. Han söker visa sig såsom »der philosophische Geist», som enligt Schiller skall kunna finna händelsernas sammanhang.

Apostroferingarne till hjälten, de retoriska utbrotten af hänförelse öfver hans dygder, äro i Geijers äreminne knappare tilltagna än hos Lehnberg. Däremot visar sig — och detta är något nytt i äreminnet — ett verkligt intresse för den tid, som skildras. Geijer ser den icke blott såsom en allmän mörk bakgrund af barbari, mot hvilken hjälten skall framträda desto ljusare. De historiska realiteterna intressera honom såsom sådana. Och i stället för att på hvarje punkt sväfva ut i allmänna filosofiska reflexioner och moraliska betraktelser ger han flera historiska fågelperspektiv, korta öfverblickar öfver förhållandena.

»Med skygg och ännu vanmäktig hand ses Europa vid dagens första, knappt märkbara gryning långsamt skaka de fjättrar, hvarmed få-

välde och hierarki under nattens mörker henne belagt. Att bryta sina bojor äger hon ej kraft i sig själf. Men oenighet, korståg och städernas uppkomst hade undergräfvit det förra. Oordningen i kyrkans tronföljd, fördärfvet inom dess sköte, som mognade för en BORGIA, och HUSSENS lära, fortplantad oaktadt bål och förbannelser, hade försvagat den senare. Ömsesidiga strider hade ökat förstörelsen. Ibland ruiner upprättade konungarne sina troner, uppkallade tredje ståndet till sin hjälp och skulle snart segra både öfver sina motståndare och sin medhjälpare.» Så börjar, efter en kort inledning, förra delen af *Sten Sture*. Detta är icke äreminne, det är historia.

Hufvudsynpunkten på medeltiden är hos Geijer ännu den med hela upplysningstiden gemensamma: att den är den mörka tiden. Men han är intresserad för de gestalter, som röra sig, de krafter som kämpa i denna skymning.

Ännu har den unge författaren ingen utpräglad ståndpunkt, ingen genomarbetad uppfattning. Det är tidehvarfvets allmänna, som återspeglar sig i hans vältalighetsprof. Vissa ställen i äreminnet bära emellertid omisskännliga spår af inflytande från en bestämd författare, som själf i sig upptagit de båda motsatta strömningarne, förnuftskultens och den Rousseauanska naturdyrkans, och bragt dem till harmoni: SCHILLER. Karakteristiken af Sten Sture, i hvilken ERDMANN eget nog ser ett utslag af ROUSSEAUS betydelse för Geijer under denna period, är alldeles påtagligt uppgjord efter SCHILLERS etiskt-estetiska ideal. GEIJER finner i Sten Sture »en karakter, som med förtjusande lätthet finner sig i de svåraste belägenheter, vandrar trygg vid afgrunder, i hvilka andra skulle stupa, som, aldrig fallen ur sin fattning och sin sköna harmoni, visar för den hänryckte åskådaren det högsta skådespel: lifvets allvarliga gåta upplöst i en sublim lek».

»Der Mensch spielt nur, wo er in voller Bedeutung des Worts Mensch ist, und er ist nur da ganz Mensch, wo er spielt», så lydde SCHILLERS mest tillspetsade formulering af sin uppskattning af det estetiska tillståndet såsom det högsta, lika frigjordt från moralisk kamp som från sinnliga behof. Med denna Schillers uppfattning är GEIJER tydligen förtrogen.

De bilder, med hvilka GEIJER smyckar sin framställning, likna ej Lehnbergs utan äro knappare till formen och mera karakteristiska, ibland aforistiskt korta. Han säger t. ex. om Karl Knutsson: »Hans bortgång var en jagad skys, som i aftonens dunkla, blodfärgade sken sjunker bakom horisonten, förebåd till nya stormar». Och på

tal om Sten Sture: »Räknen på tacksamhet, I folkens välgörare! Hvad är den? En lyseld öfver en grift.» Dylika från naturföreteelser hämtade liknelser förekomma ofta nog i SCHILLERS historiska skrifter. »Der burgundische Zeitraum schimmert wohlthätig hervor aus jenen finstern Jahrhunderten, wie ein lieblicher Frühlingstag aus den Schauern des Hornungs»[1] och liknande. Medan de bilder af detta slag, som Lehnberg användt, hade varit uttänjda, verka utspädda och ledsamma, äro Geijers koncentrerade och likna mera Schillers än Lehnbergs.

Här förekommer äfven ett annat slag af bilder, som tydligen är att tillskrifva Geijers Schiller-studier.

Den klassiska mytologiens gestalter, som i den franskt-klassiska poesien i och utom Frankrike nedsjunkit till stela, intetsägande tabläfigurer, hade i Schillers fantasi återfått ett självständigt lif, och deras halft medvetna, halft omedvetna symbolik hade för honom en frisk och djup betydelse. Den grekiska gudavärlden var honom så kär, att han själf i den sökte symboler för det för honom högsta. *Das Ideal und das Leben*, som Hettner kallar det sammanfattande poetiska uttrycket för Schillers »tiefstes Denken und Empfinden», utmynnar i Herakles apoteos. I *Klage der Ceres*, *Das Eleusische Fest* m. fl. dikter rör sig denna åter lifsvarma gudavärld. Äfven i sina prosaskrifter gör Schiller ett liknande, fritt bruk af klassisk mytologi.

I afhandlingen *Über Anmuth und Würde* utgår han från den grekiska fabeln om skönhetsgudinnans gördel, som äger kraft att förläna behag åt ägarinnan och väcka kärlek hos åskådaren, och det är under hänvisning till denna fabel, som han uppställer åtskillnaden mellan skönhet och behag. Många liknande exempel förekomma i Schillers estetiska uppsatser. I afhandlingen *Über die ästhetische Erziehung* yttrar han t. ex. att det icke är utan betydelse, då myten låter vishetsgudinnan i full rustning stiga ur Jupiters hufvud, ty redan hennes första förrättning är krigisk. Redan vid sin födelse har hon att bestå en hård kamp med sinnena. Då GEIJER liknar konsten vid »den himmelska eld, som lifvade Promethei fulländade stod», då han anmärker, att »sånggudinnorna äro gudomligheter. De vilja dyrkas i tempel», härmar han detta SCHILLERS sätt att bruka grekisk mytologi.

På ett ställe i Sten Sture möter man redan en skymt af »den blifvande Geijer». Det stycke, där det talas om den svenska allmo-

[1] *Geschichte des Abfalls der Vereinigten Niederlande.*

gens urgamla frihet, har något af äkta Geijersk malmklang. Det anföres af Ljunggren jämte andra jämförande utdrag ur Geijers Sten Sture och Granbergs, som erhöll andra priset, då Geijer eröfrade det första. Ljunggren anmärker vid dessa citat, att Granberg betraktar händelserna ur privatmoralens synpunkt, medan Geijer söker det historiska sammanhanget, att Granberg i sin hjälte helst ser den dygdige privatmannen, Geijer den kloke statsmannen. Klarare och bestämdare synes mig denna skillnad kunna uttryckas på följande sätt: Granberg, Lehnberg och öfriga äreminnesförfattare utgå alltid från upplysningstidens skema af en vis och dygdig man och bända och sträcka på sin hjälte för att få honom att passa in därpå. Loftalet gäller i själfva verket alltid samma föremål, vare sig hjälten för tillfället är den ena eller andra historiska personligheten. Däraf enformigheten i denna litteraturart. Ehuru samma skema — färgadt af Schillers etiskt-estetiska idealism — här föresväfvar Geijer, visar han dock redan här mera verklighetssinne, mera intresse för det tidshistoriska.

Betecknande nog blef Geijer så litet bländad af sin lysande framgång, att han blott ett par månader senare yttrade sig ringaktande om hela genren af äreminnet. Han hade i själfva verket vuxit ur formen redan vid sitt första försök.

Geijer skref emellertid under 1804 på ännu ett äreminne, öfver Axel Oxenstjerna. Det inlämnades först 1805 och fick intet pris, endast hedersomnämnande. Geijer yttrar själf därom i ett bref till J. G. Oxenstjerna 31 okt. 1806, att han där sökt förena tvenne orimliga saker. Han »ville på en gång göra en historia af ett tal — som blef ingendera». Han säger vidare i samma bref: »Det tillhörde ej ett med sig själf icke nöjdt sinne, en vacklande smak, att välja till sitt ämne stora mäns beröm, och det tillhör dem ej än.» — Upprepade uppmaningar från J. G. Oxenstjerna och Rosenstein, som blifvit hans gynnare genom hans första seger, att omarbeta äreminnet öfver Oxenstjerna efterkom Geijer icke.

Tegnér, som läst det i handskrift, säger därom: »Schillers stora anda sväfvar öfver hela stycket, som fordom Roms örn öfver ett segerfält».

1806 promoverades Geijer. Gradualafhandlingen *De ingenio politico medii ævi* var en allmän öfversikt af medeltidens historia om 17 sidor. Korstågen kallas »hic furor», liksom de af Schiller kallas »Thorheit und Raserei». Men här ges ock en förklaring af

medeltidens religiösa uppfattning såsom orsak till både korståg och hierarki.

Geijers nästa arbete, afhandlingen *De stilo historico apud Romanos* (1808), visar tydligare och mera direkt än någon af hans andra skrifter, hurusom det är de af Kant och Schiller öppnade stora utsikterna öfver mänsklighetens historia, som dragit honom till historien. Den mänskliga frihetens förverkligande genom samhället är, säger han här, historiens ämne. Detta förverkligande är ett aflägset mål, som först i den universella staten skall uppnås. Historikern bör ledas ensamt af kärlek till friheten utan någon hänsyn till enskilda intressen, till ett visst lands eller en viss tids.

»Non faveat, non oderit, non irascatur, neque doleat vel Romam casuram Historia; at majestati summæ necessitatis subjiciens omnia, Fatorum tranquilla interpres, ex turbis cupiditatum, quæ humanas miscent res, exemta et libere collocata esse debet.» Denna teckning är inspirerad af Schillers storslagna framställning af historiens uppgift i skriften *Was heisst und zu welchem Ende studiert man Universalgeschichte?* »Der Mensch verwandelt sich und flieht von der Bühne; seine Meinungen fliehen und verwandeln sich mit ihm; die Geschichte allein bleibt unausgesetzt auf dem Schauplatz eine unsterbliche Bürgerin aller Nationen und Zeiten. Wie der homerische Zeus sieht sie mit gleich heiterm Blicke auf die blutigen Arbeiten des Kriegs und auf die friedlichen Völker herab, die sich von der Milch ihrer Heerden schuldlos ernähren. Wie regellos auch die Freiheit des Menschen mit dem Weltverlauf zu schalten scheine, ruhig sieht sie dem verworrenen Spiele zu; denn ihr weitreichender Blick entdeckt schon von ferne, wo diese regellos schweifende Freiheit am Bande der Nothwendigheit geleitet wird.»

Afhandlingslatinet är som en vid dräkt, under hvilken gestalten, det personliga, icke lätt skönjes. Men såväl af ofvan citerade stycke som af den därmed öfverensstämmande framställningen af krafven på en rätt historieskrifvare kan man sluta sig till den hänförelse, som Schillers ädla, högsinnade, vidtblickande historieuppfattning väckt hos författaren. I noterna citeras Schillers *Über naive und sentimentalische Dichtung* i sammanhang därmed, att grekerna berömmas för sin opartiska »naiva» historieskrifning, medan romarne klandras såsom »sentimentala».

Att Schiller spelat en stor roll vid Geijers »poetiska ingång i historien» framgår såväl af denna afhandling som af Tegnérs intyg angående äreminnet öfver Oxenstjerna. Väl vore det ett konstruk-

tionsförsök af samma art som de af Geijer sedermera så skarpt bedömda att påstå, att Kants och Schillers historiefilosofi varit en nödvändig förutsättning för att Geijer skulle bli historiker. Men så mycket kan man säga, att han knappast skulle blifvit historiker redan under denna period af sitt lif, om Klio ej trädt honom till mötes i filosofisk dräkt, och att i så fall filosofien troligen alltid för honom förblifvit hufvudvetenskapen. Sedan får hans historiska intresse nya insatser genom 1809 års händelser, som kalla starkt fram det fosterländska draget hos honom, och genom den samtida vistelsen i England, som väcker hans aktning för nationellt framvuxna, historiskt pröfvade politiska former.

Efter återkomsten från England är GEIJERS första litterära bragd åter en akademisk täflingsskrift, *Svar på Svenska akademiens prisfråga år 1810:* »Hvilka fördelar kunna vid människors moraliska uppfostran dragas af deras inbillningsgåfva; och betraktandet af våra tiders samhällslefnad, synes det böra göra denna sinnesgåfva mera mot- eller medverkande de moraliska förnuftsbuden?» Nu, 1810, vann Geijer åter stora priset.

Väldigt till omfång och mångsidigt växlande var det tankestoff, som Geijer med sig införlifvat. SCHELLINGS filosofi är nu den mäktigaste strömfåran i hans tankegång. Men därjämte löpa tankar från KANT, ROUSSEAU och SCHILLER. Ungdomligt frisk och djärf, tankerik och formskön, vittnar afhandlingen om inbillningsgåfvan på en gång om Geijers originalitet och om hans förtrogenhet med andras tankar om psykologi och uppfostran, om sedlighet, konst och religion. ROUSSEAUS pedagogiska principer, KANTS tankar om det fullkomliga samhället som mänsklighetens uppgift, SCHELLINGS filosofi (med den intellektuella åskådningen som högsta kunskapsprincip, med identifiering af konstens och vetenskapens uppgift och med upphöjande af geniet), SCHILLERS estetiska åsikter — allt detta har Geijer med sin tanke genomarbetat, och vi möta här alla dessa ståndpunkter bland en rikedom af hans eget tankestoff. »Emedan poesien uttrycker det högsta i mänskligheten, så kan man ej lägga henne under något visst ändamål; hennes luft och element är frihet. Förgäfves söker det kalla förståndet att utgrunda henne och låta henne tjäna än till ett ändamål, än till ett annat, än att förnöja sinnligheten, än att intressera förståndet, än att leda viljan . . . Hon kan ej tjäna att bilda någon särskild förmögenhet, just emedan hennes natur är att harmoniskt sysselsätta alla.»

Så hade SCHILLER yttrat: »Die Dichtkunst führt bei dem Menschen nie ein besonderes Geschäft aus . . . Ihr Wirkungskreis ist das Total der menschlichen Natur, und bloss insofern sie auf den Charakter einfliesst, kann sie auf seine einzelnen Wirkungen Einfluss haben». *(Über das Pathetische.)*

Då GEIJER tillbakavisar »de anspråk, som fordra för mycket» af konstens verkan på människans moraliska bildning, som vilja göra den till en genväg till dygden, då han opponerar sig mot den föregående tidens vana att pålägga poesien nyttans eller nöjets måttstock, följer han SCHILLER, likaså då han finner motsatsen mellan det ideala och det verkliga, som dygden ständigt stråfvar att upphäfva, endast i den sköna konstens verk helt häfd.

Inbillningskraften är för GEIJER poesiens lifgifvande princip. Poesien framgår ur inbillningskraften och talar till inbillningskraften. Den är det, som »sammanbinder alla människans andeliga och sinnliga krafter till ett helt», den »är både andelig och sinnlig». SCHILLER betraktade det estetiska såsom ett mellantillstånd mellan det andliga och det sinnliga. Konsten var för honom försoningen mellan sinnlighet och förnuft, hvilka i det verkliga lifvet befinna sig i inbördes kamp. I det estetiska tillståndet voro de fiendtliga makterna försonade, och en människas karakter var skön i samma mån, som hon i lifvet förmådde förblifva i det estetiska tillståndet, så att hennes sinnlighet utan tvång lydde förnuftet.

Detta SCHILLERS etiskt-estetiska ideal, utförligast framställdt i afhandlingen *Über Anmuth und Würde*, tecknar GEIJER här i en framställning, som blott är ett fritt återgifvande af kärnan i denna Schillers uppsats. Geijer karakteriserar begreppen värdighet och behag alldeles i öfverensstämmelse med Schiller, men kort, raskt och lifligt, i motsats till Schillers omständlighet. Geijer yttrar själf i inledningen till denna skrift, att han »skrifver ingen afhandling för lärda». Också lägger han mindre vikt vid noggrannheten i definitionen, har ej samma intresse för själfva kategorierna som Schiller.

I sina estetiska afhandlingar är SCHILLER i hög grad skolfilosof, afgränsar noga begreppen och inlåter sig i långa utredningar. GEIJER har läst dem väl och med behållning. Men fackindelningen i människans själslif, den skarpa gränsbestämningen af olika förmögenheter, som genomgår Schillers estetiska skrifter, är ej det, som intresserar honom. Enheten är det, han söker, och han finner den, då han som Schellingian sätter vetenskap, konst och religion som

ett, då han i inbillningsgåfvan ser spetsen och föreningsbandet för de olika själsförmögenheterna.

Självständig som Geijer redan nu stod i förhållande till Schiller, har hans skrift om inbillningsgåfvans betydelse vid den moraliska uppfostran icke mycket gemensamt med Schillers afhandling om den estetiska uppfostran. Tanken att den estetiska utvecklingen icke direkt och i det enskilda, men väl indirekt och i det hela, kommer den moraliska utvecklingen till godo, ofvan citerad ur en annan af Schillers estetiska skrifter, är en beröringspunkt. En annan är Geijers anbefallande af den gamla klassiska litteraturen såsom det bästa medlet att odla ungdomens smak och Schillers uppmaning till konstnären i 9:de brefvet att rycka sig lös från sin tid, gå tillbaka till den grekiska litteraturens skönhetskälla.

Men af Schillers undersökningar angående »der sinnliche Trieb», »der Formtrieb» och »der Spieltrieb» och deras föremål: »Leben», »Gestalt» och »lebende Gestalt», af den estetiska staten o. s. v. har intet flutit in i Geijers uppsats. Och hos Schiller finnes intet uppslag till Geijers genialiska förklaring af inbillningsgåfvans oumbärlighet på alla områden.

På den punkt af framställningen, där Geijer tecknar grekernas poetiska uppfattning af naturen, framställa sig bilderna i *Die Götter Griechenlands* så lifligt för honom, att han omskrifver och återger tredje strofen i denna dikt. Ja, icke blott samma bilder kallar han fram, självfva uttrycken hänga delvis fast. Näppeligen hade Geijer användt uttrycket »Apollo länkade solens vagn», om icke Schillers vers föresväfvat honom: »Lenkte damals seinen gold'nen Wagen Helios in stiller Majestät».

Den grekiska poesiens skönhet, den grekiske andens harmoni ser och beundrar Geijer lika väl som Schiller, men han betraktar dem ej med hans elegiska längtan, ej heller med hans uteslutande förkärlek. Han skildrar med samma kärlek den romantiska riddarpoesiens förtrollade värld, skogsfrun med sitt gröna hår, tomtgubben, näcken och älfvorna. Schiller älskar antiken emedan den är harmonisk, älskar den grekiska mytologien emedan denna harmoni där uttrycker sig. Skönheten är för honom väsentligen jämvikt, harmoni, och poesiens rike, »das Reich des schönen Scheins», står öfver verkligheten, icke emedan det har ett högre innehåll än denna, men emedan detta innehåll, som i verkligheten klyfver sig i stridande motsatser, där är i samklang. För Geijer åter har poesien här sin högsta betydelse såsom s y m b o l af en högre verklighet. »Hennes

anda är alltid densamma, hennes bemödande alltid ett: att uppfatta och bevara de aningar, de föreställningar, det oändliga hopp, hvarigenom hon hänger tillsammans med en högre osynlig värld, som utgöra den dunkla kedja, hvarmed hon är fästad vid himmelen».

Genom sitt positiva förhållande till kristendomen står GEIJER på en annan grund än SCHILLER. Medan den senare med stoisk resignation ser återvinnandet af den med antikens skönhetsvärld försvunna harmonien som ett aflägset framtidsmål, dit mänskligheten har att mödosamt steg för steg närma sig, har Geijer den kristnes glada tro på Gud såsom den där verkar det goda och leder allt till det bästa. Geijers redan här förekommande kritik af upplysningstidens föreställningar om villkoren för människans moraliska förbättring, dess bortstrykande af det specifikt religiösa, kunde lika väl varit riktad mot Schiller, hvars moraluppfattning var lika intellektualistisk, knappast mera religiös, om än djupare, än upplysningens.

Naturligt nog i en skrift om inbillningsgåfvan blir själfva stilen bildrik, ehuru GEIJER i inledningen som mål för sin vältalighet endast uppställt »klarhet i begrepp och renhet i språk», därvid opponerande sig mot den gängse smaken, som var »van att ledas öfver rosor».

»Den klassiska fornåldern bildade sina gudomligheter nakna. Sanningen är min gudomlighet, och om hon unnat mig, den ovärdigaste af hennes dyrkare, en blick af sitt rena väsende, så bör jag ej våga att belasta henne med prydnader, som hon ej behöfver.» Prydnaderna äro emellertid icke få, och deras beskaffenhet visar, att SCHILLER varit hans älsklingsförfattare.

»Då Prometheus af mullen formade människobilden, så var detta hans händers verk, men lifvet stal han från himmelen.» — »Den ädla harmen misskläder ej sanningens anlete. Den har förr lågat från gudars panna, och Apollo har ingen funnit mindre skön, för det konstnären i hans blick och gestalt bibehållit uttrycket af den höga vrede, som sträckte vilddjuret till jorden.» — »Det sköna väntar man sig ej i den vanliga naturen . . . Därför förefaller Telemachs utrop vid första anblicken af Calypso så naturligt: 'är du en dödlig eller en gudomlighet'.»

Det orakelmessiga, orakelmessigt i värdighet och koncentration, som i hans mognad kännetecknar Geijer, saknas ännu helt och hållet i denna skrift. Här talar en brusande ungdomlighet. Författarens fantasi var själf lik »den unga rosen», som »rodnande öppnar sitt

sköte mot ljuset», vid hvilken han här liknar den första ungdomen. Hans tanke var »den unga örnen, som försöker sina vingar med lust och brinnande mod, och hvars blick spejar kring rymden, som vore den hans egendom».

Mäktigt som en vårflod frambröt efter år af inre arbete och omsättande af andras tankar GEIJERS egen alstring. Skriften om inbillningsgåfvan var inledningen. 1811 år ett rikt år. Geijer gjorde Adlerbeths »moraliskt-patriotiska tanke», Idunaförbundet, till en litterär tillika, skref sina bästa dikter och tog med öfverströmmande kraft och hänförelse till orda i tidens frågor.

Minnestalet öfver Einar Tambaskälfver, med hvilket Geijer tog inträde i Götiska förbundet den 5 mars 1811, innehåller ingen utmaning. Här talas blott i allmänhet om sträfvan att »förena frihet med lag» såsom en uppgift för »alla tidehvarfs fortfarande bemödande». — Människans första ändamål är att vara människa. Humanitet i Kants och Schillers anda utan polemik mot »upplysningen». Men snart kastades handsken.

Om falsk och sann upplysning med afseende på religionen är ett bokslut öfver 18:de århundradets platta nyttighetsdyrkan, ytliga sens commun-filosofi och kärnlösa religionsuppfattning. Ömsom bitande och ljungande, harmfull och hänförd gör »denna häftiga, ungdomliga skrift», som Geijer själf i tillägget af 1842 kallar den, ett starkt personligt intryck. I stilen röjer sig ännu en påverkan af SCHILLERS sätt att hämta bilder från antiken. På tal om äldre tiders sätt att betrakta vetenskapens område såsom fridlyst, yttrar GEIJER: »Stundom bröt äfven lågan fram ur Vestas tempel på en gång till ljus och brand, såsom t. ex. vid reformationen». — »Man trodde, att det blott fanns en väg till ljuset — Promethei väg, som hämtade det från himmelen, men att hvar och en skulle vilja tända sin dank vid solen för att därmed lysa sig till sängs, det ansåg man vara nog mycket begärdt.»

Dessa bilder äro det enda, som här liknar Schiller. Det hela bildar en kontrast till hans ståndpunkt.

Förnuftet var för SCHILLER människans högsta kunskapsprincip och principen för hennes sedliga handlande. Den sanna friheten var förnuftets herravälde, och på den intellektuella upplysningens förmåga att leda mänskligheten till målet trodde han obetingadt, ehuru han ville underlätta och fullständiga dess goda verkningar genom estetisk utbildning, fostran af »schöne Empfindungen». I hög grad intelligensaristokrat som han var — man tänke blott på »xe-

niernas» hån, t. ex. »Seh' ich das Eulengeschlecht, das zum Lichte sich drängt» -- var Schiller väl ingen anhängare af den för 18:de århundradet så karakteristiska popularisering af vetandet, som ville göra genomsnittsmänniskans »sens commun» till måttstock för tänkandet. Och emot det ständiga användandet af nyttighetssynpunkter är han gifvetvis lika fiendtligt stämd som Geijer, eller mera. I bref till hemmet talar den unge Uppsalastudenten ringaktande om dem, »som komma hit (till universitetet) endast för att i största hast fullgöra en examen. som är nödvändig för den okunnige att få en skylt, hvilken visar, hvad innanför — — icke finnes» (9 nov. 1800), om huru »man blott springer och lyss och läser öfver för dem, som kunna ge ej blott kunskaper utan äfven — hvad bättre är — ett betyg, som verkar i en examen. Och efter examen? — en syssla, full mage och goda dagar och så döden och den eviga hvilan» (5 nov. 1804). Med ännu mycket skarpare aristokratisk öfverlägsenhet hade Schiller i skriften *Was heisst und zu welchem Ende studiert man Universalgeschichte*, en samarbetning af hans två första föreläsningar som professor i Jena, uppdragit gränsen mellan »der Brodgelehrte» och »der philosophische Kopf».

Icke beundrade SCHILLER öfverdrifvet sin samtid. Den föreföll honom oskön och splittrad, och han flydde till Hellas klarare himmel för att njuta den helhetens harmoni, som nutiden med all sin upplysning, all sin utbildning på skilda områden saknade. Men då man ställer honom bredvid GEIJER, ser man, huru mycket Schiller dock tillhör upplysningens århundrade. »Das Zeitalter der Vernunft» har i stort sedt ett obetingadt företräde före hvarje föregående. I den nyss omnämnda skriften såväl som annorstädes framstår »das Zeitalter der Vernunft» såsom den stolta spetsen af hela den föregående utvecklingen.

SCHILLERS åskådningssätt är i själfva verket medinbegripet i den dom, GEIJER i skriften om falsk och sann upplysning fäller öfver »upplysningen»; icke blott då han satiriskt citerar de brukliga talesätten »i våra upplysta tider», »sedan upplysningen stigit så vida»[1], utan framför allt beträffande religionsuppfattningen. Den största skillnaden ligger dock icke däri, att SCHILLER är Kants lärjunge och GEIJER här Schellingian — detta rör den filosofiska formen; den största skillnaden är, att GEIJER är personligen kristen, medan SCHILLER

[1] I äreminnet öfver Sten Sture använde Geijer ännu själf dylika talesätt: »vi hafva sett villor flykta för vårt tidehvarfs ljus».

är abstrakt deist. Den varma personliga tron är det, som gjuter det pulserande lifvet i Geijers ifrågavarande skrift, den är drifkraften, som sätter kritikens tankemekanism i rörelse.

På Schiller har Geijer icke direkt tänkt, om icke på ett ställe där han satiriserar upplysningstidens med nådigt erkännande af de »medborgerliga dygderna» hos forntidens stater förenade stolta öfvertygelse, »att nu först människan kommit så långt, att hon blifvit riktigt människa och ej behöfde skämmas för sin mänsklighet med allt hvad därtill hörde».

Schiller yttrar i *Über Völkerwanderung, Kreuzzüge und Mittelalter:* »Griechenland und Rom konnten höchstens vortreffliche Römer, vortreffliche Griechen erzeugen — die Nation, auch in ihrer schönsten Epoche, erhob sich nie zu vortrefflichen Menschen».

Upplysningstidens i stor utsträckning använda metod att pressa sin uppfattning af en förnuftig religion på äldre tiders religionsförkunnare och förklara allt, som hos dessa senare ej dermed öfverensstämde, för en medveten anpassning efter tidsfördomar, får af Geijer en häftig afstraffning. — Schillers *Die Sendung Mosis,* däri han låter Moses spetsfundigt tänka ut, att hans enda utväg vore »seinen wahren Gott auf eine fabelhafte Art zu verkündigen, är ett typiskt exempel på ifrågavarande metod. Men på den har Geijer knappast tänkt. Han hade vida mera betydande exempel för ögonen.

I 2:dra häftet af *Iduna* lät Geijer trycka en skrift af besläktadt innehåll: *Om historien och dess förhållande till religion, saga och mytologi* — sedan blott kallad *Om historien och dess förhållande till religionen,* då den del, som skulle behandla saga och mytologi, aldrig blef skrifven. Schillers *Was heisst Universalgeschichte* hade uppställt som universalhistoriens mål, den uppgift som »der philosophische Geist» skulle lösa, att förklara hvarje moment af historien såsom verkan af de föregående. I så mycket annat i stark opposition till den af Schiller hysta uppfattningen är Geijer i detta fall alltjämt hans lärjunge. »Hvarje historiskt moment ... är nödvändigt såsom verkan af ett föregående moment och självt förklaring af ett efterföljande, och alla tillsammantagna äro nödvändiga såsom förklarande orsaker till det närvarande momentet, eller det tidehvarf, som med historieskrifvaren själf är samtidigt».

Recensionen af G. A. Silfverstolpes *Lärobok i allmänna historien* 1811 visar, att Geijer brutit med den gängse åsikt om människosläktets utveckling, som framskymtar i äreminnet öfver Sten Sture

med dess tal om »vilden, naturens fosterbarn». Geijer förklarar, att om världens och människornas ursprung kan historien ej meddela någon kunskap. Den hör till religionen och filosofien. Silfverstolpes hypotes, att den äldsta kända kultur blott vore en lämning af en ännu äldre och högre, låter som hypotes väl försvara sig. Historieskrifvaren har rätt att ej antaga någon odling såsom ursprunglig. »Det finnes ingen odling utan tradition. En generation uppfostrar sig lika litet själf till förnuft som en enskild människa. Och lika så säkert som den enskilda människan utan umgänge och lära af redan bildade alltid förblifver i råhet och vildhet, lika så säkert förblir där en nation, ett släkte, tills de komma i beröring med redan odlade. Och vissa författare i människans historia, som låta från begynnelsen människorna samtliga så småningom kräla upp till upplysning utur ett djuriskt vildhetstillstånd, och som ansågo upptäckten af Amerikas vildar såsom ett fynd, emedan man där kunde se, huru de första människorna buro sig åt, behöfva, sedan de en gång satt det första släktet i ett sådant läge, ett ännu större konststycke för att förklara, huru det någonsin kommit dädan».

Till dessa historieskrifvare hörde såväl Neikter, Geijers lärare, som Schiller, hvilken i de båda arbetena *Etwas über die erste Menschengesellschaft* och *Was heisst Universalgeschichte* vältaligt afhandlat detta »krälande». »Die Entdeckungen», heter det i den senare skriften, »welche unsere europäischen Seefahrer in fernen Meeren und auf entlegenen Küsten gemacht haben, geben uns ein eben so lehrreiches als unterhaltendes Schauspiel. Sie zeigen uns Völkerschaften, die auf den mannichfaltigsten Stufen der Bildung um uns herum gelagert sind, wie Kinder verschiedenen Alters um einen Erwachsenen herum stehen, und durch ihr Beispiel ihm in Erinnerung bringen, was er selbst vormals gewesen, und wovon er ausgegangen ist. Eine weise Hand scheint uns diese rohen Völkerstämme bis auf den Zeitpunkt aufgespart zu haben, wo wir in unserer eigenen Kultur weit genug würden fortgeschritten sein, um von dieser Entdeckung eine nützliche Anwendung auf uns selbst zu machen, und den verlornen Anfang unsers Geschlechts aus diesem Spiegel wieder herzustellen».

I den uppsats *Om den gamla nordiska folkvisan,* som Geijer 1814 skref såsom inledning till Afzelius folkvisesamling, finnas åtskilliga tanketrådar, som leda tillbaka till Schiller, särskildt till afhandlingarne *Über die ästhetische Erziehung* och *Über naive und sentimentalische Dichtung.*

I öfverensstämmelse med SCHILLERS förklaring af »der Spieltrieb» ser GEIJER den estetiska verksamheten såsom härflytande af »ett öfverskott af kraft».

Då poesiens element säges vara »det högre, gemensamma i människonaturen», då den stigande odlingens fördelar med afseende på det hela och nackdelar med afseende på individen undersökas, är det i anslutning till SCHILLER, hvilken i 6:te brefvet om estetisk uppfostran utförligt undersökt den växande odlingens verkningar för samhället och den enskilde. Den vuxna människans förhållande till barndomen motsvarar en utvecklad kulturs, den moderna tidens, förhållande till ett äldre, mera naivt kulturskede. »Barnet lofvar alltid mera än ynglingen eller mannen håller. Det ger en föreställning af hela mänskligheten med alla sina förmögenheter och anlag, då mannen är ovanlig, om han blott i en bestämd karakters fulla utbildning i något afseende kan påminna om den höjd, till hvilken mänskligheten mäktar hinna». Med användande af samma jämförelse hade SCHILLER i afhandlingen *Über naive und sentimentalische Dichtung* yttrat: »In dem Kinde ist die Anlage und Bestimmung, in uns ist die Erfüllung dargestellt, welche immer unendlich weit hinter jener zurückbleibt».

I totaluppfattning har GEIJERS skrift om folkvisan intet gemensamt med SCHILLER. Geijer är romantiker, icke blott estetiskt utan i den betydelse, som Fr. Vetterlund ger ordet romantik, i sin afhandling om Atterboms sagospel Fågel blå, till skillnad från den äldre svenska litteraturhistoriens mera ytliga, öfvervägande formella uppfattning.

Det högsta, det medlande mellan det allmänna och enskilda är för SCHILLER konsten och konstens verk, det sköna. För GEIJER är religionen »samhällighetens lifsprincip», och om »poesiens element» är det högre, gemensamma i människonaturen, så är det emedan poesien är uttryck för religionen, mänskliga samhällets »innersta band».

Den af SCHILLER funna fruktbärande synpunkten för betraktelsen af antik och modern litteratur såsom »naiv» och »sentimental» ligger väl bakom GEIJERS här gjorda indelning af poesien, liksom den varit vägledande för Schleglarne, men sammanfaller ej med den. Också använder Geijer icke här uttrycket sentimental i Schillers mening. Han talar blott på ett ställe om »den vanart hos en af sig kommen poesi, som kallas det sentimentala». I GEIJERS framställning är den genomgående, motsvarande åtskillnaden den emellan

sinnlig och andlig, hednisk och kristen. Icke så som skulle den kristliga poesien förskjuta det sinnliga, den skulle därmed förstöra sig själf. »Men det är den lika naturligt att förklara, att förandliga det, som det var för den hedniska att försinnliga allt andligt».

Folkvisan, romansen, är för GEIJER roten till hela den moderna, kristligt-romantiska poesien.

Sina estetiska åsikter hade GEIJER från 1810 utbildat i en annan riktning än SCHILLER. Närmast blef han romantiker. Men han delade ej romantikernas öfvertygelse om nödvändigheten för poesien af en mytologi, vare sig katolskt-kristlig eller fornnordisk. I *Betraktelser i afseende på de nordiska myternas användande i skön konst* (1817) förkastar han användandet af myter, grekiskt-romerska så väl som nordiska, utom i förbindelse med skildringen af den tid, till hvilken de ursprungligen hörde. Han säger: »Öfver ett modernt skaldeverk, åtminstone i det allvarsamma slaget — ty för det komiska är all orimlighet välkommen — där mytiska personer eller så kallade gudar, af hvad slag som helst, spela hufvudrollen, vore jag därför mycket benägen att fälla omdömet på förhand; om ej erfarenheten och poesiens historia visade, att snillet äfven kan våga sig på omöjliga uppgifter utan att förlora sin natur af snille, det vill säga, sin natur att lyckas». I detta erkännande af undantag ligger väl en gärd åt sådana dikter som SCHILLERS *Klage der Ceres* m. fl. Men nog är den kylig.

Att GEIJER dock alltjämt uppskattar SCHILLER och har hans skrifter i godt minne, visar sig genom ett och annat citat. I talet vid jubelfesten 1817 citeras SCHILLERS uttryck om Gustaf Adolf: »Ende rättvise eröfrare»; i *Feodalism och republikanism* SCHILLERS ord: »Die Weltgeschichte ist das Weltgericht».

* * *

GEIJERS första, ej i tryck utgifna historiska föreläsningar[1] — han blef 1815 e. o. adjunkt, 1816 professor i historia — vittna om, att SCHILLERS historieskrifning i hög grad påverkat honom. Icke idéerna, icke uppfattningen af det tidehvarf han skildrar — medeltiden — men framställningssättet påminner i 1815 och 1816 års föreläsningar om Schiller, på samma gång det bjärt afsticker från det, som vi sedermera möta i Geijers historiska hufvudverk.

[1] Uppsala biblioteks hdskr. E 105—111.

I sina *Minnen* fäller Geijer en sträng dom öfver »det självgjorda sammanhanget i sakerna» och talar satiriskt om, huru han »ifrån filosofi och poetèri kom in i historien och därför i början äfven ägnade synnerlig uppmärksamhet åt hvad filosofer och poeter i och med densamma beställt», och huru han denna tid hade »ej ringa böjelse för nämnda luftslottsbyggeri, liksom ej heller ringa färdighet därutinnan».

Den storartade världsomspännande blick på historien, icke som en förvirrad samling fakta och anekdoter utan såsom mänsklighetens utvecklingshistoria, som han mötte hos Schiller, hade öfvat en stark dragningskraft på Geijer. Enligt den af Kant och Schiller framställda historiens filosofi skulle historien icke mera vara en krönika till bespegling i fädrens ära eller en anekdotsamling till tidsfördrif. Den var ett världsdrama, hvars olika delar alla hängde samman. Två svagheter hade de historiska arbeten, som närmast framgingo ur denna historieuppfattning, i hvilken upplysningens tankegång kulminerade, på samma gång den däri gick utöfver sig själf: fordran på sammanhang i händelsernas fortgång ledde till godtyckligt konstruerande; och i sin ifver att vara »Weltbürger» gick man så långt, att man ringaktade det särskilda, det nationella, de historiska formerna; det praktiska korrektivet häremot blef Napoleons-eran.

Geijer är, häri buren af tiden, nationell redan vid sitt första framträdande som historiker ex professo. Den svenska medeltiden var ämnet för hans första akademiska föreläsningar. Endast framställningssättet, själfva greppet på ämnet, är öfverensstämmande med Schillers och — just häruti — en motsats till Geijers eget under senare tid.

Ställer man Geijers och Schillers historiska hufvudverk samman — en visserligen orättvis sammanställning, då Schiller ju alldeles icke som Geijer var fackman — finner man idel olikheter. Trogen sin filosofiska uppfattning ger Schiller alla fakta i belysningen af sin egen åskådning. Fabula docet. Jämförelsevis sällan ger han läsaren tillfälle att direkt blicka in i den skildrade tidens åskådning och meningar. Geijer låter fakta tala för sig själfva. Han demonstrerar ej på förhand som Schiller. Hvarje sak redes ut för sig. Han själf, den skarpe tänkaren, står dock bakom, och här och hvar drager han med en kärnfull anmärkning, en kort sammanfattning, facit af de framställda fakta. Schiller porträtterar utförligt sina historiska personligheter till det yttre och inre, vanligen då han först inför dem i framställningen. Geijer låter karaktererna före-

trädesvis måla sig själfva i sina handlingar. De porträtt, han ger, äro blott profiler. Då han någon gång karakteriserar individen mera utförligt, sker det vanligen så, att han låter de historiska personligheterna skildras af sina samtida, t. ex. GUSTAF VASA af PER BRAHE D. Ä., KRISTINA i *Mémoires de Chanut*.

I GEIJERS otryckta föreläsningar af 1815 och följande år, har han däremot SCHILLERS demonstrerande framställningssätt, analyserar de historiska personerna på ett sätt, som liknar Schillers, och värdesätter dem ständigt liksom Schiller. På samma sätt som Gustaf Adolfs död demonstreras af SCHILLER såsom skedd i rätta stunden, demonstrerar GEIJER i 1816 års föreläsningar nödvändigheten och önskvärdheten af Engelbrechts död just på den punkt, där han befann sig, då han träffades af Måns Bengtssons mördarhand. »Das Glück», säger SCHILLER om Gustaf Adolf, »das ihn auf seinem ganzen Laufe nie verlassen hatte, begnadigte den König auch im Tode noch mit der seltenen Gunst, in der Fülle seines Ruhms und in der Reinigkeit seines Namens zu sterben». På liknande sätt yttrar GEIJER om Engelbrecht: »Nu unnade honom Försynen att gå ur världen obefläckad af borgerligt blod. Hans eget strömmade i stället som en försoning åt hans öde, och han står ren i ärans tempel».

GEIJER såväl som SCHILLER bevisar utförligt, att hans hjälte gick hädan just i behaglig tid. Då GEIJER många år senare i *Svenska folkets historia* berättar Engelbrechts död, skildrar han den rent sakligt. Efter berättelsen om mordets förlopp säger han blott: »Så slutade Engelbrecht, om hvilken en samtida underrättelse säger, att han i tre år regerade Sverige». Och därpå tillfogas några ord om saknaden bland hans vänner och folkets vördnad för hans minne. Olikheten med framställningen 1816 är betecknande.

SCHILLER ställer ibland till belysning af sina historiska personer upp karaktärsjämförelser, ett slags psykologiska antiteser; t. ex. jämförelsen mellan Wilhelm af Oranien och hans bror Ludvig i *Geschichte des Abfalls der vereinigten Niederlande:* »So sehr beide Brüder in ihrer Neigung und Abneigung übereinstimmten, so ungleich waren die Wege, auf welchen sie Beides befriedigten. Dem jüngern Bruder erlaubte das heftige Blut des Temperaments und der Jugend die Krümmungen nicht, durch welche sich der ältere zu seinem Ziele wand. Ein kalter gelassener Blick führte diesen langsam, aber sicher, zum Ziele; eine geschmeidige Klugheit unterwarf ihm die Dinge, durch ein tollkühnes Ungestüm, das Alles vor ihm her niederwarf, zwang der Andere zuweilen das Glück, und beschleunigte noch öfter das Unglück».

På liknande sätt uppställer GEIJER i sina föreläsningar öfver Sveriges medeltid 1816 en jämförelse mellan Erik Puke och Carl Knutsson: »Om den ene hade all den rå och vilda kraft, som ger aktning och anförandeskap bland den lägre hopen, så hade däremot den andre all den ytliga glans, som ger aktning bland den högre hopen, äfven om det lysande döljer en vanlig själ; i ärelystnad liknade de hvarandra och däri, att alla medel voro dem goda, likväl med den skillnad, att Puken blott var farlig som fiende men Carl Knutsson farlig äfven som vän».

Om historiens nytta, tryckt 1819, är en programföreläsning, motsvarande *Was heisst Universalgeschichte*. Med kraft och hänförelse skildras här som där den europeiska odlingens naturen betvingande, afståndet i rum och tid upphäfvande, alla världsdelar omspännande makt. Här som där framställes den enskilde i sitt samband med det hela. Hade SCHILLER sagt: »Zu dem Menschen eben redet die Geschichte», förklarade GEIJER: »Det historiska intresset är intresset för det mänskliga i händelser och handlingar, och för att äga det fordras ej mindre än att vara människa».

I *Svensk Romantik* gör VEDEL ett citat ur *Om historiens nytta* och finner däri ett uttryck af religiös kvietism. Sedt i sitt sammanhang är det af Vedel anförda uttrycket så litet »kvietistiskt» som möjligt. »Ingen lära står i historien skrifven med outplånligare drag än läran om den enskildes fullkomliga obetydlighet med afseende på h v a d han kan uträtta. (Så långt citatet hos Vedel, där emellertid kursiveringen är utesluten). Ingenting motsäger hon så rakt som den tanken, att till någon stor, för mänskligheten viktig förändring den eller den personen varit omistlig, de eller de omständigheterna helt oumbärliga».

SCHILLER yttrar i *Geschichte des dreissigjährigen Kriegs* om ingen mindre än Gustaf Adolf, på tal om hans död och dess verkningar: »Der weltregierenden Macht ist kein e i n z e l n e r Mann unersetzlich».

Om GEIJER vid den tidpunkt, då han skref *Om historiens nytta*, faktiskt hade stor uppskattning af det traditionella, på »kvietism» berodde det sannerligen icke. Medan SCHILLER i *Was heisst* etc. prisar historiens förmåga att höja den enskilde genom att lära honom fatta sig i samband med det hela — en synpunkt som ju äfven Geijer hade —, betonar GEIJER tillika starkt, att den lärdom, som människan kan draga af historien, beror af henne själf, af hennes egen moraliska utveckling

Jämte det sympatiska intresset för historien och det pragmatiska intresset för sammanhanget däri sätter Geijer det moraliskt-religiösa intresset, som påkallar icke blott medkänsla, förstående, utan aktivitet, handling.

Kunskapen är ett träd på godt och ondt. Historien ger goda exempel men också dåliga. Mänskligheten har otvifvelaktigt fortskridit i kunskap. Hvad därutöfver ligger »är ej ett teorem utan ett problem, kan ej blott lösas genom lära utan genom lefverne». För att förstå historien måste man förstå sig själf, och därtill fordras handling. Men det är handlingens huru, icke dess hvad, som är dess egentliga betydelse. Genom det goda uppsåtet höjer sig en handling öfver alla tidsföränderliga förhållanden. (Man påminner sig här Kants ord om »ein guter Wille»). Utgången står i högre hand. Samvetets lag är den alla förbindande lagen. Den, som lydande denna lag söker svar på frågan om sin uppgift i det stora helas sammanhang, han kan finna den i sitt folks historia.

För GEIJER är historien alltså en uppgift, som fordrar icke blott intelligensens utan hela karaktärens medverkan. Positiv, viljekraftig verkar han i hög grad i jämförelse med SCHILLERS resignation med afseende på den enskilde. GEIJERS varaktiga tacksamhetsskuld till SCHILLER som historiker är ingen annan än den, att Schiller framför andra vunnit honom för historiens fält och lärt honom se det med vida, fria blickar, lärt honom betrakta historien såsom människans, mänsklighetens utvecklingshistoria. SCHILLERS föreläsning *Was heisst Universalgeschichte* tyckes ha varit af ingående betydelse för GEIJER. Men huru GEIJER som historiker närmare betraktade, huru han under en alltjämt fortgående inre utveckling kom att betrakta »människans historia», däri har SCHILLER ringa del.

I sina *Minnen* satiriserar GEIJER, såsom ofvan anmärkt, sin »poetiska ingång i historien». Men att något af det, han fått från »filosofer och poeter», förblifvit hos den utvecklade historikern Geijer, det intygar han själf i samma sammanhang: »Ett har förblifvit från min poetiska ingång i historien. Jag intresseras blott af det mänskliga däri — karakterer, seder, lagar, samhällsförhållanden, allt, äfven det minsta drag i bilden af ett mänskligt tillstånd är mig naturligen viktigt, och jag skyr ingen möda att uppspana det».

* * *

Diktaren SCHILLER tjusade väl ynglingen och beundrades af mannen GEIJER, men öfvade intet stort inflytande på hans egen diktning. Att så var, berodde dels på olikheter i deras naturliga läggning, dels på tidsomständigheterna.

Utan att vara alltför djärf kan man af stilen i 1810 och 1811 års prosaskrifter draga den slutsats, att om vi haft några dikter af GEIJER från åren före 1811, vi där skulle mött den grekiska gudavärld, åt hvilken SCHILLER gifvit nytt lif. Men GEIJERS skaldskap sprang fram under inverkan af de starka fosterlandskänslor, den återuppvaknande kärlek till svensk forntid, som bl. a. gifvit upphof åt Idunaförbundets bildande. Geijer hade på utländsk botten erfarit Sveriges bittra förlust af Finland. Han hade återvändt från utlandet med detta höjda och klarnade medvetande af samhörighet med sitt eget folk — en känsla som icke behöfver innebära en skymt af chauvinism — som den första längre vistelse i främmande land nästan ofelbart framkallar hos en icke alltför ung och outvecklad människa, om hon verkligen är barn af sitt folk. Han blef medlem af ADLERBETHS sällskap vid en tidpunkt af sitt lif, då bildningsdriften rörde sig mäktigt inom honom. Så blef han skald. Och så blefvo hans gudar icke Olympens utan Valhalls, hans hjältar icke grekiska heroer utan nordiska vikingar. Den skald, han besjöng, blef ej »Demodokos, som i Alcinoi sal sjöng Trojas fall», om hvilken han talar i skriften om inbillningsgåfvan, utan den nordiske harpospelaren, som i kristnadt hof sjunger om Uppsala tempel och de gamle gudar.

Å Uppsala bibliotek finnes bland några andra Geijer-manuskript, (*Invigningen, Idunas äpplen* m. fl.) en dikt kallad *Nyårsnatten*. På vissa ställen är den på grund af talrika rättelser och öfverstrykningar tämligen svårläslig. Innehållet är ett samtal mellan författaren och det gamla året. Detta senare framträder som ett slags mytologisk person, som om sig och öfriga förflutna år berättar, att de ha sitt hemvist vid polen. Det gamla året anställer åtskilliga betraktelser och skildrar därpå vårens glädje och dansen kring majstången. Så komma tre verser, som innehålla en direkt efterklang af Schiller. Det gamla året säger:

Yngling, dessa dagar för mig flytt —
Äfven jag var i Arkadien buren,
Äfven jag har kärleks välde lydt,
Blotta tanken gör mig ung på nytt,
Fast åt evig natt jag nu är dömd och svuren.

Ceres sköna dotter var min brud,
Allt, men kärlek ej, vill mig försaka,
Grymt hon bortslets af Tartarens gud,
Fåfängt kallade med sorgsna ljud,
Ömma moder, du ditt barn tillbaka.

Men öfver detta rof ditt våld ej evigt rår,
Tyrann, fast åt din makt mig ödet nu upplåter,
Se, nymfen återföds i dagen hvarje år,
Då blommorna slå ut, och älskas af hvar vår
Och kallar hvarje gång på jorden glädjen åter.

I dessa verser röjer sig inverkan af SCHILLERS *Resignation* och *Klage der Ceres* på ett rent af naivt omedelbart sätt. Af den förra är en versrad oförändrad lånad: »Auch ich war in Arkadien geboren»; af den senare tanken om Ceres och hennes förlorade dotter. I Schillers dikt är Ceres den talande; klagande den förlorade, finner Ceres sin tröst i att dock äga ett samband med henne i det ur jorden uppspirande växtlifvet. Tråd och blommor bära bud:

Wenn der Stamm zum Himmel eilet,
Sucht die Wurzel scheu die Nacht,
Gleich in ihre Pflege theilet
Sich des Styx, des Aethers Macht.

Halb berühren sie der Todten,
Halb der Lebenden Gebiet,
Ach, sie sind mir theure Boten,
Süsse Stimmen vom Kozyt!
Hält er gleich sie selbst verschlossen
In dem schauervollen Schlund,
Aus des Frühlings jungen Sprossen
Redet mir der holde Mund,
Dass auch fern vom goldnen Tage,
Wo die Schatten traurig ziehn,
Liebend noch der Busen schlage,
Zärtlich noch die Herzen glühn.

I manuskriptet till *Nyårsnatten* äro icke blott rättelserna många och kommateringen ofullständig; på flera ställen förekomma orättade misskrifningar. Det bär prägeln af ett ofullbordadt utkast. Inne-

hållet saknar den koncentration och formen den knapphet, som eljest utmärker Geijers diktning, och så väl af innehåll som form skulle man vilja sluta till, att dikten vore ett förstlingsförsök, som Geijer själf betraktat som föga lyckadt och därför ej slutredigerat. Möjligen är den också ett försök i skaldekonsten långt tidigare än sångerna i *Iduna.* Af det nya, som frambryter i dessa, af kraften och det ordspråkslika uttrycket, finns här intet. Följande vers är t. ex. alldeles af gamla skolan:

> O, att med naturens njutning nöjd,
> Den så mildt den rika modern räcker,
> Mänskan, ej till brott och villor böjd,
> Sökte lyckan på en vådlig höjd,
> Ledd af ett begär, som ånger väcker.

Denna dikt må vara författad längre eller kortare tid före Idunadikterna. I alla händelser bekräftar den den förmodan, som stilen i prosauppsatserna ger anledning till, och ökar öfvertygelsen om den väsentliga betydelse, som den fosterländska och fornnordiska strömningen hade för Geijers skaldskap. Den var det, som kom honom att i dikten finna sig själf, sin egenart.

Redan vid sitt första offentliga framträdande som skald, i *Idunas* första häfte, har Geijer funnit sin egen tonart. Om *Manhem* är retorisk och mera besläktad med den äldre diktningen, så bära däremot *Vikingen* och *Odalbonden* en kraftigt originell särprägel.

Svegder är en romantisk ballad med fornnordiskt ämne, af helt annan art än Schillers långa utförda ballader med deras sträfvan efter realistisk åskådlighet genom rikedom af detaljer.

Den siste kämpen, Den siste skalden hafva det gemensamt med Schillers *Die Götter Griechenlands* m. fl., att de förhärliga gångna tiders gudatro. Men icke i Hellas' soliga ängder, i den nordiska forntidens flammande norrskensnatt söker Geijer sina idealbilder.

Invigningen, sång i Götiska förbundet, ej upptagen i den af Geijer själf utgifna samlingen af hans dikter, i senare upplagor upptagen bland dikterna af 1811, är tydligen inspirerad af Schillers *Die Worte des Glaubens.* Alltigenom götisk har den emellertid blott till uppslaget något gemensamt med denna dikt. Schiller uttalar i *Drei Worte des Glaubens* sin från Kants förnuftskritik härstammande moralfilosofiska tro på *friheten, dygden* och *Gud.* Häraf fick

Geijer uppslaget till att sammanfatta götiskheten i »try ting»: *tro, kraft* och *frihet*:

Vill du veta, hvem Göten var,
Du som vår broder är vorden?
Try ting voro för honom klar,
Han djupt i sitt hjärta de trenne bar,
Han såg dem i himlen, på jorden.

Första versen hos Schiller lyder:

Drei Worte nenn' ich euch inhaltsschwer,
Sie gehen von Munde zu Munde,
Doch stammen sie nicht von aussen her;
Das Herz nur giebt davon Kunde.
Dem Menschen ist aller Werth geraubt,
Wenn er nicht mehr an die drei Worte glaubt.

På ett ställe i *Invigningens* nio verser — *Die Worte des Glaubens* har blott fem — visar sig en liten reminiscens från Schiller och hans grekiska bildvärld. »Och floden ur urnan dansar» heter det öfverraskande nog i naturbeskrifningen öfver Norden. »Aus den Urnen lieblicher Najaden Sprang der Ströme Silberschaum» säger Schiller i skildringen af den grekiska forntidstro, som han hyllar i *Die Götter Griechenlands.*

Vida mera betydande och på samma gång i mycket högre grad inspirerad af Schillers poesi är *Idunas äpplen,* först tryckt i andra häftet af *Iduna.* Denna dikt är särdeles intressant, emedan den så tydligt visar både starka intryck från Schiller, och huru dessa intryck genom Idunaförbundets riktning på det fornnordiska omsättas så, att Geijers egen dikt blir något helt nytt.

Det stod en lustgård uti fordomtimma
Långt österut, där morgonrodnan bor.
Den gyllne frukten sågs i solen glimma,
I lunden glänste gudars hela chor;
Ej någon storm dit hann, ej köld och dimma,
Och öfver parken sjönk ej nattens flor. —
Ack, Idavallens namn var stort i norden;
Nu är dess fägring plånad ut af jorden.

Sehnsucht, Die Götter Griechenlands och *Quelle der Verjüngung* äro de dikter af Schiller, som närmast inspirerat Geijers *Idunas äpplen.*

Sehnsucht framställer bilden af ett idealiskt skönhetsland, till hvilket skalden förgäfves längtar:

Ach! aus dieses Thales Gründen,
Die der kalte Nebel drückt,
Könnt' ich doch den Ausgang finden,
Ach, wie fühlt' ich mich beglückt.

Die Götter Griechenlands framställer den oupphinneliga skönhetsvärlden såsom ett förflutet, såsom hemmahörande i grekernas naturuppfattning och gudalära och poesi.

Idunas äpplen kallar också fram en förlorad skönhetsvärld. Men icke den grekiska, den nordiska mytologiens gestalter äro här idealens bärare.

I prisskriften om inbillningsgåfvan använder GEIJER med välbehag de grekiska gudagestalterna, dels fritt, dels i anslutning till SCHILLERS *Die Götter Griechenlands*. Han säger där, att han väljer sina exempel ur grekiska mytologien, »emedan den är både den bekantaste och den skönaste. Men hvarje folks ungdomsålder har haft sin». Detta 1810; 1811 är det den nordiska ungdomsåldern, han prisar.

Det var en tid, då allt i världen tydde
På ljusa, nyss intryckta gudaspår.
Ack, Balder sjönk till Hel! Med honom flydde
Du, himlaburna frid, du oskulds vår!
Än barndomssagan går, hur glad den grydde,
Den gyllne ålder i de första år.
Förgäfves jorden, skyn och mänskan gråter;
En värld i tårar sörjer den ej åter.

Om SCHILLERS nyssnämnda dikter påminner icke blott uppränningen i *Idunas äpplen* utan äfven åtskilliga detaljer.

Det var en tid, då allt i världen tydde
På ljusa, nyss intryckta gudaspår.

Die Götter Griechenlands:

Alles wies den eingeweihten Blicken,
Alles eines Gottes Spur.

De gyllne äpplen ibland löfven brinna.

Sehnsucht:

Gold'ne Früchte seh' ich glühen,
Winkend zwischen dunklem Laub.

Hvar sorlar nu det rena lifvets källa?
Odödlighetens frukt, gror du ej mer?
Jo, poesi! Uti ditt sköt de kvälla,
I dig den första ungdom ännu ler.

Quelle der Verjüngung:

Glaubt mir, es ist kein Mährchen, die Quelle der Jugend, sie rinnet,
Wirklich und immer. Ihr fragt, wo? In der dichtenden Kunst.

Längtan till ett numera tillstängdt skönhetsrike, uppskattningen af poesien såsom den talisman, som förmår ånyo öppna det, är det gemensamma hufvuddraget i *Idunas äpplen* och i Schillers ofvannämnda och många med dessa besläktade dikter. Men till den bittra saknad och den harm öfver det poesilösa närvarande, som så ofta kommer fram hos Schiller, finns intet motstycke i Idunas äpplen, där poesiens lof har en vida mera segrande klang.

Schillers *Macbeth*-öfversättning var gifvetvis en god hjälp för Geijer, då han år 1812 till 1813 arbetade på sin egen. Denna är emellertid icke blott gjord direkt från originalet utan följer detta vida trognare än Schillers. Geijer har liksom Schiller utelämnat 2 scenen i 4:de akten, där Lady Macduff och hennes son mördas. Han har likaledes utelämnat portvaktens cynismer i 2:dra aktens 3:dje scen och i stället tagit ett par små repliker från Schillers omarbetning af denna scen. Men den lilla idylliska morgonsång, som Schiller diktat och lagt i portvaktens mun, har han icke upptagit. Häxornas roll är hos Geijer densamma som hos Shakespeare, icke den tillökade som Schiller gifvit dem. Och beträffande det poetiska språket är Geijers öfversättning, om den än ej i konstnärlighet kan mäta sig med Schillers, dock vida mera trogen mot originalet. Många uttryck och bilder, många djärfva liknelser hos Shakespeare utelämnade Schiller. Geijer bibehöll dem.

Några exempel:

I 1:a aktens 3:dje scen yttrar Banquo till häxorna:

You should be women
And yet your beards forbid me to interpret
That you are so.

Här öfversätter Schiller:

Ihr solltet Weiber sein, und doch verbietet
Mir euer männisch Ansehn euch dafür zu halten.

Men Geijer:

I borden vara kvinnor, edra skägg
Motsäga detta.

I samma akts 5:te scen — hvars början hos Geijer som hos Shakespeare är på prosa, medan Schiller versifierat den — säger Lady Macbeth om sin make:

Yet do I fear thy nature;
It is too full o' the milk of human kindness,
To catch the nearest way.

Schiller:

Und dennoch fürcht' ich
Dein weibliches Gemüth — Du bist zu sanft
Geartet, um den nächsten Weg zu gehn.

Geijer:

Dock fruktar jag ditt sinne
Är allt för fullt af mänskokärleks mjölk
Att gå den raka väg.

I 2:dra aktens 1:a scen säger Macbeth i slutet af sin monolog:

Whiles I threat, he lives
Words to the heat of deeds too cold breath gives.

Schiller öfversätter blott:

Ich drohe hier und drinnen lebt er noch.

Geijer däremot:

Jag hotar
Och ännu lefver han! Må det ske snart!
Ord ge för kylig vind åt verkets fart.

Jag kan ej finna, att Geijers *Macbeth*-öfversättning är en bearbetning i Schillers anda, såsom det påståtts. Uteslutning af en scen och några få repliker dessutom kan ej gärna kallas bearbetning. Öfversättningen är mycket noggrann. Det enda, hvarför Geijers öfversättning direkt står i skuld till Schillers, är ett par små repliker i scenen med portvakten.

I *Omständigheterna*, en skämtsam dikt af år 1814, satiriserar Geijer det småaktiga, platta, kälkborgerliga och förnumstiga, som

breder ut sig och vill lägga sig som en spindelväf öfver allt i lifvet. Den är i någon mån besläktad med SCHILLERS satiriska dikter *Der Metaphysiker* och *Die Weltweisen*. Till ämnet är den besläktad med många af xenierna. Men den har ej deras epigrammatiska skärpa, liksom ej deras metriska form. Geijer har en godmodig humor, som var Schiller främmande.

Dikten *Nya märkvärdigheter* af 1824 är en fri öfversättning af SCHILLERS *Breite und Tiefe*.

Den af GOETHE och SCHILLER i xenierna så öfverlägset brukade versformen monodistikon och polydistikon, som bl. a. användes af TEGNÉR i de glänsande kvicka *Språken*, har GEIJER blott ett par gånger begagnat sig af: för en karakteristik af Byron och för en af Homeri Odyssé, båda skrifna som julklappsverser.

Om man ängsligt spanar efter likheter, kan man möjligen finna ännu ett par fall, där GEIJER kanske fått uppslag från SCHILLER *Höstsädet* (1840) skulle kunna vara inspirerad af *Der Sämann*. Likheter af denna art saknad ock hvarje intresse, när de äro enstaka, och när de ej tillhöra en skalds utvecklingsår.

* * *

Totalbilden af GEIJER bredvid totalbilden af SCHILLER framkallar en kontrastverkan, som blir så mycket mångsidigare, emedan båda hos sig förena filosofen, skalden och historikern.

SCHILLER är, där han är mest sig själf, äfven i sin lyrik tragiker. »Was unsterblich im Gesang soll leben, muss im Leben untergehn». Konsten allena är försoningen för lifvets stridande motsatser. Naivt trohjärtad är Schiller aldrig. *Den lille kolargossen* skulle aldrig hafva flutit ur hans penna. GEIJER, som man däremot icke kan tänka sig som tragediförfattare, är i motsats till Schiller fåordig, rakt på sak, sparsam på bilder, enkel, hjärtlig. Någon motsvarighet till Schillers stora tankedikter finnes ej i hans poesi.

Som filosof ägnade SCHILLER sitt största intresse åt utbildande af en estetik, med utgående från KANT, och åt sträfvan att slå en brygga mellan estetik och etik, mildra den Kantska etikens utmanande stränghet. De religionsfilosofiska frågorna släppte han tidigt. GEIJER åter var äfven under den tid, då han var som mest intresserad af estetiska frågor, ganska likgiltig för de estetiska kategorierna och kom med åren allt längre ifrån den teoretiserande estetiken.

Men filosofien som personligt sanningssökande var honom ett lifsstudium. »KANTS, FICHTES, SCHELLINGS skrifter ha under åratal ej kommit af mitt bord, hvarom deras utslitna ryggar i min bokhylla ännu vittna», säger GEIJER i sina *Minnen*. På samma ställe yttrar han om filosofien: »Henne endast har jag studerat af behof, allt annat af föresats eller nöje.» Och i de föreläsningar öfver *människans historia*, han höll 1841—1842, utgifna först efter hans död efter RIBBINGS uppteckning, mötas åter historia, filosofi och det personliga sanningskrafvet, det religiösa, i lika nära förening som i början af Geijers historiska bana.

De filosofiska konstruktioner, som togo det lätt med och godtyckligt arrangerade det historiska materialet, hade blifvit utsatta för GEIJERS skarpa kritik. Samvetsgrannt hade hans forskaröra lyssnat till tidens susande väfstol och funnit, att den icke gick snörrätt efter tankeregler. Försakelse, flit och ett ödmjukt sinne hade han funnit oumbärliga för historikern som för naturforskaren, och han hade i sitt arbete på historiens fält öfvat dessa egenskaper, med orädd hand nedbrytande den byggnad han själf rest, då han fann, att han misstagit sig. På befintligheten af sammanhang i historien tviflade han aldrig. Det gällde blott att finna sakernas eget, ej »det självgjorda». Tänkandet öfver historien släppte Geijer icke någonsin. I föreläsningarna öfver människans historia var det historiens inre sida han betraktade, filosofiens historia såsom det mänskliga tänkandets utvecklingsgång. Och detta blef på samma gång hans egen filosofiska bekännelse, sådan den utgått som det sofrade, mognade resultatet af en rastlös inre utveckling, en ständig växelverkan mellan olika själskrafter, mellan det yttre och inre, mellan gifvande och mottagande.

Det religiösa var innersta kärnan i GEIJERS rika väsen. Den först på tyska utkomna skriften *Auch ein Wort über die religiöse Frage der Zeit* förklarade han själf i bref till en vän af 12 jan. 1847 vara hans »sista ord». Och den blef det. Få månader därefter slutade hans lif.

SCHILLER tillhör alltigenom 18:de århundradet. Han är »der Weltbürger» efter upplysningstidens sinne, i religiöst afseende anhängare af en abstrakt förnuftsreligion, som med förnäm öfverlägsenhet ser ned på hvarje kult, hvarje historisk religionsform, i politiskt afseende kosmopolit. Betecknande nog är Schillers förnämsta historiska arbete icke tyskt till ämnet. I *Geschichte des Abfalls der vereinigten Niederlande* förhärligade Schiller frihetens gudomlighet.

reste en ärestod åt ett honom främmande folks befrielsekamp mot förtryckare. Den 24 år yngre GEIJER tillhör lika afgjordt tiden för nationalitetens återväckande och den positiva religionens återuppflammande. Och det var åt sitt folks historia han ägnade sitt snille och sin kraft.

Olika voro ock de enskilda förhållanden, som befordrat hvarderas utveckling af en till naturen redan olika läggning. Den ene uppfostrad i en militäriskt disciplinerad skola, styrd af en småaktig furstlig despot, och som yngling tvungen att i hyllningsdikter fira denne hertig Karl Eugens och hans fala älskarinnas »dygder». Den andre uppvuxen i ett lyckligt, rent och sundt familjelif bland Värmlands skogar och järnbruk, med barndomsminnen som för lifvet lågo »som ett solsken» i hans bröst.

SCHILLERS ungdomliga känsla måste söka sig uttryck i revolt »In tyrannos» lydde öfverskriften till *Die Räuber*. Den 20-årige GEIJER talar i äreminnet öfver Sten Sture med lugn stolthet om svenska folkets fäderneärfda frihet.

Harmoni var för SCHILLER det åtrådda idealet, men han måste lifvet igenom kämpa sig fram till den genom disharmoni. GEIJER lefde i harmoni. Till den då mycket melankoliske Atterbom skref han en gång några ord, som man mycket väl kan använda som motto för hans lifssyn i det hela: »Sorg är synd, ty tillvarelsens innersta är salighet.»

JOH. MESSENIUS

DALA-KRÖNIKA

UTGIFVEN

AF

C. A. OSSBAHR.

Jahan Messenij

Berättelser om några gamble Swergis handlingar,

Thet ähr,

En lithen krönika, om the namnkunniga, och behiertade män i dalerne; sammalunda och wedh silfbärget, kåparberget, och iernberget, theslijkest theras manliga gerningar.

Krönika

Öfuer dalerna, sampt bergslagen.

Låsare, wiltu eij förſmå,
Så will iagh låta tigh förſtå,
Här af trowärdige ſkrefter,
Om dalekarlars bedrefter,
Sampt theras wedh malnbergen bo,
Och för Arbetet ha napt ro:
Förſt will iagh tigh förkunna,
Och fördölliat ingalunda,
Att then landzordh, åller prouintz,
Norr wt wed Swerges grentzer fins,
Och ſigh vtſträcker faſt wijda,
Hafuer Norge wedh en ſijdha;
Then ort föga i långden feelar,
J ſigh begriper tre deelar,
Öſtre, och weſtre, kallas dal,
Sampt ſotdalen, för vtan qwal,
Bland bergh, och dalar, thet folck bor,
Här af fått nampn, och lycka ſtor;
Men the andra, Bergzmän, heta,
At på bergh ſkall man them letha:
Bägge folk föra vtan tull,
Och thet för ſin manlighet ſkull,
Twå ſkeckter, the ſom i kårs ſtå,
En gulkrona mållan the twå;

Hwart wt thet märke will lyda,
Förmå en wijs man wäl tydha,
Nemligh thet landh har eij lijke
Öfuer hela Swergis rijke;
Och ty gulkronan medh åhra
Må thet för alla landh båra;
Skeckter manlighet föra
Som thenna bok låter höra;
Men at the så i kårs wijs stå,
Thår af skålom wij wist förstå
Then ijfuer thet folck i tron har,
Och trons åhre altidh förswar:
J dalerne åhr och en siö,
Som inthet förökes af snö,
Then, Runden, thår bönder alla,
Ty han åhr rundh, medh rått kalla,
Han åhr så diup, at thår eij fins
wara båtn, thår af någon mins:
The jagh menar, som hår kringh bo,
När the hade hedhniska tro,
Dyrkade the, Frij guden måst,
Som hade sitt åffer, och pråst;
Satan talte gönom then gudh,
Belåtet gaf från sigh stort liudh;
Ty mente then gemene man
Han åhr wedh lif, och tala kan,
Ett vngt boolskap the honom få,
Medh then han sigh förlusta må;
En hether, Gunnar, war thår når,
Then hafuer hon fast mehra kår;
En tidh med henne drog till gåst
Freij guden, till et bonda fåst,
Gunnar på wågen degian hwll,
Af slådan hoof guden om kwll,
Sedan medh boolskapet leeker,

Så wart then daleman bleeker;
Skemmes för gudh, och gudinna,
Som war så lösacktigh qwinna!
Thenna saak med stort weder dref
En Islender, som henne skref:
  På thenna tidh, som en sade,
  The Dalemån kungar hade,
  Them the förſt, landz drätter kalla,
  Men sedan landz kungar alla;
  Dock fålkis kungar heta måſt,
  Och wåro ibland fålket båſt,
  Hwadh the hafua heet, ingen weet,
  Ey åller hwadh som af them ſkeet;
  I kungh Erickz, hin wijses tidh,
  Som war swenſke mån swåra blidh,
  Dalemåns konungh tå wiſt war
  En som hette, drätte Dimar:
Jernbe[r]get heette och then ort,
Som iagh hafuer hos Saxo sport,
The scyther, wedh nampn, Janiter
Kallas Dalemån, hwem thet biter,
Scyter, med swenſkom ha the nampn,
Ty the giorde med bågan gagn;
Thårföre Adam kallar them så,
Skytter, som hwar man låsa må:
  Men thår efter, som iagh har hört,
  Wart thet till et grefweſkap fört,
  Och åhr än-nu i thenna dagh
  Dalan alt wedh thet samma lagh;
  Bergzmån, fingo somme hetha,
  Sedan man thår metal letha
  Begynner; dock hår emot
  Upsåtter sigh fålket med hoot,
  Efter the wåll sielfue förſtå
  The måſte wedh arbetet gå;

Hwart wt thet märke will lyda,
Förmå en wijs man wäl tydha,
Nemligh thet landh har eij lijke
Öfuer hela Swergis rijke;
Och ty gulkronan medh ähra
Må thet för alla landh bära;
Skeckter manlighet föra
Som thenna bok låter höra;
Men at the så i kårs wijs stå,
Thär af skålom wij wist förstå
Then ijfuer thet folck i tron har,
Och trons ähre altidh förswar:
J dalerne ähr och en siö,
Som inthet förökes af snö,
Then, Runden, thär bönder alla,
Ty han ähr rundh, medh rätt kalla,
Han ähr så diup, at thär eij fins
wara båtn, thär af någon mins:
The jagh menar, som här kringh bo,
När the hade hedhniska tro,
Dyrkade the, Frij guden måst,
Som hade sitt åffer, och präst;
Satan talte gönom then gudh,
Belåtet gaf från sigh stort liudh;
Ty mente then gemene man
Han ähr wedh lif, och tala kan,
Ett vngt boolskap the honom få,
Medh then han sigh förlusta må;
En hether, Gunnar, war thär når,
Then hafuer hon fast mehra kår;
En tidh med henne drog till gäst
Freij guden, till et bonda fäst,
Gunnar på wågen degian hwll,
Af slådan hoof guden om kwll,
Sedan medh boolskapet leeker,

Så wart then daleman bleeker;
Skemmes för gudh, och gudinna,
Som war så lösacktigh qwinna!
Thenna saak med stort weder dref
En Islender, som henne skref:
På thenna tidh, som en sade,
The Dalemän kungar hade,
Them the först, landz drätter kalla,
Men sedan landz kungar alla;
Dock fålkis kungar heta måst,
Och wåro ibland fålket båst,
Hwadh the hafua heet, ingen weet,
Ey äller hwadh som af them skeet;
I kungh Ericks, hin wijses tidh,
Som war swenske män swåra blidh,
Dalemäns konungh tå wist war
En som hette, drätte Dimar:
Jernbe[r]get heette och then ort,
Som iagh hafuer hos Saxo sport,
The scyther, wedh nampn, Janiter
Kallas Dalemän, hwem thet biter,
Scyter, med swenskom ha the nampn,
Ty the giorde med bågan gagn;
Thärföre Adam kallar them så,
Skytter, som hwar man läsa må:
Men thär efter, som iagh har hört,
Wart thet till et grefweskap fört,
Och åhr än-nu i thenna dagh
Dalan alt wedh thet samma lagh;
Bergzmän, fingo somme hetha,
Sedan man thär metal letha
Begynner; dock här emot
Vpsätter sigh fålket med hoot,
Efter the wäll sielfue förstå
The måste wedh arbetet gå;

Janiter få ey äller ro,
Fast än the i dalerna bo,
Dalecarlar kallas här af,
Theras hemwijst thet nampnet gaf:
Stor nytta wträttar then man
Som the bergzbruken först wpfan,
Sijlf maln, kåpar, och iern thär till,
Then måste släpa, som ha will;
Tijt dömdes först ogerningzmän,
Så, kan ske, wedh bergen giörs än,
Dock thär till hwem som sätter lijt,
Af them har han ingen profijt,
Rådhsampt åhr them icke bruka,
Medh them olyckan wpsluka:
Ey äller rådeliget åhr
Man thär tompte gubbar har kär,
Och som iagh hafuer wäll förstått,
The giöra mehra ont, än gått,
Bärgzmän weta seija thär af
Som the ha fört ofta i qwaf,
Jw mehr the synas giöra fort,
Jw mindre arbete, eij stort,
Skadan åhr tå i döran när
När Satan måst drager, och bär,
Lijten stundh synes wara hwll,
För än han slår grufwan om kwll,
Och mången kommer han i nödh,
Gemenligen i swåran dödh;
Thet skrifz, att the åhro sex slagh,
Hwem som till andar har behagh,
The ackta på menniskiors fall,
Sådan list åhr och theras kall!
Bergzfrwn har ochså samma sweck,
Hwem som will medh henne ha leeck,
Afta hon sigh thär låther sehe,

Mehn altidh giör bergzmannen wehe,
Thet seges wåll, hon lycka bår,
Gudh Nådhe then som före åhr,
Först hafuer hon någon fördeel,
Men sedan bår hon många feel,
Grufwan faller stundom och nedh,
Mången man gifuer sigh thår wedh,
Som thår gönom kommer på fall,
Långt åhr skrifua hennes pws all!
Thår seges och gulbergh wara,
För them bonden råddare ån hara,
Nogh weet han hwar the åhra wist
Men han förtijger them medh list,
Them röger han ingalunda,
Han åhr rådh för mehra tunga;
En bergmåstare thår kringh far
J wår tidh, af wålskelandh war,
Ett rijckt gulbergh han thår påfan, wedh år
Thår af weet eij nu någon man, 1578.
Sedan han eij thet hyra fick,
Medh listighet mot os omgick,
Han will thet eij wppenbara
Hwarest thet berg månne wara,
Jngen kan thår efter letha,
Äller hwarest thet åhr wetha!
J hedendomen war en man,
Prißachtigare eij finnas kan,
Låt hugga hår på en stor sten
Wedh bergen, dock vtan mans meen,
Ett rhim såsom lydde altså,
Thet en swenst kunne wål förstå:
Went migh om kringh
Så skaltu få sehe wnderligh tingh:
Månge hundradhe åhr thår lågh,
På honom medh wnder hwar sågh,

Till thes en frijherre kom tijt[1]
J wår tidh, skådar then medh flijt,
Wndrar huru thår med åhr satt,
Menar thår wnder dôls en skatt,
Gôr thår om och fast sålsampt roop,
Medh kungens låf kallar i hoop,
Af många sochnar hwar man kom,
Som skulle wånda then sten om,
Tå arbetet war alt beskålt
Som han them thår hade befålt,
Skådar med flijt then andra ånda
Som the månne tå wpwånda,
Sådana thår på fick rhim sehe,
Som gôr honom i hiertat wehe:
Hade tu eij warit en narr
Tå hade iagh thår legat qwar:
Skamful blef han som thet giorde,
Napt ôgonen wplåta tordhe,
Han och fålket gingo sin koos,
Med sigh hembåro ingen roos:

Om thet fålk iagh hår skrefuet har,
Som fordom efter gudar[2] fahr,
Hwilka sedan omwånde sigh
Jfrån sin wrånga troo och stigh,
Then sanna gudh hafua the kår,
Intet kåsteligare åhr
J werlden tingh; thår om iagh will
Nu eder alla skrifua till,
Nemligen, hwru hår fick boo
Hoos alle man then christna troo,
Then till med flijt nu hôra må
Som thenna sak will råt fôrstå:

[1] I margen: wedh 1596, öfverkorsadt.
[2] Hskr.: afgudar med öfverkorsadt af.

Sanchte Sigfridus kom hijt först[1]
Till swenske måns siäl har han törst,
Wender många till sannan troo
Af them som wthi Swerge boo;
Thår efter hijt Sancht Dauid kom[2]
Wånder och många swenska om,
Efter Sanchte Sigfridz råd far;
Ty han såsom en biskop war;
Till wesmanland, sent om sijder
J westerås stickt han bijder,
Och icke lågh han thår stille,
Wtan hwar omwånda wille,
Medh ijfuer drager han om kringh
J thet ganska landh i en ringh,
Dåck wed swanwykz kyrkia åhr måst,
Och med honom thår mången pråst,
Then wij nu munckatårp kalla,
Af Cluniak wåre alla,
Sanchte Dawidh thår förman war,
För then skul han thet nampnet har,
At han Dawidh abbot hether,
Hwem nu efter thet rum lether
Thet Munccketårp kallas hår af:
    Hädan sina stalbröder gaf
    Afta förlåf, i then prowins
    Alt om kringh hwar lårare fins
    Wedh bergen, och dalar, tillijka,
    Jngen wille hår i swijka,
    The draga så långe om kringh,
    Gönom theras flijt ske stor tingh,
    Dalarna och bergen thår till
    Omwåndas, som gudh thet ha will,
    Jngen efter afgudar mehr

[1] I margen: wedh 1020, öfverkorsadt.
[2] I margen: wedh 1030, öfverkorsadt.

Iblandh them alla något sehr,
Troligan hållo sigh thär wedh,
Then gamble kyrkione tro och sedh,
Rät i månge hundrade åhr
Ingen af thet fälck thär från går,
För än then Ewangelske kom,
Till henne, på nyt wändas om,[1]
Och sedan hafua så warit,
Eij efter en annan farit,
Däck stupade först mången man,
Som iagh i gambla böker fan:
Helge Dawidh therföre åhr
Dala Apostel, och bergzmän när,
Thär han och sina them först lärt
Then christna tro, fal[s]ckhet bårt wärt;
Men thär efter, icke långh tidh,
Blef lyckan them alla så blidh
At the sin egen biskop få,[2]
Länge the förr ther efter gå,
I wästerås thär sättes han, .
Lägligare rum ingen fan,
För androm han åhr påfwen kär,
Och fordom hans ränta wpbär
Af Swerge alt i hwar landzort,
Och hade thär före nampn stort,
Påfwens skatmästare han heth
Öfuer hela Swerge, iagh weth,
Dalar, och bergzlagen, lågo
Wnder honom vthan plågo:
Med flijt hörer migh alla till,
Jagh eder en gammal nu wil
Sagu förtällia, som skedh åhr
När the hade gambla tron kär,
Om hwilken tidh wij nu skrifua,

[1] I margen: 1528, öfverkorsadt.
[2] I margen: 1163, öfverkorsadt.

Och låtom så thär wedh blifwa,
Thet åhr af enfallighet skeet,
Hwilken hafuer them thär till reeth,
Och hafuer saken så tilgåt,
Som iag har åfta wål förstått:
Twå bergzmån[1] tå köpa wille,
Dåck war hos them lijtet snille,
Jungfru Maria belåt både,
Och ty fingo the till råde,
Till belåtsnidaren gå först,
Efter belåtet ha the törst,
Sanchte Jahans belåt få sehe,
Thå begynte then ena lehe,
Så behagar thet honom tå,
Sade: thet wårt mönster pryda må;
Then andre, som war mehra klok,
Hölt sin stalbroder för et tok,
Sade: sehr du eij hwadh belåt thet åhr,
Ey något barn på armen bår
Som jungfruna plågar göra?
När grannen fick thet swar höra
Seger till stalbroderen så:
Du Nar sielf, du will[2] migh försmå;
Har hon eij bån, hon kan wål få,
Sehr du hon åhr yngre ån twå;
Och i sitt sinne war så slem,
Kiöpte belåtet, och gick hem;
Som man segia plåger thet gick,
Belåtz måstaren pengar fick,
Altidh så till i werlden går,
Af Narren bårgaren pengar får:
Långt efter Swerge Margret fick,
Fast illa tå i Swerge gick,

[1] Hskr.: bergzman.
[2] Hskr. kanske: wilt.

Hon så medh the swenska giorde,
Äfta här om iagh thet sporde,
Efter sigh Erck skulle råda[1]
Öfuer alt Swerge medh nådha;
På samma tidh föl så i lagh
J Nyköpingh höls herredagh,
Drätningen thär medh alfwar dref
Erick af fålket hylladh blef,
Och iblandh annat thär göra
Bergzlag skall Cronan tilhöra,
Sampt Dalarna, för vthan tu
Par bälger, såsom höra nu
Biskopen i wästerås till,
Må thär af göra hwadh han will:
Tå begyntes Swerges plåga,
När thet danske fingo åga,
Något will iagh låta förstå
Hwru ijlla här monne gå
Wnder then Erck, andra thär näst,
Som hafua Swerge ijlla gäst;
Lars af wåstrås mån i höra
Hwru ijlla danska göra:
1431[2]. "The fattiga bönder i dalan boo,
"Theras fougde giorde them oroo,
"Han lät them så swåra plåga,
"Och skattadhe them af hwadh de åga,
"Han lät them i röök wphängia,
"Så swåra månne han them trängia!
"Theras qwinnor lät thär med plåga,
"The drogo las, så att the lågo,
"Them giordes thär medh så stor nöd,
"The födde strax barn, som wåro död!
"Mycken orätt han mehr them giorde,

[1] I margen: 1396, öfverkorsadt.
[2] 1432 i hdskr. ändradt till 1431.

"Hwem thet granneligan efter sporde;
"The bönder gingo till rådhe
"Sådant kära för kungens Nådhe:
"Ingelbrecht skulle thera ärende wårfua,
"Huru fougden wille them fördårfua;
"The hade thet ofta förra kårt,
"Fougten hölt thet för intet wårt,
"Jösse Ericsson het then fougde war,
"Som hade the bönder så ospar;
"Som almogen badh, monne Ingebrecht göra,
"Och theras klagemål låt kungen höra,
"Han talade till honom, och sade så;
"Kåre herre, migh och dalamän eij försmå, 1432.
"The bedia eder för gudz willia,
"At i Jösse Ericsson wed them skijllia,
"Han hafuer them mycken orått giort,
"Som i hafuen ofta thådan sport,
"Förr ån the långre lijda then wånda,
"Förr the från arf, och eget gånga,
"The wela nu håller lijda dödh,
"Ån långre lifua i tålkin nödh:
"Ån sade Ingelbrecht then gode man;
"Herre, almogens kåre hon åhr san,
"Thår vppå tår iagh wådia min halß,
"At thera kåra åhr vthan falß,
"J edert torn, och iårn, låther migh bewara,
"Och låther Jösse Erichson hijt at fara,
"Och låther os komma i råtten samman,
"Thet beder iagh eder, wtan gamman,
"Winner iagh, och må iagh rådha,
"Jagh will honom hångia wtan nåda;
"Hafuer iagh orått, och synes thet så,
"Låter samma rått öfuer migh gå:
"Kungen swarade tå thår till,
"För sanningh iagh thet segia will,

"Tu hafuer nogh högt[1] budit till rätta,
"Om the saker i om trätta,
"Rijckzens rådh skall eder åtskillia,
"Låter eder nögia, thet åhr wår willia:
"Ingelbrecht giörde som konungen badh,
"Reedh hem, och war gladh;
"Konungen skref till rickzens råda,
"J faren i dala, och hören then onådha,
"J skilijn them åt om then trätta,
"Jösse Ericsson hiälper iw till rätta,
"Kan och orätten på honom falla,
"J skrifwen os til om saker alla;
"Rickzens rådh giorde som kongen bödh,
"The ridu i dala, och hörde then nödh:
"Almogen låt them thet förstånda
"Huru Jösse Erichson giorde them wånda;
"The ransake thet ärendhe full grant,
"Thet almogen kärde thet war sant,
"Thet löste almogen intet wätta,
"Rådhet måtte them eij hiälpa till rätta,
"Thet giorde, eij hwem som thet giorde,[2]
"Efter rikzens rådh the intet spordhe,
"Konungen och lydde ey stort thera rädh,
"Ty the hulles för spät och hådh;
"Däck skrefuo the thet konungen till,
"För sanna iagh tigh segia will,
"At the hade ransakat ärendet så,
"Wppå Jösse Erichson månne thet stå;
"Konungen wille thet intet sätta,
"Eij äller öfuer Jösse Erichson rätta:

[1] Sista bokstafvens läsning är på grund af ändring i handskr. osäker. — Messenius uppl. 1616 af Gamla Rimkrönikan, sid. 176. har: högt.

[2] Messenius anf. uppl., sid. 177, har: å huar som thet giorde. — Klemmings uppl., 2: 27: ther giorde hvar å som han torde.

"The bönder gingo tå samman,
"Thet gick them alt af gamman,
"För än the wille tåla långre sådan nödh,
"Förr wille the sigh låta slå dödh,
"The råddes widh, och side[1] så;
"Wij williom os en höfwitzman få:
"The bönder och så giorde
"Så wijdha man thet sporde;
"The keeste tå till höfwitzman,
"Jngelbrecht, seger iagh för san,
"Och wårdo så till råda tå
"The wille man af huse gå,
"The böriade then håren om en höst, 1433.
"Och håppades blifua thera qwijdha löst,
"Till westerås the tå gå
"Jösze Erichson behagade ijlla så,
"Hade rikzens rådh eij warit,
"Han hade ijlla af them farit;
"Så blef han än tå wedh maka,
"Och the bönder wände i dalen tilbaka;
"Däck swåro the bönder, som i män höra,
"Jösze Erichson will the eij mehr skatt göra;
"Men han wille däck eij återwända
"Skatten willen af them händа;
"För then skull om midhfasta
"Låto the bönder till wästerås åter hasta,
"Te samnades alle vthi en skara,
"Till wästerås wille the fara,
"Jösze Erichson wille the gäste,
"The lade sigh strax för thet fäste;
"Hade rickzens rådh tå eij giort
"För sanna hade man thet sport,
"Thet slått hadhe the bränt i grundh,
"Rickzens rådh fogade thet annorlundh,

[1] Rimkr.: sade.

"Grefwe hans skulle slättet få,
"Och Jöße Erichson thär afgå,
"Thär medh skulle bönderna hemfara,
"Jöße Erichson skulle eij thera fougte wara:
"Om Sanchte Jahans dagh thet skedde[1]
"Bönder af dalarna ny manhet betedde,
"The kommo nidher af Bergzslagens landa,
"Tå yppades wplänska fougda wandha,
"För köpingh hws Jngelbrecht drogh,
"Slåsfougden thär åt eij logh,
"Han wan thet slåt i samma stundh,
"Och brändet strax nider i grundh;
"Sedan låt han samman kalla
"Bönder af wåsmanneland alla,
"Sporde, om the wille med rijket blifua,
"Och hiälpa wtlänske fougter fördrifua?
"Efter gudz bördh fiårtan hundrade åhr,
"Och trättije, på thet tredie thet war,
"Han låfwade them hiälpa af wanda,
"The ginge honom ty alla till handa;
"Till fribårne sende han och bref,
"Och allom them så till skref,
"Huem honom eij wille i wästerås möta
"Hans lif, och godz, låt han höta:

Thenne Jngelbrecht war en frij man,
Och i bergzlagen födD war han,
Till wexten then man något klen,
Men till sina händer eij sehn;
Ty tiänar han höfwitzman wara,
Medh honom alla bönder fara,
Togh så ihn hela rijket måst,
Brände i grund så när hwar fåst:

[1] I margen: 1434, öfverkorsadt.

När konungen med sårgh thet spör,
Med myckct fålk sigh redhe gör,
At Stocholm fara, han till sadhe;[1]
Ingelbrecht honom thär belade,
För migh några män högt sworo,
Af bergh, och dal, alla medh woro;
Doch kom mållan them till fördragh,
Ällieft hade blefuet af slagh;
Kongen hölt eij bref, äller ordh,
Ty blef på nyt i Suerge mordh,
Ingelbrecht församblar hwar man,
Först them han i dalarna fan,
Tager ihn alt rijket pånyt,[2]
Sedan har döden skåpnan lydt,
Och förkårtat Ingelbrechs lif,
Dåck icke med swerdh, äller knif,
Måns Bendhtson honom slår med list,
Så få han skam thärföre wist,
Hör på, huru thet har gåt till,
Aros lars thet förkunna will:
"Ingelbrecht fick thär eij långe boo,
"Wtan redh siuck tådan till Örebro,
"Then siuckdom gör honom qwijda,
"Medh stora nödh månne rijdha,
"Och tå han tijt kommen åhr,
"Rickzens rådz bref bekom han thär,
"Han skulle till Stocholm fara,
"Och wtan förfall när them wara;
"Ty huxar han till Stocholm fara,
"Och tänckte rätt på ingen snara,
"Låt twå båthar rede göra,
"Och sigh sielfwan till stranden föra,
"Ey mehr macht hade han tå,

[1] I margen: 1435, öfverkorsadt.
[2] I margen: 1436, öfverkorsadt.

"Han låt sigh lyfta till håst, och frå,
"J båten låt han låggia sijk,
"Och wacktar sigh för intet swick,
"Hart för Göghholmen foor han fram,
"Till nåste hålma, som heter sam,
"Thår låt han föra sigh till landha,
"Och fruchtade för ingen wanda,
"Wtan tror på then feelighet,
"Her Bencht hadhe nyligen sigh betheet;
"En lithen eldh the thår wpbötte,
"Lijten wårma han thån[1] nötte:
"Lijten stundh han thår åhr
"Magns Benchtsonn kom strax thår,
"Till then hålma Jngelbrecht lå,
"Ginstan Jngelbrecht båthen såå,
"Han sade; Nu mågen i sehe,
"Än will her Bencht migh wenskap bethee,
"Och biuda migh hem till sijnn,
"Jagh gijther dåck eij för kranckdom min;
"Och sånde budh till stranda,
"At wijsa hwar båst war låggia till landa,
"The ladhe thera båth wedh then strandh,
"Magnus Benchtson språngh förft i landh,
"Genstan han tijt gånga,
"Thår han sågh Jngelbrecht stånda,
"Och stödde sigh widh sina kryckie,
"Och farade för jngen styckie;
"Magnus Benchtson talte till honom så,
"Må iagh ån fridh för tigh i Swerge få?
"Jngelbrecht swarade med kranck macht,
"Tin fader hafuer migh en feeligh dagh tilsacht,
"Jagh håppas han hafuer tigh sacht alt slått,
"Then stora fredh han hafuer migh iått!
"Magnus hade en yxa i håndhe,

[1] I hdskr. thår ändradt till thån; uppl. 1616: ther.

"Thår medh giorde han Jngelbrechts ände,
"Han hugg åt honom, och eij hötte,
"Jngelbrecht tå för sigh bötte
"Medh then krydkia han har i händer,
"Try finger hugg af honom i sånder;
"Jngelbrecht sigh tå omwänder,
"Magnus folgde efter medh wreda händer,
"Han hugg honom annat sin,
"Så diupt et såår i halsen ihn;
"Thet tridie hugg han högg så,
"At thet månne gönom hiernan gå;
"Jngelbrecht störte nider widh en steen,[1]
"Hans hufwdhpanna slogh han klen,
"Thår af monde han döden niutha,
"Sidan många pijla i honom skiuta;
"Wäll måtte han hafwa thet fördraget,
"Jngelbrecht hafuer ofta för rijket lifuet waget,
"For[2] hans båsta, och andre flere,
"Han nöt thet dåck eij thes mehre;
"Herre gudh i himmelrike boo,
"Låte honom niuta thet han war Swerge troo;
"Jungfrw Maria med thin helge bön
"Du hiälpe hans siäl til himmelrijkes lön;
"Alla gudz helgon i himmelrick
"Bede för honom ewinnerlick;
Når bönder få hans dödh höra
Fast ont månne han them göra,
The wille till Gögholm fara,
Och then mordaren eij spara;
Magnus Benchson fick thår af nick,
Han tådan hasteligan gick,
När fålket kom, ingen thee finne,
Hwarcken vthe, åller inne,

[1] I margen: 1436, öfverkorsadt.
[2] Uppl. 1616: För.

Ty tijt Ingelbrecht lågh the fara,
Honom wptaga the åhro snara,
I Medlösa begrafwan först,
Till mördaren hafwa än törst,
På Ringstadholm swåra letha,
Wåro efter honom heetha,
När the eij finnan thär igen
Tå war ingen tilbakars sehn,
Ta Ingelbrecht af iorden op
Med lius, och så medh blås hans krop,
För han war fördh till örabro,
Gåfwo the sigh slått ingen roo,
I kyrkian honom ladhe,
Så en man wist för migh sadhe:
Sedan the Jöße vnsegia,
I wasten honom wpspegia,
Hwru honom wijdare går
Af samma Lars tu wetha fåhr!
"Nu will iagh eder segia et lijtet kijf
"Huru Jöße Erichson andade sit lif;
"The gläddes marskens, och pukens trätta åt,
"I wasten samna sigh, vtan gråt,
"In i klåstret the gingo,
"Jöße Erichson the thär fingo,
"Honom togo i klåster stufwo,
"Thär månne han få röda lufwo,
"Och slåpaden thär wt medh hans föter,
"Jagh wenter han fick thes aldrigh böther,
"Wt för trappan så honom halde,
"At nackan alle trapparna talde,
"Sidan bundno the honom å slåda, som et swin,
"The skänckte honom hwarken miödh, äller wijn,
"Och förden så till Motala tingh,
"The satte honom mit wthi sin ringh,
"Och dömde han strax domen så,

"At han skall frå hufwdet gå,
"Thet huggo the thär af wtan flärdh
"Medh ena yxo, the skiötte ey swärdh,
"The lade hans halsben wppå en ståck,[1]
"Och huggo hans hufwdh från hans kråp,
"Aldrigh hade han thes acht,
"Tå han war i sinna wålmacht,
"At bönder skulle öfwer honom råda,
"Och göra medh sigh slijck onåda,
"Hwadh han hade giort Dalarna orätt,
"Jagh wänter han betalte tå alt slätt,
"Gudh wnne honom dåck af sina nådhe,
"Och frälse hans siäl af allan wådhe.
Sedan Ingelbrecht döder war,
Och Jösse Erichson samma wegh far,
Stodh Erich puke, marsken emot,
Som för Ingelbrecht togh ingen bot,
Marskens girughet puken beweek,
At han gick om ofta medh sweek;
Puken war och wreder thär om
Marsken icke them till hiälp kom,
Som wille strida för Ingelbrecht skull,
Warandes honom alt så hwll!
Ty will puken komman i qwala,
Reser på honom fälk af dala;
Marsken achtar ey theres hoot,
Reser them starck medh fälck emot;
Dåck lijkewål kom til fördragh,
Så thär blef af eij något slagh,
Marsken medh dalamän tala wil,
Och så talte han them strax till,
Som Lars i Aros thet skrifwer,
Wed hans ordh iagh här i blifwer:

[1] I margen: 1436, öfverkorsadt.

"Marsken till dala, och bergzmån redh,[1]
"Talte them till på wenligh seedh,
"J prästegården wåro the alla,
"Han låt them vth till sigh kalla,
"Till the bönder målte han:
"Minnes eder i hyllade migh för eder höfwitzman?
"The bönder swarade honom med skäl:
"Käre her Marsk, os minnes thet wäl;
"Han sade, i hafwen thet ijlla hållet,
"Mycket emot migh hafwen i wållet,
"Måden eder lyster i örlogh lifwa,
"Welen i eder feelighet öfwergifwa?
"Tå will iagh slås medh eder ee?
"The bönder ropade alla nee,
"Och bådo honom så iemmerligh,
"At han warder them nådeligh,
"Och låfwade än tå wedh tro och åhra,
"Aldrigh mehr mot honom wåra,
"Och altidh efter hans nåde lifua,
"Skatt, och rättighet, honom gifua,
"The låfwade och thär vppenbara,
"Med puken sigh aldrigh mehr bewara;
"Marsken gaf tå wenskap them,
"Och bad them alla fara hem:
Men the höllo eij långe ordh,
På Marskens fougt beginn[g]o mordh,
Kommo ochså i wrångt sinne,
Höllo medh sigh skatten ihnne;
Marsken blifwer ty på them wredh,
Till them med en stor krigmacht reedh,
Lars will iagh åter införa,
Här om låta eder hans ordh höra:
"Om Mårtens måßa wtan dwala
"Reed Marsken fast starck wp i dala,

[1] I margen: 1437, öfverkorsadt.

"Ståmpde dalekarlar tilsamman,[1]
"Thet gick them alt wthaf gamman,
"The tå fast redde wara,
"At marsken medh them ijlla will fara,
"Ostre, och wåstre, dalar bödh Marsken tå
"J gagngnåf alla til sigh gå;
"The torde eij förr the låto sigh feela,
"Ty at the gerna lifuo hela;
"Marsken feelade them alla till sigh,
"Och sade till them tåckttteligh:
"Kåre wenir, hwi åhr thet så,
"At i medh skatten åther stå?
"Minnes eder och thet wål,
"At i slogen min fougde ihiål?
"Och alt thet i hafwen låfwet mick,
"Thet åhr intet annat ån drawel, och swick?
"The bönder swarade alla med skål,
"Kåre her Marsk, wij minnes thet wål,
"Wij hafwom långe farit willa,
"Och giort mot eder mycket ijlla,
"Wilen i os till nåda tagha,
"Wij lydom eder gårna i wåra daga;
"Skall och aldrigh någor förfara
"Os någon tidh mot eder mehr wara,
"Hwarken medh ordh åller rådhe,
"Allenast fåm wij nu edra Nådhe,
"Och wyliom böta efter wår förmogo
"Thet wij eder fougde ihiål slogo!
"Tå Marsken theras ödmiuckt sporde,
"Stora nådh han medh them giorde,
"Han togh mögelig soon och böther,
"The fullo alla för hans föter,
"Han gaf them till alla saka,
"The låfwade honom wara spaka;

[1] I margen: 1438, öfverkorsadt.

"J Tuna gick och theslijke,
"The låfwade Marsken aldrigh swike;
"Så giorde the och i Henemoro,
"Medh storan eedh the thet sworo:

Dråssåten heet Christier Nilson,
War Marsken och till lijten mon,
Gör mot honom åfta buller,
Och war Marsken intet hwller,
Han dalemän åfta reeter,
Och efter owillia lether,
The wille eij drågzåten lyda,
Wtan hans rådh till ont tyda;
Niels stenson månne och göra så,
Ty måtte honom ijlla gå;
Men sedan lyckan thet så dref,
At Marsken, Karl knutson, kongh blef,
Tå han till krigz mot danmarck drogh
Erchbiskop Jöns thär åt fast logh,
War gladh sigh ha fåt tilfälle,
Sigh regementet tilwälle,
Och war til medh på kongen wredh,
Ty giorde honom thetta snedh,
Thet lars j wästerås, skrifuer,
Och på bispen skullan[1] gifuer.
"Nådan kongen i ledungh far,
"Åhr biskopen hema fulsnar,
"Sina swåna tilhopa kalla,
"Alla the medh honom wille halla,
"Dala, fiedrunda, och wplandh,
"Många riddersmän thär iblandh,
"Så går han i wpsala i choren ihn,
"Stånder för Sanchte Ericz skrin,

[1] an i hdskr. tillagdt i margen.

"Satte sin biskopskruf å altaret neder,
"Thär gåfwes både lärda, och olärda, weder,
"Och sa[1] migh nu behager,
"Thet iagh thenna skruf eij åter tager,
"För än Swerges lagh warda rätt,
"Endäck thet kan icke warda så slätt,
"Togh harnisk på, bant iöns[2] wedh sijda,
"Och låt sigh af kyrkione lijda,
"Han låt strax kongz gården skinna,
"Och månne thär mycket gått finna;
"Sijdan drog han till wästerås by,
"Och stämpde till sigh dalarna i ty;
"Tå thetta i sanningh wtbrast,
"Kongen far till wpland med hast
"Medh fiorton hundrade sadladhe hästa,
"Raska swena, iw the bästa,
"Tå han till strengnäs kom med sin häär,
"Erchbiskopen war i wästerås full när,
"The hullo håll å både sijda,
"Bispen låt sigh af staden lijda,
"Och rycktet kom i kongens häär
"At Archbispen war hart när,
"Men ingen wille thet tro
"Wtan ladhe sigh såfwa medh roo;
"När klockan hon slår om mårgan try
"Annat rycke kom till strengenäs by,
"Bispen drager med fulla macht,
"Kongen gifwer thär på intet acht,
"Thär störte så mångh en degeligh man,
"Napt iagh alla wpräckna kan,
"Kongen wart skuten, och måtte wijka,[3]
"Så och med honom flere slijka,

[1] Den i margen tillskrifna ändelsen de synes vara öfverkorsad.
[2] HADORPH, sid. 445: jänß och Jäns; KLEMMING, 3: 15: jänss.
[3] I margen: 1457, öfverkorsadt.

"Kongen, och hans partij, skeer then skam,
"Som ey wille tro Bispen torde fram,
"Alla till stocholm tă fly,
"Bispen ryckte efter, och beståller then by,
"Kongen rymmer af landet wth,
"Medh skip från Swerige till Danskens knut,
"Thår war han i åren siu,
"Medan ijlla gick till hema iw:
Erchbispen fick thet onda sin,
Fórer Juten i Swerge ihn,
Han månne kungh Christiern hetha,
Om tu will sanningen wetha;
Kongen thår efter war eij sehn,
Togh Bispen till fången igen,
Så blef honom af Juten lónt,
Then danska art hafuer han rónt;
Biskop Kåtell hans skylman war,
Ty thår af ont i hiårtat har,
Wil Erchebispen hiålpa lós,
Fór then skull giorde han sigh bós,
Fåller mot konungen stort hoot;
Reser dalerna honom moot,
Thet kongen ijlla behager,
Och medh krighmacht tijt wp drager,
Men huru thet månne tilgå,
Så låther Lars eder fórstå
Som i wåsterås afladh war,
Och thår Canicka dóme har:
"Kongen samnade sina macht,
"Redh af stocholm, som åhr sacht,[1]
"Och will i dalarna strax draga,
"Tåtan Biskop Kåtell wedh håret taga,
"Till hålleskogh månne juten komma,
"Sigh till skada, och ingen fromma,

[1] I margen: 1464, öfverkorsadt.

"På then skog Råtel lågh vtan wee,
"Hade för sigh låtet hugga bråtar tree,
"Om en månne kungen rijda,
"Wedh then andra willen eij bijda,
"Tå kongen tijt kom medh håår,
"Biskop Råtell håller före honom når,
"På sijdan hos kongen gnåggiade en håst,
"Kongen badh wånda som gath måst,
"Sade, iagh förnimmer bak os fienden wara,
"Ty kunnom wij eij långre infara,
"J samma stundh yppades thet första fall,
"Pijll, och byßa, mot kungen small,
"Han sade: do mir hijr dyn ijseren hoot,
"Gottes wnnen sehe sketen mi doot:
"En sköt till medh et dala skåt
"Gönom kungens hatt, wtan spåt;
"Dalecarla ropade, slå, och skiut,
"Så måtte kongen fly af skogen wth,
"Och kom åther å slåta marck,
"Sade: Migh tycker dala åhr starck,
"The drogo tå fram blancka som ijs,
"Wille tå alla winna prijs,
"Thår skedde tå något, thet war eij wål
"Thår skiötz så mången hiålte ihiåll,
"Såra wårdo många, och måtte fly,
"Kongen drogh åt stocholm by,
"Råtel, och dala, efter fara,
"Och spöria hwar kungen må wara?
"The belade både portarna tå,
"Thår månne the sina baner utslå:
Biskop Råtel war icke sehn
Kallar kung Carl heem igen,
Jutens party thår fast mot stå,
Ty månne them fast ijlla gå,
Wiliom höra Lars wist hår om
Huru dalen hår till hiålp kom:

"Dalakarla samnas med mycken macht,
"Med wåria, och strijda ha the acht,
"Wille strax wedh slåtet blifua,
"Om herrerna skulle ållieſt lifua,
"Hwilkom wart ijlla till mode,
"Förty the efter theras stodhe,
"Thet måtte wara wtan ijla,
"Fingo strax slåttet med stor hwila,
"War thet rådh, åller eij,
"Jagh seger hwarken ia, åller neij:
Kungh Carl wart kallad annan gångh
Ifrån Rasborgh, then wegh så långh,
Erich Carlson stodh Juten bij,
Sturar sade: thet görom eij wij,
Steen, och Niels, hetha the både,
The föra Erich i stor wådhe
J Berglagen[1] Erich möta,
Och honom thår ijlla stöta,
Han thår drogh wp, och the neder,
Hans mackt gaf sigh ijlla weder;
Har tu eij tro till thetta taal
Lars förtållier tigh wål thet qwal:
"Her sten för Niels af dala drogh,[2]
"Och Erichz hååll wåll beslogh,
"Ylla monne fienden om hiertat swijdha,
"At her sten månne så lijda,
"Dala såtte vp sit baner, och stode thår wider,
"Them lyste sehe, hwem thet wille slå nider,
"Erich Carlson thet baner sehe fick,
"Han togh thet hårdeliga weder sick,
"Wißerliga fick han thår omaka,
"Ty han wille baneret nedher-taka,
"Manga fullo, och blefwo strax död,

[1] Hskr. kanske: Berslagen.
[2] I margen: 1469, öfverkorsadt.

"Hans fålck tå fingo stora nöd,
"The giorde ena wånningh, the giorde tuå,
"Än wille dala, och her sten fast stå,
"The sånda pijl, och böszo tillijka,
"Hwar wille gårna om annan wijka,
"The begynnade många beswima,
"Men the andra wille bårtrymma,
"Så rymde han först med ena hast,
"Fick både skam, skada, och last;
"Her sten, och Dala mån,
"Wåro eij mer ån hundrade fem,
"The tackade gudh, som medh lifwet wmginge,
"Femptan hundrade pansar the finge,
"På håstar, och slådar, war intet taal,
"Hwar som wille taga, hade gåt waal:
"Her Niels sture kom tå dragande medh dala macht,
"Wille och stryda, war hans ackt,
"Thet sker wedh wphoga fåria,
"Thår monne dala sigh manligan wåria,
"Hade the alla i hopa warit,
"Jngen hade tådan osnappader farit,
"Erich Carlson och hans blifua thår lam,
"Drogo tådan med stora skam,
"The rijdo så många mijla,
"Och eij förrån i Juleta hwijla,
"Tå kunne wål en qwinna
"Sex, åller siu, håfmån winna,
"The reedo, och måtte icke miga,
"Gödeke wargh blef grepen af en lego pijga,
"Qwinnor taga them håst, och harnisk ifrå,
"Och måtte them medh råcken slå:

Så gör Erich Carlson eij bångh,
Som flyr till danmarck en wäg långh,
Ähret efter konungh Carl do,[1]
J Gråmunckholm hwijlar medh ro,
Her sten sture wedh rijket tar,
Thär[2] om medh Juthen trätta har,
Hans häär för stocholm swåra slogh,[3]
Jnthet han äller thär i logh,
Han miste tå bårt tre tånder,
Them slogo wt swenskes händer,
Och såsom iagh har åfta sport,
Dala ha thet, och bergmän, giort:
Då nu konungh Christiern dödh war,
Hans son kungh hans till Swerge sårgh har,
Stocholm ty han belägger tå,[4]
Hwadh her sten gör, hörer wppå,
Dala, och bergmän, medh strax tillfalla,
Trettijo tusen, wåro alla,
The komme nedh till Rotebro,
Mente göra Juten oro;
The danske ty förekomma,
Thet war ey dalemäns froma,
Om the hade rytteri haft,
Thå hade the jngalund taft,
Äller en anförare godh,
Ey ha så många mist sitt blodh,
Femhunde[5] fly på then sjö,
Och blifua thär slätt alla dö,
The igenlefde i en hop
Gåfwo sigh med stor krigh ihop,

[1] I margen: 1470, öfverkorsadt. [2] Hskr.: Thär.
[3] I margen: 1471, öfverkorsadt. [4] I margen: 1497, öfverkorsadt.
[5] Läsningen af sista bokstafven är till följd af ändring osäker.

Weko ey långer än half mijl,
Thär hweste hwar på nyt sin pijl,
Wille Juten längre lifwa,
Och wed Swerges rijke blifua,
Dala, berghmän, måtten och så
Gifwa her sten sitt bref wppå,
Och wästerås fäste thär till,
Her sten till regent dal ha wil,
Dock dalan honom intet nöt,
Juten sit bref thär på strax bröt!
Än äftare war dalan hull,
Sedan her sten för then sak skul,
När han war gönom död sin koos
Gåfwo dalamen honom roos,
J Swerge war tå ingen sehn,
Her swante stur, taga igen,
Af them i dalan har han tröst,
Whr nödh ha the honom och löst,
Thet samma the och hans son giort
Her sten yngre, thet åhr sport:
Göstaf Erichson thär näst dref,
At han konungh i Swerge blef,
Thär till dalan honom hielper,
Och icke i then nödh stiälper,
The iaga alla iuthar wth,
Som iagh har hört, från Swerges knut,[1]
Sättia kungh Göstaf på sin stol,
Thär glimmde han som en sool!
Men för then skull war dalen wredh,
Han lade bårt then gambla seedh,
Wille ty ey wara huller,
Gör mot kungen äfta buller,
Per Jacobson theras bisp war,[2]

---

[1] I margen: 1521, öfverkorsadt. [2] I margen: 1523, öfverkorsadt.

Måster Cnut domprost så fram far,
Dalamån mot kung[e]n retha,
Efter sin olycka letha;
Till wåsterås far kongen tå,
Såtter från kallen båda twå;[1]
Mehr blef och dal, med bergen wred,
Sampt Bispen, gȯra ofta snedh;
Efter biskopen han ty slogh,
Men han med knut til Norge drogh;
Dala wåro hema igen,
Till wpror wåro the eij sehn,
Alt fȯr then gambla trona skul,
Then han slogh i rijket om kul:
En wåderdȯpar giȯr alarm,
Thet giorde Dalan mycket harm;
Och at kungen fastona brȯt,
Annan gammal sedh icke nȯt,
Dala, och bergmån, ty kungh togh,
Med wapn emot kungh gȯstaf drogh,
Nils stenson kallade the han
Som dalamån till konung fan,[2]
Sade sigh her stens son wara,
Willia them med tron fȯrswara,
The catholske ha stemplat så,
Som wille eij från sin tro gå;
Kungh Gȯstaf fick dȧck ȯfuerhand,
Then andre matte rymma landh,
Dalecarlarna han gaf till;
Ingen mehr sådant gȯra will:
Medel tidh låckade han heem
Per, och Cnut, ey ont låfwar them;
Men når både hemkommo,

[1] I margen: 1424 [sic!], öfverkorsadt.
[2] I margen: 1526, öfverkorsadt.

War them resan til lijten fromma,
The föras medh fastelagz wijs,
J stocholm gafz them ringa prijs,
The föras kringh kåken båda,
Thär drack bölen them till onåda,
J stocholm knut sit lif miste,[1]
Jngen af dalan thet wiste;
Biskop peer theslijkest så går,
J wpsala han döden fåhr,
Tecke[2] tå Dalamän alla sehe,
Thet giorde them i hiärtat wee,
Och at theras kläckor tagz bårt,
Thär giorde the bergmän af stort,
Jngen war och ibland them sehn
Taga sina k[l]äckor igen,
Giorde thet för Göstafz nåsa,
Och thär till månne fast fråsa,
Them som togo kläckorna slå,
Andra kungens karlar och få:
 Men nu hörer fast annor tingh,
 Kongen drogh vp, slogh om them ringh,
 J Tuna kallar them i hoop,[3]
 Låt många rätta vthan roop;
 Andra beddes nådh för gudz skull,
 Låfwade wara kungen hull,
 Ty war han them icke så slem,
 Theras lif skäncker gärna them,
 Badh them hemgå wthi en radh,
 Och wachta sigh för sådant badh:
Lijkawist them öfwermodh tar,
Förft af krigh hos westgöthom war;
Sedan af kungh Christierns wpror,

[1] I margen: 1527, öfverkorsadt.
[2] Förmodligen skriffel för Tocke.
[3] I margen: 1528, öfverkorsadt.

Han medh stor macht till Norge fohr,
Ty åhro eij Dalamän stijlla,
För then skull fara the ijlla;
Kungh göstaf far til them åter,[1]
På Tuna heedh må[n]gen gråter
Måns Nielson, och iblandh them war,
Medh många han tå ijlla far,
The igen åhro nådh tiggia,
Wela eij gärna thär liggia,
Och konungen bönhörde them
Och badh medh lifwet draga heem,
Komma the åftare igen,
Eij mehr skåla the röras än sten,
The låfwa vt båttringh, och boot,
Och falla konungen till foot:
Hwsby, som i berglagen står,
Wed thenna tidh intet misgår,
Ett skiönt, herligtt klåster thet war,
Munckar boo thär många par,
The sanchte Bernhardi alla,
Cistertienser sigh kalla,
Then orden folgde, och låra,
Ty wnder Aluastra åhra,
Tå herrens bergh, thet nämpdes måst,
Så sade migh tådan en pråst;
Then och än mehra för migh skref
Hwem och på hwadh åhr thet bygt blef,
Wedh åttotijo sex thet sker,
Tusen, fyrahunde mehr,[2]
En Riddar, heet Inge thet gör
Som iagh thär om wijdare spör,
Ty kallas tå Ridderhytta,

[1] I margen: 1533, öfverkorsadt.
[2] I margen: 1486, öfverkorsadt.

Agandan gör thet stor nytta,
Men sedan heter hwseby
När thär af wart bygt kläster ny:
Thär ibland andra åhr en broor,
Som war i wppenbaringh stor,
Om hans helighet tå sades,
Och mycket henne tillades,
Thär iblandh om Lösåsen spår,
Som han sade, thet sedan går,
Han spår huru langt, och hwart wth,
Thet skall liggia från klåstrens knut,
Et bergh i sylfwer mäckta rijckt!
J Swerge aldrigh wara slijgt,
Lösåsen, thet berg kallar så,
Mycket sijlfwer skal man thär få
På then tidh när man thet finner,
Som ijstappar thet wt rinner,
Men tå skal i Swerige stor nödh
Wara efter et stycke brödh,
At brödet skall wara så när
Så stort som sielfwa sijlfret åhr,
Barnen thet wtbiuda skåla,
Så stor nöd the moste tåla!
En bonde i kong Jahans tidh
Honom war lyckan tå fast blidh,
Han gick, tänckte eij thär wppå,
Wthan hwar han sin häst skall nå,
Oförwarandes berget fan,
Som ijsstappar thär sijlfret ran,
Tar så mycket han bära må
Hem thär med han ey[1] fan wppå,

[1] Orden han ey tillskrifna i margen i st. f. i raden öfverkorsade: han eij. Läsningen af det första ordet i margen är på grund af ändring i detsamma ej säker.

För än han tager icke mehr
Än man wnder armarna sehr,
Som han låfwar, thet kyrkion gaf,
Och en stön kalk thår giordes af;
Men hwad skal hetha then prophet
Jagh än icke i sanningh weet
Som om lösåsen så spåt har,
Jagh med flerom thår efter fahr,
Bror Stafan, somma gemena
Skrifwa, hans nampn åhr allena;
Thet må wara, huru thet kan,
Med sådant nampn iag och en fan,
J wåsterås, then och så spår,
Om honom och stort ryckte går
Wtan, kan ske, the haft både
Et nampn, Staffan, med gudz Nåde;
Dåck weet iagh thet, vtan all list,
J Hwsby kyrkia stod han wist,
Som andra helge måns lijck står,
Liggia i graf, åller på bår:
När hos hwsby en man bodde
Som lijka som Judar trodde,
Dåck icke omskåren war
Till the Judar sigh acktat har,[1]
En swenst födder then mannen åhr,
Thet gambla testament har kår,
Thår wt wille han wara klooct
Till thes han aldeles blef took;
En bårgere i Aros war
Hwilken efter thet samma fahr,
Omskåre[l]sen dåck icke fick,
Han doo, gudh båttre, med thet skick,
Nårr om kyrkian begrafwen blef,
Så Bispen thår med all flijt dref.

[1] I margen: 1593, öfverkorsadt.

I Henmora, eij langt ifrå,
Sades och en med spådom gå,
Thår fòrr bårgemåstare åhr,
Enskelighet fick sedan kår,
Han sit kaal slått òfuergifwer,
Och spådom allenast drifwer,
När honom kom anden wppå
Han plågade fòr sigh sielf gå,
Mångh hemligh tingh tå wtsade,
Them mången på hiertadh lade!
Jagh will sådant låtha bestå,
Låtha Judar, och spåmån, gå,
Till dala, och Bergzmån, igen
Will jagh nu komma icke sehn,
Kongh Jahan till hiålp the foro,
Med honom mot kungh Erck woro;
Kungh Siggesmund stodo och moot,
Men kung Carl fòllo the till foot,
Altid then part segeren ha wil
Som the falla medh sin macht till;
The må nu sigh låtha lijda,
Och wara på wår kungh sijda!
Han wed sijlfberget en stadh giort,
Som iagh fòr någon tidh har sport,
Och salostad han nåmpder åhr,
Så hafwer han bergmannen kår!
Mehr weedh Råparberget begynt,
Låther them slå thår åget mynt,
Sin ståmpel, och prågel, wnder
Hwilkens skapnader åhr runder!
Om dala, och bergmån, nogh saght,
Hwem som thet har på hiertadh lagt,
Hår medh lycktas thenna book lilla,
The fara eij om then willa,
Som weta hon åhr en deel

Jagh skrefwet har, för wtan feel,
J mitt fengle på swenske mål,
Tiugu på latin medh pråll,
Bedes thårföre wara lös
Vthur thetta mit fengle bös,
Thet iagh ledet har, wtan skull,
Så ware gudh medh sin Nådh hwll!
Hwad iagh, medler tidh, har leedet,
Har iagh gudh belöna bedet,
Min hustru, och barn, lijka så,
Jagh icke alt beskrifua må,
Ähr nu fattigh, och thår till tom,
Kommen all min wålferdh så om,
Mån, och qwinnor, som thet höra,
Wetha hwad the skåla göra;
En sådan har aldrigh skribent
Swerge haft förr, ijlla alt wånt,
Hwar måste på min döda mull
Thet bekenna, then sanningh år hwll;
Lyckan, och olyckan, war så,
Min saack gick emållan them twå!
Jagh ey någon tidh hade haft,
Hade iagh ey min frijhet taft,
En så stort arbete beställa,
Som skulle hela rijket gålla;
Thårföre thet ordet sant åhr,
Som gemene man hafwer kår,
At intet åhr så ont medh spått,
Thet åhr iw till någon tingh gått:
Migh sielfwan tröstar iagh altså,
Then som eij tror, kan efter gå;
Så åhr thenna lilla book ånt,
Thår till har gudh sin nåder sånt:

Efterskrift.

JOHAN MESSENIUS Dala-krönika, ofta citerad i disputationer och andra topografiska arbeten öfver Dalarne, har hittills endast förelegat i författarens egenhändiga manuskript samt i några afskrifter. Då den nu blifvit befordrad till trycket, torde några rader här böra bifogas af utgifvaren.

Messenius handskrift, år 1903 öfverlämnad från Riksarkivet till Kungl. biblioteket, upptager titelblad och 59 paginerade sidor i ett kvartband, hvilket inledes med författarens äfvenledes egenhändigt skrifna *Berättelse om några gambla och märkeliga Finlandz handlingar*. Såväl denna finska krönika, hvilken först 1774 utgafs i Åbo genom J. Bilmark, som ock Dala-krönikan hade af Messenius själf förberedts till tryckning. Den förra har i manuskriptet tvänne titelblad; det ena, af Messenius senare öfverkorsadt, är betecknadt »trykt i Stocholm hos Christopher Reussner, åhr M. DC. XXX»; det andra, »som tryckt åhr i Stocholm, af N, åhr 1.6.32», hvarjämte sista siffran ändrats till 7. Dala-krönikan åter har endast den titel, som nu följts vid verkets tryckning, hvarvid dock utelämnats dels några af författaren senare utstrukna rader (se nästa sida), dels tillägget »Tryckt i Stocholm, hos N N, medh K. Mtz gunst, och bekåsnadh, åhr 1.6.33», sista siffran ändrad till 7. Då Messenius afled i början af år 1637, tyckes tryckningen af dessa små krönikor varit föremål för hans omsorger in i det sista, men färdigskrifna voro de, såsom de ursprungliga årtalen angifva, åtskilligt tidigare. Af slutorden i Dala-krönikan framgår, att den författats på Cajaneborgs fästning, men detta är föga upplysande, då ju Messenius satt där fängslad från slutet af 1616 ända tills han år 1635 förflyttades till Uleå. Att den emellertid varit afslutad före Gustaf II Adolfs död, synes af uppmaningen till dalamännen (sid. 131) att »wara på wår kungh sijda»; och då Messenius vidare säger sig för någon tid sedan försport, att konungen grundlagt Sala stad, hvars privilegier äro af år 1624, samt att han vid Kopparberget begynt slå mynt, hvilkas »skapnader

åhr runder», en myntsort som i Dalarne (Säters kungsgård) präglades först 1627, lär krönikans affattning kunna förläggas till slutet af 1620talet.

Handskriftens titel har, såsom ofvan antydts, af Messenius blifvit förkortad. Den angaf ursprungligen krönikan såsom »Af[1] Jahan Messenij Berättelser om några gamble Swergis handlingar then sextonde deel», och i slutorden (sid. 131 f.) har han uppgifvit den såsom den »suttonde» »på swenske mål», ehuru äfven detta »suttonde» öfverkorsats. Messenius egenhändiga förteckning på sina arbeten, daterad Uleå den 15 januari 1636[2], upptager emellertid endast tre rimkrönikor och tvänne komedier på svenska, och den så stort anlagda planen torde ej heller hunnit längre än till afsikten.

Krönikan var, såsom en likaledes öfverkorsad del af titeln anger, »i 5 böker kårteligan och sandfärdeligan fördelter»; men dessa godtyckliga indelningar äro äfven i texten öfverkorsade i handskriften och hafva i denna upplaga endast angifvits genom större mellanslag.

Utom Messenius egen handskrift, hvilkens befintlighet i Riksarkivet redan Stiernman påvisat[3], fanns en afskrift i folio från 1600-talet i Antikvitetsarkivet[4], därifrån den sedermera öfverflyttats till Kungl. biblioteket. Sammastädes finnes ännu en afskrift, i kvart, af originalen till båda krönikorna, vidimerad af Stiernman: »Ex originali hoc Chronicon descriptum vidi Andreas Ant: Stiernman». Äfven i Palmskiöldska samlingen i Uppsala universitets bibliotek förvaras en af Elias Palmskiöld gjord afskrift i kvart af Dala-krönikan, och det tyckes vara denna som företrädesvis legat till grund för de citat, hvilka, såsom ofvan nämnts, förekomma i ett flertal disputationer[5]. Hvad som i dessa disputationer hämtats från Messenius är dock tämligen obetydligt, och den ende, som något rikligare öst ur denna källa, är Er. Hammarström i *Äldre och nyare märkvärdigheter vid Stora Kopparberget*, 1:a saml., Falun 1789, s. 32—37. Missledd af handskriftens titelblad har han emellertid trott, att krö-

---

[1] »Af», som i originalet kvarstår oöfverkorsadt i titeln, har af utg. utelämnats.

[2] Sv. Bring, *Samling af åtsk. handlingar . . . i sv. hist.*, Nr 2.

[3] *Bibl. Sviogoth.*, 2: 141.

[4] Se Warmholtz, Nr 417.

[5] Af dem kunna följande förtjäna nämnas: A. Grönwall — Ol. Siljeström, *De lacu Siljan*, Uppsala 1730; A. Grönwall — Sam. Resenberg, *De territorio cuprimontano* . . ., Uppsala 1734; J. Hermansson — Petrus Ugla, *De præfectura Næsgardensi Dalekarliæ*, Uppsala 1734; J. G. Wallerius — Joh. Moræus, *De Cuprimontis Falunæ œconomia prisca metallica*, Uppsala 1757

nikan redan förut varit tryckt (år 1637), och »räknas den numera», säger han, »för ganska rar at öfwerkomma».

Med afseende å Dala-krönikans innehåll låta vi den helst tala för sig själf. I största korthet lämnas dock här nedan några möjligen behöfliga förklaringar, hvarjämte Messenius källor angifvas, så vidt de varit oss bekanta.

Indelningen i Öster-, Väster- och Sotdalarne förekommer redan i JOHANNES MAGNUS *Historia de omnibus Gothorum Sveorumque regibus*, Rom 1554, sid. 9. Sid. 97.

Dala-vapnets beskrifning har MESSENIUS förut lämnat i *Specula*, Stockholm 1612, sid. 48, ehuru tolkningen där är något mindre svassande. » »

Om sjön Runns bottenlöshet berättar OLAUS MAGNUS, *Historia de gentibus septentrionalibus*, Rom 1555, sid. 72. Sägnen har emellertid redan på 1600talet öfverflyttats på Siljan. Se t. ex. SPEGEL, *Guds werck och hwila*, Stockholm 1685, sid. 108. Sid. 98.

Den berättelse om Frej-kulten, som Messenius här infogat efter »en Islender», förekommer i Flatöbokens *Ólafs saga Tryggvasonar*[1]; den är där visserligen förlagd till Sverige, men ej uttryckligen till Dalarne. Hvad handskrift Messenius kunnat hafva tillgång till, är oss ej bekant; tryckt var denna Olofssaga ej på hans tid. » »

Hänvisningen till ADAM AF BREMEN är en smula vilseledande, ty då Adam ger nordborna namnet Scyther, gör han inga försök till dess tolkning[2]. I andra arbeten (*Scondia*, T. 13: 1, och *Specula*, Cap. 14), där Messenius inlåter sig på samma sak, får ej heller Mäster Adam äran af sammanställningen mellan Scyther och skyttar. Sid. 99.

Allmogens ovilja mot grufdriften (se äfven sid. 101) behandlar Messenius ännu utförligare i *Specula*, Cap. 4, och anger där källan: JOHANNES BOTERUS, *Amphitheatridion*, Lübeck 1600, sid. 37. » »

Vid Sala silfvergrufva lät Johan III brytningen, på grund af med densamma förbundna faror, utföras af lifstidsfångar, och liknande bestämmelser träffades äfven under Carl IX. — Att biltoge, som ej föröfvat urbota brott, erhöllo fristadsrätt på bergen, ingick redan i Magnus Erikssons privilegier för Kopparberget af d. 24 febr. 1347[3], och dylika föreskrifter återfinnas i de flesta bergverksprivilegier t. o. m. 1500talet. Sid. 100.

[1] Skalholt-upplagan, 1689, 2: 121—124.
[2] *Hist. eccles.*, Leiden 1595, sid. 38 f.
[3] *Dipl. dalek.*, 1: 28.

Sid. 100. Om bergtrollen har OLAUS MAGNUS[1] samma uppgifter, och han åberopar sig därvid på SEB. MÜNSTERS *Cosmographia*, Basel 1550, 1: 10 f.

Sid. 101. Sägner om af utländingar upptäckta guld- och silfverfyndigheter, hvilka förtegats eller bortglömts, förekomma i flere varianter. Se t. ex. P. ELVIUS — LARS BENZELIUS (Benzelstjernas) disputation *De re metallica Sueo-Gothorum*, Uppsala 1703, sid. 77.

» » Anekdoten om stenen med den lockande inskriften har äfven antecknats af Messenius samtida JOHANNES THOMÆ BUREUS. I *Sv. landsm.*, Bih. 1: 238, har KLEMMING upptagit denna anteckning i tillägg till *Sumlen:* »På en Runasteen i Göthaland liggiandes över en bekk står så skrivith på övre sidhonne (Olof Hård sadhen vara i Småland)

hoo migh vil vända om kring
han skal få see et borgath tingh

på nidhre sidhan

Vändt migh som iagh förra lågh
marghan har iagh dårath så

thenna stenen (sadhe her Christiern Klaesen [Horn] las her Hoghenskild [Bielke] och lat så medh stort omak venda honom om, och när han sågh then nidhre skriften vende han honom åter i sit förra skik igen.»

Messenius »frijherre» tyckes sålunda hafva varit HOGENSKILD BIELKE, och händelsen, om den är grundad på verkligheten, hafva passerat i södra Sverige. — I margen vid »I wår tidh» står, såsom i not till texten nämnts, med Messenius hand: »wedh 1596», öfverkorsadt.

Sid. 103. Berättelsen om den hel. Davids mission i Sverige och hans grundläggning af Munktorps kyrka och Cluniacenserkloster »apud Ecclesiam Suanvingensem» (= Snævingia, nuvarande Snåfringe?) i Västmanland är ett sammandrag af Messenius egen skildring i *Scondia*, T. 9: 21 f., efter *Breviarium Arosiense.*

Sid. 105. Den i en Dala-krönika möjligen oväntade anekdoten om de båda bergsmännen, som skulle köpa en Mariabild, är troligen hämtad ur någon, kanske utländsk, sago- eller legendsamling från den senare medeltiden.

Sid. 106. Med orden »Lars af Wästerås mån i höra» inleder Messenius ett vidlyftigt utdrag ur Gamla och Nya rimkrönikorna. Efter en i hans ägo befintlig handskrift, från början af 1500talet, hade Messenius som bekant 1616 utgifvit en del däraf under titel *Then Gamble Rijm Krönikes första deel.* I företalet till denna upplaga säger han

[1] Anf. arb., sid. 210 f.

sig visserligen ej veta, hvem som författat krönikorna, men nämner, att diakonen vid Uppsala domkyrka D. ERICUS [OLAVI] af många anses såsom författare. Sedermera har han dock, stödd på ett uttalande af JOHANNES MAGNUS[1], i *Scondia* såsom författare uppgifvit denne Lars af Wästerås (LAURENTIUS AROSIENSIS), ett antagande som af den moderna forskningen förkastats. Se härom KLEMMINGS anmärkningar i 3:e delen af hans upplaga. — Utdragen, som naturligen närmast afse händelserna i Dalarne, äro i Messenius manuskript försedda med citationstecken och följa i allmänhet troget originalet. Afvikelserna bestå vanligen i sammandrag af texten, omkastning af några rader, omskrifning för vinnande af bättre rim o. s. v. I 1616 års här ofvan nämnda upplaga af Rim-krönikorna återfinnas utdragen på följande ställen: sid. 175: rad. 5 — 179: 10; sid. 226: 22 — 229: 24; sid. 279: 13 — 280: 22; sid. 277: 1—22 (obs. att Messenius här ej iakttagit följden i Rim-krönikan); sid. 304: 15 — 305: 20. De återstående utdragen hänföra sig till den s. k. Sture-krönikan, hvilken ej ingår i Messenius upplaga; för den har han direkt anlitat handskrift. Då emellertid samma handskrift begagnades af HADORPH för den af honom utgifna upplagan 1674, kunna vi för fullständighetens skull angifva, hvar de öfriga utdragen därstädes återfinnas. Sid. 454: 21 — 456: 16 (de följande 8 raderna äro starkt ändrade); sid. 474: 31 — 475: 16; sid. 486: 7—16; sid. 494: 31 — 496: 6. — En detaljerad granskning af de ofvan antydda olikheterna torde, då de ej bero på något försök till textkritik, här kunna förbigås. Anmärkas må dock, att konung Christierns ord (sid. 121) återges på följande sätt i KLEMMINGS upplaga, 3: 37:

do my hir dyn ysserin hoth,
gotes wunne see skedi my all doth.

»Till näste hålma, som heter fam»; i Rimkr.: »Til nästa holma han thär fann». Sid. 112.

Husby kloster stiftades af riddaren Ingel Jönsson och hans maka Birgitta Sonadotter på Næsholm. Om »Bror Staffan» och hans siaregåfva har Messenius infört en latinsk vers i *Scondia*, T. 9: 47. Sid. 128.

Löfås silfvergrufva är belägen i Skedvi socken. Man känner ej, när den börjat bearbetas, men under Gustaf Vasa gjordes försök att återupptaga den (1549), och Erik XIV befallde 1561 bönderna att söka den dolda silfverförekomsten i Löfåsen[2]. Sid. 129.

---

[1] Anf. arb., sid. 734.

[2] KRÖNINGSSVÄRD, *Samling af äldre författningar och handlingar rör. Dalarne*, Nr 1.

Sägnen om bonden, som »oförvarandes» fann silfverklumpar stora som istappar, fortlefver ännu i Dalarne, men är nu förlagd till Leksberget i Mora socken[1].

Sid. 130. Rörande judaiserande tendenser inom Västerås stift se Anjou, *Sv. kyrkans historia ifrån år 1593*, sid. 354.

Sid. 131. Henamora, Henemora var som bekant medeltidens benämning på Hedemora.

» » Om Salas grundläggning samt präglingen af rundmynt i Dalarne se sid. 133.

Sid 131—132. Såsom ofvan (sid. 134) nämnts, har Messenius först här skrifvit »suttonde deel», som sedan öfverkorsats och ersatts med »åhr en deel». För det nuvarande »tiugu» på latin stod först »adärton», som öfverkorsats. Han syftar här på sin *Scondia illustrata*. De 13 första delarna och den 15:e delen äro som bekant utgifna af J. Peringskiöld 1700; af de öfriga, som säkerligen ej voro fullbordade, finnes endast ett fragment bevaradt. — Vid slutet har Messenius undertecknat, men sedan öfverkorsat: J. M.

Messenius har i sin handskrift gjort talrika textändringar; de hafva här i regeln ej angifvits.

[1] Se [Fr. R. Arosenius,] *Beskrifning öfver provinsen Dalarne*, 2: H. 3, sid. 103. Falun 1866.

Otryckta ungdomsarbeten af C. J. L. Almquist.

MEDDELADE AF

RUBEN G:SON BERG.

Om Almquists utvecklingsgång äro vi tämligen illa underrättade. Som bekant kunna vi inte dagteckna en stor del af hans skrifter, och särskildt hans ungdom hvilar i dunkel, rent litterärt taget. Om man också har anledning tro, att de bref af Almquist, som ännu finnas i behåll outgifna och i privat besittning, skola lösa åtskilliga gåtor, komma förmodligen många att återstå. I saknad af nästan alla dylika biografiska källor för närvarande, får man taga sin tillflykt till de bevarade tidiga utkasten för att genom analys af dem söka fastställa följden af inträdda förändringar.

För en dylik behandling finnes en del obearbetadt material. Ehuru mycket måste ha gått förloradt af Almquists utkast och skisser, har man ändå i behåll några smärre stycken från hans ungdom samt brottstycken och smärre verk af senare dagtal. Jag gör här början med några på Kungliga biblioteket i Stockholm förvarade manuskript, två handskrifter tillhöriga professor Ernst Almquist, hvilken med största välvilja ställt sin samling Almquistiana till mitt förfogande, samt en liten »blå bok», tillhörig fröken Sofi Fant, som likaledes visat mig det älskvärdaste tillmötesgående.

Det äldsta af dessa, som har en självständig syftning, är ett litet opus *Homo & Lapis sunt eadem Res,* hvars mest karakteristiska yttranden A. H. Bergholm redan anfört i sin ur flera synpunkter så förtjänstfulla bok *Studier öfver C. J L. Almqvist* (1902), sid. 81 f. Det, såvidt handstilen visar, därnäst författade är följande dramatiska utkast öfver ett homeriskt motiv.

Ulysses
Hos
Polyphem, Pheacerne ock i sitt fädernesland.

Comedi i acter.
Af
C. J. L. A*******

Antuna.
Sammanskrefven år 1806.

Personerne:

Ulysses, konung på Itaka.
Penelope, hans Gemål.
Telemach, hans Son.
Themestor, hans förtrogne.
Alkinous, konung hos Pheacerne.
Natasea, hans Gemål.
Nausikaa, hans Dotter.
Små-konungar, under Alkinous.
Lamenas, en Pheacer.
Minerva, (svåfvande i luften).
Polyphem, en Cyklop, med endast ett öga.
Antinous, en af Penelopes älskare.
Euristemeus, en annan, Penelopes älskare.
Eumaeus, en herde, god vän med Ulysses.
Beson, en annan som håller med Pen. älskare.
Serilla, en Hushållerska, hos Penelope.
Älskare, Penelopes, en ganska stor mängd.
Cykloper, på samma ort som Polyphem.
Unga fruntimer, under Nausikaa.
Sångerskor, vid Alkinoi hof.
Matroser, Ulysses's.

N. B. Flere namn såsom Themestor, Beson, Serilla och Euristemeus &c äro ej riktige utan af mig diktade.

Ulysses
hos Polyphem, Pheacerne och i sitt Fädernesland.

FÖRSTA ACTEN.

(I fonden synes et skepp som närmar sig mer och mer till en strand som är något klippig; ändteligen stannar Skeppet och Matroserne gå än ur och gå än hit och dit på skeppet.)

SCENE I.

Flere Matroser på skeppet.

EN MATROS.

Hå jupiter ware lof! at wi kom till land en gång också.

EN ANNAN.

Ach! ja nu behöfva vi ej fruckta för at drunkna.

EN ANNAN.

Ja ja! men man kan nog fara illa på landet också.

DEN FÖRSTA.

Åh ja men på långt när icke som på sjön.

DEN TREDJE.

Din mes! du känner ej alla faror på landet, för du är en Matros.

DEN FÖRSTA.

Jag mes! jag, ja jag är en Matros, men du är en — — —

EN DRUCKEN.

Åh! tig, skräfla inte ur skägget utan sätt ta-tappen i tunnan — så; hå! å! å jag är så sömnig.

DEN FÖRSTA.

Jag! skall sätta så tappen i dig och din tunna at du icke skall drägla mer.

DEN DRUCKNA.

Ja, hå, å, å, hå *(sträcker sig)* det är synd om vinet skulle rinna bort — minsann hå, å, å, hå.

DEN FÖRSTA.

Ja det wore vist synd det! men tig nu och låt oss få tala, för nu är du drucken. Nå men det var väl Pluto at den der Ampelurgos skulle falla oss i talet; jo! jo nu skall jag bevisa at sjön är farligare en landet. — —

DEN DRUKNA.

Åh! ja wasserra det behöfver du ej gjöra; Am — Hamp. e—pe, lu—lur, ga, gås är in — så du, umm.

DEN FÖRSTA.

Hå så tig då jag sade icke åt dig.

DEN TREDJE.

Nå! junker Udafevgos bevis nu bara; jag har väntat nog nu.

DEN FÖRSTA.

Nå ja vänta litet då Gefevgos! det är ej så bråttom, du ser ju at den der drukna Pluto har hindrat mig. — Nu skall jag bevisa. På vattnet kan man icke röra sig som man vill, för det har ingen hård mark som jorden at gå på; på vattnet välfva gräsliga vågor. man får inte hala sig ur skeppet och spasera, utan man har nog möda ändå at hålla det; men si du är en Krigsman därför är du rädd din stackare; bevis nu Gefevgos.

DEN TREDJE.

Hvilket är bättre du! at vara rädd Matros än rädd Krigsman. — — — —

DEN DRUKNE.

Ach! Herre, Herre Aes-Aesculapius huru det svider i magen.

DEN TREDJE.

Åh! jag skall gifva dig på magen jag så at den slipper svida: om du icke tiger.

DEN DRUKNE.

Ja kära Gefeg gjör det.

DEN TREDJE.

För ser ni Udafevgos en Matros har mindre at fruckta än en Krigsmann.

DEN FÖRSTA.

Det var väl osanning tag mig Pluto, men det hör ej till saken bevis nu.

DEN TREDJE.

På landet har man at fruckta för vilddjur af flere slag. som ej finnas i sjön; dessutom för elakt folk! för vapen för flere faror; ja vid Pluto har jag icke rätt! Hör du Asteridon der uppe i Masttoppen, döm du!

MATROSEN, *up i masttoppen.*

Jag har ej tid den der Plutoniska stjernan har jag ej utgrundat ännu.

EN ANNAN.

Åh! låten bli at träta. Ni hafven rätt båda Udafevgos och Gefevgos. Wattnet har sina och Landet sine faror och besvärligheter.

DEN FÖRSTA.

Ja — hör du efter den beskedlige Agathus beder oss så skole vi ej treta längre.

EN ANNAN.

Tyst nu vår konung kommer nu.

DEN DRUKNE.

Ja då skall jag wara tyst och sofva *(hickar)* Hick! Häck! Hock!

SCENE II.

Ulysses, Themestor, de förre.

ULYSSES.

God dag mina vänner! Huru står det till?

MATROSERNE.

God dag eders Maiestät! Wi må rätt väl.

DEN DRUKNE.

Nej för Pluto i wåld, jag har just ondt i magen! jag Ampelurgos.

THEMESTOR.

Nå! nå! kära du det går väl öfver.

ULYSSES.

Nu mine vänner! mine bröder låtom oss nu tacka Gudarne at vi kommit i land. Tackad ware Jupiter, Neptun, Tackom alle och offrom dem trogne hjertan. Jag tackar eder! eder mine vänner,

mine bröder! j hafven räddat mig ifrån döden ibland de grymmasta afgrunder! alt detta hafven j gjort mine bröder derföre tackar jag eder! j hafven arbetat utan bröd, utan hopp om räddning, j arbetade emot det grymmaste haf! dock j voren modige j försummade ingen ting! j båden Jupiter om ståndacktighet, Neptun om räddning! Mine[r]va om hjelp. j voren på det yttersta! Men nu! men nu mine vänner! mine bröder hafven i vunnit, j ären i land! Jupiter har gifvit eder ståndacktighet, Neptun räddning! Minerva mod! Ware de därföre tackade! Greker! mine vänner! fruckten under lyckan! varen ståndacktige, modige under olyckan, under faran! Ransaker fördenskull utan skonsmål edra hjertan, är det godt säger samvetet intet så fruckten ingen ting; förtrösten på den högste, och i skolen finna räddning. Antingen Vinna eller dö! Flygtingen är den uslaste på hela jorden! Nej! Nej Grekelands inbyggare fly aldrig, antingen segra de eller dö! Den modige vinner altig [ɔ: altid] den fege aldrig i sjelfva värket.

MATROSERNE.

Ach ja ers Majästät wi äro färdige at gå och följa hvart vår konung förer oss.

ULYSSES.

Ja mina vänner gjörer det, en gång! ännu skole vi väl hinna till Itacha. Hör, Themestor, vet du hvad detta är för et land?

MATROSERNE.

Ach ja kära herre säg oss det!

DEN DRUKNE.

Åh! strunt hvad Pluto är det vårt at veta hvad det är för et land; bara man kan få Win och Mat; men godt vin och god mat herre! tralla ralla!

THEMESTOR.

Tig du! Jo ers Majestät så mycket jag kan förstå, måste det vara Sicilien.

ULYSSES.

Sicilien är ju en ganska stor, frugtbar ö under stora Grekeland är det icke så? belägen vester om vårt Itacha.

TEMESTOR.

Jo.

ULYSSES.

Nå låtom oss nu gå ut och se efter hur här ser ut och hvad folk här är. *(De gå af och ann) men lämna några qvar, jämväl den der Ampelurgos.*

DEN DRUKNA.

Åh! nej hvasserra, ers Majestät jag skall inte va-ara på Skeppet jag — det börjar taga läck vid Akterbol —

THEMESTOR.

Tig du! och stanna qvar.

ULYSSES.

Men hör ni, ni som är en vis man ni kan väl säga hvad för folk här äro!

EN MATROS.
(Gefevgos).

Ja kära herr Themestor säg oss det; jag börjar just fruckta jag har elaka aningar.

ULYSSES.

Kära Gefevgos, är du änn en grek? har du glömt at ingen fara gifves när man hafver svärdet vid sidan och själen på sitt rätta ställe? — men Themestor säg! vet ni hvad här äro för folk; på det at jag må kunna taga mina mått och steg? —

THEMESTOR.

Ja ers majestät det vet jag väl, men det kommer ann, på, på hvilken kust vi äro! säg Asteridon.

EN MATROS.
(Asteridon.)

Jo så mycket jag förstår, måste vi vara på den östra sidan af detta land.

THEMESTOR.

På östra sidan! Ja då hafve [vi] komit *(hviskar till Ulysses)* till et stygt jättefolk *(hårt)* till Cycloperne.

MATROSERNE.

Till Cycloperne! Cycloperne! hvad är det för folk.

THEMESTOR.

En Cyclop har en ganska stor kropp men allenast ett öga.

EN MATROS.

Bara ett öga åh! lappri.

DE ÖFRIGE.

Åh! lappri, det skall wi väl då få råd för. *(Alle slipa sina pilar och spjut.)*

ULYSSES.

Waren nu endast tyste och lyden mig.

ALLA.

Ja! *(De gå och komma till en gråtta, hvarest de gå in.)*

ANDRA ACTEN.

(Hela Theatern är en djup och vid gråtta).

SCENE I.

Ulysses, Themestor, Matroserne.

ULYSSES.

Nå mine vänner nu äro vi här, här är aldeles mörkt och aldeles ingen Cyclop är här heller!

MATROSERNE.

Hu! u! här är stygt här ers Majestät.

THEMESTOR.

Ja a! vi äro säkre at Cyclopen snart kommer.

MATROSERNE.

Oh! o!

ULYSSES.

Hvad nu! hvart tog mina tapre Matroser vägen nu det där war et fult skrik! fy! åh! kommen bara i håg at ni ären Greker! Hören nu sätten ni är [ɔ: er] alla i den der vinkeln och du Gefevgos går efter ankare vin. *(Gefevgos går.)*

SCENE II.

De förre, utom Gefevgos.

ULYSSES.

Nu skolen ni gjöma eder väl medan jag pratar med Cyclopen! Hå! det skall väll gå endock; men tigen ni bara.

MATROSERNE.

Ja hvad vi skole tiga.

THEMESTOR.

Ach! men det är synd om vår Konung at lämna honom i sticket.

ULYSSES.

Waren ni bara tyste och låt mig handla.

(Gefevgos kommer in rusandes med vinet.)

SCENE III.

De förre, Gefevgos.

MATROSEN.

(Gefevgos.)

Ach! käre vänner jag hörde fasligt dunder i bergen! Jag hant knapt undan! nu kommer vist Cyclopen!

ULYSSES.

Ja! sätt vinet där ner på golfvet och sätt dig ock der i vrån! varen ny [ↄ: nu] bara väl tysta! Tschy! chy!

SCENE IV.

Polyfem, de förre.

POLYPHEM.

(groft och vildt med en vedböla.)

Hutsch! Husch! hvad det är ruskigt! husch! *(kastar ner bölan så at det gör ett fasligt Echo)* Nu skall jag väl gjöra eld åt mig Hutsch! *(han gjör up eld och får se Ithacienrarne* [sic]*)* Men hvad Pluto! tag mig Gehenna! jag svär vid Styx at menniskor! åh! kryp fram era Canailler! jag skall hjelpa er jag.

ULYSSES.

God dag Cyklop! litet fogligare liqväl!

POLYPHEM.

Hurra! Michel näsvis hvad han gjör sig näsvis! Hvad menar du, at du är du! din stackare!

ULYSSES.

Jag är en Människa!

POLYPHEM.

Ach! tig du tacka jupiter du har fått lefvat hittils. Hvar kommer du ifrån?

ULYSSES.

Jag kommer ifrån ett land.

POLYPHEM.

Nå ja si det viste jag, men i från hvilket land?

ULYSSES.

I från et vackert land, med städer, ängar, åkrar, skogar, och Människor, Kreatur och stenar uti.

POLYPHEM.

Du är en Plutonisk räf! det viste jag ock!

ULYSSES.

Du är då mycket slug!

POLYPHEM.

Tycker du det du? men nu skall du få si på annat, för jag har ej tid at stå här och prata med en sådan der tok inte. *(Han slår i hjäl några Greker.)* Hör hur heter du?

ULYSSES.

Åh! kära du jag har et lustigt namn jag heter INGEN; Men hur heter du!

POLYPHEM.

Jag heter Cyclop von Polyphem. *(sätter et förnämt mine på sig)* Men hvem i Gehenna har gifvit dig låf at komma hit?

ULYSSES.

Åh! det har Jupiter! Neptun och Aeolus gjort och vi hafva dugtige försvarare om du gjör oss något förnär.

POLYPHEM.

Ah! Ha! Åh! jag orkar inte höra, det var osanning! dessutom frågar jag Pluto efter Jupiter och hans Gästfrihetslagar.

ULYSSES.

Nå! Nå! vi få väl se!

POLYPHEM.

Ackta dig bara *(Slår i hjel några Greker)* Tschytsch nu bara jag skall sofva . . .

ULYSSES.

Åh! Pluto bror Polyphem du skall väl hafva litet vin också på så mycket besvär *(Slår i åt honom)* det är förträffligt må du tro.

POLYPHEM.

(Dricker.)

Tag [mig] Pluto och Gehenna är det icke just godt, slå i mer lilla man.

ULYSSES.

(Slår i.)

POLYPHEM.

(Dricker.)

Hå! det är just godt! jag tycker just om dig Ingen! jag [vill] gifva dig en gunst.

ULYSSES.

Hvad blir det för en gunst?

POLYPHEM.

At jag slår ihjäl dig sist; si! så! tig nu. *(Han lägger sig ne'r och sofver litet.)*

ULYSSES.

(Sakta.)

Vänta litet bara!

POLYPHEM.

(Springer upp.)

Tag mig Pluto! war icke det så rätt, jag skall väl släppa in mina Getter också. *(går ut.)*

SCENE V.

De förre utom Polyphem.

ULYSSES.

Nog slå wi väl oss igenom men jag är förargad öfver at han slog ihjäl mit folk.

MATROSERNE.

Wi måste slå ihjäl honom annars slår han ihjäl oss.

ULYSSES.

Ja nog kunde vi det men då slipp vi ej ut, ty han har vältrat en stor sten före.

THEMESTOR.

Ja! Ja!

ULYSSES.

Men mine vänner ingen fara jag skall väl hitta på råd jag; lyden endast mig.

ALLE.

Ja! bevars.

SCENE VI.

(Polyphem kommer med Getterne)

ULYSSES.

Si nu är du här igen; vill du inte ha en sup vin igen. *(slår i.)*

POLYPHEM.

(Tar emot och dricker.)

Åh! jo men, det smakar inte så illa. tig nu! *(Han lägger sig.)*

ULYSSES.

Si nu! mine vänner nu sofver han nu skole vi fundera!

ALLE.

Ja, vi skole försöka det yttersta.

*(*MINERVA *synes vid Gråttans tak; hon vinkar tystnad; pekar på en Castaniestock som ligger på golfvet; pekar på spisen; och sedan på Polyphems öga, samt försvinner.)*

ULYSSES.

Åh! Hå! nu vet jag, vi skole nu bränna och härda denne ståcken i elden och sedan sticka ut hans öga.

MATROSERNE.

Ja! ja! *(de glödga ock härda den.)*

ULYSSES.

Si! så! lägg honom nu der vi[d] gödseln utaf fårena och Gätterne, och gömmen honom väl.

MATROSERNE.

Ja. *(De gjöra så.)*

THEMESTOR.

Men ers Majestät om [vi] slå ut hans öga blir han dubbelt värre mera rasande.

ULYSSES.

Ja det vet jag! men si derföre skall jag först binda er inunder dessa fårs magar; sedan sticka ut Polyphems öga och sjelf springa under en fårmaga; då menar jag at han först vill släppa ut fåren och sedan slå ihjäl oss; men då komma vi äfven ut.

ALLE.

Ach! ja det var et förträffeligt puts.

ULYSSES.

Men varen väl tyste. *(han binder dem.) (Sedan tar han den glödgade stocken och slår med den alra största häftighet stocken i Polyphems öga, hvarvid hela neiden gifver echo.) Springer därefter ock under en Getmage.*

POLYPHEM.

(Slänger i yttersta raseri stången ifrån sig.)

O! rasande dö! hvar det du, du högst plutoniska räf! Ingen! till Gehenna! till Pluto du sakramenskade canaille vare du förbannad intill det yttersta du Plutonska räf; jag skall så masakrera dig och dina hundar! men dock skall jag först släppa ut mina Getter at jag icke äfven må slå ihjäl dem. *(Han föser ut dem och känner noga efter at ingen skall passera som ryttare ty magryttare kunde han ej förmoda. Den sista under hvilken Ulysses satt hade svårt att gå då sade Polyphem till honom.)* Du min lilla Get månne du

tager del i din herres svåra öde efter du går så långsamt. *(Han släpper ut henne äfven, stänger igen dörren och dundrar fasligt i sin grötta.)*

Scene VII.

(Scenen föreställer samma ställe som första Acten, alla Getterne stå utan för gråttans dörr.)

Ulysses och hans Camrater.

Ulysses.

(Löser de andre.)

Se så mina vänner nu äro vi frie igen.

Matroserne.

Ach ers Majestät det var fasligt.

Ulysses

Tag nu tje, ellofva Getter med er och kom till skeppet så skole vi segla bårt.

Matroserne.

Ja! heissan! *(de gjöra så.)*

Ulysses

Se nu segla wi af och skola tacka Gudarne som så nådigt hjelpt oss.

Scene VIII.

Polyphem, de förre.

Polyphem.

(På landet.)

O! du plutoniske räf har du tillika undsluppit min rättvisa hämd.

Ulysses.

Ja! adieu med dig bror Polyphem.

Polyphem.

Se nu feck den räfven mål i mund. *(Kastar en sten i sjön bredvid skeppet at det kommer till lands igen; dock arbeta Roddarne ut det.)*

ULYSSES.

Adieu! om någon skulle fråga dig hvem som har borttagit dit öga så skall du säga: Ulysses, Laertis son, konung på Itacha, och som har förstört en stor stad har gjort det. adieu. *(De segla bårt.)*

TREDJE ACTEN.

(Theatren föreställer en vacker äng; på ena sidan är en skogslund, på den andra synes långt bort en stad. En karl (Ulysses) kommer ganska smutsig simmande och kommer ändteligen i land.)

SCENE I.

ULYSSES, ensam.

O! Jupiter hvad har jag då så mycket brutit dig emot, at du på sådant sätt skall sätta efter mig. Ack! midt trogna folk, min Themestor, alla äro förlorade, de finnas ej mer, O! Itacka, Penelope! Telemach, O ni som ären så kära för mig! Skall jag då aldrig se är [ɔ: er] mer! svåra öde! dock! fatta mod, det är kan hända et prof; jag vil böja mig därunder utan at knota. (Han söker up och finner en håla at ligga i). Se där skall jag tillreda min säng af löf, hvem vet hvad änn kan hända. *(Han lägger löf i hålan, och lägger sig at sofva samt stänger igen den.)*

SCENE II.

(Ifrån sta'n synes en vagn komma ner på ängen med kläder och saker uti.)

Nausikaa, Unga fruntimer.

ET FRUNTIMER.

Se här min Princessa, här skola vi gå in och bada oss *(Hon pekar på hus vid stranden.)*

NAUSIKAA.

Ja det var bra det! är nu alt i ordning.

Här afbrytes den blott påbörjade dramen. Något senare, än han sysslade med detta opus, har han tydligen också velat skrifva en långt modärnare pjäs, att döma af den personlista, som upptar de sista sidorna af det lilla häfte, där *Ulysses* läses, och har följande innehåll:

Adeline Armand
eller
Återseendet.

Drame i 3 Acter.

Personerne:

22 år, Selim, sedan förklädd till Ismael och Charles Pourquet; Paschwa på Cypern. Af ett häftigt sinnelag; känslofull; ädel, och känslig för äran. — variable. — tänkande mer christligt än mahomedanskt.

50 år, Ilderim. Hans förtrogne — satt genom Selims far Mustafa — till Sonens ledare — för öfr. Upsyn.m. öf. Ser. I bottn redlig, o. välmenande — men en fullkomlig Mohammed i tänkes. — kall — och munter — äfven öm.

50 år, Armand, Hjeltinnans Far. Med en stark känsla för äran.

18 år, Adeline Armand. — I Seraillen kallad Alzire. Charles Pourquets fästmö. På det högsta dygdig. genom et troget förlitande på försynen tålig i olyckorne — äfven klok — öm.

30 år, Zangia — en Eunuch. Bottn af hans Caraktér något råfaktig, ändamålet med hans sträfvande är magt och nöje. — Detta kan bringa honom till några elakheter — likväl icke mycket — ty hans hjerta har mycken tincture af glättighet och småqvickhet — för öfrigt beslutsam — rask.

25. Ali, en Eunuch. Af ett mera hett blod — aldrig löjlig som den förra — tvärtom af en småaktig och fjäskig alfvarsamhet — ytlig, icke stort värt med.

45. Nadda, en gammal Sultaninna. Pratsam — planmässig — något elak och käringaktig.

20 år. Zelmire, en Sultaninna. Het, äregirig — i följd däraf afundsjuk och svartsjuk — ej noga om medlen till ett ändamåls utförande — elak.

18 år, Roxolane, en Sult. Barnslig, fåfäng — annars god och välmenande.

Flere Sultaninnor.

Scenen är ifrån 16 Seclet.

Myrorne.

Satyr-Epopée.

Jag besjunger de stolte och högborne Myrorne, och de
Ibland Myrorne mägtige Kungarne Myrmekonarkos,
Som Pakygastrernes rike ädel och namnkunnig styrde;
Och Okypodernes tappre Beherrskare Arkegonarkos. —
Begge Staterne nemligen tvänne Myrstackar voro
Som bredevid hvarann i en Torpares betshage logo.

Så det sig tedde en dag att ett ben af en nyslaktad Oxe
Ännu med litet kött af barnen blef kastat till gränsen
Af Okypodernes stack, Konung Arkegonarkos's rike,
Och blef liggande där sitt tjenstfolk den tappre Kyrtandros
Hade i arbete på sin landtgård: — tagne af skräck och
Fasa vid detta vidundrets fall Okypoderne stego
Hastigt tillbaks, men den modige Harpax, Rättaren bland dem
Skyndsamt till herrgården geck, sin Herre han mötte och sade:

»O min Gud! hvilket under som knapt bland Myrorne sports förr, —
»Kom O ädle Kyrtandros och se, ty från himmelen fallit
»Ned — jag ej vet om det skall till ont eller godt oss lända,
»Men ett gräseligt ting på fältet ur skyarne fallit.»

Utan att svara Kyrtandros geck djupt tänkande, och djupt
Tänkande tjenaren följde; redan på afstånd de sågo
Vidundret liggande vidt och bredt som en klippa på fältet.
Varsamt på afstånd de stodo, och noga betraktade alla
Sidor och kanter, om ej något lif sig däri skulle röja
Och miraklet ett faseligt djur till äfventyrs vara:
Men då efter en tämmelig stund någon rörelse icke
Märktes, så gingo de oförskräckt fram att närmare saken
Utforska; och till och med till slut den tappre Kyrtandros
Vågte med munnen att röra Miraklet, och — O! hvilken ljufhet
Bredde sig ej kring hans gom. — Till sitt folk med fröjd då han sade:

»Ädle Myror från fruktan er skilj, jag nogsamt nu inser
»Att detta är en kostelig skänk af himlen; att äta
»Tycks den bestämd, men så läcker, så läcker — ja jag vill svärja
»Att den i sjelfva Olympén är gjord. O! lycklige vi som
»Älskas af himmelen så, att oss sjelfva Gudarne gifva
»Spis från sitt bord, — Hell oss Okypoder bland alla Myrfolk! —
»Men denna utmärkta händelse att rapportera till hofvet
»Genast jag resa vill, och strängt jag vid lifsstraff förbjuder
»Någon af er att röra härvid tills jag kommer åter.»

Så han sade och rustade sig till hofvet att resa,
Lade sitt starka, utaf ett granbarr uthuggna spjut, på
Fasta skuldran, och for genom Okypodernes länder.
Många städer han reste förbi, och många igenom.
Oxypolis, som stolt mot skyarne reste de höga
Barrtornen, och Skotomasty, som skuggrik var byggd inni stacken.
Och många andra som ingen i antal och storhet kan tälja. —
Mången ärlig och flitig Myra på vägen han mötte
Men nog han agtade sig, den stora nyhet han viste
Att för någon berätta. — Han hälsade blott med en slug och
Sjelfklok min, som utmärka tycktes: »Jag vet något jag, men»....

Slutligen till Residenset han hann: Akromyrkenopel,
Som ganska högt på en klippa låg, därifrån man åt landet
Hade den skönasta vue. Genom talrika gator och gränder
Fram förbi stolta Pallats och genom en onämnbar mängd af
Stadens ädle borgare fram till Slottet han trängde,
Kronan bland alla slott, Okypodiens ära och Förstens
Stolthet. — Han vördsamt geck in genom höga, välbygda porten,
Som var så stor att sex på hvarandra stående myror
Där haft rum att gå in. De mäst välarbetade korsvärk,
Och skönt ihuggne bjelkar af fint polerade Enbarr,
Dyrbara och välluktande, som från främmande länder
Mödosamt blifvit ditförde — utgjorde väggarne, de med
Dyrbar och lysande kåda bestrukne voro, hvari var
Utarbetat det skönaste löfvärk. Altgenom slottet
Var sådan glans att den plågade äfven de vanaste ögon.
Här den tappre Kyrtandros sig anmälte genom en man som
Vaktade Konungens dörr — som högbent sig förde, och trodde
Sämre åtminstone ej än de förste och ädlaste statens

Men sig vara; — med mycken grace och höghet han förde
Inn Generaln. Till Konungen denne ödmjukt då sade:

»Vördsamt jag hälsar dig, ädle Monark, store Arkegonarkos!
»Och som jag hoppas du känner den redlige, gamle Kyrtandros,
»Som icke älskar krus, så säger jag genast mitt ärn'de.
»Ty en sak af den högsta vigt har inträffat, och jag
»Nogsamt Gudarnes nåd emot oss däruti ser förklarad.
»Ifrån himmelen nyss, och jag tror från Gudarnes taffel
»Sjelf, ett till utseendet förskräckeligt under har fallit
»Ned på vår riksgräns, jag liknade det vid ett vilddjur i början,
»Men huru ljuft jag bedrogs! O, ädle monark, om du smakat,
»Smakat och känt hur det smakte! Nog af, du vet hvad jag menar
»Då jag försäkrar dyrt, att ett berg det är af blott nektar,
»Och att ditt kongliga bord aldrig hyst något ädlare nånsin.
»Men en sak jag skall säga som väl du bör lägga på sinnet:
»Att du bemäktigar dig för din kongliga taffel allenast
»Hela det kostliga berget, ty synd himmelskriande vore
»Att det gemena folket en så'n raritet skulle smaka.
»Och likaväl härutaf du ett medel kan hafva att vinna
»Folkets kärlek, mer än förut; ty matberget säkert
»Skall furnera ditt kök flere år, — och så kan du skänka
»Efter ett års utlagor: Till kongliga köket, då hela
»Fäderneslandet skall sjunga dig låf, som en Gud, och du ändå
»Hafva de öfriga årens utlagor qvar i Behållning.»

Honom Konungen svarte, den store Arkegonarkos:
»Ädle Kyrtandros, jag ofelbart inser ditt stora
»Och berömvärda nit, hvarför jag dig tackar: — Och det du
»Af ren patriotism, och till statens fördel dig yttrat
»Också skall ske: — det kostliga berget ensamt skall skrida
»In uti mitt förråd; jag nyfiken just är att se det.
»Altså jag dig, såsom Generalissimus, nogsamt befaller
»Tre Regementen att samla, utaf mitt enskilta garde.
»Hvarpå vi resa till gränsen, hit hem gudaskänken att föra.»

Så han sade, och villigt den tappre Kyrtandros lydde.
Ned uti staden han geck och samlade tre Regementen.
Snart Okypoderne stodo beväpnade i sina leder,
Bärande långa spjut, — blott väntande Förstens befallning. —

Men i palatset Konungen redan färdig till resan
Var i sin kongliga drägt: då till sig lät han Härolden
Kalla, och således, då han inträdde, till honom sade:

»Uti ett vigtigt värf dig, Megakerysson, jag kallat,
»Noga fördenskull hör och efterfölj min befallning! —
»Jag nu en ärofull resa företar, att ifrån gränsen
»En ansenlig gudaskänk hämta; — således genast
»Efter min afresa du med hög röst folket skall samla
»Att till Gudarnes låf, och pris afsjunga Tedeum».

Så han sade och ödmjukt Härolden afträdde. — Men han
Ut till sitt Krigsfolk geck, där Stallmästarn Pakyonotos
Väntade: — Konungen steg till häst då genast på honom.
(Ty Okypodernes Vise och Lagkloke ej hade funnit
Nådefullt nog af Försten, att undersåtarne fingo
Känna tyngden utaf hans befallningar — äfven de borde
Känna den af honom sjelf; som passade så mycket bättre
Som till Myrorne än ej bruket af Hästar var kommit.)
Därpå i sällskap med Generalen han anträdde resan;
Efter dem följde tretusen man. Omsider de kommo
Fram till Riksgränsen, och betagne af undran de sågo
Vidundret liggande. Konungen geck, sedan småningom fruktan
Hos honom lagt sig, fram och smakte på nektarn, och smakte,
O! hvilken ljufhet! hvad retande smak! — Till folket så sa' han:

»Hören väl min befallning, I stridbare Okypoder!
»Läggen de spetsige spjuten bort, och framgån i leder,
»Sätten talrike därpå emot detta berg edra fasta
»Breda och starka skuldror, och välten det fram öfver fältet
»Hemmåt till Residenset, samma väg som vi kommit.»

Sagt; och Kyrtandros stälde ut sitt folk emot berget,
Och dem befalte ta tag — sin Fältherre genast de lydde
Och med förenade grufliga krafter lyfte på benet,
Men som ett berg det såg ut, som berg det satt fast uti jorden,
Myrorna lyfte och lyfte, och mången med blodiga skuldror
Måste gå därifrån — mången braf Okypod föll till marken
Död. Konung Arkegonarkos, och Fältherrn den tappre Kyrtandros
Fåfängt med löften och hot upmuntrade folket att taga

Bättre uti, det förfärliga berget låg där det legat.
Slutligen Arkegonarkos skickade bud till att samla
Hela krigsmakten ur Okypodiens alla provinser:
Sexhundratusen man kommo dit — hela berget betäcktes
Men likafullt, O hvad under! det låg såsom vuxit ur marken.
Slutligen fram till konungen geck Kyrtandros, och sade:

»Alle vi sörja, O ädle Monark, store Arkegonarkos!
»Alle vår styrka vi spänna din vilja att fullgöra lydigt.
»Men fastän Gudarne nådigt oss gett denna herrliga gåfva
»Dock (vi bedröfligt det se) de ej skänkt oss krafter att föra
»Hem den i säkerhet till Residenset, att njutas till godo.
»Men nu en sak jag skall säga, som väl du bör lägga på sinnet
»Ty jag dig råder att sänningabud till Grannarnes rike,
»Till Pakygastrernes stat, och Konung Myrmekonarkos
»Skicka att bedja om bistånd, och låfva dem delning af bytet.
»Ty man väl hoppas bör att tvänne förenade Rikens
»Krafter kunna förslå att bortföra berget; och sedan,
(»Milde Regent ej misstyck, men oss emellan att säga)
»Få vi blott skatten hem, nog få vi sen utväg att skilja
»Oss från Deltagarnes besvärliga pretentioner.»

Honom Konungen svarte, den ädle Arkegonarkos:
»Mycket nöjd med ditt tal, spetsfundige, tappre Kyrtandros!
»Gillar jag aldeles hvad du sagt; och att dig min ynnest
»Visa, jag skickar dig sjelf till Pakygastrernes Konung,
»Och ej jag tviflar att du ditt ärende väl skall förrätta.»

Så han sade, och glad Kyrtandros rustade sig att
Resa som Ambassadör till Konung Myrmekonarkos.

Megakerysson emellertid sig sirade präktigt,
Fattade häroldsstafven, (som konstigt Thavmasitekton
Arbetat af ett flugben, och så med getingblod färgat,
Präktigt mot solen den sken, ett under för hvar man som såg på.)
Och steg till häst på den främste af Borgarne: Omojoplatys;
Hvarpå i konglig skrud han red kring staden, och folket
Samlade, att på torget med full röst sjunga Tedeum.
Tusentals de samlade sig, och sjöngo med rörda
Hjertan och vidöppen hals, låf- och tacksägelse-sånger
Himlen till ära och pris för den stora ansenliga skänk de

Fått. — Sedan akten var slut de löpte fram till Härolden
Och med eldiga blickar begärde få se Gudagåfvan.
Megakerysson med stafven då vinkade tystnad, och sade:

»Nej mina Barn! häruti Residenset är änn ej skänken
»Men som den nu antågande är, så kan man den anse
»Redan som erhållen: emellertid vår Konung ej velat
»Att längre Gudarne skulle vänta vår tacksamma Låfsång.»

»Jaså» tänkte det goda folket och geck sina färde,
Långnäst, inneslutande sig i sin Konungs vishet.

Emellertid Kyrtandros till Pakygastrernes rike
Reste med ambasaden; snart till gränsen han ankom.
Knapt han åt gränsposten nämnt sitt verldskända [namn] och sitt ärnde.
Förrn han med vördnad insläptes, och emottogs af alla
Pakygastrer med gapande munnar, liksom de sett ett
Konstigt mirakel och ej en myra, såväl som de sjelfve.
En vägvisare af dem han feck, såsom okänd han var i
Landet — och så han for genom många städer, och ankom
Slutligen till Residenset Myrmekonastyostemma. —
Sjelf Kyrtandros af undran betogs då glansen och prakten
I denna stad han såg: utom enskiltas hus och palatser,
Konstiga äreportar och majestätiska tempel
Där sig höjde med dubbla rader af pelare, huggne
Och arbetade af långt utifrån införda halmstrån. —
Många där sågos omätliga Pyramider af sköna
Bländande, hvita myrägg — och därtill det stoltaste ännu
Slott, som i något myrland har setts; hit Ambassadören
Ställde sin väg; ren i slottet han var, och skyndade fram till
Audiens-salen, då Drottningen Podokalliste
Gick honom okänd förbi —men ovarsamt han uti bråskan
Kom hennes ena fot att lindrigt trampa. Förskräckligt
Vreden flammade up inom henne; intet hon sade
Men med hämnden i bröstet följde hon med in i salen;
Här framför thronen Kyrtandros vördsamt sig stälde och sade:

»Ådle, från Gudar härkomne, Konung Myrmekonarkos
»Hälsa och vänskap dig bjuder din grannkonung Arkegonarkos,
»Ifrån hvilken till dig, jag skickad är i ett vigtigt
»Ganska högt och bägge rikena gagneligt ärnde.»

Milt honom svarte den tappre och ädle Myrmekonarkos:
»Välkommen ädle granne! dig sätt på det närmaste sätet,
»Och mig berätta, så att jag må höra det alting står väl till
»Uti min Grannes rike, och anför ditt vigtiga ärnde.»

Genast Ambassadörn på det närmaste bländande, hvita
Och skönt rundade myrägg satte sig, vördsamt och sade:

»Ädle Monark, från Gudar härkomne Myrmekonarkos,
»Efter du frågar därom så får jag vördsamt dig svara
»Att oss Gudarne gifvit, det alt står väl i vårt rike.
»Men mitt vigtiga värf, det är att låta dig veta
»Att ett under har skett, att ett berg från himmelen fallit
»Ned i vårt land, som består blott utaf den läckraste föda.
»Detta förträffliga matberg hade vi ärnat att välta
»Hem till vår hufvudstad; med många hundradetusen
»Man vi tågade dit, men ändå rådde vi icke
»Röra det utur stället — Nu hit jag kommit att fråga
»Om ej du din Armé ock dit ville skicka, då säkert
»Rikenas stora förenade styrka skall det förmå att
»Föra dit vi det vilja; och till ersättning vi bjuda
»Hälften af berget åt dig, och jag svär att aldrig du ätit
»Någonting läckrare — säkert det är af Gudarnes nektar.»

Så han sade och milt honom svarte den ädle Monarken:
»Gode granne en stor underrättelse visst du har lämnat.
»Men med min Marskalk nu följ, och sörj för din kropp efter resan,
»Och mellertid skola vi besluta hvad svar dig kan gifvas.»

Så han sade och Kyrtandros steg up och sig vördsamt
Bugade för Monarken och följde efter Marskalken
In i en sal som var blända[n]de hvit, såsom af Alabaster.
Här åt Ambassadörn och hans följe anvistes platser,
Och mångfaldiga rätter och drycker framför dem sattes.
Här de förnöjde sin gom med glacerade Getingstjertar
(Djur som man sällan fångar i Myrlanden, hvarför de också
Blott som en stor raritet vid hofven ätas) och stekta
Flughalfvor i sin egen sås; insyltade Spindlar;
Därpå griljerade Myggframdelar; Ragu på diverse
Ben utaf Harkrankar och Spindlar och Tusenfötter;
Sällsynt och rart frecasé på Trollsländebogar, med sås af

Urkokta Flugögon; kapunerade Tordbaggar och till
Slut åts en Vingkompott, som af alla slags fjäderfäs vingar
Hopkokad var, och som brukades till desert. — Utur stora
Bålar af skönt arbetade Torndyfvelskal de emellan
Drucko mjöd utaf bin. — Sässkålarne liknade nära
Brunt Chinesiskt porslin, af Nyckelpigornes skal de
Gjordes. — Så Ambassadörn och hans svit undfägnades kongligt.

Emellertid med sitt råd begrundande Myrmekonarkos
Om han bifalla skulle Gesantens anhållan, eller
Afslå den. — Högt sin röst, af vrede lågande ännu
Öfver skymfen, Podokalliste höjde och sade:

»O mitt hjerta af vrede vill springa, då jag på detta
»Okypodiska packet tänker, men ännu aldrig —
»Väl jag ej gammal är, dock många myror jag sett; men
»Aldrig en sådan gemen och stygg och förarglig som denne
»Ambassadören är. — O vördade Myrmekonarkos!
»För din egen och rikets ära, ber jag dig, sluta
»Aldrig något förbund med detta folket, som endast
»Söker att genom list dig bedra och låcka i snaran.
»Men om du så skulle glömma dig sjelf, och din ära, o Konung!
»Så besvär jag dig att för min skull, om någon kärlek
»Nånsin för Podokalliste du hyst — att du detta hans anbud
»Afslår. — Nej aldrig jag lugn skulle vara, om det blir bifallt.»

Då utur Rådet hjelten Myrmalkar upstod och sade:
»Vördade Drottning förlåt att jag vågar yttra min tanka,
»Fastän den strider mot din, men statens väl det mig bjuder,
»Och jag ej inse kan hvad som dig förtörnar så mycket
»Hos detta folk, alraminst hos Ambassadörn Kyrtandros,
»Som jag väl icke närmare känner, dock jag belefvad
»Artig och fin honom funnit. — Altså jag råder oss ingå
»Detta förbund, mina skäl skall jag sen, om det nödigt är, visa.»

Så han sade, och Drottningen vred och förtörnad än mera
Vände sig om och såg på Konungen: — men denne sade:

»O min gemål, o sköna Podokalliste! du icke
»Bör på Myrmalkar vredgas; ty allt han rättvist och billigt
»Sagt, tvärtom jag dig råder att dämpa din vrede — ty ej jag
»Ser något annat än godt i detta anbudets bifall.»

Lågande af den bittraste harm och begär att hämnas
Kastade Podokalliste en gruflig blick på Myrmalkar
Och utur samlingen geck: men denne oförskräckt sade:

»Ädle Monark, af Gudar härkomne Myrmekonarkos!
»Ny en sak jag vill säga som väl du bör lägga på sinnet.
(»Ty jag ej Drottningens vrede fruktar, då enskiltas vilja
»Alltid bör vika för allmänt väl.) Detta anbud på allt sätt
»Gagnar oss utan att skada, och således därtill jag råder.
»Ty för det första erhålla vi, om Gesanten talt sanning,
»Endast för ringa besvär en betydande del af den stora
»Himlagåfvan, som alltid är godt — men ock för det andra
»Kunna vi väl vårt löfte bryta, och hela det nämnda
»Berget för egen räkning ta, om vi finna det öfver
»All förmodan förträffligt och kostbart; ty då bör rikets
»Allmänna förmån ej förhindras af ord blott och löften.
»Men att vi ej genom list och försåt må bedragas kanhända
»Råder jag dig att skicka en sådan styrka till berget
»Att vi för hela grannarnes magt ej frukta behöfva.»

Honom med fägnad hörde Monarken, och biföll hans tanke.
Åter Gesanten inkallad blef, och honom förkunnat
Att hans anbud var antaget. Prydd med dyrbara skänker
Genast han sändes tillbaks. — Och lycklig och glad Kyrtandros
Att hans företag lyckats, skyndade hem till sin Konung.

Väntande alltså sin Grannes hjelp, Konung Arkegonarkos
Trehundratusen oväpnade hemskickade, lika
Många stadnade qvar. — Pakygastrernes krigshär i ordning
Emellertid Myrmalkar efter sin Konungs befallning
Ställde. Sexhundratusen man på fältet i leder
Hotande stodo — en grufvelig makt! — Sjelf mönstrade alla
Generaln, och beväpnade; alla öfvade voro
Att med färdighet föra den dödande Granbarrs-lansen
Och att med nerffulla armar brottas; äfvenså några
Särskilta Regementen förträfflige slungare voro.
Så den stolta Armén till gränsen marscherade och i
Spetsen Myrmalkar geck; snart fingo de berget i sigte
Och Okypodiens folk, som glade dem ankomma sågo.
Vördnadsfullt Pakygastrernes Fältherre hälsade Försten
Och sen han smakat på berget, tyst för sig sjelf så han sade:

»O hvilken kostelig mat! — och hvilken otörnmelig mängd sen!
»För en så dyrbar sak, som landet till heder och nytta
»Otvifvelaktigt skall lända, må löften upoffras gärna.»

Så han tänkte, men listigt till Konungen således sad' han:
»Hör mig store Monark, O ädle Arkegonarkos!
»Jag dig ett råd nu vill gifva som otörsökt ej du förkasta
»Bör, ty då säkert jag tror att berget skall lättare vältas,
»Nemligen om en del af folket vi höger om berget
»Ställa och andra delen på vänster, då styrkan på tvänne
»Sidor kan användas, och då verkan större skall blifva.
»Altså det är mitt råd att I Okypoder till andra
»Sidan af berget gån; då vi här qvarstadna och vid
»Aftalt tekn bägge styrkorne lyfta på en gång.»

Honom för sin klokhet berömde Arkegonarkos,
Biföll hans råd och geck med Okypodiska folket
Borrt till vänster om berget, så att intetdera det andra
Folket såg: — då skyndsamt som vinden sade Myrmalkar:

»Upp Pakygastrer er väpnen, nu tiden är inne att segra,
Och i belöning att få detta stora förträffliga matberg.»

Så han sade och skyndsamt sig beväpnade folket;
Då han det uti tre Kolonner delade, hvarje
Af tvåhundradetusen man, och sände så en på
Hvar sin sida om berget, och midt öfver skulle den tredje
Anfall gjöra. — Skyndsamt sin march till höger och vänster
Och midt öfver de stälde. — Snart med framsträckta spjut de
Öfverföllo de ingenting ont anande, säkre,
Okypoderne; — och ett förfärligt blodbad de gjorde.
Stum af förundran Konungen stod — till honom Myrmalkar
Rusade fram och ropte med vild, förfärande stämma:

»Röfvare! hoppas du än, att ditt brott skall obekant vara,
»Menar du ej vi veta att detta berget du tagit
»Ur Oxydonternes land, våra Bundsförvanter som äro.
»Men nu hämnden är kommen mig undvika skall du förgäfves.»

Så han sade och slungade spjutet emot hans hjerta,
Och ej han misstog sig: till marken nedföll Monarken,
Litet han pustade, men snart natten höljde hans ögon.

Och som när Ljungelden, sedan den satt en stor stad i låga
Äfven störtar det högsta tornet — då i förtviflan
Borgarne fly sina hem, ej seende mer någon räddning.
Så Okypodernes mod då de sågo Konungen stupa
Sjönk, och till hemlandet undan fiendens grufliga lansar
Flydde de hundradetals, men i ryggen de flyende föllo
Pakygastrerne med de långa blodiga spjuten,
Och ifrån berget Skyttarne ned i den skockade mängden
Slungade tunga moln af ledförkrossande stenar.

Stora Gudinna förgäfves jag tror dig upräkna vilja
Alla de ädle och tappre Män som för oblida svärdet
Efterlefvande till den bittraste smärta och saknad
Slocknande sjönko till marken denna dagen. — Förgäfves
Sökte folkets trånande blick sin älskade Konung.
Ej mer det sjunkande modet uphöll den tappre Kyrtandros;
Ej mer beskyddade folket de kraftfulla armarne af en
Kallipus, en Myrmex, en Ops, en Agatonalkar.
Tvåhundratusen man af Okypodiska hären
Med sina kroppar och blod betäckte den sörjande jorden,
Och de öfrige flygtade bort, hvar och en till sin hemort.
Då till sitt folk så sade hjelten den tappre Myrmalkar:

»Stadnen O segrande Pakygastrer, ert fosterlands ära!
»Nu edra fiender flytt, ännu flere dödade ligga,
»Och de öfrige tror jag ej skola våga försöka
»Ännu en gång edra spjut. — En ära I vunnit som aldrig,
»Aldrig skall slockna — men nu min befallning åtlyden noga,
»Hvar en af er med sitt spjut ur berget hacke ett stycke
»Och, på sin skuldra det lägge; så lastade skola vi sedan
»Ärofullt denna gudomliga skänk till hemlandet föra.»

Så han sade och folket ej sent befallningen lydde.
Snart hela berget afskalat var — som en ofruktbar klippa
Ryslig och kal, nu oxbenet låg. — Pakygastrerne redde
Muntre sig därpå till march — åt hemlandet ställande kosan.

Vred mellertid och förbittrad Drottningen Podokalliste
Satt i sitt rum och andades hämnd blott. — Redan hon länge
Afundsjuk sett en pelare, som Kalligaster på landet
Straxt utmed staden hade, och som af ett litet förtorkadt

Halmstrå bestod; därifrån man till staden den skönaste utsigt
Hade; förgäfves hon länge på medel att åtkomma detta
Bråkat sin hjerna; knapt något heligt fanns, som hon icke
Upoffra velat att få den, blott hon slapp gifva pengar.
Nu en förträffelig plan hon påfann: genast hon sände
Till Kalligaster bud. — Straxt han på befallningen lydde,
Och med vördnad inträdde; då emot honom hon räckte
Nådefullt ena framtassen, den han slickade ödmjukt.
(Som ock af Människor brukas, och kallas kyssa på handen.)
Och efter komplimangernes slut så Drottningen sade:

»Dig Kalligaster, min trogne tjenare, har jag en sak att
»Säga, som blott till din lycka länder och visar min huldhet.
»Grufveligt Fältherren, den i öfrigt tappre Myrmalkar
»Mig förtörnat, med rätta han straffas — och dig den äran
»Gjör jag att vara värktyget till min hämnd; om du mörda
»Kan denna brottsling, så låfvar jag att icke allenast
»Med min kongliga makt dig aldeles fria från straffet;
»Utan dig ock till den dödes Efterträdare gjöra».

Så den listiga talte, och glad Kalligaster sig vördsamt
Rekommenderade, tackade henne för all hennes ynnest,
Och all sin åtgjärd låfte att upfylla hennes befallning.
Skyndsamt och lömskt han kom till Pakygastriska hären,
Hvilken på hemvägen geck, belastad med ära och byte.
Straxt han anhåller om ett enskilt samtal med Fältherrn
Och, likasom den lilla och svaga Ichneumon sig låter
Slukas utaf den förfärlige Krokodilen, för att sen
Lömskt i dess inelfvor trasslad, bereda tärande plågor,
Död och fördärf åt ett djur, som är sjelfva Människans fasa:
Så Kalligaster midt i en stor och fruktansvärd Krigshär
Stöter sin dolk i Fältherrens hjerta, han som förut nyss,
Midt ibland Fiendens spjut; sjelf oskadad kastat till marken
En så mägtig Monark — O öde som leker med tingen!

Vrede och skräck på en gång i hären Fältherrens öde
Upväckte; vildt emot mördarn de hotande spjuten de höjde,
Men han försäkrade att det han gjort, var på Hofvets befallning
Och att han till och med var till Fältherre utnämnd i stället.
Lame vid Majestätets nämnande armarne sjönko:
Lydigt men ej med glädje den nye Befälhafvarn mottogs.

Snart den ädle Myrmalkars mord för Myrmekonarkos
Blef berättat; fruktansvärdt vred Monarken det hörde,
Och med rättvisans lågande svärd till hären han reste.
Krossad redan af Konungens blick, ej brottslingen tordes
Vänta hans ord — med lågstämd röst han på Drottningen skylde
Podokalliste då straxt blef efterskickad; med konglig
Prakt kom hon dit; med en blick på uslingen full utaf hårdad
Ilska och fräckhet, hon dyrt fördömde den dödlige djerfve
Som på dess Majestät ett sådant brott kunde skylla.
Ursäkten sjelf då ökte hans brott; — snart färgades jorden
Af den Dåraktiges blod, som trott på en Drottnings löften.
Men Kalligasters qvarlåtenskap åt Podokalliste
Konfiskerades efter Pakygastriska lagen
Som förordnade att alla straffade mördares gods till
Drottningens förmån indragas skulle — Altså den sköna,
Snålt afundade Pelarn hon feck; den lyckliga, sälla!
Som nu sitt dubbla ändamål nått! — hon halmstrået ägde
Och ej mer henne skrämde den stränge Myrmalkars blickar.

Emedlertid sitt krigsråd kallade Myrmekonarkos,
Och bland sitt samlade folk sin röst han höjde och sade:

»Ädle, segrande Pakygastrer! Skyndom oss nu att
»Njuta vår fördel och ej förlora frukten af segren.
»Många tusende man af Okypoderne ligga
»Fria från alla slags omsorger: icke Konungen mera
»Frågar efter att styra sitt folk: de tappraste bland dem
»Ledsnat att föra de svagare ann, den godsinta modren
»Jorden omfamnat ren sina älskade barn i sitt sköte.
»Upp altså, medan tillfället gynnar! anfallom detta
»Krossade, hufvudlösa, af tvister skakade folket!
»Segren väntar oss ren, vi blott behöfva den njuta,»

Så han sade, och alle berömde den vise Monarkens
Tal, och rustade sig till det nya kriget att resa.
Dock pro forma en Krigsförklaring, de utgifva ville
Hvarpå under Krigshärens rustning skarpsinnigt tänktes.

Emellertid några flygtingar till Akromyrmekonopel
Kommo — Af fröjd dem till mötes stadens Borgare sprungo,

Och med giriga blickar den himmelska gåfvan begärde
Att få se; knappt fingo de stackrane tid att berätta
Den föskräckliga nyheten — och omöjligt de kunde
Tros. »Kors», ropte de alle, »vi hafva ju sjungit Tedeum
»Öfver den undfågna skänken, hvad! skulle den vår då ej vara?
Visst argumentet var sant, dock händelsen viste gunås att
Åfven så kraftiga skäl någon gång kunna missgå beviset.

Slutligen dock med smärta och blygd de måste sig nödga
Att sätta tro till den grymma sanningen. Belzebul aldrig
Svurit så öfver Christna läran, som öfver våldförd
Folkrätt; brutet förbund och himmelskriande orätt
Nu Okypoderne svuro. Röfvare, rackare, tjufvar
Och Kanaljer — se där Pakygastrernes titlar. Ty hvem nu
Tänkte på det att i deras ställning han just gjort detsamma.

Landets ädle och redlige Män den ädle Monarkens
Död begreto, och spådde de faror som hotade staten.
Men att gråta och sucka och spå de också tillfyllest
Ansågo, att sitt Fosterlands vänner och redlige Män i
Staten vara — ty hvem kunde längre i verksamhet skrida
Då de ej kände hur stort de ädelsinnades antal
Vore, men däremot så månge väldige, store
Sågo, som genom tillfället sig till magt hade svingat.
Hvem kunde väl så orimligt påstå att de för statens
Ändå osäkra frälsning skulle riskera sin ädla
Och fosterlandet så kära person — i att emot desse
Djerfve sig uppenbart som fiender våga förklara.
(Männska O hvarför till godt är du trögare än till det onda?)

Oroligt i Okypodernes stat nu månge sig tedde.
till sina Smickrare stolt sade Drottningen Mikrobadiste:

»Hvad! jag undrar väl hvem bland Okypodiska folket
»Skulle mig thronen bestrida? — min skönhet jag icke vill nämna
»Ej jag vill påminna er att i hela ert land ingen fins som,
»Som med den grace som jag kan gå; ej omtala vill jag
»Att min vältalighet och den ljufva skönheten af min
»Röst kan fängsla hvem jag behagar; ej jag behöfver
»Vända er upmärksamhet på min glänsande rygg; mina skuldror
»Och mina skönt utkrökande ben, alt det jag förtiger;

»Men hvem vågar väl glömma att jag var Arkegonarkos's
»Stora Gemål, som vida den fallne Regenten i snille
»Slughet och vett öfvergår, och större än han genom börden. —
»Därföre genast jag dig min tjenare Poneronalkar
»Som regerande Drottning befaller att Krigshären föra
»Ut för att öfvervinna förrädaren Myrmekonarkos.

Men i annan del af riket den mäktige rike
Plusionarkos så till de sina leende talte:

»Ack huru värdigt på thronen jag mig skall veta att skicka,
»Endast jag väntar nu att folkets Gesanter i allsköns
»Vördnad till mig skola komma och bjuda den lediga kronan.
»Också vet jag i sanning ej hvem det fattiga folket
»Skulle få utom mig, det är verkligen lycka att jag finnes.
»Se blott upp på den makt, och all den rikdom jag äger
»O — hela riket med allt hvad däruti finns jag förmådde
»Köpa! — se öfverallt i hvarenda provins mina lager! —
»Ha! hvarje fiende sjelf den stolte Myrmekonarkos
»Skall jag hölja och qväfva med blott öfverramlande skatter.»

Däremot i en annan provins en mörk Filosof, som
Alt föraktade: Människor och guld — och vänskap och glädje
Och äfven nästan sig sjelf, den lediga kronan dock icke
Fann så aldeles värd att förakta, — men Notabene
Aldeles icke för sig, utan blott af begär att få gagna.

Klokare kanske än alla tre mången listig och slug i
Bakhåll och skugga upsatte nät för hemlandets frihet.
Men på sin Drottnings befallning den tappre Poneronalkar
Förde en talrik och stridbar här mot Myrmekonarkos.

Emedlertid Pakygastrernes Konung hade fått färdig
Krigsförklaringen mot Okypodien — altså sin härold
Lät han kalla och milt till honom således sade:

»Dig Krateravdaon, min trogne tjenare genast
»Jag befaller att skyndsamt gå till fiendelandet
»Och Okypodiska folket detta budskap förkunna:

»Pakygastrernes Kung, den ädle Myrmekonarkos
»Eder förklarar krig, och det utur följande grunder:

»Först ifrån långliga tider det gräl imellan oss varit
»Öfver saker, som ingen nu vet, men svärdet dock detta
»Slutligen afgöra bör. För det andra ofta Ni dragit
»Barr ifrån riksgränsen hem, men som oss egentligen tillhört.
»Så för det tredje till hjelp vid berget nyss Ni oss kallat
»Utan vårt folk att ge gage och sold, och utan vår krona
»Ersätta dess omkostnad härvid. — Er Gesant för det fjerde
»Otillbörligt och djerft vår Drottning trampat på foten.
»Och för det femte — — så — — så — er om thronföljden vill
jag förlika.»
(Och för det femte ert land jag vill ha, så tänkte han säga.)

Därpå Härolden geck med detta vigtiga budskap
Och efter honom följde Armén likafort (ty allenast
Krigsförklaring var gjord, lika godt när fienden feck den).

Men Pakygastrernes folk den tappre Poneronalkar
Mötte på Elatesiska fältet: straxt han sin linje
Af väl väpnade män mot fienden oförskräckt stälde. —
Genast lät Pakygastrernes Kung två Detachemanger
Afgå att oroa fiendens flyglar — sjelf uti spetsen
För en Kolonn utaf utvalt folk, med framsträckta spjut, lik
Tordönets vigg han skyndade fram emot Centern: förfärligt
Gungade moln af lansar emot Okypoderne, ledtals
Störtade de till marken — och snart öfverändakastad
Var deras Center, om ej med den vänstra flygeln Kallippus
Sedan fientliga detachemanget på flygten han slagit,
Kommit folket till hjelp, och fallit Kolonnen i ryggen.
Redan i fara den var att bli kringränd — djerft den sig vände
Om mot sin nya fiende — intet hugg obesvarat
Blef — förskräckliga slag de bytte — lansar mot lansar
Brötos och lemmarne knakade — mången lefvande qväfdes
Höljd utaf vänners och fienders blod och stympade kroppar.
Ren den ädle Monarkens folk begynte ge vika,
Lika eldigt och tappert ännu men tryckt utaf mängden:
Då ifrån Pakygastrernes här Baryenkos sin Konungs
Fara förnam — lika hastigt som tanken en snabbfotad, talrik
Trupp han samlade, hastade fram till valplatsen, och i
Ryggen den segrande fienden föll: Kallippus med möda
Motstod det nya anfallet; och, som då på en vidsträckt

Ång två slotterkarlar emot hvarandra det höga
Gräset afslå, vid hvarje hugg för liorne talrikt
Stupar det, men midt emellan karlarne ännu det högt och
Hälbregda står — men ju mera de slå och närmare komma
Desto mindre det stående blir, snart liorne mötas
Och de sista stråen suckande falla till marken: —
Så Pakygastrernes här på tvänne sidor Kallippus
Grufligt trängde, hundradetals Okypoderne föllo. —
Stupad, krossad och klämd och stungen från alla sidor,
Dränkt uti blod, snart syntes af Okypodernes flygel
Intet mer öfrigt än högar af lik. — Sjelf också Kallippus
Slutligen föll af en lans genomslungad och fästad vid marken
Så var Centern och denna flygel besegrad dock ännu
Poneronalkar på högra sidan värjde sig tappert.
Men hela segrande styrkan nu föll på honom allena:
Som då den tunga välten den alltför frodiga brådden
Trycker till marken — så nu för Pakygastriska härens
Samlade hela koloss ej kunde Poneronalkars
Lilla mängd hålla stånd — åt fienden ryggen den vände
Och med räddhågans vingar flygtade till Residenset.

Krönt utaf lagrar och ära den store Myrmekonarkos
Samlade nu sin här och lämnade valplatsen, framåt
Stilla och lungt han marcherade — alla folk och provinser
·Ödmjukt under hans spira sig böjde: tusende städer
Fästningar, rika pallats och pelar-stödjande tempel
Hälsade honom sin nye Monark; blott ännu var öfrig
Hufvudstaden, hvartill ren nalkades segrande hären
Där hade Drottningen samlat, den stolta Mikrobadiste
En oräknelig här af väl beväpnat och modigt,
Ännu aldrig besegrat folk; sin fiende djerft och
Hotande väntade de: de ädle hjeltarne Makron
Oxydoros, Evops och Foinix stodo i spetsen.

Här sitt läger Konungen slog vid sydvästra porten,
Hvilken med trettiotusende man försvarade Evops.
Krigsrådet sammankallades nu att djupt öfverlägga
Huru de bäst den fasta och väl försvarade staden
Skulle anfalla — snart en plan blef fattad, och skyndsamt
Att densamma utföra Konungen utdelte ordres:

Melanopus med trettiotusen man han befallte
Nedslå ett läger vid norra porten, skyddad som var af
Oxydoros. — Brickys vid östra porten med lika
Många tusende man sig ställa skulle mot Foinix. —
Slutligen vid den västra där Makron förde befälet
Skulle sin lika talrika trupp Agaster förlägga. —
Därpå han hälften af hären i bakhåll lade uti den
Bugt, som muren emellan den västra och sydvästra porten
Gjorde. — Hapalopus öfver dem till fältherre sattes. —
Och med en utvald trupp sjelf tänkte han anfalla Evops.

Så den stora planen var anlagd — Sjelf som en stormil
Bröt han löst mot den sydvästra porten — stormade Evops's
Modiga folk — mången störtade ned från muren, men äfven
Ej Okypoden sysslolös var: förfärliga stenar
Lät han sitt folk slunga ned: Pakygastrerna krossades hoptals. —
Då med ett skri utaf fruktan den listige Myrmekonarkos
Folket befallte ta flykten. — Genast ur staden den tappre
Evops förde sitt folk beväpnat med spitsiga lansar
Och förföljde med brinnande ifver den flyende gamle
Sluge Monarken; denne förut och Evops i spåren
Störtade borrt öfver fältet långt ifrån stan. — Ur sitt bakhåll
Hapalopus nu hastade fram, och intog den toma
Öde lämnade porten. Förgäfves ångrade Evops
Nu sitt kortsynta mod — förgäfves geck han tillbakars
Konungen flydde ej mer — med hotande lansar i stället
Vände han om och störtade mot den vikande Evops.
Fradgande utaf vrede och hämnd då denne på fältet
Stadnade, och lik ett rasande Lejon som fallit i nätet
Stridde: — tusende föllo. — Det öfverlagda och kalla
Modet, slutligen dock den alt öfverseende vredens
Hetta besegrade. — Evops föll och alla hans stridsmän.

Nu med sin segrande här obehindrat trängde Monarken
In genom sydvästra porten af Akromyrmekonopel. —
Nästan Beherrskare ren, sin här i tre lika delar
Delte han och hvar och en till de trenne öfrige ännu
Portarne skickade. — Melanopus, Brickys och Agaster
Störtade nu vid ett gifvet tecken hvar på sin stadsport.
Tagne af fasa och skräck Okypoderne insågo genast
At ingen utväg mer till räddning var för dem öfrig.

Darrande altså gevär de nedlade och till Monarken
Skickade bud, som ödmjukt bådo om nåd och förskoning.
Ej deras bön den milde Monarken afslog, han endast
Fängslade de förnämsta och fråntog de ringare vapnen.

Så den mägtige, ädle och store Myrmekonarkos
Hela landet och folket om vidt beherrskade, ingen
Enda provins, ingen stad var undandragen hans välde.
Fången Drottningen var den stolta Mikrobadiste
Fångne rikets mägtigste män: Makron, Aganokar
Oxydoros, Polypus, Foinix, Misokertos, Evallon
Plusionarkos och främst bland alle Poneronalkar.
Ingenting mer nu motstod hans magt; af konungslig stolthet
Intagen, lät han resa en thron så hög som det högsta
Hus uti staden — kallade så tillsammans sin krigshär
Och Okypodiens samtliga folk, att honom sin hyllning
Vördsamt gifva. — Monarken den höga akten fördenskull
Öpnade och till sitt folk från thronen således talte:

»Segrande Pakygastriska folk och er Okypoder
»Som jag vid mina fötter ser — er alla jag tackar
»För den lydnad I låfvat att mig obrottsligt bevisa.
»Och däremot med mildhet jag låfvar er alla att taga
»Under min vård, och mitt höga beskydd—och i sanning I kunnen
»Skatta er många gånger sälla, att under en sådan
»Konung lefva; hvar finns den Monark — jag upfordrar hela
»Verlden — hvar finns den Monark som nalkas mig uti storhet?
»Myrmekonastyostemma och Akromyrmekonopel
»Nedböja vördnadsfullt sina stolta hufvuden under
»Denna spira: — osägliga folk till namn och till antal
»Lyda min vink: — flere tusende rika och mägtiga städer
»Hvila under min hand: — flere tusen pallats sins emellan
»Strida om äran att tjena mig; — all glans, alla nöjen
»Som de äga de offra åt mig att få njuta ett enda
»Nådigt kast af mitt öga: — ett hof, hvars tal är onämnbart
»Endast lefver att läsa min blick och dö för min vilja.
»Två gånger sjuhundratusen man jag upställer, leder
»Kommer att flyga och stå med det minsta ibland mina finger
»Och lika många hundradetusen ljungeldar störta
»Ur de tappraste krigares händer, hvart jag behagar

»Alt vid min minsta vink. — Hvem dödlig väl alla mina
»Undersåtare räkna förmår? — oräkneligheter
»Gånger onämnde oräkneligheter — se där deras antal! — —
»Ingen på Jorden finns som liknar mig uti välde! —
»Nej! — sjelfva Jorden darrar inunder — — — — — —

Och i det samma
En af Torparens fölungar kom i fyrsprång till stacken
Och i ett skutt både thron och Monark och städer och rike
Störtade jämmerligt ned — straxt därpå kom ock den andra,
Lustigt och gladt de började leka — jämmer! o jämmer!
Tusentals folk och tempel och slott förkrossade föllo
Innom en sextiondedel af en timme syntes ej mera
Qvar något hus i de stolta rikena; här och där sparsamt
Bortkröp en myra landsflyktig från sitt sköflade hemland.

* *

Stolta Människa, du som tror med ditt fintliga snille
Och dina djupa planer dig insnärja Jordkretsens hela:
Som för de stora och vigtiga saker du uträttat, ren vill
Se din ära till himmelen höjd att minnas för evigt,
Och som i tankan utaf dina skyhöga företag ömkligt
Ler åt den ringe och nöjde som nedböjd trälar i stoftet —
Korrtsynte Dåre kom hit! läs min fabel och skåda ditt inte.
Hvad! är då Myrans verld för Allmakten mindre än Människans?
Syns för dess blick då fyrdäckarns stormast större än barret?
Eller kosta' det honom mer att skapa ett gullberg
Än ett myrägg? — Nåväl, Behemot, hvar är då din storhet! — —
Ådelt, sunt och opartiskt förnuft — se där är den krona
Som dig kröner till Jordens Monark — — O Människa blygs då
Blygs att finna dig likna de myror, som jag har skildrat! —
Du, som i tanken fått en Jättes kraft att dig lyfta
Up från det låga, föraktliga, inse då tingenas värde,
Höj dig öfver dig sjelf! — då masken i stoftet du skådar
Tänk på de verldar törhända som denne Uslingen krossar
I hvarje steg han tar; — och hvem vet hvilket ömkeligt kräk i
Skapelsen blott behöfver röra sin svagaste lem att
Sjelf denna lysande Verld störta ner till sitt urgamla inte. —

Närmast i tiden följer en liten diktsamling af följande titel och innehåll:

Några Små Försök

helgade

åt Minnet af det Förflutna.[1]

Oscar och Eglantine. 1810.

(Imitation af Alonzo och Imogine)

kan sjungas med samma ton.

Romance.

Två älskande suto så tätt vid hvarann
Förtroligt en dag i det gröna;
Så fort deras tid, som en stormil försvann,
Den tappre Oscâr, så kallades han,
Och hon Eglantine, den sköna.

»Ach!» suckade hon, »då i morgon du går
»Att söka i verlden din lycka;
»Du Riddare blir, allas ynnest du får —
»Då glömmer du mig, och en annan förmår
»Ditt hjerta ifrån mig att rycka.»

[1] Framför denna titel har Almquist skrifvit följande tillegnan till sin styfmor: »Bästa Agnes! emottag med godhet efterföljande små Försök, af hvilka du förut sett största delen. Läs dem, och ihågkom derunder fordna dagar. Läs dem och tänk derunder på mig. Öfver hafvet far jag, men i minnet lefver jag dock närvarande hos Dig och alla mina vänner».

»Nej! älskade, bästa», så lydde hans svar,
»Dig svär jag, att evigt tillhöra,
»Och svär vid den grafvård, som inom sig har
»De heliga ben af min vördade Far,
»Min ed skall han gällande göra.»

»Se här, från mitt hufvud en lock du skall få
»Till pant på min trohet tillräckligt. —
»Om något att glöma dig, mig kan förmå,
»I sömnen, vid bordet, på vägen må då
»Du hämnande rättvist med hårlocken stå,
»Och hota mig dermed förskräckligt!» —

Nu slet sig Oscar från den sköna så ömt,
Och drog till den blodiga striden;
Och snart bland de tapre hans namn blef berömt,
Det roliga, fredliga hema förglömt,
Det flydde alt längre med tiden.

Af segrar och lagrar bland Skottarne krönt
Snart blef han till Riddare slagen;
Med yppersta ynnest, som än någon rönt,
Han blef för sitt hjeltmod af alla belönt,
Och blef bland de stora antagen.

Så småningom blef Eglantine i sin gråt
Förglömd, lemnad fritt åt sin smärta.
Den trolöse följde en fröken nu åt,
Som tjuste hans blick med prunkande ståt,
Och visste att snärja hans hjerta.

Och dagen till brölloppet utfästad var, —
Det skulle på landet bli firadt.
Ren satt uti vagnen vårt lysande par,
Ett spann utaf fradgande hästar dem drar,
Med silfver och guld var alt siradt.

Då ren man i landsbygden åkit en stund,
Befaller Oscar, man skall stanna.
Han ville gå in uti närmaste lund,
Att andas en luft, mera frisk, mera sund,
Och svalka sin hettade panna.

Han följdes af sällskapet — inåt man går;
Då alla af undran ej föga
Betagas; — en underskön flicka der står,
Djupt bar hon i ansigtet sorgernas spår,
En änglablick geck ur dess öga.

Hon öfver en grafvård stod sörjande böjd,
En hårlåck hon höll uti handen;
Dess blick än var sänkt emot jorden, än höjd
Mot himlen — en perltår i ögat blef röjd,
Som föll genom locken i sanden.

Till henne så vänligt geck brudens Far,
Och frågade, hvilken hon vore? —
»Ett olyckligt offer» — så löd hennes svar, —
»För kärlek och trohet, Ni påträffat har,
»Min tröst är blott Herren den store». —

»Mitt namn Eglantine, Nådig Herre, det är,
»Sin kärlek Oscar mig har svurit; —
»Han svor mig den högt vid grafvården här,
»Han gaf mig en hårlock; jag än honom bär,
»Ach! fordom hans hufvud den burit!» —

»Han bortgeck till härjande striden, sitt namn
»Att ädelt och namnkunnigt göra.
»Han slet sig så grymt ur min sörjande famn,
»Jag sen aldrig sett honom; skuggornas hamn
»Jag tror honom säkert tillhöra».

»Rättfärdige Himmel! jag ser dina spår!»
Så ropte Oscar, och föll neder
På knä. — »Nu med locken du hämnande står
»Dess syn genom hjertat förkrossande går
»Din straffande blick mig till afgrunden slår,
»Till straff för de våldförda eder!» —

»Fördömd vare guldets förledande stig! —
»Långt I, som förlett mig, borrt alla! —
»Men hulda! min bön jag nu ställer till dig,
»O låt, Eglantine, för ditt ansigte, mig
»Nu straffad få döende falla!» —

»Nej! bäste Oscar», så löd hennes svar,
»Den älskade icke man plågar,
»Då, trogen, som förr, jag nu åter dig har,
»Må glömmas de fordna förskräckliga dar,
»Vårt lifsmått nu sällheten rågar.

Så flöt från dess läppar dess himmelska röst,
Den fallne hon öpnade famnen.
Hon upreste honom; ingaf honom tröst,
Ljuft lågo de nu åter, bröst emot bröst —
Tyst hördes de älskade namnen.

Sommarsystrarna. 1810.

(Kan sjungas såsom: *Vi prisa så högt våra fäder.*)

Den tjusande sommarn vi sjunga
Rik på nöjen af tusende slag;
Se de åldriga fälten, nu unga
Stolt prunka i nya behag:
Och de svalkande lundarne skalla
Af de lekandes stojande rund,
Och de leende sjöarne kalla
Oss att gunga i böljan en stund.

Hemifrån öfver fälten så gärna
Springa flickorna bort till hvarann,
Och sen — lyste af aftonens stjerna
Följas hem, troget hand uti hand. —
Då så hjertligt förtroligt de prata
Om alting, som har händt sedan sist;
Ingen dödlig, bevarsvål, de hata
Men på pikar dock ingen har brist.

Så sin hälsa i ordning att ställa,
Man går ofta, och tar sig motion —
O! för nöjen du ymniga källa,
Både hitom och bortanom bron!
Ach! hur ljuft! då stillhet alt njuter,

Då i morgonens skönhet så lungt
Hvarje hjerta till hjerta sig sluter!
Hviskar om det som trycker mest tungt!

Eller ändrar man yr, rask och munter
Om sin klädnad, blir Gosse en stund;
Svänger upp på sin lustiga brunte,
I galopp gör kring byggden en rund.
Kanske mötes på vägen en syster,
Som till häst också stulit sig dit,
Lika yr, endast tankfull och dyster,
Ifall Gubben fått se tokerit.

Ett par hästar vid skogsbrynet sticka
Benen fram — en kalesch kommer der,
Den är fullpackad, Flicka vid Flicka,
Intet rum, endast hufvu'n man ser. —
Hvad är det? — Jo min vän, du skall veta
Billibi reste bort — sappermen,
Alla flickor till leta och streta
Och att dra henne hem hit igen.

Så ibland man också agerar,
Än en kär, än en ondsint man ser.
Man då springer, står stilla, funderar,
Man himlar sig, tjuter och ler. —
Man blir ond, men i ondskan man skrattar,
Man gråter, men skalken dock ler; —
Då som bäst i hand Pigan fattar,
Och ber en i köket gå ner.

Man också sig roar att göra
Surpriser ibland åt hvarann.
Så fin politik du feck höra,
Knapt i hofcabinettet, minsann.
När hjertat slår högt, är man stilla;
Är man arg, syns man vänlig, som mäst;
Man är fryntlig, när saken går illa —
Vill man tala, . . man tiger som bäst.

I stället man gesticulerar,
Handtryckningar, ögonkast ger; — —
Och för hälsans skull ut man spatserar,
Att incognito råkas, så der.
Men då motparten nyfiken är att
Få veta: — Om något den ser;
Då blir man förbittrad, och svär att
Surpriser ej tillställa mer.

Men aldrig jag glömmer den dagen,
Kanske får jag så roligt mer ej,
Då uti den förtrollade hagen
Wi plockade hallon — O nej!
Till höger och vänster vi gingo,
Bort i backarna, par bredvid par, —
Om ej mer, vi till pikar der fingo,
Och till prat, godt förråd, flere dar!

Bref till C* S*. 1810

(då Surprisen sändes).

Djerf som Nordan, då han far
Hvinande — på fjället ryter,
Blommorna på ängen bryter,
Skonar intet — likså var
Djerf min tanke, då för Eder,
Utan tillstånd, lägga neder
Dessa ord, jag vågat har.

Men den godhet, jag af Er
(Låt mig så få säga) njutit,
Den har gjort, att jag beslutit
Våga detta — och än mer:
Denna lilla, som jag sänder,
Lycklig, att af era händer
Röras — den om förord ber.

Tro ej, att mitt löfte jag,
Att den till Er skicka, glömde;

Men min känsla den ej dömde
Värdig, att hos Er en dag
Granskas — och kanske änn mera
Af behagens Systrar flera; —
Dertill var dess färg för svag.

Mig förlåt, fördenskull då,
Att jag den ej gärna skickar —
Men Ni låft, att ingens blickar,
(Blott den leendes också,
Andra Systrens af behagen,
Som ock trampat kända hagen,
Utom Er) — den granska få.

Jag ej vet hvad namn af brott
Det förtjente, om jag neka
Kunde längre — eller tveka
Änn — mitt löfte jag då blott
Fyller — minnet af Er dömmer,
Att Ni ej ert löfte glömmer,
Första som af Er jag fått.

Intet alltså bättrat är;
Liksom då den första gången
Under era ögon fången
Låg, Ni nu den skådar här;
Alla fel Ni återfinner,
Intet nytt ert öga vinner
Titeln blott nu ren den bär.

Tusen gånger än jag ber,
Mig förlåt, att jag djerft teknar
Dessa rader. — Jag dock räknar
Änn en ofyld plikt mot Er.
Jag ej tillfälle än fått att
Tacka Er — det var min lott att
Se Er resande; ej mer.

Af den godhet nyligen
Ni så huld bevist oss alla,
Mycket liten del jag kalla

Vågar, egnad mig — för den
Dock — så liten den än blifver —
Er min tack jag vördsamt gifver.
Tackar tusen gånger än.

För den ledsnad, som Ni här
Nödgats lida, måtte åter
Stadens nöjen, stadens ståter
Göra Er försonad der.
Men om, då på Ed Ni tänker
Det ock någon fägnad skänker
Då vår önskan upfyld är.

Om så lyckligt är — jag Er
Tvänne kyssar då får skicka;
(Bästa! vred Ni ej må blicka
Derför på mitt papper ner),
Första kyssen, den min Mamma,
(Bästa Mormor! er hörsamma
Dotter) genom mig, Er ger.

Andra kyssen säger sig
Komma från min lilla, snälla
Moster — och sig sälla
Önskar den, till (hennes) Dig.
Jag ej dessas hälsning delar,
Men då Fete d'Armée Ni spelar,
Tänk då, om Ni vill, på mig.

Till A* M* S*

På MargretaDagen.

1810.

(Ton: *Tror Ni godt folk.*)

Då denna glada dag gått opp
Kom samloms, samloms systrar, bröder,
Hell Dig, Margreta — se vår tropp;
Hvart hjerta gläds, och intet blöder.

Till Floras land vi skola gå,
Att plocka, och i krans förena
Tre blommors slag; hvad vi väl mena
Dermed, Margreta, skall du förstå. :,:

Se först en blomrik klase här;
Af doftande och purpurröda
Levkojan — glädjens bild den är,
Som ljuft försötmar flitens möda.
Dess blommor jämt förnya sig,
Och än på Floras grafvård lefva;
Så må all sorg ditt hjerta häfva
Och Glädjen aldrig lemna Dig. :,:

En Törnros är den andras namn,
Att kärlek tyda, blef den knuten,
Åt Dig hon söka vill en famn,
Som blott af Dig bör blifva sluten.
Hon önskar att Du måtte fritt
Och odelt få ett hjerta äga,
Som då tillbaka vågar säga
Att det ock odelt äger Ditt. :,:

Den tredje är, fast ej så skön
En Lilja, växt i våra bygder;
Så tyder den vår varma bön
För dig, till lön för dina dygder:
»Må i en mera stadgad del
»Utaf din lefnad, Du få njuta
»Det goda hjertats lugn, och sluta
»Din lefnad — som den börjats — väl.» :,:

Försmå, försmå ej, slutligen
Den lilla blomma vi dig räcka:
Vergissmeinnichten känn igen;
Det är den, som vi åt Dig sträcka.
Ach! bästa Du, glöm icke oss.
Om ödet skall vår lefnad skilja,
Och det är Himlens hårda vilja,
Så glöm dock icke, glöm ej oss. :,:

Till A* C* A*

På Catarinadagen 1810.

(Ton: *Tror Ni, godt folk.*)

Förtjust den sköna sol jag ser,
Som denna glada dag uplyser,
En dag, som ljuft mig frihet ger,
Att tolka, hvad mitt hjerta hyser;
För första gången nu det är,
Jag med mitt hjertas språk får hylla
Den, som så himmelskt kom att fylla
Den tomhet, som förr härrskat der. :,:

Den glädje jag så länge var
Förutan: att en Mor få nämna,
O, gläds, den återkommit har,
Att intet spår af saknad lemna.
Hvem löste då mitt hjertas tvång,
Och sorg? — »Jo», — tyst hörs hjertat svara,
»Den Ångel, som min Mor vill vara,
»Och vän och syster på en gång.» — :,:

Ach hvilket ädelmod! — och jag
Har intet deremot — blott tomma
Ord; — något ha de dock behag
Af välmenandets vackra blomma.
Ej orden, hör min mening blott;
De endast svagt mot känslan svara;
Så tyder den: »Må säll du vara,
»Och jag den högsta sällhet nått.»

Min rörda blick, jag sänder opp,
Upp öfver molnen, mot det höga,
Ej himlen dåra skall mitt hopp,
Ej fylla sorgens tår mitt öga; —
Ja, Himlens Herre, Jordens Far,
Så ofta solens strålar blänka
På nytt mot oss; så ofta skänka
Skall Han Dig, sälla, glada dar. :,:

Lef Catarina! Du vårt hopp!
Må många, dessa dar vi kunna
Ånn för din välgång sända opp
Vår suck — O Bästa! det oss unna.
Vår lilla gård, försmå den ej;
Då du ser hjertat förestafva
Hvart ord: då annat vi ej hafva,
Så skall, så kan du det vist ej. :,:

Tankar

På min egen Namnsdag.

1810.

Den dag, som bär mitt namn,
Påminner mig, att jag är till;
Till himlen rörd jag sträcka vill
Min öpna famn;
Och mina blickar dit — dit opp,
Der Solen för sitt stolta lopp,
Långt ofvan Månarna
Stjernorna, Himlarna,
Bedjande ödmjukt: (Gud afslå ej mitt hopp!)

»O! låt mig, glad och nöjd,
Stödd af ett godt medvetande, —
Likgodt af lyckans ändrande
Tryckt eller höjd, —
Stark vandra fram min lefnads stig
Till dödens port, som väntar mig;
Sluter det timliga,
Öpnar det eviga;
Der jorden försvinner, och himlen närmar sig.

»Jag icke lyckans lott
Begär; — nej, skuldran stänkt af blod,
Må tryckas fritt — jag ber om mod
Och styrka blott. —

Lugn — om det är min lott, att dömd
Åt nöd och smärta, lefva glömd —
Skall jag det varande
Glömma: — det kommande
Minnas blott: — i en vrå af verlden gjömd.

»Och sist jag beder Dig:
Tag gärna alt, alt — blott min dygd,
Mitt mod, och medvetandets skygd
Ej lämne mig! —
Förlåt! om någon ondt jag gjort; —
Blott Gud! än trycker mig ett stort
Åliggande tungare:
Mina Välgjörare
Välsigna, belöna dem, gjör dem hvad jag bort!

Till C* C* S*.

Skål på Christinadagen 1812.

(Ton: *Är du gammal och tråkig och torr, så drick.*)

Kom samloms Vänner omkring vår rykande bål,
Att dagens Drottning, Christine, att dricka din skål;
Då glädje och njutning förenade gunga
I varma böljor öfver vår lunga;
Christine, vår Drottning,
Vi dricka, vår Drottning, din skål!

Till systraförbund må glasena klinga — din skål!
Till trofast förening och inbördes kärlek, din skål!
Må munterhet altid ditt öga förskōna
Och hälsa och fröjd dina dygder belöna!
Christine, vår Syster,
Vår älskade Syster, din skål!

Vett och förstånd i förening med godhet, din skål!
Eld och lif i förening med klokhet, din skål!
Kring hjessan visheten virar dig kransar,
Och löjet på rosenkinderna dansar,
Hell dig, Christine,
Vår bästa Christine, din skål!

Fabel.

Tryckt af olyckan, klagade en gång en dödlig, på följande sätt: Himmelens Herre! du kallas ju allgod och allvis? — Se jag är omgifven af nöd och elände; Förgäfves gråta mina arma barn. Är detta allgodhet? De klokaste företag, till förbättrandet af mitt tillstånd låter Du förolyckas; Kan detta vara allvishet? —

Den Alsmägtige genomskådade, med en blick, kedjan af de millioner verldar, som förkrossades, och åter upstodo, under Myrans fot. Sedan höjde han sin blick emot Sirius, och hans öga hvilade på Vintergatan, och de omätliga Systemer, som hans minsta finger styrde.

Nu såg Han på den dödlige — och log medlidsamt.

Äkta Kärlek.

Te dulcis Conjux, te solo in littore secum,
Te veniente die, te decendente canebat.
Virg. Georg. IV. 465.

Du, som aldrig fruktat några mulna dar,
Lyckan blott af hennes nåd och ynnest känner,
Menskjor räknat efter antalet af vänner,
Ännu att en sällhet njuta är dig qvar;
Och den tryckta mensklighet, som sorg och möda,
Smärta, plågor och bekymmer långsamt döda,
Likväl änn ett hopp ditt brustna hjerta har.

Milda, goda Ängel, hvem är du, som vet,
Lika skön och huld för mägtiga, som låga,
Mildra högheten och ärans glans, och råga
Måttet ännu på dess sällhet? — men dock låt
Aldrig armodet och nöden tröstlöst lida,
Gjuter balsam i förtviflans sår, som svida,
Och förljufvar denna bittra tår, hon gret.

Tyst och osedd smyger i din älsklings spår,
Med en himlastämma honom till dig kallar
Från der praktens bullersamma nöje skallar

Tomt ooh utan känsla — till en hemlig tår,
Som så ljuf och helig, blott för honom gjutes,
Bjudande en sällhet, som blott stilla njutes,
Bjudande en sällhet, som blott han förstår.

O, hvem vördar, O, hvem känner icke dig,
Åkta, rena kärlek? Du, som vet att para
Himmelsk dygd med himmelsk njutning, och förvara
Menskligheten, på dess törnbeströdda stig
Genom lifvet, der så mången stormil ryter,
Dock en Skyddsängel, som qvalen ömt förbyter
I en stilla vällust — ren och innerlig.

Fastän fängslad utaf sällskapsnöjets tvång,
Flyr likväl Hans fria ande hem till Henne;
Ibland skålar, utan tal, Han dricker denne
Denne blott: »Min Makas välgång»; och Hans sång,
Glömmande de ord, Hans mun mekaniskt säger,
Sjunger endast den, som all Hans ömhet äger :
Henne: — och hans lofsång aldrig blir för lång.

Stärkt och modig af den morgonkyss, som du
Hulda rosenmun, tillåtit honom skörda,
Går Han, utan knot mot tunga pligters börda,
Glad att fylla dem. Hans steg är Vindens nu,
Hjeltens är hans blick, hans hjerta och hans snille,
Stämda högt för rätt och dygd, alt göra ville
Godt — ty äkta Kärlek är hans Genius ju!

Trött af dagens möda hem Han sig beger,
Minnet utaf hennes blick bevingar stegen.
Hon, vid fönstret sittande, som är åt vägen
Flitigt syr, — dock ögat sjelfsvåldigt ej ler
Sällan mot den kära vägen, som skall föra
Målet för dess arbete i Hennes famn, och göra
Till en kyss den suck, som trycker hjertat ner.

Och Han nalkas ändtligen — och Hon honom ser;
Synåln stannar. — O, han kommer! känslor svalla,
Famnen öpnas ren — och bägge, bägge falla,
Hjerta emot hjerta slår; — dock, dock ej mer!

Sakta! ord ej kunna emot känslor svara;
Men sig Himlen öpnar, och en Ånglaskara
Stadnar, blickar tjusad ned på dem, och ler.

O! beklagansvärde I, som ej förstått
Meningen af det, jag ofullkomligt målat,
I, som aldrig dygdige, med dygd blott prålat;
Sökt blott lycka, som den högsta sällhetslott,
Letat efter njutningar der inga finnas,
Aldrig sökt dem, på det sätt, hvarmed de vinnas:
Ågandet utaf ett enda hjerta blott.

Då med mulen panna öfver likars svek,
Kall och dyster, Han fördömer menskligheten,
Nalkas Hon, ett budskap från försonligheten;
Gjör af ödet blott en tom, föraktlig lek,
Skapar af den stränga blick, som alt fördömmer,
Ånglatjusande, en blick som alt förglömmer,
Sorgsen, men dock öm, förlåtande och vek.

Gladare en framtid viste sig — ach ve!
Likså skönt, som trolöst, var det hopp de hyste,
Men en glömskans kyss, och åter glädjen lyste
Ur det svikna ögat. — Lyckan hotade,
Intet skonades. — En vådeld ödelade
Deras hem: — försvunnet alt, som lifvat hade
Hoppet, och som tröst i smärtan kunde ge.

Hårda slag! behof och nöd inställde sig;
»O! så blef det ädlaste, det bästa hjerta
»Icke frikändt denna hårda kalk! O smärta!»
Sade han — »men dock, du är ju min!» — »Och dig
»Evigt äger jag», var hennes svar; »må tunga
»Öden trycka fritt, och mulna himlar slunga
»Eld! — blott, faller du, O skonen icke mig!» —

Tärd af plågor han på sängen kastades.
Stora himmel, hennes ljusa, sköna öga
Fordom glädjens hem, vildt sträcktes mot det höga,
Azurklotet utaf tårar kransades! —

Bittra tårar! — ifrån rosenkinden flydde
Blommorna, och löjet dog — naturen lydde
Smärtans lag; — förtviflans mörker nalkades.

Himlen unnade en tröst, en hopplös tröst,
Ännu han sitt halfutsläckta öga höjde,
På den älskade hans brustna blickar dröjde
Till ett ömt farväl. — Grymt häfdes hennes bröst;
O! med panten af sin kärlek, sträckt på armen,
Knäföll hon vid sängen, vid den kalla barmen,
»Lef! — O lef för oss!» — var hennes brutna röst.

Hotande med lian, Dödens Ängel stod,
Ren — men lian föll, Han sig förvekas kände;
Under utaf kärlek! du som återsände
Lifvets fakla! — Ängeln såg dig, och hans mod
Sjönk — Han flydde. — Äkta, himlarena låga,
Länk emellan Änglars fröjd, och Menskors plåga,
Lofvad du! vår Genius du, så huld, så god!

Till S* A*

I anledning af Hennes förlofning.

En leende himmel af sällhet har gjutit
Sin fröjd på ditt hufvud, Sophie.
Af nöjenas blommor ha Änglarne knutit
En krans kring din panna, Sophie. —
Lyckan och glädjen hälsa ditt namn,
Kärleken — kärleken öpnar en famn,
Och denna öpnade famn har du slutit,
Slutit med din famn, Sophie.

I känslornas svall våra hjertan sig sänka,
Af ömhet för dig, vår Sophie,
Dit höjs våra blickar, der stjernorna blänka,
Att be för din välgång, Sophie.
»O Himmel, oss hör; af lycka väl nått
»Vår goda Sophie den skönaste lott;
»Men ach! denna kedja af välgång så länka,
»Att aldrig den bruten må bli.»

Ach! mins du i barndomens lyckliga dagar,
Då voro vi Syskon, Sophie!
Vårt lif var då ett; lika hägn, samma lagar
För pligter och nöjen, Sophie. —
Vi bodde i fridens och kärlekens land,
Vi kände ej andra, än ömhetens band —
Men tiden, som frost öfver vårblomman jagar,
Den kom . . . det är evigt förbi.

Ach! framtidens dagar i töken sig göma,
Af sorger och saknad, Sophie! —
Ach! kanske skall himmelen oblidt oss döma,
Att skiljas från dig, vår Sophie! —
Räck oss då din hand, medan än du är vår,
Låt deruppå falla en ömhetens tår,
Och svär oss — O svär oss, att aldrig oss glöma
Vår älskade, bästa Sophie! —

Flickornas Afsked.
Till S* A*
vid hennes förlofning.

Säg Syster, säg Syster, hvad gjorde då vi
Emot dig hvad hafva vi brutit?
Och dock går du från oss, vår bästa Sophie,
Vår glädje vår fröjd, alt är då förbi,
Oss öfverge har du beslutit! —

År du då för stor, eller vi då för små,
Att du ej bland oss mer kan vara?
Vi älskade dig ju så hjertligt ändå,
Hur kunde, hur kunde du glöma oss så?
Du vill våra tårar ej spara.

Säg, mins du vårt skämt, våra löjen ej mer,
Du sjelf var ej fallen att skona.
Då Gubbarne suto och juckade här,
Och Gummorna suto och knottrade der; —
— Dock vill du nu sjelf bli Matrona.

Och säg oss, hvad är det för vällust du går
I detta ditt stånd nu att finna?
Att väsnas med pigor, med kor och med får,
Att gräfva i kittlar, i byttor och så'r,
Och hållas för nådi' Prostinna?

Att klappa en Gubbstult — är det då så skönt?
Att se honom kisögd — så ljufligt?
Är alt släp och tråk med en skäggpuss belönt?
Och hela vårt mål, att med myrten bli krönt?
Och lefva Mamsell då så grufligt?

Ditt hjerta är stumt, du tiger Sophie!
Farväl då, farväl då, vår Syster! —
Ja Flickor, vår ring lär alt glesare bli,
Det bäst är att också vi ta vårt parti;
För Flickor blir framtiden dyster.

Impromtu
Till D* A*. —

Ur himlen flöt en gudalåga,
Flöt ned i svaga Menskors bröst,
O! det var Känslornas förmåga
Till plågans lindring, sorgens tröst.
Men mot den helga Känslans lyftning
En länk från Menniskan till Gud —
Ej svarar Prosans kalla syftning,
Blott svarar sångens helga ljud.

O Du, som Himmelen har gifvit
Ej endast Känslans rikedom,
Men som ock Lyran gifven blifvit
Till uttryck af dess helgedom,
O unga Sångmö! tusen gånger
Förlåt en okänds ord till dig,
Jag känner dig af dina sånger,
Och tror du skall förlåta mig.

Du flög till landets öpna bygder,
Från stadens töken flyende:
Du föredrog dess enkla dygder,
Här andades du friare.
Dess klara himmel måste vinna
Ditt tycke — och ditt hjerta nå,
Ty detta log, att återfinna
Sin bild uti det rena blå.

Du älskar dessa dystra granar
Och dessa björkars milda flägt,
De säga, hvad din känsla anar,
De tala i hvar andedrägt.
Och vattnets böljor, som än sakta
Än stormigt bryta dess krystall,
Dig gifva ämne, att betrakta
Din egen känslas muntra svall.

Men ach! se Horizonten mulnar,
Och mörker hölja himmelen!
Zephirens lätta susning kulnar,
Den blåser vild och stormig ren.
Och dessa oskuldsfulla dagar
Af muntra barndomen — de fly!
Likt blommans doft, som vinden jagar,
Från jorden upp mot himlens sky; —
Och tunga, dystra töken dölja
En framtid utaf långa år! —
Der skall bekymret kanske följa,
Tätt i den flydda glädjens spår.
Då, unga känslofulla Flicka,
Vet att värdera det du fått,
En tacksam blick till himlen skicka,
Som skänkt dig Sångens gudalott.
Dess himlakraft dig skall bevinga
I smärtans kulna aftonstund;
Då skall du Fée lik högt dig svinga
Upp öfver Jordens dystra rund.

Blott än ett ord. — O vaka, vaka,
Ditt bröst är rent — Kanske en tid
Passionens storm det hem skall skaka,
Der fordom bodde lugn och frid.
Ach, vare det jag sagt förloradt,
Min blick i framtiden en dröm
Om fruktan uttrycken förstorat,
Förlåt! — och blott min mening döm.
Ty vet, ur himlen den förmåga
Flöt ned, som eldar sångens röst,
Och denna helga gudalåga,
Blott brinner i ett dygdigt bröst.

Ifrån lilla Sophie till sin Mamma.

Ach, knapt min lefnad kom att dagas,
Så brast det svaga lifvets band!
Men dock, så grymt är ej, att tagas
Från jordens dystra, kulna land.

Hur mången sorg, hur mycken smärta,
Har icke sparats nu för mig! —
Och för ditt öma modershjerta,
Hur många tårar minskat sig. —

Då, dessa dina tårar stilla
Som rinna öfver din Sophie,
Och kom ihåg, min Mamma lilla,
En dag i himlen råkas vi!

Nu har det ljusnat för mitt öga,
Så gode äro Ånglarne,
Blott kärlek härskar i de höga,
De ljusa, sköna himlarne.

Och jag för dig en sak vill röja,
Som nyss en Ångel sade mig:
»Ej mycket länge skall det dröja,
Så skänks ett litet syskon dig.»

O! gläds då lilla, goda Mamma,
Ty Änglarne ej narras, de;
Glöm mig, och blif igen densamma,
Snart skall en annan tröst dig ge.

Förtviflan har min Pappa pröfvat,
På mig så vredgad var han nyss!
Jag dig så när från honom röfvat,
O blidka honom med en kyss! —

Blott! — då, en vinterqväll, den höga
Carlvagnen blixtrar ner på dig; —
O! kasta då ditupp ditt öga,
Och fäll en tår, och tänk på mig! —

Charade till fru M*.

Af hvarje Fästmö väntas inom kort mitt första
Med åtrå väntas, om hon öm och trogen är.
Med tillagdt O, mitt andra fordom var den största
Despot, som hänförd af ett vildt, ett grymt begär,
Sjelf tände på sin hufvudstad. och såg den brinna;
Mitt tredje alla fält om sommarn skylande,
Skall man om hösten strött kring alla lador finna,
Till Er, mitt Hela, slutligen mig vändande;
Jag ödmjukt ber, att nåd för era ögon vinna:
Och äfven skall jag äga något värde,
Om då ni läser mig, Ni gör mitt fjerde.

Epigrammer

öfver några blommor.

1. Öfver Myrten.

Ej någon blomma eger jag,
Blott friska blad, är mitt behag;
Ej glans — blott vällukt kan jag gifva.
Lär dig att söka, Menniska,
Din fägring i det Nyttiga
Du gör — och du skall älskad blifva.

2. Öfver en hvit Narciss.

Kom se, hur hvit, hur skön jag är!
Så ren, så fri från alt begär,
Mitt namn var kändt i alla tider. —
Var ren, var oskyldig som jag,
Så skall, liksom jag vällukt sprider,
Du sprida omkring dig, behag.

3. Öfver Syrén.

Från stolta häckar doftar jag
Min vällukt kring den sköna norden. —
Men ach! — knapt börjar mitt behag,
Så dör jag, vissnad, böjd mot jorden.
Lef väl! gör gagn, ditt lif är kort,
Förgängelsen i spåren smyger.
Var god! — att icke ångren bort
Med dina sista suckar flyger.

4. Öfver Törnrosen.

Från Morgonrådnaden jag fått
Min färg — från Elysén min ånga.
Jag har ock taggar — men de blott
För den, som oren, mig vill fånga.
O Flicka, då en plats du går
Att vid din hulda barm mig gifva:
Då under mig ditt hjerta slår:
Låt mig din minsta prydnad blifva;
Låt mig blott ana huru stor
Den himmel är, derinne bor.

Till F* P*.

Offer af Hennes vänner i anledning af Hennes Förlofning.

Jag geck på ängen ut en dag,
Mig tjuste vårsolens behag,
Jag ville vackra blommor plåcka;
Jag ville se små foglarne,
Som omkring fälten sjungande,
Så gladt, så ömt hvarandra låcka.

Jag framåt geck en liten stund,
Jag nalkades en liten lund; —
O se — der satt, der satt så roligt
En liten Flicka, änglasöt,
Ur blåa, öpna ögat flöt
En blick på mig, så skälmskt förtroligt.

Hvad gjör du, lilla, söta du? —
»Jag binder blommor, ser du ju?
»En krans jag deraf tänker göra.» —
Så hördes lilla Flickans svar;
O hennes röst så skön den var,
En ängel trodde jag mig höra.

Men, hvem skall väl din krans då få? —
»Åh! någon hittar jag väl på!» —
Hon log och teg — »Men vill du sätta
»Dig ner en liten stund hos mig,
»Så skall jag, bästa du, för dig,
»En liten händelse berätta.»

Jag satte mig; Hon började:
»I natt hos Mamma somnade
»Jag in och sof så sött, så roligt.
»Då drömde jag, jag var hos Gud,
»Små änglar, uti himlaskrud,
»Omkring mig sprungo så förtroligt.»

»Då kom En fram till mig, som bar
»En krona — ach! Gud sjelf det var,
»Mig smekte han, så mildt kring håren.»
— Hon teg — en perltår tilrade
På kinden — o! der speglade
Sig hela himlen i den tåren! —

»Och ej det minsta rädd jag stod;
»Han var ju ock så söt så god. —
»Hans blick blott kärlek syntes tyda,
»Till mig han sade: Emma hör!
»En liten blomsterkrans straxt gör,
»Du dermed snart en brud skall pryda.»

»Och straxt jag sprang så glad, så glad,
»Jag bröt mig blommor, bröt mig blad;
»Men ach! — då vaknade jag häftigt! —
»Men straxt i morse sprang jag ut,
»Och bandt — rättnu min krans är slut.»
— Så sade hon, och knöt beskäftigt.

Men bästa, lilla du — låt se,
Den kransen kan du mig ju ge?
Jag vet en Flicka, som skall blifva
Brud inom kort — Hon derför dig
Skall tacka. — Emma såg på mig,
Om hon sin krans mig skulle gifva.

»Men ser du», sade hon — »då Gud
»Sagt åt mig, sjelf, att åt en brud
»Jag denna kransen skulle knyta;
»Så bör hon också vara bra
»Beskedlig, snäll och godhet ha,
»Det skulle annars mig förtryta.»

Det har hon Emma! — »Men hörpå!
»Hon älskar väl små barn också?
»Det måste hon nödvändigt göra. — — —
»Och spela, sjunga bör hon, sen; —
»Ach om du vet, i himmelen
»Hur sköna toner jag feck höra!» —

Ach lilla, söta Emma, hör
Alt det du nämde, just hon gör; —
»Och denna snälla, täcka skara
»Af Foglar tycker hon väl om?
»Och såna här små blommor, som
»Jag har — dem älskar hon väl, bara?» —

Ach ja! — »Nå väl, se här, så tag
»Min krans — Men vänta, — Ach då jag
»Ser Mamma kyssa ömt min Pappa,
»Så fasligt glad, blir ock då jag —
»O! bed då bruden, hvarje dag,
»Sin brudgum också hjertligt klappa.» —

Emot den menlösa jag log,
Och utaf henne kransen tog. —
— »Men hör! — så ljöd dess ljufva stämma, —
»Bed henne också vara snäll,
»Och ändlin be till Gud, hvar quäll,
»Som mamma gör, och lilla Emma.» —

Nu sprang hon upp så lätt som vind;
Jag kysste hennes rosenkind,
Tog kransen, och mig hemåt vände.
Så godt åt mig hon log — och sen
Sin väg hon hoppade — dock än
Hon slängkyssar i luften sände.

Den sköna kransen, som jag bar,
Af Törnrosor och Liljor var; —
De förra kärlek, hjertats lenhet
Och godhet och förtroende
Betydde — men de sednare
Betydde sanning, oskuld, renhet.

De voro blommorna deri. —
Men hema Agnes och Sophie
Med dessa blommors, blott, förening
Ej nöjde, — äfven fästade
Bland dem Vergissmeinnichterne. — —
Kan någon gissa deras mening? —

Fördenskull, älskade Fredrique,
Tag lilla Emmas krans — så rik,
Så skön, som den hos oss kan knytas.
Se, Oskulden har bundit den,
Den räcks Er utaf Vänskapen,
Och skall i Myrten snart förbytas.

Så lycklig — som vi önske — blif!
Så skönt framflyta må Ert lif,
Så — som Er Harpas himlastämma! —
— Men ach! låt oss ej glömda bli,
På Agnes tänk — tänk på Sophie! —
Tänk ock på mig, och lilla Emma.

Ett dikthäfte, som bär påskriften: *Små Försök. Ännu en liten Samling,* innehåller nedanstående 8-dikter, försedda med årtal från 1806 till och med 1817, och torde vara skrifvet sistnämnda år.

Små Försök.

Ännu en liten Samling.

---

(1). Törnrosens ursprung.

Denna dikt är aftryckt i BERGHOLMS anförda arbete, sid. 85 ff.

---

(2). Fragment af en dikt till Louise.

— — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — —

»Den mening, som den innebär,
»Skall frälsa Jorden ifrån smärtan:
»Se Menskjor!» — liksom Blommorne
»Här äro sammanfletade,
»Så vare också edra Hjertan!»
Så sade lilla Ängelen
Och återflög till Himmelen;
Men Kransen blef på Jorden lemnad;
— Vår älskade Louise, se här
Den lilla Kransen, här den är;
Och för ditt hufvud är den ämnad.
Blott Vänner omkring Dig du ser,
Louise, som intet önska mer,
Än dig, att i sin famn få sluta;
Ty din är denna sköna dag
Och vare Himmelens behag,
Att du får många såna njuta.

---

(3). **Bref till Louise.**

(Skrefs på begäran af Fru J* H* till Fru L* S* vid ett tillfälle, då den förra gaf den sednare till Souvenir en Tagelring med 3 i Perlor infletade Vergissmeinnichter.)

Mitt hjerta slog så högt en dag
För dig, Louise, min dyra, bästa —
O se — tre Blommor tog då jag
Att i en Ring åt dig dem fästa.

Förgät ej mig, då ödets hand
Långt öfver hafvet bort mig skickar;
Ju Himlen syns i alla Land?
Deruppe möts då våra blickar.

Förgät ej mig, då Kärleken
Dig eldar vid din Makes minne;
Får inte också Vänskapen
Ett litet Rum uti ditt sinne?

Förgät ej mig, då Tiden ock
På våra hår sin snö skall skaka;
Ach låt ditt Hjerta varmt ändock
Slå lika högt mot mitt tillbaka.

Tre önskningar jag stält till dig;
Louise, låt dem ditt hjerta hinna;
Tre Blommor äfvenså från mig
Du skall i lilla Ringen finna.

Förgät ej mig är deras Namn
Louise — Dig tolka de mitt minne:
Så tryck min Ring då i din Famn
Och tro, att sjelf jag är därinne. 1815.

---

(4). **Philoteque.**

(En Bok, hvaruti Resande Vänner uptekna sina Namn, med ett passande Motto. En sådan Minnesbok inrättades i Fagerviks Park, och började med följande Upmaning:)

Kom ädle Vän! Kom du, som nalkats denna strand,
Se denna Hydda är Förtrolighetens Tempel;
O, skänk oss då en rad, som skrifven af din hand,
Utaf ditt hjerta bär en sann och ädel stämpel.

Men tekna icke Ord, som lysande af Vett,
Med snille prunka blott, med quickhet endast skryta:
Skrif dessa enkla ord, din känsla föranledt,
Som, utan Konstens lån, blott ur ditt hjerta flyta.

Skrif utan fruktan. Vet — ej Vänskap älskar glans,
Ach denna Glans tvärtom, ej sällan Känslan quäfver.
Man ler väl, det är sant, åt mången qvick Sentence,
Men Hjertats ädla språk i evigt minne lefver.

Ty skön är Vänskapen, så skön som lifvets Vår;
Så länge Vänners Krets vi än ej minskad finne;
Men tung — o dubbelt tung, och bitter är den tår;
Som faller på vår kind vid en bortgångens minne:

Se Himlen är så hög, så ljus, så skön i dag;
Men ach, den kanske snart i dystra moln sig döljer;
Zephiren susar nu kring blommornas behag,
Men kanske Jorden snart i moln och töcken höljer.

Då kän! — O, om du har ett menskligt hjerta kän,
Af hvilket Värde också dessa blad då blifva;
Fast Himmel, haf och land oss skilja från en Vän,
De oss likväl ännu en Vink från honom gifva.

Hvar mening, hvarje Ord, blir då en Rikedom
En röst ur Himmelen, som tröstar ömt vår smärta,
Hvart streck, hvar liten punkt är ju en helgedom?
Ty äfven deruti han målade sitt Hjerta.

Skrif altså, ädle Vän, nu då du än är vår,
I denna Hydda här, Förtrolighetens tempel;
Gif oss en mening blott, som af din hand bär spår,
Och af [ditt] inre lif, en skön och trogen stämpel.

---

(5). Min dröm.

Anföres hos Bergholm, a. a. sid. 87 ff.

---

(6). Det tyranniska modet.

(Detta införes blott för sin Besynnerlighet skull; det skrefs 1806, — och är således naturligtvis mycket ohyfsadt.)

Sjelf Segerherren ock ett jernok har,
Besegrade att lyda än en fana;

Den förra det med låtsad stolthet tar,
Den sednare det gör af gammal vana.

Den stoltaste Tyrann, som Verlden sett,
Hvars Slafvar sjelfve sig i Bojan binda,
Har segrat öfver Philosophens vett,
Och lagt Europas folk i Dibarns linda.

På Alpens spets en skyhög Jätte står,
Som ax ur Galliens feta länder plåckar;
Han tuggar dem: — på marken ut dem slår,
Och alla Höns i Europa låckar.

Nu stenar, strunt, alt gripes af dess hand;
Alt vet han, att med eget ljuft förgylla.
Han skapar alt med Gadd och hvässad tand;
Förstår att alla ögonkast förbrylla.

Alt folk sig samlar hit med glädjerop,
För Wisdomen tillsluter hvarje Öra,
Tyrannen blickar stolt på Slafvars hop,
Och alle vilja dess befallning höra:

Alt hvad naturligt är, skall stympas af;
Naturen ju blott sann försköning gifver?
Alt skall fördränkas i förställnings haf,
Det fula ju af sanning tydligt blifver?

Hvar ädel man till allas Löje är,
Den väg han går, nu alla folk förkasta. —
Man utan ånger Modets Jernok bär;
Att noga följa det sig alla hasta.

Tyrannen alt med dagen gammalt gör,
Och skyndar, att Modeller nya fatta,
Han lättja, högmod ibland alla strör;
Och roar sig att öfver alla skratta.

Epilog:

O Uslingar på Mensklighetens Graf,
I blefven födde för att pryda Verlden,
Men, dränkte uti Dårskapernes haf,
I lefven up i slafveri för flärden.

Säll den, som trampar Modets hvassa smek,
Föraktar dem som blåsa lättjans fana;
Besegrar Modet, Lyckan, Menskors svek,
Och lagerprydd fulländar lifvets bana.

Upp Mensklighet! Du sofver, stackars Vän!
Ach vakna: gå att segerlagrar samla:
Upp Svenskar! Segern är ej borta än,
Oss skyndom: måtte Modets Throner ramla.

---

(7). Till en Fru S*

(Skrefs i annans Namn, på hennes Födelsedag).

Du öma Vän, som i en ljuf förening
Af lika Känslor, är så kär för mig:
Förstå i dag mitt hjertas goda mening;
Men döm den ej af mina Ord till dig,

Ej mina Ord jag lärt att sammantvinga
I Poesiens glänsande behag:
Blott några enkla Ljud min Mun kan bringa,
Dig till ett offer på din sköna dag:

Ty din är denna dag jag nu ser glimma:
På den Försynen gaf oss dig till skänk,
På den ju slog din första Födseltimma?
Då smiddes Vänskaps Kedjans första länk.

O måtte än Vi samlas tusengånger
På denna dag, vid ljudet af ditt namn. —
Nu tystnar jag: ej har jag flere sånger,
Men Hulda! låt mig falla i din famn.

---

(8). Näktergalen och Dufvan.

DUFVAN:

Säg, lilla, öma Näktergal,
Hvart är det nu du ämnar flyga?

NÄKTERGALEN.

Jag åter skyndar mig att smyga
Bort ifrån Jordens Blomsterdal
till Himlens klara änglasal. —

(Ett blad borta.)

En aning — — —

NÄKTERGALEN.

— — — I sin Mammas famn
Han låg, då jag osynlig förde
Hans ande ner: hans namn jag hörde;
Det Fridolf var — hans panna stor
Hans öga klart — — — —

DUFVAN.

— . . O hör, hans Bror,
Just nu hans bror är född: att gunga
Hans Lif från höga Himlen ner
Gafs mig: nu ren så skönt han ler.
Hans namn är Victor! — Låt oss sjunga!
Hans lilla Syster Näktergal,
Tillsammans flyga vi till änglars sal.

NÄKTERGALEN.

Ja väl! — tillsammans må vi flyga,
Förenade i dans och sång. —
Men kom ihåg; ännu engång,
Om femton år, vi åter smyga
Hit ner tillsammans, att se på
Hur våra snälla Bröder må; —
Ty det vår skyldighet skall vara —
— Det lilla Dufva, du ju vet? —
Att ingen fot och Vinge spara,
Men kring om dem beständigt fara,
Fast de ej sjelfve veta det:
I klara luften, skogar, lundar
Beständigt vaka öfver dem,
Då farans timme för dem stundar,
Då deras späda Oskuld blundar,
Vår ljufva Röst skall varna dem. —
— Så skola också de en gång
Bli Ånglar små i Himmelrike,
Och flyga — aldeles oss like —
Omkring med oss i Lek och Sång.

1817.

Af de två följande arbetena, tillhöriga Professor Ernst Almquist, har *Dalmina* af författaren själf åsatts årtalet 1815. Som synes af dess titelblad, har meningen varit att åstadkomma en mycket omfattande spekulativ framställning, hvilken emellertid blifvit afbruten redan innan första delen fullbordats. *Trubaduren* skulle jag tills vidare vilja anse författad tidigast 1817, det år, då Tegnérs *Sång till solen* trycktes, af hvilken ett visst parti af Almquists dikt tyckes vara påverkadt.

Dalmina.

— — — — *careat successibus opto,*
Quisquis ab eventu facta notanda putat.
Ovid.

FÖRSTA BANDET.

Inledning.

September 1815.

C J L A**

N. B. Andra Bandet härutaf utgör det under Namn af *Karmola* liggande Conceptet. —

Dalmina.

Inledning.

Då man med en, genom Religionen renad känsla, med en, genom Philosophien skärpt blick, ser omkring sig, så skall man finna. att nästan alting numera är missbrukadt, eller för att bättre uttrycka sig, vanhelgadt. Med förbigående utaf alt annat, kastom en blick på Poesien. — Den heliga, den gudomliga Poesien, hvad har det blifvit af den i våra dagar? — Det tidehvarf som kallar sig sjelf för uplysningens, är likväl så ouplyst, att de flesta Menniskor aldeles icke veta hvad Poesie är; och kanhända är äfven det ett bevis

på Poesiens höjd öfver så många andra Vettenskaper, att då de sednare genom öfverenskomna Definitioner äro fixerade och, åtminstone till sitt Innehåll, almänt bekante, så har ännu ingen Definition varit fullkomligt tillfredsställande öfver Poesien, och nästan hvar Menniska gör sig derom sitt särskildta begrepp.

2. Först skola vi med en flygtig blick se af hvad halt de skrifter äro, som vår tid hedrar med namn af Poesier. — När man t. e. läser VOLTAIRES *Henriade*, hvilket Författaren väl icke ville gifva namn af Poeme Epique, men som dock eger namn af Poeme, faller då icke genast den tanken en Läsare in: »Hvarföre skref då icke M. Voltaire så gärna en prosaisk Historia om den del af Henry IV:s Lefverne som Henriaden innefattar? Det hade då kostat både Förf. och Läsaren mindre besvär.» — Jag för min del måste säga, att jag icke finner något mer som skiljer Henriaden från en vanlig prosaisk Historia, än 1:o, att meningarna prosodiskt, det vill säga med Meter och Rim, äro utförda — samt 2:o att man här och der finner några naiva sammansättningar af Ord och Meningar, hvilka väl, med tillhjelp af Rimet och ett städadt skrifsätt, äro hvad Fransoserne kalla frappanta, men dock likväl äro så långt skilde ifrån att vara sann Poesie, att de endast äro hvad Tyskarne kalla Poesie der Sprache. Äfven tror jag, att man utan orättvisa kan gifva samma omdöme, såväl om den öfriga Fransyska Poesien, som om de Svenska Snilleföster, som äro byggda på samma grunder, som den.

3. Ojemförligt mycket djupare är den Tyska Poesien, äfvensom den nyligen i Sverige upkomna, och som hvilar på samma grunder. Jag ämnar icke ingå uti någon undersökning hvarken om skilnaden mellan den Fransyska och Tyska Poesien, ej heller hvarpå egentligen den sednare stöder sig; men jag vill blott yttra min tanke, att jag tror, det icke heller den Tyska Poesien utgör det jag anser för den sanna, och grunden till denna tanke skall jag söka att visa.

Om jag skulle våga yttra den tanke, att den Tyska Poesien vore falsk, svärmande och orimlig, samt dervid förklara, att den Fransyska, och den derpå hvilande Svenska Academiens, vore den enda, af hvilken man kunde njuta en sann poetisk förnöjelse, så skulle jag visserligen få alla nyare Tänkare emot mig, men deremot få glädja mig af alla de äldres faderliga beskydd. Jag skulle då intet göra något annat, än gå öfver på ena sidan af de bägge partier, som nu med så mycken hetta i Sverige strida för det de kalla det Rätta i Poesien. Jag säger med flit i Sverige, ty i Tyskland är man tysk, och i Frankrike fransysk, men i Sverige är man i litterärt

afseende aldrig svensk, utan vill nödvändigt vara ett af de förenämde — Men, om jag nu äfven förklarar, att jag lika så litet och oändligt mycket mindre anser Fransosernas Poesie, för Poesie, hvad skall man då säga? — Af hvilken skall jag då vänta beskydd? — Beskydd väntar jag af ingen, ty jag tänker icke strida för något visst parti. Mitt uprigtiga hopp är det, att genom denna litterära strid intetdera partiet skall kufva det andra för att ensamt blifva rådande, utan att genom två motsatta krafters Collision en tredje skall upstå, hvars Tendance skall vara högre än någondera af de andra.

4. Då man yttrar en förmodan så olik andras, blir man så lätt ansedd, att blott vilja lysa med en ny och besynnerlig Tanke. Detta är likväl för ingen del mitt ändamål, och jag skall med uprigtighet framlägga hvad som fört mig till denna tanke.

5. I den inre, högre Menniskan lefver en Känsla, som föds, då Menniskan föds, men som genom Upfostran och Fördomar så ofta utslocknar. — Så länge denna heliga, gudomliga Känsla lefver, gifver den menniskan en dunkel aning om hvad Poesie är, och emotsäger genom en obeskriflig vedervilja de torra Definitioner som läsas i äldre och nyare Poetikor. Det är just denna, hos hvarje Individ arbetande, Känsla, som gör, att hvar och en på sitt vis anar, och, i följe af denna aning, söker att uttrycka, hvad poesie, efter hans mening, är. Man undre då icke, att så olika Systemer gifvas i Poesien, då man icke en gång kan komma öfverens om det första nödvändiga till upförandet af ett sådant, nemligen: hvilken grunden dertill skall vara, h v a d P o e s i e ä r?

6. Lyftad af denna känsla geck jag en dag omkring uti den sköna Naturen, som, sedd ur en sann synpunct, är ett gudomligt band emellan Menniskan och Gud. Efter åtskilliga Reflexioner kom jag att tänka på Känslan af det Gudomliga hos Menniskan, och på P o e s i e n. Uti det lilla, som jag hade läst och tänkt i detta ämne fann jag intet något tillfredsställande. Jag leddes då till den frågan: H v a d ä r P o e s i e e g e n t l i g e n, s e d d u r d e t l j u s s o m e n s a n n P h i l o s o p h i e b ö r s p r i d a ö f v e r a l l a V e t t e n s k a p e r, s å s o m a f h e n n e b e r o e n d e? Den tanke som föll mig in vill jag uptekna. Att den är mycket ofullständig är ganska naturligt. Att den kan innehålla ett och annat falskt är också troligt. Men jag bekänner uprigtigt, att jag tror den vara högre, än den tanke man i allmänhet hyser om Poesien, och att den följaktligen är värd att öfvervägas.

A. Hvad är Poesie?

7. Jag tänker mig Gud, såsom det enda Sjelfva och värkliga. Gud i sitt Väsende är sjelfva det Goda, till sin Form sjelfva det Sanna. Dessa äro evigt hos Gud förenade, och kunna aldrig skiljas; ty en värklig Materia* utan form är otänkbar, äfvensom en värklig Form utan Materia. Men genom och uti Abstraction kan jag tänka dem äfven hos Gud åtskiljda, eller hvart och ett för sig. — Om jag nu tänker mig det Sanna, såsom någon ting oberoende af det Goda, såsom aldeles skiljt derifrån och eget; men jag likväl till detta begrepp fogar begreppet om den relation som det Sanna har till det Goda, om den eviga, ursprungliga föreningen dem emellan (sedd ifrån det Sannas ståndpunkt) — så upkommer ideen om det Sköna. — Om jag åter tänker mig det Goda, såsom någon ting oberoende af det Sanna, såsom aldeles skilt derifrån och eget; men jag likväl till detta begrepp fogar begreppet om den relation som det Goda har till det Sanna, om den eviga, ursprungliga föreningen dem emellan (sedd ifrån det Godas ståndpunkt) — så upkommer idéen om det Ädla. — Men om jag, utan att taga någondera till ståndpunkt, icke utgående ifrån någondera särskilt, tänker mig det Godas och Sannas fullkomliga, eviga och ursprungliga förening, så upkommer idéen om det Sublima, som också kunde kallas ideen om det Gudomliga, emedan blott hos Gud denna fullkomliga förening kan ega rum. —

8. Då jag tänker mig Gud, såsom värkande, får jag begrepp om Verlden. Alting måste vara till genom Ändamål, Orsak och Verkan. — Gud är Ändamålet, hvarifrån och hvartill. Den ideela (eller Spirituela och Intellectuela) Verlden är Ordsaken, hvarigenom och hvarför. — Den reela (eller Naturliga och Corporela) Verlden är Verkan, hvilket och hvaraf. —

9. Gud är sjelfva den egentliga Menniskan, hvilken till åtskilnad ifrån det vi vanligen kalla Menniska, kan kallas Guda Menniskan. —

Det som Gud skapat, eller det som upkommit genom Guds värkande, enligt ordningen af ändamål, orsak och verkan, kan äfven med ett ord kallas Menniska. Detta är en följd deraf att Gud är sjelfva Menniskan, och att således alt skapadt, eller ifrån Gud utgånget, måste vara menskligt. — I den ideela Verlden förekommer detta skapade under den menskliga form, som vanligen kallas Andar (Änglar eller Djeflar); och den dem omgifvande Verlden

* Såsom ett eget, fullständigt Väsende.

är blott en återspegling af deras egna, inre beskaffenheter. — I den reela Verlden åter, förekommer detta skapade under den menskliga form, som kallas naturliga Menniskor, och den dem omgifvande Verlden är en återspegling, icke af hvarje särskildt Individs, utan af hela den samtida Menskligheteus (betraktad såsom en Individ) egna, inre beskaffenhet.

10. Hos Menniskan måste Guds Väsende återfinnas. — Ty* efter Menniskan är det genom Guds värkning skapade, och ifrån Gud icke kan komma annat än Godt och sant, så måste också hos Menniskan finnas ett Mottag för detta ifrån Gud utgångna (1) Goda och Sanna, uti hvilket Mottag således, liksom i en spegel, Guds väsende, som är det Goda och Sanna, måste återfinnas. — Detta Mottag är Vilja och Förstånd; den förra för det ifrån Gud utgående Goda, och det sednare för det Sanna. — Vilja och Förstånd äro tillsammans altså Menniskans Grundväsende och utgöra dess Materia och Form — Men äfven hos Menniskan finnes det som förut är anmärkt om Universum, nemligen 3 grader: Åndamål. Orsak och Verkan. — Grundväsendet, Viljan och Förståndet, är det Första, hvarifrån och hvartill. — Böjelse (Affection) och Tanka, svarande hvardera emot Viljan och Förståndet, utgjöra det Andra, hvarigenom. — Handlingar och Nyttor utgjöra det tredje och sista, hvilket. — Likasom nu hos Gud det Goda och Sanna äro oskiljagtigt förenade, så äro äfven hos Menniskan Vilja och Förstånd, samt Böjelse och Tanka förenade, så att det ena utgjör Väsendet och det andra Formen. Menniskans fullkomlighet består deruti, att Viljan och Förståndet förena sig på ett, med Guds ordning öfverensstämmande, sätt. Just häruti består Menniskans förädling, just härupå arbetar Guds försyn. —

11. Det gifves äfven någonting hvarigenom ett lefvande Väsende kan enoncera sig. Detta är hos Människan Talet. Viljan och Böjelserne enoncera sig genom Ljudet; Förståndet och Tankarne genom Orden, som utgjöra Ljudets articulation. Talet har således äfven sitt Väsende och sin Form, neml. Ljud och Ord. — Menniskan har väl äfven flere utvägar att enoncera sig; men här skola vi blott fästa oss vid Talet.

12. Här måste nu göras en liten Digression. Tid och Rum äro föreställningar, som blott uti den reela Verlden äro verkliga. I den ideela Verlden äro de blott apparenta, och nödvändiga

* NB. denna punct är illa utförd, och bör förbättras.

mått för ändliga varelser. Hos Gud försvinna de aldeles. Men i den ideela Verlden, (hvarest Böjelser och Tankar äro aldeles detsamma som reel Materia och denna M:s reela form i den reela Verlden) är Tiden ett mått för Böjelser och Rumet för Tankar. Böjelser eller Menniskans inre Tillstånd kunna ej mätas genom annat än genom deras Succession, och Tiden är måttet för Succession. — Tankar åter äro Synthesen af det allmänna i Menniskoförståndet; de gjöra nemligen af detta allmänna ett begrepp, eller, för att bättre uttrycka sig synthetisera en bild i imaginationen; men sådan bild måste naturligtvis vara extensiv, och Extension kan endast mätas i och genom Rumet.

13. Vi skola nu återgå till Talet. Talets Väsende eller Materia funno vi vara Ljudet. Genom sina Modificationer, sänkning och höjning, lenhet eller hårdhet etc. uttrycker det fullkomligen Menniskans Böjelser eller Affectioner. Det motsvarar dem, enoncerar dem, och genom föregående exposition finner man att det i sin högsta grund är Uttrycket för Guds Grundväsende eller det Goda. — Talets Form åter funno vi vara Orden, som äro Ljudets articulationer. Genom sina olika sammansättningar uttrycka de fullkomligen Menniskans Tankar. De motsvara dem, enoncera dem, och genom föregående exposition inser man lätt, att de i sin högsta grund äro Uttryck för Guds Form eller det Sanna.

14. Uttrycket eller Språket för Böjelserna, skilda, och icke blott abstraherade ifrån Tankarna, (nemligen egna och sjelfständiga), är altså Ljudet utan all articulation. Detta Språk kalla vi vanligen Musik. Likasom Tiden är Måttet för Böjelserna, så mätes också Musiken ej genom något annat än genom Tidsmått, eller det man vanligen kallar Takter.

15. Nu inser man att det är en orimlighet, att, utom i abstraction, tänka sig en Materia utan Form, såsom ett fullständigt Ting; likasåvälsom en Form utan Materia. Likväl har Materien det slags företräde framför Formen, att den är något liksom föregående, som præsupponeras för att gjöra begreppet om Form ens möjligt. Man kan icke säga att Formen har en sådan egenskap — ty det är väl icke möjligt att tänka sig Materia utan under en viss Form, men Formen är dock icke något, som liksom framställer sig som föregående, som måste præsupponeras, för att gjöra begreppet om Materia ens möjligt. Derutaf följer aldeles icke att Materia utan form kan blifva något fullständigt Ting; — Men derutaf följer något som i psychologiskt afseende är ganska vigtigt: »Att nemligen föreställ-

ningen om en Materia utan Form, och likväl såsom ett fullständigt Ting är möjlig hos Menniskan, men blott såsom en lefvande Känsla, hvilken ännu icke genom Tankans Synthesis bringad till Menniskans medvetande, erhållit form; men att denna föreställning inför Tankans område, eller i den synthetiserande imaginationen blott svåfvar såsom en dunkel, ofullständig idée». — Äfvenledes följer att detta icke vice versa kan sägas om Formen. — — Detta förklarar huruvida Böjelser (Affectioner) äro möjliga hos Menniskan, fastän skilda från Tankar, egna och sjelfständiga. De äro nemligen, såsom sådana, icke fullständiga Ting, då man med fullständigt Ting menar en återspegling af Gud, ty i ett sådant måste finnas både Materia och Form; då deremot Böjelser utan Tankar, äro, enligt förutgående exposition, Materia utan Form — Men de äro på det sättet fullständiga, och på det sättet möjliga, som ofvanföre nämdes om föreställningen af en Materia utan Form. Det är derföre icke Nonsens, som det i början synes, att ett språk är möjligt för Böjelserne hos Menniskan, hvilket enoncerar deras olika tillstånd. Empirice tillkännager också Musikens vårkliga existens möjligheten och vårkligheten af ett sådant Språk. — Men såsom det i den psychologiska anmärkningen nämdes, att föreställningen om en sådan Materia utan Form, eller Böjelser utan Tankar, inför det tänkande Förståndet blott svåfvar såsom en dunkel, ofullständig idé, så är det också en nödvändig följd att Musiken, såsom språket derföre, hos det hörande Subjectet ej kan upväcka någon ren och tydlig Tanke; den måste nämligen i den hörandes Förstånd blott kunna upväcka dunkla, ofullständiga idéer; men i dess vilja deremot, eller uti Affectionernas (Böj.) region, upväcka sådana tydliga och fullständiga känslor som alldeles motsvara det ljudande Subjectets, eller sådana som Musiken skall exprimera.

16. Den nyss (§: 15) gjorda Digressionen var nödvändig, såväl för att inse meningen och möjligheten af det som uti §: 14 blifvit anfördt, som äfven för att förstå det följande. Vi hafva nemligen funnit att (den inre) Menniskan består af Materia och Form, eller Böjelser och Tankar. — Nu kan man antingen betrakta 1:o Böjelserna, såsom skilda, egna och sjelfständiga utan Tankarna eller 2:o Tankarna, såsom skilda, egna och sjelfständiga utan Böjelserna — eller 3:o Böjelserna och Tankarna förenade till ett fullständigt Väsende, likasom en Materia, som tillsammans med sin Form utgjör ett enda fullständigt Ting.

17. Då vi nu undersökte medelst hvad språk hvart och ett af dessa 3 enoncerade sig, så funno vi att Ljudet, utan articulerade Ord, det vill säga Musiken, var språket för det första, eller Böjelserna utan Tankar. — Men hvad är nu Språket för Tankar, som, utan Abstraction, äro skilda ifrån Böjelser, egna och sjelfständiga? — Jag kallar detta språk Ren Prosa.

18. Härvid måste nu den Anmärkning göras, att Tankar, utan Böjelser, det vill säga Form utan Materia, enligt det som är anmärkt § 15, icke kunna gifvas såsom fullständiga Ting. Följagtligen kunna de icke heller enonceras, eller hafva något eget, ur deras skilda Natur genetiskt härflytande Språk. En ren Prosa, i den mening, som jag här har upgifvit detta namn, kan således icke gifvas. — Låtom oss nu derföre undersöka huru Tankar, så mycket som möjligt är, kunna vara egna och sjelfständiga, såsom skilda ifrån Böjelser — eller med andra ord, huru en Form, så mycket som möjligt är, kan gifvas utan sin Materia. — Om man föreställer sig en constant Materia, som kunnande emottaga alla möjliga Former, likväl icke sjelf undergår någon förändring; så kan man på detta substrat för sig construera alla möjliga slags Former; man kan systematiskt framställa dessa Former, så att deraf en Vettenskap, blott byggd på det formela, upstår; man kan då så helt och hållet endast sysselsätta sig med Former, och lemna det constanta substratet (Materien) ur sigte, så att man tyckes icke veta af något annat än de förra. — Man bör icke tro, att detta är någon slags Abstraction; och det är af högsta vigt att skilja Abstractionen ifrån förenämda förfarande. Genom Abstractionen kan jag väl skilja Formen ifrån Materian, och blott förlora mig i undersökning om den förra, men derigenom upstår likväl aldeles icke någon Form, skild från Materia, såsom ett verkligt, eget och fullständigt Ting. — Genom ofvannämda förfarande upkommer deremot verkligen Form, såsom ett eget och fullständigt Ting, väl icke skildt från Materia (ty derom var, enligt början af denna §:, icke frågan), men förenadt med en Materia, som genom sin oföränderlighet gjör, att Forskaren, som undersöker detta Ting, — bestående af en constant Materia med varierande Former —, helt och hållet endast kan rigta sina blickar på de sednare; icke af ensidighet, eller genom abstraction, utan emedan om den constanta Materian, sedan den en gång såsom sådan är supponerad, ingenting vidare är att undersöka. — På detta sätt framställer sig, så ren som möjligt, Formen, såsom ett fullständigt och utan Materia sjelfständigt och eget

Ting*. — Forskarens Tankar, sysselsatta med undersökningen om en, på detta sätt sig framställande, Form, äro äfven, så mycket som möjligt är, utan Böjelser, egna och sjelfständiga. Likasom nemligen förut måste antagas en enda, constant Materia, hvilken, ehuru beständigt häftad vid de varierande Formerna, likväl beständigt för sin oföränderlighet skull förbigås: likaså måste äfven här en enda, constant Böjelse antagas, hvilken ehuru beständigt utgjörande det materiela för de varierande Tankarna, likväl äfvenså beständigt förbigås för sin oföränderlighet skull. — Slutligen är det också klart, att för en Vettenskap, sysse[l]satt med sådana slags Former, och för Tankar, på detta sätt, utan Böjelser, sjelfständiga och egna, måste gifvas ett eget, ur deras egna Natur genetiskt härflytande Språk; hvilket då väl icke kan blifva ren Prosa — men hvilket blir en Prosa, så ren som den möjligen kan vara.

19. Ponera nu, såsom Substrat, en Materia, om hvilken ingenting hvarken bör, eller ens får, prædiceras, än blott att den är constant: låt den, för att blifva ett fullständigt Ting, äga en Form, men som på alla möjliga sätt kan variera, både som längd, yta och solidum — så upkomma derigenom Geometriska Former, hvilka Former då äro så oberoende af Materien, som en Form nånsin (enl. §: 18) kan vara. — Antag vidare, såsom Substrat, en Böjelse, (det må nu vara Affectionen för sjelfva Sanningen, eller ock blott Affectionen för Exactitud, eller någon annan, lika godt): om hvilken ingenting annat hvarken bör, eller ens får, prædiceras, än blott att den är constant: låt den också, för att blifva ett fullständigt Ting, såsom med sin Form, vara förenad med Förståndets synthetiserande Förmåga, eller Tankeförmågan — och låt nu den utöfva sin kraft på förutnämda Geometriska Former; så upkomma derigenom Tankar, så sjelfständiga, som möjligt är, utan Böjelser. — När nu dessa Tankar, dessa Begrepp enonceras, så upkommer Geometrien; och, afhandlad på ett med dessa Tankar fullkomligt öfverensstämmande sätt, kan således Geometrien bli den renaste Prosa, som är möjlig. —

20. Utaf de 3 särskildta synpuncter, hvarutur man kan betrakta den inre Menniskan, och som äro nämda §: 16, återstår nu

* Man bör icke missförstå detta; meningen är ej, att Formen här är mera skild från Materia, än annars — den är alltid förenad dermed — men deraf så oberoende, som möjligt — Utan Materia etc. vill icke säga utan Materia, utan: sjelfständig utan Materiens tillhjelp. — NB. detta bör bättre utföras och förklaras.

den sista, för hvilken äfven ett språk bör finnas. — Den var, då man betraktade Böjelserna och Tankarne, förenade till ett väsende, på samma sätt som en Materia, hvilken, i förening med sin Form, utgjör ett enda, fullständigt Ting. — Vi böre nu först anmärka, att såsom Gud är sjelfva det Goda och sjelfva det Sanna, sammanslutna, såsom Materia och Form, uti blott ett enda Väsende, så är denna gudomliga Förening archetypen för all fullkomlighet och för all fullständighet. — När fördenskull hos Menniskan Viljan och Förståndet, samt vidare dess Böjelser och Tankar, äro förenade på ett sätt, som är enligt Guds ordning, så är Menniskan så fullkomlig som hon kan blifva. Att de skola vara förenade på det sätt som är enligt Guds ordning, vill säga att hvar ock en Böjelse, varande sådan, att den är ett rätt Mottag af det gudomliga Goda, är förenad med en sig ensam tillhörig Tanke, hvilken står uti det ljus, som det gudomliga Sanna sprider. Här äger hvarken Böjelsen eller Tankan företräde; bägge äro uti gudomlig eld; den ena uti värmen, den andra i ljuset; ingendera är egoist på den andras bekostnad — Om man nu begär ett språk härföre, så kan man icke fordra ett språk, hvarigenom Böjelsen skall enoncera sig; icke heller något, hvarigenom Tankan skall yttrycka sig — utan man måste begära ett språk för dem bägge tillsammans — det vill säga den fullkomliga Människans språk — och detta språk kallar jag Ren Poesie.

21. Må man icke missförstå mig. Det ordet Poesie har blifvit på så tusende sätt förklaradt, och särskildt förstått, att man kanske vid dess blotta nämnande revolterar sig emot min förklaring. — Må man derföre undersöka saken i sitt djup och icke förhasta sig. För öfrigt hoppas jag att det följande, hvarigenom Poesiens beskaffenhet, enligt den idée jag gjort mig, skall framställas, äfven skall gjöra mitt påstående mera antagligt. Jag är för öfrigt likgiltig. Har jag enoncerat sanning, så skall den ganska säkert fattas och äga bestånd — har jag ljugit, så önskar jag att mitt, jemte alla andra olyckliga Projecter, måtte försvinna i forntida dårskapers glömska.

22. Att föregående Exposition är mycket bristfällig och ofullkomlig, har sin orsak dels deruti, att här icke var stället att afhandla ett philosophiskt System, utan att blott utur ett, likasom förut supponeradt, System genetiskt deducera Poesien — dels också deruti, att jag här egentligen skrifver för mig sjelf, och icke för att bibringa mina idéer åt andra. — Men innan jag försöker att visa Poesiens beskaffenhet, flytande ur detta system, skall jag gjöra

några Historiska Anmärkningar, hvilka jag tror för den rättskaffens och tänkande Menniskan ej skola sakna intresse.

23. Hvarutaf kommer det att, ibland nästan alla Folks urkunder, framställer sig Poesien, såsom det äldsta Monument af deras Litteratur? Är det icke någonting besynnerligt med denna Poesie, som tyckes förutsätta så många andra Kunskaper, så mycken erfarenhet och kännedom af Menniskors Characterer, så mycken förfining i känslan, så mycken konst i utförandet — att den just visar sig hos alla Folk vid en Tidepunct, då vår Historia vanligen måla[!] dessa Folk såsom arbetande sig ur Barbariets första chaos? — Men ännu mera, det som synes nästan outgrundeligt, hvarföre visar sig vanligen den alraäldsta Poesien icke såsom några ringa Försök, som sednare tider förbättrat, utan tvärtom såsom jättelika mönster, hvilka uti ädelhet, styrka och skönhet, långt ifrån att öfverträffa, våra Tider icke en gång hafva kunnat nalkas? Dessa frågor voro ännu svårare att besvara, då, icke för så långt tillbaka, man allmänneligen började alla Folks Historia med ett djuriskt Barbari. — Nyare Forskare hafva väl funnit det orimligt, att Odling nånsin ur Barbari kunde genereras; likväl var det icke lätt att lösa nämda frågor. — Kan hända att jag skall kunna gifva en antaglig grund derföre. — Här är icke stället att systematiskt framställa Menniskans Historia, såväl som bevisen för påståendena, utan vi få blott historiskt nämna, att, utom all tvifvel, Menniskoslägtets första bildning, ifrån hvilken alla Folks äldsta bildning naturligtvis härflöt, var mycket öfverträffande efterföljande Tiders. Dermed är icke meningen, att icke en oändli(n)g hop saker blifvit uparbetade och kända i de sednare, som för de första tiderna kanske voro obekanta. Men denna gåta skall snart vinna ljus. Framställom ett Barn vid 7 à 8 års ålder, som med sin oskuld och enfald förenar den Menniskan medfödda logiska præcisionen i omdömen, hvilken ännu vid denna ålder icke genom fördomar och egoism blifvit förslöad. Framställom också en Yngling vid 20 år, som, sedan har mördat alla medfödda känslor, likväl känner den konsten att dölja sin egoism under ytan af lugn och godhet, som, egande alla vår tids Kunskaper, vet att med scholastisk klyftighet vid hvarje tillfälle använda dem: framställom med ett ord det vi kalle den fint bildade Verldsmannen. — I fall nu Menniskans sanna värde består uti värklig inre godhet, förenad med ett förstånd, som lånar sin styrka, ej från klyftiga utanläxor, utan ifrån ett rättskaffens och rent hjerta — hvem af dessa var då mera odlad? — Den som ännu är nog Menniska, för att gifva den förra företrädet,

skall äfven gifva det åt Menniskoslägtets första Odling; men tillika beklaga att en ledande Försyn låtit Menniskan sjunka i stället att stiga. — Dock förhastom oss icke häruti. — Månne väl den gudalike Människan blef skapad, för att efter några årtusenden blifva djurlik? Eller månne det goda, ädla barnet föddes, för att vid 20 år blifva en Mumie? O nej! — Då jag ser en Menniska, som varit ett ädelt Barn, men nu i besittning af alla vår Tids Talanger, glömt sina fordna, barnsliga dygder; då lifvas jag altid af det hoppet, att hon, med återvaknad Mensklighet, skall bibehålla hela sin förvärfvade förfining, sin erfarenhet och sina kunskaper, hvilka barndomen saknade — och dermed förena den enfald, den fördomsfrihet, den sanna godhet, som voro en naturgåfva hos Barnet, men, hos den återuprättade Människan, kunna blifva en stadfästad, på eftertanka bygd och med fri vilja antagen character. — Detta hopp, om det också dåras af vår tids Individer, skall dock icke slå felt med den stora Menniskan, hela vårt slägte. O om dock alla ville se, som kunde. Detta är en förklaring på Verldshistoriens Gåta[1]. —

24. För att nu lämpa denna åsigt af Menniskans Historia till förenämda Frågor, låtom oss se hurudan dess äldsta bildning var. Utan tvifvel barnets. — Om jag så får säga, nyss kommen utur Skaparens hand, voro hos Menniskan, då, Böjelser och Tankar på ett gudomligt sätt (se §: 20) förenade. De förra uti det gudomliga Godas värme, de sednare uti det gudomliga Sannas ljus, bägge uti himmelsk jemnvigt, bildade genom sin förening ett Väsende, som var en spegel af Gudomligheten, som var — sann Menniska. — Kunde då dess språk vara annat än Poesie? så tyder oss Theorien, och dessa vördnadsvärda urkunder, som förefalla vår uplysta Tid såsom paradoxer, de säga äfvenså. — Detta var den första frågan. — Den andra, huru i dessa okunnighetens tider en Poesie kunde äga rum, som altid tyckes förutsätta så stor Menniskokännedom och så många Kunskaper, härleder sig från ett origtigt begrepp om Poesie. De gröfsta Tänkare, som tro Poesiens hufvudsak bestå uti att construera Verser, finna naturligtvis, att ett mångårigt arbete behöfves, innan så många Lispund Grammaticor, Poetikor och Lexica m. m. hinna förfärdigas, som måste begagnas till sammanskrifvandet af så många tusen Verser, som finnas till exempel i Iliaden. — Andra åter tro att Poesiens lif består uti sammansättningen af naiva uttryck, hvilka gifva det hela ett frappant utseende; och huru mångårig öfning fordras icke innan man får en så elegant styl? — Desse

* Denna mening är af förf. senare tillskrifven. *Utg:ns anm.*

och många andra hafva både rätt och orätt. — Missförståndet skall lätt inses. — Den himmelska godhet, som hos Barnet var medfödd, och så det egen, att flere år behöfvas innan det lär sig att blifva elakt; denna samma godhet eger ej den ädelt bildade Mannen, annars än genom mycket arbete på sig sjelf, genom sina kunskapers ordnande efter den gudomliga ordningen, och genom inre stadfästelse för det goda. — Likaså voro hos Fornverldens Menniskor, Böjelser och Tankar på det sättet gudomligt förenade, att det, ur deras inre tillstånd genetiskt härflytande, Språk, icke kunde blifva annat än Poesie (se §: 20 och Not. a); och att det den tiden var lika så svårt, att vara prosaisk, som det sedan blifvit att vara poetisk. — Derföre författades på den tiden Poesier, utan hjelpredor, då sedan deremot, icke blott sådana yttre hjelpredor blifvit nödvändiga för stylen skull, utan ännu mycket mer ett inre arbete på vår egen förädling är oundgänglig[!], för att göra vårt inre tillstånd likt, eller åtminstone liknande Fornverldens, och sedan skrifva Poesier, som i sannt värde kunna nalkas dess.

25. Förbigående den tredje frågan i § 23, som nu med detsamma blifvit besvarad, skola vi i stället gjöra några andra af icke mindre vigt. Såsom det framdeles, i frågan om Poesiens hurudanhet, kommer att visa sig, att Metern är någonting hufvudsakligt uti det Poetiska Språkets Architektonik och det nu förut är visat, att det poetiska språket var eget hos Fornverldens Menniskor, såsom genetiskt flytande ur deras inre tillstånd, så skulle ju deraf följa, att dessa Menniskor ej blott talade Poesie, utan till och med talade i Meter? — Visserligen gjorde de det. — Men aktom oss att le; emedan det är vårt eget fel, om vi hafve ett nog inskränkt begrepp om Poesie, för att dervid häfta begreppet om en hel mängd prosodiskt författade Verser, samt om vid Meter vi altid vilja komma fram med den frågan: var den Alexandrinsk, Adonisk, Spondeisk, eller hvad var det för en slags Meter? — Det är af vigt att denna sak väl begripes. Låtom oss derföre dela itu frågan: 1:o De talade Poesi — och 2:o De talade i Meter.

— 1. De talade Poesie. Detta är så mycket mindre något besynnerligt, som vi sjelfve ännu i dag både kunna gjöra detsamma, och äfven gjöra det, så ofta nemligen som vi äro sanna Menniskor. — Om t. e. vi värkligen af hjertat ömt och innerligt hålle utaf en Menniska, om vi efter en längre skilsmässa händelsevis träffa honom, och då med det lifliga och sanna språk, som flyter ur vårt hjerta, beskrifve för honom vår saknad innan återseendet, och vår

glädje då vi återträffat honom — samt vi gjöre detta med uttryck som, lika långt skilda från Egoismens köld, som från Tillgjordhetens floscler, endast fullkomligt svara mot våra Böjelser och Tankar vid det tillfället — då tale vi i sanning Poesie. — Hvarföre? Jo ty då gjöra uti vårt inre Böjelser och Tankar ett, de äro bägge förenade och blott sysselsatta med ett enda, som är ömheten för vår Vän — och det Språk, som sant uttrycker detta, blir då, enligt §: 20, Poesie. — Likaledes, så ofta Menniskan hyser Känslor och Tankar, som äro enliga med Guds ordning, och hon derjemte eger förmåga, att uttrycka dem medelst uttryck, som fullkomligt och precist svara emot dem — så ofta talar hon Poesie. Det är också aldeles ingen skilnad emellan en sådan (om jag så får säga: vulgair) Poesie, och ett väl författadt Poem, än blott, att det sednare löper uti en ordning, som är fixerad genom en gifven Plan, till utförandet af något bestämt ändamål, då deremot den förra måste följa med de, inom Menniskan, på tusende sätt varierande Böjelserna och Tankarne, hvilkas gång icke ledes efter en af Menniskan fixerad plan, utan ofta bestämmas af förefallande händelser — hvilka väl också ligga uti en ordning; men uti en högre, och blott af Gud fixerad ordning. — Men då blifve vi ju allesammans Poeter? — Visserligen, så ofta vi äre sanna Menniskor: och detta icke blott; utan så ofta vi dessutom ege den förmågan, att, på ett fullkomligt sant sätt, uttrycka vårt inre tillstånd, då vi äre det. Såsom vi nu förut funnit, att hos Fornverldens Menniskor Böjelser och Tankar voro så förenade, så följer ganska klart att deras Språk var Poesie; men de hade också nödvändigt en förmån framför oss, att de altid hade förmågan att sant uttrycka sig; ty det är genom osanning, förställning och tillgjordhet som hos vår tids Menniskor denna förmåga ofta gått förlorad, men hos dem måste Talet, så ofta de ville tala, vara ett uprigtigt uttryck af deras tankar.

— 2. De talade i Meter. — Om Meter har man dels ett ganska inskränkt begrepp, stödjande sig på våra Prosodier, (hvilka gifva ett inskränkt begrepp om Meter derföre, att de blott äro lämpade till de på våra språk skrefna Poemer), dels, om man sträcker sig utom dem, ett ganska oredigt begrepp. För att, en gång, fästa detta begrepp, skall jag försöka, att definiera det. — »Meter är ett Tidsmått, hvarigenom stafvelsers längd (i Tiden) mätes.» — Vi hafva förut funnit, att Tiden var måttet för Böjelserna (se §: 12) — äfven att Talets Materia, eller Ljudet, var Uttrycket för Böjelserna, altså måste äfven Ljudet mätas genom något Tidsmått,

och detta Tidsmått är Metern. — Men detta första grundbegrepp om Metern utvecklar sig sedan till många sammansatta begrepp. Vi skole altså skilja emellan Enkel, och Componerad Meter. — »Enkel Meter kallar jag Tidsmåttet för Stafvelserna uti ett särskildt Ord.» Detta är det samma som i våra Prosodier kallas: ett Ords Qvantitet. Att man således t. e. måste säga: ārlĭg, och icke ărlīg, kommer utaf den Enkla Metern uti ordet ärlig. — »Componerad Meter kallar jag ett, på något visst sätt fixeradt, System af Enkla Metrer». — Framför alt skall man således akta sig, att anse den Componerade Metern blott såsom en Addition af Enkla Metrer. — Men denna componerade Meter är nu åter tvåfaldig, antingen abrupt eller continuerad. — »Abrupt kallar jag den componerade Meter, uti hvilken Hufvudidéen, som ligger till grund för Systemet, ganska snart afbrytes, då åter en annan Hufvudidée antages, som blir grund för ett nytt System, och så ouphörligt.» — — »Continuerad åter kallar jag den componerade Meter, uti hvilken, ända ifrån början till slut, (antingen af ett skrifvet stycke eller af ett tal), en och samma Hufvudidée ligger till grund för de enkla Metrernas System.» — —

Om detta förefaller någon besynnerligt, och såsom en onödig Indelning, så är detta en följd icke af sakens besynnerlighet, obegriplighet eller onödighet, utan deraf, att den är ny. — Vi skola här nu draga de slutsatser, som följa deraf. — Först finner man att ingen Menniska är i stånd, att tala utan någon slags Meter. Lätt inser man äfven, att vårt vanliga prosaiska Tal icke är annat än en Addition af enkla Metrer. Framdeles då, i frågan om Poesiens hurudanhet, äfven Metriken skall framställa sig, skall äfven utredas, hvilken skilnad det är emellan Addition af enkla Metrer, och det som jag kallar componerad Meter. Här kunna vi blott, till uplysning af denna fråga, nämna, att den abrupta componerade Metern har, till sin yttre framställning, så mycken likhet med Additionen af de enkla Metrerna, att den förra blott är mycket lifligare och mera prononcerad än den sednare. Men till deras ursprung är dememellan en ganska stor skilnad. För den componerade Metern (såväl den abrupta som den continuerade) måste nemligen, enligt föregående Definitioner, gifvas en Hufvudidée, för att kunna grundlägga något visst System af enkla Metrer. Men denna Hufvudidée genereras genom det poetiska hos Menniskan, som är föreningen emellan sådana Böjelser och Tankar, som tillhöra hvarandra. Deraf följer då, att den componerade Metern (såväl den

abrupta, som den continuerade) egentligen tillhör det poetiska Språket. — Så är det åter aldeles icke med de adderade enkla Metrerne. — Dessa gå icke enligt något visst System*, utan äro en blott Addition. I följe deraf, ligger icke till grund derföre någon ur Poesien flytande Hufvudidée, och icke heller föreningen emellan Böjelser och Tankar som tillhöra hvarandra. — Nu kan man då utan svårighet inse, att, såsom vi funnit att fornverldens första Menniskor voro poetiska och talade Poesie, talade de äfven i abrupt componerad Meter; och att äfven vi ännu [i] dag, så ofta vi äro poetiska och tale Poesie (se denna §: N. 1) tale uti en sådan Meter. Exempel på componerad Meter, som är continuerad finner man hos Homerus, Tasso etc. — I de österländska Poesierna, i synnerhet de Hebreiska, finner man componerad Meter. Denna Poesies Meter är ibland oss ännu så litet känd, att det icke altid är afgjordt om den är abrupt eller continuerad; likväl förefaller det mig, att den på några ställen är abrupt, men på de flesta continuerad.

26. En annan besynnerlig sak är Rimet. Ingen ting i verlden är lättare, än att säga, det såväl Rimet, som mycket annat i verlden, blifvit upfunnit genom en blott slump. — Likväl är det en afgjord sanning, att om en Menniska på fullt alfvar tror, att tvänne Halmstrån kunna ligga i kors öfver hvarandra genom en blott slump, så är den Menniskan en Atheist, såvida hon tänker ut sin tanke med consequens. — Kan då Rimet hafva blifvit föranledt genom en slump? — Är det icke besynnerligt att i den Grekiska och Romerska Poesien aldeles intet Rim finnes; men att i Medeltiden, då Christendomen gifvit Europas bildning en annan rigtning, icke blott Rim upkommit, utan till den grad i hela Europeiska Poesien blifvit rådande, att det återfinnes i alla sednare tiders Mästerstycken, undantagande de som äro blotta öfversättningar eller Imitationer** af de Grekiska och Romerska? — Ännu en sak. —

---

* NB.

** Det är kanske en förflugen Tanke — kanske orättvist, men det förefaller, som Miltons Blankverser äro en blott Imitation af de Gamles Pentametrer. Hvad sjelfva Anden af the Paradise Lost beträffar, så kan den väl ändå vara christen. Likväl, om jag skulle våga säga det, tyckes det på Miltons ofta Rhetoriska stil, ofta antiqvariska Vidlyftighet, ofta Methaphysiska Philosophie, som hans Paradise L. mindre andas Christendomens lif, än kanske är en i christen drägt klädd Hellenism. — För öfrigt, såsom Rimet icke är något oundgängligt för sann Poesie, utan blott något som starkare och skönare prononcerar ett Poem, hvars Lif är Intellectuel Religion, skall man icke undra, att i våra nyaste

Hvarföre återfinne vi Rimet i den uråldriga Skandinaviska, i den Arabiska och flere Österländska Poesier?

b. Jag skall ännu våga ett försök, för att reda denna gåta. Må hvarje ädel Menniska, som finner och beviser att jag misstagit mig, förlåta min Djerfhet i förslager, och om han förmår, sjelf upgifva något bättre. — Hvarje tänkande Menniska, som tänker med Consequens, måste finna att ett System är nödvändigt för Universum (eller hvarefter Universum blifvit construeradt) — och en Focus eller ett Centrum för detta System. Den, som, intagen af Naturens yttre skönhet och det glada, sorgfria lif den tyckes andas, anser den reela Verlden för den enda värkliga, betraktar Universum som en Machin, och dess Centrum som en liflös punkt, hvarifrån Universi Mechanik begynnes. — Den åter, som lifvad af en högre känsla gifver det Intellectuela hos Menniskan företrädet framför det Materiela, betraktar Universi Centrum, ej såsom en Rörelsepunct för dess Mechanik, utan såsom en lefvande, alting dirigerande Intelligens. Den inser snart att denna GudaIntelligens handlar efter egen fri vilja, men tillika, att, såvida den skall vara enformig, icke stridande mot sig sjelf, denna vilja måste yttra sig efter en enda, gifven, evig och oföränderlig ordning. Denne forskare finner då, att dess eget Jag, långt ifrån att vara en egen, sig efter sin fria vilja bestämmande, verld för sig sjelf, måste vara en Länk uti den allmänna Ordningen, och finner sig således stå uti en nära Relation till den Gudomliga Intelligens, som han erkänt för Universi Centrum. Detta är i sin högsta Consequens Christendomens idée, och fattad på en lägre ståndpunkt Intellectualism. Denna Tendens är det som egentligen förädlar Menniskan, och som, i dess grund, förstör Egoismen. Då nemligen Menniskan finner sig icke vara något souveraint Väsende, som blott är sig sjelf ansvarig för sina Handlingar (Egoismens idé), utan blott vara en länk i Universi kedja (hvarigenom redan Egoismen såsom System försvinner), som står i den närmaste relation till ett öfversinligt, absolut, sig sjelf bestämmande GudaVäsende, så finner hon sig också snart ej blott stå i relation till detta Väsende, utan så under Dess directa upsigt, att hon är det ansvarigt [!] för alla sina Handlingar och inre beskaffenheter, ifrån den största till den minsta. Derigenom sätter

---

tider, hvilkas bildning ofta är en blandning af Intellectualism och Hellenism, sådana hermafroditiska Poemer visa sig, hvars inre andas den förra, och hvars yttre är en härmning af den sednare. Detta gäller om många Tyska Poemer; och vice versa om de Franska.

hon sig frivilligt i en Responsabilitet inför det högsta Väsendet, och finner sin egen Souverainetet, såsom oberoende eller Egoismen vara Nonsens. — Denna Tendens har aldeles icke Materialismen, hvilken betraktar Universi Centrum, såsom Rörelsepunkten för dess Mechanik. Det är väl sant att redan begreppet om ett Centrum, och en deraf beroende Universalmechanik visar Menniskan att hon sjelf blott är ett hjul i denna Mechanik, och således tyckes uphäfva dess egen Souverainetet, såväl som Egoismen. — Det har likväl icke den följden. — Ty hvilken bevekelsegrund kan förmå en Menniska, som inom sig finner en lefvande verksamhet, att underkasta sina Handlingar ett dödt UniversalCentrums döda naturlagar? Aldrig kan det bli kärleken till en liflös Mechanik, utan blott värman för ett en gång antaget System, och det medfödda tycket för systematisk præcision, som kanske kunna förmå några Individer att gjöra våld på sig sjelf. Hvad kan för öfrigt hindra mig att följa principerna af min Egoism, då jag förmodligen aldrig med begreppet om ett Centrum för en död UniversalMechanik kan förena ett Medvetande, hvarigenom detta Centrum skulle kunna skåda bevekelsegrunderna för mina Handlingar? Således upkommer ingen Responsabilitet. Jag inser väl, att jag ligger i en relation till Universi Centrum, men denna relation ser jag blott med ett Theoretiskt öga; jag anser den nödvändig för att undvika en Lucka i mitt System. Deremot sjelf kännande, fastän icke erkännande, mitt eget, inre lif, sätter jag mig, utan att sjelf kanske veta det, öfver denna Mechanik, under hvilken jag systemenligt skulle vara slaf, och bibehåller således practice hela min Souverenetet: i följd hvaraf Egoismen obehindradt kan leda mig öfveralt, utom då jag skrifver eller med munnen omtalar mitt System. — Att för öfrigt icke Materialismen altid kan vara consequent, är en nödvändig följd deraf, att just sjelfva begreppet om Centrum och ett deraf beroende System icke är den egen [!], utan är ett, (den forskande Materialisten ovetande,) Lån af den honom, såväl som alla Menniskor, medfödda Tendensen till Intellectualism. I sin högsta consequens bildar dessutom Materialismen, i moraliskt eller practiskt afseende, blott idén om ett oundvikeligt Öde; ty då våra handlingar äro nödvändiga verkningar af en Mechanik, som är oundviklig derföre, att den beror af en Centralkraft, som är alsmägtig, men död och medvetslös, och således oblidkelig, så blir alt hvad vi göre, apodiktiskt, alla försök att, genom förädling och arbete på oss sjelfve, ändra och förbättra vårt upförande onödigt [!], emedan våra gärningar ej bero

af oss sjelfve utan af en Mechanik som vi ej kunne rubba. Vi måste då följa med den ström, som vi ej kunne hindra, vi låta då leda oss af det oundvikliga Ödet; men hvad är det som leder oss? — Jo egoismen, som dold under det systematiskt antagna ödet, obehindrad styr oss; och om det icke är Egoismen som styr oss, så är det åtminstone icke Materialismens princip, utan egna goda anlag som, oss ovetande, hindra det.

c. Fullkomligt inse vi således, att Materialismens idé, om den icke stadfästar, åtminstone icke uphäfver Egoismens practiska välde öfver Menniskan; att den icke uprättar någon Responsabilitet, samt väl visar en Relation emellan Menniskan och ett Universal-Centrum, men som hon aldrig lämpar på sin förädling, utan blott tänker på när hon philosopherar. Intellectualismens åter, och ännu mera Christendomens idé, kufvar i sin grund Egoismen både till sitt theoretiska och practiska välde, uprättar en Responsabilitet hos Menniskan, som, i början sträng, sedan blir allt ljufvare, ju mer hon lämpar sig efter den högre ordningen; samt visar henne, i fullt ljus, den relation, hvari hon är till den högsta Intelligensen. Hennes Responsabilitet och Minnet af denna Relation lemna henne intet ögonblick, hon vandrar, såsom den Heliga Skriften uttrycker sig, beständigt inför Herrens ansigte: de äro ej blott i hennes Philosophiska System, utan i de minsta handlingar, i alla hennes tankar närvarande och medverkande. Härutaf skall hända, att hon kommer att betrakta alting i Verlden utur två synpuncter: 1:o då hon sätter sig i den Gudomliga Intelligensens läge, och betraktar saken i det ljus, hvari den här bör skådas, såsom en del af den eviga ordningen; — 2:o då hon betraktar samma sak ur synpuncten af sig sjelf, såsom sjelf varande Souverain och frivilligt bestämmande sitt sätt att se saken och att derefter handla. — Hon måste se saken ur dessa två synpuncter, den förra i följe af Responsabiliteten, den sednare i följe af hennes egen Drift, såvida hon ej skall mista sin Individualitet. Men i samma mån, som hon nu söker, att lämpa sin vilja efter Guds vilja och sina handlingar efter Hans ordning, i samma mån blifva också naturligtvis dessa bägge åsigter identiska. Fullkomligt identiska blifva de, då Menniskan är fullkomlig (eller poetisk se §: 20); ty antingen hon då skådar en sak ur Guds, eller ur sin egen synpunct, så måste hennes sätt att upföra sig, i anseende till den saken, vara aldeles lika, då hennes vilja är Guds. Här igenom sammanfalla hos henne frihet och nödvändighet; hon erkänner sig såsom Souverain Herre öfver sig sjelf,

men tillika såsom Vasall under Gud, och detta kan omöjligen på annat sätt äga rum än att Guds och hennes viljor äro identiska.

Detta kan precist uttryckas genom följande Motto: »Gud vill så, och jag vill så äfven; Jag vill så, och Gud vill så äfven». Detta Motto måste framställa sig sjelfmant för Menniskan vid alla dess handlingar, och fast det icke altid kommer till klart medvetande, så ligger det dock doldt i hennes Affectioner. Således är det, under hela Menniskans lif, ett ouphörligt Echo emellan Gud och henne sjelf, ett beständigt gensvar emellan Guds och hennes Viljor. Såsom vi nu af det föregående inse, att i Christendomens såväl som uti Intellectualismens idé ligger Realisationen utaf Identiteten af Guds och Menniskans åsigter, såväl som Viljor, så följer, att detta Echo dem emellan, detta identiska Gensvar emellan deras Viljor äfven måste ligga i samma idé. Om jag nu, fördenskull, skrifver ett Poem, hvars ande är Christendom eller Intellectualism, så är det väl kanske inte en nödvändighet, men likväl en ganska stor försköning, likväl någonting, hvarigenom jag ganska starkt prononcerar denna Ande, om jag också skulle kunna antyda detta Echo genom någonting. Skulle nu icke Rimet i den poetiska stylen kunna vara ett Echo, hvarigenom jag söker antyda det i Christendomens idé liggande Echo emellan Gud och Menniskan, hvilket under hela hennes lif ouphörligt följer henne, likasom Rimet löper genom hela Poemet?

d. Att i Materialismens idé icke något sådant Echo, emellan Gud och Menniskan, ligger, inser man tydligen af det föregående (se denna §: c i början). Ty grunden till ett sådant Echo ligger i den dubbla åsigt af alting, hvari Menniskan måste sätta sig, för att kunna lämpa sina handlingar efter Guds ordning (se sid. 224, rad 16 ff.); men detta åter grundar sig på Responsabiliteten, och någon sådan hafve [vi] funnit, att Materialismen icke uprättar hos Menniskan. Häraf följer således, att ett Poem, hvars Ande är Materialism, väl genom Poetens nyck möjligen kan få, men icke, enligt Theorien, icke, enligt sin Ande, bör hafva Rim, emedan här icke är något inre Echo att antyda.

e. Att den Grekiska Philosophien, ända ifrån Thales till Sokrates var Materialism, det är allmänt kändt. Men att den Grekiska Folkreligionen äfven var det, skall man lätt finna, då man besinnar, att, om också en del af deras Myther ledde sitt ursprung från Indisk Intellectualism, så betraktades de likväl af Grekerne utan tvifvel ur en materiel synpunkt. I sina många Gudar och Gudinnor

sågo de icke annat, än materiela Menniskor, blott att de tillade dem odödlighet och en större värkningsförmåga. Och äfven just begreppet om flere Gudar antyder en materialistisk Tendens. Nu hafve vi funnit (denna §: b) »att Materialismen i sin början har ett yttre sken af en sorgfri munterhet». Ty då den, annars döda, Naturen öfveralt röjer lif och förnyelse, då, i synnerhet uti Söderns sköna länder, alla djur, alla växter andas fullhet och glädje, så måste detta äfven hos Menniskan värka en lekande munterhet, som är så mycket mera sorgfri, ju mindre man i Naturens skenbara lif anar inflytelsen af en högre verld, och således obekymrad om någon sådan, aldrig låter någon skräckfull Responsabilitet tvinga sina handlingar, utan lefver efter egen Souverainetet. Denna lekande, sorgfria munterhet är det som lefver i den Ioniska Poesien, hos Homerus, hos Anakreon &c. Men, consequent ledd ur sin grundprincip, måste Materialismen, då den hunnit mogna, bilda den högst tragiska idén om ett oundvikligt Öde*, som antingen hos Philosopherna directe, eller hos Folket ofvan om deras Gudar, tyranniskt beherrskar Verlden. Spår till ett begrepp om ett sådant Öde, finner man redan hos Homerus, men det var ännu för nytt, för att hafva någon tragisk inflytelse på denna tids glada, sorgfria ande. Det är först då Ioniska Kosmogonien nådde sitt slut, som också detta begrepp var utvekladt. Nu framställer det sig i hela sin grymma, mörka dysterhet hos Sophokles, och det komiska hos hans samtida Aristophanes, var icke Joniens lekande skämt, utan kanske Förtviflans vilda skratt. Ehuru väl efter Sokratis tid den Grekiska Philosophien hade en annan rigtning än Kosmogoniens, så var den likväl till största delen Materialism, dels dold såsom hos Stoikerne, dels prononcerad såsom hos Epikurus. Platons philosophie var visserligen Idealism, men så väl denna som följande tiders philosophie hade ingen verkan på den grekiska Poesien. Den äkta Hellenismen slutade vid Perikles, och den nyare Grekiska såväl som den Romerska Poesien var dels ren imitation deraf, dels härmade den dess ande.

f. Att de Österländska Folks, hvars Poesier vi känne, äfven som Skandinavernes Religion var Intellectualism, det anser man afgjordt. Obeskrifligt mycket är oss okändt i denna högst märkvärdiga del af den menskliga bildningen. Af alt mitt hjerta gärna medger jag, att jag kan hafva orätt, att jag djerft framkastadt en osäker Hypothes, men intressant blir det i alla fall, att man finner

* Se äfven denna §: b vid slutet.

den rimade Poesien troget åtfölja Intellectualismen, äfvensom den orimade Materialismen. Jag har genetiskt deducerat detta phænomen ur de bägge stridiga tendensernas idéer. Jag har blott upgifvit ett Försök; den som begriper mig skall gifva mig rätt, om jag har det, och förlåta mig om jag har orätt.

27. Såsom jag nu anser mig hafva svarat på den (sid. 209) upgifna frågan: Hvad är Poesie?, så blir det tid att återkomma till mitt förut upgifna påstående, och visa med hvad skäl jag hvarken anser den Fransyska, eller den moderna Tyska, för sann Poesie. — Menniskan erhåller kunskaper endast på två vägar. — Då hon både känner och inser nödvändigheten af att erkänna ett högre, intelligent Väsende, hvilket, likasom det, varande den enda, absoluta Varelsen, är grunden och sammanhanget af så väl den ideela som reela Verlden, tillika måste vara sjelfva ljuset, och således grunden, hvarur all sann kunskap om Verldsammanhanget flyter; så finner hon, att om någon värkeligen sann kunskap nånsin ibland Menniskor skall gifvas, så måste det vara en sådan, som detta Väsende sjelf gifver dem. Detta kallas Uppenbarelse. — Ledd åter af sin egen förmåga att förstå och känna, kan hon också reflectera öfver de Ting, som förefalla henne, och detta kallar jag med ett ord: Empirik. Då Menniskan följer denna stig, kan hon antingen rigta sin reflecterande förmåga utom sig på Tingen i den reela Verlden, samla tillhopa alla sina undersökningar derom, och deraf uprätta en slags bygnad, som hon kallar Vettenskap om dessa ting: detta blir således Reel Empirik; — eller också kan hon rigta denna förmåga på de phænomener hon finner inom sig; det är, i den ideela Verlden; hon kan undersöka och ordna dessa phænomener, ända tills hon kommer till det högsta, som är phænomenet om hennes eget, rena Jag: här måste hon stanna, ty efter det rena Jag är begynnelsen af Menniskan, eller det högsta, enkla innehållet deraf, så måste också phænomenet af detta rena Jag vara det yttersta, högsta och sista, som hon inom sig kan skåda: alt det hon funnit inom sig sätter hon således uti ett system som hvilar på detta högsta phænomen: alt det hon kan finna på denna väg kallar hon nu Vishet eller sann Philosophie, ur det skälet, att det stöder sig på åskådningen af det högsta och sista åskådliga phænomen, som hon inom sig kan finna; men likväl tror jag mig med ett bättre namn kalla det ideel Empirik.

I frågan om dessa forskningars Evidens, kan man genast göra det inkastet emot all Empirik, att jag väl genom min egen reflec-

tion på Tingen utom och inom mig, kan finna huru de förefalla mig att vara, men om de äfven i sin sanna verklighet äro det, derom kan Empiriken aldeles icke lemna någon underrättelse. Det är väl en möjlighet, att en Empiricus, liksom händelsevis, kan träffa på sanningen, eller åtminstone något sant här och der: men om detta inträffar, så är det åtminstone aldeles icke en förtjenst af hans sätt att forska. Skall således ibland Menniskor någon egentligen sann Kunskap finnas, så måste den hafva kommit på den första Vägen, ty (om man gjör sanna inkast) sådane som Tingen förefalla Gud att vara, sådana måste de i sin egentlighet vara, emedan Gud är sjelfva deras uphof och varelse. — Denna Skeptiska blick (hvarigenom all Empirik störtas) är tillräcklig att gjöra hvarje Tänkare vansinnig, såvida han icke kan fatta den högsta Intelligensen, ej blott såsom ett de fordna Philosophernes Ens, utan såsom ett i den närmaste Relation till oss stående faderligt Väsende, att jag så må säga, såsom en Gudamenniska, inför hvilkens blick hela gången af den menskliga bildningen ligger öppen, och som, då han finner det för denna bildning nödvändigt, lemnar Menniskan sådana Kunskaper, som för henne, på den ståndpunkt hon står, äro oundgänglige.

Det gifves väl ännu en tredje utväg, men som jag icke velat sätta i bredd med de bägge föregående, emedan det förmodligen aldrig kan falla någon in, att med fult alfvare tro dess evidens. Det är en forskningsväg, som jag kan kalla Hypothetistik. Den består deri, att man först upgifver en Hypothes, deraf bildar en Theorie, och slutligen empirice ser efter om denna Theorie kommer öfverens med de oss förefallande Phænomener. Att denna forskningsväg icke i sig sjelf eger någon Evidens är tydligt deraf att Theoriens duglighet måste proberas genom Empirik, och då vi funnit denna sjelf icke vara evident, så kan den deraf afhängiga Proban, liksåväl som hela Hypothetistiken icke heller ega evidens. Må derföre ingen afskräckas att gjöra Hypotheser. Det är alltid nyttigt att Menniskan öfvar sina krafter, och att hon, i en tid då så mycket är obekant, kastar djerfva blickar omkring sig, för att vidga sin syn. Jag råder blott hvar och en, att icke upgifva sina Hypotheser såsom bevista sanningar, utan för det de verkligen äro.

Sedan Bacos tid utspriddes i Europa ett nytt begär att forska och undersöka i den Reela Verlden. Det var således den reela Empirikens bana som han öpnade. Den Fransyska Litteraturen sedd i sin allmänhet, det vill säga med undantag af Mallebranche &, andas denna reela Empirik, och den Fransyska Poesien har tagit

den rigtning, som den nödvändigt måste taga bland ett folk, der denna slags forskningsanda råder.

Men sedan Humes skarpa Skepticism störtat Locke, och med honom all utsigt för Tänkaren gick förlorad i den reela Empirikens område, så öpnade den djupe Kant ett fält för Menniskoforskningen, som, om det icke var nytt, likväl aldrig på hans sätt förr varit betraktadt. Det var den ideela Empirikens fält. Den eld, som Kant först tändt, flammar i Tyska Litteraturen och äfvenså i den moderna, äkta Tyska Poesien. — Häraf inser man således, att lika så mycket, som Idealismen är öfver Materialismen så mycket är också den Tyska öfver den Fransyska Poesien.

Hvarje Poem bär stämpeln af sin författares philosophiska bildning. Der nu denna bildning är Empirisk, antingen reel eller ideel, så finner man att den deraf afhängiga Poesien måste på samma sätt bedömmas, som Empiriken sjelf.

Ehuru mycket man, stående i denna synpunkt, kunde säga om den Fransyska och Tyska Poesien, så stannar jag likväl här, emedan jag tror mig hafva sagt nog, för att rättfärdiga mitt omdöme. — Den som icke inser huru mycket godt, för den Europeiska bildningens framsteg, både den Tyska och Fransyska Litteraturen gjort, den är en kortsynt eller ganska ensidig menniska: men icke mindre kortsynt är den, som, envist qvarstående vid antagna åsigter, tror det vara ensamt rätt, som endast på sitt ställe var rätt, för att bereda vägen förr[!] ett kommande — eller den, som tror sig vara uppe i våningen, då han blott står på ett af de bredare Trappstegen. — Utinam videat, cui oculi! —

28. Det gifves en slags Skenbarhet, som för den Menniskan, som eger den, framställer sig såsom sanning, men hvilken jag dock, till skilnad ifrån den Absoluta, Verkliga Sanningen, vill kalla Subjectiv Sanning. — Hvar och en är en product af sitt Land och sin Tid. Deraf kommer, att i särskildta Länder och i särskildta Tidehvarf, hvar och en gjör sig sin föreställning om det högsta Väsendet. Den som nu icke genom en förskämd Moral och onda Böjelser, genom system-högmod, ensidighet eller capricer, skapar sig sjelf en tillgjord idée derom, utan som, lefvande i sin Tids och sitt Lands medfödda ande, rent och uprigtigt höjer sitt hjerta till sin Gud, och lefver efter de föreskrifter som honom blifvit gifna, hos denna Menniska blir föreställningen om Gud subjectivt sann. Likaså blir den för den uprigtige Tänkaren, som, då han finner bildningen i sin Tid och i sitt Land falsk eller skef, höjer sig öfver densamma,

och omfattar det, som han efter sin förmåga finner vara rättare; men så nemligen, att han deri lefver med sin fulla ande, förädlar sina böjelser derefter, och att det icke blir något, som endast hans munn bekänner, då han agerar Philosoph. Att blott för den redliga Menniskan en sådan subjectiv Sanning är möjlig, finner man deraf, att Charlatanen icke tror, hvad han säger, sjelf, och således kan sanningen (äfven om han skulle enoncera absolut sanning) åtminstone för honom icke blifva subjectiv.

Men såvida nu det gudomliga Väsendet är ett värkligt och absolute sant Väsende, så måste det väl också kunna gifvas någon abs. sann idé derom, och detta väsende kunna enonceras genom något abs. sant talesätt — ehuru inskränkt, och för menskliga former fattligt. Alla ofvannämde idéer måste således, ehuru subjective sanna, likväl vara blotta Skenbarheter, såvida de icke tillika äro absolute sanna. — Ty en så absurd tanke kan väl ingen hysa om Gud, att begreppet derom endast kan fattas efter hvars och ens sätt att begripa: och att således all idée om Gud blott blefve Skenbarhet; då skulle man verkligen kunna säga, antingen, att de stackars menskorne durk vore utkastade ifrån all gemenskap med ljuset, och stängde ifrån Guds ansigte; — eller också att Gud icke är annat än ett Congeries af alla Menniskors idéer om honom, hvilket vore ännu orimligare. — Jag tror att det gifves en abs. sann kunskap om Gud, och att den abs. sant kan enonceras. Densamma finnes i den Menniskoslägtets bildning, som, beständigt stigande, fortgått ifrån begynnelsen, och ännu fortgår; men hvars gång varit dold och misskänd. Den som nekar detta, nekar en gudomlig Försyn, som leder menniskan; och han gjör det, emedan han är nog kortsynt, att bäfva tillbaka för ett uttryck, som, stämpladt af Dogmatiken, låter ophilosophiskt för den svagttänkande. —

Lämpom nu detta begrepp, om subjectiv Sanning, till Poesien. Såvida, således, i Homeri arbeten Hellenismens sanna ande lefver, sådan den på hans tid var, så voro de äfven för hans Land, för hans Samtida, och för de Efterkommande, som med fullt lif andades samma Hellenism, subjective sann Poesie. Samma anmärkning kan göras om Tasso och några andra. Men den författare, hvars bildning icke är enkel, utan en blandning af Hellenism, Orientalism, Idealism, Christendom m. fl. — af hvilka ämnen nemligen icke ett utgjör sjelfva bildningens ande, och de öfriga äro bihängande hjelpredor, utan hvilka alla ingrediera såsom beståndsdelar deri — en sådan Författare kan icke skrifva något subjective

sant Poem, emedan för honom sjelf icke gifves någon subjectiv Sanning i Philosophien, och således äfven icke i Poesien. Att en sådan Menniska ej heller eger någon absolut Sanning i denna väg följer af sig sjelf. — Utsträcke vi åter vår blick till det hela, så se vi att i hela vårt Tidehvarfs bildning äfven alla dessa olikartade ämnen, alla med Souverainetet, ingrediera. Detta som, för litet längre sedan, var fullkomligt allmänt, tål nu likväl det undantag, som den äkta tyska bildningen gjör; ty denna andas med fullt lif Idealism, och de öfriga ämnena subordinera derunder.

Häraf finne vi således, slutligen, att den äkta tyska Poesien kan vara subjectivt sann, ehuru icke absolut sann, enligt hvad vi sett i slutet af §: 27. — Men den allmänna Europeiska bildningen, för öfrigt, är, såsom vi nyss sett, sådan nu, att öfveralt, der dess ande lefver, ingen sann Poesie, hvarken subjectiv eller absolut, kan författas. (se skälet föreg. sida, rad 6 ff. nerifrån).

29. Skulle det icke vara ett ädelt, ett stort företag, att söka återinsätta den heliga Poesien uti sina fordna rättigheter, att gifva den ett nytt, sant lif, grundande sig på en enkel och sann Philosophie? Svår och djerf är den bana som dertill måste rödjas. Endast den, som intet fruktar, ifall han faller, kan försöka en så osäker bana.

Jag skall skrifva Dalmina*. Om jag lyckas, så skall hon andas en sann, en gudomlig Philosophies lif, och detta lif skall hon inblåsa i hvar och en som läser henne, i hvar och en som fattar hennes ande. — Misslyckas jag ...... nåväl .... så skall jag åtminstone icke skada. Om mina krafter äro otillräckliga .... det är mitt fel: Försöket är dock lika stort, lika gudomligt. Må jag falla! — — — det skall då vara nog för mig, att hafva tänkt en sådan tanke, att hafva vågat ett sådant Försök. — Må jag falla! — — — blott gifve Himmelen, att jag ser någon annan, som starkare, bättre och lyckligare än jag, söker den väg, på hvilken jag staplade. Liggande skall jag då räcka honom min hand och säga: Min Vän! var modig och hoppas; Hit har jag hunnit, men jag föll, ... det var icke den vägens fel, som jag vandrade, utan mitt, som irrade ifrån den rätta stråten. Vare du lika djerf som jag, men lyckligare. Betrakta noga det fall jag gjort, så att du

* Detta Namn är ganska problematiskt: det föll mig in, då jag började detta arbete. — Det kommer kanske vid utförandet att ändras. — 1816. Har sedan blifvit ändradt till Karmola.

Ofvanstående not är af förf. senare insatt. *Utg:ns anm.*

undviker det, som icke jag såg — Och o! — om en dag du lyckas att knyta bandet emellan Himmelen och Jorden — då skall jag vara glömd, men så lycklig, så lycklig — ty den saken är fulländad, på hvilken också jag en dag offrade mina krafter. — Den fulländades ej genom mig .... likgiltigt! — —. Jag arbetade icke för mig, icke för mitt namn, utan för den stora, gudomliga saken, att tjena Menniskor. — Jag skall då vara nöjd och säll, ty jag gjorde så mycket jag kunde. — —

B. Hurudan är Poesien?

(Här slutar författarens manuskript.)

Trubaduren.

Uti en dal, der höga popplar susa,
Jag lekte sorgfri bort min barndoms dar;
De sköna dar, de herrliga, de ljusa,
Än stå de troget i mitt minne qvar;
Fast mången sorg min glädjes blommor härjat
Och vinterns rimfrost mina lockar färgat.

Min Fader tågade till helga grafven,
Då jag, än späd, låg på min moders arm;
Men ack, han föll för Saracenens glafven
Och sände oss en afskedshelsning varm.
Vid detta budskap, med oändlig smärta,
Min Mor mig tryckte tröstlös till sitt hjerta.

Jag var då allt hvad hon på jorden hade,
Som henne fästade vid lifvet qvar,
Med barnslig oskuld jag till henne sade:
»Men, säg mig, Mamma, hvar är nu min Far?»
Hon teg, men såg på mig med tårfylldt öga
Och sträckte handen upp mot himlen höga.

Se'n lefde vi i dalens lugna hydda,
Min mor och jag ett stilla, fridfullt lif;
Förnöjsamheten var vår måltids krydda
Och harpans ljud vårt älsklingstidsfördrif;
Min moders sång till harpans gyllne strängar
Ljöd mildt, som vestans sus i blomsterängar.

Musikens ljufva konst min mor mig lärde
Och redan tidigt älskade jag den;
Nu eger den för mig ett ökadt värde,
På jorden harpan är min enda vän,
Ty alla andra ha' mig öfvergifvit,
Min harpa ensam trogen mig förblifvit.

Min mor ibland, då eld på härden glödde,
Förtäljde sagor från försvunnen tid;
Jag lyssnade, mitt hjerta ömsom blödde,
Och ömsom klappade af fröjd dervid;
Jag ville likna dessa hjeltars skara
Och brottet nedslå, oskulden försvara.

Hur ofta se'n, i ljusa stjerneqvällen,
Jag diktade vid harpan mången sång;
Men ack, då månan sjönk der bakom fjellen
Mig tycktes dalen blef för mig så trång;
Jag ville ut, ut i den vida verlden,
Jag trifdes längre ej vid stilla härden.

Jag fyllde sexton år; jag mins den dagen,
Så väl, så troget, som det var i går,
Min mor satt tyst och bleka voro dragen
I djupblå ögat glindrade en tår.
»Du längtar från mig, Herman, jag det känner.
I hyddans lugn I trifvens ej, I männer!»

»Din önskan kanske snart skall uppfylld blifva,
Ty döden re'n mitt hjerta vidrört har;
Nu min välsignelse jag vill dig gifva,
Ty snart min själ till högre rymder far;
O, må Madonnan nådigt dig bevara
Och skydda huldt min Herman från all fara.»

»Må aldrig verldens dårskap dig förvilla,
Förblif så from, så god du hittils var!
Må samvetsfriden aldrig du förspilla,
Det är den skönsta arfvedel du har!
O, Herman, må min bön du icke glömma,
Men troget mina ord i hjertat gömma!»

»Min sista bön är för ditt väl, din lycka,
Må den Allgode nådigt höra den!
Jag på din panna än en kyss vill trycka,
Den sista; stilla vill jag somna se'n,
Farväl», nu ömt på mig hon tryckte handen
Och till sitt hemland flög den sälla anden.

Nu stod jag ensam, ensam med min smärta
Och framför mig den hemska sanningen,
Att det var brustet detta ömma hjerta,
Som slog för mig så huldt i döden än,
Och mina heta, strida tårar föllo
På hennes händer, som än mina höllo.

När sorgens första dagar voro flydda,
Jag tog farväl utaf min barndoms hem,
Af dalens blommor, foglar och dess hydda,
Men smärtfullt var mitt afsked utaf dem.
Min moders bild och harpan jag medförde
Det var den enda rikdom mig tillhörde.

Jag vandrade ifrån palats till koja
Och öfverallt jag sjöng och spelade,
Man visst mig tillbjöd mången gyllne boja,
Men jag min frihet högre skattade,
Ty jag af ingen men'ska nu berodde
Och mig den friaste på jorden trodde.

Men äfven jag engång fick bojor bära
Och dessa bojor voro kärlekens;
Och utaf dem jag då fick denna lära:
Att äfven bojor stundom ljufva känns.
Men snart förflögo sällhetens sekunder
Mot saknadens och smärtans långa stunder.

Det var en afton. Solen sjönk i lågor,
På himlen aftonrodna'ns purpur brann
Och blänkte skimrande i Arnos vågor,
Som slingrande vid mina fötter rann,
Samt speglade i böljan, silfverklara,
Ett slott, som blott af marmor tycktes vara.

»Der», tänkte jag, »du gästfrihet skall finna»,
Då jag min blick på slottet fästade;
Och utan att mig vidare besinna,
Jag blott min klädsel något ordnade
Och dristigt se'n på borggården jag trädde,
En väpnare mig upp till slottet ledde.

Derinne gafs en fest. I höga salen
Nu dansmusikens glada toner ljöd
Och hand från hand gick bräddade pokalen,
Som värden vänligt sina gäster bjöd,
En brokig samling utaf gråhårsmänner,
Af sköna damer, tappra ungersvenner.

Men främst bland denna mängd af sköna tärnor
En huld gestalt min blick nu fängslade,
Med ögon glänsande, som himlens stjernor,
Af samma rena, fromma glans som de;
Och när sylfidiskt hon i dansen svingar
Man kunde nästan tro hon hade vingar.

Och denna sköna mö het Beatrice,
Samt räknade i dag blott femton år;
Och hennes fader var den rike, vise
Och mäktige Gref Leo Montiflor,
Som detta slott och stora skatter egde,
Men Beatrice dock alla öfvervägde.

Till slut på mig sin ljufva blick hon kastar,
Då hon, af dansen tröttad, hvilar sig;
Hon vinkar, och en page till henne hastar,
Hon säkert honom frågade om mig;
Och sedan till sin far sin gång hon ställde,
Der några goda ord för mig hon fällde.

Mig Grefven nalkades och vänligt sade:
»Välkommen, sångaryngling, till vår fest,
Vi älska sången och vi äro glade,
Att en utaf dess söner är vår gäst,
Men af er konst låt oss ett prof få höra,
Låt harpans toner smeka ljuft vårt öra.»

Så grefven. Tystnad råder uti salen,
Då jag i harpans strängar gripa vill,
Sjelf kämpen sätter nu från sig pokalen;
De sköna damer lyssna huldt dertill;
Min blick på Beatrice blott fästad blifver.
Jag sjunger nu hvad stunden mig ingifver.

Öfver berg, genom dal
Ställer sångar'n sin gång;
Uti skog, uti sal
Ljuder glädtigt hans sång.
Och när sol rinner opp
O, då helsar han den,
När den slutat sitt lopp
Trubadur'n sjunger än,
Och när månan så skön
Står på himlen den blå,
Och sig spegla i sjön
Klara stjernor också,
Och i grönskande lund
Höres näktergal'n slå,
Uti aftonens stund
O, då sjunger han, då!
Fast ej verlden det tror,
Då den hörer hans röst,
Ofta vemod dock bor
Uti sångarens bröst,
Ty helt ensam han står
Utaf saknaden böjd,
Ingen torkar hans tår,
Ingen delar hans fröjd,
Ingen trycker hans hand.
Ingen mot honom ler
Och i kärlekens land
Sig en fremling han ser!
Ty hans mor och hans far
Gömma [!] grifternas natt
Endast harpan han har,
Som sin vän, som sin skatt
Och i tonernas haf
Sänker smärtan han ner,
Och den stillas deraf
Harpan tröst honom ger.
Dock han längtar dit opp
Till en ljusare Zon,
Der Tro, Kärlek och Hopp
Stå kring Allfadrens thron,

Honom tillvinka frid
Efter lifvets minut
Lofva lugn efter strid
Efter mödornas slut.

Jag tystnar; Beatrice sitt öga sänkte
Då hon nu åter råkade min blick.
I mörkblå ögon stora tårar blänkte
Det var den skönsta sångarlön jag fick
Fast bifallsrop i höga salen skalla
Dess bifall var mig kärast utaf alla.

Och än en gång jag harpans strängar rörde
Jag sjöng om tågen till den helga graf
Och sedan dans och sång och fest upphörde
Och hvar och en till hvila sig begaf,
Men än en tacksam blick den hulda sände,
Som i mitt varma hjerta lågor tände.

Den andra dag, då sol'n på himlen blänkte,
Jag grefven för hans godhet tackade;
En gyllne kedja då åt mig han skänkte,
Men Beatrice sade bedjande:
»O, låt den unge sångar'n här få vara,
Tag honom upp bland dina pagers skara!»

Mig grefven nådigt tillbjöd nu att stanna
Jag på hans anbud ville svara nej;
Med mod dertill jag sökte mig bemanna
Jag såg på Beatrice och kunde ej.
Och så helt hastigt blef mitt öde fästadt
Uti det slott, der nyss så fri jag gästat.

Men sedan kommo dagar, ljusa, sköna,
Då jemt jag Beatrice skåda fick;
Min tjenst den hulda visste ljuft belöna,
Än med ett ord, ett leende, en blick.
Högt klappade mitt tjuguåra hjerta
Än utaf namnlös fröjd och än af smärta.

Af fröjd, ty Beatrices unga hjerta
Sin första kärlek egnade åt mig;
Men åter slog det af osäglig smärta,

Ty ack, hur ringa, praktlös var min stig
Mot den, som ämnades åt grefvens dotter.
O, nyckfullt delar lyckan sina lotter!

Ett år förflöt. Då Lejonhjerta manar
Den hela Christenhet till korståg ut,
Och till vårt slott hans rykte väg sig banar
Sjelf grefven korsets tecken tar till slut,
Jag utsågs att bland andra honom följa
Till hel'ga landet öfver hafvets bölja.

Jag luftslott byggde, skimrande och rika,
En tapper riddare jag skulle bli
Och vinna ära, rikedom tillika,
Men Beatrices bild stod främst deri.
Den tanken att den hulda värdig blifva
Mitt hjertas hopp begynte återlifva.

Och efter många rustningar till striden
Den bittra afskedstimman slutligt slog.
Till resans början inne nu var tiden,
Jag Beatrice i mina armar tog,
Då tår'n jag kysste ur dess blåa öga
All verldens ära lockade mig föga.

Men ack, trumpeten manade till färden,
Jag måste slita mig ur hennes famn,
Ur hennes, som mig dyrast var i verlden,
Men än en gång hon hviskade mitt namn:
»Farväl, min Herman, älska Beatrice
Så troget som Orpheus Eurydice!»

Nu kommo dagar rika uppå faror,
Försakelser, besvär af alla slag.
Vid Ptolomais vi mötte Richards skaror
Och uppå aftonen af samma dag
Då denna fästning blef af oss intagen
Jag blef till riddare af Richard slagen.

Han gerna lyssnade till harpans toner
Och efter stridens buller mången gång
Uti hans hof bland Furstar och Baroner

Jag vid dess strängar stämde upp min sång.
Då ock af Blondel, utaf sångarkungen
Mång' skön romans, mång' hjeltedikt blef sjungen.

Ett vigtigt budskap Richard bort mig sände,
Jag genom öde öknen ensam for;
Hett middagssolen på min hjessa brände,
Då skallar: »Allah Akbar». (Gud är stor!)
Jag såg mig omhvärfd af Arabers skara,
Jag drog mitt svärd och sökte mig försvara.

Med kraftig arm mitt vapen nu jag förde,
Jag stred för lifvet, stred för friheten,
Men fruktlös var min kamp och snart upphörde,
Jag nedlagt fem, men femton qvarstå än,
Som mig med höjda sablar nu omringa.
Ur handen, sårad, vrida de min klinga.

O, fasans dagar! Dar af qval och smärta
Till en Emir jag fördes fången bort.
O, hvarför brast ej då mitt arma hjerta?
Mitt lidande då blifva mera kort.
Men, ack, det var icke min Faders vilja
Att mig så snart från jordens sorger skilja.

Och att mitt olycksmått än mera råga,
Man denna tidning till mitt öra bar:
»Hem till sitt land nu Richard skulle tåga,
Jerusalem i Turkens händer var;»
Förbi för mig var hvarje hopp om frälsning,
Jag sände friheten min afskedshelsning.

I tio långa år jag der var fången,
I tio år jag tjenade som slaf.
Min enda tröst i olyckan var sången
Och hoppet om en snar och stilla graf,
Min framtid sig i idel mörker klädde
Och ingen ljusning der mitt sinne glädde.

Men när till Beatrice min tanke ilar
I midnattstimmans tysta hvilostund;
Då genomborra hjertat tusen pilar

Och från mitt öga flyktar sömnens blund,
»O, månn' hon ännu uppå Herman tänker?
Månn' någon suck hon åt mitt minne skänker?»

»Men kanske hon förglömt mig långesedan
Och hvilar nu uti en annans famn.
Och glad och lycklig såsom maka redan
Förglömt den ringa Trubadurens namn?
Dock, tyst mitt hjerta, ej deröfver klaga,
Men manligt sök din hårda lott fördraga.»

En natt, då så jag vaken låg och drömde
Om fordna dagar, svunnen sällhetstid,
Min olycka, mitt slafveri jag glömde
För mina barndomsminnens gyllne frid.
Då ropas plötsligt uti mörka natten:
»Hjelp, eld är lös, fort hit, fort hit med vatten!»

Och dörren till vårt sofrum man upplåter,
Uppsyningsmannen ryter: »Slafvar, hit,»
»Om I mig nu på eder vänta låter
Och icke skynden eder med all flit,
Så skall jag piska edra ryggar ömma
På det er skyldighet I ej mån glömma.»

Vid eldens släckning jag mitt bistånd gifver,
Men när den största faran är förbi
Och jag af ingen nu bevakad blifver,
Då vaknar åter hoppet att bli' fri.
Jag fattar mitt beslut och straxt det följer
Och nattens mörker huldt min flykt fördöljer.

När nyfödd morgon uppå himlen randas
Jag i en vidsträckt skog mig ensam ser;
Hur säll jag morgonluften nu inandas!
Hur allt uti naturen mot mig ler!
Jag faller ned på mina knän att prisa
Den Gud, som åter vill sin nåd mig visa.

Om dagen jag i skogarne mig gömde
Och vilda rötter der mig näring gaf;
Men när sitt bleka skimmer månan tömde

På berg, på skogar, på det vida haf,
Jag började min tysta vandring åter,
Fast vilddjurs rytande sig höra låter.

Så efter många faror jag anlände
Till grannskapet utaf Jerusalem;
En åldrig eremit, som der jag kände,
Mig mottog vänligt, tillbjöd mig ett hem,
En tid jag måste i hans hydda stanna,
Min fot var sårad, glödande min panna.

Med christlig kärlek mig den gamle skötte,
Då jag i feber yrar dag och natt.
När sansad jag mitt öga uppslog, mötte
Min matta blick en kär och dyrbar skatt,
Det var min harpa, jag fick åter skåda
Och denna syn mig tycktes sällhet båda.

Och när min värd jag tackat för hans möda,
Jag åter ut på vandring mig begaf;
Med spel och sång jag tjenade min föda,
Men se'n jag bedt vid Frälsar'ns helga graf
Med hoppfullt sinne jag min kosa vänder
Till hemmets outsägligt kära länder.

En morgonstund, då solen herrligt blänkte
Från molnfri himmel ned på Arnos dal
Och ljus och lif och värme jorden skänkte
Och foglarne uppstämde sin choral
Jag åter uti denna dal inträdde
Naturens fägring ock mitt hjerta glödde.

Fastän ej sabbath, högtidsprydd stod kyrkan,
Dit jag med henne vandrat mången gång,
Der vi till Guds och till Madonnans dyrkan
Förenade vår bön, vår fromma sång.
Nu såg jag högtidsklädda skaror vandra,
Att bedja der och sjunga med hvarandra.

Jag närmar mig en landtman, honom frågar:
»Hvad är för fest Er samlar hit i dag?
Säg, hvad betyda dessa blomsterbågar

Och dessa prydnader af alla slag?
Han ser förvånad på mig, då han säger:
»Är det väl möjligt ni ej kunskap eger,»

»För hvilken fest vår gamla kyrka siras?
För hvilkens skull vi alla samlas här?
Vår frökens bröllop ju på slottet firas,
Vår goda frökens, som oss är så kär;
Och snart till kyrkan skall hon sig begifva,
Att Riddar Kunz den stoltes maka blifva.»

»Dock tror jag ej hon blir hans maka gerna,»
Och med en suck den gamle tystnade.
»Nej, gubevars», infaller straxt en tärna,
Som stått bredvid, på talet lyssnande,
»Till punkt och pricka jag den saken känner
Och vet att bröllopskronan henne bränner.»

»Det är visst tio år se'n första gången,
Då Riddar Kunz vår unga fröken såg,
Och straxt i hennes bojor han blef fången,
Gref Leo honom önskade till måg,
Men fröken, som sitt hjerta bortskänkt hade
Ett ständigt »nej» till alla anbud sade.»

»Dock fadrens trägna böner henne rörde,
Till slut den stackars fröken lofvade,
Att, om hon intet från sin älskling hörde,
Om tio år sin hand åt riddar'n ge.
Som tio år förflutit se'n den stunden
Så var hon nu utaf sitt löfte bunden.»

O, inga ord tillfyllest kan beskrifva
Den smärta, som mitt arma hjerta led!
I dag en annans brud hon skulle blifva!
I dag min glädjes sol i natt sjönk ned!
»Nu kommer tåget» ropas utaf alla
Och hurrarop igenom dalen skalla.

Nu hela skaran sågs till kyrkan strömma
Och medvetslöst jag fördes dit af den;
Jag skulle kalken uti botten tömma,

Jag ville skåda henne engång än;
Och mot en löfklädd pelare mig stödde,
Mitt öga tårades, mitt hjerta blödde.

Nu bröllopståget in i kyrkan trädde,
Främst Beatrice vid fadrens sida gick,
Men denna prakt och ståt ej henne glädde,
Hon sväfvar fram med sänkt och sorgsen blick.
Dock skön hon var i hvita bröllopsskruden
Svartlockiga och marmorbleka bruden.

Hon uppslår ögat och dess blick nu dröjer
På mig, som med förtviflan henne ser;
Derpå hon ödmjukt den mot himlen höjer
På marmorgolfvet dignar sanslös ner.
Jag genast fram till hennes bistånd hastar
Och vid dess sida uppå knä mig kastar.

Hon än en gång slår upp sitt klara öga
Och ser på mig, som bredvid henne står,
Och säger, visande emot det höga,
Fast öfver kinden smyger tyst en tår:
»O Herman, Herman, du ju mig förlåter,
I ljusa himmelen vi råkas åter!»

Och lik en harpoton, som sakta ljuder
Igenom rymden och förklingar se'n
Ett svagt »farväl» hon nu åt alla bjuder,
Hon drar en suck och anden flyktar hän.
Och sig på rena, silfverhvita vingar
Ur gruset upp till ljusa ethern svingar.

Förkrossad utaf bitter, gränslös smärta,
Jag öfver henne sakta böjer mig
Och lägger handen på dess rika hjerta,
Men, ack, det tystnat, det får hvila sig!
Nu Riddar Kunz, som först sig hemtat åter
En bår af grenar hastigt göra låter.

Och talar så: »Gån varligt med er börda
Till slottet upp, dit snart jag följer er.
Och ni, hvars åsyn henne kunde mörda,

För mina blickar visa er ej mer,
Ty fast till strid med mig ni är för ringa
Ni kunde likväl smaka få min klinga.»

»Ej, Riddare, jag fruktar att er möta,
Och väl min börd med er kan mäta sig;
Min far var riddersman och kunde sköta
Sitt svärd med skicklighet, och äfven mig
Den store Richard detta lof förlänte,
Då jag de gyllne sporrarne förtjente.»

Vår tvist nu hotade att häftig blifva,
Då Grefve Leo dyster till oss går
Och säger: »Hvarför tvista, hvarför kifva?
Viljen I slåss invid min dotters bår?
O, söken ej att för mig öka sorgen
Men följen fredligt med mig upp till borgen.»

Efter en munk man till ett kloster sände,
Som uti läkarkonsten kunnig var,
Dock fåfängt, själen icke återvände,
Ej något hopp om räddning mer fanns qvar.
Snart Beatrice glöms i svarta mullen
En lilja satte jag på gröna kullen.

Nu många år förflutit se'n den stunden
Till evig hvila Grefven äfven gått;
Men jag ännu vid jorden qvar är bunden,
Jag ensam alla öfverlefva fått,
Dock snart den gamle sångar'n råkar åter
De kära, som så bittert han begråter.

Nu har jag irrat kring i fjerran länder,
Sist har jag bedt vid Beatrices graf;
Nu till min barndoms hem jag återvänder,
Der vill jag lägga ned min vandringsstaf,
Der bida lösningen af mina öden,
En vän mig väntar der; hans namn är döden.

Farväl, du jord, med dina gröna lunder,
Du stjernehimmel och I sjöar blå,
Haf tack för alla ljusa, glada stunder

Och för de bittra stunderna också!
Haf tack för alla dagar, som förflutit,
För hvad jag lidit och för hvad jag njutit!

Nu vill jag slumra i min moders hydda,
Dit vinkar mig dess rena, fromma bild,
Der drömma om de dar, som äro flydda,
Från verldens flärd och från dess villor skiljd.
Sin svanesång vill Trubadur'n nu sjunga
Förr'n dödens hand förstummat har hans tunga.

Död, du fruktade gäst
Vid hvar jordenes fest!
Säg, hvi rädes man dig
På de dödligas stig?
Säg, hvi flyr man dig så
Och hvi häpnar man då,
När du närmar dig oss
Med ditt utsläckta bloss?
Och då slutar hvar lek
Och hvar kind blifver blek
Då du nalkas vårt land
Med din lie i hand.
Och den tanklösa hop
Flyr med bäfvande rop.
Vill sig dölja för dig
Men du bjuder dem: »tig,»
Och ditt offer du tar
Lemnar saknaden qvar,
Och blott jemmer och gråt
Följa dig på din stråt,
Så i fred, som i krig.

Dock, hvi fruktar man dig,
Ty du är ju ett bud
Från förbarmade Gud?
Kallar barnen dit opp
Och uppfyller vårt hopp;
Leder dem vid din hand
Till sitt fädernesland.
Här vi fremlingar gå,
Men dit upp i det blå,

Der står Allfadrens thron
I en skönare zon.
Der vår Fader ju bor
Och vid englarnes chor,
Dit du förer oss död
Till vårt fastaste stöd.

Död, din kind är visst blek,
Men hos dig bor ej svek;
Och din hand är visst kall
Men ej lockar till fall;
Och ditt öga är matt,
Men dag följer på natt;
Och det lif du här släckt
Skall till högre bli' väckt.
Som en engel du går
Torkar bort mången tår,
Från den lidandes kind
Och som ljufvaste vind
Dina vingar oss bär
Upp bland himmelens här.
När du vinkar åt mig
Gladt jag följer med dig;
Jag vill lemna dig, verld,
Med ditt armod, din flärd;
Jag vill komma i frid
Från din oro, din strid.
Engel, tag då mitt lif,
Jag är trött på allt kif,
Jag vill hviska ditt namn,
Jag vill somna i famn
På dig himmelens bud,
Som mig för till min Gud,
Till min älskade Far,
Som sitt barn emottar,
Han är mild, han är huld,
Han förlåter min skuld,
Han mig vinkar till sig,
Han förskjuter ej mig,
O, hur ljuft att få dö!

Anmärkningar.

Sid. 140. Den lilla oafslutade komedien med ämne ur Homeros har förut varit föremål för kortare omnämnanden af H. Wieselgren i *Bilder och minnen*, sid. 327, och Bergholm, sid. 81. Som barndomsverk erbjuder den ju ett icke obetydligt intresse; här har jag emellertid endast tillfälle att gå in på ett par formella ting. — De af Almquist nygjorda namnen förefalla att vara bildade utan någon afsikt att få betydelser på dem. Themestor är kanske gjordt i anknytning till Themis; Euristemeus hör möjligen tillsammans med eurus, bred; men fullkomlig godtycklighet är törhända lika antaglig. Ampelurgos, den druckna, har ju likväl en hänsyftning på vinet i sitt namn, Udafevgos, han som gläder sig öfver att komma i land, skall väl betyda: som flyr vattnet; jfr hydatofevgon. Gefevgos åter, som är förtjust i hafvet, betyder nog: som flyr jorden. Utkiken Asteridon har ju fått ett passande namn, som tolkas med: som ser stjärnorna. Agathus, som finns på en för Almquist säkerligen obekant inskrift, sammanhänger med adjektivet god, och passar således också för fredstiftaren. — Att namnbildningen är vild och delvis alldeles oriktig, kan ju ursäktas en gosse. Den är ett tidigt bevis på hans uppfinningsförmåga i denna riktning.

Sid. 155. Den, liksom föregående stycke, på Kungl. biblioteket förvarade *Myrorne* är påtecknad med årtalet 1811, hvilket årtal tagits för godt af både Wieselgren (a. a., 328) och Bergholm (a. a., 83) och väl äfven är det rätta. Ur metrisk synpunkt är dikten märklig som den första större originaldikt på hexameter efter denna forms renässans i Sverige på 1800talet; jfr A. Sterner, *Några iakttagelser öfver den svenska hexametern*, E. Schwartz, *Esaias Tegnérs ställning till vissa pedagogiska och vittra tidsströmningar* och Otto Sylwan, *Antik och svensk hexameter*. I versbildning ansluter sig dikten emellertid till de tidigare öfversättningsförsöken, ehuru den ovana handen naturligtvis röjer sig i de många rytmiska svagheterna. Af den grekiska parodi, som väl varit Almquists utgångspunkt, synas mig inga särskildt tydliga spår föreligga.

Den mängd namn, som Almquist här rör sig med, har han nybildat så godt som helt och hållet. Med förbigående af smärre onöjaktigheter i stafning och bildning, som knappast förtjäna någon utförligare redogörelse, äro namnen att tolka på följande sätt: Myrmekonarkos – myrhöfding; Pa-

kygastrer – tjockmagar; Okypoder – snabbfotingar; Arkegonarkos – ungefär = höfdingars höfding; Kyrtandros – krokig man; Oxypolis – antagligen = staden med vid utsikt; Skotomasty – mörk-stad; Akromyrmekonopel – högt belägen myrstad; Megakerysson – den mycket utropande härolden; Pakyonotos – antagligen = tjock-åsne-mannen; Thavmasitekton – beundransvärd handtverkare; Omojoplatys – antagligen = lika platt; Myrmekonastyostemma – myrstadskransen; Podokalliste – skönfotade; Myrmalkar – myrvärnaren; Oxydonter – skarptandade; Kallipus – skönfot; Agatonalkar – den duktiga värnaren; Kalligaster – skönmagad; Mikrobadiste – som går med små steg; Poneronalkar – som värnar mot ondt l. som värnar illa; Krateravdaon – troligen = den starkt ljudande; Elatesiska fältet – det vidt utsträckta; Baryenkos – som har kort spjut; Plusionarkos – höfding för de rika; Oxydoros – af skarp och gåfva?; Evops – med vacker röst; Agaster – utan mage?; Hapalopus – med späd fot; Melanopus – svartfot; Polypos – mångfot; Misokertos – som hatar skämt?; Evallon – som hoppar väl?; Myrmex – myra; Ops – röst; Makron – lång; Harpax och Foinix finnas klassiskt.

Den »blå boken», som innehåller den första samlingen *Små Försök* Sid. 175. och som tillhör fröken Sofi Fant, har hittills varit fullkomligt okänd för Almquistforskningen. För påpekningen af dess tillvaro har jag att tacka min vän doktor Olof Östergren, som äfven hade godheten att förmedla min anhållan att få låna densamma. Bokens första blad innehåller en siluett af Almquist, tydligen framställande denne som rätt ung, och förmodligen insatt af bokens första egarinna, Almquists styfmor. Först genom tillvaron af denna lilla diktsamling blir titeln *Små Försök. Ännu en liten Samling* på det i Kungl. biblioteket förvarade lilla häftet förklarad. — Denna tidigare samling har särskildt i dikten »Till A* C* A*» ett vittnesbörd om de hjärtliga känslor, som Almquist hyste för sin styfmor, och om hvilka traditionen har ett och annat att förmäla, som ej nått fram till biograferna.

Af innehållet har jag medtagit allt med undantag af den redan hos Bergholm från ett annat manuskript tryckta parodin på Fru Lenngrens Betty. Emellertid visar denna nyfunna text, som i »blå boken» sidoställts med den parodierade, ett stort antal textvarianter, som följa här nedan; hvaremot enbara kommateringsolikheter ej anföras

Titeln är: *Till min Dotter Jeannette* (ej Jacquette), hvilket namn naturligtvis bibehålles genom dikten.

Rad. 4:	Nu känn — blott uppåt skall du syfta	Rad. 20:	krossa
» 6:	uti alt	» 21:	jemt du
» 10:	Din stig. — Tro aldrig hvad man säger,	» 23:	jemte bakslug värksamhet
		» 28:	— läs dem då öfver.
		» 29:	prakt och glans

Rad. 32: du skall
» 33: hvar menska
» 36: Drar fördel
» 39: Lys som Genie
» 41: En värkligt lärd
» 42: — Du på en gång
» 43, 44: Af snille och koketteri;
Jeannette, då skola alla gapa.
» 48: fast hon var quinna.
» 49: denna mor
» 51—53: För sina ungar jemt tillreds,
Att torka snor'n af deras nefvar.
» 73: hvar menska
» 83: i societé
» 91: din monarki,
» 94: högst upp

Rad. 100: Två tums förlängning mot dess haka.
» 102: ära skänkas.
» 106, 107: Af mindre vigt, men rikt på löjen;
Man gifter sig, Jeannette det mins,
» 109: lik mycke hvem
» 110: hans mod, och kassa;
» 118: Ach hvad smärta
» 119, 120: Om någon stund flytt borrt, som bort
Först njutas af sitt fulla hjerta.
» 124: Och prakt: blott det gör verkligt sälla.
» 130: själf, se ej

Efter Parodin stå följande tänkespråk som sidfyllnad:

Låt Dygden visa sig i sitt eget, sanna, sköna ljus — och du skall älska den.
Låt Lasten visa sig i sitt eget, sanna förhatliga ljus — och du skall afsky den
Blott den går säker sin väg fram, som skådar bägge bräddarne af vägen.

Sid. 200. Denna senare diktsamling, *Små Försök. Ännu en liten Samling*, är till en del redan tryckt hos Bergholm. Tyvärr är manuskriptet defekt på två ställen. Jämte den föregående samlingen visar denna, hvilken till omfånget betydande strofisk alstring, som Almquist åstadkommit under sina tidiga ungdomsår. Till allra största delen bestående af sällskaps- och familjedikter, är den frukter af ett skede i hans lif, då den vittra produktionen ej på långt när hunnit opp den teoretiska i uttrycksfullhet och mognad. Till dess sammanhang med tidsförhållandena och öfriga spörsmål återkommer jag framdeles. Med tillhjälp af en del hittills obearbetadt material skall jag då söka belysa några af Almquists utvecklingsår med större utförlighet än förut skett.

Sid. 206. *Dalmina*, som ju är från 1815, bör naturligtvis sammanhållas med det föredrag om poesiens tillstånd i Sverige, af hvilket A. Ahnfelt lämnar utdrag i sin biografi, sid. 9 ff.

Svensk litteraturhistorisk bibliografi.

23.

1904.

Upprättad af ISAK COLLIJN.

---

1. Bibliografier.

Almquist, J. A. Sveriges bibliografiska litteratur förtecknad. Del 1 (Egentlig bibliografi): H. 1. Stockh. 8:o. 152 s.
I *Kungl. bibliotekets handlingar*, 26.

Bok-katalog, Svensk, jämte musikförteckning för åren 1896—1900. Stockh., Svenska bokförläggareföreningen. 4:o. 381 s. Pr. 16 kr.

Boktitlar ur vår senaste mansålders svenska bokskatt. Urval till ledning vid bildande och fullföljd af folkbibliotek. Ombesörjdt af Sv. sällsk. för nykterhet o. folkuppfostran . . . . Stockh. 8:o. 156 s. Pr. 1 kr.

Bygdén, L. Svenskt anonym- och pseudonym-lexikon. Bibliografisk förteckning öfver uppdagade anonymer och pseudonymer i svenska litteraturen. H. 9 (Katekes-Löjtnant). Sp. 801—942. Upps. 1904—05. 8:o.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk., 17: 7. — Detta häfte afslutar Bd. 1 (A—L), hvars bokh.-pris är 15 kr.

Collijn, I. Katalog öfver Föreningens för bokhandtverk utställning af inkunabler i Kungl. biblioteket. Stockh.-Upps. 4:o. vi, 47 s.
Föreningen för bokhandtverk. — S. 42—46 förtecknas svenska inkunabler och ettbladstryck. — Anm. i *Allm. sv. boktr.-fören. meddel.*, Årg. 9, s. 232 f., af [A. HASSELQUIST].

—— Svensk litteraturhistorisk bibliografi. 22 (1903). 16 s.
I *Samlaren*, Årg. 25.

Erichsen, B. [Nordisk filologisk] Bibliografi for 1902.
Arkiv f. nord. filol., Bd 20, s. 305—332.

Gödel, V. Svenska ortnamn. Bibliografi på uppdrag af ortnamnskommittén utarbetad. Stockh. 8:o. 58 s.
Ur *Antikvar. tidskr. för Sverige*, 17.

Langlois, Ch. V. [Les études historiques au XIXe siècle en] Suède.
I förf:ns *Manuel de bibliographie historique*, Fasc. 2. Paris. S. 533—538.

Maury, L. Suède. 1884—1902. [1.]
Revue hist., T. 85, s. 110—134. — Resonerande bibliografi öfver svenska historiska arbeten 1884--1902.

Setterwall, Kr. [Svensk historisk] Bibliografi. 24 (1903). S. 437—467.
I *Hist. tidskr.*, Årg. 24.

Årskatalog för svenska bokhandeln utg. af Svenska bokförläggareföreningen genom V. Gödel. Årg. 32 (1903). Stockh. 8:o. 122 s. Pr. 75 öre.

2. Bibliotek och arkiv.

A. Allmänt.

Handlingar rörande arkivväsendet.
Meddel. fr. Sv. riksarkivet, N. F., 1: 8. S. 213—244.

Haverman, E. Sveriges offentliga bibliotek. Stockholm, Upsala, Lund, Göteborg. Accessions-katalog. Utg. af Kungl. biblioteket. 17 (1902). Stockh. 8:o. vi, 484 s. Pr. 1,50.

Westman, K. G. En öfversikt af våra stifts- och läroverksbiblioteks samt lärjungebiblioteks ställning.
Pedagogisk tidskr., Årg. 40, s. 97—111.

B. Särskilda bibliotek och arkiv.

Göteborg.

Göteborgs offentliga boksamlingar. [Stadsbiblioteket. Folkbiblioteken.] Årsberättelser för 1903. Göteb. 4:o. 16 s.

Linköping.

Granlund, S. Linköpings stiftsbibliotek. [Undert.:] Partout.
I *Sv. dagbl.*, Nr 255.

Lund.

[Universitets-]Biblioteket. Kalenderåret 1903. [Redogörelse afg. af universitetsbibliotekarien.]
I univ:ts *Årsber.* för 1903/04. S. 23—30. — Äfven särtr. i 8:o. 12 s.

Stockholm.

Almquist, J. A. Förteckning öfver tryckta skrifter angående Kungliga biblioteket i Stockholm. Stockh. 8:o. 24 s.
Profttryck ur förf:ns *Sveriges bibliografiska litteratur.*

Handlingar, Kungl. bibliotekets. 26. Stockh. 8:o. 34, 152 s. Pr. 2,75.
Årsberättelse för år 1903. — J. A. Almquist. Sveriges bibliografiska litteratur. Del 1: H. 1.

Almquist, J. A. Nordiska museets pergamentsbref från tiden före år 1600 med angifvande af innehållet förtecknade.
Meddel. fr. Nord. mus., 1902, s. 147—183.

Meddelanden från Svenska riksarkivet. Ny följd. 1: 7—8. Stockh. 8:o. S. 179—244. Pr. 1 kr.
1: 7. Årsberättelse för år 1903. — 1: 8. Handlingar rörande arkivväsendet.

Uppsala.

Universitetsbiblioteket under år 1903. [Redogörelse afg. af universitetsbibliotekarien.]
I univ:ts *Redogörelse* för 1903/04. S. 53—73.

Västerås.

Collijn, I. Katalog öfver Västerås läroverksbiblioteks inkunabler. Med 2 bilagor. Upps. 8:o. 64 s. Pr. 2,50. — 125 ex. med öfvertitel: Kataloger öfver i svenska offentliga bibliotek befintliga inkunabler. 1.
Vilh. Ekmans universitetsfond.

3. Bok- och urkundsväsen.

Collijn, I. Om svenska klosterband.
I *Allm. sv. boktr.-fören. meddel.*, Årg. 9, s. 123 f., 143—145. — Förut i *Juldagar*, 1903.

—— Svenska boksamlingar under medeltiden och deras ägare. Smärre bidrag. 3. Rester af svenska medeltidsbibliotek i Linköpings, Strängnäs och Västerås stifts- och läroverksbiblioteks inkunabelsamlingar.
Samlaren, Årg. 25, s. 205—213.

Diplomatarium, Svenskt, från o. med. år 1401 utg. af Riksarkivet. 4. Supplement till åren 1401—1420, utg. genom K. H. Karlsson. H. 2. Stockh. 4:o. S. 121—240. Pr. 4 kr.

Friesen, O. v. Om runskriftens härkomst. Upps. 8:o. iii, 55 s. Pr. 1,35.

—— Vår älsta handskrift på fornsvänska. Upps. 8:o. 50, iii s. Pr. 1,25.
Skrifter utg. af K. Human. vet.-samf. i Uppsala, Bd 9: 3.

Handlingar, Äldre, angående Vestergötland. [Utg. af] F. Ö[dberg]. Nr 66—95.
Vestergötl. fornm.-fören. tidskr., Nr 14—15, s. 60—134.

»Register uppå Stockholms stads Tänckieböcker för åhren 1533: 534: 1535: 36: 37 och 1538:» [Utg. af] F. U. Wrangel.
I förf:ns *Stockholmiana*, Saml. 3. S. 116—172.

Westman, K. G. Tiden för årsskiftet i svenska urkunder från slutet af 1200-talet och början af 1300-talet.
Hist. tidskr., Årg. 24, s. 146—153.

Ålund, E. Runorna i Norden. En kortfattad redogörelse för våra förfäders äldsta skrift. Stockh. 8:o. 89 s. Pr. 1,25.
Anm. i *Upsala nya tidn.*, 15/11, af O. v. F[riesen].

4. Universitets-, skol- och lärdomshistoria.

A. Allmänt.

Forsström, O. A. Suomen tiede Turun akatemiassa ja sen ulkopuolella 1600-luvulla. [Vetenskapen i Finland vid och utom Åbo akademi på 1600-talet.]
Valvoja, Vuos. 24, s. 182—195, 280—293.

Mjöberg, J. Studentfärden till Finland 1857. [Undert.:] J. M—b—g.
I *Göteb. handels- o. sjöfartstidn.*, Nr 29.

Wilner, P. O. Förteckning öfver svenskar inskrifna vid tyska universitet under 1500-talets senare hälft.
Samlaren, Årg. 25, s. 7—21.

Wrangel, E. Forskningar om svenskarnes universitetsstudier i Tyskland.
Samlaren, Årg. 25, s. 1—6.

B. Särskilda läroanstalter.

Lund.

Sjöström, C. Skånska nationen 1833—1889. Biografiska och genealogiska anteckningar. Lund. 8:o. viii, 545 s. Pr. 15 kr.

Piteå.

Nordlander, J. En visitation i Piteå trivialskola år 1683.
Pedagogisk tidskr., Årg. 40, s. 351—361.

Uppsala.

[**Edelstam, O.**] Kalmar nations i Uppsala medlemmar 1663—1903. Tryckt som manuskript. Upps. 8:o. 54 s.
Förarbete till en matrikel öfver Kalmar nation.

Furste, En indisk, vid Uppsala universitet på 1700-talet.
Hist. tidskr., Årg. 24, s. 75—79.

Matrikel, Uppsala universitets. På uppdrag af universitetets rektor utg. af Aksel Andersson. 4 (1665—1680). Upps. 8:o. S. 189—268. Univ.-progr. Pr. 1,25.
Tillika i *Ups. univ. årsskrift*, 1904.

Åbo—Helsingfors.

Tigerstedt, K. K. Savolaks-karelska afdelningens historia.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 63 (*Förh. o. upps.*, 17), s. 351—366.

5. Kulturhistoria.

Berggren, P. G. Kalmar dominikanerkloster.
Meddel. fr. Kalmar läns fornm.-fören., 4, s. 3—19.

——— Kronobäcks kloster.
Ibid., s. 20—34.

Bugge, A. Vikingerne. Billeder fra vore forfædres liv. Kbhvn-Kristiania. 8:o. 319 s. Pr. 5 kr.
Anm. i *Nord. tidskr.*, Årg. 27, s. 491, af O. Montelius.

Erdmann, N. De politiska kannstöparne. En idyll från det borgerliga Stockholm 1788—1791. Stockh. 8:o. 264 s. Pr. 3,50.

Fenger, L. Om birgittinerkirkernes indretning i Vadstena, Maribo og Mariager.
Nord. tidskr., Årg. 27, s. 543—560, 607—623.

Hahr, A. Magnus Gabriel De la Gardie och Varnhems klosterkyrka.
Kyrkohist. årsskr., Årg. 5, s. 157—173.

Levin, H. Munkväsendet och dess betydelse för vårt lands odling.
Läsn. f. sv. folket, Bd 32, s. 161—178, 241—263.

Läffler, L. Fr. Några svenska talande vapen. Nya meddelanden.
Personhist. tidskr., Årg. 6, s. 11—24. — Tillägg till uppsatsen i Årg. 5.

Schück, H. En konungs [Gustaf IV Adolfs] studieår.
Juldagar, s. 2 f.

—— Ur gamla papper. Populära kulturhistoriska uppsatser. Ser. 6. Stockh. 8:o. 220 s. Pr. 3 kr.
Anm. i *Nationaltidende*, Nr 10,204, af K[irchhoff]-L[arsen]; i *Stockh. dagbl.*, Nr 174, af V. S[öderber]g; i *Göteb. handels- o. sjöfartstidn.*, Nr 120 A, af K. W[arbur]g.

Sommarin, E. Skråtvånget. Ett blad ur den svenska arbetsklassens äldre historia. Stockh. 8:o. 30 s. Pr. 25 öre.
Studentfören. Verdandis småskrifter, 124.

Warburg, K. Förbudet mot 1820 års »Talsällskap». Ett bidrag till den svenska föreningsfrihetens historia.
Hist. tidskr., Årg. 24, s. 31—64. — Ref. i *Göteb. handels- o. sjöfartstidn.*, Nr 90 B.

Wrangel, F. U. Stockholmiana. Anteckningar. Saml. 3. Stockh. 4:o. 181 s., 24 pl. Pr. 7,50.

Årsbok 1904, Samfundet S:t Eriks. Utg. genom K. Hildebrand och G. Lindgren. Stockh. 8:o. 151 s., 3 pl. Pr. 5 kr.

6. Svensk litteraturhistoria.

I. Aflidna författare.

A. Allmänt.

Förhandlingar och uppsatser. 17 (1903). Hfors. 8:o. lxiii, 407 s. Pr. 4 fmk.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 63.
Förhandlingar. — M. G. Schybergson. Porthan såsom akademisk lärare. — G. Castrén. Robert Tengström. — Z. Schalin. Biografiska silhuetter. 2. Anteckningar rörande J. L. Runeberg — E Nervander. Några bilder från den Runebergska kretsen. — Runebergs afhandling om den tragiska koren, öfvers. af F. Gustafsson. — R. F. v. Willebrand. Fredrika Runeberg. — K. G. Leinberg. Gillet »Amore Proximi» eller »Kärleken till Nästan». — K. K. Tigerstedt. Savolaks-Karelska afdelningens historia. — R. Hausen En Savolaksbild från slutet af 1700-talet. — Ett fruntimmers bref från ofredstid, meddel. af R. Hausen. — G. A. Nordman. Johan Ekelund.

Handlingar, Svenska akademiens, ifrån år 1886. Del 18 (1903). Stockh. 8:o. 375 s. Pr. 5 kr.

Direktörens tal. — Inträdestal af H. Hjärne. — Svar af C. D. af Wirsén. — Redog. f. sammankomsten. — C. Annerstedt. Minne af ärkebiskopen Olaus Martini. — C. R. Nyblom. Till Johan Ludvig Runebergs åminnelse. — Täflingsämnen för 1904.

Samlaren Tidskrift utgifven af Svenska litteratursällskapets arbetsutskott genom Aksel Andersson. Årg. 25 (1904). Upps. 1904—05. 8:o. vii, 213, 16, v s. Pr. 5,50.

Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk., 1: 25. — Anm. i *Dagens nyh.*, Nr 12,673, af R. G[:son] B[erg].

Redog. f. årsmötet. — E. Wrangel. Forskningar om svenskarnes universitetsstudier i Tyskland. — P. O. Wilner. Förteckning öfver svenskar inskrifna vid tyska universitet under 1500talets senare hälft. — C. A. Westerblad. Lingiana. — J. G. Rudbeck. Bibliografiska anteckningar om Olof Rudbeck den äldres anatomiska skrifter och striden med Th. Bartholin. — Tre bref af Christian Molbech. Meddel. af R. G:son Berg. — J. Mortensen. Till Runebergs förebilder. — Ur Reuterdahls bref till fru Hanna Molbech 1837—45. Utg. af M. Kristensen och R. G:son Berg. — B. Risberg. Litterära inflytelser på Tegnérs Svea. — B. Risberg. En tillfällighetsdikt af Tegnér efterbildning från Schiller. — I. Collijn. Svenska boksamlingar under medeltiden och deras ägare. 3. Rester af svenska medeltidsbibliotek i Linköpings, Strängnäs och Västerås stifts- och läroverksbiblioteks inkunabelsamlingar. — I. Collijn. Svensk litteraturhistorisk bibliografi för 1903. — Register till Samlaren 1900—1904.

Samlingar utgifna af Svenska fornskrift-sällskapet. H. 125—126. Stockh. 8:o. Medl.-afgift 5 kr. för år.

H. 125. Skrifter till uppbyggelse från medeltiden. Utg. af R. Geete. — H. 126. Södermannalagen efter Cod. havn. Utg. af K. H. Karlsson. — Årsmöte med Bilaga.

Skrifter utgifna af Svenska litteratursällskapet. Upps. 8:o. Medl.-afgift 5 kr. för år.

1: 25. Samlaren. Årg. 25. — 17: 7. L. Bygdén. Svenskt anonym- och pseudonymlexikon. H. 9.

Skrifter utgifna af Svenska litteratursällskapet i Finland. 60—66. Hfors. 8:o. Medl.-afgift 5 fmk. för år.

60. P. Nordmann. Per Brahe. — 61. W. Söderhjelm. Joh. Ludv. Runeberg. Bd 1. — 62. Johan Ludvig Runebergs hundraårsminne. Festskrift. — 63. Förhandlingar och uppsatser. 17 (1903). — 64. H. Vendell. Ordbok över de östsvenska dialekterna. H. 1. — 65. Finlands svenska vitterhet. 4. A. Hultin. Den svenska vitterheten i Finland under stormaktstiden 1640—1720. — 66. Pehr Kalms resa till norra Amerika, utg. af F. Elfving och G. Schauman.

Ambrosiani, S. Uplandslagens Ärfda B. III — ett bidrag till Erik den heliges historia?

I *Nordiska studier tillegn. A. Noreen.* S. 1—6.

Andersen, V. Bacchustoget i Norden. Kbhvn. 8:o. 297 s. Pr.

Anm. i *Euterpe*, Nr 39, af G. C[astrén]; i *Tilskueren*, Aarg. 21, s. 994—999, af E. Lehmann. — Handlar äfven om svenska skalder, som sjungit vinets lof.

Anteckningar från det sextonde seklet, utg. af K. samf. f. utg. af handskrifter rörande Skandinaviens historia [genom J. A. Almquist]. H. 1. Stockh. 8:o. S. 1—176. Pr. 5 kr.

Hist. handl., Del 20: 1. — Innehåller: Rasmus Ludvigssons krönika om k. Gustaf I. — Berättelser om k. Gustaf I:s sista stunder och död. —

Sten Eiksson (Leijonhufvuds) anteckningar 1518—1566. — Anteckningar 1560—81 ur Hogenskild Bjelkes samlingar.

Berg, R. G:son. Gamla svenska stamboksblad. Christian Molbechs samling.
Dagens nyh., 27/6. — Med flera otryckta dikter och uttalanden af HEDBORN, SCHLYTER m. fl. svenskar.

—— Tre bref af Christian Molbech. Meddelade.
Samlaren, Årg. 25, s. 59—72.

Boer, R. C. Finnsage und Nibelungsage.
Zeitschr. f. deutsch. Altert., Bd 47, s. 125—160.

Brate, E. Runstenen i Orléans.
Vitterh.- hist.- o. antiqv.-ak. månadsbl., Årg. 30—31, s. 58—78.

Forselles, Jenny af. Arkvisor. [Undert.:] J. F.
I *Euterpe*, Nr 30.

Grienberger, Th. v. Die nordischen völker bei Jordanes.
Zeitschr. f. deutsch. Altert., Bd 47, s. 272—275. — Tillägg till artikeln i Bd 46.

Hultin, A. Den svenska vitterheten i Finland under stormaktstiden 1640—1720. Valda vitterhetsarbeten jämte en litteraturhistorisk inledning. Hfors. 8:o. CCLXXVIII, 230 s. Pr. 6 fmk.
Finlands svenska vitterhet, 4 = *Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland*, 65. — Anm. i *Euterpe*, Nr 45—46, af G. C[ASTRÉN]; i *Finsk tidskr.*, T. 57, s. 479 f., af JENNY AF FORSELLES.

Jensen, A. Svenska bilder i polska vitterheten. Utg. med understöd af Svenska akademien. Stockh. 8:o. 171 s. Pr. 2,25.
Anm. i *Göteb. handels- o. sjöfartstidn.*, Nr 249 B, af Qvidam Qvidamsson [ɔ: N. P. SVENSON]; i *Hist. tidskr.*, Årg. 24: Öfvers. o. granskn., s. 32—39, af T. W[ESTRIN].

Klockhoff, O. Samsonsvisan.
I *Nordiska studier tillegn. A. Noreen.* S. 287—308.

Levertin, O. Svenska gestalter. Uppl. 2. Stockh. 8:o. 322 s. Pr. 4,50.
Uppl. 1 anm. i *Nationaltidende*, Nr 10,204, af K[IRCHOFF]-L[ARSEN]; i *Nord. tidskr.*, Årg. 27, s. 79—83, af J. KRUSE; i *Finsk tidskr.*, T. 57, s. 223—232, af E. HASSELBLATT; i *Ord och bild*, Årg. 13, s. 300—302, af [N. Erdma]nn.

Läffler, L. Fr. Bidrag till tolkningen av Rökstensinskriften.
I *Nordiska studier tillegn. A. Noreen.* S. 191—216, 3 pl.

Läsebok till svenska litteraturhistorien utg. af A. EKERMANN. 1. Stockh. 8:o. 288 s. Pr. 2,50.

Manuale Lincopense, Breviarium Scarense, Manuale Aboense. Ritualbücher Schwedens und Finnlands im Mittelalter. Mit Einleitung und Erläuterungen hrsgb. von J. FREISEN. Paderborn. 8:o. vi, LXXIII, 260 s. Pr. 7,50 rmk.
Anm. i *Kyrkohist. årsskr.*, Årg. 5, s. 234—239, af H. L[UN]D[STRÖ]M.

Memoarer och bref, Svenska, utg. af H. SCHÜCK och O. LEVERTIN. 8. Stockh. 8:o. Pr. 3,75 för del.
8. Ur J. M. SPRENGTPORTENS papper. Minnesanteckningar utg. af H. SCHÜCK.

Ordning vid abbedisseval i Vadstena kloster. Efter en Upsalahandskrift utg. af R. GEETE.
Bilaga t. *Sv. fornskr.-sällsk:ts årsmöte* 1904. S. 73—105.

Pipping, H. Om Pilgårdsstenen.
I *Nordiska studier tillegn. A. Noreen.* S. 175—182, 1 pl.

Schück, H. Balderssagan.
I förf:ns *Studier i nord. litt.- och religionshist.*, Del 2. S. 1—319.

—— Den götiska skolan.
I förf:ns *Ur gamla papper*, Ser. 6. S. 208—220. — Förut i *Stockh. dagbl.*, 1901: Nr 250.

—— Ett blad ur vår litteraturhistoria.
I förf:ns *Ur gamla papper*, Ser. 6. S. 191—207. — Förut i *Stockh. dagbl.*, 1903: Nr 303, 317.

—— Folklitteratur.
I förf:ns *Ur gamla papper*, Ser. 6. S. 132—178. — Förut i *Stockh. dagbl.*, 1902: Nr 383, 395, 407, 412, 443, 503.

—— History of [swedish] Literature.
I *Sweden* ed. by G. Sundbärg. S. 449 f.

—— Sagan om Kung Fjolner. 2—3.
I *Göteb. handels- o. sjöfartstidn.*, Nr 84 B, 90 B.

—— Sigurdsristningar.
I förf:ns *Studier i nord. litt.- och religionshist.*, Del 1. S. 172—214. — Förut i *Nord. tidskr.*, Årg. 26, s. 193—225.

—— Studier i nordisk litteratur- och religionshistoria. Del 1—2. Stockh. 8:o. 214, 319 s. Ill. Pr. 3,50 + 5,50.

Skrifter till uppbyggelse från medeltiden. En samling af moralteologiska traktater på svenska, författade af bl. a. Bonaventura, Thomas af Aquino, Ludvig den helige, Vadstena-abbedissan Ingeborg Gertsdotter m. fl. Efter gamla handskrifter utg. af R. Geete. H. 1. Stockh. 8:o. 192 s.
Samlingar utg. af Sv. fornskr.-sällsk., H. 125.

Snoilsky, C. Minnesteckningar och andra uppsatser. Stockh. 8:o. 341 s. Pr. 5 kr.
Anm. i *Euterpe*, Nr. 45—46, af Jenny af Forselles; i *Göteb. handels- o. sjöfartstidn.*, Nr 283 B, af K. W[arburg].

Steffen, R. Svensk litteraturhistoria för den högre elementarundervisningen. Stockh. 8:o. iv, 244 s. Pr. 2,75.
Anm. i *Pedagogisk tidskr.*, Årg. 40, s. 415—421, af H. B[ergstedt].

—— [Swedish] Literature.
I *Sweden* ed. by G. Sundbärg. S. 398—408.

Stjerna, K. Vendel och Vendelkråka.
Arkiv f. nord. filol., Bd 21, s. 71—80.

Synodalakter, Svenska, efter 1500-talets ingång. Samlade och utgifna af Herman Lundström. H. 2. Ups. 8:o. S. 81—176. Pr. 2 kr.
Skrifter utg. af Kyrkohist. fören., 2: 3.

Södermannalagen efter Cod. havn. ny kgl. Saml. 4:o. N:o 2237. Utg. af K. H. Karlsson. Stockh. 8:o. xxiv, 200 s., 2 faks.
Samlingar utg. af Sv. fornskr.-sällsk., H. 126.

Warburg, K. Svensk litteraturhistoria i sammandrag. Lärobok för skolor och självstudium. Uppl. 6. Stockh. 8:o. iv, 178 s. Pr. inb. 2 kr. — Samma uppl. illustr. Stockh. 8:o. iv, 225 s. Pr. inb. 3 kr.

Westman, K. G. Södermannalagens avfattning.
I *Nordiska studier tillegn. A. Noreen.* S. 89—114.

Visbok, Kungl. bibliotekets, i 8:o. Utg. af AD. NOREEN och J. A. LUNDELL. [1.] Upps. 8:o. S. 1—80.
Sv. landsm., H. 85. — Äfven *Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk.,* 7: 6: 1.

B. Särskilda författare.

Almquist.

ALMQUIST, V. Ur C. J. L. Almqvists lif. Utdrag af bref meddelade.
Ord och bild, Årg. 13, s. 1—25.

GROVE, AUGUSTA. Karl Jonas Ludvig Almkvist. 1793—1866.
I *Illustr. Tidende,* Bd 45: Nr 19. — Kort inledning till författarinnans öfversättning af Almquists »Guldfogel i paradis».

WARBURG, K. Almqvists »Amorina».
I *Göteb. handels- o. sjöfartstidn.,* Nr 51 B, 53 B.

Atterbom.

BERG, R. G:SON. Prologen till Phosphoros. En litteraturspråklig monografi.
I *Nordiska studier tillegn. A. Noreen.* S. 258—273.

HULTIN, A. P. D. A. Atterbom. Hans världsåskådning och poesi. 2.
Finsk tidskr., T. 57, s. 161—180.

Bellman.

EKEROT, HJ. Första Bellmansdagen. Ett 75-års-minne.
I *Sv. dagbl.,* Nr 200.

SCHONING, O. Bellmans Digtning og dens Indflydelse i Danmark. Kbhvn. 8:o. 60 s. Pr. 1 kr.
Studier fra Sprog- og Oldtidsforskn., udg. af det Phil.-hist. Samf., Nr 63.

Beronius, Magnus.

HJELMQVIST, TH. Till Beronii Rebecka.
Arkiv f. nord. filol., Bd 20, s. 375—377.

Brask, Hans.

ARNELL, E. Bidrag till biskop Hans Brasks lefnadsteckning. Stockh. 8:o. xv, 135, 55 s. Ak. afh. Upps.

Choræus, Michael.

SNOILSKY, C. Michael Choræus.
I förf:ns *Minnesteckningar och andra uppsatser.* S. 201—272. — Förut i *Sv. ak. handl. ifr. år 1886,* D. 9, s. 13—95.

Dalin.

FRIES, ELLEN. Olof Dalin.
I förf:ns *Den sv. odlingens stormän,* 2. Uppl. 2. S. 27—55: 1 portr.

Franzén.

BERG, R G:SON. Franzén och »Prinsessan af Vasa» [Lisa Löfman].
Finsk tidskr., T. 57, s. 152—156.

ROSENGREN, S. Frans Mikael Franzén. Hfors. 8:o. 16 s. Pr. 40 pänni.
Folkeliga vitterhetsbilder för ung och gammal, 3.

Geijer.

BOLDT, A. Erik Gustaf Geijer. Hfors. 8:o. 19 s. Pr. 55 pänni.
Folkeliga vitterhetsbilder för ung och gammal, 1.

BÅÅTH, L. M. Häfdatecknaren Erik Gustaf Geijer.
Ord och bild, Årg. 13, s. 129—146.

MOLIN, A. L. Erik Gustaf Geijer och Amalia von Helvig.
Nord. tidskr., Årg. 27, s. 37—51.

MONTGOMÉRY, M. Amalia von Helvig. Utdrag ur Malla Montgomérys anteckningar, meddel. af M[ALLA] G[RANDINSON]. 1—2.
Nord. tidskr., Årg. 27, s. 425—436, 513—526. — I 2 behandlas Geijer och Amalia von Helvig.

Genberg, Paul.

SNOILSKY, C. Paul Genberg.
I förf:ns *Minnesteckningar och andra uppsatser.* S. 273—306. — Förut i *Sv. ak. handl. ifr. år 1796,* D. 52, s. 13—65. Inträdestal.

Gustaf III.

SCHÜCK, H. Gustaf III. En karaktärsstudie. Stockh. 8:o. 138 s. Pr. 2,75.
Äfven i *Samtiden,* Aarg. 15, s. 43—54, 111—121, 201—213, 309—317, 340—373. — Anm. i *Euterpe,* Nr 37, af JENNY AF FORSELLES; i *Sv. dagbl.,* Nr 279—280, af O. LEVERTIN; i *Stockh. dagbl.,* Nr 289, af V. SÖDERBERG; i *Personhist. tidskr.,* Årg. 6, s. 110 f.

Hjärne, Urban.

FRIES, ELLEN. Urban Hjärne.
I förf:ns *Den sv. odlingens stormän,* 1. Uppl. 2. S. 33—64.

Kellgren.

SCHÜCK, H. Kellgren och fru Lenngren.
I *Stockh. dagbl.,* Nr 226.

Lenngren, Anna Maria.

LEIJONHUFVUD, SIGRID. Anna Maria Lenngren. Stockh. 8:o. 22 s., 1 portr. Pr. 20 öre.
Fören. Heimdals folkskrifter, Nr 82. — Anm. i *Dagny,* N. F., Årg. 7, s. 422 f., af L[YDIA] W[AHLSTRÖM].

SCHÜCK, H. Kellgren och fru Lenngren.
I *Stockh. dagbl.,* Nr 226.

Leopold.

Otryckta manuskript af Carl Gustaf af Leopold. Ett litet apropo. [Undert.:] H. E.
I *Sv. dagbl.,* Nr 305.

GEIJER, R. Doktor Godmans vishetslära (Leopolds sedligt religiösa lifsåskådning).
Nord. tidskr., Årg. 27, s. 362—378.

Lindgren, Hellen.

GEIJERSTAM, G. AF. Hellen Lindgren. Minnesord.
Svea, Årg. 61, s. 112—124.

Ling.

WESTERBLAD, C. A. Lingiana. Aktstycken och anteckningar.
Samlaren, Årg. 25, s. 23—35.

—— Per Henrik Ling. En lefnadsteckning och några synpunkter. Stockh. 8:o. 135 s., 1 pl. Pr. 2 kr.

Linné.

Karl von Linnés västgötaresa. I utdrag utg. af N. Beckman. Stockh. 8:o. 79 s. Pr. 85 öre.
För skola och hem, 25. — Anm. i *Sv. dagbl.*, Nr 219, af G. St[rindberg].

Levertin, O. Linné som diktare. Efter föredrag af professor Levertin.
I *Stockh. dagbl.*, Nr 297.

Ludvigsson, Rasmus.

Rasmus Ludvigssons krönika om k. Gustaf I. [Utg. af J. A. Almquist].
I *Anteckningar från det 16. seklet* (= *Hist. handl.*, Del. 20: 1). S. 1—120.

Martini, Olaus.

Annerstedt, C. Olaus Martini. Minnesteckning.
Sv. ak. handl. ifr. år 1886, D. 18, s. 49—286.

Molin, Pelle.

Geijerstam, G. af. Ett svenskt skaldeöde.
I Pelle Molin, *Ådalens poesi*. Uppl. 5. S. 1—30.

Porthan.

Ingman, E. Eräs isänmaallinen puhe Porthanin juhlassa 1850. [Ett fosterländskt tal vid Porthansfesten 1850.]
I *Joukahainen, Album utg. af Österbottn. afdeln.*, 12. S. 263—266.

Palmén, E. G. Henrik Gabriel Porthan. [Föredrag vid Finska litteratursällskapets årsmöte 16 mars 1904.]
Valvoja, Vuos. 24, s. 165—181.

Rosendahl, L. Porthanin ajatuksia kielen vaikutuksesta kansan henkisiin kykyihin. [Porthans tankar om språkets inverkan på folkets andliga förmögenheter.] [Undert.:] L. Fr. R.
I *Joukahainen, Album utg. af Österbottn. afdeln.*, 12. S. 244—256.

Schybergson, M. G. Porthan som akademisk lärare. Föredrag vid Sv. litteratursällskapets i Finl. årsmöte 5/2 1903.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 63 (*Förh o. upps.*, 17), s. 1—21.

- Porthans minne tecknadt af våra skriftställare.
Finsk tidskr., T. 56, s. 181—198.

Setälä, E. N. Henrik Gabriel Porthan Suomen kansallisen tieteen perustajana. [H. G. Porthan såsom den finsk-nationella vetenskapens grundläggare.] Ääriviivaiskuvaus, jonka Suomen ylioppilaskuunan juhlassa 16 p. maalisk. 1904.
Valvoja, Vuos. 24, s. 207—214.

Qvanten, E. v.

Bååth-Holmberg, Cecilia. Emil von Qvanten och Runeberg. Några minnen. 1—3.
I *Stockh. dagbl.*, Nr 8, 15, 22.

Hedberg, Frans. Emil v. Qvanten. Dödsruna. [Undert.:] Fr. H—g.
Svea, Årg. 61, s. 217—220.

Setälä, Helmi. Emil von Qvanten.
Valvoja, Vous. 24, s. 58—71.

Reuterdahl, H.

Ur Reuterdahls bref till fru Hanna Molbech 1837—45. Utg. af M. Kristensen och R. G:son Berg.

Samlaren, Årg. 25, s. 119—178.

Rhyzelius, Anders.

Helander, J. Biskop A. O. Rhyzelius och hans anteckningar om sitt lefverne. Upps. 8:o. lxxxvii, 217 s. Ak. afh. Upps.

Skrifter utg. af Kyrkohist. fören., 3: 2 (1901), med omtr. titelbl.

Rogge, Conrad.

Söderberg, V. Ett och annat om en af våra medeltida kyrkofurstar och om några minnen från hans tid. Af V. S.

I *Ups. nya tidn.*, 8/5. — *Fören. Heimdals pop.-vet. tidn.-artiklar*, 1904: 5.

Rudbeck, Olof d. ä.

Fries, Ellen. Olof Rudbeck d. ä.

I förf:ns *Den sv. odlingens stormän*, 1. Uppl. 2. S. 1—32; 1 portr.

Rudbeck, J. G. Bibliografiska anteckningar om Olof Rudbeck den äldres anatomiska skrifter och striden med Thomas Bartholin.

Samlaren, Årg. 25, s. 37—57. — Förut i förf:ns *In memoriam Olai Rudbeckii*, tryckt i Stockh. 1902 i 27 ex.

Runeberg.

Den 5 februari 1904.

Finsk tidskr., T. 55: H. 3. S. 97—180. Pr. 1,50 fmk.

Det finska universitetets fest till Johan Ludvig Runebergs minne den 5 febr. 1904. [Äfven finsk tit.:] Suomen yliopiston juhla J. L. Runeberg'in muistoksi 5:pnä helm. 1904. Hfors. 8:o. 47 s.

Johan Ludvig Runebergs hundraårsminne. Festskrift den 5 febr. 1904. Hfors. 8:o. 441 s. Pr. 10 fmk.

Skrifter utg. af Sv. litteratursällsk. i Finland, 62. — Anm. i *Aftonbladet*, Nr 42 B, af [J. A. Runström]m; i *Finsk tidskr.*, T. 56, s. 325—329, af E. Vest; i *Helsingforsposten*, Nr 33.

På Runebergsdagen 1904.

Tilläggsblad till Hufvudstadsbladet, Nr 34.

Runebergin muisto. Valvojan juhlajulkaisu. [Runebergs minne. Valvojas festpublikation.]

Valvoja, Vuos. 24: V. 1. S. 1—80. Pr. 1,75 fmk.

Satavuotismuisto Johan Ludvig Runeberg 18 5/2 04 — 19 5/2 04. [J. L. Runebergs hundraårsminne.]

Helsingin kaiku, W. 5—6.

Berg, R. G:son. Runebergslitteratur.

Dagens nyh., 4/2, 16/2.

Mortensen, J. Nyare Runebergslitteratur.

Ord och bild, Årg. 13, s. 631—633.

REIN, TH. Runeberg-kirjallisuutta. [Runebergslitteratur.] [Undert.:] Th. R.
Valvoja, Vuos. 24, s. 314—334.

VEST, E. Runebergslitteratur.
Finsk tidskr., T. 65, s. 323—337. — Dessa fyra artiklar innehålla anmälningar af de viktigaste arbeten och uppsatser om Runeberg, som utkommo under jubileumsåret.

AHRENBERG, J. J. L. Runeberg i den bildande konsten.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 62 (*Joh. Ludv. Runebergs hundraårsminne*), s. 135—153.

——— Några Runebergs-porträtt.
Finsk tidskr., T. 56, s. 120—128.

ASPELIN, E. J. L. Runebergin suomalaisuus. Esitelmä Suom. kirjallis. seuran juhlakokouksessa 5 p. helm. 1904. [J. L. Runebergs finskhet. Föredrag hållet vid Finska litt.-sällskapets fest 5 febr. 1904.] Helsingissä. 64 s. 8:o. Pr. 1 fmk.
Anm. i *Valvoja,* Vuos. 24, s. 323 f., af TH. R[EIN].

[AVENARIUS, F.]. Aus Runebergs Dichtungen.
I *Kunstwart,* 1/2.

BAUDITZ, F. Johan Ludvig Runeberg. 5 Febr. 1804—5 Febr. 1904. [Undert.:] F. B.
I *Nationaltidende,* Nr 10,006.

BERENDSEN, I. Johan Ludvig Runeberg. 1804 — 5:te Februar — 1904.
I *Politiken,* Nr 36.

BERG, R. G:SON. Strödda anteckningar om Runebergs stil.
Finsk tidskr., T. 56, s. 148—157.

BERGHOLM, A. H. J. L. Runeberg ja runoustaide. Muutamia piirteitä. [J. L. Runeberg och diktkonsten. Några drag.]
Valvoja, Vuos. 24, s. 8—20.

BOKKENHEUSER, K. Runeberg. 5:te Febr. 1804—5:te Febr. 1904.
I *Vort Land,* Nr 36.

BORCHSENIUS, O. Johan Ludvig Runeberg. 1804 — 5 Februar — 1904. [Undert.:] O. B.
I *Dannebrog,* Nr 4166.

BÅÅTH-HOLMBERG, CECILIA. Emil von Qvanten och Runeberg. Några minnen. 1—3.
I *Stockh. dagbl.,* Nr 8, 15, 22.

BÖÖK, E. Några hågkomster om Johan Ludvig Runeberg som pedagog.
Tidskr. utg. af Pedagog. fören. i Finl., 41, s. 26—31.

CASTRÉN, Z. Runebergin uskonnollisesta elämänkatsomuksesta. [Om Runebergs religiösa lifsåskådning.]
Valvoja, Vuos. 24, s. 21—33.

CLAUSEN, J. Johan Ludvig Runeberg. 1804 — 5 Februar — 1904. [Undert.:] J. C.
I *Berlingske Tidende,* Nr 29.

——— Johan Ludvig Runeberg. Nogle Mindeord. [Undert.:] Fennicus.
I *Illustr. Tidende,* Nr 19.

——— Runeberg og Danmark.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 62 (*Joh. Ludv. Runebergs hundraårsminne*), s. 125—134.

DIETRICHSON, L. Til Erindring om Johan Ludvig Runeberg ved Festen til Fædrenes Minde i det norske Studentersamfund den 11 Februar 1878.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 62 (*Joh. Ludv. Runebergs hundraårsminne*), s. 25—29.

DRAKE, HJ. Orden till Björneborgska marschen. [Undert.:] D.
I *Hufvudstadsbladet,* Nr 34.

EIGENBRODT, W. Runeberg in Deutschland. Erinnerungen.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 62 (*Joh. Ludv. Runebergs hundraårsminne*), s. 111—124.

ESTLANDER, C. G. Den gamle knekten och Fänrik Stål.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 62 (*Joh. Ludv. Runebergs hundraårsminne*), s. 1—16.

—— Fosterlandskärleken i Runebergs diktning.
Finsk Tidskr., T. 56, s. 106—117.

—— »Vårt land».
I *Joukahainen, Album utg. af Österbottn. afdeln.,* 12. S. 1—9.

EUCKEN, R. Der Dichter und sein Volk.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 62 (*Joh. Ludv. Runebergs hundraårsminne*), s. 17—24.

FLODIN, K. Runeberg och tonkonsten. [Undert.:] K.
I *Helsingforsposten,* Nr 34.

—— Om musiken till Runebergs dikter.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 62 (*Joh. Ludv. Runebergs hundraårsminne*), s. 250—304.

FORSSTRAND, C. Runebergs lefnad, hans släkt och ättlingar. [Undert.:] C. F.
I *Sv. dagbl.,* Nr 34.

GROTENFELT, K. 18 5/2 04—19 5/2 04. Joh. Ludv. Runebergin muistoksi. [Till J. L. Runebergs minne.] Helsingissä. 8:o. 8 s., 9 portr. Pr. 75 p.

GROTENFELT, O. Dedikationer till Runeberg af samtida författare.
Finsk tidskr., T. 56, s. 138—147.

—— Om Runebergs arbeten i finsk öfversättning.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 62 (*Joh. Ludv. Runebergs hundraårsminne*), s. 192—249.

—— Om J. L. Runebergs Elgskyttarne. Förklarande inledning. Hfors. 8:o. 23 s. Pr. 35 pänni. — Finsk uppl.: J. L. Runebergin Hirvenhiihtäjistä. Selittävä johdatus. 22 s. Pr. 10 pänni.

—— Om Runebergs dikt Svanen.
I *Sv. folkskolans vänners kalender.* S. 178—187.

—— Runebergs hem i Borgå. [Undert.:] O. G.
I *Hufvudstadsbladet,* Nr 34.

GUSTAFSSON, F. Om ordställningen hos Runeberg.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 62 (*Joh. Ludv. Runebergs hundraårsminne*), s. 30—54.

—— Runebergs afhandling om den tragiska koren. Öfvers.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 63 (*Förh. o. upps.,* 17), s. 130—160.

—— Runebergs klassiska studier. En öfverblick. [Undert.:] F. G.
I *Hufvudstadsbladet,* Nr 34.

HAGELSTAM, W. Johan Ludvig Runeberg, fosterlandskänslans skald.
I *Idun*, Nr 5.

HAGFORS, K. J. Kung Fjalar. Några spörsmål.
I *Joukahainen, Album utg. af Österbottn. afdeln.*, 12. S. 128–134.

HALLSTRÖM, P. Runeberg.
I *Dagens nyh.*, 5/2.

HEIDENSTAM, V. v. Johan Ludvig Runeberg.
I *Sv. dagbl.*, Nr 34.

HEIKEL, I. A. En grekisk dikt af J. L. Runeberg.
I *Joukahainen, Album utg. af Österbottn. afdeln.*, 12. S. 75–83. — Runebergs ungdomsdikt 'Akademisk tentamen', komiskt epos på grekisk hexameter.

—— 18 5/2 04—19 5/2 04. Till Joh. Ludv. Runebergs minne. Hfors. 8:o. 8 s., 9 pl. Pr. 75 p.

KASTMAN, C. Johan Ludvig Runeberg. Hans lefnad berättad för svenska folket. Stockh. 8:o. 120 s. Pr. 1 kr.
Svenskt folkbibliotek, 3: 5.

LAGUS, E. Björneborgarnes marsch. En musik- och kulturhistorisk essay.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 62 (*Joh. Ludv. Runebergs hundraårsminne*), s. 305—344.

—— Förklaringar till Fänrik Ståls sägner. Uppl. 3. Med en öfversiktskarta till finska kriget 1808—1809. Hfors. 8:o. 97 s. Pr. 1,65 fmk.
Anm. i *Pedagogisk tidskr.*, Årg. 40, s. 322 ff., af J. N[ORDLANDE]R; i *Finsk tidskr.*, T. 57, s. 480 f., af E. VEST.

LAGUS, W. Från pojkåren och gymnasiet. Hfors. 8:o. 255 s. Pr. 3,25 fmk.
Innehåller många bidrag till Runebergs karakteristik.

LAURITZEN, P. Runeberg.
I *Kristeligt Dagbl.*, Nr 107.

LEINBURG, MATHILDE v. Johann Ludwig Runeberg.
I *Der Salon*, 1/2.

—— Johann Ludwig Runeberg. Zu seinem 100. Geburtstag, 5. Febr. 1904.
I *Beilage z. Allg. Zeit.*, Nr 28.

LEINO, E. Johan Ludvig Runeberg. 18 5/2 04—19 5/2 04. In memoriam.
Valvoja, Vuos. 24, s. 1—7.

LINDGREN, H. Johan Ludvig Runeberg. Ett skaldeporträtt. Stockh. 8:o. 163 s. Pr. 2,75.
Anm. i *Ord och bild*, Årg. 13, s. 290—293, af ELLEN KEY: Hellen Lindgren och hans sista bok.

Мандельштамъ, I. Э. I. Л. Рунебергъ и его поэзія. [I. E. Mandelštam. J. L. Runeberg och hans diktning.]
Вѣстникъ Европы, Годъ 39, s. 228—258.

MEINANDER, K. K. Porträtt af Johan Ludvig Runeberg.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 62 (*Joh. Ludv. Runebergs hundraårsminne*), s. 154—191. Ill.

MORTENSEN, J. Runebergs diktning.
I *Sv. dagbl.*, Nr 34.

—— Till Runebergs förebilder.
Samlaren, Årg. 25, s. 73—117.

NERVANDER, E. Några bilder från den Runebergska kretsen.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 63 (*Förh. o. upps.*, 17), s. 117—129.

NORDMANN, P. Liljekonvaljen. [Undert.:] P. N.
I *Hufvudstadsbladet,* Nr 34.

NYBLOM, C. R. Till Johan Ludvig Runebergs åminnelse.
Sv. ak. handl. ifr. år 1886, D. 18, s. 287—372.

PAULSON, J. Johan Ludvig Runeberg. Tal vid minnesfesten i Göteborg den 5 febr. 1904. Göteb. 8:o. 23 s. Pr. 25 öre.
Göteb. k. vet.- o. vitterh.-samh. handlingar, Följd 4, 7: 1.

ROSENDAL, H. Johan Ludvig Runeberg.
I *Højskolebladet,* Nr 6, 8 o. 9.

ROSENQVIST, G. G. Runebergs religiösa lifsåskådning. Några tankar.
[*Finsk*] *Teol. tidskr.*, Årg. 9, s. 81—92.

ROSENQVIST, V. T. Runebergs insats i arbetet för åstadkommande af en ny svensk psalmbok i Finland.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 62 (*Joh. Ludv. Runebergs hundraårsminne*), s. 345—441.

— — Runebergs psalmdiktning.
[*Finsk*] *Teol. tidskr.*, Årg. 9, s. 103—116.

RUBENSON, O. Runebergs skrifter i Sverige. Skaldens sista egenhändiga kvitto. [Undert.:] —of. Med faks.
I *Sv. dagbl.*, Nr 34.

RUIN, W. Johan Ludvig Runeberg. 1804—1904.
Tidskr. utg. af Pedagog. fören. i Finl., 41, s. 1—10.

RUNSTRÖM, J. A Johan Ludvig Runeberg. Till hundraårsminnet.
Nord. tidskr., Årg. 27, s. 89—92.

SARLIN, A. J. Johan Ludvig Runeberg. Hans lif och verksamhet i korthet skildrade. Hfors. 8:o. 132 s. Pr. 1,25 fmk.
Skrifter utg. af Svenska folkskolans vänner, H. 55.

SCHALIN, Z. Biografiska silhuetter. 2. Anteckningar rörande J. L. Runeberg.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 63 (*Förh. o. upps.*, 17), s. 91—116.

SCHYBERGSON, M. G. Äro Runebergs »Fänrikar» historiskt sanna?
Finsk tidskr., T. 56, s. 129—137.

SETÄLÄ, E. N. J. L. Runebergin ruotsintama suruvirsi suomen kielen tilasta. [En klagosång öfver finska språkets ställning försvenskad af J. L. Runeberg.] [Undert.:] E. N. S.
Valvoja, Vuos. 24, s. 128—132.

— — Valitusrunoja suomen kielestä J. L. Runebergin ja J. V Snellmanin ruotsintamina. [Klagorunor ang. finska språkets ställning försvenskade af Runeberg och Snellman.] [Undert.:] E. N. S.
Valvoja, Vuos. 24, s. 52—57.

—— Runeberg Suomen kansan kuvaajana. [Runeberg såsom finska folkets skildrare.] [Undert.:] Spectator.
Valvoja, Vuos. 24, s. 77—80.

SÖDERHJELM, W. Joh. Ludv. Runeberg. Hans lif och hans diktning. Bd 1. Hfors. 8:o. 468 s. Pr. 6 fmk.

Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 61. — Anm. i *Euterpe*, Nr 6, s. 61—64, af G. CASTRÉN; i *Sv. dagbl.*, Nr 34, af O. LEVERTIN; i *Valvoja*, Vuos. 24, s. 314—319, af TH. R[EIN]; i *Göteb. handels- o. sjöfartstidn.*, Nr 33 B, af K. W[ARBUR]G: Ett verk om Runeberg. — Finsk öfversättn. [af O. MANNINEN och HELMI SETÄLÄ]: Johan Ludvig Runeberg. Hänen elämänsä ja runoutensa. Osa 1: 1-2. Helsingissä. 8:o. 320 s., 4 portr. Pr. 4,50 fmk.

——— Johan Ludvig Runeberg.

Scandia, Maandbl. voor Scandinav. taal en letteren, Jaarg. 1, s. 21 f.

——— Ett otryckt skämt af Runeberg [Vetenskapernas strid]. Meddel. [Undert.:] W. S.

Euterpe, Nr 6, s. 64—67.

TARKIAINEN, V. J. L. Runeberg suomeksi. [J. L. Runeberg på finska.] 1—3.

Valvoja, Vuos. 24, s. 34—51, 102—114, 350—364.

WARBURG, K. Ett hundraårsminne. Joh. Ludv. Runeberg.

I *Göteb. handels- o. sjöfartstidn.*, Nr 29 A.

——— Johan Ludvig Runeberg. Några ord till hundraårsdagen.

Ord och bild, Årg. 13, s. 65—80.

VASENIUS, V. J. L. Runeberg 1804—1904.

I *Kansanvalistusseuran kalenteri*. S. 73—85.

——— Runebergs lifssyn. Tal vid universitetets minnesfest den 5 febr. 1904. Hfors 8:o. 18 s. Pr. 50 pänni.

Äfven i: *Det finska universitetets fest till J. L. Runebergs minne den 5 febr. 1904.* S. 7—24. — Anm. i *Valvoja*, Vuos. 24, s. 319, af TH. R[EIN]

VEST, E. Då fänriken kom . . .

Finsk tidskr., T. 56, s. 158—165.

WILLEBRAND, R. F. v. Den 5 februari 1904.

Finsk tidskr., T. 56, s. 99—105.

WRANGEL, E. Runeberg och Sverige.

Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finl., 62 (*Joh. Ludv. Runebergs hundraårsminne*), s. 55—110.

——— Runeberg och Sverige.

Föredrag vid Lunds universitets Runebergsfest den 5 febr. 1904. Särtr. ur *Lunds dagbl.* 8:o. 24 s.

——— Runeberg och Tegnér.

I *Inbjudning* till Lunds universitets fest till firandet af Runebergs hundraårsminne. 1904. S. 1—33.

Runeberg, Fredrika.

ERDMANN, N. Runebergs hustru.

I *Stockh. dagbl.*, Nr 36.

GRIPENBERG, ALEXANDRA. Fredrika Runeberg. Teoksesta [Ur arbetet] »Finska kvinnor på olika arbetsområden», suom. [förfinsk. af] HILDA KÄKIKOSKI. Helsingissä. 12:o. 63 s. Pr. 1,25 fmk.

WESTERMARCK, HELENA. Fredrika Runeberg. En litterär studie. Hfors. 8:o. 182 s. Pr. 3 fmk.

Anm. i *Dagny*, N. F., Årg. 7, s. 124—128, af L[OTTEN] D[AHLGREN]; i *Finsk tidskr.*, T. 57, s. 395—397, af B. ESTLANDER; i *Aftonbladet*, Nr 42 B, af [J. A. RUNSTRÖ]M; i *Valvoja*, Vuos. 24, s. 75 f., af H[ELMI] S[ETÄLÄ].

WESTERMARCK, HELENA. Johan Ludvig Runebergs maka.
I *Ups. nya tidn.*, 4/2. *Fören. Heimdals pop.-vet. tidn.-artiklar*, 1904: 2.

WILLEBRAND, R. F. v. Fredrika Runeberg.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 63 (*Förh. o. upps.*, 17), s. 161—267.

Rydberg, Viktor.

AHRENBERG, J. Viktor Rydberg.
I förf:ns *Människor som jag känt*. S. 171—188.

LILJEDAHL, E. Viktor Rydberg som samhällsreformator.
Social tidskr., Årg. 4, s. 4—10.

Sehlstedt, Elias.

SNOILSKY, C. Elias Sehlstedt.
I förf:ns *Minnesanteckningar och andra uppsatser*. S. 313—341. — Förut i ELIAS SEHLSTEDT, *Sånger o. visor* i urval utg. af C. SNOILSKY. 1893. S. V—XVI.

Skjöldebrand, A. F.

Excellensen grefve A. F. Skjöldebrands memoarer. Utg. af H. SCHÜCK. Del 3—5. Stockh. 8:o. 352, 256, 300 s. Pr. 6 + 4 + 5 kr.
Del 4 anm. i *Aftenposten*, Nr 644, af L. DAAE; 1—3 i *Finsk tidskr.*, T. 56, s. 366—368, T. 57, s. 317—320, af JENNY AF FORSELLES; 1—4 i *Sv. dagbl.*, Nr 13, 18, 139, 318, af O. LEVERTIN; 2—3 i *Göteb. handels- o. sjöfartstidn.*, Nr 201 B, af K. W[ARBUR]G; 3—4 i *Euterpe*, Nr 22, 40, af E. v. W[ENDT].

Snellman, Johan Vilhelm.

REIN, TH. Johan Vilhelm Snellman. Uppl. 2. Del. 1. Hfors. 8:o. vii, 607 s., 1 pl. Pr. 10,50 fmk. — Finsk uppl.: Juhana Vilhelm Snellmanin elämä. [J. V. Snellmans lif.] vii, 614 s. Pr. 7 fmk.

VEST, E. Johan Vilhelm Snellman. En biografisk studie. 1. Hfors. 8:o. 208 s. Pr. 2,75 fmk.

Snoilsky.

HJÄRNE, H. [Carl Snoilsky.] Inträdestal i Svenska akademien den 20 dec. 1903.
Sv. ak. handl. ifr. år 1886, D. 18, s. 7—45.

KJELLBERG, O. C. Snoilskys skaldeskap och svenska språket. En litteraturhistorisk studie. Stockh., Örebro. 8:o. 74 s. Pr. 1,25.

Spegel, Haqvin.

LEVIN, H. Bidrag till Visby stifts historia. 2. Visby stift under Spegels ledning.
Kyrkohist. årsskr., Årg. 5, s. 117—156. — Forts. och slut fr. årg. 4

Sprengtporten, J. M.

Ur J. M. Sprengtportens papper. Minnesanteckningar utg. af H. SCHÜCK. Stockh. 8:o. 1, 199 s. Pr. 3,75.
Sv. memoarer o. bref, 8.

Stagnelius.

SANDBERG, H. Till minnet af Erik Johan Stagnelius.
I *Sv. dagbl.*, Nr 8. — Ett hittills icke offentliggjordt porträtt af Stagnelius, utfördt af LARS GUSTAF MALMBERG.

Strandberg, C. V. A.

LINDFORS, A. O. Talis Qvalis' ungdomstid i Lund. Några tidsbilder från 1830—40-talen.
Ord och bild, Årg. 13, s. 193—216.

Swedberg, Jesper.

FRIES, ELLEN. Jesper Svedberg.
I förf:ns *Den sv. odlingens stormän,* 1. Uppl. 2. S. 65—90.

KASTMAN, C. Jesper Svedberg. Hans lefnad berättad för svenska folket. Stockh. 8:o. 104 s., 2 portr. Pr. 1 kr.
Svenskt folkbibliotek, 3:4.

Swedenborg.

FRYXELL, EVA. Emanule Swedenborg och ängeln.
Nord. tidskr., Årg. 27, s. 492.

HOLMQUIST, HJ. Emanuel Swedenborg som naturforskare och andeskådare.
Kyrkl. tidskr., Arg. 10, s. 423—434, 528-549.

SANTESSON, C. G. Några drag ur Emanuel Swedenborgs lif, särskildt om hans betydelse såsom anatomisk-fysiologisk forskare.
Nord. tidskr., Årg. 27, s. 379—397.

Swedenmark, Catharina Charlotta.

CASTRÉN, G. »Vår finska Sapho». [Undert.:] G. C.
Euterpe, Nr 17, s. 201—204.

Tegnér.

BOBERG, C. Fritiofs saga. Med särskild hänsyn till dess etiska lärdomar för de unga. Föreläsning. Stockh. 8:o. 34 s. Pr. 30 öre.

BOLDT, A. Esaias Tegnér. Hfors. 8:o. 14 s. Pr. 50 pänni.
Folkeliga vitterhetsbilder för ung och gammal, 2.

RISBERG, B. En tillfällighetsdikt af Tegnér efterbildning från Schiller.
Samlaren, Årg. 25, s. 197—203.

—— Litterära inflytelser på Tegnérs Svea.
Samlaren, Årg. 25, s. 179—196.

SWAN, G. N. Longfellow och Tegnér.
Svea, Årg. 61, s. 140—150.

WRANGEL, E. Runeberg och Tegnér.
I *Inbjudning* till Lunds universitets fest till Runebergs hundraårsminne. S. 1—33.

Tengström, Robert.

CASTRÉN, G. Robert Tengström.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 63 (*Förh. o. upps.,* 17) s. 22—90.

Topelius.

SÖDERHJELM, W. [Anmälan af] Zacharias Topelius, Smärre skrifter och Resebref och hågkomster. 1—2.
I *Sv. dagbl.,* Nr 271, 274.

Wallenberg, Jakob.

LEVERTIN, O. Min son på galejan och dess författare. Inledande essay.
I *Svenska klassiker,* 1. S. 1—45. — Anm. i *Euterpe,* Nr 41, af J[ENNY] AF F[ORSELLES]: i *Sv. dagbl.,* 30/10, af J. MORTENSEN: i *Götcb. handels- o. sjöfartstidn.,* Nr 247 B, af K. W[ARBURG].

Warmholtz.
SNOILSKY, C. Carl Gustaf Warmholtz.
I förf:ns *Minnesteckningar och andra uppsatser*. S. 129—199. — Förut i *Sv. ak. handl. ifr. år 1886*, D. 17, s. 129—208.

II. Våra dagars författare.

A. Allmänt.

Bonggren, J. Hur svensk-amerikansk litteratur grundlades.
Vintersol, Årg. 12, s. 113—125.

Geiger, A. Skandinavische Bücher.
Das literar. Echo, Jahrg. 6, sp. 472—480.

Levertin, O. Finska diktsamlingar.
I *Sv. dagbl.*, Nr 5. — M. LYBECK, A. MÖRNE o. J. TEGENGREN.

—— Ung svensk lyrik. 1—2.
I *Sv. dagbl.*, Nr 67, 68. — V. EKELUND. G. ULLMAN, S. AGRELL o. S. LIDMAN.

Moeller, C. Skandinavische Ueberproduktion.
Das literar. Echo, Jahrg. 6, sp. 235—238.

Mörne, A. Reflexioner öfver svenska språkets framtid i Finland.
Finsk tidskr., T. 56, s. 166—174.

Sprengel, D. Moderne svensk Litteratur.
Det ny Aarhundrede, Aarg. 1: Bd 2, s. 577—590.

B. Särskilda författare.

Ekelund, Vilhelm.
LIDFORSS, B. Vilhelm Ekelund.
I förf:ns *Fragment o. miniatyrer*. S. 224—240.

Estlander, Carl Gustaf.
AHRENBERG, J. Carl Gustaf Estlander. 1834—1904.
Nord. tidskr., Årg. 27, s. 93—101.

—— Carl Gustaf Estlander.
I *Idun*, Nr 4.

GÖTHE, G. Carl Gustaf Estlander.
Ord och bild, Årg. 13, s. 121—128.

Fröding.
BELLESSORT, A. Fröding genom en fransmans ögon.
Juldagar, s. 16 f.

BERG, R. G:SON. Gustaf Fröding.
I *Idun*, Nr 1.

Geijerstam, Gustaf af.
POPPENBERG, F. Gustaf af Geijerstam.
I *Die Literatur*, hrsg. von G. BRANDES, Bd 11. S. 63—72: 1 portr.

Karlfeldt, Erik Axel.
BERG, R. G:SON. Erik Axel Karlfeldt.
Nornan, Årg. 32, s 2—17.

BERG, R. G:SON. Erik Axel Karlfeldt.
I *Ups. nya tidn.*, Nr 2752. — *Fören. Verdandis pop.-vet. artiklar*, Nr 120.

GRANLUND, S. Erik Axel Karlfeldt.
I *Sv. dagbl.*, Nr 351.

Key, Ellen.

NEMÉNYI, ELISABETH. Ellen Key. Berl. 8:o. 46 s. Pr. 50 Pf.
Moderne Essays, hrsg. von H. LANDSBERG, H. 32.

NYSTRÖM-HAMILTON, LOUISE. Ellen Key. En lifsbild. Stockh., Upps. 8:o. 186 s. Pr. 2 kr.

WALLINDER, J. Ur Sveriges modärna skönlitteratur. 9. Ellen Keys läror om kvinnan, kärleken och äktenskapet.
For Kirke og Kultur, Bd 11, s. 585—600.

Lagerlöf, Selma.

LEVERTIN, O. Selma Lagerlöf. Berechtigte Übersetzung von FRANCIS MARO. Berlin. 8:o. 79 s. Ill.
Die Literatur, hrsg. von GEORG BRANDES, Bd 7. — Förut i förf:ns *Svenska gestalter*, sid. 267—322.

SCHRØDER, L. Selma Lagerlöf.
I *Højskolebladet*, Nr 42.

Lundegård, Axel.

LANDSORT, FRIDA. Ett författarhem i Grenna.
I *Idun*, Nr 29.

Strindberg.

FRÖDING, G. Strindbergs Lyrik.
Das neue Magazin, Jahrg. 73, s. 485—492.

LIDFORSS, B. Strindberg som naturforskare.
I förf:ns *Fragment o. miniatyrer*. S. 241—249.

MEIJER-GRANQVIST, P. Die Familie Strindberg.
Das neue Magazin, Jahrg. 73, s. 479—482.

SCHICKELE, RENÉ. Strindberg.
Das neue Magazin, Jahrg. 73, s. 477 f.

STERN, A. August Strindberg.
I förf:ns *Studien z. Lit. der Gegenwart*, N. F. Dresd., Lpz. S. 365—387; 1 portr.

7. Metrik och stilistik.

Språk och stil. Tidskrift för nysvensk språkforskning. Utg. af B. HESSELMAN, O. ÖSTERGREN, R. G:SON BERG. Årg. 4. Stockh., Upps. 8:o. 238 s. Pr. för årg. 4 kr.

R. G:SON BERG. Svenskan i Amerika. — J. E. HYLÉN. Återbörda. — O. ÖSTERGREN. Brefstil och stridsstil från 1800-talets början. 2. — H. CELANDER. Språklig skandinavism. — Smärre bidrag. — B. HESSELMAN. Metatesen *rl* > *lr*. — Å W:SON MUNTHE. Små randanmärkningar till Th. Hjelmqvists Bibliska personers namn (1901) och Förnamn och familjenamn med sekundär användning i nysvenskan (1903). — E. ROSENGREN. Den prosodiska frågan. — Smärre bidrag. — E. OLSON. Sv. darra, dallra m. m. — EBBA BJÖRNSTRÖM. Om några olika sätt att uttrycka passiv betydelse i nusvenskan. — Smärre bidrag

Hesselman, B. Kritiskt bidrag till läran om nysvenska riksspråket.
I *Nordiska studier tillegn. A. Noreen.* S. 375—394.

Lagerheim, Maj. Bibliska uttryck i profant språkbruk.
I *Nordiska studier tillegn. A. Noreen.* S. 78—88.

Lampa, S. Strofformer i svensk medeltidsdiktning.
I *Nordiska studier tillegn. A. Noreen.* S. 402—409.

Noreen, A. Språkliga dubbelgångare.
Juldagar, s. 7 f.

—— Vårt språk. Nysvensk grammatik i utförlig framställning. Bd 1: 3; 5: 1. Lund. 8:o. S. 261—340, 1—128. Pr. 1,25 + 2 kr.

Östergren, O. Brefstil och stridsstil från 1800-talets början. 2. Gamla och Nya skolan.
Språk o. stil, Årg. 4, s. 28—69.

8. Folklore, Mytologi o. d.

Landsmål, Svenska, ock svenskt folklif. Tidskrift utg. på uppdrag af landsmålsföreningarne i Uppsala, Helsingfors och Lund genom J. A. Lundell. [N. F.:] H. 1—5 (= H. 81—85 fr. början). Stockh. 8:o. Pr. för årg. 5,25.

H. 81. 25 år — en återblick och en blick framåt. — E. Bore. Tidsbilder från det forna Gellivare. — E. Svensén. Ordspråk, ordstäv och talesätt från nö. Småland. — Visor. — — H. 82. E. Hellquist. Svenska sjönamn. S. 131 — 418. — — H. 83. T. Torbiörnsson. Om s- och č-ljuden i mell. Halland. — P. Johnsson. Sägner från östra Göinge. — Seder och bruk från olika landskap. — Visor. — — H. 84. Eva Wigström. Folktro och sägner. S. 309—404. — — H. 85. Kungl. bibliotekets visbok i 8:o. S. 1—80.

Alcenius, O. Myterna i Kalevala.
I *Joukahainen, Album utg. af Österbottn. afdeln.,* 12. S. 294—368.

Johnsson, P. Sägner från Östra Göinge upptecknade.
I *Sv. Landsm.,* H. 83.

Lagerheim, Maj. Bidrag till kännedomen om fylgja-tron.
Sv. fornm.-fören. tidskr., Bd 12, s. 169—184.

Phillpotts, B. S. Surt.
Arkiv f. nord. filol., Bd 21, s. 14—30.

Samzelius, H. Sagor och sägner, skrock och öfvertro från finnbygder och lappmarker.
Meddel. fr. nord. mus., 1902, s. 184—212.

Schagerström, A. Om råd, drakar och mjölingar. Några historier från Gräsön i norra Roslagen.
I *Nordiska studier tillegn. A. Noreen.* S. 395—401.

Schück, H. Guda-mjödet.
I förf:ns *Studier i nord. litt.- och religionshist.,* Del 1. S. 29—171.

—— Nordiska djurgudar.
I *Göteb. handels- o. sjöfartstidn.,* Nr 189 B.

Schück, H. Nordiska dödsriken.
I *Stockh. dagbl.,* Nr 219.

Sundén, O. W. Allmogelifvet i en västgötasocken under 1800-talet. Skildradt hufvudsakligen till belysning af folkspråket. viii, 112 s. Pr. 2,25.
Göteb. k. vet.- o. vitterh.-samh. Handlingar, Följd 4, 6: 2.

Sägner om Ålleberg. Upptecknade af Ida Henrici.
Vestergötl. fornm.-fören. tidskr., Nr 14—15, s. 152—155. S. 156: Tillägg af S. Lampa.

Wigström, Eva. Folktro och sägner. [4.] S. 309—404.
Sv. landsm., H. 84.

9. Tillägg och anmälningar af tidigare utkomna arbeten.

Carlander, C. M. Svenska bibliotek och ex-libris. Uppl. 2. Stockh. 1902—03.
Anm. i *Nya dagl. alleh.*, 4/7, af R. Geete.

Berg, R. G:son. Om den poetiska friheten i 1800-talets svenska diktning. 1903.
Anm. i *Pedagogisk tidskr.*, Årg. 40, s. 310—319, af N. Beckman; i *Archiv f. d. Studium d. neueren Sprachen u. Lit.*, Bd 113, S. 400, af A. Heusler; i *Deutsche Litteraturzeit.*, Jahrg. 25, S. 1306, af J. Paludan.

Bertelsen, H. Om Didrik af Berns sagas oprindelige skikkelse. 1902.
Anm. i *Arkiv f. nord. filol.*, Bd 21, s. 81—86, af E. Mogk.

Memoarer och bref, Svenska, utg. af H. Schück och O. Levertin. 5—7. Stockh. 1902—03.
Anm. i *Ord och bild*, Årg. 13, s. 474—478, af J. Mortensen.

Schück, H. Schwedisch-dänische Literatur.
I *Grundriss d. germ. Philol.*, hrsg. v. H. Paul. Aufl. 2. 1903. S. 924—940.

Sylwan, O. Svensk literatur vid adertonhundratalets midt. 1903.
Anm. i *Finsk tidskr.*, T. 56, s. 522—525, af A. Hultin.

Almquist.
Bergholm, A. H. Studier öfver C. J. L. Almqvist. 1902.
Anm. i *Finsk tidskr.*, T. 56, s. 522—526, af A. Hultin.

Clewberg-Edelcrantz.
Forselles, Jenny af. A. N. Clewberg-Edelcrantz. 1903.
Anm. i *Nord. tidskr.*, Årg. 27, s. 330 f., af O. Sylwan.

Franzén.
Castrén, G. Frans Michael Franzén i Finland. 1902.
Anm. i *Nord. tidskr.*, Årg. 27, s. 332 f., af O. Sylwan.

Geijer.
Ur Geijers brefväxling. Familjebref af Erik Gustaf Geijer. Utg. af H. Schück. 1903.
Anm. i *Finsk tidskr.*, T. 56, s. 365 f., af Jenny af Forselles.

Runeberg.
Vasenius, V. Runeberg Suomen kansan runoilijana. [Runeberg såsom det finska folkets diktare.] Osa 1. Porvoossa 1903. 8:o. 163 s. Pr. 4 fmk.
Anm. i *Valvoja*, Vuos. 24, s. 319—323, af Th. R[ein].

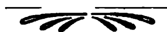
Tegnér.

BERG, R. G:SON. Några verser hos Tegnér.
Dagens nyh., $^{12}/_{8}$ 1903.

SCHWARTZ, E. Esaias Tegnérs ställning till vissa pedagogiska och vittra tidsströmningar. 1903.
Anm. i *Nord. tidskr.*, Årg. 27, s. 334 f., af O. SYLWAN.

Fröding.

BERG, R. G:SON. Fröding utom Sverige.
Dagens nyh., $^{20}/_{9}$ 1903.

Af Svenska Litteratursällskapet utgifna Skrifter.

1880/81.

1: 1. Samlaren. 1: 1—2. Pris i bokh. 3 kr.; 2 kr.
2: 1. Dagboks-anteckningar af J. G. Oxenstjerna. 1. Pris i bokh. 2 kr.
3: 1. Ur en Antecknares samlingar. Sidd. 1—64.

1881/82.

1: 2. Samlaren. 2: 1—2. Pris i bokh. 2 kr.; 1,50.
2: 2. Dagboks-anteckningar af J. G. Oxenstjerna. 2. Pris i bokh. 3 kr.
4. En Svensk Ordeskötsel af Samuel Columbus. » » » 2 kr.
3: 2. Ur en Antecknares samlingar. Sidd. 66—192.

1882/83.

1: 3. Samlaren. 3. Pris i bokh. 2 kr. (Fullständig i ett häfte.)
3: 3. Ur en Antecknares samlingar (slutet). Pris i bokh. kompl. 6 kr.
5. Skrifter af C. G. Tessin. 1—2. Pris i bokh. 2 kr. 50 öre.

1883/84.

1: 4. Samlaren. 4: 1—2. Pris i bokh. 2 kr.; 2,50.
6: 1. G. Benzelstjernas Censorsjournal. 1. Pris i bokh. 2 kr.
7: 1: 1. 1500- och 1600-talens Visböcker. 1. Harald Oluffsons Visbok. H. 1. Pris i bokh. 1 kr. 25 öre.

1884/85.

1: 5. Samlaren. 5. Pris i bokh. 3 kr. (Fullständig i ett häfte.)
6: 2—3. G. Benzelstjernas Censorsjournal. 2—3. Pris i bokh. 2 kr.; 1 kr.
1500- och 1600-talens Visböcker:
7: 1: 2. 1. Harald Oluffsons Visbok. H. 2. Pris i bokh. 1 kr. 25 öre.
7: 2: 1. 2. Bröms Gyllenmärs Visbok. H. 1. » » » 2 kr.

1885/86.

1: 6. Samlaren. 6: 1—2. Pris i bokh. 2 kr.; 2 kr.
7: 2: 2. 1500- och 1600-talens Visböcker. 2. Bröms Gyllenmärs Visbok. H. 2. Pris i bokh. 1 kr. 75 öre.
8: 1. Samlade Dramer af J. Messenius. H. 1.
9: 1. Bref rörande Nya Skolans historia. H. 1.

1886.

1: 7. Samlaren. 7. Pris i bokh. 3 kr. 25 öre.
8: 2. Samlade Dramer af J. Messenius. H. 2.
9: 2. Bref rörande Nya Skolans historia. H. 2.

1887.

1: 8. Samlaren. 8. Pris i bokh. 4 kr.
8: 3. Samlade Dramer af J. Messenius. H. 3.
7: 2: 3. 1500- och 1600-talens Visböcker. 2. Bröms Gyllenmärs Visbok. H. 3 (sluthäfte). Pris i bokh. 2 kr.

1888.

1: 9. Samlaren. 9. Pris i bokh. 4 kr.
8: 4. Samlade Dramer af J. Messenius. H. 4.
9: 3. Bref rörande Nya Skolans historia. H. 3.

1889.

1: 10. Samlaren. 10. Pris i bokh. 3 kr. 25 öre.
10: 1. Sveriges bibliografi 1481—1600. H. 1 (1481—1501). Ej i bokhandeln.
7: 3. 1500- och 1600-talens Visböcker. 3. Barbro Banérs Visbok. Pris i bokh. 1 kr. 50 öre.
11: 1-2. Skrifter från Reformationstiden. 1—2. Pris i bokh. 2 kr.

1890.

1: 11. Samlaren. 11. Pris i bokh. 2 kr. 50 öre.
10: 2. Sveriges bibliografi 1481—1600. H. 2 (1501—1518). Ej i bokhandeln.
9: 4. Bref rörande Nya Skolans historia. H. 4.
12: 1. Bref rörande teatern under Gustaf III. H. 1. Pris i bokh. 3 kr. 25 öre.

1891.

1: 12. Samlaren. 12. Pris i bokh. 4 kr.
10: 3. Sveriges bibliografi 1481—1600. H. 3 (1518—1527). Ej i bokhandeln.
9: 5 Bref rörande Nya Skolans historia. H. 5.

1892.

1: 13. Samlaren. 13. Pris i bokh. 3 kr. 50 öre.
10: 4. Sveriges bibliografi 1481—1600. H. 4 (1527—1530). Ej i bokhandeln.
12: 2. Bref rörande teatern under Gustaf III. H. 2. Pris i bokh. 3 kr. 25 öre.
9: 6. Personregister till Bref rörande Nya Skolans historia. Pris i bokh. komplett 5 kr. 75 öre.

1893.

1: 14. Samlaren. 14. Pris i bokh. 3 kr.
13: 1. Lars Wivallius. Hans lif och diktning. Af H. Schück. 1. Pris i bokh. 6 kr.
1: Extrah. Samlaren. Extrahäfte. Pris i bokh. 3 kr.
11: 3—4. Skrifter från Reformationstiden. 3—4. Pris i bokh. 3 kr.; 1 kr.

1894.

1: 15. Samlaren. 15. Pris i bokh. 4 kr.
14. Bref från Esaias Tegnér till C. F. af Wingård. Pris i bokh. 2 kr.
12: 3. Bref rörande teatern under Gustaf III. H. 3. Pris i bokh. 50 öre.

1895.

1: 16. Samlaren. 16. Pris i bokh. 4 kr.
13: 2. Lars Wivallius. 2. Pris i bokh. 2 kr.

1896.

1: 17. Samlaren. 17. Pris i bokh. 5 kr.
15: 1. Johan Wellander. Litteraturhistorisk studie öfver skiftet mellan frihetstiden och den Gustavianska åldern. Af O. Levertin. 1. Pris i bokh. 2 kr. 50 öre.

1897.

1: 18. Samlaren. 18. Pris i bokh. 5 kr.
7: 4. 1500- och 1600-talens Visböcker. 4. Pär Brahes Visbok. Pris i bokh. 2 kr. 50 öre.
16. Holofernes och Judit. Ett drama från reformationstiden. Pris i bokh. 1 kr. 50 öre.

1898.

1: 19. Samlaren. 19. Pris i bokh. 3 kr. 50 öre.
15: 2. Johan Wellander. 2. Pris i bokh. 1 kr. 25 öre.
17: 1. Svenskt anonym- och pseudonym-lexikon. Bibliografisk förteckning öfver uppdagade anonymer och pseudonymer i den svenska litteraturen. Af L. Bygdén. H. 1.
11: 5—7. Skrifter från Reformationstiden. 5—7. Pris i bokh. 1,50; 1 kr.; 2,50.

1899.

1: 20. Samlaren. 20. Pris i bokh. 3 kr. 50 öre.
17: 2. Svenskt anonym- och pseudonym-lexikon. H. 2.
18: 1. Ur Hans Järtas litterära brefväxling. 1. Bref till och från C. G. Brinkman. H. 1. Pris i bokh. 1 kr. 75 öre.
19: 1. Thomas Thorilds bref. H. 1. Pris i bokh. 1 kr. 50 öre.

1900.

1: 21. Samlaren. 21. Pris i bokh. 3 kr. 50 öre.
17: 3. Svenskt anonym- och pseudonym-lexikon. H. 3.
18: 2. Ur Hans Järtas litterära brefväxling. 1. Bref till och från C. G. Brinkman. H. 2. Pris i bokh. 1 kr. 75 öre.
19: 2. Thomas Thorilds bref. H. 2. Pris i bokh. 1 kr. 50 öre.

1901.

1: 22. Samlaren. 22. Pris i bokh. 3 kr. 50 öre.
7: 5. 1500- och 1600-talens Visböcker. 5. K. Bibliotekets Visbok i 16:o. Pris i bokh. 2 kr. 50 öre.
17: 4. Svenskt anonym- och pseudonym-lexikon. H. 4—5.

1902.

1: 23. Samlaren. 23. Pris i bokh. 3 kr. 50 öre.
17: 5. Svenskt anonym- och pseudonym-lexikon. H. 6.
19: 3. Thomas Thorilds bref. H. 3. Pris i bokh. 1 kr. 50 öre.

1903.

1: 24. Samlaren. 24. Pris i bokh. 4 kr.
17: 6. Svenskt anonym- och pseudonym-lexikon. H. 7—8.
7: 6: 1. 1500- och 1600-talens Visböcker. 6. K. Bibliotekets Visbok i 8:o. H. 1. Pris i bokh. 1 kr.

1904.

1: 25. Samlaren. 25. Pris i bokh. 5 kr. 50 öre.
17: 7. Svenskt anonym- och pseudonym-lexikon. H. 9. Härmed är 1:a bandet färdigt. Pris i bokh. 15 kr. Lösa häften säljas ej.

1905.

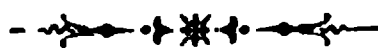
1: 26. Samlaren. 26. Pris i bokh. 6 kr.
17: 8. Svenskt anonym- och pseudonym-lexikon. H. 10 (Bd 2: 1.) Ej i bokhandeln.

Samlaren 3, 5 och 7 ff. äro utgifna hvardera i ett häfte. — Af Sällskapets öfriga Skrifter äro 2, 3—6, 9 och 12—16 afslutade.

För angelägenheter rörande tidskriften samt Sällskapets öfriga publikationer hänvände man sig till vicebibliotekarien Aksel Andersson, Uppsala.

Uppsala i april 1906.

Svenska Litteratursällskapets Arbetsutskott.

SKRIFTER UTGIFNA AF SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPET. 1: 27.

SAMLAREN

TIDSKRIFT

UTGIFVEN AF SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPETS ARBETSUTSKOTT

27:e ÅRGÅNGEN.

1906

Innehåll:

UPPSALA 1906—1907
AKADEMISKA BOKTRYCKERIET
EDV. BERLING.

Med **Svenska Litteratursällskapet i Finland,** med **Universitetsjubilæets Danske Samfund** samt med redaktionen af **Danske Studier** äro öfverenskommelse träffade, på grund af hvilka medlemmar af Svenska Litteratursällskapet kunna blifva medlemmar

af Svenska Litteratursällskapet i Finland för en årsafgift af 4 kronor (i st. f. 10 fmk);

af Universitetsjubilæets Danske samfund för kr. 6,50 (i st. f. 10 kr.); samt,

utan att ingå som medlemmar af sist nämnda Samfund, prenumerera på Danske Studier för kr. 2,50 om året (i st. f. 4 kr.);

allt inberäknadt porto.

Anmälan om inträde såsom medlem af något af de båda nämnda sällskapen eller såsom prenumerant på Danske Studier kan insändas till Svenska Litteratursällskapets skattmästare (Uppsala) hvilken distribuerar publikationerna och uppbär årsafgifterna genom postförskott.

SAMLAREN

TIDSKRIFT

UTGIFVEN

AF

SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPETS ARBETSUTSKOTT

GENOM

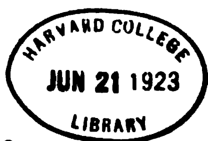
AKSEL ANDERSSON

27:e ÅRGÅNGEN

1906

UPPSALA 1906—1907
AKADEMISKA BOKTRYCKERIET
EDV. BERLING.

HARVARD COLLEGE
JUN 21 1923
LIBRARY

Innehåll:

Härjämte medföljer såsom **Bilagor för 1906.**

Svenska Litteratursällskapets årsmöte

hölls den 28 november 1906, därvid följande ärenden förekommo:

1. Årsberättelse för år 1905.

Sällskapet har under året utgifvit 26:e årgången af *Samlaren* med bidrag af herrar E. Wrangel, A. Nilsson, C. A. Ossbahr, R. G:son Berg och I. Collijn samt fröken Hilma Borelius; — *Svenskt anonym- och pseudonym-lexikon* af L. Bygdén, H. 10.

Af *Samlarens* 27:e årgång äro tryckta uppsatser af herrar Cl. Annerstedt och Josua Mjöberg, hvarjämte fortsättning af dr. I. Collijns uppsatsserie om *Svenska boksamlingar under medeltiden* är nära tryckfärdig. Såsom bilagor komma att för år 1906 utdelas 2:a (slut-) häftet af *K. Bibliotekets Visbok i 8:o* samt 11:e häftet af *Svenskt anonym- och pseudonym-lexikon.*

Uppsala den 28 november 1906.

Aksel Andersson.

2. Revisionsberättelse för år 1905.

Undertecknade, utsedde att revidera Svenska Litteratursällskapets räkenskaper för år 1905, få efter verkställd granskning afgifva nedanstående berättelse.

Behållning från föregående år	kr.	8,107: 89
Inkomster:		
346 årsafgifter à 5 kr.	»	1,730: —
28 » » 2: 75 kr.	»	77: —
Äldre årsafgifter	»	171: —
Af Svenska Akademien för 20 exemplar	»	100: —
Transport	kr.	10,185: 89

	Transport kr.	10,185: 89
Lagerförsäljning	»	336: 69
Debiterade postporton	»	74: 98
Räntevinst	»	357: 95
	Summa kr.	10,955: 51

Utgifter:

Författarehonorar			kr.	638: —
Tryckningskostnader			»	1,762: 51
Posträkningar			»	122: 62
Distributionskostnader			»	67: 91
Behållning till 1906:				
I Uppsala stads sparbank . . .	kr.	8,321: 77		
Kontant i kassan	»	42: 70	»	8,364: 47
			Summa kr.	10,955: 51

Räkenskaperna befunnos med omsorg och noggrannhet förda och fullt verificerade, hvarför revisorerna härmed föreslå, att full och tacksam ansvarsfrihet måtte af Sällskapet beviljas skattmästaren, Bibliotekarien L. Bygdén, för hans förvaltning under den tid, revisionen omfattar.

Uppsala den 19 September 1906.

Robert Almqvist. J. M. Hulth.

3. Beviljades skattmästaren full och tacksam ansvarsfrihet för hans förvaltning.

4. Företogs den i stadgarna föreskrifna utlottningen af en af arbetsutskottets medlemmar, hvarvid professor P. A. Geijer utlottades.

5. Till medlem af arbetsutskottet återvaldes prof. P. A. Geijer och nyvaldes, sedan professor Noreen och vicebibliotekarien Andersson undanbedt sig omval, professor H. Schück och licentiaten M. Lamm. — Utskottets öfriga medlemmar äro bibliotekarien C. Annerstedt, bibliotekarien L. Bygdén och docenten J. Mortensen; suppleant: docenten E. Meyer.

6. Valdes till revisorer för 1906 vicebibliotekarien M. Hulth och biblioteksamanuensen I. Collijn samt till dessas suppleanter amanuenserna A. Grape och A. Blanck.

7. Från den vid Sällskapets årsmöte den 21 oktober 1905 med anledning af det af dr. R. G:son Berg väckta förslaget angående utgifvande af svensk litteratur från och med reformationstiden tillsatta kommittén hade följande utlåtande och förslag inkommit:

Till Svenska Litteratursällskapet.

Undertecknade, som vid allmänna sammankomsten den 21. oktober 1905 af Sällskapet erhållit uppdraget att inkomma med yttrande beträffande det af dr. R. G:son Berg till Sällskapet ingifna förslag, att Sällskapet måtte utgifva eller föranstalta om utgifvande af filologiskt tillfredsställande upplagor af svenska skönlitterära författare efter reformationstiden, ha efter öfvervägande af frågans olika sidor kommit till den enstämmiga meningen, att, med hänsyn till såväl organisationen af företaget som anskaffandet på enskild väg af de för ändamålet oundgängligen erforderliga medlen, ett särskildt för detta ändamål bildadt sällskap torde vara att föredraga. Då vi också ha oss bekant, att personer finnas, som äro villiga att sätta sig i spetsen för ett sådant företag, få vi härmed föreslå Svenska Litteratursällskapet att, med uttalande af sina lifligaste sympatier för frågan och med hänvisning till förslaget om bildandet af ett särskildt sällskap, besluta, att det väckta förslaget för närvarande icke må till någon åtgärd af Sv. Litteratursällskapet såsom sådant föranleda.

Uppsala den 26 september 1905.

Karl Warburg. Adolf Noreen.
Ruben G:son Berg. Aksel Andersson.
Johan Mortensen.

Efter föredragning häraf beslöt Sällskapet i öfverensstämmelse med kommitterades förslag, att det väckta förslaget för närvarande icke skulle till någon åtgärd af Svenska Litteratursällskapet såsom sådant föranleda.

8. Föreslog professor K. J. Warburg

dels att *Samlaren* hädanefter skulle utgifvas häftesvis, på det att de enskilda författarnes afhandlingar måtte bli tidigare publicerade, och

dels att tidskriften måtte i sig upptaga kritiska anmälningar af svenska litteraturhistoriska arbeten.

Efter en diskussion, i hvilken deltogo, utom förslagsställaren, herrar Bygdén, Schück, Mortensen och undertecknad, beslöt Sällskapet, att förslaget för närvarande ej skulle till någon åtgärd föranleda.

9. Höll licientiaten M. LAMM ett föredrag om THORILDS bref till C. F. CRAMER.

10. Upplöstes sammanträdet.

Vid Arbetsutskottets samma dag hållna sammanträde valdes till Sällskapets ordförande professor SCHÜCK och till sekreterare lic. LAMM, samt återvaldes till skattmästare bibliotekarien BYGDÉN.

Uppsala som ofvan.

AKSEL ANDERSSON.

Mémoires de Stenbock.

Kritisk studie

af

CLAES ANNERSTEDT.

Under mina förarbeten till en minnesteckning öfver Magnus Stenbock har jag helt naturligt äfven sysselsatt mig med det arbete, som enligt sin titel utgifver sig för att vara ett slags af honom författade memoarer, och har härunder kommit att göra åtskilliga iakttagelser rörande detsammas beskaffenhet, hvilka jag ansett icke olämpligt att offentliggöra, då ifrågavarande arbete ej sällan åberopas, utan att man dock ägt någon egentlig kännedom om dess art och tiden för dess tillkomst. Hvad som genast faller läsaren i ögonen är, att det icke är något memoarverk i vanlig mening. Det är en samling uppsatser och aktstycken rörande Stenbocks historia under åren 1712 och 1713, ehuru flertalet genom sitt innehåll och sin affattning visar sig vara af honom författadt eller under hans inseende nedskrifvet. Jag går nu först att redogöra för de skrifter, i hvilka dessa uppsatser helt eller delvis förekomma.

Första upplagan, som utkom 1721, har följande försättstitel:

Nouveaux Mémoires de Suède contenant. I. *Les Campagnes de Mr. de Steenbock avec sa Justification.* II. *L'heureux Esclave ou l'Histoire véritable d'un gentil-homme Lorrain Capitaine de Grenadiers du Czar fait esclave à l'affaire du Prouthe, & délivré par le Roi de Suède Charles XII.* 1721. 8:o. Utan tryckort.

Därpå följa de tvänne särskilda arbeten, som å ofvanstående titel angifvas, hvart och ett med sin titel och paginering, det förra utan tryckort, men med tryckåret 1721, det senare med tryckorten Cologne och tryckår 1721. Då emellertid typerna i bägge äro desamma, synes antagligt, att de tryckts å samma ställe och redan vid utgifvandet fått den gemensamma försättstiteln. Som det senare arbetet icke rör mitt ämne, förbigår jag det och återgifver här endast undertiteln för det förra, som är:

Mémoires concernant M. le Comte de Steenbock sénateur de Suède et Généralissime des armées de Sa Majesté Suéd. en Allemagne. Savoir les Campagnes de 1712. & 1713. de ce Général avec sa Justification. 1721.

Arbetet, som inrymmes på 122 sidor, består af följande partier:

1. (Sid. 3—6.) *Paralèlle des grands hommes dans leurs malheurs.* Detta är ett slags företal, egentligen innehållande ett kort loftal öfver Stenbock. I dess slut läses: «Nous donnons ici la Relation des Campagnes de 1712. & de 1713. et ce qui peut servir à la Justification de ce grand Général, comme des pièces qui sont des preuves de sa bonne conduite.»

2. (Sid. 7—39.) *Campagnes de 1712. et 1713. de Monsieur le Comte de Steenbock, Sénateur de Suède & Généralissime des Armées de Sa Majesté en Allemagne.*

3. (Sid. 40.) Ett *Avertissement*, begynnande: «La Relation précédente donne lieu à différentes réflexions contre la conduite que Monsieur le Comte de Steenbock a gardée dans les Campagnes de 1712. & de 1713. Nous devons à la gloire de ce grand Général rapporter ce que l'on a écrit pour sa justification»...

4. (Sid. 41—105.) *Justification de Monsieur le Comte de Steenbock, sénateur de Suède & Généralissime des Armées de Sa M. S. en Allemagne.* Den begynner: «Pour Justifier Mr. le Comte de Steenbock... nous ferons ici en peu de mots quelques remarques sur la Relation du 22 Mai N. stile, ou 2 Juin vieux stile, que son Excellence envoya de Husum au Sénat de Suède au sujet de la Campagne qu'il fit cette Année en Allemagne.» Härpå följa 33 «Remarques», hvar och en omedelbart åtföljd af sin «Réponse»; efter sista eller 33:dje Réponse följer en kort «Conclusion».

5. (Sid. 106—122.) *Mémoire de Mr. le Comte de Steenbock au Sénat de Suède, pour sa Justification, donné à Mr. le Major Général de Patkul & à Mr. le Colonel de Slippenbach.* Denna skrift, som är uppdelad i 34 punkter, saknar dato och utställningsort.

Mellan denna första upplaga af Mémoires och dess andra upplaga ligger ett egendomligt tryck, som inrymmer en del af hvad som finnes i 1721 års edition, utan att det dock har från denna hämtat sitt innehåll. År 1726 utkom nämligen följande samlingsverk:

Supplementum verschiedener Pieces, welche dem unter dem Titul: Historische Nachricht vom Nordischen Kriege[1], *zum Vorschein gekommenen Scripto, nach ihrer behörigen Situation beygefüget werden können.* Freystadt, Bey Const. Alethen. 1726. 8:o. 448 sidor.

Häri aftryckes, sid. 38—62, ordagrant N:r 2 af Mémoires, eller «Campagnes de 1712 et 1713», dock med den olikhet att titeln börjar: La Campagne... Därpå följer N:r 4 af Mémoires, eller Justification, men icke i fransk text utan i tysk, hvarjämte det Avertissement, som föregår Justification, och inledningsstycket i Mémoires här saknas. En ännu större och viktigare olikhet är dock, att alla «Anmerkungen» (d. v. s. Remarques) här äro sammanförda till ett helt med följande titel: *Kurtze Vorstellungen über die Relation welche der Königliche Rath und Feld-Mareschal Herr Graf Magnus Steenbock den* $\frac{22\ Maji}{2\ Junii}$ *1713 von Husum ab nach Schweden übersandt, dessen Feldzug auf teutschen Boden betreffend.* Svaren bilda ock ett helt med titel: *Succincte Beantwortung der zuvorgesetzten Anmerkungen.* En annan olikhet är, att N:r 29—30 af Remarques och Réponses förbigåtts, så att deras antal här blott blir 31[2]. Redan detta måste hos läsaren väcka misstanke om, att utgifvaren icke har begagnat sig af 1721 års upplaga af Mémoires; för den, som känner de ursprungliga svenska förebilderna, är saken genast klar. Utgifvaren af 1726 har icke sett Mémoires utan direkte öfversatt från svensk källa. Därför har han, såsom den anförda titeln visar, också (alldeles som hans svenska förebild) ingen kännedom om, att relationen skulle varit ställd till senaten, hvilket är ett påhitt af utgifvaren af Mémoires. Häraf kan man ock sluta, att La Campagne sannolikt ej är tryckt med användning af texten i Mémoires, utan efter annat handskrifvet exemplar.

---

[1] Här åsyftas det välkända arbetet *Historische Nachricht von dem Nordischen Kriege... mit unpartheyischer Feder entworffen von C. T. F. v. H.* Freystadt, bey Const. Alethen, 1716, å hvilket sex «Fortsetzungen» utkommo, den första besynnerligt nog tryckt 1715, den sista 1719. Som dess utgifvare uppgifves vanligen, dock utan fullt afgörande bevis, J. E. Zschackwitz, professor i Halle. Arbetet innehåller högst viktiga samtida aktstycken.

[2] På ett ställe är ordningen omkastad, så att hvad som i Remarques är N:r 9 har här blifvit 8, och tvärtom 8 i de förra här numrerats 9. — Då jag längre fram kommer att nämna, att en tysk öfversättning af Remarques finnes bilagd ett Stenbocks bref 4 maj 1714 till Malmberg, vill jag redan här meddela, att denna klena öfversättning icke företer ringaste likhet med den, som trycktes 1726.

Jag öfvergår härefter till andra upplagan af Mémoires, som utkom 1745. Dess titel är:

*Mémoires concernant Monsieur le Comte de Stenbock, sénateur de Suède, et Généralissime des armées de Sa Majesté Suédoise en Allemagne; savoir les Campagnes de 1712. & et 1713. de ce Général avec sa Justification, Pour servir d'éclaircissement à l'Histoire militaire de Charles XII roi de Suède, Avec quelques Observations Historiques & Critiques sur ces Mémoires par Mr. N****.* Francfort sur le Mayn. 1745. 8:o. [8], 152 ss.

Redan samtiden visste, hvad som nu är alldeles säkert, att under anonymen N**** dolde sig den lärde JOACHIM CHRISTOPHER NEMEITZ, som under många år stått Stenbock nära, var förtrogen med de viktigaste tilldragelserna i dennes lif och för hjältens person hyste djup tillgifvenhet, för att ej säga beundran[1].

Denna NEMEITZ upplaga af 1745 är väsentligen utvidgad öfver den af 1721, såsom följande redogörelse för dess innehåll utvisar. Nemeitz inleder arbetet med ett «Avertissement» (å ett blad), som begynner: «Les mémoires que voici furent vendus sous le manteau à Bronsvic pendant la foire de St. Laurent 1721. J'eus le bonheur d'acheter du colporteur le dernier de ses exemplaires. Les recherches que j'ai faites en Allemagne, en France et en Hollande, pour découvrir le nom de l'auteur & le lieu de l'impression, ont été inutiles. Les exploits militaires du Comte de Stenbock ne m'étant pas inconnus, je lûs avec avidité ces Mémoires, et je trouvai, que le Rédacteur a eu assez de connoissance de tout ce, qui s'est passé depuis la bataille de Gadebousch jusqu'à la prise de Tönningen; j'ai crû même entrevoir en certains endroits, qu'il avoit dans ce tems là

[1] NEMEITZ, som var född 1679, kallades af Stenbock (hvilken som guvernör i Wismar 1697—99 gjort bekantskap med N:tz familj), då denne 1707 hemreste för att öfvertaga styrelsen af Skåne, till guvernör för hans två äldsta söner. N. både disputerade och höll en oration i Lund samt föreslogs 1711 af Stenbock till en e. ord. professur. Han följde Stenbock öfver till Tyskland 1712 med sina bägge elever och tjänstgjorde härunder som fältsekreterare, lämnade med desse arméen i november och reste öfver Holland till Paris. Hösten 1714 återvände han med desse öfver England till Sverige, sökte 1715 i Stralsund förgäfves anställning i svensk statstjänst och antog i mars detta år plats som lärare hos fursten af Waldeck, som längre fram gaf honom titeln af hofråd. Efter att hafva undervisat i åtskilliga förnäma, oftast furstliga familjer drog han sig tillbaka och afled i Strassburg 1753. Han var en både finbildad och lärd man. (Jfr *Das neue gelehrte Europa*, hrsg. von J. C. STRODTMANN. Th. 4 (1754), s. 942 ff.)

servi sous ce Général.[1] Mais quelque exactitude, qu'il ait apporté à la composition de ces Mémoires, il lui est échapé plusieurs particularités, & sur tout ce qui a précédé cette bataille de Gadebousch, qui a été comme la source de tous les malheurs du Comte de Stenbock et de son armée. J'ai été temoin oculaire de la plupart de ces événemens; & et c'est ce qui m'a engagé à retoucher ces Mémoires par quelques Observations» . . .

Härpå följer nu:

1. *Paralèlle* etc. (oförändradt som i 1721 års upplaga).

2. *Campagnes* etc. (oförändradt, blott att Nemeitz tillfogar noter vittnande om hans skarpsinne och sakkännedom).

3. *Avertissement* (oförändradt).

4. *Justification* etc. (oförändradt, blott att Nemeitz äfven förser denna med noter).

5. *Mémoire... donné à... Patkul* (oförändradt). Men härefter komma, för den första upplagan okända, af Nemeitz tillagda aktstycken[2].

6. *Relation succincte du Veltmareschal Comte de Stenbock, écrite à un de ses intimes amis, datée de Tönningen du 21 Février 1713 et traduite de l'original Suedois* (sid. 120—128).

7. *Autre relation d'un anonyme sur le même sujet* (sid. 129—144, utan dato och utställningsort).

8. *Extrait des lettres du Marechal Comte de Stenbock écrites de sa propre main à ses fils à Paris* (sid. 145—149, alla tre breffven af 1713, 21 Févr., 11 Mars, 13 Août).

9. *Extrait des lettres du même écrites à Mr. N... gouverneur de ses fils* (sid. 150—151, ett odateradt [1713] och ett af 1713 22 Déc.).

---

[1] Koser, i den uppsats jag längre fram berör, vill häraf sluta, att Nemeitz icke visste, att Campagnes voro författade af Stenbock. Detta är orimligt. N. visste nog bättre än Koser hvad man borde tro i den saken. Men sannolikt har han, alldeles som än i dag är fallet, saknat yttre bevis därför. Han kunde därför af ren samvetsgrannhet underlåta att angifva Stenbock som författare. Och sannolikt har han af personliga skäl ej ansett lämligt att angifva författaren.

[2] Blad 4 verso i noten säger N. om N:r 6—9: «Les originaux de ces Pièces son entre mes mains».

I detta något oklara skick lät NEMEITZ memoarerna för andra gången gå ut i världen, ehuru han nog varit i stånd att lämna bättre upplysningar om deras art.

Den förste, som tagit dem i närmare skärskådande, användt dem och tillika om dem lämnat nya upplysningar, var SAMUEL S. LOENBOM i sitt välbekanta, förtjänstfulla arbete *Kongl. Rådets och Fält-Marskalkens Herr Grefve Magni Stenbocks lefverne,* D. 1–4. 1757—1765. Tyvärr har han på samma gång något bidragit att borttrassla rätta uppfattningen af Memoarerna. Det var en stor förtjänst af honom, att han bland sitt arbetes bilagor[1] aftryckte den ursprungliga svenska texten till Remarques och svaren å dessa och därvid medtog bägges inledningar och slut, som förbigåtts i den franska editionen i Mémoires. Man erfor hårigenom, att Anmärkningarna och Svaren hvardera voro en skrift för sig och att Mémoires sönderstyckat dem, för att kunna inordna hvarje svar under motsvarande anmärkning. Tyvärr trodde LOENBOM, förledd af uppställningen i Mémoires, att Anmärkningarna voro riktade mot de s. k. Campagnes, och fann onödigt att trycka hvad han ansåg vara svenska texten till Campagnes, efter han i sitt arbete ofta användt och åberopat den[2]. Hade han emellertid tryckt denna svenska text[3], jämfört den med texten i Campagnes och tillika gifvit akt på, att de svenska Anmärkningarnas text hade formen af ett bref dateradt i Stockholm, under det Svaren omförmäla, att de äro författade i Slesvig, hade han nog fått en annan blick på sammanhanget och besparat dem, som användt hans arbete, åtskilliga misstag.

LOENBOM meddelade ock[4] utdrag ur ett synnerligen viktigt bref från STENBOCK till generalkrigskommissarien MALMBERG[5], som för till-

---

[1] Del 3: 375—387; 4: 248—265.

[2] Se hans ord Del 3: 375, noten.

[3] Denna är den s. k. *Kort och sannfärdig Berättelse om... Gref Magni Stenbocks besvärliga fälttåg... åren 1712 och 1713,* hvilken dock alls icke är den svenska texten till Campagnes, hvarom mera nedan.

[4] Del 4: s. 150, not 2. Jfr ock hans text.

[5] PETRUS MALMBERG, f. 1672, generalkrigskommissarie 1709, följde Stenbock på fälttågen 1710—1713 och ägde i hög grad dennes förtroende. Under Stenbocks mildare fångenskaps tid 1713—14 fördes mellan dem en liflig brefväxling, ofta i chiffer och under länta namn. Han ansågs sedan (dock som jag tror med orätt) att hafva genom vårdslöshet vållat, att Stenbocks i Lybeck och Hamburg deponerade papper (bland annat nära hela fältarkivet) föllo i danska regeringens händer. Han adlades 1719 med namnet PALMCREUTZ, dog år 1738.

fället uppehöll sig i Hamburg, dateradt Tönningen $^{15}/_{26}$[1] maj 1713, i hvilket Stenbock skrifver: «Nu på det at werlden må se min oskuld, så utom som innom rikes, öfwersänder jag hosgående deduction, som kan tryckas i Lybeck eller Hamburg, på Tyska, Swenska och Fransyska, som I finne för godt, at försändas til alla orter; dock wil Her. Gen. Krigs Comiss. det med Gr. Wellingk[2] först communicera, at han det ajusterar och tager sitt namn ut, om han det ej hafva wil nämt. Jag har skrifwit honom ett höfligt bref til... förmodandes at det honom lärer röra; men skulle han wara emot mig så irriterad, at han sig undandrar, så ajustera samma Apologie genom någon annan god wän, och låt den i Guds namn gå i trycket. Gif ock deraf en afskrift med Bassewitz[3], och låt honom resa ju förr ju heller.» Loenbom meddelar ock på samma ställe Stenbocks bref af samma dag till Wellingk, hvari S. skrifver: «J'ai donné à Mr. de Malmberg une déduction pour faire publier au monde pour ma justification. Si vous n'y voulez être nommé, je vous supplie de vous y effacer et ranger le reste, comme vous le trouvez juste et à propos.» Därjämte uppger Loenbom, att skriften i fransk öfversättning tillställdes Stenbocks söner, Bengt Ludvig och Fredrik Magnus, som då jämte sin guvernör Nemeitz vistades i Paris.

Omedelbart efter denna uppgift anför Loenbom åtskilligt af de kritiker, som denna Stenbocks skrift skulle framkallat, och tillägger därpå: «Detta och dylikt mer hopsamlade Fält-Secreteraren Dalman[4]

---

[1] Brefvet borde varit dateradt $^{14}/_{25}$. Men det är allt för vanligt att se våra svenskar i utlandet — som under åren 1701—1711, på grund af den egendomliga tideräkning, som då gällde i Sverige, vant sig att hafva tio dagars skillnad mellan gamla och nya stilen — äfven efter att Sverige 1712 återgått till den vanliga gamla stilen med elfva dagars skillnad allt fortfarande, då de dagteckna sina bref efter nya stilen, återgifva gamla stilens dag med blott tio dagars differens.

[2] Den ryktbare grefve Mauritz Wellingk hade, efter att hans generalguvernement Bremen och Verden förra året eröfrats af danskarna, tagit sitt uppehåll i Hamburg, hvarifrån han, som ett slags Kung Karls ställföreträdare, ledde Sveriges politik. Han hade ett stort, nästan afgörande inflytande på Stenbocks militära operationer efter slaget vid Gadebusch. När motgångarna hopade sig, inträdde mellan bägge först spänning, sedan ovilja, slutligen fiendskap. Stenbock såg i honom sin onde ängel.

[3] Öfverste U. C. Bassewitz, som på Stenbocks uppdrag reste till Bender, lämnade Hamburg mellan 31 maj och 13 juni 1713.

[4] Lars Dahlman, 1720 adlad Dalman, blef slutligen 1747 landshöfding i Blekinge. Han var en man af heder och stor duglighet. Först Stenbocks trogne

någon tid efter med all sorgfällighet och uppsatte, under Fält-Marskalkens inseende, wederläggning derå», hvarjämte á följande sida LOENBOM säger: »Denna skrift [DALMANS] lät Fält-Marskalken. likasom den förra, öfwersätta på flere språk, och skickade henne i Maji månad år 1714 til General Krigs Commissarien Malmberg at af honom samt af Justitiæ Råden du Cros och Sandhagen[1] först genomses och derefter kringdelas.»

Slutligen har LOENBOM inryckt[2] utdrag af ett bref från DALMAN till Stenbocks hustru, dateradt Stockholm d. 31 Oktober 1713, i hvilket DALMAN skrifver: «Den Relation som ifrån Husum blef Ed. Hög. Grefl. nåde tillsänd om wårt fälttåg, wardt ock samma gång afskickad til en god wän åt Götheborg, hwilken jag nu åter tilbaka bekommit: och som jag under mitt wistande här i Stockholm utspanat alla de critiquer, som en och annan förer emot Hans Hög. Grefl. Ex:ces marcher och campagne, dy har jag tänkt samla alla tillhopa uti ett swar härifrån Swerige, til en god wän i Husum, stält uppå Relationen. Men den gode wännen uteblifwer icke med sitt swar, at wisa och bewisa, det alt är ogrundadt och hafwer idel malice til ursprung.[3] Så snart det kommer i pennan skal Ed. H. Gr. nåde först få deraf part, innan det widare kommer att divulgueras.» Då LOENBOM placerat detta meddelande vid slutet af sin edition af de s. k. Svaren på Anmärkningar öfver Stenbocks relation, kan det ej betyda annat, än att han förestàllt sig, att dessa svar voro frukten af det arbete, med hvilket Dalman d. 31 oktober säger sig vara sysselsatt. Det undföll honom alldeles hvad han förut

---

medarbetare, blef han efter dennes inspärrande ett aldrig svikande stöd för den sitt hufvud beröfvade familjen.

[1] Bägge voro det hertigliga Gottorpiska husets tjänstemän, hvilkas bekantskap Stenbock tyckes hafva gjort under sin vistelse i Slesvig den 8 aug.—25 sept. 1713, och med hvilka han efteråt underhöll en liflig brefväxling. SANDHAGEN och hans syster tyckas hafva varit djupt fästade vid Stenbock. Jag känner ej något närmare om hans person och öden. Däremot är JOSEPH AUGUSTE DU CROS välkänd i historien om tidehvarfvets intriger. Han var en man med stora talanger, men som politisk person med ganska tvetydigt rykte. Jämte sin tjänst i Holstein beklädde han äfven värdigheten af Wolfenbüttelskt geheimeråd, och det var i denna egenskap han affattade den för kännedomen om Stenbocks historia viktiga politiska pamfletten *Relation d'un ministre d'état à son Maitre sur ce qui s'est passé en l'affaire de Holstein* . . ., tryckt 1716, utan tryckort. Du Cros visar sig i denna väl underrättad och behandlar Stenbock välvilligt.

[2] Del. 4: 265, not k.

[3] DALMAN menar, att Stenbock (»den gode vännen i Husum») ej skall dröja att vederlägga de kritiker, som D. ämnar samla och öfversända.

sagt och jag härofvan meddelat, att svaren voro skrifna i Slesvig, och att Dalman uppsatte dem «under fältmarskalkens inseende», ty annars skulle han, som väl kände förhållandena, genast erinrat sig, att Dalman lämnade fältmarskalken och Slesvig redan i september, hvadan det arbete han efter hemkomsten företog sig var ett nytt, en sammanställning för Stenbocks räkning af de ytterligare kritiker som han uppsnappat.

Denna oklarhet i LOENBOMS framställning jämte den oriktiga anordningen af delarne i Mémoires förde den lärde REINHOLD KOSER[1], den ende som efter Loenbom upptagit till behandling frågan om sammansättningen af Mémoires, alldeles på villospår. Koser tror sig på grund af Stenbocks ofvannämda bref af d. 15/26 maj 1713, där denne öfverlåter åt Wellingk att stryka sitt namn i deduktionen, sammanställdt därmed att i Campagnes Wellingks namn ej anföres, utan att han blott antydes med orden «une personne pour les conseils de qui il [Stenbock] avait de très grands égards», kunna fastslå, att Campagnes var just den deduktion, som Stenbock i sagda bref säger sig öfversända. Slutsatsen måste visserligen vid första påseendet synas ganska berättigad, och dock är den ett felslut, som jag nedan skall visa.

Betänkligare är däremot, att KOSER därpå drager andra väl raska slutsatser. Han säger nämligen[2]: «Der Druck, den Malmberg besorgen sollte, muss bald vor sich gegangen sein; denn im October muss man sich schon zur Verteidigung dieser Relation rüsten. Ein Originaldruck kam uns nicht unter die Augen, wohl aber findet sich der Bericht schon vor 1721 wieder abgedruckt in dem 1720 erschienenen Supplementum zur Nachricht vom Nordischen Krieg p. 38—62, als La Campagne 1712 et 1713 du Comte de Steenbock.» De af mig spärrade orden innehålla dels obevisade, för att ej säga obe-

---

[1] R. KOSER, *Die Katastrophe der Schweden in Schleswig-Holstein im Jahre 1713* (i *Zeitschrift für preussische Geschichte und Landeskunde*, hrsg. von C. RÖSSLER, Bd. 12 (1875): s. 529—608) Arbetet innehåller en utmärkt öfversikt af de samtida statsskrifterna rörande tidens historia. Högst besynnerligt är dock, att han (s. 529) beklagar sig, att sista delen af OSCAR FREDRIKS bok *Några bidrag till Sveriges krigshistoria åren 1711, 1712 och 1713* då ännu ej utkommit. Den trycktes dock liksom de föregående i Vitt.-Akademiens Handlingar och utkom 1867 i Ny följd, Bd. 5.

[2] KOSER, anf. arb., s. 535.

visliga, antaganden, dels en oriktig uppgift. Koser antager, såsom synes, utan vidare, att MALMBERG verkligen låtit trycka deduktionen, och att detta måste hafva skett före oktober 1713, efter man då rustar sig att försvara densamma.[1] Nu finnes emellertid ej det ringaste bevis för, att Malmberg tryckt skriften[2], intet spår finnes af en då tryckt dylik skrift, hvarken i svensk text (hvilket väl Koser afser med uttrycket «Originaldruck») eller på annat språk, och jag vågar betvifla, att en sådan funnits. Förklaringen torde vara gifven genom Malmbergs bref 1 juni till Stenbock och dennes svar 5 juni 1713 (hvarom mera nedan), af hvilka framgår, att Stenbock låtit tryckningen ankomma på Wellingks bifall, men på samma gång uttalat sin önskan, att afskrifter skulle utdelas. — Då vidare af Kosers följande framställning framgår, att han menar, att detta DALMANS i oktober tillämnade svar är just hvad som i Mémoires kallas Justification, har jag blott att hänvisa till hvad jag redan påpekat, att nämligen Remarques i denna Justification voro skrifna i Stockholm 29 juli och Réponses i densamma i Slesvig i augusti, hvadan Dalmans arbete i oktober var icke att rusta sig till försvar för deduktionen, hvilket han ju redan gjort, utan att insamla de nya kritiker han kunde öfverkomma. Slutligen är Kosers uppgift, att Campagnes sett dagen, innan de 1721 utkommo i Mémoires, icke riktig, ity att, som jag ofvan meddelat, det Supplementum etc., hvari de enligt Kosers uppgift skulle 1720 utkommit, icke är tryckt detta år utan år 1726.

I fråga om Justification säger KOSER, som anser den vara en flygskrift af DALMAN[3], att han ej häller af denna sett något original-

---

[1] KOSER syftar här på DALMANS nyss omnämnda bref af d. 13 oktober 1713, hvars ord han, glömsk af hvad han här säger, på följande sida återgifver så, som skulle Dalman säga, att han sammanställt ett svar på kritikerna.

[2] Själfva data tyckas ej håller medgifva det. Stenbocks deduktion var daterad Husum d. 2 juni n. st. Innan Malmberg kunnat hinna få den och låta trycka den, måste en viss tid åtgå. Sedan måste det taga sin tid, innan den hann Stockholm och kunde läsas och kritiseras, samt kritiken föreligga färdig. (Anmärkningarna voro, som jag strax skall visa, daterade Stockholm d. 29 juli gamla stilen.)

[3] KOSER uttrycker sig så otydligt, att man ej kan med säkerhet se, om han verkligen tror, att hela Justification (således både Remarques et Réponses) utarbetats af DALMAN, men nog ser det ut, som om han (förledd af Dalmans bref 31 oktober) gjorde det. Att Svaren äro af DALMAN, är visst, men det synes mig mindre troligt, att han skulle sammanarbetat Anmärkningarna till ett helt. Jag återkommer till denna fråga.

tryck. Jag har ej häller gjort det och tror dessutom ej, att den i svensk dräkt framträdt, förr än Loenbom tryckte Anmärkningarna och Svaren.

Det är väl ej så förvånande, att hvarken Loenbom eller Koser, särskildt den senare, så noga studerat innehållet i Mémoires de Stenbock och jämfört dess olika delar, att de därvid kommo att iakttaga, att de s. k. Remarques ej riktigt stodo tillsammans med Campagnes, närmast efter hvilka de fått sin plats i trycket, utan att de säkerligen voro riktade mot «Autre relation d'un anonyme», som placerats mot slutet af Mémoires. Men nog borde bägge — genom att iakttaga de fixpunkter, som självmant erbjödo sig för dateringen af Remarques och Réponses, efter att Loenbom fullständigt tryckt dem i deras ursprungliga svenska affattning, och genom att rätt läsa Dalmans bref — kunnat hafva insett, att det var föga troligt, att Dalman satt ihop äfven Anmärkningarna, och alldeles orimligt, att hans arbete med Svaren skett först efter hans hemkomst till Sverige på hösten. Man ser ju af Loenboms text genast, att svenska originalet till Remarques var dateradt Stockholm d. 29 juni[1], och att motsvarande original till Réponses gifver rätt goda upplysningar om, att det affattats före Dalmans hemresa.

Efter denna redogörelse för frågans hittillsvarande läge öfvergår jag nu till att, med ledning dels af de upplysningar, som gifvas af redan förut kända och ofvan omtalade uppgifter, dels af några nytillkomna dokumenter söka något närmare bestämma arten af de olika aktstycken, som inrymmas i *Mémoires de Stenbock,* hvarvid jag naturligen lägger den fullständigare upplagan af 1745 till grund och ordnar dess olika delar efter tiden för deras tillkomst.

1. *Relation succincte du Veltmareschal Comte de Stenbock écrite à un de ses intimes amis, datée de Tönningen du 21 Février 1713 et traduite de l'original Suédois* (sid. 120—128 i Mémoires; i dess svenska dräkt, men utan titel och dato hos Loenbom, 4: 299—302).

Den är daterad samma dag, som Stenbocks djärfva försök att i båtar föra en del af sitt kavalleri och något infanteri från Tön-

[1] I handskriften N 904 Upps. bibl. tillägges vid 29 juni: «st. v.» Denna upplysning om, att där afsågs gamla stilen (för öfrigt rätt naturligt, då skriften uppsattes i Sverige), är ej oviktig.

ningen öfver Eidern samt sedan med detta tränga förbi fienden och rädda sig söderut måst efter tre dagars oerhörda ansträngningar uppgifvas, och den slutar med att teckna misslyckandet. Originalet var adresseradt till hans vän landshöfdingen JOHAN LILLIENSTEDT[1], så som synes af en kopia förvarad bland Wellingks papper.[2] Det spreds nog åt flera håll och säkerligen afsiktligt af STENBOCK själf, som afsett det för offentliggörande. Högst sannolikt är väl, att det är på detta bref han syftar, när han samma dag skrifver till sönerna «L'incluse vous apprendra, quel train ont pris nos affaires d'après la bataille de Gadebousch»...[3] Och tämligen säkert är väl, att det är denna relation WELLINGK åsyftar, då han d. 17 mars 1713 skrifver från Hamburg till Stenbock, att han finner Stenbocks önskan att få de skäl han öfversändt publicerade betänklig, utan att nödvändighet föreligger, emedan denne ju ej hade att svara för någon annan än konungen, och det vore indifferent, hvad andra tänkte; allmänheten begrepe mycket väl ändå, huru svårt Stenbock haft och har det.[4] Längre fram, den 30 maj, då Stenbock meddelat Wellingk, att han ämnade sprida en ny «justification», erinrar Wellingk honom om, hvad han förut sagt om publika apologier.[5] Att detta sista uttryck syftar just på nu omhandlade relation till Lillienstedt, är så mycket tydligare, som Wellingk förut i detta bref af d. 30 maj säger, att om Stenbock tyckt sig kunna förspörja en viss animositet i Wellingks bref, så har detta berott därpå, att Stenbock behagat tillskrifva hans råd de olyckor som inträffat, hvilket bland annat framginge af det bref denne i samma sak tillskrifvit Lillienstedt, hvarför han, Wellingk, från den dag han fick del af detta bref hade måst iakttaga en viss reservation i sin förbindelse med Stenbock. Huru djupt denna till Lillienstedt adresserade relation gått Wellingk till sinnes, framgår däraf, att han uppsatte en ganska amper, ehuruväl ensidig kritik af densamma[6], säker-

---

[1] JOHAN LILLIENSTEDT, landshöfding i Linköping sedan 1710, vistades vid denna tid i Lybeck, såsom framgår af Stenbocks papper.

[2] I Riksarkivet: «Wellingkska saken 1727», T. 8. Dessa Wellingks papper beslagtogos 1727 på hans gård Ekenäs. Föreliggande band innehåller till stor del WELLINGKS och STENBOCKS brefväxling 1712–1713, förutom åtskilliga andra Wellingkska papper rörande denna tids händelser.

[3] *Mémoires de Stenbock*, 1745, s. 145.

[4] Koncept i «Wellingkska saken 1727», T. 8, i Riksarkivet.

[5] Koncept därsammastädes. Den ofvan omtalda Justificationen är just denna N:r 2, eller relationen från Husum d. 2 juni n. st.

[6] WELLINGKS egenhändiga koncept finns i «Wellingkska saken 1727», T. 8.

ligen i afsikt att publicera den, i händelse Stenbock befordrade sin relation till trycket. När det ej skedde, låt Wellingk sin skrift ligga, men han har sannolikt sedermera, efter att Stenbock spridt sin andra relation från Husum, låtit denna sin kritik öfvergå till Sverige, att döma däraf, att dess argumentering tyckes återljuda i de Anmärkningar, som författades mot denna Husum-relation.

2. *Autre relation d'un anonyme sur le même sujet* (sid. 129—144 i Mémoires).

Denna Stenbocks anonyma skrift, som icke angifver till hvilken den varit adresserad[1], är, som jag redan förut antydt, just den relation från Husum af d. $\frac{22 \text{ maj}}{2 \text{ juni}}$, mot hvilken de i Mémoires förekommande Remarques äro riktade. Detta framgår med all önskvärd tydlighet redan däraf, att dess svenska original alltid i handskriftssamlingarna åtföljes af «Anmärkningarna» och «Svaren» på dessa (d. v. s. af originalen till Remarques och Réponses). Det svenska originalets titel är: *Kort och Sanfärdig Berättelse om Hans Excellences H. Kongl. Rådets och Fältmarskalkens Högwälborne Gref Magni Stenbocks beswärliga fälttåg på tyska botten emot Danskar, Ryssar och Saxar på åhren 1712 och 1713 jemte Critique och anmärkningar däröfwer, samt swar på de samme; framstält genom correspondence emellan twenne wänner[2] i Swerige och Holsten.*[3] Den franska öfversättningen i Mémoires har väl godtyckligt rört sig med sitt original och ej alltid lyckligt återgifvit detsamma. Märkligast i detta afseende är, att den uteslutit de viktiga

---

[1] Relationen har formen af ett bref och begynner därför med ordet «Monsieur». Då det i densamma (s. 130) säges till adressaten: «Vous avez été le 1 [läs: 3] Novembre l'année passée temoin d'une entreprise hardie, lorsque il [Stenbock] passa par Damgarten», men adressatens vittnesbörd ej sedan åberopas, sluter jag däraf, att denne icke deltagit i de följande händelserna. Det ligger då nära till hands att antaga, att relationen varit ställd till gen.-löjtnanten, sedermera fältmarskalken och riksrådet, Gustaf Adam Taube, som Stenbock i medlet af november afsände till Bender för att förbereda Karl XII på Stanislai ankomst. Taube måste som bekant på Karls order vända om i Siebenbürgen.

[2] Detta är ett misslyckadt uttryck af titelförfattaren, då ju Anmärkningarna naturligen härrörde från Stenbocks ovänner.

[3] I de flesta handskrifter af denna *Kort och sanfärdig Berättelse* med vidhängda Anmärkningar och Svar tillfogas som ett fjärde stycke Stenbocks bekanta skrifvelse till riksens ständer daterad Köpenhamn d. 6 dec. 1713 (tryckt i Nordbergs *Karl XII:s Historia*, 2: 351—365). Men detta tillägg saknas naturligen i de äldsta exemplaren, såsom t. ex. i handskr. N 904 i Uppsala Univ. bibliotek.

slutorden: Husum d. $\frac{22 \text{ maj}}{2 \text{ juni}}$ *1713*. Vidare har den omskrifvit originalets två sidor långa inledning på nio rader och ändrat slutsidorna betydligt. Här uteslutas de i originalet befintliga uppgifterna om WELLINGKS uttalande, att det vore bättre, det hela hären fölle för svärdsegg, än att fästningen råkade i danskarnes händer, om data för kapitulation och utmarsch och om Stenbocks bemödanden att genom ansökningar hos danska hofvet konservera armén. Att den långa titeln i den svenska texten saknas i franska öfversättningen, är lätt förklarligt, då denna titel ju tillkommit, efter att i Sverige man fått tillfälle att till relationen foga Anmärkningarna och Svaren. Den svenska texten erinrar i alla fall om sin ursprungliga brefform därigenom, att den inledes med orden «Högtärade Herre».

Som läsaren torde erinra sig, angafs det redan i 1721 års upplaga af Mémoires, att Justification (d. v. s. Remarques och Réponses) hänförde sig till en Stenbocks relation från Husum af d. $\frac{22 \text{ maj}}{2 \text{ juni}}$ 1713, men där tillades ock, att relationen var ställd till senaten. Man har ock allmänt på grund häraf antagit, att så varit förhållandet. Jag vågar dock antaga, att detta varit en ren gissning af utgifvaren, och att den saknar all grund. Först och främst saknas den i svenska originalet och, som vi sett, äfven i 1726 års tyska öfversättning af Anmärkningarna. Vidare synes det oantagligt, att, då den till allmänheten spridda relationen tydligen haft formen af bref till en okänd, STENBOCK skulle sålunda tillåtit sig att, på samma gång han insände en officiell relation till senaten, äfven låta den utgå i anonym form bland allmänheten. Slutligen kan jag nämna, att bland hans bref till senaten ej finnes spår af en dylik relation. Det bref han d. 2 juni skref till denna har ett helt annat innehåll.

Hvad affattningstiden och orten angår, angifvas de med tillräcklig tydlighet af orden «Husum $\frac{22 \text{ maj}}{2 \text{ juni}}$ 1713» i svenska originalet. En uppmärksam läsare af det föregående har dock ej kunnat undgå att erinra sig, att i ett ofvan anfördt bref af STENBOCK till MALMBERG d. 15/26 maj säger den förre, att han öfversänder härmed sin deduktion. Motsägelsen mellan dessa två uppgifter låter sig nu lösas med antagandet, att relationen sedan postdaterats. Men det finnes en annan mera näraliggande och sannolikare förklaring, nämligen den att Stenbock då ej afsändt relationen med sagda bref. Härför talar, att WELLINGK i förut citerade bref af d. 30 maj säger sig ännu ej hafva fått «la justification que vous avez voulu rendre

public»; han tillägger, att han önskar, att den må frambringa därmed afsedd verkan, men att han tager sig den friheten att erinra hvad han förut sagt om publika apologier. Härmed kan man sammanställa, att MALMBERG d. 1 juni skrifver från Hamburg till Stenbock, att WELLINGK ej ville hafva något att beställa med tryckningen af Stenbocks deduktion, att han funne saken onödig samt förbehölle sig att, om hans namn nämndes, utgifva något däremot; hvarpå STENBOCK svarade d. 5 juni från Husum, att Malmberg skulle med afseende på tryckningen handla efter Wellingks mening, men att afskrifter dock kunde utdelas.[1] Detta förklarar ock, hvarför relationen ej blef tryckt förr än 1745. Att emellertid afskrifter af densamma spridts och det snarligen, är tydligt, eftersom den framkallade de i Stockholm d. 29 juni daterade Anmärkningarna. Och nya anmärkningar hafva väl efteråt framträdt, då ju DALMAN i förut citerade bref af 31 oktober 1713 omförmäler, att han tänker hopsamla de [nya] kritiker, som afhörts, och öfversända dem till Stenbock för att gifva denne tillfälle att vederlägga dem. Jag kan i detta sammanhang tillägga, att samme DALMAN d. 12 dec. 1713 skrifvit till Stenbocks grefvinna, att han skulle tillställa prinsessan Ulrika Eleonora relationen med anmärkningar och svar, hvarjämte några exemplar skola göras färdiga för riksdagsmännen.[2]

3. *Justification de Monsieur le Comte de Stenbock* . . (sid. 45—105 i Mémoires).

I franska texten består denna af 33 Remarques, hvar och en beledsagad af motsvarande Réponse. Då, som jag ofvan visat, utgifvaren här sönderstyckat tvänne självständiga skrifter och dessutom beröfvat dem deras ej minst viktiga partier, inledningarna och slutet, anser jag riktigast att behandla dem hvar för sig efter de fullständiga, till grund för dem liggande svenska texter, som LOENBOM aftryckt.

a) Anmärkningarna inledas (LOENBOM, 3: 375) med orden: «Min Herre. Det är föga undran wärdt, om många och åtskilliga om-

[1] Brefskrifvaren i första brefvet kallar sig Marius Holländer; att det är MALMBERG, som lånat detta namn, framgår af Stenbocks svar d. 5 juni. Bägge brefvens innehåll är citeradt efter danska riksarkivets «Seddelregister» öfver Stenbocks sekvestrerade papper, som välvilligt ställts till mitt förfogande af Rigsarchivar V A. SECHER.

[2] Efter samma «Seddelregister». Som brefvet är original, kan man däraf sluta, att grefvinnan Eva Magdalena afsändt det till mannen för att glädja honom med underrättelsen.

dömen warda desse tider fälde och hörde om Swea wapens omwäxlande tilstånd... År jag Min Herre mycket förbunden, som behagat medelst sin berättelse om Hans Ex:ce Gref Stenbocks Fälttåg gifwa mig och flere, genom en god ordning och jämn påfölgd, dess beskaffenhet och sammanhang tilkänna». Författaren af Anmärkningarna saknar dock upplysningar i ett och annat, hvarjämte honom berättats, att andra låtit sig förljuda, som om mycket kunnat under fälttåget låtas och göras för att undvika dess olyckliga utgång, hvarför han ändar sin inledning med ett: «Fördenskul är min tjänsteliga anmodan, Min Herre wille gifwa wid handen någon utförligare uplysning wid de anmärkningar som jag af andra munnar welat låna och här på papperet meddela». Härpå följa de 33 Anmärkningarna, och efter dessa följande slutord (LOENBOM, 4: 253): «Desse äro de anmärkningar som jag funnit nödige att gifwa Min Herre part af, och ehuru wäl många deraf förklara sig sjelfwa, och och den ena kan af den andra wederläggas, så åstundar jag likwäl et särskildt swar på hwardera, på det de okunnige må underrättas, de wälsinnade upplysas, de afwogt sinnades munnar tillstoppas och sanningen framför alt ernå et ofördunkladt ljus til oskyldighetens räddning, rättwisans förswar och redelige patrioters wälförtjenta beröm. Stockholm den 29 Julii 1713.»

LOENBOM har, efter hvad jag förut erinrat, nästan uttryckt sig så, som ansåge han, att DALMAN redigerat Anmärkningarna, i det han, efter att hafva omtalat de anmärkningar som i Sverige framkommo, säger: «Detta och dylikt mer hopsamlade Fältsekreteraren Dalman någon tid efter med all sorgfällighet och uppsatte under fältmarskalkens inseende wederläggning derå»; och till samma åsikt anslöt sig KOSER. Om emellertid ort och datering äro riktiga, kan ju ej DALMAN, som d. 29 juli befann sig hos Stenbock i Flensburg, hafva författat skriften. Man kan då invända, att Stenbock och Dalman fingerat ort och dag för att gifva skriften utseende af att komma från Sverige, och att för deras redaktörskap talar, att Anmärkningarnas författare i sina begynnelse- och slutord uttrycker sig så, som önskade han, att Stenbock kunde försvara sig. Onekligen har en dylik slutsats något, som talar för sig. Men å andra sidan är att märka, att LOENBOM ej anfört några bevis för, att DALMAN redigerat Anmärkningarna[1], och det är ju klart, att D., som var i

[1] Det läter sig naturligen ej tänkas, att DALMAN skulle redigerat innehållet i hvarje anmärkning.

Slesvig, ej. kunde hopsamla anmärkningar, som gjordes i Sverige. Vidare säger STENBOCK i bref af 4 maj 1714 (som jag anför längre fram), att han sänder MALMBERG «en critique som är upsatt i Sveriget och af H. Secreteraren Dalman beswarat». Hvarför skulle han ej här omtalat för M., att äfven kritiken var af Dalman? Och den vänliga tonen i Anmärkningarnas inlednings- och slutord behöfver ej bevisa mycket. Stenbocks namn var så populärt vid denna tid, att det skulle försvagat intrycket, om man vågat direkt antasta hans person. Möjligt är ju dock, att, sedan Anmärkningarna (genom någon väns bemedling) från Sverige kommit STENBOCK till handa, denne och DALMAN gifvit dem en sista behandling, ehuru jag visserligen ej tror, att de fingerat orden «Stockholm d. 29 juli», utan att dessa funnits å Anmärkningarna, när de till Stenbock öfversändes.

Jag har redan erinrat om, att Anmärkningarna ej sällan återspegla den kritik, som WELLINGK i sina uppsatser och bref ägnat Stenbocks uppträdande och uttalanden. Att denna kritik var känd i Sverige, bör ej förvåna. Wellingk underhöll en liflig korrespondens och höll ingalunda inne med sina tankar om den olycklige fältherren. Tvärtom hade han all anledning, sedan Stenbock spridt sin relation, att försvara sig och ställa motståndaren i den sämsta möjliga dager.

Den öfversättning, som Remarques gifver af Anmärkningarna, synes mig lyckad. Det egendomliga i, att de så länge hafva ansetts vara riktade mot den s. k. Campagnes, efter hvilken de följa i den franska editionen, har jag förut påpekat. En uppmärksam läsare borde dock ej kunnat undgå att inse, att de saknade sammanhang med denna skrift. Det slog mig genast, att första Remarquen talade om olyckan vid Jasmund på Rügen 29 sept. n. st. 1712, hvilken ort ej omnämnes i Campagnes, men väl i Relation anonyme, eller den verkliga Husum-relationen. Och saken blef alldeles klar, sedan jag af svenska handskrifterna sett, att Anmärkningarna och Svaren åtföljde denna Husum-relation.

b) Svaren upplysa tämligen bra om sin affattningstid och ort genom tvänne där förekommande uppgifter. I deras inledning (LOENBOM, 3: 380) säges: «Har man icke nu här i Schleswig wid handen de nödiga Acter, Annotationer, Correspondence ... och Raporter som äro nödige». Vidare säges i slutet af svaret 32 (LOENBOM, 4: 264; franska öfversättningen har utelämnat detta), att «Skeppen (d. v. s. svenska transportflottan i Apenrade) nu öfwer 8 veckor

legat här och väntat på folket». Slutsatsen blir, att affattandet skett i Schleswig under senare hälften af augusti[1].

Autenticiteten af både Relationen och Svaren har STENBOCK själf erkänt, då han i förut omnämnda skrifvelse till riksens ständer d. 6 dec. 1713 (se NORDBERG, 2: 352) säger: «låtandes jag för öfrigt alt gälla, hwad uti den utfärdade relation daterad Husum $\frac{22 \text{ maj}}{2 \text{ juni}}$ 1713 och uti swaret å en annans anmärkningar öfwer mitt fälttåg å tyska botten fast än kort dock sanfärdeligen är anfördt». — I sammanhang härmed bör erinras om, hvad redan LOENBOM, efter hvad jag ofvan anfört, framhållit, att STENBOCK sökte få äfven Anmärkningarna och Svaren öfversatta och tryckta för spridning i utlandet. Den 4 maj 1714 skref han nämligen från Köpenhamn till generalkrigskommissarien MALMBERG[2], som då vistades i Lybeck, att han öfversände «en critique som ähr upsatt i Sweriget och af H. Secreteraren Dalman beswarat», som Malmberg borde låta i Lybeck eller Hamburg öfversätta och kommunicera med Ducros och Sandhagen i Schleswig, så att de kunde ombestyra deras öfversättning till tyska och franska samt tryckning[3]; Malmberg skulle påskynda saken. Till brefvet höra en dålig tysk öfversättning af Anmärkningarna, svenska redaktionen af såväl dessa som Svaren samt några nya korta tillägg till Svaren, som STENBOCK uppsatt och önskar i dem infogade.

4. *Mémoire de Monsieur le Comte de Stenbock... donné à Mr. le Major-Général Patkul, & à Mr. le Colonel de Schlippenback* (sid. 106—119 i Mémoires).

Den innehåller här blott 34 punkter och är således ofullständigt återgifven, i det LOENBOMS edition af den svenska texten[4] visar,

[1] STENBOCK vistades i Schleswig 8 aug.—25 sept. 1713, och DALMAN skrifver 13 sept. till honom från Flensburg, att han ämnar samma dag afsegla till Sverige. Vidare kommo transportfartygen något före 30 juni till Apenrade. Allt efter danska riksarkivets «Seddelregister». När det säges, att «Acter» m. m. saknades i Schleswig, syftar väl detta dels på, att Stenbock efter Gadebuschslaget deponerade sitt dåvarande fältarkiv i Wismar, dels därpå, att hans öfriga papper sannolikt lågo i hans egentliga kvarter, Flensburg, oafsedt att han möjligen redan nu deponerat vårens fältarkiv i Lybeck och Hamburg.

[2] Original i Eriksbergs arkiv.

[3] Stenbock måtte mena, att den tyska öfversättning, som Malmberg ombestyrde, borde korrigeras af herrarne i Schleswig.

[4] LOENBOM, 4: 320. Promemorian för Patkul och Schlippenback finns äfven i tysk öfversättning i AMTHORS välkända *Anzeige der höchst rechtmässigen Uhrsachen...*, Copenhagen 1716, sid. 115—120.

att punkterna voro 39. Handlingen är i bägge redaktionerna odaterad. Jag kan tillägga, att en kopia i Riksarkivet har dato d. 8 oktober, och att PATKUL d. 12 oktober afseglade från Apenrade å svenska fregatten «Postiljonen».[1]

5. *Campagnes de 1712 et 1713 de Monsieur le Comte de Stenbock*... (sid. 1—43 i Mémoires).

Jag har härmed hunnit fram till den mest omtalade och äfven mest omfattande uppsatsen i Memoarerna. Tyvärr har jag så godt som ingenting om dess tillkomst att meddela. Jag har ej i källorna funnit mer än en enda uppgift, som kan hänföras till densamma, nämligen att det ofta omtalade justitierådet SANDHAGEN i Schleswig d. 31 augusti 1714 skrifvit till Stenbock, att han återsänder en Berättelse om fältmarskalkens fälttåg 1712 och 1713, som han anser ej böra ännu offentliggöras; han måste opponera sig mot beskyllningarna mot Görtz, hvaremot det förvånade honom, att de klagomål, som väl kunnat anföras mot danska hofvet för dess sätt att behandla Stenbock, ej där fått plats[2]. Då nu väl Campagnes uttalar ett om ock ej synnerligen starkt klander mot Görtz, men något dylikt klander ej förekommer i Husum-relationen, synes mig sannolikt, att här åsyftas den förra skriften, så mycket mera som den anförda tiden tyckes vara densamma som i Campagnes.

Det måste synas underligt, att ingen svensk redaktion af Campagnes, såvidt jag vet, förekommer i våra svenska samlingar, men det låter dock förklara sig. Om nämligen denna skrift varit af STENBOCK afsedd för utlandet och för öfrigt skrifvits vid en tid, då hans förbindelser redan voro betydligt försvårade, kan det lätt hafva händt, att han ej låtit eller lyckats sända ett exemplar till Sverige, oafsedt möjligheten att han, som ledigt uttryckte sig på franska, har från början begagnat detta språk vid affattandet af Campagnes.

I alla händelser antager jag för gifvet, att STENBOCK är arbetets författare. Den intima kännedomen om hvad som passerat och uttryckssättet göra ovillkorligen det intrycket på den, som följt honom i hans skrifter och öden, att den flutit ur hans mun, om ock en annan skulle hållit i pennan. Man kan då med skäl fråga, hvad det varit som förmått honom, hvilken redan utsändt i världen Tönningen-relationen af 21 febr. och Husum-relationen af d. 2 juni

[1] Schoutbynachten EHRENSKÖLDS bref till Stenbock från Apenrade af samma dag (danska riksarkivets «Seddelregister»).

[2] Efter danska riksarkivets «Seddelregister».

1713, att snart därefter sammanskrifva en ny tredje relation, som dock till tiden ej sträckte sig utöfver de händelser, som Husum-relationen omfattade. I och för sig är detta ej så underligt, om man lärt känna Stenbocks oerhörda lätthet och lust att författa samt besinnar, huru hans känsliga och misstänksamma sinne måst ägga hans ifver att försvara sina åtgöranden och särskildt att uppvisa, huru ett olyckligt öde, starkare än hans vilja, fört till kapitulationen i Tönningen. Han hölls ingalunda i okunnighet om, huru allt hvad han gjort häcklades och till det värsta uttyddes af hans ovänner, och i sin ensamhet förstorade han arten af angreppen och öfverdref deras betydelse, mest i afseende på den inverkan de kunde hafva på konung Karls uppfattning. Och jag föreställer mig, att han — kanske först efter det han i november 1713 tvingats att lämna Flensburg och öfverflyttats till Köpenhamn, där hans förbindelser med den yttre världen alltmer kringskuros — har, med kännedom af att hans illviljare, särskildt Görtz och Wellingk, nu hade tämligen fritt spelrum för att efter behag nedsvärta hans reputation, funnit nödigt att ytterligare taga till pennan, särskildt för att häfda sin ära inför utlandets dom. Mycket mera fanns ju att säga, än hvad som inrymts i den korta Husum-relationen, och den nya relationen är ju nästan dubbelt så lång som denna, hufvudsakligen genom nya tillägg rörande tilldragelserna före inmarschen i Holstein vid nyårstiden 1713. Det ser verkligen ut, som om första partiet i Campagnes utarbetats för att ytterligare vederlägga de angrepp mot denna del af hans krigsoperationer, som genom Husum-relationen framkallats. Och man tänker då ovillkorligen på Dalmans uppgift (i det ofvan berörda brefvet af 31 okt. 1713), att han tänkte insamla och till Stenbock öfversända de nya kritiker af Husum-relationen, som han kunde öfverkomma, för att denne skulle få vederlägga dem. Något dylikt kan särskildt hafva gifvit anstöten till, att Stenbock författade Campagnes, och, som de kritiker Dalman möjligen insändt ej kunde sträcka sig öfver kapitulationen, med hvilken Husum-relationen slöts, förklarar detta, hvarför äfven Campagnes, ehuru författad vida senare, ej häller kom att sträcka sig längre än till samma tid. Den var blott afsedd att komplettera den förra relationen. Så förklarar sig ock, att ingenting stod däri om danska regeringens handlingssätt efter kapitulationen, hvilket gaf Sandhagen anledning till anmärkning i hans ofvan nämnda bref af 31 aug. 1714.

Ännu en olöst fråga återstår, som jag med några ord vill vidröra, nämligen den, om NEMEITZ haft något att göra äfven med första editionen 1721 af Mémoires. Man ser bibliograferna stundom inrangera äfven denna under hans författarenamn. För min del är jag af annan tanke. Man frågar sig ovillkorligen, hvarför han ej skulle i så fall utsatt sitt namn, om ock i halft beslöjad form, såsom på 1745 års upplaga; likaså, hvarför han ej i så fall, intresserad som han var af allt hvad som rörde Stenbock och försedd med rikt material[1], skulle gjort redan för denna edition, hvad han sedan gjorde för den följande. Man får väl därför taga för god hans uppgift i företalet till 1745 års edition, att han 1721 öfverkom å Braunschweig vid Larsmässan det sista exemplar en försäljare utbjöd.[2] Man kan endast förvåna sig, att han sedan lät 24 år gå, innan han kom på den idén att utgifva den nya upplagan, då han var Stenbocks minne så varmt tillgifven. Hvad 1721 års edition angår, så är ju möjligt, att Stenbockska familjen eller någon af hans efterlefvande vänner föranstaltat denna. En närmare undersökning af Ericsbergs-arkivet kan möjligen härom gifva upplysningar.

---

[1] Som jag ofvan erinrat, säger NEMEITZ, att han hade i sin ägo originalen till N:r 6—9 i Memoarerna af 1745. Säkerligen förvärfvade han dessa redan under tiden för sin samvaro med Stenbocks söner 1713 och hade dem sålunda till sin disposition 1721.

[2] Det är att märka, att NEMEITZ återvände i juni 1721 från sin italienska resa och tillbragte sensommaren och hösten i Nordtyskland.

Atterboms bref till Euphrosyne.

UTGIFNA AF

JOSUA MJÖBERG.

Af EUPHROSYNES brefväxling äro brefven från ATTERBOM, hennes äldste litteräre vän och rådgifvare, de enda som blifvit bevarade åt eftervärlden. Ett och annat af dessa bref har redan fullständigt, några andra fragment- eller referatvis, återgifvits af RUNNQVIST i hans afhandling om skaldinnan. Då de härmed utges samlade och utan strykningar, må några ord framdragas ur ett bref från EUPHROSYNE till ATTERBOM den 11 december 1823. Hon skrifver där: »Jag genomläste härom dagen dina första bref ifrån 1816 — och som en engel log din vackra själ mig till mötes i dessa dyra minnen af din ädla tillgifvenhet. — — Oförgätligt är ditt minne i mitt hjerta, och dina bref skola vittna för efterverlden och vittna huru god Du varit mot mig. Här föll en tår Bäste Vän, tag den till Jul-klapp så länge, jag har ej bättre diamanter.»

Till herr lektor YNGVE NYBERG, som välvilligt ställt dessa bref till utgifvarens förfogande, må härmed bringas ett offentligt tack, äfvensom till herr major ERNST ATTERBOM, som lämnat utgifvaren tillträde till en rik samling bref till Atterbom, däribland Euphrosynes, ur hvilka många upplysande utdrag kunnat meddelas i de brefven åtföljande anmärkningarna*.

Lund i januari 1906.

JOSUA MJÖBERG.

---

* De i brefven med kapitäler satta namnen äro understrukna i originalen. Likaledes angifva spärrad och kursiv stil understrykning af brefskrifvaren. — Brefven äro numrerade af utg.

1[1].

[*Början saknas*] t. ex. med musik och teckning; utan nit att intränga i grunden af någonting, endast intresserade för det Sköna så vida det låter beqväma sig till att öfver dem sjelfva sprida en liten glans, äro de belåtna, om de af varelser, lika ihåliga som de, skörda det bifall att de äro flickor med partier, eller något annat lika klyftigt vittsord. Man har svårt att förlåta en liten talang, när den är förenad med anspråk att gälla såsom stor; men långt förhatligare är mig en verklig förmåga hos en ytlig och lättsinnig caracter, som begagnar den såsom en leksak eller såsom något ännu sämre. Konsten låter icke harcelera med sig, och på dem, som knäböja vid hennes altare utan att älska henne »af allt sitt hjerta, af all sin själ och af all sin håg», vet hon mångfaldiga utvägar att hämna sig. Med Er förhåller det sig i sanning så, att de försök Ni tillskickat mig, förråda en icke vanlig kallelse, och den naivetet, det rena och friska natursinne som de uppenbara, gifva mig en borgen att denna kallelse, hos Er, hvarken är en följd af fåfänga eller af en i denna tid temligen allmän ästhetisk förvetenhet. Vill man genomskåda ändlighetens töcken, vill man se verldens eviga harmoni i Uranias anlete, och i sångens vakna dröm anförtro åt beslägtade själar heligare rymders ingifvelser (och ett lägre begrepp om skaldens yrke har Ni förmodligen ej bildat Er), så låter sådant endast genom ett lågande allvar i böjelse och bemödande verkställa sig. Ni är begåfvad med ett större mått af poetisk talang, än som för tillfällighetsverser och dylika små oskyldiga rimmade sällskapsnöjen är tillräckligt. Er drift synes utflöda från en djupare källa: öfverväg noga förhållandet mellan denna drift, Ert öfriga lynne och Er timliga omgifning, och följ sedan, om Er enthusiasm är oegennyttig och oemotståndlig, som en hjeltinna den vådliga, men visserligen lysande bana en inre naturmakt Er föreskrifver.

Tillåt mig ännu en erinring. Man bör, som det gamla Svenska talesättet lyder, gå i botten med hvad man företager sig. Ni bör således, så vidt Edra yttre lefnads-omständigheter tillåta hvilka jag icke känner, söka tillfälle att bilda Ert inre väsende, att ordna dess egenskaper och förmögenheter omkring en stor och värdig medelpunkt, att skaffa er andlig näring i sådana författares skrifter, som på engång lyfta sinnet öfver flärden, tomheten, affektationen

[1] Brefvets början är förkommen. Såsom svar på skaldinnans första bref till Atterbom, som är dagtecknadt midsommardagen 1816, måste det förskrifva sig från sommaren s. å.

och ensidigheten, och gifva smaken den lyckliga rigtning till det Ursprungliga, Innerliga och Hjertliga, utan hvilken man väl kan göra vers, men aldrig något verk som finner nåd inför Poesiens himmelska thron, der ingenting annat gäller, än det som framqvällt ur en ren verlds-åsigt och en obefläckad fantasi. Åfven det techniska och mechaniska af konsten, nemligen behandling af språk, versbyggnad o. s. v. inhämtas ej genom annat än flitig läsning och flitig öfning; och försummas får dock detta techniska ej: ty blott genom en fullkomlig lätthet, att med renhet, styrka, frihet och välljud kunna nyttja sitt modersmål, förmå känslan och fantasien, att gifva den rigtiga formen åt sina bilder, och ju mera örat vänjer sig att förstå systemet af språkets melodi, ju varmare och klarare, liksom flytande på gyllne strömmar, gjuta sig inbillningens gestalter in i läsarns, i åhörarns afspeglande sinnen. Men då Ni således — och detta ber jag Er noga betänka — hur mycket Ni än må söka för profana ögon fördölja utvecklingen och grundtonen af Ert inre lif, svårligen kan lyckas med detta undangömmande till den grad, att icke de, med hvilka Ni lefver och framdeles kommer att lefva i umgänge, upptäcka i Er en flicka som är olik de flesta af tidens unga (och gamla) Damer, både till sinnelag och favorit-sysselsättningar: har Ni väl någonsin öfverlagt, om Ni har nog mod och ståndaktighet att uthärda det sqvaller, de smädelser, de förföljelser, som mest af Ert eget kön vanligtvis brukar rigtas mot alla qvinnor med utmärkta egenskaper, emedan de Svenska fruntimren i allmänhet anse snille, kunskaper och alla själens behag, — äfven om de olyckliga ägarinnorna kunna så ställa till, att dessa behag ej ligga i conflict med grytan, sybågen, vaggan och bal-klädningen, — för onyttiga och skadliga vurmerier? Och tomma karlhjernor tryta aldrig, som understödja och colportera hvarje käring-anmärkning och hvarje Thé-anekdot; ty ingenting är för en dum karl mera besvärligt än att umgås med en flicka som icke är det, och ej gerna talar han väl om ett fruntimmer, med hvilket han måste tala ett förnuftigt ord eller ock — tiga och uppgifva allt anspråk på eröfring. Jag känner ej de menniskor, som utgöra Er sällskapskrets; det är möjligt att Ni för dem, i detta afseende, ingenting har att frukta. Det är möjligt, och jag önskar det, att Ni har förträffliga föräldrar, eller slägtingar, eller vänner, som veta att värdera själsodling och som gerna se Er öfverlemnad åt läsning och skaldekonst. Men i alla fall måste Ni göra Er beredd på, att sådana personer icke alltid skola utgöra den krets som dömmer öfver Er, och att äfven de bästa afsigter icke skydda

Er, såsnart Ni framträdt i dagsljuset, från osmakliga sagor och nedriga tillmälen. Tänker Ni som jag, så sätter Ni Er öfver sådant, och tillstoppar Edra öron för alla andra ljud än de vittsord af uppmuntran och kärlek, som helsa Er från de godas och de ädlas läppar.

Hyser Ni dessa tänkesätt, så räck mig i andanom Er hand, och var välkommen in i den Svenska Vitterhetens tempelgård! Jag har redligt varnat Er för alla faror, som sammanhänga med detta inträde; det bör då vara mig tillåtet att icke längre fördölja den glada känsla Edra försök ingifvit mig, och mitt hopp att få en dag se i Er en skaldinna, som är värdig det sköna Svenska språket och det ur en lång dvala vaknande Svithiod.

Af Edra stycken tycker jag bäst om *Nina*[2] och *Fågelburen*[2]; de äro mera acheverade än de andra, och hvad som ännu felas dem, skulle lätt med några penndrag kunna afhjelpas. En annan gång mera härom. *Blomster-Glaset*[2] är rätt täckt, och Linnéas lilla blomster-ande bör finna sig nöjd med Ert offer. *Landtflickan*[3] har, såsom poem, mindre värde, men är mig angenäm, emedan jag föreställer mig att Ni här målat Ert eget protrait. *Nanna och Alexis*[3] har visst vackra ställen, men är i det hela något långsträckt och matt. Svagast synes mig den *Glada Slägten*[3]. Politiska lofsånger synas ännu ej vara Er starka sida. Hvad jag i synnerhet tycker om hos Er, är en frisk känsla och ett okonstladt uttryck, egenskaper dem Ni ej kan förlora, då de i Er själ äro grundade på ett lifligt sinne för det caracteristiska i Naturens hieroglyphiska taflor. Ni har en naivitet i styl och ton, om hvilken Ni bör vara rädd som om en helgedom. Den är Er sångmös oskuld. Fågelburen är söt och älskvärd; och Ni har träffat ömhetens ljufva accorder i Ninas klagan.

Då Ni nästa gång skrifver mig till, så adressera Ert bref till Upsala. Med Er anonymitet[4], i afseende på mig, får Ni göra som Er rådligast synes. Säger Ni mig hvem Ni är, så var försäkrad, att jag ej blottar Er hemlighet förr än Ni sjelf det åstundar: vill Ni än längre vara mig obekant, så har jag också deremot ingenting att påminna. I alla fall anse mig såsom en Bror, för hvilken hvarje

---

[2] Intagen i *Poetisk kalender,* 1817.

[3] Denna dikt är sannolikt förkommen.

[4] Euphrosyne tecknar sig i de första brefven till Atterbom med pseudonymen LAURA.

systerligt förtroende är heligt; och vet, att min vänskap ännu aldrig bedragit någon varelse, allraminst någon qvinlig.

Ni talar om »sorgsenhet öfver lifvets felslagna förhoppningar om sällhet»[5], och det smärtar mig att äfven Ni redan gjort den grymma erfarenhet, huru liten sällhet jorden ger. Men betänk, att ungdomen är hoppets ålder, och dessutom, att själen har nyckeln inom sig till sitt sanna, sitt saligare fädernesland. Det gifvas inga sår, dem ej Religion och Poesi förmå läka, eller åtminstone lindra. Gud är öfverallt närvarande, och sångens harpa tränger jämvål till den ensligaste hydda.

Er vän
Daniel Amadeus Atterbom.

P. S. När Ni härnäst skrifver, så underrätta mig om Er lecture, Edra tillgångar i allmänhet till litterär bildning, förhållandet mellan Edra timliga omständigheter och Er böjelse för poesi m. m. s. på det jag må se, i hvad afseende jag kan snarast bli Er nyttig.

2. Upsala d. 28 Januar. 1817.

Ert sista bref, min goda, broderligt älskade Laura[1], kom i mina händer just på sjelfva Jul-afton, och det var den angenämaste Julklapp som kunde skänkas mig. Jag har från postdag till postdag uppskjutit mitt svar, emedan, öfverhopad af brydsamma göromål, jag trott mig längre fram kunna finna några stunder som jag finge odelade helga åt Er. Men jag väntar fåfängt på en tid, då jag får lefva för hjertat och dess önskningar; jag kastas ouphörligt ur den ena stormen in i den andra, och jag måste liksom med våld tillkämpa mig ett och annat flyktigt ögonblick, att lyssna till fridens och vänskapens röst. Älskvärda Laura! vedergäll ej mitt dröjsmål med samma mått, utan hugna mig, så ofta Ni har en stund ledig från andra vigtigare ämnen och angenämare nöjen, med några rader från Er hand. Tillåt, att en martyr för sitt Fädernesland i andanom kysser henne, och tackar henne för alla de vänliga och ömma drag, dem hon ritat på Ert papper för att uttrycka ett lifligt och oskulds-

---

[5] »Tillåt mig . . tacka Er, at Edra toner återgifvet mig denna harmoni som en djup sorgsinthet öfver lifvets felslagna förhoppningar om sällhet, försänkt i en kall nedslagenhet och förgätenhet af sin egen inre förmåga». Euphrosyne till Atterbom midsommardagen 1816.

[1] Se not 4 till förra brefvet.

fullt hjertas välvilja mot en man, som anser sin lefnads lidanden tillräckligt belönade, då han varit mäktig att förvärfva sig sådana varelsers förtroende och förtjusning[2]. Hvarföre har Försynen gjort oss personligt främmande för hvarandra? hvarföre har den lagt rymder och förhållanden, kanske oöfverstigliga, i vägen för ett mera omedelbart umgänge? Om Ni ändå bodde i Upsala! Hvad det skulle vara mig ljuft, att tala med Er, att läsa med Er, att gå Er tillhanda med alla för mig möjliga tjenster! Och jag tror icke, att Ni här skulle få ledsamt. En sällskapskrets har här begynt bilda sig[3], der de utmärktaste och bästa individuerne af båda könen kunna träffas; der läsning, musik, sång och förtrolig conversation, åtminstone för stunden förjaga jordens bekymmer; och der jag skulle bli än mera välkommen, om jag finge, en vacker dag, införa den unga Sångmön Euphrosyne vid min sida. — Men man måste nöja sig med hvad som är, och om ej förr, råkas vi väl i en fullkomligare tingens ordning, der alla i det timliga endast grundade band och bojor försvunnit. Låt oss dessförinnan, som Skriften säger, hvar å sin stad kämpa en god kamp, med renhet, med tro, med hopp, med tålamod, med tunga och med panna!

Troligtvis har min goda Laura redan sett den nyaste Poetiska Kalendern, och der igenkänt trenne af de lyckliga försök, som hon i somras tillskickade mig[4]. Jag har infört dem på eget bevåg, och

---

[2] »Med den svärmande förtjusning som tillhör ert namn emottog jag ert bref — rädd at hvarje öga skulle beröfva mig helgden af dess ägande flydde jag med min skatt från alla vittnen i naturens famn, och anförtrodde min själ åt en vän. Ehuru okänd, talade dess röst sympathiens språk, som en god ande från en bättre verld; och mitt hjerta kände det djupt det goda det ädla det sanna som talar i hvarje rad, likt strålar från en själ. Min beundran, min högaktning och mina tårar voro de tysta offer Ni erhöll, och under den blygsamma slöja hvari den unge skalden gjömmer sin öfverlägsenhet ville jag tillbedja gudomens afbild, men rodnande för mig sjelf och min djerfhet at hafva frambragt något så ofullkomligt och barnsligt som dessa små försök, för snillets och talangens höga domstol — och åter glad som ett barn at denna djerfhet gjorde mig så lycklig: jag ägde ert bref, jag läste i er själ och det som mäst förtjuste mig var er hjertliga godhet, er milda skonsamhet, och de hulda råd som det ädlaste hjerta ingifvit». EUPHROSYNE till ATTERBOM den 23 dec. 1816.

[3] Jfr K. WARBURG, *Illustr. sv. litteraturhistoria*, 2: 574.

[4] »Min öfverraskning var ej liten, då jag i ett sällskap i Julas får se den poetiska Calendern för det nya året; min glada nyfikenhet fattade så begärligt efter den välkomna boken, och det första jag får se var ett af mina små stycken. Min förvåning var öfver all beskrifning. En hög rodnad purprade mina kinder och en liten fåfänga smög sig in i hjertat, men som hastigt utträngdes af en äd-

jag hoppas att Ni ej blir ond deröfver, eller att Ni ej tycker illa om de små ändringar jag här och der trott nödvändiga. Allmänheten har, så vidt jag erhållit underrättelser, upptagit dessa stycken med synnerligt bifall, och ett slags prof deraf är, att Utgifvarn af StockholmsPosten, annars visst icke någon excentrisk man, har i sitt blad[5] låtit aftrycka Er *Nina*, såsom prof på den nya Kalenderns förträfflighet. Hvad som sannolikt än mera skall fägna Er, är att min vän, Professor Franzén, åt hvilken jag i höstas visade Edra manuscripter, yttrade sig öfver dem och Er med bifall och högaktningens nyfikenhet. Jag skulle ej berätta Er sådant, om jag ej hyste till Er charakter det fasta förtroendet, att allt detta beröm icke kan föra Er till fåfänga och charlataneri, utan blott uppelda Er att med ännu fullkomligare citterslag glädja Edra vänner och Ert fosterland.

Hvad Er lecture[6] angår, så är jag ganska nöjd med den underrättelsen, att Ni håller på »med fullt allvar» lära Er Tyska: i i den Europeiska Vitterhetens närvarande belägenhet är detta språks och dess författares grundliga kännedom alldeles oumbärlig för hvar och en älskare af Litteratur och Skaldekonst. Jag önskar att Ni måtte äga tillgång isynnerhet till Goethes, Schillers, Novalis', Tiecks, Jean Pauls och Fouqués skrifter. Kan Ni komma åt Goethes *Gedichte, Iphigenia, Tasso, Faust, Wilhelm Meister, Wahlverwandtschaften;* Schillers *Maria Stuart, Wallenstein, Jungfrau von Orleans, Wilhelm Tell;* Novalis *Heinrich v. Ofterdingen* och *Geistliche Lieder;* Tiecks *Sternbalds Wanderungen, Genoveva, Octavianus, Phantasus;* Jean Pauls *Titan* och *Levana;* Fouqués *Held des Nordens, Zauberring, Undine, Thiodolf* m. m.? Åtskilligt af Herder bör Ni äfven läsa; isynnerhet hans samling af visor och romanser, som fins införd i *Bibliothek der Deutschen Classiker.* Jag förmodar, att större delen af de poemer, Tragedier och Romaner, som jag upp-

lare känsla: en varm tacksamhet mot den, hvars hand så broderligt förbättrat mina små försök, som nu föreföllo mig på samma sätt som mina blommor den tiden jag öfvade mig at måla: jag fulländade dem gladt och fort, dock efter min bästa förmåga, och lemnade dem sedan i Ritmästarens hand, som här och der tillsatte något drag, en lifligare färg, en jemnare contour, och inom ett ögonblick så hade det hela ett annat utseende». Euphrosyne till Atterbom den 21 april 1817.

[5] Den 17 januari. Utgifvare var A. Wiborg. Jfr Ljunggren, *Sv. vitt:s häfder,* 5: 198, noten.

[6] »Gif mig en broderlig föreskrift för min lecture — det är min favoritsysselsättning.... En sak måste jag ännu säga, at jag lär mig tyska på fullt alfvar». Euphrosyne till Atterbom den 23 dec. 1816.

räknat, redan fins att tillgå i nämnda Bibliotek, som jag icke läst, emedan jag äger original-upplagorna. HÖLTY har författat vackra elegiska sånger, BÜRGER mästerliga ballader; så äro äfven AUG. WILH. SCHLEGELS och FRIEDR. SCHLEGELS skaldestycken ganska läsvärda. Kan Ni ej nog Engelska för att läsa SHAKESPEARE, den störste skald i senare tider, på urspråket, så skaffa Er August Schlegels förträffliga öfversättning af hans dramatiska verk. Vill Ni skaffa Er begrepp om den Spanska Poesiens skönhet, så bör Ni laga att Ni får läsa Schlegels öfversättningar från CALDERON och Tiecks tolkning af CERVANTES' Don Quixote. Italienskan bör Ni lära Er, i fall Ni ej redan haft tillfälle dertill, för att kunna läsa PETRARCA, ARIOSTO och framför allt TASSO på deras eget modersmål. Vill Ni lära Er känna det skönaste af den Grekiska Poesien, så skaffa Er Voss' öfversättning af Homer, till en början; jag tror att åtminstone Odysséen skulle behaga Er. Skaffa Er Fr. Schlegels *Geschichte der Alten und Neuen Litteratur*, och Aug. Schlegels *Vorlesungen über die Dramatische Kunst;* de gifva Er grundliga ästhetiska och historiska begrepp, och äro författade i en lätt skrifart. Framförallt bör Ni, såsom en värdig Nordens Dotter, göra Er bekant med Nordens ursprungliga och i all sin enfald dock så herrliga Poesi: våra gamla Sagor, våra fornhäfder och folksånger, hvilkas anda Fouqué och Oehlenschläger så mästerligt uppfattat. *Lied der Niebelungen*, i Büschings bearbetning, kunde ock dertill vara Er tjenlig. Känner Ni Fouqués *Eginhard och Emma?* Fouqués och Friherrinnan Helwigs tillsammans utgifna *Taschenbuch der Sagen und Legenden?* Känner Ni Oehlenschlägers *Aladdin, Hakon Jarl, Axel och Walborg, Helge, Habor och Signild, Aly och Gulhyndy?* — Men jag skulle aldrig sluta, om jag ville uppräkna allt, hvad jag önskade att Ni finge läsa. Af Fransyska Författare föreslår jag Friherrinnan Stael, hvars *Corinne* är en gudomlig roman och hvars verk *De l'Allemagne* kan ge Er många nyttiga upplysningar. — Farväl, goda Laura! Skrif snart!

Atterbom.

3. Upsala d. 13 Maj 1817.

Jag har redan länge med temlig visshet känt Ert namn, min Fru; och det fägnar mig hjerligt, såsom ett prof af Ert fullkomliga förtroende, att Ni nu sjelf underrättar mig om Ert namn, hvarom det hittills varit min plig t att äfven mot Er låtsa en total okunnighet. Ja, jag vet ännu mer: jag vet att Ni haft den för mig

smickrande nyfikenheten att vilja se mig, när Ni för någon tid sedan var i Upsala, och att Ni var det fruntimmer som jag, en eftermiddag, såg hastigt öppna min dörr och som en apparition åter försvinna[1]. Plågad af en gruflig hufvudvärk och just i begrepp att lägga mig på min soffa för att sofva middag, såg jag Er blott såsom genom ett töcken, och sannolikt gjorde min sömniga physionomi ej på Er just det fördelaktigaste intryck. Ja, jag önskar att Ni må ha funnit mig rigtigt stygg, till rättmätigt straff för det infallet att så der anonymt stjäla Er på Edra vänner, liksom Ni vore ett contraband som man ej utan lagbrott finge betrakta. Hvarför sade Ni mig ej Ert namn, min bästa Julia? eller hvarför lät Ni ej säga mig till, att Ni var i staden och önskade träffa mig? Kunde vi ej då ha njutit några glada dagar tillsammans — hvem vet, när ett sådant tillfälle nästa gång erbjuder sig? Jag älskar blygsamhet, ja till en viss grad »timiditet»[2] hos Ert kön: men känner Julia sin Brors sinnelag så illa, att hon tror sig ej kunna närmas honom utan timiditet, — med hvilka ögon har hon då läst hans skrifter? Visst icke med sina egna begge vackra synorganer, utan med någon annans, jag vet ej hvars. Förbättra detta fel, min Fru! och låt det bli allvar, att anse mig som en Bror! Föröfrigt hoppas jag att Fru Hæffner, som lär vara Er slägting och som ofta befunnit sig i mitt sällskap, icke har afmålat mig för Er på ett sätt, som kan väcka fruktan och misstroende. Om Ni visste, hur enfaldig, barnslig och föga imposant min personlighet såsom enskild menniska är, så toge Ni mig hellre i famn än beundrade mig, och jag vore mera belåten med det förra än det senare. Äfven Edra husliga sorger

[1] »Men hur i all verlden kunde Ni veta att det var jag som syntes i er kammardörr i vintras? — jag hade mycket säkert påräknat att få göra er bekantskap personligen, tillika med några vänner från Vestmanland men föret slog felt och således kunde de ej komma till Upsala — och jag ville nödvändigt se Er — hade Fru Heffner varit hemma så hade jag tänkt att anhålla hos henne att upfylla min önskan på något sätt — men nu var ingen annan ressource övrig än att sjelf presentera mig och dertill hade jag ej mod; jag flydde derföre till en liten list. som Ni måste förlåta mig — nog hade jag gärna hoppat in genom dörn och omfamnat Er, men hvad skulle Ni då tänkt? hade jag följt mitt hjerta så hade jag vist gjort det men man får ju ej följa alla dess infall, ehuru ofta altför oskyldiga». Euphrosyne till Atterbom den 28 maj 1817.

[2] »Förlåt! jag har felat mot Min Okände Vän då jag ej sagt mitt namn som i säkrare vård ej kunnat lemnas. Men mitt timida väsende slöt sig så gärna i det anonymas slöja, som så väl klädde dess ringa sjelfförtroende». Euphrosyne till Atterbom den 21 april 1817.

voro mig ej okända, och ryktet om Er mans cession[3] har gjort mig mycken smärta. Er man sjelf har jag sett ett par gånger här i Upsala, och man behöfver ej vara stor physionomist, för att inse att han ej är den som kan göra Er lycklig. Jag beklagar honom i alla fall, då han lär i ärlighet vara en phenix ibland handelsmän[4], och finner honom så mycket mer beklagansvärd, som han förmodligen under sin närvarande olycka saknar alla inre resourcer att göra sitt öde drägligt. Hvad Er angår, min goda Julia! o hur gerna ville jag ej vara i stånd att lindra edra lidanden! Men Gud kan uträtta, hvad ej vänskapen förmår. Förblif ståndaktigt vid den sköna tro, att »detta lif är en uppfostringsskola för en bättre verld»[5], lef modigt för öfverjordiska värf, och låt sedan alla Stockholms hundrackor, med Hr Wallmark i spetsen[6], murra och gläfsa så mycket dem lyster[7]. — Jag för min del tillbringar ej heller de angenämaste dagar; utom det att jag hela vintern igenom har varit krasslig, så har jag för ungefär fem veckor sedan blifvit attaquerad af ros i venstra foten, och är ännu ej befriad derifrån. Under hela denna tid har jag måst ligga och sitta som en fånge i min kammare, och får ännu ej på annat vis njuta våren och den friska luften, än då och då medelst en liten utfärd i vagn. Julia kan lätt föreställa sig, huru detta verkat på mig både till själ och kropp. Så snart jag blir frisk, kommer jag till Stockholm för att der bestyra om åtskilliga förnödenheter till min utländska resa, hvilken nu genom dylika oförväntade hinder blifvit något uppskjuten. Jag önskar då att få göra personlig bekantskap med min Euphrosyne, på ett förnufligt sätt, d. v. s. jag ämnar ej följa Ert exempel och bli stående i dörrn med förfrågan efter en person som icke bor i Ert hus; utan en smula mer torde jag väl öfverskrida modestiens gränsor, åtminstone så mycket att jag stiger fram i rummet och sätter mig. Lofva mig att få besöka Er! och vänta mig föröfrigt

---

[3] »Till mina yttre omständigheter börer en för några veckor sedan inträffad cession, förorsakad af ett vexel-krångleri med judarne förledet år». Samma bref.

[4] Asping var sidenkramhandlare, ej hökare, i Stockholm.

[5] »Jag skall . . af mitt öde hämta den undervisning, att ej fästa mig vid något annat än det verkligt goda och sköna, och redan i tid afsäga mig alla anspråk på jordisk fröjd, och blott anse detta lif som en upfostringsskola för en bättre verld». Samma bref.

[6] Syftar på ett utfall mot skaldinnan i *Allmänna journalens* granskning af *Poetisk kalender*, 1817. Se Runnqvist, *Euphrosyne*, Norrköping 1882, s. 7.

[7] Euphrosyne omnämner i det senast anförda brefvet, att hon blifvit plågad af »tadelsjukans krets som består af dumma karlar och afundsamma damer».

på intet annat vis, än man väntar ankomsten af en gammal bekant från sin barndom. Jag hoppas att Ni snart skall finna, att vi i sjelfva verket alltid kändt hvarandra. — När nu de tyngsta olycksmolnen hinna brusa förbi, så grip åter till cittran och studera dessutom flitigt sin Goethe och Schiller. Gifve Gud att jag kunde ha tillfälle att vistas någon längre tid på en och samma ort med Er, så skulle jag sjelf vara Er språkmästare och undervisare i allt hvarmed jag förmådde gå Er tillhanda. Tänk emellertid på Poet. Kalendern för nästa år, och lemna mig bidrag dertill som svara mot Ert började rykte. Vi få språkas vid derom. Jag har hört sägas, att Ni har i Vestmanland en asyl, der Ni brukar vistas om somrarna[8]. Måtte Ni der, äfven denna sommar, möta någon tröst och någon fröjd! Om engång omständigheterna så fogade sig, att Ni finge uppehålla Er en tid, eller tidtals, i Upsala, så tror jag att denna stad, med Er lust till intellectuell utbildning, skulle förekomma Er behaglig nog; och här finnas åtskilliga personer, af begge könen, hvilkas umgänge jag tror skulle intressera Er. Julias lycklige Bror kunde då, kanske, i ett och annat mera bidraga till hennes gagn och nöje, än det nu är honom möjligt att göra. — I Tyskland kommer jag förmodligen att dröja ett år; men det har aldrig varit min tanke att öfvergifva mitt fädernesland[9] och nationalisera mig på ett annat ställe. De rykten man derom utspridt, äro fullkomligt ogrundade. För de Tyska Damerna behöfver Ni ej varna mig[10]. Jag har ingen personlig erfarenhet af hvad man kallar Kärlek, och när man vid sju och tjugu års ålder ännu icke känt Amors välde, inträffar väl denna kunskap svårligen sedermera. Emellertid nekar jag ej att äfven denna connoissance kan vara värd att göra. För mig synes den likväl icke vara bestämd. — Lef väl, min bästa Julia, och tänk någon gång på Er vän. Tack för Er systerliga önskan, att följa mig på min resa i Tyskland som en välgörande genius[11]; jag behöfde visserligen ett sådant sällskap: tyvärr kan nu

[8] Skaldinnan plägade om midsommar och, åtminstone ibland, om jul besöka sin välgörare brukspatron ADLERWALD på Skultuna, och vistelsen där brukade isynnerhet på sommaren utsträckas mycket länge.

[9] På tal om Atterboms utländska resa skrifver EUPHROSYNE i det sistnämnda brefvet: »Öfvergif ej ert Fädernesland som ehuru otacksamt förr eller senare skall följa det rätta, värdera det sköna, och erkänna segern åt den som naturen gifvit förmåga at gagna och uplysa».

[10] »Res, men blif ej qvar hos Tyskorna». Samma bref.

[11] »Ack! att min själ kunde följa med, och som en trogen spegel af er sjelf, upfatta alla edra intryck vid äsyn af detta land och detta folk som Ni så väl känner och värderar». Samma bref.

endast Ert minne ledsaga mig. Tack för Er poetiska kyss[12]. Den återsändes på prosa, men icke mindre varm, af Er trofaste vän

Atterbom.

4. Åsbo, i Östergöthland, d. 20 Jun. 1817.

Nej, min ömma, hulda Julie, jag kan ej längre dröja med att tacka Dig för vårt sista möte och den vällust som din personliga bekantskap beredde mig. Nyss ur sömnens armar uppstånden, helgar jag dessa första ögonblick af en skön sommardag åt Dig; ack, din ädla, sorgsna, vänliga bild lefver evigt i min själ — tänker Du äfven någongång på mig? Det kostade så mycket på mig, att skiljas ifrån dig — så mycket, att du säkert ej märkte det, emedan jag ansträngde alla mina krafter för att ej onödigtvis sönderslita dig och mig. De få timmar, som vi tillbragte tillsammans, gåfvo dig i mitt inre samma förhållande till mitt hjerta, som om du varit uppväxt med mig från våra första barnaår och som hade jag till dig alla en Brors ljufva pligter och förbindelser. Gud vet, hvad jag för Dig beder och önskar; måtte han höra mina böner och uppfylla åtminstone den ringaste af mina önskningar! Att resa bort i främmande land och veta Dig vara i nöd — det är grufligt. Jag har skrifvit till min vän Afzelius[1] och ytterligare uppmanat honom

---

[12] Det nämnda brefvet afslutas med följande verser, i hvilka en tydlig återklang af Atterboms *Anderöst* märkes:

Ser Du en fånge i den höga muren
Som stilla flätar tålamodets krans,
Hvars galler purpras af en återglans
Ifrån en anad verld på ljuset buren.

Der ljuder under ensamhet och smärta
En återklang ifrån din Lyras slag,
Och känslans spegel fattar hvarje drag,
Af himlens urbild i ditt rena hjerta.

Hör Du i qvällen vid en stilla hvila
I löfvens hviskning, vid din fensterkarm,
En klangfull ljuf accord, från Luthans barm
På Vestans andevingar till Dig ila.

Det är Julie. Må broderhjertat ana
En systerkyss på aftonfläckten förd!
Och hvarje ton af Sångens Älskling hörd,
Mig till fullkomligare anslag mana.

[1] Arvid August Afzelius, vid denna tid lärare vid frimurarebarnhusets skola i Stockholm och e. o. hofpredikant.

att försöka hvarje för honom möjlig utväg till ditt bistånd. Innan jag lemnar Sverige, hvilket förmodligen sker i nästa veckas slut, ämnar jag skrifva till ett par förnäma bekantskaper[2], som möjligtvis kunna göra dig någon tjenst. O, hvarföre är jag så fördömdt fattig! Men låt ej modet falla, och hoppas friskt på bättre tider. Att du skiljer ditt öde från din mans, anser jag för ovillkorligen nödvändigt. Du har länge nog uppoffrat dig åt en person, som dock numera ej genom dina uppoffringar kan räddas — han har ej kunnat fästa dig vid sin sida genom modersglädjens oslitliga band, och hans egenskaper må, i hans spher, vara hvilka som helst, så har han dock ingen rätt att hädanefter stänga dig från ett lif, som bör odeladt egnas åt vänskapen, lutan och fäderneslandet. Gifve den milda Försynen, som blott velat pröfva dig och visst icke tillläter en af sina ädlaste skapelser att förgås, att jag vid min återkomst måtte träffa dig i en gladare ställning! Öfverlemna dig emellertid, så mycket som de oundvikliga jordiska bekymren medgifva, åt utbildningen af din sköna talent — och

»Äg inom dig sjelf den känslas himmel,
Som utgör ädla själars helgedom»[3].

De flesta af de stycken, som du lemnade mig, ämnar jag låta trycka i Poet. Kalend. för 1818: men bered dig då på väldiga utgjutelser af Wallmarks raseri![4] — Från Berlin skrifver jag härnäst till dig, och underrättar dig huru dina bref till mig (du är väl så söt och någongång skänker mig ett par rader) böra adresseras. Farväl så länge, min goda, ljufva, olyckliga Julie! Ack om jag vore dig så när, att jag kunde kyssa dig!

Atterbom.

Jag ville så gerna språka med dig ännu en stund, men Postbudet har redan länge väntat. I morgon bittida bryter jag upp från detta ställe (mina systrars hemvist) och aftågar till Skåne och Ystad. På Dig tänker jag hvar dag. O, glöm mig ej! glöm mig ej!

5. Dresden d. 15 Nov. 1817.
kl. ½ 12 på natten.

Goda Julie! I denna stunden — ja, jag har missräknat mig på en half timma och nu slår klockan 12 — i denna stunden säger

[2] Måhända åsyftas grefve Schwerin och generalskan Sparre, till hvilka skalden enligt 6:te brefvet sände bref från Dresden.
[3] Citat från Euphrosynes dikt *Till min luta*.
[4] Jfr not 6 till 3:dje brefvet.

man att andarne vandra, och min egen vandrar till Dig för att flygtigt vederqvicka sig från mångfaldiga mödor. Jag har ofta tänkt på Dig, ehuru allahanda förströelser befordrat min naturliga tröghet i brefskrifning, — och de snart i den nya Poetiska Kalendern utkommande skaldestycken, som du vid vårt afsked i Stockholm öfverantvardade åt min broderliga granskning, skola vittna, kanhända, huru grundligt jag gjort Ditt ädla Innersta närvarande för min själ, och huru kär sysselsättningen varit mig med dessa skära spegelbilder af din ömma, ljufva och naiva fantasi. Min obetydliga åtgärd har icke kunnat förhöja deras värde — jag har blott här och der gjort spegelglaset något blankare, men formerna och färgorna tillhöra Dig, om jag ock någongång rättat ett och annat litet fel i teckningen. Ack, låt äfven Du i någon ledig minut din tanka sväfva öfver hafvet till din aflägsne vän, och gif honom ett tecken, att han icke alldeles är utplånad ur ditt minne. Gerna skulle jag nu vilja skrifva ett par ark fulla, ty jag har 10,000 saker att säga och berätta dig; men jag har nu i två dagar arbetat på en gräsligt lång epistel till Hammarsköld, och är så trött och så sömnig, att jag knapt ser pennan, mycket mindre de bokstäfver jag skrifver. Genom honom och Afzelius kan du dock erhålla del af mina rese-äfventyr; särdeles om du genom dem kan komma i direkt combination och communication med mina Upsaliensiska vänner, till hvilka mina fullständigaste underrättelser hittills afgått. Till Fru Silverstolpe i Upsala skickade jag en lång beskrifning af min resa till Berlin. Till Geijer och Palmblad, samt nu sist till Hammarsköld, har jag berättat åtskilligt om de intryck som Sachsen och Dresden gifvit mig. Du skall likväl icke blifva förorättad, ty till Dig och Hedborn har jag föresatt mig att skrifva från någon särdeles poetisk ort i Italien, en post-ort som är tvenne så poetiska själar värdig. Skulle du någongång få tid och lust att fägna mig med några rader från din hand, så lemna brefvet till Afzelius eller Hammarsköld, som ställa om att det kommer till Berlin, till General-Lieutenanten m. m. Helwig eller till kgl. Legations-Secreteraren Nordenfeldt; hvarifrån det sedan ofelbart kommer till mig, hvar jag än må vistas, emedan jag med dessa tvenne Herrar alltid underhåller communicationen öppen. — Den biljett jag, innan min afresa ur Sverige, skickade till dig från Åsbo Prostgård i Östergöthland, min födelseort, kom väl riktigt fram? — Jag är mycket nyfiken att få höra den närvarande ställningen af dina lefnadsöden, och önskar hjertligen till Gud, att den må vara ljusare, än då vi skiljdes åt, och lofva gladare utsig-

ter. Berätta mig derom, jag besvär dig, så snart som möjligt, och om du gjort några nya angenäma poetiska bekantskaper; med mera dylikt, som beträffar din personliga ställning! jag bedyrar vid Gud, att ingen köttslig Bror kan mera hålla af sin Syster, än jag håller af Dig. — Jag hoppas, att vi efter min återkomst till Sverige skola få upplefva många glada ögonblick i hvarandras umgänge. Jag har in petto stora poetiska projekter, som då skola utföras — projekter icke blott för min, utan ock för din räkning. Jag vill, med Guds hjelp, göra af dig en Skaldinna, som Sverige med stolthet skall sätta vid sidan af — Men nog. Gud låte oss begge få lefva, med någorlunda helsa till själ och kropp, samt med någorlunda drägliga timliga villkor! Jag önskade gerna, att kunna för sommarn 1819, — ty nästa år kommer jag kanske icke hem, — hyra mig ett rum på någon rätt angenäm plats af Djurgården invid Stockholm — Då skulle vi ofta vara tillsammans och öfverlägga om våra poetiska planer. Hvad synes dig derom? — Här i det romantiskt sköna och trefliga Dresden har jag gjort bekantskap med tvenne Deutsche Dichterinnen, af hvilka ingendera i personlig älskvärdhet kan mäta sig med Dig. Den ena, Louise von Brachmann[1], är en god menniska, beskedligt cokett, litet tråkig, har alltid tandvärk, mumlar mellan tänderna och ser ut som en förvissnad Gouvernante; har i det hela en medelmåttig talent, men en viss routine och en viss celebritet; föröfrigt derigenom intressant, att hon varit intimt lierad med Novalis' familj, och vet förtälja mycket om denne så hastigt försvinnande gudaynglings jordiska uppenbarelse. Den andra, Helmina von Chezy[2], har en stor, utmärkt talent, särdeles i erotisk lyrik, är originell, liflig, naiv och amusant, men står i slätt rykte för sina ungdomshändelser m. m. Jag vill ej dömma öfver hennes dygd; för det närvarande spelar hon åtminstone Maria Magdalenas role, och jag tror att den är uppriktig. Mönster af qvinlighet är hon i alla fall icke i något afseende. Emellertid tillbringar jag stundom hos henne mina aftnar, och låter henne med sin sir-

---

[1] Född 1777, dränkte sig i Saale 1822. Hon debuterade i Schillers *Musenalmanach* 1799 och utgaf en lyrisk diktsamling 1800. I Weissenfels, där hennes fader var ämbetsman, lärde hon känna Novalis, och hennes mildt svårmodiga diktning röjer spår af hans inflytande. Ett urval af hennes dikter utgafs 1824 i Leipzig af Schütz.

[2] Född 1783, död 1856. Hon författade en mängd lyriska dikter, noveller och äfven romaner. Alltsedan slaget vid Hanau 1813 ägnade hon sig lidelsefullt åt sjukvården i fält under Napoleonskrigen, och behållningen af sina 1818 utgifna *Neue auserlesene Schriften* bestämde hon åt särade soldater.

liga röst föreläsa mig sina poesier, af hvilka en stor del i sitt slag äro oöfverträffliga. Föröfrigt är jag här i Dresden mycket upptagen af sällskapslifvet, och har många intressanta bekantskaper. — Råkar du händelsevis Franzén, så helsa honom millionfaldigt. Det är den älskvärdaste varelse som Sveriges gränsor innesluta — det är en Guds Engel. Råkar du Hedborn, så säg honom, att han är en bland dem, på hvilka jag dagligen tänker. En förträfflig natur! kindlich und rein. Råkar du Ling[3], så säg honom, att han icke förmår tvinga mig att hata honom, och att i trots af det oförnuftiga och ovärdiga bref, som han skickade mig vid min afresa från Stockholm, känner jag hans ädlare Jag bättre än han sjelf. — Lef väl och lyckligt! Gud välsigne Dig.

Atterbom.

6. Roma, d. 13 April 1818.

Min goda, oförgätliga Julie!

Tro ej, hvarken att jag glömt Dig, eller att jag kan glömma Dig. Af ett för någon tid sedan erhållet bref från Carl Zeipel ser jag, att du nästan fallit på dylika misstankar. Nej, min ömma, min ljufva vän! du kan för sådant vara fullkomligt trygg. Den, som engång lärt känna Dig, och sedan kan bli likgiltig för din person och dina öden, måste antingen vara utan hufvud, eller utan hjerta, eller sannolikast utan begge. Jag tänker på Dig dagligen, ja, om denna bekännelse kan trösta dig, jag ser Dig ofta ej blott i mina dagliga, utan ock i mina nattliga drömmar. Jag ser dig ofta — tyvärr blott i andanom! — vandrande vid min sida, bland forntidens herrliga ruiner, till hvilka jag lemnar dig muntliga commentarier, eller i de tjusande Villornas alleer, när den varma Italienska luften börjar svalkas, och solen sjunker öfver pinjernas, lagrarnas och cypressernas dunkelgröna lundar, under det himlens blåa

---

[3] »Jag måste nu berätta dig om mina öden sen i somras. Först sedan Du reste var jag vid DjurgårdsBrunn en månad, och njöt mer af denna sköna nejd än af det ledsamma sällskap der var. Under denna tid gjorde jag bekantskap med L—g, som genom sitt besynnerliga sätt att vara ej kan intressera, men för öfrigt estimerar jag honom mycket som författare och hans vänskapsfulla godhet för mig — som dock blef illa uttydd af onda tungor. [»Ett sqvaller säger, att hon (dvs. Euphrosyne) skall skilja sig från sin man och gifta sig med Ling». Palmblad till Atterbom den 26 sept. 1817.] Jag tycker innerligt synd om hans lidande [Ling hade detta år förlorat sin hustru] som nästan förtär honom. ... Till Ling har jag framfört din hälsning men han tyckes ej vara bland dina bästa vänner». Euphrosyne till Atterbom den 23 febr. 1818. Jfr för öfrigt nästa bref.

färg, här långt mera högblå än hos oss, i vester antager det skäraste violetta skimmer, som slutligen öfvergår i det mest glödande purpur. Hastigt breder sig nattens flor öfver ängden; nu tindra stjernorna fram, större till utseendet och mera guldfärgade, än vi se dem i våra Nordiska vinternätter; den klaraste måne går upp öfver Rom, S. Petri väldiga coupol, alla de tusende tornen och tinnarne blänka, fjerran vinka dig de Albanska och Sabinska bergskedjorna, som inhägna det stilla Campagna, liksom gränsen af ett förtrolladt land — och omkring dig, hvart du blickar, kasta otaliga vattenkonster sina silfrade språng i mångfaldigt korsade bågar! — Döm häraf, om jag förlorat dig ur mitt minne! — Från Östergöthland skref jag till dig, innan jag lemnade Sverige; från Dresden sände jag dig ett bref, innelyckt i ett till Afzelius — En Saxisk Köpman, vid namn Mesmer, lofvade att framföra dem till Stockholm; jag skref på samma gång till Hammarsköld, Breda[1], Gref Schwerin[2], Generalskan Sparre[3], med flera af mina Stockholmska vänner: skulle denne Mesmer ej ännu vara ankommen? ty att Afzelius rigtigt aflemnat det bref jag anförtrodde honom, derom hyser jag ingen tvifvel. — Jag vill tillsvidare hoppas, att du rigtigt erhållit det! — Låt Carl Zeipel, som du känner och som innerligt håller af så väl Dig som mig, skicka Dig utdrag eller utförligare underrättelser om mig och min resa ur de långa plakater, dem jag tid efter annan hemsänder till Geijer i Upsala; du bör ej förundra dig, att jag hvarken har tid eller tålamod, att afskrifva dem in duplo[4]. Skada, att Du ej också bor i Upsala! ty alla mina dervarande vänner läsa mina långa bref till Geijer gemensamt. — Af de underrättelser jag fått från Sverige ser jag, att dina nya skaldestycken i sista Kalendern gjort mycken lycka. Också Geijer berömmer dem högligen. Det är en naturlig sak! — Kanske tycker du, att jag i den afskrift jag hemskickade af dina manuscripter, gjort

---

[1] Målaren Carl Fredrik von Breda (född 1759, död 1818).

[2] Grefve Adolph Ludvig von Schwerin, en broder till den bekante riksdagsmannen prosten Fredrik Bogislaus von S. Hans fru, en dotter till landshöfdingen Otto Wilhelm Ramsay, intresserade sig lifligt för Atterbom och nya skolan, och Atterboms kusin Sondén var en tid informator för grefvens söner.

[3] Måhända dåvarande generalmajoren Bengt Erland Sparres fru.

[4] »Nu vill jag tillägga, . . att jag stundom får bref från Euphrosyne som klagar . . öfver förgätenheten af det löfte du gifvit henne att få bref från dig, öfver hvilket sistnämda väl andra också kunde klaga, men hvartill hon, som är stängd från nästan all gemenskap med Upsala, har största skälet». Zeipel till Atterbom den 13 febr. 1818.

åtskilliga onödiga ändringar. Ehuruväl jag vid ett muntligt samtal med lätthet skulle göra dig en ordentlig och på mogna skäl grundad redovisning för hvarenda af de friheter jag i detta fall tagit mig, vill jag tillstå, att jag vågat de flesta af dessa förändringar mindre derföre, att de, betraktade hvar och en på sitt ställe särskildt, varit absolut nödvändiga, än för att i det hela, i den allmänna methoden af min granskning, ge dig en praktisk anvisning på den strängare sorgfällighet vid behandling af plan, språk och versbyggnad, som jag önskar att du icke må förlora ur sigte, då, som jag hoppas, du äfven hedrar nästa års Kalender med bidrag — och då din undertecknade trogne vän, ännu en tid bortåt ömsande bopålar utan uppehåll, hvarken muntligen eller skriftligen kan gå dig tillhanda! — Förskräcks ej för orden: »strängare sorgällighet»; med en så utmärkt talent, som Du har att tacka Gud och Naturen för, äro inga techniska hinder omöjliga att besegra. Du behöfver ej göra dig annat besvär, än att flitigt studera (du missförstår mig väl ej: att studera är icke detsamma som att efterapa — hvilket senare du hvarken bör eller behöfver göra) goda skalders arbeten, samt under detta studium allt mer och mer vänja dig, att icke blott med känslan och fantasien fästa dig vid innehållet, utan ock med begreppet, med reflexionen tydligt utreda för dig fordringarna och villkoren för möjligheten att exequera de poetiska compositions-slagens åtskilliga arter. Hvad som isynnerhet är en hufvudsaklig egenskap för Skalden, näst en liflig inbildningskraft och ett känslofullt hjerta, det är virtuositet i sitt språk, eller en hög grad af färdighet i att correkt, bestämdt, kraftigt och delicat behandla sitt modersmål. Utom det, att han i allmänhet bemödar sig om att inöfva sjelfva känslans lekar under förmynderskapet af Tankens allvarsamma disciplin, hvaraf omedelbart följer rigtig symmetrisk utveckling och anordning af idéens framställning, undvikandet af tavtologier, af ofta upprepade triviala, eller förslappande, eller affekterade epitheter, valet af de enklaste och rigtigaste, en klokt beräknad och jemnt öfver det Hela spridd fördelning af färgor i styl och ton, i uttryck m. m. hjelper härtill mycken läsning af goda författare i prosa (t. ex. Thorild, i hvars bättre skrifter vårt sköna modersmål visar sig med en friskhet och en naiv majestätlighet, som det i senare tider varit på vägen att alldeles förlora; det förstås, att jag icke råder dig upptaga såsom mönster i styl det myckna burleska och blott för hans individuum passande, som deribland så ofta före-

kommer!) och framförallt en flitigt upprepad öfning att skriftligen på prosa uttrycka sig sjelf. Det är otroligt, så länge man icke sjelf försökt det, hvilken nytta en dylik öfning, ehuru prosaisk den må synas, medför i afseende på djuphet och klarhet i tankförmågan, samt styrka, värma och precision i sättet att göra för andra lefvande sitt Inres heliga bilder och lidelser. Det förstås, att du icke behöfver lemna på tryck sådana privata tanke- och stylöfningar, såvida du icke sjelf, eller någon pålitlig vän, efter mogen öfverläggning finner dem, eller några deribland, förtjena att göras bekanta för en större allmänhet; Poesien är och bör blifva Ditt hufvudyrke, för den är du född; och försöket att utarbeta allahanda små prosaiska uppsatser, naturligtvis öfver ämnen som litligt sysselsätta din själ, rekommenderar jag blott såsom den bästa praktiska method att studera sitt språk och att i samma mån utbilda sin färdighet att deruti yttra sig, som man utvecklar scalan af sina känslor, gången af sina tankar, strömmen af sina bilder, till harmoni, klarhet, styrka och säker takt, i plan, i detaljer, i vers- och period-byggnad. — Med ordet styrka menar jag här ingenting vidare, än energi i allmänhet: hvilket jag nämner blott derföre, att du icke må föreställa dig, det jag uppmanar dig att i dina skrifter efterjaga någon ton af manlighet och amazon-väsende, hvilket alltid kläder qvinnan illa; ingen har visat bättre än Du, att i den vekaste ömhet, det ljufvaste qvinliga behag kan ligga den mest genomträngande kraft och styrka förborgad, nemligen den äkta känslans, den sanna passionens, sorgens, kärlekens, naturens! — Ännu en sak af vigt, men visserligen af en betänklig, rätt mycket betänklig vigt: du gör ej illa, om du stundom med uppmärksamhet genomläser en och annan af SVEDENBORGS Skrifter. Jag såg, om jag mins rätt, under det jag var hos dig i Stockholm, ett af hans mindre arbeten liggande på ditt bord, och detta fägnade mig. Icke för språkets skull; ty af den dåliga Svenska, på hvilken åtskilliga af hans skrifter blifvit öfversatta, är ej något för stylens skönhet att lära: men för innehållets, eller (ty innehållet är på långt när ej till alla delar ofelbart) rättare sagdt, för andans. Ett sådant verk, som t. ex. hans *Engla-vishet om den gudomliga Kärleken* (bäst vore, om du kunde förskaffa dig* det korta och förträffligt skrifna sammandrag af hela Svedenborgs Lära, som är tryckt i Leipzig 1789 och heter *Em. Swedenborgs Theologische Werke im Auszug*),

* Zeipel kan skaffa dig boken till låns; några i Upsala äga den.

är, isynnerhet för fruntimmer, den enklaste, den hjertligaste, den frommaste — och såvidt äfven populäraste — inledning till en högre philosophisk åsigt af Lifvet, Naturen, Menniskan och Gud. N. B. Svedenborgs lära tjenar till en sådan Inledning — d. v. s. till att utveckla djupet af det i hvarje väldanad själ inneburna religiösa sinnet, att öppna blicken för det inre väsendet, den andliga betydelsen af stora verldssammanhanget o. s. v. — blott i kraft af den anda, som herrskar i det Hela af hans framställningar; i particulariteter har han ofta begått misstag, som härflyta från ensidighet och brist på tillräcklig klarhet i uppfattandet af fundamentalprinciperna. Så t. ex. är fallet med hans Correspondens-Lära, i hvilken sjelfva tanken, sjelfva ideen är gudomlig, men hvars utförande dock — hos honom sjelf — blifvit något helt annat. Så äro ock hans ande-syner, om hvilka jag icke tviflar, att de ju för honom verkligen ägt rum, ofta, icke i afseende på det historiska af sjelfva phenomenet, men väl i afseende på innehållet af det som andarne förkunna, ofta (icke alltid) af en tvetydig beskaffenhet; och den felar mycket, som betraktar Svedenborg — men så gör ju hans egentliga Sekt? — såsom ett slags ny Christus, hvars utsagor man till alla delar måste vörda likt tros-artiklar. Derföre kallade jag ofvanföre mitt råd, att studera Svedenborg, betänkligt; men med Din sunda natur och Ditt klara förstånd löper man dervid ingen fara*. — Tag ej illa upp, bästa Julie! att jag tilltalar dig i denna rådgifvar-ton; men då du engång vändt dig till mig med förtroende, så vill jag söka uppfylla mina pligter mot dig på ett sätt, som är värdigt vår vänskap. Jag hör icke till det slags vänner, som af blindt enthusiastisk välmening eller af en illa förstådd delicatesse blott berömma; dertill håller jag för mycket af dig. Du är på en god väg, och du har redan i hög grad tillvunnit dig, hos alla skönhetens och sångens vänner i Sverige, uppmärksamhet och kärlek; men just derföre är det återstående af den glänsande bana du har att vandra, så mycket vigtigare att i alla hänsigter noga besinna och mäta. — Föröfrigt, friskt mod! Förtrösta på Försynen, låt den rika Naturens moderliga toner aldrig förgäfves söka genljud inom ditt bröst, sjung, och lef för dina vänner, af hvilka du år från år förvärfvar dig flera, samt för efterverlden, som skall sätta dig på ett af de högsta äreställen bland Sveas döttrar. År

* Högligen recommenderas flitig läsning af NOVALIS och GOETHE; den ene för Religionens, den andre för Konstens skull.

ej denna lott skön? ej värd att köpas med möda och uppoffringar? ja, äfven med svårare timliga lidanden? — Ack Gud! jag vet väl, att du har ett tungt husligt kors att bära, och jag känner af egen ymnig och lång erfarenhet, sjuklig och mjältsjuk som jag i många år varit (och tvärr ser det ut som ville detta öde följa mig till grafven), huru mycken kraftansträngning det kostar, att hålla sitt ädlare Jag upprätt emot jordens bekymmer, samt huru mångengång under denna svåra kamp man dignar af matthet, under innerlig önskan att få kasta lifvets och den personliga existensens hela tunga börda ifrån sig. Men — derföre är också allt, hvad som här sinligt omgifver oss, beståndsdelarne af den stränga barnskolan, i hvilken vi uppfostras till en evig ungdom i en lyckligare verld — och Christendomens hjeltemod består ej blott i att kämpa ståndaktigt mot den yttre verldens förförelser, hvilka på långt när ej äro så farliga som den andliga fienden, hvilken inom oss arbetar på att skingra och enervera våra bästa krafter, genom fruktan, villrådighet och förtviflan! —

Detta bref erhåller du förmodligen först i Juni månad — så långt är det afstånd som skiljer oss! Svara mig snart och skicka ditt svar till Zeipel, som lagar att det säkert kommer i mina händer. Berätta mig der utförligt, allt hvad som händt dig sedan vi skildes i Stockholm samt beskaffenheten af ditt närvarande läge. Af Zeipel vet jag, att du ännu (så vida jag förstått honom rigtigt) lefver tillsammans med din — såkallade man, en person som ej i något afseende tycks vara utrustad till att göra dig lycklig. Kan då ej detta förhållande upphöra? Kan ej den värdige mannen — heter han ej Adlerwald? — som enligt din egen berättelse gjort så mycket till ditt bästa från dina barna-år, utverka dig en befrielse från detta odrägliga ok, eller åtminstone på något vis häruti förmildra din ställning? Fins det någon möjlighet — och den allmänna Lagen är ju nu i detta fall lika förnuftig, som den allmänna Opinionen? — att formligen upplösa denna för Dig förstörande, för Honom öfverflödiga och således till ingen nytta tjenande förbindelse, så omfatta denna möjlighet utan betänkande![5] Icke blott Skaldekonsten och Fäderneslandet, som fodra dig för deras räkning hel och hållen, utan ock Gud och alla förnuftiga menniskor, frikänna dig från skyldigheten af ett sådant slafveri, i hvilket din

[5] Praktiskt skiljdes makarna Asping åt redan sommaren 1817, men laglig skilsmässa kom icke till stånd förrän hösten 1820.

första ungdoms oförsigtighet, eller kanske främmande tvång, störtat dig. Var blott sedan, i valet af en ny gemål, mera försigtig! — Jag vill lemna osagdt, om det icke, i din närvarande belägenhet, tills vidare vore bäst att välja ingen. — Förlåt min uppriktighet! men du har ju gjort mig till din Bror, och en sådan har ju lof att stundom vara öfverklok, ja till och med en smula näsvis! —

Gifve Gud, att Franzén bodde dig nära, eller på någon tid, liksom han förr gjort, komme att vistas i Stockholm! — Han vore för Dig en god, skyddande, uppmuntrande Genius; det är den ljufvaste, renaste, älskvärdaste menniska jag känner i verlden, och tvifvelsutan den enda Engel, som finnes bosatt inom Sveriges gränsor. Och då han dessutom, hvad äkta ästhetiskt sinne, fin smak och säker takt i poetiskt omdöme angår, är, när man öfver dylika ämnen rådfrågar honom* och förelägger honom sina försök till granskning, den pålitligaste af alla nu lefvande Svenska poeter och konstdomare, så önskade jag gerna, att du kunde låta honom genomläsa de nya lyriska och romantiska productioner, dem du tvifvelsutan i nästa Kalender ämnar meddela, innan du lemnar dem i Boktryckarnes händer. Jag tror att du skulle kunna helt simpelt skicka honom dem, med ett litet vänligt bref; han såg dina allraförsta skaldeprof, dem du sände mig vid midsommarstiden 1816, innan de blefvo tryckta; han sätter mycket värde på Dig, liksom på allt Ädelt och Godt, och han skall säkert både med nöje och efter bästa samvete såväl gifva dig grundade domar öfver det allmänna i dina diktningar, som ock föreslå de lyckligaste förbättringar, der stundom sådana vid enskilda delar kunde synas nödvändiga. Han är min vän — och Du sjelf känner ju honom också redan personligen![6] — Än engång, förlåt mig, hulda Euphrosyne! Jag skulle tilltala dig i en mycket mera smickrande ton, jag skulle säga dig att allt hvad du gör är oförbätterligt, att du platt ingenting annat behöfver än att i allt följa din egen Genius, att du redan är mer än Sappho, Corinna, Mad. Staël o. s. v. och att du således för ingen del bör längre låta hofmästrera, allraminst »atterbo-

* Jag känner af egen erfarenhet härutinnan hans säkra blick, som väl stundom — förunderligt nog! — misstager sig vid utarbetningen af egna compositioner, men dock alltid, såvidt jag märkt, vid bedömmandet af andras röjer en skarpsynthet utan like.

[6] Ett misstag af Atterbom. »Ännu har jag ej gjort Franzéns bekantskap som jag så länge önskadt». Euphrosyne till Atterbom den 25 april 1818.

misera»* dig, m. m. dylikt, — om jag vore mindre starkt, mindre oegennyttigt eldad af nit för ditt väl och din ära. Men, som sagdt, detta slags vänskap och tillgifvenhet är icke min sak; jag har aldrig för egen räkning fordrat den af någon, och jag kan icke heller förmå mig till den tro, att jag dermed tillfogar någon annan en verklig fördel eller båtnad. Derföre säger jag dig rent ut, att så glad som jag är öfver den aktning alla vältänkande bland våra landsmän visa dig, så lifligt önskar jag, att du hädanefter icke framträder med några mindre mogna och mindre vårdade skapelser, än de sånger med hvilka du redan hänryckt din nation. Man har underrättat mig från Sverige, att Ling nu mycket umgås med dig[7] och mycket beundrar dig. Jag har mot det förra ingenting att invända, och finner det senare mycket naturligt. Han är, oaktadt sin blinda fanatism för vissa ensidiga begrepp, bland hvilka hans välmenande charlataneri med Svenskhet intager första rummet, en intressant man, af ett i grunden lika förträffligt hjerta, som rigtningen af hans snille är ädel och det patriotiska i hans bemödande vördnadsvärdt, jemväl i dess öfverdrift och förvillelser. Då han dessutom förmodligen i sitt personliga förhållande till Dig mera beherrskar sin orimliga egenkärlek och sin olyckliga misstänksamhet, än i sitt uppförande mot åtskilliga bekanta af sitt eget kön, t. ex. Geijer, som varit hans vän, och mig, som dels af egen böjelse och dels på Friherrinnan Helwigs åstundan försökte att blifva det**, så

* Man har från Sverige berättat mig, att Lings anhängare uppfunnit detta nya ord, för att dermed beteckna den skadliga inflytelse, som din bekantskap med mig haft på din bildning och dina skaldestycken. Bäst är, att saken underställes din egen ompröfning.

** Jag gick honom till mötes med den renaste uppriktighet; jag bragte helt och hållet min egen stolthet, så ofta af honom orättvist sårad, till offer åt det bemödande, som jag ansåg för en pligt, neml. att innan min afresa från Sverige söka upphäfva åtminstone en dissonans, utplåna åtminstone en partiskefhet i vår af så många småaktiga passioner och personligheter sönderslitna litteratur. Min lön blef, att sedan han i tre dagar omfattat mig med verkligt förtroende, skickade han mig på fjerde dagen, just som jag skulle lemna fädernejorden och ämnade gå till honom för att taga ett hjertligt afsked, ett långt bref, som jag för märkvärdighetens skull ämnar gömma så länge jag lefver, fullt af de orimligaste beskyllningar och

[7] Jfr not 3 till 5:te brefvet.

kan du visserligen af hans umgänge skörda både nöje och nytta. Blott önskar jag, att du icke må oinskränkt lita på honom i ästhetiska rådplägningar. Han är en ganska genialisk menniska, men liksom i allmänhet hans intellektuella bildning är fragmentarisk och ytlig, så beror också hans smak egentligen blott på infall och rhapsodiska hänryckningar. Är han nu på köpet kär i dig, hvilket man i Stockholm och Upsala påstår — och hvilket jag finner så mycket mer förlåtligt, som jag sjelf nästan är på vägen att bli detsamma! — så är han likväl just derföre, ursäktligtvis, helt visst en desto slemmare Criticus öfver dina arbeten[8]. — Se så! nu har jag tagit bladet ifrån munnen och sagt dig, i korthet, allt hvad jag tänker om dina litterära och personliga omständigheter. Men mina meningar äga ingen rätt, att för Dig gälla såsom lagar; och du må gilla eller förkasta dem, allt efter som du sjelf för godt finner.

Den 16 April.

Jag hör, att Leopold gjort ihop ett stycke Parodi öfver din *Luta*[9]. Det är honom, Wallmark och Comp. värdigt, att gifva sin immerfort växande galla öfver den yngre Vitterhetens framgång luft med att skymfa ett Fruntimmer — som intet annat fel begått, än att, dessa Herrar oåtspordt, skrifva och låta trycka några vackra

---

det grufligaste ovett. När vi en gång råkas, skall jag visa dig det högst oskyldiga ställe i mitt företal till Hörbergs Lefverne, som gaf honom anledning till denna vansinniga farut. Jag ansåg den ej förtjena något svar — jag hade nu fullkomligt lärt känna det dunkla, vacklande, med sig sjelf i evig strid liggande själstillstånd, hvaruti Ling sannolikt för alltid är innesluten. Jag fick blott lära vid detta tillfälle, att hädanefter sätta mera pris på min vänskap, och icke truga bort den på någon, äfven med den bästa afsigt i verlden.

[8] Jfr: »Du skall vara min vän min ledsagare på konstens bana. Det är ditt omdöme, ditt bifall jag måst rättar mig efter. Tro ej ett ögonblick några andra underrättelser, ty de äro ej från mig. Men jag vet ungefär från hvem de ha kommit. Det rätta och det goda söka aldrig förgäfves ett genljud hos din vän — och derföre kan du vara öfvertygad att jag ej så lätt blir bortskämd af hvem det vara må — jag känner nog tillräckligt min ofullkomlighet». EUPHROSYNE till ATTERBOM den 25 sept. 1818.

[9] »I Stockholm circulerar en parodi af Leopold öfver Euphrosynes Luta: det förljudes derjemte, att i den 4:de Del., som är under tryckningen, skola inflyta allahanda vers och prosabitar, som skola förarga oss». PALMBLAD till ATTERBOM den 12 febr. 1818.

verser. Hur kan man vara nog låg, för att bära sig åt så omanligt? — Men föraktet och åtlöjet drabbar dessa fega skurkar sjelfva. —

Juli och Augusti månader kommer jag att tillbringa i trakten af Sorrento, Tassos födelseort, vid Cap Misano och Castel a Mare. I denna elysiska natur, under en stilla landtlefnad, i orange-lundarna på den sköna Napolitanska hafskusten, ämnar jag göra någonting färdigt, som efter min hemkomst, vill jag hoppas, skall göra Dig och mina öfriga vänner nöje. I October torde jag väl lemna Italien, tillbringar vintern och vårens begynnelse i Tyskland, och kommer ungefär hem vid samma tid 1819, som jag 1817 bortreste. Hvad vi då skola språka tillsamman! — Om det kunde låta sig göra, så hade jag mycken lust att för någon del af sommaren bosätta mig på något vackert ställe i Djurgården vid Stockholm. Vet du, om hyrorna der äro mycket höga? — Då kunde vi dagligen träffas, och conversera, studera, poetisera, philosophera med hvarandra af hjertans grund. — Har du ej lust att försöka skrifva en Roman, med små lyriska dikter, romancer o. s. v. blandade derinuti? Fruntimmer äro af naturen med mera talent och större förråd af materialier till detta slag af poetisk composition utrustade, än de flesta karlar. (Också Fru Helwig är nu sysselsatt att utarbeta en). Tänk med allvar på detta förslag, och laga att du nästa sommar kan läsa upp första delen eller åtminstone några capitel för mig, så skall jag till skyldig tacksamhets-betygelse regalera dig med ett dramatiskt arbete. — Hvad gör Hedborn? Plägar han ej ofta besöka dig? Hvarföre har han ej lemnat in något till den sista Kalendern? Helsa honom hjertligt ifrån mig. — D:o Afzelius. — Här är varman nu sådan, som i Sverige i begynnelsen af Juli månad. — Häromdagen såg jag på Capitolium bilder af Sappho och Corinna, så antika, att de anses som verkliga portraiter. De se — gemena, ja liderliga ut. Jag kan ej föreställa mig att dessa buster likna originalen. Sappho är icke ful, snarare täck; men hennes physionomi, hennes blick är oädel, och förkunnar de mest otyglade sinliga begär. Med den andra är det ännu värre. — I går afton såg jag solen gå ner från Monte Testaccio, och besökte vid samma tillfälle den i granskapet, vid foten af Cestii Pyramid liggande platsen, der alla här döende Protestanter begrafvas. Mången ung konstnär och enthusiast från främmande länder hvilar här!! Jag hoppas ett lyckligare öde. Lef väl, älskade Julie! Glöm ej Atterbom. —

7. Berlin, d. 22 Maj 1819.

Min trofasta, älskvärda Julia!

Ditt sista bref af den 25 och 26 September har jag först för åtta dagar sedan erhållit, utan att känna orsakerna hvarför det dröjt så länge på vägen. Men det Goda kommer aldrig försent, och jag har så mycket mera fägnat mig öfver denna skrifvelse, som den, i det Hela, innehåller glädjande tidningar om Ditt personliga tillstånd[1]. Ehuru i allmänhet ingen vän af äktenskapsskillnader, tror jag dock att i Ditt fall man utan inre förebråelse kan begagna denna för Dig enda utväg till frihet och lyckligare öden. Om jag mins rätt, rådde jag Dig till detta steg redan för tvenne år sedan[2]; det är väl, att Du nu fattat Ditt beslut. Kanske är hela saken redan afgjord i det ögonblick jag skrifver dessa rader; ty en lång tid har förgått sedan den 26 Sept.* Att välsinnade och förståndiga vänner, vid dina åtskilliga bryderier och trångmål, med råd och dåd gå Dig tillhanda, är mitt hopp och min tröst; och skattar jag det i alla afseenden vara för Dig en stor förmån, att hafva vunnit Baron Silfverhjelms och hans aktningsvärda Friherrinnas bekantskap[3]. Det

* Den 25 och 26 Sept. vistades jag i Salerno och Pästum, ej långt från Calabriens gräns. Jag har sedan den tiden lagt ett godt stycke väg till rygga!

[1] »Jag har ej någon vidare gemenskap med min ektenskapliga förbindelse. Jag har rum för min egen räkning, men föga utsikt till bergning. Jag ämnar att söka laglig skilnad. Min framtid är obestämd, men så mycket måste jag säga Dig att jag älskar och är älskad, Det ensamma hjertat sökte ett hjerta och fann det. Om kärlekens späda blomma skall näras af majdagg eller tårar, det står i Herrans hand. Jag är dock ej ensam på jorden. Lifvet är nog tungt ändå — utan kärlek vore det en graf, och på grafven kunde jag ej sjunga». Euphrosyne till Atterbom den 25 sept. 1818.

[2] Se föregående bref s. 43 samt not 5 därsammastädes.

[3] Baron Göran Ulrik Silfverhjelm (född 1762, död 1819) var en litterärt intresserad man och svärmade isynnerhet för Thorild; han var gift med Anna Charlotta Sophia Adlermarck (född 1784, död 1832). »Baron Silfverhjelm som Du känner är en god, och hederlig Man, har mycken godhet för mig; Han vill sjelf åtaga sig utgifvandet af mina små arbeten, med tillhjelp af Kungl. Secter Ekmark: jag är ofantligt mycket tacksam, och tror dessa bildade menniskor äga både smak och god vilja för mig, men hälst, det säger jag till Dig ensam, hade jag velat att mina Stycken undergått din granskning och att Du med samma mästarhand förbättrat de senare som de förra». Euphrosyne till Atterbom den 11 jan. 1819.

är ett par, som i ömsesidig charakters-förträfflighet och utmärkt själsdaning ej har många likar. Glöm ej att hjertligt helsa dem ifrån mig; jag står nu till dem i dubbel förbindelse, då jag anser den godhet de visa Dig så, som vore den bevisad mig själf. Man tror sig i Upsala veta, att Baron Silfverhjelm vill bestå kostnaden till utgifvandet af en samling af Dina skaldestycken, men att Du vill vänta dermed till min hemkomst. Om så är, så är jag Baron S. mycket förbunden för detta vänskapsprof mot Dig och Svenska Vitterheten, samt förmodar på säkra grunder, att företaget i oeconomiskt afseende snarare skall medföra vinst än förlust. Men tillika tackar jag Dig för Din omtanka, att icke brådska med saken förrän vi hinna deröfver några dagar språka tillsammans; jag vill, att en Samling som bär på titelbladet Ditt namn, skall till alla delar göra Dig den ära, som ditt hjerta och ditt snille förtjena. Mot slutet af Juni eller allrasist i begynnelsen af Juli är jag väl redan anländ till mina Systrars och min nittiett-åriga Morfars* hem, Åsbo i Östergöthland; du vet ju adressen dit, öfver det nära der bredvid liggande Post-Contoret Boxholm? Jag dröjer väl några veckor i denna fromhetens och fridens boning, och gör sannolikt sedan under uppresan till Upsala ett besök på några dagar hos Franzén. Vistas du kanske vid den tiden i Skultuna? ligger denna ort långt från Vesterås eller från Upsala-vägen? och kan Du der emottaga en påhelsning? Eller, om detta ej går an, kan Du ej i början af hösten uppehålla Dig någon tid i Upsala? ty Gud vet, när jag kommer till Stockholm — åtminstone sker det ej före Jul, och jag ville gerna råka Dig dessförinnan. Om allt detta väntar jag Ditt svar i Åsbo. — Mest af alla Dina underrättelser glädjer mig den, att Du »älskar och är älskad». Gud gifve, att jag kunde berätta detsamma! Jag hoppas af din rena själ och ditt ljusa förstånd, att du gjort ditt val utan illusion och öfverilning, samt tror mig i denna öfvertygelse vara säker om varaktigheten af Din sällhet. Du har ganska rätt, att »lifvet, utan kärlek, är en graf», och att »man ej kan sjunga på grafven». Jag vet det, af hela min lefnads erfarenhet; och fastän jag icke dessmindre stundom söker upphöja min stämma till sång, så går dock i sanning sjungandet derefter. Troligtvis skulle min poesi få en hel annan färg och liflighet, om jag ej vore ett slags Moses på gränsen af

* Om det blir mig möjligt, så vill jag med de flesta af mina slägtingar fira d. 29 Juni gubbens nittionde-första födelsedag.

Palästina; jag har genom Guds nåd ledsagat mången annan till Poesiens och Kärlekens land, men jag nödgas sjelf dö, utan att någonsin hafva skådat det med mina ögon. Gud vare tack, som låtit mig ändtligen komma till den insigt, att detta öde är ett rättmätigt straff för mångahanda slags villor och felsteg. Sedan min ungdom nu ilat sin kos, ehuru (hvilket är något hårdt) utan att jag egentligen nånsin varit ung, är det hög tid att bli tålmodig; och så som jag nu är beskaffad till själ och kropp, nerfsvag och dyster, kan jag för min framtid ej hos Ditt kön förvänta mig något annat än hvad man kallar vänskap, en sak, visserligen all aktning och erkänsla värd, men som dock, om den också stiger ända till beundran, är en mindre än half ersättning för Kärlekens förtjusning, enligt hvad jag derom hört, sett, läst och drömt. Lycklig Du, lycklig hvar och en, som det blifvit förunnadt att icke förgäfves bära inom barmen ett längtande hjerta![4] — Fullbordandet af mitt stora skådespel, till hvilket jag under förledna sommar dels i Rom, dels i dess granskap gjorde ett vidlyftigt utkast, blef afbrutet först genom min resa till Neapel och sedan min återresa från Italien. Såsnart jag bekommer några månaders ostördt lugn, skall det väl bli färdigt. Till midsommarn 1820 torde det väl kunna vara i allmänhetens händer. Dessförinnan låter jag dock trycka åtskilliga uppsatser öfver min resa samt kanske en samling af alla mina lyriska skaldeförsök. Tillika en novell, *Marmorqvinnan*, som jag påbegynt för längesedan och med första vill göra färdig, om blott hettan och dammet vilja något mildra sina plågsamma inflytelser. Äfven öfver *Kejsar Julianus* (den Affällige) har jag ett poem i sinnet, med mycket annat, som väl skall komma i dagen, om jag blott får andas något friare från magplågor och hvarjehanda nerfsmärtor. — Goethe har jag tyvärr ännu ej sett; få se om tid och penningar ännu tillåta mig att göra en färd till Weimar. Hans son och sonhustru äro deremot här, och jag råkar dem i afton åter hos Fru Helwig, som hvarje Lördags-qväll har i sitt hus en glänsande sällskapskrets församlad. Goethes son ser ut och har ungefär lika mycket förstånd som en vanlig ung Svensk Brukspatron. Tieck har jag lärt känna; jag gjorde vid resan från Breslau till Berlin ett kort besök hos honom i slottet Ziebingen; nu är han här på besök för någon tid, och kommer jag väl att ofta vara tillsammans med ho-

[4] Jfr not 1 till 10:de brefvet. Först i oktober 1819 kom detta bref (nr 7) i Euphrosynes händer.

nom. Hans kropp är af mångårig gikt illa hopdragen, vriden och lutande, men i det vackra, ännu ungdomliga ansigtet och i de fantasifulla, ofta skalkaktiga ögonen, förråder sig den vårligaste och den qvickaste af tidens skalder. — Jag är, mycket mer än jag ville, indragen i det Berlinska briljanta thé-sällskaps-lifvet, och trifs föröfrigt ej physiskt i den stora af solhetta brännande och af fin sand hvirflande staden. Jag längtar hjertligt efter mitt fädernesland och dess svala, gröna skogar. Vore det ej för Generalskan Helwigs skull, som gjort mig så mycket godt och så gerna ser mig omkring sig, så reste jag redan i nästa vecka åt Stralsund. Nu är jag af tacksamhet mot henne skyldig att härda ut två eller tre veckor till. — Det fägnar mig, att Thorilds skrifter snart löpa af stapeln[5]. Det var en stor, men oklar ande; han är ej, utan mycken urskillning, att efterfölja, men väl är i allmänhet oändligt mycket af honom att lära. Ja, goda Julia, det förhåller sig så som Du säger: »Snillets arf, Gudskelof, är gemensamt för oss alla!» — Körner[6] tillhör de lyckliga historiska phenomener, som (efter menskligt sätt att dömma) fått dö precist i den för deras ära lämpligaste tidpunkten. En längre lefnads middagsglans hade sannolikt icke svarat mot den fulla morgonrodnad, som omgaf hans snabba uppträde. Väl hade varit för Fouqué, som också deltog i Tysklands befrielsekrig med mycken tapperhet, om han t. ex. stupat i slaget vid Lützen, kort efter utgifvandet af sin *Zauberring* och sin *Undine*, i stället för att ideligen mer och mer upplösa sin riddarpoesi i bara vatten och såpbubblor. — Gud vare hos Dig, min goda Syster! Jag längtar att snart få se Dig.

Atterbom.

8. Upsala d. 7 Oct. 1819.

Min älskade Syster!

För ungefär sex dagar sedan ankom jag hit till den gamla Asastaden, och skyndar att underrätta dig derom; min vän Grafström har åtagit sig att framskaffa mitt bref, emedan jag nu icke precist vet, om du befinner dig i Stockholm eller Skultuna. Du erhåller på samma gång ett äldre, dateradt Berlin, som varit inneslutet i ett långt bref

[5] »Snart få vi det nöjet att se Thorilds skrifter komma ut i vårt fädernesland. Jag längtar att få dela det rika arfvet: Snillets arf. Gudskelof! det är gemensamt för oss alla». Euphrosyne till Atterbom den 25 sept. 1818.

[6] »Med Körner har jag nyss blifvit bekant. Ack hvilken yngling! hvilket kort men lysande lif!» Samma bref.

till Geijer, hvilket haft den olyckan att icke komma i hans händer förrän några dagar innan min hitkomst. Du ser deraf, att jag, fastän främmande i fjerran land, aldrig upphört att tänka på Dig med lika varm vänskap. Rätt ledsamt är, att du så länge fått vänta på någon rad från mig, men det är, vid Gud! icke min, utan den stundom förunderligt capricieusa utländska postgångens skuld. Äfven jag erhöll, aftonen af min ankomst, ett litet bref af din hand, många månader gammalt, och innehållande nyårsönskningar, för hvilka jag hjertligen tackar dig. Hädanefter lär väl vår brefvexling kunna skötas mera ordentligt. — Jag beklagar både för Dig och mig den oväntade snara förlusten af den ädle B. Silfverhjelm[1]. Fäderneslandet har i honom förlorat en af sina yppersta söner, och ingen, som närmare känt honom, skall någonsin förlora ur minne hans djupa förstånd och hans varma hjerta. Jemväl i afseende på det tillämnade utgifvandet af dina Skaldedikter var detta dödsfall högst olyckligt. Likväl har du ännu vänner i lifvet, som åtminstone i detta fall kunna befrämja ditt bästa. Palmblad, Ramström[2] och Zeipel erbjuda sig att mottaga förlaget och bevilja dig så goda villkor, som i vår litteraturs och bokhandels belägenhet äro möjliga. Hvad på mig ankomma kan, skall jag icke låta någon omsorg tryta så väl i behörigt genomseende af dina manuscripter, som i uppsigt öfver correctur vid tryckningen och föranstaltandet af en upplaga, som äfven i sitt yttre blir angenäm. — Jag önskar således, att du snart öfver detta förslag yttrar dina tankar, samt hurudana de med salig Baron Silfverhjelm och kanske någon Bokhandlare uppgjorda förlagsvillkoren voro. Under förutsättande, att dessa ännu stannat vid blotta förslager, önskar jag att du skyndsamt måtte meddela mig dem, på det att en ordentlig öfverenskommelse mellan Dig och härvarande Boktryckare snart må uppgöras och tryckningen taga sin begynnelse. Du kan ju rådfråga Hammarsköld, som är en redlig man och af allt hjerta menar dig väl, hvad du med billighet kan fordra i honorarium, eller på hvad sätt du vill ha förlaget inrättadt. Bäst vore, om Du kunde sjelf komma hit på några veckor i höst, så kunde hela saken lättast och beqvämast personligen afgöras. Är icke ditt förhållande till Brukspatron Adlervall (jag menar att han heter så) af den beskaffenhet, att han kunde förmås

---

[1] Jfr not 3 till 7:de brefvet. Baron Silfverhielm afled den 10 sept. 1819.

[2] Klas Olof Ramström (född 1791, död 1852) var under åren 1819—1834 Palmblads kompanjon om akademiska boktryckeriet i Uppsala. Zeipel var Palmblads kompanjon under åren 1815—1819.

bereda dig en möjlighet att vistas ett par månader i Upsala? Kostnaden vore ju för honom, såsom en rik man, obetydlig. — Det vore i alla fall bäst, i händelse du vill låta trycka din samling i Upsala under min uppsigt, att du snart öfverstyrde samtliga manuscript-packan i mina händer. Har du någonting att lemna till nästa årg. Poetiska Kalender, så väntar jag också att skyndsamt bekomma det. Jag kan för egen räkning icke mycket bidraga till Kalendern för denna gång, emedan jag måste använda en del af Terminen på sammanskrifvandet af en Disputation, för att erhålla en Docentur i Historien här vid Universitätet. Sedan denna dumma och tråkiga formalität är uppfylld, får jag då äntligen i Guds namn öfverlåta mig åt mitt egentliga författarskap och utarbetandet af de rika materialier, jag under min resa samlat. —

Genom Gumælius, Grafström och Hwasser har jag erhållit de sista underrättelserna om Dig. Gudskelof, att du är skild från Adelsvärds[3] och att du tillfrisknat från din sjuklighet. Sök att hålla dig rask och munter! Mycket, som nu är mulet, kan snart ljusna. Jag har mycken anledning, att förespå dig en gladare framtid. —

P. S. Från Zeipel, som just nu kom till mig, skickar jag dig många helsningar. Han skrifver till dig nästa postdag sina tankar öfver det påtänkta förläggandet af dina skaldesånger.

Glöm ej din trofaste

Atterbom.

9. Upsala d. 8 Nov. 1819.

Min bästa Euphrosyne!

Olyckligtvis fick jag, genom en bekants glömska, ditt sista bref för sent i mina händer, för att kunna med då omgående post besvara det; och i går glömde jag alldeles att det var en Vesteråspostdag. Tyvärr kommer nu mitt svar betydligt senare till Dig; hvilket jag anhåller att Du godhetsfullt måtte ursäkta. — Angående

[3] I oktober 1817 hade Euphrosyne mottagit en kondition i baron Johan Carl Adelswärds hus på Adelsnäs i Östergötland som lärarinna (antagligen i franska) för baronens fästmö, Maria Sleman. Under riksdagstiden vistades hon med familjen i hufvudstaden. Hon lämnade det Adelswärdska hemmet på sensommaren 1818 efter att ha i hög grad vantrifts. — Ljunggrens (*Smärre skrifter*, 2: 150) och Runnqvists (anf. arb., s. 25) dateringar af vistelsen hos Adelswärds äro oriktiga.

dina skrifter[1] sade jag dig redan i föregående bref min tanka. Otvifvelaktigt får du dem här i Upsala både vackrare och correctare tryckta än i Stockholm. Jag ger dig derpå mitt hedersord. Också gå Palmblad och Comp. in på din önskan, att betala dig en viss bestämd summa på engång[2]; Zeipels förslag var kanske mera välmenande, än för Dig, ja för Boktyckarne sjelfva beqvämligt. Att du får mera betalt för arket af dessa boktryckare, än af några andra i Sverige, derom kan du vara på förhand öfvertygad. Utom det, att de vilja trycka dina skrifter egentligen mera för att göra Dig en tjenst och befrämja utgifvandet af en god bok, än för att sjelfve vinna derpå, så äro de mina personliga vänner, och du må vara säker, att jag alltid troget skall stå på ditt bästa. Ett fixt pris (författar-arfvode) kunna de ej bestämma, förrän de fått se manuscriptet och göra ett ungefärligt öfverslag angående bokens storlek och upplagans beskaffenhet. Skicka derföre med möjligaste första till mig de till denna samling bestämda handskrifter. Och glöm ej bort att skicka något till Kalendern, emedan denna innan Jul måste utkomma. Om du ej har några särskilda stycken för Kalenderns räkning färdiga (hvilket dock vore bra), så går det an att i kalendern införa några af dem, som du bestämt för samlingen af dina Poesier; emedan denna Samling i alla fall först framåt Februar eller Mars kan utkomma. — Jag väntar att ditt nästa bref är beledsagadt af en stor verspacka. Gud vare hos Dig! — Tacka oändligt Herr Directeur Hammarsköld och hans Fru för bjudningen[3]. Jag har mycken lust att uppfylla deras vänskapsfulla önskan. Jag behöfver landtluft och motion, om också, väderleken blir nordiskt vinterlig, och jag gläder mig att få göra så aktningsvärda menniskors bekantskap. Håll åt vännen Lorenzo, att han kommer med. Det vore bäst, om han ifrån Stockholm toge vägen

---

[1] »Jag är högst okunnig i alt hvad som rör utgifningen af en Bok och alraminst kan jag bedömma det pris Herr Imnelius satt på mina Poëmer, neml. 10 R:dr Rgs Arket. Jag får derföre fråga Dig hvad Du tänker derom? Finner Du det för litet så ber jag Dig att påstå min rätt, eller också vända sig till någon annan Boktryckare, ty till Herr Imnelius har jag ingen förbindelse». EUPROSYNE till ATTERBOM den 7 okt. 1819. Jfr detta brefs slut.

[2] »Zeipels tillbud är vist ädelt, men jag är så rädd för all obligation att jag skulle häldre se att de gåfve mig en bestämd summa ty då är jag ifrån altsammans». EUPHROSYNE till ATTERBOM den 27 okt. 1819.

[3] WILHELM HAMMARSKÖLD på Munga, LORENZO HAMMARSKÖLDS kusin, hade genom skaldinnan inbjudit ATTERBOM att tillbringa julen 1819 i hans hem, dit äfven LORENZO HAMMARSKÖLD lofvat komma till julen.

åt Uppsala och hämtade mig med. — Skicka med manuscripterna de af Hr Dir. Hammarsköld componerade melodier[4]. — Af Imnelius är en alls icke bunden, icke heller af L. Hammarsköld; denne senare har i dag skrifvit till mig så: »Under den tiden det var fråga, att B. Silfverhjelm skulle utgifva Euphrosynes Poemer, afslöt han med Imnelius, hvilket dock, efter alldeles förändrade förhållanden, ingen binder. Jag har redan för tre veckor sedan rådt henne att låta trycka sina Skaldestycken i Upsala; likväl tror jag det vara henne bättre, att få en viss summa bestämd» m. m. Detta är nu jemväl min och Boktryckarnes tanke. — Lef väl och var rask!

Atterbom.

10. Upsala d. 6 Dec. 1819.

Jag har endast tid att med några få rader låta Dig veta, min goda Euphrosyne, att jag rigtigt erhållit dina tvenne sista bref med öfversända bidrag till Kalendern. — Alla de stycken dem du skickat, bekomma der plats; likväl har jag begagnat mig af din tillåtelse, att göra de ändringar jag funnit nödvändiga. Mera om detta ämne, när vi råkas i Juldagarna. Kanske kommer jag med Magistrarne Schröder och Gumælius i sällskap. Då båda äro Antiqvarier, kan Herr Brukspatron Adlervald af dem hämta mycket nöje. Jag hoppas då ock att få bringa något färdigt Exemplar af P. Kalendern med mig. Jag har mycket bråttom med dess redaction och måste nu tillika författa å Studerande Corpsens vägnar en beskrifning öfver dess för Prins Oscar anställda Fest d. 1 Dec. Denna beskrifning skall särskildt tryckas med åtskilliga dertill hörande Sånger och Musik-bilagor. Att jag läser och talar Tyska med H. K. H. är dig förmodl. redan genom ryktet bekant. I P. Kalendern komma denna gången af mig en mängd stycken ur min Rese-Dagbok, med hvilka du icke torde bli missnöjd. Till midsommarn hoppas jag kunna utgifva första delen af min Resa (neml. in effigie). *Fågel Blå* skall sedan komma. Jag har dessutom i hufvudet många slags planer. Man måste arbeta så flitigt man förmår; det är enda sättet att göra denna tomma, ödsliga verlden någorlunda dräglig. — Tack för Dina önskningar angående kärleken![1] Jag har likväl

[4] Direktör Hammarsköld hade satt musik till 9 af Euphrosynes dikter.

[1] »Du talar om kärleken, Gode Atterbom, liksom den vore en gåta för Dig och ändå andas den så skön i dina Sånger — det skär mig in i hjertat när Du

ingen tro på min lycka i det fallet. Jag passar för ingen och ingen passar för mig. Man måste uthärda, hvad som ej kan ändras — och med så god mine som möjligt. — Tvifla emellertid icke hvarken på varman af mitt temperament, eller mitt hjerta, eller min vänskap.

Lef wäl, och gladt!

Glöm ej din oföränderligt tillgifne

Atterbom.

P. S. Helsa ifrån mig Dom-prosten Wallin, om han råkas.[2] Skada, att han ej blef Biskopp i Linköping!

11. Upsala, d. 20 Dec. 1819.

Min bästa Julie!

Endast några ord för att underrätta dig, att jag med Guds hjelp, i min vän Magister Schröders sällskap, ämnar ungefär tredje eller fjerde dag Jul anlända i den vänliga krets, der man med gammal Svensk hjertlighet och gästfrihet önskar se mig. Jag hoppas då ock kunna medföra Exemplar af den nya Poetiska Kalendern. Äfven *Romfars källa* finner der en plats. Helsa oändl. Herr Directeur Hammarsköld. Gud vet, om jag nu i hast känner igen Dig, så närsynt som jag är, om jag ser Dig ibland ett större sällskap. — Jag har ju i hela mitt lif blott sett dig ett par timmar. Jag har likväl ett ungefärligt begrepp om Din physionomi, hvilken jag rätt väl mins att jag tyckte mycket om. (Jag får väl säga dig det, fastän det sker temligen sans façon.) I mig hoppas jag att Du skall igenfinna samma väsende och samma välmening.

Adjö, lilla Syster! Glöm ej

Din

Atterbom.

---

säger, att Du som ledsagat mången annan till poesiens och kärlekens land, sjelf nödgas dö utan att hafva skådat det — så får Du ej tala Gode Broder, ej heller säga att din ungdom är förbi, då snillets ungdom virat en så skön krans kring dina ljusa lockar — och medan Du ännu är i din bästa ålder, då Du som härligast kan uppenbara, de snillegåfvor Gud gifvit Dig — äfven Dig måtte det bli förunnadt att ej förgäfves bära innom barmen ett längtande hjerta!» EUPHROSYNE till ATTERBOM den 25 nov. 1819. Jfr 7:de brefvet!

[2] »Jag hörde af Domprosten Wallin, som var här förra söndagen, att Du varit hos honom — och Du var blott en och en half mil härifrån. Men jag gläder mig åt ditt goda löfte att komma till Munga i Jul». EUPHROSYNE i sistnämnda brefvet.

12. Upsala den 11 Jan. 1820.

Först i går afton, goda Julie, ankom jag hit från min Julresa; sedan vi på åtta eller nio mils väg måst tillbringa fyra dagar. Du kan häraf sluta, att vår välmåga och beqvämlighet under dessa fasliga urvädersdagar icke just stått på de bästa fötter. Likväl har man både i Westerås och Enköping, der vi lågo insnögade halftannat dygn, plägat och undfägnat oss på bästa vis, med all Svensk gästfrihet. Endast i Nyqvarn, der vi ock måste tillbringa en natt, rönte vi inga prof af denna nordiska dygd.

Tusenfaldiga tacksägelser för vår glada sammanvaro! Jag behöfver icke nämna, att jag fann den för kort och att jag mycket saknar Dig. Det ser ut, som hölle vi en smula af hvarandra; icke sannt?

Skicka dina manuscripter hellre under couvert till Palmblad, än till Zeipel. Denne är nemligen icke mer i staden, och det är ovisst när han återkommer. Genom Palmblad kan jag således erhålla dem skyndsammare till genomsigt. Om Rapparne verkl. kunna hålla ord och hitkomma tjugondedagen, så finna de mig ännu här. Ty nu kan jag icke resa till Stockholm förrän allraförst om Thorsdag.

Jag ämnar öfvertala Magister Gumælius att under min frånvaro vid trycningen af Dina poesier åtaga sig min Correctorsrole. Han är noggrann och ordentlig. Skrif till Grafström angående titel-vignett; han är till beställande af en slik commission den tjenligaste. Mer härom när jag kommit till Stockholm.

Helsa oändl. alla Jul-vännerna, och framförallt Hammarsköld och hans älskvärda Fru. Jag hoppas att våra vägar ännu här i verlden, och snart, skola föra oss tillsammans. Hvad Dig beträffar, hoppas jag denna lycka med temlig visshet, enligt hvad Du sjelf yttrade under vår samvaro.

Farväl, min älskade Syster! Jag får väl engång tid att skrifva ihop åt Dig ett intressantare bref än detta. Om nu dessa slarfviga rader träffa Dina blickar en morgonstund, just som du vaknat, och din halta Hofnarr kommer och lemnar dem åt Dig, så tänk med en glad morgonkänsla på din trofasta vän och bundsförvandt

Atterbom.

13. Stockholm d. 27 Juni 1820.

Bästa Euphrosyne!

Jag skickar dig med Hammarsköld packan n:o 5 af dina Skaldedikter. Jag reser i morgon åt Upsala, och uppehåller mig der några dagar; sedan till Porla. Jag har ej hunnit se igenom det öfriga; du skall på något vis erhålla det ifrån Upsala tillika med ett ordentligt bref fullt af hvarjehanda goda råd och förmaningar angående din Poesi. Nu måste jag begynna packa in mina saker och i eftermiddag kl. 4 är jag befalld till Rosendal att dinera hos H. K. H. Har således förb— brottom. Jag har i flera dagar varit mycket illamående. Få se hvad skakningen på bondvagn kan uträtta. Skrif till mig under Palmblads adress. Glöm ej din Broder

Atterbom.

14. Åsbo d. 24 Aug. 1820.

Bästa Euphrosyne!

Förlåt, af vanlig godhet, att Du åter så länge fått vänta på några ord ifrån mig. Sedan vi sist råkades, gick jag ännu en tid i Stockholm och afbidade konungens löfte att få resa min kos; äntligen erhöll jag mot slutet af Juni min afskeds-audiens efter en middags-måltid på Rosendal, och afreste till Upsala, för att der qvarlemna största delen af mina saker tills nästa Termin, hvilken jag kommer att tillbringa der. I Upsala, der jag dröjde något öfver en vecka, fann jag alla menniskor, så äldre som yngre, öfver öronen sänkta i förtjusning under och efter läsningen af *Markalls Sömnlösa Nätter;* den boken är ock verkligen bra qvick, särdeles hjeltedikten *Rimthussiaden.* Författarne till dessa Nätter hafva i sanning hittat det enda rätta sätt, på hvilket man hädanefter någongång med Wallmark och Comp. bör befatta sig. Mer om detta ämne och många andra har väl Hammarsköld språkat med Dig, under sin vistelse i Munga[1]. Jag mådde föröfrigt äfven i Upsala rätt illa, och skyndade till Porla brunn; likväl lät jag i Kumla hos Franzéns locka mig att qvarstanna en hel vecka, och dessa dagar voro de första och enda trefliga, som hela detta år beskärt mig. Sedermera har jag vid Porla källa en hel månad, hvilken förekom mig som en evighet, pumpat i mig vatten, slagit dank och haft outsägligt

[1]) Lorenzo Hammarsköld hade på sommaren 1820 besökt Munga.

ledsamt. I dag för åtta dagar sedan reste jag derifrån, och befinner mig nu här i kretsen af mina Syskon och närmaste Slägtingar. Ännu känner jag inga verkningar af min brunnsdrickning; man säger, att de skola visa sig framåt Jul. Dock är min helsas tillstånd drägligare än det var i Stockholm. Om mitt lynnes belägenhet kan jag, tyvärr, icke just säga detsamma. Denna sommar är den första i mitt lif, hvilken jag genomlefvat nästan utan att ha erfarit en enda sommarkänsla. Mellertid gläder jag mig åt, att skörden för landtmannen öfverallt utfallit så ymnig. Vårt arma fädernesland behöfver att erhålla flera sådana år i rad. — Skicka till Palmblad allt det redan genomsedda af dina poetiska arbeten. Jag säger förmodligen till i Skultuna under återresan till Upsala framåt slutet af September, då jag skall lemna dig resten af hvad jag genomsett. Jag vill att tryckningen begynner med October månads början, så hinna dina Skaldedikter ganska beqvämt att komma ut innan Jul. Jag kunde ha mycket att skrifva till dig om, men i hoppet att snart muntligen få prata med Dig, gömmer jag det till vår personliga sammanvaro. Vill Du inom en månads förlopp skrifva mig till, så är min adress Boxholm och Åsbo. Anmäl min vördnadsfulla helsning hos Herr Brukspatron Adlervald. Jag påminner mig med nöje hans klassiska valspråk: Lege veteres, sperne recentiores, et eris noster. — Lef väl, och glöm ej din trogne

Atterbom.

P. S. Jag har sett en flicka, som på mig gjort ett angenämt intryck. Troligtvis blir det dock lika litet varaktigt, som djupt.

Skrif flitigt för nästa *Kalender!*

15. Upsala d. 6 Nov. 1820.

Tack, bästa Euphrosyne, för bref och verser. Mängden af arbeten på Tryckeriet har gjort, att dina Skaldedikter ännu hvila; dock skola de snart begynnas och ditt nya beslut angående stilarna är verkl. det klokaste. Förordet[1] är bra. *Jungfrun i det gröna*[2] och *Trasten*[3] äro rätt vackra. *Ragnhild*[2] har lyckliga

[1] Möjligen åsyftande den i spetsen för *Dikter* 1822 tryckta »Prolog».

[2] Införd i *Poetisk kalender* 1821.

[3] Denna dikt blef ej medtagen i kalendern 1821. Skaldinnan sände följande år en afskrift till utgifvarna af *Opoetisk kalender*, i hvilkens vinterhäfte den står, hvarjämte den ungefär samtidigt intogs af Atterbom i *Poetisk kalender* 1822.

stropher, men är ännu nog ojemn. Jag torde kanske vid henne tillåta mig en och annan ändring. De begge öfriga äro goda, men ännu ej fullkoml. utarbetade. Den nya Kalendern kommer ut i första dagarna af December. Af mig komma der ungefär sju eller åtta stycken. Grafström och Zeipel äro fruktsammare. Jag tror att du skall i det hela bli mycket belåten med denna Kalender. Nästa år, då jag får ostörd öfverlemna mig åt Poesien, skall man likväl få se (om Gud vill) en som skall öfverträffa alla de föregående. Jag och Grafström m. fl. dina vänner tro, att vi ej göra illa, om vi föra in i Kalendern tre eller fyra stycken ur din större samling, vid hvilken du redan lagt sista handen, — på det du må framträda i desto fullare glans och på det fördelaktigaste bereda allmänhetens sinnesstämning (som tyckes vara dig bevågen) till mottagande af den i början af våren utkommande samlingen af dina Skrifter. Lita på oss i detta fall, att vi redligen bjuda till att göra det klokaste vi förstå, till ditt bästa. — *Jungfrun i det gröna* är charmant: täck, glad och kärlig. Ja! fjärilarna äro ett lyckligt slägte. — Jag är grufligt öfverhopad af arbete. Har du sett Litt. Tidningens Svar till Franzén, angående Fru Lenngren[4]? — Har du sett hur Landshöfd. Järta målat ut mig (i Allm. Journ.) såsom en rödhårig öldrinkare och tobaksrökare[5]? — Det episka lugnet är icke den mannens sak; hela hans skrift andas en alltför lyrisk vrede. Jag har läst Abbé de Sade's Memoires pour la vie de Petrarque — författaren var sjelf en ättling af Laura. Boken är i högsta grad intressant. Det var i den tiden ringa konst att vara Poet — så poetisk

---

[4] Om detta PALMBLADS svar i N:r 12 och 13 af *Svensk Literatur-tidning* 1820 se LJUNGGREN, *Sv. vitt. häfder*, 5: 417. Jfr not 3 till nästa bref.

[5] Den parodi på stilen i *Markalls Sömnlösa Nätter*, som HANS JÄRTA införde i *Allmänna journalen* 1820: N:r 252, innehåller bl. a. äfven följande:

Väldsamt skakade Nordans ilningar — ruskigt att höra —
Kämpens [Polysonettos, d. v. s. Atterboms] lemmar, i brist af bloduppvärmande ölet;
Tomt var hans horn, och tom den jaspisskôna buteljen,
Döda symboler blott af kraftens yppiga forntid. — — — —

— — Talande detta, Markallbekämparen stoppar sin pipa,
Afrodite benämnd. Ty Cyperns gudinna hon liknar
Genom sin börd från det skummande haf, och genom sin skönhet,
Genom sin fallenhet ock att ömsom brinna och slockna. — — — —

— — Gudoms-Glorian omkringsken med bländande strålglans
Fosforsipprande hårets röda mariga tofva.

var sjelfva tiden. Nu är förhållandet gudnås på ett förb— vis förändradt. Man måste vara en halfgud, för att ej gå under i lifvets kyla, tomhet och enformighet. Eller rättare: man måste äga mod att vara martyr för beredandet af ett skönare tidehvarf, hvilket man sjelf icke får upplefva. Men en tjugu à tretti år — i fall Försynen så länge vill låta mig ännu vanka omkring på jorden — gå dock i sjelfva verket hastigt nog förbi, och detta är mitt enda vederqvickande hopp. — Tacka Hammarsköld på Munga hjertl. för hans till Geijer insända Compositioner. Helsa honom och alla vänner från din redlige Broder

Atterbom.

16. Upsala d. 11 Dec. 1820.

Tack för ditt muntra och förhoppningsfulla bref, min bästa Julie! Att dömma derefter, synas helsa och lynne vara i förträffligt stånd, hvilket gläder mig outsägligt. — I dag trycks det sista arket af den nya Kalendern; mot slutet af veckan kommer han väl i bokhandeln. Jag hoppas att du, i det hela, skall bli nöjd med honom, och finna honom öfverträffa de fleste af sina föregångare. Det är icke omöjligt, att jag med en eller annan vän kommer ut till Munga vid Jul- Nyårs- eller Trettondedagstiden; i det fallet skall jag sjelf föra den med mig. Jag skall mellertid höra efter, om man kan få tag i någon dessförinnan, som reser ditåt, för att (så godt vi förmå) uppfylla din begäran om vinterläsning[1]. Palmblad förklarar sig villig att lemna dig hvad som helst ur sitt bokförråd, blott du yttrar dig benägen att äfven klappa honom, och icke blott mig. Ty jemväl han äger en kärlig natur. Endast *Mémoires pour la Vie de Petrarque* kan du ej erhålla, ty de äro en Upsala Akad. Bibliothek tillhörig bok i fyra ofantliga qvartband. Annars skall jag tala vid Zeipel om din önskan, ty han (som nu

---

[1] »Jag får åter anhålla om ett vänskapsprof: de här vinterqvällarna äro så långa — och ondt är det om lecture — om jag klappar Dig hjertligt och ber Dig vackert, skulle Du vilja låna mig några böcker? Kanske genom Magister Palmblads godhet att denna min hjertliga anhållan kunde uppfyllas — något som jag förr har läst är Goethe Schiller Novalis och Körner, äfven Fouqué — men mycket litet af Tieck, Fru Helvig, etc. etc. etc. etc. Kunde jag få Kung Lear och Köpmannen i Venedig, som nyss är utkommen, Mémoires sur la vie de Petrarque, som Du i ditt sista bref nämner att Du har läst med så mycket nöje». EUPHROSYNE till ATTERBOM den 7 dec. 1820.

för tiden mest uppehåller sig på landet[2]) är ymnigast försedd med böcker af det slag som Du åstundar*. — Sedan nu ett arbete omsider är färdigt, hvilket upptog den sättare som är bestämd för Dina Skrifter, komma de nu oförtöfvadt att begynnas, och tänker jag att de innan Mars månads slut skola löpa af stapeln d. v. s. komma i boklådorna. Det är väl, att du icke är otålig öfver uppskofvet, som föranleddes af oundvikliga hinder. Mellertid spelar du i den nya Kalendern en utmärkt glänsande role. Vid *Ragnhild*, som tycktes mig nog hastigt skrifven, har jag gjort några ändringar; om jag på ett ställe (angående liljans korstecken) träffat din mening, hvilken var högst dunkel, vet jag ej: mera derom en annan gång, eller när vi råkas. Fru Helwig har äfven författat en *Ragnhild:* har du ej sett den? Också enligt en berättelse, som hon hämtat af L. Hammarskölds mun*. — Äfven Zeipel, som raskt och i beständigt stigande utvecklar en frisk och naif talent, har i denna Kalender verkligen förträffliga stycken. Af Grafström äro de vackraste: *Platos dröm*, *Hjertblomman* och *Sensitivan;* hvad han föröfrigt denna gången lemnat, är täckt, men mindre märkvärdigt. Han reser nu ned i dessa dagar till sin kärleks paradis, och jag unnar honom af hjertat att taga det fullkomligt i besittning. Men karl för sin hatt, såsom ordspråket är, måste han bli i förhållande till den flickan, om ej all den sällhet han väntar sig skall gå till fanders; ty hon är en liten sirén, som omotståndligt förtjusar i ögonblicket, men icke länge kan dölja, för hvart och ett hufvud som hinner få några dagars besinningstid, att hon är full af capricer och coquetteri, samt egentligen lika egoistisk och kall, som hon är qvick och vacker. Då likväl hennes naturell ursprungligen är god och älskvärd, så beror det på Grafströms själsstyrka och förstånd, att utbilda ämnet till en förträfflig följeslagerska genom lifvet. — Det fägnar mig, att du är tillfreds med Svaret angående Fru Lenngren[3]; jag tror att man i allmänhet är det; ja, Franzén

* Har du läst allt af Goethe och Schiller?

* Fru Helwig roar sig nu äfven med *andra* productioner, än poetiska; hon har nyss fått en Dotter.

[2] Från 1819 bodde Zeipel på Lingonbacka i Uppland, där han ägde ett pappersbruk.

[3] »Svaret till Franzén, angående Fru Lenngren, är förtreffligt och hedrar sin förf. i alla afseenden, såväl i sund åsigt af saken, som moderation i sina yttranden». Euphrosyne till Atterbom i sistnämnda brefvet. Jfr not 4 till förra brefvet.

sjelf har i ett mycket vänskapligt bref förklarat sig nu anse striden såsom slutad. — Det är visst ej underligt, att du beundrar Tegnérs Frithiofs-romanser[4]; en ny period af utveckling, af stor och äkta poesi synes ha föregått i den mannens inre; de kunna sättas vid sidan af det yppersta som i något lands skaldekonst blifvit frambragt. Jag håller nu just på att recensera det sista Idunahäftet för Sv. Litteratur-Tidning; det höga och rättvisa loford jag der ämnar gifva hans sista bidrag, skall bli min enda hämd för alla de bitterheter, med hvilka han under flera år lika litet skonat mig, som mina vänner. Hvad hans personlighet angår, så är hans temperament sangviniskt och hans lynne nyckfullt; elak och oädel är han visserligen ej. — Ja, Riddar Hans[5] och allt pack i svenska skrifvarverlden ha sammangaddat sig emot mig, och det ser nästan ut, som skulle de följa en viss gemensamt uppgjord operations-plan. De skola få skälla så länge de orka; jag ämnar ej inlåta mig i något svaromål. Mitt enda svar skall vara, att hädanefter bli mera productiv än någonsin tillförene. Man skall dränka dem i poetiska lavaströmmar. I vår kommer min *Resa* ut; i begynnelsen af hösten *Fågel Blå;* till Jul *Erik den Helige,* en hjeltedikt i romanser. Neml. om Gud låter mig lefva och ej bli förmycket sjuklig. Den genialiske Vitalis håller nu på att låta trycka ett nytt häfte. Derpå följer Din Samling; så en cyclus af bibliska romanser af Zeipel, utmärkt vackra; så en ny Kalender o. s. v. Den prosaiska pöbeln, som redan är så yr i mössan, skall bli det complett — och slutligen crevera som kräftor. — Visst begriper jag nu tydligare än någonsin, att den goda sakens framgång fordrar ett offer, och att detta offer är jag; min personliga ställning är och blir en oafbruten försakelse af allt hvad jorden har hvilande och vederqvickande; och med mera rätt än Kellgren om sin Cynthia, kan jag säga om Svenska Poesien:

»Ungdom, och helsa, och lycka, och lugn — allt offrades Henne!»

---

[4] »Jag har nyss läst några så vackra Romanser af Tegnér i sista häftet af Iduna, att jag ej kan annat än tycka om honom som Skald — huru hans caractere för öfrigt är derom vet jag rätt litet; men just ej berömvärdt var hans förfarande med Lorenzo». Euphrosyne i sistnämnda brefvet.

[5] »Nu är det många utfall mot Dig, men Du bör vara stolt att stå på den plats att Du uppväcker afund. Riddar Hans misstog sig mycket i din portraitering. Arga hundar skälla mer än de bits är ett sant ordspråk». Euphrosyne i samma bref. Jfr not 5 till 15:de brefvet.

Men jag är nu, genom sjelfva påtagligheten af mitt öde, mera lugn och beredd att sätta upp alla min andes segel, för att värdigt fullända den bana jag begynt. — Huru mycket det kostar, att i trots af Natur, Menniskor och Lycka hålla hufvudet upprätt och hjertat varmt, — det vet Gud allena; samtiden behöfver ej veta det och än mindre efterverlden. — Fortfar du mellertid, att vara vid godt mod och qväda såsom fågeln i luften; jag skall nog rödja väg så för Dig, som för de andra, hvilkas förenade bemödanden frambringa den vår, som slutligen engång skall blomstra öfver min aska.

Atterbom.

Du får nu se en ny Skaldinna[6] i Kalendern; jag vet ej sjelf ännu hvem hon är.

17. Stockholm d. 11 Mars 1821.

Du är förmodligen otålig, min goda Syster, öfver det långa dröjsmålet med Dina Skrifters utgifvande, och jag är ledsen deröfver med Dig. Mängden af akademiska arbeten på Upsala Tryckeri gör att de svårligen kunna komma ut förr, än efter Midsommarn — och tyvärr har jag, som skulle läsa correcturerna, ordna det Hela och drifva på arbetet med min närvaro, nu åter, helt plötsligen, emot min förmodan och uträkning blifvit släpad hit till denna vedervärdiga hufvudstad. Men jag ämnar tillbringa i Upsala större delen af sommarn, för att låta trycka *Fågel Blå* i sin nya gestalt och första delen af min Resa; då skall jag laga att dina skaldeverk ofördröjligen löpa af den literära stapeln. I det hela förlorar du ingenting väsendtligt med detta uppskof, ty din poetiska reputation, som ansenligt förökat sig i följd af dina sista bidrag till Kalendern, utbreder och stadgar sig emellertid allt mer och mer, så att afsättningen af dina Skrifter och deras kringspridande utan tvifvel blir desto större. Var således vid gladt mod, och bringa emellertid ännu flera vackra poetiska barn i dagsljuset, så att de sedan på samma gång kunna åtfölja sina äldre Syskon. Bland dina senare Dikter har i synnerhet *Jungfrun i det Gröna* gjort en ofantlig lycka, och det med skäl; detta styckes glada och friska naivetet är verkligen omotståndligt förtjusande. — Jag vistas här, såsom du förmodligen vet, på Kronprinsens befallning, och håller underdånigst

[6] Carolina.

på maten tyska samtalsöfningar med honom öfver allahanda ämnen. Att jag icke synnerligen trifves här, torde du lätteligen föreställa dig; och i början var jag högst missnöjd med min hitkomst: men då jag egentligen ingenstädes i verlden kan rigtigt trifvas, så må jag tills vidare så gerna vistas här som på något annat ställe. Det värsta är, att de lections-timmar jag bekommit äro så beskaffade, att jag måste hvarje dag direct från Spisqvarteret spassera upp till slottet — och du begriper, huru litet min helsa på sådana matsmältnings-föreläsningar kan vinna. Jag mår ock numera oupphörligt illa. Min adress är Värdsh. Vinfatet på Regeringsgatan — hvarvid kan tilläggas: medföjer Herr Austrins bref (så heter Källarmästarn, som är min värd,) Det vore mig angenämt, att af dig sjelf bekomma några underrättelser om ditt befinnande och dina närvarande öden. Åtskilligt derom har L. Hammarsköld berättat mig. Denne vän har nu gifvit ut ett arbete, som äger ett verkligen stort värde och synes mig vara hans allrabästa; det är en historisk framställning af Philosophiens utvecklingar och verkningar i Sverige. Deremot äro vi oense om nina *Recensions-blommor*, min *Recension öfver Iduna*[1] och *Carls* poemer[2], dem han alla samtligen fördömmer. Han är mellertid alltid en trofast och redlig vän — Får jag snart lyckönska till bröllopp[3]? Den arma Nyberg kan

[1] Se Ljunggren, *Sv. vitt. häfder*, 5: 428 ff. — Om denna recension skrifver Euphrosyne till Atterbom den 2 april 1821: »Din Recension öfver Iduna är djup lärorik och grundlig; men nog artig. Du hade kunnat spara en hel hop med grannlåter — visst är Frithiof vacker och förträfflig, men en Svala gör ingen sommar — låt T—r först lik Tyskarna försöka sig i stort, innan Du kröner honom med eviga lagrar!»

[2] Se Ljunggren, anf. arb., s. 443 f.

[3] »Jag känner huru väl jag möjligtvis skulle kunna använda min tid om jag ägde fullkomlig sinnesledighet för att framgå på den bana jag börjat; Men — denna tid måste väl äfven komma då jag åter får mitt eget lilla bo, som jag hoppas sker nästa vår. Jag hade längese'n bordt ge Dig detta förtroende, som i så många fall visat mig en uppriktig och bra karls vänskap, men det är alltid någonting, som i detta afseende håller qvinnan tillbaka, och derföre hoppas jag din tillgift. Jag hoppas äfven att bli lycklig, ty den arma Nyberg (som Du behagar kalla honom) är långt ifrån att tråna sig till döds; han är af ett äkta nordiskt lynne: fast och alfvarsam med ett redigt, ljust naturligt godt hufvud, och derjämte äger han hvad som utgör en lycklig contrast emellan oss: en beslutsam caractere. Äfven hvad forntidens barn mycket värderade: tystlåtenhet. Mina kära bröder i Apollo behaga deremot omtala för hvarann det förtroende jag särskildt lemnat dem, och det tycker jag intet om. Men en längre och intimare bekantskap å deras sida gör detta fel ändå ganska förlåtligt»! Euphrosyne till Atterbom den 2 april 1821.

ju tråna sig till döds. Lyckligtvis är han dock således ingen Phaon eller Fischerström. — Var öfvertygad, att så väl i detta afseende, som i alla andra, allt godt önskas dig af din trogne Broder

Atterbom.

Helsa hjertligen Br. P. Adlerwald, Hammarskölds på Munga, Hvasser, och alla vänner som träffas.

Hvad man berättat dig om min kärlek till en viss Fröken i Upsala, äger icke så mycken sanning som en knappnålsknapp. Jag umgås med familjen, och har stundom yttrat mig med beröm om flickans charakter och utseende. Detta har sannolikt gifvit anledning till historien.

18. Upsala d. 8 Juli 1821.*

Bästa Euphrosyne!

Håll denna gång till godo med några ytterst få rader på ytterst dåligt papper, ty jag har i hast ej något bättre att tillgå. De återbegärda cahier's af dina manuscripter lemnar jag, enligt din begäran, här hos Boktryckarne Palmblad och Ramström förseglade efter mig, så att du kan låta hämta dem när som hälst. Commissionerna till Fröken Lehnberg och Mamsell Svanhvit skall jag också uträtta[1]. Jag reser, vill Gud, i öfvermorgon bittida härifrån, träffar i Strengnäs Gumælius, och fortsätter i hans sällskap resan till Östergötland. Omkring slutet af ingående vecka är jag således i Linköping. Gumælius reser sedan till Köpenhamn, Hamburg, Magdeburg och Berlin, fastän blott på en kort tid, för att i ett pensionsinstitut i Magdeburg afhämta en ung Wahrendorff, som skall bli

* Utanskrift: a Madame Mad. Julie Christine de Svärdström Vesterås Skultuna.

[1] »När Du kommer till Östergöthland så helsa Fröken Lehnberg innerligt — hon har flera gånger genom bref skickat mig hjärtliga helsningar, och med en svärmande hänryckning och beundran talt om Dig; så varmt som det kan ägna en sextonårig flicka. —.. — Det fins en Mams. Svan i Linköping så hvit, ja snöhvit som en svan, . . om du råkar henne så beklaga mycket att i Sverge inga Luth-Noter tryckas . . . Säg henne derjämte att jag helsar henne tusen gångor . ., och ber henne på det ömmaste att hon ville vara god och förskaffa mig några af dina Blommor musiken af Nordblom, satt för Lutha af Dahlman, ty jag vet att han förut tjent henne dermed». Euphrosyne till Atterbom i juni 1821.

hans discipel. Gifve Gud, att jag kunde följa följa med! Det är dock förargligt, att vara så fattig. — Mamsell Svan känner jag ej, men väl Fröken Lehnberg; det är en god, qvick, liflig och angenäm flicka, af ett rätt behagligt utseende. Känner du henne ej personligen? Jag kommer förmodligen att råka henne ej blott i Linköping, utan ock i det vackra Bleckenstad i min hemort, der hon gerna gör sommarbesök hos Kernells Mor och Systrar. Jag vet, att hon hör till dem, som tro mig vara mycket bättre än jag är, och skåda min arma varelse i en magiskt fördelaktig dager, som egentligen är deras egen godhets sjelfgjorda synvilla. Äfven Mamsellerna Kernell borde du lära känna; man träffar ej bland de Kongl. Svenska flickorna många deras likar i värde. — Jag återvänder hit mot slutet af Augusti, och hoppas i återvägen få göra dig en visit. Tryckningen af dina Skrifter skall sedan genast pådrifvas med yttersta ifver, och Ramström har sagt mig att du skall få penningar för dem redan vid tryckningens begynnelse; omkring slutet af November är alltsammans förmodligen färdigt. — Var munter och skrif friskt under sommarn; tyvärr ser han ej ut att nånsin på detta året ämna bli rigtigt vacker, och jag erfar, genom allahanda nästan oafbrutna mag- och bröst-krämpor, att han är långt ifrån att vara helsosam. Jag skall emellertid bjuda till att begagna honom så flitigt som möjligt, ehuru den gnagande makt af ledsnad och oro, som oupphörligt fräter i djupet af mitt lynne, icke är på något vis gynsam för mina poetiska planers utveckling. Men hvad är att göra? Man måste modigt kämpa ända in i aftonskymningen, till dess midnatten kommer med hvilan — för mig både den första och den enda återstående! Helsa vördnadsfullt och hjertligt till Brukspatron Adlerwald, Hammarskölds på Munga, dina Syskon och andra goda vänner. — Jag förblifver oförändradt din trogne Broder

Atterbom.

P. S. I förrgår, på årsdagen af sin bröllopsdag, fick Geijer från Stockholm till skänks en präktig och med sirliga allegoriska bilder och rik förgyllning smyckad Silfver-pokal. Gifvarne äro de Officerare, som Hösten 1819 utgjorde Kronprinsens suite och då tillika afhörde hans föreläsningar. Bilderna, väl gjorda i upphöjdt arbete, föreställa Den siste Skalden, Den siste kämpen, Vikingen, Saga som vid en runsten håller föreläsning för Skandinaviska riddersmän, m. m. alltsammans beledsagat med isländska inskrifter. Vi hafva redan der i glimmande rhenskt vin druckit Kronprinsens och Geijers skål.

19. Upsala d. 10 Sept. 1821.

Min bästa Euphrosyne!

Tusen tacksägelser för vår sista glada sammanvaro! — Tyvärr fingo vi ej se dig hos Hwasser om Söndagen: dock drucko vi på eftermiddagen din skål i ganska värdig punsch, och på följande morgonen i vatten vid *Romfors källa*[1]. Måndags qväll ankommo vi till Åkers prestgård, och blefvo der af Doctorn och Doctorinnan Knös (en vacker och poetisk fru) på det hjertligaste mottagna. Vi dröjde der öfver Tisdagen och Onsdagen, under mycken courtisering, sång och guitarrklang, samt fortsatte resan hit på eftermiddagen sistförledne Thorsdag. Här i staden funno vi allt på vanlig fot, Palmblad fördjupad i Hindostans geographi och Geijer i sitt Sammandrag af Svenska Historien. Dagen efter min ankomst påbörjades med allvar tryckeri-arbetet med dina Skaldedikter, och jag tror att Du skall bli nöjd med upplagans utseende, äfvensom med min noggrannhet vid correctur-läsningen. Skicka snart de öfriga manuscripterna till denna Samling, och dem, som du bestämt för nya Kalendern. Isynnerhet önskar jag att snart erhålla dessa sista: ty af manuscripter för Skaldedikterna är ännu ett godt förråd. Jag hade besvär att erhålla hyggliga rum, men bor nu omsider, sedan förgårs-afton, i ett par rätt nätta och trefliga, med utsigt åt en (ännu grön) trägård, Slottet och den från denna sidan pittoreska höjd på hvilken det ligger. Först i dag har jag kunnat doppa penna i bläckhorn, och de första rader jag skrifver i mina nya rum äro dessa helsningsord till Dig. Från min vän Rogberg[2], som bor i samma hus med mig, kan jag varmt helsa dig. Denne hederlige man och ypperlige predikant lär ha råkat dig i Munga, och fröjdar sig att hafva gjort din bekantskap. Han har varit lyckligt ute i sommar, ty han har under sitt vistande vid Sätra brunn äfven träffat den vidtberömda Wermländskan Mamsell Wern, om hvilken också Du förmodligen har hört talas. Alla de beskrifningar jag om henne har förnummit, locka och spänna på det högsta min nyfikenhet. Men det är långt härifrån till Wermland. — Jag speculerar nu på en method, huru jag skall kunna arrangera Kalendern för 1822 på ett sätt, som icke tager bort för mycken tid från min Fågel

---

[1] En dikt af Euphrosyne med detta namn var tryckt i *Poetisk kalender* 1820.

[2] Carl Georg Rogberg, född 1789, död 1834 som teologie doktor och professor i Uppsala, var en af sin tids utmärktaste predikanter.

Blå, hvilken jag nödvändigt vill gifva fullfjädrad ut i vinter eller åtminstone till vårens begynnelse. Gud låte då blott ej Wallmark och Lindeberg alldeles spricka itu af raseri. Har du sett, hvilket oråd den lymmeln Vitalis företagit sig i Allmänna Journalen[3]? Dock, du läser aldrig denna tidning, och du gör rätt deri. Vitalis bär sig åt som en ilsken hund, som blifvit galen under rötmånaden. Alla menniskor här äro indignerade öfver hans föraktliga uppförande. — Bruzelius (Bokhandlarn) ämnar ge ut en ny Kalender för Damer, och har låtit förljuda, att Tegnér, Franzén och Grafström skola skrifva i densamma, och att ett splitternytt anonymt Geni tillika der skall visa sig för den förvånade verlden. Denna Dam-Kalender lär alltså bli utmärkt dråplig. — Har du sett den löjligt tournerade compliment du nyligen erhållit i Anmärkaren[4]? Och dessa menniskor inbilla sig vara vårt Publicum! — Lef väl, goda Syster, helsa våra gemensamma vänner från

din trofaste

Atterbom.

20. Upsala d. 15 Oct. 1821.

Min bästa Euphrosyne!

I största hast får jag på det hjertligaste tacka Dig så på Poesiens som på mina egna vägnar. På Poesiens — för din vackra *Christophorus,* som nu redan till fjerdedelen krupit in i den nya Kalendern; på mina egna — för den vackra bröstnålen[1], såsom en

---

[3] Se härom LJUNGGREN, *Sv. vitt. häfder,* 5: 470 f.

[4] I N:r 72 (den 5 sept.) af *Anmärkaren* 1821 läses en insändare af följande lydelse: »Jag instämmer fullkomligt med Allm. Journalens Recensent i det omdöme, att Herr Atterboms poemer äro de sämsta uti innevarande års Poet. Kalender, så väl i anseende till bristande förnuft i meningen, som rimmens ömklighet. Deremot synes mig det företräde, som tillägges signaturen Gfm [GRAFSTRÖM] framför alla andra, icke fullt rättvist. Jag medgifver att denne författare oftast röjer känsla och en ledig versifikation: men begge dessa egenskaper utmärka, enligt mitt omdöme, i ännu högre grad, Euphrosynes poemer. Åtminstone äro hennes begge stycken: S:t Ragnhild och Maria Stuart, i detta års Kalender de bästa genom målningens poetiska lifligbet och versens harmoni: då deremot Gfm:s Husbyggnad förekommer mig som det minst goda jag läst af denne författare. Uppmärksam Läsare».

[1] »Jag hörde då Du sist var här, att Du tappat en kråsnål — och blif nu ej ledsen, att jag . . . hur skall jag nu säga, ty jag är alltid så dum när jag skall vara artig? — Jo, Du nämde att Du haft en kär souvenir, en kråsnål, med

ljuf sinnebild af vår vänskaps eviga Minnesblomma. Ditt medföljande bref, som så varmt i ord öfversatte nålens blomsterspråk, framkallade hos mig på en gång tårar och smålöje; de förra af glädje och erkänsla för din trofasta tillgifvenhet, de senare af föreställningen om din krigiska ifver mot de vänner, som du trodde hafva öfvergifvit mig[2]. Med Bruzelii Kalender, som (enligt hans skrytsamma kungörelser) skulle öfverglänsa och uppsluka vår, har det alls ingen fara. Det är åter ett hotande berg, som slutligen föder en råtta. Jag tror icke, att han bekommer en enda rad hvarken af Grafström (som nyss varit här och lofvat mig sina bidrag), eller af Franzén, eller af Tegnér; åtminstone icke af de begge första. Grafström och Franzén hade verkligen i början låtit öfvertala sig af hans stora penninge-anbud och af hans anbud att göra Grafström till Redaktör; men de besinnade sig snart och ändrade beslutet. I alla fall skulle väl vår Kalender förmått att täfla med den Bruzelianska. Nu lärer Br. endast hafva öfversättarn Borgström[3] och originalet Vitalis att brösta sig med. Zeipel ämnar visst icke öfvergå; ingenting är mera stridande mot hans natur, som är redligheten och ståndaktigheten sjelf. Han kommer tvertom i dessa dagar in till mig med ett ganska vackert bidrag. Var således lugn! Den Vitaliska schismen kommer på intet vis att gripa vidare omkring sig. — Vid din Legend[4] har jag tillåtit mig några ändringar, med hvilka jag ej fruktar att du skall bli missnöjd. Tidens otillräcklighet har ej medgifvit att denna gång öfver dem inhämta ditt omdöme. — På dina *Skaldedikter* fortskyndar tryckningen. Skicka med första den ännu felande

---

trons perla som Du fått af ett fruntimmer, (nu skrattar jag med fullt alfvar). Denna medföljande Nål har väl ingen perla, men vill ändå bli buren af Dig som en liten minnesblomma af Din altid tillgifna Euphrosyne». EUPHROSYNE till ATTERBOM i sept. 1821.

[2] »Calender för Damer lär bli superb i år: jag har hört att äfven (utom Tegnér, Franzén och Grafström) den fordom trogna Zeipel gått ifrån Dig — detta är ej beskedligt — Stockholmsvännerna fundera åter på en Samling af Noveller, men jag vet ej hvarföre de icke så gerna skulle vilja lemna några bidrag till Calendern om de vore förbundet trogna. Måtte Du sjelf vara modig att ur din djupa mystiska själ framkalla din trollkonst för att fördunkla det parti som vändt sig ifrån Dig!» EUPHROSYNE i samma bref.

[3] LUDVIG BORGSTRÖM (född 1788, död 1862) var litterärt verksam hufvudsakligen som öfversättare af danska och tyska diktverk.

[4] *Christophorus.* Jfr: »Du har skarp syn min Bäste Vän, som såg att en främmande hand något litet omskrufvat den enkla Christophorus. Ja, hvad han möjligtvis vunnit här och der, har han förlorat på andra ställen». EUPHROSYNE till HAMMARSKÖLD 16 jan. 1822.

cahiern af manuscriptet. Upplagan kommer att se temligen väl ut, och blir väl färdig till Jul. — Om du snart råkar hedersvännen Hammarsköld, så tacka honom å mina vägnar för Eolsharpan, som jag i dag erhållit. I höst kommer jag väl knapt att begagna henne, men i vår desto mera. — Med första skall jag sjelf skrifva honom till. Helsa hjertligt den älskvärda Munga-Familjen och glöm framförallt ej min favorit-sultaninna[5] Hedda. Jag har stor lust att slå mig ner i Munga någon del af nästa sommar och utarbeta en af mina större poetiska planer. — I vinter kommer första delen ut af min Resa. Med mitt bidrag till Nya Kalendern blir du, som jag hoppas, ej missnöjd. Det blir också någonting dramatiskt, fast ej af stor vidd. Man skall väl få se, att jag ej glömt mina löften, utan småningom ämnar fullborda dem, om Gud ger lif och helsa. — Lef väl, goda Euphrosyne! Helsa vördnadsfullt din fosterfader Adlerwald och med vänskap din älskare och fästman — från

Din evige vän

Atterbom.

En vacker Vermlandsflicka, slägting till Geijerska huset, har nyligen varit här i staden. Samtliga Ungersvenner — äfven jag — sågo på henne med ganska blida ögon.

21. Upsala d. 26 Nov. 1821.

Bästa Euphrosyne!

Tack för dina bref och för den sista sändningen af dina Skrifter. Tryckningen fortfar; har hittills igenom conflicten med Kalendern gått något långsamt, men kommer att från nästa månads början lifligt påskyndas. Så att omkring Nyåret har du väl Samlingen i dina händer. *Parabolerna*[1] äro goda i afseende på ideerna, men mycket ometriska. Således tåla de många prosodiska ändringar. I Kalendern, som snart är färdig, har jag nästan ingenting att säga. Den blir ändå i det hela rätt god. Men i Januari utkommer af mig särskildt *Lycksalighetens Ö, Sagospel i tre Äfventyr.* Jag arbetar

---

[5] Skämtsamt namn på Vilhelm Hammarskölds dotter Hedda, född 1810, gift 1832 med sin kusin ryttmästaren Carl Wilhelm Hammarsköld, sedermera delägare i Skultuna Mässingsbruk.

[1] »Se på, de två första parabolerna: de äro ett försök i ett verslag, hvars reglor äro mig aldeles okända — om pentametern ej altid är rigtig, så skall Du förlåta det, ty jag har blott örat till ledare». Euphrosyne till Atterbom i odateradt bref från slutet af okt. eller förra hälften af nov. 1821.

nu på det andra. Utan tvifvel blir jag i Stockholm fördömd ändå[2]; men mina vänner skola dock se att jag lefver. Blefve jag ej tvungen att här vid Universitetet nästa Vårtermin hålla offentliga föreläsningar i Historien, i stället för Geijer som då är Rector Magnificus, så skulle den gamla *Fågeln* snart följa efter. Imellertid behöfver du ej befara att »den poetiska byggnaden i Upsala ramlar». Jag är visserligen på sätt och vis »krank»; emedan jag kunde vara betydligt mycket friskare till både kropp och själ, än jag är. Dock är jag ännu stark nog, att hålla den sak upprätt, åt hvilken jag engång för alla ugpoffrat allt, hvad en menniska kan uppoffra. Förrigt väntar jag med lugn att se den nya poetiska byggnad, som skall uppresas i Stockholm. Hittills ha dervarande Tongifvare ingenting annat gjort, än pratat i vädret och colporterat sqvaller. — Nog om det slöddret. — Här medföljer, såsom prof, ett tryckt ark, enligt din begäran. Jag skall ställa om, att de Hammarsköldska

[2] Om den spänning som vid denna tid förefanns mellan nyromantikernas Uppsala- och Stockholmskretsar ha upplysningar lämnats af Rosnqvist, anf. arb. s. 43 ff., samt fullständigare af K. Fredlund, *Carl Fredrik Dahlgren, hans lif och diktning*, 1: 220 ff. Ur det bref, hvars innehåll Fredlund sid. 223 anat, må följande belysande utdrag meddelas: »Bland de nämde Parabolerna skall Du isynnerhet läsa *Inkräktaren på Sångens thron* (det sista epithetet kan ändtligen vara öfverflödigt) ty detta lilla stycke har en varm vänskap till Dig ingifvit — Du kan väl veta att Du är Näktergalen — ehuru jag just ej tror Dig sjuk, men det är ett visst parti som påstår det, och som tillika tar sig höga miner; och det retade min galla. Jag skulle kunna visa Dig bref om Du vore här som fullkomligt öfverensstämmer med Argus, i hans dumma orättvisa påståenden om den nya skolan [Se om detta Fredlund, anf. arb., s. 216]. Till ex.: 'Äfven Herrarna i Upsala måste komma på en återgångspunct i fall de vilja hoppas senteras af sina landsmän och ej bli bortkastade som en lärd antiquitet. Man måste lefva, känna, röra sig i den nuvarande tiden, omgifningen af människorna, uppfatta och besjunga den'. Ack, Du Gud i himmelen! besjunga den nuvarande tiden? Ja, sjung hvem som vill för Stockholms pöbeln, jag känner den för väl för att råda någon så nedsmutsa sin lyra. Äfven säges i nämde bref: 'Då den poetiska byggnaden i Upsala ramlar, förr eller senare, Atterbom är krank' ... etc. etc.

Jag borde kanske dolt dessa yttranden, och jag blygs för att sqvallra, men jag tål ej gerna, att man träder dina rättigheter för nära. Du har nu i elfva års tid stridit som en ädel kämpe och då må ingen annan ta segern ifrån Dig! utan jag beder Dig att intet lemna stridsfältet så länge än några smygande Jägare lura i buskarna. Det fins innom din själ mera kraft och nerf i du sjelf vet om. Låt dem agera med friskt lif och låt ingen ta spiran ifrån Dig!» Euphrosyne i sistnämnda brefvet. Den 10 jan. 1822 skrifver hon till Atterbom: »Från Stockholm fick jag ett högst ofördelaktigt bref om Calendern — deremot är Du så skonsam och mild i dina omdömen om den Opoetiska».

melodierna blifva tryckta. — Har du sett Samlingen af Wallins Skaldestycken[3]? Sådana Classici är det, som den Svenska Allmänheten prisar! — Jag lider sedan några veckor mycket af ögonplågor, hvilka äfven nu göra att mitt bref ej får bli för långt. Jag medicinerar för dem, men ser ännu ingen verkan. Att min sinnesstämning, som föröfrigt ej just är den muntraste, härigenom blifvit det ännu mindre, inser du lätt. Måhända blir jag — förr eller senare — blind. Tålamod! I alla fall kan mitt lif svårligen bli mera färglöst och skumt, än det redan är. — Jag lofvar dig emellertid, att denna känsla, hvilken jag sjelf förebrår mig, skall så litet som möjligt framskymta i hvad jag låter trycka.

Lef väl, goda Syster! Var Du glättig och rask! Det är det förnuftigaste man kan företaga sig. Mot min lära synes väl icke mitt exempel svara: men lyckligtvis kan det icke smitta dig.

Helsa alla Vänner från Din redlige

Atterbom.

P. S. Min vördnadsvärde 94-årige Morfar har nu också begifvit sig till hvila. Lycklig han! — Ack, om jag likaså hade väl spelat ut rolen och sett förhänget falla!

22. Upsala, Nyårsafton 1821.

Bästa Julie!

Mångfaldig tacksägelse för Ditt varma, hjertliga bref, hvars rena välmening också trängt djupt in i mitt hjerta. Jag vill gerna, att vi snart finge råkas och rigtigt glamma med hvarandra; men ännu kan jag derom ingenting säkert lofva Dig. Jag skickar mellertid per posto ett exemplar af nya Kalendern, sedan alla bemödanden att få sända den med någon Resande slagit felt. Blif ej ond, att *Trasten*[1] qväder jemväl här, ty när din underrättelse kom att den var införd i den Stockholmska, var vår Kalender redan tryckt till slut. Men det gör ju i sjelfva verket ingenting. Äro ej *Jul-ljusen* i den såkallade »Opoetiska Kalendern» också af Dig?[2] Vi ämna snart recensera i Sv. Lit. Tidning denna Kalender, hvilken i det hela förtjenar mycket beröm, utom i typographien, som är ännu mer vanvårdad än den Upsaliensiska. — I fall, som det tycks, *Sång-*

[3] J. O. Wallins *Vitterhetsförsök*, första bandet, hade utkommit någon tid innan detta bref skrefs.

[1] Se not 3 till 15:de brefvet.

[2] Denna Atterboms gissning är riktig.

möns Besök är författadt af vännen Lorenzo[3], så må han med allt skäl åter upptaga harpan; ty detta stycke är det mest poetiska han någonsin skrifvit, ja förträffligt i alla afseenden. Så tycka äfven Geijer och Palmblad.

Jag har i ett par veckor varit ifrigt sysselsatt med att hjelpa Palmblad i författandet af en (så vidt vi förmå) kraftig skrift mot det Svenska Tidnings-väsendet eller rättare Tidnings-oväsendet, samt särdeles emot den hundsfotten Argus och hans orimliga radoteri öfver Svenska Skaldekonstens närvarande tillstånd[4]. Du får snart se den tryckt i Sv. Literatur-Tidning; slutet af artikeln, om de yngre svenska skaldernas förhållande till Tyska Vitterheten, om charakteren af denna och om beskaffenheten af en verklig svensk nationalpoesi, är nästan helt och hållet af mig ensamt. Under det mulna, odrägliga vädret, som så litet gynnar några poetiska sysselsättningar, har jag således ändå på nyttigt sätt begagnat tiden. Väl skriker nu packet förmodligen dubbelt värre, men så har man dock sagt de bestarne sanningen, och det mera tydligt och fullständigt än någonsin.

Nu har jag åter landstigit på min Ö, och ämnar försöka det yttersta, att hinna till slut med manuscriptet tills medlet af Februari; dock ser det mörkt ut dermed, om ej väderleken förändrar sig; jag lider öfver all beskrifning af dess inflytelse. I början af Mars måste jag begynna hålla offentliga föreläsningar i Historien, och sedan blir jag tvungen att ända till Midsommarn hänga lyran på väggen. Jag är derföre ytterst inquiet, och har grufligt bråttom. Också har Kronprinsen låtit säga, att han ämnar komma hit i Mars månad och här tillbringa nästa Termin.

Jag är dig innerligt förbunden för dina goda råd och önskningar[5]; gifve Gud att jag kunde svara mot de förra och bidraga till

[3] Äfven denna gissning är riktig. Dikten kallas i kalendern *Skaldmöns besök.*

[4] Se FREDLUND, anf. arb., s. 216 ff., och LJUNGGREN, anf. arb., 5: 479.

[5] »Ack, hvad jag är ledsen, att Du altid ser lifvet så mörkt — skall det då aldrig ljusna? Bär Du ej innom din rena själ en egen verld, som Du kan ordna till tröstens och fridens boning? Det yttre måste vi ju altid strida med — det lärer vara bestämt till en kamp på lif och död; men vårt inre — ack, der talar ju en röst från himmelen — och den gudomliga kärlekens låga genombryter med ljusa blixtrar, så ofta smärtans mörker. Du vet ej huru mycket jag lidit, huru mycket ondt jag pröfvat, huru ofta mitt varma hjerta blifvit bittert bemött, litet förstått, och dess skönaste tid försvunnit under missöden — och ändå har jag räddat min själ från förtviflan och bevarat det heligaste: kärleken till Gud.

de senares fullbordan! Sjelf har jag inom mig, i det närmaste, dödat allt hvad önskan heter, liksom jag för långa tider sedan upphört att hoppas och vänta någonting. Tro derföre icke, att jag mindre varmt älskar mina medmenniskor och mitt fäderneslånd, eller att jag icke står fast vid beslutet att uppoffra hela mitt lilla lif och min lilla kraft för den idee, som eldade mig vid mitt första uppträde. Men mitt fel består deruti, att jag ännu icke fullkomligt hunnit utrota ur mitt inre alla fordringar på att vara något mera än ett blott verktyg, ett redskap; icke fullkomligt hunnit qväfva allt begär att dessutom njuta af lifvet någon hvila, något nöje, någon förfriskning. Jag arbetar dock på med all makt, att lära mig värdigt bära mitt öde. Mina ögon hafva mellertid blifvit en liten smula bättre.

Hvad den »qvinnan» angår, som Du systerligt önskar att jag måtte finna, så kan Du visst med skäl förmoda, att jag hvarken som man eller poet är för en sådan phantasi-bild känslolös. Den är, tyvärr, af alla den svåraste tillintetgöra. Men med hvart nytt år visar sig allt mer och mer ohöljd för min blick omöjligheten att få den förvandlad till verklighet. Liksom Jungfru Maria (sans comparaison föröfrigt) sade, att hon visste af ingen man, så kan jag säga, att jag vet af ingen qvinna; och jag blir sannerligen den förste och den siste poet, om hvilken Biographerne få att berätta, liksom om Tilly och Carl XII, att han aldrig njutit en qvinlig omfamning eller ens erfarit smaken af någon annan kyss, än blott vänskapens. Om ej genom annat, måste jag åtminstone derigenom förvärfva mig ett slags märkvärdighet i Poesiens annaler. Goda Syster! jag är icke älskvärd, jag kan ej göra anspråk på att väcka någon flickas kärlek; jag förtjenar icke den himmelska lyckan att älska och vara älskad; derföre händer den mig ej. Jag har också längesedan resignerat på alla dylika förhoppningar. Dessutom äro mina utsigter på befordran ganska tvetydiga, och i alla fall ville jag ej få maka för min sysslas skull.

Jag beder Dig i samma kärleks namn, att bekämpa din inre smärta — det är ju ännu tid. — — — Det jag helst skulle önska vore att Du fann en qvinna som Du kunde älska — som kunde förstå och värdera Dig. Då skulle Du snart se lifvet i en annan dager. — Bäste Atterbom! var mycket varsam — Du nämner att Du fått ondt i ögonen — arbeta ej för trägit ty om de ska hämta ny styrka sedan de nu äro försvagade, så måste de hvila. Du har så många vänner omkring Dig hvars umgänge kan ersätta brist af läsning». Euphrosyne till Atterbom den 20 dec. 1821.

23. Upsala d. 21 Jan. 1822.

Tusen tack för Din vänliga nyårs-önskan[1], min bästa Julie, som — den må nu bli uppfylld eller ej — dock i alla fall kommit från ett varmt och uppriktigt hjerta. Måtte äfven för Dig detta nya år i alla möjliga hänseenden bli kärt och angenämt!

Tyvärr är Ditt manuscript af *Christophorus* nu ej att finna; hade jag vetat att du ej ägde sjelf något exemplar deraf[2], så skulle jag visst bevarat det med största sorgfällighet. Jag har brännt upp samtliga Kalender-Handskrifterna för en månad sedan. Skada, att tidens korthet ej tillät mig, att underställa mina ändringar Ditt eget omdöme innan tryckningen, liksom vid samlingen af dina Skaldedikter. Jag tror dock efter allt mitt lilla förstånd, att om än en och annan detaljerad versrad blifvit i brådskan mindre dansant[3] genom min hand, så har likväl det hela, som var mitt hufvudsakliga synmärke, vunnit i jemnhet, nerf, styl och planmessighet. Åtminstone är Palmblad — en mycket skarpsinnig Criticus — af denna tanka. Han är den ende, utom mig, som sett Ditt manuscript. — Mellertid vore väl, om Du tillsände mig det bidrag, hvardmed Du dock förmodligen ej undandrager dig att rikta min nästkommande Kalender, ett par månader tidigare än detta sista: så att vi finge rigtig tid att deröfver utvexla våra meningar, samt afhöra med- och motskäl. — Jag tyckte, att jag denna gång hade ingenting i Kalendern att göra; jag ville ej uppträda der med ett par små stumpar, och icke heller söndra första acten af min *Ö* från sitt sammanhang med sina följande syskon. Kalendern är ändå icke blott vidlyftig nog, utan äfven bättre, än Stockholmsboarne vilja medge. Ty — för att ej nämna Din vackra *Christophorus* — så är *Vermlandsflickan*[4], NB. betraktad såsom sångspel (men i Stockh. faller det ingen menniska in, att detta stycke är skrifvet för visornas och nationalmelodiernas

[1] »Hälsa till själ och kropp, och en vacker flicka, det önskar jag Dig på det nya året». EUPHROSYNE till ATTERBOM den 10 jan. 1822.

[2] »Vid tillfälle torde Du återge mig conceptet [till *Christophorus*], så får jag jämföra, ty jag ser Du har gjort många ändringar, och visserligen äro en del mycket lyckade, men några göra versen trögare, mindre harmonisk. Dock är jag öfvertygad att Christophorus i det hela ej förlorat på din omarbetning». Samma bref. Jfr not 3 till 20:de brefvet.

[3] »Gode Atterbom! Äfven då Du kallar min fattiga Sångmö dansante är jag din trogna goda vän, och drar blott litet smått på munnen och tänker: han torde väl ha rätt». EUPHROSYNE till ATTERBOM i odateradt bref från slutet af jan. eller början af febr. 1822. Jfr början af nästa bref.

[4] Af ANDERS FRYXELL.

skull, och att dessa der äro hufvudsaken), ett verkl. förtjenstfullt arbete, och den invention att begagna Danskan såsom ett slags nobl are komisk dialekt ganska god. Sedan lönar det ock mödan att se efter, om ej åtminstone hälften af ZEIPELS andliga romanser är rätt läsbar, ja åtskilliga t. ex. *Resan till Bethlehem*, *Flykten till Egypten*, *Marias gång till Elisabeth* m. fl. ypperliga. Läs dem åtminstone först sjelf, innan du lånar Broder Hammarskölds synglas[5]. Zeipels hufvudsakliga fel är, att han icke nog concentrerat sig i behandlingen af sitt ämne, och att han vid en och annan tillsats af egen fiction — t. ex. vid *Omskärelsen* — icke förfarit med all nödig varsamhet. Detta oaktadt äger Zeipel en icke obetydlig poetisk talent, och framtiden skall visa, om han bekommer ett lägre rum i vår vitterhet, än de som nu i Stockholm med en så orimlig ensidighet nedsätta honom[6]. Ögonblickets skrik bevisar ingenting. — Att man för öfrigt i hufvudstaden funnit denna kalender för mycket gudfruktig, förundrar mig ej. Icke heller frågar jag efter hur han säljer sig i Stockholm, så länge han säljer sig i Upsala och landsorterna. *Dödsbudet* är af Kernell. HENRIK heter Palmér, en ung ganska genialisk Student af Östgötha nation[7]. Af honom väntar jag för nästa Kalender ett märkvärdigt dramatiskt bidrag. I denna återuppträder jag sjelf, samt med mig både Geijer och Palmblad. — Paradisfågeln[8] är gudomlig — åtminstone i det mesta; vissa enskilda

---

[5] Härpå svarar EUPRHOSYNE i sist anförda brefvet: »Hammarskölds synglas tror Du då vara nödvändigt för mina ögon? Nej, visst intet Bäste Atterbom! ehuru mycket det torde gagna hans kritiska blickar vill jag gerna se på mitt eget vis: genom mitt lilla förstånds öpna fönstergluggar — sitter då känslan der och tittar ut som en klar diamant, så är det bra nog, utan synglas. När jag sist skref till Dig hade jag litet eller intet fått läsa kalendern; ty vanligtvis blir jag sjelf den sista i huset som får rå om den: de äro snåla som vargar på den själaspisen».

[6] Dessa ord äro möjligen föranledda af följande uttalande af DAHLGREN i bref till ATTERBOM den 20 jan. 1822: »— — som jag redan i höstas för mig sjelf anade, att Ups. kalendern skulle bli klen. Det är den äfven, med undantag af Euphrosynes. — — — Öfverse nu med alfvar nya skolans fält. Hvilka äro de som duga: Du, Palmblad, Euphrosyne. Den mellerste såsom lärd».

[7] Den sedan som satiriker så bekante HENRIK BERNHARD PALMÆR.

[8] ALMQVISTS *Guldfågel i paradis*, tryckt i vinterhäftet af *Opartisk kalender*. »Du finner Paradisfågeln så gudomlig? Jag tycker väl att den är vacker på sina ställen; men så befängda underliga ting som der finnes kan jag ej beundra — först måste jag lära mig det. Och det vore all möda att komma så vida. Haller Du verkligen af dess Författare? Jag vet ej hvilket drag i hans ansikte som aflägsnar mig från honom; men mina capriser äro ej att räkna på. Sondén deremot är klar för mig; en god själ — ett helgon hade han blifvit under martyrernas tid. Gud ge honom alt godt!». EUPHROSYNE i sistnämnda brefvet.

bizarrerier kunde visserl. ha varit borta. Almqvist och Sondén äro (oss emellan sagdt) de enda reella, renhårade och pålitliga af våra Stockholms-vänner. — Jag håller nu på att sluta andra acten af min Ö. Skriften mot Argus i Sv. Literatur-Tidning[9] har gjort uppseende och betydligen förökt våra prenumeranter.

Atterbom.

På Dina *Skrifter* trycks nu med ifver.

24. Upsala d. 18 Febr. 1822.

Min redliga Syster!

Förlåt, att jag ej på sistförledne postdag hade tid att besvara ditt bref! — Huru kan Du inbilla dig, att jag skref mitt sista i en mot Dig bitter sinnesstämning? — Jag, som icke kan bli på någon rigtigt förtörnad, skulle jag väl kunna bli det på Dig, hvars vänskap och förtroende alltid varit en af mina dyrbaraste njutningar, en njutning som jag dessutom alltid har räknat och alltid skall räkna för en utmärkt ära? Bort med alla sådana misstankar! Min mening var visserligen allsicke, att med uttrycket dansante[1] säga någonting sårande hvarken för Dig eller för din vackra Sångmö, som så troget afspeglar din själs oskyldiga lefnadslust; var det mellertid möjligt, att det så kunde förekomma dig, så beder jag dig rätt hjertligt om förlåtelse, och anropar den med detsamma i förväg för hvarje annat förfluget ord, som framdeles ännu skriftligen och muntligen kan undfalla mig. Jag menar sannerligen ej ondt med något enda, och Gud är mitt vittne, att du är en af de få menniskor, vid hvilka jag är fästad genom ett evigt band af outsäglig tillgifvenhet. Var i den punkten fullkomligt trygg, min älskade Julia!

Att du skulle dömma den anspråkslösa, redligt efter det Högsta enligt sitt pund stråfvande Zeipel med billighet och rättvisa, var mig ej oväntadt[2]. Hammarsköld sjelf skulle både om honom och oss andra Upsalienser dömma betydligt annorlunda, om ej hans derangerade hushålls-affärer, förorsakade af hans brist på fogsamhet och uppriktighet mot en förståndig hustru, alldeles vänd upp och

[9] Se 22:a brefvet och dess not 4.

[1] Se 23:e brefvet och dess not 3.

[2] »Af Carls Romanser äro flere ganska vackra; men aldrig vilja de göra honom rättvisa — dock torde han ändå ha många vänner, som inse hans förtjenster, och deribland är ett gladt mod den bästa af alla». Euphrosyne i senast nämnda brefvet.

ner på hans förut så glättiga och barnsligt öppna lynne. Tvifla mellertid icke på, att jag håller rätt mycket äfven af honom, och önskar honom af allt hjerta en snar och lycklig förändring af hans öden. Dahlgren och Livijn äro i sitt slag utmärkt dugtiga personer, på hvilkas hufvuden jag sätter ett högt värde. Man måste i vissa saker icke räkna så noga med dem som med andra; de bestämmas vanligtvis af ögonblickets infall och handla mestadels efter nyck, utan att vilja anstifta någon skada, äfven när de verkligen göra det. Deras Kalender har gjort oss här ett stort nöje; den är, i det hela tagen, ganska god, och jag önskar dem mycken lycka till dess fortsättning. Det är ingenting annat än titelbladet, som här blifvit allmänt ogilladt, af de tvenne skäl, att det 1:o är dumt i st. f. qvickt, och 2:o i den okunniga hopens ögon ser ut som en parodi eller som ett medel att genom förräderi stjäla pöbelns bifall. Emellertid bör du väl tillräckligt känna min charakter, för att inse, att detta titelblad hvarken kan förvandla mina tänkesätt i afseende på det personliga värdet hos våra Stockholmska vänner, ej heller minska min aktning för deras ovanliga talent.

Gerna medger jag, att Paradisfågeln[3] är ofta högst vidunderlig, om du endast håller dig vid sjelfva utarbetningen och formen. Författarns phantasi är ännu ej tillräckligt frigjord från åtskilligt bizarreri, och hans styl behöfver än vidare mycken öfning. Men ideen af sagan är gudomlig, liksom den allmänna syftningen af denne auctors verksamhet. Kände du honom rigtigt personligen, så skulle du också finna, huru ren och ädel han såsom menniska är. Jag hyser för honom, liksom för Sondén, en fullkomlig vördnad; de äro, begge två, hundrade gånger bättre än jag.

Jag har nu måst lägga min *Ö* afsides till sommarn; det kostade rätt mycket på mig. Jag nödgades afbryta, inemot slutet af andra acten, just som jag höll på att som lifligast skillra de begge Älskandes sällhet. Får jag göra detta skådespel färdigt, så tror jag mig ha förvärfvat en icke så hastigt förgänglig plats i unga och känslofulla själars minne. Den ungdom, som jag sjelf aldrig ägt, och som jag nu mera aldrig kan få äga, har jag der ställt på papperet i hela blomstringen af det ljufvaste som min inbillning kunnat tänka sig. Jag har skrifvit, icke med bläck, utan med eld och med tårar; och jag har märkt på de vänner af båda könen, för hvilka jag föreläst de tvenne acterna, att jag ännu kan sjunga, ja, kraftigare än i mina första

[3] Jfr not 8 till förra brefvet.

dagar. Också utropade Geijer dervid, i sitt manér, att ur mina recensenters grafvar skola uppväxa öron, så långa som kyrktorn. — Jag skrifver nu Föreläsningar; och är, hvad som är det värsta, sedan tre veckor plågad af en krampaktig hosta, som förföljer mig, med oupphörlig värk i bröst och hufvud, nätter och dagar.

Atterbom.

Du vet ju, att jag i Geijers ställe denna termin måste hålla Historiska Föreläsningar?

25. Upsala d. 7 Maj 1822.

Bästa Fru Nyberg[1]! annars med Gudarnes språk kallad Euphrosyne!

Jag har förnummit, att du i dessa dagar lär vistas i Stockholm. Ryktets basun har förkunnat det genom Almqvists theosophiska mun. Om så är, så skickar jag till dig Palmblad såsom min Mercurius, med denna breflapp; i annat fall får han öfversända den till Skultuna per posto. — Han kan berätta dig, huru öfverhopad jag hela denna tid varit af göromål, och huru jag smäktar efter att få någon ledighet till vederqvickelse. Under tiden har jag likväl, så fort som ske kunnat, pådrifvit tryckningen af dina Skrifter; och äro de nu snart alldeles färdiga att löpa af stapeln. Förmodligen är det din mening, att *Jungfrun i det Gröna* och *Ebbas Önskan* — samt det lilla stycket *En blick ger fridens helsning* — skola aftryckas ur Kalendrarna, emedan jag till dem saknar manuscripter, Ett litet vackert stycke, *Julafton och Julmorgon*[2], som jag förr af dig sett, har jag ej heller manuscript till. Också önskar jag, att *Trasten* och *Jul-ljusen* — äro flera stycken i Opret. Kalend. af Dig? — måtte införas i detta första band af dina Dikter. Deremot kunde möjligtvis åtskilliga andra gömmas till nästa band, som kunde läggas under pressen nästa vinter, med Christophorus i spetsen. Hade jag ej varit förrumlad i hufvudet och hindrad af mångfaldigt annat bestyr, så skulle jag ställt dina skaldestycken i en mera systematisk ordning; nu har jag blott sökt, att låta trycka dem så, att ämnena och tonarterna så mycket som möjligt afvexla. Deremot har du väl ingenting att invända. Refrainen till *Wilhelms Harposlag* är icke synnerlig. I första raden äro två

[1] Skaldinnans bröllop med Wilhelm Nyberg stod i mars 1822.

[2] En dikt *Julmorgonen* förekommer i Euphrosynes *Nyare Dikter* (1828). s. 184.

stafvelser förmycket, i fall orden skola sjungas på melodin af *Necken*, och i andra raden är den ledsamma harmonien, ett utländskt ord, som i en sång af så inhemsk art gör ett stötande intryck. Af dina ändringar har jag i allmänhet bevisat mig lydig i afseende på de flesta; vid ett och annat ställe har jag vågat hysa en annan tanke. Vi skola sedermera språkas vid derom. Tryckfels-friare blir denna samling, än de flesta svenska böcker; jag har besvurit vederbörande, att förrätta sjelfva tryckningen så väl som möjligt; jag tror att den blir någorlunda passabel; ungefär i likhet med Svea. I vårt arma fuskare-land får en auctor knapt någonsin det nöjet, att se sitt vérk rigtigt väl tryckt. — Jag har ej haft tillfälle, att skrifva dig till efter ditt bröllopp. Jag skickade dig helsningar med den hederlige Rappe; helst hade jag velat, om jag kunnat, bivista din brudfärd och uppvakta med en hymeneisk offersång. Sannolikt har du dessa veckor ej haft ledsamt — jag har ofta tänkt på Dig. Det är redan mycket, att kunna säga: Jag har dock åtminstone i några veckor varit lycklig. Det är ännu mera, att — liksom Du — med skäl kunna förvänta sig en utsträckning af dessa veckor till år och evigheter.

Jag innesluter mig i din vänskap och förblifver
oföränderligt
Din trogne vän
Atterbom.

26. Upsala den 10 Juni 1822.

Enligt Din önskan blir nu alltsammans, som Du aflemnat till första Bandet af Dina Dikter, tryckt på engång. — Efter åtta dagar är äntligen boken färdig, och skulle redan länge varit det, om icke en flod af Disputationer på någon tid upptagit alla tryckeriarbetarnes verksamhet. Boken kommer att utgöra ungefär 16 ark, och blir således äfven i anseende till volumen temligen reputerlig. Då jag redan dröjt här så långt inpå sommarn, må jag dröja här till nästa veckas begynnelse, för att kunna lemna ifrån mig mitt uppdrag samvetsgrannt och ordentligen verkställdt. De till Juli månads slut begärda 50 Rdr skall du erhålla redan innan denna (Juni) månads fullbordan; så hafva Boktryckarne lofvat mig. — Att Samlingen af dessa Skaldestycken skulle ha gjort mera lycka om den blifvit utgifven förr, än den nu kommer att göra, tror jag icke; med undantag kanske af *Oscars-Dagen 1818,* som är ett Till-

fällighets-stycke och ett slags Dekorations-arbete. I allmänhet tror jag det snarare vara en betydlig fördel, att Dina compositioner hunnit mera mogna, innan de lemnas ut i en gemensam samling; hufvudsaken är, vid hvad man gör, att det blir väl gjordt; och hvad den så kallade »Publiken» angår, så lönar det just icke mödan att grubbla öfver dess »nycker». I alla fall bör man hellre ha framtiden och efterverlden i sigte, än det närvarande ögonblicket och dess än så, än annorlunda sorlande jargon. —

Jag behöfver ej önska Dig en glad sommar, ty jag anser det följa af sig sjelft att Din sommar måste bli sådan, i-fall Gud låter helsan fortfara. Hvad mig angår, så behöfver jag på det högsta att snart komma härifrån, och på landet; jag är dufven till själ och kropp, och hvarje dag förefaller mig så lång som en evighet. Mellertid har jag nu slutat min Föreläsnings-bana, och ämnar, så snart jag blifvit en smula uppfriskad, att återvända till min *Ö* och göra den färdig, så att den åtminstone till Jul kan bli synlig. Åfvenså skola till Jul en del af mina Föreläsningar tryckas i sjette häftet af *Svea*.

Lef väl, bästa Euphrosyne, njut lifvet och naturen, Du som kan det! — och glöm ej Din trofaste vän

Atterbom.

Min adress under sommarn (jag reser härifrån vid början af nästa vecka) blir Boxholm och Åsbo; eller och Boxholm och Bleckenstad.

27. Upsala d. 18 Nov. 1822.

Min bästa Julie!

Jag hade just i går fattat det beslut att skrifva dig till, då i detsamma Ditt bref ankom; ett nytt tecken på den sympathi, som redan länge förent våra andar med hvarandra! — Det fägnar mig, att Du är nöjd med min åtgärd vid Dina Skaldedikter[1]: den har kostat mig ännu mera tid än möda. Men — hvad gör jag icke gerna för Din skull? Ett par, likväl ej betydliga, tryckfel hafva

[1] »Hvad jag mäst blygs för, är att jag ännu intet tackat Dig för din oändliga godhet mot mina Dikter. Jag igenkänner öfveralt din omsorg och är så till alla delar nögd med hvad Du gjort; utom det, att Uplagan är vacker och felfri, så har Du varit så snäll emot mig på flera ställen — och Dédication har Du mästerligen upphjelpt». EUPHROSYNE till ATTERBOM i ett odateradt bref från förra hälften af nov. 1822.

dock insmugit sig på Dedicationen och på det sista arket, hvilkas tryckning jag ej orkade utvänta: Ramström läste i min frånvaro på dem correcturen. — Han har lofvat besörja Kronprins-Exemplarets inbindning. — *Lycksalighetens Ö* kommer ej att tryckas i någon Kalender; den skall utgifvas såsom första Delen af en Diktsamling, hvilken kanhända erhåller den enkla titeln *Ungdoms-minnen*, emedan den skall innehålla allt det som jag anser värdt att bevara af min författarbanas ungdoms-period. Tryckningen skall börja, om Gud vill, i Januari månad. Andra Delen, som är ämnad att innehålla den fulländade *Fågel Blå*, skall utkomma till hösten. Tredje Delen, min *Resa*, nästa vinter. Fjerde och sista, mina mindre lyriska och episkt-lyriska poesier, till midsommarn 1824. Sådan är min plan. Kanske sluter jag till dessa en Femte Del, innehållande åtskilliga prosaiska afhandlingar och uppsatser, i Philosophi, Historia och Åsthetik — Derefter, om jag får lif och helsa, ämnar jag inviga mig åt den egentligt Dramatiska Skaldekonsten på fullt allvar. — Vår Herres hand har legat ganska tung öfver mig, under hela denna sommar: jag har varit sjuklig i högsta grad, till kropp och själ, och oförmögen till allt arbete. Annars skulle min Ö nu redan ha varit färdig. Men jag har först för ungefär halfannan vecka sedan ånyo kunnat börja, att med henne befatta mig; ehuru jag ej ännu är i stånd att skrifva mer än en bit af några rader om dagen, förrän värk i hufvud, bröst och rygg tvingar mig att upphöra. En gruflig pröfning för tålamodet, och särdeles för en poets tålamod! Tragikomiskt nog tvingar jag mig att lägga på papperet i imaginära personers handlingar och tal de mest glödande skillringar af lefnadsglädje, ungdomshelsa, kärlek och sällhet, under det jag inom mig sjelf oupphörligt brottas med de mest ängsliga föreställningar och den complettaste vämjelse vid hela min existens. Jag gör allt hvad jag förmår att ej låta denna mörka frestelse öfverväldiga mig, men dess onda Hydra uppskjuter ständigt nya hufvuden. Så hafva, under hela sommarn, smärtsamma dagar och sömnlösa nätter afvexlat hvarandra. — Poet. Kalendern för 1823 utkommer ej förrän i begynnelsen af nästa vår[1]. Jag har ej före Jul tid att sysselsätta mig med något annat än min Ö, som nu ligger mig mest om hjertat. Tänk mellertid på något Bidrag, dugtigt som Christophorus, eller tänkt som Jungfrun i det Gröna — och skicka mig det i Juldagarna. — I afseende på den nyaste Opoet.

[1] Denna kalender utkom aldrig.

Kalendern får du visserligen ej lita på den skojande rikssqvallertidningen Argus[3], men bättre kunde den visst vara redigerad. Mellertid har Dahlgrens *Rosenfest* stora förtjenster. Blott ett och annat ställe borde vara utestruket. Mina tankar om detta och åtskilliga andra ting skall jag vid tillfälle utförligare meddela dig. — Jag reser i öfvermorgon ut till Zeipel på Lingonbacka[4], för att der i skog och mark taga mig ett par veckors dugtig ridmotion. Roligt vore visst, om vi i Jul kunde träffas. Skönt, att Du befinner dig väl till själ och kropp! Det är ett tillstånd, hvarom jag numera knapt kan göra mig något begrepp. Helsa din man, Hammarskölds och andra Vänner

från Atterbom.

28. Upsala d. 21 April 1823.

Min bästa Euphrosyne!

Jag skickar dig härmedelst mitt nyaste kritiska arbete[1]. — Tyvärr kommer det sednare, än jag hade önskat. — Men jag var i höstas beständigt sjuk, och i år har jag händerna fullt opp att göra med 1000 saker. Nästa postdag afskickar jag fortsättningen och slutet, i två Numror till, som ännu äro otryckta. Kanske hade du helst velat läsa alltsammans på engång, och det var först min afsigt att skicka alla fem Numrorna tillsammans: men jag fruktade, att emellertid någon skulle komma mig i förväg. — Ett par ställen torde kanske förefalla dig dunkla, men förklaras i de Numrorna

---

[3] »Nu gissar jag att Du håller på att trycka Lycksalighetens Ö, i Poetiska Calendern för nästa år. Jag önskar Dig hjertligen lycka till alla Rättsinniga och Klokas beundran. Det öfriga korpföljet må Du förakta! — Mig lyster, att få se Opoetiska Calenderns Sommarhäfte. Skall man dömma af det som är infördt i Argus, så tycks det ej vara något storverk. Och dess Redacteurer voro så säkra på sin förmåga i början och skröto så manhaftigt. Jag lemnade några stycken till första Häftet, hvaraf blott tvenne gillades. Men jag kan försäkra att de förkastade ägde oändligt värde framför Kråksången. Sedan har jag föresatt mig att aldrig ge dem en rad». Euphrosyne i sistnämnda brefvet Af *Opoetiska kalenderns* sommarhäfte lämnas en icke vidare fördelaktig recension i *Argus* för den 26 Okt. 1822 och följ. n:r, en anmälan som försetts med en del utdrag ur häftet. Jfr Fredlund, anf. arb., s. 231.

[4] Se not 2 till 16:de brefvet.

[1] Atterboms långa recension af Euphrosynes *Dikter* (1822) börjar i N:r 28 af *Sv. litt.-tidning* 1823 och fortgår genom flere n:r samt afslutas i N:r 35.

som du erhåller härnäst. — Addio, cara anima, addio sorella graziosa! Mille salutazioni allo Signore Nyberg e le famiglie di Skultuna e Munga!

Atterbom.

29. Upsala d. 19 Maj 1823.

Tack, bästa Julia, för Ditt bref! Det fägnar mig, att du i hufvudsaken är nöjd med Recensionen. Då jag skref den, trodde jag att jag i fjol våras hade skriftligen sagt dig min tanke om *Oscars-Dagen;* ty jag minns, att jag åtminstone hade i sinnet att skrifva Dig till derom. Af din förebråelse[1] ser jag, att jag glömt uppfylla denna föresats, liksom jag tyvärr gör ganska ofta; särdeles när fråga blir om brefskrifning. Angående *Christophorus* åter har jag, i ett bref från Dig, svart på hvitt af din egen hand[2], att du uttryckligen förbehöll, det denna Legend ej skulle tryckas bland dina *Dikter,* utan antingen i Kalendern, eller i en särskild Samling af Sagor och Legender, som du framdeles ville utgifva. *Herrman och Hilma*[3] misshagade mig alltid; men jag såg först, när det redan

[1] »Men en fråga Bästa Vän, hvarföre var Du ej nog uppriktig då Du hade mitt oinskränkta förtroende att handla med mina Skaldeförsök som en huld Broder, att ej yttra bestämt ditt omdöme om Oscarsdagen? Det hade ju ingenting varit lättare än uppoffra detta tillfällighetsstycke, och använda Legenden Christophorus, som först lemnades i dina händer? Hvarföre införa den i Calendern då den kunnat pryda mitt arbete, och gifva det mera fullkomlighet». EUPHROSYNE till ATTERBOM »den 26 maj» [felaktigt; för 26 april?] 1823.

[2] »Christophorus måste väl ej åtfölja Samlingen? Det vore bra ledsamt. Han är bestämd för en Samling af Sagor, framdeles». EUPHROSYNE till ATTERBOM den 13 Juni 1822.

[3] »Då Du tror att detta ämne [*Herrman och Hilma*] är en stöld då misstager Du Dig, ty hela Stan kände dessa tvenne Älskandes historia, och ämnet var inför Gud, hämtadt från den allmänna berättelsen, men ej af Hammarskölds Novell, som jag då aldrig hade läst. Äfvenså bedrager Du Dig helt och hållit då Du tror att jag läst någon Vår-Dithyramb af Hedborn, nej, jag bedyrar det! aldrig! jag har endast 6 Häften af Phosphorus, tryckta 1810, och flera har jag ej läst. Dock alt detta är småsaker. En Nybörjare felar ofta utan uppsåt deri, att vid det vackra han läser, tillägna sig intrycket deraf till den grad att han tror det tillhöra honom sjelf. — — — Jag erkänner dock med varm tacksamhet den sköna krans Du bundit mig af dina låford -- och skall aldrig, aldrig upphöra att af själ och hjärta gläda mig åt blommorna Du skänkte mig! Litet törnen deribland tillhör ju lifvet och man får ej klaga deröfver». EUPHROSYNE i det i not 1 anförda brefvet. Det åsyftade stället i ATTERBOMS recension lyder: »Dels har hon (någongång) företagit sig att behandla ämnen, som redan, af

var tryckt, hela dess ofullkomlighet. Sådant händer icke sällan Författare och Utgifvare; jag har, i afseende på egna stycken, haft flerfaldig erfarenhet deraf. Föröfrigt, när man, som jag, nödgas ha många jern i elden på engång, så är det väl ursäktligt, om man stundom icke hinner fästa all nödig uppmärksamhet på hvartenda. — Obegripligt, huru du kunde ett ögonblick missförstå stället om stölden, och inbilla dig att jag talade om någon annan stöld, än den, som just utgör motivet för händelsen; den, för hvilken man misstänkte Herrman? — Om jag i min Recension vågat nämna *Nattviolen* och *Liljan*, hade jag kanske mer direct bevisat min beskyllning, att Du stundom behandlat ämnen, som andra — sannolikt — på ursprungligare och sjelfständigare sätt behandlat: men då hade man på nytt upphöjt det mångåriga ropet om mitt gränslösa högmod. Att du icke läst Hedborns Vår och kärlek, ser jag af ditt bref; detta ha tillförene hvarken jag, eller mina Bekanta kunnat förmoda. Sådana tillfälliga likheter, som t. ex. blicken igenom rutan förekomma hvar och en om rätta förhållandet ej underrättad såsom reminiscenser. Ursäkta således detta!

Jag finner, att jag borde sagt något mer till den olyckliga Fru Nordenflychts beröm; ehuru just icke i afseende på hennes Verser. Men jag borde anmärkt det stora inflytande hon utöfvade på Svenska Skaldekonsten genom sin sällskapskrets; der uppfostrades äfven Creutz, den ljufve Sångarn af *Atis och Camilla*. Jag vill begagna första möjliga tillfälle, att skänka henne denna upprättelse.

Din Sångmös melancholiska ingrediens har jag visserligen icke förbisett, såsom Du påstår[4]. Läs om Recensionen! Men jag

---

andra skalder, blifvit på ett fullt tillfredsställande sätt behandlade. Hvad är — för att anföra ett obestridligt exempel — Vår och Kärlek (s. 113) emot Hedborns oöfverträffliga, i Phosphoros (1811) meddelade Vår-Dithyramb af samma namn, änskönt Euphrosynes verkligen är ganska vacker, ja (genom en mängd lyckliga förändringar från dess första gestalt i Poet. Kal. f. 1818) nästan correctare än hans? — — — En enda gång allenast har det missödet händt henne, att välja ett fult [ämne] (se Herrman och Hilma): en stöld, äfven blott misstänkt, är tvifvelsutan bland alla motiver i verlden det mest opoetiska». *Sv. litt.-tidning*, 1823: sp. 265—266.

[4] »Nu först får jag tacka Dig med systerlig tillgifvenhet för din attension att sända mig Recensionen, och äfven för den vackra bilden af min Sångmö — Du tyckes vara förtrolig med hennes anlete, utom då Du tror, att glädjen altid upplyser det — ack! hon ler stundom genom tårar och hennes glädje strider hemligt med en djup melancholi i hjertat, men som hon gerna vill tysta ner med sina toner — så har min själ altid varit stämd, äfven nu då jag lefver det mäst lyckliga lif». Euphrosyne i sistnämnda brefvet.

har icke lagt hufvudaccenten på denna ingrediens; emedan den bild af Din Sångmö, som uppgöres inför allmänheten, måste närmast motsvara charakteren af de stycken, som äro och anses för dina fullkomligaste. Helt annat vore fallet, om jag skrefve din biographi, då min pligt vore att noga framställa grunddragen af din enskilda personlighet såsom sådan.

Jo! jag ger ut en Kalender, men icke förr än till Jul. Vill du dessförinnan trycka din *Wublina*[5], så vore det ej illa, om du först läte någon mer än Hammarsköld — vår vän i all ära! — deröfver yttra sitt omdöme. Skall poemet tryckas i Stockholm, så skaffa dig för all del SONDÉN till Corrector; ty litar du i det fallet på Hammarsköld, så blir upplagan ett vidunder af tryckfel.

Lef väl, och glöm ej Din Vän

Atterbom.

30. Upsala d. 18 Nov. 1823.

Min goda Vän!

Jag tackar Dig hjertligt för skänken af din lilla täcka bok[1], och skall alltid bevara den såsom ett minne af din vänskap. Låt ej Lindvurmens[2] dumheter så gräsligt anfäkta dig! På förnuftiga menniskor göra de ej något annat intryck, än harmens öfver recensenten. Du bör på visst sätt vara nöjd, att han nekat dig helt och hållet all poetisk talent, och på köpet angripit din personlighet såsom qvinna; ehuru jag finner ganska naturligt, att isynnerhet detta sista skall djupt förtryta dig. Den halfva orättvisan bär ett slags masque af moderation, som lättare kan förvilla mängden; den hela orättvisan afkastar masquen, och framstår för allas ögon i all sin vidriga nakenhet. Sådan är Lindvurmens mot Dig. Att svara derpå med någon antikritik, lönar ej mödan. Förebrå en hund, att han skäller! Det ligger ju medfödt i hans natur; liksom att han ej uthärdar musik utan att tjuta. Det gifs blott ett sätt att för-

[5] »Oviss om Du ger ut någon Calender, enligt rygtet från Upsala — har jag sändt ett Poëm öfver Wublina till Hammarsköld för att låta trycka det emedan det tillhör det närvarande ögonblicket. Gud gifve, att Du tyckte om det, ty det har kostat mig mycket tid och arbete, för att localisera mig i hjeltinnans Fädernesland». Samma bref.

[1] *Vublina* (1823).

[2] ANDERS LINDEBERGS anmälan af *Vublina* läses i N:r 240 (16 Oktober) och 242 (18 Oktober) af *Stockholmsposten* 1823. Den hade djupt sårat skaldinnan.

nuftigt besvara dylika recensioner: det är att göra någonting nytt, och — om möjligt — än bättre än det förra. Jag har sjelf icke alltid följt denna regel; men jag anser också för min största dårskap, att jag lät den första hettan förleda mig till lika onyttiga, som tidsförödande skriftvexlingar. Packets repräsentanter ha andra vapen och ett annat Publicum, än vi; försöka vi att strida mot dem på deras egen grund och botten, så bli de oss öfverlägsna; deras tactik är der hemmastadd. Må vi hellre ihågkomma, att vi hvarken med Dem, eller den Allmänhet, som tror på deras omdömen, äga någonting gemensamt. Jag har, alltsedan år 1810, genomvadat eller genomsummit en ocean af dylik smälek och alla dess bittra intryck: nu står jag, med orubbligt lugn, räddad på den strand, der själen ostördt öfverlemnar sig åt Vishetens, Sångens och Fridens inflytelser. Du undergår nu den första allvarsamma pröfningen af detta slag; men troligtvis slipper du, att uthärda ens fjerdedelen af dem som jag uthärdat. Hvarföre är det svårt att vänja sig vid den tanken, att man lefver endast för de ädlaste af sina samtida, och att efterverlden är opartisk? Hvad har man att beställa med den tanklösa hopen, som den ena dagen lastar hvad han den andra berömmer, utan att veta skälen till hvarken det ena eller det andra? — Friskt mod! Lef, och sjung! Om också ingen skulle höra eller förstå dig, så har du ju dock ägt en njutning af att få ge åt en innerlig känsla, en helig eller oskyldig phantasi, ett melodiskt uttryck. Huru mycket mindre lyckliga äro de, som inom stumma bröst måste bära glädjen och smärtan? — Men du har ju många tillgifna, som älska och värdera dig; månne icke en enda sådan person bör äga mera vigt för ditt medvetande, än femtio lymlar utan hufvud och hjerta? —

I största brådska, som du ser, har jag sammanraspat dessa rader: jag håller på med att skrifva en latinsk Disputation, för att bli Philosophie adjunct och få 65 tunnor spannmål. — Min helsa har under sistförledne sommar mycket förbättrat sig, och mitt lynne likaså. Innan kort skall man få se i Sveriges Litteratur, att jag hvarken är död eller begrafven.

Helsa oändl. din man, och Hammarskölds på Munga — Adlerwald etc. från din trogne

Atterbom.

Du har väl sett Recensionen i Svensk Litteratur-Tidning[1]?

---

[1] *Litteratur-tidningens* recension af *Vublina* läses i N:r 84 år 1823.

31. Upsala d. 16 Febr. 1824.

Min trofasta Syster!

Förlåt din slarfvige Broder Atterbom, som på så lång tid ej har låtit höra af sig. Jag blef nyss rigtigt förskräckt, när jag framletade Ditt sista kära bref, och fann, att det var dateradt d. 11 December! — Min Gud! hvad tiden förlöper hastigt, och hvad jag har varit försumlig! Också är den postdag, då man afsänder bref till Westmanland, i det afseendet högst fatal, att brefven måste vara inlemnade till kl. 4 på e. m. och således antingen skrifvas under sjelfva matsmältnings-tiden, då jag alltid mår mycket illa, eller ock på förmiddagen, som är min egentliga arbetstid. I dag har jag ändock gripit till den sednare utvägen, sedan jag länge varit plågad af samvetsagg öfver mitt (till utseende) så ovänliga uppförande mot Dig. Min enda tröst är, att Du tillräckligt känner mitt hjertelag, för att icke tvifla på mina tänkesätt och icke dömma mig efter skenet, ehuru mycket det må vara emot mig.

Jag hoppas, att Du nu hunnit lugna ditt sinne ifrån den ganska naturliga och billiga förtrytelsen öfver de Lindebergska infamierna. Min bästa Euphrosyne! Odyssevs tillstoppade sina öron med vax för att icke höra Sirenernas sång; tillstoppa Du också Dina öron, på hvad sätt som helst, mot skränet af det pack, som i Stockholm bemäktigat sig Dagblads-litteraturen. Visserligen äro Captén Lindeberg, Argus o. s. v. inga Sirener; de härma i stället Scyllas hundglafs: men just derföre böra de vara oss så mycket mindre farliga. Låtom oss i stillhet utarbeta någonting så Vackert och Fullbordat, som vi med allvarligt samlande af all vår kraft förmå, och, när det hunnit i våra ögon sin tillbörliga grad af färdighet, slungom det ut ibland den såkallade Allmänheten, obekymrade om alla dess följder! Fortfara vi på det viset hela vår lefnad igenom, så erhålla vi en säker öfvervigt; först och främst hos de med oss samtidiga läsare, som äga fördomsfritt hufvud och lifligt hjerta, och sedermera hos efterverlden, då de ephemeriska dagblads-skojare, som nu förfölja oss, längesedan äro glömda och multnade liksom deras lumpna tidningshögar.

Under hela sistförlidna Termin, ända inemot Jul, var jag hindrad af Latin och Disputations-gräl från all befattning med Poesi. Sedermera vistades jag ett par veckor i Stockholm, och från medlet af Januari har jag åter börjat sysselsätta mig med att närma min *Ö* till sin äntliga fullbordan. Den är ämnad att utgifvas i

tvenne afdelningar, men på en och samma gång. Skulle det bli mig omöjligt, att alldeles fullborda den andra afdelningen till Maj eller Juni, då jag nödvändigt måste resa till Östergöthland: hvilket bör jag då göra? antingen uppskjuta utgifvandet af det hela till hösten? eller gifva ut första afdelningen (hvars tryckning kan begynna när som helst) ensam till Pingst-tiden? — Meddela mig derom snart Din tanke: ty mina vänner här äro derom i strid med hvarandra, och jag är tyvärr ej ense med mig sjelf om det val för hvilket jag bör bestämma mig[1].

I alla fall ämnar jag dessutom, till årets slut, utgifva några smärre skaldestycken, antingen under den gamla firman Poetisk Kalender, eller ock i tidskriften *Svea,* hvars Utgifvare fundera på att ge henne (i likhet med Iduna) en på fullt allvar poetisk beståndsdel. Du förstår hvad jag här menar med »fullt allvar»: ty Franzéns episka bidrag äro väl allvarsamma, men (till det mesta) icke just synnerligen poetiska. Den ande-lära han uppställt i det sista af sina meddelade fragmenter, är likväl ej utan sinnrikhet och skönhet. — Men antingen jag nu begifver mig med mina verser in i Sveas häften, eller qvarblifver inom Kalenderns, så hoppas jag att Du, liksom tillförene, gör mig troget sällskap. Hvarmed är den poetiska delen af din varelse för det närvarande sysselsatt? — Skrif någon pendant till Christophorus, som med skäl gjort så mycken lycka. —

Jag längtar ofta efter ditt möte och ditt sällskap; rätt innerligt! Kanske hinner jag besöka dig på en dag eller två i Pingst, under min nedresa till Östergöthland. Jag har så mycket, hvarom jag ville språka med dig. Den »hulda Ledsagarinnan» som Din systerliga vänskap så ofta har tillönskat mig[2], är funnen. — Hon blef det i slutet af sistförledna sommar. Men alldenstund hon icke äger någonting, — neml. penningar, — och jag är henne deruti lik, så

[1] »Du begär mitt råd om Du skall utgifva Lycksalighetens Ö i tvenne afdelningar eller på en gång. Jag tror, efter noga eftersinnande, att det sednare är det rätta — af den orsak, att ingenting kan jämföras med den gränslösa pretension publiken sedan har på den sista afdelningen: då har den, neml. publiken, till det mesta förlorat intrycket af den förra, och tager således med kallt hjerta den andra afdelningen i handen blott för att granska och finna fel — nej, det är bäst som ordspråket lyder: att smida medan Jernet är varmt». Euphrosyne till Atterbom den 11 mars 1824.

[2] »Gudskelof, att din helsa är förbättrad och att din framtidshimmel ljusnar allt mer och mer — måtte äfven den hulda Ledsagarinnan vinka Dig med englahanden, och föra Dig till Hymens altare!» Euphrosyne till Atterbom den 11 dec. 1823.

återstå ännu rätt många moln på min »framtids himmel» ehuru Du visserligen har rätt i att han »börjat ljusna»». Det är likväl bra hårdt, att vid 34 års ålder, och efter en icke på latmanssidan tillbragt ungdom, icke äga så mycket, att man kan få tillfredsställa lifvets allraenklaste, allraursprungligaste behof! Vid denna ålder, min goda Vän, har man ej mycken tid öfrig att förlora, om man vill få veta genom egen erfarenhet, hvad njutningen af lifvets högsta glädje (i all dess ännu oförvissnade naturskönhet) är. — Mellertid är det tvifvelsutan en oskattbar sällhet, att känna sig flyttad ur sitt ängsliga, otrefliga Jag in i en älskvärd flickas oskyldiga hjerta, och der lefva ett dubbelt, ett oändligen helgadt och förskönadt lif. — Lef väl! Helsa hjertl. din man, och glöm ej din trogne Broder

Atterbom.

P. S. Besynnerligt öde, att jag just nu, sedan jag börjat erfara lyckan att älska, måste (i 2:dra Delen af min *Ö)* skildra Kärlekens smärta och undergång! Den 1:a Delen, som skildrar dess nöjen, var fullbordad redan i fjol våras. — Om penningeaffären[3] har förmodl. Ramström längesedan svarat dig. — Obs! Med nästa post får du från Ramström redogörelse för försäljningen af Dina skrifter.

32. Lusthuset Tittut, vid Marmorbruket, d. 7 Juli 1824.

Min bästa Euphrosyne!

Du har visst länge väntat underrättelser ifrån mig, och kanske räknat på att råka mig, under Ditt eget gästfria tak, vid min nedresa till Östergöthland. Detta sednare skulle visserligen inträffat, om jag ej af åtskilliga förhinder blifvit så länge qvarhållen i Upsala, att då jag slutligen derifrån fick afresa (d. 16 sistl.), jag af otålighet att med det allrasnaraste träffa min fästmö valde den rakaste

---

[3] »Hvad säger Du om mitt bref till Ramström? Har jag orätt att göra anspråk på större arfvode för mina Dikter än de 50 Rdr jag fått så förfaller min talan. Men är det en billig begäran så vet jag ej hvarföre jag skulle afstå från en rättighet. Min okunighet torde dock ursägtas». Samma bref. Jfr: »Jag borde med rätta skrifva till Palmblad & Comp. och tacka för de öfversända peng. 32 Rdr 24 s. b. utgörande återstoden af arfvodet för Dikterna; men då jag vet att I ären lif och själ, så får jag anhålla att Du ville vara god och framföra min ödmjuka tacksägelse, och derjemte min högaktningsfulla helsning, till magister Palmblad!» EUPHROSYNE till ATTERBOM den 17 jan. 1825.

vägen (den öfver Strengnäs.) Vid uppresan ämnar jag besöka min gamle vän Franzén, och då kommer, med Guds hjelp, min vagn väl också hålla utanför Din tröskel. Hvad åter brefskrifvandet angår, så har jag under de sista månaderna varit grufligt öfverhopad af göromål; och när jag funnit någon stunds ledighet att använda på brefskrifning, så har denna stund vanligtvis blifvit egnad åt min Ebba. Mellertid har Du förmodligen genom Fahlcrantz m. fl. erhållit tidender om mina sednaste öden och förehafvanden, och slutligen har Du väl bekommit något Exemplar af min Ös nu omsider färdigtryckta Förra Afdelning. I följd af Disputations-trängsel på Tryckeriet hann den med knapp nöd att bli uttryckt till Promotionen, men allsicke att bli häftad, med undantag af några ytterst få Exemplar, dem jag sjelf tog med mig. Denna ledsamma omständighet, som tvifvelsutan (emedan svårigheten nu är större att få Exemplaren kringspridda) betydligen minskar bokens afsättning, vållade också, att jag ej genast kunde skicka Dig ett, omedelbart från mig sjelf och af min hand påskrifvet. Man lofvade mig, att till Senell i Westerås afsända ett för Din räkning. Låt mig veta, om Du afhemtat det, eller erhållit någon underrättelse från Upsala, att det hos nämnde Senell väntar på Dig. Låt mig tillika veta, i hvad mån Du är nöjd med sjelfva boken[1] Andra Afdelningen skall, om Gud vill, strax efter Jul utkomma. En tid var jag af Din mening[2] att begge borde utkomma på en och samma gång: men Geijer och alla mina öfriga vänner i Upsala visade med vigtiga skäl, att jag borde göra så, som jag nu gjort. — Nu är då detta mitt yngsta barn utkastadt i verlden, sedan det ungefär i halftannat år legat fullfärdigt i en af mina pulpet-lådor. Kanske hade det alltid bort ligga der i ro; åtminstone lära Stockholms-Recensenterne ej underlåta att säga mig det. Jag har, alltsedan min nedresa från Upsala, icke sett något annat Tidningsblad, än ett par Post- och Inrikes-Tidningar och en Nummer af Argus, som handlade om Målaren Roos: vet således icke, om mitt verk ännu blifvit af någon Publicist nämndt

[1] »Först och främst måste jag tacka för den innerligt kärkomna gäfvan af Lycksalighetens Ö! genom Brodren H:rskd hade jag nöjet emottaga den, och sedan det mångfaldiga, att glädja mig åt de oändligt sköna målningarna som Du sammanfört till ett rikt galleri för konstens vänner. De herrliga lyriska styckena äro nektergalar, som sjunga i Paradis-lunderna. Jag längtar blott att få musiken till några af dem som lärer vara ganska vacker, och måtte väl äfven någon vänlig dufva komma till mig med ett sådant blad». Euphrosyne till Atterbom den 24 nov. 1824.

[2] Se not 1 till förra brefvet.

eller vidrördt. Sämre för mig, än allt slags klander, är trögheten af communicationen i vår bokhandel. Denna Ö är nu här nedre öfverallt efterfrågad; blott ett par Exemplar ha ännu kommit, genom ett par nedresta Magistrar, till Linköping och Norrköping; dessa circulera nu man från man; och de flesta läsare äro så beskaffade, att sedan nyfikenhetens interesse är stilladt, de sedermera sällan köpa någon bok, äfven om den har roat dem. Förtretligt! ty det är mig i œconomiskt afseende vigtigt, att min Ö blefve mycket köpt! — Skrif till mig på Linköping och Solla, der min fästemö bor, och jag således vistas större delen af denna sommar. Nu lefver jag med henne för någon tid hos en af hennes Slägtingar, på ett af de skönaste ställen i Norden, ja i Europa: Bruks-Patron Ekermans[3] (en af mina tillkommande Svågrars) Marmorbruk i Kolmården, vid stranden af Östersjön. Men det fordrades att skrifva ett ark fullt, om jag skulle bjuda till att skildra denna lika imposanta som förtjusande Natur, som förenar Sveriges och Tyrolens skönhet. Styrkan och Kärleken ha gemensamt bildat den för helsa och njutning. Jag bor i ett lusthus ofvanpå spetsen af ett högt marmorberg, på tre sidor omgifven af haf, med de rikaste utsigter åt öar, fjärdar, seglande skepp, tornen af Norrköping på långt afstånd o. s. v. Här skrifver jag nu, och ser genom mina väggar (som till största delen bestå af fönster) åter ett skepp segla förbi min borg. Jag bor liksom i ett Vikinganäste. Här ser jag solen gå upp ur hafvet, och här åter lägga sig. Här sticker tidigt om morgonen min vänliga flicka in sitt hufvud inom min dörr och stannar antingen hos mig en stund, eller ock gå vi ut, på sjöstranden, bland ängar och lundar!!!

Lef väl, och glöm ej Din

Atterbom.

P. S. Skicka mig bidrag för Kalendern till den 1 Oktober.

33. Upsala d. 22 Nov. 1824.

Min bästa Euphrosyne!

På sjelfva boktryckeriet, nyss efter inhämtad middagsmåltid, och med larm omkring mig af sättare och knarrande tryckpressar, skrifver jag dessa rader i all möjlig hast; ty posten måste nu på stun-

---

[3] AUGUSTA ULRIKA AF EKENSTAM, en syster till ATTERBOMS fästmö, var gift med JOHAN NIKLAS EKERMAN (född 1766, död 1836), som ägde marmorbruket i Krokeks socken i Östergötland.

den afgå. Du får således ej förundra dig, att mitt bref blir derefter. Ehuru Du icke besvarat den lilla epistel som jag under nyssförledna sommar skickade från Solla i Östergöthland, hoppas jag likväl Du erhållit den, och alltså deraf insett, att jag icke glömt bort Dig. Och huru skulle jag någonsin kunna det? Glömma Dig? — Förr mig sjelf. Men ju mera lifligt, ju mera broderligt jag deltager i Dina öden, ju mera kostar det på mig, att endast genom andra bekomma, och det ytterst sällan, några njugga underrättelser derom. Nu skall jag försöka att fresta Dig kraftigare. Om Du nemligen har lust, att sända oss några poetiska bidrag till *Svea*, som hädanefter kommer att redigeras efter en alldeles ny plan, enligt hvilken denna tidskrift äfven skall upptaga inom sig den fordna Poetiska Kalenderns elementer, så skicka dem med görligaste första; helst innan fjorton dagars förlopp sedan du mottagit detta bref, eller åtminstone innan medlet af nästa månad — NB. så vida Du vill vara med i första häftet, hvilket redan i Februari månad skall lemna tryckpressen. Du får der hufvudsakligen mig och Zeipel till poetiska kamrater; jag förmodar att äfven Franzén meddelar något. När Du nu skickar dina bidrag, eller åtminstone säger mig om och när jag har några att vänta, så kan Du väl ej heller undgå, att med några ord låta den äldste af dina litterära och poetiska vänner förnimma, huru Du befinner Dig så i andlig som lekamlig måtto, och hurudan Din belägenhet varit i dessa sednare tider. Gud vet, om jag hört något ord från Dig sjelf, alltsedan *Vublinas* utgifvande.

Du var, under sommarn, i mitt grannskap: jag har hört det af en bland mina tillkommande Svågrar, Captén Carl Ekenstam. Hvarföre ställde Du ej så till, att vi fingo råkas[1]? — Innan kort, d. v. s. såsnart något bud afgår åt Dina bygder — skall Du erhålla en liten bokunge af mig, neml. ett på Östgötha Nationssal förl. Maj hållet Åminnelse Tal öfver min älskvärde, i Tyskland aflidne Slägting Kernell, hvars bild visserligen ej är utplånad ur ditt minne. Det är uttryckt, och utdelas här till subscribenterne i denna vecka. Det kommer icke i Bokhandeln. — Jag är nu flitigt sysselsatt med att full-

---

[1] »Ja, Bästa Vän! jag var i somras i ditt grannskap, men — huru kunde jag uppsöka Dig, det var omöjligt med min timidité — liksom en annan Äfventyrerska, för att uppsöka Poesiens Genius i de vildaste trakter på Kolmården, der han hade förälskat sig i en Prinsessa som bodde i ett Marmorberg. — likvist frågade jag alla Skjutsbönder om de kunde säga mig hvartåt Marmorbruket läg, men som vi reste åt Malmsås och Simontorp, så visste de ej mer än att det var beläget ganska långt derifrån». Euphrosyne till Atterbom den 24 nov. 1824.

borda *sednare* afdelningen af min *Ö*. Under sommarn blef just ingenting dervid gjordt; min fästmö sysselsatte mig, såsom billigt, långt lifligare och hjertligare än mitt författarskap. Under min närvarande, nästan outhärdliga saknad och ledsnad, är det min enda lindring, att så ofta, som möjligt, kasta mig i Poesiens famn, och så länge, som möjligt, förblifva der. Med Guds hjelp, skall tryckningen af denna afdelning börja i Februari — och i Maj löpa af stapeln, ut ibland den underliga svenska allmänheten. Derpå reser jag åter ner till Östergöthland. — I Februari kommer första Delen ut af Geijers Svea Rikes Historia. — I alla fall skall Du få höra af Herrarne i Stockholm (som NB. sjelfva göra allsingenting, eller ock ingenting som duger), att hvarken Geijer eller jag göra det allraringaste Guds skapade grand.

Lef väl, min redliga Syster! Helsa Din Man, Bruks-Patron Adlerwald och de Hammarsköldska vännerna!

Evigt din trofaste

Atterbom.

34*. Upsala d. 20 Sept. 1830.

Bästa Euphrosyne!

Undra ej på Din gamle Väns långa tystnad: han menar lika väl, fastän han, öfverhopad af göromål, nödgats från den ena postdagen till den andra uppskjuta att besvara Ditt sista kära bref. Äfven i dag hinner jag ej mer, än att tacka Dig och be om ursäkt. Emedan jag under nuvarande höst är Philosophiska Facultetens *Decanus*, så har jag från morgon till afton oupphörliga ämbetssysselsättningar. Det vore mig kärt, att få *språka* med Dig om Fahlcrantz och hans missöde[1]. *Modrens* uppförande är rentaf oförsvarligt, och Flickans — ej synnerligen försvarligt. Jag fordrar ej, att den första skulle velat hafva Fahlcrantz till måg och att den sednare skulle velat hafva honom till man; ehuru de då hade gjort ett ganska godt val: men de hafva narrat och misshandlat honom. Modren vet jag, hvad jag tänker om; mer villrådig är jag om Dottren. Ingen må inbilla mig, att en flicka vid 19 à 20 års ålder ej kan skilja mellan

* Utanskrift: Madame Julie Christine Nyberg née de Svärdström Westerås Skultuna.

[1] Syftar på ett afslaget frieri.

en karls vänskap och kärlek — och sedan vet hon, huru hon (om hon är rättskaffens) bör behandla honom. I annat fall är hon antingen en coquette, eller ett dumt pjåk, eller en phlegmatisk, liknöjd varelse. Hvilket af dessa tre är nu den ifrågavarande? — Mellertid visar Fahlcrantz, småningom, ett större mod, en spänstigare sinnesstyrka, än jag hade vågat hoppas. Jag är öfvertygad, att hvad Gud gör, är det bästa, och att den ifrågavarande flickan (efter allt hvad man nu sett) ej hade gjort honom lycklig. Var öfvertygad, att hans härvarande vänner skola göra allt, hvad de förmå, för att göra hans belägenhet mera dräglig. — Klockan slår, och jag måste sluta. Helsa Din k. man

från Din trofaste

Atterbom.

35. Upsala d. 6 Jan. 1831.

Min älskade Syster!

Jag återsänder nu Din *Sångar-Flicka* (hvilken visserligen med större skäl kunde låta *Nornan* namngifva poemet)[1], med tacksamhet för det nöje hennes läsning skänkt mig; men också med beklagande, att en under hela December och ännu envist fortfarande sjuklighet, dels i ögonen, dels i underlifvet, gjort allt slags arbete för mig omöjligt, och således äfven det, att kunna gå Ditt nyaste poem tillhanda med det lilla biträde, som lyckligare omständigheter, i fordna dagar, tilläto mig skänka åt förstlingarne af Din Sångmö. Orsaken, hvarföre jag så länge uppskjutit återsändandet, är naturligtvis den, att jag ständigt smickrat mig med hopp om en förbättring, som likväl ännu högst ofullständigt infunnit sig; och de få stunder, då jag orkar företaga mig något, är jag så upptagen af allahanda slags tvingande göromål, att jag knappt vet hvart jag skall vända mig, eller hvarmed jag skall börja eller sluta. Att jag må säga min mening med oinskränkt uppriglighet: med Ditt poem förhåller det sig så, att det icke blott innehåller många väl utförda och rätt vackra stycken, vid hvilka ingenting är att klandra, utan ock anlag till ett rätt vackert Helt; men om detta anlag skall dertill rigtigt utbildas, så fordras, i ganska många partier, en nästan total omarbetning. Ett project till åtminstone de nödtorftigaste förbättringarna hade jag velat skicka Dig, och hoppades dertill under Jul-dagarna finna utrymme; men hittills har jag oupphörligt blifvit hindrad, och

[1] Poemet bär i EUPHROSYNES dikter namnet *Nornan*.

jag vågar icke längre låta Dig oroligt vänta, för att ändå slutligen finna Din väntan så föga tillfredsställd. Ett project, sådant som det ofvannämnda, kan jag icke på kortare tid, än minst en hel, endast deråt egnad vecka, utarbeta; och troligen ginge ännu en åt dertill. Hade Du tid att uppskjuta detta poems utgifvande till sommaren, så skulle jag, vill Gud, med någorlunda visshet kunna lofva ett dylikt biträde. Vid dialogen och vid språket är mycket att anmärka; särdeles kan man, i sednare afseendet, ej annat, än ofta finna framställningen nog oklar. På en tydlig exposition af händelsens gång är icke alltid nog vigt lagd; man vet t. ex. vid slutet ej, om *Minona* blef *James*' maka eller icke. Det första synes troligt; men der står att hon

»i bönens famn förglömde jordens fröjder» —

hvilket låter, på detta ställe, något nunne-likt, ehuru det visserligen kan stå tillsammans med hennes giftermål.

Med allt detta är likväl Ditt poem, redan i sin nuvarande gestalt, sådant, att det — i fall Du nu genast hos Lindh låter trycka det — äger större värde, än det mesta af den svenska vitterhet, som nu för tiden tryckes. Skaffa Dig blott för all del en pålitlig correctur-läsare; manuscriptets stil är prydlig, men ofta något otydlig eller tvetydig. — Ett och annat språkfel upptäcker Du sjelf, vid en ny genomläsning, innan Du afsänder stycket till Örebro: t. ex. »två vålnade svăfvar», »ränker bifall stjäl», »kloet» (heter klon), »Bergsrån» (Bergsråt) o. s. v. På ett ställe rimmar *James* mot dame, hvilket strider alldeles mot namnets engelska uttal; deremot måste rimma grăns, săms*, eller något dylikt. Likaså kan Sky (öns namn) ej rimma mot fly; ty Sky, antingen man skrifver det så eller med ye, ljuder i engelskan skej (liksom vårt ej, nej o. s. v.).

All önsklig lycka och välsignelse på det nya året, öfver Dig och Din förträfflige man! Urskulda Din Broder, som så illa svarat mot Ditt förtroende!!!

Evigt Din trofaste

Atterbom.

* Ungefär Dschäms.

Svenska boksamlingar under medeltiden och deras ägare.

SMÄRRE BIDRAG

AF

ISAK COLLIJN.

4. Rester af svenska medeltidsbibliotek i Kungl. bibliotekets inkunabelsamling.

Anna Pedersdotter [**Hård af Segerstad**] till Händelö.

1. *Speygel der dogeden.*
Lübeck, Bartholomaeus Ghotan, 23.8. 1485. 4°. Hain 14952. Proctor 2618. — Inköpt på Banérska auktionen 1876[1] för 157 kr.[2]
dänne bok hörer min aller käresthe aath frv anne til händelö gvdh alsmegtigh have hänne i den evege hville amen. Enligt anteckning af KLEMMING var ägarinnan Fru ANNA PEDERSDOTTER, gift med THURE BENGTSSON HÅRD AF SEGERSTAD till Händelö. Hon var dotter till riksrådet PEDER THURESSON BJELKE af Åkerö.
Enligt en anteckning på första tomma sidan från omkr. år 1500 var bokens pris då: lxii marcis ij øre, hvilket, om det är riktigt, måste anses för ett ovanligt högt pris.

Aruidus, magister, archidiaconus Scarensis. Se Nr 5.

Benedictus Petri, canonicus Scarensis, munk i Vadstena. Se Nr 8.

Clemens Henrici Rytingh, lektor i Stockholms dominikanerkloster på 1480-talet.
Se *Sv. boksaml. under medelt.*, 2: Nr 2. (I Samlaren, 1903.)

---

[1] På auktion å Banérska godset Djursholm 1876 förvärfvades åt Kungl. biblioteket en hel del böcker med svensk medeltidsproveniens, af hvilka flere återfinnas i denna förteckning.

[2] Betingar i Breslauers kat. nr 1 (Berlin 1905) ett pris af 3600 mark.

Gotmannus [Almanus] von Ravenspurg, canonicus Strengnensis.

2. Flavius Josephus, *Opera.*

U. o., tr., å. [Lübeck, Lucas Brandiss, omkr. 1475]. Fol. Hain 9450. Proctor 2609.

Liber Gotmanni rawenszbergh Canonici alme ecclesie Strengenensis etc. Denne Gotmannus Rawenszberg är säkerligen identisk med den Gotmannus Almanus, canonicus Strengnensis, som år 1494 testamenterade Calderinus *Repertorium juris* i två delar åt Mariefreds nyanlagda karthusianerkloster vid Gripsholm.[1] Gläser[2] uppgifver, att Peter Schöffer i Mainz på 1470-talet sändt en man vid namn Gotman von Ravenspurg till Sverige i och för bokhandelsaffärer. Gotmannus skulle äfven hafva stått i förbindelse med bokhandlare i Lübeck, hvilket ju också framgår af denna bok, som är tryckt och bunden i Lübeck. Stämplarne äro nämligen desamma, som förekomma på flera af Lübeck-bokbindaren Heinrich Costers band.

En senare ägare till detta exemplar har A° 1664 varit Sten Bielke, amiral m. m., död 1684 som president i Statskontoret.

Haquinus Jacobi, canonicus Scarensis.

3. Jordanus de Quedlinburg, *Sermones de sanctis.*

Strassburg, Johann Reinhard Grüninger, 28. 3. 1484. Fol. Hain *9440. Proctor 439. — Inköpt på Banérska auktionen 1876.

Liber haquini Jacobi canonici scarensis juris canonici errfordensis. År 1472 är Haquinus Jacobi de Schariis inskrifven vid universitet i Erfurt.[3] Han återfinnes icke i Skara stifts herdaminne.

Johannes Erici, magister.

4. Angelus de Clavasio, *Summa angelica de casibus conscientiae.*

Nürnberg, Anton Koberger, 10. 2. 1492. Fol. Hain *5395. Proctor 2071.

I denna bok finnas på främre pärmens innersida följande två anteckningar af olika händer: 1. Hunc Librum Emit

---

[1] Se *Sv. boksaml. under medeltiden*, 3: Nr 4. (I Samlaren, 1904.)
[2] *Bruchstücke z. Kenntn. der Lübecker Erstdrucke* (1903), s. 89 f.
[3] Daae, L., *Matrikler over nord. Studer. ved fremm. Univ.* (1885), s. 28.

Magister Johannes Erici pro xx öre anno domini 1497. — 2. Liber domini laurencij petri quondam in lenna Curati.

Detta exemplar synes vara detsamma, som förut funnits i Uppsala universitetsbibliotek och hvars proveniens, något förvrängd, anföres af Quensel i hans år 1751 uppgjorda förteckning öfver Uppsala domkyrkas bibliotek[1].

En Johannes Erici de Lincopia anträffas inskrifven vid Rostocks universitet så tidigt som 1466. Johannes Erici 1497 är väl snarare identisk med den magister Johannes Erici canonicus Upsalensis, som år 1510 erhöll ett prebende i Linköping. 1514 sändes en 'mester Jogan Erici' tillsammans med Henricus Sledorm till Rom för att söka utverka Gustaf Trolles val till Svea rikes ärkebiskop.[2]

Någon kyrkoherde vid namn Laurencius Petri anträffas hvarken i det Lenna, som ligger i Upland, eller i det vestgötska. En Laurentius Petri Arosiensis diœcesis promoveras år 1473 till baccalaureus i Greifswald. I *Sv. boksamlingar under medelt.*, 3 finnes som bokägare antecknad en Laurentius Petri, prebendatus Nycopensis, hvilken erhållit en Turrecremata (Nr 17) som gåfva af Strängnäskaniken Johannes Ragvaldi.

Johannes Johannis Kråka, canonicus Scarensis.

5. Petrus Comestor, Historia scholastica.

Strassburg, [tr. af Jordanus 1483], efter 24. 2. 1485. Fol. Hain *5533. Proctor 593. — Inköpt på Banérska auktionen 1876.

Liber magistri Johannis Johannis alias kraka canonicj scarensis quem ei legauit ex testamento honorabilis dominus magister aruidus archidyaconus scarensis. På ännu två ställen förekommer anteckningen liber magistri ioannis ioannis kraka (på det ena, af något senare hand, kråka) canonici skarensis. Den äldsta ägarebeteckningen finnes på bakre pärmens insida, öfverstruken: liber magistri aruidi canonici Scarensis.

Johannes Johannis Kråka är säkerligen den af Annerstedt[3] nämnde Johannes Johannis, kanik i Skara, som år

[1] Collijn: Inkunabeln der K. Univ.-Bibl. zu Uppsala (1907), s. 482.
[2] Annerstedts excerpter till *Ups. univ. hist.* Hdskr. i UB.
[3] *Ups. univ. hist.*, 1: 20.

1496 promoverades till magister i Greifswald och samma år anställdes som collegiatus vid detta universitet, i hvilken egenskap han ännu 1499 där undervisar. 1497 var han dekanus. — Några upplysningar om magister Aruidus har jag däremot ej lyckats anträffa; troligen är han identisk med den Arwidus Stock de Scharis, som den 29 maj 1471 inskrefs vid universitetet i Rostock.[1]

Knut Nilsson [**Sparre**] till Wijk, riksråd.

6. Jacobus de Voragine, *Dat Passionael vnde dat leuent der hyllyghen.*

Lübeck, Stephan Arndes, 23. 4. 1499. Fol. Hain 9992. — Inköpt på Banérska auktionen 1876 för 31 kr.

På främre pärmens insida, på själfva träet, följande anteckning med hand från början af 1500-talet: Denne bok haffwer jak knwth Nielson i wiick laanth mjn käre modher ffrv margrete. — På försättsbladet: Thenne book hører frv pernilla tiil paa viik. Under första anteckningen äro Sparre- och Brockvapnen ritade.

Knut Nilsson, riksråd 1520—21, hade ärft Wijk, äfven Wijks mur (i Upland) kalladt, efter sin fader Nils Klausson, Sten Stures höfvidsman på Elfsborg 1481—97. I vapnet förde de två blå sparrar öfver hvarandra i silfverfält. Knut Nilsson dog omkr. 1521, hvilket år Wijk belägrades af Gustaf Eriksson och dalkarlarne. Hans moder fru Margareta Lagesdotter Brock ärfde då Wijk, som hon innehade till sin död år 1528, hvarefter slottet öfvergick i hennes yngsta dotters ägo, fru Pernilla Nilsdotter, gift med riddaren och riksrådet Sten Kristiernsson [Oxenstierna] till Salestad, † 1516. Själf öfverlefde hon alla sina barn och dog 1550.[2]

Laurentius Magni, prior i Stockholms svartbrödrakloster 1475, 1483; generalvikarie för dominikanerorden i Sverige 1487, 1496.

Se: *Sv. boksaml. under medelt.*, 1: Nr 2 och 4. (I Samlaren, 1902.)

Laurentius Petri, kyrkoh. i Lenna. Se Nr 4.

---

[1] Annerstedts nyss citerade excerpter.

[2] B. Schlegel, *Svenska slott, Wijk* (1876), s. 23 f.

Margareta Lagesdotter Brock [Sparre]. Se Nr 6.

Pernilla Nilsdotter [Oxenstierna]. Se Nr 6.

Sweno Jacobi, biskop i Skara 1530—1544, † som kanik vid domkyrkan 1556. Se F. Ödberg, *Om magister Sven Jacobi den förste protestantiske biskopen i Skara stift.* (*Vestergötl. fornm.-fören. tidskr.*, H. 8—9, 1897, s. 17—93.)

7. *Biblia latina cum postillis* Nicolai de Lyra. P. 1—4. Nürnberg, Anton Koberger, 3.12. 1487. Fol. Hain *3167. Proctor 2060. — Inköpt på Banérska auktionen 1876 för 50 kr.

På främre pärmens insida i P. 1: Has iiij:or partes lire accepj Ego sueno jacobj accomodatus ab ecclesia scarensi Anno domini Mdix cum protestatione quod ab ecclesia nequaquam proprietas alienetur. — På första tomma bladet nedtill följande anteckning af något senare och annan hand: Liber magistri Suenonis.

År 1508 är »Dns Szweno Jacobi ciuitat. Scharensis» inskrifven vid universitetet i Rostock,[1] där han säkerligen förvärfvat sin magistertitel. I Ödbergs ofvan citerade afhandl., s. 82—93, finnes hans bouppteckning från den 22. 8. 1554 aftryckt. Här uppräknas äfven hans böcker (s. 92), bland hvilka ofvanstående förekommer: »Quatuor partes Lire».

8. Johannes Gritsch, *Quadragesimale.*
Nürnberg, Georg Stuchs, 1488. 4°. Hain *8072. Proctor 2261. — Inköpt på Banérska auktionen 1876.

På försättsbladets rectosida, öfverstruket: Hunc librum tamquam donum exiguum dedit benedictus petri monachus vastenensis magistro illustrissimo egregio viro domino [anteckningen är icke afslutad]. På samma blads versosida: Hunc librum dono dedit benedictus petri conuentualis vastenensis egregio viro ac illustri magistro domino magistro Swenonj canonico scarensi quem precor suscipiat cum fauore et pro munere exiguo.

Benedictus Petri var kanik i Skara och vigdes till prestmunk i Vadstena år 1517.[2] Klemming antager enligt en i

[1] Daae, anf. arb., s. 72.
[2] Silfverstolpe, *Klosterfolket i Vadstena* (1898—99), s. 155.

boken gjord anteckning, att han af denna anledning skänkte densamma till sin vän och kollega Sweno Jacobi. Benedictus Petri har bland annat äfven verkat för kristendomens utbredning i Lappland.

Boken finnes icke upptagen i Sveno Jacobis bouppteckning.

I KB finnas dessutom följande böcker, som en gång tillhört Sweno Jacobi — dock icke upptagna i hans bouppteckning, — och hvilka alla inköpts på Djursholmsauktionen.

i. Den s. k. *Liber magistri Suenonis Jacobi*, ett samlingsband innehållande dels äldre tryck: *Epitome theologicæ veritatis*, tryckt i Cöln 1503 af Heinrich Quentell, *Concordantiæ minores biblie*, ibid. 1508, och en liten holländsk *Ars notariatus* på några sidor, samt handskrifter af Sweno Jacobis egen hand. Som försättsblad hafva användts tvänne i typografiskt hänseende mycket intressanta aflatsbref för år 1502, utställda af Raymundus Peraudi och af typerna att döma tryckta i Rostock. Samlingsbandet har sålunda förmodligen tillkommit under Sweno Jacobis studieuppehåll i denna stad. Handskrifterna i bandet hafva beskrifvits af Silfverstolpe i *Hist. bibl.*, 5 (1878), s. 151—155: *En hittills okänd svensk krönikeskald från medeltiden*, och af Ödberg i nyss anförda uppsats, s. 63.

ii. *Formulare instrumentorum.*
Cöln, Heinrich Quentell, 1504. 4:o.
Mjukt pergbd, hvars bakre pärm omsluter snittet och främre pärmen, vid hvilken den är fästad med ett knäppe, på hvilket är graveradt: mgr sweno iacobi. På titelbladet finnes ett utkast af Sweno Jacobi till en latinsk dikt med anledning af riddaren Acho Hansson [Totts] död i Skåne den 27 aug. 1510. Dikten i sin helhet finnes införd i nyssnämnda *Liber magistri Suenonis Jacobi* och är aftryckt af Silfverstolpe, anf. st., s. 152 f. — I detta band har äfven ett okändt holländskt inkunabeltryck: Lescherius, *Rhetorica*, tryckt i Delft af Snellaert 1496, varit inbundet, men af Klemming uttagits och uppsatts i KB:s inkunabelsamling.

iii. *Textus sententiarum cum conclusionibus* Henrici Gorichem.
Basel, Nicolaus Kesler, 1507. Fol.

På knäppena är ägarens namn ingraveradt: Sweno Iacobi Canoīc[9] Scarens. Boken är bunden i brunt pressadt kalfskinn med stämplar, som synas härröra från någon Rostock-verkstad, och har troligen förvärfvats af Sweno Jacobi omkring år 1508, då han studerade

vid universitetet i Rostock. K. E. zu Leiningen-Westerburg omnämner i sitt arbete *Deutsche und Oesterreichische Bibliothekszeichen Exlibris* (1901), s. 5 fyra dylika knäpp-exlibris, alla från i Rostock bundna böcker.

Stockholms dominikanerkloster. Se ofvan Laurentius Magni.

Strängnäs dominikanerkloster.

9. Hartman Schedel, *Liber chronicarum.*
Augsburg, Johann Schönsperger, 1. 2. 1497. Fol. Hain 14509. Proctor 1786.
Istum librum contulit Johan wan klawen conuentui Strengenensi de procuratione quorundam fratrum deo notorum Anno domini 1518 prefati conuentus reformationis tertio.

Ett fornsvenskt recept mot ögonvärk.

Meddeladt af

ISAK COLLIJN.

Brodher gærd pronunciauit ista de almanico libro mdiiii.

- ffœr hetha oc swlnat i œgom oc wærk Gœr eth plaaster aaff iærn yrth, mærke, mynta, batonica, lika aaff hwarya tera, stœth saman oc stryk om œgon, hæller læg aa lykt œgon
- Item fœr swllen œgon oc heta Stœth mora rœter mʒ hwita æggeth oc maalyrta lagh oc fiala [fiola], læg alt til hopa oc læth liteth i œgon
- Item fœr swllen œgon oc watn fvl oc mykit kliya Tagh fæniculo rœter, vinruta blad, skalen aff lagerbær oc rosen blad lika mykit och stœth thʒ æller skær thʒ smaat i ena putta mʒ gvth viin, oc gœm thʒ sidan i eth glas oc stryk oppa œgon naar thʒ torvas
- Item tagh vinruta lagh oc kwmina stœtta oc thʒ hwita aff æggeth och smœr œgon mʒ
- Item qwinna miœlk oc bomolya oc hvita æggeth blanda til hopa oc stryk om œgon.

Nota Ath kvmina skal stœpas i ætikia ii dygn oc torkas, oc saa stœtas om hoon skal dogha til lækedom:

Ofvanstående fornsvenska recept mot inflammerade och svullna ögon finnes på sista tomma bladet i ett inkunabelband i Uppsala universitetsbibliotek, signeradt 33: 184. Detta band, som innehåller Guillermus Parisiensis, Postilla super epistolas et evangelia, tryckt i Speier af Peter Drach omkr. år 1480 (Hain * 8226) och Antonius de Rampigollis, Aurea biblia, tryckt af Johann Zainer i Ulm 1475 (Hain * 13681), har fordom tillhört Vadstena kloster, hvars bibliotekssignum det bär på främre pär-

mens innersida: Q m⁰ p'm⁹ ī ordine. I förbigående kan nämnas, att i Carolina redivivas inkunabelsamling icke mindre än 38 nummer kunna uppvisas, som med säkerhet en gång varit införlifvade med Vadstena klosterbibliotek.

De sista bladen i ifrågavarande band äro betydligt fuktskadade, men de anteckningar de innehålla äro dock väl bevarade och fullt läsliga. Utom det ofvan aftryckta receptet finnes en del latinska anteckningar af samma hand, såsom på det sista tryckta bladets versosida följande:

Subscripta mandauit reuerendus pater et dominus henricus episcopus lyncopensis scribere et tenere.
Ars arcium est regimen animarum. Consilia ad clericos promouendos.
Statuta habeatis et secundum ea viuatis etc.

På nästa (tomma) blads rectosida följer så receptet, och på samma blads baksida några kronologiska anteckningar på latin rörande sättet att finna söndagsbokstafven, gyllentalet, etc. Endast följande tvänne rader på svenska finnas här:

Tre primar oc tre sœnnedaga æffter trættande dag iula, tredi sœnne | dagen ær paaska dager Thȝta rymstaffs karla rækenskapare ær.

Alla dessa anteckningar äro, som nyss framhållits, gjorda af samma hand, som utmärker sig för en särdeles kraftig och tydlig piktur. Genom att jämföra skilda anteckningar i de Vadstenainkunabler, som nu förvaras i Uppsala, har det lyckats mig att bestämma skrifvaren af detta recept, nämligen frater Michael Nicolai, kallad Föglare eller Foglare. Denne, som ursprungligen var prest i Söderköping, blef munk i Vadstena år 1487, enligt Silfverstolpe: Klosterfolket i Vadstena. Han dog där 1516 »magnae devotionis atque patientiae». I bibliotekets exemplar af Lucas Brandiss omkring år 1476 tryckta upplaga af Johannes de Turrecrematas Expositio super toto psalterio, finnes följande anteckning: michael nicolay cognominatus föglare presbiter et curatus oppidi sudhercopiensis vz ecclesie sancti egidij emit hunc librum anno domini mcdlxxvi in autumpno. Ännu en inkunabel har tillhört honom, nämligen Leonardus de Utino, Sermones aurei de sanctis, Köln omkring 1474 (Hain * 16127). Här har han skrifvit: liber michaelis nicolai presbiteri emptus Vastenis anno domini mcdlxxviij pro duobus florenis rinensibus.

Öfverskriften på receptet: Brodher gærd pronunciauit ista de almanico libro mdiiii erbjuder icke heller några svårigheter. Broder Gærd är otvifvelaktigt identisk med den Vadstenabroder Gerhardus, som Silfverstolpe

omnämner sid. 143, och som till börden var tysk. Receptet synes han således hafva tagit ur någon tysk Kräuterbuch; afskriften är äfven säkert daterbar genom det tillfogade årtalet 1504. Munken Gerhardus är särskildt bekant som en skicklig träsnidare, och det var väl på grund härutaf, som han tillsammans med sedermera generalkonfessorn Petrus Ingemari utsändes till Lübeck för att ombesörja tryckningen af Birgittas revelationer hos Bartholomaeus Ghotan. Gerhardus och Michael Nicolai äro båda samtidiga klosterbröder, de invigdes till munkar samma år, 1487, och de dogo med endast ett års mellanrum, den förre år 1515 och den senare, som nämnts, 1516.

Detta recept förekommer icke i de *Läke- och örteböcker från Sveriges medeltid,* som utgifvits af Klemming i Sv. fornskriftssällskapets samlingar, H. 82, 84, 90 (1883—86). Jag har därför ansett det af intresse att här offentliggöra detsamma, särskildt som skrifvaren låtit sig fastställa.

Några notiser om Leopold.

LEOPOLDS tidiga triumfer såsom festtalare har BÖTTIGER beskrifvit i *Svenska Akademiens handlingar* (från 1796 D. 53.) Till historien om det älsta talet, som hölls på kronprinsen Gustafs födelsedag 1770 kunde läggas, att den trettonårige oratorn i sin ordning blef föremål för ett lofkväde, som dateradt Upsala d. 29 jan 1770 infördes i *Norrköpings weckotidningar*, Nr 6 s. år. Däri spås, att Leopold skall på säkra stigar nå fram »till rätta ärans sälla hus», då han nu till sina vänners fröjd hade »med en lycklig slöjd» bevisat sina framsteg i visdom. Författaren till kvädet, som tecknar sig CARL THEODOR DAHLGREN, har haft några förbindelser med familjen; då fru Leopoldt den 19 nov. 1772 aflidit, infördes i samma blad *Stanser* som äro signerade C. T. D******n. Af sonen trycktes vid samma tillfälle *Ömma suckar*.

Hvad beträffar det andra af Böttiger omnämnda, halftannat år efter det förra vid Gustaf III:s kröning hållna talet, synes det aldrig blifvit tryckt, ehuru en insändare i Nr 27 af Weckotidningarna anhöll, att denna »förträffliga oration måtte komma i dagsljuset». — I Söderköping, där Leopold gjorde sina studier under rektor Wimmermarks ledning [1], skref han ock 1772 värser på Gustafsdagen den 6 juli, hvilka finnas på Kgl. Biblioteket i en liten samling »Poemer till Gustaf III:s ära», författade af medlemmar af brunnssällskapet. Värsen lyder:

En välment Leopoldt, som Gustafs snille vördar,
hvaraf vårt fosterland, så dyra frukter skördar,
vil ock på Gustafs dag den lärdom tänka på,
som gör at vittert folk af Gustaf hägnad få.

Framhäfvandet af lärdomen kan ju tagas som ett karakteristiskt drag. En annan liten värs uti samma samling är troligen från året därpå.

---

[1] Om denne såsom utmärkt lärare kände man lämnas upplysningar i SALVIUS *Lärda tidningar*, 1758 och 1759.

Hvad nytt? Hvad nytt? har i sin årgång för 1774 tvänne bidrag af LEOPOLD, de där på sitt sätt också äro karakteristiska, fast inte alldeles till hans fördel. Det ena (i Nr 198—199) är ett bref från Stockholm signeradt d. 15 augusti af C. G. L — —, om hvilka bokstäfvers betydelse ju svårligen mer än en mening kan råda. Efter några loford öfver tidningen och dess redaktör säger Leopold sig ehuru okänd vilja sända nyheter till densamma och gör början med »ett tal af vår vittre skald Herr Sekreteraren JOH. SIMMINGSKÖLD», med anledning af Hertig Karls biläger hållet i Pro Patria. Referat och ett par profstycken meddelas, och det heter, »att anmärka alla vackra ställen blefve att omskrifva det helt och hållet» m. m. dylikt. — Något senare (i Nr 225) meddelas en obetydlig vårs af LEOPOLD till samma föga välkända föremål, hållen i lika smickrande ordalag.[1]

Måhända bör man ej bedömma detta försök att ställa sig in hos den då uppgående hofskalden så strängt. Att SIMMINGSKÖLD hade ett visst anseende, framgår af flere ställen i KELLGRENS bref, och slika uppvaktningar hörde ju till ordningen för dagen.[2]

Såsom LEOPOLDS egentliga debut får man väl betrakta offentliggörandet af hans sorgekväde *Doris* i *Samlaren* 1775. På hösten samma år trädde Leopold i förbindelse med denna tidskrifts utgifvare GJÖRWELL, och denna förbindelsen har, om ock med vissa afbrott, uppehållits ända till den senares död, såsom man af notiser i hans vidlyftiga brefväxling kan finna. Så t. ex. skrifver GJÖRWELL den 20 mars 1787 till LIDÉN, att LEOPOLD afvikit från sin tjänstgö-

[1] GJÖRWELL, som förut varit S:s beskyddare, men på grund af ledsamma erfarenheter blifvit hans ovän, aftryckte i sina *Nya lärda tidningar* såväl recension som vårser (sid. 313 ff. och 336), men lät den förra åtföljas af en ytterst amper »granskning», hvilken ju äfven träffar Leopold — något som för resten framhäfves därigenom, att den signerats C. G. Smickerfelt.

[2] Apropos SIMMINGSKÖLD erinrar jag mig, att i *Samlarens* första årgång spordes efter författaren till en om honom skrifven komisk hjältedikt, *Barrabasiade*, tryckt 1778 i Göteborg. P. ALSTRÖMERS bref till GJÖRWELL af d. 11 mars s. å. lämnar upplysning härom: »Härhos följer ett vackert opus från Göteborgska tryckeriet. Det är ett poem öfver Simmingsköld, när han körde ned på isen och hade lånt en slädfäll af fru Oberseher, som håller värdshus 1/2 mil utom staden, hvilkens slädfäll blef kvar i vaken, men sedan återficks. Denna fru Oberseher är den fordom vackra Mademoiselle Christiernin, som länge låtit offra på Veneris altare. Hon var hushållerska hos General Wolfrath, men är nu gift och har ett skönt värdshus. Borgmästare Pettersson har skrifvit detta poem, men hon är ganska ond för det han och Simmingsköld skämtat med hennes ludna.»

ring i Uppsala och »står i dag uti bästa solskenet och skummar gräddan af den nysatte akademiska filbyttan». I ett annat något senare bref till samme korrespondent (d. 25 juli 1790) kan GJÖRWELL berätta om ett litet uppträde, som förtjänar ihågkommas. Han hade vid denna tid en sekreterare vid namn STECHAU, hvilken stundom ställde till förtret, då han tagit för mycket till bästa; så t. ex. visade han sig en gång 1793 mycket beskänkt i en kyrka under gudstjänsten. I det nämnda brefvet klagar Gjörwell ock öfver hans stundom illa anbragta öppenhjärtighet och fortsätter: »För några dagar sedan får han se Kongl. Sekreteraren Leopoldt på gatan, faller häröfver uti en gruflig nitälskan, rusar på honom med kåppen öfver hufvudet och hälsar honom med följande oakademiska äretitlar: *Du lögnaktige konungaskald, du Guds förnekare, du Uppenbarelsens förtrampare!* etc. etc.» Leopold anmälde saken för polismästaren den 22 juli, «stora glädjedagen», då segern vid Svensksund firades. »Stechau kom då på e. m. beskänkt upp till slottet och började perorera menigheten, men arresterades af polismästaren, lyckligtvis, ty annars hade det gått galet med hans prat. Dagen efter befriades han med varning. Det lustigaste af scenen var dock det, att ett par dagar efteråt stod jag på slottsbacken och talte med öfverauditören Nordforss, skalden med röd blod n:o 1[1], då jag får se en skugga nalkas mig, som vid närmare åskådande befans vara Kongl. Sekreteraren Leopoldt, skalden med hvit blod n:o 1. Han relaterade då för mig hela den spirituella tillgången af Stechaus anlopp samt målets hänvisning till sedernas forum. Sannerligen, där brodren Lidén ligger, föreställer jag mig se en mera välbeställd lekamen än Hr Leopoldts, utmärglad, hopfallen och utnött, blek som bara döden. Hr Nordforss grät ingalunda åt hela händelsen och för att kalmera öfverlefvan af blod uti Hr Leopoldts ådror, så sade jag: tyvärr, det är så mannens sed, hälst uti juli månad, och för 6 rst håller han, på hvilken källare Hr Kgl. Sekreteraren behagar, min parentation, ehuru jag ännu lefver, och fastän det är jag, som både föder och kläder honom. Emellan dessa kritiske paroxysmerne är

[1] Om denne yttrar GJÖRWELL (bref till N. G. RÄÄF den 6 juli 1790), att han är »ett svenskt original-snille, som utan studier och underbyggnad känt sig äga själ för det höga i tankan, för det stora i naturen, lärt sig språk för att läsa och njuta Mästarens arbeten». Med det sista uttrycket syftar Gj., såsom af sammanhanget framgår, på Klopstock, och då han nämner N. såsom författare till »Fragmenter i Posten», menar han tydligen den uppsats i *Stockholms-posten*, som senast behandlats af Wrangel. (Se *Studier tillägnade H. Schück*, s. 289.)

han den fromsintaste antiqvarius i hela verlden, sitter som ett sedigt legohjon, kopierar och öfversätter med allo flit». Leopold gaf sig tillfreds med denna förklaring »och slöt med den politiska komplimenten: men min bästa Hr Assessor, huru kommer det sig till, att Ni konserverar uti Ert ansikte en evig vår? Suckande svarade jag: det kommer därutaf, att då jag var ung, lefde jag som gammal.»

O. S.

Ett bref från Anna Maria Lenngren och två från Lidner.

MEDDELADE AF

SIGRID LEIJONHUFVUD.

FREDRIK SPARRE, Tessins fosterson och arfvinge, ärfde äfven hans litterära och vittra intressen. Genom den gunst han åtnjöt hos Gustaf III och genom sin inflytelserika ställning vid hofvet — från 1773 som hofkanslär och från 1781 som riksråd och guvernör för kronprinsen — var han äfven i stånd att förmedla beröringen mellan vetenskapernas och skaldekonstens idkare och deras beskyddare på tronen. Att hans bistånd i sådana fall anlitades, därpå finnas många bevis i den stora samling bref till honom som förvaras på Börstorp i Västergötland i det familjearkiv, som nu tillhör öfversten friherre Vilhelm Leuhusen. Bland dem äro de tre bref, som här skola meddelas.

Brefvet från ANNA MARIA LENNGREN, eller rättare MALMSTEDT, ansluter sig i anda och skrifsätt till hennes berömda företal vid fortsättningen af MARMONTELS *Lucile* 1776. Det arbete, som hon nu i början af år 1778 önskar få framlagdt för de kungliga genom hofkanslären, torde ej kunna vara något annat än hennes öfversättning af samme författares *Zemire och Azor* i handskrift. Det var denna öfversättning, som med prolog af KELLGREN uppfördes på drottningens namnsdag den 22:dra juli samma år på Drottningholm och i sammanhang därmed befordrades till trycket. Operan gjorde, enligt professor WARBURGS biografi öfver Anna Maria Lenngren, stor lycka och gafs i Stockholm upprepade gånger ända till 1817.

Professor Warburg antager, att *Zemire och Azor* liksom *Lucile* förelagts Anna Maria Malmstedt till öfversättning för teatern. Mot detta antagande strida dock ordalagen i hennes bref: »Jag har varit nog förmäten at företaga mig et arbete» etc., en förmätenhet som hon icke, liksom i företalet, ursäktar med ett gifvet nådigt uppdrag. Det vill därför synas, som om hon af egen drift gripit sig an med öfversättningen af *Zemire och Azor*, ett stycke som synes hafva intresserat henne, liksom det tilltalade samtiden, mer än *Lucile.*

Äfven i ett annat afseende är brefvet af intresse. Det friska mod, som röjer sig i företalet till *Lucile*, är redan här en smula dämpadt. Hennes förhoppning, att »uti en Gustaf III:s upplysta tidehvarf» fördomen mot kvinnligt snille skall försvinna, har förlorat något af sin segervisshet, och hon känner behof att genom uppmuntran »vinna liksom en rättighet at fortfara i vittra öfningar». Det är också föga mer än ett år senare som hon skrifver till Schmiterlöw: »Det yrke jag har valt mig tycks bedrägligt vara» och »med sorg» tar afsked från Pinden.

Brefvet lyder:

Högvälborne Herr Baron och HofCanceller, samt Commendeur af Kongl. Maj:ts Nordstjerne Orden!

Till Herr Baron och HofCancelleren vågar jag i största ödmjukhet härmed öfverlämna et litet försök i de öfningar, hvilkas Idkare uti Herr Baron och HofCancelleren lyckligt äga en vördad Beskyddare. Känslan af min egen svaghet och ofullkomlighet borde väl afhålla mig från et steg, som kanske endast medför bevis om min djerfhet. Men öfvertygad om Herr Barons och HofCancellerens ädelmod, törs jag likväl göra mig förvissad, at min dristighet icke obenägit uptages.

Upeldad af den nådiga muntran, som Svenska Snillet njuter vid sjelfva Thronen, har jag varit nog förmäten, at företaga mig et arbete, som till sin egenskap kanske öfverstigit min höfva: Mitt oskyldiga upsåt torde likväl, jemte de svårigheter som arbeten af dylik art äro underkastade, få gälla till någon ursäkt för dess felacktighet. Det är i denna förhoppning, som jag i största ödmjukhet tager mig den friheten at anhålla det Herr Baron och HofCancelleren täcktes tilskynda mig den hedren, at för Deras Maj:tr och Deras Kongl. Högheter Hertigen och Hertiginnan af Södermanland, samt Hertigen af Östergötland få detta mitt försök présenteradt. Ingen ting kunde mera upmuntra mig, än om det samma med et nådigt välbehag blefve ansett. Jag skulle deraf vinna liksom en rättighet, at fortfara i vittra öfningar, och äfven en försäkran innom mig sjelf, at en gång deraf kunna lämna någre bättre prof.

Förlåten Nådige Herre! det jag ehuru okänd vågar vid detta tillfälle begära et gynnande biträde. Om min djerfhet är för stor, så låt den med benägen ursäkt, få räknas bland de förståndssvagheter, som vidlåda mitt kön. Och om jag ej är nog lycklig, at vinna Herr Barons och HofCancellerens bevågenhet, skall sådant

likväl ej förringa den djupa vördnad och högaktning, hvarmed jag oaflåteligen framhärdar

Högvälborne Herr Barons, HofCancellerens och Commedeurens

aldra ödmjukaste tjenarinna

Upsala d. 20 Februarii 1778. Anna Maria Malmstedt

Sju år senare uppvaktas Fredrik Sparre, då guvernör hos kronprinsen, af Lidner, den som bland samtida svenska skalder står som den mest afgjorda motsats till Anna Maria Lenngren i alla afseenden. Brefvet är äkta Lidnerskt med sina deklamationer om oförtjänt olycka, anspelande på förföljelser från Creutz, sina vidtsväfvande förhoppningar utan fäste och sin melankoli.

Det är sedan Lidner tillträdt sin informatorsbefattning på Margretelund, som han, otålig att åvägabringa någon förändring i sin ställning, uttänker en ny möjlighet att förvärfva den åtrådda sekreteraretiteln. Gustaf den tredje hade icke velat fästa honom i denna egenskap vid sin person, men nu invaggar sig Lidner i förhoppningen att blifva anställd hos den ännu icke sjuårige kronprinsen. Honom hade han ju redan 1779 tillägnat ett häfte fabler med önskan, att han ville kalla poeten «sin Esop», och i kronprinsens lärare, Rosenstein, fann han sedermera en beskyddare. Förhoppningen gick också sent omsider till en viss grad i uppfyllelse, i det att Lidner som bekant, sedan Gustaf IV Adolf efterträdt sin fader, värkligen lyckades vinna titeln af kunglig sekreterare.

Ehuru Lidners supplik af 1785 ej ledde till något resultat, vänder han sig i januari 1787, då han planerade utgifvandet af sina samlade arbeten, åter till Fredrik Sparre med en hastigt skrifven förflugen anhållan att få dedicera dem till honom. Ett par månader senare talar han emellertid i bref till Rosenstein om dedikation till konungen, och då de ändtligen utkommo, voro de också tillägnade honom.

Högvälborne Herr Baron Kongl. Mayt:s och Svea Rikes Råd. Gouverneur för. H. K. H. Kron Prinsen Riddare och Commendeur af Kongl. Mayt:s Orden.

Nådige Herre

Eder Excellence behagade ej onådigt uptaga at jag utan annan recommendation, än mina vidrigheter aldraödmjukast vågar innesluta mig i Eder Excellences höga åtanka. Olyckan har ock sina preten-

sioner, och en oförtjent störtad ynglings öden kunna omögeligen vara et ådelt hierta indifferanta. Eder Excellence torde derföre nådigt finna med hvad skjäl och hopp, jag vänder mig til det Stora Snillet, som gjort, at Sverige ännu tvekar om Tessin är död.

Mot trenne år har jag på Hans Mayt:s Bekostnad bivistat de yppersta Academier i Europa, och nu en nästan lika lång tid efter min hemkomst i mit Fädernesland sett all väg til min framtids lycka mig tilstängas. Ordsakerne äro flera än mig bekanta; men hvad ägde jag för styrka, at uthärda olyckan, om jag beröfvade mig den återstående enda känslan af sälhet, den välusten, at glömma oförrätter? Jag har nu af Konungen aldra underdånigast anhållit, at til Hans Kongl. Höghets KronPrinsens tilkommande HandSekreterare i nåder blifva utnämd. Denna Charge, ehuru brödlös ännu, ger imedlertid hopp, och detta hopp skall åter uplifva en medfödd åtrå, at åt SångGudinnorna helga min tid och mina yrken.

Jag har trott, at här gåfvos andra Förtjenster, än guld och förmultnade Hjeltars uppspädda blod. Detta är ordsaken, hvarföre jag från spädaste åren sökt svinga mig ur hopens mörker. Slår min utrekning fel, så är jag färdig, at för evigt öfverge mit Fädernesland. Det finnes nog på vida jorden en vrå, der, törhända mit i min lefnads våhr, jag oförföljd får sluta et lif, hvilket jag önskade i sin gryning hade försvunnit. Ehvad mig händer; skall aldrig den djupa vördnad uphöra, med hvilken jag har den nåden framhärda

Eder Excellences

Margretelund d. 28 mars 1785.

Min Nådige Herres

Aldra ödmjukaste Tjenare

Bengt Lidner

Högvälborne Herr Baron, Kngl. Maijt:s och Svea Rikes Råd, Riddare och Commendeur af Kongl. Maijt:s Orden,

Nådige Herre.

Då jag genom mit snille, omögeligen kan göra mina Arbeten odödliga; anhåller jag aldra ödmjukast det Eder Excellence med Sit dyrkade Namn ville föreviga dem.

Med djupaste vördnad har jag den nåden framhärda

Eder Excellenses

Stockholm d. 11 Jan. 1787.

Aldra ödmjukaste Tjenare

Lidner

Meddelande till Gunno Eurelius-Dahlstjernas biografi.

Till de «Bidrag till G. Eurelius-Dahlstjernas biografi», som E. Lewenhaupt publicerat i Årg. 9 af denna tidskrift, kan tilläggas, att den där aftryckta af Ernesti vid Eurelius och Piscators promotion skrifna dikten *Saturnalia* endast är ett utdrag af en längre dikt, hvilken innehåller monologer af ej blott de båda svenskarne utan äfven af deras tyska kamrater. Den ursprungliga och mycket vidlyftigare dikten utkom i sammanhang med det program, som till promotionshögtidligheten utgafs af filosofiska fakultetens vid Leipzigs universitet dekanus Christian Pfautz. Äfven de båda nämnda monologerna äro något olika i de båda upplagorna. Så t. ex. äro de där omnämnda Uppsalaprofessorerna talrikare i utdraget, hvilket förmodligen afsetts för de båda magistrarnes svenska vänner, utom att deras inbördes ordning delvis är en annan. Utöfver de i den ursprungliga dikten nämnda omtalas sålunda i utdraget: (i Piscators monolog:) Verelius, Fornelius, Ljung och Grubb, samt (i Eurelius monolog:) [Petrus] Rudbeckius och Norrmanus.

Då emellertid olikheterna icke äro synnerligen betydande, torde det ej löna sig att här återgifva texten i den ursprungliga dikten, hvadan detta lilla meddelande torde göra tillfyllest. Såsom en egendomlighet kan dock tilläggas, att medan själfva programmet är tryckt hos J. Georgii, är den tillhörande dikten tryckt hos Chr. Gözl, utdraget åter hos programtryckaren; ett förhållande så mycket mera märkligt, som titelbladen i den ursprungliga dikten och i utdraget äro nästan identiska så när som på de resp. boktryckarnes namn.

E. M.

Svensk litteraturhistorisk bibliografi.

24.

1905.

Upprättad af Isak Collijn.

---

1. Bibliografier.

Almquist, J. A. Sveriges bibliografiska litteratur förtecknad. Del 1. (Egentlig bibliografi): H. 2. Stockh. 8:o. S. 153—320.
I *Kungl. bibliotekets handlingar*, 27. — Äfven självständigt.

—— Svensk genealogisk litteratur förtecknad. Stockh. 8:o. 78 s. Pr. 2,50. (Bil. till Personhist. tidskr. 1904.)
Skrifter o. handlingar utg. gm Sv. autografsällskapet, 7. — Anm. i *Le bibliographe moderne*, T. 9, s. 115, af H[enri] S[tein].

Bygdén, L. Svenskt anonym- och pseudonym-lexikon. Bibliografisk förteckning öfver uppdagade anonymer och pseudonymer i svenska litteraturen. H. 10 (M*** — Nattwardsbok) = Bd 2: 1. Sp. 1—96. Upps. [1905—]1906. 8:o.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk., 17: 7.

Collijn, I. Svensk litteraturhistorisk bibliografi. 23 (1904). 24 s.
I *Samlaren*, Årg. 26. — Äfven tr. i 50 separ.

Erichsen, B. [Nordisk filologisk] Bibliografi for 1903.
Arkiv f. nord. filol., Bd 21, s. 281—310.

[**Hasselquist, A.**]. Svenskt kalenderväsen.
Allm. sv. boktr.-fören:s meddel., Årg. 10, s. 291—294.

Meyer, E. Program utg. vid Upsala universitet 1599—1700.
Se afd. 4 B.

Setterwall, Kr. [Svensk historisk] Bibliografi. 25 (1904). S. 469—497.
I *Hist. tidskr.*, Årg. 25: H. 1.

Årskatalog för svenska bokhandeln utg. af Sv. bokförläggareföreningen genom V. Gödel. Årg. 33 (1904). Stockh. 8:o. 118 s. Pr. 1 kr.

2. Bibliotek och arkiv.

A. Allmänt.

Andersson, Josef. Ur Axel Urups arkiv.
Hist. tidskr. f. Skåneland, Bd 2, s. 256—264.

Handlingar rörande arkivväsendet.
Meddel. fr. Sv. riksarkivet, N. F. 1: 10. S. 281—311.

Handskriftssamlingar, Två privata.
Hist. tidskr., Arg. 25, s. 116—118. — Om Horn af Aminne-familjepapper, inköpta af frih. C. C:son Bonde, och några familjearkiv på Sjö sätesgård, nu till största delen förenade med Trolleholms arkiv.

Haverman, E. Sveriges offentliga bibliotek. Stockholm, Upsala, Lund, Göteborg. Accessions-katalog. Utg. af Kungl. biblioteket. 18—19 (1903—1904). Stockh. 8:o. vi, 696 s. Pr. 3 kr.

Westman, K. G. En öfversikt af våra stifts- och läroverksbibliotek samt lärjungebiblioteks ställning.
I *Skolproblem på dagordningen*. S. 44—59. — Förut i *Pedagog. tidskr.*, Årg. 40, s. 97—111. — Anm. i *Public libraries*, Vol. 10, s. 364, af A. G. S. J[OSEPHSON].

B. Särskilda bibliotek och arkiv.

Lund.

[Universitets-]Biblioteket. (Kalenderåret 1904). [Redog. afg. af universitetsbibliotekarien.]
I univ:ts *Årsber.* för 1904/05. S. 29—38.

Stockholm.

Handlingar, Kungl. bibliotekets. 27. Stockh. 8:o. 24 s., s. 153—320. Pr. 3 kr.
Årsberättelse för år 1904. — J. A. ALMQUIST. Sveriges bibliografiska litteratur. Del 1: H. 2.

Meddelanden från Svenska riksarkivet. Ny följd. 1: 9—11. Stockh. 8:o. S. 245—320. Pr. 1 kr.
1: 9. Riksarkivariens årsberättelse för 1904. — 1: 10. Handlingar rörande arkivväsendet. — 1: 11. Smärre utredningar.

Uppsala.

Universitetsbiblioteket under år 1904. [Redogörelse afg. af universitetsbibliotekarien.]
I univ:ts *Redogörelse* för 1904/05. S. 57—73.

3. Bok- och urkundsväsen.

Bargum, G. Elzeviererne i Skandinavien.
Nord. boktr.-konst, Årg. 6, s. 16—20.

Collijn, I. Articuli abbreviati. Det första trycket på svenskt språk.
I förf:ns *Ettbladstryck från 15. årh.* S. 33—59. Med 3 ill. o. 1 faks.

—— Blad ur vår äldsta svenska boktryckerihistoria. Inledning. —
1. Dialogus creaturarum, vårt första daterade tryck.
Nord. boktr.-konst, Årg. 6, s. 361—365, 401—414.

Kohfeldt, G. Zur niederdeutschen Birgitten-Litteratur.
Beitr. zur Gesch. der Stadt Rostock, Bd 4, s. 39—44, 99—100. — Om den af Klemming i Sveriges bibliografi, s. 38 citerade ofullbordade lågt. uppl. af Birgittas uppenbarelser, här behandlad ur rent typografisk synpunkt.

4. Universitets-, skol- och lärdomshistoria.

A. Allmänt.

Schück, H. Ur rektoratets krönika.
I *Stockh. dagbl.,* Nr 176.

Studentbref, Ett svenskt, från Leyden 1622. [Från svenske studenten Jakob Hunter till Klas Horn.]
Hist. tidskr., Årg. 25, s. 41—43.

B. Särskilda läroanstalter.

Uppsala.

Hamnström, E. Södermanlands-Nerikes nations historia. På nationens uppdrag utarbetad. Upps. 8:o. 186 s., ill. Pr. 4 kr.
Anm. i *Personhist. tidskr.,* Årg. 7, s. 155 f., af G. I[ndebetou].

Meyer, E. Program utgifna vid Upsala universitet 1599—1700. Bibliografi. Upps. 8:o. 161 s.
I *Ups. univ. årsskr.,* 1905. — Anm. i *Personhist. tidskr.,* Årg. 7, s. 115; i *Zentralbl. f. Bibliothekswesen,* Jahrg. 23, s. 172 f., af Fr. Milkau.

Se: **Rudbeck, Olof, d. ä.,** Bref rör. Upsala universitet. Utg. med inledning af C. Annerstedt. 3—4.
Afd. 6: I B.

Västerås.

Album scholae Arosiensis 1618—1650. Utg. af Wilhelm Molér. Västerås. 4:o. 70 s. Pr. 1 kr.
Bil. t. Västerås h. allm. lärov. årsredog. 1904—05. — Anm. i *Personhist. tidskr.,* Årg. 7, s. 113, af A. L[everti]n.

5. Kulturhistoria.

Ahlenius, K. En resa genom Skandinaviens nordligaste bygder i början af 1500-talet.
I förf:ns *Landkonturer och hafsvidder.* S. 53—81.

Flodmark, J. Från det forna Stockholm. Kulturhistoriskt plockgods.
Samf. St. Eriks årsbok 1905, s. 7—25.

Gustafson, G. Grafundersökningar på Gotland. 7. 129 s.
Antiqvar. tidskr. f. Sverige, 9: 6.

Höjer, T. Studier i Vadstena klosters och birgittinordens historia intill midten af 1400-talet. Ak. afh. Upps. Upps. 1905. 8:o. xxvij, 360 s. Pr. 4 kr.

Kock, A. Är Skåne de germanska folkens urhem?
Hist. tidskr., Årg. 25, s. 1—23.

Mantalsförteckning öfver staden mellan broarna från 1620-talet. [Meddel. af F. U. Wrangel.]
Samf. St. Eriks årsbok, 1905, s. i—xxiv.

Montelius, O. Om lifvet i Sverige under hednatiden. 3. fullst. omarb. uppl. Stockh. 8:o. 168 s., ill. Pr. 2 kr.

Quensel, O. En inblick i svenskt församlingslif från år 1600. [Med anledn. af ett herdabref, antagl. utfärdadt af biskop Kenicius.]
Kyrkl. tidskr., Årg. 11, s. 347—354.

Rosman, H. En arbetskonflikt på 1600-talet.
Samf. St. Eriks årsbok, 1905, s. 38—54.

Schück, H. Ur gamla papper. Populära kulturhistoriska uppsatser. Ser. 7. Stockh. 8:o. 179 s. Pr. 2,75.

Stjerna, K. Bidrag till Bornholms befolkningshistoria under järnåldern. Stockh. 8:o. vi, 296 s.
Antiqvar. tidskr. f. Sverige, Del. 18: 1.

—— Svear och götar under folkvandringstiden.
Sv. fornm.-fören. tidskr., Bd 12, s. 339—360.

Wrangel, F. U. Stockholmiana. Anteckningar. Saml. 4. Stockh. 4:o 223 s., ill. Pr. 7,50 kr.

Årsbok 1905, Samfundet S:t Eriks. Utg. genom G. Upmark. Stockh. 8:o. 130, xxiv s., ill. Pr. 5 kr.

6. Svensk litteraturhistoria.

I. Äldre författare.

A. Allmänt.

Förhandlingar och uppsatser. 18 (1904). Hfors. 8:o. xcviii, 204, 43 s. Pr. 3 fmk.

Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 68.
Förhandlingar. — W. Söderhjelm. J. L. Runebergs betydelse som skald. Festföredrag. — A. Hultin. Förebilder till J. J. Wecksells sorgespel »Daniel Hjort». — P. Nordmann. Ett blad ur Johannes Terseri historia. — C. G. Estlander. En otryckt dikt af A. I. Arvidsson. — K. G. Leinberg. Finska medlemmar af Svenska patriotiska sällskapet. — K. G. Leinberg. Ett kväde af Sigfridus Aronius Forsius. — E. Ljunggren. Finlandismer i 1700-talets svenska. — C. v. Bornsdorff. Ett förslag till karelskt landtvärn. — M. G. Schybergson. Anteckningar om H. G. Porthans geografiska arbeten. — O. Andersson. Bland Estlands svenskar. — K. K. Meinander. Några hittills obekanta Runebergsporträtt. — O. Grotenfelt. Förteckning öfver Runebergs privata bibliotek.

Samlaren. Tidskrift utgifven af Svenska litteratursällskapets arbetsutskott genom Aksel Andersson. Årg. 26 (1905). Upps. 1905—06. 8:o. x, 250, 24 s. Pr. 6 kr.

Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk., 1: 26.
Redog. f. årsmötet. — E. Wrangel. Schiller och Sverige. — A. Nilsson. Schillers inflytande på Tegnér och Tegnérs samtida. — Hilma Borelius. Geijer och Schiller. — Joh. Messenius Dala-Krönika. Utg. af C. A. Ossbahr. — Otryckta ungdomsarbeten af C. J. L. Almqvist. Utg. af R. G:son Berg. — I. Collijn. Svensk litteraturhistorisk bibliografi 1904.
De tre första uppsatserna äfven såsom särskild skrift med titel: Schiller och Sverige. En minnesskrift på hundrade årsdagen af skaldens död, utg. af litteraturhistoriska seminariet i Lund. Upps. 8:o. 91 s. Pr. 1,50.

Samlingar utgifna af Svenska fornskrift-sällskapet. H. 127—128. Stockh. 8:o. Medl.-afgift 5 kr. för år.

H. 127. Skrifter till uppbyggelse från medeltiden, H. 2. Utg. af R. Geete. — H. 128. Svenska medeltidspostillor, Del 4: H. 1. Utg. af R. Geete. — Årsmöte med Bilaga.

Skrifter utgifna af Svenska litteratursällskapet. Upps. 8:o. Medl.-afgift 5 kr. för år.

1: 26. Samlaren. Årg. 26. — 17: 8. L. Bygdén. Svenskt anonym- och pseudonym-lexikon. H. 10.

Skrifter utgifna af Svenska litteratursällskapet i Finland. 67—70. Hfors. 8:o. Medl.-afgift 5 fmk. för år.

67. Protokoll förda hos höglofliga ridderskapet och adeln vid landtdagen i Borgå år 1809. Utg. af E. Lagerblad. — 68. Förhandlingar och uppsatser. 18 (1904). — 69. Bidrag till Helsingfors stads historia, saml. o. utg. af P. Nordmann. 1. Bref fr. 1550—1650. — Stadens dombröcker 1623—1639. — 70. Bref och dagboksanteckningar af Georg August Wallin utg. af K. Tallqvist.

Almquist, J. A. Uppfostringssällskapet.
Hist. tidskr., Årg. 25, s. 127—152. — Om det af Gjörwell stiftade »Upfostringssälskapet».

Berg, R. G:son. Hvem har varit den svenska kvinnans skald? Litteraturhistorisk essay.
Svea, Årg. 62, s. 178—187.

Bugge, S. Bidrag til Tolkning af danske og tildels svenske Indskrifter med den længere Rækkes Runer, navnlig paa Guldbrakteater.
Aarbøger f. nord. Oldkyndigh. og hist., R. 2: Bd 20, s. 141—328.

Dahlgren, Lotten. Ransäter. Värmländska släktminnen från adertonhundra-talets förra hälft upptecknade. Uppl. 1 och 2. Stockh. 8:o. xv, 317 s., 1 pl., 1 faks. Pr. 5 kr.
Anm. i *Personhist. tidskr.*, Årg. 7, s. 153 f. — Innehåller flere bidrag till Erik Gustaf Geijers och Fredrik August Dahlgrens biografier.

Ekedahl, J. Jens Kragh Hösts verksamhet i den svenska kulturens tjänst.
I *Studier tillägn. Henrik Schück.* S. 179—187.

Estlander, C. G. Från flydda tider. Uppsatser, skildringar och tal. Hfors. 8:o. 225 s. Pr. 3,50 kr.
Anm. i *Euterpe* s. 464 f., af W. S[öderhjelm]; i *Finsk tidskr.*, T. 59, s. 434—438, af R. F. v. Willebrand.

Fröding, G. H. En skaldernas väninna [Martina v. Schwerin, f. Törngren].
I förf:ns *Biografiska studier från skilda tider.* S. 232—247.

Geber, N. Till dateringen af det fornsvenska legendariet.
I *Studier tillägn. Henrik Schück.* S. 258—267.

Larsen, K. Cervantes Forestillinger om Norden. En Undersøgelse i Anledning af Cervantes-jubileet.
Tilskueren, Aarg. 22, s. 353—373. — Äfven på tyska: Cervantes' Vorstellungen vom Norden. Eine Untersuchung anlässlich des Cervantes Jubileums. *Studien z. vergl. Lit.-gesch.*, Bd 5, s. 273—296.

Levertin, O. Stockholmsnaturen i svensk dikt.
I *Svenska landskap* af Eugen. S. 1—35.

Linder, L. Ur A. Brynolphi's anteckningsbok.
I *Studier tillägn. Henrik Schück.* S. 26—50.

Löffler, L. Fr. Johannes Swartepräst. (Bidrag till vår medeltida personhistoria, 4.)
Personhist. tidskr., Årg. 7, s. 45—60.

—— Den gottländska Taksteinarsägnen (en svensk mytbildning i nyare tid). Föredrag hållet vid sjätte nord. filologmötet i Uppsala 15 aug. 1902 jämte ytterligare meddelanden. Stockh. 8:o. 60 s.
Bih. t. *Personhist. tidskr.*, Årg. 7.

—— Några medeltida Versus memoriales belysande Sveriges historia, granskade. 1. Om det så kallade Carmen Chronologicum i Script.

rer. svecic. medii aevi, T. 1: 1, p. 232. — 2. Om en samling Versus memoriales upptecknade i Bures »Sumlen». Stockh. 8:o. 50 s.
Antiqvar. tidskr. f. Sverige, 13: 2.

Läffler, L. Fr. Ännu några ord om de hedniska edsformulären i Norden. Stockh. 8:o. 11 s.
Antiqvar. tidskr. f. Sverige, 13: 3.

Medeltids-postillor, Svenska, efter gamla handskrifter utg. af G. E. Klemming fortsatta af R. Geete. Del 4: H. 1. Stockh. 8:o. 128 s.
Samlingar utg. af Sv. fornskr.-sällsk., H. 128.

Memoarer och bref, Svenska, utg. af H. Schück och O. Levertin. Stockh. 8:o. Pr. 3,75 för del.
9. Ur Nils von Rosensteins brefsamling. Bref från Rosenstein, Stael von Holstein, Leopold, Adlerbeth och Kellgren. Utg. af H. Schück.

Mortensen, J. Från Aftonbladet till Röda rummet. Strömningar i svensk litteratur 1830—1879. Stockh. 8:o. 393 s. Pr. 6,50.
Anm. i *Dagens nyh.,* 25. 7, af R. G[:son] B[erg]; i *Finsk tidskr.,* T. 59, s. 180—184, af A. Hultin; i *Sv. dagbl.,* 28. 6., af O. Levertin; i *Ord o. bild,* Årg. 14, s. 507—509, af O. Sylwan; i *Aftonbladet,* 29. 7., af F. V[etterlund]; i *Göteb. handels- o. sjöfartstidn.,* 31. 5., 2. 6., af K. Warburg; i *Post- o. inrikes tidn.,* 27. 6. af C. D. [af] W[irsén].

Ordning vid val af confessor generalis i Vadstena kloster. Efter en Upsalahandskrift utg. af R. Geete.
Bilaga t. *Sv. fornskr.-sällsk:ts årsmöte* 1905. S. 107—124.

Schiller och Sverige. En minnesskrift . . . Se ofvan: Samlaren.

Schück, H. Fornnordisk diktning och europeisk.
Samtiden, Aarg. 16, s. 293—308.

—— En politisk saga.
I förf:ns *Ur gamla papper,* Ser. 7. S. 169—179. — Förut i *Stockh. dagbl.,* Nr. 204.

—— Studier i Ynglingatal. [1.] Ups. 8:o. 53 s. (Univ.-progr. Upps.)
I *Upps. univ. årsskr.,* 1905.

Skrifter till uppbyggelse från medeltiden. En samling af moralteologiska traktater på svenska, författade af bl. a. Bonaventura, Thomas af Aquino, Ludvig den helige, Vadstena-abbedissan Ingeborg Gertsdotter m. fl. Efter gamla handskrifter utg. af R. Geete. H. 2. Stockh. 8:o. S. 193—441.
Samlingar utg. af Sv. fornskr.-sällsk., H. 127.

Studier tillägnade Henrik Schück på hans 50-årsdag den 2 nov. 1905 af vänner och lärjungar. Red. af O. Levertin, O. Sylwan och H. Geber. Stockh. 4:o. 300 s. Tr. i 400 numr. ex. Pr. 10 kr.
De litt.-historiska uppsatserna återfinnas på sina resp. platser i denna bibliografi. — Anm. i *Ord o. bild,* Årg. 14, s. 673 f., af R. G:son Berg.

Ur svenska sången. Ett urval af svenska dikter från tvenne sekler. Redigeradt af K. Warburg. Ny uppl. Med 88 portr. Stockh. 8:o. 856 s. Pr. inb. 5 kr.

Warburg, K. o. H. Odhner. Svensk litteraturhistoria för folkhögskolor. Uppl. 5. Stockh. 8:o. 50 s. Pris inb. 75 öre.

Wrangel, E. Klopstock och Sverige.
I *Studier tillägn. Henrik Schück.* S. 279—295.

—— Schiller och Sverige.
Samlaren, Årg. 26, s. 1—8. — Förut i *Stockh. dagbl.*, Nr 130.

B. Särskilda författare.

Adlerbeth, Gudmund Göran.

Bref från . . . Adlerbeth [till Nils von Rosenstein].
Se nedan: Rosenstein.

Berg, R. G:son. Stilistiska sträfvanden hos Tranér och Adlerbeth. 1.
Språk o. stil, Årg. 5, s. 205—233.

Almquist, C. J. L.

Otryckta ungdomsarbeten af C. J. L. Almquist. Meddelade af R. G:son Berg.
Samlaren, Årg. 26, s. 139—250. — Innehåller: Ulysses hos Polyphem, Pheacerne ock i sitt fäderneslaud. — Några små försök helgade åt Minnet af det Förflutna. — Små Försök. Ännu en liten Samling. — Dalmina. — Trubaduren.

Berg, R. G:son. Ur Almquists »Om svenska rim».
Språk o. stil, Årg. 5, s. 169—196.

Mortensen, J. Till Tintomaramotivets historia.
I *Studier tillägn. Henrik Schück.* S. 268—278.

Artedi, Peter.

Kerbert, C. Peter Artedi 1705—1735. Rede uitgesproken bij de onthulling van zijn gedenkteeken, in den tuin van het k. Zoölogisch Genootschap »Natura artis magistra». Amsterd. 8:o. 15 s.

Lönnberg, E. Peter Artedi. Ett tvåhundraårsminne. På uppdrag af Kungl. vetenskapsakademien författad. Upps. 8:o. 56 s. Pr. 1 kr. — Äfven en engelsk uppl.: Peter Artedi, A bicentenary memoir written on behalf of the Swedish roy. academy of science. Transl. by W. E. Harlock. Upps. 8:o. 44 s. Pr. 1 kr.

Atterbom.

Vetterlund, Fr. Atterbom och Hauch. Några bref.
I *Studier tillägn. Henrik Schück.* S. 81—92.

Bellman.

Niedner, F. Carl Michael Bellman der schwedische Anakreon. Mit dem Bildnis Bellmans. Berl. 1905. 8:o. viii, 398 s. Pr. 8 rmk.

Schück, H. Kellgren, Bellman och Gustaf III.
I förf:s *Ur gamla papper*, Ser. 7 S. 103—123. — Förut i *Stockh. dagbl.*, Nr 56: Kellgren och Bellman, Nr 70: Bellman och Gustaf III.

Birgitta.

Wahlström, Lydia. Den heliga Birgitta. Stockh. 8:o. 53 s. Pr. 40 öre.
Fören. Heimdals folkskrifter, 86. — Anm. i *Dagny*, N. F., Årg. 8, s. 379—381, af S—d.

Bremer, Fredrika.

Leijonhufvud, Sigrid. Fredrika Bremer och Esselde [Sophie Leijonhufvud Adlersparre].
Dagny, N. F., Årg. 8, s. 9—15, 61—71.

Cederborgh, Fredrik.

Böök, Fr. Fredrik Cederborgh, vår realistiska romans grundläggare.
I *Svenska klassiker*, 2. S. 1—35.

—— Fredrik Cederborghs ungdomsarbeten. En studie till hans litterära utveckling.
Nord. tidskr., 1905, s. 338—354.

Dahlgren, Fredrik August.

Dahlgren, Lotten. Fredrek på Rannsätt.
I förf:ns *Ransäter*. S. 135—268.

Dalin.

Lamm, M. Dalins Brynilda.
I *Studier tillägn. Henrik Schück*. S. 135—165.

De la Gardie, Jacob.

Schück, H. Ur Jacob De la Gardies Journal.
I förf:ns *Ur gamla papper*, Ser. 7. S. 132—168. Förut i *Stockh. dagbl.*, 1903: Nr 212, 219, 247.

Franzén.

Lewenhaupt, E. Frans Mikaël Franzén i Kumla.
I *Snöflingor* 1905.

Fredenheim, C. F.

Schück, H. Ur Fredenheims papper.
I förf:ns *Ur gamla papper*, Ser. 7. S. 13—43. — Förut i *Stockh. dagbl.*, 1901: Nr. 524, 530, 536, 548.

Fryxell, Anders.

Nordmann, P. Några trycksidor om Anders Fryxell och hans »Berättelser ur svenska historien».
Tidskr. utg. af Pedagog. fören. i Finl., 42, s. 282—287.

Geijer.

Blanck, A. Geijers äreminne öfver Sten Sture d. ä.
I *Studier tillägn. Henrik Schück*. S. 214—250.

Borelius, Hilma. Geijer och Schiller.
Samlaren, Årg. 26, s. 61—91.

Dahlgren, Lotten. Brita Charlotta Geijer.
I förf:ns *Ransäter*. S. 1—58.

Erik Gustaf Geijer och Uppsalalifvet 1817—1825. Utdrag ur Malla Montgomérys anteckningar, meddelade af M[alla] G[randinson]. 1—2.
Nord. tidskr., 1905, s. 471—483, 569—581.

Gustaf III.

Erdmann, N. En komedi och ett porträtt.
Nord. tidskr., 1905, s. 547—560. — Om en af Gustaf III vid 11 års ålder författad »comédie».

Maury, L. Les comtesses de la Marck et de Boufflers et Gustave III d'après les correspondances conservées à Upsal.
Revue hist., T. 87, s. 302—309, T. 88, s. 92—107.

Schück, H. Kellgren, Bellman och Gustaf III.
I förf:ns *Ur gamla papper*, Ser. 7. S. 103—123. — Förut i *Stockh. dagbl.*, Nr 56: Kellgren och Bellman, Nr 70: Bellman och Gustaf III.

Hierta, Lars Johan.

Lagerström, H. Lars Johan Hierta. (Ur boktryckarekonstens historia i Sverige, 1.) Föredrag.
Nord. boktr.-konst, Årg. 6, s. 209—219.

Kellgren.

Bref från . . . Kellgren [till Nils v. Rosenstein].
Se nedan: Rosenstein.

B[erg], R. G:son. Kellgrens saphiska vers.
Språk o. stil, Årg. 5, s. 248 f.

Schück, H. Kellgren och fru Lenngren.
I förf:ns *Ur gamla papper*, Ser. 7. S. 94—102. — Förut i *Stockh. dagbl.*, 1904: Nr 226.

—— Kellgren, Bellman och Gustaf III.
I förf:ns *Ur gamla papper*, Ser. 7. S. 103—123. — Förut i *Stockh. dagbl.*, Nr 56: Kellgren och Bellman, Nr 70: Bellman och Gustaf III.

Sylwan, O. »Nya Skapelsen». Några ord om dess förebilder och betydelse.
I studier tillägn. Henrik Schück. S. 251—257.

Kolmodin, Olof.

Meyer, E. Olof Kolmodins »Mansspegel».
I *Studier tillägn. Henrik Schück.* S. 105—109.

Schück, H. Biblisk Qvinno-Spegel.
I förf:ns *Ur gamla papper*, Ser. 7. S. 1—12. Förut i *Stockh. dagbl.*, 1901: Nr 218.

Lenngren, Anna Maria.

Homén, O. En förebild till »Den mödosamma världen»? [Undert.:] O. H.
Euterpe, s. 391 f.

Schück, H. Kellgren och fru Lenngren.
Se ofvan: Kellgren.

Leopold.

Bref från . . . Leopold [till Nils von Rosenstein].

Se nedan: Rosenstein.

Lidén, Joh. Henr.

Schück, H. Ur en resejournal 1768.

I förf:ns *Ur gamla papper,* Ser. 7. S. 73—93. — Förut i *Stockh. dagbl.,* 1903: Nr 37, 44.

Lidner.

Estlander, C. G. Lidner och hans finska vänner.

I förf:ns *Från flydda tider.* S. 1—27. Förut i *Öfversigt af Finska vet.-soc. förhandl.,* 18 (1875/76), s. 129—146.

Lindblom, Jacob Axelsson.

Rodhe, E. M. Jacob Axelsson Lindblom såsom biskop i Linköping. Ak. afh. Lund. Lund. 8:o. x, 233 s. Pr. 3 kr.

Linné.

Skrifter af Carl von Linné. Utg. af K. Sv. vetenskapsakademien. 1. Flora lapponica öfversatt till svenska språket af Th. M. Fries. Upps. 8:o. 381 s.

Kempe, A. Linné.

Läsn. f. svenska folket, s. 1—17.

Ljunggren, Gustaf.

Schöldström, B. Gustaf Ljunggren.

Svea, Årg. 62, s. 250—253.

Wrangel, E. Gustaf Ljunggren. M. 4 bilder.

Ord o. bild, Årg. 14, s. 548—552.

Messenius, Johan.

Joh. Messenius Dala-Krönika. Utg. af C. A. Ossbahr.

Samlaren, Årg. 26, s. 93—138.

Nervander, Johan Jakob.

Willebrand, R. v. Johan Jakob Nervander. Ett hundraårsminne.

Finsk tidskr., T. 58, s. 97—112.

Porthan, Henr. Gabr.

Schybergson, M. G. Anteckningar om Henrik Gabriel Porthans geografiska arbeten.

Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 68 (*Förh. o. upps.* 18), s. 103—154.

Synnerberg, C. Från H. G. Porthans föreläsningar.

Tidskr. utg. af Pedagog. fören. i Finl., 42, s. 125—138.

Reuterdahl, Henrik.

Weibull, L. Ur Henrik Reuterdahls bref till Christian Molbech.

Hist. tidskr. f. Skåneland, Bd 2, s. 217—255.

Richert, Johan Gabriel.

Warburg, K. Johan Gabriel Richert. Hans lefnad och uttalanden. 1—2. Stockh. 8:o. x, 361; vi, 444 s. Ill. Pr. 8 kr.

Anm. i *Finsk tidskr.*, T. 59, s. 358—362, af M. G. SCHYBERGSON; i *Hist. tidskr.*, Årg. 25, s. 191—206, af W. SJÖGREN: Richert som lagförfattare; ibid. s. 207—236, af S. J. BOËTHIUS: Richerts politiska idéer; i *Ord och bild*, Årg. 14, s. 617—622, af LYDIA WAHLSTRÖM.

Rosenstein, Nils v.

Ur Nils von Rosensteins brefsamling. Bref från Rosenstein, Stael von Holstein, Leopold, Adlerbeth och Kellgren. Utg. af H. SCHÜCK. Stockh. 8:o. 280 s. Pr. 3,75.

Sv. memoarer o. bref, 9.

Rudbeck, Olof, d. ä.

Bref af Olof Rudbeck d. ä. rörande Upsala universitet. Utg. med inledning af C. ANNERSTEDT. 3 (1681—1685) — 4 (1686—1702). Upps. 8:o. S. CXXXI—CCLXXXV, 183—390. (Univ.-progr. Upps.)

I *Upps. univ. årsskr.*, 1905.

ANNERSTEDT, C. Olof Rudbeck d. ä. Kort lefnadsteckning. Stockh. 8:o. 77 s.

Fören. Heimdals folkskrifter, 85. — Anm. jämte föreg. och samme förf:s *Till Olof Rudbecks minne*. Tal 1902. i *Finsk tidskr.*, T. 59, s. 261—268, af M. G. SCHYBERGSON: Olof Rudbeck d. ä:s verksamhet såsom universitetsman tecknad af Claes Annerstedt.

Runeberg.

BLUMENTHAL, L. Runeberg. [Af] L. Bielski [ɔ: L. Blumenthal].

I *Życie i sztuka* (Bil. t. *Kraj*), Rok 23, Nr. 6.

GROTENFELT, O. Förteckning öfver Runebergs privata bibliotek.

Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 68 (Förh. o. upps. 18), s. 182—204.

—— Runebergs första lärospån såsom skald. 1—2.

Nornan, Årg. 33, s. 170—194.

—— Joh. Ludvig Runebergin Hannasta ja Jouluillasta. Selittävä johdatus. [Om J. L. Runebergs Hanna och Julkvällen. Förklarande inledning.] Porvoo. 8:o. 40 s. Pr. 1,25 fmk.

HUNZIKER, R. Johan Ludvig Runeberg und sein 'König Fjalar'.

Anhang till förf:ns *König Fjalar*. — Anm. i *Euterpe*, s. 15—17, af W. S[ÖDERHJELM].

MEINANDER, K. K. Några hittills obekanta Runebergsporträtt.

Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 68 (Förh. o. upps. 18), s. 178—181.

NYSTRÖM, MARIA. Johan Ludvig Runeberg. Hfors. 8:o. 87 s.

Folkliga vitterhetsbilder för ung o. gammal, 4. — Anm. i *Finsk tidskr.*, T. 59, s. 279 f., af E. VEST.

SÖDERHJELM, W. J. L. Runebergs betydelse som skald. Festföredrag vid Svenska Litteratursällskapets möte å Runebergs hundraåriga födelsedag den 5 februari 1904.

Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 68 (*Förh. o. upps.*, 18), s. 1—21.

SÖDERHJELM, W. Nya svenska studier öfver Runeberg.
Euterpe, s. 333—342. — Med anledn. af J. MORTENSEN: Till Runebergs förebilder (1904) och Johan Ludvig Runeberg (i: Från Aftonbladet till Röda rummet, 1905, s. 169—190).

VASENIUS, V. Runeberg och Topelius i några af Sveriges skolor.
Tidskr. utg. af Pedagog. fören. i Finl., 42, s. 53—69.

Silfverstolpe, Fr. S.

SCHÜCK, H. Ur Fredrik Samuel Silfverstolpes papper.
I förf:ns *Ur gamla papper*, Ser. 7. S. 44—72. — Förut i *Stockh. dagbl.*, 1902: Nr. 277, 287, 299.

Sjöberg, Erik Julius.

BERG, R. G:SON. Epiteton ornans hos Vitalis.
Språk o. stil, Årg. 5, s. 121—137.

Snoilsky.

ESTLANDER. C. G. Snoilskys Nya dikter.
I förf:ns *Från flydda tider*. S. 93—116. Förut i *Nord. tidskr.*, Årg. 4 (1881), s. 410—421.

WARBURG, K. Carl Snoilsky. Hans lefnad och skaldskap. Med porträtt och faksimiler. Stockh. 8:o. vi, 480 s. Ill. Pr. 7,50 kr.

Spegel, Haqvin.

KASTMAN, C. Hakvin Spegel. Hans lefnad berättad för svenska folket. Stockh. 8:o. 104 s. Pr. 1 kr.
Svenskt folkbibl., 3: 9.

Stiernhielm.

SWARTLING, B. Några bidrag till Stiernhielms biografi 1630—56.
I *Studier tillägn. Henrik Schück*. S. 188—213.

Swedenborg.

LEVIN, H. Emanuel Swedenborg.
Läsn. f. svenska folket, s. 278—308.

Tegnér.

NILSSON, A. Schillers inflytande på Tegnér och Tegnérs samtida.
Samlaren, Årg. 26, s. 9—60.

Terserus, Johannes.

ESTLANDER, C. G. Ett blad ur Johannes Terseri historia.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 68 (*Förh. o. upps.* 18). s. 62—76.

Tessin, Carl Gustaf.

ARNHEIM, FR. Tessiniana i Kungl. Preussiska husarkivet. Meddel.
Personhist. tidskr., Årg. 7, s. 87—94.

Topelius.

SNELLMAN, P. Topelius pedagoogina. [Topelius såsom pedagog.]
Tidskr. utg. af Pedagog. fören. i Finl., 42, s. 395—427.

— Zacharias Topelius kasvatustieteilijänä. [Zacharias Topelius som pedagog.] Helsingissä. 8:o. 35 s. Pr. 75 pänni.

VASENIUS, V. Runeberg och Topelius i några af Sveriges skolor.
Tidskr. utg. af Pedagog. fören. i Finl., 42, s. 53—69.

VEST, E. Zachris Topelius. En biografisk studie. Hfors. 8:o. 446 s. Pr. 5 fmk.

Tranér, Johan.

BERG, R. G:SON. Stilistiska sträfvanden hos Tranér och Adlerbeth. 1.
Språk o. stil, Årg. 5, s. 205—233.

Triewald, Samuel von.

LAMM, M. Samuel Triewald och Teutsch-übende Gesellschaft i Hamburg.
Personhist. tidskr., Årg. 7, s. 7—12.

Trolle-Wachtmeister, Hans Gabriel.

TEGNÉR, ELOF, Anteckningar och minnen af HANS GABRIEL TROLLE-WACHTMEISTER. Stockh. 8:o. xiv, 530 s. Pr. 6,30.
Förf:ns *Valda skrifter*, 4.

Törneros, Adolf.

ÖSTERGREN, O. Stilistiska studier i Törneros språk. Upps. 8:o. ix, 150 s. Pr. 2,50. (Ak. avh. Upps.)
I *Upps. univ. årsskr.*, 1905.

Wadman, Johan Anders.

FRÖDING, G. H. Wadman som tjänsteman.
I förf:ns *Biografiska studier från skilda tider.* S. 205—231.

Wecksell, J. J.

HULTIN, A. Förebilder till J. J. Wecksells sorgespel »Daniel Hjort».
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 68 (Förh. o. upps. 18), s. 22—61.

Wieselgren, Harald.

GÖDEL, V. Harald Wieselgren. Med 5 bilder.
Ord o. bild, Årg. 4, s. 657—663.

Wikner.

DIETRICHSON, L. Carl Pontus Wikner.
Norden, Aarg. 6, s. 49—55, 57—59, 73—75.

Wivallius, Lars.

SCHÜCK, H. Een zweedsch avonturier uit den Tijd van den dertigjaren Oorlog.
Scandinavië-Nederland, Jaarg. 1, s. 168—175.

II. Våra dagars författare.

A. Allmänt.

Bergman, B. Svensk lyrik.
Ord o. bild, Årg. 14, s. 454—460. — Anm. ö. HJ. EDGREN, C. R. NYBLOM, H. VIK, SV. LIDMAN, S. SIEWERTZ.

Warburg, K. Litteraturbref från Sverige.
Samtiden, Aarg. 16, s. 105—118.

B. Särskilda författare.

Agrell, Alfhild.

JOHANSON, KLARA. Alfhild Agrell. En skiss. Med 2 bilder.
Ord o. bild, Årg. 14, s. 446–450.

Berger, Henning.

BERGMAN, B. Henning Berger.
I *Idun*, Nr 48.

Hallström, Per.

STROBL, K. H. Per Hallström.
Beil. z. Allg. Zeit, 3. Quartal, S. 442—444.

Karlfeldt, E. A.

BERGMAN, B. Erik Axel Karlfeldt.
Ord o. bild, Årg. 14, s. 49—55. M. portr.

Lagerlöf, Selma.

GOLDSCHMIDT, K. W. Selma Lagerlöf.
Nord u. Süd, Bd. 114, s. 339—357.

LASSEN, HELEN. Selma Lagerlöf og hendes Digtning. Kristiania. 8:o. 178 s. Pr. 2,75 kr.

Een portret van Gösta Berling. [Undert.:] ROLF . . .
Scandinavië-Nederland, Jaarg. 1, s. 24—28.

Schück.

SYLWAN, O. Henrik Schück. Några ord till hans femtioårsdag. Med 3 bilder.
Ord o. bild, Årg. 14, s. 613–616.

Strindberg.

SCHIMMELPFENNIG, C. v. Strindbergs schwedische Königs-Dramen.
Nord u. Süd, Bd. 114, s. 245—258.

STOESZL, O. Neues von Strindberg.
Das literar. Echo, Jahrg. 7, s. 1625 ff. — Anm. af Strindbergs Götiska rummen, Ensam och Dödsdansen.

7. Metrik och stilistik.

Språk och stil. Tidskrift för nysvensk språkforskning. Utg. af B. HESSELMAN, O. ÖSTERGREN, R. G:SON BERG. Årg. 5. Stockh.—Upps. 8:o. 252 s. Pr. för årg. 4 kr.

O. ÖSTERGREN. Inkongruenser af typen »i sin helhet och sammanhang» — E. A. MEYER. Till striden om dynamiska accentens natur. — R. G:SON BERG. Beriktiganden till E. Ljunggrens »Svenska Akademiens Ordbok». — A. NOREEN. Vår allra nyaste skolgrammatik. — HJ. PSILANDER. En Beowulf-öfversättning. — B. HESSELMAN. Preteritum af gråta, låta etc. — R. G:SON BERG. Epiteton ornans hos Vitalis. — E. OLSSON. Anmärkn. t. Bergs »Lexi-

kal. bidrag till finländskan i våra dar». — R. G:son Berg. Ur Almqvists »Om svenska rim». — B. Hesselman. Om Sjuhundra, skjura m. fl. — R. G:son Berg. Stilistiska sträfvanden hos Tranér och Adlerbeth. 1. — E. Rosengren. [Polemik]. — Smärre bidrag.

Berg, R. G:son. Några anteckningar om några fall af attraktion i några svenska arbeten.

Studier i modern språkvet. utg. af Nyfilol. sällsk. i Stockh., 3, s. 125—154.

Ljunggren, E. Finlandismer i 1700-talets svenska.

Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 68 (Förh. o. upps. 18), s. 85—93.

Noreen, A. Vårt språk. Nysvensk grammatik i utförlig framställning. H. 5—6 = Bd 1: 4, 3: 1. Lund. 8:o. S. 341—468, 1—80. Pr. 2 + 1,25 kr.

Bd 1: 1—3 anm. i *Arkiv f. nord. filol.*, Bd 21, s. 392—395, af K. Mortensen.

Risberg, B. Den svenska versens teori. Prosodiska och metriska undersökningar. 1. Rytmik och prosodik. Stockh. 8:o. 76 s. Pr. 1,50.

Anm. i *Finsk tidskr.*, T. 59, s. 447, af F. G[ustafsson].

Vendell, H. Språket i Peder Swarts krönika, framställdt i dess förhållande till äldsta nysvenskan i allmänhet. Hfors. 8:o. xviii, 410 s. Pr. 3 fmk.

Anm. i *Finsk tidskr.*, T. 59, s. 87—89, af B. Sjöros.

Svanberg, H. Om tankepoesi.
Nord. tidskr., 1905, s. 527—537.

Östergren, O. Språklig nyskapelse.
Nord. tidskr., 1905, s. 582—602.

——— Stilistiska studier i Törneros' språk.
Se: Törneros. Afd. 6 I B.

8. Folklore, Mytologi o. d.

Landsmål, Svenska, ock svenskt folklif. Tidskrift utg. på uppdrag af landsmålsföreningarne i Uppsala, Helsingfors och Lund genom J. A. Lundell. H. 86—90 = 1905: H. 1—5. Stockh. 8:o. Pr. för årg. 5,25.

H. 86. Dansmusik upptecknad . . . av K. Bohlin. — J. N. Cramér. En gottländsk postfärd 1830. — Djursagor från Österbotten. Ur J. O. I. Ranckens samlingar. — O. Cappelin. Fastlagsgillet. — E Ljunggren. Dial. böna vb. badda. — «Ydre härads gårdsnamn». Några anmärkningar . . . af E. Hellquist. — H. Buergel Goodwin. Det moderna isländska ljudsystemet. — — H. 87. H. F. Feilberg. Bro-brille-legen. —. — H. 88. S. Landtmanson. Studier över Västgötamålets l- ock r-ljud. Ak. avh. — — H. 89. E. Hellquist. Svenska Sjönamn, 1: S. 419—610; 2: s. 1—32. — — H. 90. Olaus Petrus Niurenius, Lappland. — Nicolai Lundii Descriptio Lapponiae. Utgifna af K. B. Wiklund.

Ambrosiani, S. Harkalaset. En kvarlefva af en hednisk kultfest.
Sv. fornm.-fören. tidskr., Bd 12, s. 319—325.

Bugge, A. En saga om Vikingerne i Irland.
Nord. tidskr., 1905, s. 180—188.

Cappelin, O. Fastlagsgillet, en kulturskildring från ett öst-skånskt fiskläge.
I *Sv. Landsm.*, H. 85.

Djursagor från Österbotten. Ur J. O. J. Ranckens samlingar.
I *Sv. Landsm.*, H. 85.

Hammarstedt, E. Såkaka och såöl.
Meddel. fr. Nord. mus., 1903, s. 235–277.

Samzelius, H. Sagor och sägner, skrock och öfvertro från finnbygder och lappmarker.
Meddel. fr. Nord. mus., 1903, s. 191—234. — Forts. fr. årg. 1902, s. 184—212.

Schück, H. Nordisk folktro och fornnordisk religion. Stockh. 8:o. 25 s. Pr. 25 öre.
Studentfören. Verdandis småskr., 134.

Stjerna, K. Skölds hädanfärd.
I *Studier tillägn. Henrik Schück.* S. 110—134.

9. Tillägg och anmälningar af tidigare utkomna arbeten.

Andersson, Aksel. The swedish catalog of accessions.
The library journal, 29 (1904): 12, s. 112 f.

—— The research libraries of Sweden.
The library journal, 29 (1904): 12, s. 71—84.

Lundstedt, B. Swedish libraries.
Public libraries, Vol. 9 (1904), s. 382—384.

Handlingar, Svenska akademiens ifrån år 1886. Del 18 (1903). 1904.
Anm. i *Finsk tidskr.*, s. 365 f., af A. Hultin.

Andersen, V. Bacchustoget i Norden. 1904.
Anm. i *Nord. tidskr.*, 1905, s. 157—160, af N. Möller; i *Det ny aarhundrede*, Aarg. 2, s. 26—32, af A. Møller.

Jensen, A. Svenska bilder i polska vitterheten 1904.
Anm. i *Finsk tidskr.*, T. 59, s. 189–191, af M. G. S[chybergson].

Pipping, H. Bidrag till Eddametriken. 1903.
Anm. i *Arkiv f. nord. filol.*, Bd 22, s. 89—91, af N. Beckman.

Schück, H. Studier i nordisk litteratur- och religionshistoria. 1—2. 1904.
Anm. i *Sv. fornm.-fören. tidskr.*, Bd 12, s. 326—338, af E. Hammarstedt: Professor Schücks Studier i religionshistoria; i *Neuphilol. Mitteil.*, s. 127—131, af J. Poirot; i *Finsk tidskr.*, T. 59, s. 353—358, af B. Sjöros.

Gustaf III.

SCHÜCK, H. Gustaf III. 1904.

Anm. i *Ord och bild*, Årg. 14, s. 43—48, af E. WALLIS: Gustaf III i memoarernas belysning.

Skjöldebrand, A. F.

Excellensen grefve A. F. Skjöldebrands memoarer. Utg. af H. SCHÜCK.

1—2 anm. i *Ord och bild*, Årg. 14, s. 310—313, af N. ERDMANN: Vårt nyaste memoarverk. — 3—5 anm. i *Hist. tidskr.*, Årg. 25, Öfvers. o. granskn., s. 8—16, af Ehd [ɔ: E. HILDEBRAND]. — 4 anm. i *Finsk tidskr.*, T. 58, s. 446—449, af JENNY AF FORSELLES.

Snellman, Joh. Vilh.

VEST, E. Johan Vilhelm Snellman. 1. 1904.

Anm. i *Finsk tidskr.*, T. 58, s. 273 f., af M. G. SCHYBERGSON.

Sprengtporten, J. M.

Ur J. M. Sprengtportens papper. Minnesanteckningar utg. af H. SCHÜCK. 1904.

Anm. i *Finsk tidskr.*, T. 58, s. 171—173, af M. G. SCHYBERGSON.

